The

Robert E. Gross
Collection

A Memorial to the Founder
of the
Lockheed Aircraft Corporation

Business Administration Library
University of California
Los Angeles

BESCHRYVING

VAN

's GRAVEN-HAGE.

TWEEDE DEEL.

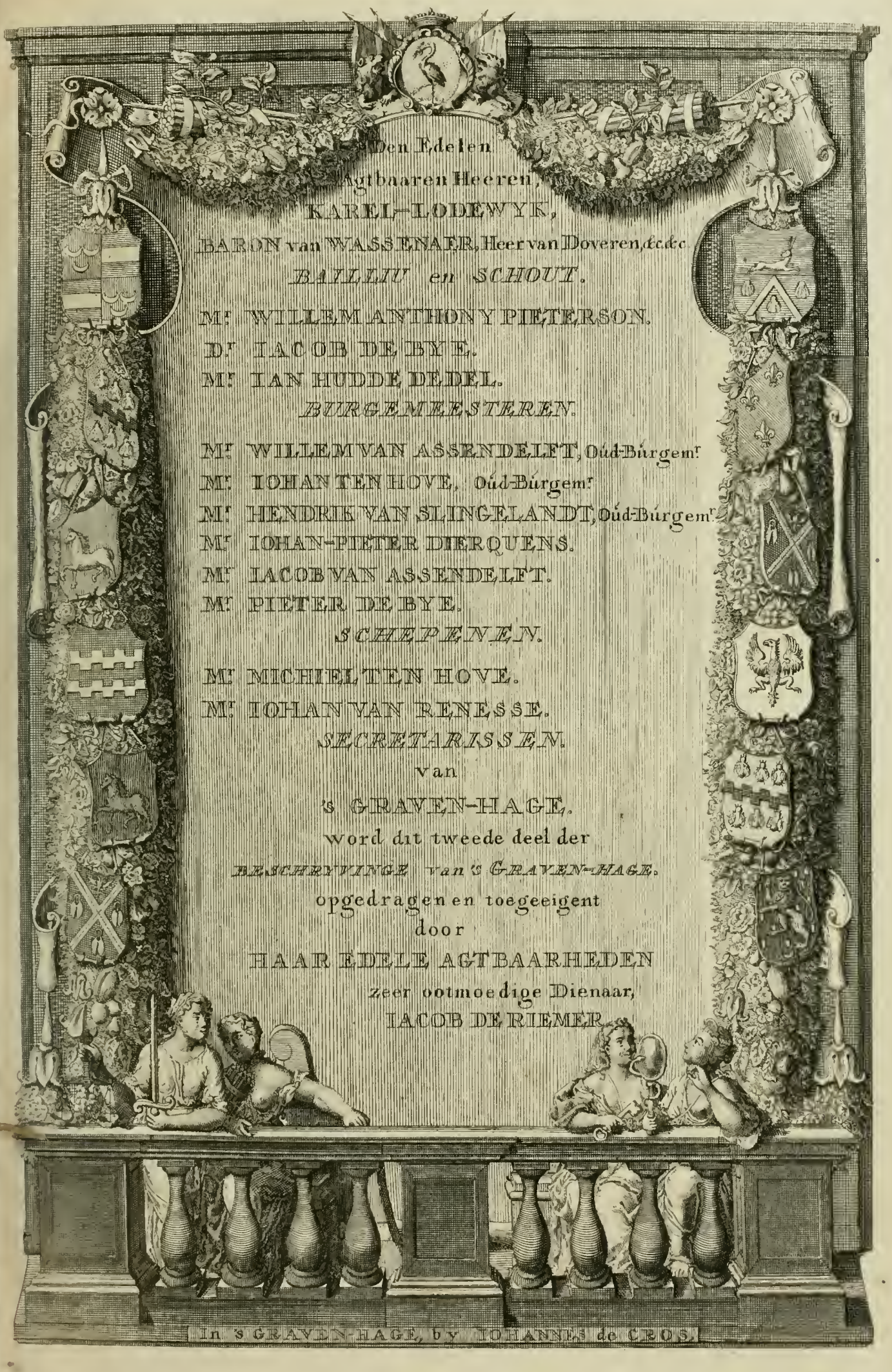

Den Edelen
Agtbaaren Heeren,
KAREL-LODEWYK,
BARON van WASSENAER, Heer van Doveren, &c. &c. &c.
BAILLIU en SCHOUT.

Mr. WILLEM ANTHONY PIETERSON.
Dr. IACOB DE BYE.
Mr. IAN HUDDE DEDEL.
BURGEMEESTEREN.

Mr. WILLEM VAN ASSENDELFT, Oúd-Burgemr.
Mr. IOHAN TEN HOVE, Oúd-Burgemr.
Mr. HENDRIK VAN SLINGELANDT, Oúd-Burgemr.
Mr. IOHAN-PIETER DIERQUENS.
Mr. IACOB VAN ASSENDELFT.
Mr. PIETER DE BYE.
SCHEPENEN.

Mr. MICHIEL TEN HOVE.
Mr. IOHAN VAN RENESSE.
SECRETARISSEN.
van
's GRAVEN-HAGE.

word dit tweede deel der
BESCHRYVINGE van 's GRAVEN-HAGE.
opgedragen en toegeeigent
door
HAAR EDELE AGTBAARHEDEN
zeer ootmoedige Dienaar,
IACOB DE RIEMER.

In 's GRAVEN-HAGE, by IOHANNES de CROS.

VOORREDE

AAN DEN

BESCHEIDEN EN WEETGIERIGEN

LEZER.

WAnneer ik, nu tien jaaren geleden, uitgaf het eerſte Deel van deze Beſchryvinge, behelzende de Stigtinge, Aangroei, Gebouwen, en 't geen verder tot het Lighaam van *'s Graven-Hage* behoort, in meninge, gelyk ik in myne Voor-rede betuigde, van ook eene Beſchryvinge der Regeerings-beſtellinge, Lyſten der Regeerderen, Handveſten en andere zaaken, welke de beſtieringe dezer Stede betreffen, te laaten volgen: dagt ik niet, dat zoo lang een tyd verloopen zoude, eer ik aan dezelve myne belofte zou konnen voldoen.

Maar men hoopt alles van den toekomenden tyd; ſchoon men doorgaans van den voorledenen niet voldaan is. My is dit ook wedervaren. Want hoewel ik de materialen doe al gereed had, en dus hoopte, die binnen een beknopten tyd te zullen in ordre brengen, ben ik in de bewerkinge van dien voornamentlyk verhindert, door eene taaye ongezondheid en knagende pynlykheden, jaaren lang ondergaan, en waarvan ik zelfs weinig uitkomſt zie. Die ik ook niet melden zoude, dagt ik niet, dat ze my billyk zullen ontſchuldigen by allen, die weeten, wat het inheeft ernſtig en geduurzaam bezig te zyn met een pynlyk lighaam, zonderling in jaaren, die al den naam van ouderdom dragen moeten.

Ik ben niettemin ten einde geraakt van 't geen ik gemeent heb wezentlyk tot myn beſtek te gehooren. En hoope nu, dat ik zal betoogt hebben, 't geen ik voor had; namentlyk de geſtalte der aloude en hedendaagſche Magiſtratuure. De aanzienlykheid der Bailliuwen en Schouten, van de eerſte tyden af, wanneer *'s Graven-Hage* meer gelieft als geagt wierd. De wiſſelvalligheid, welke deze Regeeringe ondergaan heeft, eer ze erlangde dat vaſt beſtel, waar toe ze thans geraakt is: dat niet weinig toebrengt, om Mannen van deftige Familien aan te moedigen, om dezelve Magiſtratuure, zoo wel als van die der groote Steden te zoeken. Waarby ik ook gevoegt heb 't geen in opzigt van de Vroedſchappen en Rykdommen en derzelver vermogen in onze Steden, mitsgaders de bezorginge der ouderlooze Weezen voormaals plaats had; benevens de beginzelen van onze Weeskamers, in het algemeen, en die van *'s Graven-Hage* in 't byzonder, met alle de my voorgekomene Ordonnantien van dezelve. Wyders mede hoe, en wat men, tot voorkominge van bedrog zegelde, in tyden, waarin lees- en ſchryf-kunde, zelfs onder goede burgers ongemeen was. En meer andere zaaken, welke ik hier, gelyk in 't voorige Deel, uit oude Handveſten, Charters en byzonderlyk mede uit de Memorialen van den Hove van Holland, heb getragt klaarder te bewyzen, als, myns weetens, tot nog toe geſchied is.

En men zal in dit Deel weder vinden een getal van ruim twee honderd vyftig Authentyke Stukken, die, boven de geringer gedeeltens van anderen, waaruit ik mede bewys genomen hebbe, geheel, of voor het grootſte gedeelte, voor 't eerſt hier ter drukperſſe gebragt zyn; onder ieder van welke ik, ter beveſtiginge van derzelver egtheid en ontwyffelbaar gezag, naaukeurig heb aangetekent het Regiſter, waaruit ieder derzelve door my getrokken of immers te vinden is. Behalven dat dezelve

my

my gelegentheid hebben verſchaft tot verſcheide aanmerkingen, welke ter opheldering onzer oudheden verſtrekken zullen, dog waarvan ik alhier geen verhaal maken zal. En nadien alle die de oudheden der middel-eeuwe, ganſch onvoorzien van goede Schryvers, naſpeuren, hoe langs hoe meer ondervinden de nuttigheid der oorſpronkelyke Handelingen, Acten, Hantveſten, enz., waarvan de geduurige zorge der geleerden, in het opzoeken en uitgeven van oude Charters, en het verklaaren derzelve, onwederſprekelyke getuigeniſſe geven, hoop ik iets verdient te zullen hebben by myne Landsgenooten, door het aan den dag brengen van ontrent vyf honderd tot nog toe onbekende Stukken, al had ik het geluk niet, dat myn eige arbeid de goedkeuringe der Kenners mogte gewinnen.

Eindelyk heb ik ook agter dit werk gevoegt de Coſtumen van den *Hage*, bevoorens door *Gysbert de Cretſer* vol misſtellingen en drukfouten uitgegeven, dog nu door my tegens andere afſchriften nagezien, vermeerdert met onuitgegevene, mitſgaders door aantekeningen op veele plaatzen verſtaanbaar gemaakt.

Ik weet wel, dat veele die aanzien, als waren 't beuzelingen. Op wat grond, is my nog niet gebleken. Zy komen in 't algemeen uit op byna gelyke Coſtumen, hier te Lande eertyds in gebruik geweeſt; eenige zelfs nog niet geheel verdweenen. En waarom, zoo men onzydig handelen wil, zoude niet zoo wel gelooft werden, dat te dien tyde, in *'s Graven-Hage*, zulke gewoontens voor regt gehouden zyn geweeſt, wanneer Magiſtraats-perſoonen, Secretariſſen, † Taalluiden, enz., in vereiſchten getale daarvan getuigen; als men het voor bewezen regt houd, 't geen van dien zelven aard, en met geen meerdere plegtigheden belegt, voorkomt onder de Coſtumen van andere Steden of Diſtricten; gelyk de Handveſten, Keuren, enz. der Stad *Amſterdam* deſwegen aanmerkelyke

* *

voor-

† Procureurs.

voorbeelden aan de hand geven. Egter heb ik niet voor, derzelver agtbaarheid alhier breeder te beweeren. Dat oordeel blyve aan de Regtbank. Maar die de Beſchryvinge van den *Hage* zullen gelieven te lezen, zullen ook teffens zien, dat ik verſcheide, en al goede omſtandigheden de Regeeringe betreffende, uit die zoo zeer veragte Coſtumen heb opgeheldert, eenige Bailliuwen en Schouten ontdekt, en vooral veele Burgemeeſteren, Schepenen, Vroedſchappen, enz. van vroege jaaren, daarin gevonden, die ik niet weet, dat men elders ontmoet. Dat was genoeg voor my, om ze, met goeden grond, agter dit werk te plaatszen.

Dit is, 't geen ik vooraf kortelyk te berigten heb. En ik wenſch, dat deze verzamelinge moge erlangen de goedkeuringe van zulke, aan welker oordeel ik my gaarne zal gedraagen; kundige namentlyk en onzydige onderzoekers van onze Vaderlandſche Coſtumen en gebruiken, die de waarheid wel zekerlyk een gunſtige hand zullen bieden. Vaart wel.

Geſchreven in den Hage den 14 *Septemb.* 1739.

KOR-

KORTE INHOUD

DER.

HOOFT-STUKKEN.

XXVI^ste. HOOFT-STUK.

HEt Bailliuws en Schout-*Ampt van den* Hage *meeſt door een, zomtyds door twee perſoonen bedient. Aanzien en magt der* Bailliuwen. *Onderſcheiden vermogen van den* Bailliuw *en van den* Schout. *Berigt van de oeffeninge der Crimineele Jurisdictie in den* Hage. *Voorregten en luiſter der* Bailliuwen. *Lyſte derzelve zedert den jaare* MCCCLIV. bladz. 1.

XXVII.

Van den Schout *van 's* Graven-Hage, *wanneer die pleeg te zyn een byzonder perſoon, en waarin zyne bedieninge beſtaan hebbe. Van den* Schout *van* Scheveninge, *die aangeſtelt werd door den Bailliu van den* Hage. *Lyſte der geene die het Schoutſchap van den* Hage *hebben bedient afzonderlyk van het Balliuſchap.* 56.

XXVIII.

De inſtellinge van Burgemeeſteren *hier te Lande in 't algemeen jonger als die van Schepenen. Eerſte inſtellinge van twee* Burgemeeſteren *albier in* 1559. *Een derde in* 1591. *daartoe gevoegt. Derzelver Inſtructie. Magiſtraats-beſtellinge albier. Aanzien en voordeelen der* Burgemeeſteren. 63.

XXIX.

De oudſte Magiſtratuur albier, die van Schepenen, *al bekend in* 1311. *Magtiginge derzelve in* 1325. *om met 's Graafs Hofmeeſter Keuren te mogen maken. Oudtyds aangeſtelt door den Bailliuw, zonder bepaalinge van tyd, tot dat by Handveſt van* 1407. *de tyd der aanſtellinge en 't getal der perſoonen bepaalt is. Vereiſchte hoedanigheden om* Schepen *te konnen zyn. Bevoegtheid om eene nominatie te maken door de Staaten beveſtigt. De* Schepen *van* Scheveninge *waarſchynlyk al in* 1407 *in het Gerecht geplaatſt. Zyn aanzien voormaals grooter als jegenwoordig.* 71.

XXX.

De opkomſt der Collegien van Raaden *of* Vroedſchappen *onzeker. Wie door de* Rykdommen *in de Steden verſtaan wierden, en wat aandeel die hadden in de beſtieringe van zaaken. Octrooien tot het getal en verkiezinge der* Vroedſchappen *behoorende, van tyd tot tyd eenigzints verandert. Van het ampt der* Vroedſchappen *in 't algemeen; en byzonderlyk der* Haagſche. *Verminderinge van derzelver vermogen in* 1560. 84.

KORTE INHOUD DER HOOFT-STUKKEN.

XXXI.

Waarneminge der bedieninge tot het Treſorierſchap *behoorende. Onzeker, wanneer afzonderlyke* Treſoriers *in den* Hage *zyn geſtelt. Hun getal en het doen van der zelver rekeninge. Reguleringe, hoe en voor wien dezelve jaarlyks te doen. Wanneer en by wien de* Treſoriers *te verkiezen, als mede derzelver Inſtructie. In* 1556. *op een gebragt, die nu by de Wet aangeſtelt werd.* Bladz. 95.

Naam-Lyſte der Burgemeeſteren, Schepenen, Vroedſchappen *en* Treſoriers *van 's* Gravenhage, *mitſgaders Hiſtoriele aanwyzinge der veranderingen in de nominatie en aanſtellinge van de Magiſtraat gevallen.* 99.

Naam-lyſte der Perſoonen, die het Klerk- *of* Schryf-Ambagt, *nu het* Secretariſchap van den Hage *bekleed hebben zedert den jaare* 1350. 179.

XXXII.

Onderzoek, wanneer de Wees-Meeſteren *hier te Lande, en wel inzonderheid in 's* Graven-Hage *zyn opgekomen; Over wien zy zyn geſtelt; en wat van derzelver bewind en verrigtinge zy.* 187.

Ordonnantie van de Weeskamer, *en Ampliatien en Alteratien van dien.* 193.

Naam-Lyſte der Wees-Meeſteren *van 's* Gravenhage, *zedert* 1480. 215.

XXXIII.

Van het Zegel van 's Graven-Hage, *en de zegelinge aldaar, mitsgaders van het Wapen derzelve ſtede.* 221.

XXXIV.

Het Collegie van de Societeit *wanneer en by welke gelegentheid alhier is opgeregt; uit wat Leden het zelve beſtaat; en wat zaaken onder deſzelfs beheeringe en beſtieringe, als mede wat ampten ter begevinge van 't gemelde Collegie behooren.* 234

XXXV.

De Neering-en Ambagt doende Gilden, *en andere Broederſchappen in den* Hage, *hoe beſtaan. Wanneer dezelve aldaar zyn opgekomen, onbekent. Hadden in voorige tyden hunne altaaren in de St. Jacobs Kerk. Jaar-penninck, en onderſcheide benaaminge der* Gilden. 284.

Privilegien, Handveſten, Octrooien en Placaaten; als mede Keuren, Ordonnantien, Reſolutien en Sententien van den Hove van Holland; mitſgaders Giften, Commiſſien, Inſtructien en andere voornaame Acten, betreffende 's Graven-Hage *en deſzelfs Juriſdictie, dienende mede tot Bylaagen.* 293.

Korte inhoud der Handveſten, Privilegien, Octrooien, Placaaten en Ordonnantien, mitſgaders Commiſſien, Reſolutien en andere voornaame Stukken, zoo in 't werk als daarna by wyze van Bylaagen afzonderlyk in 't geheel gedrukt; geſtelt na de ordre der jaaren. 497

Coſtumen van 's Graven-Hage. 1.

BE-

BESCHRYVINGE
VAN
'sGRAVENHAGE.

XXVI. HOOFTSTUK.

Het Bailliuws en Schout-ampt van den Hage meeſt door een, zomtyds door twee perzoonen bedient. Aanzien en magt der Bailliuwen. Onderſcheiden vermogen van den Bailliuw en van den Schout. Berigt van de oeffeninge der Crimineele Jurisdictie in den Hage. Voorregten en luiſter der Bailliuwen. Lyſte der zelve zedert den jaare 1354.

NA dat wy in het eerſte deel dezer onzer Beſchryvinge van 's Graven-Hage, als in een Tafereel hebben ten toon geſtelt, en daarinne, zoo verre de geringheid onzer kenniſſe heeft toegedragen, aangetoont deszelfs opkomſte, vergrootingen, benaaminge, en hoe het by de Lands-Heeren van tyd tot tyd is aangemerkt geworden; als mede deszelfs vermakelyken ſtand en gelegentheid, zoo buiten als binnen; deszelfs overheerlyke gebouwen en pragtige huizen, zoo tot den Geeſtelyken en Werreldlyken ſtaat, als ter inwooninge veeler aanzienlyke en hoogverhevene Perzoonaadjen geſchikt; en verders al 't geene deeze zoo glansryke plaatze alomme vermaart maakt; zoo ſtaat ons vervolgens in dit tweede deel te verhandelen op wat wyze dit overheerlyk Lighaam geregeert en beſtiert werd; als mede met wat Handveſten, Privilegien en andere voortreffelyke Voorregten de ingezetenen door de Graaven en 's Lands Hooge Overheid begunſtigt zyn geworden; waarinne wy dan voor eerſt zullen aanmerken uit wat Leden de Haagſche Regeeringe te zamen is geſtelt.

Want 't is onder alle, die de kenniſſe van Landen en Steden zoeken, voor eene bekende waarheid aangenomen, dat het beſte en edelſte gedeelte van dien daarin is gelegen, dat men weete hoe de Magiſtraaten van ieder Land beſtaan, welke derzelver magt en waardigheid zy, en waartoe dezelve ten dienſte van het gemeen zyn verpligt, zoo ten opzigte van het Staats-beſtier, als ook ten aanzien van de handhavinge eener ongekreukte geregtigheid, zoo wel den armen als den ryken. Hoe de Beſchryvers van eenige Landen kundiger waren van hunnen pligt, hoe ze ook meerder werks maakten van de geſtalte der regeeringe te onderzoeken en

voor te dragen; en men vind naauwlyks eenig gedeelte van derzelver geſchriften zoo uitvoerig behandelt, als het geene deze zaake betreft.

Egter zal het ons werk niet behoeven te zyn, in het breede uit te leggen, wat het ampt zy van een Bailliu, Schout, Burgemeeſter of Schepen; want dat is in het algemeen overvloedig bekent. Maar wy zullen alleen pogen aan te wyzen, wanneer in 's Graven-Hage die ampten hebben beginnen plaats te krygen, en wat daarontrent, onzes agtens, in het byzonder ſtaat aan te merken. Het geen wy ons egter niet vermeeten te doen met die netheid, dat wy het juiſt begin van elk Lid der regeeringe zouden weten aan te toonen: want alle, die ooit eenig gedeelte onzer Vaderlandſche Oudheden onderzogten, weeten hoe onbezonnen het zoude zyn zig des te willen vermeeten. Maar hier voor durven wy blank ſtaan, dat wy niets als zeker zullen voortbrengen, waarvan wy niet duidelyk beſcheid gezien hebben. En nadien 'er in het opdelven van begrave oudheden altoos eenige plaats aan giſſingen moet werden overgelaaten, zoo zullen wy dezelve altoos van bevonde waarheden onderſcheiden.

Het Bailliuws en Schoutampt van den Hage dan door een, dan door twee perſoonen bedient.

Om van de byzondere Leden der Haagſche regeringe te ſpreken, eiſcht de ordre, dat wy eerſt gewagen van den BAILLIUW en SCHOUT, welke twee ampten, ſchoon merkelyk verſchillende in magt en waardigheid, wy egter bevinden, dat niet alleen in de eerſte tyden, maar tot in de vyftiende, ja zelfs nog in de zeſtiende eeuw, en wanneer de Hage nu van een Dorp, reets tot een Vlek was uitgedegen, zomtyds door een en den zelven perzoon, en dan weder door twee verſcheide perzoonen zyn bedient geworden, (*a*) 't geen niet zeldzaam is, en nog heden op veele plaatzen gebeurt. Maar vreemd is het, en in het byzonder aan te merken, dat in de vroegſte tyden, waar van men de heugeniſſen heeft over behouden, de Graaf het Bailliuwſchap van den Hage heeft doen bedienen door iemand, die daarenboven eenig ander ampt van meerder aanzien waarnam, waarvan wy vermoeden de rede deze te zyn geweeſt. Dat aan de eene zyde het gering getal van onvermogende Buurluyden zoo weinige zaaken uitleverde, dat de Bailliu van dat ampt alleen niet zoude hebben konnen beſtaan; en dat aan de andere zyde egter de Graaf heeft gewilt, dat de Bailliuw van een ſtreek en plaatze, daar hy zelf meeſt zyne Herberge hield, en welker ingezetenen hem en zynen Hove veele dienſten, en onder anderen die van den aanvoer der proviande ſchuldig waren, zoude zyn een man van aanzien, en door wiens beſtel de behoeften

Het Bailliuws ampt wierd in vroege tyden door een aanzienelyk man bekleet.

(*a*) Zie hierna de Lyſte der Bailliuwen en Schouten. En derhalven twyffel ik of het wel juiſt is 't geen men vind in 't Berigt van den Hove van Holland, *pag.* 33. te weten, *dat de Schout na den jaare* 1370. *Bailliu zoude zyn geheeten.* Want daar uit zoude ligt iemand beſluiten, I. dat voor dertien honderd zeventig de benaaminge van Bailliu ontrent den Hage geene plaats zoude hebben gehad. II. Dat alleen, als by misbruik, aan den *Civilen Schout* van den Hage, de hooge titel van *Bailliu* gegunt, of by hem genomen zoude zyn; ſchoon hy het wezentlyke van dien, de criminele regtsvorderinge, niet zoude hebben gehad. Egter zal het tegendeel, in opzigte van beiden, blyken.

ten van den Hove des te gemakkelyker zouden konnen werden verzorgt.

Dog welke ook daarvan de rede zy geweeſt, het ſchynt voor eerſt, dat 's Graafs Hofmeeſter in den tyd van Graave *Willem den derden* het ampt van Bailliuw van den Hage heeft bekleed, dewyl de gemelde Graaf by Handveſt van den jaare dertien honderd vyf en twintig (*b*) door den zelven Hofmeeſter met de Schepenen dede doen het geene in die tyden, zoo lang een plaats geene Burgemeeſteren had, eigentlyk was het werk van Bailliu en Schepenen, of ook van den Schout en Schepenen. Zeggende namentlyk, „dat „ wi onſen lieven en getrouwen luden uter Haghe alſulke gratie „ gedaan hebben, dat die Scepen uter Haghe med onſen Meyſter „ uter Haghe, die onſe Hof aldaer verwaert, maken mogen voir„ boden op wyn, op broet, op bier, op voeder coirn, en op voy„ der ten paerde, en alſulke Coere en Voerbode als ſi maken ſul„ len, ſoe wie die brake, die verboerde tieghens ons drie pond „ Hollants, alſoe dicke als hi et dede; Voert zoe wat Keuren dat „ die Scepen med onſen Meyſter van onſen Hove voorſz. maken „ ſullen op weghen, op ſtraeten en op weteringhen, die houden wi „ geſtade, enz. Behalven dat niets van dat alles den dienſt van het Hof in het byzonder was betreffende, zoo wierd in der waarheid door dat Handveſt aan den Hofmeeſter met de Schepenen van den Hage gelaaten het beſtel van genoegzaam alles, wat in die kleinheid van het Dorp kan werden gerekent te zyn geweeſt van het vereiſch der Burgerlyke beſtieringe ten dienſte der Buurluiden. Want het is kennelyk, dat het keuren over lyftogt tot onderhouden van de leden der gemeenſchap, en over wegen, ſtraaten en weteringen, tot gebruik en gemak van de ingezetenen, zaaken zyn die onder de allereerſte noodzakelykheden van een gemeenſchap mogen getelt werden. En het zyn zodanige zaaken, die tot het beſtel van de Magiſtraat behooren, en ook naderhand aan Bailliu, Schout en Schepenen zyn aanbevolen geweeſt. Want by het zesde artikel van de Inſtructie, (*c*) welke in den jaare vyftien honderd zeſtig voor de als toen nieuwelyks geſtelde Burgemeeſters van 's Graven-Hage wierd gemaakt, werd onder anderen geordonneert, „ dat die Bailliu, Schout, Burgemeeſteren en Schepenen by advy„ ſe van den Vroetſchappe, als 't noot was, zouden maeken gene„ ralicken alle de Keuren en Ordonnantien de Politie en 't welvae„ ren van den Hage aengaende, als op den Brand en Brandſchou„ we, de beſchouwinge van de Straeten, Plaeten, Wegen, Ka„ den, buiten en binnen den Hage, op 't Brood, Coorne, Vleyſch, „ Viſch, Bier, Wyn, ende andere provianden, Coopmanſchap„ pen, Maeten, Gewichten, en diergelyken, ſtellende daar op „ alſulke boeten en breucken, groot en kleyn, als henluyden goet„ duncken zoude, ende als tot hier toe by den Bailliu, Scout en „ Scepenen van den Hage gedaen es geweeſt. Invoegen dat aldaar werd gezegt door den Bailliu, Schout en Schepenen gekeurt te

Ongetwyffelt eerſt door 's Graafs Hofmeeſter.

(*b*) Hierna in geheel gedrukt onder de Bylaage, No. I.
(*c*) Zie deze Inſtructie hierna onder de Bylaage. No. XLVII.

te zullen werden boven veele andere zaaken meer, ook over die pointen, welke in het gemelde Handveſt van den jaare dertien honderd vyf en twintig werden geſtelt onder het gezag van den Hofmeeſter ende Schepenen. Zulks dat Schepenen werdende geoctroyeert, omme met den Hofmeeſter te keuren, zonder dat eenig gewag van Bailliu of Schout werd gemaakt, (alhoewel het zeker is, dat 'er in den jaare dertien hondert zeſtien al een Schout in den Hage was, gelyk hierna onder het Hooftſtuk van den Schout nader zal werden aengetoont,) daar uit aftenemen is, dat die Hofmeeſter de functie van den Bailliuw en Schout in deze heeft waargenomen.

Daarna door den Rent-Mr. van Noord-Holland, die uit dien hoofde ook Bailliu van den Hage was.

Dit noemden wy nu wel een giſſinge, om van een zeer oude en ongewoone zaak niet al te ſterk te ſpreeken, maar 't ſchynt ons egter toe, dat die giſſinge genoegzaam tot een vol bewys werd gebragt, als men overweegt dat *Philips van Leyden*, ſprekende van de tyden der Hertogen *Willem en Aalbert van Beyeren*, die hy beleefde (*d*), dat is van den jaare derthien honderd vyftig af en vervolgens tot in derthien honderd tagtig duidelyk gewaagt van den Bailliu van den Hage (*e*), maar teffens ook getuigt (*f*), „ dat „ voorheen de Rentmeeſter van Noort-Holland uit kragte van het „ zelve zyn ampt pleeg te zyn Bailliu in den Hage, alhoewel (zegt „ hy) by onze tyden die twee (ampten) geſcheurt en geſcheiden „ zyn, en miſſchien qualyk, dewyl die aaneenhegting is uitgevonden „ geweeſt, en zy door de zamenvoeginge van wedden verknogt „ wierden, op dat de Heer-dienſten te ligter aan den gewoonen „ Paleize en des Graven Hove zouden konnen werden gedaan en- „ de de bedieninge van de algemeene behoeften en eetwaeren niet „ verdeelt zoude zyn. Waaruit te zien is, dat 'er al voor zyne tyden een Bailliu in den Hage is geweeſt, en dat die Bailliu was de Rentmeeſter van Noortholland, een Amptenaar, toen en zedert altoos van meerder aanzien, als de kleine omtrek van 's Graven-Hage in die tyden ſchynt vereiſcht te hebben, indien niet de Graven daarvoor een byzondere zorge hadden willen dragen.

Zyn magt en vermogen.

En dat het Bailliuwſchap van den Hage in die tyden door een aanzienlyk Amptenaar is bekleet geweeſt, waarvan het eigentlyk zynen luiſter had, zal aanſtonds nog nader daaruit blyken, dat wanneer het Bailliuſchap van het Hofmeeſterſchap of van het Rentmeeſterſchap van Noortholland geſcheiden was, het zelve dan is gegeven geweeſt aan perzoonen, welker benaminge iets gerings medebrengt, en te kennen geeft, dat men die aan den anderen Amp-

(*d*) Hy had in 1379. zyn huis en wooning alhier in de Papenſtraat en ſtierf den 6. Junii dertien honderd tagtig te Utregt.

(*e*) In zyn tractaat *de Cura Reipubl. Caſu LXXXV. pag.* 297.

(*f*) *Caſu XXXII. pag.* 93. Deszelfs woorden zyn weder zeer aanmerkelyk: *Aliud etiam exemplum ponas, ut qui* —— ——. *Vel qui receptor ſit in aliquibus partibus eo ipſo Balivus habeatur in certo loco, ut eſſe conſuevit de Receptore Nort-Hollandiæ, qui eſſe Balivus eo ipſo conſuevit in Haga, licet temporibus noſtris quandoque illa duo ſecta ſint & ſeparata, & forſitan male, cum annexitas illa adinventa fuit & ſtipendiorum conjungebantur copula, ut ſervitia dominica facilius ſolemni Palatio & Comitis Curiæ adhibitentur, nec de commodis & annonis publicis diviſa foret adminiſtratio.*

Amptenaar heeft willen onderwerpen. Dus wierd in den jaare derthien honderd zes en vyftig door Hertog *Willem van Beyeren* het Bailliuſchap van den Hage op aanpryzinge van Heer *Clayſe den Hert*, Prieſter en Rent-Meeſter van Noortholland bevolen aan eenen *Ghyſken van Ammers* (*g*), dog met zoo weinig gezags, dat hem de Hertog belaſt „ dat hi eenen Scoute zal zetten in 't Hage ambocht, „ ſoe wien onſe Rentemeeſter wil, mitsgaders alle ambochten die „ tot 'er voerſz. Bailjuſcip en Scout-ambocht behooren, alſe Scepen „ te ſetten, Kerkmeyſters, Heylich Geeſtmeeſters, Boden ende „ andere dienſten; dat hi dien ſal ſetten, ofdoen, aendoen en „ vernieuwen alſoe dicke als 't oirbaerlic es ende et onſen Rent-„ meeſter voerſz. oerbaerlic dunken zal. Zulks dat wel de voorn. *Ghyſken* den naam droeg van Bailliu, dog dat de klem en luiſter van het ampt was in handen van den Rentmeeſter van Noortholland, 't geen het verhaal van *Philips van Leyden* grooten nadruk byzet. En de rede waarom niet Heer *Clays den Hert* zelf het Bailliuſchap bediende, doed zig van zelfs daardoor op, dat hy een Prieſter zynde niet konde bedienen een ampt, waarin hy zoude konnen verpligt zyn geworden, omme te vorderen verbeurte van lid of lyf, en zulks het vergieten van bloed te eyſchen, dat den Geeſtelyken niet geoorloft en is.

Stelt een Subſtituit, als hy een Geeſtelyk perſoon was.

Dog blyvende de klem van de regeeringe in zyne handen.

Te zien in *Ghyſken van Ammers*.

Wanneer ook Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, als Ruwaart in het jaar derthien honderd vyf en tzeventig (*h*) den Schepenen en Schotbaare luiden in den Hage veroorlofde zelf hun ſchot te zetten en den Schepenen om zelf het te innen, zoo gaf hy teſſens bevel, niet aan den Bailliu van den Hage, maar aan den Rentmeeſter van Noortholland, om van de onwillige zulks uit te panden door zynen Bode, 't geen al mede doed zien, dat den zelven Rentmeeſter wierd gelaſt te doen, dat anderzints zoude zyn geweeſt het werk van den Bailliu, indien 's Graven-Hage als toen een afzonderlyken Bailliu gehad hadde.

Terwyl wy nu bewyzen, dat vermoedelyk eerſt 's Graafs Hofmeeſter, en zekerlyck daarna de Rentmeeſter van Noortholland zyn geweeſt Bailliuwen van 's Gravenhage, zoo is te gelyk gebleken, van wat tyd af men kan vaſt ſtellen, dat 'er iemand geweeſt is, die het Schoutampt of Bailliuſchap oeffende, namentlyk van de tyden van den goeden Graave *Willem* af. Dog wy durven niet bepalen, wanneer een Bailliu is aangeſtelt voor de eerſtemaal, hoewel in een Handveſt van Hertog *Willem van Beyeren den vyfden* van dien naam, (*i*) en zynde van den jaare derthien honderd vyftig woordelyk van den Bailliu van den Hage gemelt werdende, en blykende dat *Adam van Berwairde* in derthien honderd vier en vyſtig (*k*) en *Ghyſken van Ammers* in derthien honderd zes en vyftig (*l*) Bailliuwen

Onzeker wanneer voor de eerſtemaal een Bailliu is aangeſtelt.

Dog zeker zederd 1350.

(*g*) De commiſſie van *Ghyſken van Ammers* is te vinden agter het eerſte deel Bylaage E. E. *pag.* 839.

(*h*) Zie het Handveſt in 't geheel hierna onder de Bylaage No. V.

(*i*) By Ant. Mattheus *Anal. vet. ævi tom. VI. pag.* 105.

(*k*) Zie in 't vervolg de Lyſte der *Bailliuwen*.

(*l*) Zie dezelve Lyſte, die vervolgens de ſucceſſie der *Bailliuwen* al vry volkomen zal uitleveren.

wen zyn geweeſt; uit dat alles zeker ſchynt, dat van doen af aan een vaſt en bekend perzoon dat ampt heeft bekleet gehad.

Rede, waarom het Bailliuſchap en Schout amptdoor twee perzoonen wierden waargenomen.

Wy moeten vervolgens onderzoeken of het Bailjuwſchap en Schout-ampt door een of door twee perzoonen zy bedient geweeſt. En dit ſchynt zeer vlottende en zonder vaſten regel door de Graaven of derſelver Gunſtelingen te zyn behandelt, na maate dat zy den Bailliu meer of min aanzien, of meer of min profyts gunnen wilden. En wanneer de Ampten van Rentmeeſter van Noortholland en Bailliu van den Hage door een perzoon bedient wierden, zoo is te vermoeden, dat die Rentmeeſter het Schoutampt, als te gering zynde, niet zal hebben bekleed, maar eenen anderen Schout zal hebben aangeſtelt. Wanneer ook de Rentmeeſter van Noortholland een Geeſtelyk perzoon was, kon hy het Bailliuws-ampt om de bevoorens aangehaalde rede, en het voorbeeld van Heer *Claes den Hert* niet bedienen.

Dit kan men niet zien, nog in den brief waarby Hertog *Willem van Beyeren* het Schryfambagt van den Hage in het jaar derthien honderd vyftig beveelt aan *Pieter Willem Iſaaks zoon*; (*m*) nog in een verbod (*n*) uitgegeven in den jaare derthien honderd zes en vyftig, ten einde niemand over de Beek of Graften van den Hove zoude hebben te komen op het Hof. Want in die beide werd wel gemelt van den Bailliu, dog zonder eenige andere byvoeginge.

Adam van Berwaerde, een man van aanzien, in 1354. tot Bailliu en Schout gecommitteert.

Maar in den jaare derthien honderd vier en vyftig vereerde dezelve Hertog *Adam van Berwaerde*, een man van goeden aanzien, en zoo ik meen, zynen Raad en Cancelier (*o*) met opene brieve het Bailliuſchap uter Hage en Schout-ambagt tot zynen wederzeggen. En de gemelde *Adam van Berwaerde* moet het niet lange bedient hebben, nadien uit het hiervooren (*p*) beweezene reets kenbaar is, dat *Ghyſken van Ammers* in den jaare dertien honderd zes en vyftig tot Bailliu verheven wierd; en wel zoo dat hy eenen zulken tot Schout zoude moeten zetten als het Heer *Claes den Hert* Rentmeeſter van Noortholland zoude welgevallen.

Engel Pieterſz in 1389. Schout.

Nopende den tuſſchen-tyd tot den jaare veerthien hondert negen, is ons tot nog toe niets anders gebleken, als dat eenen *Engel Pieterszoon* in den jaare derthien honderd negen en tagtig tot Schout zynde aangeſtelt, om 't zelve *Schout-ambochte te bedriven en te bewaeren onder den Baillin van den Hage*, in den zelven jaare veerthien honderd vier door Hertog *Willem*, wanneer hy na 't overlyden van zynen vader *Aelbregt* aan 's Lands beſtier geraakt was, onder anderen mede in dat Schoutampt beveſtigt wierd, in de Lyſte der Schouten breeder te melden. En wy meenen buiten twyffel te zyn, dat toen en vervolgens altoos het Bailliuſchap en Schoutampt zyn geweeſt zekere ampten, die zonder aanmerkelyke tuſſchen-pozinge, nu door een dan door verſcheide perzoonen zyn

(*m*) Zie zyne Commiſſie in 't geheel hierna in de lyſt der *Secretariſſen*.
(*n*) Gedrukt te vinden in 't *eerſte deel IV. Hoofſt. pag.* 108.
(*o*) Zie zyne Commiſſie in de lyſte der *Bailliuwen*, op 't jaar 1354.
(*p*) Pag. 4.

zyn bedient geworden, 't geen ook in 't vervolg (*q*) nader zal blyken.

Wyders ſtaat ons aan te toonen, waarinne het ampt van den Bailliu ten opzigte van de gemeenſchap van 's Gravenhage hebbe beſtaan gehad. Daar toe zal het niet nodig zyn alhier anxtelyk uit te pluizen, wat eigentlyk zy van het beſchik van een Bailliu, en wat het werk van een Schout; want behalven dat ſulks vry wel bekent is, zoo moet ook dat elders werden nageſpeurt (*r*). Maar men moet den Schout niet aanmerken voor zodanig een, als men thans ziet de Onder-Schouten of Schouten ten platten Lande, die geen commiſſie krygen van den Souverein, maar aangeſtelt werden of door bezondere Heeren, Leenmannen zynde van den Prins, ofte ook ouds tyds, voor het verkopen der Ambagts-Heerlykheden wegens haar Ed: Gr: Mog: door de Bailliuwen der groote ſtreeken, als zyn Rynland, Delfland, enz. plegen aangeſtelt te werden. Want van *Engel Pieterſz* is zoo even gebleken, dat hy, ſchoon alleenlyk Schout genaamt, een commiſſie van den Graaf hadde. Maar dewyl de Graaven den Hage aanmerkten als een Heerlykheid, zoo hebben zy 'er zodanige Amptenaaren geplaatſt, als men in hooge Heerlykheden vind. Een Bailliuw namentlyk, voor zoo veel de Hooge en Lyfſtraffelyke gerigtsdwang aangaat, en een Schout tot waarneminge van 't geen betreft de middele en laage gerigtsdwang.

Waarin het Ampt van Bailliu hebbe beſtaan. En waarin het Schoutampt.

En dit verbeelden wy ons, dat in het algemeen zoude mogen werden vaſtgeſtelt, ten waare men gezien hadde, dat door de Heeren Raaden van den Hove in der zelver Berigt (*s*) is beweert geworden, dat het Geregt van den Hage voor den jaare derthien honderd zeventig niet zoude hebben gehad eenige lyfſtraffelyke gerigtsdwang: en dat zodanig een ſtellinge in een uitvoerig werk gemaakt, verdient naaukeurig te werden overwogen. Want behalven dat hier vooren (*t*) is gebleeken, dat al in den jaare derthien hondert elf, dat is maar zes en vyftig jaaren na de dood van Koning *Willem* werd geſproken van Schepenen van den Hage, en zulks wel mag gezegt werden, dat die acte aan de gemelde Heeren Raaden niet bekend zynde geweeſt, de inſtellinge van den Schepenſtoel van den Hage veel te jong aan dezelve Heeren moet voorgekomen zyn, wanneer by het gemelde Berigt (*v*) gegiſt werd, dat die wel honderd jaaren na de dood van Koning *Willem* eerſt plaats zoude hebben gegrepen. Zoo geeft de benaminge van het *Bailliuſchap uter Hage*, 't welk in de bereids aangehaalde commiſſie van *Adam van Berwaerde* al in den jaare derthien honderd vier en vyftig voorkomt, vry eenig bedenken, dat de Schepenen van den Hage als doen ook wel zouden mogen hebben gehad Crimineele Jurisdictie.

Of het Geregt van den Hage voor 1370. Criminele Jurisdictie hebbe gehad. In 't Berigt van den Hove hettegendeel beweert; immers niet als de Graaf of zyne Gezellinne daar tegenwoordig was.

Dog

(*q*) In de Lyſten der *Bailliuwen* en *Schouten* hieragter te voegen.
(*r*) Men zie hierop na *Spelman*, *du Cange*, en andere Schryvers.
(*s*) *Pag.* 10.
(*t*) *I. Deel. VI. Hooftſt. pag.* 174. en Bylaage Y; als mede hierna onder het XXIX. Hooftſt. van de *Schepenen*. (*v*) *Pag.* 8.

Uit de aanſtellinge van een Bailliu volgt niet, dat Schepenen met hem in 't Crimineel te regt hebben gezeten. Den Haag als een Heerlykheid aangemerkt;

Dog hoe groot ook zoude mogen zyn de waarſchynlykheid, welke 'er ontſtaat uit de aanſtellinge van een Amptenaar, die de hooge en criminele Regtsvorderinge konde oeffenen, die waarſchynlykheid bewyſt egter in geenen deele, dat de Schepenen van den Hage ook zouden hebben gehad het vermogen, om met den Bailliu in zodanige zaaken te regt te zitten. Want het volgt geenzints, om dat 'er een Bailliu is geweeſt, dat daarom het Geregt ook hooge en criminele Jurisdictie zoude hebben gehad, maar in tegendeel is bekent, dat de Regters (*w*) van eens Bailliuws Hof of Vierſchaar in de Bailliuſchappen en opene plaetzen of hooge Heerlykheden eigentlyk zyn, niet Schepenen, maar Welgebooren Mannen. En zoo bevind men ook dat de Bailliu van den Hage met zodanige Welgebooren Mannen alhier (*x*) mede te regt heeft gezeten, en dat dezelve nog tot ontrent den jaare veerthien honderd

(*w*) H. de Groot, *Inleid. tot de Holl. Regtsgel. I. Boek* 14. *Deel* aan 't einde. S. van Leeuwen, *Roomſch-Holl. Regt. I. boek* 2. *deel No.* 25. en 9. *deel No.* 16.

(*x*) Dit is kennelyk uit verſcheide Sententien, Appoinctementen en andere Actens, waarvan wy 'er ſlegts drie ter beveſtiginge alhier zullen bybrengen: als eerſt een Declaratoir, waarby het Hof voor goed verklaart het vry gelei door den Bailliu van den Hage verleent aan eenen, die een manſlag in Brabant hadde begaan, dog dewelke egter by den Procureur Generaal was geapprehendeert. „ Waarop die vrienden van den voorſz *Jan van Gorel* verant- „ woirden en ſeyden, hoe dat Heer *Evert Baſtairt van Hollant*, *Bailliu van den* „ *Hage*, *wien deſe ſaeken mitten Mannen van den Lande die kenniſſe toebehoeren zoude*, „ indien datter misdaen wair, gelyc die claegers ſeyden, den voirſz *Jan van* „ *Gorel* goet, vry, vaſt en zeker geleyde gegunnet en gegeven hadde, &c. zynde van den xx. April veertien honderd agt en veertig; geregiſtreert in 't Sententie-boek gequoteert A. *fol.* 67. Ten tweeden een Appoinctement by het Hof verleent den 16. Septemb. veertien honderd vyf en vyſtig, waarvan het begin aldus is luidende: „ By den Hove van Hollant ſoe is op huyden „ partyen gehoirt zoe veer yegelicken dat aengaen mach, als *Dirc Janſz* Gla- „ ſemaker an die eene, en *Joos de Bruyne Bailliu van den Hage*, an die andere „ zyde, roerende der bruecken en boeten van thien ponden, dair voir dezel- „ ve Bailliu den voirſz *Dirc albier verwonnen hadde voer den Mannen van den Lande*, „ om der quetſinge en leemte wille by hem gedaen aen den perſoon van *Jan* „ *Kempe* &c. geregiſtreert in 't Sententie-boek van den Hove, getekent E. *fol.* 87. En ten derden een Sententie, waarby het Hof zeker proces, waarvan de Eyſſcher, als hebbende twee of drie vonniſſen van Schout en Schepenen van den Hage voor zig, hadde geappelleert aan den Hove, dog waarjegens by de Verweerders was geſuſtineert 't zelve te behooren aan den Bailliu en Mannen van den Lande in den Hage, renvoyeert aan den Bailliu en voorſz Mannen. En waaruit gevolgelyk blykt, dat ter zelver tyd in den Hage waren twee afzonderlyke Vierſchaaren of Regt-banken, beſtaande de eene uit den Schout en Schepenen, en de andere uit den Bailliu en Welgebooren Mannen. De woorden van de gemelde Sententie zyn deze:

„ Gezien by den Hove van Hollant dat proces declinatoir vuytſtaende en „ hangende tuſſchen *Dirk Boudinſz* eyſſcher an die eene zyde, *Geryt Symonſz* „ Deurwaerder van den voorſz Hove, en *Jan Oom van Wyngaerden Bailju van* „ *den Hage* eyſſchende dat renvoy van die Verweerders an die andere; ſprui- „ tende ter cauſe van zekere huyre van lant, daervan dat de voerſz eyſſcher „ ſeyde twee of drie vonniſſen tot zynen proffyte gehadt te hebben, *die by den* „ *voirſz Bailliu en Mannen van den Haige niet en behoeren gereformeert te werden*, „ maer by den voorſz Hove, en welke vonniſſen dat geweſen waren *by den* „ *Schout en Scepenen van den Hage*, dairjegens de voorſz Verweerrers die contra-

„ rie

dert zeven en negentig in den Hage in wezen en in bedieninge zyn gebleven (*y*). En dewyl, gelyk getoont is, de Hage door de Graaven is aangemerkt als een Heerlykheid, zoo moet het ook daar voor werden gehouden; dat aldaar heeft plaats gehad, het geen in andere Heerlykheden wierde gepleegt, tot dat het tegendeel met goede beſcheiden werde betoogt.

en overzulks aldaar een Bailliuws Vierſchaar geplaatſt, en

Dit

„ rie ſuſtineerden mit meer andere ſeyten en redenen by den voerſz eyſſcher
„ voergeſeyt en geproponeert, ende dairop dat die zelve eyſſcher verſocht te
„ hebben recht en dair van henl. op huyden dag beteykent is, over recht te
„ hooren. 't Voirſeyde Hof mit rype deliberatie van Raede overgewegen
„ alle 't gunt dat tot deſer materie dienende was in den naeme en van wegen
„ myns genadichs Heeren en Vrouwen van Oiſtenryk en van Bourgondien,
„ Grave en Gravinne van Hollant, Zeelant en Vrieſlant, geſeyt en gewyſt
„ heeft, ſeyt en wyſt voir recht, dat mit recht en veele redenen de voirſz
„ Bailliu dat renvoy van dien geeyſcht heeft, *remitterende dairomme dat berecht*
„ *van deſer ſaeke voor den Bailliu en Mannen van den Lande van den Vierſchare van den*
„ *ſelven Bailliu, omme aldair berecht te weſen die proceduuren* by den voirſz *Geryt Sy-*
„ *monſz* en *Dirk Boudynſz* aldair begonnen, condemnerende den voirnoemden
„ *Dirk Boudynſz* in de coſten, die de voirſz Bailliu en *Geryt* tot deſe inſtantie
„ gedaen hebben, ter tauxatie van den zelven Hove. Actum den xxv. Mey
„ anno veertien hondert een en tachtigh. Preſent *Aſſendelft*, *Ruyſch*, *Werve*,
„ *Almonde*, *Jonge*, *Berendrecht*, en *Mye*. Geregiſtreert in 't Sententie-boek ge-
„ tekent S. *fol.* 172.

En of wel de voorſz Sententie niet en ſpreekt van eenige Criminele proceduuren, maar in tegendeel ſchynt mede te brengen, dat het geſchil hebbe beſtaan in een civile actie, als ſpruitende ter oorzaake van landhuur, zoo kan men nogtans daaruit volkomen beſluiten, dat men in den Hage heeft waargenomen zodanige manier van regtspleginge, als men gewoon was te houden voor hooge Vierſchaaren, 't zy van Rynland, Delfland, enz. of andere Heerlykheden, die hooge, middele en laage Jurisdictien zyn hebbende. Zie S. van Leeuw. *Coſtuim. van Rynland pag.* 273. *in notis* §. 13. en Merula, *Pract. Civil. lib. IV. Tit.* 3. *Cap.* 1. *Num.* 3. Dog om alle verdere twyffelingen weg te nemen, die men nog zoude mogen maken, of wel de Bailliu met Welgebooren Mannen de hooge en Criminele regtsvorderinge alhier hebbe geoeffent gehad, zoo kan tot overtuiginge dienen zekere Acte, welke men geregiſtreert vind in 't tweede Memoriaalb. van Roſe, getekent A. 2. *lo. fol.* 200. by ons om derzelver groote hierna gebragt onder de Bylaage. No. XIX., waaruit te zien is, hoe de Bailliu van den Hage in den jaare veertien honderd zes en dertig niet met Schepenen, maar met *Welgebooren Mannen* heeft geprocedeert tegens een perſoon, dien hy wegens dieſſtal gevangen en op de Voorpoorte (als toen de gewoonlyke gevangen-plaatze van den Hage) gezet hadde, alwaar hy zig zelven met eene potſcherf de keel had afgeſneden. Hier toe kan ook nog dienen een Sententie van den Hove in der zaake van den Procureur-Generaal eiſſcher tegens *Lievyn Cats Bailliu van den Hage*, die een van des Procureur-Generaals Dieners gevangen gezet had, om dat dezelve een van 's Bailliuws Dieners vaſt gehouden had, terwyl een ander hem quetſte, 't geen de voorn: Bailliu beweerde *te berechten mit Mannen van den Lande* &c. zynde van den 22. Octob. 1477. geregiſtr. in 't Memoriaalb. van Sententien gequot. R. *fol.* 95. Men voege hier nog by, zeker appointement, waarby de Raad verklaart, dat delicten, die in den Hage buiten 's Graven-hof geſchieden, ſtaan ter correctie van 't Geregt van den Hage, mede hierna te vinden onder No. XVII.

(*y*) Coſtuim: van den Hage Num. XLVI. *pag.* 39. dog deze brief of *Sententie* werd veel naaukeuriger geregiſtreert gevonden in 't kleine francyne Regiſter, beruſtende in 't Heilige Geeſthuis alhier *fol.* 454.

daarin niet Schepenen, maar Welgebooren Mannen; 't geen geduurt heeft tot in 1497.

Dit nu voor af aangemerkt hebbende, zoo ſtaat vervolgens te onderzoeken de rede, die den Heeren van den Raade Provinciaal bewoogen heeft, om in hun ampel Berigt ter neder te ſtellen, dat die van den Hage voor den jaare dertien honderd zeventig geen Criminele Juriſdictie, hoe gering die ook moge zyn geweeſt, hebben gehad, maar dat dezelve hen allereeſt by 't Handveſt van Hertog *Aalbregt* (z) van den gemelden jaare zoude zyn gegeven geweeſt; en wel als toen nog niet volkomentlyk, maar alleen, zoo wanneer de Graaf of zyne Geſellinne of zyne Nakomelingen aldaar niet tegenwoordig zouden zyn. Eene ſtellinge die onzes oordeels uit het meergemelde Privilegie niet wel te haalen is. Want voor eerſt, zoo werd by het zelve Handveſt in 't minſte niet gediſponeert over eenige criminele of hals-ſtraffelyke misdaaden; aangezien de regtspleginge de Steden over haare burgers en ingezetenen, zoo in het civiel als in het crimineel, al van oude herkommen, gelyk by het groot Privilegie van Vrouwe *Maria* van den jaare veertien honderd zeven en zeventig werd gezegt, heeft toebehoort, als hebbende dezelve volgens het regt der natuure en Volkeren in haar zelve; ſchoon de Graaven daarin van tyd tot tyd grooten inbreuk hebben gedaan (a). Weshalven het zelve regt ook doorgaans het Landregt genoemt werd. En van dat begrip waren ook de Heeren Raden van den Hove al in zeer vroege tyden, wanneer ze by een appointement van den veertienden Februarii veerthien honderd drie en veertig (b) partyen, die zig aan den Hove hadden vervoegt wegen eenen manſlag in den Hage begaan, wysden aan 't Geregt aldaar, dat is aan Bailliu en Welgebooren Mannen; zeggende, „ dat nadien 't voirſz vechtelic op der ſtraete en niet in „ myns genadichs Heeren Hof geſchiet is, noch ook niet en roer- „ de eenige dienſt, die mynen genadigen Heere of ſynen Dienres „ aentreffen mogen, maer ſlechts geſchiet is van lichten en ſwaeren „ woirden, die ſy mit malcanderen gehad hebben, *dat die voirſz „ Philips en Gillis gebroederen 't recht van hoiren dooden broeder ver- „ volgen zullen na den Lantrechte, als men van outs van zulken zae- „ ken Coſtumelic is te doen, want 't voirſz recht een yegelyc ſcerp „ genoeg is.* De Graaf dan dit in zyn geheel laatende, verleende aan die van 's Gravenhage als een byzondere gunſt, alleen dat niemand, binnen de geſtelde limiten aldaar woonagtig, ergens over eenen doodſlag of leemte zoude werden bedwongen tot het ſtellen van borgtogte; en onthefte overzulks daardoor den zodanigen van 't geene, waartoe hy volgens het Landregt anderzints was verpligt; 't geen gevolgelyk niets ten bovengemelden einde uitlevert.

Het gevoelen van den Rade Provinciaal nopende het Crimineel wederlegt.

Gelyk dan ook het tweede lid niet anders in zig vervat, als het ſtellen van zekere boete tegens vegters en twiſtmakers, 't welk al wederom geen criminele, maar ſlegts een civile actie uitbrengt, waar

En aangetoont, dat het uit het Privilegie van Hertog *Aelbregt* van 1370. niet is te haalen.

(z) Zie dit Handveſt agter het Berigt, onder de Letter E. I. *loco pag.* 109. als mede in ons *eerſte deel II. Hooftſt. pag.* 71.

(a) Hierop kan nagezien werden Mr Johan Uytenhagen de Myſt. *Erf. Gravel. Bedieninge in Holland* 10. deel *pag.* 191. en 192.

(b) Dit appointement hebben wy hierna in 't geheel geplaaſt onder de Bylaage Num. XVII.

waaromme ook de bekeuringe en beteringe daarvan niet aan den Bailliu, maar aan den Schout en Geregte werd aanbevolen. Want de Graaf bevindende, dat tegens *het vegten en parlement* (*c*) *maken* alhier in den Hage, tot nog toe geen ſtraffe of boete was geſtelt, en dat overzulks die zaaken of ongeſtraft wierden gelaaten, of ook wel door de Schouten deswegen knevelaryen wierden aangewent, gaf die van den Hage de magt, dat ze zig ten dien opzigte zouden gedragen na de Keure en boete, die men te Leiden tegens de zodanige hadde gemaakt en geſtelt.

Wel is waar, dat Hertog *Aelbrecht* deze ſtraf-oeffeninge niet abſoluit en t'eenemaal aan den Schout en 't Geregt laat, maar daarby voegt deze uitzonderinge, *dat ſys' hem niet zouden bewinden, als hy of ſyne Gezelliinne of Nacomelingen in den Hage waren:* dog dit had, na ons gevoelen zyne byzondere rede, om dat de Graaf oordeelende, dat als zodanige onbehoorlykheden voorvielen in zyne tegenwoordigheid, dezelve moeſten werden aangemerkt, als gepleegt tot kleinagtinge van de eerbied en ontzag voor zynen perzoon, en zulks als eene daad, die hem in 't byzonder raakte, en dienvolgende ook de judicatuure en ſtraf-oeffeninge daarover toebehoorde, welke hy derhalven alsdan aan zig wilde behouden. Want men moet alhier wel inzonderheid aanmerken, dat te dezer tyd de tweeſpalt tuſſchen de Hoekſche en Kabeljaauwſche nog in zwang ging, 't geen dagelyks gevegt, twiſt en zamenrottinge veroorzaakte, om welke te dempen Hertog *Aelbregt* al zyn vermogen in 't werk ſtelde, en daarom zulke overtreders des te waarder, als hy of zyne Gezellinne of zyne Nacomelingen zig in den Hage bevonden, wilde ſtraffen.

Maar ten tweeden, zoo men al eens zoude willen onderſtellen, dat 'er eenige Criminele ſchikkinge in het meergemelde Privilegie te vinden zoude zyn, zoo zoude dezelve immers alleen beſtaan in 't laatſtgemelde point, waarontrent de Graaf de voorſz uitzonderinge aan zig heeft willen behouden, en dienvolgende zoude dezelve maar enkel en alleen haare betrekkinge hebben en met geene mogelykheid verders konnen werden uitgeſtrekt, dan tot de tegenwoordigheid der gemelde perzoonen, en den tyd van derzelver verblyf in den Hage; buiten welk geval aan de Regeerders t'eenemaal werd gelaaten de bekeuringe en ſtraf-oeffeninge tegens den geenen, *die vocht of parlement maekte.*

Wat nu aanbelangt het Hantveſt van Hertog *Willem van Beyeren* van den jaare veertien honderd zeven; daaruit meenen wy ook, dat in't minſte niet en blykt, dat die van den Hage als doen nog geene Criminele Jurisdictie zouden hebben gehad, maar dat veel eer het tegendeel klaarlyk daaruit aftenemen is; gemerkt de Graaf by het zelve Privilegie aan 't Geregt van den Hage volkomen laat de magt, die het reets hadde, om te vangen alle misdaadigen, zonder onderſcheid; dog alleen aan de ingezetenen als een voorregt geeft, dat men niemand aldaar *vangen, nog in hegteniſſe zoude mogen houden, die*

Nog ook uit het Handveſt van Hertog *Willem van Beyeren* van den jaare 1407.

(*c*) Betekent allerlei zamenſpraak. Hier eiſcht de zin onruſtige zamenſpraake, kyvagie.

In tegendeelblykt daar uit, dat die van den Hage al voorheen criminele geregtsdwang hebben gehad.

die zig zelven verborgen konde te recht te komen, mit alſoo goede en ryke luiden als hy zelve was; zonder dat nogtans daardoor aan 't Geregt werd benomen de magt, om tegens denzelven criminelyk te mogen procederen, en zodanige ſtraffe oeffenen, als het na bevindinge van zaaken zoude goeddunken te behooren. Uitgezondert, zegt de Graaf, dat het Geregt niet zoude laaten *verborgen* of zig bemoeyen met zodanige *breuken die wy of onſe Nacomelingen mit onſer Heerlykheyt ſchuldig zyn te beregten* (*d*); dats te weten, *als wy of onſe Herberge aldair tegenwoirdich ſyn.* Welke misdaaden hy dan vervolgens ook duidelyk en met naamen uitdrukt, gevende alzoo met deze uitzonderinge volkomen te kennen, dat de regtspleginge en ſtraf-oeffeninge over alle andere misdaaden, en zelfs ook over deze in zyne afwezentheid, aan 't Geregt zoude blyven; volgens den bekenden grondregel van het regt, *quod exceptio confirmat regulam in caſibus non exceptis.* En dit is ook t'eenemaal overeenkomende met het geene men in een oud geding voor den Hove van Holland bygebragt vind, te weeten, *dat alle zaaken en misdaaden tot den Lantrechte behoeren, wtgenomen die in die Lantbrieven en Hantveſten van dien geexcipieert en wtgeſtoken zyn.* 't Welk ook alzoo by den zelven Hove wierd verſtaan, by uitſpraake van den 25. Mei veertien honderd twee en veertig (*e*), en dienvolgende de gevangen, dien de Procureur Generaal beweerde voor den Hove wegens betigte Sodomie te moeten te regt ſtaan, aan zynen dagelykſchen en *competenten* Regter overgegeven, om by hem na 't Landregt geſtraft te werden. Ook blykt uit het hiervooren aangehaalde appointement van den Hove van den 14. Februarii 1442. *ſt. Cur.* klaar, dat de Bailliu van den Hage terzelver tyd een volkome criminele regts-oeffeninge hadde: want de Raad zegd daar duidelyk, „ en gemerkt dat die gebroederen den „ Bailliu dairinne partye houden of beleggen willen, zoe ſal die „ Gouverneur eenen anderen Bailju niet ſuſpect aen beyde zyde „ committeren en ordineren van myns genadichs Heeren wegen, „ *die deze zaeke hantieren en berechten ſal, als van rechtswegen be-* „ *hoeren ſal.*

Behalven dat deze bovengemelde uitzonderinge ten opzigte van 's Graven-Hage niets ſinguliers of byzonders in zig vervat, vermits de Graaven by het verleenen van Handveſten en Privilegien aan de Steden en zommige Landſtreeken van Holland, de ſtraf-oeffeninge over deze en diergelyke zwaare misdaaden afzonderlyk aan zig behielden, waarvan wy in 't beſchryven van de Gevangen-poort (*f*) reets eenige voorbeelden hebben bygebragt; en om geen andere meer op te halen, zoo zullen wy alleen daarby nog voegen de voorwaarden, waarop aan *Willem den Baſtaert van Egmont* in den jaare veertien honderd een en dertig het Bailliuſchap van *Rotterdam* te bedienen wierd gegeven. „ Des zoo zal *Willem* alinge berech-

„ ten

(*d*) Dit is aanmerkelyk. Hier zietmen *Caſus* geſpecificeert, die de Graaf aan zig gereſerveert had, *Comitivi* te noemen; gelyk dezulke in Vrankryk *Caſus regii* hieten.

(*e*) Te vinden in 't agtſte Memoriaelb. van Mr. Johan Roſe *fol.* 23. *verſo.*

(*f*) Eerſte deel IV. Hooftſt. *pag.* 169. in de aanmerkingen *x. y. z.*

„ ten fulcke bruecken en misdaden, als bynnen fynen bedryve ver-
„ vallen fullen, na wtwyfinge fynre bevelinge, *uytgezet van moir-*
„ *de*, *moirtbrande*, *Ree-roef*, *Vrouwe-vercrafte*, *Zee-drifte en doit-*
„ *flage*, die welke hy onfen Gouverneuren en Rade anbringen fal,
„ die diezelve berechten zullen, mair die Bailju fal dair of hebben,
„ die berecht wefende, den vyfden penning, enz:, zynde deze
brief (*g*) gedagtekent den 9. Novemb. veertien honderd een en
dertig. Waaruit men dan ook zoude konnen befluiten, dat die van
Rotterdam insgelyks als toen geen volkomen Criminele Jurifdictie
zoude hebben gehad, en dienvolgende zoude men ook met het zelve
regt konnen en mogen vragen, *hoe en wanneer zy aan een abfolute*
Criminele Juftitie zyn gekomen, dewyl geene Handveften of Octrooien
dier Stad voor handen zyn, waarby het zelve aan hen is verleent
geworden. En deze vraage zoude men ook op gelyke wyze aan de
meefte Steden en hooge Heerlykheden mogen doen; dog wy kee-
ren ons liever tot het voorig verhandelde, daarvan wy eenigzints
afgeweken zyn.

In den jaare veertien honderd zeven en negentig de Welgeboore Mannen in den Hage nog hebbende bekleed 's Bailliuws Vierfchaar, gelyk aangewezen is, zoo vermoeden wy evenwel, dat kort na den jaare vyftien honderd Schepenen van den Hage met den Bailliu aldaar hebben te regt gezeten; dewyl in een oud Formulier (*h*), 's Bailliuws Vierfchaar betreffende, werd gewaagt van het fpannen derzelve *van 's Conincx wegen als Grave van den Lande*, *omme recht te doen van Hoog*, *van Laege*, *van Crimineel*, *Civyl*, &c. en meldende, dat de Bailliu zynde gaan zitten, *met recht vraegde de outfte Schepen*, *of de Vierfchaer gefpannen es*, &c. Want dat Formulier fchynt gebragt te moeten werden tot den tyd tuffchen het jaar vyftien honderd vyf, als wanneer *Philips*, bygenaamt *de Schoone* tot Gemalinne hebbende *Johanna*, door overlyden van haare moeder *Ifabella*, wierd Koning van Caftilien, en tuffchen het jaar vyftien honderd negentien, als wanneer *Karel* Koning van Spanje, die benaminge van Koning onder den hoogen titel van Keizer (*i*) dede fchuilen, 't welk tot de overdragte der Landen in den jaare vyftien honderd vyf en vyftig hebbende geduurt, wy in groote twyffel zyn of de gemelde Formulieren onder Koning *Philips* wel zyn in gebruik gebleven. Want zulks werdende onderftelt, zoude het gemelde Formulier tot dien tyd ook konnen werden getrokken, en dierhalven niets uitleveren tot bewys van de zaake in vroegere tyden voorgevallen. Immers het is zeker, niet alleen dat in den jaare vyftien honderd drie en veertig (*k*), dat is, onder Keizer *Karel* hooge en laage Vierfchaare in den Hage is geweeft, maar ook, dat de Bailliu over alle Criminele misdaadigen met de Schepenen aldaar te regt heeft gezeten, tot zoo verre, dat als in den jaare vyftien honderd drie en vyftig de Bailliu eenige perzoonen

Het Crimineel kort na 1500. vermoedelyk van Welgeboore Mannen aan de Schepenen gebragt.

(*g*) Geregiftr. in 't eerfte Memoriaalb. van Rofe, *fol.* 102.
(*h*) Te vinden onder de Coftuimen van den Hage, *pag.* 60.
(*i*) Zie Coftuimen van den Hage, *Num.* XIX. XXII. en XXIII. *pag.* 21. 22. en 23.
(*k*) Coftuimen van den Hage, No. XI. *pag.* 17.

nen by hem criminelyk gevangen, wilde te regt ſtellen; dog doordien de nieuw gekoorene Schepenen weigerig bleven in den dienſt te treden, „ hem overzulks niet mogelyk was tegens dezelve ge„ vangenen te procederen; 't Hof de oude Schepenen auctoriſeer„ de en niet min gelaſte, om de gevangenen te hooren en exami„ neren, zoo verre het niet gedaen en was, en tot vermaninge „ des Bailliuws in dien te wyſen, zulx zy bevinden zouden te be„ hooren (*l*).

Luiſter van 't Bailliuſchap van den Hage af te neemen uit het aanzien der perzoonen, wien de bedieninge is aanbevolen.

Dan hoe het daarmede moge zyn gelegen geweeſt; de luiſter van 't Bailliuws-ampt was egter zeer groot, en klaarlyk te beſpeuren uit het aanzien der perzoonen, wien de bedieninge van het zelve is aanbevolen, veeltyds zynde geweeſt Edelluiden, en zommige daarenboven hebbende bedient groote ampten, andere zynde geweeſt Extra-ordinaire Raaden van den Graaf, alle welke, voor zoo veel dezelve t'onzer kenniſſe (niet zonder groote moeite) zyn gekomen, wy in 't vervolg op ordre des tyds zullen ſtellen.

't Zelve aangemerkt als een principaal ampt van 't Land.

En 't was ook daarom, dat het *voorſz Bailliuſchap* in laatere tyden *als een principaal officie van 't Land* (*m*) wierd aangemerkt, en dat de Staaten van Holland by het verding, 't geen zy in den jaare vyftien honderd vyf en tagtig met den Graave van Leiceſter op 't ſtuk van 't bewind dezer Landen aangingen, onder anderen de benoeminge van drie perzoonen, om daaruit by zyne Excellentie een gekooren te werden, wel duidelyk aan zig behielden; gelyk haar Ed. Groot Mogende ook daarna, zoo menigwerf deze Provintie buiten een Stadhouderlyke bedieninge is geweeſt, de volkome begeevinge daarvan hebben gedaan, en commiſſie verleent, zoo als thans nog geſchiet.

Drie aanmerkelyke voorregten van den Bailliu.

Wyders dienenwe alhier kortelyk te melden drie aanmerkelyke Voorregten van den Bailliu van den Hage. Namentlyk, *eerſt*, dewyl het Dorp van *Scheveninge* van zeer vroege tyden zodanig heeft behoort onder den Hage, dat tot Scheveninge geene afzonderlyke Regtbank is geweeſt, maar dat die van Scheveninge werdende aangemerkt als Leden van het Lighaam van den Hage, zoo ook door den Geregte van den Hage zyn genoemt geworden *onze buurluiden van Scheveninge* (*n*); en wanneer die van Scheveninge eenige geregtelyke handelingen te pleegen hadden, dat zy dan verſchenen voor het Geregte van den Hage (*o*), of door de Magiſtraat, als Voorſtanders en Regeerders van 't zelve Dorp, wierden onderſteunt (*p*); dat het dierhalven al van overlange is geweeſt een voorregt van den Bailliu van den Hage, dat hy op Scheveninge heeft geſtelt eenen Schout, (gelyk wy in 't volgende Hooftſtuk nader zullen aantoonen;) die de toezigt hadde over de Vegt-Keuren, boeten, breuken en Ordonnantien, vallende zoo wel op het Strand als in het Dorp (*q*).

Stelt een Schout te *Scheveninge*.

Het

(*l*) Zie hierna Bylaagen No. XLIII. en XLIV.

(*m*) Zie Reſolutie van Holland van den 12. Maart 1586.

(*n*) Zie de Coſtuimen van den Hage No. IX. *pag.* 17. wegens het jaar 1540. en No. L. *pag.* 42. wegens het jaar 1551.; als mede het eerſte deel onzer Beſchr. *pag.* 56. en 57.

(*o*) Dezelve Coſtuimen No. XXVI. XXVII. *pag.* 26. 27. en 28.

(*p*) Zie hiervooren *I. deel*, *pag.* 55. (*q*) Zie mede *I. deel*, *pag.* 57.

Het tweede voorregt is, dat aan den Bailliu van den Hage ook was onderworpen het Ambagt van 's *Graven-Veen* of de *Nieuwe-Veen*, gelegen even buiten den Hage na Voorburg en Ryswyk, waarvan 't zyner plaatze gesproken is. In voegen dat de Bailliu van den Hage (*r*) over dat zelve Ambagte niet alleen oefende Criminele Regtsdwang, maar dat ook de ingezetenen van dien, willende turfslaan, ten dien einde de vergunninge moesten verzoeken niet aan den Dykgraaf van Delfland, maar aan den Bailliu van den Hage.

't Ambagt van *Nieuwe-Veen* zyn Vierschaar onderworpen.

Het derde aanmerkens-waardig voorregt van den Bailliu en Schout van 's Graven-Hage bestaat hierin, dat hy ten allen tyde zittinge heeft in de Kamer van Burgemeesteren, en met dezelve over alle zaaken het Polityk bestel dezer nu wigtige en aanzienlyke plaatze betreffende, beraadslaagt en besluit, en alzoo als geduurige Burgemeester aan te zien is. Tot zoo verre, dat hy in de begevinge van alle ampten heeft eene tourbeurte nevens de drie Burgemeesteren; en zulks de begevinge van alle ampten, die in de drie maanden zyner beurte komen open te vallen. 't Geen dat, in zigzelfs waardig ampt, geenen geringen luister byzet, en ook gelegentheid geeft tot het edelmoediglyk uitdeelen van profytelyke bedieningen.

Heeftzitting in Burgemeesterskamer, en in de begevinge van alle ampten een tourbeurt.

NAAM-LYSTE DER PERZOONEN,

Die het Bailliuws-ampt afzonderlyk, en ook het Schoutsampt van den Hage te gelyk bedient hebben, zedert den jaare MCCCLIV.

ADAM VAN BERWAERDE, het Griffiers en Secretaris-ampt van den Graaf eenige jaaren bekleet hebbende, wierd door Hertog *Willem van Beyeren*, naderhand bekent met den naam van den dollen Graaf, tot Bailliu en Schout van den Hage aangestelt by commissie gedagtekent den eersten Mei dertien honderd vier en vyftig. Wy zullen de woorden van de commissie, om dat ze de eerste is, die ons noopende het Bailliuschap en Schouts-ampt van den Hage te vooren is gekomen, alhier byvoegen: 1354.

„ (*s*) Hertog WILLEM VAN BEYEREN, &c. maken „ cont allen luden, dat wi bevolen hebben en bevelen met desen „ opene brieve *Adam van Berwaerde* onse Bailjuscap *uter Hage* „ en Scout-ambocht, durende tot onsen wederseggen, In oircon- „ &c.

Adam van Berwaarde tot Bailliu en Schout

(*r*) Costuimen van den Hage No. LXVII. *pag.* 58.

(*s*) Geextraheert uit het Register, genaamt *Noort-Hollant gh anno* 1350. *usque* 1355. Æ. L. 25. *fol.* 82. *verso.*

van den Hage aangeſtelt.

„ &c. Datum 't s'Geertruydenberge op den eerſten dag van Meye
„ anno M. CCC. LIIIJ.

Juſſu Domini Comitis,

Ad relationem Domini de Cunc de Egmonde Baronis, & Johannis Zuurmond Militis.

T. DE THENIS.

Sigt. Dominus de Yſſelſtein.

Maar vermits deze commiſſie ſlegts inhielt tot wederzeggen, zoo verleende de gemelde Graaf na verloop van ruim drie jaaren aan den voornoemden *Adam van Berwaerde* zynen neeve eene tweede, veel breeder en omſtandiger, waarby hy hem volkome magt gaf, om Schout, Schepenen, Secretaris, Bode en andere dienſten, die tot het voorſz. Bailliuſchap behoorden, te zetten en te ontzetten, zoo menigmaal als 't hem nut en oirbaar dunken zoude; ſtellende alzoo in zyne handen het gantſch bewind en beſtier over 's Graven-Hage. Wy hebben mitsdien niet ondienſtig geoordeelt deeze tweede (*b*) by de voorige eenvoudige commiſſie mede woordelyk op te geven, te meer, dewyl dezelve nog andere omſtandigheden vervat, die haare byzondere aanmerkingen verdienen.

Tweede en breeder Commiſſie op den zelven.

„ Hertoge WILLEM VAN BEYEREN, &c. doen condt
„ allen luden, dat wi bevolen hebben en bevelen mit deſen openen
„ brieve Heere *Adam van Berwaerde* onſen neve die Bailliuſcip
„ van onſen *Ambochte van der Hage* te bedriven ende te verwaeren
„ tot onſer eeren ende oerbaer, ende geven hem macht, Scout, Scepe-
„ nen, Scryf-ambocht ende Bode-ambocht ende anders dienſte, die der
„ Bailiuſcip voerſz toebehoeren, te ſetten en t' ontſetten, alſoe dicke
„ als 't hem nuttelick en oirbaerlick duncken ſal, ende ſoe wes
„ brieve wi dairof gegeven hebben, *die te wederſeggen*, die we-
„ derſeggen wi met deſen brieve, *ende van deſer Bailjuſcip voerſz*
„ *te bedriven, ſal hi hebben te hulpe ſinen coſt mede te doene, twin-*
„ *tich pondt Hollants 's jaers goets gelts*, ende hi ſal ons of den ge-
„ nen dien wy 't bevelen, goede rekeninge doen van der Bailjuſcip
„ voerſz, ſoe wanneer hys van onſen wegen vermaent wort; En-
„ de gebieden naerſtelicke allen onſen goeden luden gemeenlicke
„ van onſen *Ambochte* voerſz, dat ſy Heren *Adam* voerſz onderda-
„ nich, en gehoerich zyn in allen onſen ſaeken, geliken ons ſelven,
„ ende *dit ſal gedueren ter tyt toe dat Her Adam onſe neve voirſz.*
„ *mit anderen dienſte verſien wort of eenigerande goet gegeven wort*
„ *van onſen wegen hem mede te helpen.* In oirconde &c Gegeven
„ in den Hage op ſinte Katerinen avont in 't jaer ons Heeren
„ M. CCC. zeven en vyſtich.

Juſſu Domini,

Preſentibus Dominis Florentio de Borſalia & Wilhelmo de Wateringe Militibus, & Magiſtro Theod. de Thenis.

W. HEERMAN.

Sigt. ex Coſſ'.

Het

(*t*) Geextraheert uit het Regiſter, *Ducis Wilhelmi in Beyeren* 1356. *tot* 1358. cas B. Æ. L. 29. *fol.* 139.

Het Pailliuſchap van den Hage te dien tyde nog niet verheven en ook niet voordeelig genoeg zynde voor eenen man van dat aanzien, verhief hem de Graaf kort daaraan, niet alleen tot Bailliu van *Zierikzee*, maar gaf hem ook commiſſie, om met twee Burgemeeſteren derzelve Stede het land van Beooſten-Schelde in Zeeland in zynen naame te regeeren en te beſtieren, zoo als breeder uit de volgende Acte (*v*) te zien is.

Werd als Bailliu van *Zierikzee* met twee Burgemrs. dier Stad tot het beſtier over het Land Beooſten-ſcheld in Zeeland gemagtigt.

„ Hertoge WILLEM &c. maken condt allen luden, dat wi
„ bevolen hebben en bevelen met deſen open brieve onſen lieven en
„ getrouwen *Heeren Adam van Berwaerde onſen neve* en Bailju on-
„ ſer Stede van *Zierkzee* mit onſen twien Burghemeyſters van on-
„ ſer Stede voirſz onſe land Beoeſterſchelt in Zeelandt te bewae-
„ ren, en te regieren tot onſer eeren en ons voerſz lants oirbaer;
„ Ende geven hem macht te ombieden ende te gebieden, te doen
„ en te laeten in alle ſacken daer ons en ons voerſz lants eere,
„ proſyt en ruſte an leget, gelyk ons ſelven; Ende ombieden en
„ gebieden naerſtelick allen onſen goeden luden van onſen Lande
„ van Beoeſterſchelt in Zeelant binnen Steden en buten gemeen-
„ licken en elken biſonder, dat ſi onſen lieven en getrouwen voerſz
„ onderdanich en gehoorich ſyn in allen onſen ſaken daers te doe-
„ ne es, ende ſys vermaent worden; Ende waert dat hem yemant
„ hier in wederſtonde of ongehorich ware, dat ſouden wi houden
„ ane ſyn lyf ende ane ſyn goet, ende alſoe doen ontgelden als of 't
„ op ons ſelven ware; Ende ſoe wes onſe lieve ende getrouwe doen
„ hier in, dat ſullen wi vaſte ende geſtade houden, gelyk of wy 't
„ ſelver gedaen hadden. Dit ſal gedueren tot onſer coemſten in
„ onſen Lande van Zeelant. In oirconde &c. Gegeven des Sa-
„ terdages na Tranſlatio Martini anno M. CCC. ſeven en vyſtich.

Juſſu Domini Comitis.

Preſentibus Dominis G. de Egmonde, Jo. de Poele & Magiſtro Theodorico de Thenys.

W. HEERMAN.

Sigt. Dominus de Yſſelſtein.
Sigillo parvo.

S. van Leeuwen (*w*) zegt, dat hy in dertien honderd drie en vyftig Schildknaape en Hof-Jonker van den voornoemden Graaf was; en uit de voorenſtaande acte blykt, dat hy in dertien honderd zeven en vyftig al Ridder is geweeſt, nadien hem aldaar den eertitel van *Heere* gegeven werd, die door de Vorſten aan niemand hunner onderdaanen vergunt wierd, ten zyze of Prieſters of Ridders waren, gelyk wy elders hebben aangemerkt. En 't is derhalven te verwonderen, dat deze Heer *Adam van Berwaerde*, die in zulken aanzien en blakenden gunſt by den gemelden Graaf was, ja

(*v*) Geregiſtr. in 't Boek, *Ducis Wilhelmi in Beyeren* 1356. *tot* 1358. cas B. Æ. L. 29. *fol.* 15. *verſo.*
(*w*) *Batt. Illuſtr. pag.* 1192.

ja zelfs van hem zyne Neve genoemt werd, niet gemelt ſtaat onder het getal der Edelen en Schildboortige Mannen, dewelke volgens aantekeninge van den ouden Hollandſchen Kronykſchryver, en uit hem Goudhoeven *pag.* 395. en 406. ten tyde van Hertogen *Willem* en *Aelbregt van Beyeren* in Holland en Zeeland geleeft hebben.

1356. GHYSKEN VAN AMMERS, Bailliu van den Hage volgens commiſſie van Hertog *Willem van Beyeren*, gegeven in den Hage op Ste. Barbarendag in 't jaar dertien honderd zes en vyftig, in 't eerſte deel gedrukt te vinden onder de Bylaage E. E. *pag.* 839. „ De Graaf gaf hem daarby de magt, om eenen Scoute te ſet„ ten in 't Hage-Ambogt, zoo wien ons Rentmeeſter van Noirt„ hollant wil; ende alle Ambochten, die tot 'er voorſz Bailjuſcip „ en Scout-ambocht behooren, alſe Scepenen te ſetten, Kerk„ meyſteren, Heylich Geeſtmeyſters, Boden en anders dienſten „ ſal hi ſetten, ofdoen, aandoen en vernuwen alſoo dicke als 't „ oirbaerlic es, ende et onſen Rentmeeſter voerſz oerbaerlic dun„ ken ſal; hier of ſal hi onſen Rentemeeſter goede rekeninge af„ doen, alſoe dicke als hy 's hem vermanen ſal, welke Rentemee„ ſter dat 'er ons voert of rekenen ſal, tot onſen vermanen. Dit „ ſal gedueren tot ons of tot ons Rentmeeſters wederſeggen, dien „ wy des magtich gemaekt hebben. Waaruit men gevolgelyk moet beſluiten, dat de voornoemde *Ghyſken van Ammers* maar is geweeſt Subſtituit-Bailliu van Heere *Clays den Hert*, die uit hoofde van zyn Rentmeeſterſchap van Noordholland, gelyk wy hier vooren reets hebben aangemerkt, zynde *eo ipſo jure* Bailliu van den Hage, dog vermits hy een Geeſtelyk perzoon was, het voorſz ampt niet konnende bedienen, het zelve by toeſtemminge van den Graaf aan den gemelden *Ghyſken* te bewaren en te bedriven heeft gegeven.

Wie na den genoemden *Ghyſken van Ammers* in 't voorſz Bailliuſchap is gevolgt, en of het zelve wederom is gekomen aan den volgenden Rentmeeſter van Noordholland, dan by een afzonderlyken perzoon is bedient geworden (dewyl de meergemelde *Philips van Leiden*, die Hertog *Willems* regeeringe en deſzelfs broeder *Aelbrechts* Ruwaartſchap ten meerendeel heeft beleeft, getuigt (*x*) dat deze twee ampten, voorheen aan den anderen gehegt, ten zynen tyde nu en dan van malkanderen zyn geſcheiden geworden) is t'eenemaal duiſter en by ons onbekent. Dit is nogtans zeker, dat het Bailliuſchap van den Hage na de regeering van Hertog *Aelbrecht* altyd van 't Rentmeeſterſchap van Noordholland is afgezondert gebleven, zoo als het vervolg klaar zal aantoonen; en dat het zelve, gelyk andere Bailliu- en Schoutſchappen veeltyds van 's Graaven wegen verpagt is geworden, bedragende volgens de lyſte der pagten van de Bailliuwen en Schouten, (te vinden by den Schryver der Erfgravelyke Regeeringe in Holland *pag.* 125.) in den jaare veertien honderd zeven zes ponden, negentien ſchellingen en tien grooten. De eerſte, die ons na dien tuſſchentyd als Bailliu van den Hage te vooren komt, is geweeſt

DIRC

(*x*) In zyn boek *de Cura Reipublicæ &c. Caſu* XXXII. *pag.* 93.

DIRC POTTER; dog van wien wy niets altoos gevonden hebben, als 't geen zoo aanſtonds uit de volgende aantekeningen blyken zal; namentlyk dat

PIETER POTTER GHERYTSZOON dit Bailliuſchap bedient heeft, welken aangaande het volgende genoteert ſtaat: (*y*) „ Item (*z*) op ten zelven dach beval myn Heer *Pie-* „ *ter Potter Gherytszoon* die Bailjuſcip van der Hage, mit hoeren „ toebehoeren duerende tot myns Heeren of *Dirc Potters* weder- „ ſeggen. Waaruit men beſluiten zoude, dat deze *Pieter*, (gelyk 't gevolg waarſchynelyk maakt, *Dircks* broeder) ten verzoeke van den zelven Dirk die commiſſie bekomen heeft, om ziekte of afwezen van den zelven; en dat hy daarom ook het zelve weder zoude moeten afſtaan, niet alleen tot zeggen van den Graave, maar ook, 't geen buiten dien zeer vreemd is, tot zeggen van *Dirc Potter*. 1409.

HUGE Heer GERAIRTSZOON. Van dezen werd ter zelver plaatze (*a*) aangetekent gevonden, dat hy de opvolger was van den voorgaanden, en dat zyne beveelinge was, als die van *Dirc Potter*. 't Geen toont, dat de voornoemde *Dirk* commiſſie als Bailliu heeft gehad. De bedieninge van dezen *Huge* duurde niet lang, want hy kreeg die den 8. Junii veertien honderd tien, en al op den 25. Auguſti veertien honderd twaalf volgde hem wederom 1410.

PIETER POTTER, waarſchynelyk de hier bovengenoemde, dewyl op nieuw ten zynen opzigte vermelt ſtaat, (*b*) dat hy het Bailliuſchap verkreeg, gelyk *Dirc Potter zyn broeder* het gehad hadde. Waaruit men mag afnemen, dat gemelde *Dirk Potter* was overleden of nu van dat ampt t'eenemaal afgeſtaan hadde. Na den evengemelden *Pieter* werd als Bailliu vermelt 1412.

Heer GHERYT JANSZOON VAN KOCKELBERGE, die commiſſie verkreeg, gelyk aangetekent (*c*) ſtaat, *tot myns Heeren wederſeggen op den leſten dag in Auguſto feſtien*, dat is 1416. Deze ſchynt dit ampt bedient te hebben, (vermits in 't volgende Beveel-boek, gehouden ten tyde van Vrouwe *Jacob*, Hertog *Jan van Brabant* en Hertog *Jan van Beyeren*, geene commiſſie of regiſtratie van Bailliuwen van den Hage aangetekent werde gevonden) tot dat Hertog *Philips van Bourgondie* 1416.

CLAES VAN DIEPENBURCH tot het voorſz Bailliuſchap verhief by commiſſie van den 1. Octob. veertien honderd zes en 1426.

(*y*) In het Beveel-boek IIIJ. ter Leen-kamer beruſtende, cas B. *fol. xij.*
(*z*) Thien dagen in Februario Ao. M. CCCC. ende agte na den lope 's Hoefs.
(*a*) In 't gemelde Beveel-boek *fol. xxij.* (*b*) Ibidem *fol. xlv. verſo.*
(*c*) Ibid. *fol. lxxx. verſo.*

en twintig (*d*). Wy hebben goedgedagt de woorden van de commiſſie zelve alhier by te voegen, om datze van een geheel anderen inhoud is, als die voorheen in 1357. aan Heer *Adam van Berwaerde* is verleent geworden:

Commiſſie van 't Bailliuws ampt van den Hage op *Claes van Diepenburch.*

„ PHILIPS &c. doen cond allen luden, dat wy bevolen hebben ende bevelen mit deſen brieve *Claes van Diepenburch* onſe „ Bailjuſchip van den Hage mit horen toebehoeren te bedriven en „ te bewaren tot onſer eeren en oirbair in alre manieren als dair „ toe behoirt ende een getruwen Bailju en Diener ſchuldich is te „ doen, ende ſo wes brueeken, boeten, wintſel of profyt die „ voernoemde onſe Schout in ſinen dienſte voirſz bueren, winnen, „ of geerigen ſal, hoedanich dat ſe ſyn, ſal hi ons alinge ende al „ rekenen, zonder te verminderen; Des ſal hy hebben ende aen „ hem houden voir ſinen coſt en arbeyt ende voir den coſt van ſi„ nen Clerc, Boden en Knapen den vyften penning van de bruec„ ken en winninge voirſz, indien dat hi ons getrouwelic dient, en „ alle ſtucken volcomelick ter rekeninge brenghet zonder vermin„ deren als voirſz is; Want wair 't dat hy ons dat clairlic niet en „ rekende, gelyk voirſz ſtaet, dat ſouden wy aen hem houden en „ verhaelen als an den geenen die ons van 't onſen ontferren wou„ de. Ende hier of ſal hi ons of den geenen dien wy 't bevelen „ ſullen, goede rekeninge en bewiſinge doen tot alre tyt als hy des „ van ons of van onſer wegen vermaent ſal worden; Ende ſo wan„ neer onſe Bailju voirnoemt ergent reyſet buyten ſinen bedrive by „ onſen ontbieden of in onſen ſaeken, ſo ſal hy hebben en ons re„ kenen elkes dages twaelf Schellingen Hollands, ende ſoo wes „ brueken onſe Bailju voirnoemt ons uit ſinen bedrive aenbrengen „ ſal, die wy mit onſen Rade berechten, dair of ſullen wy die eene „ helft van des dair of coemt, opbueren, ende onſe Bailju voirnt. „ die ander helfte, &c. die hy ons rekenen ſal in der manieren „ voirſz. En ombieden en gebieden allen onſen onderſaeten en „ goede luden in den voirſz Bailjuſcip geſeten, dat ſy onſen Bailju „ voirnt. onderdanich, gehorich, gehulpich en byſtandich ſyn in „ allen onſen ſaeken, ſo wanneer ſy des van hem of van ſynre we„ gen vermaent ſullen worden; Ende wairt ſaeke dat dair yemandt „ overhorich in wair, dat wouden wy aen dien houden en verha„ len, als aen den geenen, die ons van onſen Heerlicheyt vermin„ deren woude; Dit zal gedueren tot onſen wederſeggen, In oir„ conde &c. Datum den eerſten dach in Octobri anno M.CCCC. „ ſes en twintich.

Dezen had Hertog *Philips* het jaar te vooren tot Kapitein en Overſte van den Hage aangeſtelt, om het *Hof* en den *Dorpe van den Hage* met vyftig gewapende Mannen, of zoo veel meer als de nood zoude vereiſchen, te bewaaren, uitwyzens de acte, hierna onder de Bylaage No. XII. geplaatſt. Hy was in veertien honderd een en der-

(*d*) Geregiſtr. in het Boek geintituleert *Commiſſiones Officiorum Hollandiæ, Zeelandiæ, & Friſiæ*, 1425-1427. Q. *fol.* 95.

dertig nog Bailliu van den Hage, als blykt uit zekere acte gedagtekent St. Mattheus dag Apoſtel en Euangeliſt des gemelden jaars, waarby de H. Geeſtmeeſters van den Hage by goeddunken van „ Heeren *Braems Cureyt in der Prochien van den Hage* en den gemel- „ den *Claes van Diepenburch Baillin in der zelver Prochie van den Ha-* „ *ge* gunnen en geven Heeren *Vrank Zael* Prieſter die zelve officium, „ dat *Engel Pieterſz* voirtyts Schout in den Hage, op des Heyliex „ Geeſts autaer in der moeder kerke in den Hage gemaeckt heeft „ mit ſulke renten en laſte als in de gemelde acte beſchreven ſtaen. In veertien honderd vier en dertig vinden wy hem getituleert *Schout van den Hage*; en wierd in 't zelve jaar nevens andere voornaame perzoonen door den Stadhouder en Raaden beſchreven, om te helpen wyzen eene ſcheydinge (want zoo wierden de Sententien van den Hove doen ter tyd genoemt) wegens zekere geſchillen, openſtaande tuſſchen den Heer van *Waſſenaer* en *Dirk van Zanthorſt*, zoo als te zien is uit de volgende Regiſtratie: „ Op ten 22. dach „ in Novembri xiiijc. xxxiv. wert by mynen Heeren van San- „ tes en anders den Raede overdragen, dat men dagen zal *die Man-* „ *nen myns genadichs Heeren*, hierna genoemt, te weſen in den Ha- „ ge *by den Raide* des dages naer den Heyligen dertiendach, om te „ wyſen en een ſcheydinge te doen van de geſchillen ſtaende tuſ- „ ſchen mynen Heeren van Waſſenaer en Dirc van Zanthorſt:

„ Die Heer van *Yſſelſteyn.*
„ Heer *Florys van den Abeele.*
„ Heer *Gerrit van Zyl.*
„ Heer *Gillis van Cralingen.*
„ *Willem van Naeltwyk.*
„ *Florys van Kyfhoeck.*
„ *Jan van der Boeckhorſt.*
„ *Boudyn van Zwieten.*
„ *Goidſchalc Oom.*
„ *Jan van der Mye.*
„ *Florys Paedzenzoon.*
„ *Symon van der Does.*
„ *Claes van Diepenborch*
„ die Scout van den Hage.

Of hy terzelver tyd al Raad zy geweeſt, derven wy met geene volle verzekeringe ter nederſtellen, maar wel, dat hy van 1436. tot 1440. onder de Raaden van den Hove bekent ſtaat, en ook als Leenman tot het helpen wyzen van ſententien menigmaal is geroepen (*e*). Hy ſtierf in Auguſtus des jaars veertien honderd veertig, en had getrouwt *Alyt van Zwieten* (*f*) Zyn vader was Heer *Ghyſbyn van Diepenburch*, Ridder, Raad van Hertog *Aelbrecht*, (*g*) een man van aanzien, en in 1403. in den Hage van groot vermogen, gelyk ons uit verſcheide actens is gebleken.

BEYNGNAERT SEY of SCEY of SAY (*h*) Bailliu van den Hage, vermelt in een acte van ſchouw van eenen gevangen 1436.

(*e*) Zie tweede Memor. van Roſe *fol.* 95. en 96.

(*f*) Zie Regiſter ter Leenkamer getekent *Philippus A. cas G. fol.* 144.

(*g*) Als onder anderen te zien is agter het Privilegie aan den Hage verleent den 10. Septemb. 1400.

(*h*) Men vind hem ook genoemt *Bengart* of *Benyairt Zey Janſz*, (zynde voor zoo verre wy hebben konnen nagaan) geweeſt van 1434 tot 1448. Procureur Generael van Holland, en moet onderſcheiden werden van eenen anderen *Ben-*

gen van den Hage, die zigzelven op de Voorpoorte van den Hove, met een potſcherf den keel had afgeſneden, van den 8. Maart 1436. *ſtilo Curiæ* (*i*); als mede in de opgevolgde ſententie van den Hove tegens het voorſz lighaam. Hy was ook te gelyk Procureur Generaal van Holland, gelyk ons is gebleken uit eene ſententie van den Hove van den 20. Octob. 1436. waarby eenen *Geryt Snoe* gebannen zynde, belooft *aan handen van* den voorn. *Benyaert Sey Janſz* als *Procureur Generael van Hollant en Baillin van den Hage*, den zelven ban te houden op verbeurte van verbrand te werden aan eenen ſtaak, gelyk een openbaare moordbrander (*d*). Hy was in 1438. nog Bailliu van den Hage, dog dat hy by zyn leven en lang voor zyn overlyden van het Bailliuſchap afraakte, blykt daaruit, dat hy nog leefde op den 6. Decemb. 1447. wanneer hy als geweeze Procureur Generaal aan den Preſident en Raade een verzoek deed (*l*). Onderentuſſchen wierd hy als Bailliu opgevolgt door

1439. Heer WILLEM DE BASTAERT VAN HOLLAND, (*m*) Ridder, eerſte Heer van Schagen, als blykt uit zekere acte van den 4. Julii 1439. (*n*) zynde geweeſt in 1428. Bailliu van Medenblik, den-

gaert Zey, die terzelver tyd Caſtelein van Medenblik was, zie vierde Memor. van Roſe gequot. B. 2. *fol.* 14. *vers.* 2. Memor. van Boſſaert *fol.* 3. *vers.*

(*i*) Geregiſtr. in 't 2. Memor. van Roſe A. 2. *fol.* 142. en 200.

(*k*) Ibid. *fol.* 123. *vers.*

(*l*) Eerſte Memor. van Boſſaert *fol.* 37.

(*m*) Geregiſtr. in 't 2. Memor. van Roſe A. 2. *fol.* 225.

(*n*) Uit de eenvoudige benaminge van *Willem den Baſtaert*, gelyk hy in de gemelte acte als *Baillin van den Hage* genoemt ſtaat, zonde men in twyffel konnen trekken wie eigentlyk deze Willem den Baſtaart zy geweeſt, nadien deze naam in verſcheide actens, ter zelver tyd gepaſſeert, met onderſcheidelyke beſchryvinge te vooren komt: als *Willem den Baſtaert van Hollant* Caſtelein van Medenblik, 19. Julii 1436. III. Memor. van Roſe B. 1. *fol.* 87. *Willem den Baſtaert van Beyeren*, 27. Julii 1436. *fol.* 88. *Willem den Baſtaert Hertoge Willemszoene*, 31. Junii 1436. *fol.* 87. *Willem die Baſtaert van Schagen*, 3. Januarii 1436. *ſt. Cur. fol.* 106. en 109. en *Willem den Baſtairt Heere van Schagen*, 16. Mey 1437. *fol.* 139. *verſo.*

Niettemin onderſtellen wy vaſtelyk, dat deze *Willem de Baſtaart*, *Bailliu van den Hage* geen andere is geweeſt, dan *Willem* by uitſtekentheid gebynaamt *de Baſtaert van Holland*, *eerſte Heer van Schagen*, natuurlyke zoon, volgens het eenpaarig gevoelen der Schryvers en Geſlagt-rekenaars, van Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, zie Goudh. in 't Geſlagt-Regiſter van *van Schagen*, *pag. mihi* 201., zeggende, dat gemelde Hertog hem gewonnen heeft by *Maria van Broncklorſt*; dat hy was Admiraal van Holland en Kaſtelein van Medenblik &c. Math. van der Houve *in zyn Handveſt-Chron: pag.* 141. zegt ook, dat hy een natuurlyke gelegitimeerde zoon was van Hertog *Aelbrecht*, en ontrent den jaare 1394. dede timmeren het eierlyk kaſteel van Schagen. Maar wanneer men de oude Hollandſche Chronyk of Goudhoeven nagaat in 't vermelden van de voornaamſte Edelen, die geleeft en *gefloreert* hebben ter tyde Hertoge *Willems van Beyeren den zesden* van dien naam, vind men verſcheide verwerringen ontrent de benoeminge van dezen *Willem den Baſtaart*; want *pag.* 421. werd hy alleen genoemt *Heer Willem Baſtaert Hertoge Aelberts*, en *pag.* 432. *Willem Hertoge Aelbrechts Baſtaertzoon*, *d'eerſte Heere van Hoogtwoude*, *met Heere Lodewyk Ridder*, *ſynen broeder*; werdende aldaar twee notoire miſlagen by den Samenſteller van de Holl. Chronyk en Goudhoeven begaan. Want eerſtelyk is deze Heer

Wil-

denblik, in 1434. Dykgraaf van Kennemerland en Vriesland, in 1435. Kastelein van Medenblik, en naderhand Raad in den Hove van Holland, te weten van 1436. tot in 1446. (*o*).

PIE-

Willem geen eerste Heer van Hoogwoude geweest, maar wel eenen *Evert*, Bastaart van *Willem den VI.* zoo als de gemelde Schryvers zelfs aantekenen, als zy even te vooren verhalen, welke Bastaarden de gemelde *Willem de VI.* heeft agtergelaaten, namentlyk *Lodewyk* en *Evert de eerste Heere van Hoochtwoude* &c. En ten tweede is de meergem. *Willem de Bastaart*, eerste Heere van Schage, na hunne voorige stellinge geen broeder van *Lodewyk* geweest, die zekerlyk een natuurlyke zoon van Hertog *Willem den VI.* genoemt werd. Zie ons *I. deel VII. Hooftst. pag.* 379. in de aanteken. (*m*). Zoo als ook nog nader by den gem. Goudhoev. werd aangetekent, als hy *pag.* 461. optellende de Edelen, die Ao. 1436. in Holland &c. vermaart waren, daaronder stelt *Willem Hertoge Aelbrechts bastaert zoon, eerste Heer van Schagen, bastaert Oom van Hertogs Philips. Evert Hertoghe Willems bastaertzoon eerste Heer van Hoogwoude. Lodewyk die bastaert zyn broeder.* Maar daarenboven dwaalen de gemelde Schryvers nog groffelyker, als zy *pag.* 415. en 431. ter nederstellen, dat Hertog *Aelbrecht* zoude nagelaaten hebben twee bastaartzoonen, met naame Jonkheer *Adriaen* en *Willem de eerste Heer van Schagen.* Want het kennelyk is, dat deze *Adriaan* geen bastaardzoon van Hertog *Aalbrecht*, maar in tegendeel een bastaard van Hertog *Willem den VI.* is geweest; Tot bewys daarvan zullen wy alleen bybrengen eenen brief, waarby Hertog *Willem* dezen zynen Bastaartzoon begiftigt met twee honderd Engelsche Nobelen: „ WILLEM &c. doen condt allen „ luden, dat wy gegeven en bewyst hebben, geven en bewysen mit desen „ brieve *Adriaen onsen Bastairt*, om hem selven mede te behelpen, en oic om „ dat hi bi onsen wille ende goetdunken in wittachtigen hilic vergadert is mit „ *Hugen dochter van Wyelensteyn*, twee hondert Yngelsche Nobelen 's jaers, die „ hy opbeuren en ontfaen sal wt onser grooter tollen tot Woudrichem — —, „ duerende ter tyt toe, dat wy hem die voirsz twee hondert Nobelen 's jaers „ an anderen goeden bewyst sullen hebben, dair hi aen bewaert zy, — —. „ In oirconde &c. Gegeven in den Hage op ten vierden dach in Mairte an- „ no XIIIJc. en vyftien na den loep van onsen Hove. Andere schryven Hertog *Aalbert* onder zyne twee bastaardzoonen, in plaatze van dezen *Adriaen* toe, Heer *Arnolt*, vaststellende voor den tweeden den meergemelden *Willem* eersten Heer van Schagen. Dit dan in diervoege als vooren onderstelt zynde, zoo blyft vervolgens onzeker, aan wien men deze *Willem die Bastaart Hertoge Willemszoone*, waarvan in 't derde Memoriaal ter aangehaalde plaatze vermelt werd, moet toeschryven, ten ware men wilde, dat hy een natuurlyke zoon is geweest van *Willem den V.*; want dat deze Graaf een bastaard zoon heeft nagelaaten, genaamt *Willem*, blykt uit den volgenden brief:

„ WILLEM &c. doen condt allen luden, dat wy om menigen dienst wille „ die *onse Neve Willem die Bastairt Hertoghe Willemssoen onsen Oom*, dien Godt ge- „ nadich zy, onsen lieven Heer en vader zaliger gedachten en ons gedaen „ heeft, en oft Godt wil, noch doen sal, hem gegeven hebben en geven mit „ desen brief hondert scilden 's jaers zulcker als wy van onsen renten nemen, „ — —, durende *Willems* voersz leven langh, ten wair dat wi hem „ hierenbinnen mit anderen goeden versagen, die also goet waren, en dan „ souden wy ongehouden wesen hem die voirsz hondert scilden uit te reyc- „ ken, — —, gegeven in den Hage op ten xxvjen. dach in Februario „ anno XIIIJc. en vive, *secundum cursum Curiæ.*

Buiten deze twee *Willemen* zyn ons geen andere bekent met denzelven naam onder de Bastaardzoonen uit den Huize van Beyeren. Of nu deze laatstgemelde *Willem* Bastaard van *Willem den V.* tot dezen tyd (1436-1439.) geleeft hebbe, is ten hoogsten twyffelagtig: Immers wy vinden van hem nergens on-

trent

1441. PIETER ENGELSZOON, Bailliu van den Hage, vermelt in eene acte van den Hove, waarby eenige inwoonders van den Hage door den gemelden Bailliu voor den Hove zynde aangeklaagt, provisionelyk ontslagen wierden onder borgtogte, den 14. Junii veertien honderd een en veertig (*p*). Nog in eene uitspraake van den Hove over confiscatie van goederen van iemand, die zig verhangen hadde, gedagtekent den 7. Julii veertien honderd drie en veertig (*q*). Wanneer in den jaare veertien honderd vyf en veertig eene Heylkin betigt wierd van haare Jonkvrouwe *Jacob van Groesbeecqs* wyf met rotte-kruyd in bieren-brood te hebben willen vergeeven, bekleed zy het gemelde feit in presentie van Mr. *Lodewyk van der Eycke*, *Geryt Potter*, *Pieter Engelszoon Bailliu van den Hage*, en *Dirk Boudynsz van Zweten* (*r*).

Deze Pieter Engelsz had by zyne commissie verkregen, „ dat hy „ tot synen prouffyte hebben zoude alle boeten, breucken en ver- „ vallen, die hy winnen, opbueren en crygen zoude in 't voirsz „ Bailliuscip, niet vuytgesceyden, *dan alleen conspiracye of verga-* „ *deringe tegens mynen genadigen Heere of zynre Dieures*; en dierhalven wierd hem by Sententie van den Hove van den 22. Julii veertien honderd drie en veertig toegeweezen alle zodanige goederen, als by hem waren aangeslagen, van iemand die zig uit wanhoope hadde om 't leven geholpen, schoon de Procureur Generaal beweerde, „ *dat deze misdaed eene vuytgenomen zake wair in* „ *alle brieven*, als bestaende in *desperacie*, en dat oversulks dezel- „ ve goederen by den Rentmeester Generael ten behoeve van den „ Graef moesten werden ontfaen en genoten. Naderhand is hy geweest Bailliu van 's Gravenzande (*s*); zynde hem in 't Bailliuschap van den Hage gevolgt

1448. Heer EVERT of EVERARD (dien Vrouw *Jacoba* in een acte, in 't vervolg te melden, noemt *Edeuaert*, dat is, *Eduard*,) Bastaard van Holland, Ridder, natuurlyke zoon van Hertog *Willem van Beyeren* den zesden, en gevolgelyk bastaard broeder van Vrouw *Jacoba*, eerste Heer van Hoogwoude en Aartswoude. Dezen verbood het Hof van Holland by acte van den 18. April 1448. (*t*) aan iemand vry geleide te geven buiten Haag-ambagt, die schuldig

trent den gemelden tyd gewaagt, ook zoude hy zyn geweest een buitengemeen oud man. En mitsdien hebben wy geen zwarigheid gemaakt, om vast te stellen, dat deze *Willem* de Bastaert geen ander is geweest, dan, gelyk wy reets hebben gezegt *Willem* de Bastaert van Holland, eerste Heer van Schagen.

(*o*) 11. Memor. van Rose A. 2. *fol.* 112. *verso.* XI. Memor. van Rose F. J. *fol.* 52. *verso.*

(*p*) Vyfde Memor. van Rose *fol.* 174. *verso.*

(*q*) Negende Memor. van Rose gequot. E. 1. *fol.* 14.

(*r*) Zie hiervan breeder in 't agtste Memor. van Rose *fol.* 112. en elfde Memor. van Rose *fol.* 48. en 50.

(*s*) Als onder anderen blykt uit eene Sententie van den Hove, gedagtekent den 8. Maart 1448. *st. Cur.* in de zaake van *Pieter Engelsz. Bailliu van 's Gravenzande contra Heer Evert de Bastaart Bailliu van den Hage*; geregistr. in 't tweede Memor. van Bossaert *fol.* 91.

(*t*) Eerste Memor. van Bossaert *fol.* 71. *verso.*

dig was aan doodſlag of andere criminele misdaaden. Niettemin wierd het gelei, 't geen hy als Bailliu van den Hage hadde verleent aan eenen *Jan van Gorel*, die naderhand door den Procureur-Generaal voor den Raade van Holland over een manſlag wierd aangeklaagt, en vervolgens het gelei tegengeſprooken, by uitſpraake van den Preſident en Raaden van den 20. April 1448. (*u*) goed en wettig verklaart, „ aengezien dat van ouden haircommen altyt die „ geleyden der Heeren en Princen derzelver Landen en van hoe„ ren Dienaren in hoeren naem gegeven, ſeer vaſt en van grooten „ wairde gehouden en gerekent zyn, zonder eenigzints by iemand „ geredargueert, gemynct of verbroken te weſen of dat yet anders „ dair jegens ter contrarie geſocht is geweeſt in eeniger manieren. In handen van dezen Heer *Evert*, als Bailliu van den Hage, wierd by acte van den 20. Junii deszelven jaars veertien honderd agt en veertig geſtelt, om op den Hove in den Hage bewaart te werden Mr. *Gooſwyn de Wilde* (*v*), Preſident van Holland, Zeeland en Vrieſland, na dat hy alvoorens by brieve van den 22. Mei (*w*) door Hertog *Philips* van zyn ampt was ontzet (*x*). De gemelde Heer *Eduart* of *Evert* had ter Vrouwe *Jutte van Kyfhoec*, aan wel-

(*u*) Geregiſtr. in 't Sententieb. van den Hove, gequot. A. *fol.* 67.

(*v*) Deze was een aanzienlyk man, gebooren in Vlaanderen, hoewel onzeker, of hy Ridder zy geweeſt, gelyk S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 1385. hem titelt; ja zelfs niet gelooffelyk, dewyl hy in de Memoriaal-boeken van den Hove den naam krygt van *Docteur in Loyen*, XI. Memor. van Roſe *fol.* 1 *& ſeqq.*, dat is Doctor in de Regten of Wetten: 't welk niet overeen te brengen is met den ſtaat van een Ridder. Hy werd vermelt by l'Eſpinoy *Recherches des Antiquitez de Flandre pag.* 81. Dog die Schryver vermengt hem ten onregte met eenen anderen *Goſewyn de Wilde*, een voornaam Vlaamſch Edelman en Ridder, die in den jaare 1374. door *Lodewyk van Male* Graave van Vlaanderen verheven wierd tot het gewigtige ampt van *Souverein Bailliuw van Vlaanderen.* Een ampt 't geen de Graaf als doen creëerde tot dempinge der boosheden, die te dien tyde in Vlaanderen boven maaten ſchynen in zwang gegaan te hebben. Zyn wapen beſtond uit een goud kruis op een blaauw veld met twaalf goude Merlen. L'Eſpin. *ibid.*

De voornoemde Mr. *Gooſwyn de Wilde* door Hertog *Philips* tot Preſident van Holland zynde verheven, in plaatze van Heer *Willem van Lannoy*, dien hy het Stadhouderſchap van Holland, &c. had ontnomen, om zyne groote partyſchap tegens de Kabeljaauſchen, quam in April des jaars veertien honderd vyf en veertig in den Hage, daar hy minnelyk ontfangen wierd, dog kantte zig kort daaraan zoo zeer tegens de Hoekſchen als zyne Voorzaat denzelve hadde begunſtigt, waardoor hy alomme veele vyanden verwekte. Goudhoev. *pag.* 464. en 465. Heemskerk, *Bat. Arcad. pag.* 224.

(*w*) Geregiſtr. in 't tweede Memor. van Boſſaert *fol.* 1. en 3. *verſo.*

(*x*) Dewyl dit eene zaake is van de uiterſte aanmerkinge, hoewel zeer duiſter in zyne waare omſtandigheden, werdende daarvan byna niets gevonden in onze geſchied-boeken buiten 't geen de zamenſtelder der oude Hollandſche Kronyk, en uit hem Goudhoeven *pag.* 465. ons daarvan mededeelt, zoo hebben wy goedgedagt dit geval, zoo als 't ons te vooren komt, alhier tot opheldering, zoo kort als doenlyk is, ter neder te ſtellen. Tuſſchen den voorn. Preſident en *Benyaert Scey* Kaſtelein van Medenblik, een ampt te dien tyd van ongemeen gewigt, in den beginne goed verſtand en vriendſchap zynde geweeſt, geraakten zy na verloop van eenigen tyd met den anderen in eene groote vyandſchap, en vervolgens in eenen onverzoenlyken haat, ongetwyf-

welke hy den 9. Decemb. 1432. de aan haar beloofde duwarie aanwees, ten overſtaan van Vrouw *Jacoba* en drie Raaden van den Ho-

ſelt uit partyſchap van Hoekſch en Kabeljaauws, dewyl de Preſident was een groot begunſtiger en voorſtander der Kabeljaauwſchen, en overzulks door zyn gedrag by de Hoekſchen in eenen bitteren haat. *Benyaert Scey* daarentegen omhelsde de zyde der Hoekſchen. De Preſident *de Wilde* om zig te ontdoen van zynen tegenſtrever, den voorn. *Benyaert Scey*, beſchuldigde hem van eenen moord begaan te hebben; *Scey* in weerwraak betigde den Preſident van de gruwelyke zonde van Sodomie. Dog andere Schryven de oorzaak hieraan toe, dat de voornoemde *Scey*, die geweeſt ſchynt te zyn een man van harden en wreveligen imborſt in de poſt hem aanbevolen, en overzulks zeer gehaat en beſchuldigt van doodſlagen en andere quaade feiten, die de Preſident met ernſt wilde onderzoeken, zyne vriendſchap veranderende in haat, zwaare beſchuldigingen en wel inzonderheid van Sodomie tegens den Preſident inbragt.

Hoe het zy, deze zaake baarde alomme door ganſch Holland groote opſchuddingen en wierd eindelyk gebragt aan Hertog *Philips van Bourgondie*, ter dier tyd te Bruſſel zynde, die daarop Heer *Jan van Lannoy*, by commiſſie van den 22. Mei veertien honderd agt en veertig als Stadhouder van Holland, Zeeland en Vriesland na den Hage zond, vernietigende met eenen by dezelve acte het Preſidentſchap. Heer *Jan van Lannoy* in den Hage gekomen zynde, liet daarop den 20. Junii daaraanvolgende den Preſident en *Benyaart Scey* gevangen nemen; ſtellende den Preſident in handen van Heer *Evert Baſtaart van Holland*, Bailliu van den Hage, en *Benyaart Scey* in handen van *Symon Aerntſz* Bailliu van Schiedam, omze *op den Hove in den Hage te bewaëren en des vermaent zynde weder over te leveren.* Van daar wierden zy beide gebragt op 't kaſteel van *Heuſden.* Dog dewyl men den Preſident van dit gruwel-ſtuk niet konde overtuigen, wierd hy na anderhalf jaar zittens van daar gevoert op 't huis te *Louveſtein*, alwaar men hem door dreigementen en belofte tot bekenteniſſe tragte te brengen. Men ſtelde hem dan op 't voorhof van 't kaſteel op vrye voeten, buiten pyn èn banden, onder den blaauwen Hemel, daarmen hem vertoonde een brandend vuur aan de eene zyde, en een rood kleed op de aarde geſpreit aan de andere zyde; waarop zyne onderzoekers hem aldus aanſpraaken: Ziet, Meeſter *Gooſwyn*, wilt ons niet langer in twyffel houden, uwe dood ziet gy voor uwe oogen, want wy in 't zeker weten, dat gy ſchuldig zyt, en derhalven ſterven moet. En nadien gy altyd een eerbaar perſoon zyt geweeſt, zoo willen wy U die genade doen, dat gy moogt kiezen zulken dood, dien gy gelieft. Is 't dat gy ſchuld bekent, men zal U het zwaard geven; dog zoo gy halſtarrig zyt en zulks niet en doed, men zal U verbranden, dewyl wy U zekerlyk ſchuldig houden. De rampzalige Heer dit hoorende en zynen gewiſſen dood voor oogen ziende, deed eene zoort van bekenteniſſe, die zyn Biegtvader hem als in den mond leyde. Waarop de ongelukkige Preſident terzelver plaatze onthooft wierd, verliezende alzoo met eenen ſlag, uit enkelen haat zyner benyders, eer, aanzien en ſtaat, waartoe hy drie jaaren te vooren was verheven, te gelyk met zyn leven. *Benyaart Scey* geoordeelt werdende ſlegts eenen manſlag te hebben begaan, wierd los gelaaten en in zyne volle waardigheid herſtelt. zie IV. Memor. van Boſſaart *fol.* 53. en 151. *verſo.*

Des niettemin wierd hy kort daaraan by Sententie van den 6. Decemb. veertien honderd negen en veertig voor al zyn leven gebannen uit Holland, Zeeland en Vriesland, en voor tien jaaren uit het Stigt van Utregt, mitsgaders verklaart, vervallen te zyn van alle zyne digniteyten en waardigheden, behoudens de penningen, die hy daarop ſtaande hadde, voor zyne vrouw en kinderen. Zonder dat nogtans in de gemelde Sententie in 't minſte werd gewaagt, of uitgedrukt eenig crimen of misdaad, waarover hy in diervoege wierde gecondemneert; zynde dezelve Sententie geweezen by den Heere van *Lannoy*, Stedehouder-Generaal, *Oudaert Chuperel* en *Louys Dommeſſent* Raaden myns genadigen Heere en zyne Commiſſariſſen in deze zaake. Zie Memor. van Sententien van den Hove, gequot. B. *fol.* 165. *verſo.*

De

Hove; en 't is in die acte dat de voornoemde Gravinne die bewyzing goedkeurende, hem noemt *onſe baſtaert Broeder Heere Edeuaert Baſtaert van Holland* (*y*). Hy was in 1436. ook Raad in den Hove van Holland (*z*), dog werd zeer weinig vermeld, zulks hy dien ſtaat, vermoedelyk na de dood van Vrouw *Jacoba*, ſchynt te zyn quyt geraakt. Ook blykt het, dat hy het Bailjuſchap van den Hage niet langer heeft waargenoomen dan tot den jaare veertien hon-

De Heer Suiker, of wel eigentlyk zyn opvolger de Heer Iſaak Verburg in zyne *algemeene Kerkel. en Werreldl. Geſchied. 3. deel. pag.* 544. die dit geval van den Preſident eenigzints, dog zeer gebrekkelyk verhaalt, tekent verders uit Renerus Snoys, *de Rer. Batav. lib. X. pag.* 150. No. xx. daarop aan, dat niet lang daarna de zoon van den voorn. Kaſtelein gevat, en van diergelyk gruwelſtuk overtuigt zynde, levendig verbrant wierd, 't welk van zommige wierd aangezien als een regtveerdig oordeel Gods, om dat zy meenden, dat de voorn. Preſident onſchuldig was geweeſt, en door pyn gedwongen zig ſchuldig te kennen aan gruweldaaden, die nooit by hem begaan waren. Wy zullen de eige woorden van den voorn. Ren. Snoys, als aanmerkelyk, hier by voegen: *Interea, Baujardus prefectus arcis Medenblicæ, Goſuuino, vel ut alii volunt, invicem objicere inconceſſa Cimædorum furta. Vincti ambo, & per Johannem Lannoium, ad Heuſdeni carceres rapti, ubi ſeſquiannum aſſervati, poſt quod Goſuuinus Lebeſtadii, capitis pœnam ſubire. Creditum culpa vacaſſe, non criminis convictum, ſed tormentorum magnitudine ſuperatum, ut fateri tale cogeretur, cum dimiſſus Bauiardus, quod plurimos male habebat. Nam Philippus Bauiardi filius mox teſtimonio ejuſce criminis convictus, vivus igne exuri, exclamantibus multis Goſuuini inſontis ſanguinem, iſtius ſupplicio Deum expiare voluiſſe.*

Dog wy moeten hierop kortelyk aanmerken, eerſtelyk, dat R. Snoyus wel zegt, dat die *Philips* zoude zyn geweeſt de zoon van *Benyaart*, dog dat zulks niet te gelooven is, vermits die zaak verkeerdelyk werd gebragt tot het jaar veertien honderd negen en veertig, daar ze nogtans eerſt gebeurt is in veertien honderd vyf en negentig, uitwyzens het Regiſter der criminele ſententien van den Hove van Holland, getekent D. *fol.* 97. 't welk wezen zoude zes en veertig jaaren na de dood van den voornoemden Preſident. Ten tweeden, dat het ook een misſlag van alle de Schryvers is, datze van die zaak te vroeg ſpreeken, gelyk uit de Memoriaalboeken onwederſprekelyk is. En ten derden, het ſchynt ook, datmen die daad, zoo veel mogelyk was, getragt heeft te verdonkeren, en dat mitsdien dezelve niet regt ter kenniſſe van de Schryvers is gekomen, nadien Pontus Heuterus *Rer. Burgund. lib. IV. Cap. IX. in fin.* en Jacobus Meyerus, *ad annum* 1445. *fol.* 300. *verſo, edit. Antwerp.* 1561., die zekerlyk verdienen onder de naaukeurigſte geſtelt te werden, van deze, zoo gewigtige, als zeldzaame zaake, alleen als in 't voorbygaan, en niet minder als omſtandiglyk gewagen.

Wat nu verders belangt des Preſidents bedryf; de Heer Mieris ſchynt in zyne *Hiſt. der Nederl. Vorſten I. deel pag.* 63., niettegenſtaande alle het vooren verhaalde en de zoo opentlyke getuigeniſſe van Snoyus wegens de onſchult van den Preſident, egter vaſt te ſtellen, dat de gemelde Mr. *Gooſwyn de Wilde* aan het voorverhaalde gruwelſtuk ſchuldig zoude zyn geweeſt, en dat hy vervolgens *op de klaare bewyſen, die 'er aan de hand kwamen, om de gemelde rede onthooft zoude zyn.* Daartoe op de kant eenig en alleen bybrengende denzelven Snoy ter even aangehaalde plaatze. Eene tegenſtrydigheid zoo groot en doorſtekent, dat wy ons des te gemakkelyker konnen ontdoen, van den groven misſlag by den gemelden Heer Mieris in deze begaan, nader en klaarder aan te toonen.

(*y*) Zie ter Leen-kamer van Holland het boek, van buiten getekent, Hertog *Jan van Brabant*, Vrouwe *Jacob* en Hertog *Philips van Bourgoingne* 1420-1433. &c.

(*z*) Derde Memor. van Roſe, B. I. *fol.* 99.

honderd negen en veertig, wanneer in zyne plaatze wierd aangeſtelt

1449. JOOS DE BRUYNE, des Graafs Dienaar en Panetier (*a*), by commiſſie van den 28. September deszelven jaars. Hertog *Philips* beloofde hem by brieve van den 2. Septemb. veertien honderd vyftig, (*b*) niet te zullen ontzetten uit dezen zynen dienſt, voor dat hy voldaan en vergenoegt was van alzulke gelde „ ter „ ſomme van xiiijc. ſchilden, geheten Clinkaerts tot 28. groo„ ten 't ſtuk, als Heer *Everaert* Baſtaert van Hollant op den voorſz „ dienſt verleyt en ſtaende had, en hy aan Heer *Everaert* betaalt „ hadde by 't verlaeten van 't zelve Bailliuws-ampt. Tuſſchen dezen *Joos de Bruyne*, als Bailliu van den Hage en *Geryt Potter van der Loo*, Raad in den Hove, hevig geſchil ontſtaan zynde *om zaken wille by den Hove bevolen, waerover de voorſz Geryt him beklaegde en recht en juſtitie begeerde*, verbood het Hof by acte van den 9. Novemb. veertien honderd drie en vyftig, (*c*) *den een den ander niet te misdoen aen lyf noch aen goede, op verbeurteniſſe van horen lyve en goede.* Als in 't einde des jaar veertien honderd vier en vyftig *Joos de Bruyne* uit penitentie en devotie eenen bedevaert was gaan doen tot den grooten Heer *Sint Jacob* in Gallicie, wierd door Hertog *Philips* het Bailliuſchap van den Hage en Haag-ambagt in dien tuſſchen-tyd aanbevolen

1455. DIRK JAN BROEDERSZOON, by commiſſie van den 17. Januarii veertien honderd vyf en vyftig (*d*), waarby de Graaf hem zelfs de magt gaf, om eenen Subſtituit te mogen aanſtellen, als hy het goeddunken zoude. Dog de voornoemde *Dirk* bekleedde het zelve ampt niet lang; vermits *Joos de Bruyne* om het midden des gemelden jaars weder thuys gekomen zynde, denzelven dienſt weder aanvaarde, zoo als te zien is uit een appointement van den Hove ten zynen behoeve als Bailliu van den Hage verleent den 16. Septemb. veertien honderd vyf en vyftig (*e*). Zedert heeft hy

(*a*) Onze Graaven volgden in den trein hunner Hofhoudinge, dien der allermagtigſte Vorſten. *Panetier* was die Bediende, die de zorg had over het brood, dat tot 's Graaven tafel behoorde. Zie daarvan Ant: Matthæus in zyne aantekeninge op het *Rationar. Aulæ & imperii Caroli Audacis*, *Anal. Vet. ævi tom. I.* in 8: *pag.* 466. behoorende tot *Cap. V. pag.* 363. *Ende ſyn ter rechter ſyde de* 17. *Panetiers ende de Wynwaerders Junckers van den Prince, ende ter luchter ſyde* 18. *Jonckers ſnyders van der eſcurie* enz. In Vrankryk was *le grand Panetier*, een van de hooge bedieninge van 's Konings huis. Zie de lyſte derzelve by Ste. Marthe *Hiſt. Genealog. de la Maiſon de France, tom. II. pag.* 1006. *en volg.* van 1217. tot 1646. Van derzelver regtsgebied over de Bakkers, en de geſchillen daarover met den Provooſt van Parys en den Lieutenant-Generaal van de Politie aldaar. Ook dat het zelve ampt is te niete gedaan, zie Furetiere *au mot* PANETIER, Mr. de la Mare, *traite de la Policie tom. I. Liv. I. tit.* 10. *chap.* 2.

(*b*) Geregiſtreert in 't Memoriaal- en Sententie-boek, gequot. C. *fol.* 6. *verſo.*

(*c*) Te vinden in 't vierde Memor. van J. Boſſaert *fol.* 200.

(*d*) Geregiſtr. in 't Memoriael- en Sententie-boek, getekent E. *fol.* 8.

(*e*) Ibidem *fol.* 87.

hy het *Bailliuſchap* nog eenige jaaren *op rekeninge bedient*, tot dat hem in 't zelve ampt is opgevolgt.

CLAES DE GREBBER. Deze had tot Subſtituit of Stedehouder *Geryt de Proeſt*, uitwyzens zekere acte gedagtekent den 13. Septemb. veertien honderd agt en vyftig (*f*), waarby het Hof den voorn. *Geryt de Proeſt* in zyne voorſz qualiteit condemneert, om aan den Cipier van de Voorpoorte van den Hove het koſtgeld te betalen van eenen gevangen, dien hy hem hadde gelevert, gereſerveert nogtans desaangaande zyne actie tegens den Bailliu of den gevangen, zoo als hy te rade zoude werden. 1458.

ARENT VAN HODENPYL, Bailliu van den Hage. 't Hof verbood hem insgelyks by acte van den 29. Decemb. veertien honderd een en zeſtig (*g*), aan iemand, wie het zy, die binnen zyn Bailliuſchap eenen doodſlag had begaan, vry geleide te geven, ten zy met toeſtemminge en bewilliginge der naaſte vrienden en maagen van den nedergeſlagen. 1461.

PHILIPS RUYCHROK VAN DER WERVE. Dat deze Bailliu van den Hage is geweeſt, kan men niet wel tegenſpreken: (*h*) dog 't is niet te denken, dat hy het langer kan zyn geweeſt als tot veertien honderd drie en zeſtig, dewyl hy den 7. Januarii veertien honderd vier en zeſtig als Raed wierd geintroduceert (*i*). Niet, om dat het Bailliuſchap te dien tyde incompatibel was met het ampt van Raad; want het tegendeel blykt uit deze lyſte op veele plaatzen; maar om dat men zoo kort daarna van zyne Opvolgers gewaagt vind, gelyk weinige jaaren te vooren van zyne Voorgangers. Hy was de zoon van *Jan Ruychrock*, die van den jaare veertien honderd veertig tot in veertien honderd twee en zeſtig ook Raad (*k*), en in veertien honderd vier en zeſtig Heemraad van Delfland was (*l*). Hy leefde nog in den jaare veertien honderd zeventig, nadien hy op den 23. Juni deszelven jaars voor Leen- 146..

(*f*) Zie zesde Memor. van Boſſaert, getekent J. 3. *fol.* 88. *verſo.*

(*g*) Ibidem *fol.* 260. *verſo.*

(*h*) Dat deze twee gebroeders Bailliuwen van den Hage ontrent dezen tyd zyn geweeſt, blykt uit een geding en daarop gevolgde ſententie van den Hove tuſſchen de Magiſtraat van den Hage en eenen *Jacob Zantvoort*, Raad myns genadigen Heere, over vrydom van bede, van den 24. Maert 1471. *ſtilo Curiæ*, alwaar die van den Hage bybragten, „ dat ſyn poorterſchap (van Haer„ lem) hem niet baten mogte, alſoe daer tot Haerlem geen laſten betaelde, „ en wel veertien jaeren in den Hage *domicilium* gehouden had, maer mogelyk „ tot noch toe verſchoont waer, om dat ſyne Vrouwe broeders *Philips* en Hee„ re *Willem Ruychrok van der Werve* lange in den Hage Bailliuwen waren geweeſt. Geregiſtr. in het Memoriaalb. van Sententien gequot. N. *fol.* 351-353. *verſo.*

(*i*) II. Memor. van Zwieten *fol.* 222. *verſo.*

(*k*) IV. Memor. van Roſe *fol.* 99. VI. Memor. van Boſſaert *fol.* 89. *verſo* 263. en 300. I. Memor. van Zwieten *fol.* 3. en veele plaatzen meer tuſſchen beiden.

(*l*) III. Memor. van Zwieten *fol.* 50. dog werd by S. van Leeuw. *Bat. Illuſt. pag.* 1507. onder de Heemraeden van Delfland niet vermelt.

Leen-Mannen van Holland (*m*), „ ten behoeve van zynen zoon „ *Claas Ruychrok* opdroeg zyn huys en hofſtede *Ten Werve*, gele- „ gen in den Ambogte van Ryſwyc, mit den ſingelen, graften en- „ de boomgaerden daer toe behorende ende mit 160. mergen lants, „ &c. Uit den brief deswegens verleden ziet men dat zyn huis- vrouw *Heilzoete* genaamt was, ten behoeve van welke hy op dat goed iets bewezen had; dat hy nog een zoon had *Vranck* genaamt, en dat hy geſondeert had een officie, om te bedienen in den Hage in Sinte Jacobs kerke op Sinte Jans altaar; en nog een officie, om te bedienen tot Ryſwyk in de kapelle of anderswair, daer't him be- lieven zoude. *Jan Ruychrock* liet veele zoonen en dogteren na (*n*), en onder dezelve dezen *Philips*, waarvan aanſtonds breeder; mitsgaders Joffer *Margriet* (*o*), welke trouwde aan *Reynout* Baſt- aartzoon van Heer *Reynout van Brederode*. *Philips Ruychrock van de Werve* in den jaare veertien honderd vier en zeſtig, als gezegt is, Raad geworden, bleef dat ampt bedienen tot in veertien hon- derd negen en negentig (*p*) en was ondertuſſchen ook Bailliu van 's Graveſande en deszelfs ambagt, (*q*) mitsgaders Bewaarder van de Chartres, Privilegien, Leen-regiſters, &c. van Holland. Zyne huisvrouw was Jonkvrouw *Jenne van Schagen* (*r*), dogter van Heer *Jan van Schagen*, den tweeden zoon van Heer *Willem* den Baſtaartzoon van Hertog *Aelbrecht van Beyeren*. Hy had een eeni- ge dogter, welke in veertien honderd tagtig (*s*) geſchaakt wierd. Zy was de tweede Vrouw van *Joris van Brederode* (*t*), Baſtaard van Heer *Gysbrecht van Brederode*, Domprooſt tot Utregt, die ver- maard is in onze geſchiedeniſſen, doordien hy in den jaare veertien honderd vyf en vyftig tot Biſſchop van Utregt gekoren zynde, eg- ter den ſtoel niet verkreeg, maar door *David van Bourgondie* Baſt- aard-

(*m*) Verly-brief geregiſtr. in 't Boek *Carolus A.* 1467-1476. *fol.* 19. *verſo.*

(*n*) Jo. a Leydis *de Orig. & reb. geſt. DD. de Brederod. cap.* 67. by Anth. Matth. *Anal. vet. ævi tom. II. pag.* 400. in 8.

(*o*) Ibid. *Cap.* 66. *pag.* 398.

(*p*) Regiſters van Crimin. Sententien A. *fol.* 7. *verſo*, 15. 75. 97. C. *fol.* 1. *verſo*, 28. 29. *verſo.* D. *fol.* 66. 102. en 121. In een Sententie gedagtekent 6. Mei. 1478. (te vinden in 't Memoriaalb. van Sententien van den Hove gequot. R. *fol.* 250.) werd hy genoemt *Raed en van 't huisgezin myns genadigen Heere en Vrouwe van Oiſtenryk*, en mitsdien verſtaan, dat hy als man en voicht van zyne vrouw en voor de ſchulde van dezelve niet betrekkelyk was voor den Gerechte van den *Hage*, dair hi woende, maer voir mynen gen. Heere en Vrouwe of wel voor den Hove. By de vernieuwinge van de Raadkamer door Eertsher- tog *Maximiliaan* in 1480. wierd hy tot een der ordinaris Raaden aangeſtelt. En uit het Memoriaalb. van Sententien gequot. N. 24. beginnende den 9. Junii 1497. en eindigende den 7. Auguſt. 1499. blykt, dat hy in 't laatsgem. jaar nog Raad was.

(*q*) II. Memor. van Swieten *fol.* 222. *verſo.* IV. Memor. van Swieten *fol.* 208. *verſo.* V. Memor. van Swieten *fol.* 42. *verſo* en 250.

(*r*) Goudhoven *pag. m.* 202. dog S. v. Leeuw. *Bat. Illuſt. pag.* 1077. zegt, „ dat deze *Jenne van Schagen* abuſivelyk by Gouthoeven geſtelt werd, als een „ dogter van *Jan van Scaghen* en van *Aafje van Berkenroede*, gelyk uit oude ge- „ ſchreve Memorien en aantekeningen klaarlyk conſteert.

(*s*) Regiſter A. van Crimin. Sentent. *fol.* 94. *verſo.*

(*t*) Jo. a Leydis *van de Heeren van Brederode Cap.* 67. *pag.* 400.

aardzoon van Hertog *Philips van Bourgonje* daar uit gehouden wierd.

Heer WILLEM RUYCHROK VAN DER WERVE, volgde zynen broeder den voornoemden *Philips Ruychrok*, in 't Bailliuſchap van den Hage; welk ampt hy ſchynt mede niet lang bedient te hebben. 146..

WILLEM PIETERSZ, Bailliu en *Willem Engelbrechtz* Schout van den Hage vermelt in een' uitſpraak tuſſchen de Kerkmeeſters van den Hage en de Kapelmeeſters van Schevelinge, gedagtekent den 29. Januarii veertien honderd vyf en zeſtig, hier vooren (*u*) gedrukt te vinden. Of deze in der daad Bailliu zy geweeſt, derven wy met geene zekerheid ter nederſtellen. Immers dat hy in veertien honderd twee en vyftig al *Stedehouder des Bailliuws van den Hage* genoemt wierd, blykt uit een appointement van den 28. Septemb. des gemelden jaars (*v*), waarby het Hof hem in die hoedanigheid ordonneert, dat hy den gevangen, by hem op de Voorpoorte gehouden, „ bynnen huyden dages Sonnen„ ſchyn vuytter vangeniſſe leveren en laeten verborgen en him voirt „ ter naeſter Vierſchaere die rechte van den Lande doen zal, of „ anders by ſynen gebreke, ſoe zal 't voirſz Hof dairinne voirzien „ als mogelicken dairtoe dienen en behooren zal. En zoo komt hy ook voor met den titel van *Onder-Bailliu van den Hage*, in een ander appointement van den Hove van den 26. Julii veertien honderd drie en vyftig (*w*). Zulks datmen hieruit ligtelyk zoude konnen beſluiten, dat hy het voorſz ampt niet voor zigzelven, maar in den naam en voor rekeninge van eenige der bovengemelde Bailliuwen bedient heeft. Hoe 't zy, na hem vinden wy vermelt 1465.

FLORIS GRYP, in eene Sententie van den Hove, gedagtekent den 17. Decemb. veertien honderd agt en zeſtig, (*x*) waarby hy gecondemneert werd in 12. Lyoenen (*y*) tot vyf ſchell. grooten, ten behoeve van de dienſtmeid van Mr. *Jan Stuwaert* Sang- 1468.

(*u*) *I. Deel. 2. Hooftſt. pag.* 41.
(*v*) Geregiſtr. in 't IV. Memor. van Boſſaert *fol.* 79. *verſo* en 80.
(*w*) Geregiſtr. in 't Memoriael van Sententien, gequoteert. E. *fol.* 143. *verſo.*
(*x*) Te vinden in 't Memor. van Sententien gequot. M. *fol.* 172.
(*y*) *Lyhoenen* of *Lyoenen* is een ſpecie van goude munte, anders genoemt *goude Leeuwen*, waarvan men in de Memoriaalboeken van den Hove menigmaal vermeld vind. Eenen *Jacob Jacobſz van Delf* op de Voorpoorte gevangen zittende, wierd by appointemente van den Hove van den 4. April 1462. *St. Cur.* toegelaaten op het Binnenhof te mogen wandelen, zonder daar buiten te komen, en bleef *Philips van Almonde* borge voor zyn eer tot *vier hondert Lyhoenen.* I. Memor. van Dirk Poes gequot. K. I. *fol.* 3. Eenen ander gecondemneert in *duyſent goude Lyhoenen* te converteren *ad pias cauſas.* Ibidem *fol.* 31. Verbod gedaan van geen hout te hacken in 't Goyersboſch *op die verbuerniſſe van twee hondert goude Lyhoenen*, ibidem *fol.* 56. 57. 59. 61. Zie mede I. Memor. van Theodorus Poes gequot. G. 3. *loco. fol.* 11. alwaar *Willem van Zwieten* Procureur Generaal van Holland, by monde van Mr. *Adriaen Lottynſz* Advocaat myns ge-

Sangmeeſter van de Hofkapel, om dat hy haar t'onregte op vermoeden van dieſtal beſchuldigt, gevangen en op de Voorpoorte van den Hove gezet hadde.

1469. Heer PHILIPS VAN WASSENAER, Ridder, Heer van Voorburch, Bailliu van den Hage, Schout van Medenblik (z), Bailliu en Rentmeeſter van Amſteland, Waterland en Zeevang, by affland en overgifte van Aelbrecht van Raephorſt (a). Hy was te gelyk Raad in den Hove van Holland (b), en daarna Raad en Ka-

genadigen Heere concludeerde, dat Burgemeeſters en Schepenen van Medenblik *zouden gecondemneert werden in de ſomme van ſes hondert goude Lyoenen* &c. 7. Decemb. 1467. *ſt. Cur.* Staat aan te merken, dat de gemelde *Adr. Lottynſz* was Raad in den Hove van 1462. tot 1468. zie I. Memor. van Dirk Poes K. I. *fol.* 70. 79. I. Memor. van Theodorus Poes G. 3. *loco. fol.* 11. *verſo.* Memor. van Sententien I. *fol.* 2. 10. en M. *fol.* 3. en verders 't geen wy hierna in de aanmerkinge op de Bylaage XXV. hebben aangehaalt.

(z) Oude Chronyk van Holl. *diviſ.* 30. *cap.* 39. en Goudhoeven *pag.* 495. Hy had het Bailliuſchap van den Hage en het Schout-ambagt van Medenblik in den jaare 1469. gepagt. Het Bailliuſchap van den Hage voor den tyd van zes agtereenvolgende jaaren, jaarlyks ter ſomme van zes honderd twaalf ponden van veertig grooten 't pond, waarvoor aan handen van *Claes de Vries* Rentmeeſter van Noortholland ten behoeve myns genadigen Heere Hertoge van Bourgondie borgen waren gebleven *Steven van Raephorſt* zyne neve, *Geryt van der Burch*, *Jorys Janszoon*, *Jan Stark* en *Aernt Groeninck*, by acte van den 26. September 1469. Want het was te dier tyde de gewoonte, dat de Officien in Holland in 't openbaar by de brandende kaerſe aan den meeſt daarvoor biedende in den Hage op de Zaal en in de Raadkamer verpagt wierden. zie Memoriaalb. van Sententien gequot. M. *fol.* 347. en 349, 't Welk daaruit was ontſtaan, dat het den Graave ondoenlyk was wel na te vorſen of hen deugdelyke rekeninge en reliqua gedaan wierden wegens alle het geene hen van de Bailliuwen en Schouten quam, en wat in derzelver Vierſchaaren voorgevallen was.

Goudhoeven getuigt in 't Geſlagt-Regiſter der Heeren van Waſſenaer *pag.* 136., dat de voorn. Heer *Philips van Waſſenaer* in 1471. te gelyk Rentmr. Generaal van Noortholland zoude zyn geweeſt, waarin hy nogtans groſſelyk dwaalt, dewyl het zeker is, dat *Jan van Aſſendelft* het voorſz Rentmeeſterſchap heeft bekleet van 1462. tot 1480. en ongetwyffelt langer. zie Memor. van Sententien gequot. O. *fol.* 204. en S. *fol.* 62. waardoor dan ook met eenen komt te vervallen het zeggen van denzelven Goudhoeven in 't Geſlagt-Regiſter der Heeren van *Aſſendelft pag.* 149., dat de voorn. *Jan van Aſſendelft* zoude zyn geſtorven in 1476. Wy zullen in plaetze van het bovenverhaelde met meerder zekerheid liever alhier nog aanmerken, dat de meergemelde Heer *Philips van Waſſenaer* in 1472. was *waernemende die Houtveſterie van Holland*, als blykt uit eene acte gedagtekent den 24. Maert 1471. *ſt. Cur.* geregiſtr. in 't Memor. van Sententien gequot. N. *fol.* 318. *vers.* Want met dit ampt was Heer *Anthonis* Baſtaert van Bourgondie den 2. Decemb. 1470. door Hertog *Carel van Bourgondie* begiftigt, maer vermits de voorſz Heer den meeſten tyd moeſte afwezend zyn, ter zake van den geduurigen oorlog, deed hy het Houtveſterſchap waarnemen door Heer *Philips van Waſſenaer*. S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 1514. Deez' laetſtgem. Heer beweerde, over zeker geſchil *gerenvoyeert te weſen tot Delf dair hy poirtier was of in den Hage*, *dair hy woonachtig en huys en hof open hielde*, als te zien is uit eene acte, getekent den 10. Januarii 1469. *ſt. Cur.* en geregiſtr. in 't Memor. van Sententien M. *fol.* 271.

(a) Zie mede het bovengem. Memor. M. *fol.* 396. *verſo.*

(b) Dat hy van 1470. tot 1491. Raad in den Hove is geweeſt, blykt uit menigvuldige actens, geregiſtreert in de Memoriaalboeken, als mede uit de Regiſters

Kamerling van Eertshertog *Maximiliaan* (*c*). Hoe lang deze Heer het gemelde Bailliuws-ampt heeft bedient, is ter onzer kenniſſe niet gekomen, maar alleen dat hy tot opvolger heeft gehad

LIE-

giſters der Criminele ſententien van den zelven Hove. Op de lyſte der *Raadshuiden van Holland*, ſtaande op het eerſte blad van het Memor. van Sententien gequot. O. beginnende den 27. Junii 1472. werd hy genoemt, *Jonkheer* Philips *broeder tot Waſſenaer*. Volgens een Sententie van den 17. Octob. 1467. zoude hy doe al Raad zyn geweeſt; te vinden by Soeteboom *Saenl. Arcad. IV. Boek. pag.* 296. Ziet mede Goudhoev. *pag.* 493. en de Diſpoſitie van Eerſt-Hertog *Maximiliaan* op de Weddens van de Raaden van den 1. Maart 1477. na ſtyle van den Hove, gedrukt onder de Privilegien, en Handveſten van de Graaven van Holland in 4to. *No.* 5. en laatſtelyk het Memor. van Sententien gequot. W. beginnende den 10. Januarii 1486. *ſt. Cur.* en eindigende den 28. Septemb. 1491.

(*c*) Hy werd in 't Handveſt van Hertog *Maximiliaan* op de Bede, Confirmatie van Privilegien, Adminiſtratie van Juſtitie &c. verleent den 26. Mey 1480. (mede aldaar gedrukt te vinden *No.* 7.) van den zelven Prins genoemt *onſe Raed en Kamerling*. En gelyk hy in zynen tyd in groot aanzien en vermogen was, zoo was hy ook geen van de geringſte hoofden der Kabeljauwsgezinden, en gaf in alle gelegentheden ten vollen blyken, dat hy geen minder vervolger en verdrukker was van de Hoekſchen (die volgens het eenparig gevoelen der Schryveren wel de beſte en regtveerdigſte zaake voor hen hadden, maar verre de zwakſte waren) als zyn Oom Heer *Hendrik* en deszelfszoon Heer *Jan van Waſſenaar*; gaande zyne partyſchap zoo verre, dat zelfs zyne en zynes gem. neefs dienaaren zig niet ontzagen, om eerſt des Stadhouders, Heer *Wolfert van der Veere*, een beguſtiger der Hoekſchen, dienaars en huisgenoten en daarna deszelfs Valkeniers op de Plaats in den Hage te beſpringen en aan te vechten, (*quid Domini facient, audent quum talia fures?*) Ja zelfs, geholpen zynde door hunne twiſtgenooten de Kabeljauwſche Edelen en onedelen, hen binnen 's Gravenhof te beſtormen. Nauwelyks waren deze belegerden door die van Dordrecht en andere Hoekſche Stedelingen verloſt, en door tuſſchenſpreken van Heer *Pieter Lanckhals* een verdrag tuſſchen beiden getroffen, of men zag de Kabeljauwſchen onder beleid en aanvoering van dezen Heer *Philips* en zynen neef *Jan van Waſſenaar* met meer andere Ridderen en Edelen van die gezindheid weer hunnen voorigen gang gaan, haalende des Stadhouders hengſten met geweld van 't ſtal, ſlaande de ſloten van zyne kiſten en koffers op, na hen nemende de kleinodien en andere juwelen, ja bedryvende allenthalven groot geweld in zyne huizinge. De Stadhouder, hoewel anders een goedertieren en zagtmoedig man, hier over grootelyks vergramt, quam met veel volks van wapenen in allerſpoed in den Hage; waarop deze Heer *Philips* met de zynen na Leiden vlugte, alwaar hy wederom zynen bitteren haat tegens zyne tegenzydigen oeffendde, helpende dezelve van 't kuſſe en te gelyk de ſtad uitdryven. Maar wanneer deze uitgebannene en verdrevene Hoeksgezinden in 't begin van 't jaar 1481. onder geleide van Heer *Reyer van Broekhuiſen* de ſtad beklommen en by verraſſinge innamen, wierd onder de 50. voornaamſte van de Kabeljauwſche zyde, die hen meeſt tegen geweeſt waren, aldaar gevangen Heer *Philips van Waſſenaar*, *Ridder*, *terzelver tyd Kapitein van Leiden*. Dog de Stad kort daaraan weder zynde gebragt onder de magt en gehoorzaamheid van den Ertshertog *Maximiliaan*, wierd hy wel haaſt uit zyne gevangenis ontſlagen. Heer *Philips* hier door meer verbittert dan bedaart, woede des te felder tegens zyne tegenſtanders en wierd daarom boven zyne twiſtgenooten verkoren, om op 't blokhuis, 't geen de nieuwe Stadhouder, Heer *Jooſt van Laleyn*, in den jaare 1482. na 't overvallen, innemen en deerlyk plonderen van de Stad Hoorn tot haaren onſchuld, onder dekzel, dat zy den Prince van den Lande wederſpannig hadde geweeſt, aldaar had doen bouwen, tot Overſte geſtelt te werden met 40. of 50. knegten, om de ſtad voortaan te bewaaren, de Kabeljauw-

1477. LIEVYN VAN CATS, Bailliu van den Hage. Hem wierd door Stadhouder en Raade *in Conſiſtorie ſittende geſegt* en ſpecialyk verboden by acte van den 22. Octob. veertien honderd zeven en zeventig (*d*) *eenige kenniſſe of berigt te nemen van Suppooſten en hoire dienaeren*, maer zoo hy iets op hen te zeggen of van hen te eiſchen hadde, dat *hy ſchuldig was* het zelve te doen voor den Hove. Na dezen is gevolgt

1481. JAN OEM VAN WYNGAERDEN, oudſte zoon van *Godſchalk Oem van Wyngaerden*, Heer van 't huis te Krooneſtein. Het eerſte, daar hy ons als Bailliu van den Hage te vooren komt, is in eene Sententie van den Hove gedagtekent den 25. Mei veertien honderd een en tagtig (*e*). In deze hoedanigheid bezegelde hy met *Claes Willemſz* Schout in den Hage in de jaaren veertien honderd vyf en tagtig en veertien honderd agt en tagtig verſcheide rentebrieven, die Schepenen van den Hage „ by oorlove en oc- „ trooi van Eertshertoge *Maximiliaan van Ooſtenryk*, als Graave van „ Holland &c. en by conſente en believen van de gemeene Bue- „ ren, Vroedſchap, Rykheid en alle die ingezetenen van der Ha- „ ge en Hage-ambocht, om noot oorbaer van derzelve Dorpe, en „ om die meeſte ſcade met den minſten te verhoeden, verkoften „ op 't corpus van den Hage. Ook was hy in veertien honderd negentig koper van zodanige renten, volgens den brief daarvan zynde van dato 11. Mei veertien honderd negentig, werdende aldaar nog genoemt Bailliu van den Hage (*f*).

149.. DIRK OEM VAN WYNGAERDEN, Knaape, broeder van Heer *Jacob Oem*, Ridder, Heer van Wyngaerden, Ruybroek, &c. was eerſt Schepen te Dordregt, daarna Bailliu van den Hage en in veertien honderd negentig ook Bailliu van Zuidholland (*g*). Hy had ten wyve *Adriana van Nyvelt*, dogter van Heere *Gerrit van Nyvelt*, dog verliep zig zoo ſchandelyk met eene Viſchverkopers dog-

ſchen op 't kuſſe te ſterken en geheel Weſtvrieſland in onderdanigheid te houden. Goudhoeven in 't Geſlagt-regiſter der *Heeren van Waſſenaar* zegt, dat deze Heer Philips van Waſſenaar in den jaare 1484. de Stad Amersfoort hielp winnen, maar de zamenſtelder van de oude Holl. Chron. maakt van hem geen gewag, en verhaalt in tegendeel, dat *de ballingen met Jonkheer Jan van Waſſenaar Heere Philipszoone de gemelde ſtad beklommen.* Hy ſtierf in 1493. zie Heemskerk, *Bat. Arcad. pag.* 234-250. Orlers, *Beſchryv. van Leyden pag.* 410-430. Oude Hollands. Chron. *diviſ.* 31. *Cap.* 21. 22. 23. 28. 29. 44. 56. Goudhoev. *pag.* 493. 494. 510. 518. 519. 531. 532. en 537. Velius, *Beſchryv. van Hoorn, lib.* 2. *pag.* 62-66.

(*d*) Geregiſtr. in 't Memor. van Sententien gequot. R. *fol.* 95.

(*e*) Geregiſtr. in 't Memor. en Sententie-boek van den Hove, gequoteert S. *fol.* 172.

(*f*) Geregiſtr. in 't kleine francyne Regiſter van de goederen den H. Geeſt alhier toebehoorende *fol.* 344. 346. en 348. *verſo.* als mede in 't Regiſter der Privilegien en andere actens van 't St. Nikolaas Gaſthuis alhier.

(*g*) Goudh. in 't Geſlagt-regiſter der Wyngaerden *pag.* 213. S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 995. 1040. en 1407. J. van Eyck, en Oudenhov. *Beſchr. van Zuidholl.* in de lyſte der Bailliuwen van Zuidholland *pag.* 447.

dogter in den Hage, dat hy deswegen voor den Hove ontboden en gelaſt wierd, „ voirtaen geene converſatie meer te houden mit „ *Vincente Zyberts* die Viſchvercoepers dochter (waervan men „ heel Hollant door reets liedtjes gezongen had) 't zy in 't ſpreken, „ in eeten of in drinken, noch in geene maniere, heymelyk noch „ openbaer binnen of buyten den Hage, op peene van 100. Phi- „ lips guldens, telken reiſe als hy bevonden ſoude werden contra- „ rie gedaen te hebben; Voirt op arbitrale correctie nae gelegent- „ heyt der zaeke. Gelyke aenzegginge wierd ook gedaen aen *Vin-* „ *cente* op peene van gebannen te weſen. Gereſerveert bovendien „ ſodanige punitie als ſy beyde ter cauſe van 't geene voorleden is, „ misbruykt en verbeurt mogen hebben, met bevel hiervan acte „ te maken en in 't Regiſter van den Hove te ſtellen ter eeuwiger „ memorie; zynde de voorſz acte gedagtekent den 7. Octob. vyf- tien honderd vyf (*h*). Hy was terzelver tyd nog Bailliu van den Hage, en had geduerende deze zyne bedieninge tot Stedehouder

GODSCHALK OEM VAN WYNGAERDEN, Be- 1497.
zitter van 't huis te Krooneſtein, Dykgraaf van Geeſtmeer-ambagt en Heerſchap in Gryſoorde, die by S. van Leeuwen (*i*) genoemt werd Bailliu van den Hage, zonder byvoeginge van tyd; zynde on- getwyffelt de zelve die zig in eene verklaringe, by hem ten verzoe- ke en ten behoeve van de H. Geeſtmrs. alhier, gegeven den 3. Ju- lii veertien honderd zeven en negentig, betitelt *Stedehouder 's Bail- liuws van den Hage* (*k*).

Heer WILLEM OEM VAN WYNGAERDEN, 1510.
broeder van den voornoemden *Godſchalk*, Ridder, Heer van Al- brantswaart en Ambagtsheer in Grysoorde, was in vyftien hon- derd tien Bailliu van den Hage en in vyftien honderd twaalf te ge- lyk Lieutenant-Houtveſter van Holland. Hy wierd ook in de jaa- ren 1522. 1523. en 1527. ter dagvaard beſchreven onder de Rid- derſchap en Edelen van Holland (*l*).

FLORIS VAN KYFHOEK, Bailliu van den Hage, als 1515.
ons is gebleken uit een ſententie van den Hove tegens een Bode van den Hove over wangedragt (*maliverſatien*), gedagtekent den 20. Julii vyftien honderd vyftien (*m*).

WILLEM ZONDER DANK, Bailliu en Schout van den 151..
Ha-

(*h*) Te vinden in 't Memor. van Sententien No. XXIX. hebbende hetzelve Regiſter geene bladzyden.

(*i*) *Bat. illuſtr. pag.* 1042. en Goudh. *pag.* 214.

(*k*) Gedrukt onder de Coſtuimen van den Hage No. XLVI. *pag.* 39. en mede te vinden in 't meergem. Regiſter van 't H. Geeſthuis *fol.* 454.

(*l*) S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 762. 1041. 1515. Goudhoeven in 't Geſlagt-Regiſter der Wyngaerden *pag.* 213. Van der Houve, *Handveſt-Chron. 2. boek* 15. *kap. pag.* 175.

(*m*) Geregiſtr. in 't Regiſter der Crimin. Sententien van den Hove gequot. E. *fol.* 82.

Hage. Deze wierd by de Magiſtraat van den Hage aangeſtelt, die het Bailliuſchap van den Graaf voor zekere jaaren hadde gepagt, gelyk onder anderen blykt by het vyfde Artikel van de ſententie en Ordonnantie van Keizer *Karel* nopende het doen van 's Haags rekeninge en 't behandelen der inkomſten, enz. gedagtekent den 10. Auguſti vyftien honderd vier en twintig, alwaar gezegt word, „ dat „ men niet en bevind, dat de penningen gecomen van de vercoe- „ pinge van deſe renten, geemployeert zyn in de betalinge van „ onſe beeden, maer eensdeels geconverteert in andere ſchulden, „ *als totten pachte van den Bailliuſchappe van den Hage.* Welk ampt die van den Hage zedert den jaare vyftien honderd vyf op die wyze hadden bezeten, en deswegen veele moeyelykheden zoo met den zelven *Willem zonder Danck*, als anderzints, moeſten ondergaan; als breeder te zien is uit het agtſte artikel van de gemelde Ordonnantie.

1524. Heer FLORIS VAN ASSENDELFT, Ridder, Heer van Goudriaen, was eerſt Bailliu van den Hage; en daarna Kaſtelein van der Goude in vyftien honderd zeven en twintig en vyftien honderd vyf en vyftig (*n*). Hy was ook een der Edelen, die nevens de Gedeputeerden der ſteden den zeſtienden Mei vyftien honderd vyf en twintig ter dagvaard van de Staaten van Holland en Weſt-Vriesland in den Hage verſchenen op het aanſtellen van Mr. *Aernt van der Goes* tot 's lands Advocaat in plaatze van wylen Mr. *Aelbrecht van Loo* (*o*). Als mede den tienden Januarii vyftien honderd vier en veertig by het aanneemen van Mr. *Adriaen van der Goes* tot opvolger van zynen voornoemden vader in 't voorſz ampt (*p*).

1527. DIRK COEBEL VAN LOO, of, zoo wy hem elders genoemt vinden, *Dirk Cobel van den Loo*, was ontrent drie jaaren Bailliu van den Hage en daarna Hoog-Heemraad van Delfland (*q*).

1533. JACOB STALPERT VAN DER WIELE *Adriaanszoon*, in de jaaren 1508. 1509. en vervolgens Schepen van den Hage en Bailliu van Waſſenaar zynde geweeſt, wierd in vyftien honderd agtien Hoog-Heemraad van Delfland, en daarna Bailliu van den Hage, volgens commiſſie gegeven te Bruſſel den 3. Maart vyftien honderd drie en dertig (*r*). By Bort in zyn tractaat van 't Leenregt *pag.* 17. werd hy in eene Verklaringe by hem en eenige an-

(*n*) S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 854. Goudhoeven, in 't Geſlagt-Regiſter der Heeren van Aſſendelft, *pag.* 149.

(*o*) De acte van aanſtellinge ſtaat geregiſtreert in 't derde Memor. van Sandelin *fol.* 89. zie mede van hem hierna onder het Hooftſtuk van de Vroetſchappen in de aantekeninge (*k*).

(*p*) De acte van Surrogatie is mede te vinden in 't eerſte Memor. van J. van Dam, *fol.* 29. *verſo.*

(*q*) Zie de Coſtuime van den Hage No. XXXV. *pag.* 34. en No. LXVII. *pag.* 58. Hy wierd Heemraad van Delfland den 10. Junii 1555. volgens de lyſte der Heemraaden van Delfland gedrukt in de Inleid. op de Delfſche Oudh. *pag.* XCV.

(*r*) Zommige zouden nogtans ten hoogſten in twyffel trekken, of de voorn. Ja-

andere Heeren gegeven den 26. Auguſti 1525. genoemt *Jacob van der Wyele alias Stalpert Raed van de Rekenkamer en Leenman der Graaffelykheyt van Holland.* Hy werd ook getelt onder de Edelen (*s*), als mede van den jaare vyftien honderd een en twintig tot vyftien honderd zeven en twintig onder de Raaden van Holland (*t*). In de geſchreve Genealogie van zyn geſlagt ſtaat hy aldus vermelt, *Jacob Stalpert van der Wiele Adriaenſz, Heemraed van Delfland, Schout of Bailliu van 's Graven Hage en Waſſenaer*; want het Schout-ampt van den Hage heeft hy mede verſcheide jaaren en op verſcheide tyden afzonderlyk bedient; zoo als uit de Lyſte der Schouten, die wy hierna zullen laaten volgen, kan werden gezien. Hy was getrouwt met *Maria van Montfoort*, gezegt *van Arkel*, en liet tien levende kinderen na, waarvan de eerſte is geweeſt Heer *Jan Stalpert*, Prieſter en Kanunnik op 't Hof; de tweede *Maria Stalpert* Priorinne der arme Suſteren of beſlote Nonnen in 't Bethlehem-Proſtie-Convent in den Hage. Den 7. October vyftien honderd zeven en dertig dezer werreld zynde overleden, is hy in de Klooſter-kerk alhier in 't vol harnaſch begraaven, alwaar zyne vrouw mede ter aarde was gebragt.

Mr. ARENT BOOT, Meeſterknaap van de Wilderniſſe van Holland, was in vyftien honderd vyf en dertig Bailliu van den Hage (*u*). Na 't eindigen van zyne Commiſſie den 31. Decemb. des gem. jaars, wierd hy by 't Hof van Holland, vermits by zyne Keizerl. Majeſteit van 't voorſz Bailliuſchap nog niet was gediſponeert, in den zelven dienſt voor den tyd van zes weeken gecontinueert (*v*); dog 't ſchynt, dat hy 't zelve ampt langer heeft waargenomen; 1535.

Jacob Stalpert wel Bailliu van den Hage zy geweeſt, gemerkt men in zekere Coſtume van den Hage *pag.* 34. eenen *Jacob Stalpert* als Schout van den Hage ten tyde van Mr. *Arent Boot*, en *Vincent van Lebeſtein* Bailliuwen vermelt vind; te meer nadien in eene andere Coſtume (*pag.* 58.) ter nedergeſtelt werd, dat *Arent Boot*, *Dirk Coebel van Loo*, *Vincent van Lebeſtein*, *Gysbert van Wyngaerden* en Jonker *Louis tSeraets* agter den anderen het Bailliuws-ampt bedient hebben, zonder denzelven *Jacob Stalpert* als Bailliu daaronder te tellen. Hoe 't zy, 't is zeker, dat zyne Commiſſie als Bailliu van den Hage ter Graaffelykheids Rekenkamer van Holland geregiſtreert te vinden is.

(*s*) S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 1169.

(*t*) Zie 't tweede Memoriaal van den Griffier Sandelin *fol.* 73. Regiſter der Crimineele Sententien, gequot. E. *fol.* 130. *vers.* 143. *verſo.* 154. *vers.* en 170. *vers.* enz.

(*u*) Dat hy in 1535. Bailliu van den Hage was, blykt uit een Ordonnantie van den Rade en Rekeninge in Holland, mitsgaders van den Geregte van den Hage tegens onvoorzienlyke oproer, dat in den Hage by eenige Secretariſſen of anders zoude mogen gebeuren, van dato 4. Februarii 1535. Dog uit de Coſtuimen van den Hage (*pag.* 34. en 58.) ſchynt hy al eerder Bailliu geweeſt te zyn, om dat hy aldaar by de optellinge der Haagſche Bailliuwen genoemt werd voor *Dirk Coebel van Loo*, *Vincent van Lebeſtein*, *Gysbert van Wyngaerden* en Jonker *Louis 't Serraats*, die agter den anderen het Bailliuws-ampt zouden waargenomen hebben. Hoe 't zy, zeker is 't, dat hy in vroegeren tyd het Schoutampt afzonderlyk bedient heeft.

(*v*) De acte daarvan ſtaat geregiſtreert in 't tweede Memor. van J. de Jonge *fol.* 21.

men; want het volgende jaar zeker geſchil ontſtaan zynde voorden Hove tuſſchen de Magiſtraat van den Hage ter eenre, en den Deken en kapittel op 't Hofter andere zyde over de groote of Latynſche Schoole, was hy, als Bailliu, een der Gedeputeerden van wegen de Magiſtraat, uitwyzens de acte daarvan verleden den 30. Mey 1536. (*w*). Naderhand is hy geworden Droſt en Kaſtelyn te Franeker en Grietman van de Bilt in Vrieſland, en heeft met zyne huisvrouw *Geertruid van Leeuwen* te Jeruzalem geweeſt (*x*).

1538. VINCENT VAN LEBESTEIN of anders *Lubbeſtein*, zoo als hy in verſcheide actens te vooren komt, was Bailliu en ook zomtyds te gelyk Schout van den Hage, welke ampten hy verſcheide jaaren heeft bedient, dog niet zonder moeilykheden zoo nu en dan te hebben moeten ondergaan, nadien te zynen tyde de Schepenſtoel menigmaal ledig, de juſtitie zonder adminiſtratie ſtond, en de verkoorenen niet dan door dwang tot hunnen pligt te brengen waren, waarvan wy de oorzaak te zyner plaatze zullen melden; zulks dat het Hof door de menigvuldige klagten, die dagelyks deswegen aan het zelve wierden gedaan, eindelyk genoodzaakt wierd, den voorn. *Vincent van Lebeſtein*, ſchoon zyne voorſz commiſſie reeds ten einde was, by acte van den 5. Mei 1553. (*y*). „ te committeren en te authoriſeren, omme als Bailliu en Schout „ van den Hage by hem te ontbieden de perſoonen van de geenen, „ die by den Heere van Beveren, van der Vere, &c. Stadhouder- „ Generael deſer Landen, Catharine leſtleden tot Scepenen van „ den Hage voor deſe loopende jaere genomineert zyn geweeſt, „ den zelfden den behoorlyken eedt af te nemen en met hen par- „ tyen recht en juſtitie te adminiſtreren, &c. *Vincent van Lebeſtein* was een der drie Meeſterknaapen van de Houtveſterie van Holland, in welke hoedanigheid hy in 't begin des jaars vyftien honderd negen en vyftig (*z*) is overleden. Na hem wierd Bailliu

1553. GYSBRECHT OEM VAN WYNGAERDEN, Schildknape (*a*). Deze had Keizer *Karel* verſcheide jaaren in den oorlog gedient, en daardoor, zoo 't ſchynt, een leven aangenomen, dat weinig overeenkomſt had met den politiken ſtaat. Hy had zig ook in

(*w*) Te vinden in het tweede Memor. van de Jonge *fol.* 58.
(*x*) Zie S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 878.
(*y*) Geregiſtr. in 't vierde Memor. van J. van Dam *fol.* 83.
(*z*) In zyne plaatze wierd door 't Hof den 27. Febr. 1559. by proviſie aangeſtelt tot Meeſterknaap *Gysbrecht van Schooten.* 1. Memor. van Ernſt *fol.* 177. *verſo.*
(*a*) Dus werd hy getitelt in een Coſtuime van den Hage van dato 4. Maart 1560. *ſt. Cur. pag.* 33. Wiens zoon deze zy geweeſt, konnen wy met geen volle zekerheid zeggen, ten waare men wilde, dat hy was de tweede zoon van Mr. *Floris Oem van Wyngaarden*, in 1518. en vervolgens Raad in den Hove van Holland, zynde de eenigſte die met den naam van *Gysbrecht* in 't geſlagt-regiſter der *Wyngaarden*, by Goudhoeven en S. v. Leeuw. *Bat. Illuſtr.* gedrukt, te vooren komt. Zyne moeder zoude dan zyn geweeſt *Arnoldyne van Duvenvoorde*, dogter van Heer *Arent van Duvenvoorde*, Ridder, en hy kinderloos overleden.

in verſcheide ſchulden ingewikkelt, weshalven zyne moeder de *alienatie* zyner goederen of erfportie, *ten zy by conſente van den Hove*, by haare teſtamentaire diſpoſitie hadde verboden (*b*). Nauwelyks was hy in de bedieninge zyner officie als Bailliu getreden, of quam te begaan eene daad, die hem ten uiterſten tot ſchande ſtrekte; want hy wierd by Sententie van den Hove van Holland van den 26. Octob. 1553. (*c*). gecondemneert zekere injurien eenen *Jan Soete*, woonende alhier in den Hage (dien hy met geweld en ganſch t'onregt uit zyn huis hadde gehaalt en op de Voorpoorte, als toen de gewoonlyke zitplaats der gevangenen van den Hage, gezet,) aangedaan, „ eerlyken te beteren, mits ten tweeden regt-„ dage na de pronunciatie van de gemelde ſententie *te compareren* „ *in de Audientie alhier, den Hove in den name van de Juſtitie bid-*„ *dende om vergiffeniſſe*; Ende daerenboven in handen van den Rent-„ meeſter van de Exploicten van den Hove tot profyte van de Key-„ zerlyke Majeſteit te betalen de ſomme van 25. Car. guldens. Daarna was hy den meeſten tyd afwezend en liet zynen dienſt door Subſtituiten of Stedehouders, waarvan *Adriaan Bennink*, Secretaris van den Hage, een is geweeſt (*d*), waarnemen. Maar als hy eindelyk geheel agterbleef en na zyn ampt niet om en zag, waardoor 't zelve onbeheert en onbedient bleef, wierden het Hof en de Rekenkamer te rade, zyne borgen te ontbieden en hen te noodzaaken tot het benoemen van een perzoon, nut en bequaam tot het aanvaarden van het voorſz ampt; waartoe de borgen dan voordroegen *Lodewyk tSeraarts*, dien 't Hof en Rekenkamer goedkeurden en by proviſie tot denzelven dienſt committeerden, uitwyzens de navolgende acte (*e*), welke als aanmerkelyk wy dienſtig geoordeelt hebben, hier nevens te voegen:

Proviſionele Commiſſie van 't Bailliuws ampt op *Lodewyk Cheraerts.*

„ Alſoe *Ghysbrecht van Wyngaerden* jegenwoirdige Bailliu van „ den Hage 't zelve zyne officie van Bailliuſcap dikwyls verlaet, „ als hy oick noch jegenwoirdelick doet, in zulcker voegen dattet „ voirſz officie onbeheert en onbedient leyt, ſoe hebben die van „ den Raede en Rekeninge in Hollant ontboden *Aernt van Du-*„ *venvoirde* en *Pieter van Halmale* als borgen voor den voirſz van „ Wyngaerden, en henluyden van wegen Co. Majt. ſcerpelick be-„ laſt en bevolen te voorzien van een Bailliu, die in deſen pericu-„ leuſen tyden ſoude mogen verſtaen tot correctie van de deliquan-„ ten en tot inninge van allen boeten en breucken, die als nu on-„ geëxecuteert blyven tot achterdeele nyet alleen van de Co. Majt., „ maer oick van den voirſz borgen; en hebben die voirſz van den „ Rai-

(*b*) Dit blykt uit een acte van authoriſatie van den Hove op den voorn. *Gysb. van Wyngaerden*, om te mogen verkopen eenige morgen land tot quytinge zyner ſchulden, zynde van dato 22. Novemb. 1555. en geregiſtreert in 't V. Memoriaalb. van J. van Dam *fol.* 99.

(*c*) Deze Sententie is gedrukt onder de Bylaage W. W. agter het eerſte deel *pag.* 896.

(*d*) Te zien uit een Coſtuime van den Hage, gedagtekent den 20. Octob. 1559. No. LXVII. *pag.* 58.

(*e*) Geregiſtr. in 't VI. Memor. van J. van Dam *fol.* 92. *verſo.*

„ Raide en Rekeninge denzelven borgen ſoe verde geconſtringeert,
„ dat zy benodicht zyn geweeſt te nomineren een nut en bequaem per-
„ ſoen tot die deſervituere van 't voorſz officie, en nae dilay van eenen
„ dach of twee hebben diezelve borgen daertoe genomineert *Lode-*
„ *wyk Cheraerts*, geboeren van Mechelen en hier in den Hage
„ woonachtich, ſoe dat 't Hof van Hollant en die voirſz Luyden
„ van de Rekeninge houdende voor aggreabel die voirſz nominatie,
„ hebben den voirſz *Lodewyk Cheraerts* by forme van proviſie ge-
„ committeert en committeert midts deſen tot de deſervituere en
„ bedieninge van 't voirſz officie van Bailliuſcap, immers ter tyt en
„ wylen toe die voirſz *van Wyngaerden* wederomme tot paeſſyble
„ en vreetſaemige reſidentie gecomen ſal zyn, mits dat hy 't ſelve
„ officie ſal exerceren en bedienen op rekeninge, die hy gehouden
„ werd daer van te doene ſoe wel de voirſz Camere van Rekenin-
„ ge, als den voirſz van Wyngaerden en zyn borgen elcxs reſpec-
„ tivelyk, dair voeren die voerſz borgen cautie ſullen blyven, en
„ werd dezelve *Lodewyk Cheraerts* van hem wel en getrouwelyk te
„ quyten en te voorzien in 't voirſz officie gehouden den behoer-
„ lyken eedt te doen in handen van de voorſz Luyden van de Re-
„ keninge, die dairinne gewaeren ſullen 't recht van de Co. Majt.
„ Gedaen in den Hage den xj. Auguſti anno 1557.

Ondergeteykent, J. VAN DAM.

1557. Jonkheer LOUIS t SERAATS of LODEWYK SCHERAARTS in dezer voege, als gezegt is, tot Bailliu van den Hage zynde aangeſtelt en vervolgens beëedigt, wilden de Staten van Holland hem in die voorſz qualiteit niet erkennen, beweerende dat hy een Brabander zynde tot den ſtaat van Bailliu niet bevoegt was, nadien 't zelve tegens de wetten en Privilegien der Landen (*f*), en wel inzonderheid tegens het Octrooi nog onlangs by zyne Keizerlyke Majeſteit den Staaten verleent en by zyne Koninglyke Majeſteit bekragtigt, ten hoogſten ſtrydende was; weshalven de Staaten den Hove van Holland verzogten (*g*), dat den voorn. *Louis tSeraats* de exercitie zyner bedieninge mogte werden verboden, immers ter tyd toe dat hy wettelyk zoude aangetoont hebben de plaatze zyner geboorte en wel voornamentlyk, dat hy geen Brabander zy, waar toe zy dan het volgende requeſt (*h*) overgaven:

„ Ver-

(*f*) Zie het 1v. art. van 't groot Privilegie van Vrouw *Maria*, gedagtekent den 14. Maart 1476. luidende in dezer voege: „ Item dat wy niemand
„ Raed, nog hooft van den Rade, Griffier, Rentmeeſter, Droſſaert, Caſte-
„ lein, Treſorier, Dykgrave, *Bailju* of *Schout*, maeken nog ordineren zullen,
„ nog geenrehande ander officien, nog dienſten, kleyn of groot, hoedanig die
„ weſen mogen, in den voorſz Lande van Holland, Zeeland en Vrieſland,
„ geven nog conſenteren en ſullen, nog doen nog laten bedienen, *dan die van*
„ *den voorſz Lande gebooren zullen weſen, en niet van vreemde Landen*, ende indien
„ eenige giften van de voorſz officien of dienſten by ons ofte onſe Voorzaten
„ contrarie van deſer Ordonnantie gegeven waren, of by ons of onze naco-
„ melingen in toekomende tyden gegeven mogte werden, die en zullen nu
„ alsdan, en dan als nu, dood en van geenre waerden zyn en blyven; enz.

(*g*) By Reſolutie van den 19. Auguſtus 1557.

(*h*) Geregiſtr. in 't Regiſter der Reſolutien van Holland, beginnende met den 23. Febr. 1557. en eindigende met 26. Octob. 1558. *pag.* 82.

Requeſte van de Staaten van Holland aan den Hove, dat *Louis Scheraerts* de oeffeninge van 't Bailliuſchap van den Hage geinterdiceert werde.

„ Vertoonen in aller ootmoet de Edelen en ſes groote Steden
„ van Holland, repreſenterende de Staten van denzelven Lande,
„ hoe dat hen Supplianten by de Keyzerlyke Majeſteit op *den 7.*
„ *dach van Mey* 1555. (*i*) onder anderen geoctroyeert, geconſenteert
„ en geaccordeert is, dat voortaen niemant, geboo:en uyt de Lan-
„ den, die de voorſz van Hollant excluderen van de officien, in
„ haren bedryven vallende, tot eenig officie in den voorſz Lande
„ van Hollant en Weſtvrieſland geadmitteert zal werden, nog inſ-
„ gelyks eenige, niet gebooren zynde uyt zyne Majeſteits Landen
„ van herwaerts over; welk Octroy of Privilegie by de Koningly-
„ ke Majeſteit geconfirmeert is. 't Is ook zulks, dat die van Bra-
„ band niemand en admitteren tot eenige officie, binnen haere Lan-
„ den en Hertogdom vacerende, dan ingebooren Brabanders, en
„ dat na vermogen zekere Privilegien, 't welk zy ſuſtineren van de
„ Koninglyke Majeſteit of ſyne Majeſteits Voorſaten te hebben; en
„ hoewel mits deſen niemand van den geenen, die apparentlyk
„ voor Brabanders gehouden werden, en groote twyffel is, of Bra-
„ banders zyn dan niet, tot eenig officie, vallende en vacerende
„ binnen den Lande van Holland, nog tot de exercitie van dien
„ behooren geadmitteert te werden, nogte ook eenigen eed de-
„ zelve afgenomen, voor en aleer dezelve by behoorlyke Certifi-
„ catie ofte andere deugdelyke beſcheyden deden blyken van de
„ plaetſe haerlieder geboorte, en dat zyluyden geen Brabanders
„ en waren; ſoo ſchynt nogtans, dat onlangs geleden eenen *Louis*
„ *Scheraerts*, geobtineert hebbende den ſtaet van Bailliuſchap van
„ den Hage, tot doeninge van eedt en exercitie van 't voorſz offi-
„ cie geadmitteert is, *hoewel de Scheraerts notoirlyk voor Bruſſelaers*
„ *gehouden werden*, en mitsdien den voorſz Bailliu ook gepreſu-
„ meert werd eenen Bruſſelaer, en zulcx een Brabander te weſen,
„ en dit al zonder eenig wettelyk document geëxhibeert te werden
„ van de plaetze van zyne geboorte; ende alſoo by deze manieren
„ van doen en toelatende eenige gebooren in Brabant tot de offi-
„ cien, binnen den Lande van Holland vallende, 't voorſz Octroy
„ of Privilegie van de Supplianten, 't welk zy met groote moeite
„ en arbeyd van de Keizerlyke Majeſteit verkregen hebben, gein-
„ fringeert, en eindelyk by de voorſz admiſſie te niete gebragt zou-
„ de werden, tot irreparable ſchade van hen Supplianten; SOE ver-
„ ſoeken zyluyden, dat U Mogende Heeren gelieven zy, henluy-
„ den te accorderen appointement op de marge van deſen, uyt
„ kragte van dewelke den voorſz *Louis Scheraerts* op zekere groo-
„ te pœnen, jegens de Koninglyke Majeſteit te verbeuren, geinter-
„ dieeert zy de exercitie van 't voorſz Bailliuſchap, ter tyd en wy-
„ len toe hy by wettelyke Certificatie ofte ander Legitim document
„ vertoont ſal hebben van de plaetſe van ſyne geboorte, en dat hy
„ geen gebooren Brabander is, en in cas van oppoſitie, de voorſz
be-

(*i*) Gedrukt in 't groot Placcaatb. 2. *deel. col.* 2072. zie mede het Octrooi van den 2. Novemb. 1555. inhoudende dat geen Uitheemſche eenige bedienin gen in Holland zullen mogen hebben. ibid. 4. *deel. pag.* 37.

„ beveelen pœnael ſtadhoudende, van niet te mogen exerceren 't „ voorſz officie, voor de exhibitie van 't voorſz wettelyk docu- „ ment, zy den Bailliu gedagvaert omme te aenhooren zulken eyſch „ en concluſie, als de Supplianten ter cauſe van dien zullen doen „ en nemen, en zult wel doen.

Het appointement, 't geen het Hof des anderendaags daar op verleende, was van dezen inhoude:

Appointement van 't Hof op de voorſz Requeſte.

„ Zy deze requeſte geſtelt in handen van de Luiden van de Re- „ keninge alhier, ten einde zy die viſiteren en voorhenluyden doen „ komen den jegenwoordigen Bailliu van den Hage *Louis Scheraerts*, „ en van hem te eyſchen de plaatze van zyne geboorte, daervan „ hy gehouden werd ſuffiſantelyk te doen blyken, en zoo verre zy „ vinden dezelve een geboorén Brabander te weſen, hem van 't „ zelve officie deporteren, volgende 't Octroy, by de Supplianten „ van de Koninglyke Majeſteit geobtineert, en een ander, geen „ Brabander zynde, daarvan voorzien.

Louis tSeraets ingevolge van welk appoinctement belaſt zynde met het bewys zyner geboorte-plaats, bragt na veele aangewende moeite en na verloop van twee maanden eindelyk voor den dag „ twee Certi- „ ficatien van twee getuigen, die onder hunnen eed verklaarden, dat „ de zelve *Louis Scheraerts*, Bailliu van den Hage, binnen Mechelen „ gebooren was (*k*); welke certificatien den Staten vertoont zyn- „ de, verklaarden dezelve by Reſolutie van den 8. October des „ gemelden jaars, dat hy met dezelve certificatien mogt paſſeren, „ mids dat by den Advocaet een klein Verbael gemaekt zoude wer- „ den van 't vervolg, by de Staten gedaen, omme de voorſz ver- „ klaringe van zyne geboorte te hebben, en dat hy dezelve Certi- „ ficatien en alle andere gelyke zoude doen regiſtreren in een Re- „ giſter apart; en dat zulke en andere gelyke Certificatien by den „ Advocaet bewaert en aan de lyaſſe gereegen zouden werden. Hierop wierd de voorſz Bailliu in zyn ampt geveſtigt, 't geen hy vervolgens eenige jaaren heeft bekleet, tot dat hy in 1561. daarin wierd opgevolgt door

1561. (*l*) Jonkheer GUILLAUME LE GRAND. Deze was te

(*k*) Want tuſſchen die van Mechelen en Holland was een minnelyk verdrag en overeenkomſt gemaakt, dat d'een des anders inboorlingen tot ampten zoude toelaaten, en zulks dat de Mechelaars hier te Lande in dat ſtuk als Hollanders zouden aangemerkt werden; waaromme het ook waarſchynelyk is, dat S. van Leeuw. *Bat: Illuſtr: pag:* 757. en 759. hem om die rede ſtelt onder de Ridderſchap en Edelen, die in Holland, Zeeland en Utrecht leefden ten tyde als Keizer *Karel de vyfde* dezelve Landen quam doorreizen en bezoeken; als mede in 't jaar 1549. toen Koning *Philips* als Graave of liever als erfwagter zyns vaders binnen Dordregt gehult wierd. Wy vinden eenen *Jeroninus tSeraets*, Stalmeeſter van Prins *Willem den I.* als een Vlaamſch Edelman betitelt.

(*l*) Dus werd hy betitelt door Merula, in zyn boek *van de Wilderniſſe pag.* 25. en van de *manier van procederen*, *lib.* 3. *tit.* 1. *cap.* 3. *pag.* 135. als mede in een appointement by Schepenen van den Hage veerleent den 9. Sept. 1561. te vinden onder de Coſtuimen van den Hage No. LI. *pag.* 42.

te gelyk (in 1566.) Meesterknaap van de Houtvesterie van Holland (*m*). Als in 't begin des jaars vyftien honderd agt en zestig 's Lands Advocaat Mr. *Jacob van den Einde* op bevel van den Raad der Troebelen door den Graave van *Bossu*, die, na 't vertrek van den Prins van Oranje uit dezen Lande, het Stadhouderschap waarnam, in den Hage op een verfoeyelyke wyze (want hy was *Bossu's* gast,) gevangen genomen wierd, was 't deze Bailliu, die onder 't gelei van een goed getal zoldaaten denzelven Heer, na twaalf dagen aldaar zittens, met alle zyne papieren op eenen nagt na Brussel bragt. Hy zelf wierd daarna door last van den Hertog van Cleve als Gouverneur en Kapitein Generaal van 's Konings Nederlanden te Antwerpen (daar hy ontboden was,) gevangen gehouden, dog om wat oorzaak, en hoe 't met hem is afgelopen, vinden wy nergens aangetekent. „ En vermits het Bailliuws-ampt nyet ledich „ mochte staen, soe committeerde (*n*) en authorisеerde 't Hof „ van Hollandt by acte van den 12. Maert 1570. na den loope van „ den Hove, by provisie totte wedercoempste van den voorn. *le* „ *Grant*, of dat van zyne Majesteits wegen anders dairinne zoude „ wesen geordonneert, den oudsten Schepen van den Hage, om- „ me 't voorsz officie te bedienen en zyne Majesteits recht te be- „ waeren, zoe dat behoert: Authorisеerde voorts het zelfde Hof „ den voorsz oudsten Schepen in zyn nootelyk afwezen een ander „ vuyttet voorsz Collegie te moegen substitueren. De oudste Schepen terzelver tyd was

Commissie van 't Bailliuschap op den oudsten Schepen, om 't zelve tot de wederkomst van *le Grant* waar te nemen.

CLAES VAN DAM; maar nadien dezelve te gelyk was Dykgraaf, Heemraad en Waarsman, waardoor hy dan hier dan daar in verscheide *quartieren* geroepen wierd, en overzulks door de menigvuldigheid van zaaken en bezigheden dagelyks in diervoege belemmert was, dat hy zig zeer bezwaarlyk tot het waarnemen van het Bailliuws-ampt van den Hage konde verledigen; „ zoo „ committeerde (*o*) het Hof, na voorgaande communicatie en ad- „ vys van de Luyden van de Rekeninge alhier, by acte van den „ 26. April 1571., by provisie en tot anders als vooren zoude we- „ zen geordonneert, 1571.

„ DIRK PAEUW, mede Schepen van den Hage, omme 't „ voorsz Bailliuschap te bedienen en 't recht van de Koninglyke „ Majesteit te bewaeren, alle boeten en breucken die daer vallen „ zouden, mit recht en justitie te innen, en van de civile boeten „ te mogen composeren, zulx als van outs andere Bailliuwen op „ rekeninge bedienende gedaen hebben, mits dat hy van zyne ad- „ ministratie gehouden werdt behoorlyke rekeninge, bewys en re- „ liqua 1571.

(*m*) Maar wanneer de voorn. *le Grand* in 1570. absent en na Brussel vertrokken was, wierd in zyne plaats door 't Hof by acte van den 26. Mei des gemelden jaars provisionelyk tot Meesterknaap gesubstitueert *Pouwels van Hove*. zie 't vyfde Memoriaal van B. Ernst, *fol.* 118.

(*n*) Deze Commissie staat in 't geheel geregistreert in 't V. Memor. van Ernst *fol.* 268. *verso*.

(*o*) Deze werd mede in 't geheel gevonden in 't zesde Memor. van Ernst *fol.* 4.

„ liqua te doen, zulx dat behoeren zal, mits dat hy by ziekte of-
„ te andere nootlyke afweſen een van de andere Schepenen in ſyn
„ plaatſe zoude mogen ſubſtitueren. Dog de voornoemde *Dirk Paeuw* bekleedde het Bailliuws-ampt niet lang, want hy wierd kort daaraan opgevolgt door

1572. DIRK OEM VAN WYNGAERDEN, Bailliu van den Hage. Maar als deze na verloop van ontrent een jaar van 't zelve ampt wierd afgezet, (gedeporteert,) om rede ons onbekent, wierd in zyne plaatze aangeſtelt

1573. CORNELIS VAN MYEROP, tot Bailliu en Schout van den Hage, by commiſſie van den 8. Octob. vyftien hondert drie en zeventig. Deze bediende dezelve ampten al mede niet lang, nadien wy vinden, dat nog in 't zelve jaar door 't Hof wierd gecommitteert

1573. WILLEM VAN WERVE, om by proviſie het Bailliuws-ampt waar te nemen. De rede dezer zoo geduurige verwiſſelinge en veranderinge der drie bovengemelde Amptenaaren konnen wy, (die de actens der aanſtellinge hebben gezien in 't Regiſter, beruſtende ter kamere van Burgemeeſteren van den Hage,) nergens anders aan toeſchryven, dan aan de geſtadige omkeeringe der zaaken (*p*) in dien tyd; werdende 's Graven-Hage dan door deze dan door geene partye vermeeſtert en bezeten. Maar als in 't begin van October des jaars vyftien honderd vier en zeventig, na het gelukkig en niet min wonderbaar ontzet der Stad *Leiden*, deze plaats door het verlaaten der Spaanſche en het weder in bezit nemen der Staatſche Soldaaten, tot een vaſt en veiliger verblyf wierd (*q*) voor de burgers en andere, die voorheen daaruit geweeken waren, vervoegde zig

1574. HUGO VAN GROENHOVEN aan de Staaten van Holland, „ met verzoek om te mogen hebben het Bailliuwſchap
„ van den Hage en 's Gravenzande, met den aenkleven van dien;
„ welk verzoek de voorn. Staten by 't believen van zyne Excellen-
„ tie (Prins *Willem den eerſten*) den 25. Novemb. des jaars 1574.
„ denzelven Suppliant accordeerden; en dat voorts hem daar af
„ verleent zouden mogen werden by zyne Excellentie brieven van
„ Commiſſie om dezelve Officien (*r*) te bedienen in zulker voe-
„ ge,

(*p*) Hierop kan nagezien werden zekere Remonſtrantie by die van den Raade Provinciaal en Rekeninge aan zyne Excellentie Prins *Willem den I.* gedaan den 27. Maart xvc. lxxiij. *ſtilo Curiæ Holl.* (geregiſtreert in 't zevende Memoriaal van den Griffier Ernſt *fol.* 43. *verſo.*) waarin aangetoont werd, hoe zommige perzoonen zig in den Hage onthoudende, dan deze dan geene partye verlieten of aenhingen, na dat de zaaken aldaar een keer naamen, „ *aenhangende*
„ *den vyant en heur vaderlant verlaetende, henzelven buyten den Lande van Hollant ab-*
„ *ſenteerden*, &c.

(*q*) Hierop kan nageſlagen werden *I. deel III. Hooftſt. pag.* 85. en volgende.

(*r*) Alhoewel den voorn. *Hugo van Groenhoven* by de bovengem. Reſolutie het Bail-

„ ge, als dezelve laatſt bedient zyn geweeſt. Waarby wy alhier moeten aanmerken, dat deze, onzes wetens, de eerſte is geweeſt, die als Bailliuw van den Hage by de Staaten benoemt is geworden, 't geen voorheen by den Graaf, zynen Stadhouder of in zyn afwezen by den Preſident en Raade van Holland benevens de Luiden van de Rekeninge, in den naam van den Graaf placht te geſchieden.

SALOMON VAN DER HOUVE was eerſt Bailliu van Schiedam: maar zynde een vroom en opregt man, en mitsdien oordeelende, datmen geen menſchen, om opinien en dolingen van het verſtand, maar om misdaaden, moedwillig bedreven, moeſt ſtraffen, kon hy niet van zig verkrygen, om ingevolge van het Plakaat van Keizer *Karel*, als Roomſch Keizer, te Worms gegeven, en in 't jaar vyftien honderd twintig, zonder bewilliginge der Staaten, ook in Holland ingevoert, onnoozele Chriſtenen, om datze in alles niet overeenſtemmen konden met de Roomſche Kerk, te vervolgen. Dierhalven zag hy zulke door de vingeren, waardoor hy de Geeſtelykheid in diervoegen in het oog liep, dat hy wegens ketterye aan den Hove van Holland wierd aangeklaagt, van zyn ampt afgezet en op de Voorpoorte van den Hove gebragt, alwaar hy zeven jaaren gevangen bleef zitten, ten tyde (*s*) als de vier bekende Prieſters, insgelyks wegens kettery betigt, met den vuure geregt wierden. Daarna zoo gelukkig als wonderlyk uit de gevangeniſſe verloſt zynde, wierd in 1572. ontrent het innemen van den Briel Scheeps-Kapitein (*t*); en is eindelyk Bailliu en Schout van den Hage geworden (*u*), in welke bedieningen hy in 1584. aldaar zonder oir is overleden. In zyne plaatze wierd by de Staaten van Holland den 19. Julii deszelven jaars, *om verſcheide reſpecten en conſideratien* tot het voorſz Bailliuws- en Schouts-ampt gecommitteert 1576.

Jonkheer AELBRECHT VAN EGMONT; onder voorwaar- 1584.

Bailliuwſchap van 's *Graveſande* mede wierd toegeſtaan, zoo is het hem egter niet gevolgt, gemerkt *Pieter van Perſyn* reeds daarvan commiſſie hebbende, het zelve den Staaten te kennen gaf. Waarop de gem: Staaten by Reſolutie van den 27. November daaraanvolgende verklaarden, „ dat het Bailjuſchap van „ 's *Graveſande* met den aankleven van dien niet impetrabel was, en overzulks „ dat de impetrant 't gem. officie zal mogen blyven bedienen na vermogen zy„ ner voorſz brieve van Commiſſie.

(*s*) Zie hiervan Bor, *Nederl. Hiſt. V. boek pag.* 321. Hooft, *Nederl. Hiſtor. pag.* 211. Brandt, *Hiſt. der Reformatie I. deel X. boek pag.* 510. en 511. En ook het eerſte deel dezer Beſch. *XIV. Hooftſt. pag.* 457.

(*t*) Deze en nog eenen *Jacob Anthoniſz*, by den Heer C. van Alkemade in zyne *Beſchr. van den Briel pag.* 374. vermelt, werden by onſe Nederlandſche Schryvers onder de Scheeps-kapiteinen, die met den Graave van Lumey den Briel hebben helpen inneemen, overgeſlagen; Zynde, zegt de Heer Hooft *Nederl. Hiſtor. pag.* 230., wonder en jammer, dat de Schryvers niet overeenkomen in de naamen der voornaamſten, die met het bemagtigen van de bovengemelde Stad den eerſten ſteen van de vryheid hebben gelegt.

(*u*) Zie S. v. Leeuw. *Bat. Illuſt. pag.* 992. M. van der Houve, *Handveſt-Chron. pag.* 188. C. van Alkemade *Beſchr. van den Briel pag.* 374.

waarden (*v*), „ dat hy gehouden zoude zyn hem als Kapitein te
„ laaten gebruiken, zoo verre eenig volk in waartgeld zoude mo-
Jonkr. *Aelbregt van Egmont* tot Bailliu en Schout gecommitteert. „ gen werden genomen, zulks met hem dien aangaande alsdan
„ zoude mogen werden gehandelt. „ De Staaten van Holland ver-
„ klaarden daarop by Reſolutie van den 24. Julii daaraanvolgende,
„ dat de voornoemde Jonkheer *Aelbrecht van Egmonde* den behoor-
„ lyken eed zoude doen in de Kamere van Rekeninge in Holland,
„ als Bailliu en Schout van den Hage, op de acte Commiſſoriaal
„ hem daartoe by de Staaten verleent, en daarop zonder verdere
„ Commiſſie *in officio* zoude mogen treden, tot dat op de zaaken
„ van Regeeringe zoude wezen gediſponeert. Dog het ſchynt,
dat hy de voorſz ampten niet na behooren heeft waargenomen, zoo
dat de Staaten daarover ganſch te onvrede waren, en derhalven by
Reſolutie van den agtſten Auguſti vyftien honderd vyf en tachtig
(*w*) „ gelaſten aan den voornoemden Bailliu te ſchryven, dat,
„ alzoo men wel kan bemerken, en nader onderregt zynde, dat
„ by denzelven geen behoorlyk devoir en wierde gedaen in 't ſtuk
„ van zyn officie als Bailliu en Schout van den Hage, niettegen-
„ ſtaande dezelve daartoe was gecommitteert, op vaſt vertrou-
„ wen, dat by hem meerder naarſtigheid en opzigt op het redres
„ van 't geen dat by den voorgaanden Officier zoude mogen we-
„ zen verzuimt, zoude werden aangewent; Dat hy daaromme niet
„ na en laate met meerder devoir, authoriteit en ontzag in zyne
„ voornoemde ampten hem te quyten, zulks dat daarvan geene
„ vordere klagten voor en komen, of anderzints zouden de Staa-
„ ten niet konnen verſtaan, dat hy hem volgens zynen eed daarin
„ quytende was als na behooren.

Ontrent wat zoort van zaaken zyn wan-devoir heeft beſtaan in die Troebel-tyden, blykt uit de gemelde acte niet, en wy hebben het ook uit geene andere beſcheiden konnen ontdekken. Zeker is 't, dat hy deze beriſpinge, als een verwyt, zoo euvel opnam, dat hy kort daaraan beſloot, van de voorſz bedieningen weder afſtand te doen, na dat hy daarvan naauwelyks twee jaaren in 't bezit hadde geweeſt, ſtellende dezelve in handen van zyne Excellentie den Graave van Leiceſter, die vervolgens het voorſz Bailliuſchap en Schout-ampt (*x*) by *reſignatie* van den meergemelden Jonkheer *Aelbrecht* gaf aan

1586. DIRK VAN ZYPESTEIN. Maar nadien deze aanſtellinge was geſchied zonder voorgaande nominatie van de Staaten van Holland, welke zy nogtans by het verding (*y*) met zyne Excellentie op 't ſtuk van het gouvernement van den Lande gemaakt, aan

(*v*) Geextraheert uit het Regiſter der Reſolutien van Holland, beginn. 3. Januarii 1584. en eind. den 24. Decemb. 1584. *pag.* 418. 431.

(*w*) Uit het volgende Regiſter *pag.* 458.

(*x*) Zie Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 7. tot den 17. Maart 1586.

(*y*) Te vinden by Hooft, *Nederl. Hiſt.* XXIII. *boek pag.* 1043. in deze woorden: „ De voorneemſte ampten van Regeeringe en Rechte, die ter be-
„ ſchikkinge van den algemeenen Stadhouder plagten te ſtaan, zoud' hy begeeven

aan zig hadden behouden, zoo beſloten de gemelde Staaten by hunne Reſolutie van den 12. Maart vyftien honderd zes en tagtig, tot behoudeniſſe van het regt van den Lande van Holland, door eenige daartoe gecommitteerde Heeren zyne Excellentie en den Raade nevens hem geſtelt, te verzoeken, dat de reets gegeve Commiſſie, als tegens het voorſz Verding verzogt en verkregen, te niete mogte werden gedaan Waarop de Raad verklaarde, „ dat „ zyns Excellenties meeninge niet en was tegens het meergemelde „ Tractaat iets te doen, maar dat door misverſtand in de voorſz „ zaake was geprocedeert; byzonder overmits zyn Excellentie niet „ was berigt, *dat het voorſz Bailliuſchap een principaal officie van „ 't Land was*, en dat zy daarom te vre e waren te geven een acte „ van *non-præjuditie:* en verzogten te hebben een declaratie, wat „ voor principaale officien in Holland gehouden wierden. Waar „ tegens de Gedeputeerden in plaatze van de voorſz acte van *non-„ prejuditie* (in gevolge van de bovengemelde Reſolutie) voorſloe-„ gen, dat het beter zoude wezen tot converſatie van 't recht van „ de Staaten en de auctoriteit van zyne Excellentie, dat de Staaten „ zouden nomineren drie perſoonen, en onder dezelve den voor-„ noemden *Sypeſteyn* voor deze reyſe alleen te ſtellen. Ende aan-„ gaande de verklaaringe van de principaale Officien, datmen ver-„ ſtonde, dat alle officien, die van oude tyden by den Gouver-„ neur-Generaal, 't zy in de Rade, Finantie of anderzints plegen „ gegeven te werden, principaale officien zyn, daarvan de Staaten „ de nominatie is competerende. Dit voorſlag by den Raade goed-„ gevonden zynde, bedankten zy de Staaten, dat dezelve de au-„ thoriteit van zyne Excellentie in zeer goede recommandatie wa-„ ren houdende, en beloofden hen in gelyke zaaken te voegen na „ den Tractaate met zyne Excellentie gemaakt. Hierop wierden in gevolge van het voorſchreven by de Staaten tot het Bailliuſchap en Schout-ampt genomineert de voorn. *Dirk van Zypeſteyn*, *Willem van Zonnebergh* en *Claes de Groot*.

Op deze wyze bleef *Dirk van Zypeſteyn*, die ook te gelyk was Bailliu van Woerden, in 't voorig bezit zyner bedieningen, waarin hy zig in 't vervolg zoo ſlegt heeft gequeeten, dat hy om verſcheide wan-bedryven (*exceſſen*) daarinne gepleegt, als mede wegens overſpel, enz. by Sententie van den Hove van den elfden Mei vyftien honderd negentig van zyne voorſz ampten wierd geſuſpendeert, en eindelyk by ſententie definityf van denzelven Hove, gedagtekent den vyftienden Maart vyftien honderd zes en negentig (*a*) afgezet, en inhabil verklaart, met confiſcatie van een derde zyner goederen. Ondertuſſchen had het Hof, agtervolgende hunne Ordonnantie en Inſtructie, by acte van den elfden December des gemelden jaars vyf-

„ geeven aan perſoonen, te kieſen uit twee of drie dubbel getal, hem voor-„ te ſtellen door de Staaten van 't Geweſt, daar zulks te doen viele.

(*z*) Geregiſtr. in 't Regiſter der Reſolutien van Holl. begin. 3. Jan. 1586.-22. Dec. 1586. *pag.* 105.

(*a*) Geregiſtreert in 't Regiſter der Criminele Sententien van den Hove, beginnende den 10. Julii 1585. en eindigende den 17. Sept. 1622. *fol.* 51.

vyftien honderd negentig (*b*) „by proviſie gecommitteert *Louff van* „ *Landſcroon*, omme 't zelve officie van Bailliu en Schout van den Ha„ ge te adminiſtreren en bedienen tot alzulke eeren, profyten, emo„ lumenten en conditien, als daer toe ſtaan en behooren; mids dat „ hy gehouden word daartoe in de Camere van de Rekeninge te „ doen den behoorlyken eed. Van welke aanſtellinge het voorſz Hof haar Ed. Groot Mogende by den volgende brief kenniſſe gaven:

Miſſive van't Hof aan de Staaten van Holl. nopende de proviſionele aanſtellinge van *Lud. van Landskroon.*

Edele Mogende Hoochgeleerde, Wyſe, Voorſienige Heeren.

„ Alſoe *Dirk van Sypeſteyn* Bailliu en Schout van den Hage om „ redenen by ons geſuſpendeert es van de exercitie van ſyn officie, „ ſoe hebben wy, navolgende d'Inſtructie en Ordonnantie van den „ Hove, by proviſie in ſyne plaetze geſtelt en gecommitteert *Louff* „ *van Lantscroon*, omme 't ſelve Officie te adminiſtreren en bedie„ nen, waarvan wy Uwer Ed. Mog. volgende de voorſz Inſtructie „ by deſen hebben willen adverteren

„ *Edele Mogende Hoochgeleerde, Wyſe, Voorſienige Heeren*, wy „ bidden den Almachtigen Uwer Ed. Mog. te willen ſpaeren in „ voorſpoedige regeringe. Geſchreven in den Hage den 11. De„ cembris 1590.

1590. Jonkheer LUDOLF VAN LANDSKROON, in voege als vooren gezegt is, het Bailliuſchap en Schout-ampt van den Hage zedert den jaare vyftien honderd negentig by wyze van voorzieninge* hebbende waargenomen, wierd, overmids het deportement van den voorn. *Dirk van Zypeſtein*, door de Staaten volkomen † begiftigt met dezelve bedieninge, by commiſſie van den 22. October vyftien honderd zeven en negentig. Waarop hy den 26. daar aanvolgende den behoorlyken eed deed in handen van de Heeren Gecommitteerde Raaden. Onder de voorwaarden in zyne voorſz Commiſſie begrepen, was „ dat hy gehouden zoude wezen alle „ jaare te doen pertinente en opregte rekeninge van alle criminele „ zaken; *van welke Criminele zaken, die by hem berecht ſullen wer„ den, hy genieten zonde een derde part, en van de zaken, die t'zy„ nen aangeven zouden worden berecht by den Procureur-Generaal „ of't Hof van Holland, een geregt zesde part van't zuiver van dien*, „ en voorts agtervolgende d'Ordonnantie en Inſtructie dies aangaan„ de gemaakt of nog te maken, die hem zouden werden overge„ levert; en voor de Civile boeten, breuken en amenden binnen „ den bedryve van den voorn. Bailliuſchappe en Schout-ampt val„ lende, *jaarlycx ten gewoonlyken termyne betalen alſulken pagt, als* „ *alrede geordonneert is ofte als nog geordonneert zoude werden* en dat „ aan handen van den Rentmeeſter-Generaal van de Domeinen „ van Noortholland, *enz.*

Ludolf van Landscroon was een Edelman uit het Stigt van Utregt, en

*Proviſie.

† *Abſolut.*

(*b*) Te vinden in 't derde Memoriaalb. van Hanneman *fol.* 167. *verſo* en 168. *r.* zie mede Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 22. Octob. 1597.

en getrouwt eerſt met *Maria van der Does* (*c*) en daarna met *Elizabeth van der Myle*, Vrouw van Dubbeldam en Kyſhoek (*d*).

Jonkheer WILLEM VAN OUTSHOORN, gezegt SONNEVELT (*e*) Bailliu en Schout van den Hage, by affland van den voorn. *Ludolf van Lanscroon*, volgens commiſſie van de Staaten van Holland van den 11. Junii zeſtien honderd vyf (*f*). Hy ver- 1605.

(*c*) Deze was een dogter van Jonkheer *Jacob van der Does den tweeden* van dien naam, Ridder, Raad van *Willem den eerſten* Prins van Oranje, en nevens den Heer *Jan van der Does*, Heer van Noortwyk, Bevelhebber binnen Leiden, gedurende het tweede beleg. Zy ſtierf in 1587. te Noortwyk in 't kraambedde, S. van Leeuw. *Bat. Illuſtr. pag.* 931. Tweede Memor. van Rechtere *fol.* 113. *verſo.*

(*d*) Zie Luiſcius, algemeen groot Woorde-boek, op DOES, pag. 161. Art. *XII. Jacob de tweede.* Dog S. v. Leeuwen *Bat. Illuſtr. pag.* 1042. zegt, dat hy ten tweedemaal getrouwt zoude zyn geweeſt met *Jenne tSeraerts*, weduwe, dogter van wylen Jonkheer *Louis tSeraerts*, eertyds Bailliu van den Hage; en dat de voorn. *Elizabet van der Myle* ten tweden man zoude gehad hebben *Jacob van Lanskroon.* zie 't Geſlagt-regiſter van *van der Myle pag.* 1018.

(*e*) Men dient te weeten, dat het aloud Adelyk geſlagt van *Outshoorn* in laateren tyd zig heeft onderſcheiden in *Vlaming van Outshoorn*, en in *Sonnevelt van Outshoorn.* Uit deze laatſtgemelde was de voornoemde *Willem van Outshoorn*; wiens vader is geweeſt Jonkheer *Andries van Outshoorn* gezegt *Sonnevelt*, getrouwt met Jonkvrouwe *Jacquemina Fallet*, by welke hy twee zoonen hadde verwekt, en over dezelve by zyne uitterſte wille tot voogt geſtelt den *Heere van Obdam*; dog deze met andere onleden bekommert zynde, verzogt de voorn. weduwe, dat in deszelfs plaatze mogte geſurrogeert werden *Dirk Volckertſe Coornhardt*, 't welk het Hof toeſtond by acte van den 13. Januarii 1581. geregiſtreert in 't agtſte Memoriaalb. van Ernſt *fol.* 93. Dat de voorn. *Willem van Outshoorn* voor een goed Edelman is erkent geweeſt en den titel onbetwiſtelyk heeft gevoert, blykt onder anderen mede uit een acte, gedagtekent den 1. Septemb. 1604., behelzende zekere conditien en voorwaarden nopende het afzanden en toemaken van de keukenduinen, tuſſchen Jonkheer *Andries van Thienen* &c. ter eenre, en de Edele Heeren *Johan van Schagen*, &c. *Johan van Duvenvoorden* &c. —— —— mitsgaders *Jonkheer Willem van Outshoorn*, te vinden by Merula *van de Wildernisſe*, *pag.* 255.

(*f*) Geregiſtreert ter Graaffelykheids Rekenkamer in 't iiij. Regiſter van Commiſſien, beginnende met xvc. ſes en tagtig. *fol.* CLXXXIX. *& ultra.* Op de pleyke van dezelve commiſſie ſtond, „ De Staaten van Holland en Weſt-
„ Vrieſland hebben verclaert en verclaeren by deſen, dat *Willem van Outshoorn*,
„ als Bailliu en Schout van den Hage den gewoonlicken eed doen en cautie
„ ſtellen ſal *in de Camere van de Rekeninge in Holland*, niet jegenſtaende de com-
„ miſſie hem daer af verleent, inhoudt, dat den voorſz eed gedaen en cautie
„ geſtelt zal werden aen de *Gecommitteerde Raden van de Staeten.* Gedaen in den
„ Hage den xv. Junii anno xvjc. en vyf. (onderſtont)

Ter Ordonnantie van de Staeten

(was getekent)

A. DUYCK.

Op ten rugge van dezen ſtond: „ Op huyden den xvjen. Junii feſtien hon-
„ dert en vyf, ſoo heeft *Willem van Outshoorn* in 't Witte van dezen gedeno-
„ mineert, ten Burele van de Camere van de Rekeningen in den Hage ge-
„ daen den behoorlyken eed aen handen van die van de Rekeningen der Graef-

verwierf van de Graaffelykheids Rekenkamer by acte van den 17. Januarii zeſtien honderd negen (*g*), dat hy, in plaatze van jaarlyks rekeninge te doen van de civile boeten, breuken en amenden, binnen den bedryve van den Hage en Haag-ambagt vallende, waartoe hy volgens zyne commiſſie verpligt was, dezelve in pagte zoude hebben en houden, mits alle jaare aan den Rentmeeſter van Noortholland daarvoor uitkeerende de ſomme van zeſtig ponden te xl. grn. 't pond. Na zynen getrouwen dienſt van ontrent vyftien jaaren wierd hy by Reſolutie van haar Ed. Gr. Mog. van den 23. Julii zeſtien honderd twintig (om de religie) van zyn ampt verlaaten (*h*). Hy was mede Schout van Naeltwyk, van wegen zyne Excel-

„ ſelykheyts van Holland, van de Bailliu en Schoutſchappe van den Hage wel
„ en getrouwelyk te exerceren en bedienen volgende de Inſtructie hem hier
„ beneffens gelevert ofte die hem noch hiernamaels gelevert zal mogen worden.

(*g*) Geregiſtr. in 't iiijde. Regiſter van de Verpagtingen van Officien *fol. cl.*

(*h*) Wy zullen de woorden van de gemelde Reſolutie, als zeer aanmerkelyk, alhier uitſchryven, op dat daaruit des te klaarder kan gezien werden, op wat wyze men in die ſtuurſche en zeer harde tyden te werk ging met het afzetten van eerlyke en aanzienlyke luiden, onverhoort, uit hunne bedieningen: „ Is ontfangen
„ ſchryvens van Burgemeeſteren, Schepenen, Vroetſchappen en Regeerders
„ van den Hage, daer by dezelve haer beklagen over de kleyne behulp, dien-
„ ſte en quade officien van den Bailliu van den Hage, met verſoek aen deze
„ Vergaderinge daer op te willen letten, ende ſoo den dienſt van den Hage,
„ *als de waere Chriſtelyke Gereformeerde religie ten beſten*, denzelven van zynen
„ dienſt te ontſetten; waerop hierna zal worden gelet.

„ Zynde voorts by continuatie in dezelve beſoigne gedaen tot de volgende
„ drie, als *Dirk Cornelisz Schaap*, Bailliu en Schout van der *Goude*, *Willem van*
„ *Outshoorn*, Bailliu van den *Hage*, ende *Eduardt Jacoth*, Bailliu en Dykgrave
„ van de *Zype*; waerin de voorſz Leden, als de Heeren Edelen, *Dordrecht*,
„ *Delf*, *Leyden*, *Goude*, *Rotterdam* andermaal en preciſe inſiſterende, datmen
„ eerſt behoorden de Perſoonen te hooren, *dat de Bailliu van den Hage by der*
„ *hand was*, die nog deſen naermiddag in het Collegie van de Gecommitteerde
„ Rade verſchenen weſende, *verſogt hadde alleen te mogen worden gehoort; dat hy*
„ *niet lange ſeggen*, *maer dadelyken bewyzen zoude onwaerheid te weſen*, *daer mede men*
„ *hem ſogt te bezwaeren*; Is nogtans by de andere Leden, zeggende in deſe zae-
„ ke te moeten gegaen zyn *met couragie*, en *datmen vigeur moeſte thoonen met het*
„ *ſtellen van exempel ten deportemente van de voorſz drie Officieren*, geſtempt en ge-
„ concludeert; daerover de Heeren Edelen, om in deſen te gaen met eenpa-
„ righeid, voorſloegen, te nemen het advys van zyne Princelyke Excellentie,
„ en de andere Leden bleven perſiſterende; de difficulterende verzogt zynde
„ hen te conformeren, *verklaerden de Heeren Edelen niemandt ongehoort te kunnen*
„ *condemneren*, *dat zulks te doen ook ware jegens de Rechten van het Landt*, niet te
„ min konden voor deze reyſe lyden te worden overſtemt; *Dordrecht* om ge-
„ voegs wille hen te conformeren; *Delf* anders te weſen gelaſt, dan te lyden
„ te worden overſtemt; *Leyden* met het advys van de Heeren Edelen; *Goude*
„ te moeten blyven by haer laſt. Waerop dan den deportemente is gedecer-
„ neert; ende den Gecommitteerde Raden gezeyt te letten, hoemen deſen *ge-*
„ *voegelykſte* zoude executeren; hebben hen daarvan, als van *een zaeke wat buy-*
„ *ten ordre gehandelt*, *geexcuſeert*, en zulks den Secretaris bevolen de aenſchry-
„ vinge in den name van deze Vergaderinge aen de voorſz perſoonen te doen;
„ Zynde daermede het vorder beſoigneren deſen aengaende uytgeſtelt tot de
„ naeſte byeenkomſte van 't reces, en geſeyt, datmen alsdan in 't eerſte van
„ de Vergaderinge zal ter hande nemen, ten eynde tyd te hebben tot het gee-
„ ne behoort; wordende met eenen bevolen en *by de meeſte Leden aangenomen*,
„ *de contenſien en diverſiteit van opinien om deſen gevallen ſecreet te houden op den eedt.*

Naau-

cellentie den Graave van Arenberg (*i*), en te gelyk Bailliu van Monſter, en wierd van dat ampt insgelyks ontſlagen; beſchuldigt zynde van *Zuidenhout* zynen Subſtituit-Schout van den Hage (niet zoo zeer uit eige beweginge, als wel grootelyks door anderen daar toe aangezet) over verſcheide zaaken de Remonſtranten (*k*) aangaande. In zyne plaatze wierd by Prins *Maurits*, als Stadhouder, uit een drie getal hem by de Staaten voorgedragen, verkoren

MR. QUINTYN DE VEER, Advocaat en Licentiaat in de Regten; waarop de Staaten hem vervolgens den 5. November zeſtien honderd twintig commiſſie verleenden, onder anderen behelzende, „ dat hy gehouden zoude weſen alle jaeren te doen per- „ tinente en oprechte *rekeninge van alle criminele en civile zaaken*, „ *genietende van de civile drie deelen die by hem bericht ſouden wer-* „ *den, en van de geene die by den Procureur-Generael tzynen aenge-* „ *ven bericht zouden worden een ſesde part van 't zuiver van dien.* „ Dat hy ook zal moeten aennemen en houden de Dienaers van Ju- „ ſtitie, tot ſulken getale en laſten, als van oude herkomen by zyne „ Voorſaeten gedaen zyn geweeſt, met expreſſe conditien (*l*), dat „ dezelve geen oneerlyke Taverne, noch lichte Herberge ofte vrou- 1620.

Naauwelyks was de voorn. Heer *Willem van Outshoorn* van zyn voorſz ampt ontzet, of Burgemeeſteren en Schepenen, zonder eens agt te ſlaan of zy bevoegt waren dan niet, vielen de Staaten laſtig met eenen brief, „ waarby zy- „ *luyden begeerden*, dat by de Vergaderinge de nominatie tot het vacant Bailliu „ en Schout-ampt van den Hage zoude gedaan werden op drie perſoonen, *by* „ *hen voorgeſlagen*, als *Jacob Halling*, *Abraham le Febure* en *Philips Doublet*, ten „ eynde zyne Princelyke Excellentie daaruit een perſoon zoude mogen eligeren; dog daarop wierd den 13. Auguſti 1620. niet gereſolveert, maar den „ 19. daaraanvolgende is by haar Ed. Groot Mog. een andere nominatie gemaakt van drie perſoonen, te weeten de voorn. *Jacob Halling*, Mr. *Quintyn* „ *de Veer* en *Johan Smout*, welker namen zyne Princelyke Excellentie ten eyn- „ de voorſz zyn toegezonden in beſlote miſſive.

(*i*) Als Heere van de Vryheid van de hooge Heerlykheid van Naaltwyk: zie Reſolutie van Holland van den 15. en 30. Septemb. en 12. Octob. 1609.

(*k*) Hy was Remonſtrants, en zyne beſchuldiginge beſtond daarin, dat hy de Placcaten zoo van Haar Ed. Gr. Mog. als Hoog Mog. tegens die van zyne gezintheid niet ſtreng en *rigoreus* genoeg hadde uitgevoert, maar in tegendeel aan dezelve te veel zagtheid en *conniventie* hadde bewezen.

(*l*) 't Moet niemand vreemt voorkomen, dat deze conditie in de voorſz Commiſſie met zoo veel nadruk geinſereert werd gevonden. Want in voorige tyden plagten de Dienaars zoo van den Procureur-Generaal als van den Bailliu van den Hage allomme door den Hage, dog wel inzonderheid op 't Spuy oneerlyke Tavernen en bordeelen te houden, waardoor dagelyks veele en grove onordentelykheden geſchieden, in zoo verre dat de buuren van 't Spuy in den jaare 1539. daarover aan Vrouwe *Maria*, Gouvernante dezer Landen, ten hoogſten klagtig vielen, zoo als uit de volgende Ordonnantie te zien is.

„ Op te ſupplicatie overgegeven van wegen den ghemeene Buyeren van de „ Spoye in den Hage in Hollant, zich hoochgelick beclagende, dat daer da- „ gelicx menige oneerlicke Taverne en herberge van bordeelen gehouden werd „ by den Dieners van den Procureur-Generael van Hollant, ende oick van „ den Bailliu van den voirſz Vlecke van den Hage, daer deur en die menich- „ foldige exceſſen van vechten, kyven, ſlaen en onmanierlicke en ſpitſe woir- „ den te ſpreken en anderzints ſoe wel by dage als oick by nachte de voorgem:

„ vrouwen zouden mogen houden, 't welk wy by dezen ſcherpe-
„ lyk verbieden en niet willen hen toegelaeten te worden.

Den voorn. Mr. *Quintyn de Veer* vinden wy in verſcheide actens en ook elders vereert met den titel van Jonkheer (*m*). Als zyn vader Mr. *Aelbrecht de Veer*, Raad en Penſionaris der Stad Amſterdam den 26. Mei 1611. door denzelven Prins tot het Raadsheers-ampt in den Hoogen Rade gevordert wierd, verzogt hy, „dat „ in zyne commiſſie geſtelt mogte werden *Heer Aelbrecht de Veer*, „ *Ridder*, *Heer in Calans-Ooge*, als zynde een titul by denzelven „ van de Koninglyke Majeſteit van Groot-Brittannien verkregen „ ten tyde zyner laatſter legatie aan dezelve Majeſteit. Welk verzoek hem by Reſolutie van Haar Ed. Groot Mog. van den 19. Auguſtii des gemelden jaars goedgunſtelyk wierd toegeſtaan, „ en den Secretaris „ gelaſt in de commiſſie de qualiteit van *Ridder* te inſereren. En 't is ongetwyffelt ook uit dien hoofde, dat de voorn. Bailliu in een acte

„ ghemeen buyeren ende heurluyder kinderen weſende van goeder faem en re-
„ nommee, oick mede de vaerende en paſſerende man, ſoe daer een groote
„ paſſagie valt, grootelicken geſchandaliſeert werden, ende verſouckende
„ daeromme tot ghemeene eere, welvaert en goeden exemple de voorſz on-
„ eerlycke tavernen geaboleert, verboden en nyet meer ghetolereert te wer-
„ den; myn genadigſte Vrouwe de Coninginne Regente alle de voirſz redenen
„ overgeweghen ende daerop gehadt 't advys van den Stadhouder, eerſte Raedt
„ preſiderende ende andere Luyden van den Rade in Hollant, ordonneert den
„ voirnoemden Procureur-Generael van Hollant en den Baillin van den Hage, en
„ elken van hen reſpective heuren voirnoemden Dieners te bevelen en daer
„ toe te houden, dat zy hun verdraghen op te voirſz Spoeye gelyk oneerlicke
„ herbergen meer te houden. Bevelende den voirſz Stadhouder en Raide van
„ Hollant tegens den ongehoirſaemen of overtreders van deze voirſz Ordon-
„ nantie te procederen by rigoureuſe correctie, op datze te bet onderhouden
„ mach werden. Actum te Berghen den vyfden dach van September anno
„ xvc. negen en dertich. Ondertekent,

MARIE

En nog laeger ſtont geſchreven, my tegenwoirdich.

VERRYCKEN.

Hoe euvel *Vincent van Lebeſtein*, als toen Bailliu van den Hage, deze klagte der *Spuyenaers* opnam (niet zonder vermoeden, dat hy zyn voordeel daaruit trok) en wat hierop verders gevolgt zy, (ſchoon vry aanmerkelyk) zoude te lang vallen alhier in te laſſen. Zeker is 't, dat de Magiſtraat van 's Graven-Hage tegens het houden van zodanige Bordeelen al eene Keure heeft gemaakt den 6. Septemb. 1538., vernieuwt den 20. Octob. 1545., en by den Hove van Holland geapprobeert den 4. Octob. 1546. (zie eerſte Memoriaalb. van J. van Dam *fol.* 214.) dog dezelve was niet magtig genoeg, om deze vuile handelinge te weeren; in voege dat het Hof Provinciaal te rade wierd met een ſcherp Placcaat, gedagtekent den 1. Octob. 1586. en vernieuwt den 6. Julii 1595. daartegen, zoo veel als doenlyk was, te voorzien, hoewel mede van zeer geringe uitwerkinge, vermits dat quaad telkens weder zodanig de overhand nam, dat de Staaten van Holland genootzaakt waren de bovengemelde *periode* in de Commiſſie des Bailliuws te doen invloeyen.

(*m*) Zie Bellum Juridic. *Dicif.* LXXXIII. *pag.* 606-610. Konſtſchilders Confrerie-brief 11. Octob. 1656. enz.

acte van den Hove (*n*) genoemt werd *de Heer Quintyn de Veer*; een eernaam (*o*), dien het Hof niet gewoon is aan iemand ligtelyk te geven. Hy heeft het Bailliuws en Schout-ampt lange jaaren bedient, tot dat hy tot hoogen ouderdom geklommen, eindelyk in den jaare zeftien honderd zeven en zeftig (*p*) vrywilligen afftand deede ten behoeve van zynen zoon *Aelbert de Veer*, met bewilliginge der Heeren Staaten van Holland en Weftvriefland, die vervolgens den voornoemden

MR. AELBERT DE VEER, tot Bailliu en Schout van den Hage in zynes vaders plaatze aanftelden by commiffie van den 18. Maart zeftien honderd zeven en zeftig. Door eenen fchielyken dood wierd hy in zeftien honderd zeventig in den bloem zyner jaaren, (hebbende naauwelyks 35. jaaren bereikt) uit de werreld gerukt; en had tot opvolger 1667.

Jonkheer RUDOLPH VAN PAFFENRODE, Bailliu en Schout van den Hage, by commiffie van den 18. Julii zeftien honderd zeventig. Hy wierd by de verandering van de Magiftraat op den 7. Septemb. zeftien honderd twee en zeventig bedankt, en door zyne Hoogheid den Heere Prince van Oranje in plaatze aangeftelt 1670.

MR. JOHAN VAN BANCHEM, voorheen Schepen en Burgemeefter van den Hage. De Staaten van Holland verleenden hem daarop den 20. September des gem. jaars commiffie van het voorfz Bailliuws en Schout-ampt, 't geen hy by vervolg van tyden zoo flegt en fchandaleus heeft bedient, dat hy wegens menigvuldig begaane misbedryven en vuile handelingen by fententie van den Hove van den 24. Julii zeftien honderd zes en zeventig by provifie in zyne bedieninge wierd gefuspendeert, en eindelyk by fententie definitive van den 26. Novemb. 1680. (*) gecondemneert, om met den zwaarde geftraft te worden dat 'er de dood navolgt. Van welke fententie hy aan den Hoogen Raade appelleerde; en is onderwylen hangende het appel op de Voorpoorte van den Hove over- 1672.

(*n*) Te vinden in 't VI. Memor. van Mr. Adr. Pots *fol.* 110. *verfo.*

(*o*) By acte van den 8. Junii 1663. (gedrukt in het Groot Placcaatboek *II. deel col.* 2926.) verbood het Hof eenige eertitulen van Jonker, Heere, Graave, Prince ofte diergelyke in de Requeften te ftellen. En hierop ziet buiten twyffel S. van Leeuwen *Bat. Illuftr. pag.* 735. als hy *num.* 62. op 't woord *Heer*, het volgende aantekent, „ zoo is niet lang geleden by Refolutie van „ den Hove verftaen, dat geene Requeften of andere Schriftuuren zullen wor„ den aangenomen, daerby iemand de qualiteit van *Heer* voor den naam ftelt. En een gelyk verbod is ook gedaan ten opzigte van de Requeften die aan de Staaten van Holland werden gepreferteert, by Refolutie van haar Ed. Groot Mogende van den 20. Maart 1657. mede te vinden in 't zelve Placcaatboek *III. deel pag.* 84.

(*p*) Na dat hy alvoorens denzelven zynen zoon, oud ontrent vyf en twintig jaaren, by acte van den derden April 1660. voor den Hove van Holland, uit zyne vaderlyke magt hadde ontflagen. (*geëmancipeert*).

(*) Geregiftr. in 't Crimineele Sententie-boek van den Hove, gequot. D. beginn. den 14. Novemb. 1663. en eindig. den 22. Decemb. 1688. zynde ongefolieert.

overleden. Gedurende het gevangen zitten van den voorn. *Johan van Banchem* heeft

1676. MR. JOHAN ROSA, als Preſiderende Burgemeeſter het Bailliuſchap en Schout-ampt by proviſie waargenomen, tot dat zyne broeder

1681. MR. ADRIAAN ROSA tot het voorſz Bailliuws- en Schout-ampt gevordert wierd by commiſſie van den 25. Maart zeſtien honderd een en tagtig. Hy is overleden den 6. Februarii 1689. en in zyne plaatze is gevolgt

1689. MR. PIETER DIERQUENS, Bailliu en Schout van den Hage, volgens commiſſie van den 4. Mei zeſtien honderd negen en tagtig, die hetzelve ampt bekleedde tot zyn overlyden toe, voorgevallen den 24. Junii zeventien honderd veertien: Waarna

1714. Jonkheer WILLEM-LODEWYK Baron VAN WASSENAER, Heere van Ruyven, Maesland, Maesland-ſluis &c. tot Bailliu en Schout van den Hage is aangeſtelt by commiſſie van de Staaten van Holland, gedagtekent den 20. Julii des gemelden jaars 1714. Hy was eerſt Zee-Kapitein ten dienſte dezer Landen, en daarna Gedeputeerde wegens de Ridderſchap in 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maaze, als mede Hoog-Heemraad van Delfland. Hy ſtierf den 27. Januarii zeventien honderd twintig tot groote droefheid der inwoonderen, vermits hy wegens zyne ingeboore goedaardigheid, (my van der jeugd af bekent) beleeftheid, minnelykheid en edelmoedigen inborſt by burgers en eenen ieder ten hoogſten was geagt en bemind; en wierd den 5. Februarii daaraanvolgende in de Klooſter-kerk alhier begraven. Hem ſuccedeerde

1720. Jonkheer JACOB-GODEFROI, Baron VAN DEN BOETSELAAR, Heer van Nieveen, beſchreven in de Orde van de Ridderſchap van Holland en Weſtvrieſland; wegens dezelve Gedeputeerde eerſt in 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit te Amſterdam en daarna by verwiſſeling in 't voorſz Collegie op de Maaze te Rotterdam, nadat hy op den 15. Maart zeventien honderd twintig by haar Ed. Gr. Mog. tot Bailliu en Schout van den Hage was aangeſtelt. Wierd in 1725. in plaatze van den Hoog-Edelen Heer *Wigbolt van den Does* Heere van Noortwyk &c. &c. eerſte Preſiderend Lid ter Vergadering van de Ed. Mog. Gecommitteerde Raaden van Zuid-Holland; vervolgens Grootzegel-bewaarder; Stadhouder en Regiſtermeeſter van de Leenen van denzelven Lande, Hoog-Heemraad van Rynland, Bewindhebber van de Ooſt-Indiſche Compagnie, Hoog-Ingeland van Delfland, Meeſter-Knaap van Holland, enz. ſtierf den 4. Decemb. zeventien honderd zes en dertig in den ouderdom van ontrent zes en vyftig jaaren, werdende den 10. derzelver maand in de St. Jacobs-kerk alhier in 't graf zyner Voorouderen geplaatſt, en by veele, byzonderlyk die hem van naby hadden gekent, om deszelfs zonderlinge goede hoedanigheden betreurt. Jonk-

Jonkheer KAREL-LODEWYK Baron VAN WASSE- 1737.
NAER, Heer van Doveren in den jaare zeventien honderd agt en twintig beſchreven in de Orde der Ridderſchap van Holland, Meeſterknaap van de Houtveſterye van denzelven Lande, Hoog-Heemraad van Delfland, wierd den 25. Maart zeventien honderd zeven en dertig by haar Ed. Groot Mog., nadat hy alvoorens zyne ontſlaginge als Gouverneur van de Willemſtad, de Klundert, enz. mitsgaders als Brigadier en Collonel van de gardes te voet verzogt en bekomen hadde, tot Bailliu en Schout van 'sGraven-hage aangeſtelt; en voorts tot Bewinthebber van de Ooſt-Indiſche Compagnie ter Kamere van de Maaze.

XXVII. HOOFTSTUK.

Van den Schout van 's Graven-Hage, *wanneer die pleeg te zyn een byzonder perſoon, en waarin zyne bedieninge beſtaan hebbe. Van den Schout van* Scheveninge, *die aangeſtelt werd door den Bailliu van den Hage. Lyſte der geene, die het Schoutſchap van den Hage hebben bedient afzonderlyk van het Bailliuſchap.*

Een Schout al vroeg in den Hage bekent.

HIer mede affcheidende van den Bailliu, gaan wy over tot den SCHOUT; welke Amptenaar al in zeer vroege tyden in den Hage bekent is geweeſt, en zelfs zoo wy vermoeden, zoo dra als 'er een Schepen-ſtoel is geplaaſt; immers het is zeeker, dat 'er in den jaare dertien honderd zeſtien alhier een Schout is geweeſt, nadien agter eene (*a*) gifte van een ſtuk lands, gelegen in den Ambagte van den Hage aan 't Klooſter te Loosduinen, dit aanmerkelyk ſlot werd gevonden: „ *Quocirca ſupplico potentiſ-*
„ *ſimo Principi Domino meo dilectiſſimo Domino Guilhelmo Hayno-*
„ *niæ, Hollandiæ, Zelandiæ Comiti, Domino Friſiæ, precor quoque*
„ *venerabiles & honeſtos viros* Scultetum, Scabinos, Juſtitiam & to-
„ tam Communitatem Villæ de Hagha, *quatenus ſigilla ſua una cum*
„ *meo preſenti inſtrumento dignentur apponere in teſtimonium verita-*
„ *tis*; *Et nos* Wilhelmus *Haynonie, Hollandie, Zelandieque Comes,*
„ *Dominus Friſie ſalvo nobis in omnibus premiſſis jure noſtro*; *nos*
„ *quoque* Scultetus, Scabini, Juſtitia, totaque Communitas Ville de
„ Haga *predictis veritatis teſtimonium, & ut preſens donatio rata,*
„ *firma & inconvulſa permaneat, Sigilla noſtra propria ad ipſius do-*
„ *natoris preces & inſtantiam preſentibus duximus apponenda. Da-*
„ *tum Hagæ anno Domini M. CCC. Sexto decimo, Dominica poſt*
„ *Octavam Epiphaniæ Domini.*

Te zien uit een acte van 1316.

Zyn ampt en bedieninge waarin beſtond.

Ontrent het ampt van den gemelden Schout zullen wy vooraf aanmerken, dat hetzelve, gelyk wy gezegt hebben, zomtyds door den Bailliu zelfs, zomtyds weder door een afzonderlyk perzoon is bedient geworden. En ſtaat dan voorts in het byzonder te letten, dat de Schout zoo wel als de Bailliu (*b*), en zulks met en benevens denzelven, van ouds heeft gehad zyne zittinge en ſtemme over het maken van zodanige Keuren, als het Geregt van den Hage vermogte te ordonneren. Dat de Schout ook heeft gehad eene afzonder-

(*a*) Geregiſtr. in 't Regiſter Æ. L. 2. *fol.* 14-15. als mede Æ. L. 1. in Beyeren *ab anno* 1316. *uſque* 1336. Cas C. *fol.* 12. *verſo.*

(*b*) Zie het VI. Art. van de meergem. Inſtructie voor Burgemeeſteren van den 6. Julii 1560. hierna te vinden onder de Bylaage N. XLVII.

derlyke (*c*) Vierſchaar van die van den Bailliu. Dat wanneer door den Geregte wierden gegeven *Certificatien*, ofte dat voor den zelven Geregte wierden beleid getuigeniſſen by *turbe* tot bewys van zekere gewoontens, daarinne deel had, niet de Bailliu, maar de Schout (*d*), alſchoon de Bailliu tegenwoordig was (*e*). Dat ook, wanneer iemand by de Broodwegers wierde bekeurt, zulks geſchiedde van wegens den Schout (*f*). En dat in cas van injurien, (*g*) de zaaken wierden beregt voor des Schouts Vierſchaar, tot zoo verre, dat de Bailliu mede aldaar verſcheen en regt vorderde, zoo evenwel, dat hy aan zyne zyde geen inlegginge (*h*) behoefde te doen van eenige wedde, gelyk andere ingezetenen (*i*) in dien tydt zulks pleegden. En eindelyk dat de Kapelmeeſters van *St. Anthonis Kapelle op de Geeſt* (*k*), zynde althans het Dolhuis, gedaagt zynde voor den Proviſoor en Deken van Delfland, zig daar tegen ſtelden, en beweerden volgens Concordaaten en oude gewoonten te mocten werden gewezen na hunnen competenten Regter, zynde de Schout van den Hage: die ook door den Bode denzelven Proviſoor en Deken zulks dede inthimeren, op dat hy niet genoodzaakt waare, by voortgang van derzelver regtspleginge, zig vorder te beklа-

(*c*) Zie hierna Coſtumen van den Hage, *pag.* 10. 11. 38. en 61.

(*d*) Zie verſcheide gevallen, ibid. No. 6. 17. 19. 24. 25. enz.

(*e*) Coſtume No. 10.

(*f*) Ibid. No. 21. Zie mede het 111. Art. van de meergem. Inſtructie. Dog in vroegeren tyd geſchiedde het onderzoek en de bekeuringe op 't brood, (ongetwyffelt, om dat de *Broodweegers* als doen nog niet in den Hage bekent waren,) door den Bailliu en 't Geregt zelf, gelyk te zien is uit eene ſententie van den Hove, tegens eenen Bakker over gedaane tegenſtand in 't wegnemen van zyn te ligt bevonden brood; zynde dezelve ſententie gedagtekent den 23. April veertien honderd veertig. Geregiſtreert in 't vyfde Memoriaalb. van Roſe C. 1. *fol.* 68. *verſo.* en het begin daarvan in dezer voegen luidende: „ Alſoe die „ Bailju en Gerechte van den Hage ommegingen tot de Bakkers huyſen, en 't „ broot, dat ſy vonden, woegen, of ſyn gewicht hadde, dair ſy quamen by „ *Claes Grypen* huys, en vonden aldair veel van ſyn broot te licht, dair die Bail„ ju van myns genadichs Heeren wegen hand an ſloech, als dat mit rechte be„ hoirt, &c. De bakker den Bailliu en Geregte het brood ontweldigende en hen zeer ſmadelyk toeſprekende, wierd daarover, niet voor 't Geregt van den Hage, ſchoon een burger zynde en burgerlyke neeringe doende, maar voor den Hove betrokken, en by denzelven (hoewel daaraan lyf en goed verbeurt hadde,) uit gratie gecondemneert den Rade, Bailliu en Geregte voorſz op zyne knien ootmoedelyk om vergiffeniſſe te bidden; dat gedaan hebbende, twee Bede-vaarten te moeten gaan doen, *een tot onſer Vrouwen t'Aken*, en de andere *tot ſinte Thomas van Cantelberge in Engeland*, en een jaar uit Holland, Zeeland en Vriesland te blyven, binnen welken tyd zyne wyf geen brood-neeringe zoude mogen doen; en voorts den Bailliu te betalen veertig guld., en eindelyk na het gemelde jaar nog een Bede-vaart af te leggen tot *Sinte Pieter en Pouwels te Rome*: &c.

(*g*) Coſtumen No. 12. 20. 35. 62.

(*h*) Zie de evengemelde Coſtume No. 35.

(*i*) Zie een voorbeeld; Coſtume No. 40. H. de Groot, *Inleid. tot de Holl. Regtsgel.* 3. *boek* 3. *deel* letter *E.* agter *No.* 115. S. van Leeuw. *Coſtuimen van Rynland Art.* LXIII. *pag.* 244. en *Artlen* LXXVIII. LXXIX. LXXX. LXXXI. *pag.* 260. en *volgende.*

(*k*) Dit gebeurde in Januarii vyftien honderd vier en veertig. Coſtuime No. XXII.

klagen. 't Is waar, dat de Proviſoor en Deken antwoordden, zig des niet te kreunen, en verder regt te zullen doen. Maar die poginge der Kapelmeeſters en de inthimatie van den Schout laaten niet na te toonen, dat zulks niet behoorde tot de Vierſchaar van den Bailliu, 't geene zyne aanmerkinge verdient, om datze een Geeſtelyk geſtigt beheerende, konden ſchynen maar voor den hoogſten Amptenaar te regt te moeten ſtaan.

Een afzonderlyke Schout te *Scheveliuge*.

Eene zaak moeten wy alhier nog voor 't laatſte byvoegen, waarvan we in 't ſlot van 't voorige Hooftſtuk kortelyk hebben vermelt, te weten, dat, alhoewel den Hage met Schevelinge van alle oude tyden onder een Bailliuſchap en Schependom heeft geſtaan, en dat ook de inwoonders van 't laaſtgemelde Dorp uit dien hoofde als Burgers en Buuren van den Hage zyn aangemerkt, en als zodanige de Haagſche Vierſchaar zyn onderworpen geworden, de Schout van den Hage egter te Schevelinge nooit eenig gezag of regtsgebied heeft gehad of geoeffent, gemerkt aldaar van zeer vroege tyden af een afzonderlyke Schout heeft geweeſt, die mede een Dienaar en Officier van den Graaf wierde genoemt, gelyk blykt uit eene Sententie van den Hove van Holland, gedagtekent den 25. September veertien honderd zeſtig, waarby eenen *Dirk Heertken* (by *contumacie*) gebannen wierd uit Holland, Zeeland en Vrieſland, *omdat hy den Schout van Scheveninge, die welke een Dienaar en Officier myns genadigen Heere is, geſlagen en geſtoten hadde.* En of wel uit die bewoordinge zoude konnen vermoed werden, dat de Schout van Schevelinge, even als die van den Hage gewoon zoude zyn geweeſt zyne commiſſie te erlangen ommiddelyk van den Graaf, zoo vindmen egter het tegendeel elders (*l*) bewaarheid. Want in den jaare vyftien honderd een en zeſtig geſchil zynde gereezen tuſſchen den Bailliu en Schout van den Hage (welke twee ampten als doen ook door twee verſcheide perzoonen bedient wierden) wie van hen beiden regt had den Schout van Schevelinge aanteſtellen; zoo toonde Jonkheer *Guillaume le Grand*, die ter zelver tyd het Bailliuſchap bekleedde, by eene Certificatie van verſcheide geloofwaardige perzoonen, voor Burgemeeſters en Schepenen van den Hage, onder eede beleid, klaarlyk aan, dat de Schouten van Schevelinge niet door eenige Schouten van den Hage, maar altyd door zyne Voorzaaten in officio waren aangeſtelt, en als hunne ſubſtituten aldaar waren aangezien en gehouden geworden. Wat zaaken ter verrigtinge van den meergemelden Schout aldaar ſtonden, hebben wy reets hiervooren (*m*), en ook onder de beſchryvinge van Schevelinge opgegeven, en oordeelen dierhalven onnodig te zyn, daarvan alhier eene herhaalinge te doen.

Die niet door den Schout maar door den Bailliu van den Hage wierd aangeſtelt.

LYSTE

(*l*) Zie Coſtuime van den Hage No. LVII.
(*m*) I. Deel II. Hooftſt. *pag.* 57. en II. deel XXVI. Hooftſt. *pag.* 14.

LYSTE DER PERZOONEN,

Die het Schout-ampt van den Hage afzonderlyk bedient hebben.

ENGEL PIETERSZOON, Schout van den Hage, volgens commiſſie van Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, gegeven in den Hage op Heiligen Cruis avond 1389. (*n*). Wy zullen de woorden van de commiſſie insgelyks hier byſchryven, niet alleen, omdat deze de eerſte is die ons tot nog toe is bejegent, maar op dat daar uit blyken mag, op wat voorwaarden en voordeelen hetzelve ampt in vroege tyden te bedienen wierd aanbevolen: 1389.

„ AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy om „ bede wille ons lieſs zoons Grave van Oeſtervants gegeven hebben „ en gheven mit dezen brieve *Engel Pieterszoen* onſe Schout am- „ bochte van den Haghe te bedriven en *te bewaeren onder onſen* „ *Bailju van den Haghe* tot onſer eere en oirbair, mit ſulc profyt „ als hi nu ter tyd heeft en hierna geſcreven ſtaet; dats te verſtaen „ half die kenningen en half die rechtdadinge, half die banne je- „ ghens die Scepen te deelen tot ſyn boete van twee ſchellingen. „ Ende ombieden onſen Bailju van den Hage, die nu is of namaels „ weſen ſal, dat hi hem dat Schout-ambocht laet bewaeren en him „ daer of laet hebben als voorſz is; Dit ſal gedueren *Engels* leven „ lanc. In oirconde &c. Gegeven in den Hage op des Heyligen „ Cruys avont in Junio anno M. CCC. negen en tachtich.

Commiſſie van 't Schout-ampt op *Engel Pieters-zoon.*

Deze *Engel Pieterszoon* ſchynt in zynen tyd geweeſt te zyn een man van aanzien en vermogen, zoo als niet duiſterlyk is af te nemen uit de milde begiftinge eener kapellanie, die hy tot laveniſſe zyner ziele ſtigte aan het H. Geeſt altaar in de Parochie-kerke van den Hage, waarvan de oorſpronkelyke affchriften jegenwoordig nog te vinden zyn in 't meergemelde Francyne Regiſter van de H. Geeſt goederen. Behalven zyne wettige kinderen, had hy nog verſcheide baſtaarden. De Graaf vergunde hem by acte van den 31. Mei 1407. aan denzelve *uit zyne eigene goeden te mogen maken na zynre doot, ſoeveel als hy wilde, 't zy die een op die ander te erven, of anders in wat manieren dat's hem gemuecht, enz.* En bewilligde verders daarna by brieve van den 16. April 1414. zoo hy zonder wettige kinderen quam te ſterven, dat alsdan alle zyne goederen zouden mo-

(*n*) Geregiſtreert in het boek, genaamt *Liber IIII. Alberti vol. II. cas E. fol.* 512.

mogen erven op zyne Baſſaarden. Na de dood van Hertog *Aalbert* wierd hy door Hertog *Willem* in zyne voorgemelde bedieninge beveſtigt by brieve verleden den 23. Januarii veertien honderd vier na den loope van den Hove. Hy heeft dit ampt veele jaaren bekleed, tot dat de gemelde Graaf hem aanſtelde tot Schout van 's Gravezande by commiſſie van den 29. Januarii veertien honderd vyftien (*o*) na den loope van den Hove; in welke bedieninge hy in 't begin des jaars veertien honderd twintig is overleden.

1441. WILLEM ENGEBRECHTSZ, Schout in den Hage, en in 1453. te gelyk Deken van 't H. Sacraments Gaſthuis en Broederſchap alhier. Hy ſtelde by acte van den 16. Januarii veertien honderd een en veertig na den loope 's Hoofs van Holland (*p*). JAN VOS *zynre zweer* tot zynen Stedehouder tot wederzeggen toe. Naderhand heeft hy het Schout-ampt weder zelf bedient tot na veertien honderd vyf en zeſtig, gelyk uit menigvuldige brieven te zien is.

1485. CLAES WILLEMSZ bezegelde als Schout van den Hage nevens *Jan Oem van Wyngaerden*, als Bailliu, zekere rentebrieven, verkogt op 't lighaam van den Hage, in de jaaren 1485. en 1488. (*q*).

148.. WILLEM OEM, zoon van *Jan Oem van Wyngaerden*, was Schout van den Hage ten tyde als de voorn. zyne vader het Bailliuwſchap aldaar bekleedde.

1502. JOOST WILLEMSZ werd in eenen Schepenſchuld-brief van den 5. Maart vyftien honderd twee genoemt, nu ter tyd Schout van onze Dorpe van den Hage (*r*).

1515. WILLEM FRANSZ ZONDER DANCK, Schout van den Hage, en *Bartelmeeus Henricxz*, Rentmeeſter, bezegelen ten verzoeke van Willem Claeſz zekeren Los-rentebrief, gedagtekent den 20. Maart vyftien honderd vyftien na ſchryven 's Hoofs van Utrecht (*s*).

1525. Mr. AERNT BOOT, Schout van den Hage. Hy bediende in den jaare vyftien hondert vyf en dertig afzonderlyk het Bailliuſchap, gelyk wy reets hiervooren *pag.* 37. hebben aangetoont.

1527. PIETER PYNSZ werd gezegt het Schout-ampt bedient te hebben ten tyde als *Dirk Coebel van Loo* Bailliu van den Hage was (*t*). JA-

(*o*) Geregiſtr. in 't Beveel-boek III J. cas B. *fol.* 77. *verſo.*

(*p*) Geregiſtr. in 't agtſte Memor. van Roſe *fol.* 5.

(*q*) Zie 't Francyne Regiſter van 't H Geeſthuis *fol.* 344. en 346. Als mede het Regiſter der Privilegien en andere actens van 't St. Nicolaas Gaſthuis alhier.

(*r*) Geregiſtr. in 't meergem. kleine Regiſter *fol.* 361.

(*s*) Te vinden in 't zelve Francyne Regiſter *fol.* 428. *verſo.* Zie mede het XVI. Artl. van de Inſtructie voor de nieuwe Treſoriers, van den 12. Aug. 1524. hierna te vinden onder de Bylaage Num. XXXV.

(*t*) In een Coſtuim van den Hage van den 4. Maart 1560. *ſtilo communi pag.* 34. Zie van hem verders hiervooren onder de Bailliuwen *pag.* 36.

JACOB STALPERT werd insgelyks gezegt, het Schout-ampt waargenomen te hebben ten tyde als *Aernt Boot* en *Vincent van Lubbeſtein* het Bailliuws-ampt van den Hage afzonderlyk bekleedden (*u*). 15...

FLORIS VAN DAM vinden wy in de jaaren 1553. en vervolgens tot in 1562. als Schout van den Hage vermelt (*v*). Hy is geweeſt de Stigter van de twaalf kameren tot behoef van de twaalf oude Vrouwen en bejaarde Vryſters, ſtaande in de Juffrouw Idaſtraat, bekent onder den naam van *het Oude Wyfkenshuis van die van Dam* (*w*). In den jaare 1556. wierd hy by Heer *Maximiliaan van Bourgongne*, Stadhouder-Generaal van Holland, Zeeland en Vriesland, gecommitteert tot den ontfang van den tienden penning (*x*), hem als Admiraal toekomende. Uit een aantekeninge betreffende het geſlagt van de *van Dam*, is ons berigt, dat hy in huwelyk zoude hebben gehad *Maria van Dorp Willems* dogter; dat hy in den jaare 1567. zoude zyn overleden zonder wettig oir, dog nalaatende een baſtaart zoon, geteelt by zekere Juffrouw *Paſchyne van den* . . . . . Dog van dit alles geen egt beſcheid gezien hebbende, geven wy egter het op, om den Liefhebberen van Genealogien ter naſpeuringe te konnen dienen. 1553.

ADRIAEN AERTSZ VAN DER AA, eenige jaaren Schepen zynde geweeſt, bediende in den jaare vyftien honderd drie en zeſtig het Schout-ampt van den Hage. 1563.

SIMON VAN DER DOES was in 1564. en 1565. Schout van den Hage, na dat hy alvoorens insgelyks eenige jaaren aldaar den Schepens-ſtoel hadde bekleed; en wierd eindelyk in 1578. en 1579. tot het Burgermeeſterſchap gevordert. Hy is ook geweeſt Convooi-meeſter en Excys-meeſter van Vrieſland, vervolgens Bailliu van Vlieland en Pluimgraaf van Wieringen. Op 't jaar 1568. vind men hem getituleert Leenman van zyne Kon. Majeſteit. Hy was afkomſtig uit het aloud adelyk en aanzienlyk geſlagt van *van der Does* (*y*). 1564.

VRANK VAN MOJALEN heeft in de jaare 1568. en 1569. het Schout-ampt van den Hage bedient (*z*). In 't jaar 1575. wierd hy Rentmeeſter of Ontfanger van de goederen den H. Geeſt armen alhier toebehoorende, en ſtierf in vyftien honderd drie en tagtig. 1568.

ADRIAEN

(*u*) In dezelve Coſtuim No. 35.

(*v*) Zie onder de Coſtumen van den Hage No. 23. 24. 28. 29. en 31. Hy verzogt als Schout van den Hage by requeſte aan de Staaten van Holland, dat het Schout-ambocht ongemoleſteert zoude blyven van de contributie van den thienden penning, 't geen hem by appointement van den 28. Septemb. 1558. wierd afgeſlagen.

(*w*) Zie hiervooren breeder in 't *eerſte deel* XVII. *Hooftſt. pag.* 579.

(*x*) P. van der Schelling. *Tiendr.* I. *deel pag.* 348.

(*y*) Zie hierop na den Heer Luïſcius, Groot-Woorde-boek, op DOES *pag.* 163. *col.* 1. Art. XI. *Simon van der Does.*

(*z*) Coſtumen van den Hage No. 69. en 74.

1571. ADRIAEN VAN DER LINDT conſenteerde en bewilligde als Schout van den Hage met en nevens Burgemeeſters en Schepenen in den jaare 1571. aan Mr. *Wouter van Wyk*, Rector van de groote ſchoole van den Hage in 't verwiſſelen van een los-renten, die zyne dogter, als toen wonende in 't groot Bagynen-Hof buiten Mechelen, ſprekende hadde op de huizinge van *Charles 't Serclaes* in 't Voorhout alhier, met de H. Geeſt-meeſters van den Hage tegens eene lyfrenten, waarvan de acte gedagtekent den 9. Februarii 1571. geregiſtreert ſtaat in 't meergem. Francyn-Regiſter *fol.* 39. *verſo* en 40. Ook werd hy in 1572. als Schout vermelt in een Coſtuim van den Hage, hierna te vinden onder No. LXXX. *pag.* 67., zynde van te vooren eenige jaaren Burgemeeſter en Schepen geweeſt.

XXVIII. HOOFTSTUK.

De inſtellinge van Burgemeeſteren hier te Lande in 't algemeen jonger als die van Schepenen. Eerſte inſtellinge van twee Burgemeeſteren alhier in 1559. *Een derde in* 1591. *daartoe gevoegt. Derzelve Inſtructie. Magiſtraat-beſtellinge alhier. Aanzien en voordeelen der Burgemeeſteren.*

ALhoewel het tot ons beſtek geenzints behoort in 't breede te verklaaren wat de natuur en eigenſchappen zyn van de ampten van *Burgemeeſteren*, *Schepenen*, *Vroedſchappen* enz. gelyk wy zulks in opzigte van den *Bailliu* en *Schout* hebben nagelaaten; moeten we egter alhier kortelyk aanmerken, dat by het naſpeuren der aloude regeringe onzer Steden, en zelfs der Dorpen werd bevonden, dat de Schouten en Schepenen derzelve werden gemeld, zoo haaſt dezelve maar tot gemeenſchapjes waren geworden. Waarvan de rede deze ſchynt te zyn, dat geene gemeenſchap zonder de bedieninge en handhavinge van het regt kan beſtaan, nadien zoo wel in geringe als groote gemeenſchappen, of perzoonen gevonden werden, die met het hunne niet te vrede, ook zoeken te verkrygen 't geen eens anders is; of zaaken voorvallen, waar ontrent bedenkelyk is, wat voor regt en billykheid gehouden moet werden. Tot onderzoek en beſliſſinge van 't welke een Regter nodig is. Dog dat *Burgemeeſteren* oudtyds eigentlyk zyn geweeſt de Regeerders van zulke plaatzen die nu tot meerder aanzien gekomen en met poorten en muuren, eerſt van hout, naderhand van ſteen, voorzien, den naam droegen van *Burgen* of *Poorten*, dat is beſlote en vaſte plaatzen En welker bewoonderen *Burgenſes*, *Burgeren*, *Poorters*; en derzelver geregtigheden, *Burge-regt*, *Poort-regt* en het gemeene Lichaam de *Burgerye* of *Poorterye* genoemt wierden. En 't is dierhalven een kennelyke misgreep, (*a*), wanneer zommige die Magiſtraat noemen, *Burgermeeſteren*, als warenze *Meeſters* der *Burgeren*, daarze inderdaad waren *Magiſtri Burgi*, *Magiſtri Portæ*, dat is *Burg-meeſters*, *Poort-meeſters*, welke laatſte benaaminge tot Leiden ſchynt plaats gehad te hebben, als te zien is by *Jan van Hout* in zyn Dienſtboek (*b*), alwaar gemeld werden Gerrit Reyſwyk en Dirk van den Boſſche *Poort-meeſters*, en Coſtyn van der Bregge en Yſebrand Roetairds *Schepenen*. En met die zelve benaaminge vind menze ook uitgedrukt in't Handveſt (*c*), 't geen Hertog *Aelbrecht* op

Afleidinge en oorſpronk van den naam Burgemeeſter.

(*a*) Zie den Heer Luiſcius, *Groot-Woorden-boek*, op 't Artikel, *Burgermeeſter.*
(*b*) *Pag.* 36. 37. op 't jaar 1358.
(*c*) Geregiſtr. in 't boek *Lib.* v. *Alberti ab anno* 1390. *uſque* 1396. cas E. *vol.* 1. *fol.* 498.

op ſinte Mathys-avond Apoſtel des jaars duiſend drie honderd zeven en negentig na den lope van den Hove gaf aan *Medenblik*, waarby de gemelde Graaf verklaart, „dat ſy alle jaere op ten Jaersavont hoer „ *Poert-meeſters* en Raetsluden kieſen ſullen, dat is te weten, dat „ dertich van hoeren mede-poerteren, die dair toe geloet zullen „ werden uyt hondert en twintich die rykſte van hore mede-poerte„ ren twee *Poert-meiſters* en Raetsluden ſullen kieſen bi hoeren eede „ en den meerre gevolge, die dat jaer uyt toten naeſten Jaersavont „ der ſtede goed en renten opbueren en regieren ſullen, enz. Als mede in 't Privilegie by denzelven Graaf verleent aan *Enkhuiſen* den 17. Maart des gemelden jaars (*d*). „ Item ſoe ſullen onſe Scout, „ Gerechte en poirteren van *Enkhuiſen* voirtaen in toekomende ti„ den hoir *Poirt-meiſters* kieſen alle jair op ten jairsdach een jair lang „ duerende, die onſer ſtede goede opbeuren, bewaren en berichten „ ſullen. Tot Amſterdam ſchynen ze *Beraders der Poorte* te zyn genoemt (*e*), dat op een zeer eigentlyke wyze uitdrukt den Latynſchen titel van *Conſules*.

Een Magiſtratuur veel laater dan die der Schepenen.

Dit kortelyk vooraf aangemerkt zynde, ſtaat nu verder te letten, dat even gelyk in andere plaatzen die Magiſtratuure veel laater in gebruik is gebragt als die der Schepenen, zoo ook dat zelve zig opdoed ten aanzien van 's Graven-hage. Want hoe zeer de zetelinge eerſt van de Graaven zelve, en naderhand van den Stadhouder en Raad, mitsgaders de Rekenkamer, en de wooninge van veele voornaame Ridders en Edelen den Hage zodanig hadden doen uitbreiden, dat het in 't midden der zeſtienden eeuwe voor geene der kleine Steden, Rotterdam uitgezondert, behoefde te wyken; egter aldaar geene Burgemeeſters geweeſt zyn voor den jaare vyftien honderd negen en vyftig, als wanneer Koning *Philips* van Spanje, als Graave van Holland, by Octrooi (*f*) van den zeſtienden November vergunde, dat, van doe voortaan, boven het getal van Schepenen, die aldaar jaarlyks plegen te zyn geſtelt, by den geenen die de Wet aldaar zouden vernieuwen, ook zouden werden geſtelt *twee Burgemeeſteren* van de notabelſten aldaar. Waarby door de Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland den een en twintigſten Januarii vyftien honderd eenen negentig (*g*) wierde gevoegt nog een derde *Burgemeeſter*, tot gelyke waerdigheden en voordeelen als de twee voorgaande. Welke waardigheden voordeelen by beide de gemelde *Octroyen* werden uitgedrukt in dezer voege, dat de Burgemeeſters zouden werden geſtelt, *tot zulken eeren, Regten en preëminentien, als andere gelyke Burgemeeſteren van onze groote of kleine ſteden van Holland genieten en gebruiken.*

In 1559. twee Burgemeeſteren alhier aangeſtelt.

Waarby in 1591. een derde is gevoegt.

Dog hoe zeer daardoor aan dezelve Burgemeeſteren ſchynt te werden gegeven een zeer aanmerkelyk gezag, zoo bevind men egter niet alleen, dat door den Stadhouder *by advyſe van den Preſident en andere van Koninklyke Majeſteits Raede en Rekeninge* van Holland, Zee-

In 1560. aan denzelve een breede Inſtructie gegeven.

(*d*) Ibidem, *fol.* 504.

(*e*) In de lyſte der Regenten van die Stad, gedrukt voor de Handveſten *in folio* op de jaaren 1343. 1357. 1389. 1390. 1391. 1394. 1397. 1398. en ook in de Beſchryvinge derzelve Stad door Commelin 1. *deel fol.* 316.

(*f*) Hierna te vinden onder de Bylaage Num. XLVI.

(*g*) Hierna mede te vinden onder de Bylaage No. LXIV.

Zeeland, en Weſtvrieſland op den zesden Julii vyftien honderd zeſtig is gemaakt een zeer breede en aanmerkelyke Inſtructie (*b*), waarby derzelver gezag en voordeelen werden uitgedrukt, en waarby in 't byzonder derzelver magt in het maken van Keuren werd bepaalt, eerſt daartoe, dat dezelve zulks moeten doen met den Bailliu, Schout en Schepenen, en als 't nood is, by advyſe van den Vroedſchappe. Ten anderen dat zy het zouden doen zodanig als tot dien tyd toe by den Bailliu, Schout en Schepenen van den Hage was gedaan geweeſt. Invoegen dat de gemelde Burgemeeſters werdende geſtelt, egter geen meerder Jurisdictie of grooter gezag aan het Geregt is gegeven geworden, als hetzelve bevoorens hadde gehad. En mitsdien daardoor, ten dien opzigte, niets anders is uitgewerkt, alsdat twee of drie perzoonen meerder, tot het maken van Keuren zyn geſchikt geworden. En dat, in andere opzigten, den Burgemeeſters is aanbevolen het Burgerlyk beſtier, 't geen te vooren ook was waargenomen door de Schepenen.

En daarby aanbevolen het burgerlyk beſtier over den Hage.

Maar boven dien zoo is ook kennelyk, dat de Burgemeeſteren en Geregte van den Hage moeten waarnemen niet alleen 't geen alle Geregten van den Lande hebben te onderhouden; namentlyk van niet te keuren of te beveelen verder, als zy door de Graaven in der tyd of door de Staaten, daartoe zyn geoctroyeert. Maar dat ook dezelve niet en treden in die Jurisdictie, welke behoort aan den Hove van Holland; namentlyk over de Edelen en Suppooſten van denzelven Hove. Het geen zomtyds gelegentheid gaf, dat het Geregt van den Hage willende iets beveelen, waarinne de Edelen of Suppooſten mede direct of indirect waren begrepen, zodanige Keure wel ontwierpen, dog dat dezelve alvoorens door den Hove wierde geapprobeert (*i*). Dat ook wel het Geregt van den Hage by *acte van den Ho-*

Dog bepaalt in 't maken van Keuren, ten opzigte der Edelen en ſuppooſten.

(*b*) Hierna gedrukt onder de Bylaage Num. XLVII.

(*i*) Zie Ordonnantie van de Buurwaake by die van den Hage geconcipieert en by den Hove geapprobeert den 13. Decemb. 1563. geregiſtr. in 't III. Memor. van Ernſt *fol.* 101. *verſo.* Ordonnantie en Keure gemaakt by 't Geregt van den Hage op 't verkoopen van 't koorn, op de Molenaars en op 't bakken en verkoopen van 't brood, by den Hove geconfirmeert den 27. Octob. 1564. *ibid. fol.* 185. Ordonnantie van den Bailliu en Geregte geëmaneert op de Buurwaake, by 't Hof geconfirmeert op den 27. Octob. 1564. *ibid. fol.* 191. *verſo.* Nog Ordonnantie op de Buurwaake by nagte &c. by 't Hof geapprobeert den naaſtleſten Octob. 1565. geregiſtr. in 't IV. Memor. van Ernſt *fol.* 18. Ordonnantie op 't Weeshuis alhier, by 't Hof gecorrigeert, geaugmenteert en geapprobeert den 20. Novemb. 1564. gedrukt in 't *eerſte deel dezer Beſchryvinge pag.* 514. en volgende. Ordonnantie en Keure voor die van den Hage by den Hove geapprobeert, dat niemand zyn gevoeg zal mogen doen of piſſen ontrent 't Stadhuis, Beeke en Born-putten van den Hage, van dato 16. Decemb. 1566. IV. Memor. van Ernſt *fol.* 107. *verſo.* Acte van approbatie van den Hove op zekere Ordonnantie by 't Geregte van den Hage gemaakt op 't logeren van de armen, den 24. Novemb. 1567. *ibid. fol.* 180. Keure by 't Geregt van den Hage gemaakt tegens het werpen van ſlik en vuylniſſe op de ſtraaten &c. by 't Hof geapprobeert den 22. Mei 1568. *ibid. fol.* 226. Keure en Ordonnantie op de Reinigheid der ſtraaten, gragten, wateren, enz. door den Hage, by de Magiſtraat gemaakt en by 't Hof geapprobeert den 29. Octob. 1626. geregiſtr. in 't tweede Memoriaalb. van Criep *fol.* 199. En meer andere te lang alhier te melden.

Hove wierde *geauthoriſeert* (*k*), om op zekere zaaken Keuren te mogen maken. Het geene ook de uiterſte rede had, aangemerkt dat het vermogen der Edelen en Suppooſten in den jaare 1566. alhier was zoo groot in vergelyk van dat der burgeren van den Hage, dat die van den Hage aan zeker koorn, opgedaan tot behoef van den Armen (*l*), hebbende geleden een verlies van twaalf honderd agt en tagtig guldens zes ſtuivers zes grn., zyluiden niet alleen zulks niet hebben gedragen in het geheel, en in tegendeel die ſomme is gevonden by een omſlag zoo wel over de Suppooſten, als over de ingezetenen van den Hage; maar ook dat de Suppooſten daarinne hebben moeten opbrengen agthonderd agt en vyftig gulden negentien ſtuivers, en gevolgelyk de ingezetenen van den Hage alleenlyk een ſomme van vier honderd negen en twintig guld. negen ſtuivers en zes grn. zynde een derde deel van het geheel: welke aanzienlykheid der Suppooſten dan ook heeft uitgelevert, dat, onaangezien alle de voordeelen by de bekende Proviſionele Ordre van den 27. September des jaars 1614. aan het Geregt van den Hage toegeſtaan, met verminderinge van de Jurisdictie van den Hove (*m*), egter de agtbaarheid van het Hof ten dien opzigte is gelaaten ongekreukt. En 't is daaruit geſproten, dat zomtyds by den Geregte van den Hage in derzelver Keuren is uitgedrukt (*n*), „ dat zy de zaeke ten reguar„ de van de Edelen en Suppooſten alhier woonagtig alvoorens had„ den gecommuniceert met de Ed. Heeren Preſident en Raeden van „ Holland (*o*). t'Anderen tyden weder by Publicatie (*p*) is gedaan

Vermogen der Edelenen Suppooſten in 1566. in vergelyking der burgeren.

Door de Proviſionele Ordre van den jaare 1614. de agtbaarheid van 't Hof in 't geheel gelaaten.

(*k*) Zie Acte van Authoriſatie van den Hove op den Schout, Burgemeeſteren, en Regeerders van den Hage, om by proviſie Keuren te mogen maken op 't bakken en ſlyten van 't brood in den Hage, zynde van dato den 1. Maart 1563. *ſtilo Curiæ*, dat is volgens gemeen ſchryven 1564. geregiſtr. in 't 3. Memor. van Ernſt *fol.* 113. Als mede, om met de Ledere-emmer-makers nieuw accoord nopende 't onderhoud van de Ledere-emmers te mogen aangaan; zynde van den 3. Julii 1564. geregiſtr. in 't 3. Memor. van Ernſt *fol.* 166. *vers.*

(*l*) Deze acte van inkoop en omſlag ſtaat geregiſtr. in 't 1v. Memor. van Ernſt *fol.* 35. en 89. *verſo.*

(*m*) Artikelen 3. 4. 5. en 8.

(*n*) Zie de Keure op 't affchaffen van de Spuitgooten, van den 25. Januarii 1630. en zedert gerenoveert den 14. Maart 1661. en nog op den 9. Julii 1673. geregiſtr. in 't Keurboek van den Hage, gequot. No. 1. *fol.* 220. *verſo.*

(*o*) Want zoo wanneer de Regeerders van den Hage zonder kenniſſe of communicatie van den Raade Provinciaal eenige Keuren maaken of Publicatien doen, hebben dezelve ten opzigte van de Edelen en Suppooſten geen kragt, voor dat die by 't Hof gezien, zyn geapprobeert, in gevolge van het 3. 4. en 5. *Artl.* van de Proviſionele Ordre; zie mede Reſolutie van den Hove van den 17. Maart 1678. En 't is daaromme dat de Magiſtraat gehouden en ook gewoon is haare Keure aan het Hof van tyd tot tyd over te brengen. Byzonder als die door 't Hof werden gerequireert. Wanneer dan het Hof onder dezelve bevind eenige die ondienſtig werd geoordeelt, of *die den Edelen en Suppooſten eenige bezwaarniſſe zoude toebrengen*, disapprobeert die, en geeft daarvan aan de Magiſtraat kenniſſe, gelyk dat geſchied is, Reſol. 22. Febr. 1691., 12. Octob. 1701. enz.

Zoo is gedisapprobeert de Keure van den jaare zeſtien honderd een en tagtig, waarby *vreemde verboden word lynwaat aan de huizen te veilen.* Item die van den 22. Auguſti zeſtien honderd vier en tagtig, waarby *Notariſſen in den Hage gelaſt werden*, op de boete van twee ducatons, de Willige Condemnatien niet alleen *te ſti-*

daan weten, dat voortaan by den Hove van Juſtitie, nogte de Magiſtraat van 's Gravenhage zekere zaake niet anders als op zekere wyze by de publicatie uitgedrukt, zoude werden gedaan.

Ontrent de bedieninge van het Burgemeeſterſchap van den Hage ſtaat wyders aantemerken, dat, voor zoo veel wy hebben konnen ontdekken, als nog de gemelde oude *Inſtructie*, ſchoon alleen *by proviſie* door den Stadhouder by advyſe van den Hove gemaakt geweeſt, tot regel der Burgemeeſteren verſtrekt. Maar voor zoo veel aangaat de aanſtellinge derzelve Burgemeeſteren, zoo konnen wy wel van laatere tyden tot de vroegere opklimmende, met zekerheid ter nederſtellen, dat gelyk, volgens het Handveſt van *Willem van Beyeren*, des jaars veerthien honderd zeven (*q*), de Schepenen zyn aangeſtelt geworden op St. Catharinendag, zynde den vyf en twintigſten van November, zoo ook ten zelven dage al over honderd jaaren, en vermoedelyk van den beginne af, de Burgemeeſteren zyn aangeſtelt geworden. En dat ten dien einde, door de dienende Magiſtraat, pleeg te worden voorgeſlagen een dubbeld getal van perzoonen, zoo van Burgemeeſters en Schepenen, als ook van Vroedſchappen ('t geen wy hier eens vooral aanmerken,) welke op den vier en twintigſten der gemelde maand wierd overgegeven aan den Stadhouder, wanneer 'er een is geweeſt; en na den jaare zeſthien honderd vyftig tot den jaare zeſthien honderd twee en zeventig, mitsgaders in den jaare zeventhien honderd twee, en vervolgens aan

Wanneer voorheen en thans de Burgemrs. verkooren werden.

Tyd en wyze der jaarlykſche Magiſtraatsbeſtellinge alhier.

ſtipuleren volgens de meeninge der Contractanten, *voor den Hove*, maar daarby te voegen alternative, *of voor 't Geregte van den Hage*. Item de Keure op des *Vendumeeſters legaal Hypotheek*, van den 12. April zeſtien honderd negentig. Ook de Keure *tegens het blyken en waſſen van lynwaat buiten den Hage*, van den 4. Junii zeſtien honderd vyf en negentig. Nog Publicatie *op het verhuiſen*: waarby op de kant van 't Keurboek van den Hage aangetekent gevonden werd, „ zodanige „ Publicatien, als hier nevens ſtaen, moeten in 't toekomende gedaen werden „ met communicatie van den Hove. Gedaen in den Raede op den 12. Octob. „ 1701.

En 't is dierhalven menigmaal gebeurt, om alle ongevoegelykheden en moeyelykheden voor te komen, dat het Hof en de Magiſtraat van den Hage tzamen Keuren en Ordonnantien hebben gemaakt; als onder anderen, Ordonnantie op de *Begraaffeniſſe der dooden*; mitsgaders op de *Gravemakers*, *Dooden-dragers*, *Doodkiſtmakers*, *Bidders* en *Bidſters*, zynde van den 24. Novemb. 1616. Ordre *op het bidden ter begraaffeniſſe* in den Hage, van den 31. Octob. 1626. Keure *op de Lyk-bidders*, noopende het bidden ter begraaffeniſſe, enz. van den 4. Decemb. 1640. Ordonnantie op 't ſtuk van den *Brandſchouw* van den 6. Auguſti 1639. Publicatie *tegens het eyſſchen en geven van Nieuwe Jaars-giften* in den Hage, van den 30. Julii 1642. als mede *tegens het trouwen in de avond-predikatien*, van den 10. Januarii 1657. *Tegens Mommeryen*, *Verkledinge*, *Rommelpotten* &c. *op Vaſten-avondtyden*, van den 8. Februarii 1646. en diergelyke meer.

(*p*) Publicatie „ dat by den Hove van Juſtitie nogte de Magiſtraat van 's Gra„ venhage van nu voortaan geene Decreeten van huyſen, erven, tuynen en „ anders, 't zy willig ofte onwillig zullen werden geinterponeert voor en aleer „ de Griffier van denzelven Hove en een Secretaris van 's Gravenhage reſpecti„ ve by quitantien van den Collecteur zal blyken, dat de verpondingen op de „ zelve huyſen &c. ſtaande, by den Impetrant van de voorſchreeve Decreeten „ zullen zyn betaalt, &c. van den 16. Julii 1638. geregiſtr. in 't Keurboek dezer Stede No. 1. *fol.* 259.

(*q*) Zie hierna onder de Bylaage Num. XI.

By afwezentheid der Staaten, by de Gecommitteerde Raaden te doen.

aan de Heeren Staaten zelfs, of by derzelver abfentie (*r*) aan Gecommitteerde Raaden, om daaruit eene verkiezinge voor het volgende jaar door denzelven Stadhouder, of wel de Heeren Staaten, en by derzelver afwezendheid, door Gecommitteerde Raaden te werden gedaan. Dat wyders by de overzendinge doorgaans wierd verzogt (*s*), *dat voor genomineert en geëligeert mogten werden gehouden de Burgemeesters en Schepenen, die afgestempt zouden mogen werden, omme te dienen als Vroedschappen, na ouder gewoonte.* Dog dat zedert in den jaare zesthien honderd twee en zeventig is gemaakt een overleg, waarvan het gevolg is, dat 'er alleen zes perzoonen zyn, die de Burgemeesterlyke waardigheid bekleden, en dat geene tot Burgemeesters werden verkoren buiten dat getal: dat een derzelve komende te sterven, de oudst gekooren Schepen Burgemeester werd en dat een ander tot Schepen werd verkooren; dat insgelyks de afgaande Burgemeesteren niet meerder in de Vroedschap vallen, gelyk voorheen, maar dat dezelve alsdan weder werden dienende Schepenen. En of wel de Stadhouder of de Heeren Staaten daaraan juist niet zyn gebonden, als zynde daartoe nooit Handvest aan 's Gravenhage verleent, zoo hebben dezelve egter door zulks (*t*) van jaar tot jaar te verzoeken de zaake daar toe gebragt, dat buiten dien trein genoegzaam nooit en werd getreden. En nadien daardoor de Burgemeesteren altoos zyn in bedieninge of als Burgemeesteren of als Schepenen, gelyk ook de drie andere Schepenen van jaar tot jaar werden gecontinueert; Zoo is daaruit aftenemen van hoeveel belang en voordeel, en ook van hoe veel aanzien dit ampt daardoor is geworden. Byzonderlyk dewyle dezelve Burgemeesteren, benevens den Bailliu en Schout, hebben de begevingen van alle de groote en kleine bedieningen, ten dienste van het Lichaam van den Hage vereischt. Alle welke bedieningen, zoo door derzelver getal, als de merkelyke voordeelen, die de jegenwoordige uitgestrektheid van 's Gravenhage veroorzaakt, mogen worden gezegt te zyn van de hoogste aangelegentheid voor de geene die daarvan hebben de begevinge. 't Geen ook heeft uitgelevert, dat na de Magistraatuure van 's Gravenhage, alzoo wel als die van andere Steden door perzoonen van fatzoenlyke en aanzienelyke geslagten werd gestaan, en dezelve met veel ernst werd besolliciteert.

De Vroedschap zedert 1672. tot een afzonderlyk Lighaam gebragt.

Hoe de Magistraatuur verders bestaat, en wat in 't verkiezen van Burgemrs. en Schepenen jaarlyks werd waargenomen.

Aanzien en voordeelen der regerende Burgemrs.

Onderzoek of voor 1559. geen Burgemeesters alhier zyn geweest.

Eene aanmerkinge konnen wy hier niet stilzwygende voorbygaan. Namentlyk dewyl uit de eige woorden van het hiervooren aangehaalde Octrooi des jaars vyftien honderd negen en vyftig is onbetwisbaar, dat bevooren geene Burgemeesteren in 's Gravenhage zyn geweest; maar dat dezelve uit kragte van dat Octrooi, van doe voortaan eerst zyn aangestelt geworden. En dat ons ook tot nog toe den naam van geenen Burgemeester is voorgekomen vroeger als van die geene (*u*) die gedient hebben van Catharinen-dag vyftien honderd zestig

(*r*) Volgens Resolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 6. Mei 1702.

(*s*) Zie hierna de Missive van de Magistraat van den Hage aan haar Ed. Groot Mog. van den 24. November 1650.

(*t*) Zie den brief van dezelve Magistraat aan den Stadhouder van den 10. November 1673.

(*u*) In een Certificatie gegeven den 16. Julii 1561. werden in 't algemeen ver-

zeſtig tot denzelven dag des jaars vyftien honderd een en zeſtig: dat het dierhalven is onbedenkelyk, waar by het kan toekomen, dat des onaangezien, in vier zeer aanmerkelyke *acten* van veel vroeger jaaren, van *Burgemeeſters* werd gewaagt. Als eerſt in een Octrooi (*v*) van den een en twintigſten Maart vyftien honderd zeſtien, waar by aan die van den Hage werd vergunt de heffinge en verhooginge van de excyſen op wyn en bier, met uitzonderinge van veele perzoonen. Want *Karel*, als doe Koning van Spanje, na de titels en groete, ſpreekt daarin op deze wyze: „ Alſoo onze welbeminde „ den *Burgemeeſters*, Schepenen en Raidt ons Dorps en Heerlykheyt „ van den Hage in Holland ons getoont hebben, dat wylen enz. Ten tweeden in eene nadere Verklaringe van denzelven Koning wegens den voorſz vrydom der uitgezonderde perzoonen (*w*), zynde van dezelve dagtekeninge als de evengemelde acte, in dezer voegen. „ Ontbieden dairomme denſelven Stadhouder, Preſident en Luyden „ van onſen Raede en Rekeningen, onſen Bailliu, Schout, *Burge-* „ *meeſteren* en Schepenen van den Hage, —— —— dat zy de voorſz. „ perzoonen en een yegelyk van dien, van onſe voorſz Declaratie „ en 't effect van deſen, doen en laeten genieten, enz. Ten derden in zeker Reglement of Ordre van den negen en twintigſten Junii des jaars vyftien honderd twintig (*x*), waarby voorgedragen zynde de agterſtallen, die door het gemeene Lichaam van den Hage moeſten werden betaalt, te gelyk werd voorgeſchreeven en beraamt, op wat wyze alle dezelve zouden werden gequeeten en voldaan. Waar in Keizer *Karel* mede na de titels en groete aldus aanvangt. „ Alſoe „ de *Burgemeeſteren*, Schepenen en Raide van onſen Dorpe en Vry- „ heyt van den Hage ons hier te voern te kennen gegeven hebben, „ hoe het voorſz Dorp en zyluyden en die andere Ingezetenen ter „ cauſe van den oorlogen &c. En ten vierden in een acte van den tienden Junii vyftien honderd twee en twintig (*y*), waarby Keizer *Karel*, na alvoorens te hebben geconfirmeert de Ordonnantie gemaakt by Hendrik *Graave van Naſſau*, als Stadhouder nopende de correctie der Suppooſten, die onvrye perzoonen wyn en bier om geld hadden getapt, aan die van den Hage op nieuws verleent Octrooi tot verdere beteugelinge der vrye Tappers. By welk Octrooi dezelve Keizer na meldinge zyner titels en groeteniſſe al wederom in dezer voegen ſpreekt, „ van wegen onſen wel beminden den „ Bailliu, *Burgemeeſters* en Schepenen onſer Dorp en Vryheyt van „ den Hage in Hollant, ſoe voer hen als voer alle de Ingeſetenen „ derzelver is ons gethoent geweeſt, hoe onſe ſeer lieve en getrou- „ we neve &c. En men zoude groote rede hebben om te twyffelen, of zodanigen uitinge al deugdelyk zy, ten ware de plaatze al-

Dewyl de benaminge in vier vroegere ſtukken voorkomt.

waar

vermelt Burgemeeſteren van den Hage, te vinden onder de Coſtumen van den Hage No. 62. en *Jacob Vermey*, als deszelven jaars Burgemeeſter op den laaſten Januarii 1561. na gemeen ſchryven. *ibid.* No. 45.

(*v*) Gedrukt agter het Berigt van den Hove van Holland *pag.* 115. *en volgende*, en hierna onder Num. XXIX.

(*w*) Hierna te vinden onder Num. XXX.

(*x*) Geregiſtr. in 't eerſte Memoriaal van Sandelyn *fol.* 343.

(*y*) Geregiſtr. in 't tweede Memor. van Sandelyn *fol.* 56.

waar die oorſpronkelyk beruſten, en de Regiſters, waar uit die zyn getrokken, alle vermoeden van ongeoorloofde veranderingen t'eenemaal uitſlooten. Weshalven wy ons te vrede houden deze zwaarigheid aan kundigen te hebben voorgeſtelt, en dezelve in 't midden laaten, tot dat nauwkeuriger onderzoek, gevoegt by ontdekkinge van nog meerder aloude geſchriften zelve, gelegentheid geve, om die te konnen oploſſen. Dog indien onderentuſſchen giſſinge eenige plaatze alhier zoude mogen verdienen, zouden wy van gedagte wezen, ja zelfs wel derven vaſtſtellen, dat de bewoordinge van Burgemeeſteren door de onkunde of onagtzaamheid van den eenen of den anderen Klerk, aan wien de uitbreidinge dier actens is toevertrouwt geweeſt, in de bovengemelde brieven zal zyn ingeſlopen; 't geen ook ligtelyk heeft konnen gebeuren, als men aanmerkt, dat de Cancellerye des Keizers ter dier tyd te Bruſſel wierde gehouden, daar alle Handveſten, Privilegien, Placcaaten en andere beſcheiden, behoorende tot de Nederlanden, wierden opgemaakt, geſchreven en afgevaardigt; en dat men juiſt aldaar geene nette kenniſſe hebbende van de bezondere geſteltenisſe van de Haagſche regeeringe, gevolgelyk als een gewoonlyke trant, (dewyl alle de Hollandſche Steden en ook de voornaamſte Dorpen (z) toen al van Burgemeeſteren waaren voorzien,) in de meergemelde Brieven de benaminge van Burgemeeſteren mede zal hebben laaten invloeyen. En 't is ook aanmerkelyk, dat dezelve benaminge in geene andere 't zy vroegere of laatere actens tot den jaare vyftien honderd negen en vyftig, wanneer 't zeker en bekent is, dat den Hage allereerſt door Koning *Philips* met twee Burgemeeſters is begunſtigt geworden; werd gevonden.

(z) Dit blykt ook onder anderen uit het advys, 't welk de Heeren Raaden van den Hove van Holland in den jaare 1559. gaven op 't verzoek van die van den Hage, om twee Burgemeeſteren te mogen hebben: zeggende „ *dat 'er meer* „ *dan twintig Vlekken waren in Holland, die gelyke Privilegien hadden* als die Suppliaan- „ ten verzogten. Zynde dit advys te vinden hierna onder de Bylaage Num. XLV.

XXIX.

XXIX. HOOFTSTUK.

De oudſte Magiſtratuur alhier, die van Schepenen, al bekend in 1311. *Magtiginge derzelve in* 1325. *om met 's Graafs Hofmeeſter Keuren te mogen maken. Oudtyds aangeſtelt door den Bailliuw, zonder bepaalinge van tyd, tot dat by Handveſt van* 1407. *de tyd der aanſtellinge en 't getal der perzoonen bepaalt is. Vereiſchte hoedanigheden om Schepen te konnen zyn. Bevoegtheid om eene nominatie te maken door de Staaten beveſtigt. De Schepen van* Scheveninge *waarſchynelyk al in* 1407. *in het Geregt geplaatſt. Zyn aanzien voormaals grooter als jegenwoordig. Lyſte der Burgemeeſteren, Schepenen, &c. en hiſtoriele aanwyzinge der veranderingen, in de nominatie en aanſtellinge van de Magiſtraat gevallen.*

NU treden wy toe tot den Schenpens-bank, zynde het oudſte Collegie van de Magiſtratuure van den Hage, (want dat alhier Azinge en Buuren, gelyk wel te Voorburg (*a*), Waſſenaar (*b*), en andere omleggende Dorpen, ooit plaatze zouden hebben gehad, vind men nergens vermelt,) dog deszelfs eerſte opkomſt aan eenen zekeren en vaſten tyd te willen bepaalen, zoude meer op een loſſen grond, dan op egte bewyzen ruſten; hoewel het ten hoogſten waarſchynlyk zy, dat, zoo dra alhier maar een Buurt van zamenwoonende luiden is geweeſt, ook alhier een Schepenſtoel plaatze zal hebben gehad, om alle geſchillen tuſſchen den eenen en den anderen ingezeeten ontſtaande te effenen en beſliſſen, of ook daar over regtſpraake te doen. En of wel men dit maar giſſinge zoude konnen noemen, zoo is 't nogtans zeker en onbetwiſtbaar; dat 'er al in den jaare dertien honderd elf, en zulks naauwelyks zeſtig jaaren na de bouwinge van 't Hof door Koning *Willem*, welke ſtigtinge den eerſten grondſlag van den Hage heeft gelegt, al Schepenen in den Hage zyn geweeſt. Dit zullenwe met onwrikbaare

De Schepens-bank het oudſte Collegie van Magiſtratuur.

Had al in 1311. en vervolgens alhier plaats.

(*a*) Dit is onder anderen kennelyk uit zekere acte, waarby Claes Oom Direxz voor den Raade myns genadigen Heere van Holland conſtitueerde en magtig maakte Dammas Sysman, *om zulck recht als hy voor den Schout, Azinc en Bueren van Voorburch aengeleyt en nog hangende heeft op die erffeniſſen en goeden by Jan Gerritsz van Egmonde agtergelaeten*, in zynen naeme &c. dato den 23. Februarii 1449. *ſtilo Curiæ*. Geregiſtr. in 't derde Memoriaelb. van J. Boſſaert, gequot. H. 1. *l. fol.* 66.

(*b*) Zie ten dezen opzigte mede het bovengemelde Memoriaalb. H. 1. *fol.* 96.

baare bewys-ſtukken, getrokken uit oorſpronkelyke Regiſters, welker egtheid buiten alle tegenſpraake is, klaarlyk betoogen.

Bewezen door een acte van 't zelve jaar.

De eerſte acte, die ons is voorgekomen, waarin woordelyk van Schepenen van den Hage werd geſprooken, is gedagtekent *St. Dionisiusdag des jaars dertien honderd elf*, waarby eenen *Heyne van Loon* voor den Parochipaap van den Hage en *die gemeene Schepenen in die zelve Stede* zekere jaarlykſe renten veſtigde op zyn huys en hofſtede, daar „ hy toen in woonde, eeuwiglyk te geven, en te betalen „ de Kerke in die Hage, den Parochipape en 't Block van overzee, met bepalinge wat ieder daarvan jaarlyks zoude genieten ; zoo als de brief zelf breeder inhoud, dien wy om deszelfs oudheid (want vroegere raakende 's Gravenhage (*c*) zyn 'er ons nooit ontmoet) in 't geheel hebben geplaatſt agter het eerſte deel onzer Beſchryvinge onder de Bylaage Y. *pag.* 832. waar toe wy den Lezer kortheidshalve wyze.

Nog door een bezegelden brief van 1316.

By dezen zullen wy nog voegen eenen tweeden brief, (*d*) dewelke ſchoon vyf jaaren jonger als de voorige, egter meede op eene doorſtekende wyze aantoont, 't geen wy als eene vaſte waarheid hiervooren hebben ter nedergeſtelt. De woorden daarvan zyn deze:

„ *Wy Schepenen in den Hage* doen condt allen luden, „ dat voor ons quam Pieter Janſz van de Veete en belovede „ Danel Coelnaerszoon thien ſchellingen 't s'jaars Hollantſche penningen, ende deſe rente te ghevene Danel voorſz of den thoender deſer letteren, in Valckenburgermarct by ſtaende Cruce op alle „ Jans gueden voorſz, dat hy heeft, ſoe waer dattet ghelegen is, „ binnen den Ambochte van den Haghe, waar 't dat hy des niet en dede, ſoe ſoude Danel voorſz comen mitten Scepenen, of die houder „ der letteren op Janne voorſz of op den gheenen die beſitter waer „ ſyns goeds, en doen hem geven eygen pande by Scepenen ſchattinge; In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen zegele, Gegeven in 't jaer ons Heeren derthien hondert en ſeſtiene op den „ Meydach. (onderſtond) Gecollationeert jegens den originelen „ bezegelden brief, en accordeert by my, (was geteekent)

ADR. BENNINCK.

En klaarder door een tweeden brief

Maar of dit nog niet genoeg zy, zoo gaan wy verder, en zeggen dat 'er niet alleen Schepenen, maar ook ter zelver tyd al een volkome Geregt is geweeſt, beſtaande uit Schout en Schepenen. En dit vind

(*c*) De oudſte brief, welken die van den Hage hebben, is een Octrooi van Graave *Willem van Henegouwen*, gedagtekent, *ſaterdach na St. Margriet des jaers derthien hondert dertien*, ſtaande geregiſtreert in 't Francyne Regiſter, beruſtende ter Kamere van Burgemeeſteren *fol.* 1. behelzende (zoo wy 't wel hebben,) vrydom van eenige Hofdienſten, die die van den Hage den Graave verſchuldig waren; en dat de *Schepenen* met den Rentmeeſter van Noortholland hunne eigen landen mogen ſchatten, 't geen dan verders bekragtigt al 't geen by ons hiervooren *pag.* 2. *en* 3. nopende den gemelden Rentmeeſter is ter nedergeſtelt.

(*d*) Deze brief ſtaat geregiſtreet in 't kleine Francyne Regiſter, beruſtende in 't Heilige Geeſthuis alhier *fol.* 385.

vind ook 't eenemaal zyne beveſtinge in den voorenaangehaalden brief van den jaare dertien honderd zeſtien, waarvan wy de Latynſche woorden, voor zoo verre ze ter dezer zaake zyn dienende, reets hebben opgegeven; en uit welke men ziet, hoe dat *de Schout, Schepenen, Geregte en de ganſche Gemeenſchap van den Hage* aldaar verzogt zynde, om den brief nevens den Graaf met hunne zegels te willen bekragtigen, het zelve ook in diervoegen hebben volbragt. *Nos quoque Scultetus, Scabini, Juſtitia totaque Communitas Ville de Haga predictis teſtimonium, & ut preſens donatio rata, firma & inconvulſa permaneat, ſigilla noſtra propria ad ipſius donatoris preces & inſtantiam preſentibus duximus apponenda.* Meer diergelyke brieven zouden wy ter beveſtinge alhier konnen te borde brengen, zoo wy niet vermeende met de reets bygebragte aan ons oogmerk tot zoo verre te hebben voldaan.

van *Willem van Henegouwen* van den zelven jaare.

Maar op dat men niet zoude denken, dat al het doen van deze Schepenen eenig en alleen hebbe beſtaan in 't verleyen en bezegelen van brieven en 't verrigten van andere kleine dagelyks voorvallende zaaken, zoo hebben wy dienſtig en noodzaakelyk geoordeelt, tot wegneeminge van zulke verkeerde gedagten, alhier op te leveren eene acte, welker ganſche inhoude zonneklaar zal doen zien, dat 'er ook voor 't zelve Geregte volkomen proceduuren en regtsplegingen zyn gehouden, en dat zelfs de Schout, die in de gemelde acte met den naam van *Regter* voorkomt, al ten dien tyde zittinge in Schepensbank heeft gehad tot het bevorderen der Regtzaaken niet alleen, maar ook om het gewysde ter executie te ſtellen. De gemelde acte (*e*) luid in dezer voege:

Proceduuren en regtspleginge al in 1323. voor 't Geregt alhier gehouden

„ *Wy die gemeen Scepenen uter Haghe* maken condt allen lu-
„ den, dat voor den *Rechter en voor ons in die Haghe* quamen Jan Aerntſz.
„ en Gheryt Aelwynszoene van Leyden en toegheden mit ons Hee-
„ ren s'Graven brieven, dat Dierick Veren (*f*) Bavenz. al zyn guet
„ teghens Heeren Pieter van Leyden en Janne voorſz verbonden
„ hadde over ſcout, die Dirck Heeren Pieter ſculdig was; Voort
„ toegheden zy Scepenen brieven van Leyden, hoe zy mit Dirck
„ voorſz geëffent hadden van dier ſcout en van andere ſtucken nae
„ Heeren Pieters doot voorſz, alſoe dat Dirck voorſz ſculdig was
„ bleven nae dier effeninge Janne voorfz vyf pont tien ſchellingen
„ vier penninghen grooten, en Gheraerde voorſz achte pont vier
„ ſchellingen en een penning groote, en hier of begeerden beyde
„ Jan en Gheraert voorſz rechts an zynen goeden in die Hage, al-
„ ſoe verre als 't ſtrecken mochte; Die Rechter gaf hem pande van
„ allen huſen en erven, die Dirck toebehoerden, alſoe alſe Egghe-
„ rick

Bewys daar van uit de hiernevens gevoegde originele acte.

(*e*) Geextraheert uit het voorengem. kleyne Francyne Regiſter *fol.* 172.

(*f*) Dat is *Vrouwen Bavenzoon.* Want *Ver* betekent een *Vrouw*, en die titel wierd aan voornaame Vrouwen gegeven, gelyk nu die van *Me-Vrouwe.* Anth. Matthæus, *de Nobilitate lib.* I. *cap.* IV. *pag.* 24. en in zyne aantekeninge op Joan. de Leidis *Annal. Egmondan. pag.* 235. De Heeren Alkemade en van der Schelling *Beſchr. van den Briel en Voorne* I. *deel pag.* 72. Aantekeninge (3) en *pag.* 370. *No.* IX. H. van Heuſſen, *Beſchr. van 't Biſchdom van Utrecht* I. *deel pag.* 495. Waarby veel meer uit ongedrukte Handſchriften gevoegt zoude konnen werden.

„ rick hier voormaals beſeten hadde, behouden elck man ſyns rechts,
„ diere ſchoene recht op toeghen mochte, en leyden hem beyden
„ eenen dach die pandt te ſcattigen en te eyghenen; en ontboden
„ Dirck voorſz thien daghen of hi 'er yet teghens te ſeggen wiſte;
„ Dirk quam totte dien daghe, en verliede dier ſcout, ende en kond
„ 'er nyets tegens ſeggen, deſe pande, huſe en erve voorſz waren
„ tot eenen erfpagte vuytgheghеven omme achte pont en achtien
„ ſchellingen Hollants 't ſjaers, daer of ſoe nemet Henric Veren
„ Bavenſz twintich ſchellingen Hollants 't ſjaers, blivets zeven pont
„ achtien ſchellingen Hollants 't ſjaers, die hebben wy geſet en ge-
„ ſcat elck pont gelts voor neghen pont, dat coomt elck pont gelts
„ voorſeyt voor ſes pont hooftgelts; Aldus hevet Dirck voorſz be-
„ taelt Janne en Gheraerden voorſz met deſen voorſz renten, over-
„ mits ſes ſchellingen die zy den Gerechte geven, ſeven en veertich
„ pont gelts en twee ſchellingen hooftsgelts Hollants in minderinge
„ van dier ſcout voorſz, en deſe pande en rente voorſz hevet den
„ Rechter Janne voorſz en Gheraert geëygent mit alle rechte; Voort
„ ſoe quam voor ons Claes Weyninck en verliede dat hi ſculdich
„ is in eenen erfpachte Janne en Gheraerde voorſz van den huſe en
„ erve dat Egghericts was, alſoe als hy dat beſeten heeft, drie pont
„ en twee ſchellingen Hollants 't ſjaers: desgelyke quam voor ons
„ Claes Wante en verliede dat hy ſculdig waere Janne en Gheraer-
„ de voorſz in erfpachte van huſe en erve, dat hy beſeten hevet, een
„ en dertich ſchellingen Hollants 't ſjaers; desgelyke quam voor ons
„ Gerert die Saelmaeker en verliede dat hy ſculdich waere Janne en
„ Gheraerde voorſz in erfpachte van huſe en erve, dat hy beſeten
„ hevet, vyf en dortich ſchellingen Hollants 't ſjaers; desgelyken
„ quam voor ons Symon Lyſenszoene en verliede dat hy ſculdich is
„ in erfpachte van huſe en erve dat hy beſeten hevet, vyftich ſchel-
„ lingen Hollants 't ſjaers, daer of ſoe ghevet hy Heynric Veren
„ Bavenſz twintich ſchellingen Hollants 't ſjaers alſoe voorſz is; Dus
„ blivet hy Janne en Gheraerde voorſz ſculdich van de voorſz huſe
„ en erve, dertich ſchellingen 't ſjaers erffelick Hollants; Voort *om*
„ *dat een twie was over die wech die leghet langhes after dat erve*
„ *voorſz* dat Egghericts was, *ſoe hebben wy dat beſcheyden en kennen*
„ *dat van rechte, dat een wech is en bliven ſal van der Houte gaende*
„ *totte an der Vliette van der Spoeye*; In oirconde deſen brieve be-
„ ſegelt mit onſen gemeene zeghele geſchreven in die Haghe des
„ dyndachs nae onſen Vrouwen dach te half oeſte in 't jaer ons
„ Heeren duyſent drie hondert drie en twintich. (onderſtond)

„ Gecollationeert jegens gelyke copie ſtaende in 't
„ oude Francyne Regiſter, *fol.* LXV. LXVJ. en
„ accordeert, by my, (was getekent)

ADR. BENNINCK.

Schepenen van den Hage al in 1325. gemag-

Daarenboven magtigde Graave *Willem van Henegouwen* al in den jaare dertien honderd vyf en twintig de Schepenen van den Hage, om met den Meeſter van zynen Hove aldaar, (welke Amptenaar men in Vrankryk *le Prevoſt de l'Hotel* noemt,) zodanige Keuren en Or-

Ordonnantien te mogen maken op drank- en eet-waaren, wegen, ſtraaten en wateringen, als dienſtig en noodzaakelyk voor den Dorpe van 's Graven-Hage zoude werden bevonden. En op dat die keuren des te beter zouden nagekomen en onderhouden werden, zoo ſtelde de Graaf tegens de overtreders derzelve zekere boeten, zeggende, „ Zoe wie die brake, die verboerde tiegens ons drie pont „ Hollants, alſoe dicke als hi et dede; Voert ſoe wat Coeren dat „ die Scepenen med onſen Meyſter van onſen Hove maken ſullen „ op wegen, op ſtraeten en op wateringen, die houden wi geſtade, „ en wie dairin Scepenen wederſeyde, die verboerde weder elcken „ Scepen viertich ſcellingen, en weder ons alſoe veele als weder al „ de Scepenen; 't geen zoude dueren tot des Graafs wederſeggen. Zulks dat de Schepenen hierdoor als toen verkregen byna al 't geen tot de Burgerlyke beſtieringe ten dienſte der Buurluiden vereiſcht wierd, als zynde het maken van Keuren geen gering gedeelte daarvan. En hierin wierden zy naderhand nog verders beveſtigt door Hertog *Willem van Beyeren* by 't Handveſt, 't geen hy in den jaare veertien honderd zeven (*g*) aan 's Graven-Hage verleende met deze woorden: „ Ende ſoe wes onſe Scepenen voirſz die in der tyt „ weſen ſullen, *mit onſen dagelixen Rechter* keuren ſullen dat ons „ Dorps en Ambochts oirbaer en *onſer Heerlykheyt niet tegens en draget*, dat ſal gehouden weſen van ons en van eenen yegelicken.

tigt, om met 's Graafs Hofmeeſter Keuren en Ordonnantien te mogen maken.

En dewyl in het gemelde Octrooi van den jaare dertien honderd vyf en twintig niet vermelt werd van den Schout of dagelykſchen Regter, maar dat den Schepenen daarinne wierde toegevoegt 's Graafs Hof-Meeſter, om met denzelven de Keuren te maken; zoo moet men, onzes bedunkens, den gemelden Hof-Meeſter alhier in geene andere hoedanigheid aanmerken, dan als repreſenteerende of bekleedende het ampt van den Bailliu in den Hage, gelyk wy alrede hiervooren hebben aangetoont. Dog andere zullen ligtelyk zeggen en beweeren, dat het geenzints volgt, dat de Hof-Meeſter Bailliu zoude zyn geweeſt, alleen omdat de Graaf gewilt heeft, dat de Schepenen met hem de Keuren zouden maken. Want voor eerſt, was, volgens getuigeniſſe van Philips van Leyden, de Rentmeeſter van Noordholland, uit kragte van dezelve zyne bedieninge, Bailliu van den Hage; en ten anderen, was 'er ook zelfs ter dier tyd al een Schout of dagelykſe Rechter, 't zy door den Graaf of wel door den gemelden Rentmeeſter aangeſtelt, die zyne zittinge in Schepensbank hadde, gelyk hiervooren is beweezen. Maar dat het in tegendeel veel meer waarſchynelykheid heeft en eer te denken is, dat de Graaf aan de Schepenen niet hebbende willen geven zodanigen volkomen magt, om over alle wegen, ſtraaten, pleinen en wateringen door den ganſchen Hage, en gevolgelyk ook over 's Graafs grond, als meede op drank- en eetwaaren, na hun goeddunken en wel-

Hoe de Hofmeeſter in dezen is aan te merken.

(*g*) Ook waren die van den Hage by brieve van Hertog *Aelbrecht van Beyeren* van den 20. April des jaars dertien honderd drie en tagtig, zoo als de Magiſtraat in den jaare zeſtien honderd vier en zeſtig aan haar Ed. Groot Mog: te kennen gaf (zie hierna onder de Bylaage No. LXXXVI.) al bevoorregt, *om met den Rechter van den Hage te mogen keuren ſtraeten, plaeten en wedden tot 's Haegs oirbaer en behoef.*

welgevallen te keuren, by dezelve eenen heeft geſtelt, die 's Graafs Domeinen en geregtigheden zoude gade ſlaan, en verhoeden, dat niets wierde gedaan of gekeurt, dat *zyne Heerlykheid zoude tegendragen*, gelyk *Willem van Beyeren* by zyn Handveſt ſpreekt. En dienvolgende dat Graaf *Willem van Henegouwen* daarom zynen Hofmeeſter, die alhier zyn geduurig verblyf hield, en 's Graafs Hof-bewaarde, daartoe verkooren en den Schepenen bygevoegt heeft. En dit zoude ook verders niet duiſterlyk af te nemen zyn daar uit, dat in vervolg van tyden alle de Keuren en Ordonnantien, by die van den Hage gemaakt, ontworpen (*b*) en afgekondigt, de approbatie en goedkeuringe van den Raade Provinciaal, na dat dezelve Raade door Hertog *Philips van Bourgondie* zynen vaſten zetel alhier hadde bekomen, zyn onderworpen geweeſt, gelyk kennelyk is, uit de oude Keuren, die nog voor handen zyn, welke tot een gewoonelyk ſlot zyn hebbende, „ 't Hof gezien deze Ordonnantie en „ Keure, heeft diezelve geapprobeert, en approbeert 't zelve Hof „ mits deezen na haare forme en inhoude; en zomtyds ook met de„ ze clauſule; (*i*) Ende dit al by proviſie en tot anders by denzel„ ven Hove zal weſen geordonneert; of wel met bepaalingen (*k*) „ en veranderingen. Maar dewyl dit alles zaaken zyn, die onder de duiſterheid dier tyden bedolven leggen, en gevolgelyk, dat al 't geene men daaruit zoude willen haalen, meer beſtaat uit loutere giſſingen, of op zyn beſt genomen, uit waarſchynelykheden, dan gegrond op vaſte bewyzen, (gelyk het zekerlyk by zommige zal wer-

(*b*) Zie Ordonnantie geconcipieert by den Geregte van den Hage op het verhuuren van de Vleeſch-banken in de Hal, en het ſlagten van allerhande zoort van Vleeſch, geapprobeert by 't Hof den 20. April 1556. geregiſtr. in 't vyfde Memoriaalb. van J. van Dam, *fol.* 125-134. Waarvan het begin aldus luid: „ Gezien by den Hove van Hollant de navolgende geconcipieerde Voerwaerden „ van den huure, Keuren en Ordonnantien gemaekt by Bailliu, Schout en Ge„ rechte van den Hage op de Vleeſchhalle en de Vleeſchhouders in den Hage: en het ſlot: „ heeft 't voerſz Hof dezelve Keure in der forme, als goet en deug„ delyk geapprobeert en approbeert dezelve mits dezen, ordonnerende den „ Bailliu, Schout en Gerechte van den Hage dezelfde te publiceren en te ach„ tervolgen, &c. Actum in den Hage den xx. Aprilis anno xvc. ſes en vyf„ tig naer Paeſſchen by Heeren *Gerardt* Heere *van Affendelft*, Eemskerk &c. „ eerſte Raidt Preſiderende, *Guilyn Zeghers van Teghem*; Heere van Waſſenho„ ve, Aerntsberge &c. Ridderen, Meeſters *Carel van der Nytſen*, *Chriſtiaen de Waert*, *Dominicus Boot*, *Dammas van Drogendyck* en *Quintyn Weytſen*, Raetsluyden van Holland. In kenniſſe van my,

ondertekent, J. DAM.

(*i*) Zie Ordonnantie en Keure op 't verkoopen van koorn, op de Molenaars en 't bakken en verkoopen van brood, zynde van den 29. Julii 1564. en geapprobeert den 27. Octob. 1564. Geregiſtr. in het derde Memoriaalb. van Ernſt *fol.* 191.

(*k*) Ordonnantie op het werpen van vuylniſſe op de ſtraaten in den Hage: „ geapprobeert mit limitatie, als in dezen; wel verſtaende dat die boeten, die „ by eenige Suppooſten van den Hove ofte heure huysgezinne uyt ſaeke van „ dezen ſullen werden verbeurt, geexecuteert ſullen worden by den Subſtituit „ van den Procureur-Generael, naer ouder gewoente. Actum den 16. Decemb. 1566. (ondertekent) TH. DE WOERDEN. Geregiſtr. in 't vierde Memor. van Ernſt *fol.* 107.

werden opgevat,) zoo zullen wy 't voor 't jegenwoordige tot nadere ontdekkinge in 't midden laaten, en dus liever overgaan tot het onderzoek, by wien de Schepenen in die vroege tyden zyn aangeſtelt.

En dit meenen wy niet duiſter te weezen; want als men ſlegts inziet de commiſſie van *Ghysken van Ammers*, hiervooren reets aangehaalt, zoo zal daaruit zonneklaar blyken, dat dezelve wierden verkooren door den Rentmeeſter van Noortholland, in de hoedanigheid van Bailliu van den Hage; want of wel de voornoemde *Ghysken van Ammers* by de gemelde commiſſie aanbevolen wierd het Bailliuſchap van den Hage te bedryven en te bewaren, zoo geſchiede het niet anders dan op het verzoek en ter bede van den gemelden Rentmeeſter, die als toen een Geeſtelyk perzoon zynde, zelfs het Bailliuws-ampt niet konde bedienen, gelyk wy hiervooren hebben aangewezen; En derhalven belaſte de Graaf, „ dat hi eenen „ Scoute ſal ſetten in 't Hage-Ambocht, *ſoe wien onſen Rentmeeſter* „ *wil*; en allen ambochten, die tot 'er voerſz Bailliuſcip en Scout- „ ambocht behoeren, *alſe Scepenen te ſetten*, Kerkmeyſters, &c. „ die ſal hi ſetten, ofdoen, aendoen en vernuwen, alſoe dicke als „ 't oorbaerlic es, *en et onſen Rentmeeſter voerſz oerbaerlic dunken* „ *ſal*, en hierof ſal hi onſen Rentmeeſter goede reekeningen of „ doen, *alſoe dicke als hyſe hem vermanen ſal &c.* In voege dat het daaruit klaar is, niet alleen, dat de Rentmeeſter van Noortholland als Bailliu van den Hage de Schepenen aanſtelde, maar ook dat het in zyn vermogen ſtond, om dezelve af te zetten en te vernieuwen, zoo menigmaal als het met zyn welgevallen en goeddunken zoude overeenkomen, zonder in 't minſte aan eenigen tyd gebonden te wezen. Al het welke nog op een uitſtekender wyze te zien is, in de commiſſie, die Hertog *Willem van Beyeren* aan *Adam van Berwaerde* als Bailliu van den Hage verleende St. Catharina-dag dertien honderd zeven en vyftig, hiervooren in de lyſt der Bailliuwen in 't geheel te vinden. Dit ſchynt nog zelfs ſtand gehouden te hebben geduurende de regeeringe van Hertog *Aelbrecht van Beyeren*; tot dat eindelyk deszelfs zoon en opvolger *Willem van Beyeren* den zesden van dien naam daar in veranderinge maakte, wanneer hy in den jaare veertien honderd zeven die van den Hage, „ om datſe hem gun- „ ſtelyk en willentlyk dat morgengelt gegeeven hadden, gelyken an- „ dere zyne Landen, en Steden, met verſcheide voorregten be- „ gunſtigende, ook onder dezelve gaf, dat de Schepenen alle jaar „ op ſinte Catharinen dag door den Bailliu van den Hage zouden werden verkooren, en dat dezelve een jaar lang zouden dienen: want dus ſpreekt hy, „ voirt ſoe hebben wy om des gemeene oir- „ baers wille onſen goeden luden voirſz ſulke gratie gedaen en ge- „ conſenteert, conſenteeren en willen, *dat onſe Wailgeboerne luden* „ *en Huysluden binnen onſen voirſz Ambocht geſeten, ſamentlyk in on-* „ *ſe Gerechte weſen ſullen en ons Dorp en Ambocht regeeren* tot onſer „ eeren en ter beſter oirbaer, alſoe dat onſe Bailliu, die nu is of na- „ maels weſen ſal, *uit onſen goeden Wailgeboeren en Huysluden* voor- „ noemt alle jair op ſinte Catharynen dach kyeſen en ſetten ſal ze- „ ven goede eerſaemige Mannen, die drie jaer after een, binnen „ onſen Ambocht woenſtat gehouden hebben, Scepenen te weſen „ in onſen Dorpe en Ambochte voirſz een jair lang, die men alle „ jair

De Schepenen wierden in vroege tyden door den Bailliu aangeſtelt, zonder bepalinge van tyd.

't Geen geduurt heeft tot dat by Octrooi van 1407. de tyd der aanſtellinge en 't getal der Schepenen is bepaalt.

Uit wat perſoonen de Bailliu die moeſte kiezen.

„ jair verſetten ſal, op ten jairsdach voirſz en anders niet, ten wair „ of eenig van die Scepenen ſtorve binnen s'jairs, ſoo ſoud men „ eenen anderen goeden man in ſyn ſtede ſetten, die dat jair voirt „ uyt Scepen weſen ſoude.

Wat vereiſcht werd om Schepen te wezen.

Twee zaaken ſtaan ons hierop in 't voorbygaan aan te merken: Eerſtelyk, dat om Schepen te werden, by dit artikel alleen vereiſcht werd, dat de zodanige drie jaaren agtereen binnen den Ambagte van den Hage moeſte gewoont hebben, zonder dat verders daarby eenig gewag werd gemaakt, hoe verre dezelve den anderen in den bloede of zwagerſchap moeſten beſtaan, of wat jaaren iemand moeſte bereikt hebben, eer hy tot Schepen konde verkooren worden; waarontrent wy niet en weeten, dat in vervolg van tyden by eenig Octrooi, Handveſt of anderen voorregtbrief ooit is voorzien geworden. Het eenigſte, datmen vind, is, dat *Schepenen*, volgens 't Handveſt van *Philips van Bourgondie* van den jaare veertien honderd twee en vyftig, *zouden moeten zyn gegoet tot hondert Nobelen en daerenboven.*

In 1656. by 't Hof in twyffel getrokken, of de Magiſtraat bevoegt was, tot het maken van de nominatie.

En ten tweeden, dat aan den Bailliu 't eenemaal werd gelaaten, om uit *de goede Welgeboerene en Huysluiden binnen den voornoemden Ambocht gezeten*, tot Schepenen aan te ſtellen, de zodanige die hem zoude welgevallen, 't geen in den jaare zeſtien honderd zes en vyftig aanleidinge gaf, dat de Heeren Raaden van den Hove van Holland (aan wien in dien tyd de jaarlykſe nominatie der Haagſche Regeeringe door haar Ed. Groot Mogende wierde toegezonden, om daarop te hebben derzelver berigt en advys,) in twyffel trokken, of die van den Hage wel bevoegt waren de nominatie ter verandering hunner Magiſtratuure te konnen maken; 't geen zy ook by Miſſive van den 24. November des gemelden jaars haar Ed. Groot Mog. in bedenken gaven; die daarop by Reſolutie van den 28. Novemb. daaraanvolgende, de Regeerders van den Hage gelaſten, „ aan haar Ed. Groot Mogende copielyk over te zenden, en des „ noods zynde, in *Originali* te exhibeeren de Privilegien, die de„ zelve mogen hebben, om de nominatie van de Magiſtraat der „ voorſz plaatze te doen, en dat daaruyt de electie zoude moeten „ geſchieden 't Welk by de Magiſtraat zynde agtervolgt, zoo ver„ ſtonden de Staaten van Holland den 15. Septemb. 1657., dat con„ form 't oud gebruik op voorgaande nominatie als boven, en uit „ het getal van de genomineerde, de electie by haar Ed. Groot Mog. „ zoude geſchieden; gelyk wy dit alles hierna te zyner plaatze breeder zullen verhaalen. Of nu onder de Privilegien by die van den Hage tot onderſteuninge van hun vermeint regt aan de Staaten overgegeven, ook zy geweeſt het Octrooi van Hertog *Philips van Bourgondie* van den 18. Maart veertien honderd een en vyftig na den loope van den Hove (hier na te vinden onder de Bylaage *Num.* xx.) waar by de gemelde Graaf aan denzelve van den Hage vergunde, „ dat „ die twee en dertich alle jairen op ſinte Katarynen avont op *Dorps* „ *huyze van den Hage* zouden vergaderen, en aldair kieſen, eer ſy „ ſcheyden uten huyſe, by der meeſte ſtemmen, viertien perſoonen „ dair vuyt onſe voirſz Stedehouder en Raide van Hollant, -- -- -- „ of onſe Bailliu aldair in der tyt weſende, by hueren bevele kie„ ſen ſullen ſeven perſoonen nair hueren goeddunckeu &c. *'t welk*

„ *zoud-*

„ *zoude duuren den tyd van de als toen ingewilligde tienjaarige bede en* „ *daaren t'eynde na zyne wederſeggen.* Dan of zy nog eenige andere brieven ten voorſz einde hebben overgelegt, is by ons in onzekerheid; en het ſchynt, dat de Heeren Ståaten van Holland, op alle dezelve weinig of geen aanſchouw hebben genomen, gemerkt by de laaſtgemelde Reſolutie van den 15. September 1657. alleen gezegt werd, dat de nominatie en electie zoude geſchieden volgens *'t oud gebruik.*

Dog by de Stadten daar in volgens 't oud gebruik beveſtigt.

Dewyl onder de zeven Schepenen, die (gelyk wy zoo even hebben gehoort,) het Geregt van den Hage zyn uitmakende, althans nog een werd gevonden wegens den Dorpe van *Schevelinge*, zoo ſtaat ons nu dienvolgende t'onderzoeken, wanneer dezelve in 't voorſz Geregt allereerſt plaatze hebbe bekomen. Alhoewel dit met den eerſten opſlag duiſter ſchynt te wezen, zoo vind nogtans hetzelve, onzes oordeels, zyne opheldering grootelyks in eenige omſtandigheden, welke klaarlyk aantoonen, datmen den tyd daarvan niet gevoegelyker kan brengen, dan tot den gemelden jaare veertien honderd en zeven, wanneer de Schepensbank alhier door Hertog *Willem van Beyeren* eerſt zyne vaſte en regte geſtalte heeft gekregen; gemerkt te vooren daar van niets zeker was, als ſtaande eenig en alleen aan 't welgevallen van den Rentmeeſter van Noortholland, als Bailliu van den Hage, zodanige perzoonen tot Schepenen te verkiezen, die hem goeddagte, *mits datze waren goede Welgeboorene luiden en Huisluiden die drie jaaren binnen den ambagte van den Hage gewoont hadden.*

Wanneer de Schepen van *Scheveninge* in 't Geregt van den Hage allereerſt plaats heeft bekomen.

Waarſchynelyk in 1407.

De eerſte en voornaamſte omſtandigheid dan, die ons tot dit begrip heeft gebragt, is, dat den Hage en Schevelinge van alle oude tyden onder eene Jurisdictie en Schependom hebben gezeten, en met den anderen zoo naauw zyn vereenigt geweeſt, dat deze twee Dorpen eenen Regtbank en Vierſchaar hebbende uitgemaakt, het dienvolgende ook 't eenemaal waarſchynelyk is, dat uit beyder ingezetenen luiden zyn verkooren, die gezamentlyk het welwezen hunner plaatzen en gemeene inwoonderen hebben waargenomen. En hierin werden wy des te meer geſterkt, als men inziet de woorden van 't meergemelde Octrooi, waarby de Graaf wil, *dat onſe Wailgeboerene luden en Huysluden binnen onſen voirſz Ambochte geſeten, ſamentlyk in onſe Gerechte weſen ſullen en ons Dorp en Ambocht regeeren.* Want het was ter dier tyden zeer gemeen, dat eenige Dorpen onder eene Vryheid en Poortregt werdende gebragt, den naam van het voornaamſte en aanzienlykſte Dorp wel behielden, maar dat egter uit ieder Dorp, na maate van deszelfs vermogen, een zeker getal van Schepenen en Regeerders wierde verkooren, die dan met den anderen een gemeen Geregt en Vierſchaar uitmaakten, en gelyke wetten, Voorregten en Privilegien genooten, zoo als met verſcheide voorbeelden (*l*) zoude konnen werden aangetoont en be-

Rede en bewys daarvan uit verſcheide omſtandigheden getrokken.

(*i*) Dus wierden omme den jaare veertien honderd dertien de Dorpen *Spanbroek*, *Upmeer*, *Hensbroeck*, onder eene Jurisdictie en Poortregt verzamelt met den naam van *Spanbroek*. *Hoogwoude* en *Eders-woude*, onder den naam van *Hoogwoude*. *Weſtwoude*, *Ooſterblokweer* en *Weſterblokweer* onder den naam van *Weſtwoude*. *Hem* en *Veenhuyſen*, de ſtede te hieten *Hem*. *Wognum*, *Oude Bucswoude*, *Nieu-*

beweezen. Dog of 'er in den beginne meer perzoonen, dan een, wegens Schevelinge in den Schepensbank van den Hage hebben gezeten, konnen wy niet zeggen, en vinden ook nergens daarvan iets aangetekent.

Maar ten anderen, tot wat laatere tyden zoude men de Schepen van Schevelinge in den Geregte van den Hage konnen brengen, dewyl geene zaaken of voorvallen zig opdoen, waaruit men met eenigen ſchyn zoude konnen beſluiten, dat hy lange na den gemelden jaare veertien honderd en zeven daarinne eerſt is geplaatſt geworden. En zoo men dit al eens wilde onderſtellen, zoo zoude men ten minſten ook met eenen redenen moeten bybrengen, waarom in de Regeeringe zoo groote veranderinge was gemaakt: want de Schepenſtoel moeſt, volgens het meergemelde Handveſt van Hertog *Willem van Beyeren* uit zeven Schepenen beſtaan; en derhalven, zooze alle van den beginne af uit Welgeboorenen en Huisluiden van den Hage waren genomen, zoo zoude immers daaruit noodzakelyk moeten volgen, dat 'er naderhand een van die zeven Haagſche Schepenen zyne plaatze zoude hebben verlooren, en dat 'er daarentegen een uit den Dorpe van Schevelinge zoude zyn ingeſtelt; 't geen niet te denken, veel min zonder bewys aan te nemen is.

Wierd niet alleen tot het behandelen van regtszaken, maar ook tot het verrigten van't burgerlyk beſtier nevens de andere Schepenen geroepen.

Behalven dat het immers klaar is, gelyk het vervolg zal aantoonen, dat 'er al in den jaare vyftien honderd een en dertig een Schepen wegens Schevelinge in den Geregte van den Hage volkomentlyk zittinge heeft gehad, en zelfs tot zoo verre, dat hy ook niet alleen tot het behandelen van Regtszaaken, maar ook tot het verrigten van het Polityk en Burgerlyk beſtier nevens de andere Schepenen van den Hage is geroepen, en overzulks met hen in gelyk gezag en waardigheid dezelve plaatze aldaar heeft bekleedt. Dit alles zal men volkomen bewaarheid vinden in zekere acte, waarby het Hof in den jaare vyftien honderd drie en vyftig (wanneer de nieuw gekoorene Schepenen op ſinte Catharinendag van de jaaren 1552. en 1553., om redenen hierna breeder te melden, op geene wyze tot het aanvaarden van hunnen dienſt te brengen waren) vier uit dezelve, en daaronder den Schepen van Schevelinge met naame *Jacob Symonſz*, middelerwyle magtigde „ en ordonneerde, omme „ te verſtaen over alle gewoonlyke ſtipulatien van Scepenen-brie- „ ven, Certificatien, Procuratien, Tolle-brieven, en diergelyke, „ die

Te zien uit een

Nieuwe Bucswoude en *Watweyde*, de ſtede te noemen *Wognum*. *Zybekerſpel* en *Bennebroek*, onder den naam van *Zypekerſpel*. By brieven gegeven in den Hage op onzen lieven Vrouwendach Purificatio in 't jaar ons Heeren duyſent vier honderd en derthien na den loope van onzen Hove. „ Item ſulke Hantveſten en „ Brieven ſprekende van woirde te woirde als voirſz ſtaet, hebben die van *Ab-* „ *benberk*, *Twyſch*, *Midwoude* en *Lambertskage*, dair die ſtede of heten en weſen „ ſal *Abbenkerke*, wtgenomen, dat men wt drie en viertich der Ryckſten kye- „ ſen ſal negen Scepenen, dats te weten, wt vyftien den rykſten van *Twyſch* „ drie Scepenen; wt ſeven den rykſten van *Midwoude* twee Scepenen; En wt „ ſes den rykſten van *Lambertskage* eenen Scepen; welke drie en viertich voir- „ noemt jairlyks kyeſen ſullen wt *Abbekerke* en wt *Lambertskage* eenen Raet, en „ wt *Twyſch* ende wt *Midwoude* eenen Raet, En dat recht ſal men beſitten in „ der Prochie van *Abbenkerke* op xxv. roeden na den kerkhove. *Datum & ac-* „ *tum ut ſupra*. Geregiſtr. in 't Boek *Privilegia I.* cas. C. *fol.* 192-195. *verſo.* 201. enz.

„ die men vermach of gewoenlic es voor die van den Hage te ex- authori-
„ pedieeren, zoe wel onder het gemeen als onder hoer privé zeghel fatie van
„ *in communi forma*; Voerts recht te doen van gaſt- en buyten- den Ho-
„ partyen, erfcheydingen, viſitatien van nedergeſlagen en dierge- ve van
„ lyke kenniſſe te mogen nemen; den Exeys, Craen en Craen-dien- 1553.
„ ſten, Vleyshalle en andere diergelyke te verhuyren, en voorts
„ tot allen anderen goeden en incommen van den Hage goet, ſcarp
„ toezigt te nemen, dezelfde in 't openbaer en den meeſt daer voo-
„ ren biedende op te veylen en te verpachten, naer ouder gewoen-
„ ten; die reekeninge particulier van dien, mitsgaders van den *Sco-*
„ *le*, Thienden, penningen en diergelyke up te nemen, gelyk men
„ na ouder gewoenten, coſtumierlick es te doen, ordonnantien
„ van arbeyts-loon van nootlicke werken, vacatien, en ander den
„ Hage aengaende te paſſeren en te expediëren. En hoewel de bovengemelde acte (*m*) is van den jaare vyftien honderd drie en vyftig, zoo moet men niet denken, dat de voornoemde *Jacob Symonſz* als doen voor de eerſtemaal als Schepen van Schevelinge is gecommitteert en aangeſtelt geworden, nadien men hem in die hoedanigheid al op 't jaar vyftien honderd negen en dertig en vervolgens vermeld vind. En 't is ook niet waarſchynelyk, dat hy juiſt de eerſte is geweeſt, die tot die waardigheid is gevordert. Indien 'er eenige Regiſters of aantekeningen voor handen waren van de perzoonen, dewelke in die tyden de Magiſtraats-ampten hebben bekleed, zekerlyk zoude men daaruit wel andere in vroegere jaaren ontdekken, maar dewyl zulke Regiſters niet te vinden zyn, en dat wy ook tot de oude papieren en Chartres van den Hage geen toegang hebben, zoo moeten wy het verdere daar laaten.

Maar men zal ligtelyk zeggen, dat nadien 'er geen Schepenen van Schevelinge, immers met naamen werden vermelt gevonden, dan na den jaare vyftien honderd, het dienvolgende ten hoogſten waarſchynelyk zy, dat 'er eerſt een wegens het gemelde Dorp in den Schepensbank is geſtelt geworden, ten tyde als het Collegie van Welgebooren Mannen alhier wierde vernietigt of quam op te houden; 't welk voor zoo verre wy hebben konnen nagaan, omme den jaare vyftien honderd is voorgevallen, als wanneer het Crimineele aan den Schepenſtoel is gevoegt; en dat mitsdien de geene, die in des Bailliuws Vierſchaar wegens Schevelinge zittinge hadde, in Schepensbank is overgebragt en verplaatſt geworden. Dit ſchynt wel eenige bedenkelykheid te hebben, maar gemerkt ons van deze verplaatzinge nooit eenig blyk, veel min bewys is voorgekomen, zoo kan men hetzelve niet hooger opneemen dan voor giſſinge; en derhalven zullen wy ons tot nadere ontdekkinge, middelerwyle moeten vergenoegen met het geene wy reets uit goede beſcheiden hier boven hebben bygebragt.

Eene zaake moeten wy alhier nog byvoegen, te weeten dat alhoewel men bevind, dat de Schepen van Schevelinge by vervolg van tyden, zelfs lang na den jaare zeſtien honderd, alle de voorverhaalde

(*m*) Deze acte is in 't geheel te vinden hierna, in de Naam-Lyſte der Burgemeeſteren, Schepenen, enz.

Heeft thans alleen zittinge over criminele en halsſtraffelyke zaaken.

de zaaken met en nevens de andere Schepenen heeft helpen verrigten (*n*), hy egter (zoo wy onderregt werden) thans niet anders werd geroepen dan over Crimineele en hals-ſtraffelyke misdaaden; in voegen dat men met regt zoude mogen beſluiten, dat de jegenwoordige Schepensbank ſlegts uit zes perzoonen is beſtaande, immers dat alle civile zaaken en proceduuren by zes Schepenen werden behandelt en afgedaan. De rede dezer veranderinge en ook de nette tyd, wanneer dezelve is ingevoert, hebben wy niet konnen ontdekken en vinden ook daarvan geene acte of Reſolutie, waarby de meergemelde Schepen in 't zitten over Civile Regtsplegingen, tranſporten, het maken van keuren, enz. is uitgeſloten geworden; zulks dat wy uit gebrek van beter en meerder beſcheid ons niet en ſchamen al wederom onze onkunde opentlyk alhier te kennen te geeven. Onderentuſſchen is het zeker en gewis, dat de Schepen van Schevelinge in voorige tyden niet alleen zynen rang onder de andere Schepenen heeft gehad na den tyd zynes dienſt (zynde juiſt niet altyd onderaangeſtelt nog ook met uitdrukkinge, dat hy aldaar wegens Schevelinge zat, gelyk wel in laatere tyden) maar dat hy nu en dan met en nevens de afgaande Schepenen is gevallen (*o*) onder de Vroetſchappen, zoo als onder anderen te zien is in *Cornelis Cornelisz Jongeneel* (*p*), dewelke eenige jaaren Schepen hebbende geweeſt, daarna onder de Vroetſchappen is geplaatſt geworden.

Het Polityk beſtier in 1560. van Schepenen aan Burgemeeſters overgebragt.

Wat nu aanbelangt den dienſt der Schepenen van den Hage in 't algemeen. Hierontrent ſtaat aantemerken dat in voorige tyden aan dit Amptgenootſchap was toevertrouwt niet alleen de oeffeninge van hooge, middele en laage jurisdictien, als zynde de adminiſtratie en behandelinge van alle Regtszaaken, zoo van misdaad (na dat het Crimineele van de Vierſchaar der Welgebooren Mannen, aan Schepensbank was overgebragt) als van Burgerlyk geſchil, het maken van Keuren en Ordonnantien, en zoo voorts; maar ook het ganſch beſtier en bewind over alles, wat den Burgerlyken ſtand, de bewaa-

(*n*) Dat de Schepen van *Schevelinge* nevens de andere Schepenen over alle tranſporten, conſtitutien van renten hebbe geſtaan, blykt uit menigvuldige brieven, waarvan wy 'er ſlegts een verkort zullen bybrengen; „ Wy *Jacob van Dorp* „ en *Cornelis Cornelisz Jongeneel*, Schepenen in den Hage doen condt allen luden, „ dat voir ons gecomen zyn Cornelis Heynrickſz Boon, Lenert Willemſz &c. „ en bekennen ſchuldig te weſen *N. N.* &c. Actum in den Hage den 13. De„ cemb. 1562. Dat deze *Jongeneel* te Schevelinge t'huis hoorde en wegens het zelve Dorp in den Schepens-bank van den Hage zat, is te zien uit de hierna volgende lyſte van Burgemeeſteren, Schepenen enz. en Hooft, *Nederl. Hiſt.* 1. *Boek pag.* 119. Hy was ook Regent van 't ſinte Pieters-Gilde op Schevelinge.

(*o*) Het tegendeel werd egter by de Regeerders van den Hage beweert in 't Requeſt, 't geenze in den jaare zeſtien honderd een en twintig aan de Staaten van Holland overgaven, om te hebben een *permanente Vroetſchap*, en vermeerderinge van 't getal; alwaar zy als een vaſte waarheid ter nederſtellen, *dat de Schepen van Scheveninge onder de Vroetſchappen niet werd gerekent.*

(*p*) Hy werd in een Certificatie van den 11. Maert 1565. (hierna onder de Coſtumen te vinden No. LX. *pag.* 50.) duidelyk benoemt met den titel van Vroetſchap. Hy was in 1560. tot Catharina 1563. Schepen wegens *Schevelinge*, en wierd den 3. Januarii 1564. in die qualiteit opgevolgt door *Adriaen Koenen*: en in 1568. wierd wegens het gemelde Dorp Schepen *Jongeneel Cornelisz* ongetwyffelt na doode van zynen voorn. vader.

waaringe der plaatze van 's Gravenhage en bedieninge haarer goederen en inkomſten betrof. Dog alle deeze zaaken hen eindelyk te zwaar en te laſtig vallende, deden zy al in den jaare vyftien honderd twee en vyftig en vervolgens (*q*) daar over aan Keizer *Karel* als Graave van Holland hun beklag, en verzogten dat hen even *als andere grootere en kleine Steden en veele opene bevoorrechte Dorpen* en *Vlekken in Holland*, mede tot hunner hulpe en byſtand mogten werden toegevoegt, *Burgemeeſteren en Toezienders van 't gemeen welvaaren van den Hage*, &c. hoewel vrugteloos; tot dat zy ten laaſten in den jaare vyftien honderd negen en vyftig (*r*) by adviſe (*s*) van den Hove van Holland door Koning *Philips den II.* wierden begunſtigt met twee Burgemeeſteren, boven het getal der Schepenen, die jaarlyks aldaar wierden gezet, gelyk wy reets onder het voorige Hooftſtuk breeder hebben aangetekent; waardoor de Schepenen als doen voor 't grootſte gedeelte wierden ontheven van den laſt, bewind en bezorginge van verſcheide zaaken, de Policie en Burgerlyken welſtand van den Hage betreffende, welke vervolgens aan de Burgermeeſters by Inſtructie, die zy in den jaare vyftien honderd zeſtig deswegen bequamen, wierden opgelegt en aanbevolen: blyvende niettemin (gelyk in andere Steden en Dorpen) de adminiſtratie en behandelinge van alle Regtsplegingen teenemaal aan Schepenen.

(*q*) Zie hierna onder de Bylaage Num. XXXIX. enz.
(*r*) Hierna te vinden onder de Bylaage No. XLVI.
(*s*) Mede hierna onder de Bylaage No. XLV.

XXX. HOOFTSTUK.

De opkomſt der Collegien van Raaden of Vroedſchappen onzeker. Wie door de Rykdommen in de Steden verſtaan wierden, en wat aandeel die hadden in de beſtieringe van zaaken. Oĉtrooyen tot het getal, en verkiezinge der Vroedſchappen behoorende, van tyd tot tyd eenigzints verandert. Van het ampt der Vroedſchappen in 't algemeen; en byzonderlyk der Haagſche. Verminderinge van derzelver vermogen in 1560.

't Begin en opkomſt der Collegien van de Raaden of Vroedſchappen buiten geheugen.

WY moeten, in dit opzigt, een weinig afwyken van onze voorige ſchikkinge, waarby wy onderſtelden, dat de ampten van Bailliu, Burgemeeſteren en Schepenen genoegzaam bekend waren, en dat niet nodig was, derzelver aard en eigenſchappen na te ſpeuren. Dog belangende die Vergaderingen van de Raaden der Steden, die op de eene plaats *Oud-Raaden* of *Raaden*; op de andere na het getal, *veertigen*, *zesendertigen*; en in het algemeen Vroedſchappen genoemt werden, vind men, dat de Schryver van het wel zeer geleerd, maar onbeſcheiden boek, genaamt *Begin, Voortgang en Eind der vrye en der gewaende Erf-gravelike Bedieninge in Holland en Weſt-Vrieſland* (*a*), voordraagt een gevoelen, 't geen zeer veel verſchilt van het geen de Heeren Staaten van Holland in den jaare vyftien honderd zeven en tagtig voorſtelden in het Berigt (*b*) 't geen zy doe uitgaven nopende de geſteltenis van 's Lands Regeeringe. Want daar de Heeren Staaten zeggen, dat de Collegien van de *Raeden* of *Vroedſchappen* der Steden, *zoo oud zyn als de Steden, ofte immers, dat geen memorie en is van haare beginſelen.* Daar beweert hy in tegendeel (*c*), dat het in de vroegere tyden aan de Gemeente, dat is de gegoede burgerye had geſtaan, over alle zaaken van gewigt te raadplegen, waartoe zy door de Magiſtraat ontboden wierd. Tot dat ter gelegentheid van de tweeſpalt tuſſchen de Hoeks en Kabeljaauws-gezinden, Hertog *Aelbrecht van Beyeren* zoude hebben gevonden een ſtaatkundigen trek, om onder ſchyn van Handveſt en Voorregt, de Gemeente op eene ongevoelige wyze van haar oud en wel gegrond regt te ontzetten. Welk ſpoor naderhand

't Gevoelen van den ſchryver der Erfgraaft. Bedien. in Holl. wederlegt.

(*a*) Uitgegeven in den jaare 1683. gedrukt te Amſterdam by Jan Rieuwertſz in 8. en toegeſchreven aan Mr. *Jan Uytenhagen de Myſt*, Advocaat.

(*b*) Gearreſteert in den Hage den 16. Julii, en nader tot Haarlem den 16. Octob. 1587. te vinden in 't groot Placcaatb. 1. *deel fol.* 39. Hooft *Nederl. Hiſtor.* 27. *boek*, *pag.* 1213. *en volgende.* S. van Leeuw. *Bat. Illuſt. pag.* 1394.

(*c*) 21. *Hooftdeel* van 't gemelde werkje, en nog iets in het 23. *pag.* 345. 346.

hand door Hertog *Philips van Bourgondie*, niet ſlegts opgevolgt, maar merkelyk uitgeſtrekt zoude zyn geworden. Dit verdient dan kortelyk een weinig opgeheldert te werden

Men vind in de oude Geſchriften veelmaals gewag gemaakt van de *Rykheid* of anders van de *Rykdom*, welke in de Steden nevens de Magiſtraat genoemt werd in gevallen, waarin iets wezentlyks ten opzigte van 't gemeene lighaam der Stad beſloten wierd. Deze *Rykheid*, *Rykdom* of ook *Rykdommen* werden meeſt al genoemt na Schout, Burgemeeſteren en gemeene Vroetſchap; maar de wyze zoo der uitdrukkinge, als der zaaken, ontrent welke zulks voorkomt, zyn zoo verſcheiden, dat wy niet ligts genoeg hebben gevonden, om dienaangaande eenig voldoende berigt te geven. Onderentuſſchen brengen de uitdrukkingen duidelyk mede (*d*) dat die *Rykdom* iets te zeggen hadde. Gelyk het nu is een natuurlyk gevolg in de beſtieringe der zaaken, (*e*) dat gevraagt werde het gevoelen en toe-

Rykdom; wie daar door wierden verſtaan.

Wat aandeel dezelve in

(*d*) Zie Handv. van Alkmaar van den 26. Maart 1450. onder de Handveſten dier Stad, *pag.* 24. „ Alſoo een wyle tyts geleden ſekere geſchillen en „ tweedrachten opgereſen en uytſtaende geweeſt ſyn tuſſchen den *ghemeynen Rykdom*, ende die van der *Vroetſchap* onſer goeder ſtede van Alckmaer onderlinghe, uyten welken, enz. En in 't vervolg: „ toonende en ſeggende, hoe „ dat onſe *Gerechte ende die alinge Ryckdom*, *Vroetſchap*, *'t Lichaem onſer voirſchreve* „ *Stede*, die een mitten anderen vruntlicken ende eendrachtelicken overkomen „ en overdragen waren, als dat enz. Zoo melden ook de Aartshertogen *Maximiliaan* en *Philips van Ooſtenryk* in 1485. zelfs „ van de gemeene buuren, *Vroet-* „ *ſchap* en *Rykheyt*, en alle die ingeſetenen van der Hage en Haghe-ambocht, aangehaalt 1. *deel.* 1. *Hooftſt. pag.* 10. (*e*). Wanneer ook in den jaare 1443. by de Staaten van Holland gedelibereert wierd op middelen, om te voldoen de ſomme gelds, die den Wendiſchen ſteden belooft was by Tractaat tot Koppenhaven geſloten, zeiden de Gedeputeerden der ſteden Haarlem en Delft in ſubſtantie, dat zy geene propoſitien wiſten te doen, „ mer woud men hem yets „ goets mede geven, dat wouden ſy gerne 't huys brengen an hoeren medege- „ ſellen *Vroetſcap* en *Rycdom*, ende d' beſte dairinne doen, &c. 1x. Memor. van „ Roſe *fol.* 59. *verſo.* En men zie voorts 't geen dien aangaande met opzigt tot de Stad Amſterdam verhandelt werd by Commelyn *Beſchr. van Amſt.* 2. *deel* v. *boek.* 1. *Hooftſt. pag.* 746. Als mede 't geen wy verders hierna *pag.* 90. over deze zaake hebben aangetekent.

(*e*) Ten dezen zullen wy tot een voorbeeld bybrengen het antwoord, 't geen eenige Steden gaven op de pointen, waarop de Ridderſchap en Steden van Holland, Zeeland en Vriesland den 17. Mei 1444. in den Hage beſchreven waren: als onder anderen, „ Op dat punt van wegen te vinden, hoemen de gelden „ van den Contracte van Coppenhaven betalen zal, is den Steden van Hollant „ opgedaen die antwoirde die die Ridderſcip van Hollant gegeven hebben, die „ welke die Gedeputeerden van de Steden begeerden in geſcrifte te hebben; „ Ende dairop hebben geantwoirt die *Steden van Hairlem*, van *Delff*, van *Leyden*, „ van *Amſterdamme*, van der *Goude* en van *Rotterdamme*, *dat zy van dier zaeken* „ *niet mede en hebben van hoirrer Vroetſcip*, *Rycheyt en gemeynten*, *dat te conſenteren*, „ gelyc die Ridderſcip geraemt hebben, gelyc zy voir deſen tyt menichwerf „ verantwoirt hebben, mar willen die ramynge van der Ridderſcip gaerne *elc* „ *in den hoeren horen Vroetſcippen*, *Rycheiden en gemeenten opdoen*, *en wes zy dairan* „ *werven konden*, weder overbrengen, als zy eerſt ſouden konnen.

„ Op dat punt van de leeninge mynen genadigen Heeren te doen, is den „ voirſz Steden oic overgegeven die antwoirde van den Ridderſcip van Hollant „ in geſcrifte en die voirſz Steden van *Hairlem*, *Delff*, *Leyden*, *Amſterdamme* en „ *Rotterdamme* hebben geantwoirt, *dat zy van dien punte oic van hoeren Vroetſcippen*,

de beſtieringe van zaaken had.

toeſtemminge der geener, die naderhand den laſt zullen moeten ondergaan, zoo levert die wyze van overweginge ook uit een betoog, dat in die tyden, wanneer de Vroedſchappen, zelfs na zyne gedagten, nu al waren ingevoert, de *Rykdom* der Steden nog zoo niet veronagtzaamt wierd, of zy quam nog te zamen op ontbod der Magiſtraat, en gaf haare gedagten op. 't Geen een overblyfzel was van den ouden trant van regeren onder de Noordſche volken, en oude Duitſchen. En dewyl zulks gevonden werd na die tyden, dat de gemelde Schryver der Erf-gravelyke bedieninge meent, dat de Vroetſchappen uit ſtaatkunde zoude ingevoert zyn, zoo zietmen dat die Schryver, die genegen is alle de daaden onzer Graaven ten ergſten te duiden, de Deductie der Staaten wel kragtig tegenſpreekt, dog zonder evenwel den waaren oorſpronk der Vroedſchappen beſcheidentlyk aan te toonen; waarom wy veiligſt agten, ons te houden aan 't geen de Heeren Staaten ter gemelde plaatze zeggen, *dat immers geen memorie is van derzelver begin.*

Dog hoe het daarmede in 't algemeen moge gelegen zyn, wy ſtellen in opzigt van den Hage in 't byzonder vaſt, dat aldaar het Collegie van de Vroedſchap niet lang na veertien honderd zyn beſlag zal hebben gehad, hoewel wy daarvan voor het jaar veertien honderd drie en veertig (*f*) geene meldinge vernomen hebben.

Onzeker uit hoeveel Leden het Collegie der Vroedſchappen alhier in den beginne hebbe beſtaan.

Uit hoeveel Leden het meergemelde Collegie in den beginne hebbe beſtaan, is ons om de bovengemelde rede mede t'eenemaal onbekent; maar zeker is 't, dat het daarna veele en verſcheide veranderingen onderworpen is geweeſt, en niet altyd in eene en dezelfde geſtalte is gebleven. Hertog *Philips van Bourgondie* vermeerderde het zelve (*g*) by Octrooi van den 18. Maart veertien honderd een en vyftig na den loope van den Hove, tot *twee en dertig notable perzoonen Buurluyden in den Dorpe van den Hage*, gevende denzelven magt, „ om alle jairen op St. Katreinen avont op *Dorps huyſe van* „ *der Hage* te vergaderen en aldaer te kieſen eer zy ſcheyden uyt- „ ten huyſe by der meeſte ſtemmen vierthien perſoonen, dair vuyt „ onſe Stedehouder en Raide voirſz. —— of onſe Bailliu aldair „ by hueren bevele kieſen zouden zeven perſoonen na huere goet- „ dunken om Scepenen te wezen, enz; voegende verders daarby, „ ende indien eenich van de voirſz twee en dertich perſoonen afly- „ vich worden, zoe zouden in de ſtede van des dooden die een en „ dertich of alſoe veele als 'er dair blyven ſullen, kieſen en ſtellen eenen „ an-

By Octrooi van 18. Maart 1451. *ſt. Cur.* 32. perzoonen aangeſtelt, met magt,

„ *Rycheiden en gemeenten niet mede en hebben dairin te conſenteren, mar willen oic die* „ *zaeke elc in den hoeren duechdelic verboirſcippen, en wes ſy dairof werven konden* om „ myns genadichs Heeren begeerte te volcomen, zoe wouden zy nochtans elc „ in hoir perſoon mit hoeren vrienden, —— —— mynen genadigen Heeren wt „ hoeren boedel leenen, enz. Breeder te vinden in het x. Memor. van Roſe *fol.* 7-10. *verſo.*

(*f*) De eerſte acte, die ons is voorgekomen, waarin woordelyk van de Vroedſchappen van den Hage werd vermelt, is een Ordonnantie van den jaare veertien honderd drie en veertig, waarby *de Schout, Schepenen en gemeene Vroetſcip mit de H. Geeſtmeeſters van den Hage* vaſtſtellen, hoe de goederen der armen, die van den H. Geeſt leven of aelmoeſen ontfangen van 't H. Kruys-gilde, zouden erven en ſuccederen; in 't geheel gedrukt te vinden in 't *eerſte deel* XVII. *Hooftſt. pag.* 567.

(*g*) Hierna te vinden onder de Bylaage No. XX.

„ anderen, om 't getal altoes vol te houden; 't welk zoude duuren „ den tyd van de als toen tien jaerige bede, en daeren tende na „ 's Graefs wederſeggen. Ende dit ſchynt (hoewel onzeker hoelang) al eenigen tyd geduurt te hebben, want in veertien honderd een en tagtig werd in 't mandement gegeven by *Maximiliaan* en *Maria* den 1. Octob. des gemelden jaars, duidelyk gemag gemaakt van *Scepenen en Raide onſer Stede van der Haige*, (*b*) en in 't Octrooi 't geen Hertog *Philips van Ooſtenryk* in den jaare veertien honderd vyf en tagtig (*i*) verleende, wert niet alleen geſprooken van de Rykheyt, maar ook van de *Vroetſchap van den Hage*. Waarna het evenwel in 't verloop zal zyn geraakt. Want by het tweede Artikel van de ordonnantie (*k*) van den jaare vyftien honderd vier en twintig nopende het doen van 's Haags rekeningen &c. blykt, dat die van den Hage in de uitgave hunner rekeninge hebben gebragt verſcheide poſten „ wegens reyskoſten en vacatien, gedaen „ in de jaeren 1510. 11. 12. 13. en 14. in 't vervolgen van 't Bail„ liuſchap van den Hage jegens Heer *Willem Oem*, en *om te hebben* „ *vernieuwt heure Privilegie van de Vroedſchappe*: 't geen zy dan ook eindelyk van Keyzer *Maximiliaan*, als voogt over *Karel*, zynen zoonszoon, by brieve van den agt en twintigſten Maart vyftien honderd dertien verwierven. Dog hoe en in wat voege dit Handveſt is leggende, of wat hetzelve vervat, zyn wy t'eenemaal onkundig, overmits wy daarvan geen affchrift hebben konnen bekomen. Niettemin hebben wy in een oud boek met de hand geſchreven, beruſtende ter Finantie van Holland, het navolgende uittrekzel gevonden; „ den 28. Maert 1513. wierd den Buuren en Rykdom van „ den Hage vergunt, (zynde het contrarie by den Bailliu, Schout „ en Geregte verzogt) een Vroedſchap van vierentwintig perſoo„ nen, voor de eerſtemaal te kieſen van 's Keizers wegen, by den „ Grave van *Egmont*, *Everhardi* Preſident van Holland, *Vincent* „ *Corneliſz* Rekenmeeſter en *Loo* (*l*) Advocaat van Holland, en „ dat uyt de nutſte, rykſte, bequaemſte en wyſte Mannen van den Ha-

om de jaarlykſe nominatie van Schepenen te maken, &c.

't Geen geduurt heeft tot dat in 1513. het getal der Vroedſchappen geſtelt wierd op 24. perzoonen.

(*b*) Ibid. No. XXV. (*i*) Aangehaalt in 't *eerſte deel pag.* 10. (*e*).
(*k*) Hierna in 't geheel gedrukt onder de Bylaage Num. XXXII.
(*l*) Deze was Mr. *Aelbrecht van Loo*, die, voor zoo verre wy hebben konnen nagaan, ontrent den jaare vyftien honderd tot den voorſz ſtaat wierd verheven: zynde de eerſte, die ons in die hoedanigheid te vooren is gekomen. Na dat hy het Griffierſchap van den Hove van Holland van den twaalfden September vyftien honderd vyf tot den eerſten April vyftien honderd agt hadde bekleet, wierd hy in vyftien honderd tien tot Extraordinaris en daarna tot Ordinaris Raad gevordert; waaromme hy in een acte van den agtſten Maart vyftien honderd twintig *ſtilo Curiæ* (geregiſtreert in het tweede Memoriaalb. van Sandelin *fol.* 75.) gequalificeert werd *Raad en Advocaat van den Lande*. 't Was buiten twyfel deze zelve, ten wiens opzigte Mr. *Floris Oem van Wyngaerden*, Penſionaris der Stad Dordregt, zoo men nu zou mogen beweeren, met de uiterſte rede, gezegt hebbende, dat die twee ampten niet by een man teffens behoorden te werden bedient; zoo daarover, als over het verdedigen van het Stapelregt dier Stad, zoo wreedelyk vervolgt wierd; dat Koning *Karel* onze Graaf, zelfs uit Spanje, aan de Magiſtraat van Dordregt een brief afzond, gedagtekent den zesden Decemb. vyftien honderd agtien. Waarby de gemelde Mr. *Floris* op eene zoo ganſch ongewoone wyze beſchuldigt werd, mitsgaders de Magiſtraat ſcherpelyk gelaſt, denzelven *Floris* terſtond, na 't zien van dien brief, af te zetten van het Penſiona-

„ Hage. zynde dit Octrooi geregiſtreert in 't Francyne Regiſter ter „ Graaffelykheids Rekenkamer, *folio* 77. Uit een willige Condem-

ſionariſſchap, zyn wedden aftenemen, en binnen twaalf uuren uit de Stad te doen vertrekken, en zynen raad nergens in te gebruiken, indien zy 's Graafs toorn wilden myden. Zoo gevaarlyk was het onder de regeeringe van dien gedugten Vorſt voor 's Lands en der Steden regt te ſpreeken. Dus ongehoort ging hy in ballingſchap, en de Magiſtraat, zonder eenig vertoog voor haaren moedigen en loffelyken Bedienaar en Raadsman te doen, liet hem opgeoffert aan den haat zyner vyanden. Maar zoo deed niet de vroome *Adriaen*, doe Kardinaal en Biſſchop van Tertoſa, namaals Paus onder den naam van *Adriaen de VI.* Dees zynes vriends gedagtig, bragt door ernſtig ſchryven te weeg, dat Graaf *Henrik van Naſſau* Stadhouder van Holland, &c. eenige committeerde, die zyne zaak onderzoeken zouden. 't Welk geſchied zynde, is Mr. *Floris* onſchuldig bevonden, en weder in eer en ſtaat herſtelt, ja tot het Raadsheers-ampt in den Hove, gevordert geworden. zie Matth. Balen *Beſchr. van Dordregt*, *pag.* 810. *en volgende.*

De gemelde *Aelbrecht van Loo* bleef ondertuſſchen beide zyne Ampten behouden, en was in vyftien honderd agtien een der Gevolmagtigden van Koning *Karels* wegen op het ſluiten van de continuatie van 't Beſtand tuſſchen den voornoemden Koning van Spanje, Graave van Holland &c. en den Hertoge *Karel van Gelre*, waarvan de acte, gedagtekent den 24. Febr. des gemelden jaars, te vinden is in 't eerſte Memoriaalb. van Sandelin *fol.* 180.

Aelbrecht van Loo den vyfden Januarii vyftien honderd vyf en twintig ſtervende (zie eerſte Memoriaalb. van Sandelin *fol.* 349. *verſo.*) had tot opvolger in 't voorſz Advocaatſchap Mr. *Aernt van der Goes*, wiens acte van aanſtellinge, gedagtekent den 16. Mei des gemelden jaars, geregiſtreert ſtaat in 't derde Memoriaalb. van Sandelin *fol.* 89. Onder de voorwaarden, waarop hy wierd aangenoomen, „ wilden de Gedeputeerden van *Leiden* wel expreſſelyk, dat hy zy„ ne reſidentie zoude houden in den Hage, en dat hy geen ander officie en „ zoude mogen bedienen met het voorſz Advocaatſchap, waarvoor hy jaarlyks „ tot een wedde zoude genieten vier honderd gulden. Wie voor den meergemelden *van Loo*, Advocaat van 't Land, thans bekend onder den eertitel van Raadpenſionaris, zy geweeſt, hebben wy tot nog toe niet konnen ontdekken. In eene Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 26. April 1555. werden deze drie navolgende in ordre opgetelt; Mrs. *Aelbrecht van Loo*, *Frans Coebel* en *Aernt van der Goes*; waaruit men zoude beſluiten, dat Mr. *Frans Coebel* den voornoemden *Aelbrecht van Loo* zoude zyn opgevolgt, 't geen eenigzints ſchynt aan te loopen tegens de woorden van de bovengemelde acte, medebrengende, „ dat de Staeten eendragtelyken hebben aangenomen Mr. *Aernt van der Goes*, „ Licentiaet in de Rechten, omme te wezen Advocaat van den gemeenen Lan„ de van Holland en Weſt-Vrieſland, tot ſulken proffyte, emolumenten en „ vervallen, als wylen *Mr. Aelbrecht van Loo zyn Voerzaete in officie* gehadt en ge„ noten heeft, &c. Want *Aelbrecht van Loo* onmiddelyk voor hem genoemt werdende, ſchynt daardoor de voornoemde *Coebel* als uitgeſloten te werden. Dog wanneer gezegt werd, dat *Aernt van der Goes* zal genieten 't geen *Aelbrecht van Loo* zyn Voorzaat in officio genoten had, is het niet precis noodig, dat *Aelbrecht van Loo* geweeſt zy de onmiddelyke Voorzaat: maar zulks geeft alleen te kennen, dat hy wierd aangenomen, niet op zulke voorwaarden als *Frans Coebel*, maar op zulke als *Aelbrecht van Loo* had genooten. 't Geen in die tyden nodig was, omdat de Opvolgers niet altoos erlangden, 't geen hun naaſte Voorganger had verkregen: maar wel eens minder en zomtyds wel meer. Op dat men evenwel niet in twyffel zoude trekken of de voornoemde *Frans Coebel* het voorſz Advocaatſchap wel ooit bedient heeft, zoo kan ſlegts ingezien werden de Reſolutie van den 14. Decemb. 1560. waarby „ *Dirk Coebel van der Loo* werd „ toegevoegt een wanbais van Satyn of twaalf ponden daarvoor, mits dat hy „ de Staaten leveren zoude alle de Regiſteren of Memoriaalen by zynen vader

„ Mr.

demnatie (*m*) op zekere acte, waarby de Regeerders van den Hage den ontfang van den wyn en bier-impoſt (zynde als toen de eenigſte inkomſten van den Hage,) ſtelden en verzetteden in handen van zes perzoonen, zoude men moeten beſluiten, dat de gantſche Magiſtraat in vyftien honderd zeventien uit zes en twintig Leden hebbe beſtaan; want zeggen zy aldaar: „ Ende of 't gebeurde, dat God „ nyet en wil, dat den excys den voornoemden ſes perſoonen of- „ handich gemaect worden, dat zy geen ontfang dairof en hadden, „ zoe beloefde die van den Gerechte en Vroetſchap voernoemt en „ elcx voer een xxvj. deel de voorfz zes perſoonen te helpen dra- „ gen alle die laſten, daer voeren zy hen verbonden zullen hebben, enz. Dog dit getal ſchynt met het voorige niet wel over een te komen, waarvan de regte oorzaak ons onbekent is.

Na verloop van eenige jaaren bequamen die van den Hage weder een ander Privilegie, waarby het voorfz getal van vierentwintig Vroedſchappen wierde vermindert, en gebragt tot op de helft, in welken ſtaat het voorfz Collegie zedert tot nu toe is gebleven. Hier van zouden wy t'eenemaal onkundig zyn geweeſt, zoo ons niet elders ware ontmoet een Verklaaringe van *Herbert Voſmeer*, „ dat „ hy gezien en gelezen heeft het Octrooi van Keizer *Karel* van „ den jaare 1525., waarby de gemelde Graaf in den Hage ſtelt twaalf „ Vroetſchappen. Van dit getal werd ook gemeld in 't Octrooi, (*n*) 't welk dezelve Keizer den 20. Mei 1553. aan de Magiſtraat van den Hage verleende, om zekere excys te mogen heffen op wyn en bier voor den tyd van zes jaaren, alwaar de gemelde Graaf aldus ſpreekt: „ Alzoe onſe lieve en getrouwe die eerſte en andere „ luyden van onſen Raide in Holland ons onlancx geadverteert heb- „ ben van den ſtaet en 't achterheyt van der Wet en Regeerders van „ onſe *Vryheyt van den Hage*, en byzundere, dat de *zeven nyeuwe* „ *Schepenen* en *twelf Vroetſchappen of Raden*, dewelke onſe lieve „ en

Door Keizer *Karel* in 1525. vermindert tot twaalf.

„ Mr. *Frans Coebel* zaliger gedagteniſſe in zynen tyd *Advocaat van den Lande* ge- „ houden, mitsgaders alle andere ſtukken den Staaten toekomende, onder hem „ ruſtende. Wyders is aanmerkelyk, dat de welgefondeerde aanmerkinge van Mr. *Floris Oem van Wyngaerden* zoo weinig indruk maakte op de gemoederen van de Staaten, dat zy niet nalaaten tot hunnen Advocaat te verkiezen den gemelden Mr. *Frans Coebel* Heere *van Loo*, alſchoon hy zoo wel als Mr. *Aelbrecht van Loo* was Raad in den Hove, werdende zyn naam als Raad gevonden van 1513. tot 1532. (ziet Regiſter E. *van Crimin. Sentent. fol.* 43. 47. *verſ.* 171. *verſ.* 186. *verſ.* 1. Memor. van de Jonge *fol.* 104. *verſ.* 120. *verſ.* en elders meer.) Waarom ook bezwaarlyk t'huis te brengen is, wanneer hy kan hebben geſungeert, als gelet werd, dat Mr. *Aernt van der Goes* al in den jaare 1525. en zulks kort na de dood van Mr. *Aelbrecht van Loo*, tot Advocaat van den Lande wierd aangeſtelt. By al het welke wy nog alleen voegen zullen, dat Mr. *Aernt van der Goes* dien agtbaaren ſtaat bekleedde tot den jaare vyftien honderd vier en veertig, wanneer hy dien afſtaande, door zynen zoon Mr. *Adriaen van der Goes* wierd opgevolgt, daartoe by de Staaten aangenoomen zynde den 30. Januarii 1544. Hy deed eed den zesden Februarii daaraan, uitwyzens de acte van aanſtellinge, geregiſtreert in 't eerſte Memoriaalb. van J. van Dam *fol.* 29. *verſo.* Wie verders na hem tot die Waardigheid zyn verheven geworden, is al te werreldkundig, dan dat wy ons daarmede zouden ophouden.

(*m*) Deze acte van Willige Condemnatie is gedagtekent den 21. Novemb. 1517. en geregiſtreert in 't eerſte Memoriaalboek van Sandelin *fol.* 150-154.

(*n*) Te vinden hierna onder de Bylaage *Num.* XXXIX.

„ en getrouwe Neve die Heere van Bueren, —— op St. Katrey-
„ nen dach den 25. van den maend van November leſtleden aldaer
„ in den Weth geſtelt en gecommitteert heeft, geenen eedt en heb-
„ ben willen doen na ouder gewoente. Hoewel nu uit het hierbo-
ven aangehaalde klaarlyk blykt, dat aan den Hage zodanigen Privi-
legie is gegeven, zoo hebben wy nogtans hetzelve nooit gezien;
en konnen derhalven uit gebrek van bewys alhier deswegen niet bree-
der zyn.

Verzoek van de Magiſtraat in 1621., om te hebben een permanente Vroetſchap en vermeerderinge van perzoonen, waaruit de Regeeringe zoude beſtaan.

In den jaare 1621. verzogt de Magiſtraat aan de Staaten van Hol-
land by Requeſte, „ dat haar Ed. Groot Mog. wilden gelieven,
„ hen Supplianten te vergunnen een *permanente* Vroetſchap, en dat
„ het getal van twee en twintig (alzoo de Schepen van *Scheveninge*
„ niet gerekent word onder de Vroetſchappen,) mogte werden ver-
„ meerdert op agt en twintig perſoonen. De redenen, die zy tot
grondſlag van dit hun verzoek bybragten, beſtonden voornamentlyk
hierin: „ dat de regierende Burgemeeſteren en Schepenen *na oude*
„ *Coſtuymen* ook Vroetſchappen waren, en afgaende ook Vroet-
„ ſchappen bleven, ter tydt en wylen toe zy mede verandert wier-
„ den. Zulks dat als uyt het Corpus van 's Gravenhage buyten de
„ Vroetſchappen eenige bequaeme perſoonen tot regeerende Ma-
„ giſtraeten wierden voorgeſlagen, en by zyne Furſtelyke Genade
„ daertoe wierden geëligeert, nootelyk moeſte volgen, dat jaarlyks
„ zeker getal van de oude Vroetſchappen haere plaetzen moeſten
„ ruymen voor de afgaende Magiſtraeten, die Vroetſchappen bleven;
„ welke veranderingen de Supplianten (zoo zy zeiden) voor den
„ welſtand van 's Gravenhage in veele manieren zeer ſchadelyk von-
„ den. Dog nadien by haar Ed. Groot Mog. daarop geen beſluit
wierde genomen, zoo bleef de Regeeringe als toen in haare
voorige gedaante; tot dat eindelyk zedert den jaare zeſtien honderd
twee en zeventig eene geheele andere ſchikkinge daar inne is gebragt
geworden, gelyk wy reets hiervooren *pag.* 68. hebben aangemerkt;
en waardoor dan de Vroetſchap is geworden als een vaſt en afzon-
derlyk Collegie, uit twaalf perſoonen beſtaande, „ welkers Leden
„ eens verkooren zynde, hun leven of Poorterſchap lang geduuren-
„ de, dienen, daarze van te vooren alle jaar op St. Catharinen-dag met
en nevens de andere Magiſtraats-perzoonen, wierden vernieuwt, in
diervoegen als wy uit de middelen van het voorſz Requeſt hier bo-
ven hebben aangehaalt.

Dog by de Staaten daarop niet gediſponeert.

Waarin het Ampt der Vroetſchappen beſtaat.

Wat nu aanbelangt het ampt van de Vroedſchappen in 't algemeen.
De Heeren Staaten beſchryven hetzelve by hun bovengemelde Ver-
toog in dezer voege: „ Aan deze Amptgenootſchappen ſtaat het alleen,
„ te ſtemmen, te beſluiten en ordre te ſtellen op alle zaaken, die 't ge-
„ meene Land of de Stad van elke in bezonder aangaan: en wat zy
„ ſtemmen, beſluiten of verordenen, werd by de ganſche burgerye
„ gevolgt. En 't is daaromme ook dat zy doorgaans *Raden*, en ook
zomtyds *Wysheid* genoemt worden, 't welk met Vroedſchap op een
en 't zelve uitkomt, dewyl *Vroed* niet anders betekent dan *wys*.
Die van *Leiden* in den jaare veertien honderd agt en veertig (*o*) voor
den

Derzelver onderſcheide benaminge.

(*o*) Te vinden in 't eerſte Memoriaalboek van den Griffier Jacob Boſſaert, getekent G. 1. l. *fol.* 53. *verſo.*

den Raade Provinciaal gedagvaart zynde, om te antwoorden in zekere zaake, betreffende hunne Handveſten en Privilegien, verzogten langer uitſtel, „ om dat zy alvoorens hunne *Wysheid* en *Vroet-* „ *ſcip* dairom moeſten vergaderen, en by een doen commen. Te *Delft* droegenze den naam van *Raadsmannen*, als onder anderen te zien is uit de acte (*p*), waarby de Magiſtraat den Graaf ontſlaat van alle zyne beloften, uitgenomen die van zyne huldinge, gedagtekent Mey avont dertien honderd vyf en vyftig, waarvan het begin aldus luid. „ Wi Schout, Scepenen en *Raetsmannen* der Stede van „ *Delf* doen cond allen luden, &c. En vermits zy uit de aanzienelykſte en meeſtgegoedſte der ganſche Burgerye wierden verkooren, droegenze ook by ouds den naam van *Rykdom* (*q*). Welke benaaminge Aerts-Hertog *Maximiliaan* en zyn zoon *Philips* ook aan de Vroedſchappen in den Hage gaven by hunnen brief van den jaare veertien honderd vier en tagtig, zeggende, „ wy hebben ontfan- „ gen die oitmoedige Supplicatie van onſen geminden Bailliu, Schout, „ Schepenen en *gemeene Rykdommen van onſen Dorpe en plaetſe van* „ *den Hage in Hollant*. En Keizer *Karel* willende, dat de Treſoriers van den Hage alle jaaren hunne rekeningen zoude doen voor twee Commiſſariſſen, ordonneerde by het XVII. Artl. van de meergemelde Ordonnantie en Sententie van den jaare vyftien honderd vier en twintig, „ dat het zoude geſchieden op 't Stadhuys met ope- „ ne deuren, daerover geroepen onſen Bailliu, Schout, Schepenen „ en eenige van den *Rykdom van den Hage*; waardoor niet anders verſtaan moet werden dan de Vroedſchappen, gelyk onder anderen klaar te zien is uit de commiſſie, welke het Hof den derden Decemb. vyftien honderd drie en vyftig verleende „ op Mr. *Cornelis* „ *Suys* Raed des Keiſers in Holland en *Geryt van Rennoy*, Meeſter „ van de Rekeninge, om ter preſentie van den Bailliu, Schout, „ Schepenen en *Vroetſchap van den Hage* te procederen tot hooring- „ ringe en ſluitinge van de rekeninge van dezelve van den Hage.

Of onder het woord *Rykdom* de Vroedſchap ook verſtaan werd.

Wel is waar, dat onder de benaaminge van Rykdom (*r*) niet altyd begrepen werden de Vroedſchappen. Want het is kennelyk, dat

(*p*) Geregiſtreert in 't boek Noodholland Æ. L. 25. *fol.* 100.

(*q*) Zie Velius, *Beſchryv. van Hoorn*, alwaar *pag.* 393. ſtaat: *Namen der Vroetſchappen, Raden of Rykdom* (*by outs zoo genoemt*).

(*r*) Dat door de bewoordinge van Vroedſchappen en Rykdommen juiſt niet altyd beduid werd een zoort van Magiſtratuure, is onzes oordeels, al te bekent, dan dat wy 't met veele bewys-ſtukken zouden behoeven te beveſtigen. Een eenig voorbeeld zal hiertoe genoeg zyn; en wel inzonderheid 't welk men vind in een' acte, by ons reets opgegeven ter gelegentheid van de beſchryvinge van *Scheveninge* (1. *deel. pag.* 41.), alwaar, gelyk men weet, nooit eenig Collegie van Vroedſchappen plaatze heeft gehad. En in welke acte nogtans klaar en duidelyk werd geſprooken van *Rykdommen en Vroedſchappen tot Scheveninge*. Want als 'er in den jaare veertien honderd vyf en zeſtig een ſcheidinge en deelinge zoude werden gemaakt van de goederen, voordeelen en profyten, welke de Haagſche en Schelingſche kerken tot dien tyd gemeen bezeten hadden, „ rees „ 'er een hevig geſchil tuſſchen de Kerkmeeſters van den Hage ter eenre, en „ de Kapelmeeſters van Scheveninge *mit ſommige van den Rykdommen en Vroetſchap-* „ *pen tot Scheveninge* ter andere zyde. Waardoor niet anders kan en moet verſtaen werden, alsdat *zommige van de rykſte en wyſſte van het gemelde Dorp* zig ten voorſz

dat in oude tyden geene beeden door de Graaven, ja zelfs door de Magiſtraaten mogten werden ingevordert, ten zy dezelve met de meeſte ſtemmen des *Rykdoms*, dat is van zulke burgeren en ingezetenen, die daarin te gelden en te dragen hadden, waren ingewilligt, en dat zonder derzelver inwilliginge, geen omſlagen gemaakt, geen ſchoten gegaart, geen accyſen en impoſten opgeſtelt of eenige gelden ten laſte van de Steden, Dorpen of Landſchappen op intereſſen geligt mogten werden. En het is ook daaromme, dat zy daarover geroepen zynde, niet alleen hunne toeſtemminge moeſten geven, maar dat zelfs de brieven, die-ten laſte van zodanigen Stad, Dorp of plaatze wierden verleden, gemeenlyk mede in derzelver naame wierden uitgegeven en bezegelt; luidende op deze of diergelyke wyze: „ Allen den geenen die deſen onſen brief zullen zien of hoo-„ ren leſen, ſaluyt, mit kenniſſe der waerheyt. Wy Bailliu, Schout „ en gemeen Scepenen in den Hage doen condt allen luden, dat wy „ by conſente, goeddunken en believen van onſe gemeene Buyren, „ Vroetſcip, *Rykdom* en alle die inwoonende van den Hage en Ha-„ ge-ambocht om noit oirbair van onſen Dorpe om die meeſte ſcade „ mitten minſten te verhoeden, wel en wittelycken verkoft hebben „ N. N. En om dat wy gemeen Schepenen mitten gemeenen *Ryk-*„ *dommen* en ingezetenen van den Hage en Hage-ambocht willen, „ dat alle deſe voirſz voirwairden en geloften vaſt en onverbroken „ gehouden worden, zoo hebben wy Schepenen onſen gemeen ze-„ gel an deſen brief gehangen, &c.

Wat eigentlyk de verrigtinge der Haagſche Vroedſchap zy.

Dit nu genoeg gezegt zynde van de geſtelteniſſe en benaaminge der meergemelde Amptgenootſchappen in 't algemeen, zoo zoude de ordre der zaaken wel vereiſchen, dat we ook in 't byzonder melden, waarin eigentlyk de magt der Haagſche Vroedſchappen voorheen gelegen zy geweeſt, en hoe verre dezelve zig hebbe uitgeſtrekt, vermits het Collegie van de Vroetſchappen in den Hage in veele deelen verſchillende is met de voorſz Amptgenootſchappen in de bovengemelde Steden. Om dit wel te doen, zoude men de tyden moeten onderſcheiden; gemerkt het Collegie der Haagſche Vroedſchappen niet altyd in eenen en den zelven ſtaat is gebleven, maar van tyd tot tyd zodanige veranderingen is onderhevig geweeſt, dat het ons zeer bezwaarlyk zoude vallen, daarvan een behoorlyke beſchryvinge te konnen opleveren. Te meer om dat wy ons van de vereiſchte bewys-ſtukken ontbloot vinden, behalven datmen in de Inſtructie van den jaare vyftien honderd zeſtig, waarby den Burgemeeſteren, alsdoen nieuwelyks ingeſtelt, wierd voorgeſchreven, *wat zy te doen zouden hebben*, de magt der voorſz Vroedſchappen zodanig beſnoeit en bepaalt vind, dat de Magiſtraat niet ſtipt gehouden en gebonden is derzelver advys te innen, dan *als 't noot is*; en zulks, dat het ſchynt aan 't oordeel van den Bailliu, Schout, Burge-

Derzelver magt by de Inſtructie van 1560. merkelyk vermindert.

voorſz einde voegden by de Kapelmeeſters. Dit is te aanmerkelyker, omdat de benaaminge van Vroedſchap iets ſtedelyks medebrengt, en men zeer zelden van Vroedſchappen gemeld vind, als in opzigt van Steden of zodanige Vlekken, die Stede-regten genoten. Hoedanige zyn 's *Grave-zande*, van welker *Vroedſchap* op 't jaar veertien honderd zeven en twintig werd geſproken by Anth. Matth. *Anal. vet. ævi Tom.* VI. *pag.* 108. van den druk in 8. en andere plaatzen meer.

gemeesteren en Schepenen t'eenemaal gestelt en gelaaten te zyn, of het nodig en dienstig zy, het advys, goeddunken en besluyt van 't voorsz Collegie, op de voorkomende zaaken, die in overweeginge werden gebragt, in te nemen; hoewel men bevind, dat de Regeerders van den Hage by zommige tyden en gelegentheden zig van dien magt niet eveneens hebben bedient; dog het is egter zeker en bekent, dat het vermogen van de Vroedschappen daardoor allengskens zoo zeer is vermindert, dat het gemelde Collegie thans meer in naam dan in daad bestaat.

Zulks thans meer in naam dan in daad bestaat.

De Magistraat niettemin van tyd tot tyd in aanmerkinge genomen hebbende, dat de Vroedschappen voor hunnen dienst geene de minste belooninge, voordeel of erkenteniſſe genoten, besloot ontrent den jaare zeventien honderd zestien, in navolginge van verscheide Hollandsche Steden, eenen zilveren penning, bekent met den naam van *Vroedschaps-penning*, te laaten maken, ter waarde (zoo wy onderregt werden) van dertig stuivers, om aan ieder Lid, verschynende, zoo menigmaal de Wet tot het delibereren of concluderen over zaaken de Politie en welwezen van den Hage betreffende, by een zoude werden geroepen, zodanigen penning uit te deelen.

Oorspronk en beschryvinge der zoo genaamde Haagsche Vroedschapspenningen.

De *eerste*, die men in 't ligt zag komen, (op de nevenstaande plaat getekent No. 1.) verbeeld aan de eene zyde op den voorgrond 's Graven-hage met de groote of St. Jacobs-kerk, de Nieuwe-kerk, de Zaal van 't Hof en andere hoog verhevene gebouwen, met hunne spitzen of toorens. Boven dezelve staat het wapen van 's Graven-hage gekroont en ten wederzyden met eenig lof-werk omvangen. Beneden leestmen dit twee-regelig Latynsch versje door *Pancras van Maaswyk*, voorheen Rector der Latynsche Schoolen alhier, zamen gestelt:

DELICIÆ COMITUM: NUNC PATRUM ORACLA RECLUDENS
HAGA ADYTIS: BATAVI GLORIA PRIMA SOLI.

dat is:

DEN HAAG, DE VOORNAAMSTE GLORIE VAN NEDERLAND, WELEER DE WELLUST DER GRAAVEN, OPENT NU IN DE GEHEIME VERTREKKEN DE OPPERSTE BEVELEN VAN DE VADEREN DES VADERLANDS.

Verders zietmen onderaan op dezelfde zyde deze twee Letters S. C. die volgens het voorbeeld der oude Romeinen betekenen:

SENATUS CONSULTO.
OP RAADSBESLUIT GEMUNT.

De keerzyde vertoont eene Vrouw zittende in de duinen, onder de lommer van eenen boom, houdende in haare regterhand de Weegschaal en in de linkerhand een Olyftak: terzyde zietmen het Dorp *Scheveninge*, en daaragter de Noordzee, beladen met eeni-

ge pinken, Neptuin op zynen Zee-wagen, en eenige Tritons, of mindere Zee-goden.

De *tweede* penning is de eerſte in alles gelyk, uitgezondert dat hy eenigzints verſchillende is in zyne tekeninge, kleinte der letteren, en ook niet wel zoo net en cierlyk geſneden, waaromme van dezen, als mede door het breken van den ſtempel, niet veele in handen zyn.

De *derde*, eenige jaaren daarna gemaakt, vervat aan de eene zyde den Hage met den Scheveningſchen Straat-weg tuſſchen de duinen, en aan 't einde het gemelde Dorp met de Noordzee. En daaronder weder het bovengemelde by-ſchrift, als mede het Haagſche wapen.

Op de andere zyde werden gezien twee ſtaande Vrouwen-beelden, malkanderen de hand gevende; waarvan de eene in 't gewaad van eene Heldinne met een Scheepsroer in de regterhand, verbeeld de Politike Regeeringe; en de andere in een zedig gewaad, met de linkerhand houdende een balance, de Juſtitie, met dit opſchrift:

CONCORDIA.

DOOR EENDRAGT.

Zynde insgelyks, onderaan geſtelt de twee hiervooren aangehaalde Letters S. C. om daarmede te kennen te geven, dat deze penning, even als de voorige, is gemaakt op bevel van de Magiſtraat.

De Stempel dezes gebroken zynde, is ontrent den jaare zeventien honderd dertig te voorſchyn gekomen de *vierde* penning; waarop aan de voorzyde de Trekvaart na Delft, in den jaare 1550. gegraven, de Ryswykze weg, en 's Graven-hage als in 't verſchiet gebragt zyn, met het Haagſche wapen, en daarboven

HAGA-COMITIS.

's GRAVEN-HAGE.

De tegenzyde vertoont eene Vrouw, met een deftig kleed omhangen, verbeeldende de Agtbaarheid, zittende voor eenen voetbank, en met de regterhand leunende op een Romeinſche bondel van roeden met een byl, die de Burgemeeſterlyke waardigheid vertoonen; en met de linkerhand houdende eene weegſchaal, gelykze by haaren linkervoet heeft een zwaard; al 't welk betekent het Geregt of Schepens-bank onder dit randſchrift:

ÆQUO LABORE.

DOOR EENPAARIGEN ARBEID.

En weder op den voorgrond S. C. *volgens Raadsbeſluit.*

De voorzyde van den *vyfden*, met den aanvang dezes jaars zeventien honderd negen en dertig volgens laſt van de Magiſtraat gegra-

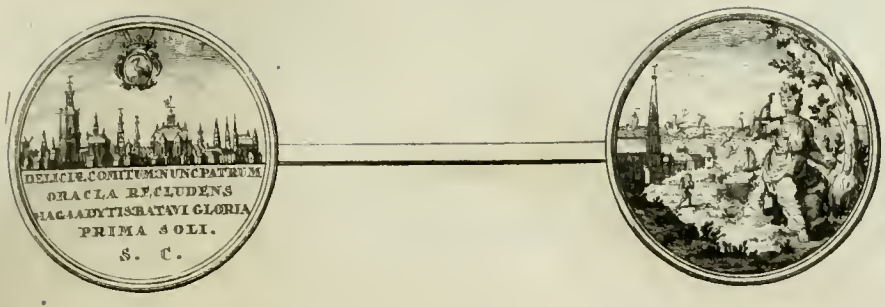
DELICIÆ COMITUM NUNC PATRUM
ORACLA RECLUDENS
HAGA ADYTIS BATAVI GLORIA
PRIMA SOLI.
S. C.

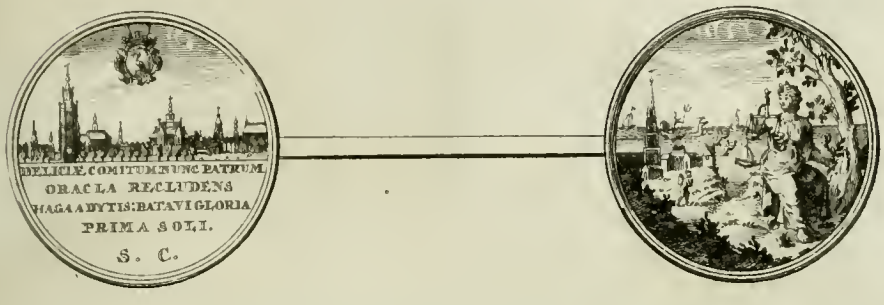
DELICIÆ COMITUM NUNC PATRUM
ORACLA RECLUDENS
HAGA ADYTIS BATAVI GLORIA
PRIMA SOLI.
S. C.

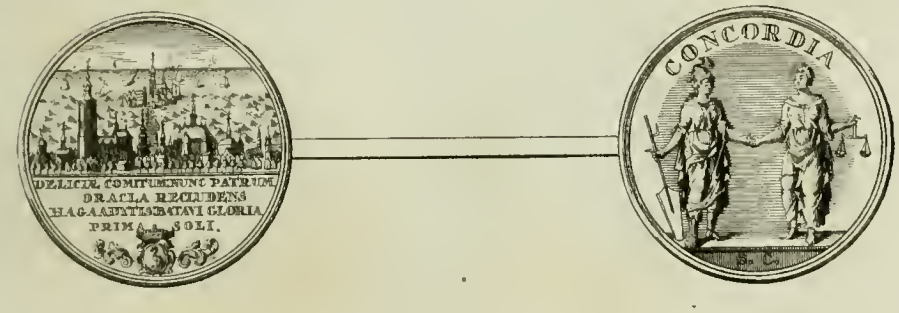
DELICIÆ COMITUM NUNC PATRUM
ORACLA RECLUDENS
HAGA ADYTIS BATAVI GLORIA
PRIMA SOLI.
CONCORDIA
S. C.

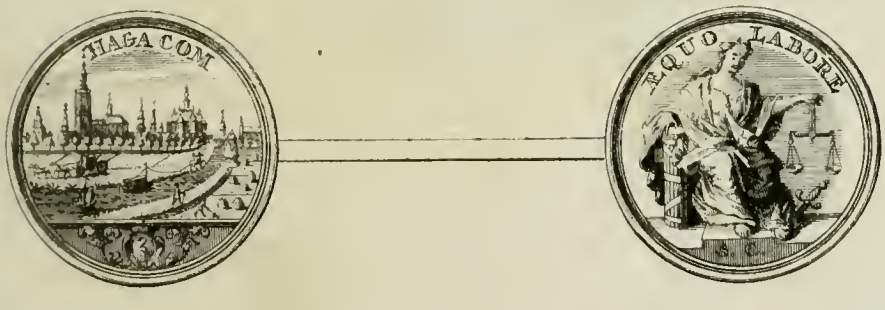
HAGA COM
AEQUO LABORE
S. C.

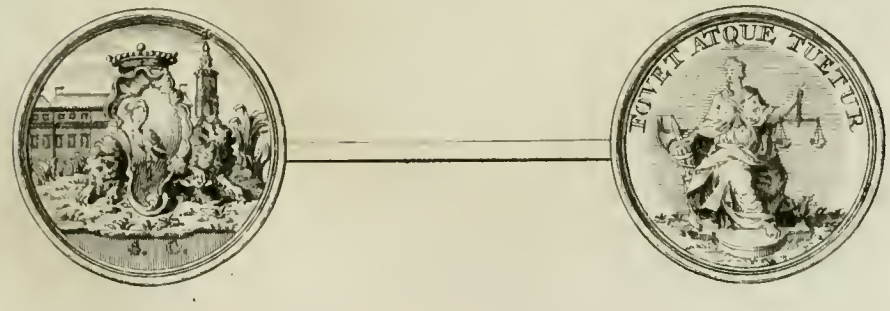
FOVET ATQUE TUETUR
S. C.

graveert, verbeeld het Haagſche Wapenſchild, door twee leggende Leeuwen vaſtgehouden: en in 't verſchiet de groote kerks-tooren en 't vernieuwde Stadhuis met dit gewoonlyk onderſtaande byſchrift: SENATUS CONSULTO. *volgens Raadsbeſluit.*

Op de tegenzyde ſtaat afgebeeld een nederzittende Vrouwe, houdende in haare regterhand het Romeinſche teken der Burgemeeſterlyke waardigheid, en in haare linkerhand de Weegſchaal, onder dit om- en by-ſchrift:

FOVET ET TUETUR.

dat is:

ZY KOESTERT EN BEHOED.

XXXI. HOOFTSTUK.

Waarneminge der bedieninge tot het Treſorierſchap behoorende. Onzeker, wanneer afzonderlyke Treſoriers in den Hage *zyn geſtelt. Hun getal en het doen der rekeninge. Reguleringe, hoe en voor wien dezelve jaarlyks te doen. Wanneer en by wien de Treſoriers te verkiezen, als mede derzelver Inſtructie. In* 1556. *op een gebragt, die nu by de Wet aangeſtelt werd.*

By wien het Treſorierſchap van den Hage in vroege tyden is waargenomen.

NU ſtaat ons voor 't laatſt nog te handelen van 't ampt der Treſoriers, dewelke by zommige Rentmeeſters, by andere Ontfangers, en by den Heer Hooft Schatmeeſters der Steden goederen en inkomſten genoemt werden. Wanneer deze allereerſt in den Hage zyn opgekomen, konnen wy aan geenen vaſten tyd bepaalen, vermits men geene Handveſten of andere Voorregtbrieven vind, die daarvan melden, of waarby aan de Magiſtraat, gelyk wel aan andere Steden en ook zelfs aan de Godshuizen (*a*) alhier, de magt is gegeven, om iemand tot het bewind en ontfang van 'sHaags inkomſten afzonderlyk te mogen ſtellen. En 't ſchynt ook, dat in de eerſte tyden, wanneer den Haag nog klein, het getal der burgeren niet groot en dienvolgende deszelfs inkomſten zeer gering waren, het voorſz ampt by Schepenen, of dien zy uit het midden van hen of uit het Collegie van de Vroedſchappen daartoe magtigden, is bedient en waargenomen geworden.

Onzeker, wanneer alhier afzonderlyke Treſoriers zyn opgekomen.

De eerſte benaaminge van Treſoriers alhier, welke ons tot nog toe te vooren is gekomen, werd gevonden in eene Ordonnantie van den 29. Julii vyftien honderd zeventien, waarby vaſtgeſtelt zynde, zeker weekgeld, by wyze van hoofdgeld, om te ſlaan over de burgers en ingezetenen, tot voldoeninge van 's Haags aandeel in de laſten van den oorlog, „ die van den Gerechte, Vroedſchap en ge„ meene Buuren van den Hage gemagtigt werden, zes goede Man„ nen te kieſen, die 't voirſz weekgelt zetten en den ontfang dairof „ hebben zouden, mitsgaders oick van den Excys, die binnen een „ jaer incomen zoude, ——— , *wairof oick de Treſoriers kenniſſe „ dragen zouden, omme dairof rekeninge, bewys en reliqua te doen na „ ouder gewoente.* Welke laatſte woorden niet duiſterlyk te kennen ge-

(*a*) Zie de Inſtructie voor de Kerk, Getyde, Heilige Geeſt, Huisſit, Gaſthuis en Siekhuis-Meeſters van den Hage by den Graave van Hoogſtraaten als Stadhouder-Generaal van Holland gegeven den 12. Auguſti 1524. gedrukt in 't eerſte deel dezer beſchryvinge *pag.* 349.

geven, dat 'er al lang te vooren *Treſoriers* of *Ontfangers* van 's Haags middelen en inkomſte, welke als toen voornamentlyk, ja genoegzaam alleen beſtond in den impoſt op wyn en bier, by de burgers en ingezetenen gedronken en gefleten werdende, zyn geweeſt. En of wel ter bovengemelden tyd het ganſch inkommen van 's Haags Treſorie jaarlyks niet boven de vier duiſend vierhonderd gulden konde haalen, zoo waren 'er egter verſcheide Treſoriers te gelyk; dog in den jaare 1520. ſchynt 'er maar twee te zyn geweeſt, waarby, vermits de Dorpe van den Hage als toen met veele zwaare ſchulden door 't geduurig opnemen van nieuwe penningen, zoo tot voldoeninge van 's Graafs beden, en buitengewoone laſten des oorlogs, als tot betalinge van *de renten zoo ter loſſe als ten lyve*, merkelyk was bezwaart, Keizer *Karel*, als Graaf van Holland, voor eenen zekeren tyd nog een derden voegde, en teffens den Stadhouder gelaſtte, *by afſlyvigheyt van deze of eenige van hen, den voirſz Dorpe weder van andere Treſoriers te voorzien van notabele Mannen dair toe bequaem:* willende wyders by zyn gegeven Octroy van den 29. Junii 1520. (*b*), dat „ de voirſz Treſoriers van heure adminiſtratie jair„ licx bynnen twee maenden nae d'expiratie van elk jair rekeninge „ en reliqua ſculdich wezen zullen te doen in onſe *Scepen-huys* al„ dair voir den Bailliu, Scout en Scepenen, en die principaelſten „ en notabelſten dairtoe geroepen, in tegenwoirdigheyt van een van „ onſen Raede en een van onſe Rekeninge in Hollant, ſulken als wy „ of onſe Stadthouder aldair van onſen wegen deputeeren ſal. En„ de ſullen dezelve Treſoriers van alle extraordinariſſe partyen reke„ nen by Ordonnantie van de Scepenen aldair ofte van het meeren„ deel van dien, en t'elken jaer ſal men een dobbel van de voerſz „ rekeninge dragen in onſe Rekencamer, om aldair bewaert en gein„ ſereert te worden, op dat die Treſoriers deſen ſtaet achter„ volgen.

Derzelver getal niet bepaalt.

Moeſten jaarlyks rekeninge doen.

Maar wanneer de Treſoriers, in plaatze van hetzelve op te volgen, in tegendeel ganſch nalaatig bleven in het doen van eenige verantwoordinge hunner bedieninge, waarover de gemeente zeer t'onvrede zynde, aan 't muiten was geſlagen, gelyk wy elders breeder hebben verhaalt, zoo veroorzaakte dit, dat de gemelde Vorſt vier jaaren daarna by 't XVII. Artl. zyner Sententie van den 10. Auguſti 1524. (*c*) het voorſz bevel nog nader bekragtigde met deze woorden: „ Voerts ordonneren wy, dat de Treſoriers voertaen alle jae„ re heure rekeninge doen ſullen op ten Stadhuyſe met opene deu„ ren, daerover geroepen onſen Bailliu, Schout, Schepenen en eeni„ ge van den Rykdom van den Hage, binnen twee maenden na de „ expiratie van elken jaere in preſentie van een uyt onſen Raede en „ een uyt onſe Rekenkamer aldaer, om dezelve rekeninge te hoo„ ren en te ſluyten, als 't behoeren ſal, en een dubbelt dairof te le„ veren in dezelve onze Rekenkamere, om aldaer bewaert te wer„ den mitte andere rekeningen van de voorgaende jaeren. Dit werd thans nog in diervoege onderhouden, en derhalven jaarlyks op 't doen van

Door hunne nalatigheid groot ongenoege en muiterye by de gemeente veroorzaakt.

Waardoor by Sententie van den 10. Aug. 1524. nader wierd vaſtgeſtelt, voor wien zy jaarlyks moeſten rekenen.

(*b*) Geregiſtr. in 't eerſte Memor. van Sandelin *fol.* 343.
(*c*) Hierna in 't geheel te vinden onder de Bylaage Num. XXXII.

van 's Haags rekeninge by 't Hof een, gemeenlyk den Preſident, en een by of van wegens de Graaffelykheids Rekenkamer gecommitteert, zoo als wy hierna ter zyner plaatze breeder zullen melden.

Wanneer en by wien te kiezen.

En gemerkt tot nog toe by geene Ordonnantie was vaſtgeſtelt, hoe lang de Treſoriers in hunne bedieninge zouden blyven, nog ook niet, wanneer en by wien zy by vervolg zouden werden verkooren, zoo beval de Keizer teffens by 't zelve Artikel, dat *de voerſz Treſoriers van twee jaeren tot twee jaeren van zynen 't wegen vernieuwt zouden werden by den geenen, die hy daer toe committeren zoude t'elken Meyedage.* En op dat de Treſoriers zig voortaan behoorlyk in hunnen dienſt zouden quyten, wierd hen terzelver tyd en gelegentheid een Inſtructie voorgeſchreven, waarna zy zig in 't waarnemen van hun ampt zouden moeten gedragen; welke wy goedgedagt hebben hierna te plaatzen onder de Bylaage Num. xxxv., alhoewel wy den weetgierigen Lezer niet konnen verzekeren, dat dezelve thans in alle haare deelen onderhouden werd. Dit is nogtans zeker, dat *de Treſoriers*, in gevolge van 't XXVIII. Artikel van de voorſz Inſtructie, *geduerende hunne Treſorierſchap geen Schepen van den Hage mogen wezen.* Koning *Philips* begunſtigde den Hage by Octrooi van den 10. Octob. *1556*, dat 'er in plaatze van twee, voortaan maar een Treſorier aldaar zoude zyn; en deze moeſt volgens het eerſte Artikel van de Inſtructie voor Burgemeeſteren van den 6. Julii 1560. *genomineert werden by den Baillin, Schout, Burgemeeſteren mitten Schepenen, omme daer vuyt geëligeert te werden by mynen Heere den Stadhouder ofte in zynder Ed. abſentie by den Preſident van Holland:* dog dezelve werd thans by de Magiſtraat aangeſtelt, vernieuwt of in zynen dienſt gecontinueert.

Een Inſtructie verleent.

Mogen geen Schepen wezen.

By Octrooi van 1556. op een gebragt.

Dewyl wy hiervooren hebben opgegeven de naamen der *Baillinwen* en *Schouten* van den Hage, zoo vereiſcht de ordre, dat wy nu ook laaten volgen de Lyſte der verdere Regeerders, die zedert den jaare vyftien honderd (want van vroegere tyden zyn 'er ons zeer weinige met naame bejegent,) het *Burgemeeſters-*, *Schepens-*, *Vroedſchaps-* en *Treſoriers*-ampt in der tyd hebben bekleet, voor zoo verre wy die uit egte beſcheiden hebben te zamen getrokken, nadien 'er geene Regiſters of aantekeningen gevonden werden eerder dan na den jaare zeſtien honderd, en die nog wel zeer gebrekkelyk. En gemerkt wy mits-dien daartoe veel al hebben gebruikt bezegelde Brieven en andere authentyke Stukken, zoo is het komen te gebeuren, dat het getal van zeven Schepenen in eenige der vroege jaaren wel eens te boven gaat, 't geen ligtelyk veroorzaakt werd, of door ſterfval van den eenen en plaatsvullinge van den anderen, of dat de veranderinge van de Wet niet juiſt zynde geſchied op Ste. Catharinendag, den gewoonlyken tyd der vernieuwinge en verkiezinge van de Magiſtraat, de oude en afgaande Schepenen van 't voorige jaar nog eenigen tyd in 't volgende, dat is, na St. Catharina dag hebben blyven zegelen, enz.

NAA-

NAAMEN

DER HEEREN

BURGEMEESTEREN, SCHEPENEN, VROEDSCHAPPEN, en TRESORIERS van

'sGRAVEN-HAGE.

Die zedert den Jaare MD. tot nu toe in dienst zyn geweest.

(*a*) 1500. *tot Ste. Catharina* 1501.

Schepenen.

Jooft Symonfz. *den* 20. *Mei* 1500.

Vroedfchappen.

Treforiers.

1507. *tot Ste. Catharina* 1508.

Schepenen.

Jacob Stalpert van der Wiele, Adriaenfz (*b*).

Vroet-

(*a*) De eenigfte Schepenen, die ons voor den jaare vyftien honderd met naame zyn voorgekomen, zyn deze navolgende: In 1454. *Jacob Janfz* en *Hendrik Janfz.* In 1458. *Gerrit Goetlyf.* In eene Sententie van den Hove van den 19. April 1457. (Geregiftreert in het Memoriaal- en Sententie-boek gequoteert N. *fol.* 47.)" in „ der zacke van *Pieter Potter* eifcher contra die Scout en oude Schepenen van den „ Hage Verweerres, vind men deze zeven genoemt: *Willem Philipfz*, *Willem Reyfter*, *Willem Ridder*, *Pouwels Yelifz* Scoenmaker, *Geryt Heynrickfz*, *Pieter Claefz*, *Geryt Aerentfz.* In een gelyke Sententie, gedagtekent *ultimo* Januarii 1473. *ftilo Curiæ* (Geregiftr. in 't Memoriaalboek van Sententien, getekent O. *fol.* 151. *verfo.*) ftaan de volgende als in 't jaar 1468. gedient hebbende, vermelt; *Pieter Gerytfz*, *Aernt Groeninc*, *Jorys Janffen*, *Florys Gryp*, *Pieter Roelofsz*, *Jooft Willemfz* en *Geryt Janfz.* En in een andere acte, op 't jaar 1469. *Willem Engebrechtfz* als wylen Schout, *Ghysbrecht van der Mye*, *Jan Duyker*, *Willem Ridder*, *Florys van Zaeck*, *Philips Gillifz.* De rede, dat 'er zoo weinige met naame gevonden werden, is dat de naamen der Schepenen, die over brieven of andere Geregtelyke Actens, ftonden, voor den jaare 1509. niet wierden uitgedrukt.

(*b*) Hy was terzelver tyd ook Schout van *Waffenaar*,

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1508. *tot Ste. Catharina* 1509.
Schepenen.
Jacob van der Wyel Adriaenſz.
Pieter Pieterſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1509. *tot Ste. Catharina* 1510.
Schepenen.
Jan van Stienhoven.
Mees Heynrickſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1510. *tot Ste. Catharina* 1511.
Schepenen.
Niclaes Carbon.
Adriaen die Milde Claeſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1511. *tot Ste. Catharina* 1512.
Schepenen.
Adriaen Jacobſz.
Willem Janſz Want, *in Engelant.*

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1512. *tot Ste. Catharina* 1513.
Schepenen.
Adriaen Jacobszoon.
Willem Janſz Schouten.
Aernt Pieterſz.
Dirk Janſz Duyker.

Vroedſchappen.

Treſoriers.
Dirk Janſz Duyker.
Jan Splinter.

1513. *tot Ste. Catharina* 1514.
Schepenen.

Vroedſchappen

Treſoriers.

1514. *tot Ste. Catharina* 1515.
Schepenen.
Huych Aertſz.
Cornelis Janſz van Montfoirt.
Meeus Henrickſz.
Gerrit Willemſz, *in de Rooſter.*
Wiſſe Jacobſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.
Willem Meeuſz.

1515. *tot Ste. Catharina* 1516.
Schepenen.
Dirk Janſz Duyker.
Bartholomeus Heynrikſz.
Aernt Pieterſz.
Gherrit Willemſz.
Adriaen Gerytſz Paert.

Vroedſchappen.

Treſoriers.
Willem Meeuſz.

1516. *tot Ste. Catharina* 1517.
Schepenen.
Claes Willemſz.
Aernt Pieterſz.
Wermbrecht Willemſz.
Cornelis Janſz, *in den Os.*
Dirk Janſz Duyker, *in Coelen.*
Adriaen Gerytſz.

Vroedſchappen.
Meeus Heinrickſz.
Adriaen Jacobſz.
Geryt Deym Janſz.

Pieter Claesz.
Jan Nachtegael.
Pieter Pietersz.
Ghysbert Dirksz.
Jacob Adriaensz vander Wiele, *alias* Stalpert.
Jacob Cornelisz Ballemaker.
Geryt Bruynsz.
Willem Jansz, *in Engelant.*
Willem Jansz Schouten.
Geryt Willemsz.
Cornelis Sybrantsz.

Tresoriers.

Jan Splinter.

1517. *tot Ste. Catharina* 1518.

Schepenen.

Claes Willemsz.
Wermbrecht Willemsz.
Willem Jansz.
Jacob Adriaensz.

Vroedschappen.

Tresoriers.

1518. *tot Ste. Catharina* 1519.

Schepenen.

Claes Willemsz.
Willem Jansz.

Vroedschappen.

Tresoriers.

Adriaen de Milde.
Janne Cammaicker.

1519. *tot Ste. Catharina* 1520.

Schepenen.

Wermbrecht Willemsz.
Adriaen Jacobsz.
Adriaen Gerritsz.
Gysbrecht Dirksz.

Vroedschappen.

Tresoriers.

Adriaen de Milde.
Janne Cammaicker.
Adriaen Jacobsz Coninck.

1520. *tot Ste. Catharina* 1521.

Schepenen.

Wermbrecht Willemsz.
Adriaen die Milde Claesz.
Gysbrecht Dirksz.

Vroedschappen.

Tresoriers.

Adriaen de Milde.
Jan Cammacker.
Adriaen Jacobsz Coninck.

1521.

1521. *tot Ste. Catharina* 1522.
Schepenen.
Jacob van der Wyele Adriaenſz.
Adriaen die Milde Claeſz.
Ghysbrecht Dirkſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.
Adriaen de Milde.
Jan Cammaeker.
Adriaen Jacobſz Coninck.

1522. *tot Ste. Catharina* 1523.
Schepenen.
Jacob van der Wiele Adriaenſz.
Adriaen die Milde Claeſz.
Arent Pieterſz.
Adriaen Jacobſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.
Adriaen de Milde.
Janne Cammaeker.
Adriaen Jacobſz Coninck.

1523. *tot Ste. Catharina* 1524.
Schepenen.
Aernt Pieterſz.
Huych Aertſz.
Willem Janſz.
Gysbrecht Dirckſz.
Adriaen Claeſz die Milde.
Jacob van der Wyele Adriaenſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.
Adriaen de Milde.
Janne Cammaeker.
Adriaen Jacobſz Coninck.
Den 1. *Auguſti* 1524. *afgezet.*

Zeer verwart ſtond het ter dezer tyd alhier in den Hage, waarvan wy de oorzaak kortelyk zullen melden, op dat de Lezer een regt begrip hebbe, hoe het met de Regeeringe tans aldaar geſchapen was. De gemeente, zoo zy voorgaf, door de Regeerders van den Hage zedert den jaare vyftien honderd zeventien zynde belaſt geworden met verſcheide ſchattingen en leeningen, en wel inzonderheid met een dubbelden bier-impoſt, (gelyk wy reets in 't eerſte deel dezer Beſchryvinge hebben verhaalt,) te betalen eer het bier mogte werden thuys gebragt; zonder dat nogtans de Magiſtraat of Ontfangers ooit daarvan behoorlyke rekeninge hadden gedaan, was daarover ten uitterſte t'onvrede, en op Ste. Agnieten-dag in Januarii en daarna, als ook op den 26. Julii dezes jaars vyftien honderd vierentwintig aan 't muiten geſlagen, in zoo verre dat de Stadhouder-Generaal genootzaakt wierd eenige krygsknegten derwaarts te ſchikken, waardoor dan eindelyk het volk tot bedaaren gebragt en

Geſteltenisſe van de Regeeringe alhier in 1524.

en op hunne bede een algemeene vergiffeniſſe (abolitie), uitgezondert aan eenige weinige, verleent wierd, mits betalende voor amende civile vyf en twintig honderd Caroli gulden, en dat eenige der ſchuldigſte, by den Stadhouder te noemen, ten dage van de publicatie of ten minſten agt dagen daarna aan denzelven Stadhouder in den naam van zyne Keizerlyke Majeſteit eerlyke reparatie zouden doen. En om aan de andere zyde de gemeente eenig genoege te geven, en alzoo verders tot ſtilte te brengen, wierden de Treſoriers en Schepenen, als doen in dienſt zynde, afgezet en andere van de notabelſte uit de burgerye aangeſtelt tot Ste. Catharinen-dag naaſtkomende, waartoe zyne Majeſteit den Stadhouder-Generaal commiſſie verleende by twee afzonderlyke actens, gedagtekent den 1. Auguſti 1524. (*c*), gelaſtende daarnevens de afgezette Treſoriers behoorlyke rekeninge, bewys en reliqua te doen van hun bewind en adminiſtratie. Om welke te hooren en ſluiten de Keizer committeerde Mr *Jeronimus van den Dorpe*, zynen getrouwen Raad en Meeſter van de Requeſten van zynen huize, die nevens hem daartoe zoude nemen een uit 's Graaven Rekenkamer. Voor deze dan herzieninge van rekeninge zynde gedaan, en de poſten, daarin vermelt, by en van wegens de gemeente wederleid, zoo volgde daarop des Keizers uitſpraak, gedagtekent den tienden Auguſti des gemelden jaars, vervattende eensdeels beveſtiginge van 't redres op de gemelde gedaane rekeninge, en ten anderen ordre en bevel tot voorkominge van gelyke abuiſen en misſlagen in 't vervolg, zoo als breeder te zien is uit de Sententie zelve, die wy dienſtig geoordeelt hebben hier agter te plaatzen onder de Bylaage Num. XXXII. Ook wierd by den Stadhouder een Inſtructie beraamt voor de nieuw aangeſtelde Treſoriers, waarna zy zig in 't waarnemen van hunnen dienſt zouden hebben te reguleren, mede hierna te vinden onder de Bylaage Num. XXXV. Hoe het met de Kerkmeeſteers en Bewindluiden van de Godshuizen in den Hage terzelver tyd was gelegen, hebben wy mede in 't breede verhaalt in 't eerſte deel *bladzyde* 344. *enz.* Voorts magtigde 't Hof die van den Hage, om ten overſtaan van een Gedeputeerden uit het Hof en een uit de Rekenkamer eenen ommeſlag te doen over alle de inwoonders van den Hage, die gewoon waren te contribueren, tot het opbrengen van vier duizend gulden, zoo tot voldoeninge der amende als tot betalinge der Commiſſariſſen, die geweeſt waren over het recollement der voorſz rekeninge, en *anderen die des en daeraen dependeren*, gelyk wy mede hiervooren *bladzyde* 362. en 363. omſtandelyk hebben ter nedergeſtelt.

De Regeeringe dan in dezer voege geſtelt zynde, dat de oude Schepenen op den eerſten Auguſti wierden verlaaten en andere tot Ste. Catharina-dag naaſtkomende aangeſtelt, is het ons ondoenlyk alhier een nette lyſte der Schepenen voor dit jaar te geven; weshalven wy ons hebben moeten vergenoegen met te melden de naamen der geenen die ons in actens en elders zyn voorgekomen, zonder onderſcheid van de afgezettene of nieuw aangekomene.

1524.

(*c*) Gedrukt hierna onder de Bylaagen No. XXXIII. en XXXIV.

1524. *tot Ste. Catharina* 1525.
Schepenen.
Aernt Pieterſz.
Willem Janſz.
Huych Aertſz.

Vroetſchappen.

Treſoriers.

1525. *tot Ste. Catharina* 1526.
Schepenen.
Adriaen Gerytſz Paert.
Nicaſius Anthoniſz.
Huych Aertſz.
Ghysbrecht Dirckſz Cammaiker.
Maertyn Adriaenſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1526. *tot Ste. Catharina* 1527.
Schepenen.
Aernt Pieterſz.
Huych Aertſz.
Geryt Bruynſz.
Kors Pieterſz van der Beek.
Adriaen Gerytſz Paert.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1527. *tot Ste. Catharina* 1528.
Schepenen.
Kors Pieterſz van der Beek.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1528. *tot Ste. Catharina* 1529.
Schepenen.
Adriaen Gerytſz Paert.
Kors Pieterſz van der Beek.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1529. *tot Ste. Catharina* 1530.

Schepenen.

Gysbrecht Dirkſz Cammaiker.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Kors Pieterſz van der Beeke.
Maertyn Adriaenſz.
Adriaen Jacobſz.
Willem Janſz.
Huych Aertſz.
Cornelis Janſz van Montfoirt.
Jacob Grebbertſz, *Goudſmit.*

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1530. *tot Ste. Catharina* 1531.

Schepenen.

Kors Pieterſz van der Beeke.
Cornelis Janſz van Montfoirt.
Gysbrecht Dirkſz Cammaicker.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Arent Pieterſz.
Maertyn Adriaenſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1531. *tot Ste. Catharina* 1532.

Schepenen.

Korſz Pieterſz van der Beek.
Maerten Adriaenſz.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Jan Cornelisz Cammaiker.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1532. *tot Ste. Catharina* 1533.

Schepenen.

Maerten Adriaenſz.
Jan Cornelisz Cammaicker.
Cors Pieterſz van der Beek.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1533. *tot Ste. Catharina* 1534.

Schepenen.

Kors Pieterſz van der Beeke.
Maerten Adriaenſz.

Huych

Huych Adriaenſz *Goudſmit.*
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Jan Corneliſz Cammaicker.
Cornelis van Aicken.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1534. *tot Ste. Catharina* 1535.
Schepenen.
Kors Pieterſz van der Beek.
Maerten Adriaenſz.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Cornelis van Aicken.
Jan Cornelis Cammaicker.
Anthonis Aertſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1535. *tot Ste. Catharina* 1536.
Schepenen.
Maerten Adriaenſz.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Anthonis Aertſz.
Hillebrant Aelbrechtſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1536. *tot Ste. Catharina* 1537.
Schepenen.
Kors Pieterſz van der Beek.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Hillebrant Aelbrechtſz.
Jan Cornelis Cammaicker.
Anthonis Aertſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1537. *tot Ste. Catharina* 1538.
Schepenen.
Kors Pieterſz van der Beek.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Jan Corneliſz Cammaicker.
Cornelis van Aicken.
Maerten Adriaenſz.
Huych Adriaenſz van den Velde.
Jacob Grebbertſz, *Goudſmit.*

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1538. *tot Ste. Catharina* 1539.

Schepenen.

Cornelis van Aicken.
Cors Pieterſz van der Beek.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Huych Adriaenſz van de Velde.
Mr. Michiel Claeſz van den Berg.
Cornelis Vrederikſz, *Lyndrayer.*
Lieve Jeman Gilliſz.
Daniel Suys Pieterſz.
Hendrik van der Goes.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1539. *tot Ste. Catharina* 1540.

Schepenen.

Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Huych Adriaenſz van den Velde.
Mr. Michiel Claeſz van den Berg.
Mr. Aernt Huygenſz.
Cornelis van Necken.
Jacob Symonſz, *van Scheveninge.* (*d*)

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1540. *tot Ste. Catharina* 1541.

Schepenen.

Cors Pieterſz van der Beeke.
Mr. Aernt Huygenſz.
Michiel Louſsz.
Jan Willemſz van Dorp.
Mr. Michiel Claeſz.
Cornelis Vrederikſz, *Lyndrayer.*
Dirk Symonſz van Neck.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1541. *tot Ste. Catharina* 1542.

Schepenen.

Nicaſius Anthoniſz van Flory (*e*).
Hillebrant Aelbertſz.
Anthonis Aerntſz (*f*).
Michiel Loeſsz.
Jan Willemſz van Dorp.
Huych Adriaenſz van de Velde.
Mr. Michiel Claeſz.
Mr. Aernt Huygenſz.
Kors Pieterſz van der Beek.

Vroedſchappen.

Tre-

(*d*) Deze was voorheen geweeſt Schout tot *Catwyk*, dog nu woonende te *Scheveninge.*
(*e*) Deze was voorheen geweeſt Schout tot *Monſter.*
(*f*) Deze was jegenwoordig Schout tot *Monſter.*

Treſoriers.

1542. *tot Ste. Catharina* 1543.

Schepenen.

Kors Pieterſz van der Beek.
Huych Adriaenſz van de Velde.
Cornelis Janſz van Montfoirt.
Anthonis Aerntſz.
Mr. Michiel Claeſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1543. *tot Ste. Catharina* 1544.

Schepenen.

Kors Pieterſz van der Beek.
Huych Adriaenſz van de Velde.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
Mr. Michiel Claeſz.
Anthonis Aerntſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1544. *tot Ste. Catharina* 1545.

Schepenen.

Cornelis Janſz van Montfoirt.
Huych Adriaenſz van de Velde.
Cornelis van Aicken.
Dirk van Neck.
Jacob Splinter.
Jacob Willemſz van Dorp.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1545. *tot Ste. Catharina* 1546.

Schepenen.

Cornelis Corneliſz van Aicken.
Kors Pieterſz van der Beek.
Jacob Willemſz van Dorp.
Michiel Loufsz.
Mr. Arent Huygenſz.
Maerten Adriaenſz.
Hillebrant Aelbrechtſz.
Van Scheveninge.
Jacob Symonſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1546. *tot Ste. Catharina* 1547.

Schepenen.

Kors Pieterſz van der Beek.
Cornelis Corneliſz van Aicken.
Jacob Willemſz van Dorp.
Mr. Aernt Huygenſz.
Huych Adriaenſz van de Velde.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1547. *tot Ste. Catharina* 1548.

„ Op huyden waren (overmits d'ab-
„ ſentie van den Stadhouder-Generael)
„ by den Hove van Holland gecontinueert en continueert 't zelve Hof
„ mits deſen de jegenwoordige *Schepenen* en *Regeerders* van den Hage,
„ tot anders van wegen der Keyzerlyke Majeſteit daerinne ſal weſen
„ geordonneert; en dit ten eynde de
„ voorſz Vlecke nyet rechteloes en
„ zonder juſtitie en blyve. Gedaen in
„ den Hage by *Colſter*, *Zeghers*, *Suys*,
„ *Sasbout*, *Weldam*, *Nydtſen* op den
„ XXIJ. Novemb. XVC. XLVIJ. (*g*).

Of 'er nu zedert de aankomſte van den Stadhouder andere Schepenen zyn aangeſtelt geworden, is by ons onbebent: egter vinden wy 'er eenige genoemt, die ons in 't voorige jaar niet zyn bejegent; weshalven wy alhier zullen opgeven de zodanige die ons in dit jaar zyn voorgekomen.

Schepenen.

Anthonis Aerntſz.
Heynrick van der Goes.
Mr. Michiel Claeſz.
Kors Pieterſz van der Beek.
Johan Clemenſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1548. *tot Ste. Catharina* 1549.

Schepenen.

Cornelis van Aicken.
Heinrick van der Goes.
Kors Pieterſz van der Beek.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1549. *tot Ste. Catharina* 1550.

„ (*h*) Alſoo de dach aenſtaende es,
„ dat men de nyeuwe electie van de
„ Wet en Regierders van den Hage
„ doen zal, en mits d'abſentie van den
„ Stadhouder en zyne Gecommitteerden op ten gewoonlicken dach daerinne nyet gediſponeert en ſal mogen werden; SOO EEST, dat
„ 't Hof van Holland willende voirſien
„ dat door dien den Hage nyet rechteloes en ſonder regimente en blyve, gecontinueert heeft en continueert 't zelfde Hof mits deſen de
„ jegenwoirdige *Schepenen* van den Hage, omme voirts hoir officie t'exerceren, recht en juſtitie te helpen adminiſtreren tot anders van wegens
„ der Keyſerlyke Majeſteit dairinne
„ zal weſen voorzien. Gedaen in den
„ Hage den XXIIJ. Novemb. XVC. XLIX.
„ by *Zeghers*, *Suys*, *Sasbout*, *Nytſen*, *Cats*
„ *Boot*. In kenniſſe van my,
J. V. DAM.

1550.

(*g*) Geregiſtreert in 't eerſte Memor. van Van Dam *fol.* 289.
(*h*) Geregiſtr. in 't tweede Memor. van J. van Dam *fol.* 90.

1550. *tot Ste. Catharina* 1551.

Schoon de Magiſtraat op gelyke wyze als vooren by 't Hof is gecontinueert, (*i*) zoo hebben wy egter, in die onzekerheid, ofze naderhant is verandert geworden, goed gedagt, de naamen zoo der Schepenen als Vroedſchappen, die ons in dit jaar zyn voorgekomen, alhier by te ſchryven.

Schepenen.

Huych Adriaenſz van den Velde.
Cornelis van Aicken.
Mr. Michiel Claeſz van den Berg.
Anthonis Nicaſius van Flory (*k*).
Michiel Loufsz.
Cornelis Symonſz.
Van Schevelinge.
Jacob Symonſz.

Vroedſchappen.

Kors Pieterſz van der Beek.
Hillebrant Aelbrechtſz.
Jan Willemſz van Dorp.

Treſoriers.

1551. *tot Ste. Catharina* 1552.

„ Alzoo op de vernieuwinge van de „ Weth alhier in den Hage voor den „ aanſtaande jaere als nog van Keizers „ wegen niet was gediſponeert, over- „ mits d'abſentie van den Heere van „ Beveren, Stadhouder dezer Landen, „ zoo continueerde het Hof by acte „ van den xxvj. Novemb. xvc. een „ en vyftich de jegenwoordige *Schepe-* „ *nen* in hunne officien by proviſie en „ ter tyd toe dat anders van ſyne Ma- „ jeſteits wegen daerinne zal wezen „ geordonneert (*l*).

De Namen der *Schepenen*, die wy in dit jaar hebben ontmoet, zyn deze.

Cornelis van Aicken.
Anthonis Aerntſz.
Michiel Loufsz.
Anthonis Nicaſius van Flory.
Jooſt Jacobſz, *Goudſmit.*
Huych Adriaenſz van de Velde.
Van Schevelinge.
Jacob Symonſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1552. *tot Ste. Catharina* 1553.

Schepenen.

Cornelis van Aicken.
Anthonis Aertſz.
Jacob Vermy Willemſz.

Vroedſchappen.

Treſoriers.

1553. *tot Ste. Catharina* 1554.

Schepenen.

Cornelis van Aicken.
Willem van Cryep.

Sy-

(*i*) By acte van den 26. Novemb. 1550. geregiſtr. in 't derde Memor. van J. van Dam *fol.* 2. *verſo.*
(*k*) Naderhand Deurwaarder van den Hove Ao. 1555.
(*l*) Geregiſtr. in 't derde Memor. van Van Dam *fol.* 159. *verſo.*

Symon van der Does.	Dirk Jooſtenſz.
Jacob Vermy Willemſz.	
Pieter van Soutelande.	
Boudewyn Willemſz.	
Van Schevelinge.	
Jacob Symonſz.	
Vroedſchappen.	*Treſoriers.*
Mr. Michiel Claeſz.	
Cornelis Symonſz.	

Geſtelteniſſe van 's Haags regeeringe in 1552. en 1553.

Thans was het met de regeeringe van den Hage zodanig geſtelt, dat wy ons verpligt vinden, alhier weder een kort verhaal te moeten inlaſſen, van derzelver geſtelteniſſe, op dat de Lezer daarvan begrip hebbe en met eenen weeten moge wat de rede zy, dat wy van dit en de twee volgende jaaren geen bequaame lyſte konnen leveren. Door de geduurige oorlogen, die Keizer *Karel* in den beginne zyner regeeringe zeer gelukkiglyk, dog daarna met minder voorſpoet voerde, wierde de ingezetenen dezer Landen boven de jaarlykze beden en *Subventien*, dieze den Graave gewoon waren te geven, met verſcheide buitengewoonlyke ſchattingen en onderſtandgelden tot voortzettinge van de oorlogen belaſt; om welke te vinden de Steden genootzaakt waren haar met merkelyke ſommen te bezwaaren, dieze dan 't zy by leeninge, 't zy by verkopinge van los en lyf-renten of andere diergelyke middelen moeſten vinden, waartoe de Keizer als een zoort van gunſt, dezelve Steden Octrooi verleende. Onderentuſſchen moeſten de Magiſtraaten en de *Rykdommen* (*m*), dat is de voornaamſte, aanzienlykſte en gegoedſte burgeren, diemen in die tyden daarover plag te roepen, gezamentlyk en elk in 't byzonder zig daarvoor in hunne perzoonen en goederen verbinden. En quame het te gebeuren, gelyk het in die geldelooze tyden dikwyls geſchiede, dat die penningen juiſt ten gezetten dage niet wierde afgeloſt, of dat de renten op de verſchyn-dagen niet zoo zorgvuldig wierden betaalt, zoo wierden de Regeerders en ook de vermogenſte burgeren en ingezetenen, wanneerze door d'eene of d'andere Stad, plaats of Landſchap reisden, in hunne perzoonen gearreſteert, gegyzelt of derzelver goederen aangehouden, waardoor dan nauwelyks iemand zig buiten zyne Stad derfde begeven, en zoo de Regenten iets ten Hove, by den Keizer of Gouvernante te verzoeken hadden, moeſten alvoorens vry gelei verwerven.

Die van den Hage, die nevens de groote Steden geen gering aandeel in 's Graaven beden en ook in zodanige laſten en onderſtandgelden altyd moeſten dragen, en zig thans in eenen zeer erbermelyken (*n*) ſtaat bevonden, waren mede hetzelve lot onderhevig, zoo dat niemand zig tot de regeeringe wilde laaten gebruiken; waardoor het dan geviel, dat, als de Stadhouder de Wet na gewoonte op

(*m*) Wat aandeel dezelve in de beſtieringe der zaaken hadden, hebben wy hiervooren aangetoont, XXX. *Hooftſt. pag.* 85. en 91.

(*n*) Zie onder anderen tot bewys hiervan het Requeſt, 't geen de Magiſtraat in den jaare 1550. aan den Hove overgaf, gedrukt te vinden agter het Berigt van 't Hof onder de Bylaage FF. *pag.* 233.

op Ste. Catharina-dag 1552. alhier hadde vernieuwt, niet een van de verkoorene tot het aanvaarden van hunnen dienſt te brengen was, weigerende overzulks ook den gewoonlyken eed te doen; invoegen dat de Schepenſtoel ledig, de juſtitie zonder adminiſtratie en het burgerlyk beſtier onbeheert gelaaten wierd.

Het Hof willende verhoeden het groot verlies en nadeel, 't geen den Haag daar door aan deszelfs inkomſten en andere nootelyke werken leed, wierd te rade twee of drie der nieuw geëligeerde Schepenen by acte van den 30. Decemb. deszelven jaars (*o*) te authoriſeren tot het verrigten van eenige zaaken van politie en finantie, welke hen by dezelve acte wierden voorgeſchreven. Onderentuſſchen bleef deze plaats regteloos en zonder bedieninge van juſtitie; weshalven de Raaden van denzelven Hove door de menigvuldige klagten, die deswegen dagelyks aan hen wierden gedaan, eindelyk goedgevonden, (*p*) den 5. Mei 1553. „ *Vincent van Lebeſtein* te „ authoriſeren en committeren omme als Bailliu en Schout van den „ Hage by hem te ontbieden de perzoonen, die by den Heere van „ Beveren, Stadhouder-Generael dezer Landen, Catharinen-dag „ leſtleden tot Schepenen voor den loopende jaare genomineert zyn „ geweeſt, denzelven den behoorlyken eed aftenemen en met hen „ parthyen recht en juſtitie te adminiſtreren, zonder dat nogtans die „ voorſz Schepenen gyſſelbaar ofte executabel zouden wezen voor „ de ſchulden en agterwezen van den Hage. En dit alles ter tyd „ toe, dat op de vacatuure van de officien van 't Bailliuſchap en „ Schout-ambogt van den Hage, mitsgaders op haar verzogt Octroy „ van 's Keyzers wegen gediſponeert zoude zyn, &c.

Keizer *Karel* hiervan verwittigt, gaf aan den Hage by brieve van den 20. Mei deszelven jaars Octrooi, om voor den tyd van zes jaaren hooger wyn en bier-accyns te mogen heffen, om alzoo door dat middel de vervallen financie te herſtellen en vervolgens de Regeerders aan te moedigen tot het aanvaarden van hunne bedieninge; dog te vergeefs: Want of wel by de gemelde acte dezelve Schepenen wierden bevryt voor de aanſpraake van 's Haags ſchulden, zoo maakten egter de nieuw aangeſtelden op Ste. Catharinen-dag 1553., „uit „ vreſe van gegyſelt te worden voor de reſterende portie in de bede, „ die die van den Hage nog ſchuldig waren, waarvoor men hen niet hadde bevryd, al wederom zwarigheid om in den dienſt te treden, den eed te doen, en met den Bailliu te regt te zitten. *Gysbrecht van Wyngaerden*, die *Vincent van Lebeſtein* in 't Bailliuſchap was gevolgt, „ hebbende zekere gevangens in hegteniſſe, die hy gaerne „ wilde cauſeren en jegens denzelve procederen, als na rechte en „ exigentie hunner delicten, vervoegde zig aan den Hove van Hol„ land, en verwierf by acte van den 2. Decemb. 1553. (*q*), dat de „ oude Schepenen van 't voorleden jaar geauthoriſeert wierden de „ voorſz gevangenen te hooren en examineren, zoo verre het niet „ gedaan was, en tot vermaninge van den Bailliu daarinne te wy„ zen, zulks zy bevinden zouden te behooren. Dit ſchynt egter niet te

(*o*) Te vinden hierna onder de Bylaage No. XLI.
(*p*) De acte hiervan ſtaat gedrukt onder de Bylaage No. XLII.
(*q*) Begrepen in de Bylaage Num. XLIII.

te zyn opgevolgt, want men vind een tweede acte (*r*) gedagtekent den 13. Januarii 1553., na ſtyle van den Hove, dat is 1554., na gemeen ſchryven, „ waarby dezelve Bailliu geauthoriſeert en „ geordonneert werd de voorſz gevangenen te houden in hegteniſſe „ tot Keizers koſte ter tyd en wylen toe de geëligeerde Schepenen „ eed gedaen ſouden hebben, of anders in deze zaeke zoude we„ ſen voorzien. Voorts hadde 't zelve Hof by eene andere acte van den 28. derzelver maand December vyftien honderd drie en vyftig *Cornelis van Aicken*, *Simon vander Does*, *Jacob Vermye*, woonende in den Hage, en *Jacob Simonſz* woonende tot *Schevelinge*, gemagtigt, om te ſtaan over alle brieven, Stipulatien en Procuratien, die men gewoon was voor den Geregte van den Hage te paſſeren. Wy zullen de acte (*s*) zelf, als aanmerkelyk ten opzigte van de Schepen van Schevelinge, woordelyk alhier byſchryven, luidende als volgt:

„ Alſoe die nyeuwe geëligeerde en genomineerde Scepenen en „ Vroetſchap van den Hage voir den jegenwoirdigen jaere drie en „ vyftig hen om ſekere redenen, die den Hove bekent ſyn, difficyl „ gemaekt hebben, eed te doen en te treden in de exercitie van „ hoere voerſz officien, mits welke den Haghe geſchapen waere „ ſonder policie en regiment te blyven; SOE EEST, dat 't Hof „ van Hollant willende hierinne voerſien, en verhoeden het verlies „ en intereſt van den incommen en andere nootlicke wercken van „ den Hage aengaende, geauctoriſeert en geordonneert heeft, auc„ toriſeert en ordonneert 't zelfde Hof mits deſen, *Cornelis van Aec„ ken Symon van der Does*, *Jacob Vermye Willemſz* en *Jacob „ Symonſz* wonende tot *Scheveninge*, omme te verſtaen over alle „ gewoenelicke ſtipulatien van Scepenen-brieven, Certificatien, „ Procuratien, *Tolle-brieven* en diergelyke, die men vermach ofge„ woenlick es voor dien van den Hage te expedieren, zo wel on„ der 't gemeen als onder hoer privè zegel *in communi forma*; Voirts „ recht te doen van Gaſt- en buyten-partien, erf-ſcheidingen, viſi„ tatien van nedergeſlagen en diergelyke kenniſſe te mogen nemen, „ den Excys, Craen en Craendienſten, Vleys-halle en andere dier„ gelyke te verhuyren, en voorts tot allen anderen goeden en incom„ men van den Hage goet, ſcarp toeſicht te nemen, dezelfde in 't „ openbaer en den meeſt daervooren biedende op te veylen en te „ verpachten naer ouder gewoenten, die rekeninge particulier van „ dien, mitsgaders van der *Scole*, Thienden, penningen en dier„ gelyk up te nemen, gelyk men naer ouder gewoenten coſtumier„ lyk es te doen, ordonnantien van arbeyts-loon van nootlicke wer„ ken, vacatien en anders den Hage aengaende te paſſeren en t'ex„ pedieren, zonder nochtans dat de voorſz genomineerde Sche„ penen eenichzints ghyſelbaer of executabel zullen weſen voor „ de ſchulden van den Hage, en dit voer deſe reyſe alleen, „ zonder te trecken in conſequentie en ter tyt en wylen toe an„ ders van wegen der Keyſerlyke Majeſteit ſal weſen geordon„ neert

(*r*) Mede geplaaſt onder de Bylaage Num. XLIV.
(*s*) Geregiſtr. in 't vierde Memor. van J. van Dam *fol.* 170. *verſo.*

„ neert. Gedaen in den Hage den XXVIIJ. December anno XVC.
„ drie en vyftich. In kenniſſe van my,

Onderteykent,

J. D A M.

1554. *tot Ste. Catharina* 1555.

Schepenen.

Cornelis van Aicken.
Willem Pieterſz van Criep.
Symon van der Does.
Jacob Willemſz Vermy.
Pieter van Soutelande.
Boudewyn van der Boe.

Van Scheveninge.

Jacob Symonſz.

Vroedſchappen.

Anthonis Aertſz.
Michiel Loufsz.
Cornelis Symonſz.

Treſorier.

1556. *tot Ste. Catharina* 1557.

Schepenen.

Cornelis van Aecken.
Willem Pieterſz van Cryep.
Symon van der Does.
Jacob Willemſz van Dorp.
Michiel Loufsz.

Van Scheveninge.

Jacob Symonſz.

Vroedſchappen.

(t) *Treſoriers.*

1555. *tot Ste. Catharina* 1556.

Schepenen.

Cornelis van Aecken.
Willem Pieterſz van Cryep.
Symon van der Does.
Jacob van Dorp.
Jacob Willemſz Vermy.
Engebrecht Jorifz.

Van Scheveninge.

Jacob Symonſz.

Vroedſchappen.

Mr. Michiel Claeſz van den Berg.
Michiel Loufsz.
Mr. Arent Huygſz.
Jan Willemſz van Dorp.
Cornelis Symonſz.
Anthonis Aerntſz.

Treſorier.

Dirk Jooſtezoon.

1557. *tot Ste. Catharina* 1558.

Schepenen.

Cornelis van Aicken.
Willem van Cryep.
Symon van der Does.
Jacob Vermy.
Jooſt Jacobſz.

Van Scheveninge.

Vroedſchappen.

Michiel Loefsz.
Jacob van Dorp.
Mr. Arent Huychſz.
Cornelis Symonſz.
Jan Clemenſz.
Mr. Pieter Bruynſz.

(t) Den 10. Novemb. 1556. verleende Koning *Philips* aan die van den Hage Octrooi, om in plaatze van twee een Treſorier te mogen aanſtellen.

Treſorier.
Dirk Jooſtenzoon.

1558. *tot Ste. Catharina* 1559.
Schepenen.
Cornelis van Aicken.
Symon van der Does.
Jacob van Dorp.
Jacob Vermy.
Jooſt Jacobſz.
Adriaen Huychſz van den Velde.
Van Scheveninge.

Vroedſchappen.

Treſorier.

Die van den Hage tot nog toe onvoorzien zynde geweeſt van Burgemeeſteren, wierden hen te dezer tyd by Octrooi van den 16. Novemb. 1559. twee toegevoegt; welker naamen wy nu in 't vervolg mede zullen opgeven.

1559. *tot Ste. Catharina* 1560.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Cornelis van Aecken.
Symon van der Does.
Jacob Vermy.
Jooſt Jacobſz.
Jacob van Dorp.
Adriaen van den Velde.
Adriaen van der Aa.
Van Scheveninge.

Vroedſchappen.
Mr. Michiel Claeſz van den Berg.
Mr. Aernt Huygſz.
Jan Clementſz.
Cornelis Symonſz.

Treſorier.

1560. *tot Ste. Catharina* 1561.
Burgemeeſteren.
Jacob Vermy.

Schepenen.
Jacob van Dorp.
Adriaen van der Aa.
Symon van der Does.
Cornelis van Aicken.
Adriaen van den Velde.
Adriaen Grebber.
Van Scheveninge.
Cornelis Corneliſz *alias* Jongeneel (*u*).
Vroedſchappen.
Dirk van Stervelt Jooſtenſz.

Treſorier.

1561. *tot Ste. Catharina* 1562.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Cornelis van Aicken.
Jacob van Dorp.
Adriaen Grebber Jacobſz.
Adriaen van der Aa.

Van Scheveninge.
Cornelis Corneliſz Jongeneel.
Vroedſchappen

Treſorier.

1562. *tot Ste. Catharina* 1563.
Burgemeeſteren.
Dirk van Alkemade.
Jooſt Jacobſz.
Schepenen.
Cornelis van Aicken.

Ja-

(*u*) Elders werd hy genaamt *Jongeneel Corneliſz*, en was van Scheveninge, zie Hooft *Nederl. Hiſt. 3. boek pag.* 119.

Jacob van Dorp (v).
Symon van der Does.
Adriaen van de Velde.
Adriaen Aertſz van der Aa.
Adriaen Jacobſz Grebber.
Van Scheveling e.
Cornelis Corneliſz Jongeneel.
Vroedſchappen.
Mr. Aernt Huygeſz.

Treſorier.
Jan Wolf.

1563. *tot Ste. Catharina* 1564.
Burgemeeſteren.
Dirk van Alkemade.
Jooſt Jacobſz.
Schepenen.
Cornelis van Aecken.
Jacob van Dorp.
Symon van der Does ; *dog in de ondertekeninge van een Keure van* 29. *Julii* 1564. *werd hy getitelt Schout van den Hage en in zyne plaatze als Schepen*,
Jan van Ouwen.
Adriaen van den Velde.
Adriaen Grebber.
Claes van Dam.
Van Scheveninge.
Adriaen Koenen, 3. *Jan.* 1564.
- - - Schilperoot, 29. *Julii* 1564.
Vroedſchappen.
Mr. Aernt Huygeſz.
Claes Pieterſz, *Goudſmit.*
Cornelis Coenraetſz Meſſing.
Jan Dirkſz, *Wynverlaeter.*
Michiel Willemſz.
Jooſt Claeſz (w).

Treſorier.
Jan Wolf.

1564. *tot Ste. Catharina* 1565.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Cornelis van Aicken.
Jacob van Dorp.
Adriaen van den Velde.
Jan van Ouwen.
Claes van Dam Adriaenſz.

Van Scheveninge.

Vroedſchappen.
Mr. Aernt Huygeſz.
Mr. Michiel Claeſz.
Cornelis Corneliſz *alias* Jongeneel.

Treſorier.
Dirk Jooſten.

1565. *tot Ste. Catharina* 1566.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Cornelis van Aecken.
Claes van Dam.
Jan van Ouwen.

Van Scheveninge.

Vroedſchappen.
Mr. Aernt Huygeſz.
Mr. Michiel Claeſz van den Berg.

Treſorier.
Dirk Jooſten.

1566. *tot Ste. Catharina* 1567.

Den 20. Novemb. 1566. wierd by den Hove op expreſſe laſt van den Prince van Oranje, Stadhouder-Generael, de Magiſtraat gecontinueert tot de komſte van zyne Excellentie of dat an-

(v) Deze was Ao. 1563. en 1565. Schout tot *Monſter*.
(w) Deze was voorheen geweeſt Schepen te *Geervliet*.

anders van zynent wege daarin zoude wezen voorzien (*x*).

„ Op huyden es de Weth van den „ Hage by den Hove gecontinueert „ deur Ordonnantie van zyne Excel- „ lentie ter tyd en wylen toe *die reke-* „ *ninge van den Hage van 't Raedhuys* en „ andere gehoort en gefloten zullen „ zyn, ende als dan van wegen zyne „ Excellentie anders zal wezen geor- „ donneert. Actum den 28. Januarii „ 1566. *ſtilo Curiæ* (*y*).

De naamen der Magiſtraats-perzoonen, die wy in dit jaar genoemt vinden, zyn deze.

Burgemeeſteren.

Schepenen.

Jacob van Dorp.
Jan van Ouwen.
Claes van Dam.
Adriaen van de Velde.
Pieter de Vries.
Frans Huybrechtszoon.

Van Scheveninge.

Vroedſchappen.

Treſorier.

1567. *tot Ste. Catharina* 1568.

Burgemeeſteren

Mr. Michiel Claeſz van den Berg (*z*).
Claes van Dam.

Schepenen.

Jacob van Dorp.
Adriaen van den Velde.
Jan van Ouwen.
Pieter de Vries.
Cornelis Meſſing.
Adriaen van der Lindt.

Van Scheveninge.

Jongeneel Corneliſz.

Vroedſchappen.

Dirk van Alkemade, (*z*).
Mr. Aernt Huygeſz, *oud-Burgemr.* (*z*).
Jooſt Jacobſz.
Michiel Willemſz.
Willem van Nek.
Adriaen Grebber.
Willem Pieterſz van der Wan.

Treſorier.

1568. *tot Ste. Catharina* 1569.

Burgemeeſteren.

Adriaen van der Lindt.

Schepenen.

Jacob van Dorp.
Jan van Ouwen.
Adriaen van den Velde.
Pieter de Vries.
Cornelis Coenſz Meſſing.
Dirk Paeuw.
Gregorius van Moerſele (*a*).

Van Scheveninge.

Adriaen Janſz Houck.

Vroedſchappen.

Mr. Aernt Huygeſz.

Wil-

(*x*) By acte geregiſtr. in 't vierde Memor. van Ernſt *fol.* 101. *verſo.*
(*y*) Geregiſtr. ibid. *fol.* 109.
(*z*) Deze drie waren Leen-mannen van zyne Keizerl. Majeſteit.
(*a*) Deze was een Brabander, en mitsdien beweerden de Staaten van Holland, dat hy tot de regeering niet bevoegt was, in zoo verre, dat by Reſolutie van den 20. April 1569. befloten wierd, „ datmen van wegen de Staeten zoude doen ver- „ zoeken proviſie pœnael van den Hove van Holland tegens eenen *Mark van Duyn*, „ Deurwaerder, en *Gregorius van Moerſele* Schepen in den Hage, weſende gebooren „ Brabanders, omme henl. te doen interdiceren d'exercitie van haren Officien in „ Holland, tot onderhoudeniſſe van de Privilegien, de Staeten van Holland ver- „ leent, alzoo d'ingeboornen van Holland niet en werden geadmitteert tot eenige „ officien in Brabant. zie mede Hooft *Nederl. Hiſt.* 24. *boek pag.* 1081. Zoo zeer namen de Staaten in die tyden ter herte een zuivere en ongekreukte onderhoudeniſſe van 's Lands Geregtigheden. Want of wel een Schepen van den Hage en een Deurwaarder van den Hove geene perzoonen waren, die tot het hoog beſtier van den Lande eenige betrekkinge hadden, zoo wilden egter de Staaten niet lyden, dat in hunne Privilegien de minſte inbreuk geſchiedde.

Willem Pieterſz van der Wan.
J. de Paep.

Treſorier.

1569. *tot Ste. Catharina* 1570.
Burgemeeſteren.
Dirk van Alkemade.
Adriaen van der Lindt.
Schepenen.
Jan van Ouwen.
Cornelis Meſſing Coenſz.
Dirk Paeuw.
Pieter de Vries.
Eeuwoudt Joryſz.
Adriaen van Cryep.
Claes Janſz de Joede.
Cornelis Adriaenſz.
Vroedſchappen.
Mr. Aernt Huygeſz.
Jan Willemſz van Dorp.
Claes van Dam.
Willem Pieterſz van der Wan.

Treſorier.

1570. *tot Ste. Catharina* 1571.
Burgemeeſteren.
Adriaen van de Velde.

Schepenen.
Claes van Dam.
Dirk Paeuw.
Adriaen Willemſz van Cryep.
Pieter de Vries.
Joſeph van Hove.
Cornelis van Ryn.

Vroedſchappen.
Willem Pieterſz van der Wan.

Treſorier.

1571. *tot Ste. Catharina* 1572.
Burgemeeſteren.
Dirk van Alkemade.
Claes van Dam.
Schepenen.
Adriaen van de Velde.
Mr. Aernt Huygeſz.
Dirk Paauw.
Adriaen Willemſz van Cryep.
Jooſt van Hove.
Cornelis van Ryn.
Barent Janſz Nyelant.
Vroedſchappen.

Treſorier.

1572. *tot Ste. Catharina* 1573.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Adriaen Willemſz van Cryep.

Vroedſchappen.

Treſorier.

1573. *tot Ste. Catharina* 1574.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Cornelis van Ryn.
Frans Reyerſz.

Vroed-

Vroedſchappen.

Treſorier.

1574. *tot Ste. Catharina* 1575.
Burgemeeſteren.

Schepenen.

Vroedſchappen.

Treſorier.

1575. *tot Ste. Catharina* 1576.
Burgemeeſteren.
Jooſt Jacobſz.
Jacob van Dorp.
Schepenen.
Symon van der Does.
Pieter de Vries.
Frederik van Elburch.
Cornelis Zybrantſz.
Adriaen Screvelſz.
Mr. Dirk van Meerkerke.
Van Schevelinge.
Adriaen Janſz Hoek.
Vroedſchappen.
Adriaen Willemſz van Cryep.
Jan van Treslong.
- - - Verhorſt.
Vincent van Wieringen.
Jacob Adriaenſz.
Mr. Aernt Hugenſz.

Treſorier

1576. *tot Ste. Catharina* 1577.
Burgemeeſteren.
Jooſt Jacobſz.
Frederik Frederickſz van Elburch.
Schepenen.
Adriaen Cryep.
Cornelis Zybrantſz.
Adriaen Schrevelſz.
Mr. Dirk van Meerkerke.
Vincent van Wieringen.
Jacob Adriaenſz van der Burch.
Van Schevelinge.

Vroedſchappen.
Den 5. *April* 1577. *geordonneert om te dienen tot Ste. Catharina* 1577.
Symon van der Does.
Jacob Willemſz van Dorp.
Pieter Willemſz de Vries.
Vrank van Moyaelen.
Dirk Franſz van Wyeringen.
Jan Janſz Wolf.
Lenert Ysbrantſz.
Dirk Wouterſz Keyſer, *obiit.*
Pieter Jacobſz, *Mandemaker.*
Bartholomeus Symonſz.
Geryt Janſz, *in de klok.*
Gerrit Aertſz, *Backer.*
Dirk Corneliſz.
Heynrick Janſz.

Treſorier.

1577. *tot Ste. Catharina* 1578.
Burgemeeſteren.
Jooſt Jacobſz.
Frederik van Elburch.
Schepenen.
Symon van der Does.
Adriaen van Cryep.
Cornelis Zybrantſz.
Adriaen Screvelſz.
Vincent van Wieringen.
Jan Wolf.
Van Schevelinge.
Steffen Dirckſz.
Vroedſchappen.
Jacob Willemſz van Dorp.
Vrank van Mojalen.
Lenert Ysbrantſz.
Gerrit Janſz, *in de klok.*
Geryt Aertſz, *Bakker.*
Bartholomeus Symonſz.

Heyn-

Heyndrik Janſz.
Pieter Jacobſz.
Sybrant Jacobſz.
Arent van Rysberge.
Jacob Adriaenſz van der Burch.
Mr. Heyndrik Michielſz.
Treſorier.

1578. *tot Ste. Catharina* 1579.
Burgemeeſteren.
Simon van der Does.
Jacob van Dorp.
Schepenen.
Adriaen van Cryep.
Cornelis Zybrantſz.
Adriaen Screvelſz.
Vincent van Wieringen.
Jacob Adriaenſz van der Burch.
Jan Wolf.
Van Scheveninge.
Adriaen Janſz Houck.
Vroedſchappen.
Vrank van Mojaelen.
Cornelis Maertenſz Drenkwaert.
Leenert Ysbrantſz.
Geryt Janſz, *in de clock.*
Mr. Aernt Zymonſz Jutfaes.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn, *in den Dolphyn.*
Arent van Vollenhoven.
Joachim Robbrechtſz.
Arent van Rysberge.
Mr. Heyndrik Michielſz, *Chirurgyn.*
Jacob Claeſz van Teylingen.
Dammas Gout.
Arent Ysbrantſz.
Aernt Bodegraven.
Treſorier.
Jan Wolf, *aangeſtelt 5. Decemb., doed eed den 14. Decemb.* 1578.

1579. *tot Ste. Catharina* 1580.
Burgemeeſteren.
Simon van der Does.
Jacob van Dorp.
Schepenen.
Adriaen van Cryep.
Cornelis Zybrantſz.
Frederik van Elburch.
Vincent van Wieringen.
Cornelis Wyelant.
Mr. Aernt Symonſz Jutphaes.
Van Scheveninge.
Steffen Dirkſz.
Vroedſchappen.
Leenert Ysbrantſz.
Aernt Chriſtoffelſz.
Arent Bodegraven.
Barthelmeeus Symonſz.
Jan Wolf.
Jooſt Jacobſz.
Adriaen Screvelſz.
Treſorier.
Jan Wolf.

1580. *tot Ste. Catharina* 1581.
Burgemeeſteren.
Simon van der Does.
Jooſt Jacobſz Hogenhoeck.
Schepenen.
Jacob van Dorp.
Cornelis Zybrantſz.
Adriaen Screvelſz.
Vincent van Wyeringen.
Cornelis Wyelant.
Adriaen Jorisz Houckgeeſt.
Van Scheveninge.
Steffen Dirckſz.
Vroedſchappen.
Frederik van Elburch.
Jan Wolf.
Joachim Robbrechtſz.
Cornelis Maertenſz Drenkwaert.
Batholomeus Symonſz.
Arent Bodegrave.
Jacob Adriaenſz van der Burch.
Mr. Heyndrik Michielſz, *Chirurgyn.*
Dammas Gout.
Mr. Jan van Treslonge.
Zacharias Nobelaer.
Jooſt van Gelder.
Treſorier.
Jan Wolf.

1581. *tot Ste. Catharina* 1582.
Burgemeeſteren.
Frederik van Elburch.
Cornelis Zybrantſz van Brederode.
Schepenen.
Jacob van Dorp.
Adriaen Screvelſz.
Cornelis Wyelant, *obiit.*
Mr. Aernt Symonſz Jutphaes.
Jacob van der Burch.
Dammas Goudt.
Johan van der Wiele, *by plaatsvullinge.*
Van Scheveninge.
Steffen Dirkſz.

Vroedſchappen.
Simon van der Does.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Jan Wolf.
Mr. Heyndrik Michielſz, *Chirurgyn.*
Lenert Ysbrantſz.
Cornelis Maertenſz Drenkwaert.
Arent van Vollenhoven.
Heyndrik Janſz.

Treſorier.
Jan Wolf.

1582. *tot Ste. Catharina* 1583.
Burgemeeſteren.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Frederik Frederikſz van Elburch.
Schepenen.
Jacob van Dorp.
Cornelis Zybrantſz.
Adriaen Screvelſz.
Mr. Aernt Symonſz Jutphaes.
Bartholomeus Symonſz Overduyn.
Heyndrik Janſz Nobel.
Van Schevelinge.
Steffen Dirkſz.
Vroedſchappen.
Simon van der Does.
Jan Wolf.
Joachim Robbrechtſz.
Lenert Ysbrantſz.
Simon Adriaenſz van Duynen.
Andries Jooſteſz 't Hoflant.
Arent van Vollenhove.
Jacob van Leeuwen.
Mr. Heyndrik Michielſz, *Chirurgyn.*
Jacob *in de wilde zee.*

Treſorier.
Jan Wolf.

1583. *tot Ste. Catharina* 1584.
Burgemeeſteren.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Cornelis Zybrantſz van Brederode.
Schepenen.
Jacob van Dorp.
Frederik van Elburch.
Adriaen Screvelſz (*b*).
Jacob van der Burch.
Johan van der Wiele.
Mr. Aernt van Jutfaes.
Dammas Gout.
- - - Block.
Van Schevelinge.
Steffen Dirckſz.
Vroedſchappen.
Jan Wolf.
Cornelis Maertenſz Drenkwaert.
Joachim Robbrechtſz.
Arent van Vollenhove.
Andries Jooſteſz 't Hoflant.
Aernt Bom, *Goudſmit.*
Mr. Heyndrik Michielſz, *Chirurgyn.*
Simon Adriaenſz van Duynen.
Simon Adriaenſz.
Sacharias Nobelaer.
Johan van Surendael *of* Zuyrendael.

Treſorier.
Jan Wolf, *overleden in* 1584.

1584. *tot Ste. Catharina* 1585.
Burgemeeſteren.
Cornelis Zybrantſz.
Johan van der Wyele.
Schepenen.
Jacob van Dorp.
Adriaen Screvelſz.
Zacharias Nobelaer.
Cornelis Drenkwaert.
Mr. Hendrik van Muerbeek.
Anthonis van Cats.
Van Schevelinge.
Steffen Dirkſz.
Vroedſchappen.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Frederik van Elburch.
Dammas Gout.
Joachim Robbrechtſz.
Jacob van der Burch.
Lenert Ysbrantſz.
Andries Juſteſz 't Hoflant.
Arent van Vollenhove.
Johan van Zurendael.
Heyman Gilliſz Kiggelaer.
Jacob Claeſz.
Heyndrik Hofman.
Treſorier.
Ludolf Michielſz.

1585. *tot Ste. Catharina* 1586.
Burgemeeſteren.
Frederik Frederikſz van Elburch.
Adriaen Screvelſz.
Schepenen.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Jacob van der Burch.

(*b*) Deze was in 1584. geſubſtitueerde van den Schout van den Hage.

Dam-

Dammas Goudt.
Hendrik Janſz Nobel.
Cornelis van Drenkwaert.
Anthonis van Cats.
Van Schevelinge.
Steffen Direxz.
Vroedſchappen.
Mr. Hendrik van Muerbeek.
Leendert Ysbrantſz.
Jacob Claeſz Teylingen.
Andries Jooſteſz 't Hoſlant.
Joachim Robbrechtſz.
Aernt van Vollenhoven.
Bartholomeus Simonſz.
Jan van Surendael.
Hendrik Hofman.
Simon Adriaenſz, *Goudſmit.*
Heyman Gilliſz.
Pieter Jacobſz.
Treſorier.
Louf Michielſz.

1586. *tot Ste. Catharina* 1587.
Burgemeeſteren.
Frederik van Elburch.
Adriaen Screvelſz.
Schepenen.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Cornelis van Drenkwaert.
Anthonis van Cats.
Mr. Hendrik van Muerbeek.
Jacob Corneliſz.
Heyman Gilliſz Kiggelaer.
Van Schevelinge.

Vroedſchappen.
Leendert Ysbrantſz.
Aernt Chriſtoffelſz van Vollenhoven.
Pieter Jacobſz.
Hendrik Hofman.
Andries Jooſteſz 't Hoſlant.
Jacob Claeſz Teylingen.
Frans Tyelmanſz Conink.
Symon Adriaenſz, *Goudſmit.*
Aernt Bom, *Goudſmit.*
Jacob Stalpert.

Treſorier.
Jacob Heerman, *aangenomen tot Treſorier van den Hage voor den tyd van twee jaaren den* 21. *April* 1587.

1587. *tot Ste. Catharina* 1588.
Burgemeeſteren
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Frederik van Elburch.
Schepenen.
Johan van der Wiele.
Jacob Adriaenſz van der Burch.
Dammas Gout.
Cornelis van Drenkwaert.
Anthonis van Cats.
Heyman Gilliſz Kiggelaer.
Van Schevelinge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz.
Lenert Ysbrantſz.
Pieter Jacobſz.
Aernt van Vollenhove.
Hendrik Hofman.
Aernt Bom, *Goudſmit.*
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Jacob Heerman.
Breyene de Feytere *of* Seytere.
Jacob Corneliſz.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1588. *tot Ste. Catharina* 1589.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Cornelis van Drenkwaert.
Heyman Kiggelaer.
Jacob Adriaenſz van der Burch.
Anthonis van Cats.
Dammas Goudt.

Van Schevelinge.

Vroedſchappen.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1589. *tot Ste. Catharina* 1590.
Burgemeeſteren.

Schepenen.
Heyman Gilliſz Kiggelaer.
Job Janſz.
Jacob Corneliſz.
Cornelis van Drenkwaert.

Van Scheveling.

Vroedſchappen.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1590. *tot Ste. Catharina* 1591.
Burgemeeſteren.
Jacob van der Burch.
Antonis van Cats.
Schepenen.
Heyman Kiggelaer.
Jacob Corneliſz.
Job Janſz.
Wynant Scholl.
Adriaen Huygenſz.
Simon Adriaenſz.
Van Scheveling.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Frederik van Elburch.
Adriaen Screvelſz.
Lenert Ysbrantſz.
Pieter Jacobſz.
Jacob Heerman.
Arent van Vollenhove.
Pieter Janſz.
Heindrik Hofman.
Zegher Pieterſz.
Frans Tyelmanſz Conink.
Wynant Frederikſz.
Treſorier.
Jacob Heerman.

By de twee Burgemeeſteren vergunden de Staaten van Holland aan den Hage nog een derden by Octrooy van den 21. *Januarii* 1591.

1591. *tot Ste. Catharina* 1592.
Burgemeeſteren.
Adriaen Screvelſz.
Antonis Cats.
Aernt Boll.
Schepenen.
Heindrik Nobel.
Heyman Kiggelaer.
Jacob Corneliſz.
Job Janſz.
Adriaen Huygeſz.
Michiel Ysbrantſz.
Van Scheveling.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Frederik van Elburch.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Jacob van der Burch.
Symon Adriaenſz.
Cornelis van Blyenburch.
Pieter Jacobſz.
Jacob Heerman.
Aernt van Vollenhove.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Wynant Frederikſz.
Jan Jacobſz, *Apotheker.*
Pieter Gysbrechtſz, *Vleeshouder.*
Treſorier.
Jacob Heerman.

1592. *tot Ste. Catharina* 1593.
Burgemeeſteren.
Adriaen Screvelſz.
Jacob van der Burch.
Arent Boll.
Schepenen.
Heyman Kiggelaer.
Jacob Corneliſz.
Job Janſz.
Adriaen Huygenſz.
Cornelis van Blyenburch.
Claes Corneliſz.
Van Scheveling.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Jooſt Jacobſz Hogenhouck.
Frederik van Elburch.
Antonis van Cats.
Hendrik Nobel.
Wynant Scholl.
Cornelis Wyelant.
Dammas Goudt.
Jacob Heerman.
Aernt van Vollenhove.
Pieter Jacobſz.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Wynant Frederikſz.
Treſorier.
Jacob Heerman, *den* 13. *Mei* 1593. *gecontinueert tot Mei avond Ao.* xvc. *vier en tnegentig.*

1593. *tot Ste. Catharina* 1594.

Burgemeeſteren.

Adriaen Screveliſz.
Aernt Boll.
Cornelis van Blyenburch.

Schepenen.

Frederik van Elburch, *overleden en in zyne plaatze.*
Anthonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Jacob Corneliſz.
Job Janſz.
Wynant Scholl.
Adriaen Huygenſz.

Van Schevelinge.

Jan Adriaenſz Houck.

Vroedſchappen.

Jooſt Jacobſz Hogenhouck, *obiit.*
Antonis van Cats, *word Schepen.*
Hendrik Janſz Nobel.
Dammas Goudt.
Claes Corneliſz.
Jacob Heerman.
Pieter Janſz.
Pieter Jacobſz.
Aernt van Vollenhove.
Dominicus Boot.
Ysbrant Dircxſz.
Evert Quirynſz, *Caſteleyn.*

Treſorier.

Jacob Heerman, *gecontinueert tot* 30. *April* 1595.

1594. *tot Ste. Catharina* 1595.

Burgemeeſteren.

Adriaen Screvelſz.
Cornelis van Blyenburch.
Jacob Corneliſz.

Schepenen.

Antonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Weynant Scholl.
Adriaen Huygenſz, *de oude.*
Claes Corneliſz.
Jan Janſz, *Lakenkooper, overleden en in zyne plaatze aangeſtelt*
Jan Janſz Cocq.

Van Schevelinge.

Jan Adriaenſz Houck.

Vroedſchappen.

Hendrik Janſz Nobel.
Dammas Goudt.
Jacob Heerman.
Job Janſz.
Cornelis Claeſz Nachtegael.
Mr. Jan Quartelaer.
Pieter Jacobſz.
Pieter Janſz.
Aernt van Vollenhove.
Dominicus Boot.
Jan Joppeſz, *Lakenkooper.*
Govert Jacobſz.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1595. *tot Ste. Catharina* 1596.

Burgemeeſteren.

Adriaen Screvelſz.
Cornelis van Blyenburch.
Jacob Corneliſz.

Schepenen.

Antonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Adriaen Huygenſz.
Wynant Scholl.
Claes Corneliſz.
Jan Janſz Cocq.

Van Schevelinge.

Jan Adriaenſz Houck.

Vroedſchappen.

Dammas Goudt.
Job Janſz.
Henrik Janſz Nobel.
Pieter Jacobſz.
Aernt van Vollenhove.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Jan Joppeſz, *Lakenkoper.*

Treſorier.

Jacob Heerman.

1596. *tot Ste. Catharina* 1597.

Burgemeeſteren.

Adriaen Screveliſz.
Cornelis van Blyenburch.
Jacob Corneliſz.

Schepenen.

Antonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Adriaen Huygenſz.
Weynant Scholl.
Claes Corneliſz.
Jan Janſz Cocq.

Van Schevelinge.

Jan Adr. Houck.

Vroedſchappen.

Dammas Goudt.
Heinrik Nobel.
Job Janſz.
Jacob Heerman.
Aernt van Vollenhove.

Jan Joppen.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Govert Jacobſz.
Mr. Jan Quartelaer.
Pieter Janſz van Treslong.
Heinrik Moons.
Franſoys de Conink.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1597. *tot Ste. Catharina* 1598.
Burgemeeſteren.
Antonis van Cats.
Jacob Cornelisz.
Heyman Kiggelaer.
Schepenen.
Job Janſz.
Adriaen Huygenſz *de oude.*
Wynant Scholl.
Claes Cornelisz.
Jan Janſz Cocq.
Everart Quirynſz.
Van Schevelinge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz.
Cornelis van Blyenburch.
Dammas Goudt.
Jacob Heerman.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Govert Jacobſz.
Ysbrant Dircxſz, *in den Dolphyn.*
Mr. Jan Quartelaer.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1598. *tot Ste. Catharina* 1599.
Burgemeeſteren.
Antonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Everart Quirynſz.
Schepenen.
Job Janſz.
Adriaen Huygenſz *de oude.*
Weynant Scholl.
Jan Joppeſz.
Aelbrecht Heinricxz.
Claes Cornelisz.
Van Schevelinge.
Adriaen Janſz Houck.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz.
Cornelis van Blyenburch.
Jacob Cornelisz.
Jacob Heerman.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Jacob Stalpert van der Wiele.
Dammas Goudt.
Ysbrant Dircxz Groeneſteyn.
Jan Janſz Cocq.
Mr. Jan Quartelaer.
Govert Jacobſz van Duynen.
Francois de Coninck.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1599. *tot Ste. Catharina* 1600.
Burgemeeſteren.
Adriaen Screvelſz.
Everart Quirynſz.
Dammas Goudt.
Schepenen.
Jacob Cornelisz.
Job Janſz.
Adriaen Huygenſz.
Jacob Stalpert van der Wiele.
Claes Cornelisz.
Aelbrecht Heinricxz.
Van Schevelinge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Cornelis van Blyenburch.
Antonis van Cats.
Heyman Gillisz Kiggelaer.
Jan Janſz Cocq.
Jacob Heerman.
Jacob Cornelisz.
Pieter Janſz, *Apotheker.*
Ysbrant Dircxz Goeneſteyn, *in de Dolphyn.*
Mr. Jan Quartelaer.
Frans de Coninck.
Cornelis Jacobſz.
Govert Jacobſz van Duynen.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1600. *tot Ste. Catharina* 1601.
Burgemeeſteren.
Adriaen Screvelſz.
Jacob Cornelisz.
Aelbrecht Heinricxz.
Schepenen.
Antonis van Cats.
Job Janſz.
Adriaen Huygenſz *de oude.*
Claes Cornelisz.
Jacob Stalpert van der Wiele.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Van Schevelinge.
Jan Adriaenſz Houck.

Vroed-

Vroedſchappen.
Heyman Kiggelaer.
Everart Quirynſz.
Jan Janſz Cocq.
Dammas Goudt.
Jacob Heerman.
Ysbrant Dircxz Groeneſteyn.
Govert Jacobſz.
Jan Wolf.
Jan Heynrickſz Nobel.
Frederik van Elburch.
Frans de Conink.

Treſorier.
Jacob Heerman. *Hy was te gelyk Penningmeeſter van de Griffie van den Hove van Holland.*

1601. *tot Ste. Catharina* 1602.
Burgemeeſteren.
Adriaen Screvelſz.
Jacob Cornelisz.
Aelbert Hendrikſz.
Schepenen.
Antonis van Cats.
Adriaen Huygenſz.
Claes Cornelisz.
Jacob Stalpert van der Wiele.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Govert Jacobſz van Duynen.
Van Schevelinge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Cornelis van Blyenburch.
Heyman Kiggelaer.
Everart Quirynſz.
Jan Janſz Cocq.
Jacob Heerman.
Jan Joppe.
Jan Jacobſz.
Frans Tielmanſz Coninck.
Ysbrant Dirckſz, *in de Dolphyn.*
Frederik van Elburch.
Jan Wolf.
Jan Hendrikſz Nobel.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1602. *tot Ste. Catharina* 1603.
Burgemeeſteren.
Jacob Cornelisz.
Everart Quirynſz.
Jan Janſz Cocq.
Schepenen.
Antonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Adriaen Huygenſz *de oude.*
Claes Cornelisz.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Ysbrant Dirckſz Groeneſteyn.
Van Schevelinge.
Michiel Ysbrantſz.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz.
Aelbert Heermans.
Cornelis van Blyenburch.
Jacob Stalpert van der Wiele.
Govert Jacobſz van Duynen.
Weynant Scholl.
Jan Joppenſz.
Frans Tielmanſz Coninck.
Jan Jacobſz, *Apotheker.*
Jacob Heerman.
Jan Wolf.
Frederik van Elburch.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1603. *tot Ste. Catharina* 1604.
Burgemeeſteren.
Jacob Cornelisz.
Everart Quirynſz.
Jan Janſz Cocq.
Schepenen.
Antonis van Cats.
Adriaen Huygenſz.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Govert Jacobſz van Duynen.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn.
Mr. Johan Souteland.
Van Schevelinge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz.
Cornelis van Blyenburch.
Heyman Kiggelaer.
Aelbert Hendrikſz.
Claes Cornelisz.
Wynant Scholl.
Jan Joppenſz.
Jacob Heerman.
Frans Tiellemanſz Coninck.
Jan Wolf.
Jan Jacobſz van Wouw.
Wyer Gerritſz van Overmeer.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1604. *tot Ste. Catharina* 1605.
Burgemeeſteren.
Jacob Cornelisz.
Jan Janſz Cocq.
Adriaen Huygenſz.

Schepenen.
Antonis van Cats.
Heyman Kiggelaer.
Claes Cornelisz.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Govert Janſz van Duynen.
Mr. Johan Quartelaer.
Van Scheveling.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz.
Aelbert Hendricxz.
Evert Quirynſz.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn.
Weynant Scholl.
Jan Joppenſz.
Jacob Heerman.
Jan Jacobſz van Wouw.
Frans Tielmanſz Coninck.
Jan Wolf.
Jan Claeſz, *Apotheker.*
Adriaen van Neck.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1605. *tot Ste. Catharina* 1606.
Burgemeeſteren.
Jacob Cornelisz.
Jan Janſz Cocq.
Adriaen Huygenſz, *dog vermits zyn overlyden voor den gedaanen eed in deszelfs plaatze aangeſtelt.*
Everart Quirynſz.
Schepenen.
Antony van Cats, *dog vermits zyn vertrek, in deszelfs plaatze verkooren.*
Adriaen Screvelſz.
Heyman Kiggelaer.
Claes Cornelisz.
Pieter Janſz Paleſtein.
Jan Wolf.
Wyer Gerritſz van Overmeer.
Van Scheveninge.
Jan Adriaen Houck.
Vroedſchappen.
Adriaen Screvelſz, *werd naderhand Schepen in plaatze van Ant. van Cats.*
Aelbert Hendrikſz.
Evert Quirynſz.
Wynant Scholl.
Jacob Heerman.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn.
Jan Joppenſz.
Jan Claeſz, *Apotheker.*
Adriaen van Neck.
Jan Quartelaer.
Govert Jacobſz.
Jan Jacobſz van Aſſendelft.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1606. *tot Ste. Catharina* 1607.
Burgemeeſteren.
Jacob Cornelisz.
Jan Janſz Cocq.
Everart Quirynſz.
Schepenen.
Adriaen Screvelſz.
Heyman Kiggelaer.
Claes Cornelisz.
Jan Joppenſz.
Evert Jacobſz.
Jan Wolf.
Van Scheveninge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Pieter Janſz Paleſtein.
Wyer Gerritſz van Overmeer.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn.
Wynant Scholl.
Jacob Heerman.
Jan Quartelaer.
Jan Claeſz, *Apotheker.*
Jan Jacobſz van Aſſendelft.
Jan Hendrikſz Nobel.
Otto Gerritſz, *Vettewarier.*
Symon Deym.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1607. *tot Ste. Catharina* 1608.
Burgemeeſteren.
Jan Janſz Cocq.
Cornelis Cornelisz.
Pieter Janſz Paleſtein.
Schepenen.
Jan Joppen.
Gerrit Jacobſz van Duynen.
Jan Wolf.
Wyer Gerritſz Overmeer.
Jan Jacobſz van Aſſendelft.
Simon Deym.
Van Scheveninge.
Jan Adriaenſz Houck.
Vroedſchappen.
Jacob Cornelisz van Wouw.
Evert Quirynſz.
Heyman Kiggelaer.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn.
Wynant Scholl.
Jacob Heerman.
Jan Cornelisz, *Apotheker.*

Jo-

Johan Quartelaer.
Jan Hendrikſz Nobel.
Jacob Dirckſz, *Schoenmaker.*
Otto Gerritſz, *Vettewarier.*
Ysbrant van Rysbergen.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1608. *tot Ste. Catharina* 1609.

Burgemeeſteren.

Jan Janſz Cocq.
Claes Corneliſz.
Pieter Janſz Paleſtein.

Schepenen.

Govert Jacobſz van Duynen.
Johan Quartelaer.
Jan Janſz Wolf.
Wyer Gerritſz van Overmeer.
Simon Deym Maertenſz.
Johan van Aſſendelft.

Van Schevelinge.

Jan Adriaenſz Houck.

Vroedſchappen.

Jacob Corneliſz van Wouw.
Everart Quirynſz.
Heyman Kiggelaer.
Wynant Scholl.
Ysbrant Dirkſz Groeneſteyn.
Jacob Heerman.
Jan Heynrickſz Nobel.
Jan Claeſz Splinter.
Jacob Dirkſz, *Schoenmaker.*
Otto Gerritſz, *Vettewarier.*
Ysbrant van Rysbergen.
Pieter van Itteren.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1609. *tot Ste. Catharina* 1610.

Burgemeeſteren.

Jacob Corneliſz van Wouw.
Everart Quirynſz.
Claes Corneliſz.

Schepenen.

Govert van Duynen.
Johan Quartelaer.
Johan van Aſſendelft.
Ysbrant Dircxz Groeneſteyn.
Otto Gerritſz Houckgeeſt.
Jacob Dirkſz, *Schoenmaker.*

Van Schevelinge.

Jan Adriaenſz Houck.

Vroedſchappen.

Jan Janſz Cocq.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Wyer Gerritſz van Overmeer.
Simon Maertenſz Deym.
Nicolaes Splinter.
Jan Hendrikſz Nobel.
Ysbrant van Rysbergen.
Claes Pieterſz de Vries.
Pieter Adriaenſz, *Kiſtemaker.*
Pieter van Itteren.
Jan Screvelſz.
Johan Wolf.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1610. *tot Ste. Catharina* 1611.

Burgemeeſteren.

Jacob Corneliſz van Wouw.
Guerart Quirynſz.
Claes Corneliſz.

Schepenen.

Johan van Aſſendelft.
Jacob Dirkſz, *in Cuele.*
Govert van Duynen.
Otto Houckgeeſt.
Jan Wolf.
Ysbrant Dirckſz Groeneſteyn.

Van Schevelinge.

Cornelis Adriaenſz Jager.

Vroedſchappen.

Jan Janſz Cocq.
Pieter Janſz Paleſteyn.
- - - Fredrikſz.
Simon Deym Maertenſz.
Jan Claeſz Splinter.
Jan Hendrikſz Nobel.
Ysbrand van Rysbergen.
Jan Screvelſz.
Pieter van Itteren.
Claes Pieterſz de Vries.
Pieter Adriaenſz *Kiſtemaker.*

Treſorier.

Jacob Heerman.

1611. *tot Ste. Catharina* 1612.

Burgemeeſteren.

Jacob Corneliſz van Wouw.
Claes Corneliſz.
Pieter Janſz Paleſteyn.

Schepenen.

Govert van Duynen.
Simon Deym.
Otto Houckgeeſt.
Jacob Dirkſz.
Jan Hendrikſz Nobel.
Jan Claeſz Splinter.

Van Schevelinge.

Vroedſchappen.

Johan van Aſſendelft.
Evert Quirynſz.

Jan Janſz Cocq.
Ysbrant Groeneſtein.
Pieter van Itteren.
Jan Splinter.
Jan Screvelſz.
Willem van Neck.
Cornelis Pieterſz.
Claes Pieterſz de Vries.
Pieter Adriaenſz, *Kiſtemaker.*
Ewout Tedingerbroek.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1612. *tot Ste. Catharina* 1613.

Burgemeeſteren.

Jan Janſz Cocq.
Claes Corneliſz.
Pieter Janſz Paleſtein.

Schepenen.

Govert Jacobſz van Duynen.
Mr. Jan Quartelaer.
Simon Maertenſz Deym.
Jacob Dircxz, *in Ceulen.*
Jan Claeſz Splinter.
Johan Hendrikſz Nobel.

Van Schevelinge.

Vroedſchappen.

Evert Quirynſz.
Johan van Aſſendelft.
Jan Wolf.
Simon Adriaenſz.
Jan van Rottermont.
Otto Gerritſz Houkgeeſt.
Jan Screvelſz.
Pieter van Itteren.
Cornelis Pieterſz.
Claes Pieterſz de Vries.
Pieter Adriaenſz.
Ewoud van Tedingerbroek.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1613. *tot Ste. Catharina* 1614.

Burgemeeſteren.

Everart Quirynſz.
Jan Janſz Cocq.
Mr. Jan Quartelaer.

Schepenen.

Govert Jacobſz van Duynen.
Jan Wolf.
Jan Hendrikſz Nobel.
Jan Claeſz Splinter.
Mr. Jooſt Dedel.
Dr. Ewaldus Screvelſz.

Van Schevelinge.

Vroedſchappen.

Claes Corneliſz.
Pieter Janſz Paleſteyn.
Jan Jacobſz van Aſſendelft.
Symon Deym.
Otto Houkgeeſt.
Ysbrant Rysberge.
Willem van Nek.
Cornelis Pieterſz.
Claes de Vries.
Jan Screvelſz.
Pieter van Itteren.
Jan van Rotterdam.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1614. *tot Ste. Catharina* 1615.

Burgemeeſteren.

Evert Quirynſz.
Nicolaes Corneliſz.
Pieter Janſz Paleſtein.

Schepenen.

Jan Hendrikſz Nobel.
Mr. Jooſt Dedel.
Willem van Neck.
Dr. Ewaldus Screvelſz.
Heindrik Cheeuwen.
Cornelis Anthonis Hambrouck.

Van Scheveninge.

Vroedſchappen.

Jacob Corneliſz van Wouw.
Jan Janſz Cocq.
Govert van Duynen.
Jan van Aſſendelft.
Simon Deym.
Otto Houckgeeſt.
Ysbrant Rysberge.
Cornelis Pieterſz.
Claes de Vries.
Jan Screvelſz.
Pieter van Itteren.
Jan Rottermont.

Treſorier.

Jacob Heerman.

1615. *tot Ste. Catharina* 1616.

Burgemeeſteren.

Jacob Corneliſz van Wouw.
Mr. Johan Quartelaer.
Govert van Duynen.

Schepenen.

Mr. Jan Wolf.
Jacob Dirkſz, *in Ceulen.*
Dr. Ewout Screvelſz.
Willem van Neck.
Heindrik Cheeuwen.

Ze-

Zeger van der Maes.
Van Scheveninge.

Vroedſchappen.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1616. *tot Ste. Catharina* 1617.
Burgemeeſteren.
Jacob Corneliſz van Wouw.
Mr. Johan Quartelaer.
Govert Jacobſz van Duynen.
Schepenen.
Mr. Johan Wolf.
Jacob Dirckſz *in Ceulen.*
Dr. Ewaldus Screvelſz.
Willem van Neck.
Heyndrik Cheeuwen.
Zeger van der Maas.
Van Schevelinge.
Cornelis Michielſz.
Vroedſchappen.
Jan Janſz Cocq, *oud-Burgemr.*
Johan Heyndrikſz Nobel.
Claes Corneliſz.
Pieter Janſz Paleſtein.
Mr. Jooſt Dedel.
Jan Claeſz Splinter.
Otto Houkgeeſt.
Pieter van Itteren.
Jan Ysbrant Groeneſteyn.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1617. *tot Ste. Catharina* 1618.
Burgemeeſteren.
Jacob Corneliſz van Wouw.
Mr. Johan Quartelaer.
Govert van Duynen.
Schepenen.
Mr. Jan Wolf.
Jacob Dirkſz, *in Ceulen.*
Johan Nobel.
Dr. Ewaldus Screvelſz.
Hendrik Cheeuwen.
Mr. Jooſt Dedel.
Van Scheveninge.
Cornelis Michielſz.
Vroedſchappen.
Jan Janſz Cocq.
Evert Quirynſz.
Pieter Janſz Paleſtein.
Nicolaes Corneliſz van Brederode.
Willem van Neck.
Jan Jacobſz van Aſſendelft.
Jan Claeſz Splinter.
Zeger van der Maes.
Otto Gerritſz Spyckerboort.
Pieter van Itteren.
Pieter Gysbertſz van Egmont.
Dirk Ysbrant van Groeneſteyn.
Treſorier.
Jacob Heerman.

Nadat *Maurits* Prins van Oranje, als Stadhouder van Holland, in dezen jaare 1618. allomme in de Steden door ganſch Holland en Weſt-Vrieſland de Wet hadde verzet, quam hy eindelyk den 8. November in den Hage, daar zyne Excellentie de laatſte veranderinge maakte. De geheele (*c*) Magiſtraat wierd hier ook van den eed ontſlagen. Daarna ſtelde zyne Excellentie tot Burgemeeſters, Schepenen en Vroedſchappen de nagenoemde perzoonen. Terzelver tyd verklaarde zyne Excellentie, toen de nieuwe Magiſtraat den eed had gedaan, dat hy niet verſtond, dat de Officier van 's Gravenhage, *Willem van Outshoorn*, eenig gezag of ſtem zoude hebben by de Burgemeeſteren en Schepenen of in de Vroedſchap, maar dat hy zig zoude hebben te bemoeyen met de zaaken zyn ampt alleen betreffende. En op dat dit zyn gedrag en handelinge niet zoude ſchynen eene geweldenarye, en ſtrydig tegens de Handveſten en Privilegien,

Afzettinge der Magiſtraaten door Prins *Maurits* in 1618.

(*c*) Van de een en twintig Magiſtraats-perzoonen wierden 'er negentien afgezet, zoo als te zien is uit de Lyſte der Steden, daar de afzettinge door zyne Excellentie geſchiedde, gedrukt in de nieuwe Beſchryvinge van Delft, *pag.* 85.

gien, wel eer door de Steden by de Graaven of Overigheid verkregen, deed de Prins ook alhier eene verklaringe, dat de veranderinge der Magiſtraat niet was geſchied tot beneeminge der Gerechtigheid en Voorregt van den Hage, maar ten dienſte van 't Land, en om 't zelve wederom tot voorige ruſt te brengen; belaſtende datmen zulks zoude aantekenen. zie verders G. Brandt, *Reformatie* 11. *deel*, 31. *boek*, *pag.* 872.

Magiſtraaten, by zyne *Excellentie* op nieuw aangeſtelt,

Den 8. Novemb. 1618.

Burgemeeſteren.
Mr. Jan Quartelaer.
Thomas Caſſiopyn.
Pieter Janszoon Paleſteyn.
Schepenen.
Jan Hendrikſz Nobel.
Mr. Herman Borſman.
Johan Halling.
Abraham le Fever.
Jan Honneur, *de Jonge.*
Michiel de Willem.
Van Scheveninge.
Cornelis Michielſz.
Vroedſchappen.
Salomon Michielſz.
Jacob Heerman.
Jan Honneur, *de Oude.*
Mattheus van Thyen.
Allert Claeſz, *Slotemaker.*
Leonart Ketting.
Jacob Halling.
Jan Thielmans, *Kruidenier.*
Jan Cornelisz (van) Boshuiſen.
Hans Bouwenſz, *de jonge.*
Jan Ysbrantſz Groeneſtein.
Francois van Geesdorp.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1619. *tot Ste. Catharina* 1620.
Burgemeeſteren.
Thomas Caſſiopyn.
Pieter van Treſlong.
Abraham le Fever.
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Herman Borsman.
Johan Halling.
Jan Honneur, *de jonge.*
Michiel de Wilhem.
Albert Claeſz van Raveſtein.
Van Scheveninge.
Cornelis Michielſz.
Vroedſchappen.
Pieter Janſz Paleſtein.
Mr. Jan Quartelaer.
Salomon Michielſz.
Jacob Heerman.
Jan Honneur, *de oude.*
Matthys van Thye.
Leonart Ketting.
Jacob Halling.
Hans Bouwenſz.
Jan Ysbrantſz Groeneſtein.
Francois van Geesdorp.
Hendrik Jacobſz Deyll.
Treſorier.
Jacob Heerman (*d*).

1620. *tot Ste. Catharina* 1621.
Burgemeeſteren.
Pieter van Treslong.
Abraham le Fever.
Johan Hendrikſz Nobel.

Sche-

(*d*) Hy was ook te gelyk Subſtituit *van Hendrik Pots*, Griffier van den Hove van Holland en Penning-Meeſter in de Griffie, zoo als uit het derde artikel van des Griffiers Inſtructie, gedagteken den 24. Decemb. 1619., blykt. „ De Griffier zal ge-„ houden wezen neffens den Subſtituit *Frans Criep*, mede te gebruyken als Subſti-„ tuit en Penningmeeſter in de Griffie *Jacob Heerman*, op alzulken tractement, als „ daer toe geordonneert is. Zie mede Reſolutie van haer Ed. Gr. Mog. van den 29 Septemb. 1626. „ nopende de vermeerderinge van gagie, zoo voor *Everard* „ *Both van der Eem*, Subſtituit-Griffier van den Hoogen Rade, als voor *Francois de* „ *Wit* en *Jacob Heerman* Subſtituit-Griffiers van den Hove van Holland.

Schepenen.
Johan Halling.
Michiel de Wilhem.
Albert Claesz van Ravesteín.
Dr. Clement Overschie.
Mr. Casper van Kinschot.
Hendrik Jacobsz van Deyl.
Van Scheveninge.
Cornelis Michielsz.
Vroedschappen.
Thomas Cassiopyn.
Harmen Borsman.
Johan Honneur, *de jonge.*
Pieter Jansz Palesteín.
Mr. Johan Quartelaer.
Jacob Heerman.
Salomon Michielsz Soetens.
Leonard Ketting.
Jacob Halling.
Mattheus van Thye.
Hans Bouwensz, *de jonge.*
Pieter Jansz Splinter.
Tresorier.
Jacob Heerman.

De Magistraat van den Hage door den tyd ondervonden hebbende, dat tot dienst en welstand van haare Regeeringe, als mede tot wegneminge van eenige ongevoeglykheden daarin, merkelyk zoude strekken, in gevalle het Collegie van de Vroedschappen tot een vast en altyd duurende Lighaam wierde gebragt, en dat ook het getal der Regeerders met eenige perzoonen wierde vermeerdert, gaf ten dien einde in den jaare zestien honderd een en twintig het navolgende Verzoek-schrift aan Haar Ed. Groot Mog. over.

Aan de Edele Mogende Heeren Staeten van Holland en West-Vriesland.

Verzoek van de Magistraat van den Hage, om te hebben een permate Vroedschap en vermeerderinge van perzoonen, waaruit de geheele Regeringe zoude bestaan.

„ Vertoonen met behoorlyke reverentie Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Vroetschappen van 's Gravenhage, hoedat na „ de nootelyke reformatie en veranderinge van eenige Magistraeten „ by den doorluchtigen Prince van Orangien, als Stadhouder, in „ verscheide Steden en plaetsen dezer Landen gedaen, sy Supplianten den staet van 's Gravenhage in al sulken verloop en verachteringe hebben gevonden, dat sy Supplianten, niet tegenstaende veele „ en verscheyde vergaderingen daertoe gehouden, als noch geene „ middelen tot redres van dien dienende hebben konnen despicieren, waarvan de Supplianten bevinden eensdeels oirsaeke te wesen de jaerlyxze veranderinge van de Vroedschappe alhier; alsoo „ de Regieringe van 's Graven-Hage, bestaende in eenen Schout, drie „ Burgemeesteren, seven Schepenen (de Schepen van Schevelinge „ daeronder begrepen) twaelf Vroedschappen, makende te samen „ drie en twintich persoonen, dewelke alle jaeren voor den xxvsten. „ November, beneffens een dubbeld getal van bequaeme persoonen „ by de regerende Magistraet voorgeslagen, zyne Furstelyke Genade den Prince van Orangien worden overgelevert, omme daer„ uyt tegens den xxvsten. Novemb. voorsz, wesende Catharinedach „ een enkel getal tot regierende Magistraet voor het aenstaende jaer „ gekooren te worden; en alsoo na oude Costuimen de regierende „ Burgemeesteren en Schepenen ook Vroedschappen zyn en afgaende ook Vroetschappen blyven ter tyt en wylen toe zy mede ver„ andert worden. Zulx dat, als uyt het Corpus van 's Graven-Hage „ buyten de Vroetschappe eenige bequaeme persoonen tot regieren-

„ de Magiſtraet worden voorgeſlagen, en by zyne F. Genade daer-
„ toe worden geëligeert, nootelyk moet volgen, dat jaerlyx zeker
„ getal van de oude Vroetſchappen moeten haere plaetſen ruymen
„ voor de afgegaene Magiſtraeten, die Vroetſchappen blyven; wel-
„ ke veranderinge de Supplianten den welſtant van 's Gravenhage
„ in veele manieren zeer ſchadelyk vinden. Derhalven de Supplian-
„ ten henluyden aen Uwe Ed. Mog. ſyn addreſſerende, ootmoede-
„ lyk verzoekende, dat Uwe Ed. Mog. geliefte zy, den Supplian-
„ ten te vergunnen een permanente Vroedſchap, en dat het getal
„ van twee en twintich (alſoo de Schepen van Scheveninge niet ge-
„ rekent word onder de Vroetſchappen) moehte worden geaug-
„ menteert op acht en twintich perſoonen, voorſlaende daertoe op
„ het behagen van Uwe Ed. Mog. de perſoonen in de bygevoegde
„ lyſte geſtelt, omme by dezelve als repreſenterende 't Corpus van
„ 's Graven-Hage alle ſaeken de regieringe van dezelve plaetſe con-
„ cernerende gedelibereert, gereſolveert en geëxecuteert te wor-
„ den, vertrouwende dat Uwe Ed. Mog. die van 's Gravenhage,
„ als weſende een gerenomeerde plaetſe, zelfs ook, gelyk Uwe Ed.
„ Mog. kennelyk is, neffens de groote Steden van Holland, tot te-
„ genſtand van den gemeynen vyant liberalyken ſyn contribuerende,
„ genegen ſullen ſyn in der Supplianten verſoek te conſenteren, ver-
„ ſoekende daeromme reverentelyk, dat Uwe Ed. Mog. beliefte
„ zy, hun daertoe te verleenen behoorlyke brieven van Octroy, 't
„ welk doende &c.

„ Onderſtont,

„ Ter Ordonnantie van Burgemeeſteren, Sche-
„ penen en Vroedſchappen van 's Gravenhage.

„ En was ondertekent,

„ P. DOUBLET.

Voor op de margine ſtont.

„ De Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland hebben deſen ge-
„ ſtelt in handen van den Hoogen en Provincialen Raede en de Ka-
„ mer van Rekeninge, omme het te kennen geven en verzoek in
„ deſen te examineren, en haer Ed. Groot Mogende binnen den
„ tyd van agt dagen na de receptie te dienen van haere advyſe, 't
„ welk gezien, ſal in der ſaeke gediſponeert werden na behoo-
„ ren. Gedaen in den Hage den 25. September 1621.

„ Onder ſtont,

„ Ter Ordonnantie van de Staeten.

„ En was ondertekent,

„ C. VAN DER WOLF.

Hierby was gevoegt de lyſt der naamen van de als toen dienende
Schout, Burgemeeſters, Schepenen en Vroedſchappen van 's Gra-
ven-

ven-Hage, zynde dezelve, die wy zoo even hiervooren hebben opgegeven. De Schout te dier tyd was Mr. *Quintyn de Veer*.

Nieuwe Voorgeſlagene Perſoonen tot vervullinge van het getal van agt en twintig.

„ Joachim van Mierop, *Ontfanger Generael.*
„ Jan Pieterſz Smout.
„ Claes Zybrantſz d'Ardenne.
„ Claes Pieterſz Bort.
„ Vincent Vinne.
„ Dirk Claeſz van Ruyuen.

Op 't voorſz Requeſt by de Staaten niet gediſponeert.

Dit requeſt dan ingevolge van het voorſz appoinctement zynde geſtelt in handen van den Hoogen en Provincialen Raaden, mitsgaders die van de Rekenkamer, om daerop aan haar Ed. Groot Mog. te dienen van advys, zoo hebben nogtans de gemelde Collegien om redenen hun advis niet ingelevert, maar het zelve uitgeſtelt (*e*); zoo dat op 't voorſz verzoek van die van den Hage by haar Ed. Groot Mog. niet en is gediſponeert geworden, en is overzulks de Magiſtratuure gelaaten in haaren voorigen ſtaat.

1621. *tot Ste. Catharina* 1622.
Burgemeeſteren.
Jan Hendrikſz Nobel.
Johan Halling.
Albert Claeſz van Raveſtein.
Schepenen.
Johan Honneur.
Michiel de Wilhem.
Dr. Clement Overſchie.
Mr. Jaſper van Kinſchot.
Pieter Janſz Splinter.
Hendrik Jacobſz van Deyl.
Van Scheveninge.
Cornelis Michielſz.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1622. *tot Ste. Catharina* 1623.
Burgemeeſteren.
Thomas van Caſſiopyn.
Johan Halling.
Albert Claeſz van Raveſtein.
Schepenen.
Johan Honneur.
Mr. Gaſper van Kinſchot.
Hendrik van Deyl.
Pieter Janſz Splinter.
Francois van Geesdorp.
Jan Smout.
Van Scheveninge.
Cornelis Michielſz.
Vroedſchappen.
Jan Hendrikſz Nobel.
Michiel de Wilhem.
Dr. Clement Overſchie.
Johan Halling.
Pieter Janſz Paleſtein.
Cornelis Olivier.
Hanſz Bouwenſz, *de jonge.*
Dirk van Ruyven.
Hendrik Jacobſz van Deyl.
Jacob Heerman.
Aelbert Boſch.
Claes Pieterſz Bort.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1623. *tot Ste. Catharina* 1624.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Quartelaer.
Thomas van Caſſiopyn.
Mr. Gaſ-

(*e*) Zie Reſolutie van den Hove Provinciaal van den 13. Octob. 1621.

Mr. Gaſpar van Kinſchot.
Schepenen.
Jan Hendrikſz Nobel.
Johan Honneur.
Pieter Janſz Splinter.
Francois van Geesdorp.
Jan Smout.
Nicaſius Hanneman, *de oude.*
Van Schevelinge.
Ary Cornelisz.
Vroedſchappen.
Johan Halling.
Aelbert Claesz van Ravesteyn.
Michiel de Wilhem.
Hendrik Jacobsz van Deyl.
Jacob Heerman.
Claes Pietersz Bort.
Dirk van Ruyuen.
Cornelis Olivier.
Aelbert Bosch.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1624. *tot Ste. Catharina* 1625.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Quartelaer.
Thomas van Caſſiopyn.
Mr. Gaſpar van Kinſchot.
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Francois van Geesdorp.
Nicaſius Hanneman.
Albert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Jan Smout.
Van Schevelinge.
Ary Cornelisz.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1625. *tot Ste. Catharina* 1626.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Quartelaer.
Thomas van Caſſiopyn.
Mr. Gaſpar van Kinſchot.
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Francois van Geesdorp.
Nicaſius Hanneman.
Albert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Dirk Cornelisz van Ruyven.
Van Scheveninge.
Dirk Steffens.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1626. *tot Ste. Catharina* 1627.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Quartelaer.
Mr. Gaſper van Kinſchot.
Nicaſius Hanneman.
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Francois van Geesdorp.
Jan Smout.
Albert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Dirk van Ruyven.
Van Schevelinge.
Dirk Steffens.
Vroedſchappen.
Thomas van Caſſiopyn.
Johan Halling.
Johan Honneur.
Michiel de Wilhem.
Pieter Janſz Splinter.
Jacob Heerman.
Cornelis Olivier.
Claes Pietersz Bort.
Pieter Stalpert.

Treſorier.
Jacob Heerman.

1627. *tot Ste. Catharina* 1628.
Burgemeeſteren.
Thomas van Caſſiopyn.
Mr. Gaſpar van Kinſchot.
Nicaſius Hanneman.
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Francois van Geesdorp.
Johan Pietersz Smout.
Aelbert Boſch.

Hen-

Hendrik van Slichtenhorſt.
Dirk van Ruyven.
Van Scheveling.
Dirk Steffens.
Vroedſchappen.
Mr. Johan Quartelaer.
Johan Halling.
Albert Claeſz van Raveſteyn.
Pieter Janſz Splinter.
Jacob Heerman.
Johan Honneur.
Michiel de Wilhem.
Claes Pieterſz Bort.
Cornelis Olivier.
Cornelis Middelbeek Adriaenſz.
Pieter Stalpert van der Wyele.
Coenraet Houtuyn.
Treſorier.
Jacob Heerman.

1628. *tot Ste. Catharina* 1629.
Burgemeeſteren.
Thomas van Caſſiopyn.
Mr. Kaſpar van Kinſchot.
Nicaſius Hanneman.
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Pieter Janſz Splinter.
Johan Smout.
Aelbrecht Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Pieter Stalpert van der Wyele.
Van Scheveninge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Nicolaes Halling.
Michiel de Wilhem.
Mr. Johan Quartelaer.
Johan Honneur.
Direk van Ruyven.
Claes Pieterſz Bort.
Cornelis Olivier.
Cornelis Adriaenſz Middelbeek.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Coenraet Houttuyn.

Treſorier.
Jacob Heerman, *den 5. Januarii 1629. gecontinueert, dog in't zelve jaar overleden, en in zyne plaatze aangeſtelt.*
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1629. *tot Ste. Catharina* 1630.
Burgemeeſteren.
Thomas van Caſſiopyn.
Nicaſius Hanneman.
Rochus Nieuwlant (*f*).
Schepenen.
Johan Hendrikſz Nobel.
Pieter Janſz Splinter.
Francois van Geesdorp.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Mr. Arent Quartelaer.
Van Scheveninge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.
Johan Smout.
Aelbert Boſch.
Johan Halling.
Aelbert Claeſz van Raveſteyn.
Johan Honneur.
Cornelis Adriaenſz Middelbeek.
Michiel de Wilhem.
Cornelis Jacobſz.
Claes Pieterſz Bort.
Johan Hendrikſz Nobel.
Coenraet Houttuyn.
Dirk van Ruyven.
Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1630. *tot Ste. Catharina* 1631.
Zyn de voorgaande Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen voor dit jaar gecontinueert.

1631. *tot Ste. Catharina* 1632.
Burgemeeſteren.
Johan Hendrikſz Nobel.
Rochus Nieuwlandt.
Pieter Janſz Splinter.
Schepenen.
Aelbert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Mr. Arent Quartelaer.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.

Van

(*f*) Dezes broeder, *Claes Corneliſz Nieuwlant* in den gemelden jaare met zyne overlede huisvrouwe-zuſters dogter willende trouwen, met bewilliginge van den Prince van Oranje, en reets twee geboden hebbende gehad, wierd het derde gebod geſchut en hem het huwelyken verboden, niet jegenſtaande hy by zyne huisvrouw geen kinderen had gehad; en daarop is by de Staaten van Holland Reſolutie genomen van diergelyke huwelyken namaals niet te zullen toelaaten. S. van Leeuw *Roomſch-Holl. Regt* 1. *boek* XIV. *deel pag.* 81.

Van Scheveninge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1632. *tot Ste. Catharina* 1633.

De Magiſtraat voor dit jaar gecontinueert.

1633. *tot Ste. Catharina* 1643.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Jonathan van Luchtenburch.
Schepenen.
Aelbert Boſch.
Mr. Aernt Quartelaer.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelſt.
Ewout Brandt.
Van Scheveninge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1634. *tot Ste. Catharina* 1635.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Aelbert Boſch.
Mr. Arent Quartelaer.
Schepenen.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Ewout Brandt.
Mr. Jacob Snels.
Van Scheveninge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.
Pieter Janſz Splinter.
Aelbert Claeſz van Raveſteyn.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Dirk van Ruyven.
Michiel de Wilhem.

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1635. *tot Ste. Catharina* 1636.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Aelbert Boſch.
Mr. Arent Quartelaer.
Schepenen.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Ewout Brandt.
Mr. Jacob Snels.
Van Schevelinge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1636. *tot Ste. Catharina* 1637.

Is de ganſche Magiſtraat gecontinueert.

1637. *tot Ste. Catharina* 1638.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Aelbert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Schepenen.
Pieter Janſz Splinter.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Ewout Brandt.
Mr. Jacob Snels.
Van Scheveninge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.

Tre-

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1638. *tot Ste. Catharina* 1639.
Burgemeeſteren.
Aelbert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Ewout Brandt.
Schepenen.
Pieter Janſz Splinter.
Mr. Jacob Snels.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Steven Snouck.
Johan van Wouw.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Van Schevelinge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot.

1639. *tot Ste. Catharina* 1640.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Ewout Brandt, *Treſorier geworden zynde, werd den* 28. *Decemb.* 1640. *in zyne plaatze geſtelt.*
Pieter Stalpert van der Wiele.
Schepenen.
Johan Smout.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Steven Snouck.
Johan van Wouw.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Van Schevelinge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Mr. Jan Quartelaer.
Allert van Ravesteyn.
Mr. Jaſpar van Kinſchot.
Aelbert Boſch.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Jacob Snels.
Henrick Verloo.

Treſorier.
Mr. Jaſper van Kinſchot, *by brieve van zyne Hoogheid den Prins van Oranje, gedagteekent den* 24. *April* 1640. *gevordert zynde tot Raad in den Hove van Holland, quam in zyne plaatze als Treſorier van den Hage*
Ewout Brandt.

1640. *tot Ste. Catharina* 1641.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Schepenen.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Johan Pieterſz Smout.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Steven Snouck Schiltknaepe.
Johan van Wouw.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Van Schevelinge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Mr. Johan Quartelaer.
Aelbert Boſch.
Ewout Brandt.
Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Coenraet Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Jacob Snels.
Hendrik Verloo.
Marcus van der Hoeve.
Dirk Joriſz Waelsdorp.
Treſorier.
Ewout Brandt.

1641. *tot Ste. Catharina* 1642.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Schepenen.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Johan Smout.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Steven Snouk, *overleden.*
Johan van Wouw.
Mr. Henrik Both van der Eem.
Van Schevelinge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Mr. Johan Quartelaer, *overleden.*
Aelbert Boſch.
Ewout Brandt.

Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Coenraed Houttuyn.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Jacob Snels.
Heynrik Verloo.
Marcus van der Houve.
Dirk Jorisz van Waelsdorp.
Treſorier.
Ewout Brandt.

1642. *tot Ste. Catharina* 1643.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Schepenen.
Aelbert Boſch.
Heindrik van Slichtenhorſt.
Johan Smout.
Mr. Adriaen van Aſſendelſt.
Willem Donker.
Mr. Johan Halling.
Van Schevelinge.
Cornelis Huyge Pellenaer.
Vroedſchappen.
Ewout Brandt.
Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Coenraet Houttuyn, *overleden.*
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Jacob Snels.
Johan van Wouw.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Hendrik Verloo.
Marcus van der Houve.
Dirk Jorisz van Waelsdorp.
Treſorier.
Ewout Brandt.

1643. *tot Ste. Catharina* 1644.
Burgemeeſteren.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Schepenen.
Aelbert Boſch.
Heindrik van Slichtenhorſt.
Johan Smout.
Mr. Adriaen van Aſſendelſt.
Willem Donker.
Mr. Johan Halling.
Van Schevelinge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Ewout Brandt.
Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Johan van Wouw.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Hendrik Verloo.
Marcus van der Houve.
Dirk Jorisz van Waelsdorp.
Dirk Janſz Houttuyn.
Thomas Cletſer, *de jonge.*
Treſorier.
Ewout Brandt.

1644. *tot Ste. Catharina* 1645.
Burgemeeſteren.
Aelbert Boſch.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Schepenen.
Johan Smout.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Willem Donker.
Mr. Philips Doublet.
Johan Doedyns.
Thomas Cletſer.
Van Schevelinge.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Ewout Brandt.
Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelſt.
Johan van Wouw.
Mr. Johan Halling.
Dirk Jorisz van Waelsdorp.
Treſorier.
Ewout Brandt.

1645. *tot Ste. Catharina* 1646.
Burgemeeſteren.
Aelbert Boſch.
Johan Sixti.
Mr. Philips Doublet.
Schepenen.
Hendrik van Slichtenhorſt.
Johan Smout.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Johan Doudyns.
Thomas Cletcher.

Mr. Wil-

Mr. Willem van der Does.
Van Scheveling.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Ewout Brandt.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Michiel de Wilhem.
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Johan van Wouw.
Mr. Johan Halling.
Dirk Joriſz van Waelsdorp.
Willem Donker.
Treſorier.
Mr. Johan Halling.

1646. *tot Ste. Catharina* 1647.
Burgemeeſteren.
Aelbert Boſch.
Johan Sixti.
Mr. Philips Doublet.
Schepenen.
Hendrik van Slichtenhorſt, *overleden.*
Johan Smout.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Johan Doudyns.
Thomas Cletcher.
Mr. Willem van der Does.
Van Scheveling.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Ewout Brandt.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Michiel de Wilhem, *overleden.*
Francois van Geesdorp.
Dirk van Ruyven.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Johan van Wouw.
Mr. Johan Halling.
Dirk Joriſz van Waelsdorp,
Willem Donker.
Treſorier.
Mr. Johan Halling.

1647. *tot Ste. Catharina* 1648.
Burgemeeſteren.
Aelbert Boſch.
Johan Sixti.
Mr. Philips Doublet.
Schepenen.
Johan Smout.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Johan Doudyns.
Mr. Willem van der Does.
Johan van Geesdorp.
Cornelis Splinter.
Van Scheveling.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Ewout Brandt.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Francois van Geesdorp.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Dirk van Ruyven.
Johan van Wouw.
Willem Donker.
Mr. Johan Halling.
Thomas Cletcher.
Dirk Joriſz van Waelsdorp.
Treſorier.
Mr. Johan Halling.

1648. *tot Ste. Catharina* 1649.
Burgemeeſteren.
Johan Sixti.
Mr. Philips Doublet.
Johan Doudyns.
Schepenen.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Mr. Willem van der Does.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan Halling.
Mr. Jan van Ryn.
Johan van Geesdorp, *overleden.*
Van Scheveling.
Cornelis Huygenſz Pellenaer.
Vroedſchappen.
Aelbert Boſch.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Ewout Brandt.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Smout.
Francois van Geesdorp.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Dirk van Ruyven.
Johan van Wouw.
Willem Donker.
Thomas Cletzer.
Treſorier.
Willem Donker.

1649. *tot Ste. Catharina* 1650.

Burgemeeſteren.

Johan Sixti.
Mr. Philips Doublet.
Johan Doudyns.

Schepenen.

Mr. Hendrik Both van der Eem.
Johan Smout.
Thomas Cletzer.
Mr. Johan Halling.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan van Duynen.

Van Scheveling.

Floris Leendertſz.

Vroedſchappen.

Aelbert Boſch.
Nikolaes Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Francois van Geesdorp.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Dirk van Ruyven.
Johan van Wouw.
Willem Donker.
Ewout Brandt.
Mr. Willem van der Does.
Anthony Pieterſon.

Treſorier.

Willem Donker.

Willem de II. Prins van Oranje, aan wien als Stadhouder dezer Provincie de jaarlykze verkiezinge van de Magiſtraat van 's Gravenhage behoorde, den 6. Novemb. zeſtien honderd vyftig in den bloem zyner jeugd door de dood uit het leven gerukt zynde, vonden de Staaten goed aan de Regeerders dezer Stede den volgenden brief aftezenden.

„ *Eerſaeme, Wyſe, Voorſienige, Diſcrete goede*
„ *Vrienden.*

De nominatie van de Magiſtraat aan haar Ed. Gr. Mog. jaarlyks over te zenden.

„ Mits het overlyden van zyne Hoogheid den Heere Prince van
„ Orangien, onſterffelyker gedagteniſſe, den welken als Stadhou-
„ der over de Provincie van Holland en Weſt-Vriesland competeer-
„ de de electie van de Magiſtraat over 's Gravenhage, is by ons,
„ over die zaeke gedelibereert en goedgevonden UL. mits deſen
„ bekent te maeken, dat onſe goede meyninge en begeerte is, dat
„ UL. de nominatie van de voorſz Magiſtraet, dewelke als nu in 't
„ korte ſtaet gedaen te werden, zullen overſenden aen ons, ofte
„ by onſe abſentie aen onſe Gecommitteerde Raden, omme 't zy
„ by ons ofte dezelve Gecommitteerde Raden, daerop electie te
„ werden gedaen. Wy verwagten dat deze onſe ordre by UL. ſal
„ werden nagekomen, ende daerop

„ *Eerſaeme, Wyſe, Voorſienige, Diſcrete, goede Vrien-*
„ *den*, bevelen wy UL. de beſcherminge Godes. Geſchreven in
„ den Hage den 19. November 1650.

(Onderſtond)

Ter Ordonnantie van de Staeten.

En was getekent,

HERB. VAN BEAUMONT.

Hier op deed de Magiſtraat den volgenden brief tot antwoord, met

met de daerby gevoegde lyſten, zoo van de jegenwoordig in dienſt zynde Magiſtraats-Perzoonen, als van de nieuw genomineerden, om daaruit by haar Edele Groot Mog. te werden verkooren Burgemeeſters, Schepenen en Vroedſchappen voor het aanſtaande jaar, door hunnen Bailliu (*g*) aan de Vergaderinge der Heeren Staaten overgeven.

Edele Groot Mogende Heeren.

Reſcriptie van de Magiſtraat met de nominatie.

„ Alzoo alle jaaren Catharinen-dag, weſende den 25. November, „ alhier in 's Gravenhage de Magiſtraetelyke dienſten ſyn vacerende, ende dat mits 't overlyden van zyne Hoogheid den Heere „ Prince van Oranje onſterffelyker gedagteniſſe, U Edele Groot „ Mogende gelieft hebben ons by Miſſive van dato den 19. Novemb. „ 1650. bekent te maeken, UEd. Groot Mog. Reſolutie, omme „ onſe gedane nominatie van de voorſz Magiſtraetelyke dienſten „ UEd. Groot Mog. toegezonden te werden, zoo hebben wy volgens ons oud gebruyk in geſchriſte doen ſtellen de jegenwoordige in dienſt zynde, en daer beneffens de nieuw genomineerden, „ dewelke wy UEd. Groot Mog. hier inne beſlooten overſenden, „ omme daer uit tot de voorſz Magiſtraetelyke dienſten geëligeert „ te werden, alſulke perſoonen als UEd. Groot Mog. goeddunken en gelieven ſullen; verſoekende aen UEd. Groot Mog. deſe „ onſe advertentie voor aengenaem te ontfangen en voorts te houden voor genomineert en geëligeert de Burgemeeſteren en Schepenen, die by UEd. Groot Mog. afgeſtemt ſouden mogen werden, omme te dienen als Vroedſchappen naer ouder gewoonte. „ Hier mede, *Edele Groot Mogende Heeren*, toewenſchende een „ langduurige en gelukzalige Regeringe; In 's Gravenhage den 24. „ November 1650. blyven wy

„ *U Edele Groot Mogende* onderdanige Die„ naren, den Schout, Burgemeeſteren, en Re„ geerders van 's Gravenhage, en 't haerluyder „ bevelen, by my,

G. GRASWINKEL.

De Staaten zonden daarop des anderendaags aan den Bailliu den volgenden brief met de electie daar nevens gevoegt, om den nieuw verkoorene perzoonen den gewoonelyken eed aftenemen. Dit hebben wy goedgedagt alhier wat omſtandig ter neder te ſtellen, om te dienen tot een generaale aanmerkinge, en zulks, om niet genootzaakt te zyn telkens by de jaarlykſe veranderinge een en 't zelve verhaal te moeten doen, zynde dit regt by haar Ed. Groot Mog. gebruikt en dezelve plegtigheden daerontrent in 't vervolg waargenomen, tot dat naderhand by veranderinge van tyden en regeeringe het

(*g*) Zie Reſolutie van Holland van den 24. Novemb. 1650.

het regt van verkiezinge der Magiſtraats-perzoonen, niet alleen van 's Gravenhage en andere geen ſtem in Staat hebbende Steden, maar ook van de reſpective groote en kleine Steden in Holland aan den volgenden Stadhouder weder is gekomen en opgedragen geworden. De inhoud des voorgem. briefs luid in dezer voege.

„ *Ernſtfeſte, Vroome, zeer Diſcrete, goede Vriend.*

Electie van de Magiſtraats-perſoonen voor den jaare 1651.

„ Uit de Perſoonen voor deſen als Burgemeeſteren, Schepenen en „ Vroedſchappen van 's Gravenhage, reſpectivelyk gedient hebben- „ de, en de nieuwe voor dubbeld getal daar beneffens genomineert, „ en ons by UE. giſteren overgebragt, hebben wy voor het aan- „ ſtaande jaar geëligeert, de navolgende, te weeten

1650. *tot Ste. Catharina* 1651.

Tot *Burgemeeſteren.*

Mr. Philips Doublet.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Cornelis Splinter.

Tot *Schepenen.*

Johan Smout.
Thomas Cletſer.
Mr. Ewout Brandt, *Griffier van de Leenen. Obiit.*
Johan van Wouw.
Mr. Willem van der Does.
Mr. Johan Halling.
Johan Doudyns, *in plaatze van* Mr. Ewout Brandt, *aangeſtelt den* 3. *Julii* 1651.

Van Schevelinge.

Floris Leendertſz.

Tot *Vroedſchappen.*

Aelbert Boſch.
Nicaſius Hanneman.
Pieter Janſz Splinter.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Francois van Geesdorp.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Dirk van Ruyven.
Johan Sixti.
Willem Doncker.
Johan Doudyns.
Mr. Johan van Duynen.
ende
Anthony Pieterſon.

„ Begeerende dat UL. alle de voorgem. Perſoonen in haer reſpec- „ tive dienſten zult beëdigen zoo dat behoort; Ende ons daertoe „ verlaetende,

„ *Erntfeſte*, &c. Geſchreven in den Hage den „ 25. Novemb. 1650. *Onderſtond*, ter Ordon- „ nantie van de Staten.

En was ondertekent.

HERBERT VAN BEAUMONT.

Reſolutie van de Staaten van Holland, nopende de eige Magiſtraats beſtellinge der

Wanneer na 't afſterven van Prins *Willem den tweeden* van dien naam, gelyk wy reets hiervooren gezegt hebben, de Provintie van Holland en Weſtvrieſland van een Stadhouder was ontbloot, vonden Haar Ed. Groot Mog. goed by Reſolutie van den 8. December 1650. „ te arreſteeren en vaſt te ſtellen, dat de Steden ſeſſie „ in haare Vergaderinge hebbende, haare reſpective Magiſtraaten „ zouden mogen beſtellen, in zodanige manieren, als dezelve ten „ meeſte dienſte van de gem. Steden zouden bevinden te behooren,

„ met

„ met byvoeginge, ingevalle eenige van dezelve Steden mogten be- Steden, die ſtem in Staat hebben.
„ vinden iets meerder ofte anders na gelegentheid derzelver dien-
„ ſtig ofte van node te wezen, boven de gem. Reſolutie, dat de-
„ zelve vry zoude ſtaan zig daar over te addreſſeren aan Haar Ed.
„ Groot Mog., om dienthalven te verzoeken zodanig Octroy als beſt
„ na haare gelegentheid by dezelve zoude geoordeelt werden te be-
„ hooren; zoo verwierven de reſpective Steden (uitgezondert
„ *Hoorn*, en *Enkhuiſen* (*h*) die alleen by haare oude Voorregt-
„ brieven bleven) de eene vroeger de andere laater daar toe Octrooi.
De Magiſtraat van 'sGraven-hage, ſchoon geen ſtem nog zitting in de Staats vergaderinge hebbende, nam egter terzelver tyd de vry-heid, om niet alleen hun verzoek, al in den jaare 1621. gedaan, om te hebben een vaſte en permanente Vroedſchap, weder te vernieu-wen, maar ook *om te bekomen Octroy tot de beſtellinge van derzel-ver Magiſtraaten, mitsgaders van de Godshuizen* aldaar, (*i*) waar toe zy zig mede by requeſte aan Haar Ed. Groot Mog. addreſ-ſeerde. De Staaten, alvoorens daarop te diſponeeren, ordonneer-den by Reſolutie van den 21. Januarii 1651 „ dat het voorſz Re-
„ queſt zoude werden geſtelt in handen van de Heeren van den Ho-
„ ve Provinciaal en die van de Rekeninge; omme gehoort de Dia-
„ konye

De Magi-ſtraat van den Hage verzoekt mede Oc-trooi tot de beſtel-linge haa-rer Magi-ſtratuur, &c.

(*h*) Want van ouds heeft de Stad *Hoorn* tot een ſtandvaſtig gebruik gehad, uit haar zelven en zonder daartoe by eenig Handveſt gemagtigt te zyn, dat op den goeden Vrydag de rykſte Burgeren by een vergaderen tot het kieſen van drie Raden of Burgemeeſteren, en tot het opſtellen van een dubbeld getal Sche-penen, waaruit de Graaf of zyne Gemagtigden op Paaſch-avond een getal van zeven Schepenen verkoor, met dewelke de Schout regt plegen zoude voor dat jaar, zonder dat de Graaf die zoude mogen veranderen voor Paaſch-avond des volgende jaars, als breder te zien is in 't Handveſt van Hertog *Aelbrecht* aan de gem. Stad gegeven den 18. Octob. 1397. Daarna heeft dezelve Stad door het toeſtaan van zekere bede aan Hertog *Jan van Beyeren* verkregen by Handveſt van den 5. Auguſti 1417., dat zy haare eige Burgemeeſteren en Schepenen zou-de mogen aanſtellen, buiten het bewind en de verkiezing van den Graaf. Ge-lyk zy ook den 25. Mei 1452. van Hertog *Philips van Bourgondie* verwierf het regt om in plaats van jaarlyks drie nieuwe Burgemeeſteren, die telken jaare af-gaande de regeeringe der Stede onkundig waaren, te mogen kieſen vier Burge-meeſteren, van welke alle jaar een zoude aanblyven. Zulks dat deze Stad van ouds her haare eige Burgemeeſterlyke beſtellinge gehad, die van Schepenen verkregen, en beide altyd met een vredig bezit behouden, en gebruikt hebben-de, zonder van den Graaf of zynen Stadhouder daar in belet of geſtoort te wor-den, mitsdien in den jaare 1650. niet raadzaam nog nodig agtte, om als ande-re ſteden met nieuw Octroy voorzien te werden.

En wat belangt de Stadt *Enkhuyſen*: Deze insgelyks van ouds en boven alle gedagteniſſe van menſchen het regt en een ſtandvaſtig gebruik hebbende gehad, dat zy alle jaaren haare eige Burgemeeſteren heeft aangeſtelt, als mede dat de Schout aldaar in der tyd wezende jaarlyks op jaarsdag uit een dubbeld getal hem by Burgemeeſteren voorgeſtelt, heeft gekoozen zeven Schepenen, zonder dat zy met den Graaf van Holland of zynen Stadhouder en Raaden iets ontrent haare Magiſtraats-beſtellinge te doen hadde, vond derhalven in den gem. jaare 1650. ook niet geraden tot haar eige Magiſtraats-beſtellinge eenig Octroy te verzoe-ken. Dog in laateren tyd wierd deze Stad ter wegneminge van eenige onbe-hoorlykheden te rade Octroy te verzoeken nopende het ſtellen van Schepenen; 't welk zy den 17. Februarii 1666. van haar Ed. Groot Mog. bequam.

(*i*) Zie Reſolutie van de Staaten van Holland van den 21. Januarii 1651.

„ konye van 's Gravenhage, ofte anderen die behooren gehoort te „ te werden, haar Ed. Groot Mog. te dienen van advys; dog waar in hetzelve hebbe beſtaan, is ter onzer kenniſſe niet gekomen; weshalven wy alleen hier zullen byvoegen het

Extract uit de Reſolutie van Heeren Staaten van Holland en Weſtvriesland in Haar Ed. Groot Mog. Vergadering genomen.

Donderdag den 23. Novemb. 1651.

Advys van 't Hof en Rekenkamer, nopende de electie van de Magiſtraat van den Hage.

„ Is mede gelezen een Miſſive van 't Hof Provinciael ende van „ de Kamer van de Rekeninge van den 21. dezer maend, adviſe- „ rende op de Requeſte hier bevoorens by Burgemeeſteren en Re- „ geerders van 's Graven-Hage gepreſenteert, om te mogen hebben „ een permanente Vroedſchap, en andere ordre als voor dezen, in „ de electie van haere Magiſtraeten en bedieninge van de Godshuiſen geobſerveert te worden. En is na deliberatie, onvermindert „ de inclinatie by verſcheide Leden getoont, omme haer met de „ voorgemelde Advyſen te conformeren, egter verſtaen en goed- „ gevonden, dat de voorſz Miſſive en nevensgezonde Requeſte en „ ſtukken van de Magiſtraet van den Hage nader zullen worden „ geëxamineert en de Vergaderinge dienaengaende van bericht en „ advis gedient, daertoe verzogt en gecommitteert zyn een uit de „ Ordre van de Heeren Edelen, mitsgaders de Heeren van Dor- „ drecht, Haerlem, Delft, Rotterdam en Alkmaer.

Verwerft alleen Octrooi, om de Regenten in de Godshuizen te mogen

En hoewel de Magiſtraat het volgende jaar daartoe al verder aanzoek dede (*k*), zoo is egter by Haar Ed. Groot Mog. op 't ſtuk van de Magiſtratuur geene diſpoſitie gevallen, en overzulks dezelve gelaaten in haaren voorigen ſtand, volgens oud gebruik; zynde aan de Magiſtraat, na datze alvoorens van 't voorgemelde verzoek hadde afgezien (*l*), in den jaare zeſtien honderd drie en vyftig alleen ver-

(*k*) Zie Reſolutie van den 2. Decemb. 1652.

(*l*) Zie de Middelen van 't Octroy by Haar Ed. Groot Mog. aan de Magiſtraat van den Hage verleent den 30. Januarii 1653. nopende het ſtellen en verzorgen van Regenten in de Godshuizen, als Peſthuis, Dolhuis, enz., alwaar onder anderen gezegt werd, „ dat de Verthoonders in den jaare 1651. „ aan ons (Staeten van Holland) zekere Requeſte hadden gepreſenteert, waer- „ by eenige vermeerderinge van perſoonen in de Vroetſchap zynde verzogt; „ *ook de nominatie van Burgemeeſteren en Schepenen daeruyt te moeten geſchieden, zonder* „ *daer buyten te mogen gaen*; en 't zelve jegenwoordig uit verſcheide goede rede- „ nen en conſideratien niet dienſtig konnende vinden, waren te rade gewor- „ den tot meerder nuttigheid en oirbaer van den Hage dezelve niet te gebrui- „ ken, maer daervan, mitsgaders van 't verzoek, zoo hetzelve daerby was ge- „ daen, *te reſilieren*, zoo zy Verthoonders daervan *reſilieerden* by dezen, en hen „ van nieuws met deze Requeſte aen ons zeer onderdanig te addreſſeeren, „ — —, ootmoedelyk verzoekende, dat het ons uit onſe Souvraine magt „ en authoriteit geliefde uit de redenen voorſz zoo veel gunſt en gratie te doen van

verleent Octroy, om te mogen ſtellen en verzorgen de Regenten in de Godshuizen, Kerkmeeſters, als mede Weesmeeſteren.

bezorgen: ook Weesmeeſteren aan te ſtellen.

Dewyl by geene Voorregt-brieven aan die van den Hage vergunt op 't ſtuk van hunne Magiſtratuure, ooit is voorzien op de namaagſchap of bloedverwantſchap onder de Regenten, gelyk wel in de meeſte, zoo niet in alle de Steden van Holland gebruikelyk is, en dat daardoor alhier met 'er tyd in de regeeringe waren ingekomen perzoonen den anderen zeer na in den bloede beſtaande, gaf dit gelegendheid aan Haar Ed. Groot Mog., by het overbrengen van de nominatie der Magiſtraats-perzoonen voor 't aanſtaande jaar 1652., om opdat point te denken, en zonden mitsdien de voorſz nominatie aan de Heeren Raaden van den Hove van Holland, om dezelve na te zien, en Haar Ed. Groot Mog. daarop te dienen van advys: Dog waarin hetzelve hebbe beſtaan, is mede ter onzer kenniſſe niet gekomen, veelmin dat daarontrent ooit eenige finale Reſolutie by Haar Ed. Groot Mog. naderhand is genomen of aan den Hage eenig Octrooi, Privilegie of andere acte is vergunt geworden. En mitsdien zullen wy ons alleenlyk vergenoegen met op te geven de Reſolutie van *den 25. Novemb.* 1651. die dan aanleidinge heeft gegeven, om deze onze aanmerkinge alhier ter neder te ſtellen.

De Conſanguiniteit en affiniteit onder de Regenten in den Hage by geene Voorregtbrieven bepaalt.

„ Zynde op giſteren geleſen de Miſſive van Burgemeeſteren van
„ 'sGravenhage, zynde van den 24. dezer, by den Bailliuw over-
„ gebragt, inhoudende de nominatie van Burgemeeſteren, Schepe-
„ nen en Vroetſchappen, voor den aenſtande jaere, en dezelve na
„ voorgaende deliberatie aen de Heeren van 't Hof Provinciael ge-
„ zonden wezende, om haer Ed. Groot Mog. daerop te dienen
„ van advis, en inzonderheid te letten, dat de namaegſchap (*m*)
„ onder de Magiſtraets-perzoonen geëviteert en ook gelet moge
„ werden op de veranderinge van de geene die eenige jaeren in de
„ bedieninge zyn geweeſt, en daerop nog ſtaende Vergaderinge
„ het advis van den voorſz Hove ingekomen zynde, is op huyden
„ na openinge en lectuure van 't zelve verſtaen en gereſolveert tot
„ Burgemeeſteren, Schepenen en Vroetſchappen van 'sGraven-Ha-
„ ge te eligeren, gelyk geëligeert werden by dezen de navolgende
„ perſoonen:

By 't Hof te letten, dat dezelve geëviteert werde.

1651. *tot Ste. Catharina* 1652.

„ *Burgemeeſteren.*	„ *Schepenen.*
„ Cornelis Splinter.	„ Johan Smout, *overleden.*
„ Johan Doedyns.	„ Johan van Wouw.
„ Mr. Johan Halling.	„ Mr. Willem van der Does.

„ Fran-

„ van den Hage te vergunnen een permanente Vroedſchap van een en twintig
„ perſoonen, dewelke onlangs by ons waren geëligeert, en een van dezelve
„ overleden zynde, dat alsdan in de ſtede van den dooden de verdere blyvende
„ zouden kieſen en ſtellen eenen anderen, om 't getal van de Vroedſchappen
„ altoos vol te houden. Zie verders het Octrooi in 't geheel gedrukt agter het eerſte Deel onder de Bylaage F. F. *pag.* 839.

(*m*) In de Miſſivens van haar Ed. Groot Mog. aan den Hove Provinciaal, gedagtekent den 24. Novemb. 1653. en 24. Novemb. 1654. ſtaat, *d'een den anderen in conſanguiniteit en affiniteit beſtaende.*

„ Francois van Geesdorp.
„ Mr. Johan van Duynen.
„ Simon Hulshout.
„ Mr. Hendrik Both van der Eem, *in plaatze van* Smout, *den* 25. *April* 1652.
„ *Van Schevelinge.*
„ Floris Leendertſz.
„ *Vroedſchappen.*
„ Aelbert Boſch.
„ Pieter Stalpert van der Wiele.
„ Mr. Cornelis van Soutelande.
„ Mr. Hendrik Both van der Eem.
„ Johan Sixti.
„ Willem Donker.
„ Thomas Cletſcher.
„ Anthony Pieterſon.
„ Mr. Philips Doublet.
„ Mr. Coenraed van der Maes.
„ Dr. Johan Hovius.
„ Mr. Jacob van der Does.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

„ Ende zal daervan aenſchryvinge gedaen werden zoo aen den „ Bailliu van den Hage voornoemt, omme de voorſz geëligeerde „ perſoonen in de voorgeroerde functien reſpectivelyk te inſtalle- „ ren en te beëdigen, na behooren; als mede aen den Preſident en „ Raeden van den voorſz Hove, om te ſtrecken tot derzelver na- „ rigtinge.

Nieuwe formulieren van eeden voor de Magiſtraat van den Hage by Haar Ed. Gr. Mog. beraamt.

De veranderinge van 's Lands beſtier bragt ter dezer tyd ook verſcheide veranderingen in zaaken. De Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland oordeelende, dat den eed, voorheen by de Magiſtraat van 's Graven-hage aan den Stadhouder gedaan, nu van geen gebruik meer konde zyn, vonden mitsdien goed andere formulieren van den eed te beraamen. Het eerſte voor Schepenen, gearreſteert den 24. April 1652. zonden de Staaten ter gelegentheid van 't aanſtellen van Mr. *Hendrik Both van der Eem* tot Schepen in plaatze van den overleden *Johan Smout*, aan den Bailliu met aanſchryvens om hem voortaan in 't beëedigen derzelve daarna te gedragen. Wy hebben niet ondienſtig geoordeelt het voorſz formulier, als mede die voor Burgemeeſteren en Vroedſchappen alhier op te geven, te meer dewyle thans nog gebruikt werden.

Eed voor Schepenen van den Hage.

„ Wy beloven en zweeren de Staaten van Holland en Weſt-vries- „ land, zynde onze Hooge en Souveraine Overigheid gehouw en „ getrouw te wezen, Regt en Vonniſſe te wyzen tuſſchen twee Man- „ taelen, nae onze beſte verſtande en wetenſchappe, zoo wan- „ neer 't zelve ons vermaent ſal werden; de Regt-dagen ter gezet- „ ter uuren waar te nemen, zoo wel van den Bailliu als van den „ Schout, en ter gewoonlyker plaatzen te zullen komen, en compa- „ reren, tot aller tyd als wy 't zelve zullen konnen ofte mogen by- „ brengen, het gemeen profyt en oirbaar van 't Corpus en Burge- „ ren alhier te zullen helpen raamen, en reſolveren na ons uitterſte „ vermogen; En wes tot eeniger tyd hymelycker in den Rade voor- „ gedragen, verſprooken ofte gereſolveert zal werden, 't zelve nie- „ mand te zullen ontdekken of te kennen geven, dan aan onze Me- „ de-Broeders in officio.

Zoo waarlyk moet ons God Almagtig helpen.

„ *Dins-*

Dingsdag den 26. Novemb. 1652.

„ Is mede na deliberatie verſtaan, dat in plaatze van den Eed,
„ voor dezen by Burgemeeſteren ende Vroedſchappen gedaan, voor-
„ taan by dezelve zal werden gepreſteert den eed volgens de for-
„ mulieren alhier gearreſteert, welke nevens de voorſz electie de
„ Magiſtraat van 's Graven-hage zullen toegezonden worden; en
„ zullen dezelve ten reguarde van den eed van Schepenen haar re-
„ guleren na het formulier, 't welk dien aangaande voor dezen de-
„ zelve mede toegezonden is.

Eed voor Burgemeeſteren van den Hage.

„ Wy beloven en zweeren de Staaten van Holland en Weſt-Vries-
„ land, zynde onze Hooge en Souveraine Overigheid gehouw en
„ getrouw te wezen, de Handveſten, Octroyen, Privilegien en Po-
„ licien van 's Gravenhage voor te ſtaan, 't gemeene beſte en oirbaar
„ van 't Corpus en Borgeren alhier, zoo veel in ons is, te bevorde-
„ ren en doen bevorderen, op de inkomſten en Theſorye van 's Gra-
„ venhage voorſz goed reguard en naarſtig toezigt te nemen ten
„ einde dezelve ten meeſte profyte en oirbaar als vooren geregeert
„ en geadminiſtreert mogen werden, de Secreeten van 's Graven-
„ hage voornoemt, zulks dezelve by den Bailliu, Schout, Burge-
„ meeſteren, Schepenen en Vroedſchappen tot eeniger tyd zouden
„ mogen werden gereſolveert, niet te reveleeren ofte openbaren,
„ en de Reſolutien van dezelve te doen deligenteeren, effectueren
„ en te wege brengen nae behooren, mitsgaders alles voorts te doen,
„ 't gunt goede en getrouwe Burgemeeſteren behooren en ſchuldig
„ zyn te doen.

„ *Zoo waarlyk moet ons God Almagtig helpen.*

Eed voor de Vroedſchappen van den Hage.

„ Wy belooven en zweeren de Staaten van Holland en Weſt-
„ vrieſland, zynde onze Hooge en Souveraine Overigheid gehouw
„ en getrouw te wezen, ende tot wat tyden wy ontboden zullen
„ werden, by den Bailliuw, Schout, Burgemeeſteren en Geregte
„ van 's Graven-hage ofte by het meerendeel van dien, dat wy by
„ hen komen en compareeren zullen, omme met dezelve te helpen
„ raamen, reſolveren en beſluiten 't gunt ons by henluiden voorge-
„ houden en geproponeert ſal werden, den oirbaer en profyten van
„ het Corpus en Burgeren van den Hage voorſz zoo veel in ons is,
„ te zullen helpen zoeken, ende alle 't geene in onſen Rade ver-
„ haelt, geſproken, gereſolveert ofte beſloten zal zyn, 't gunt be-
„ volen zal wezen Secreet gehouden te worden, aen niemand te
„ zullen ontdekken ofte te kennen geven, dan onze geëede mede-
„ Broeders in de Weth ofte Raed wezende; en voorts alles te doen,
„ 't gunt goede en getrouwe Vroedſchappen ſchuldig zyn en be-
„ hooren te doen.

„ *Zoo waarlyk moet ons God Almagtig helpen.*

1652. *tot Ste. Catharina* 1653.
Burgemeeſteren.
Johan Doudyns.
Mr. Johan Halling.
Thomas Cletſcher.
Schepenen.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Mr. Philips Doublet.
Francoys van Geesdorp.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Nikolaes van Rhyn.
Mr. Iſaac van Thyen, *overleden, en den 31. Jan. 1653. in zyne plaatze geſtelt.*
Simon Hulshout.
Van Scheveninge.
Floris Leendertſz.
Vroedſchappen.
Cornelis Splinter.
Johan van Wouw.
Mr. Willem van der Does.
Simon Hulshout, *en in zyne plaatze den 31. Jan. 1653. geſurrogeert.*
Mr. Jacob van der Does.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Antony Pieterſon.
Dr. Johan Hovius.
Bartholomeus Boſch.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Jacob van den Boſch.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1653. *tot Ste. Catharina* 1654.
Burgemeeſteren.
Thomas Cletſcher.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan van Duynen.
Schepenen.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Simon Hulshout.
Mr. Nikolaes van Rhyn.
Mr. Willem van der Does.
Mr. Jacob van der Does.
Cornelis Couwenberg van Beloys.
Van Scheveninge.
Dirk Philips de Crae.
Vroedſchappen.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Mr. Johan Halling.
Francois van Geesdorp.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Johan van Wouw.
Anthony Pieterſon.
Mr. Jacob van den Boſch.
Dr. Johan Hovius.
Bartholomeus Boſch.
Pieter van Groenevelt.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1654. *tot Ste. Catharina* 1655.
Burgemeeſteren.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Hendrik Both van der Eem.
Schepenen.
Mr. Willem van der Does.
Simon Hulshout.
Mr. Jacob van der Does.
Cornelis Couwenburg van Beloys.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Dirk van der Liſſe.
Van Scheveninge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Mr. Johan Halling.
Thomas Cletſcher.
Francois van Geesdorp.
Mr. Cornelis van Soutelande.
Johan van Wouw.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Anthony Pieterſon.
Dr. Johan Hovius.
Pieter van Groenevelt.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

Extract uit de Reſolutien van de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vriesland in Haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen

Den 25. Novemb. 1655.

„ Ontfangen een Miſſive van den Preſident en Raden van den „ Ho-

„ Hove, geſchreven alhier in den Hage huyden dato deſes, hou-
„ dende in gevolge van haer Ed. Groot Mog. Reſolutie van giſte-
„ ren, en het aenſchryven van den voorſz Hove daerop gevolgt,
„ derzelver advis op de electie van Burgemeeſteren, Schepenen en
„ Vroedſchappen van 's Gravenhage voorſz uyt de perſoonen by
„ Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen derzelver
„ plaetze daertoe genomineert; en by Miſſive van giſteren aan Haer
„ Ed. Groot Mog. voorgedragen, en ook daer benevens derzelver
„ conſideratien jegens de ordentelyke kuyperye ontrent de voorſz
„ nominatie en daerop te volgen electie in zwang gaende; Waerop
„ gedelibereert zynde, hebben haer Ed. Groot Mog. uit de voorſz
„ voorgedragen perzoonen ten fine als vooren, geeligeert

Onordentelyke kuiperyen.

1655. *tot Ste. Catharina* 1656.

Tot *Burgemeeſteren.*
Hendrik Both van der Eem, *overleden en in zyne plaatze geſtelt den 7. April* 1656.
Cornelis Splinter.
Johan Doudyns.
Thomas Cletſcher.

Tot *Schepenen.*
Mr. Willem van der Does.
Mr. Jacob van der Does.
Mr. Jacob van der Hoeven.
Diderik van der Liſſe.
Dr. Johan Hovius.
Mr. Johan van Banchem.

Van Scheveninge.
Dirk Philipſz de Crae.

Tot *Vroedſchappen.*
Cornelis Splinter.
Mr. Johan van Duynen.
Simon Hulshout.
Cornelis Couwenburg van Beloys.
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Mr. Jacob Halling.
Francois van Geesdorp.
Mr. Nikolaes van Rhyn.
Anthony Pieterſon.
Pieter van Groenevelt.
Wynant van der Maes.

„ Ende zal daervan aenſchryvinge gedaen werden, zoo aen den
„ Bailliu van 's Gravenhage voornoemt, omme de voorſz geëligeer-
„ de perſoonen in de voorgeroerde functien reſpectivelyk te inſtal-
„ leren en te beeedigen nae behooren, als mede aen den Preſident
„ en Raeden van den voorſz Hove, om te ſtrekken tot derzelver
„ narigtinge: Des ſal de voorſz Miſſive van den Preſident en Rae-
„ den van denzelven Hove mede geſtelt worden in handen van de
„ Heeren van Delft ende andere Leden van deze Vergaderinge over
„ 't ſubject van de onordentelyke kuyperyen als boven, en tot wee-
„ ringe van dezelve hier bevoorens gecommitteert, omme daerop
„ in hunne te houdene beſoignes zodanig reguard te nemen als zy-
„ lieden bevinden zullen na exigentie van zaeken te behooren.

't Subject van de onbehoorlyke kuiperyen Commisſoriael gemaekt.

De Preſident en Raeden van den Hove van Holland, aan den welke de Staaten de reſpective nominatien, *om daarop te hebben derzelver berigt en advys*, als mede de daarop gedaane electie, *om te ſtrekken tot derzelver narigtinge*, jaarlyks toezonden, trokken in twyffel, of die van den Hage wel bevoorregt waren de voorſz nominatie ter veranderinge hunner Magiſtraats-perzoonen te maken, en gaven mitsdien by miſſive van den 24. Novemb. zeſtien honderd zes en vyftig Haar Ed. Groot Mog. in bedenken, of dezelve niet zouden goedvinden de voorſz Magiſtraat te doen overleveren de Privilegien, uyt kragte van welke zy beweerde bevoegt te zyn tot het for-

By't Hof in twyffel getrokken, of die van den Hage wel bevoegt zyn denominatie ter veranderinge hunner Magiſtra-

tuure te maken.

formeren van de voorſz nominatie, omme vervolgens daaruit de electie te geſchieden. Den brief, die het zelve en nog andere aanmerkingen inhoud, zullen wy alhier uitſchryven en daarby opgeven de Reſolutien, die by haar Ed. Groot Mog. op dat point zyn genomen.

Edele Groot Mogende Heeren.

Miſſive van't Hof met eenige aanmerkingen dienaangaande.

„ Wy hebben volgens Uwer Ed. Groot Mog. goedvinden geexa-
„ mineert de nominatie van 't dubbelt getal van Burgemeeſteren,
„ Schepenen en Vroedſchappen van 's Graven-Hage, omme daer-
„ uyt by Uwe Ed. Groot Mog. drie tot Burgemeeſteren, zeven tot
„ Schepenen en twaelf tot Vroedſchappen der voorſz Stede voor den
„ aenſtaenden jaere geëligeert te worden, ende ons alvooren refere-
„ rende tot onſen advyſe van den voorleden jaere, en Uwe Ed.
„ Groot Mog. gedienſtelyk in bedenken gevende, of dezelve niet
„ en zouden goedvinden de voorn. Magiſtraat van 's Gravenhage
„ te doen exhiberen de Privilegien die zy hebben, om de voorſz
„ nominatie te doen, en dat daeruyt de electie zoude moeten ge-
„ ſchieden; zouden, nadat wy alles rypelyk hebben overwogen,
„ dienſtig oordeelen, dat Uwe Ed. Groot Mog. zouden eligeren de
„ perſoonen, *welkers naemen in de nevensgaende lyſte geſubreguleert*
„ *zyn*; Ende alhoewel de Burgemeeſter *Splinter* nu maer zeven
„ maenden gedient heeft; zoo bevinden wy, dat hy maer vyf
„ maenden heeft ſtille geſtaen en twee jaeren aen den anderen te
„ vooren als Burgemeeſter gedient heeft; zulex dat dit in effecte
„ eene continuatie is van de voorn. voorgaende twee jaeren; Ons
„ niettemin refererende tot de hooge wysheid en gewoonelyke diſ-
„ cretie van Uwe Edele Groot Mogende. Hier mede
„ *Edele Groot Mogende Heeren*, bidden wy God Almagtig
„ U Ed. Groot Mog. in een langduurige voorſpoedige regeeringe
„ te willen conſerveren. Geſchreven in den Hage den 24. No-
„ vemb. 1656.

„ *UEd. Groot Mog.* ganſch Dienſtwillige
„ De Preſident en Raden over Holland,
„ Zeeland en Vriesland.

Extract uyt haar Ed. Groot Mog. Reſolutie van den 24. Novemb. 1656.

Electie voor den jaare 1656.

„ Ontfangen een Miſſive van den Bailliu, Burgemeeſteren en
„ Schepenen van 's Gravenhage, geſchreven alhier in den Hage op
„ huyden dato dezes, met een bygevoegde lyſte, houdende nomi-
„ natie van perſoonen, omme daeruit by Haer Ed. Groot Mog.
„ Burgemeeſteren, Schepenen en Vroetſchappen van 's Gravenhage
„ voornoemt voor den aenſtaenden jaere geeligeert te worden;
„ Waerop zynde gedelibereert ende in agtinge genomen 't advys
„ van den Preſident en Raden van den Hove, ter requiſitie van de-
„ ze Vergaderinge, dienaengaende op huyden by Miſſive gegeven,
„ heb-

„ hebben haer Ed. Groot Mog. uit de voorgedragene perſoonen ten
„ fine als boven geëligeert,

1656. tot Ste. Catharina 1657.

Tot *Burgemeeſteren.*
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Thomas Cletſcher.

Tot *Schepenen.*
Mr. Jacob van der Hoeve.
Dr. Johan van de Hove.
Mr. Johan van Banchem.
Mr. Nikolaes van Rhyn.
Dr. Pieter Pieterſz van Wouw.
Johan Maes.
Van Scheveninge.
Dirk Philipſz de Crae.

Tot *Vroedſchappen.*
Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Willem van der Does.
Mr. Jacob van der Does.
Diderik van der Liſſe.
Francois van Geesdorp.
Simon Hulshout.
Antony Pieterſon.
Pieter van Groenevelt.
Weynant van der Maes.

„ Ende zal daervan kenniſſe gegeven werden, zoo aen den Bail-
„ liu van 's Graven-hage voornoemt, omme de voorſz geëligeerde
„ perſoonen in haere reſpective qualiteiten te beëedigen, en dezel-
„ ve vervolgens in de voorgeroerde functien reſpectivelyk te inſtal-
„ leren na behooren; als mede aen den Preſident en Raeden van
„ den voorſz Hove, omme te ſtrekken tot derzelver narigtinge.
„ Ende wat belangt 't geene by den meergemelten Hove by de voorſz
„ Miſſive in bedenken werd geſtelt, of namentlyk haer Ed. Groot
„ Mog niet zouden goedvinden die van de Magiſtraet van 's Gra-
„ venhage voornt. te doen exhiberen de Privilegien, die dezelve
„ mogen hebben, omme de voorſz nominatie te doen, ende dat
„ daeruit de electie ſoude moeten geſchieden; Is goedgevonden en
„ verſtaen, dat dienaengaende in compleete Vergaderinge nadere
„ deliberatie aengeſtelt ſal werden.

Den 28. Novemb. 1656.

„ Is na voorgaende deliberatie goedgevonden en verſtaen, dat den
„ Bailliu, Burgemeeſteren en Schepenen van 's Gravenhage by aen-
„ ſchryvinge ſal werden geordonneert aen haer Ed. Groot Mog. co-
„ pielyk over te zenden, en des noods zynde *in originali* te exhibe-
„ ren de Privilegien, die dezelve mogen hebben, om de nominatie
„ van de Magiſtraet des voorſz plaetze te doen, en dat daeruit de
„ electie zoude moeten geſchieden.

Die van den Hage gelaſt de Privilegien, om de nominatie van de Magiſtraet te doen, over te zenden.

Den 25. Septemb. 1657.

„ Ontfangen een Miſſive van Bailliu, Burgemeeſteren en Schepe-
„ nen van 's Graven-hage, geſchreven alhier den 6. dezer loopende
„ maend, hebbende ingevolge en tot voldoeninge van haer Ed.
„ Groot Mog. Reſolutie van den 28. Novemb. des voorleden jaers,
„ tot bylaege de Privilegien en andere documenten, die dezelve
„ ſuſtineren te hebben, omme de nominatie van de Magiſtraet der
„ voorſz plaetze te doen, tot zulken effecte dat daeruit by haer Ed.

Te blyven by 't oud gebruik.

„ Groot Mog. de electie zoude moeten geſchieden. Waerop ge-
„ delibereert zynde, is goedgevonden en verſtaen, dat conform 't
„ oud gebruyk op voorgaende nominatie als boven, en uyt het ge-
„ tal van de genomineerden de electie by haer Ed. Groot Mogen-
„ de zal geſchieden.

1657. *tot Ste. Catharina* 1658.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Simon Hulshout.

Schepenen.

Mr. Nikolaes van Ryn.
Johan Maes.
Dr. Pieter van Wouw.
Mr. Willem van der Does.
Cornelis Couwenburg van Belois.
Dirk van der Liſſe.

Van Schevelinge.

Dirk Philipſz de Crae.

Vroedſchappen.

Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Thomas Cletſcher.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Mr. Jacob van der Does.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Johan van Banchem.
Anthony Pieterſon.
Pieter van Groenevelt.
Wynant van der Maes.

Treſorier.

Anthony Pieterſon.

1658. *tot Ste. Catharina* 1659.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Halling.
Johan van Duynen.
Simon Hulshout.

Schepenen.

Mr. Willem van der Does.
Cornelis Couwenburg van Belois.
Diderik van der Liſſe.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Mr. Johan van Banchem.
Antony Pieterſon.

Van Scheveninge.

Dirk Philipſz de Crae.

Vroedſchappen.

Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Thomas Cletſcher.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Dr. Pieter van Wouw.
Johan Maes.
Mr. Jacob van der Does.
Dr. Johan van den Hove.
Wynant van der Maes.
Pieter van Groenevelt.

Treſorier.

Anthony Pieterſon.

1659. *tot Ste. Catharina* 1660.

Burgemeeſteren.

Mr. Willem van der Does.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe.

Schepenen.

Mr. Johan van Banchem.
Anthony Pieterſon.
Mr. Jacob van der Does.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Johan Ruyſch.

Van Schevelinge.

Dirk Philipſz de Crae.

Vroedſchappen.

Pieter Stalpert van der Wiele.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Thomas Cletſcher.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Simon Hulshout.
Cornelis Couwenburg van Belois.
Dr. Johan van den Hove.
Pieter Groenevelt.
Adriaen Bacherius.

Treſorier.

Anthony Pieterſon.

Eerzaeme, Vroome, Diſcrete, goede Vrienden.

„ 't Geene wy by nadere deliberatie hebben goedgevonden aen-
„ gaende den tyd van 't overbrengen der nominatie van Burgemee-
„ ſteren, Schepenen en Vroetſchappen van 's Gravenhage en het
„ eligeren van dezelve, zullen UL. vernemen uyt bygaende Extract
„ van onſe Reſolutie ſub dato dezes; het welk wy UL. mitsdeſen
„ toeſeynden, met begeerte dat onſe goede meyninge daerinne ver-
„ vat, by UL. zal werden nagekomen. En ons daertoe verlaetende
„ bevelen wy UL onder de beſcherminge Godes. Geſchreven in
„ den Hage den 25. Novemb. 1659.

„ Onder ſtont,

„ Ter Ordonnantie van de Staeten.

„ En was getekent,

HERB. VAN BEAUMONT.

Extract uit de Reſolutie van de Heeren *Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland* in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op

Dingsdag den XXV. *Novemb.* 1659.

De nominatie van de Magiſtraat over te brengen op ten 24. Novemb. ten waere &c.

„ Ter occaſie van de Magiſtraets verkieſinge van 's Gravenhage,
„ giſteren by haer Ed. Groot Mog. gedaen; Is na voorgaende de-
„ liberatie goedgveonden en verſtaen, dat den Bailliu, Burgemee-
„ ſteren en Schepenen van 's Gravenhage voornt. by aenſchryvinge
„ zal werden geordonneert voortaen mede altyd de nominatie van
„ de Perſoonen, daeruyt de electie van de voorſz Magiſtraet ſal
„ moeten geſchieden, aen haer Ed. Groot Mog. over te doen bren-
„ gen op den vierentwintigſten Novemb. des morgens voor half tien
„ uuren, ten waere den 24. Novemb. mogte komen te vallen op
„ een Sondag, in welk cas zylieden de voorſz nominatie zullen hebben
„ over te brengen daegs te vooren, te weten den drie en twintig-
„ ſten Novemb., mede des morgens voor half tien uuren, ende dat
„ daerop de electie uyt de voorſz genomineerde perſoonen by haer
„ Ed. Groot Mog. zal geſchieden op den voorſz 23. of 24. No-
„ vemb. reſpective, te weten nog ten zelven dage, dat de nomina-
„ tie overgebragt zal zyn,

„ Onderſtont,

„ Accordeert met de voorſz Reſolutie.

„ En was getekent,

HERB. VAN BEAUMONT.

1660. *tot Ste. Catharina* 1661.
Burgemeeſteren.
Mr. Willem van der Does.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe.

Schepenen.

Mr. Jacob van der Does.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Johan Ruyſch.
Dr. Johan van den Hove.
Johan Maes.
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Simon Hulshout.
Mr. Johan van Banchem.
Anthony Pieterſon.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Cornelis Couwenburg van Belois.
Pieter van Groenevelt.
Adriaen Bacherius.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1661. *tot Ste. Catharina* 1662.

Burgemeeſteren.

Mr. Jacob van der Hoeve.
Mr. Jacob van der Does.
Mr. Johan van Banchem.
Schepenen.
Diderik van der Liſſe.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
Pieter van Groenevelt.
Willem Donker.
Mr. Nikolaes van der Haer.
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Johan Sixti.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Simon Hulshout.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Anthony Pieterſon.
Mr. Willem van der Does.
Johan Maes.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Johan Ruyſch.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1662. *tot Ste. Catharina* 1663.

Burgemeeſteren.

Mr. Jacob van der Does.
Mr. Johan van Banchem.
Mr. Willem van der Does.
Schepenen.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe.
Willem Donker.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Nikolaes van der Haer.
Johan Maes.
Van Scheveninge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Johan Ruyſch.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Simon Hulshout.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Anthony Pieterſon.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1663. *tot Ste. Catharina* 1664.

Burgemeeſteren.

Mr. Willem van der Does.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe.
Schepenen.
Mr. Jacob van der Does.
Mr. Johan van Banchem.
Johan Maes.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Johan Ruyſch.
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Willem Donker.
Pieter van Groenevelt.
Marcus van der Hoeve.
Johan Doudyns.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Anthony Pieterſon.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Auguſtyn van der Haer.
Johan van der Maa.

Tre-

Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1664. *tot Ste. Catharina* 1665.
Burgemeeſteren.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe.
Mr. Jacob van der Does.
Schepenen.
Mr. Willem van der Does.
Mr. Johan van Banchem.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Johan Ruyſch.
Willem Donker.
Marcus van der Hoeve, *geſurrogeert den 27. Maart 1665. in plaatze van den voorn.* Mr. Joh. Ruyſch, *by haar Ed. Gr. Mog. gecommitteert tot Advocaet Fiſcael en Procureur-Generael.*
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Cornelis Splinter.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Anthony Pieterſon.
Johan Maes.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Auguſtyn van der Haer.
Johan van der Maa.
Samuel van Huls.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1665. *tot Ste. Catharina* 1666.
Burgemeeſteren.
Mr. Jacob van der Does, *overleden.*
Mr. Willem van der Does.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Ewout Brandt, *by plaatsvullinge den 3. April* 1666.
Schepenen.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Mr. Johan van Banchem.
Willem Donker.
Johan Maes.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Andries van Perſyn.
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Diderik van der Liſſe.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Anthony Pieterſon.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Auguſtyn van der Haer.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1666. *tot Ste. Catharina* 1667.
Burgemeeſteren.
Mr. Willem van der Does.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Ewout Brandt.
Schepenen.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Mr. Johan van Banchem.
Johan Maes.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Andries van Perſyn.
Diderik van der Liſſe.
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.
Vroedſchappen.
Willem Donker.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Anthony Pieterſon.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Auguſtyn van der Haer.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Treſorier.
Anthony Pieterſon.

1667. *tot Ste. Catharina* 1668.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe.
Schepenen.
Mr. Willem van der Does.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Johan van Banchem.
Johan Maes.
Pieter van Groenevelt.
Willem Donker.
Van Schevelinge.
Dirk Philipſz de Crae.

Vroedſchappen.

Dr. Johan van den Hove.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Anthony Pieterſon.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Auguſtyn van der Haer.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Mr. Andries van Perſyn.
Mr. Adriaen Roſa.

Treſorier.

Anthony Pieterſon.

1668. *tot Ste. Catharina* 1669.

Burgemeeſteren.

Mr. Jacob van der Hoeve.
Diderik van der Liſſe, *overleden, en in plaatze aangeſtelt den* 15. *Febr.* 1669.
Johan Maes.
Mr. Willem van der Does, *overleden, en in deszelfs plaatze verkooren den* 18. *Decemb* 1668.
Willem Donker.

Schepenen.

Mr. Ewout Brandt.
Mr. Johan van Banchem.
Marcus van der Hoeve.
Willem Donker, *Burgemeeſter geworden zynde, is in plaatze geëligeert den* 15. *Febr.* 1669.
Mr. Andries van Perſyn.
Mr. Adriaen Roſa.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.

Van Scheveliuge.

Dirk Philiſpz de Crae.

Vroedſchappen.

Johan Maas.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Anthony Pieterſon.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Andries van Perſyn.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Govert Comans.

Treſorier.

Anthony Pieterſon.

1669. *tot Ste. Catharina* 1670.

Burgemeeſteren.

Willem Donker.
Johan Maes.
Anthony Pieterſon.

Schepenen.

Mr. Johan van Banchem.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Andries van Perſyn.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Johan Roſa.

Van Scheveninge.

Dirk Philipſz de Crae.

Vroedſchappen.

Mr. Jacob van der Hoeve.
Marcus van der Hoeve.
Mr. Johan Halling.
Mr. Johan van Duynen.
Dr. Johan van den Hove.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Govert Comans.
Mr. Nikolaes van Ryn.
Willem Rottermont.

Treſorier.

Mr. Jacob van der Hoeve.

1670. *tot Ste. Catharina* 1671.

Burgemeeſteren.

Willem Donker.
Mr. Ewout Brandt, *overleden, en in zyne plaatze aangeſtelt den* 7. *Septemb.* 1671.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Pieter van Groenevelt.

Schepenen.

Mr. Johan van Banchem.
Mr. Andries van Perſyn.
Mr. Johan Roſa.
Mr. Johan van Duynen.
Marcus van der Hoeve.
Dr. Johan van den Hove.

Van Scheveliuge.

Dirk Philipſz de Crae.

Vroedſchappen.

Johan Maes.
Anthony Pieterſon.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Mr. Johan Halling.
Mr. Jacob van der Houve.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Govert Comans.
Willem Rottermont.
Mr. Engelbrecht Graswinkel.

Tre-

Treſorier.
Mr. Jacob van der Houve. *Deze Penſionaris van den Hage geworden zynde, werd* Johan Maes, *Oud-Burgemeeſter voor drie jaaren tot Treſorier aangeſtelt.*

1671. *tot Ste. Catharina* 1672.
Burgemeeſteren.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Marcus van der Houve.
Schepenen.
Willem Donker.
Mr. Johan van Duynen.
Mr. Johan van Banchem.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Andries van Perſyn.
Willem Rottermont.
Van Scheveling.
Dirk Philipſz de Crac.
Vroedſchappen.
Mr. Johan Roſa.
Johan Maes.
Anthony Pieterſon.
Mr. Johan Halling.
Mr. Jacob van der Hoeve.
Samuel van Huls.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Govert Comans.
Mr. Engelbert Graswinkel.
Maurits van Cats.
Treſorier.
Johan Maes.

Na dat zedert den jaare 1650. de jaarlykze Magiſtraats-beſtellinge alhier in der voege, als wy hiervooren hebben aangetekent, by haar Ed. Groot Mog. was verrigt, zoo quam ter dezer tyd het regt van verkiezinge weder als voorheen aan den Stadhouder, tot welke waardigheid de Staaten dezer Provincie by hunne Reſolutie van den 3. July 1672. Prins *Willem* van Oranje *den derden* van dien naam hadden verheven. Zyne Hoogheid was naauwelyk in 't bezit zynes Stadhouderſchap beveſtigt, of nam aanſtonds in overweginge het groot ongenoege, 't geen de gemeente, die, gelyk men weet, wel gewoon is, alle quaade en ongelukkige uitſlagen, ten laſte en nadeel haarer Overheden te duiden, allomme in de Steden van Holland en Weſt-Vrieſland hadde opgevat, en teſſens ook aanmerkende het gevaar, waarin het Land ligtelyk daardoor zoude konnen vallen, beſloot vervolgens *tot meerder ruſt en dienſte der Steden en tot wegneminge van alle murmureringe onder de ingezetenen*, de Magiſtraaten te veranderen, zettende zommige Leden uit en andere wederom in de Regeeringe. Onderentuſſchen hadden de gezamentlyke Burgers van 's Gravenhage onder hunne byzondere Vendels den 3. Septemb. des gem. jaars zig op de Doelen begeven, alwaar zy met malkanderen opſtelden eene nieuwe nominatie van hunne Magiſtratuure, waarmede zy agtien perzoonen aan zyne Hoogheid den Prince van Oranje in 't Leger by Bodegrave en Zwammerdam afzonden, om uit kragte van de authoriſatie, by haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland van den 27. Auguſti deszelven jaars aan hem verleent, de voorſz nominatie te bekragtigen, of die na zyne Hoogheids welgevallen te veranderen (*n*). Hierop volgde dan de afzettinge, of om 't woord van dien tyd te gebruiken, de *excuſatie* der hierna volgende Perzoonen, als

Veranderinge der Magiſtraaten in de Steden van Holland door zyne Hoogheid.

Hoe het zig in den Hage heeft toegedragen.

Ru-

(*n*) Dit hebben wy getrokken uit zeker boek tot titel voerende, *Binnenlandſche borgelyke beroerten, in den jaare* 1672. *voorgevallen in Holland en Zeeland.* (gedrukt agter het eerſte deel van 't Ontroerde Nederland) *pag.* 193.

Geëxcuſeerde perſoonen.

Rudolf van Paffenrode, *Bailliu.*

Regerende Burgemeeſteren.

Marcus van der Hoeve.
Pieter van Groenevelt.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.

Regerende Schepenen.

Mr. Johan van Duynen.
Willem Donker.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Andries van Perſyn.

Vroedſchappen.

Johan Maes.
Anthony Pieterſon.
Mr. Johan Halling.
Pieter Pots.
Thomas de Ruyt.
Francois van Sevenhuyſen.
Govert Comans.
Mr. Engelbert Graswinkel.
Maurits van Cats.

Penſionaris en Vroedſchap.

Mr. Jacob van der Hoeve.

De brief, waarby zyne Hoogheid de nieuwe Magiſtraats-perzoonen aanſtelde, was van dezen inhoude:

De Prince van Oranje.

Erentfeſte, Vroome, Lieve Byzondere.

Miſſive en electie van zyne Hoogheid, om te dienen van den 7. Sept. 1672 tot *Ste. Catharina* 1673.

„ Uit de Perſoonen ons ſchriftelyk voorgeſlagen by en van wegen
„ de Burgemeeſteren en *gemeente* van 's Gravenhage, hebben wy na
„ voorige deliberatie gekooren zodanige, als tot *Ste. Catharina*
„ 1673. de bedieningen van de Burgemeeſteren, Schepenen en Vroed-
„ ſchaps-ampten, mitsgaders de functien van Penſionaris en Theſau-
„ rier voor den tyd hier te vooren gebruykelyk zullen hebben te be-
„ dienen, gezamentlyk begrepen in de lyſte hiernevens gaande, de-
„ welke wy UE. mits deſen laſten na 't ſtaven van den behoorlyken
„ eed te ſtellen in hunne reſpective bedieningen na ouder gewoon-
„ te, en beveelen UE. hier mede,

„ *Erentfeſte, Vroome, Lieve, Byzondere*, in de beſcher-
„ minge Godes. In 't leger tot Swaedemburgerdam den 7. Septemb.
„ 1672.

„ (Onderſtond)

„ UE. goedwillige Vriend,

„ Was getekent,

„ G. H. PRINCE DE ORANGE.

„ Tot *Baillin.*

„ Mr. Johan van Banchem.

„ Tot *Burgemeeſteren.*

„ Mr. Philips Doublet, *Heere van Groenevelt.*
„ Mr. Johan Roſa.
„ Willem Rottermont.

„ Tot *Penſionaris.*

„ Mr. Nikolaes van der Hoek.

„ Tot *Schepenen.*

„ Heyman Beukelaer.
„ Mr. Johan Dedel.
„ Willem Leſier.
„ Nikolaes Splinter.
„ Johan van der Maa.
„ Pieter Pots.

„ *Van Scheveling.*

„ Dirk Philipſz de Crae.

„ Tot

„ Tot *Vroedſchappen.*
„ Adriaen van Leeuwen, *Capi-*
„ *tein.*
„ Adriaen van der Straeten, *Ca-*
„ *pitein.*
„ Zacharias de Zwart, *Capitein.*
„ Roelant van Thiel.
„ Michiel de Bye.
„ Philips de Milly.
„ Warnardus van Bladen.
„ Johan de Putter.
„ Abraham van Wyngaerden.
„ Gerrit Robert.
„ Baſtiaen Middelbeek.
„ Adriaen Smout, *mede Capitein*
„ *der Burgerye.*

„ Tot *Treſorier.*
„ Mr. Jacob van der Does.

„ Was getekent,

„ G. H. PRINCE DE ORANGE.

„ Lager ſtond,

„ Ter Ordonnantie van zyne Hoogheid.

„ En was getekent,

„ HUYGENS.

De Vroedſchappen hiernaonder een afzonderlyke lyſt gebragt; en rede waarom.

Vermits zedert deze veranderinge de Vroedſchap als een vaſt en permanent Lighaam ſchynt geworden te zyn; immers dat zedert dien tyd daarinne zodanige verwiſſelinge niet is gevallen, dat de afgaande Burgemeeſteren en Schepenen weder zyn gekomen onder de Vroedſchappen, en uit dezelve weder aangeſtelt Burgemeeſteren en Schepenen als wel voorheen, maar dat een en dezelve perzoonen de Vroedſchap zyn uitmakende, ſchoon 't nooit by eenig Staatsbeſluit of Octrooi is vaſtgeſtelt; gemerkt thans nog by de jaarlykſche veranderinge de nominatie der Magiſtraats-perzoonen op gelyke wyze aan Haar Ed. Groot Mog. of by derzelver abſentie aan de Heeren Gecommitteerde Raaden werd overgegeven, om daaruit zodanige verkiezinge of continuatie te doen, als by dezelve dienſtig werd bevonden; Zoo hebben wy derhalven goed gedagt tot verkortinge dezer lyſte de naamen van de Vroedſchappen, zoo als zy ſucceſſivelyk by plaatsvullinge zyn aangekomen, hierna onder een afzonderlyken titul agter den anderen te laaten volgen, met byvoeginge, voor zoo verre wy daarvan kennis hebben, van het jaar hunner aanſtellinge en in wiens plaatze de nieuw aangekomenen geſuccedeert zyn.

De brief, dien de Magiſtraat het volgende jaar aan den Prins van Oranje ſchreef, gevoegt by de nominatie van de Magiſtraats-perzoonen voor den jaare 1674., om daaruit te doen zodanige electie, als zyne Hoogheid zoude behagen, was van dezen inhoude:

Doorlugtige Hoog-gebooren Vorſt en Heere.

Miſſive van de Magiſtraat aan den Prins

„ Alſoo jaarlyks op den 24. November de Magiſtraatelyke dien-
„ ſten alhier ter Stede zyn vacerende, en Uwe Hoogheid daarvan
„ de electie competeert, zoo hebben wy, geduerende deze Uwe
„ Hoogheids glorieuſe expeditie op onzer vyanden bodem, gere-
„ ſol-

van Oranje met de nominatie om de electie te doen.

„ ſolveert, zoo veel vroeger by geſchrifte te doen ſtellen de jegen-
„ woordig dienende, en daar benevens die geene, dewelke op
„ nieuws tot de reſpective ampten van Burgemeeſteren, Schepenen
„ en Vroedſchappen by ons zyn genomineert, dewelke wy hierne-
„ vens beſloten overzenden, omme daaruit tot de voorſz bedie-
„ ningen te werden verkoren zodanige perzoonen, als het Uwe
„ Hoogheid zal gelieven, verzoekende dat Uwe Hoogheid de nu
„ afgaande Burgemeeſteren als na ouder gewoonte gelieve te hou-
„ den als mede genomineert tot Schepenen, dewelke anderzints
„ nevens de afgaande Schepenen mede komen te vallen in de Vroed-
„ ſchap; welke te doene electie wy ganſch onderdaniglyk verzoe-
„ ken, dat ons (is 't doenlyk) voor den voorſz 24. Novemb. eerſt-
„ komende mag werden toegezonden. Gelyk wy mede met ootmoedig
„ reſpect verzoeken, dat Uwe Hoogheid uit de nevensgaande nomi-
„ natie van de Buiten-Vaders en Moeders van het Weeshuis alhier
„ (dewelke wy te vergeefs, vermits Uwe Hoogheids zoo menig-
„ vuldige en hoogwigtige beſoignes geduerende deszelfs verblyf al-
„ hier, hebben getragt op den ordinaris tyd te doen overhandigen)
„ zodanige perzoonen tot dienſte van 't zelve huis gelieve te eligе-
„ ren, als het Uwe Hoogheid zal goeddunken, en deze onze ad-
„ vertentie te houden voor aangenaam, ende over ons te gebieden
„ Uwe Hoogheids welgevallen, 't welk wy na ons uytterſte vermo-
„ gen zullen tragten te volbrengen. Waarmede, *Doorlugtige*
„ *Hoog-geboore Vorſt en Heere*, wy Uwe Hoogheid zullen
„ toewenſchen, nevens langduerige en voorſpoedige regeeringe,
„ ve dere zegeningen en overwinningen over alle onze vyanden.
„ Geſchreven in den Hage den 10. Novemb. 1673.

„ Uwe Hoogheids onderdanige Dienaaren,

„ Schout, Burgemrs. en Schepenen van 's Gravenhage.

„ Ter Ordonnantie van dezelve.

„ En was getekent,

„ ANTHONY DE VEER.

Hierop deed de Prins de volgende Miſſive aan de Magiſtraat afzenden, waarby de oude Regenten voor 't aanſtaande jaar in hunne bedieningen wierden gecontinueert.

„ *Erentfeſte, Wyſe, Voorzienige, zeer diſcreete,*
„ *onze lieve, byzondere.*

De Magiſtraat gecontinueert tot *Ste. Catharina* 1674.

„ Wy hebben de nominatie van Burgemeeſteren, Schepenen en
„ Vroedſchappen, mitsgaders van de Buiten-Vaders en Moeders
„ van 't Weeshuis van 's Gravenhage, ons overgezonden, geëxami-
„ neert en goedgevonden alle de oude Regenten voor 't aanſtaande
„ jaar in haare reſpective bedieningen te continueren, gelyk wy de-
„ zelve

„ zelve continueren mits dezen, ordonnerende een ieder, die het „ aangaan mag, zig daarna te reguleren. Hier mede, *Erentfeſte*, „ enz. bevelen wy UE. in Godes beſcherminge. Geſchreven in „ het Hooft-Quartier voor Bon, den 15. Novemb. 1673.

„ Onderſtond,

„ UE. goedwillige Vriend,

„ En was getekent,

„ G. H. PRINCE D'ORANGE.

„ Laager ſtond,

„ Ter Ordonnantie van zyne Hoogheid,

„ En was getekent,

„ HUYBERT ROSENBOOM.

Den 3. Maart 1674. is in plaatze van Mr. *Philips Doublet*, Heere van Groenevelt, overleden zynde, by den Prins van Oranje tot Burgemeeſter geëligeert Mr. *Johan Dedel*; en in deszelfs plaatze tot Schepen aangeſtelt Mr. *Johan Francois Vallerea*.

By Schout, Burgemeeſteren en Schepenen aan zyne Hoogheid volgens ouder gewoonte overgebragt zynde de naamen der jegenwoordig dienende en nieuw genomineerde Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen, omme daaruit by den Prins geëligeert te worden zodanige perzoonen als zyne Hoogheid goeddunken zoude, te dienen tot *Catharina* 1675., is daarop by zyne Hoogheid in dezer voege gereſcribeert.

„ *Erentfeſte, Wyſe, Voorzienige, zeer Diſcreete,*
„ *onze lieve Byzondere.*

„ Wy hebben gezien de nominatie der perſoonen ons voorge-
„ ſtelt tot bekledinge van de Burgemeeſters, Schepenen en Vroed-
„ ſchappen-ampten van 's Graven-Hage voor den jaare ingegaan op Gecontinueert tot *Ste. Catharine* 1675.
„ den 25. dezer Maand, zoo hebben wy om redenen goedgevon-
„ den die geene dewelke dezelve ampten geduurende den voorle-
„ den jaare hebben bedient, in haare reſpective Charges van den
„ voorſz ingegangen jaare te continueren; laſtende UE. derhalven
„ dezelve onder afneeminge van den behoorlyken eed by continua-
„ tie als voorſz te ſtellen in de voorſz hunne reſpective functien;
„ waarmede wy &c. Geſchreven in den Hage den 27. Novemb. 1674.

„ Onderſtond,

„ UE. Goedwillige Vriend,

„ Was getekent,

„ G. H. PRINCE D'ORANGE.

1675. *tot Ste. Catharina* 1676.

Op gelyke wyze is de Magiſtraat; zoo als dezelve was gecompoſeert; by reſcriptie van zyne Hoogheid den 25. *Novemb.* 1675. *gecontinueert voor nog een jaar, en de vacerende Vroedſchaps-plaats door 't overlyden van* Gerrit Robert *geconſereert op* Hendrik van Heteren *de jonge.*

Den 27. *Septemb.* 1676. *is by zyne Hoogheid tot Schepen verkooren* Mr. Gaſper van der Haar, *in plaatze van* Mr. Johan Francois Vallerea, *die daarvan afſtand deed, zynde geworden Commis van den Heer Raadpenſionaris* Fagel.

1676. *tot Ste. Catharina* 1677.

Burgemeeſteren.

Johan van der Maa.
Mr. Nikolaes Splinter.
Willem Leſier.

Schepenen.

Heyman Beukelaer.
Pieter Pots.
Mr. Gaſper van der Haer.
Mr. Johan Roſa.
Willem Rottermont.
Mr. Johan Dedel.

Van Schevelinge.

Dirk Philipſz de Crae.

Treſorier.

Mr. Jacob van der Does.

1677. *tot Ste. Catharina* 1678.

De Magiſtraat voor een jaar gecontinueert.

1678. *tot Ste. Catharina* 1679.

Nog gecontinueert als vooren; uitgenomen dat in plaatze van den Burgemr. Willem Leſier *is geſurrogeert* Mr. Johan Roſa; *en wederom in plaatze van den zelven* Roſa *tot Schepen* Mr. Francois Doublet.

Mr. Gaſper van der Haer *overleden zynde, is den* 24. *Decemb.* 1678. *in deszelfs plaatze tot Schepen aangeſteld* Mr. Willem van Schuylenburg.

1679. *tot Ste. Catharina* 1680.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Roſa.
Johan van der Maa.
Mr. Nikolaes Splinter.

Schepenen.

Willem Rottermont.
Mr. Johan Dedel.
Heyman Beukelaer.
Pieter Pots.
Mr. Francois Doublet.
Mr. Willem van Schuylenburg.

Van Schevelinge.

Dirk Philipſz de Crae.

Treſorier.

Mr. Jacob van der Does.

1680. *tot Ste. Catharina* 1681.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Francois Doublet, *Heere van Groenevelt.*

Schepenen.

Willem Rottermont.
Pieter Pots.
Mr. Willem van Schuylenburch.
Johan van der Maa.
Mr. Nikolaes Splinter.
Willem Turnhout, *in plaatze van* Heym. Beukelaer.

Van Schevelinge.

Dirk Philipſz de Crae.

Treſorier.

Heyman Beukelaer.

1681. *tot Ste. Catharina* 1682.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Dedel.
Mr. Francois Doublet, *Heere van Groenevelt.*
Mr. Willem van Schuylenburg.

Schepenen.

Mr. Johan Roſa.
Willem Rottermont.
Mr. Nikolaes Splinter.
Pieter Pots.
Willem Turnhout.
Johan Byemont, *in plaatze van* Johan van der Maa.

Van Schevelinge.

Adriaen Dirkſz Taſman.

Treſorier.

Heyman Beukelaer.

1682. *tot Ste. Catharina* 1683.

Burgemeeſteren.

Mr. Willem van Schuylenburch.
Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.

Schepenen.

Mr. Johan Roſa.
Willem Rottermont.
Pieter Pots, *overleden.*

Mr. Jo-

Mr. Johan Dedel.
Mr. Francois Doublet, *Heere van Groenevelt.*
Dr. Johan Bruyneſteyn.
Mr. Hendrik Pots, *in plaatze van zynen voorn. Vader den 25. Junii 1683.*
Van Schevelinge.
Ary Arienſz Tasman.
Treſorier.
Heyman Beukelaer.

1683. *tot Ste. Catharina* 1684.
Burgemeeſteren.
Mr. Nikolaes Splinter.
Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Schepenen.
Mr. Willem van Schuylenburch.
Willem Rottermont.
Mr. Johan Dedel.
Francois Doublet.
Dr. Johan Bruyneſteyn.
Mr. Hendrik Pots.
Van Schevelinge.
Ary Aryenſz Tasman.
Treſorier.
Heyman Beukelaer.

1684. *tot Ste. Catharina* 1685.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Roſa.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Francois Doublet.
Schepenen.
Mr. Willem van Schuylenburch, *Raad en Griffier van den Raade van zyne Hoogheid den Prince van Oranje geworden zynde, is in zyne plaatze geſurrogeert den 13. Januarii 1685.*
Mr. Ewout Brandt.
Willem Rottetmont.
Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.
Mr. Hendrik Pots.
Dr. Johan Bruyneſteyn, *overleden, en in zyne plaatze aangeſtelt den 13. Januarii 1685.*
Marcelis Bruyneſteyn.
Van Scheveninge.
Ary Aryenſz Tasman.
Treſorier.
Heyman Beukelaer.

1685. *tot Ste. Catharina* 1686.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Francois Doublet.
Johan Byemont.
Schepenen.
Mr. Johan Roſa.
Willem Rottermont.
Mr. Nikolaes Splinter, *overleden.*
Mr. Hendrik Pots.
Mr. Ewout Brandt.
Marcelis Bruyneſteyn.
Mr. Paulus van Aſſendelft, *by plaatsvulling den 19. Mei* 1686.
Van Schevelinge.
Ary Aryenſz Tasman.
Treſorier.
Heyman Beukelaer.

1686. *tot Ste. Catharina* 1687.
Burgemeeſteren.
Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.
Mr. Ewout Brandt.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Johan Roſa.
Willem Rottermont.
Mr. Hendrik Pots.
Marcelis Bruyneſteyn.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Van Scheveninge.
Ary Arienſz Tasman.
Treſorier.
Heyman Beukelaer.

1687. *tot Ste. Catharina* 1688.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Roſa.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.
Willem Rottermont, *overleden, en den 21. Julii 1688. in zyne plaatze geſurrogeert.*
Willem Turnhout.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Hendrik Pots.
Marcelis Bruyneſteyn.
Van Schevelinge.
Ary Arienſz Tasman.
Treſorier.
Heyman Beukelaer, *overleden.*
Cornelis van Schuylenburch, *aangeſtelt den 8. Mei* 1688.

1688. *tot Ste. Catharina* 1689.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Johan Byemont.

Schepenen.

Mr. Johan Dedel.
Mr. Nikolaes Splinter.
Mr. Hendrik Pots.
Willem Turnhout.
Marcelis Bruyneſteyn.
Mr. Ewout Brandt.

Van Schevelinge.

Ary Arienſz Tasman.

Treſorier.

Cornelis van Schuylenburch.

1689. *tot Ste. Catharina* 1690.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Dedel.
Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.

Schepenen.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem van Turnhout.
Mr. Hendrik Pots.
Francois Louis van der Wiele.

Van Schevelinge.

Ary Arienſz Tasman.

Treſorier.

Corn. van Schuylenburch.

1690. *tot Ste. Catharina* 1691.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Dedel.
Mr. Nikolaes Splinter.
Mr. Ewout Brandt.

Schepenen.

Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.
Mr. Hendrik Pots.
Francois Louis van der Wiele.

Van Schevelinge.

Ary Arienſz Tasman.

Treſorier.

Cornelis van Schuylenburch.

1691. *tot Ste. Catharina* 1692.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.

Schepenen.

Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.
Mr. Hendrik Pots.
Francois Louis van der Wiele.

Van Schevelinge.

Ary Arienſz Tasman.

Treſorier.

Corn. van Schuylenburch.

1692. *tot Ste. Catharina* 1693.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Paulus van Aſſendelft.

Schepenen.

Mr. Nikolaes Splinter.
Johan Byemont.
Mr. Ewout Brandt.
Willem Turnhout.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.

Van Schevelinge.

Ary Arienſz Tasman.

Treſorier.

Corn. van Schuylenburch.

1693. *tot Ste. Catharina* 1694.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Dedel.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.

Schepenen.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Nikolaes Splinter.
Mr. Ewout Brandt.
Willem Turnhout.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.

Van Schevelinge.

Ary Arienſz Tasman.

Treſorier.

Corn. van Schuylenburch.

1694. *tot Ste. Catharina* 1695.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Dedel.
Johan Byemont.
Francois Louis van der Wiele.

Schepenen.

Mr. Johan Roſa.
Mr. Nikolaes Splinter.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.

Mr. Gys-

Mr. Gysbert van Kinſchot.
Van Scheveninge.
Ary Arienſz Tasman.
Treſorier.
Cornelis Schuylenburch.

1695. *tot Ste. Catharina* 1696.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Schepenen.
Mr. Johan Roſa.
Mr. Nikolaes Splinter, *overleden, en in zyne plaatze aangeſtelt den* 2. *Julii* 1696.
Zacharias de Zwart.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1696. *tot Ste. Catharina* 1697.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Schepenen.
Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Zacharias de Zwart.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1697. *tot Ste. Catharina* 1698.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Willem Turnhout.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Zacharias de Zwart.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1698. *tot Ste. Catharina* 1699.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Willem Turnhout.
Zacharias de Zwart.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1699. *tot Ste. Catharina* 1700.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Schepenen.
Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Mr. Samuel Huls.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1700. *tot Ste. Catharina* 1701.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Schepenen.
Mr. Johan Roſa.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Mr. Samuel Huls.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1701. *tot Ste. Catharina* 1702.
Burgemeeſteren.
Johan Byemont.

Mr. Pau-

Mr. Paulus van Aſſendelſt.
Mr. Samuel Huls.
Schepenen.
Mr. Johan Roſa.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Willem Turnhout.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. vau Schuylenburch.

1702. *tot Ste. Catharina* 1703.
Burgemeeſteren.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelſt.
Mr. Johan Dedel.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Willem Turnhout.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Mr. Samuel Huls.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

De nominatie der Magiſtraaten by de Steden, geen ſtem in de Vergaderingehebbende, by proviſie aan haar Ed. Gr. Mog. of by derzelver afwezentheid aan Gecommitt. Raden over te zenden.

Door de dood van *Willem den derden* Koning van Groot-Brittannie, welke den 19. Maart dezes jaars zeventien honderd twee was voorgevallen, het Stadhouderſchap zynde geeindigt, ſchreven de Staaten van Holland den volgenden brief aan de Magiſtraat van den Hage, haar by denzelven bevelende, datze nevens de andere Steden, geen ſtem in hunne Vergaderinge hebbende, by proviſie de nominatie van haare Magiſtratuure, in gevolge van de Reſolutie by haar Ed. Groot Mog. genomen den zesden Mei 1702. aan hen of by derzelver afwezendheid, aan de Heeren Gecommitteerde Raaden zoude overzenden, omme daaruit de electie te doen.

„ *De Staaten van Holland en Weſt-Vriesland.*

Aan

„ Burgemeeſteren en Regeerders van 's Gra-
„ ven-Hage.

„ *Erentfeſte, Vroome, Diſcreete, Lieve, Getrouwe.*

„ Wy ſeynden UL. hiernevens toe by extract authentycq ons ge-
„ reſolveerde ſub dato dezes, daarby wy hebben verſtaan, dat by
„ proviſie de nominatien van de Magiſtraaten van de Steden, geen
„ ſtem in onſe Vergaderinge hebbende, zullen werden gezonden
„ aan ons ofte in onſe abſentie aen onſe Gecommitteerde Raden,
„ omme te ſtrecken tot UL. narigtinge; daarmede wy UL. de be-
„ ſcherminge Godes bevelen. Geſchreven in den Hage den ſesden
„ Mey 1702.

„ Ter Ordonnantie van de Staeten

„ Was getekent,

„ SIMON VAN BEAUMONT.

Ex-

Extract uit het Regiſter der Reſolutien van de Heeren *Staaten van Holland en Weſt Vrieſland* in Haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op

Saturdag den 6. Mei 1702.

„ De Raad-Penſionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert de „ conſideratien en het advys van de Heeren Haer Ed. Groot Mog. „ Gecommitteerde, hebbende in gevolge en tot voldoeninge van „ derzelver Reſolutie-Commiſſoriaal van den tweeden dezer loo- „ pende maend Mei, geëxamineert een Miſſive van den Officier, „ Burgemeeſteren en Regeerders der Stede *Oudewater*, geſchre- „ ven aldaer den 25. April laeſtleden, rakende de nominatie van „ Schepenen van *Oudewater*, en daerenboven nog de nominatie „ van Schepenen van *Woerden*, geformeert by Burgemeeſteren en „ Vroedſchappen derzelver Stede; Waerop gedelibereert zynde, is „ goedgevonden en verſtaen, dat vermits het overlyden van zyne „ Majeſteit van Groot-Brittanjen hoogloffelyker memorie Stadhou- „ der dezer Provintie by Proviſie, en tot dat anders by haer Ed. „ Groot Mog. zal wezen verſtaen, de nominatien van de Magiſtrae- „ ten van de Steden geen ſtem hebbende in haer Ed. Groot Mog. „ Vergaderinge, uit dewelke hoogſtgedagte zyne Majeſteit als Stad- „ houder dezer Provintie de electie gecompeteert heeft, zullen „ werden gezonden aen haer Ed. Groot Mog., en by derzelver ab- „ ſentie aen haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerde Raden, om „ daeruit de electie te doen

„ Onderſtont,

„ Accordeert met het voorſz Regiſter.

„ En was getekent,

„ SIMON VAN BEAUMONT.

1703. *tot Ste. Catharina* 1704.

Burgemeeſteren.

Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.

Schepenen.

Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Samuel Huls.
Willem Turnhout.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.

Van Schevelinge.

Claes Maertenſz de Wit.

Treſorier

Corn. van Schuylenburch.

1704. *tot Ste. Catharina* 1705.

Burgemeeſteren.

Mr. Ewout Brandt.
Francois-Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.

Schepenen.

Mr. Johan Dedel.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Willem Turnhout, *obiit.*
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft, *den 22. April* 1705. *aangeſtelt in plaatze van* Willem Turnhout.

Van Schevelinge.

Claes Maertenſz de Wit.

Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1705. *tot Ste. Catharina* 1706.
Burgemeeſteren.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois-Louis van der Wiele.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1706. *tot Ste. Catharina* 1707.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1707. *tot Ste. Catharina* 1708.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Schepenen.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Corn. van Schuylenburch.

1708. *tot Ste. Catharina* 1709.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Johan Byemont.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens, *by afſtand van den meergem.* Corn. van Schuylenburch, *den* 24. *Decemb.* 1708.

1709. *tot Ste. Catharina* 1710.
Burgemeeſteren.
Johan Byemont, *overleden.*
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek, *den* 17. *Septemb.* 1710. *aangeſtelt in plaatze van* Joh. Byemont.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan Quarles, *den* 17. *Sept.* 1710. *geſurrogeert in plaatze van* Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1710. *tot Ste. Catharina* 1711.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan Quarles.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.

Tre-

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1711. *tot Ste. Catharina* 1712.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan Quarles.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1712. *tot Ste. Catharina* 1713.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan Quarles.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1713. *tot Ste. Catharina* 1714.
Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Schepenen.
Mr. Johan Dedel.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan Quarles.
Van Scheveninge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1714. *tot Ste. Catharina* 1715.
Burgemeeſteren.
Mr. Johan Dedel, *overleden.*
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Willem Comans, *den* 26. *Julii* 1715. *geëligeert in plaatze van* Mr. Joh. Dedel.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt.
Francois Louis van der Wiele. *overl.*
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan Quarles.
Mr. Willem Anthony Pieterſon, *loco* Francois Louis van der Wiele, *geſurrogeert den* 12. *Decemb.* 1714.
Mr. Johan ten Hove, *den* 26. *Julii* 1715. *aangeſtelt in plaatze van* W. Comans.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1715. *tot Ste. Catharina* 1716.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Willem Comans.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Johan Quarles.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Stenis, *den* 22. *April* 1716. *in plaatze van* Mr. Joh. Quarles, *Secretaris van den Hage geworden zynde.*
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1716. *tot Ste. Catharina* 1717.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Willem Comans.

Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Stenis.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1717. *tot Ste. Catharina* 1718.
Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Willem Comans, *overleden.*
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Stenis.
Dr. Jacob de Bye, *den* 5. *Mei* 1718. *in plaatze van* W. Comans.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1718. *tot Ste. Catharina* 1719.
Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1719. *tot Ste. Catharina* 1720.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Willem van Aſſendelſt.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1720. *tot Ste. Catharina* 1721.
Burgemeeſteren.
Mr. Ewout Brandt.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1721. *tot Ste. Catharina* 1722.
Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Schepenen.
Mr. Ewout Brandt, *overleden.*
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Johan van Hoornbeek, *den* 12. *Julii* 1722. *loco* Brandt.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit.
Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1722. *tot Ste. Catharina* 1723.
Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Schepenen.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Johan van Hoornbeek.
Van Schevelinge.
Claes Maertenſz de Wit, *overleden,*

leden, en den 29. Januarii 1723. *in deszelfs plaatze aangeſtelt.*
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1723. *tot Ste. Catharina* 1724.

Burgemeeſteren.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Johan van Hoornbeek.
Van Schevelinge.
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1724. *tot Ste. Catharina* 1725.

Burgemeeſteren.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Jan van Hoornbeek.
Van Schevelinge.
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1725. *tot Ste. Catharina* 1726.

Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.

Schepenen.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Jan van Hoornbeek.
Van Schevelinge.
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1726. *tot Ste. Catharina* 1727.

Burgemeeſteren.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.

Schepenen.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Jan van Hoornbeek.
Van Schevelinge.
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1727. *tot Ste. Catharina* 1728.

Burgemeeſteren.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Adriaen van Spierinxhoek.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Jan van Hoornbeek.
Van Scheveninge.
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1728. *tot Ste. Catharina* 1729.

Burgemeeſteren.
Mr. Gysbert van Kinſchot.
Mr. Willem van Aſſendelft.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.
Mr. Paulus van Aſſendelft, *overleden den 27. Aug.* 1729.
Mr. Adr. van Spierinxhoek, *overleden den 28. Octob.* 1729.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Jan van Hoornbeek.
Mr. Hendrik van Slingeland, *den 15. Sept.* 1729. *aangeſtelt in plaatze van* Mr. Paul. van Aſſendelft.
Van Schevelinge.
Simon Berkenboſch.

Treſorier.
Mr. Nikolaes Dierquens.

1729 *tot Ste. Catharina* 1730.

Burgemeesteren.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.

Schepenen.

Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Willem Anthony Pietersson.
Mr. Johan ten Hove.
Jan van Hoornbeek, *overl. den* 9. *Sept.* 1730.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Johan Hudde Dedel, *loco* Adr. van Spierinxhoek.
Mr. Johan-Pieter Dierquens *den* 22. *Sept.* 1730. *loco* Hoornbeek.

Van Schevelinge.

Simon Berkenbosch.

Tresorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1730. *tot Ste. Catharina* 1731.

Burgemeesteren.

Mr. Willem Anthony Pietersson.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.

Schepenen.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.

Van Schevelinge.

Simon Berkenbosch.

Tresorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1731. *tot Ste. Catharina* 1732.

Burgemeesteren.

Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Willem Anthony Pietersson.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.

Van Schevelinge.

Simon Berkenbosch.

Tresorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1732. *tot Ste. Catharina* 1733.

Burgemeesteren.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.

Mr. Willem Anthony Pietersson.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.

Van Schevelinge.

Simon Berkenbosch.

Tresorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1733. *tot Ste. Catharina* 1734.

Burgemeesteren.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.

Schepenen.

Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Willem Anthony Pietersson.
Mr. Johan ten Hove.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.

Van Schevelinge.

Simon van Berkenbosch.

Tresorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1734. *tot Ste. Catharina* 1735.

Burgemeesteren.

Mr. Willem Anthony Pietersson.
Johan Steenis.
Dr. Jacob de Bye.

Schepenen.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.

Van Schevelinge.

Simon Berkenbosch.

Tresorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1735. *tot Ste. Catharina* 1736.

Burgemeesteren.

Mr. Willem van Assendelft.
Mr. Willem Anthony Pietersson.
Mr. Johan ten Hove.

Schepenen.

Mr. Gysbert van Kinschot.
Johan Steenis, *overl.* 8. *April.* 1736.
Dr. Jacob de Bye.

Mr. Hen-

Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.
Mr. Jacob van Affendelft (*o*), *den* 9. *Mei* 1736. *in plaatze van* Steenis.

Van Scheveninge.

Simon van Berkenboſch.

Treſorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1736. *tot Ste. Catharina* 1737.

Burgemeeſteren.

Mr. Gysbert van Kinſchot, *overl. den* 9. *Mei* 1737.
Mr. Willem van Affendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Mr. Hendrik van Slingeland, *by plaatsvullinge den* 12. *Junii* 1737.

Schepenen.

Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Dr. Jacob de Bye.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Jan Hudde Dedel.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.
Mr. Jacob van Affendelft.
Mr. Pieter de Bye (*p*), *den* 12. *Junii* 1737.

Van Schevelinge.

Simon van Berkenboſch.

Treſorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1737. *tot Ste. Catharina* 1738.

Burgemeeſteren.

Dr. Jaco de Bye.
Mr Hendrik van Slingeland.
Mr. J n Hudde Dedel.

Schepenen.

Mr. Willem van Affendelft.
Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Mr. Johan ten Hove.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.
Mr. Jacob van Affendelft.
Mr. Pie.er de Bye.

Van Schevelinge.

Simon van Berkenboſch.

Treſorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1738. *tot Ste. Catharina* 1739.

Burgemeeſteren.

Mr. Willem Anthony Pieterſon.
Dr. Jacob de Bye.
Mr. Jan Hudde Dedel.

Schepenen.

Mr. Willem van Affendelft.
Mr. Johan ten Hove.
Mr. Hendrik van Slingeland.
Mr. Johan-Pieter Dierquens.
Mr. Jacob van Affendelft.
Mr. Pieter de Bye.

Van Schevelinge.

Simon van Berkenboſch.

Treſorier.

Mr. Nikolaes Dierquens.

1739. *tot Ste. Catharina* 1740.

Burgemeeſteren.

Schepenen.

Van Schevelinge.

Treſorier.

(*o*) Hy was Raad en Vroedſchap te *Gornichem* en wegens gemelde Stad Gecommitteerde in 't Collegie van de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raaden van Zuidholland.

(*p*) Deze was Penſionaris van *Gornichem*, en wierd den 12. Junii 1737. by de Staaten van Holland tot Schepen aangeſtelt in plaatze van den voorn. Mr. *Hendr. van Slingeland*, die terzelver tyd tot Burgemr. in plaatze van den overleden Heer *van Kinſchot* was gevordert.

NAAMEN DER VROEDSCHAPPEN,

Zedert de veranderinge van de Magiſtraat door zyne Hoogheid den Heere *Prince van Oranje*, als Stadhouder, alhier in 's Graven-Hage gedaan

Den 8. Septemb. 1672.

1672. Adriaen van Leeuwen, *Kapitein der Haagſche burgerye.*
Adriaen van der Straeten, *mede kapitein als boven.*
Zacharias de Zwart, *Kapitein als vooren.*
Roelant van Thiel.
Michiel de Bye.
Philips de Milly.
Warnardus van Bladen.
Johan de Putter.
Abraham van Wyngaerden.
Gerrit Robert.
Baſtiaen Middelbeek.
Adriaen Smout, *insgelyks Kapitein der Haagſche burgerye.*
1675. Hendrik van Heteren *de jonge* (q), *in plaatze van* Gerrit Robert.
1679. Johan Dimmer, *in plaatze van* Philips de Milly.
1680. Hendrik van Maarle, *in plaatze van* Middelbeek.
1685. Cornelis van Schuilenburch, *in plaatze van* Warn. van Bladen.
1685. Jacob Ferguſon, *in plaatze van* Johan de Putter.
1685. Dirk Raekx, *in plaatze van* Joh. Dimmer.
1687. Willem van der Kruk, *in plaatze van* - - - -
1689. Dr. Arent Boſch, *in plaatze van* Adr. Smout.
1690. Philips de Milly, *voor de tweedemaal, in plaatze van* Roeland van Thiel.
1691. Iſaac Lamory, *in plaatze van* - - - -
1692. Cornelis van Nek, *in plaatze van* Dr. Arent Boſch.
1692. Laurens van der Straeten, *in plaatze van* - - - -
1695. Cornelis van Wyngaerden, *in plaatze van* - - - -
1695. Everhart Schimmelpenning, *in plaatze van* - - - -
1696. Jacob van Leeuwen, *in plaatze van* - - - -
1697. Hendrik van Heteren, *in plaatze van zynen vader* H. van Heteren.
1698. Leonard Scheltus, *in plaatze van* Corn. van Wyngaerden.
1701. Pieter Pyl, *in plaatze van* Jacob Ferguſon.
1705. Francois Laurentius, *den 22. April in plaatze van* Jac. van Leeuwen.
1706. Willem Middelbeek, *in plaatze van* Adr. van Leeuwen.
1707. Hermanus van der Moeſel, *in plaatze van* Mich. de Bye.
1708.

(q) Tot een generale aanmerkinge moet alhier dienen, dat, daar de dag der aanſtellinge niet ſtaat by uitgedrukt, dezelve is geſchiet op Ste. Catharina dag, de gewoonlyke tyd der veranderinge van de Magiſtraat.

1708. Johan Hoornbeek, *den* 18. *Januarii*, *in plaatze van* If. Lamory, *en*

1708. Adam van der Smaling, *in plaatze van* Pieter Pyl.

1714. Leendert Turnhout, *in plaatze van* Laur. van der Straeten.

1715. Leonart Vermeulen, *in plaatze van* Ever. Schimmelpenning.

1716. Leonard Scheltus *de jonge, in plaatze van zynen vader* Leon. Scheltus.

1718. Pieter Rottermont, *den* 5. *Mei in plaatze van* Leend. Turnhout.

1719. Hendrik Gouſſet, *in plaatze van* Corn. van Schuylenburch.

1722. Jacques Turnhout, *den* 8. *Julii*, *in plaatze van* Joh. van Hoornbeek.

1723. Johan Wolfgang, *den* 29. *Januarii*, *in plaatze van* Ph. de Milly.

1730. Dr. Thomas Schwenke, *in plaatze van* Leon. Vermeulen.

1735. Johan Vollevens, *den* 18. *Maart*, *in plaatze van* van der Moeſel.

1735. Cornelis van Thiel, *den* 27. *Julii*, *in plaatze van* H. Gouſſet.

1737. Jacob van Neck, *den* 24. *Nov. in plaatze van zynen vader* Corn. van Neck, *Commis ter Finantie van Holland, by deszelfs vrywillige afſtand.*

NAAM-LYSTE DER PERZOONEN,

Die het KLERK- of SCHRYF-AMBAGT, nu het SECRETARISSCHAP van den HAGE bekleed hebben

Zedert den jaare 1350.

PIETER WILLEM ISAKSZOON, door Hertog *Willem van Beyeren* gevordert zynde tot het Schryf-ambagt van den Hage by brieve gegeven te Leiden den 2. April derthien honderd vyftig, waarvan de woorden deze zyn, 1350.

„ WILLEM Hertoghe &c. maken condt allen luden, dat wi „ gegeven hebben en geven *Pieter Willem Ysacxzoon* dat Scryf-am- „ bocht van onsen Dorpe vander Haghe te gebruyken en te bewa- „ ren in allen manieren alse sine Vorders voirtyts gedaan hebben, „ mit allen rechten en vervalle dat dair toe behoirt; En ombieden „ onsen *Bailju van der Hage* voirsz, dat hi *Pieter* voorsz dairin „ rustelicke sitten laete tot onsen wedersseggen. In oirconde &c. „ Datum in Leyden des anderendach in Aprille anno M. CCC. en „ vyftich (*r*).

Commissie van 't Klerksampt van den Hage op *Pieter Willem Isakxzoon.*

Jussu Domini Ducis,
Presentibus Domino Jo. de Bruelis, Villis de Delf & Leyden.
A. DE BERWAERDE.

Sigt. ex Coss.

ontfing van Hertog *Aalbregt* in den jaare derthien honderd agt en vyftig daarvan nieuwe commissie, gedagtekent tot Ste. Gheerdenberge des Woensdags na St. Bavendag.

PIETER VAN DEN DAMME, vermelt in den nagenoemden brief.

JAN WOUTERSZOON, die men hiet LANCASTER, Zaelbewaerder van de Gravinne, en GYSBRECHT DANIELSZOON haare Bottelier, werden door Hertog *Willem* begiftigt 1410.

(*r*) Geëxtraheert uit het Register, geintituleert, *Noort-Hollant ab anno* 1350. *usque* 1355. Æ. L. 25. *fol.* 3. *verso.* Gedrukt by Anth. Matthæus *Anal. vet. ævi tom.* VI. *pag.* 105.

giftigt met het Schryf-ambagt van den Hage, en toegelaaten, om by goeddunken van den Bailliu en 't Geregt, een Subſtituit te mogen ſtellen; „ En ſoo wie van hen beiden langſte leven zoude, die „ zoude na des anders dood dat Schryf-ambocht alleen hebben, en „ behouden in der maete voerſz ſyn leven lang; uitwyzens den brief daarvan verleent in den Hage op ten vyftienſten dag in Novembri veerthien honderd tien.

1413. CLAES VAN DAM PIETERSZ en FOYKEN Kamerling van de Gravin werden by afſtand van de voorige op gelyke wyze geconfirmeert in 't Klerk-ambagt van den Hage, by brieve van Hertog *Willem*, gegeven in den Hage op den agt en twintigſten dag van November des jaars veerthien honderd derthien,

1457. JAN HUYGE, zoon van wylen Claes van Dam, en PHILIPS WILLEM ENGELBRECHTSZOON, beide afzonderlyk van Hertog *Philips van Bourgondie* verkregen hebbende commiſſie van 't Klerk-ampt van den Hage, beweerde de een boven den anderen daarin gehouden, geſtyft en geſterkt te werden. Waarover dan tuſſchen hen beiden geſchil zynde gerezen, wierd immiddels ANDRIES JACOBSZ by wyze van voorzieninge door den Raade van Holland aangeſtelt tot het waarnemen van het voorſz ampt, en verders de zaake ten principalen gewezen aan het onderzoek en uitſpraake van den *Grooten Raade*, zoo als de commiſſie aan den voorn. *Andries Jacobſz* verleent, die wy om eenige omſtandigheden, daarinne vervat, niet ondienſtig geoordeelt hebben hier nevens woordelyk te plaatzen, 't zelve in 't breede te kennen geeft.

Proviſionele Commiſſie van 't Klerk-ampt van den Hage op *Andries Jacobſz.*

„ PHILIPS &c. doen condt allen luden, Alſoe voir onſen ge-
„ truwen Raide van Hollant gecomen en gecompareert zyn *Jan*
„ *Huyge*, *zoene van wylen Claes van Dam*, mit ſyne vrunden aan
„ die eene zyde, en *Philips Willem Engelbrechtſz* mitten ſelven
„ Willem zynen vader aan die andere zyde, elcx van den zelven
„ parthien zegel en brieve thoonende by ons als Grave van Holland
„ gegeven, als van den dienſte en officie van 't Clerc-ambocht van
„ den Hage, den voirſz *Jan Huyge* en den voirſz *Philips* elcken op
„ ſyn te kennen geven en aenbrengen, begerende elcx aan beiden ſy-
„ den by de redenen bi monde bi hunluden geproponeert en voirge-
„ ſtelt aen onſen voirſz Raide in den bezitte ende den poſſeſſie van den
„ voirſz dienſte van 't Clerc-amboicht, daervan zy den eed gedaen
„ hadden in handen van onſen Bailliu van den Hage *in tegenwoir-*
„ *digheid van eenige onzen Mannen van den Lande*, onderhouden te
„ weſen; SOE hebben onſe voirſz Raide de voorſz onſe brie-
„ ven van ghyften by hunluden overgezien, en voirt hoer redenen
„ verſtaen hebbende geordineert en geſeit, alzoe die ſelve brieven
„ by ons als Grave en Heere den voirſz *Jan* en *Philips* gegonnen
„ en gegeven zyn, van den welken *wy mit onſen Grooten Raide ſcul-*
„ *dich zyn die interprétatie en kenniſſe te hebben en nyemant anders*,
„ als dat dairom de voirſz *Jan Huygen* en *Philips Willem Engel-*
„ *brechtſz* mitten ſelven hoeren brieven voir ons in onſen voirſz
„ Grooten Raide comen, hoer rechte vervolgen ſullen, hun der
„ zaeken geheelicken ofdoende, ende die ſelve beide van der pro-
„ prie-

„ prieteit en van den poſſeſſien voir ons renuncierende en wyſende;
„ Ende want boven deſen de voirſz *Jan* aen die eene zyde en de
„ voirſz *Philips* aan die andere zyde elcx op titel van ſynen brieve
„ hun die poſſeſſie van den voirſz dienſte van 't Clerc-amboicht heb-
„ ben willen aenneemen, en dat ſelve, *met onſen Baillu en Man-*
„ *nen* (*), ende oick *mit onſen Scout en Scepenen van den Hage*, bedie-
„ nen en bewairen, dairvan als merckelicken genouch aenſchyn was,
„ dat inconveniente en onruſte geſcepen was te reyſen ende te co-
„ men tuſſchen den voirſz partien en hoire vrunden en magen, en
„ dat meer is, dat om dier ſaecken wille wy ende oick onſe onder-
„ ſaeten ende goede luyden van *onſen Dorpe en Heerlykheyt van den*
„ *Hage* en Hage-amboicht, alſoe weel in *criminelen* als in *civilen ſa-*
„ *ken*, gebreeke van rechte hebben mochten tot onſen en hoeren
„ hinder en ſcade; SOO IS'T dat wy de voirſz onſe Raide van
„ Hollant dit overmerkende en aanziende dat boven allen wy hun
„ bevolen hebben onſe Landen, Luyden, en onderſaeten in ruſte
„ en vrede, en dair toe in rechte en juſtitie te houden en te onder-
„ houden, mit rypheyt van rade op al gehad van onſen wegen ende
„ in onſen naem bi maniere van proviſie en ygelicx rechte onver-
„ mindert, geordineert en geſtelt hebben, ordineren en ſtellen mit
„ deſen onſen brieve *Andries Jacobſz* buyrman en inwoonende in
„ den Hage in den dienſte van 't voirſz Clerc-amboicht van den Ha-
„ ge tuſſchen beiden te bedienen en te bewairen weel en truwelic-
„ ken, en die proffyten, nutſcappen en vervallen dair of commende
„ onder him te houden als in gewairderhant tertyt toe en alſoe lan-
„ ge dat die zaeken tuſſchen die voirſz partien voir ons mit rechte
„ geeynt en gedecideert weſen ſullen, of dat bi ons dair op anders
„ geordineert weſen ſal; Welke ordinancie de voirſz onſe Raide bey-
„ de de voirſz partyen op ten dach van huyden geſeyt en bevolen
„ hebben te onderhouden en nae te volgen en die een den anderen
„ nyet te misdoen nog te doen misdoen om deze zaeken wille op de
„ verbeurteniſſe van hoeren lyve en goede. In oirconde deſen brie-
„ ve ende ons Signet hier op gedruct. Gegeven op ten twaalfden
„ dach van Decembri anno veerthien hondert ſeven en vyftich. Al-
„ dus geteykent by mynen Heere den Hertoghe ter relatie van den
„ Raide van Hollant, als *Treslong*, *Aſſendelft*, *Cats*, *Eyke*, *Mi-*
„ *chielſz*, *Zweeten*, *Ruychrock*, Rentmeeſter; Ende op te rugge
„ van den voirſz brieve was geſchreven 't gunt dat hiernae volget;
„ *Jan Huyge zoen van Claes van Dam* op huyden xijſten. dach van
„ Decembri anno xiiijc. lvij. tegenwoirdich weſende dair die ordi-
„ nancie aen die andere ſyde in 't witte van deſen brieve begrepen en
„ verclairt by den Raide van Hollant vuytgeſproken word tuſſchen
„ him en *Philips Willem Engelbrechtſz*, him ſeggende dair bi ge-
„ graveert te weſen, appelleerde dairvan illico aen mynen genadi-
„ gen Heere en aen ſynen Grooten Raide. *Preſentibus ut ſupra* (*s*).

Wat

(*) Hieruit blykt klaar en onwederſprekelyk, dat ter dezer tyd twee afzonderlyke Vierſchaaren in den Hage zyn geweeſt, de eene van den *Bailliu met Welgebooren Mannen*, regts-ſpraake doende over het *Crimineel*, en de andere van den *Schout met Schepenen*, over het *Civil*. Zie verders 't geen wy noopende deze ſtoffe hiervooren *bladz.* 8. en 9. in 't breede hebben bygebragt en aangetoont.

(*s*) Geregiſtr. in 't Memor. en Sententie-boek, F. *fol.* 24.

Wat uitſprake daarop gevolgt zy, vinden wy nergens aangetekent, niettemin moeten wy beſluiten, dat het voorſz ampt aan
1466. JAN HUYGHE is toegewezen geworden, om dat hy in een proces in cas van injurie voor den Hove van Holland, waarvan de uitſpraak (*t*) gedagtekent is den . . . December veerthien honderd zes en zeſtig; als mede in een ſententie van den Hove gedaan den laatſten Januarii veerthien honderd drie en zeventig *ſtilo Curiæ* (*u*), genoemt werd *Klerk van den Hage.*

1500. J. GOUDT.

1503. A. DE DAM, tekende als Klerk van den Hage eenen originelen brief van den 6. Maart 1503.

1505. J. POTTER.

1507. G. DE AMERONGEN, 1507-1523.

1515. H. SYMONSZ, 1515-1517.

1517. PHILIPS (van) UYTWYK, als Klerk van den Hage vermelt in eene acte van den 28. Julii 1517.; in welken ſtaat hy den 8. Januarii 1521. nog teikende eenen Rentebrief ten laſte van het Lighaam van den Hage.

1527. MR. JAN PLUMEON. In wat jaar hy Secretaris van den Hage is geworden, hebben wy tot nog toe niet konnen ontdekken; maar wel, dat hy al in die qualiteit den 14. Junii en den 2. Julii 1527. twee originele brieven heeft ondertekent. Hier ſtaat kortelyk aantemerken, dat hy de eerſte is geweeſt, die den titel van Secretaris van den Hage heeft gevoert. In 't jaar 1543. had hy tot zynen Subſtituit *Adriaen Matthyſz Bennink.* Wy vinden hem in den jaare 1549. (*v*) getituleert Leenman van den Graave van Holland; en dat hy als Secretaris op den 29. Maart 1548. nog een Kuſtingbrief op een huis in den Hage, met zyne ondertekeninge bekragtigde.

JAN JANSZ WOLF. Dezen vinden wy in de jaaren 1559. 1560. 1563. en 1565. de Schepenen-brieven en andere Geregtelyke actens ondertekent te hebben; dog of hy dit hebbe gedaan in qualiteit als Secretaris, konnen wy met geen volle zekerheid zeggen. Dit is egter waar, dat hy verſcheide jaaren het Treſoriers-ampt van den Hage heeft bekleed, gelyk in de voorige Lyſt van Burgemeeſteren enz. op de jaaren 1563. 1564. 1578. enz. kan werden nagegaan.

ADRIAAN MATTHYSZ BENNINK. Deze in zyne jonge jaaren (te weten zedert den jaare 1528.) zynde geweeſt in dienſt

(*t*) Geregiſtr. in 't Memor. en Sententie-boek van den Hove gequot. K. *fol.* 90.

(*u*) Te vinden in 't voorſz Regiſter, gequoteert O. *fol.* 153. *verſo.*

(*v*) In een Certificatie onder de Coſtumen van den Hage No. 11. *pag.* 14.

dienſt van *P. Pouwels*, Boode van den Hage, en hebbende ook inſgelyks bedient het Boode-ampt, is daarna gekomen als Klerk by den Secretaris Mr. *Jan Plumeon*, (*w*) in wiens dienſt hy zig zoo wel heeft weeten te quyten, dat hy niet alleen is aangeſtelt tot deſzelfs Subſtituit, (*x*) maar dat hy ook nevens hem *Plumeon* het Secretariſſchap heeft bekomen, na dat hy alvoorens deſzelfs dogter *Alyd Plumeon* hadde getrouwt. Hy is ook in de Jaaren 1558. en 1559. geweeſt Subſtituit van Jonkheer *Gysbert van Wyngaerden*, Bailliu van den Hage. Het voorſz: ampt van Secretaris veele jaaren bekleed hebbende, is hy in eenen hoogen ouderdom op den 22. October vyftienhonderd negen en tagtig overleeden, en alhier in de groote Kerk op 't Choor agter de tombe van den Admiraal van Obdam, onder eenen blaauwen zark, die tans aldaar nog gevonden werd, begraven.

MATTHYS ADRIAENSZ BENNINK, is zynen vader by deſzelfs leven in 't voorſz. ampt gevolgt; want zyn vader van meening zynde, om met den vyand uyt den Hage te vertrekken, verzogt „ *Matthys Bennink* aan de Staaten van Holland, om in „ plaatze van zynen vader tot den ſtaat van 't Secretariſſchap van „ den Hage te mogen werden gecommitteert, 't geen hem by Re- „ ſolutie van den 28. October vyftien honderd vier en zeventig. „ (*onder correctie van zyne Excellentie*) wierd toegeſtaan. Dog de „ huiſinge van den voorn: *Adriaan Bennink*, ſtaande op het Hof al- „ daar, wierd aan den Secretaris van de Staaten, alzoo deſzelfs „ huiſinge zeer vernielt en geſchonden was, geaccordeert, om by „ hem en zyne Huisvrouw, na 't vertrek van den vyand uit den Hage, „ bewoont te mogen werden Hy ſtierf den 6. Mei duyzend zes honderd twaalf, en is by zynen vader begraven geworden. 1574.

HUYBERT ADR: VAN ZUYDERVLIET, was maar Subſtituit-Secretaris, ſchoon hy in verſcheide actens met den titel van Secretaris genoemt ſtaat. Hy was Remonſtrants of ten minſten die gezintheid zeer ſterk toegedaan, gelyk niet duiſterlyk is aftenemen uit een Reſolutie by de Staaten van Holland ten zynen opzigte den 24. Julii zeſtien honderd negentien genomen, behelzende dat „ geordonneert is geſchreven te werden aan den Secretaris van den „ Hage Mr. *Philips Doublet*, dat hy in preſentie van de Magiſtraat „ een degelyke reprimende geve aan zynen Subſtituit-Clercq, ter zaa- „ ke dat hy het Placcaet van de Staeten Generael op de aparte byeen- „ komſten ſoo ganſch onbehoorlyken, mommelende binnen 'smonds, „ heeft gepubliceert, dat het zelfde by niemand konde verſtaan of ge- „ hoort werden; behalven andere quade contenantien ontrent het „ leeſen van dien gebruykt, die men tot andere tyden of gelegentheid „ is reſerverende; Ende dat hy Secretaris voortaan op den zelven „ zynen Clerq zal hebben nader te letten, ende yets gewaer wer- „ dende 1608.

(*w*) Ibidem *Num.* XIII. *Pag.* 18. 38. 45. en No. LXVII. *Pag.* 58.

(*x*) Dat hy in 1543. Subſtituit van Mr. *Jan Plumeon* is geweeſt, blykt uit eene acte by hem in die qualiteit gepaſſeert den 4. Octob. des gemelden Jaars, te vinden hierna onder de meergemelde Coſtumen *Num.* XIII. *Pag.* 18.

„ dende van *zyne gunſte tot de quade partye, dat hy hem dezelve*
„ *perſoon datelyken ſal quyt maken*, ſonder hem in 'sHaegs dienſte
„ te moegen houden ofte employeren; of anders dat men 't hem
„ Secretaris zal imputeren. Niettemin is hy nog lange jaaren in deze zyne bedieninge gebleven, vermits wy hem in die qualiteit nog vermelt vinden op 't Jaar zeſthien honderd negen en dertig.

1612. PHILIPS DOUBLET, Secretaris van den Hage, werd by afſtand van zynen broeder Mr. *Johan Doublet*, Rentmeeſter van de Eſpargne by commiſſie van den agtſten Februarii zeſthien honderd negentien.

1619. Mr. PHILIPS DOUBLET, des gemeenen Lands en ook 'sHaags Advocaat, (*y*) in plaatze van den voornoemden *Phil. Dou-*

(*y*) De benaaminge en aanſtellinge van 'sHaags Advocaat ſchynt haaren oorſpronk ontleent te hebben daaruit, dat wanneer in den Jaare vyftien honderd vier en twintich de zaaken van Regeeringe, Politie en Financie van den Hage zoo verre waren verloopen, (gelyk wy hier vooren *Bladzyden* 103. en 104. kortelyk hebben aangetoont,) dat de Magiſtraat zig niet in ſtaat bevond, om, zonder byſtand, raad en advys van Regtsgeleerden eenige bequaame middelen te konnen beraamen, om de verloopene zaaken weder te herſtellen, en op eenen goeden voet te brengen, het Hof van Holland haar op derzelver verzoek toeſtond eenen Advocaat en Procureur op haaren koſte en onder een behoorlyke jaarlykſche wedde te mogen aannemen. De acte, die de gemelde Regeerders daartoe verwierven, was van dezen inhoude.

„ Alſoe *Dirick Deyn* en *Symon Janſz Tynegieter*, als by den Grave van Hoog-
„ ſtraeten &c. Stadhouder Generael gecommitteert en gedeputeert, omme te
„ vervolgen en te ſolliciteeren die ſaeken van den Hage, als die rekeningen
„ van den Geeſtelyken Comptoiren, te doen innen de reſten van den ouden
„ Treſoriers, en te doen maeken een ſtaet van den incommen en revenue van
„ den Hage en anders, den Hove van Hollant te kennen gegeven hebben, dat
„ omme te volbringen hueren laſt, henluyden van nooden is te hebben raedt
„ van eenige geleerde en gepractiſeerde, omme die voorſz zaken te helpen be-
„ leyden; SOE IS 'T, dat 't voirſz Hof den voirſz Gedeputeerde geconſenteert en geoirloeft heeft te mogen nemen tot hueren hulpe, raide en aſſiſtentie een Procureur en Advocaet van dezen Hove, die 't hem believen ſal,
„ en mitten ſelven by advys van den Bailliu, Schout en Gerechte van den Ha-
„ ge of van den Commiſſariſſen geordonneert in den zaeken, dairinne zy ſullen
„ willen beſoingneren, hem te mogen beraiden, beſoingneren en al doen dat
„ dienen mach tot furniſſemente en volbrenginge van hueren laſt; welke Pro-
„ cureur en Advocaet jairlycx als vooren gebeſoingneert en gevaceert hebben-
„ de, geloont en betaelt ſullen worden tot laſte van den Hage en taxatie van
„ den voirſz Hove. Ende desgelycx ſullen ook die voirſz Gedeputeerde hue-
„ ren laſt en commiſſie volbragt hebbende betaelt worden na de arbeit die zy
„ gedaen en te . . . . . gebeſoingneert zullen hebben. Gedaen in den Hage
„ den tweeden Januarii anno XVc. vier en twintich na ſcryven 's Hoefs van
„ Hollant; By Heeren *Gerrit van Aſſendelft*, Ridder, *Frederick van Renes*,
„ Heere tot Male &c. Meeſter *Jan van Duvenvoirde*, *Abel van Coulſter*, *Francois*
„ *Coebel* en *Jooſt Sasbout*, Raetsluyden van Hollant, In kennis van my

(was getekent)

A. SANDELIN.

En of wel uit de voorſz acte in 't minſte niet te haalen is, dat die van den Hage daar door zouden zyn gemagtigt geworden, om in 't vervolg ook een Haag-

Doublet, tot Secretaris aangeſtelt in April 1619. Hy pagte in den Jaare 1635. met zynen Subſtituit den voornoemden *Huibert van Zuidervliet*, van de ſocieteit het regt van den veertigſten en tagtigſten penning voor de ſomme van drie duizend vyfhonderd gulden 'sjaars. Hoe lang hy de voorſz. twee ampten bedient heeft, is ter onzer kenniſſe niet gekomen; maarwel dat in zeſtien honderd drie en veertig in zyne plaatze als Haagſch Advocaat met den eertitel van Penſionaris van den Hage wierd verheven Mr. *Cornelis van Soutelande*. Het ſchynt dat hy niet lang daarna het Secretaris-ampt, door de dood of wel door ongeval open geſtelt heeft, zoo als uit de volgende Reſolutie niet duiſterlyk is aftenemen: „ Den 22. „ Septemb. 1646. Is by den Heere van *Matheneſſe* ter Vergade- „ ringe gerefereert, dat ter Secretarye in 'sGravenhage is gecon- „ ſigneert geweeſt een ſomme van ſeſtien honderd gulden, geproce- „ deert uyt de verkoopinge van zeker huys, aengekomen hebbende „ *Jan Janſz Erckelens*, en door den Ontfanger *De Man* gedaan „ executeren, en dat door d'inſolventie, zoo van den Secretaris „ *Doublet* als *Zuydervliet*, in 't ongereden zyn geraekt, en niet en „ zyn te vinden: Dat de Advocaeten *Paets* en *Craft* by ſchrifte- „ lyke Conſultatien hebben verklaert, die van 'sGravenhage na reg- „ ten gehouden te zyn de voorſz penningen aen 't Land (in dezel- „ ve penningen preferentie hebbende) te vergoeden, als geen bor- „ gen van de voorſz Secretariſſen voor derzelver adminiſtratie „ hebbende geexigeert; Waarop zynde gedelibereert, is met de „ voorſz, conſultatien geconformeert en dienvolgens verſtaen, dat de „ voorſz penningen van die van 'sGravenhage zullen werden ge- „ vordert. MR.

Haagſch Advocaat te mogen aanſtellen, gemerkt die auctoriſatie alleen haare betrekkinge heeft tot dien tyd, om te behandelen en af te doen die zaaken die in de gemelde acte werden uitgedrukt; Zoo is 't nogtans zeker, dat de magiſtraat in 't aanſtellen van een Haagſch Advocaat zedert dien tyd in 't bezit is gebleven. Want onder anderen is bekent, dat al voor den voornoemden *Philips Doublet* met den naam van 'sHaags Advocaat betitelt is geweeſt eenen Mr. *Pieter van Veen*, en dat de Regeerders van den Hage dezen in die qualiteit tot verrigtinge van Stads zaaken niet alleen hebben gebruikt, maar ook zelfs ter Societeit hebben afgezonden, en wel voornamentlyk, wanneerze met de Leden van de andere Collegien overhoop laagen, uitwyzens de Reſolutien van gemelde Societeit in die tyden genomen.

Maar wanneer in den Jaare zeſtien honderd drie en veertig de meergemelde *Philips Doublet* van zyn Haagſch Advocaatſchap afſtand dede, heeft de Magiſtraat goedgevonden om den naam van Haagſch Advocaat te veranderen in den eertitel van Penſionaris. De eerſte, die tot die waardigheid in den gemelden Jaare 1643. wierd verheven, was Mr. *Cornelis van Soutelande*; ſchoon wy den bovengemelden Mr. *Pieter van Veen*, in een Reſolutie van Gecommitteerde Raden van den 2. Junii 1629. genoemt vinden Penſionaris, te weten van den Hage, zynde dit de eenigſte plaats, daar hy ons met dien titel te vooren is gekomen. Na den voornoemden Mr. *Cornelis van Soutelande*, volgde den 28. November zeſtien honderd zeventig Mr. *Jacob van der Hoeve*; dog deze bekleedde dat ampt niet lang, werdende in zeſtien honderd twee en zeventig den 7. September, nevens andere Regenten, van zyne bedieninge zoo van 't Penſionaris- als van 't Vroetſchaps-ampt van den Hage door den Prins van Oranje, als Stadhouder van Holland, *geexcuſeert*: en is in deſzelfs plaatze tot Penſionaris van den Hage aangeſtelt Mr. *Nikolaes van der Hoek*, met wiens dood, die in 1710. voorviel, het voorſz. ampt weder is ingetrokken en vernietigt geworden.

1642. MR. GERRIT GRASWINKEL, overleden in 1669.

1642. CORNELIS NAGGERS, tot Subſtituit-Secretaris aangeſtelt den 11. Februarii 1642. Hy wierd by acte van den 14. Maart 1650. (z) „ door 't Hof van Holland geordonneert en geauthoriſeert, omme de perſoonen op het *Buitenhof* en *Cingel* ofte *elders* „ *alhier in den Hage* eenige erven en huyſen gekogt en den tagtigſten penning van dien ten behoeve van de Societeit niet betaelt „ hebbende, als noch daervoor te mogen aenmaenen, en de onwillige tot voldoeninge van dien te executeren als na behooren. „ Gedaen in den Hage den 14. Maert 1650.

1669. MR. ANTHONY DE VEER, overl. den 29. Maart 1716.

1710. MR. MICHIEL TEN HOVE (a), in plaatze van Mr. *Nikolaes van der Hoek* Penſionaris, met wiens dood dit ampt is vernietigt; en als doen een tweede Secretaris aangeſtelt, die met den anderen by beurt-wiſſelinge de kamers van Heeren Burgemeeſteren en Schepenen zoude waarneemen; 't geen geduurt heeft tot de dood van Mr. *Johan Quarles*, als wanneer goedgevonden is, dat de oudſte Secretaris Burgemeeſters-kamer en de jongſte Schepens kamer zoude aſſiſteren.

1716. MR. JOHAN QUARLES. Deze eenige jaaren Schepen zynde geweeſt, heeft daarvan afſtand gedaan in verwiſſelinge van het Secretaris-ampt, opengevallen zynde door de dood van Mr. *Anthony de Veer*. Hy is overleden den twintingſten Auguſti zeventhien honderd twee en dertig, en in zyne plaatze wierd by de Magiſtraat aangeſtelt

1732. MR. JOHAN VAN RENESSE, Commis van den Heere Raad-Penſionaris van Holland, den zesden November zeventhien honderd twee en dertig, eed doende den volgenden dag.

(z) Geregiſtr. in 't agtſte Memoriaalb. van Rolland, *fol.* 255.

(a) Deze is de eerſte Secretaris van den Hage, die zyne Commiſſie van de Magiſtraat bekomen heeft, zynde dezelve voorheen verleent by de Graaffelykheids Rekenkamer. Want dit ampt ſtond eertyds ter collatie van de Graaven, dog is daarna by de omkeeringe van 's Lands beſtier gekomen aan de Staaten van Holland, die hetzelve nevens het Vendumeeſterſchap en Uitroepers-ampt aan de Magiſtraat van den Hage in den jaare zeventien honderd zes hebben verkogt voor de ſomme van twee honderd twintig duizend gulden; en is vervolgens haar by de Heeren Raaden en Meeſters van de Rekeninge van haar Ed. Groot Mog. Domeinen daarvan behoorlyke ceſſie en opdragt gedaan, waardoor dan de gemelde Regeerders het regt verkregen hebben, van hunne Secretariſſen en Vendumeeſter als mede den Uitroeper aan te ſtellen; uitwyzens de Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 20. Maart des gemelden jaars, hierna geplaatſt onder de Bylaage No. LXXXVIII.

XXXII. HOOFTSTUK.

Onderzoek, wanneer de Wees-Meesteren hier te Lande, en wel inzonderheid in 's Gravenhage *zyn opgekomen; Over wien zy zyn gestelt; en wat van derzelver bewind en verrigtinge zy.*

DEwyl de Weesmeesteren in de Roomsch-Katolyke (*a*) tyden alhier in alle openbaare plegtigheden en ommegangen gewoon waren onmiddelyk den Schepenen te volgen, en datze met en nevens dezelve gelyk Tabbard-geld en andere kleine voordeelen genoten, zoo heeft het ons goedgedagt, agter de Lyste der Magistraats-perzoonen ook te voegen eene afzonderlyke van de Weesmeesteren: Dog alvoorens daar toe te komen, zullen wy kortelyk onderzoeken, eerstelyk, wanneer dezelve hier te Lande, en wel inzonderheid in 's Gravenhage bekent zyn geworden. Ten tweeden over wie zy zyn gestelt; en ten derden wat van hunne verrigtinge zy.

Belangende het eerste point, dient men te weten, dat van ouds, wanneer by uitterste wille van ouders, of een van beiden, op het stuk van de voogdye van onmondige natelaatene kinderen niet was voorzien, de voogdye der Weezen den Graaf plag toe te komen, tot dat Vrouwe *Margriet* aan die van Zuidholland by Handvest van den 10. Mei dertien honderd zes en veertig, (*b*) vergunde: *dat voortaen geen Voogdyen aan den Grave besterven sullen, maer de Weeskinderen sullen vervoecht werden van den oudsten en naesten, die hen aangaen zouden van swaertsyde, daer sy af verweest werden.* En zoo is ook by dezelve Gravinne Vrydag na † *Ascensionsdag* (*c*) aan die van Noordholland in denzelven jaare toegestaan, „ *dat alle be-* „ *storven kinderen, die gheen gerechte Voicht en hebben, en niet self* „ *mondich en syn, dat die vier Vierendeelen*, dat is de naaste van 'sva- „ ders

Voogden over minderjarige by wie en hoedanige eertyds hier te Lande wierden gestelt.

† Hemelvaartsdag.

(*a*) Dat de Weesmeesteren van den Hage na de Roomsch-Katholyke tyden nog denzelven rang hebben behouden, blykt ook onder anderen uit het 53. *Artl.* van de Ordonnantie van de Cloveniers Schutterye van den 15. Maart 1617., alwaar de Magistraaten in deze ordre werden vermelt: „ Ende sal niemand van de „ Schutters van 't ommetrecken exempt zyn, dan Schout, Burgemeesters, „ Schepenen, *Weesmeesteren*, Vroetschappen en den Secretaris van 's Graven- „ hage. Zie mede *Artl.* 51. van de Ordonnantie op de Schutterye van den 9. April 1648. en van den 1. Mei 1654.

(*b*) Te vinden by Jac. van Oudenhoven, *Privilegien en Handvesten van Zuid-Holland, pag.* 582-584.

(*c*) Gedrukt in 't groot Placcaatb. v. *deel pag.* 713. Willem Gerrits Lams *Privil. en Handv. van Kennemerland pag.* 11. S. van Leeuw. *Handv. van Rynl. pag.* 430.

„ ders vaderzyde, van 's vaders moeders zyde, van 's moeders va-
„ ders zyde en van 's moeders moeders zyde, *dairtoe eenen man ſou-*
„ *den ſetten die de kinderen vervoogden; en die Voicht ſoude jaerlyks*
„ *reekeninge doen voir die vier vierendeelen van der kinderen goeden*
„ *voirſz*; Ende dat goet, dat die Voicht opbeuren ſal, ter tyt toe
„ dat die kinderen ſelfs mondich werden, ſel hi leggen in der kin-
„ deren oirbaer by den meeſten vierendeelen, alſoe voerſz es, &c.
En zoo 'er geen Bloed-voogden waren, of als dezelve de voogdye binnen 's maands niet aannamen, moeſt de Ambachtsheer of de Schout en Schepenen de Weezen vervoogden (*d*).

In

(*d*) Aanmerkelyk is ook ten dezen opzigte het Handveſt by Hertog *Willem van Beyeren* aan *Gornichem* verleent in 't jaar 1412. onder andere pointen inhoudende: „ Item wair oick eenich onmondich kynt, dat ſal die naeſte man-
„ hoeft van der outſter geboirte van der rechter ſweertſide vermonden, mar
„ dat ſal hi verſekeren mit goeden liggende erve, voir onſen Rechter en Sce-
„ penen tot *Gornichem*, eer hi die voichdie aentaſten ſal, op een boete van vyf-
„ tien ponden, half tot onſer behoef en half tot onſer Stadt behoef van *Gorni-*
„ *chem*, dat hi dat kint niet en ſal verbaelmonden van alſulcken goede, als dair
„ hi 't in vynt; Dats te verſtaen, een man-perſoon tot twailf jairen toe, ende
„ een wyf-perſoon tot darthien jaeren toe, die voechdie duerende; Ten waere
„ of ſy dair en bynnen ſturven; Ende waert oick, dat die monber van der nae-
„ ſter rechter zweert-zyde dat kint niet vermonden en woude of datter geen
„ recht geboeren monber en wair, ſoe ſoud 't een ſyd-maech doen, die hem
„ d'beſte dede by onſen Gerechte en Scepenen voirſz in alre manyeren als voirſz
„ is. Hierby zullen wy nog voegen het XXVII. Artl. van de *Keuren van Zeeland* van den jaare 1496. „ Item dat ſoo wanneer vader of moeder dood is, die
„ vader of moeder die dan te lyve blyft, ſal voor yemandt anders voocht ſyn
„ van ſyne kinderen en van heuren goede; Ende ſyn vader en moeder beyde
„ doot, ſoe ſal dan voocht weſen de oudſte en naeſte man-hooft van des va-
„ ders wegen, op datter een man-hooft is. Ende iſſer van des vaders wegen
„ geen man-hooft, ſoe ſal weſen die outſte en naeſte man-hooft van des moe-
„ ders wegen, ende wie van de voerſz perſoonen, het zy vader ofte moeder
„ ofte magen aldus gebooren voocht is, die ſal die voochdye van de kynderen
„ terſtont nemen aen, en ſweeren ten Heyligen, dat hy de kynderen en heure
„ goeden getruwelicken en wel regieren ſal en ten meeſten oirbaer en profyte,
„ en in rechten en overal beſchermen, beſchudden en verantwoirden, als hy
„ van rechtswegen ſchuldich is te doen. Ende der kinderen goeden ſal hy ver-
„ ſekeren op tweeſchatte erve, dair die Weeſe wel mede bewaert ſyn. Ende
„ en mach die vader of moeder die ſekerheyt niet doen, ſoo ſal die outſte en
„ naeſte man-hooft en maech van de Weeſen Voocht moeten weſen; Ende en
„ waer noch deſe maech niet ryk genoech der Weeſen kinderen goet voerſz te
„ verborgen, ſoo ſal men altoos voort van den eenen tot d'anderen gaen, al-
„ ſoo lange alſſer eenich man-hooft in de maechſchap weſen ſal. Ende tot de-
„ ſen voocht ſullen noch twee ander weder-voechden van de Weeskinderen we-
„ ſen van den naeſten maegen, te weten, een van des vader wegen en een van
„ des moeders wegen, die toe zullen ſien mitten voocht; Welke voocht ſal ge-
„ houden weſen voor de Scepenen ten maelſtede, daer deſe Weeſen geſturven
„ zyn, en voor de voorſz weder-voechden alle jaer van alle de weeſen-kinde-
„ ren goeden rekening en beſcheyt te doen, en deze rekeninge te ſterken met
„ ſynen eedt of andere deugdelyke bewyſe. Maer hadden die Weeskinderen
„ geen man-hooft magen, die heur voocht weſen mochte, ſo mach die vader
„ eer dat hy ſterft, en de moeder doot zynde, eenen ſtellen, die oock gehou-
„ den ſal ſyn eedt te doen, en ſeker te ſtellen, en alle jair rekeninge en bewys
„ doen in der manieren voerſz. *Ende indien hy dat niet doen en mach, en niet ryk*
„ *genoech en is, en of de vader geen voocht voor ſyn overlyden geſtelt hadde, Schout en*

„ *Sche-*

In oude tyden is ook al by de oude Heeren en Vrouwen van den Lande van Voorne op het beſtier en regeeringe der Weeskinderen, als mede op de voogdye over dezelve en hunne goederen agt genomen: gelyk dan *Dirk van Monjouw* en zyne egtgenoot Vrouwe *Magteld van Voorn* by Handveſt aan de Stad *Briel*, gegeven des dingsdags na Ste. Gregoriusdag des jaars dertien honderd twee en veertig (*e*) *Artl.* XXIII. gewilt heeft, „ dat niemant Voechdye van „ Weeſen hebben en mach, noch bate, eer hi hem hoer goet ver- „ ſekert heeft, en alle Weeſen goet ſal men verſekeren up twiſcat- „ te arve, en die Weeſen ſal men houden alſoe alſe Scepenen, Bur- „ gemeyſters en Raet van der Stede van den *Briele* mogelic dunct. „ *Ende deſe Voochdye ſal hebben die moeder alſo lange als ſi ſonder wit-* „ *tachtich man es, en dairna die outſte en die naeſte van der ſwaert-* „ *ſiden.* By welke oude inſtellinge de voogdye der Weezen gebleven is tot aan de tyden van Heer *Frank van Borſelen*, Graave van Ooſtervant, &c. Heere of liever Togtenaar van den Lande van Voorn, dewelke ten voordeele der Weezen en derzelver tydelyke middelen een nadere Ordonnantie (*f*) te maken goedvindende, vaſtgeſtelt heeft, dat de Weezen, gegoed boven honderd ponden, zullen ſtaan onder des Stads Regeerderen en vier van de naaſte bloedverwanten, en dat dezelve, uit het inkomen hunner middelen zullen worden onderhouden, enz.

Onder de voorregten, die de Graaven de Steden vergunden, was ook, dat zy derzelver Poorteren en ingezetenen de magt gaven, om zelf voogden over hunne na te laatene kinderen te mogen ſtellen. Dus begunſtigde Hertog *Willem van Beyeren* by Handveſt van den 20. Auguſti veertien honderd twaalf (*g*), „ zyne goede „ luden en Poerteren bynnen ſyne Stede van *Rotterdam*, dat zy kie- „ ſen ſullen mogen over hoirs ſelfs kinderen bi hoeren levenden ly- „ ve, wetende hoirre vyf ſinnen, voechden, die hem genuechen, „ ende die ſullen die kinderen en hoir goede regieren en bewae- „ ren, gelyc of ſy geboren voechden waren; des ſullen die voech- „ den denſelven kinderen by den gemeenen rechte alle jair reke- „ ninge en bewiſinge dairof doen na den rechten van onſer Stede „ voirſz, behoudelic eenen yegelicken ſyns rechts. Dan vermits de naaſte maagen niet altyd de bequaamſte waren, ook zomtyds onvermogende of weigerig en nalaatig wierden bevonden, om dezen laſt op zig te nemen, zoo gebeurde het menigmaal, dat de Weezen onbeheert en onbevoogt bleven, en dat derzelver goederen, of niet of qualyk wierden geadminiſtreert; ja zelfs zomtyds „ *zoo vervreemt* „ *en*

Daarna aan den ingezetenen by de Graaven de magt verleent, om zelf voogden te mogen kiezen.

Aan die van *Rotterdam* by Handveſt van den 20. Aug. 1412.

Oorſpronk der inſtellinge van

„ *Schepenen, by gebreke van magen en van deſen, ſullen eenen goeden man kyeſen*, die „ ryk genoeg is tot voocht, die den eedt, ſeker en rekeninge doen en geven ſal, „ *en met deſen voocht, ſo ſullen die Toeſienders en wedervoocht weſen die Schepenen.* En „ die geene die aldus voocht ſal weſen, die ſal geloont worden van ſyn arbeyt „ van der Weeskinders goeden, by wedervoogden en Schepenen.

(*e*) Gedrukt onder de Handveſten en Privilegien van den *Briel* en *Lande van Voorn*, by Alkemade en van der Schelling uitgegeven, No. XXXIV. *pag.* 24.

(*f*) Zynde gedagtekent den 10. April 1443. mede aldaar te vinden, 11. *deel.* No. LXXVI. *pag.* 69.

(*g*) Geregiſtr. in 't Boek *Privilegia* I. cas E. *fol.* 157. *verſo* en 158. Nader geconfirmeert by Hertog *Philips van Ooſtenryk* den 6. Auguſti 1504.

de Weeskameis hier te Lande.

„ *en veralieneert wierden, dat als dezelve Weeſen gekomen zynde* „ *tot heure mondige jaeren, van de voorſz Voogden geene rekeninge,* „ *reliqua noch bewys, zulks als zy dair of behooren te hebben, ge-* „ *krygen en konnen*; 't geen een merkelyk nadeel voor zodanige ouderlooze kinderen was; „ *waaruit de Weezen dikwils* t'eene- „ maal *verarmt wierden, en tuſſchen henluyden en dezelve voogden* „ *menige inconvenienten, twiſten en geſchillen van gevechten, doot-* „ *ſlagen en anders geſchieden* (*h*). Weshalven de Graaven, daarin willende voorzien, de Magiſtraaten der Steden of eenige Leden uit de haaren magtigden, om der Weezen Voogden en Beſtierders te zyn. Het eerſte Privilegie, 't geen ons dien aangaande tot nog toe te vooren is gekomen, is dat van *Delft* van den 3. Mei dertien honderd vyf en vyftig (*i*), waarby Hertog *Willem* de Vde. van dien naam, „ der Poerteren voerſz geeft, dat die vier Raedsman- „ nen van onſe poerte van *Delf* vogede weſen ſullen van alle Wees- „ kinderen, die Poerteren ſyn binnen onſe Stede voerſz. die on- „ mondich ſyn hoir goet te bewaeren en te bedriven tote der kin- „ der oerbaer en nyement anders dairof te bewinden. En dewyl by dit Handveſt niet was uitgedrukt, hoe lange de Weeskinderen zouden ſtaan onder het opzigt en de magt der gemelde voogden, zoo verklaarde Hertog *Aalbrecht*, by een nader Handveſt aan gemelde Stad gegeven op St. Nikolaas-dag des jaars dertien honderd negen en tagtig (*k*), „ dat die Raedsluiden die kinderen voogden „ weſen ſullen binnen onſe Stede voorſz ter tyt toe dat zy twintich „ jaeren out ſyn, ten wair dat ſy hylick deden by heuren gemee- nen vrienden. Want van ouds plagt de voogdye te eindigen by zommige op hun vyftien jaar, te weten jongmans, by andere op hun agtien, by andere wederom op hun twintig jaar, uitwyzens verſcheide oude Privilegien en Ordonnantien van Weeskameis; tot dat eindelyk daarin gevolgt zyn de beſchrevene Wetten, volgens welke nu de voogdye zoo wel van dogters als jongmans ophoud met het vyf en twintigſte jaar of huwelyken ſtaat der Weezen.

Te *Delft* al by Handveſt van den 3. Mei 1355.

Wanneer de Voogdye eindigde.

Na 1400. in de meeſte Steden

Uit al het welk vooren verhaalde is dan klaar afte nemen de eerſte oorſpronk en opkomſt der Weesmeeſteren binnen Delft; welk voorregt de Graaven ook aan andere Steden dezer Provintie (*l*), van

(*h*) Zie verders het Handveſt van Eertshertog *Maximiliaan* aan de Stad *Goes* verleent den 16. Novemb. 1485.

(*i*) Geregiſtr. in 't Boek, *Noort-Holland ab anno* 1350. *uſque* 1355. Æ. *L.* 25. *fol.* 98.

(*k*) Gerigiſtr. in 't Boek, *Liber* IV. *vol.* II. *Alberti*, *cas E. fol.* 561. *verſo.*

(*l*) Met gelyk voorregt hebben de Graaven insgelyks de meeſte Steden van Zeeland al in vroege tyden (de eene eerder, de andere laater) begunſtigt; gelyk Eertshertogen *Maximiliaen* en *Philips van Ooſtenryk* by hun Octrooi van den 16. Novemb. veertien honderd vyf en tagtig, waarby aan de Stad *Goes* de magt werd gegeven, om jaarlyks Wees-Meeſteren te mogen aanſtellen, getuigen met deze woorden: „ Op welke inconvenienten onſe voirvaders Graeven van „ Hollant en van Zeelant willende voirzien en den armen Weeſen voirſtaen en „ beſchermen, *hebben in tyden voirleden veele van onſe Steden gegunt en geoctroyeert*, „ dat die van den Gerechte derzelver mogen aldair ygelyk in de heuren ſtellen „ en ordineren goede en notabele perſoenen, omme de Weeskinderen en heure „ goeden te aenveerden, en die adminiſtratie van dien te hebben tot heure „ mon-

van tyd tot tyd verleent hebben; zulks dat al in 't midden der vyftiende eeuw het Collegie van Weesmeeſteren in alle de Hollandſche Steden en ook in 's Graven-Hage bekent is geweeſt; zoo als onder anderen vermeld werd by de middelen van een Sententie van den Hove van Holland, in der zaake van *Claes Claeſz* op en jegens Mr. *Dirk van Ryswyk* en die Weesmeeſteren van den Hage, (*m*), gedagtekent den 14. Auguſti veertien honderd vier en negentig, alwaar gezegt werd, *dat 'er al lang* (voor den Jaare 1478.) *albier*, te weeten in den Hage, *gelyk gemeenlyk in de Steden van Hollant geordonneert zyn geworden zekere Weesmeeſters, omme toezigt te hebben totten Weeskinderen goeden, zonder dat dezelve Weesmeeſteren eenige authoriteit hadden die ontilbaere goeden van de Weeskinderen te mogen verkoopen ofte alieneren, zonder daer over geroepen te hebben eenige van de natuurlyke Voochden of magen.*

van Holland al Weesmeeſteren bekent.

De nette en juiſte tyd, wanneer de Weesmeeſteren alhier in den Hage allereerſt zyn opgekomen, is zeker en bekend uit het Octrooi, 't welk Hertog *Philips van Bourgondie* aan den Hage verleende den agtienden Maart veertien honderd een en vyftig na den loope van den Hove van Holland (*n*); waarby hy den „ Dorpe van den Hage in „ Hollant conſenteert en machticht, dat voirtaen onſen Scout en Ge„ rechte van der Hage, die nu zyn of namaels weſen mogen, zullen „ vervoichden en regieren of doen regieren *by vyer eerbaere en ryke* „ *mannen* alle Weeskinderen en anderen jongen buyrluyden uter „ Hage, die niet tot hoeren jaeren gecommen en zullen weſen of „ jairich en mondich ſyn, en hun zoo qualycken en onnutteliken „ regieren en wech brengen hoir goet, dat noid zy hunluden te „ vervoichden, die welke onſen voirnoemden Scout, Gerechte of „ die gheene by hunluden geſet weſende, den voirſz kinderen en „ hueren goeden te regieren, zullen goede rekeninge en bewys dair „ of doen voir hoeren naiſten vrienden en magen, *gelyk men dat doet* „ *in eenige onſer Steden in Hollant*.

Den Hage by Octroye van 18. Maert 1452. tot het aanſtellen van Weesmeeſteren bevoorregt.

Hier mede (zoo vertrouwt werd) klaarlyk hebbende aangetoont de eerſte inſtellinge der Wees-Meeſteren zoo in de Steden als alhier in 'sGraven-Hage, welk voorregt ook in laatere tyden aan de meeſte Dorpen van Holland is vergunt geworden; zoo ſtaat ons in de tweede plaats in te zien, over wien zy geſtelt zyn. En dit zal geen werk van een diep onderzoek wezen, nadien de benaminge van Wees-Meeſters eigentlyk niet anders medebrengt, als datze zyn Verzorgers en Toezienders van Weezen, dat is, van zulke die onmondig of onderjaarig zynde, van een of van beide hunne ouders berooft worden, dog goederen genoeg hebbende om te leven; en deze moeten dienvolgende onderſcheiden werden van andere, die men noemt *arme Weezen*, welke van beide hunne ouders ontbloot onder het opzigt en de bezorginge van Wees vaders en Wees-moeders in de daar toegeſtigte Wees- of Arm-Huiſen opgevoed en onder-

Over wie die wierden geſtelt.

„ mondige jaeren toe, die dan gehouden ſyn hunluyden rekeninge, reliqua en „ bewys te doen.

(*m*) Geregiſtr: in 't Memoriaalb. van Sententien van den Hove, gequoteert Y. zynde ongefolieert.

(*n*) Hierna in 't geheel te vinden onder de Bylaage No. xx.

derhouden worden. En gemerkt de krankzinnige, verſtandelooze, ſimpele, doove, ſtomme en onmagtige perzoonen, ſchoon bejaard, niet vroed of bequaam genoeg zynde henzelven of hunne goederen te regeren, volgens regten ten dezen opzigte met de Weezen gelyk geſtelt werden, zoo zyn dezelve mede aan de directie van de Weeskamers toevertrouwt en onderworpen geworden. Gelyk ook alle quiſtgoederen, die men ook, na genomen kenniſſe van zaaken, en daarop gevolgde verklaaringe van den Hove of Regter der plaatze, Hof of Stads-kinderen noemt, of om de woorden van het gemelde Octrooi te gebruiken, „ die hun zoo qualicken „ en onnuttelicken regieren, en wech brengen hoir goed, dat noid „ zy hunluden te vervoichden. Welverſtaande zoo op 't ſtuk van de voogdye en adminiſtratie der goederen by uiterſte wille of anderzints door de ouders, maagen of vrienden niet en is voorzien. Waarmede wy egter niet willen beweeren, dat zommige Weeskamers (ſchoon (*o*) uitgeſloten zynde) des niettegenſtaande geen regt zouden hebben, om op de aanſtellinge van Teſtamentaire Voogden agt te mogen ſlaan; want volgens de Ordonnantie van de Weeskamer der Stad *Alkmaer* moeten ook zodanige Voogden by de Wees-Meeſteren alvoorens daar toe geſtadet, dat is voor goed gekeurt werden; ja mogen zelfs om redenen by Wees-Meeſteren voorby gegaan of een andere voogd nevens hen aangeſtelt werden (*p*). En 't is ook eene alomme bekende zaake, dat, of ſchoon de Weeskamer t' eenemaal is uitgeſloten, evenwel het opperſte opzigt in tyd van nood by het Geregte blyft (*q*).

Wat van derzelver bewind en verrigtinge zy.

Nu vereiſcht de ordre, dat wy overgaan tot de verhandelinge van het derde point, en daarin onderzoeken wat eigentlyk het werk en de

(*o*) 't Is in Zeeland byna een algemeen regt, dat de geene die by teſtament of andere acte van uiterſte wille de Weeskamer wil uitſluiten van het opzigt en voogdye over zyne Minderjaarige Kinderen, 't zelve alvoorens by requeſte aan Burgemeeſteren en Schepenen moet verzoeken, die als dan reguard nemende op de gelegentheid en de conditien van den requirant, in hun vermogen hebben, 't zelve verzoek te accorderen of afteſlaan, zoo zy bevinden na redenen en oorbaer der Weezen te behooren. zie *Artl.* 64. van de Ordonnantie van de Weeskamer van Middelburg 44. *Artl.* van de Ordonn. van de Weeskamer van *Tholen.* Smallegange zegt in zyne *Chronyk van Zeeland pag.* 439., alwaar hy de Weeskamer van Middelburg beſchryft, „ Want of ſchoon over de onderjaerige, de ouders „ overleden zynde, by teſtament een voogd geſtelt zy, zoo zyn zy nogtans gehou„ den door zekere Wetten en op zekere wyſe de Wees-Meeſteren van deſe Kamer „ te erkennen. Waar op kan nagezien werden het 20. 58. 66. enz. *Artlen.* van de Ordonnantie der gemelde Weeskamer. Dog by het 69. *Artl.* van de Ordonn. van de Weeskamer der Stad *Goes* vanden 19. Octob. 1622. is wel expreſſelyk vaſtgeſtelt, „ Dat niemant en zal vermogen by Teſtamentaire diſpoſitie ofte anderzints de „ Weeskamer van den opſigte en Voogdye van ſyne Weesen t' excluderen ofte „ ook verbieden, dat ter Weeskamer geen behoorlyken Staet of Inventaris van „ zyne agter te laeten goederen geexhibeert en werde. Niettemin ſtaat het den Ouders aldaar vry by uitterſte wille *over hunne Wees-kinderen voogden te ordonneren;* ja zelfs *met ontlaſtinge van te ſtellen cautie voor hunne adminiſtratie;* dog egter zoo, dat zy daar van *by exhibitie van het zelve teſtament* gehouden zyn binnen zekeren korten tyd *ter Weeskamer* kenniſſe te geven, en *als dan te erſchynen en te doen den eed in 't* 33. *Artl. dezer Ordonnantie begrepen.* Zie verders *Artl.* 66. 67. en 68.

(*p*) Zie verders S. van Leeuw. *Roomſch-Hollandſch Regt*, 1. *Boek* 16. *Deel.*

(*q*) De Groot, *Inleid. tot de Holl. Regtsgel.* 1. *Boek* 7. *en* 9. *Deel.*

de verrigtinge der Wees-meesteren zy. Dog onze meeninge en is niet het zelve in alle zyne deelen te ontvouwen, of daarvan alhier een breede beschryvinge op te leveren, dewyl zulks by andere Regtsgeleerden, deze stoffe verhandelende, reets met opzet is gedaan, die daarop konnen nageslagen werden; maar wy zullen alleen kortelyk zeggen, dat de Wees-meesteren in de eerste en vroege tyden gehouden waren in 't stuk van hunne bedieninge zig te reguleren na de Handvesten, Wetten, Keuren en Kostumen der plaatzen, daar de sterfhuizen onder vielen of de Weezen onder behoorden; tot dat de Magistraaten dienstig geoordeelt hebben elk in den haaren eenige pointen en artikelen, onder den naam van Keuren en Ordonnantien, te beraamen, welke zouden strekken tot regels, waarna de Wees-meesteren zig zouden hebben te schikken. Onder deze zyn de Regeerders van den Hage al van de eerste geweest, die dit pryselyk en nuttig werk by der hand hebben genomen, en dienvolgende in den jaare vyftien honderd derthien opgestelt een Ordonnantie voor de Weeskamer alhier, bestaande in zeventien Artikelen, welke zy by vervolg van tyden na vereisch van zaaken en gelegentheden in eenige poincten ten nutte en dienste van de Weezen hebben verandert of vermeerdert. Alle welke wy goedgedagt hebben tot beantwoordinge en voldoeninge van onze derde voorgestelde verdeelinge alhier op te geven zodanig als wy die uit het originele Register, ter Weeskamer berustende, woordelyk getrokken hebben; vermits ons oogmerk eenig en alleen daartoe strekt, om door een korte beschryvinge de goede gesteltenisse der Haagsche Weeskamer aan te toonen, 't welk (onzes dunkens) op geen beknopter en onberispelyker wyze kan werden gedaan, dan te gebruiken de eige woorden van de Ordonnantie en de daarop gemaakte *Ampliatien* en *Alteratien* van dien.

ORDONNANTIE VAN DE WEESKAMER,

Gemaekt en gekeurt by Schout en Schepenen van den *Hage*, in 't by wezen van den Vroedschap, op ten lesten dach van Augusto anno M. D. XIIJ. dese Articulen hier na verklaert.

Art. I.

„ ITEM dat men sal kiesen drye goede bequaeme Mannen tot „ Weesmeesteren, die elk oud ten minsten sullen wesen ses en der- „ tich jaer, en die gegoed syn boven hondert Nobelen en Buyr- „ man geweest hebben boven de drye jaeren; welke drye Mannen

„ Weesmeesters wesen zullen van alle onse onderssaeten binnen den
„ Hage en Hage-ambocht woonende over Weeskinderen.

II.

„ ITEM waer 't dat eenige van onse Buyrluyden alsoo wel buy-
„ ten als binnen den Hage wonende oflivich worde en eenige Wees-
„ kinderen afterlieten, daer af sal die vader of die moeder, die le-
„ vende blyft, met twee of drie magen, op dat sy die gekrygen mo-
„ gen, van des dooden syde comen voor die Weeskamer binnen
„ vier weeken, na dat die vader ofte die moeder oflivig geworden
„ is, ende en konnen sy die magen niet gekrygen, soe sullen sy sel-
„ ver komen en begeeren voogden te hebben van den kinderen op
„ die boeten van drye ponden, en voort alsoo menigen week als sy
„ 't over de vier weeken laeten staen, soo menigen drye ponden
„ sullen sy verbeuren. Ende waer't dat die vader en moeder bey-
„ de oflyvich worden, soe soude dan die naeste van de magen van
„ elke zyde een comen voor de Weesmeesteren binnen vier wee-
„ ken, nadat die vader of moeder aflyvich geworden zyn, en be-
„ geeren voochden te hebben, elk op te boete voersz; en wes voog-
„ den die de Weesmeesteren dan kiesen, die sullen gehouden syn
„ by hoeren eede die Weeskinderen voorteslaen, nae Ordonnantie
„ van dit Weesboek: Ende soe wie voocht gekoren wert, en sal niet
„ vorder belast wesen van andere Weeskinderen; en deze voersz
„ boeten sullen gedeelt en ingehaelt werden, gelyk die boeten van
„ de Waerdeynz, te weten een derde deel die Bailjuw, een derde
„ deel die Schout en den Gerechte, en een derdedeel die Wees-
„ meesteren.

III.

„ ITEM soe sullen dan die voochden, die by de Weesmeeste-
„ ren geset sullen werden, comen binnen vier weeken, nadat sy ge-
„ coren syn, voor de Weesmeesteren, en hem overgeven in ge-
„ schrifte alle die goeden die de kinderen hebben; en syn daer eeni-
„ ge verderffelyke goeden of tilbaere have, die nutter te gelde ge-
„ maekt syn, dan alsoo gebleven, die sal men by raede der Wees-
„ meesteren en der kinderen magen te gelde maken, en van die sel-
„ ve gelde salmen betalen de schulden, die sy schuldich syn, en
„ wes daer overblyst, het sy geld of erve, huysinge of wat goet dat-
„ ter is, dat sullen die Weesmeesteren by raede der kinderen vrien-
„ den besteden mitten geene daer sy vermoeden dat sy wel syn, en
„ dat tot die kinderen meesten oirbaer en om die minste coste als
„ men dat aldernaest raeken en maeken kan, en dat dan te brengen
„ in der Weeskinderen boek elks van de voogden, en dat op de
„ boeten van drye ponden te verbeuren.

IV.

„ ITEM soe wes die kinderen dan overlopen boven die schul-
„ den, dat sullen die voogden van de kinderen by rade van den
„ Weesmeesterenen by consent van twee Schepenen overgeven den
„ geenen die de kinderen houden of anders iemant daer sy woonen,
„ datter best besteet is tot der kinderen oirbaer, en daer of sekere

„ brie-

„ brieven en borge nemen by de Weesmeesteren en twee Schepe-
„ nen; Ende indien hier namaels eenich gebreck ofte fraude in ge-
„ viel, 't sy by brande ofte by oerloge ofte ongeval, hoe dat die
„ genoemt mogen wesen, aengaende de Weeskamer, daer sullen
„ die Weesmeesteren of ontlast wesen, en die scade soude komen
„ op die Weeskinderen; ende of die Weesmeesteren, die nu syn of
„ namaels wesen sullen, eenige molestatie gekregen by den kinderen
„ of hoere vrienden, daer geloeven wy Schout en Schepenen met
„ die Vroetschap van der Hage den voirsz. Weesmeesteren costeloes
„ en schadeloes of te houden.

V.

„ ITEM soe sullen die voichden alle jaer tusschen Meye en
„ St. Jacobs dage onvermaent comen voor die Weesmeesters om
„ rekeninge te doen van den Weeskinderen goede, ten waere of
„ hen eer vermaent worde by den Weesmeesters, so sullen sy dan
„ comen binnen den tyt die hen by den Weesmeesters beteykent
„ werd huer rekeninge te doen; en tot wat tyden iemand ontbo-
„ den wert om te comen by de Weestmeesteren by heuren Bode,
„ en niet en quaemt ten dage die hem geset waer, die sal verbeu-
„ ren elke reyse ses stuvers, een derdedeel de Bode, en twee-
„ deel die Weesmeesters, en deze voirsz boeten sal onse Bode van
„ de Camer inmanen, en indien sy 't hem niet en gaven, soo sal
„ die Bode van der Hage dat inhalen op haerluyder cost, ende soe
„ wie syn rekeninge niet en dede als voersz staet, die sal inleggen
„ ter tyt toe, dat hy syn rekening begeert en bereyt is te doen, en
„ waert dat hy hierenboven uytginge, dat waer op de boete van
„ seventhien ponden, alsoe dicke als hy daerof bekeurt ofte betuygt
„ worde by twee wettige gebuyren, en dat sal staen tot Schepe-
„ nen prove.

VI.

„ ITEM soe sal dit aldus onder den Gerechte en Weesmeeste-
„ ren staen ter tyt toe, dat die Weeskinderen out syn achtien jae-
„ ren, ten waer dat die Weesmeesteren by goetdunken des Gerechts
„ en deze vier vierendeelen van der kinderen magen, als men se
„ naest geraken kan, nut en oerbaer dochten te wesen, dat men
„ die kinderen liet begaen mitter goeden, anders en sullen die kin-
„ deren geen macht hebben haers goet te vercoopen, te verlyen,
„ te verbeuren, te verspeelen, te verboeren, nog in geenre wys
„ hem daerof te vervreemden, voor dat die kinderen achtien jae-
„ ren oudt syn, behoudelyke onsen genadigen Heere syn recht.

VII.

„ ITEM voert waer't dat die kinderen binnen achtien jaeren
„ voersz eenige loftenisse deden ofte schulden maekten mit brieven of
„ sonder brieven buyten die Weesmeesteren en die Gerechte, die
„ schulden ofte beloftenissen en souden geen stat houden, nochte

„ van geenre waerde weſen, noch men ſoud 'er geen recht of doen
„ noch betalen, als die achtien jaeren omgekomen waer.

VIII.

„ ITEM waer't dat iemand van onſe buyren ſtorve en Wees-
„ kinderen afterliete, die tot hoere jaeren gecomen waren, en die
„ niet vroet genoeg en waren, haer goet te regieren, die ſoude men
„ by anbrengen van haere vrienden en magen, en by goetdunken
„ van den Gerechte en Weesmeeſters in de Weeskinderen boek
„ ſetten gelyk die Weeskinderen.

IX.

„ ITEM ſoe wie van onſe buyren man of wyf hem qualyken of
„ boeflyken regierde, en eenich van hen beyde ſyn goet onnuttely-
„ ken weg brogte, en die vrienden ende magen dat den Gerechte
„ en Weesmeeſters aenbrogten, die man ofte dat wyf ſoude men
„ ſtedekint maken en haer goet ſetten in der Weeskinderen boek.

X.

„ ITEM waert ſake, dat iemandt van onſe Buyren en onderſa-
„ ten ofte wie ſy waren, eenige van de drye Weesmeeſters, die
„ by den Gerechte van den Hage tot de voerſz ſake gekooren ſyn,
„ misdede, het waere mit woorden ofte mit werken, dat woude
„ dat Gerechte aen hem trecken in alre manieren of zy 't hen ge-
„ daen hadden, en die misdadige daerof corrigeren dat hem een
„ ander tot eeuwigen dage wachten ſoude.

XI.

„ ITEM ſoe ſullen die Weesmeeſters een boek hebben, daer-
„ men alle die Weeskinderen goeden inſchryven ſal, en ſoe wie ge-
„ ſchreven of geſet ſal worden, dat ſal weſen by *eenen goeden Clerk*,
„ *die by den Vroetſchap en Rykheyt daertoe geordineert ſal worden*,
„ en die ſal daer niet inſetten nog inſchryven dan in preſentie van
„ den Weesmeeſters, en van dier kenniſſe ſal men recht doen, ge-
„ lykerwys of van Schepen-brieven ofte van Wetſchuld waer, ende
„ voort ſoo wat goederen datmen in der kinderen Weesboek ſettet,
„ die kenniſſe daerof ſal geduyren en van waerde blyven, tot dat
„ die kinderen achtien jaeren oudt ſyn.

XII.

„ ITEM voert alle die geene die Weeskinderen houden en
„ eenige penningen of goeden van de kinderen onder hebben en
„ die kinderen niet en houden, ſoo 't redelyk is na goeddunken
„ van den Weesmeeſters en na inhoud des Regiſters, en die tyd
„ van der opſeggінge omme gecommen is, ſoe ſal men de perſoo-
„ nen voor de Weesmeeſteren ontbieden en manen om die gelden

„ te

„ te hebben, en is 't ſaeke datmen die penningen niet op en leyd
„ binnen een maend daerna, ſoe ſal men haer goed te koop bieden
„ den eerſten Sonnedach daeraenvolgende om reed geld, en ſullen
„ die kinderen haer houwinge betalen totter tyt toe dat ſy die gel-
„ den opgeleyt en betaelt ſullen hebben.

XIII.

„ Voert ſoe wie die kinderen van hem ſette en verſtote ſon-
„ der opſegginge voor Schepenen en Weesmeeſteren, die ſal men
„ van ſtonden an voor de Weesmeeſteren ontbieden en maenen
„ om die gelden en goederen, die ſy van de Weeskinderen onder
„ hebben, is 't ſaeke, dat ſy die penningen niet op en leggen, ſoe
„ ſal men op ten eerſten Sonnedach daeran huerluyder goed te koop
„ bieden om gereedt geld en daer toe ſoo ſellen ſy ſtaen tot cor-
„ rectie van Schout en Gerechte, om dat ſy huer belofte, die ſy
„ voor die Weesmeeſteren geloeft hebben, gebroken en niet ge-
„ houden hebben.

XIV.

„ ITEM voert ſoe wie van den Weeskinderen onder hebben,
„ en nadat ſy vermaent ſyn van de Weesmeeſters en dan die pen-
„ ningen niet op en leggen, en betaelden binnen twee maenden, ſoo
„ ſal men Sonnedaechs daeran hoer goed te coop bieden om reedgelt.

XV.

„ ITEM ſoe wanneer eenige Weeskinderen alſoe lange uytlan-
„ dich geweeſt ſyn; dat die laetſte ſekere kenniſſe daer of geko-
„ men en geleden is over ſeſthien jaeren, ſoe ſal men van des Haegs
„ wegen, indien die erfgenaemen verſoeken, dat kind doen ſoe-
„ ken tot ſynen koſte totter laetſte plaetſe daer dat kind geweeſt
„ is, om te brengen ſeker betoog van kinds leven of van ſyn dood,
„ of dat van 't kints leven geen ſekere kenniſſe en is, en als dan ſoo
„ ſullen die erfgenamen van de kinde alle des kints goeden mogen
„ deelen na den regte van der Hage, behoudelyken dat ſy en elk
„ van hen nae advenant van de goeden, die elk opbeurt, ſullen wel
„ verborgen en vaſte ſekerheyt ſetten van dezelve goeden, die ſy
„ opbeuren ſullen, 't zy op land, aen zekere renten of op huyſen,
„ daer de Weesmeeſters aen genoegen ſal; en die goeden die de
„ erfgenaemen aldus opbeuren van den uytlandigen Weeskint, in-
„ dien 't Weeskind of ſyne wittagtige oir weder te Lande quame,
„ zullen zy weder omme geven met die opgebeurde renten, vrug-
„ ten ofte huur van de huyſen, tot den uytterſten penning toe, of
„ men ſal 't terſtont verhalen an de goeden die ter onderpande ge-
„ ſtelt ſyn, en aen den borge ſonder eenich langer vertreck.

XVI.

„ ITEM die Weesmeeſters ſullen verbonden weſen te houden

„ twee ſitdagen in de week, te weeten des woensdaechs en des
„ vrydaechs, en ſullen vergaderen des morgens van acht uyren tot
„ thien uyren toe, en des achternoens van twee uuren tot vier uy-
„ ren toe; Ten waer dat ſyluyden die parthyen eerder geëxpedieert
„ hadden, die daer ontboden waren; ende ſoe wie van de Weesmee-
„ ſteren abſenteerde ten daege voerſz, die en ſullen niet gouderen
„ van den proffyten en accidenten die daer vallen en comen ſullen,
„ maer ſullen gedeelt werden by den geenen die daer ſitten ſullen.

XVII.

„ ITEM die Weesmeeſters ſullen ten minſten weſen tot twee
„ toe om haer ſitdagen te houden en niet min, ende indien die ſit-
„ dagen op Heylige dagen comen, ſoe ſal den eerſten werkdach
„ daernae volgende den ſitdach weſen.

De Wedden van den Weesmeeſters.

ITEM die Weesmeeſteren ſullen elk hebben alle jaer mit de Scepenen voor een Tabbaert een pond groot, en dragen die gelyken die Scepenen, en volgen agter henluyden in alle generaele proceſſien.

ITEM tot wat dage dat die Weesmeeſters vergaderen, ſoe ſullen ſy hebben van den geenen, daermede ſy te doen ſullen hebben, te weeten die gegoet ſyn tot hondert ponden grooten of daer boven, die ſullen gehouden ſyn van den geheelen boel elke Weesmeeſter te geven voor die eerſte reys ſes ſtuvers, welke geheele boel gerekent ſal weſen voor de helft van 't ſterfhuys, daer 't bedde afgeſcheyden word; Ende indien men meer dagen ſal moeten houden dan den eerſten dach, ſoe ſullen ſy noch geven daerna elke Weesmeeſter twee ſtuvers daechs, tot dat het Regiſter van den ſelven boel volmaekt ſal weſen; Ende die tot vyftich ponden grn. vlaems toe gegoet is en daer beneden, ſullen geven nae advenant.

Den Eedt van den Weesmeeſters.

Dat ſweer ik Weesmeeſter te weſen, den raed van den Camer te helpen heelen ende 't proſyt van der Weeskinderen goeden te helpen ſoeken en bewaeren, na myn beſte wetenſchap ende vyf ſinnen, en van henluyden niet meer te nemen dan myn geſette loon en die ſitdagen ter weeke in die Weeskamer waer te nemen, nootſaeke uytgeſcheyden.

Alſoe moet my God helpen en alle ſyne Heyligen.

Die Ordonnantie van den Clerk van de Weeskamer.

Eerſt ſal hy dienen die Weesmeeſters altyt als ſy in de Camer ſyn,
en

en niemant anders, en waer't oock datter die Weesmeesteren tot eeniger plaetse senden wilden om iet te doen dat die Weeskinderen aengaende waer, daertoe soe sal die Clerk altyt bereyt wesen te doen.

't Loon van den Clerk.

„ ITEM hy sal hebben van een Regisser van twee hondert ponden van xl grn. 't pond, of daerboven, vier stuvers, en daer beneden tot hondert ponden toe drye stuvers, en beneden hondert pond tot vyf en twintich ponden toe twee stuvers, en die recht arm syn, dat sal staen tot verklaeringe van de Weesmeesters, en alsmen een Register meert of mindert, daer sal men of geven twee grooten; en die Clerk en sal niet schryven in 't Register of in 't Reken-boek dan in presentie van de Weesmeesters, en hy sal hebben voor syn wedde van der Hage alle jaer drye ponden van xl. grooten voor 't pont gerekent.

Den Eedt van den Clerk.

„ Dat sweer ik Clerk van de Weeskamer te wesen, den raed van den Camer te helpen heelen, te recht te schryven, te raeden en te helpen achtervolgen die Ordonnantie van de Weeskinderen, en die sitdagen van de Camer waer te nemen en daer te comen tweemael ter weeke, te weeten, van des morgens acht uyren tot smiddachs ten thien uyren, en des achternoens, te twee uyren tot vier uyren toe, en dit trouwelyk te doen na myn beste weeten:

Soe helpe my God en alle syne Heyligen.

't Loon van den Bode.

„ ITEM die Bode sal hebben van elk persoon te dagen ofte dach te beteykenen eenen groote, en daervoor sal hy gehouden wesen die twee sitdagen ter weeke, die doer van de Weeskamer altyt waer te nemen en van daer niet te gaen, dan by consente van de Weesmeesters, en hy sal hebben voor syn wedden anderhalf pond van xl. grn. 't pond.

Den Eedt van den Bode.

„ Dit sweer ik Bode van de Weeskamer te wesen, die parthyen te dagen als my van de Weesmeesteren bevolen word en niemant anders, die Weeskamer altyt waer te nemen als de Weesmeesters daerin vergadert syn, en van daer niet te gaen, dan by consent van de Weesmeesters, en soe wie niet en komt op den dach die ik hem beteykene, dat an te brengen en die Weesmeesteren te kennen te geven, ende ook gelooven den selven Meesters mede te denuncieren en te kennen te geven alle die geene die my ken-

„ kennelyk ſullen ſyn, misbruykende die artikulen van de Wees-
„ kamer.

„ *Alſoe moet my God helpen en alle ſyne Heyligen.*

„ (onder ſtond)

„ Gecollationeert jegens Schepenen Keurboek
„ van den Hage *fol:* 100. 101. 102. 103 en
„ 104. en accorderende bevonden by my,

„ was getekent,

„ J. PLUMEON.

AMPLIATIE van het vyfde Artikel.

„ Alſoe het vyfde artikel van der Ordonnantie van de Weeska-
„ mer alleenlyk vermelt, hoemen procederen en ook conſtringeren
„ ſal mogen, die geene die gehouden ſyn van eenige Weeskinde-
„ ren goeden rekeninge, bewys en reliqua te doene, en 't ſelve di-
„ layeren of daervan onwillich ſyn, ſonder dat 't ſelve artikel in-
„ houd, hoemen procederen ſal tegens den geenen die tot behoef
„ van eenige Weeſen, innocenten ofte andere, ſtaende onder die
„ Weeskamer, gehouden ſyn te paſſeren ofte te leveren eenige
„ brieven, contracten, verbanden ofte iets anders te doene, hoe 't
„ ſelve gebeuren ſoude mogen; SOE hebben Bailju, Schepenen
„ en Gerechte geordonneert, dat men tegens ſulke onwillige of
„ dilayanten procederen, en deſelve conſtringeren ſullen mogen, ge-
„ lyk en in aller manieren als 't voorſz vyfde artikel vermelt van de
„ voorſz rekeninge. Actum den 9. Junii 1550. my preſent,

„ was getekent,

J. PLUMEON.

AMPLIATIE van het ſesde Artikel.

„ Ende als aengaende het ſesde artikel van de voorſz. Ordonnan-
„ tie hebben Sc out en Schepenen van den Hage naer vermogen
„ heurer Privilegien, Handveſten en Octroyen, mitsgaders heurlie-
„ der immemoriale poſſeſſie het voorſz point en articul gealtereert
„ en gecorrigeert, altereren en corrigeren mits deſen inder voegen,
„ en manieren hierna volgende, te weeten:

„ Dat al is 't ſoe dat volgende de voorgaende Keuren die Wees-
„ kinderen oud zynde achtien jaeren mondig ofte bejaert ſyn, noch-
„ tans ſullen ſy daer na noch blyven onder heure voogden en in
„ voogdye, mitsgaders in ſubjectie van de Weeskamer ter tyt toe,
„ dat ſyl: vyf en twintich jaeren oud ſullen ſyn, ſonder dat eenige
„ Weeskinderen voor die tyt eenige handelinge, adminiſtratie ofte
„ bewint van heure goeden hebben ſullen, ofte daer toe geadmit-
„ teert ſullen werden, ten waere of ſyl: middelertyt quaeme tot
„ houwelyke Staete, ofte dat ſy by Schout en Schepenen met de
„ Weesmeeſteren ende de vier van de naeſte vrienden en magen

„ van

„ van de Weeskinderen van 'svaders en 'smoeders ſyde, ſulks men
„ die naeſt ſal connen becomen, tot de adminiſtratie ende bewint
„ van heure goeden nut en bequaem gekent en verklaert worden.
„ Actum den tienden dach van Novembris 1559.

„ Geëxtraheert uit het voorſz Keurboek *fol* . . .
„ en daer jegens gecollationeert zynde, ac-
„ cordeert by my

„ (was getekent)
„ A. BENNINK.

AMPLIATIE op de voorſz Ordonnantie.

„ Alſoo de Weesmeeſteren van den Hage vertoont hebben, dat
„ diverſe geſchillen tuſſchen parthyen ter Camere vallen, en na
„ dat dezelve Weesmeeſteren daerinne op verſcheide dagen gebe-
„ ſoigneert hebben, ten naeſten heurlieden niet connen accorderen,
„ denzelven aen de juſtitie moeten ſeinden tot groot retardement
„ en achterdeel van de Weeskinderen goeden; verſoekende daer-
„ omme, dat den Schout, Burgemeeſteren en Gerechte believen
„ heurlieder Ordonnantie te augmenteren en henluyden te verlee-
„ nen een nieuw Articul, om 't gunt voorſz is te remedieren: SOO
„ IS 'T, dat die Schout, Burgemeeſteren en Schepenen van den Ha-
„ ge, by advyſe van de Vroedſchap collegialiter daer toe vergadert
„ geweeſt zynde; den voorſz Weesmeeſteren geordonneert, en ge-
„ auctoriſeert hebben, ordonneren en auctoriſeren henluyden mits-
„ deſen, dat ſyl: van alle ſaeken en geſchillen voor henl: vallende
„ en den Weeskinderen beroerende, mede van haer koſtgeld, ſchul-
„ den oſte anders kenniſſe ſullen nemen en dezelve ſummarie ter-
„ mineren, ſulks als ſyl: na Rechten en Coſtuymen van de Weeska-
„ mer bevinden ſullen te behooren. Welverſtaende, dat ſoe wie
„ hem bevind by 't appointement ofte verklaringe van de voorſz
„ Weesmeeſters beſwaert, gehouden ſullen weſen 't zelve te be-
„ trekken voor den Schout en Schepenen van den Hage binnen
„ veerthien dagen de Burgeren van binnen, en de buyten-luyden
„ binnen een maent, dat men recht hout, maer niet daerna, en
„ die vierthien dagen en een maend voorſz geleden zynde ſonder
„ betreck, ſal 't zelve appoinctement en verklaringe van de Wees-
„ meeſteren ſtedehouden en voortgank hebben in allen ſchyn of 't
„ met vonniſſe van de Schepenen geweſen waere; Ende ſoe ver 't
„ appoinctement of verklaringe van Weesmeeſteren by Schepenen
„ geapprobeert werd, ſal die betrecker verbeuren tot behoeſte van
„ de arme Weeskinderen in den Hage, die ſomme van drye Caroli
„ gulden; welke appoictemente en verklaringe van de Weesmee-
„ ſters dezelve Weesmeeſteren by heuren geſwooren Bode ter exe-
„ cutie ſullen doen leggen 't ſy by inlegginge ofte anderſints, ſulks
„ ſyl: bevinden ſullen na gelegentheyt der ſaeken te behooren.

„ Aldus gepubliceert op den 29. Septemb. 1587.
„ my tegenwoordich,
„ was getekent,
M. BENNINCK.

Tweede AMPLIATIE op de voorſz Ordonnantie.

„ Alſoo die Magiſtraet van den Hage is bericht van zekere „ omiſſie., welke gevonden werd in de Ordonnantie van de Weeska- „ mer van den Hage, dat de langſtlevende van man of wyf, wey- „ geren te leveren ter voorſz Camere pertinenten Inventaris en „ Staet van de goederen in den ſterfhuyſe bevonden; waar door „ alrede veele queſtien als noch ongedecideert ſyn blyvende, en ge- „ ſchapen ſyn veel meerder te ryſen, daer door die onbejaerde „ Weeskinderen groote intereſſen werd aengedaen en merkelyke „ ſchade ſyn lydende; dat mede bevonden werd, die voorſz Wees- „ kinderen komen te huywelyken beneden haer vyftentwintich jae- „ ren en aleer ſyl: huer voorſz vyfentwintich jaeren hebben, hun „ goeden terſtondt ten vylen pryſe 't onbruyk maeken, verkoopen „ en diſſiperen; en ook bevonden is, dat die voochden der voorſz „ Weeskinderen, die voorſz Weeskinderen goeden ſelfs afkopen, „ ofte doen afkoopen, tot groote ſchade derſelver kinderen; SOO „ IS 'T daerom, dat Schout, Burgemeeſteren ende Gerechte van „ den Hage willende daerinne voorſien, hebben, by advyſe van die „ van de Vroedſchap der voorſz Vlecke, naer vermogen heurer Pri- „ vilegien, Handveſten en Octroyen geordonneert en geſtatueert, „ ordonneren en ſtatueren mitsdeſen 't gunt hierna volgt.

„ In den eerſten, dat alle Wedunaeren of Weduen, die als „ noch heure kinderen ter Weeskamere niet ſullen hebben beweſen „ en heurluyder contracten van uytkoope by henluyden metten „ naeſte vrienden gemaekt, by Weesmeeſteren als nog niet en ſyn „ geapprobeert en voor goet opgenomen, die ſelve ſchuldich en ge- „ houden ſullen zyn ter voorſz Weeskamere eerſt en alvoorens te „ leveren pertinenten Inventaris en Staet van alle die goederen, ſoo „ gelt, gout, ſilver gemunt of ongemunt, land, ſant, renten, ac- „ tien, crediten, geene uitgezondert, zulx die in den Sterfhuyſe be- „ vonden is geweeſt, en die ſelven Inventaris en Staet te ſterken by „ eede, is 't nood, omme daer na by de Weesmeeſters ten over- „ ſtaen van de bloed, teſtamentaire voochden, ofte andere vooch- „ den, de nagelatene Weeskinderen goeden begroot te mogen wer- „ den, na die qualiteyt en ſtaet van de goederen, die bevonden ſullen „ werden te weſen.

„ Ende ſal by Weesmeeſteren gelyke ordre voortaen gehouden „ werden, van alle Sterfhuyſen, die daer vallen ſullen mogen, ſon- „ der 't voorſz Articul by Weesmeeſteren, die jegenwoordich ſyn „ en namaels weſen ſullen, eenigzints te buyten te mogen gaen, op „ peyne dat die omiſſie van dien ende ſchade van de Weeskinderen „ aan henl: ſullen mogen werden verhaelt.

„ Hebben voorts noch geordonneert en geſtatueert, dat alle kin- „ deren, 't ſy knegtjens of meyskens, ſullen onder voogdye blyven „ tot haere vollen ouderdom van vyſentwintich jaeren, en ſullen „ alle contracten en verbanden middelertyt gemaeckt en gedaen (al- „ waer 't dat ſy gehuwt waren) nul en kragteloos weſen; des ſul- „ len die van den Gerechte eenige Weeskinderen, die ſy bevinden „ tot die voorſz. contracten ofte verbanden gequalificeert te ſyn (na

„ ſy

„ ſy deſelve in perſoon comparerende, mitsgaders haere naeſte vrien-
„ den, maegden en voogden alvoorens gehoort ſullen hebben) daer
„ toe mogen authoriſeren, mits by ofte van wegen den ſelſde doen-
„ de behoorlyke verſekertheyt tot indemniteyt van de Voochden
„ en andere des noods ſynde, en daervooren tot diſcretie van die
„ van den Gerechte ſtellen vaſte borchtogte ('t Rechtgebiede al-
„ hier onderwerpende) inhoudende, dat haer voogden en andere
„ des noodt ſynde, ter ſaeke van de voorſz contracten en verban-
„ den, en van alle veranderinge en verminderinge van goeden van
„ de voorſz minderjaerige tot haer voorſz jaeren gekomen zynde
„ ofte van haerlieder erfgenamen, indien ſy voor deſelve jaeren
„ quamen te overlyden, niet gemoeyt nochte beſchadicht en ſullen
„ werden.

„ Alſoo de Magiſtraet van den Hage mede onderrecht ſyn, dat
„ eenige kinderen in 't Weeshuys van den Hage ſekere jaeren ge-
„ woont hebbende, en tot heuren vollen ouderdom van vyf en twin-
„ tich jaeren niet gekomen zynde, van daer ſyn vertoogen en ſulks
„ in poſſeſſie van heurluyder goederen onder die Weesvaders be-
„ ruſt hebbende, geſtelt ſyn geweeſt, en die goederen naergenomen
„ hebbende, die ſelve gediſſipeert, gealieneert en omgebracht heb-
„ ben, in voege dat ſy voor heure vyf en twintich jaeren, geen goederen
„ met alle gehadt hebben; SOO IS'T, dat die voorſz Schout, Bur-
„ gemeeſteren en Gerechte van den Hage by advyſe van de Vroed-
„ ſchappen van den Hage voorſz, om hetzelve te verhoeden, gekeurt
„ en geordonneert hebben, keuren en ordonneren mits deſen, dat
„ ſoo wanneer die ſelve Weeskinderen tot heuren vollen ouder-
„ dom van 25. jaeren nog niet gekomen weſende, buyten 't ſelve
„ Weeshuys ſullen ſcheyden, dat in ſulken gevalle, die Weesvaders
„ gehouden ſullen ſyn, heure reſpective goederen te brengen op de
„ Weeskamer van den Hage, omme dezelve by de Weesmeeſte-
„ ren geregeert en geadminiſtreert te werden, volgens die Ordon-
„ nantie van deſelve Camere, op peyne indien bevonden worde die
„ ſelve goederen contrarie die Ordonnantie van de Weeskamer ge-
„ diſſipeert te werden, dat in ſulken gevalle die Weeshuys-vaders
„ gehouden ſullen ſyn, daer voor in te ſtaen, en die voornoemde
„ goederen uyt hun eigen goed goet te doen. Aldus gedaen en ge-
„ publiceert na het luyden van de klock ter pouye van 't Raedhuys
„ van den Hage op den 29. Julii 1589. My tegenwoordich,

„ (was getekent,)

„ M. BENNINCK.

„ Andere AMPLIATIE op de voorſz Ordonnantie.

„ ALSOO de Magiſtraet van den Hage is onderrecht van ſe-
„ kere omiſſie, welke gehouden werd in de Ordonnantie van de
„ Weeskamer van den Hage gevonden te werden, dat de langſtle-
„ vende van man of wyf weygeren te leveren ter voorſz kamer per-

„ tinenten Inventaris van de goederen in den Sterfhuyſe bevonden,
„ waerdoor alrede veele queſtien als noch ongedecideert ſyn blyven-
„ de en geſchapen ſyn veel meerder te ryſen, waerdoor die onbe-
„ jaerde Weeskinderen groote intereſſen werd aengedaen en mer-
„ kelyke ſchade ſyn lydende; dat mede bevonden werd, dat die
„ voorſz Weeskinderen, komende te huwelyken beneden haere vyf
„ en twintich jaeren, al eer ſy hun voorſz vyf en twintich jaeren heb-
„ ben, hunne goederen terſtondt tot een vylen prys te ontbruyke
„ maken, verkopen en diſſipeeren; Ende ook bevonden is, dat de
„ Voogden der voorſz Weeskinderen, de voorſz Weeskinderens
„ goederen ſelfs afkoopen of doen afkoopen tot groote ſchade der
„ ſelver kinderen; SOO IS'T daeromme, dat Schout, Burgemee-
„ ſteren ende Gerechte van den Hage, willende daerinne voorſien,
„ op den 29. Julii 1589. by advyſe van die van de Vroetſchappe der
„ voorſz Vlecke, na vermogen haerer Privilegien, Handveſten en
„ Octroyen, die voorſz Ordonnantie en onderhoudinge der Wees-
„ kamere in eenige poincten geamplieert hebbende, dezelve Am-
„ pliatie der Ordonnantie mits deſen nader geinterpreteert en ver-
„ andert hebben, als hierna volgt.

„ In den eerſten, dat alle Weduenaeren of Weduen, die als
„ noch hunne kinderen ter Weeskamer niet en hebben beweſen, en
„ heurluyder Contracten van uytkoop by henlyden mette naeſte
„ vrienden gemaekt en die by Weesmeeſteren als noch niet en ſyn
„ geapprobeert en voor goed opgenomen, deſelve ſchuldich en ge-
„ houden ſullen ſyn in groote boelen, daer meeſt al onroerende en
„ ſekere vaſte goederen bevonden werden, ter voorſz Weeskamere
„ te leveren pertinenten Inventaris van alle de goederen, ſoe meu-
„ bilen, als inmeubilen, huyſen, erven, geld, gout, ſilver, gemunt en
„ ongemunt, kleynodien, kleeren, land, ſand, renten, pachten, actien
„ en crediten, geen uitgezondert, ſulks die in den ſterfhuyſe bevon-
„ den ſyn ſullen; en den ſelven Inventaris en ſtaet te ſterken by
„ eede, is 't noot, omme daer na by de Weesmeeſteren, ten over-
„ ſtaen van de bloed, teſtamentaire of andere Voogden, en vrien-
„ den der nagelatene Weeskinderen portie en gedeelte toegecavelt
„ ofte geaſſigneert te werden als naar behooren.

„ Dan in boelen meeſt conſiſterende in neeringe en coopman-
„ ſchappen, in- en uyt-ſchulden, mitsgaders roerende en onſekere
„ goederen, daerinne ſal men volſtaen, mits alleenlyk makende ſtaet
„ in preſentie van de naeſte vrienden, en voorts procederende by
„ uytcoop tot diſcretie van de voogden en de Weesmeeſteren, re-
„ gart nemende op de perſoonen van den langſtlevende en natuyre
„ van de goederen en aencleven van dien, ingevalle de Boedelhou-
„ der ofte Boedelhoudſter hen redelyk wil laeten vinden, maer in-
„ gevalle ſyl. hen tot egeene reden in de uytkoop en wilde ſchicken,
„ ſoo ſal dezelve langſtlevende gehouden weſen de Voogden van de
„ nagelatene kinderen ter Weeskamer te leveren abſoluyt Inventa-
„ ris van alle de goederen, geene uytgeſondert, in den boel bevon-
„ den; en ſal by Weesmeeſteren gelyke ordre van nu voortaen ge-
„ houden werden in alle ſterfhuyſen, die daer ſullen mogen vallen,
„ ſonder 't gunt voorſz is by de Weesmeeſters, die jegenwoirdich

„ ſyn

„ ſyn en namaels weſen ſullen, te buyten moegen gaen, ten waere die
„ Vrienden, ofte Voogden van de kinderen geraden dochten (ſonder
„ exacte en ſolemnele Inventaris te leveren) met vader ofte moeder
„ overgebleven by advys en conſent van de Weesmeeſteren uyt mer-
„ kelyke pregnante oorſaeke anders daerinne te doen ofte te accor-
„ deren.

„ Aldus gedaen by den Schout, Burgemeeſters, Schepenen en
„ Vroetſchappen van den Hage en gepubliceert ter poeyen van 't
„ Raedhuys van den Hage op den 16en. dag Mey 1590.

„ By my
„ was getekent,
„ M. BENNINCK.

„ Andere AMPLIATIE op de voorſz Ordonnantie.

„ Alſoe Weesmeeeſteren den Schout, Burgemeeſteren en Ge-
„ rechte van den Hage vertoont hebben, dat diverſe verſchillen
„ tuſſchen parthyen ter Camere vielen, en nae die zelve Weesmee-
„ ſteren daer inne op verſcheyde dagen gebeſoigneert hadden, ten
„ laetſten henluyden niet konnen accorderen, deſelve aen de juſti-
„ tie moeſten renvoyeren tot groot retardement en achterdeel der
„ Weeskinderen, verſocht hebben daeromme, dat den Schout,
„ Burgemeeſteren, en Gerechte voorſz gelieven ſouden heurluyder
„ Ordonnantie te amplieren, en in 't gunt voorſz is, te remedieren;
„ SOO IS'T, dat Schout, Burgemeeſteren en Schepenen van den
„ Hage, by advyſe van de Vroedſchap daertoe vergadert geweeſt
„ ſynde, de voorſz Weesmeeſteren op den 29. Septemb. 1587. Ampliа-
„ tie van de Ordonnantie der Weeskamer geaccordeert hadden,
„ volgens den teneur van dien; Welke Ampliatie Schout, Burge-
„ meeſteren en de Gerechte voorſz nader inſiende, deſelve uyt
„ merkelyke redenen verandert hebben, als hierna volgt.

„ Te weeten, dat Weesmeeſteren ſommarie ſonder forme van
„ ordinaire proceduuren by geſchrifte te obſerveren, ſullen mogen
„ termineren alle queſtien voor henl. vallende tuſſchen de Wees-
„ kinderen, heurlieder overgeblevene vader of moeder, voogden
„ of Rentmeeſters, ſulks als ſylieden na Regten en Coſtuymen der
„ Weeskamer bevinden ſullen te behooren; welverſtaende, dat ſoe
„ wie hem bevind by 't appointement ofte verklaringe van de voorſz
„ Weesmeeſters beſwaert, gehouden ſal weſen 't ſelve te betrek-
„ ken voor den Schout en Schepenen van den Hage binnen 14. da-
„ gen, de burgeren van binnen, en de buytenluyden binnen een
„ maend, dat men recht houdt, ende niet daerna; ende indien de
„ veerthien dagen, en maendt reſpective overſtreken ſyn, ſal 't ſel-
„ ve appointement ofte verklaeringe van de Weesmeeſteren ſonder
„ vertrek ſtedehouden en voortgang hebben, in allen ſchyn, of het
„ met kenniſſe van Schepenen geweſen waere; ende ſoo verre het
„ appointement ofte verklaringe van de Weesmeeſteren by Schepe-
„ nen geapprobeert werd, ſal die betrekker verbeuren tot behoef

„ van de arme Weeskinderen in den Hage de ſomme van drie Ca-
„ roli gulden. Welke appointemente ofte verklaringe van Wees-
„ meeſteren ſullen die ſelve Weesmeeſteren by haeren geſworen
„ Bode doen ter executie leggen, 't zy by inlegginge ofte ander-
„ zints, ſulks ſylieden bevinden ſullen na gelegentheyt der zaeken
„ te behooren.

„ Aldus gedaen by den Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en
„ Vroetſchappen van den Hage, en gepubliceert ter puye van 't
„ Raedhuys van den Hage voorſz op den 16en. dag Mey 1590.

„ By my, getekent,

M. BENNINCK.

„ Aen mynen Heeren Schout, Burgemeeſte-
„ ren en Regeerders van den Hage.

„ Demonſtreren met alder eenre Weesmeeſteren van den Hage,
„ dat na oude hercomen heurluyder Predeceſſeurs in officio met de
„ Schepenen van den Hage als met henl. mede Lidmaten en voor-
„ ſtanders van de Weeſen weſende, jaerlyks tot een Tabbaert-la-
„ ken toegevoegt is geweeſt de ſomme van elks een pond Vlaems,
„ waerna op den 16. Mey 1582. deſelve jaerlyks wedde, zulks als
„ Schepenen, mede geaugmenteert is geweeſt met den Clerk van
„ de Weeskamer ter ſomme van twaelf Caroli guld. achtervolgen-
„ de de acte en apoſtille daervan ſynde. En alſoo Schepenen daer-
„ na heurl. jaerlykſche wedden geaugmenteert is ter ſomme van
„ twintig Caroli guld., en ſyl. Supplianten onder eenren met henl.
„ genoegſaem weſende in 't percipieren van dien egael, mede wel
„ behoeren te genieten dezelfde jaerlykſe wedden, inſonderheyt van
„ de beſoingnes en anders, dewelke meerder en ſwaerder vallen op
„ deſen jegenwoordigen tyd, als die te vooren zyn geweeſt, ver-
„ ſoekende daeromme dat myn Heeren gelieven ten ſelven reſpec-
„ te te voeren verhaelt, hen Supplianten heure jaerlykſe wedden,
„ ter ſomme toe als vooren van twintich gulden te augmenteren,
„ en tot dien eynde te verleenen ordonnantie als na behooren, 't
„ welk doende &c. (En was getekent)

„ BLYENBURCH, SPLINTER, A. CATS.

Op de marge ſtont geſchreven.

„ Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedſchap van den
„ Hage collegialiter vergadert weſende, geſien hebbende de Ordon-
„ nantie van de Weeskamer, daerby blykt, dat Weesmeeſters voor
„ heurluyder jaerlykſe wedden genieten en hebben, zulks Schepe-
„ nen van den Hage ſyn genietende, hebben daeromme den Sup-
„ plianten geconſenteert en geaccordeert, conſenteren en accorde-
„ ren henluyden mits deſen, dat Weesmeeſters van den Hage van nu

„ voor-

„ voortaen ſullen genieten elks een wedde van twintich guld. voorſz,
„ ſulks Schepenen van den Hage ſyn genietende, ordonneren den Tre-
„ ſorier van den Hage deſelve betalinge neffens de Magiſtraeten wed-
„ den te doen, en ſal 't eerſte jaer vervallen weſen Meye voorleden, en
„ mits voor 't eerſte overbrengende copye authentycq deſes en heur-
„ luyder quitantie en telken jaer daeraen behoorlyke quitantie ſal ge-
„ leden werden daer en als 't behooren ſal. Aldus gedaen op 't
„ Raedhuys binnen den Hage op den 16. Junii anno 1590.

„ My preſent,
„ was getekent,
„ M. BENNINCK.

„ Alſoe Weesmeeſteren van 's Gravenhage den Schout, Burge-
„ meeſteren, en Gerechte alhier vertoont hebben, datter jegen-
„ woordig ter Weeskamer merkelyke ſommen van penningen di-
„ verſche Weeskinderen aenkomende, ledig ſonder profyt leggen-
„ de ſyn, dewelke by henl. ten oirbaire derzelve kinderen, vol-
„ gende de Inſtructie der Camere aen particuliere perſoonen in de-
„ ſen tyde niet bequamelyk en ſekerlyk en konnen werden beleyt;
„ en dezelve penningen uytſettende op obligatien, 't ſelve contra-
„ rieren ſoude de voorſz Inſtructie, behalven dat Weesmeeſters
„ voornoemt nemende brieven aen met borgtogten en inſertie van
„ hypothecatien, dikwils dezelve conſtituanten, hunne borgen en
„ hypotheken inſuffiſant bevonden werden tot grooten nadeele der
„ reſpective Weeskinderen, verſoekende mitsdien, ernſtelyk Am-
„ pliatie der voorſz Inſtructie, het uytſetten en beleggen van pen-
„ ningen concernerende, SOO IS'T, dat Schout, Burgemeeſteren
„ en Schepenen van 's Gravenhage by advyſe van de Vroetſchappen,
„ daertoe vergadert zynde, amplierende de voorſz Inſtructie der
„ voorſz Weeskinderen, geaccordeert en geauthoriſeert hebben,
„ ſoo als ſy denzelven accorderen en authoriſeren by deſen, der
„ Weeskinderen penningen te mogen uytſetten en beleggen onder
„ betalinge van gewoone intereſſe, op obligatien van de Ontfangers
„ 's Lands van Holland, ſoo generael als particulier, ofte op het Cor-
„ pus van 's Gravenhage, als ook mede op de Ed. Heeren van de
„ vier Collegien van den Hoogen en Provincialen Raden, de Hee-
„ ren van de Rekeninge in Holland, mitsgaders de Burgemeeſters
„ en Regeerders voorſz, mits eerſt en alvoorens daer toe verſoe-
„ kende advys van de naeſte vrienden ofte voogden derzelver re-
„ ſpective Weeskinderen, waermede dezelve Weesmeeſters ſullen
„ mogen volſtaen en overſulks vry weſen, mitsgaders egeene koſten
„ ofte ſchaden verwagten ſullen, ingevalle daerinne namaels eenig
„ gebrek gevicle, 't zy by brand, oorloge, ongeval ofte faulte der
„ voorſz Ontfangers. Aldus gedaen by den Schout, Burgemeeſte-
„ ren, Schepenen en Vroedſchappen van 's Gravenhage, en na 't
„ luyden van de klocke gepubliceert ter puye van 't Raedhuys aldaer
„ op den 18. Julii 1607.

„ By my,
„ was getekent,
„ M. BENNINCK.

„ Ex-

Extract uit de Reſolutie van de Heeren *Staeten van Holland*, inhoudende onder anderen, dat de verlydinge van conſtitutie van renten voor Weesmeeſteren gedaen met hypoteken, van zulken kragt ſal weſen of het voor Schepenen gedaen waere.

„ Op 't vyfde point van de beſchryvinge aengaende die ordre die „ gehouden ſal werden in 't beleggen van de Weeskinderen penning- „ gen op renten, is gereſolveert, dat der Weeskinderen penningen „ in de Steden, daer ſulks by de Burgemeeſters en Weesmeeſters „ goedgevonden werd en insgelyks ten platten lande, ſullen mogen „ uytgeſet werden op renten jegens den penningſeſthien, veerthien „ of uytterlyk jegens den penninck twaelf, met beſprek dat deſelve „ ſes maenden te vooren opgeſegt zynde, zullen moeten werden op- „ gebragt, en dat die geene die deſelve ſal willen loſſen, drie maen- „ den te vooren ſullen moeten inſinueeren; dat ook deſelve pen- „ ningen binnen ſes maenden, nadat de Weeskinderen 25. jaeren „ oud geworden of ten huywelyken ſtaet gekomen ſyn ſullen, moe- „ ten opgeſeyt en die loſſingen van dien verſogt worden, of dat „ daerna deſelve op renten ſullen blyven ſtaen, en dat in de Steden, „ daer dienſtiger bevonden werd die verlydinge ten behoeve van de „ Weeskinderen van de voorſz renten te doen voor Weesmee- „ ſteren, als voor Schepenen, 't zelfde ſal werden gedaen, en 't „ geene alrede voor den ſelven gepaſſeert is en vorder gepaſſeert ſal „ worden, ſal van ſulcken kragt over de goederen in de jurisdictie „ van deſelve Steden gelegen, gehouden worden, als of voor Sche- „ penen de verlydinge ware gedaen, behoudelyk dat Regiſter ap- „ part van de hypothecatien ter Weeskamer gehouden ſal werden, „ en dat daer toe een yegelyk ſal hebben acces, die intereſt door „ de hypothecatie ſoude mogen hebben; en dit alles niet tegenſtaen- „ ſte eenige Placcaeten ter contrarie geëmaneert en in treyn zynde. „ Onderſtond, geſchreven, Geëxtraheert uyt de Reſolutien by de „ Ridderſchap, Edelen en Gedeputeerden van de Steden van Hol- „ land, en Weſtvrieſland, in haer Ed. Vergaderinge Staetswyze „ gehouden in den Hage, beginnende van den 1. tot 12. Septemb. „ 1592. genomen, en daermede bevonden te accorderen, by my,

„ was getekent,

„ C. DE RECHTERE.

EXEMPTIE *van de Weeskinderen penningen, die uyt de Weeskamer geligt geworden op renten, van den* xl. *penning.*

„ SOO is goetgevonden, gewilligt en geconſenteert in de conti-
„ nuatie

„ nuatie van de gemeene middelen en andere contributien, die ge-
„ collecteert en verpagt syn in den voorleden jaere, uytgesondert
„ dat tot voordeel van de Weeskinderen en ten aenzien dat na de
„ ordre van meest alle Weeskameren der Weeskinderen penningen,
„ die daer uyt op renten geligt en gehypothequeert werden, niet ey-
„ gentlyk, maer alleenlyk tydelyk uytgestelt worden, en by de
„ Weeskinderen tot mondige dagen gekomen zynde mogen werden
„ gerepeteert, en dat op haere instantie die afloslinge moet werden
„ gedaen, SOO IS goedgevonden, bewillicht en geconsenteert, dat
„ der Weeskinderen penningen uyt de Weeskameren op renten uyt-
„ gestelt zullen mogen werden, sonder dat van de constitutie en hy-
„ pothecatie van deselve renten den xl. penning sal werden betaelt.
„ Onderstond, Geextraheert uyt de Resolutie van de Ed. Mog.
„ Heeren Staeten van Holland en Westvriesland genomen in haer
„ Ed. Mog. Vergaderinge gehouden in den Hage van den 29. No-
„ vemb tot den 21. Decemb. in den jaere 1612. En is dese na
„ collatie daer jegens gedaen, daer mede bevonden te accorderen
„ op den 15. Januarii 1613. By my,

„ was getekent,

„ A. DUYK.

Nadere AMPLIATIE op de Ordonnantie van de Weeskamer.

„ SCHOUT, BURGEMEESTEREN en SCHEPE-
„ NEN van 's Gravenhage gehoort hebbende het versoek van Wees-
„ meesteren derzelver Stede, om te hebben Ampliatie op hunlie-
„ der Instructie nopende het uytsetten van penningen de Weeskin-
„ deren toebehoorende en jegenwoordich in goede quantiteyt ter
„ voorsz Weeskamere ledig leggende, vermits de obligatien soo op
„ 't Comptoir Generael als de particuliere Comptoiren van de ge-
„ meene Middelen in Holland tot soo hoogen opgeld van seven en
„ acht ten hondert moeten werden aengekogt, en by deselve Comp-
„ toiren geen gelden van nieuws werden genegotieert; hebben by
„ eenparig advys van de Vroetschap, daertoe expresselyk vergadert
„ geweest zynde, de voorsz Weesmeesteren geauthorisseert, zoo de-
„ selve geauthorisseert werden mits desen, omme soo wel op het
„ Comptoir van den Ontfanger Generael der Vereenigde Neder-
„ landen, als op de respective Comptoiren van Holland, het Cor-
„ pus deser Stede en de Societeit, der Weeskinderen gelden te mo-
„ gen beleggen, en dat deselve daer mede sullen mogen volstaen,
„ sonder des aengaende eenigzins aensprekelyk te weesen, soo wan-
„ neer, (dat God verhoede) by brand, oorlog of eenig ander on-
„ geval daer aen eenige schade soude mogen werden geleden. Al-
„ dus gedaen op den 1. Februarii 1686. Onderstont,

„ My present Secretaris,

„ was getekent,

„ ANTHONI DE VEER.

By wie Weesmeesteren aangestelt werden.

De Weesmeesteren, die eerst vier, dog daarna ingevolge van de Ordonnantie van den jaare 1513. drie in getal waren, wierden by de opregtinge van de Weeskamer, volgens het meergemelde Octroy van Hertog *Philips van Bourgondie* door de Magistraat van den Hage aangestelt. Maar alzoo na verloop van eenige jaaren den Haag door de geduurige troubelen en oorlogen zeer verarmt en alzoo grootelyks tot verval was geraakt, zoo is zedert de verkiezing niet alleen van Weesmeesteren, maar ook van de Regenten der onderscheide Godshuizen by den Stadhouder of in zyne afwezentheid by den President van den Hove van Holland gedaan; (*a*) tot dat Haar Ed. Groot Mog. in den jaare zestienhonderd drie en vyftig, die van den Hage, op hun verzoek, weder hebben gelieven te begunstigen met een nieuw Octroy, en alzoo hen te herstellen in hun oud regt en bezit van zelf de Weesmeesteren ter Weeskamere te mogen aanstellen en verzorgen. Welk Octroy wy onder het Hooftdeel van de Privilegien en Handvesten ter zyner plaatze zullen opleveren. Ondertusschen moeten wy alhier nog eene zaak aanmerken, te weeten, dat de Magistraat in hun vertoog-schrift onder de middelen tot bekominge van 't meergemelde Octrooi, als iets byzonders, ter nederstellen, „ dat Weesmeesteren over den Hage niet alleen worden „ gestelt, omme simpelyk te staen over het hooren en sluyten van „ rekeningen by administrateurs der Weeskinderen ofte der Innocenten goederen, alhier respectivelyk gedaen werdende, gelyk in „ andere Steden en plaetsen veel al alleenlyk werd gedaen; maer „ dat zyluiden der voorsz Weeskinderen en Innocenten goederen „ tot deszelfs minste koste en meeste oirbaer en voordeel, zelfs zyn administrerende, en daer vooren ook, dat te noteren staet, van den „ Hage een jaerlykse recognitie zyn genietende en de Secretaris, „ die by de Magistraet ten dienste van de Weeskamer haer werde „ bygevoegt en gestelt, uyt 's Haegse middelen en Thesaurie „ ook werde gegageert. Ende opdat de voorsz goederen des te beter en bequamelyker zouden werden beheert, zoo wierd by Weesmeesteren op approbatie en goedkeuringe van Heeren Burgemeesteren als Opper-Weesmeesteren op zekere Instructie daartoe aangestelt een bequaam persoon met den titel van *Rentmeester Generaal van alle de goederen en penningen ter Weeskamer berustende.* Gelyk dan onder anderen in den jaare zestien honderd negen, invoegen als vooren daartoe wierde gecommitteert *Jan Jacobsz van Wouw*, welkers commissie en Instructie ons ter hand gekomen zynde, wy dienstig geoordeelt hebben alhier op te geven.

Een Rentmr. Generaal van der Weeskinderen goederen.

Deszelfs Commissie en Instructie.

„ Alsoe tot gerief van de Weeskamer van 's Gravenhage, tot „ soulagement en ontlastinge van de Heeren Weesmeesteren, mits„ gaders tot proffyte van de onmondige en onbejaerde Weeskinde„ ren, die haere goederen ter voorsz Weeskamere berustende heb„ ben, noodelyk een bequaem persoon tot Rentmeester-Generael „ van alle de penningen ter Weeskamer berustende werde gestelt „ en gecommitteert; SOO IS'T, dat de Heeren Weesmeesteren „ op

(*a*) Zie het 2de Artik. van de Provisionele Instructie voor Burgemeesteren van den 6. Julii 1560. hierna te vinden *Num.* XLVII.

„ op het goet rapport henluyden gedaen van de bequaemheyd, ge-
„ trouwigheyd en goede qualiteit van *Jan Jacobſz van Wouw*, zoon
„ van *Jacob Corneliſz van Wouw*, oud-Burgemeeſter alhier, en hem
„ volkomentlyk vertrouwende op zyne neerſtigheyd en experientie,
„ den ſelven *Jan Jacobſz van Wouw* op 't welbehagen van de Hee-
„ ren Burgemeeſters van 's Gravenhage als Opper-Weesmeeſteren
„ geſtelt en gecommitteert hebben, ſtellen en committeren by de-
„ ſen tot den ontfank en adminiſtratie der voorſz Weeskinderen
„ goederen, geven denſelven volkomen macht, en auctoriteit de
„ pagten, renten en andere inkomſten van dien te maenen, innen,
„ ontfangen en executeren na Weeskamers regt, daer af zyne brie-
„ ven van recepiſſen en aſſignatien te geven, dewelke betalingen
„ ſtrecken en valideren ſullen, en dit alles na de articulen in de In-
„ ſtructie hierna verklaert.

„ Eerſt ſal de voorſz Rentmeeſter-Generael gehouden ſyn ſuffi-
„ ſante cautie te ſtellen voor alle zyne adminiſtratien in handen van
„ de Heeren Burgemeeſteren van 's Gravenhage ende tot contente-
„ ment van de Heeren Weesmeeſteren in der tyd.

„ De Rentmeeſter voornoemt en ſal ook niet vermogen eenige
„ landen, huyſen of tienden te verhuuren, te verkoopen of in erf-
„ pagte uytteſetten, dan met expres conſent van de Heeren Wees-
„ meeſteren voornoemt. Ende ſal hem mede hebben te reguleren
„ na de conditien en voorwaerden, die met advys van de Heeren
„ Weesmeeſteren ſullen werden gemaekt.

„ Zal mede gehouden ſyn alle jaere ofte tot vermaninge, te doen
„ rekeninge, bewys en reliqua aen handen van de Heeren Wees-
„ meeſteren in der tyd weſende.

„ Zal insgelyks niet vermogen eenige penningen uytteſetten, be-
„ leggen ofte betalen, dan by ordonnantie van de Heeren Wees-
„ meeſters voornoemt.

„ De Rentmeeſter en ſal mede ſelfs egeene penningen mogen lig-
„ ten ofte tot ſynen profyte mogen op rente houden.

„ Dog ſal wel vermogen ſorge te dragen, dat alle ordinaris ren-
„ ten of laſten, ſtaende op der Weeskinderen goederen, by quitan-
„ tie van de eygenaers derzelver werden betaelt.

„ Maer de extraordinaire laſten ſal deſelve niet vermogen te be-
„ talen, dan by ordonnantie van de Heeren Weesmeeſteren voor-
„ noemt.

„ De Rentmeeſter ſal hebben en genieten den dertigſten penning
„ van ordinariſſe jaerlicxze innekomen, en den feſtigſten penning
„ van de Capitaelen ofte afgeloſte penningen, mitsgaders van de
„ cuſſingen.

„ In 't ontfangen en uytgeven van de penningen gekomen van de
„ voorſz Weeskinderen goederen ſal hy gehouden ſyn hem te re-
„ guleren, na de Placcaeten en Ordonnantien by de Ed. Mog. Hee-
„ ren Staeten alrede daerop gemaekt en nog te maeken.

„ Indien den Rentmeeſter eenige ſwarigheden voorquamen in 't
„ bedienen van ſyn ampt, zal 't zelve de Heeren Weesmeeſteren
„ hebben aen te dienen, om by henl. daerop gedaen en geordon-
„ neert te werden na behooren.

„ Item indien namaels bevonden werde, dat tot meerder dienſte
„ van de Weeskamer voornoemt, deze Inſtructie ſoude dienen ver-
„ andert, vermeerdert of vermindert te werden, ſal 't ſelve ſtaen
„ tot diſpoſitie en believen van de Heeren Weesmeeſteren, en dat
„ met conſent van de Heeren Burgemeeſteren als Opper-Wees-
„ Meeſteren.

„ Alſoo Weesmeeſteren van 's Gravenhage goedgevonden heb-
„ ben op het welbehagen van Burgemeeſters als Opper-Weesmee-
„ ſteren te committeren tot Rentmeeſter-Generael over der Wees-
„ kinderen goederen *Jan Jacobſz van Wouw* zoone van *Jacob Cor-*
„ *neliſz van Wouw*, Oud-Burgemeeſter alhier, volgens de ſchrifte-
„ lyke Inſtructie denſelven tot dien eynde verleent; SOO IS'T,
„ dat de voorſz Burgemeeſteren geinformeert zynde van de legali-
„ teyt van den perſoon van den voorn. *Jan Jacobſz van Wouw*,
„ de voorſz. ſyne Commiſſie met alle gevolgen en Articulen van
„ dien geapprobeert en geratificeert hebben, approberen en ratifi-
„ ceren by dezen. Gedaen ter Camere van Burgemeeſteren van
„ 's Gravenhage op den 7. Septemb. 1609.

„ My jegenwoordig,

„ was getekent,

„ H. A. VAN ZUYDERVLIET.

By wie tans de goederen der Weeskinderen werden geadminiſtreert.

Des niet tegenſtaande al het vooren verhaalde, zoo zyn wy nogtans onderregt, dat 'er zedert het bekomen van het bovengemelde Octroy nooit een zodanige Rentmeeſter is aangeſtelt geworden, maar dat alle de goederen en penningen ter Weeskamer beruſtende, 't eenemaal zyn gelaaten onder de beheeringe en adminiſtratie van de drie of vier Weesmeeſteren in der tyd, en dat ook overzulks dezelve goederen ter hunne verantwoordinge ſtaan.

De Magiſtraat niettemin in agt nemende het waare belang der Weezen, en wel inzonderheid dat dezelve niet onbeheert en buiten voogdye zouden blyven, heeft, ten eynde de Weesmeeſteren eensdeels ten vollen kenniſſe zouden hebben, of en hoe verre de Weeskamer alhier by teſtamenten of andere actens van uiterſte wille uitgeſloten zy, en ten anderen datze ook volkomen verzekert konnen weezen, van de opregte meeninge der voogden in 't aanvaarden van den laſt der voogdye, hen by den overleden opgelegt, goedgedagt by wyze van Ampliatie (*b*) op de Inſtructie van de voorſz Weeskamer, daar ontrent deze navolgende voorzieninge te doen.

(*b*) Te vinden onder de gedrukte Keuren en Ordonnantien van 's Gravenhage in 4to. *pag.* 403.

Ex-

Extract uyt de Reſolutien by Schout, Burgemeeſteren en Schepenen van 's *Gravenhage* genomen.

Den 27. Maart 1719.

„ Wyders is gelezen het Concept-Ampliatie op de Inſtructie van „ de Weeskamer alhier, raekende de Regiſtrature van de ſecluſien „ van dezelve Weeskamer, by teſtamenten of andere actens ge- „ daen, en daer over gedelibereert ſynde, is het zelve Concept- „ Ampliatie gearreſteert, gelyk hetzelve gearreſteert word mits „ dezen, als volgt; onder conditie nogtans, dat indien de voorſz Hee- „ ren Weesmeeſteren, over de executie van deſelve ofte anderzints „ eenige zwarigheden mogten reſcontreren, dezelve nietwes zullen „ mogen doen ofte ondernemen, als met voorgaende communicatie „ van Heeren Burgemeeſteren.

Volgt de voorſz gearreſteerde AMPLIATIE.

„ Zoo wanneer bevonden werd, dat by Teſtament of Codicille „ van de ouders of andere nabeſtaende, eenige Voogd of Voog- „ den over haere minderjaerige erfgenamen waren geordonneert „ ende daer by uytdrukkelyk gediſponeert, dat de regeeringe van „ haere Weeskinderen, en de adminiſtratie van derzelver goede- „ ren zullen blyven by dezelve, zonder dat den Staet of Inventaris „ daervan overgelevert zal werden ter Weeskamer, zoo zullen in „ dien gevalle de voornoemde aengeſtelde Voogden, het zy Vader „ of Moeder, of wie het ook zoude mogen wezen, dewelke by „ uitterſte wille alzoo zullen zyn geordonneert, gehouden zyn bin- „ nen veerthien dagen, nadat de voornoemde uitterſte wille tot hae- „ re kenniſſe gekomen zal zyn, ter Weeskamer te leveren, om „ aldaer geregiſtreert ende bewaert te werden tot ontlaſtinge van „ Weesmeeſteren, Extract Authenticq van alle zodanige Clauſulen, „ by dewelken invoegen als vooren, noopende de Voogdye is ge- „ diſponeert, ende dienvolgende de regeeringe en adminiſtratie van „ Weeskinderen perſoonen en goederen, mitsgaders het leveren „ van Staet en Inventaris geordonneert is ende zulcx of de Wees- „ kamer in 't geheel of ten deelen is uytgeſloten; voor welke Re- „ giſtrature ter Weeskamer zal werden betaelt,

„ *Voor de Weesmeeſteren twaelf ſtuyvers.*
„ *Voor den Secretaris twaelf ſtuyvers.*
„ *En voor den Kamer-bewaerder vier ſtuyvers.*

„ Ende zullen wyders de Voogden 't voornoemde Extract ter ka- „ mer overleverende, gehouden wezen aldaer te verklaeren, dat „ zyluyden den laſt van de Voogdye hen by den overledene opge-

„ legt, hebben aengenomen, op dat daer van mede regiſtratuure ter
„ plaetze ende ten eynde als vooren mag werden gedaen, ten koſten
„ van de Weeskinderen.

„ Ende zullen ook geen Notariſſen hen onderwinden mogen, te
„ treeden in eenige beſoignes van Sterfhuyſen of Erfeniſſen, daer-
„ inne Weeskinderen of andere toezigt behoevende perſoonen deel-
„ pligtig zyn, ten zy dezelve alvoorens gebleken zy, dat de voor-
„ noemde Weeskamer is uytgeſloten, ende alzoo Voogden aenge-
„ ſtelt zyn.

„ Ende ten eynde Weesmeeſteren te beeter kenniſſe mogen heb-
„ ben van 't afſterven, zoo zullen de begraefnis-Bidders gehouden
„ zyn, om de veerthien dagen ter Weeskamer te brengen een lyſt
„ van alle de perzoonen, welke tot dien dage in Kerke of Kerk-
„ hoven alhier begraeven zyn, met den naem en woonſtede van de
„ overleden. Aldus gearreſteert by de Weth dato als vooren.

„ Accordeert met de voorſz Reſolutie.

„ (was getekent,)

„ MICHIEL TEN HOVE.

NAAM-

NAAM-LYSTE DER WEES-MEESTEREN VAN 'sGRAVEN-HAGE.

1480.
Jooſt Willemſz.
Jan Duyker.
Jan Duycke.
Berthelmeus Pieterſz.
1482.
Jan van Naerden.
Pieter Gerritszoon.
Jan Duyl Gilliszoon.
1484.
Jan Huge.
1485.
Jan Duycke.
Mees Pieterſz.
Jooſt Willemſz.
1493.
Adriaen Michielſz.
Arent Pieterſz.
Jan van Montfort.
Cornelis Hendrikſz Nachtegael.
1494.
Jan Huge.
Claes van Dam.
Adriaen Arentſz.
Cornelis Zybrantſz.
Pieter Bertouw.
1499.
Pieter Baerte.
Claes de Milde.
Jacob Stalpert.
Jooſt Willemſz.
1512.
Claes Willemſz.
Jacob Adriaenſz Stalpert, *Oud-Schepen.*
Gerrit Bruynszoon.
1513.
Claes Willemſz.
Jacob Adriaenſz Stalpert.
Claes Harmanſz.
1515.
Claes Willemſz.
Dirk Duym Janſz.
Jan Bruynſz.
1516.
Claes Willemſz.
Gerrit Bruynſz, *Vroedſchap.*
Claes Harmanſz.
151 .
Claes Harmanſz.
Dirk Duym Janſz.
Bertelmees Henricxz.
1518.
Arent Pieterſz.
Dirk Janſz Duyck.
Willem Jacobſz.
1519.
Arent Pieterſz.
Willem Jacobſz.
Warmbrecht Willemſz.
1520.
Arent Pieterſz.
Jan Bruynſz.
Warmbrecht Willemſz.
1521.
Willem Jacobſz.
Adriaen Jacobſz.
Willem Meeſſe.
1522.
Dirk Deym Janſz.
Jan Splinter Claeſz.
Willem Franſz zonder Dank (*a*).
1523.
Dirk Deym Janſz.
Jan Ramaeker.
Willem Meeſſen.
1524.

(*a*) Deze had weinig tyds te vooren het Bailliuſchap en Schout-ampt van den Hage bedient: zie van hem in de lyſte der Bailliuwen, *pag.* 35. en 36.

1524.
Jan Ramaeker.
Willem Meeſſen.
Willem Franſz zonder Danck.
1525.
Arien Gerritſz.
Willem Meeſſen.
Willem Franſz zonder Dank.
1526.
Arent Pieterſz.
Arien Jacobſz.
Jan Ramaeker.
1527.
Pieter Pieterſz.
Adriaen Claeſz de Milde.
Maerten Adriaenſz.
1528.--1530.
Huych Arentſz.
Philips Marcelis.
Martyn Adriaenſz.
1531.
Philips Marcelis.
Martyn Adriaenſz.
Cornelis Janſz van Montfort.
1532.--1533.
Cornelis Janſz van Montfort.
Gysbert Dirſz Cammaker.
Martyn Adriaenſz.
1534.--1535.
Cornelis Janſz van Montfort.
Joris Jacobſz.
Martyn Adriaenſz.
1536.--1537.
Cornelis Janſz van Montfoert.
Joris Jacobſz.
Kors Pieterſz van der Beek.
1538.
Kors Pieterſz van der Beek.
Maerten Adriaenſz.
Mr. Jan Plumeon (*b*).
1539.
Kors Pieterſz van der Beek.
Mr. Jan Plumeon.
Hillebrant Aelbrechtſz.
1540.--1541.
Mr. Jan Plumeon.
Hillebrant Aelbrechtſz.
Nicaſius Anthoniſz van Flory.
1542.
Kors Pieterſz van der Beek.
Mr. Jan Plumeon.
Dirk van Leeuwen.
1543.
Kors Pieterſz van der Beek.
Hillebrant Aelbrechtſz.
Mr. Jan Plumeon.
1544.
Kors Pieterſz van der Beek.
Mr. Michiel Claeſz.
Mr. Jan Plumeon.
1545.
Kors Pieterſz van der Beek.
Mr. Jan Plumeon.
Otto van Malſen (*c*).
1546.
Mr. Jan Plumeon.
Mr. Michiel Claeſz.
Otto van Malſen.
1547.
Mr. Michiel Claeſz.
Otto van Malſen.
Mr. Arent Huygen.
1548.--1549.
Otto van Malſen.
Mr. Arent Huygen.
Cornelis Symonſz.
1550.
Otto van Malſen.
Cornelis Symonſz.
Willem van der Criep Pieterſz.
1551.--1553.
Otto van Malſen.
Willem van der Criep Pieterſz.
Kors Pieterſz van der Beek.
1554.--1556.
Otto van Malſen.

Wil-

(*b*) Hy was te gelyk Secretaris van den Hage, als te zien is in de lyſte der Klercken, &c. mede hiervooren geplaatſt, *pag.* 182.

(*c*) Deze was Secretaris van den Hove van Holland, en maakte mitsdien zwaarigheid om 't Weesmeeſterſchap te aanvaarden, uit vreeze dat hy daardoor zoude komen te verliezen de Privilegien en Voorregten, den Suppoeſten van denzelven Hove competerende; Weshalven het gemelde Hof hem de volgende acte van *non-prejuditie* verleende:

„ Alſoo onlangs leden by den Hove van Hollant geordineert es *Otto van Malſen* „ Secretaris van den ſelven Hove mede te weſen Weesmeeſter van den Hage, SOE „ E.S 't zelfde nochtans gedaen op conditien en met expreſſe voorwaerden, dat 't „ ſelfde tot geenen tyde weſen en ſal, genomen of getrocken worden tot prejuditie „ ofte verminderinge van de Vryheyt denſelven *Otto van Malſen* als Secretaris en „ Suppooſt van den Hove voerſz competerende, en dat hy dezelve zyne vryheyt „ ſal blyven behoudende en genietende, ſoe dat behoert. Gedaen in den Hage den 19. February XVC. XLIV. (*ſt. Cur.*) Geëxtraheert uit het eerſte Memor. van J. van Dam *fol.* 94. *verſo.*

Willem Pieterſz van der Cryep.
Jooſt Jacobſz, *Goudſmit.*
Daniel Janſz, *Secretaris van de Weeskamer* (*d*).

1557.--1558.

Otto van Malſen.
Willem Pieterſz van der Cryep.
Dirk van Alkemade.

1559.--1562.

Dirk van Alkemade.
Pieter van Halmele.
Mr. Mattheus Vierlinck.

1563.--1564.

Dirk van Alkemade.
Mr. Mattheus Fierlinck.
Dirk van der Moele.

1565.

Mr. Mattheus Fierlinck.
Philips van Uytwyk, *Secretaris 's Hoofs van Holland.*
Claes van Dam.

1566.

Mr. Mattheus Fierlinck.
Mr. Jacob Bel.
Mr. Jan Purtyck, *Extraordinaris Secretaris van den Hove.*

1567.--1568.

Mr. Mattheus Fierlinck.
Mr. Jacob Bel.
Mr. Jooſt van Dam.

1569.

Mr. Mattheus Fierlinck.
Mr. Jooſt van Dam.
Gerrit Allertſz.

1570.

Jooſt van Dam, *Secretaris 's Hoofs van Holland.*
Gerrit Allertſz.
Claes van Dam.

1571.--1572.

Jooſt van Dam.
Jacob Willemſz van Dorp.
Jan Janſz Hemelaer.

1573.

Zyn geen Weesmeeſters geſtelt geweeſt, overmits den twiſt die in Holland was.

1574.

Mr. Auguſtyn van Teylingen.
Dirk Pacuw.
Barent Janſz.

1575.--1576.

Huge de Groot, (*e*) *Secretaris 's Hoofs van Holland.*
Chriſtoffel Cornelis van Mierop.
Vrederik Vrederixz, *Lakenkooper.*

1577.--1578.

Huge de Groot.
Mr. Jan van Treſlong.
Jacob Willemſz van Dorp.

1579.

Huge de Groot.
Mr. Jan van Treſlong.
Adriaen Willemſz van der Cryep.

1580.

Huge de Groot.
Joeſt Jacobſz van Hogenhouck.
Adriaen Screvelſz.

1581.

Huge de Groot.
Joeſt Jacobſz van Hogenhouck.
Frederik Vrederikſz.

1582.

Joeſt Jacobſz van Hogenhouck.
Pieter Janſz Kinderen.
Ludolf Michielſz.

1583.

Pieter Janſz Kinderen.
Ludolf Michielſz.
Dammas Goudt.

1584.

Pieter Janſz Kinderen.
Hendrick Janſz.
Jan Corneliſz Colyn.

1585.

Pieter Janſz Kinderen.
Vrederik Vrederikſz van Elburg.
Willem van Berendrecht.

1586.

Pieter Janſz Kinderen.
Willem van Berendrecht.
Jacob Corneliſz, *in de Wildeman.*

1587.

Pieter Janſz Kinderen.
Willem van Berendrecht.
Henrick Janſz.

1588.

Willem van Berendrecht.
Cornelis van Blyenburgh.
Pieter van Treſlong.

1589.

Pieter Janſz Kinderen.

Cor-

(*d*) Vermelt in twee Cuſtumen van den Hage No. XXIII. *pag.* 23. en LXXXIV. *pag.* 69. werdende in de eerſtgemelde Coſtume van den jaare 1554. mede genoemt *Cornelis van Aicken*, thans Schepen en *eertyds Weesmeeſter van den Hage*, die egter in deze lyſt niet gevonden werd.

(*e*) Zyn naam was eigentlyk *Hugues de Groote*, en was een Vlaminger. Hy wierd in 1548. Secretaris Surpernumerair van den Hove van Holland.

Cornelis van Blyenburgh.
Pieter van Treſlong.
1590. (*f*).
Pieter Janſz Kinderen.
Cornelis van Blyenburgh.
Anthonis van Cats, *Oud-Schepen.*
1591.
Frederik van Aelburg.
Cornelis van Blyenburg.
Hendrik Janſz Nobel.
1592.
Frederik van Aelburg.
Willem van Berendrecht.
Johan van Rimere.
1593.
Willem van Berendrecht.
Johan van Rimere.
Cornelis Wielant.
1594.
Willem van Berendrecht.
Jacob de Jonge.
Dominicus Boot.
1595.--1596.
Johan van Rimere.
Dominicus Boot.
Guerard Quirynſz (*g*).
1597.
Johan van Rimere.
Guerard Quirynſz.
Thomas Caſſiopyn.
1598.
Johan van Rimere.
Thomas Caſſiopyn.
Adriaen Screvelſz.
1599.
Adriaen Screvelſz.
Thomas Caſſiopyn.
Jacob Cornelisſz, *in de wilde zee.*
1600.
Thomas Caſſiopyn.
Jacob de Jonge.
Jan Janſz Cocq, *Oud-Schepen.*
1601.
Jacob de Jonge.
Jan Janſz Cocq.
Guerard Quirynſz.
1602.
Jacob de Jonge.
Guerard Quirynſz.
Jan Janſz Cocq.
1603.
Jacob de Jonge.
Hendrik Moons.
Mr. Jan Quartelaer.
1604.--1606.
Jacob de Jonge.
Hendrik Moons.
Adriaen Screvelſz.
1607.
Jacob de Jonge.
Hendrik Moons.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
1608.
Hendrik Moons.
Jacob Cornelisſz, *in de wilde zee.*
Pieter van Treſlong.
1609.
Jacob Cornelisſz van Wouw.
Hendrik Moons.
Jacob de Jonge van Baertwyk.
1610.--1613.
Jacob de Jonge.
Hendrik Moons.
Jan Janſz Wolf.
1614.
Jacob de Jonge.
Hendrik Moons.
Jacob Direxz van Ceulen.
1615.--1616.
Jacob Direxz van Ceulen.
Jacob Cornelisſz van Wouw.
Govert Jacobſz van Duynen.
1617.
Jan Janſz Cocq.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Jan Hendrikſz Nobel.
1618.
Jan Janſz Cocq.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Claes Cornelisſz.
1619.--1620.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Leonard Ketting.
Francois van Geesdorp.
1621.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Francois van Geesdorp.
Salomon Michielſz Soetens.
1622.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Francois van Geesdorp.

Mr.

(*f*) Onder een requeſt by Weesmeeſteren aan de Magiſtraat van den Hage gepreſenteert in Mei 1590. om te hebben gelyke wedde als Schepenen, vind men de volgende naamen, *Blyenburg*, *Splinter*, *A. Cats*, zie hiervooren *pag.* 206.

(*g*) In een oude Coſtuim van den Hage, gedagtekent den 16. Septemb. 1602., vind men hem genoemt *Geurandt Geurynſz*, en getituleert *oud-Burgemeeſter* van den Hage en jegenwoordig Weesmeeſter. Zyn naam is eigentlyk *Everart Quirynſz.*

Mr. Louis van Kinſchot.
1623.--1625.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Mr. Louis van Kinſchot.
Jan Claeſz Splinter.
1626.
Mr. Louis van Kinſchot.
Jan Janſz Cocq, *oud-Burgemr.*
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
1627.--1632.
Jan Janſz Cocq.
Mr. Adriaen van Aſſendelft.
Michiel de Willem.
1633.--1636.
Jan Janſz Cocq.
Michiel de Willem.
Francois van Geesdorp.
1637.--1638.
Francois van Geesdorp.
Michiel de Willem.
Pieter Stalpert van der Wiele.
1639.
Francois van Geesdorp.
Michiel de Willem.
Nicaſius Hanneman, *Burgemr.*
1640.--1642.
Francois van Geesdorp.
Michiel de Willem.
Aelbert Boſch, *oud-Burgemr.*
1643.--1645.
Francois van Geesdorp.
Michiel de Willem.
Johan van Wouw.
1646.
Francois van Geesdorp.
Michiel de Willem.
Mr. Willem van der Goes.
1647.
Francois van Geesdorp.
Michiel de Willem.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
1648.
Francois van Geesdorp.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Bartholomeus Boſch.
1649.
Francois van Geesdorp.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Aelbert Boſch.
1650.--1652.
Aelbert Boſch.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Mr. Willem van der Does.
1653.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Mr. Willem van der Does.
1654.
Mr. Johan Halling, *oud-Burgemr.*
Mr. Willem van der Does, *oud-Schepen.*
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
1655.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Thomas Cletcher.
1656.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Cornelis Splinter.
1657.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Mr. Maximiliaen van Bekerke.
Dirk van der Liſſe.
1658.
Cornelis Jacobſz van Wouw.
Johan van der Houve.
Mr. Johan van Banchem.
1659.
Mr. Jacob van der Does.
Mr. Nikolaes van Rhyn.
Johan Maes.
1660.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Johan Maes.
Mr. Johan van Hove.
1661.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Cornelis Couwenburg van Belois.
Mr. Nikolaes van der Haer.
1662.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Corn. Couwenburg van Beloys.
Johan Maes.
1663.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Corn. Couwenburg van Beloys.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
1664.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Corn. Couwenburg van Beloys.
Willem Donker.
Pieter van Groenevelt.
1665.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Corn. Couwenburg van Beloys.
Pieter van Groenevelt.
Johan Maes.
1666.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Corn. Couwenburg van Beloys.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Ewout Brandt.
1667.
Mr. Nicolaes van Rhyn.

Corn. Couwenburg van Beloys.
Dr. Johan van den Hove.
Willem Donker.
1668.--1669.
Mr. Nicolaes van Rhyn.
Corn. Couwenburch van Beloys.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Nicaſius van Zoutelande.
1670.
Dr. Johan van den Hove.
Mr. Nicaſius van Zoutelande.
Mr. Johan van Duinen, *oud-Burgemr.*
1671.
Mr. Pieter Stalpert van der Wiele.
Mr. Johan van Zoutelande.
Simon Brandt.
1672.
Mr. Johan Halling.
Simon Brandt.
Mr. Engelbert Graswinkel.
1673.
Simon Brandt.
Mr. Engelbert Graswinkel.
Mr. Gaſpar van der Haar.
1674.--1675.
Simon Brandt.
Mr. Gaſpar van der Haer.
Mr. Adriaen Houttuyn.
1676.
Simon Brandt.
Mr. Gaſpar van der Haer.
Mr. Hendrik Pots.
1677.--1680.
Simon Brandt.
Mr. Hendrik Pots.
Marcellus Bruyneſteyn.
1681.--1683.
Mr. Hendrik Pots.
Marcellus Bruyneſteyn.
Mr. Jacob van Wouw.
1684.
Marcellus Bruyneſteyn.
Mr. Jacob van Wouw.
Francois Louis van der Wiele.
1685.--1689.
Mr. Jacob van Wouw.
Francois Louis van der Wiele.
Mr. Dirk de Cocq van Nerynen.
1690.--1692.
Mr. Jacob van Wouw.
Mr. Dirk de Cocq van Nerynen.
Herbert Comans.
Jacob Boſch, *Secretaris.*
1693.--1694.
Mr. Dirk de Cocq van Nerynen.
Herbert Comans.
Mr. Hendrik Pots.
1695.--1696.
Mr. Hendrik Pots.
Herbert Comans.
Mr. Johan Emants.
1697.
Herbert Comans.
Mr. Johan Emants.
Mr. Adriaen van Spierinxhouck.
1698.--1707.
Herbert Comans.
Mr. Johan Emants.
Marcellus Bruyneſteyn, *oud-Schepen.*
1708.
Herbert Comans.
Mr. Johan Emants.
1709.--1712.
Herbert Comans.
Mr. Johan Emants, *Eſſayeur Generael.*
Mr. Pieter van Wouw.
Nikolaes van der Beek.
Mr. Pieter Brandt, *Secretaris.*
1713--1719.
Mr. Johan Emants.
Mr. Pieter van Wouw.
Nicolaes van der Beek, *obiit.*
1720.--1732.
Mr. Johan Emants, *doed afſtand in Febr.* 1733.
Mr. Pieter van Wouw.
Mr. Govert van Perſyn.
Anthony Pieterſon, *Secretaris* 1724.
1733.--1737.
Mr. Pieter van Wouw, *doed afſtand in Maart* 1737.
Mr. Govert van Perſyn.
Mr. Johan Daniel Ruymvelt, *overl. den* 21. *Maart* 1737.
Mr. Marcellus Emants.
1737.--17. . .
Mr. Govert van Perſyn.
Mr. Marcellus Emants.
Mr. Pieter van Wouw.

XXXIII. HOOFTSTUK.

Van het zegel van 's Gravenhage, *en de zegelinge aldaar, mitsgaders van het wapen derzelve ſtede.*

'T ZAL wel ligt, met den eerſten opſlag, eenigen onzer Leezers vreemd konnen voorkomen, dat wy ſchynen een geheel Hoofdſtuk te willen geven aan eene zaak, welke zy miſſchien denken zouden op eene bladzyde te konnen plaatzen. Maar wy houden ons verzekert, datze zoo niet zullen oordeelen, wien bekend is 't gewigt der zegelingen, zedert zeven en agt honderd jaaren herwaarts. Om dat 'er in die tyden, buiten de zoo genaamde Geeſtelyken, weinige waren, die ſlegts hunnen naam konden ſchryven; ſproot het daaruit, dat genoegzaam alle Amptenaaren, die de pen moeſten voeren, Geeſtelyke perzoonen waren, als *Canceliers*, *Griffiers*, *Clerken*, namaals genoemt *Secretariſſen*, dat men nu, om quanzuis zuiver Duitſch te gebruiken, *Geheimſchryvers* vertaalt; maar dat daarentegen de *Zegelaars* of *zegelbewaarders*, juiſt geene Geeſtelyken waren, en dat ampt (ſchoon al veel gelaaten aan den Cancelier,) ook wel was in handen van hooge werreldlyke Stands-perzoonen, die mede waren van den Raade der Vorſten. Men begrypt ook ligt, dat in die tyden, waarin de zoogenaamde Ridderſchap, boven maate en buiten rede, in top van eere wierd opgevyzelt, ten dien opzigte iets zonderlings heeft konnen inkruipen. Waarom men ook vind, dat die affchriften van de oorſponkelyke Charters van Giften, van Hantveſten, en andere gewigtige handelingen, die men dugte, dat door toevallen zouden konnen verlooren gaan, *Vidimus* genaamt, om dat die de affchrift verleent, gewoon is te betuigen, dat hy zelf die gezien en geleezen heeft, niet alleen door Collegien en Magiſtraaten, maar ook door Geeſtelyken of Ridders gegeven wierden, met aanhegting, of zomtyds met opdrukking van hun zegel; en met meer of min naaukeurige beſchryvinge van het zegel, 't geen aan de acte, waar van het *Vidimus* verleent wierd, gehangen, of daarop gedrukt was, 't geen zedert op quam. En waarby het in opzigte van groote Heeren, Staaten of magtige ſteden in het vervolg niet bleef.

Rede waarom tot de verhandeling van het zegelen een afzonderlyk en breed Hoofdſtuk gemaakt is.

De Amptenaars, die de pen moeſten voeren, waren meeſt al Kerkelyken.

De Zegelaars of zegelbewaarders juiſt niet.

Iets van de afſchriften genaamt *Vidimus*.

Maar gelyk het aanhangen of ook het opdrukken van een zegel, op verre na zoo zeker niet bewyſt, dat die geene, wiens zegel aan een handeling gevonden werd, by het verlyden van de acte is tegenwoordig geweeſt; en groote Vorſten egter hunne zegels, die, 't zy van goud, 't zy van zilver, of van lood, vry zwaar waren; niet altoos konden by zig hebben, vond men ook uit, buiten dat eigentlyke van ouds gebruikte zegel, waaraan de naam van 't *groot zegel*

Waar door de verſcheide zoorten van zegels opgekomen zyn.

Benaminge der voornaamſte zoorten van Zegels.

kleefde, andere zoorten van zegels in te voeren. Des had men een *heimelyk zegel*, een *zegel ten zaaken*, een *klein zegel* of *ſignet*, *contra-* dat is *tegen-zegel*, een *zegel tot de Leenen*, anders *Leen-zegel*, genoemt, en een *Cachet*. Die in onderſcheidene gelegentheden, en geenzints met eenerlei inzigt gebruikt wierden.

De mindere Vorſten volgden daarin 't voorbeeld der magtigſten.

Terwyl die vindingen, uit noodzaakelykheid ten deele, tot voorkominge van ondervondene vervalſchingen; ten deele uit verwaantheid, opquamen: namen ook mindere Vorſten Zegels aan; niet om hunne *Epiſtelen* of *Zendbrieven*, daar mede toe te zegelen, (welk gebruik over-oud, en met een zegeltje van geringen omtrek geſchiedende, geen onderwerp is van onze naſpeuringe:) maar om insgelyks hunne openbaare handelingen door het aanhangen hunner zegelen beſtendig te maken.

Byzonderlyk mede onze Graaven.

Onze Hollandſche Graaven vergaten zig zelf daarin mede niet. Zy hebben zoo wel als andere, zegels gebruikt en doen hangen aan de door hen verleende Handveſten, Uitgiften van Leenen, enz:. Zy gebruikten ook een (*a*) *Zegelaar*, of gelykze zomtyds ſpraaken, *een die onzen zegel op dezen tyd bewaart*. Te met quam 'er ook een *geheim*, een *Contre-zegel* by.

Noodzakelykheid, dat men eenige kennis van het middeleeuws zegelen hebbe.

En de gewoonte van 't een of 't ander zegel te gebruiken, is alomme zoo ſtandvaſtig in zwang geraakt, dat het uitgelevert heeft een wigtig onderzoek voor de Regtsgeleerden, of een Wet wel kragt zoude hebben, om den onderdaan te verbinden, indien dezelve niet met des Vorſten zegel bekragtigt ware. Tot zoo verre, dat de geleerde Merula (*b*) dien aangaande zegt: „ Dat de Coſtume in deze „ Landen zig zulks is toedragende, dat men des Princen Edicten „ geen geloof en geeft, ten zy die met zynen zegele zyn beveſtigt.

Die en meer andere omſtandigheden, de oudheden onzes Vaderlands, in opzigt van de zegelingen, betreffende, zouden wy uit Hollandſche Charters nader en uitvoeriger konnen aanwyzen, als tot nog toe, voor zoo veel ons bekend is, eenig Hollander gedaan heeft. Dan dewyl zulks ons te verre zoude doen treden buiten 's Graven-Hage, keeren wy daar toe. (*c*)

Steden hebben insgelyks verſchei-

Vooraf dient evenwel nog gelet, dat, gelyk de Vorſten verſcheide zoorten van zegels, 't eene voor, 't ander na in trein gebragt hebben, zoo ook de Steden onderſcheidene zegelen hebben aangenomen.

(*a*) Tot bewys zullen wy bybrengen de acte, waarby Hertog *Jan van Beyeren*, Heere *Hendrik Nothalſt*, beveſtigt in 't Treſorierſchap van Holland en Zeeland, luidende het begin en ſlot verkort in dezer voege:

„ JOHAN &c: doen condt allen luden, want onſe getruwe Heer *Henric* „ *Nothalſt* Heer tot Wernberge onſen Biſdom in Neder-Beyeren en Treſorier „ van Hollant en van Zeelant by onſen en ons gemeyns Raits van Hollant en „ van Zeelant goetduncken aengenomen heeft den laſt en ſaken van onſen Tre„ ſorien van Hollant en van Zeelant te bewaeren, ſoo hebben wy hem daer„ om gemechtigt — — — — . Ende want *onſe getruwe voirſz onſe zegel op* „ *deſe tyt ſelve te bewaren heeft*, ſoo hebben wy dairomme deſen brief van onſer „ rechter wetentheyt doen beſegelen mit onſen ſegele, en hebben mit ons ſelfs „ handt daerom deſen brief getekent, Gegeven in den Hage op ten leſten „ dach van Auguſto in 't jaer ons Heeren XIIII C. en twyntich.

(*b*) *Manier van Procederen Lib.* I. *tit:* IV. *Cap.* 2. *Num:* 46.

(*c*) Die luſt heeft om van deze ſtoffe breeder berigt te hebben, zal zyn genoegen konnen vinden in de geleerde werken van Theodorus Hoepingus *de jure ſigillorum priſco et novo*, in 4to., en Joan Michaël Heineccius in zyn *Syntagma de Sigillis, in fol.* en andere meer.

nomen. Waarontrent men zal konnen waarnemen, dat veele aan Zee of aan eene groote riviere gelegene, een Scheepje en daarin of geene of wel een of twee beſtierders, gelyk in de oude zegelen van Lubeck, Amſterdam, (*d*) Medenblick, enz., te zien is; en veele andere binnen 'sLands gelegene een Kaſteel, Burch ofpoort, tot beeldenis op haare zegelen gebruikten. Waarvan de Steden Dordregt, (wy meenen hier het oude wapen van Dordregt,) Alkmaar, Middelburg, Delf, Rotterdam enz, de bewyzen uitleveren.

dengerleye zegels gebruikt.

Die zegels hadden in de Steden inſgelyks niet eenerlei gebruik, ook niet een eenpaarige benaaminge. Dus vonden we in een oude Keure der Stad Dordregt, met de hand geſchreven, van den jaare 1385. vermeld het *groot zegel* dier Stad. In 1599. (*e*) het *zegel van verbande* derzelve. Insgelyks in opzigt der Stad Amſterdam, (*f*) op 't Jaar 1413. *het groot zegel.* Welken aangaande aldaar in 't jaar 1494. gekeurt, (*g*) wierd, „ dat men van doe voortaen „ niet gebruiken en zoude *'t Groot Zegel*, genoemt *het zegel van* „ *verbande* dier Stede, t' en zy dat het geſchiedde, by wete, wil„ le en conſent van de XXXVI. of van de meeſte ſtemmen van dien.

Voorbeeld daarvan in het *groot zegel*,

Ook genoemt *het zegel van verbande.*

Diergelyke aanmerkingen zoude men konnen opgeven van de *Secreete*, dat is, de *geheime zegels*; maar het voorige verſtrekke ſlegts ten voorbeelde.

't Allergebruikkelykſte zegel in de Steden, is het geen genoemt werd *Ad Cauſas* of *Ten zaaken*, by de Schepens-kameren voormaals gehangen aan haare opene brieven. Dog de opſchriften derzelve drukken zulks niet altoos uit.

Het meeſt gebruikte in de Steden, is, *Ad cauſas*, d. i. *ten zaaken.*

Hoe het nu met dat alles in de eerſte tyden in 's Graven-Hage gelegen zy geweeſt, hebben wy wel niet konnen uitvinden; nog ook, of aan de Regeerders een vaſt wapen en zegel by gunſte gegeven zy, dan of de Magiſtraat zelf een wapen en zegel aangenomen hebbende, daarin vervolgens, na welgevallen, veranderingen hebbe gemaakt. Maar dit is ons uit de egte ſtukken, die wy zoo in het voorgaande, als in dit Deel te voorſchyn hebben gebragt, kennelyk gewerden, dat de Schepenen alhier op tweederlei wyze de Actens, die voor hen verleden wierden, bezegelden. Te weeten, eensdeels met de *eige zegelen* der Schepenen, datze dan ook uitdrukten: andersdeels met een *gemeen zegel*, met het *zegel ten zaaken*, met het *groot zegel*, enz, 't geen insgelyks met zoo veele woorden wierd ter neder geſtelt.

Het eerſte begin van dat alles in 's Graven-Hage, duiter.

De Schepenen alhier plegen op tweederlei wyze te zegelen.

Wy gaan ten dien opzigte voorby de uitinge, welke voorkomt in het einde van de belofte, gedaan in den jaare dertien honderd elf

Of met hunne ei-

(*d*) Dog uit de veranderingen, die van tyd tot tyd gemaakt zyn in het zegel der Stad *Amſterdam*, te vinden by Commelin in zyne Beſchr: der gem: Stad, *derde Boek* 1. *deel bl.* 178. en volgende, is klaar, dat de Regeerders der Steden zig aan de form der oude zegels niet al te naauw gebonden, maar dezelve verfraait hebben, gelyk men by voortgang van tyden de gebouwen doet. Dit zal het vervolg ook nopende 't zegel van 's Gravenhage uitwyzen.

(*e*) Onder de Handv. van Amſt: *pag.* 164.

(*f*) Handv. van Amſt: *pag.* 19. *col.* 2.

(*g*) Handv. *pag.* 197. *col.* 1. *No.* 2.

gene zegelen: Of met de *gemeene* zegelen aan de plaats behorende.

elf, (*b*) ten overſtaan van *Broeder Hughe Prochipape in die Hage; en die gemeene Schepenen in die ſelve Stede*, in deze woorden, *deſen brief beſegelt mit onſen zeghelen.* Want die woorden geſchreven zynde in een tyd, waarin men veel onzekerheids vind, nopende de uitdrukkingen tuſſchen het enkel en het meerder getal, laaten ook twyffelagtig, of aldaar van de eige zegelen der geenen, die over de belofte ſtonden, geſproken werd, of wel van een algemeen zegel der Schepenen; hoewel het eerſte ons natuurlykſt voorkomt. Maar men vind in een brief (*i*), verleden voor Schepenen in den Hage, op Mei dag des jaars dertien honderd zeſtien, waar by iemand zig verbind jaarlyks zekere ſomme te betalen, gebruikt de uitdrukkinge *bezegelt mit onſen zegele;* dog zoo geſtelt, dat, hoe zeer het aldaar mede ſchynt aan te komen op het begrip der woorden *onſen zegele*, egter zulks niet anders als van een gemeen zegel der plaatze, kan werden opgenomen. In dat zelve jaar niettemin vinden we zekere gifte (*k*) van eenen *Wilhelmus de Brawoude Clericus dictus de Anglia*; in welke hy bid, dat den Graave, en ook Schout, Schepenen, Geregt en de geheele Gemeenſchap van den Hage, die gifte mede wilden ondertekenen, 't geen die Graaf gewillig dede, en ook aan den Schout, Schepenen, enz. van den Hage toeliet zulks nevens hem (zeker geen geringe eer!) te mogen doen; in welker einde Schout, Schepenen enz. duidelyk gewagen van hunne eigene zegelen, *Sigilla propria*. Waarmede wy dan getoont hebben, dat in dien vroegen tyd het een en ander plaats had.

Dat in eenige brieven niet klaar uitgedrukt is.

Twee redenen dezer naſpeuringe.

Maar eer we verder gaan, zal het niet ondienſtig zyn te voorkomen eene bedenkinge, welke iemand zoude konnen maken; waarom wy zoo naaukeurig zoeken op te ſpeuren, hoe te dien tyde juiſt in den Hage gezegelt wierd. Want daar toe dienen twee redenen. Eerſt, om daaruit af te nemen, of 's Graven-Hage, zoo kort na dat aldaar een Gemeenſchap gezetelt was, ook al een wapen en zegel van den Graave bekomen hadde. Want ſchoon men den oorſpronk van de Wapenen veeler Steden niet en weet; zoo weet men egter, dat veele Steden, Dorpen en Gemeenſchappen haare wapenen van de Graaven, de Heeren Staaten, of zelfs van den Hove van Holland, op verzoek of anderzints erlangt hebben. Want, om daarvan Hollandſche bewyzen by te brengen, het Hof verleende in den jaare zeſtien honderd elf aan de *Wieringer-Waard*, zulks verzoekende, een wapen en zegel, (*l*) met authoriſatie, om dat in voorvallende gelegentheden te gebruiken. Insgelyks in zeſtien honderd twaalf aan *Dykgraaf en Heemraaden van de Beemſter.* (*m*) Vervolgens ook aan de *Schermer.* (*n*) En nog in den jaare zeſtien honderd een en veertig aan *'s Graveland.* (*o*) Welke gifte van

1. Om te weten of 's Gravenhage al zoo vroeg wapen en zegel gehad hebbe.

Die veele Steden enz. verkregen hebben, van de Graven, van de

(*b*) Zie ons eerſte deel *pag.* 832. Litt. Y.
(*i*) Zie dezen brief in 't geheel hiervooren XXIX. *Hooftſt. pag:* 72.
(*k*) Aangehaalt hiervooren *pag:* 56 en 73.
(*l*) Waarvan de aftekeninge te vinden is in het derde Memor: van den Griffier Duyk, *fol:* 27.
(*m*) Beſchreven Ibidem *fol.* 132.
(*n*) Zesde Memor. van Criep, *fol.* 252.
(*o*) Eerſte Memor. van Rolland, *fol.* 191.

van wapens en zegels door de Souvereinen gedaan; of ook, gelyk uit die weetens-waardige voorbeelden ontwyfelbaar is, door den Hove van Holland, uitlevert een blykelyke beveſtiginge van zulk eene Gemeenſchap; welke anderzints na verloop van eeuwen, in opzigt der beginzelen, veel eer uit een gedogen moet werden opgemaakt, alsze uit eene goedkeuringe kan werden getoont. Tot dat naderhand door Handveſten aan dezelve vergunt, meldingen van dezelve by de Souvereinen gemaakt, en andere blyken meer, ook van uitgedrukte goedkeuringen overvloedige bewyzen voorkomen.

Staaten, of van den Hove van Holland.

Voorbeelden van het laatſte.

Ten tweeden verdient zyne oplettentheid, wanneer men in den jaare dertien honderd elf, dertien honderd zeſtien, enz. geſprooken vind van zegelen, die wezen zouden de eige zegelen van de perzoonen, die in die tyden het Schepen-ampt in 'sGraven-hage bekleedden. Want het is zeker, dat te dien tyde zeer veele gemeene luiden, ja verre de meeſte, geen zegel hadden; en wanneer zy eenige Acte zouden verlyden, die, na gewoonte, bezegelt moeſt werden, dat ze als dan gedwongen waren andere tegenwoordige van hooger qualiteit te verzoeken, om zulke brieven *over hen te willen bezegelen*, dat is, voor hen, wegens hen. Waar van een voorbeeld, betrekkelyk tot den jaare veertien honderd een en dertig in ons eerſte Deel bladzyde 315. te vinden is, En daar van zoude men eene groote menigte gevallen te voorſchyn konnen brengen. (*p*) Dog 't geen verder gaat, dat gebrek had ook plaats in opzigt van Luiden van qualiteit en adelyke geboorte. Zoo had *Laurens van Cats*, zoon van *Wolfaert*, (*q*) die een zoon was van *Laurens van Cats*, bygenaamt *de Ryke*, een zeer vermogend Heer, nog in veertien honderd zeven en zeſtig geen zegel, wanneer hy nevens zynen ouder broeder *Anthonis*, ſtond over de huwelykſche voorwaarden van hunne zuſter *Maria*, met Heer *Arent van Zweeten*, Ridder, Heere tot Lyenburg; zulks gemelde zyn broeder *Anthonis* voor hem zegelen moeſte. (*r*) Zoo verzogt ook *Jacob van Borſſelen*, zoon van *Adriaan van Borſſelen*, Heer van Brugdam, van Duveland, &c., (*s*) *want ic*, zegt hy, *op deze tyt zelve ghene zegel en hebbe*, zyne moeder, om in den jaare veertien honderd veertig voor hem te zegelen.

2. Om dat aanmerkelyk is, dat de Schepenen doe al eige zegelen hadden.

Want weinige gemeene luiden hadden doe een zegel.

Veele van adelyken ſtand hadden 'er ook geen.

Zoo was 't ook gelegen met de Gemeenſchappen zelve. Dus hingen in den jaare dertien honderd twee en vyftig een Burgemeeſter en verſcheide Schepenen der Stede *Emmeneſſe*, hunne eige zegelen aan een handeling, welke zy van Stede wege aangingen, met byvoeginge van deze rede, „ want wy nu geene Stadts ſegel in onſe „ Stadt van *Emmeniſſe* voirſeyt en hebben. (*t*) Dog zy hadden 'er een in dertien honderd zeven en vyftig, zeggende in eenen brief van dat jaar; „ In oirconde des briefs beſegelt mit onſer Stats zegel. (*v*) En zie hier een voorbeeld, dat nog verder gaat, te weeten, dat

Ja zelfs Gemeenſchappen.

(*p*) Handv. van Rynl. *pag.* 199 *in fin.* van 1475. *pag.* 201. van 1495. enz.
(*q*) Zie S. van Leeuw. *Bat Illuſtr. pag.* 901.
(*r*) Zie de Huwel. Voorw. ibid. *pag.* 911. *Litt.* L.
(*s*) Zie by Anth. Matth. *in Præfat. Librorum* III. *et* IV. *de Nobilitate pag: penult.*
(*t*) Zie de acte by Ant. Matth. *de Jure gladii Cap.* XIX. *pag.* 327., 328.
(*v*) Ibid. *pag.* 327. alwaar de aftekeninge te zien is.

dat geheele gedeelte van Vlaanderen, 't geen *Het Vrye* genoemt werd, had lang na veertien honderd nog geen gemeen zegel, uitwyzens het begin en slot van eene acte, dus luidende (*w*): „ *A tous* „ *ceulx, qui ces presentes Lettres verront ou orront, Bourgmaistres,* „ *Advoe, Eschevins & Conseil des Villes de Gand, de Bru-* „ *ges & d'Ypre,* & du Terroir du France, *du pais de Flandres sa-* „ *lut.* En in het slot: „ *En tesmoing de ce Nous avons ces presen-* „ *tes Lettres fait seeller des seaulx aus causes des dessusdites Villes* „ *de Gand, de Bruges & d'Ypre,* & de seel de Reverend Pere en „ Dieu Monseigneur l'Abbe de Seint Andreu lé Bruges pour nous „ du France *QUI NE USONS POINT DE SEEL* „ *COMMUN. Faites & données le xvijme. jour d'Aouſt l'an de* „ *grace* MCCCC. XV & VI. (*x*). Dat is: „ Allen den geenen die „ deze tegenwoordige letteren zullen zien of hooren, Burgemeesteren, (*y*) Voogd, Schepenen en Raad der Steden Gend, Brug- „ ge en Ypere, en *van het Territoir van 't Vrye*, Lande van Vlaanderen, salut. En het einde: „ In oirconde dezes hebben wy „ deze tegenwoordige letteren doen bezegelen met *de zegelen ten* „ *zaaken* der voornoemde Steden van Gend, Brugge en Ypere, „ en *met het zegel van den eerwaardigen Vader in Gode* mynen Hee- „ re den Abt van sint Andries by Brugge, *voor ons van het Vrye.* „ DIE GEEN GEMEENEN ZEGEL EN GEBRUIKEN. „ Gedaan en gegeven den zeventienden dag van Augusti in 't jaar „ der gratie M. CCCC. XV. en VI.

Eere daar in gelegen voor 's *Graaven-Hage.*

Uit die aanmerkingen meenen wy te mogen opmaken, dat het een eere is voor 's Graven-Hage, al in dertien honderd elf te hebben gehad Schepenen, die met *eige zegelen* hunne actens konden gestendigen; en in dertien honderd zestien insgelyks te hebben gehad zulke Schepenen, en boven dien een *gemeen zegel* voor het *Dorp*, gelyk het doe nog zoo genoemt wierd. Wy zullen nu voordragen 't geen we dienaangaande verder bevonden hebben.

Doorgaans gebruikten de Schepenen het *gemeen zegel.*

Te weeten, dat de Schepenen van 's Graven-Hage, schoon ze in deze of geene gelegentheid, eige zegelen mogen gebruikt hebben, waarvan men de rede niet wel kan opmaken, om dat die Handelingen of Charters ons weinige in getal zyn voorgekomen; egter doorgaans gebruikt hebben het gemeene Schepen-zegel van den Hage, in 't vervolg breeder te melden. Dit heeft geduurt tot den jaare vyftien honderd negen, na 't welke nu en dan wel mede gevonden wer-

Zedert

(*w*) By T. Rymer *Acta, Fœdera &c. Angliæ tom.* XI. *pag.* 146. *primæ editionis.*

(*x*) In deze dateringe schynt eenige misstellinge, welke men egter niet verbeteren kan, zonder het oorspronkelyke te zien.

(*y*) Het Fransch woord *Advoé*, dat elders *Advoué* geschreven werd, komt van het Latyn *Advocatus*; en betekent eigentlyk dien Beschermer en Voorstander, die de Abdyen en Kloosters hadden, om hen tegens quaade menschen te beschermen, en hunne Regten, nopende het tydelyke voor te staan. Daarna zyn ook Schuts-Heeren van Steden *Advouéz* genoemt. Eindelyk ook zekere Magistraaten, die men naast met Schouten zoude konnen overeenbrengen. Te Ypere is zulk een Voogd, die met dertien Schepenen te regt zit. Zie Costumen aldaar *Rubrica I. Art.* 2. 3. 6. 8. als mede Menage *Diction. Etymolog. Caseneuve Origin. Francoises.* Waarby men vooral kan voegen Du Cange *Gloſſar. mediæ & inf. Latinit. in voce* ADVOCATI *Eccleſiarum.*

werden brieven gezegelt met het gemeen zegel van den Hage (*z*); maar in welk jaar heeft plaats gegrepen, dat de twee Schepenen, die over de handelingen, 't zy van overdragten van vaste goederen, 't zy over het geven van geregtelyke getuigenissen onder eede, en andere diergelyke, stonden, hunne eigene naamen hebben gestelt in het hoofd der instrumenten, en dezelve yder met zyn zegel hebben bekragtigt, laatende die tekenen door den Secretaris. En dit zelve gebruik duurt huiden ten dage nog.

1509. hebben de twee Schepenen, die over de handelingen stonden, die gezegelt.

Maar wanneer zaaken wierden verrigt door het geheele Geregt, of immers door de Schepen-bank in het algemeen, gelyk onder anderen daartoe behoort het verleenen van Certificatien wegens Costumen in deze plaats loop hebbende, het schryven van beslote Missiven, enz.; vind men, datze het gemeen zegel van den Hage hebben blyven gebruiken (*a*). Gelyk het ook niet wel anders zyn kan ontrent zaaken, die by alle de Schepenen, of zoo veele als 'er dan tegenwoordig waren, verrigt moesten worden, *Collegialiter*.

't Gemeen zegel werd nog gebruikt, wanneer Schepenen iets doen Collegialiter.

Wyders staat nog aan te merken, dat wel den meesten tyd alleen genoemt werd (*b*) *het gemeen zegel van den Hage*, of (*c*), *onsen gemeenen zegel van den Hage*; dog dat ook nu en dan wierd uitgedrukt, welk zegel het was, 't geen aangehangen, of wel opgedrukt wierd; namentlyk (*d*), *'t gemeen zegel ten zaaken van den Hage*, enz.

De naam van het zegel wierd ook somtyds uitgedrukt.

De zegels nu van 's Graven-Hage, die wy gezien hebben, toonen aan, dat de Magistraat, by vernieuwinge van het zegel, ook daarin merkelyke veranderinge heeft gemaakt, gelyk eenen yder blyken kan uit de nevens-staande plaat, waarin zoo naauk urig als wy die met ernstige recommandatien en aanmaaningen hebben konnen bekomen, zyn afgebeeld alle die ons zyn voorgekomen, en waarvan wy nu eenig beduid zullen geven.

In de beeldenis van het zegel, is merkelyke verandering gevallen.

In het algemeen zietmen, dat de beeldenis bestaat in een (*e*) Kasteel of Burg, op de wyze der oude bouwingen met getande muuren. Dat uit dien Burg ryzen drie toorentjes, waarvan het middelste hooger is als de twee andere; dog welke in twee zegels zeer spits oploopende, in alle de andere met ingesneden muurwerk uitgedrukt werden. Dat in zommige die Burg heeft vensters van eene ongemeene grootte, na proportie van 't gebouw, welke vensters in andere merkelyk kleinder en pas zigtbaar zyn; en dat in de poort hangt een valdeure, meer of min nedergelaaten. Dat eindelyk te wederzyde van dien Burg staat een boom; waar door een Bosch werd

Algemeene beschryv. van het zegel.

(*z*) Hiervan kan men de bewyzen vinden in ons eerste deel, van 1323. *pag.* 93. *aanteken.* (*d*) van 1328. *pag.* 78. *litt.* (*x*) van 1350. *pag.* 74. 1357. *pag.* 73. 1443. *pag.* 567. 1456. *pag.* 73. *litt.* (*d*) *pag.* 684. *in de aantekeningen.*

(*a*) Zie de blyken van dien in ons eerste deel *pag.* 54. 55. zynde van den jaare 1540. en in de Certificatien der Costumen van den Hage, welke wy agter dit deel voegen, op veele plaatzen.

(*b*) Als Costumen *pag.* 17. 21. 23. 27. 28. 31. 35. 36. &c.

(*c*) Ibid. No. XI. *pag.* 17. ook wel, *onsen gemeenen segele*, zonder van den Hage te melden No. XLI. *pag.* 37. en zie hiervooren *pag.* 224.

(*d*) Ibid. No. XV. *pag.* 19. No. XXV. *pag.* 26. No. XXXI. *pag.* 31. No. XLVIII. *pag.* 41. en Num. LXXXVIII. en LXXXIX. *pag.* 72.

(*e*) Zo beschryft het ook de Heer van Bleiswyk in zyne *Beschr. der Stad Delf*, *pag.* 282.

werd verbeeld. De beeldeniſſen van die figuuren zyn meer of min wel gemaakt na maate van den tyd, waarin ze gedient hebben.

Korte beſchryv. van yder der zelve, volgens ordre in de plaat gehouden.

't Geen ons heeft geſcheenen het oudſte te zyn, werd in de plaat ook vertoont onder Num. 1. Dit hebbenwe gevonden hangende aan twee brieven, de eene van 1386. en de andere van 1395. Het omſchrift, in letteren geſtelt, die in de veertiende en vyftiende eeuwen de *Capitale* of *groote letters* waren, luid aldus:

SIGILLUM. SCABINORUM. DE HAGA.

ZEGEL DER SCHEPENEN VAN DEN HAGE.

't Geen ons daaraan volgende in ouderdom is voorgekomen, werd verbeeld onder No. 2. en het geen wy in dien zelven omtrek van tyd ontmoet hebben, onder No. 3., ſchynende het een te zyn geweeſt het *groot*, het ander *'t klein zegel.* Beide zagen wy mede hangen aan zeer oude Schepenen-brieven, zonder dat wy egter als nu precis durven bepaalen, welk van beide wy aan de oudſte brieven gezien hebben; ook hebbenwe in eenen tyd, datwe nog niet en dagten dit werk in het ligt te geven, juiſt niet aangetekent de jaaren van yderen brief, dienwe wel voor oogen gehad hebben. Niettemin om aan de naaukeurigheid van de Liefhebbers dezer naſpeuringen, zoo veel ons thans nog mogelyk is, te voldoen, konnen we zeggen, dat het grootſte, onder No. 2. vertoont, hangt aan brieven van de jaaren 1422. 1444. 1447. 1460. 1462. 1476. 1487. 1493. 1495. 1499. 1503. 1507. 1508. het kleinder onder No. 3. aan brieven van 1462. 1470. 1474. en 1482.

Dog dewyle wy in de brieven, waaraan de gemelde drie zegels, of wel een van die drie hangen, hebben gevonden een en dezelve uitinge, *met onſen gemeenen zegele*, meenenwe te mogen vaſtſtellen, dat het zyn geweeſt die zelve zegelen, die een van drie ook zullen gehangen hebben aan de oudere Schepen-brieven, die wy hiervooren bereids hebben aangehaalt, en nog veele andere te vinden in het kleine Francyne Regiſter (*f*) behoorende aan het Geeſthuis-huis alhier (*g*), behelzende de alleroudſte Actens van de Regenten dezer Stede, die wy ooit ontmoet hebben, en 't geen wy altoos hebben aangezien voor een der allerdierbaarſte ſtukken, die de Regeeringe alhier bezit en derzelver zorge tot behoud zonderling verdient

Het gemelde groote zegel nu heeft met dat zelve ſlag van letteren, diewe op het eerſte vonden, het volgende omſchrift:

SIGILLUM: SCABINORUM: DE HAGA.

ZEGEL DER SCHEPENEN VAN DEN HAGE.

Dat het zoude zyn het groot zegel, werd daarop niet uitgedrukt.

Dat

(*f*) De geſtelteniſſe van dit Regiſter hebben wy reets in 't eerſte deel III. Hooftſt. *pag.* 75. in de aanmerkinge (*f*) op 't einde, opgegeven, waartoe wy den Leezer wyzen.

(*g*) Dat Geeſthuis namentlyk 't geen we in het XVII. Hooftſtuk van ons eerſte deel beſchreven hebben. Men zie in dat Regiſter *fol.* 172. van 1323. *fol.* 126. *verſo*, van 1328. *fol.* 377., van 1339. *fol.* 121., van 1350. en zoo vervolgens.

1.

2.

3.

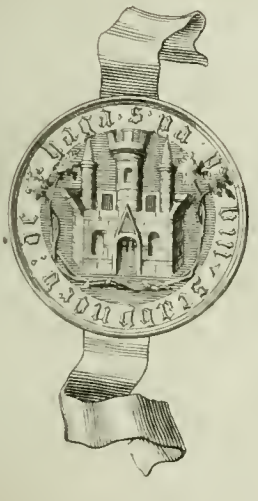

4.

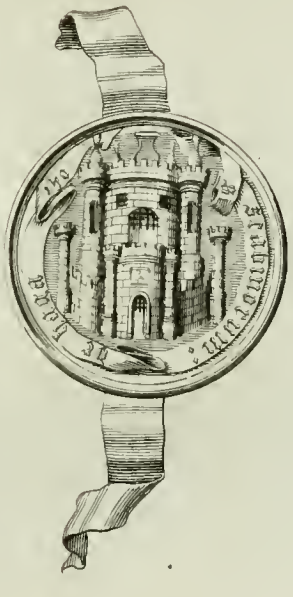

5.

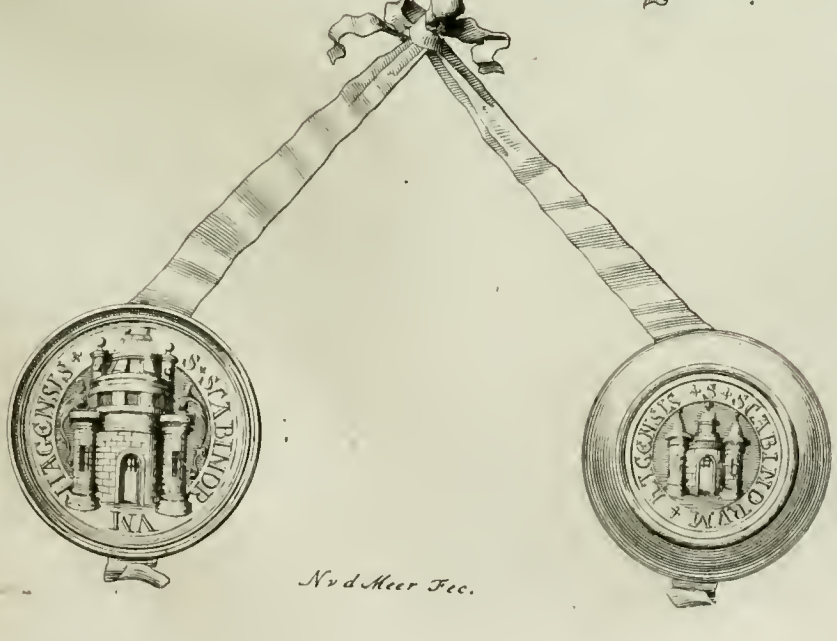

6.

Nvd Meer Fec.

Dat zoude men egter denken mogen, wanneer men het met dat andere oude onder No. 3. vergelykt, waarop in Gottiſche, of, zoo men nu zegt, Duitſche letteren gelezen werd, in dezer voege:

SIGILLUM. PARVUM. SCABINORUM. DE HAGA.

KLEIN ZEGEL DER SCHEPENEN VAN DEN HAGE.

Het middelmatig zegel, van grootte tuſſchen de twee andere, is ons tot nog toe maar tweemaal voorgekomen hangende aan brieven van de jaaren 1506. en 1508., waarin het mede genoemt werd *onſen gemeen zegel.* Het komt in de plaat voor onder No. 4.

Met ziet met den eerſten opſlag, dat het merkelyk verſchilt van de twee voorige; want behalven dat de drie toorens van een geheel ander maakzel zyn, vind men daarop niet de boomen, welke op de twee eerſte zoo duidelyk voorkomen: maar men ziet daarop een, na proportie, vry breeden band, met eenigen zwier hier en daar gevouwen, en gaande alzoo buiten om het lichaam van dien Burg. Die banderol behelſt het randſchrift, mede geſtelt in oude Duitſche letteren, en dus luidende:

SIGILLUM SCABINORUM DE HAGA. 50.

ZEGEL DER SCHEPENEN VAN DEN HAGE. 50.

Zoo leezen wy: twyffelagtig evenwel of in plaatze van 50. miſſchien zoude mogen ſtaan 56. of ook 58. Vraagt men wat die betekenen; wy durven 't met geruſtheid niet bepaalen; hoewel ons 't naaſte voorkomt, dat het betekent het jaar 1450. 1456. of wel 1458. als het jaar, waarin de Regeeringe van den Hage het zelve heeft doen graveeren. Want of wel de 14. tot aanwyzinge van de eeuwe niet uitgedrukt is; zoo weten alle, die de oude charters maar nu en dan, met aandagt evenwel, beſchouwt hebben, dat het in de veertiende en vyftiende eeuwen zeer gemeen was, alleen te noemen het jaar van de eeuwe en 't getal der eeuwe zelf voorby te gaan. Maar wy geven dit gaarne over aan andere, die meerder luſt hebben gehad, om die ſtoffe uit te pluizen, welke tot opheldering der oudheid, zekerlyk haare nuttigheid heeft.

Het naaſt-volgende zegeltje in de plaat aangeweezen met Num. 5. en deszelfs rug-ſtuk of contra-zegeltje onder No. 6. is ons maar eene reize ontmoet, hangende aan een briefje van den jaare 1563. Het grootſte dier twee verbeeld den Burg op eene uitvoeriger wyze, en een zwaarder boven-gebouw hebbende als de voorige. Het boſch werd daarop niet door boomen, maar veel eer door dunne en geboge ranken of takken verbeeld. En het omſchrift merkelyk verſchillende van de voorige, als hebbende deze woorden:

SIGILLUM SCABINORUM HAGENSIS. [te weeten, VILLÆ.]

ZEGEL DER SCHEPENEN DER HAAGSE [STEDE.]

Het geen te kennen geeft, dat het is van laateren tyd als de voorige. Het contra zegeltje No. 6. vertoont het Kaſteeltje wederom wat anders, dog komt op denzelven trant uit met het voorige. Dan daarop is geene verbeeldinge groot of klein van eenig boſch. En het randſchrift luid aldus:

SIGILLUM SCABINORUM HAGENSIS.

ZEGEL DER SCHEPENEN VAN DE HAAGSE [STEDE.]

Tot dus verre zagenwe geen blyk van het wapen, 't geen 's Graven-Hage thans als eigen heeft, beſtaande in een goud veld, beladen met een Oyevaar in zyne natuurlyke zwarte en witte vederen, houdende voor in den rooden bek een gekromt aaltje of ſlangetje, en ſtaande voorheen wel op een groen veldje, dog 't geen, als niet wel over een te brengen met de regelen der *heraldie* en wapenſchikkinge (waarjegens evenwel ook andere bekende wapenen ſtryden,) thans verbetert is, ſtaande de Oyevaar nu alleen op een gouden ſchild of veld. Maar, om in de ordre des tyds te blyven, zie hier een zegel, in de plaat met No. 7. gemerkt, 't geen op nieuw van alle drie de voorige zeer veel verſcheelt. Wy hebben het gevonden aan twee brieven, de eene van den 14. Novemb. des jaars 1592. de andere van den 25. Octob. 1605. De byzonderheden van 't zelve beſtaan hierin (1.) dat in plaatze van drie toorentjes, die uit het lighaam van den Burg opryzende gezien wierden, nu alleen in het midden gevonden werd een eenige zwaarder tooren van gelyke bouwinge als de onderſte verdiepinge. (2.) Dat aan de regter zyde ſtaat een Leeuw, gekeert na de regterhand; om te betoonen dat 's Graven-Hage in Holland gelegen is, en aan de ſlinke zyde een Oyevaar, insgelyks gekeert na de regterhand, gelyk hy in 't Haagſche wapen ſtaat. (3.) Datmen hier wederom ziet een klein zegel, op den rugge van het grooter gedrukt, op de wyze van een Contra-zegel; namentlyk op 't geen men zag aan den brief van 1592. niet op dat van 1605. ('t welk we met een woord aanmerken, om in 't voorbygaan te doen zien, dat de contra-zegels, ſchoon al in gebruik zynde, egter niet altoos opgedrukt wierden). (4.) Dat zig hier weder opdoet de verbeeldinge van het Boſch, door de twee boomen, die op het voorige niet te vinden zyn. Het randſchrift van het tegen-zegel onder No. 8. afgetekent, luid met verkorte woorden aldus:

SIGILLUM MINUS HAGÆ-COMITIS IN HOLLANDIA.

dat is:

KLEIN ZEGEL VAN 'S GRAVEN-HAGE IN HOLLAND.

Voor het overige is de beeldenis ten vollen dezelve als die van Num. 7.

Het volgende zegel met 9. genummert, is nog van laateren tyd en

7.

8.

9.

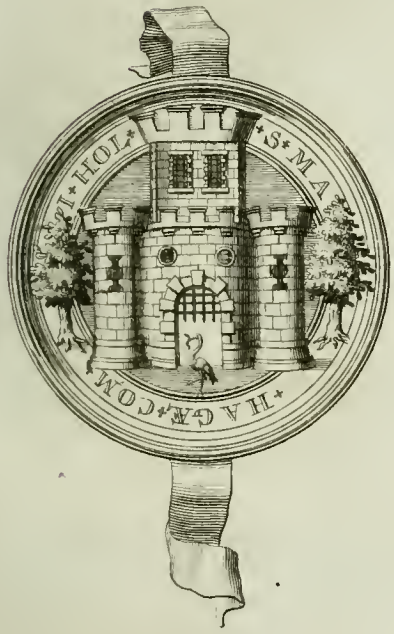

10.

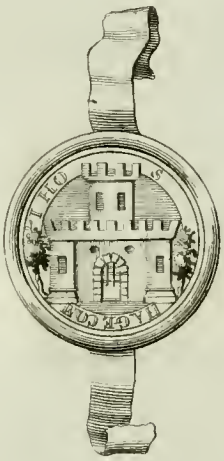

11.

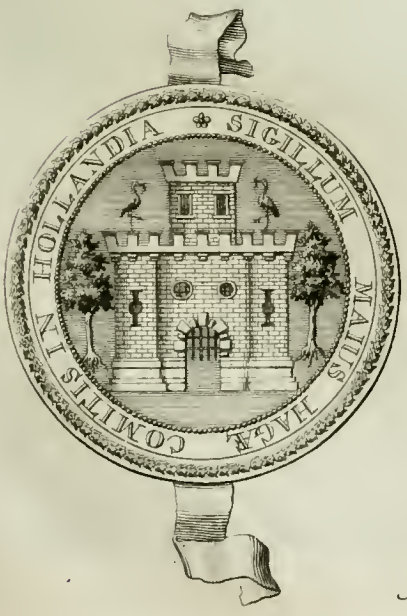

12.

Nv d Meer Fec.

en net gegraveert, overeenkomſtig met het voorgaande, uitgezondert dat de Leeuw niet gezien werd, en dat de Oyevaar op den voorgrond voor de poort van het Kaſteel is geplaatſt. Dat zegel heeft nog die onvolmaaktheid, dat de boomen, zoo wel als de tinnen van den bovenſten tooren over den binnen-rand heenen gaan, en dus beletten, dat het randſchrift niet met volle, maar alleen met verkorte woorden, op deze wyze uitgedrukt heeft kunnen werden.

SIGILLUM MAIUS HAGÆ-COMITIS IN HOLLANDIA.

GROOT ZEGEL VAN 'sGRAVEN-HAGE IN HOLLAND.

Dit hebbenwe gevonden aan den Gilde-brief van der Konſt-ſchilders Confrerie, van den 21. Octob. zeſtien honderd zes en vyftig verleent „ by en ter preſentie van de Heeren Jonkheer *Quintyn de* „ *Veer* Bailliu, *Johan Doedyns*, *Cornelis Splinter*, *Thomas Cletcher* „ Burgemeeſters; Mr. *Willem van der Does*, Mr. *Jacob van der* „ *Does*, Mr. *Jacob van der Houven*, *Diderik van der Liſſe*, Dr. „ *Johan van den Hove* en Mr. *Johan van Banchem*, Schepenen, „ Mr. *Cornelis van Soutelande*, Penſionaris. Ter Ordonnantie van „ dezelve (getekent) *G. Graswinkel*, 1656. Daar benevens was ook afzonderlyk aangehangen het kleine, 't geenwe hiervooren als Contre-zegel gebruikt zagen, onder No. 10. afgetekent, wederom overeenkomſtig met het voorgaande, uitgezondert, dat daarop geen Oyevaar in 't geheel beſchouwt werd. Het omſchrift was maar ten deele leesbaar, op deze wyze:

SIGILLUM . . . . HAGE-COMITIS IN HOLLANDIA.

. . . *ZEGEL VAN 'sGRAVEN-HAGE IN HOLLAND.*

Eindelyk ziet men onder No. 11. het afbeeldzel van het laatſte zegel, zeer net en uitvoerig geſneden, voor ontrent twintig jaaren door den konſtigen Stempel-ſnyder *Daniel Drappentier*; waarin onder anderen waargenomen is, dat het Kaſteel met de nevenſtaande boomen in een binnen-rond zynde beſloten, zonder te ſpeelen tuſſchen de letteren in, daardoor zoo veel plaats verwurven is, dat met volle woorden in den buitenſten omtrek gelezen werd:

SIGILLUM MAIUS HAGÆ COMITIS IN HOLLANDIA.

GROOT ZEGEL VAN 'sGRAVEN-HAGE IN HOLLAND.

Voor het overige verſchilt het wederom van het voorige, daarin dat in plaatze van eenen Oyevaar op den voorgrond te zien, in dit zegel niet eene, maar twee Oyevaars zyn geplaatſt ter wederzyde van den bovenſten tooren, en op het muurwerk van het onder-gebouw. Welke Oyevaars niet ſtaande als in het wapenſchild, maar na malkander toe-ziende, eerder ſchynen geſtelt tot cieraad en veranderinge, als om daardoor het hedendaagſche wapen te verbeelden.

die

Waarſchynlyk zyn 'er nog andere zegels geweeſt.

Dus hebbenwe getragt een onderſcheidelyk beduid te geven van die zegels van den Hage, die wy zelve gezien hebben. Hoewelwe vertrouwen, dat 'er nog andere zullen zyn geweeſt. Te meer, dewyl wy in een brief van den laatſten Decemb. des jaars vyftien honderd twintig (*h*) gelezen hebben deze woorden: „ Doen condt wy „ Scout en Scepenen in den Hage —— ——, zoe hebben wy *on-* „ *ſen grooten zegel* aen deſen brief gehangen op, enz.; alsmede nog in eenen anderen originelen brief, „ wy Schout, Burgemeeſteren „ en Schepenen in den Hage doen condt ——— *ſoe hebben wy on-* „ *ſen groeten zegel van den Hage* hieraen gehangen op den achtſten „ dach in Januario anno vyftien hondert een en twintich. Van welk groot zegel ons, met uitgedrukte benaaminge, in of ontrent dat jaar niets gebleken is. Dan we moeten erkennen, dat die uitdrukkinge ook juiſt niet altyd op de zegels gevonden werd, gelyk wy hiervooren (*i*) in opzigt van de zegelen *ten zaeke* hebben aangemerkt.

Daar was in den Hage een zegelbewaarder.

Wyders moet niet vergeeten werden, dat, gelyk de Vorſten hebben (*k*) eenen *Zegel-bewaarder*, die een is van de hoogſte Amptenaaren van hunnen Huize; zoo als ook in deze Republique is de *Bewaarder van het groot zegel van den Lande*; desgelyks het zegel van den Hage ſchynt te zyn geweeſt in de bewaaringe van een perzoon. Immers daartoe, dunkt ons geeft aanleidinge eene Certificatie wegens eene Coſtume alhier plaats hebbende; welke verleden zynde op den 29. Junii 1556. (*l*) by *Floris van Dam* als Schout, en by de regerende en verſcheide afgegaane Schepenen en drie Taalluiden of Procureurs, op deze wyze geſloten werd: „ Ende want „ men van allen ſaken ſchuldig es der waerheid getuygeniſſe te ge- „ ven, ſoo hebben wy getuygen voornoemt, verſogt aan (*m*) *Cor-* „ *nelis van Aicken als Bewaarder van 't gemeen zegel van den Hage*, „ deſe onſe getuygeniſſe over ons allen te beſegelen ende op *Adriaen* „ *Bennink*, Secretaris van derzelver Vlecke, de ſelve onſe depoſi- „ tie voor ons allen te willen onderteykenen, 't welk wy *Cornelis* „ *van Aicken* ende *Adriaen* voornoemt ſulcx gedaen hebben, op „ ten enz.

Wy

(*h*) Het meergem. Francyne Regiſter *fol.* 353. *verſo.*
(*i*) *Pag.* 223. (*k*) Zie van onze Graaven iets hiervooren *pag.* 222.
(*l*) Coſtume van den Hage No. XXIV. *pag.* 25.
(*m*) Deze Man moet in merkelyke agtinge zyn geweeſt: want op den 5. Decemb. 1565. een getuigenis gevende, beſtond zyne rede van wetenſchap daarin, „ dat hy Schepen van den Hage geweeſt was over de dertig jaaren. Hy werd doe oud gezegt ontrent LXXIIIJ. jaaren. Coſtume No. LXIII. *pag.* 54. In een andere van den 7. April 1554. word hy genoemt Schepen ende eertyds Weesmeeſter. Ibid. No. XXIII. *pag.* 23. En 't geen meerder drang aan 't voorige byzet, wanneer in den jaare 1553. de gekoore Schepenen niet in bedieninge wilden treden, en by den Hove, op dat den Hage niet zonder beſtier of regtspleginge zoude blyven, daarop voorzieninge gedaan wierd, door het qualificeren van zekere perzoonen, was *Cornelis van Aecken* de eerſte van dat gezelſchap. En zy wierden ('t geen tot deze ſtoffe behoort) onder anderen gemagtigt „ omme te verſtaen over alle gewoonelyke ſtipulatien van Scepenen-brie- „ ven, Certificatien, Procuratien, Tolle-brieven en diergelyke, die men ver- „ mach of gewoenlic es voor dien van den Hage te expedieren, zoo wel onder „ 't gemeen als onder hoer privé zegel *in Communi forma.*

Wy zouden nog verſcheide aanmerkingen tot deze ſtoffe behoorende, uit Charters tot den Hage betrekkelyk, konnen aanhaalen, dog dewyl dezelve meer zouden opheldere de gewoonte der zegelingen in het algemeen, als wel van den Hage in 't byzonder, zullen wy dezelve ſpaaren.

De oorſprong van het jegenwoordige Wapen van den Hage, is nog duiſter.

Nu zoude nog, volgens ons beſtek, overſchieten, aanwyzinge te doen van den oorſprong van het wapen van 's Graven-Hage. Maar dezen aangaande moeten we onze onkunde opentlyk belyden. Wat moeite wy gedaan hebben, om desaangaande iets zekers op te ſpeuren, 't is vergeefs geweeſt. En buiten het zegel hiervooren vermeld, en in de plaat onder No. 7. te zien, 't geen hangt aan eenen brief van den jaare vyftien honderd twee en negentig, wetenwe onzen Leezer tot geene zoo zekere beſcheiden te wyzen, als zyn de gebouwen aan het *Lighaam* dezer Stede behoorende. Te weten het Stadhuis, Leprooshuis, enz., alle door den Oyevaar, dien ze dragen, betoonende, datze ten gebruike der Regeringe en ten nutte van de Ingezetenen geſchikt zyn. Weet men in welk jaar dat wapen, 't zy lang na, 't zy gelyk met de bouwinge, voor zulk een geſtigt geplaatſt is, men zal ook weeten, dat het te dien tyde al in gebruik was, en het zal tot zoo hoog beveſtiginge van oudheid erlangen.

Zegel van de Weeskamer alhier.

Ten laatſten toegiſte diene nog, dat hoe zeer ten overvloede bekend is, dat in een en dezelve Stad zyn Collegien geſchikt tot behandelinge van zekere byzondere zaaken, welke een geduurige bezigheid van eenig gewigt vereiſchen, gelyk in volkryke Steden zyn de Weeskamers, de Rekenkamers, de Treſorien: Egter niet zeer bekend is, of die Kamers een afzonderlyk zegel gebruiken. Want dit is zeer verre van eenparig te zyn. Des kan het, onzes agtens, niet onaangenaam wezen, in de meergemelde plaat onder No. 12. afgebeeld te zien het zegeltje, 't geen gebruikt werd by Weesmeeſteren van 's Graven-Hage in zaaken, welke terzelver Kamere afgevaardigt werdende, de beveſtiginge van een zegel vereiſchen. Het verbeeld een wapen-ſchild eenvoudig met een band aan een ſpyker opgehangen, waarop zig vertoont de Oyevaar, in den bek hebbende een ſlangetje of aaltje, dat zig om den bek krinkelt; en ſtaande op een veldje, het geheele onderdeel van het ſchildje beſlaande. Waarbuiten men leeſt dit Nederduitſch randſchrift:

DE WEESKAMER VAN 'sGRAVEN-HAAGE.

XXXIV. HOOFTSTUK.

Het Collegie van de Societeit *wanneer en by welke gelegentheid alhier is opgeregt; uit wat Leden het zelve beſtaat; en wat zaaken onder deszelfs beheeringe en beſtieringe, als meede wat ampten ter begevinge van 't gemelde Collegie behooren.*

NA dat wy hiervooren hebben beſchreven de opkomſt, voortgang, geſtelteniſſe en wyze der Regeeringe van 's Gravenhage, zoo in't algemeen, als van elk lid of gedeelte in 't byzonder, zullen wy nu overgaan tot het verhandelen van een ander Collegie, alhier bekent met den naam van de SOCIETEIT *in* of *van 'sGravenhage.* Moeielyk zal 't ons vallen daarvan een beknopte en voldoende beſchryvinge op te leveren, doordien wy weinig onderregting van derzelver geſtelteniſſe hebben konnen bekomen; Ook is 'er voor ons niemand geweeſt, die dit werk ooit ondernomen heeft. Niettemin hebben wy ons daarvan niet konnen ontdoen, nadien het gemelde Collegie het opzigt, bewind en beſtier heeft over verſcheide zaaken alhier, (*a*) welke in andere Steden onmiddelyk aan de bezorginge en ter uitvoeringe der Magiſtraaten ſtaan en toevertrouwt zyn, zoo als het vervolg, gelyk wy vermeenen, klaarlyk zal aantoonen; en derhalven zullen wy dan ſlegts opgeven al 't geen wy zoo uit egte beſcheiden als anderzints ter dezer zaake hebben konnen opſpeuren.

Wanneer en by welke gelegentheid de

Om nu een regt begrip van de gemelde Societeit te hebben, dienen, onzes oordeels, in aanmerkinge gebragt te werden deze drie navolgende poincten; eerſtelyk wanneer en by welke gelegentheid dit Collegie is opgeregt; ten tweeden, uit wat Leden hetzelve beſtaat;

(*a*) Dit vind volkomen zyne beveſtinge in een Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 17. December 1627., waarby gezegt werd, „ dat de Vergaderinge is voorgedragen, dat den Heeren gecommitteerde tot het redres van „ de Verpondingen alhier in den Hage werd bejegent, *dat de Regeeringe niet en beſtaat by het Corpus van de Magiſtraat van den Hage alleen, als in andere Steden, maar by de Societeit van den Hoogen Rade, Provincialen Rade, Rekenkamer en het Corpus van den Hage*, zoo dat zy malkanderen niet konnen verſtaan op het ſtellen van adjuncte Commiſſariſſen ten waare zy ſtellen mogten vier perſoonen, en dat die egter niet dan twee ſtemmen en zouden hebben; daarop de voornoemde Heeren verſogten te verſtaen het goedvinden van de Vergaderinge; by dewelke daerop gedelibereert weſende, verſtaen en gereſolveert is, dat om de *groote verdeeltheid van de Regeringe van den Hage*, het zelve zal mogen werden gediſpenſeert en toegeſtaan, zonder getogen te mogen werden in conſequentie.

ſtaat; en ten derden, wat onder deszelfs beheeringe en beſtieringe behoort.

Societeit alhier is opgeregt.

Alvoorens toe te treden tot het onderzoek van het bovengemelde eerſte point, zoo ſtaat alhier voor af in 't algemeen te letten, dat den Hage van oude tyden af tot nu toe heeft beſtaan uit tweederlei zoort van ingezetenen; te weten uit Edelen en Suppooſten, die ommiddelyk onder den Hove van Holland behooren; *en uit ambagt en neering doende perſoonen*, die het Geregt van den Hage onderworpen en daaraan onderhoorig zyn; zonder dat wy ons zullen inlaaten in het onderzoek of 'er nog een derde zoort van inwoonders is, afgezondert van de twee bovengemelde, en onder wiens Jurisdictie of beheeringe die eigentlyk zouden forteeren, (waar over tuſſchen het Hof en de Magiſtraat van den Hage al voorheen geſchil is ontſtaan, 't welk als nog ter uitſpraake van haar Ed Groot Mog hangt,) als geenzints tot ons voorgenomen oogmerk dienende. En dewyl binnen den omtrek van den Hage ook is gelegen, een groot gedeelte van 's Graafs grond, (*b*) waarvan de beheeringe ſtaat aan de Graaffelykheids-Rekenkamer, die voorheen met het Hof zodanig was vereenigt, dat geene zaaken, die maar eenigzints haare betrekkinge hadden tot 's Graafs Domeinen en Geregtigheden, voor den Hove wierden gebragt, verhandelt en afgedaan, (*c*) *ten zy daarby en over waren geroepen, die van de Rekeninge in den Hage*, dewelke gevolgelyk ook als Raaden onder de Raaden van den Hove in de oude Memoriaalboeken ver-

Vooraf ſtaat aantemerken, dat den Haag van oude tyden af uit tweederlei ingezetenen beſtond.

Uit Edelen en Suppooſten, die onder den Hove behooren.

En uit ambagt en neeringdoende perſoonen die de Magiſtraat zyn

(*b*) Hierop kan nagezien werden de Bylaage Num. LXXIX. en 't geen verders de Heeren Raaden van den Hove by hun Ampel Berigt *pag.* 28. en 43. aangaande de beheeringe en authoriteit van de Rekenkamer over de Straaten, &c. van den Hage ter nederſtellen. Waarby men voege het Octrooi aan de Heeren Raaden en Meeſters van de Rekeninge van 's Lands Domeinen, den 25. Febr. 1683. verleent, nopende het reinigen en ſchoonhouden van de ſtraaten en rioolen, ſtaande ter bezorginge van de gemelde Rekenmeeſters, hierna gebragt, onder de Bylaage Num. LXXXI.

(*c*) Schoon wy meenen, dat dit zeer bekent is, zoo hebben wy egter goedgedagt, ter voldoeninge der geene, die alle poſitiven of ſtellingen willen beveſtigt hebben, een of twee bewyſen getrokken uit de Regiſters van den Hove, alhier op te geven. In der zaake van *Leendert Kempter* eyſſcher op en jegens *Jan van Eſſche* als Rentmeeſter Generaal myns genadigen Heere Verweerder; werd in de Sententie aldus gezegt; „ 't Hof deurgezien en overwogen 't „ guendt dat ter materie dienende was, *dair over geroepen die Meeſters van der Re-* „ *keninge na Inſtructie van der Camere, alſoe dat roert die penningen van mynen genadi-* „ *gen Heere, en gehoort hebbende hoir advyſe*, heeft den verweerder gecondemneert, „ &c. Gedaan in den Hage den xxiiijen. September 1485. ſtaande geregiſtreert in 't Memoriaal en Sententie-boek, gequoteert, T, beginnende met den 28. Octob. 1482. en eindigende den 29. November 1486. *fol.* 128. Diergelyke woorden werden mede gevonden in een appoinctement van den Hove, gedagtekent den 20. November 1449. Geregiſtreert in 't derde Memoriaalb. van den Griffier J. Boſſaert, getekent *H.* 1. *loco. fol.* 37. *verſo.* „ By conſente van „ *Adriaan van Raephorſt* ſyn die ſaeken van alle ſyne gebreken van appoinctemen- „ ten, oude receſſen, rekeningen en valuaſien van paymente &c. uytgeſtelt tot „ Paeſſche of eerder komſte myns genadigen Heere in deze Landen, *daer mede* „ *overgeroepen die Gecommitteerde van de Rekeninge in den Hage.* En de Heeren Raaden van den Hove ſtellen mede by hun Ampel Berigt *pag.* 29. dat *het Collegie* „ *van de Rekenkamer met het Hof altyd zoo naauw is vereenigt geweeſt*, &c. *dat deze* „ *zaake om derzelver notoirheid geene adſtructie ſchynt te requireren.*

onderworpen.

vermelt ſtaan. Behalven dat ook de Graaven zedert den huize van Bourgondie, en zulks na het opregten van de gemelde Rekenkamer, in den jaare veerthien honderd zes en veertig (*d*), door Hertog *Philips*, aan de Magiſtraat van den Hage niets hebben willen toeſtaan of bewilligen, *dan alvoorens daarop gehad het advys van de Luyden van den Rade en van de Rekeninge in Holland.* Welk Collegie gevolgelyk dan alhier in den Hage een derde zoort van beheeringe uitlevert.

Wat beheeringe de Graaffelykheids Rekenkamer alhier heeft.

Derzelver vereeninge met het Hof.

Deze twee Collegien met de Magiſtraat verrigteden nu en dan verſcheide zaaken.

Maakten te zamen Keuren en Ordonnantien ten dienſte van den Hage.

Deze drie afzonderlyke Amptgenootſchappen, waarvan de een over des anderens onderhoorige geen zeggen hadde of eenig gezag konde oeffenen, quamen in voorige tyden, zoo nu en dan, als de zaaken en nood het vereiſchten, by den anderen, om het een of het ander tot het algemeen welwezen van den Hage en deszelfs inwoonderen te beraamen: Zoo als uit verſcheide oude Keuren, Ordonnantien, Reglementen en andere actens kennelyk is. Alle welke alhier op te haalen, te lang zoude vallen. Wy zullen 'er (om ons zeggen niet bloot te laaten,) ſlegts twee of drie bybrengen. Onder anderen wierd by de gemelde drie Collegien den 4. Februarii vyftien honderd vyf en dertig vaſtgeſtelt (*e*) een Ordonnantie, tot opſchrift voerende, *Ordonnantie gemaeckt by de Eerſte en andere Raden en Rekeninge in Hollant, ende ook by den Baillin en Schepenen van den Hage, dienende tot defenſie of daer onverſienelyk in de Plecke van den Hage eenich oproer gebeurde van de Anabaptiſten ofte anders van binnen 's Lands.* Een tweede (*f*) *Keure en Ordonnantie, gemaeckt by Bailliu, Schout, Burgemeeſteren en Gerechte van den Hage, by advys en believen van mynen Heeren die Preſident en anderen Heeren van den Rade en Rekeninge in Hollant, op 't ſtuk van de Nagtwaeke*, is van den 24. April vyftien honderd zeven en zeſtig na Paeſchen. Waarby wy voegen een derde (*g*) of *Reglement gemaekt by mynen Heeren van den Rade en Rekeninge van den Hove van Hollant en den Baillin, Schout, Burgemeeſteren en Gerechte van den*

(*d*) In 't eerſte deel *pag.* 118. is by ons ter nedergeſtelt, dat de Rekenkamer door Hertog *Philips van Bourgondie* in den jaare 1428. zoude zyn opgeregt; waar in wy als toen door onkunde hebben gemiſt. Goudhoeven *pag.* 110. (uit wien S. van Leeuwen *Bat. Illuſtr. pag.* 1460. het zyne woordelyk getrokken heeft,) zegt alleen, dat Hertog *Philips van Bourgondie*, geworden zynde Graave van Holland, heeft ingeſtelt in den Hage, een Collegie van zeker getal van Perzoonen, die men de Meeſters en Auditeurs van de Rekeninge noemde; zonder te melden in wat jaar dit door den gemelden Graaf zoude zyn verrigt; maar begint zyne Lyſte der gemelde Meeſters en Auditeurs met het jaar 1446. Egter vind men in de Memoriaalboeken van den Hove al in vroegere tyden gewaagt van de Raaden en Meeſters van de Camere van Rekeninge in den Hage; gelyk onder anderen in eenen brief van den 9. Auguſti 1437. Waarby de erfgenaamen van *Jan Ryn*, Rentmeeſter van Beooſten- en Beweſten-Schelde, en van deszelfs weduwe by den Raad wierden beſchreven, om tegens zekeren gezetten dag *te komen rekenen voor die Raeden en Meeſters der Camere van Rekeninge in den Hage*, op peene van tien Ryders daegs, *zoo lange als zy deſen gebode verzitten zouden.* Geregiſtreert in 't tweede Memoriaalb. van Roſe geqt. *A.* 2. *l. fol.* 178. *verſo.* zie mede *fol.* 192. *B. j. fol.* 167. 185. 195. *&c.*

(*e*) Geregiſtreert in 't tweede Memoriaalb. van de Jonge *fol.* 31. *verſo.*

(*f*) Geregiſtr. in 't vierde Memoriaalb. van Ernſt *fol.* 135.

(*g*) Te vinden in 't agtſte Memoriaalb. van Ernſt. *fol.* 224. *verſo.*

den Hage op 't ſtuk van de Nachtwacke, dienende tot preſervatie van den Vlecke van den Hage, omme 't Corpus van den Hage te precaveren van brant, rovinge en ſpoliatie, die zoo wel van buyten als van binnen zoude mogen gedaen werden, volgens zekere Miſſive van myne Heeren de Staeten 's Lands van Hollant, geaddreſſeert aen de Magiſtraat van den Hage: zynde de gemelde Ordonnantie gedagtekent den 17. Februarii vyftien honderd drie en tagtig.

Stellen een Medicinæ Doctor in denHage.

En op dat wy niet zouden ſchynen ontbloot te zyn van andere bewyzen, zoo zullen wy ten overvloede nog bybrengen een acte, waarby het Hof, de Rekenkamer en de Magiſtraat in den jaare vyftien honderd negen en zeventig alhier in den Hage hebben aangeſtelt eenen *Medicinæ Doctor*, op zodanige voorwaarden, vrydommen en tractement, als uit dezelve acte breeder te zien is:

Conditien waarop Dr. *Camille de Caſtre* werd aangenomen.

„ Op huyden hebben die van den *Rade Provinciael* en *Rekenin-*
„ *ge des Coninex* in Hollant, mitsgaders die *Regierders van den Ha-*
„ *ge* voor hunnen Medicyn in den Hage aengenomen Doctor *Ca-*
„ *mille de Caſtre* op te conditien hiernaer volgende:

„ Dat de voorſz *de Caſtre* jaerlycx hebben ſal hondert ponden van
„ veertich grooten 't pond, ingaende den 25. Septemb. leſtleden.

„ Dat men hem voorts zal doen hebben gelyke vrydom van ac-
„ cyns en impoſt, als die van den Rade en Rekeninge voorſz
„ hebben.

„ Dat *men denzelven voorts vry zal houden van eenighe officien-*
„ *van Magiſtraetſchap of anders eenige andere Officien in den Hage*
„ *te bedienen*, ook van eenige ſoldaeten te houden ofte ook te
„ waeken.

„ Dat hy van elke viſitatie, die hy doen zal, zal hebben vier ſtuy-
„ vers, des ſal hy gehouden weſen alle armen om Godts wille te
„ dienen, die 't zelve op hem begeeren.

„ Sal voorts de voorſz *de Caſtre* gehouden zyn, die van den Ra-
„ de en Rekeninge met hun gevolg en huysgezin by nacht en dag
„ in tyden van nood by te ſtaen.

„ Ende ſal de voorſz *de Caſtre* uyt den Hage niet mogen vertrec-
„ ken of vernachten, dan by expres conſent en oorlof van die van
„ den Rade voorſz.

„ Alle welke voorſz conditien die voorſz *de Caſtre* aengenomen
„ en belooſt heeft in alles te achtervolgen. Des t'oirconde heeft
„ die Griffier van den voorſz Hove uytten naeme van die van den
„ Rade en Rekeninge voorſz, en die voorſz *de Caſtre* dit onder-
„ teykent op ten 23. November 1579. (*h*).

„ En was getekent,

„ B. ERNST. CAMILLE VAN CASTERE.

Dog

(*h*) Geëxtraheert uit het agtſte Memoriaalb. van Ernſt *fol.* 17.

In den jaare 1635. ten tyde als de peſt-ziekte alhier in den Hage (gelyk ook in verſcheide andere Steden) door de onverdragelyke hitte van den zomer dezes jaars zeer hevig in zwang ging, hebben de Heeren Gecommitteerden van de

Deze voorn. Collegien hadden tot nog toe geen vaſt Lichaam.

Dog deze voorgenoemde Amptgenootſchappen hadden tot nog toe geen vaſt nog vereenigt Lichaam. Maar wanneer in en omme den jaare vyftien honderd twee en zeventig door ganſch Nederland een algemeene beroerte ontſtond, en dat men in 't vervolg hier te Lande genootzaakt was de wapenen op te nemen, om afte ſchudden het ondragelyk jok der Spaanſche Heerſchappye, en alzoo door dat middel onder Gods zegen, te verkrygen vryheid van Godsdienſt, goed en bloed, moeſten 'er ook gelden by de ingezetenen in 't algemeen werden verſchaft; welke by Staatsbeſluiten zynde vaſtgeſtelt, over de Steden en Vryheden wierden verdeelt, waar in die van den Hage hun aandeel ook hadden te dragen. Maar nadien de Magiſtraat over de Edelen en Suppooſten alhier, die ommiddelyk onder den Hove van Holland, als hunne byzondere Magiſtraat, ſtonden, ganſch geene regtſpraak hadde, en dienvolgende dezelve niet konde bezwaaren, gaf het zelve gelegentheid, dat de voorſchreve Collegien met de Magiſtraat zig by den anderen vergaderden, om daartoe gezamentlyk bequaame middelen uittedenken en te beraamen. By de meergemelde drie Amptgenootſchappen quam in den jaare vyftienhonderd vierentagtig ook de Hooge Raade, als het vierde, niet uit eigener beweginge of uit hooſde, dat de gemelde Raade eenige Jurisdictie als toen in den Hage was hebbende (als zynde een Hof van hooger appel,) maar wel voornamentlyk door de Staaten (*i*) zelf daartoe genoodſaakt, op dat mede door het vermogen van 't zelve Collegie, als beſtaande uit

Hoe en by welke gelegentheid den Hooge Rade daarby is gekomen.

Societeit eenen Dr. *Dirk de Pypere* als *Doctor Medicinæ* aangenomen ten dienſte van de goede luiden en ingezetenen van den Hage, op een tractement van zes honderd guldens 'sjaars, geduurende de voorſz beſmettelyke ziekte; en dezelve ophoudende, van twee honderd guld., met ordonnantie op den Ontfanger van der Societeits middelen en inkomſten, om de voorſz ſommen in diervoege te betalen, uitwyzens de commiſſie, den voorn. *de Pypere* daarvan verleent den 23. Octob. 1635. en by den Secretaris van de Societeit ANTH. VAN MIEROP ondertekent.

Op gelyke wyze en in gelyke tyden hebben de gemelde Heeren den 16. Decemb. 1664. Doctor *Adam Bogaert* aangenomen en geſtelt tot Peſt-Doctor alhier in den Hage, op een wedde van agt honderd guld. zoo lang de gemelde ziekte duurde, dog ophoudende, alleen van vier honderd gulden 'sjaars.

(*i*) Om hiervan een regt begrip te hebben, dient men de zaake wat hoger op te haalen. In den beginne der Troubeltyden, als het Hof en Rekenkamer hun verblyf te Delft hielden, moeſten *derzelver Suppooſten aldaar* in de gemeene omſlagen tot beſcherminge van 's Lands vryheid mede helpen dragen; en 't geen zy te berde moeſten brengen, wierd by wyze van een hooft- of familie-geld, of wel anderzints by taxatie, ingevordert. Zie Reſolutien van Holland van den 10. September 1575., 26. Julii 1576. en 6. Auguſti 1577. Maar wanneer beide de gemelde Collegien met hunne onderhoorige Suppooſten hen weder na den Hage begaven, en aldaar hunne voorige zittinge namen, wierd 's Haags quote in de Conſenten daar door merkelyk verhoogt en bezwaart. Om welke te vinden en op te brengen het Hof en de Magiſtraat van den Hage den anderen niet wel konden verſtaan, beweerende mede, datze alte hoog in de verdeelingen en repartitien waren geſtelt; zoo dat van de gelden, waarop den Hage by de Staaten was aangeſlagen, naauwelyk iets wierde opgebragt. Onderentuſſchen het vermogen van den Hage door de reſidentie van de gemelde Collegien en het aankomen van verſcheide perzoonaadjen en andere luiden van aanzien; waarby nu ook quam de opregtinge van den Hoogen Raade, (welke

uit aanzienelyke en wel gegoede Luiden, met en nevens die van den Raade Provinciaal, Rekenkamer en de Magiſtraat van den Hage, het

ke den laaſten Mey 1582. was geſchied,) dagelyks aangroeiende, verwekte zulks aan de Steden, over welke de ingewilligde Conſenten moeſten werden verdeelt, groote jalouſie, in diervoege, dat geene derzelve Steden haar aandeel wilde opbrengen, waardoor het krygsvolks en andere oorlogs laſten onbetaalt bleven. Zulks „ dat de Staaten van Holland, na de getuigeniſſe van den Heer „ Hooft *in zyne Nederl. Hiſtor.* XXIII. *boek pag.* 1035., op dat pas zig in zulke „ benaauwtheid van geld en geloof vonden, dat zy, zoo om den oorlogsvol- „ ke, als om de vlootelingen, zamt eenige wapenen en andere noodlykheden „ te betalen, anderhalve tonne ſchats, tot twaalf ten hondert voor fret, † en „ een ten hondert voor makelardye moeſten opneemen. Over deze traagheid der Steden, en wel inzonderheid over de onwilligheid van die van den Hage, deden de Staaten van Holland hunne klagten aan zyne Excellentie *Prins Willem den I.*, die daarop aan beide de Preſidenten en Raaden van den Hoogen en Provincialen Raaden den volgenden brief ſchreef, met byvoeginge van de Reſolutie en verklaringe, welke by hem en de Raaden nevens hem geſtelt, op de wanvoldoeninge van 's Haags aandeel den 17. Mei 1584. was genomen; waarby zyne Excellentie en de voornoemde Raaden die van den Hove en de Magiſtraaten van den Hage laſten en ordonneerden, *dat elk de helfte van de quote en aanpart van die van den Hage zoude opbrengen*, en daar voor gehouden wezen zig te verbinden en ſterk te maken, om de penningen daar af te furneeren: mits *dat onder die van den Hove de Hooge en Provinciale Raaden met alle de Suppooſten*, mitsgaders die van den Edeldom aldaar *zouden zyn begrepen.* D'inhoud van den gemelden brief en Reſolutie is deze:

† Interreſſe.

„ Die Prince van Orangien, Grave van Naſſau, Marquis van „ der Veere, van Vliſſinge &c.

„ *Edele, Erntfeſte, Eerſaeme, Hooggeleerde, Diſcreete,* „ *Lieve Bezundere.*

„ Naardien wy verſtaan hebben, dat de penningen van die van den Hage „ in de repartitien, die over de Steden van Holland zyn gemaakt, in der nood „ tot behoef van de ruyteren en knegten geconſenteert, geheven te worden, „ zeer langzaam worden gefurneert, immers dat gylieden in de laaſte twee re- „ partitien uwe quote niet hebt gefurneert tot groot nadeel van den Lande, „ ende wy daar omme wel hebben willen voorzien, dat dezelve reſterende quo- „ ten, en de toekomende binnen den Hage met beter ordre mogen werden ge- „ furneert, dan tot noch toe is gedaan; hebben wy U lieden by dezen wel „ willen overzenden de acte van Reſolutie en Verklaringe by ons dienaangaan- „ de gedaen en genomen, ten einde gylieden niet nalaaten wilt UL. daarna te „ reguleren, zonder eenige zwaerigheidt of wederzeggen, en zulks daarop „ voor 't eerſte de voorſz uwe reſterende quote te furneeren, op pœne van „ metter daed daarvooren geëxecuteert te worden, daer aan wy genoodzaekt „ zullen zyn de hand te doen houden, in aenzieninge van de jegenwoordige „ zwarigheden en periculen in de gemeene zaaken. Hier mede

„ *Edele, Erntfeſte, Eerſaeme, Hooggeleerde, Diſ-* „ *creete, Lieve Bezundere,* zyt Gode bevolen. Geſchre- „ ven tot Delft den 18. Mey 1584.

„ ULieder goede Vriendt,

„ GUILLAUME DE NASSAU.

De

het aandeel van den Hage in de gemeene laſten en omſlagen des te ligter en bequamelyker zoude konnen gevonden en opgebragt werden.

„ De Superſcriptie was: *Edele, Erntfeſte, Eerſaeme, Hooggeleerde, Diſcreete, Lie-*
„ *ve, Bezundere, den Preſident en Raden van den Hoogen Rade, mitsgaders Preſident*
„ *en Raden van den Provincialen Hove van Holland, Zeeland en Weſt-Vrieſland.*

Reſolutie van zyn Excellentie en de Raden neffens hem geſtelt.

„ Zyne Excellentie en de Raden neffens hem wezende, bemerkende dat op
„ de voorgaende verdeelinge en repartitien, die over de Steden van Holland in
„ der nood zyn gedaan tot furniſſement van penningen, die tot onderſtand van
„ den oorloge de Staeten van Holland geconſenteert hebben, geheven te wor-
„ den, bevonden is geweeſt, dat die van den Hage in dezelve repartitien tot
„ meermalen hen agtergehouden hebben, en ook als nog in gebreke bly-
„ ven haarluyder penningen te furneren in de quoten, daar op die van den
„ Hage by de laetſte verdelinge zyn geſtelt, deurdien in 't ligten derzelver
„ penningen de Magiſtraaten aldaar met die van den Hove eyntelyk als noch
„ niet hebben konnen verdragen; SOO IS 'T dat zyne Excellentie en de Ra-
„ den voornoemt, omme hierinne te voorſien by de bequaamſte wegen en
„ middelen, des doenlyk zynde, verklaart en geordonneert hebben, verklae-
„ ren en ordonneren by dezen, dat in de verdelingen en repartitien, die alrede
„ over de Steden in der nood als vooren zyn gedaan, en daer af die van den
„ Hage haerluyder quote en aenpart als nog niet opgebragt hebben, ende die
„ dezelve als nog verder gehouden zullen zyn optebrengen, die van den Hove
„ en de Magiſtraaten van den Hage voornt. *elk voor de eene helft van de quote* ge-
„ houden zullen zyn hen te verbinden en ſterk te maken, omme de penningen
„ daar af te furneren, achtervolgende den laſt, die daer van by dezen werd
„ gegeven, zoo wel van de voorgaande repartitien voornt. als die van de toe-
„ komende, *elks in 't byzondere*, diesaengaende zal gegeven werden, mits dat
„ *onder die van den Hove den Hoogen en Provincialen Rade* met alle de Suppooſten,
„ mitsgaders die van den Edeldom aldaer zullen zyn begrepen. Laſten en be-
„ velen daeromme ſyne Excellentie ende Raden voornoemt die van den Hove
„ voornoemt en de Magiſtraeten van den Hage, *elk de helft van de quote en aen-*
„ *part van die van den Hage*, als boven, *op te brengen*, op pœne van executie, ter
„ tyd en wylen toe, dat by 't vertrek van den Hove of anderzints met goede
„ kenniſſe van zaaken anders daar inne zal wezen voorzien en geordonneert.
„ Gedaan tot Delft den 17. Mey 1584.

„ was getekent,

„ GUILLAUME DE NASSAU.

„ Ter Ordonnantie van zyne Excellentie.

„ N. BRUNYNCK.

Uit deze Reſolutie is dan klaar te zien, wanneer en op wat wyze de Hooge Raad in de Societeit is gekomen; of om eigentlyk te ſpreeken, hoe en wanneer de gemelde Raade den Hove en Rekenkamer is toegevoegt, om met den anderen te helpen draagen in de quote van den Hage, en te gelyk bezorgen, dat de gelden volgens repartitien in de gemeene omſlagen wierden opgebragt; om welke penningen bequaamelyk te vinden, kort daaraan de gelegentheid gaf, om met de Magiſtraat van den Hage eene Societeit aan te gaan.

Hiervooren hebben wy gezegt, dat de Hooge Raade den laatſten Mei vyftien honderd twee en tagtig zoude zyn opgeregt. En hoewel wy dit uit goede aantekeninge hebben getrokken, zoo ſchynt nogtans die tyd niet volkomen

over

den. Want haar Edele Groot Mog. wel ziende en ook ondervindende, dat de Magiſtraat van den Hage niet in ſtaat was, om uit haare burgers en onderhoorige ingezetenen zoo veel penningen te konnen bekomen, als wel vereiſcht wierden tot voldoeninge van 's Haags quote, ordonneerden by Reſolutie van den zeven en twintigſten Mei vyftien honderd vyf en tagtig den bovengemelden drie Collegien die van den Hage daarinne te helpen en te onderſteunen, „ en zoo „ verre die van den Hage de voorn. penningen op intereſt niet en „ zouden konnen bekomen, dat dan die van den Hoogen en Pro„ vincialen Raden, mitsgaders de Luyden van de Rekeninge en „ Magiſtraeten van den Hage de voorſz ſomme zouden mogen vin„ den en repartitieren over de vermogenſte en gequalificeerſte, zoo „ wel over de Edelen en Suppooſten, als de Burgeren van den Hage; gelyk wy onder het derde point onzer verdeelinge nader en klaarder zullen aantoonen.

Deze drie Collegien met de Magiſtraat vereenigden zig in den jaare vyftien honderd zes en tagtig tot een vaſt Collegie; en om de zaaken des te beter en met meerder overleg te konnen behandelen, regten zy in 't volgende jaar vyftien honderd zeven en tagtig met den anderen op een Contract, 't welk wy hierna te zyner plaatze zullen opgeven. Dit is dan, voor zoo verre wy hebben konnen nagaan, kortelyk de waare oorſpronk en de nette tyd der opregtinge van 't Collegie van de *Societeit in* of *van 's Gravenhage*.

Deze vier Collegien vereenigden zig in den jaare 1586. met den anderen.

Dit Collegie in diervoege, als gemelt is, zamengeſtelt, wierd van de Staaten van Holland erkent, tot zoo verre zelfs, dat haar Ed. Groot Mogende by Reſolutie van den 21. Januarii 1586. beſloten, „ dat die van den Hoogen, Provincialen Rade, Kamer van Reke„ ninge en Magiſtraaten van den Hage zouden verſchreven worden, „ om ter voorſz Vergaderinge haarluyder Gedeputeerden te zen„ den; gelyk zy ook by miſſive van den naaſtleſten October 1586. aan de drie gemelde Collegien en de Magiſtraat van den Hage deden ſchryven, „ dat zy eenige Gedeputeerden in de Vergaderinge „ van de gemelde Heeren Staeten zouden ſchikken, om te helpen „ reſolveren in een extraordinaris conſent van honderd duyſent pon„ den voor zyne Excellentie den Grave van Leyceſter. Wy zullen den gemelden brief, om dat die de eerſte is, zoo wy meenen, die by haar Ed. Groot Mog. aan de Societeit is afgezonden, om redenen alhier woordelyk inlaſſen:

Werden door de Staaten van Holland erkent, en in verſcheide gevallen ter Vergaderinge beſchreven.

„ *Ede-*

over een te komen met de waarſchouwinge, welke het Hof aan de Suppooſten en Appellanten den vyfden Februarii deszelven jaars liet doen, inhoudende dat „ die Preſident en Raden van Holland eenen yegelicken deden weten, dat die „ van den *Rade van Appel* op den dertienden Februarii dezer loopende maendt „ zullen houden heur *eerſten Rechtdach*, *ter plaetze daer die Gecommitteerden tot die* „ *Reviſie voormaels hebben gebeſoigneert*; inſinuerende voorts alle Appellanten, dat „ heur *fatalia* om heur appellatien te verheffen, loop zullen beginnen te nemen „ en hebben van den voorſz dertienden dezer maent, ten eynde een yegelick „ hem hierna hebbe te reguleren. Actum den vyfden Februarii anno xvc. twee „ en tachtich. . Geregiſtreert in 't agtſte Memoriaalb. van Ernſt *fol.* 158. *verſo* en gedrukt in 't groot Placcaatb. 2. *deel fol.* 1422.

„ *Edele, Wyſe, Hooggeleerde, zeer Voorzienige,*
„ *Diſcreete Heeren.*

Miſſive van de Staaten aan de voorn. Collegien, om hunne Gedeputeerden ter Vergaderinge te zenden.

„ ALSOO van wegen ſyne Excellentie den Grave van Leyceſtre Lieutenant van haere Majeſteit van Engelant, Gouverneur en Capitein Generael van de Nederlanden, door den Heer Mr. *Willem Bardeſius* Raet van Staete ons in onſe voorgaende Vergaderinge gedaen is zekere propoſitie, (daervan het Extract nevens deſen gaet) ende hoewel wy ons als doen niet gelaſt hebben gevonden, omme op tie poincten daerinne begrepen te reſolveren; nogtans aengezien om redenen daertoe in de voorſz propoſitie verhaelt, en veel andere, die daertoe dienen, ten zeer groote dienſte van de Vereenigde Nederlanden, ende beſunder van den Lande van Hollant es ſtrekkende, dat ſyn Excellentie in deze gelegentheyt en geſtelteniſſe van der zaeken dezer Landen by alle mogelyke middelen in ſynen goeden yver worde geſecundeert en gehanthout, beſunder overmits goede hoope en apparentie is, dat by middelen van dien den gemeenen vyand gedrongen ſal worden 't velt te verlaeten, en conſequentelyk dat niet alleen de Stadt B. . . daer deur geheelyken, maer ook eenige Steden en ſterkten by den vyanden geoccupeert, by ſyne Excellentie verovert zullen mogen werden, ende het volk van oorloge van ſyn Excellentie gehouden in Steden en Landen in 't gewelt van de vyanden jegenswoordig weſende; Soo hebben de Edelen en Gedeputeerden van de Steden op 't behaegen van haere reſpective Principaelen goedgevonden, dat ten einde voorſz over de Provincien van Hollant, Zeelant, Utrecht en Vrieslant zyne Excellentie noch eens extraordinairie ſoude werden geconſenteert de ſomme van hondert duyſent ponden, te betalen binnen een maend eerſtkomende ten langſten. Ende omme de quote van Hollant in dezelve ſomme te vinden, hebben de Edelen ende Gedeputeerden van de Steden voor 't beſte en gereetſte middel gevonden, dat de Steden by koopinge van renten over de principaelſten van haere poorteren en inwoonderen, gelyke ſomme ſouden binnen den voorſz tyd opbrengen, als mede twee en tſeſtich duyſent vyfhondert ponden in den voorleden maent van September over de Steden gequotiſeert is; omme waarop eindelyk Reſolutie in te brengen, hebben de Edelen en Steden aengenomen alhier te compareren den ſeven en twintigſten deſer maent, omme te beſoingneren met volkomen laſt hem diesaengaende mette meeſte ſtemmen te mogen conformeren, overmits de zaeke egeene rapport of uitſtel en ſal mogen lyden; ſullen daeromme Uwer Ed. niet naelaeten in aenzieninge van de nootelykheyt der voorſz zaeke en dat grootelyks den Lande van Hollant beſunder daer aen gelegen is, *Uwer Ed. Gedeputeerden op morgen voornoene den laetſten deſer maent te ſchikken alhier in onſe Vergaderinge, omme in de voorſz ſaeke te helpen reſolveren, en daer toe dezelve Gedeputeerden te geven volkomen laſt als vooren.* Hier mede *Edele, Wyſe, Hooggeleerde, zeer Voorzienige, Diſcreete Heeren,* onſe Hee-

„ re

„ re Godt zy met Uwer Ed. Geſchreven in den Hage den naeſt-
„ leſten October vyftien hondert ſes en tachtich.

„ Onderſtont,

„ Ter Ordonnantie van de Staeten.

„ By my, en was ondertekent,

„ C. DE RECHTERE.

Het opſchrift was: *Edele, Wyſe, Hooggeleerde, zeer Voorzienige, Diſcreete Heeren, de Preſidenten en Raden van den Hoogen en Provincialen Raden, en die van de Kamere van Rekeninge in Holland, mitsgaders de* (*k*) *Schepenen en Regeerders van den Hage.*

De tweede Miſſive by de meergemelde Staaten aan de voorſz vier Collegien afgevaardigt, was van den 23. Januarii 1587. (*l*), *ten einde zy hunne Gedeputeerden op morgen voornoene ten negen uuren zouden ſchikken in de Vergaderinge van de Staeten, omme op de continuatie van de gemeene leeninge by de Steden gedaen, daeraf rembourſement uyt de verpondinge van den jegenwoordigen jaere* 1587. *was belooft, te reſolveren.* Zulke en dergelyke zyn 'er verſcheide (*m*), voornamentlyk daartoe ſtrekkende, dat zy hunne Gedeputeerden zouden zenden, omme op de voorgeſtelde eiſſchen van gelden, belaſtingen of ook wel op de *repartitien* der *Conſenten* ter Vergaderinge te adviſeren en reſolveren ten meeſten dienſten van den Lande; zoo als ook by extract (*n*) uit de Reſolutie van de Heeren Staaten van Holland van den 23. December 1598. klaarlyk blykt, dat de Gedeputeerden van de Societeit ter Vergaderinge van haar Edele Groot Mogende even eens geconſenteert hebben in de laſten, als alle de andere Steden van Holland; 't welk geduurt heeft, immers voor zoo verre wy hebben konnen nagaan (*o*) tot kort na den jaare zeſtien honderd; dog alle deze Brieven en Reſolutien alhier

Tweede Miſſive ten voorſz einde.

Hoe lang deze beſchryvinge der-

(*k*) Dog de opſchriften der volgende brieven behelsden, *Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage.* In zommige brieven, aan die van den Hage door de Staaten van Holland of derzelver Gecommitteerde Raden afzonderlyk geſchreven, hoewel over zaaken de Societeit betreffende, wierden zy zomtyds *Heeren*, zomtyds *goede Vrienden* genoemt.

(*l*) Zie Reſolutie van Holland van den 23 Januarii 1587.

(*m*) Te vinden in 't Regiſter van de Societeit, gequoteert C. *fol.* 1. tot 18. *verſo.*

(*n*) Geregiſtreert in 't voorſz Regiſter van de Societeit *fol.* 21. *en volgende.*

(*o*) De laatſte Reſolutie van haar Ed. Gr. Mog., welke wy ten dezen opzigte geregiſtreert vinden, is van den 3.--20. Septemb. 1603. en van dezen inhoude: „ De Collegien van den Hoogen en Provincialen Rade, Rekenkamer „ en Regeerders van den Hage, op het zelve point mede beſchreven zynde, „ omme te bewilligen en conſenteren voor het contingent van den Hage in de „ voorſz drie hondert duyſent ponden, hebben door haere Gedeputeerden ver- „ klaert, dat het vinden van penningen by verkoopinge van renten, henluy- „ den beſwaerlyker valt, als andere Steden, overmits den Hage een open „ plaatze is; dat zy niettemin (mids den jegenwoordigen hoogen nood en ge- „ ſteltenisſe der zaaken) nog voor deze reyſe te vrede waren, haer contingent „ in de voorſz drie hondert duyſent gulden neffens de andere Steden op te

 „ bren-

Collegien heeft geduurt.

hier afzonderlyk te willen aanhaalen, zoude veel eer den Lezer tot verdriet, dan tot genoege verſtrekken. Alleen moeten wy daarby nog kortelyk aantekenen, dat de Heeren Staaten van Holland of derzelver Gecommitteerde Raaden zedert dien tyd tot nu toe hebben vervolgt aan de Societeit toe te zenden de Extracten uit de Reſolutien by haar Ed. Groot Mog. van tyd tot tyd op 't ſtuk van belaſtingen genomen, met aanſchryvens, zoo het geldmiddelen betrof, van haar aandeel ten Comptoire Generaal van Holland, of anderzints, op de gezette termynen te willen fourneren, of zoo het andere zaaken raakte, van die ter uitvoeringe te doen brengen, zoo als wy hierna breeder zullen aantoonen.

Watdaarna by de Staatenof Gecommitt. Raden daarin is waargenomen.

Middelen by 't Collegie van de Societeit beraamt tot voldoeninge der laſten.

Ondertuſſchen ſtelden de gemelde drie Collegien en de Magiſtraat van den Hage met den anderen ordre op de vereiſcht werdende zaaken, en hadden de eerſte penningen wegens het aandeel, waarop die van den Hage tot meermaalen by de Staaten van Holland waren aangeſlagen in de geconſenteerde hooftſommen, geligt op het geloof van zommige Leden uit de gemelde Collegien en ook uit de Magiſtraat, in hun particulier, en dezelve by wyze van leeninge in voorraad opgebragt. Om welke penningen weder te bekomen, en vooral zorge te dragen, dat de renten immiddels aan de ſchuldeiſſchers behoorlyk wierden betaalt, beraamden zy te zamen zekere middelen van belaſtinge, welke zoo wel by de Edelen en Suppooſten, als by de burgers en verdere ingezetenen van den Hage zouden moeten werden gedragen, 't geen dan in den jaare vyftien honderd zeven en tagtig aanleidinge gaf tot het maken van het navolgende eerſte Verdrag.

Verdrag tuſſchen de voorn. Collegien, nopende het invoeren van zekere middelen van belaſtinge, zoo wel over de Edelen en Suppooſten als over de burgeren en ingezetenen van den Hage.

„ ALSOO omme te vinden de intereſſen van de penningen, die „ op 't gelove van ſommige uyt de Collegien van den Hoogen en Pro- „ vincialen Raden en van de Rekeninge in Holland, mitsgaders „ van eenige van de Magiſtraat van 's Gravenhage geligt ſyn van ver- „ ſcheide Crediteurs, die tot furniſſement van de quote, daerop die „ van den Hage tot meermalen by de Staeten gerepartieert zyn ge- „ weeſt, van noode is bequaeme middelen te raemen, daermede „ dezelve intereſſen betaelt zullen mogen werden, ter tyd en wylen „ toe, die verſchenen penningen by de Staeten uyt de gemeene „ Lands middelen gerembourſeert of anderzints afgedaen en ge- „ queeten zullen zyn; SOO IS 'T, dat die van de Collegien van „ de Raden en Rekeninge uytte naem van de gemeene Suppooſten „ van den Hove ter eenre, en den Bailliu, Schout, Burgemeeſters, „ Schepenen en Vroetſchappen van den Hage, uytte naeme van de „ gemeene burgerye aldaer ter andere zyde, onderlinge geaccor- „ deert en verdragen zyn, dat van nu voortaen alle de Herber- „ giers,

„ brengen; adviſerende voorts, dat ten aanzien de Landen zeer bezwaart wa- „ ren, zoo by verkoopinge en conſtitutie van renten, als ligtinge van penning- „ gen op intereſt, geraden en dienſtig was, meer loopende middelen in te „ willigen, omme de nootlyke laſten te vervallen; daerop hen verklaert is, „ datmen in alle Vergaderingen tot dien einde arbeidt, en dat de Vergade- „ ringe zeer aengenaem zoude wezen, indien zy daertoe eenigen goeden voor- „ ſlag konden doen.

„ giers, Tappers, en die neeringe doen van drooge gaſterye te
„ houden, ook die wyn tappen daerinne begrepen, van elcke ame
„ Rynſche of Spaenſche wynen, die zy tappen of ſlyten zullen, ge-
„ houden ſullen weſen te betalen vier guldens op de aeme, en van
„ Franſche wynen, van elke aeme twee gulden boven en behalven
„ 't geene op dezelve wynen tot nog toe geheven en betaelt is ge-
„ weeſt; dat mede van alle ſwaere bieren van drie gulden het vat
„ of daerboven, die van nu voortaen in den Hage gedronken ſul-
„ len werden, by een yegelyken ſoo Suppooſten als andere, niemand
„ uytgezondert, boven 't geene tot nog toe daervan geheven is,
„ zal betaelt werden zes ſtuyvers, en dat overzulks die Tappers
„ voortaen van dezelve zwaere bieren op 't vat betalen ſullen vier
„ en twintig ſtuyvers, die burgers van den Hage agtien ſtuyvers
„ en de vrye Suppooſten ſes ſtuyvers. Dat ook by die van de voorſz
„ Collegien en Magiſtraet van den Hage of haere Gedeputeerde ge-
„ revideert zullen werden de Quohieren van de Verpondingen van
„ de huyſen van den Hage, en daerinne geſtelt werden de geene
„ die overgeſlagen en verhoogt, die geene dewelke met nieuwe
„ werken verbetert of anderzints bevonden zullen werden merke-
„ lyk te weynig getaxeert te weſen; van alle welke ontfang apart
„ gemaekt en voor de voorſz Collegien verantwoort zullen wer-
„ den, ende de pennningen daervan komende bekeert tot betalinge
„ van de voorſz intereſſen, mits dat zoo wes dezelve penningen tot
„ voldoeninge van de voorſz intereſſen niet ſullen mogen volſtrek-
„ ken, dat het ſelve by de Burgemeeſteren van den Hage geſup-
„ pleert ſal worden uit de Theſaurie en inkomen van den Hage.
„ Des is bevoorwaert, dat indien geduurende deze collectatie die
„ van den Hage bekomen konden van de Staeten eenig rembourſe-
„ ment van de penningen, die voor 't gemeene Land gelicht ſyn,
„ 't zy by aſſignatie op de Verpondingen of anderzints, die in zul-
„ ken gevalle die voornoemde Burgemeeſters van den Hage ge-
„ houden zullen weſen zoo veel penningen als bedragen mogen de
„ intereſſen van 't geene in maniere als vooren gequeten ſal weſen
„ uyt de Theſaurie van 't Corpus van den Hage te employeren tot
„ verdere afloſſinge van de voorſz geligte penningen, als ſy van ge-
„ lyke tot dezelve afloſſinge zullen employeren alle 't geene wes
„ by de jaerlykſe rekeninge van de voorſz Theſaurie bevonden ſal
„ werden over te ſchieten, en meer ontfangen dan uytgegeven te
„ zyn, en dit alles geduurende tot wederzeggen van de voorſz Col-
„ legien, en die van den Hage, en elk van hen in 't byzondere,
„ en niet langer, ende mits hier mede dezelve Collegien en alle an-
„ dere Suppooſten van den Hove geenzints geprejudicieert zullen
„ werden in haere exemptien en Vryheyd van de laſten van 't Cor-
„ pus van den Hage en anders henluyden van outs competerende,
„ maer blyvende dezelve exemptien en vryheden in alles in hun ge-
„ heel; ende zoo verre op de collectatie van de voorſz opheve of
„ anderzints mogten diſputen reyſen, dat dezelve en al het aencle-
„ ven van dien ſal ſtaen tot verklaeringe en deciſien van de voorge-
„ melde Collegien. Gedaen in den Hage en deur laſt van de voorſz
„ Collegien en Magiſtraet by heurlieder Griffiers, Auditeur en Se-

„ cretaris van den Hage reſpective onderteykent den agt en twin-
„ tigſten April xvc. zeven en tachtich. En was ondertekent.

A. GENIETS, P. HANNEMAN,
C. VAN DER GOES en M. BENNINCK.

Uit kragte van dit Verdrag wierd den eerſten Mei daaraan ter Audientie van de Rolle van den Hove deze navolgende Publicatie gedaan, ten einde de Edelen en Suppooſten, (die voorheen van 's Graafs beden, Schoten, Subventien en andere ongelden, die by de Staaten van den Lande den Graaven wierden ingewilligt; als mede van alle omſlagen, impoſitien en excyſen, die by de Magiſtraat van den Hage, in gevolge van haare verkregene Octroyen tot voldoeninge van 's Haags aandeel in de bovengemelde laſten wierden opgeſtelt en ingevordert (*p*), vry en ontheven waren,) zig nu daarna zouden hebben te gedragen:

Publicatie ter Rolle van den Hove, van de voorſz belaſtingen.

„ ALSOO mits den grooten nood van den oorloge, 't Corpus
„ van den Hage zekere groote menichte van penningen heeft moeten
„ te wege brengen en lichten op intereſſen ten behoeve van 't ge-
„ meene Land, tot laſte zoo van de gemeene Suppooſten van den
„ Hove, als van de Burgeren van den Hage, op credit van den
„ geenen die daervooren heure particuliere geloove hebben ver-
„ ſtreckt; ende dat al reets veele en verſcheyde intereſſen ſyn ver-
„ loopen, die by de Heeren Staeten niet en waren afgedaen, ende
„ Theſaurie van den Hage daertoe niet ſuffiſant word bevonden;
„ SOO IS'T, dat die van de Collegien van den Hoogen en Pro-
„ vincialen Raden en de Luyden van de Rekeninge in Hollant,
„ mitsgaders de Bailliu, Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en
„ Vroetſchappen van den Hage reſpective hebben geordonneert en
„ geſtatueert, ordonneren en ſtatueren mits dezen, dat boven die
„ ordinaire Excyſen van nu voortaen alle de Herbergiers, Tap-
„ pers en die geene die neering doen van drooge gaſteryen te hou-
„ den, ook die vrye Tappen daerinne begrepen, van de Rynſche
„ en Spaenſche wynen, die zy tappen ofte ſlyten ſullen, gehouden
„ ſullen weſen te betalen vier gulden op te aeme, en van de Fran-
„ ſche wynen van elke aeme twee gulden. Dat mede van alle
„ ſwaere bieren van drie gulden het vat ofte daerenboven, die van
„ nu voortaen in den Hage gedronken zullen werden, by eenen
„ ygelyken, zoo Suppooſten als andere, niemandt uytgezondert,
„ boven 't geene dat daer van tot nog toe gegeven es, betaelt ſal
„ werden ſes ſtuyvers, en dat overzulks de Tappers van dezelve
„ ſwaere bieren betalen zullen vierentwintig ſtuyvers, de Burgers
„ van den Hage achtien ſtuyvers, en de vrye Suppooſten ſes ſtuy-
„ vers. En dit alles by proviſie en ter tyd toe anders by de voorſz
„ Collegien en Magiſtraet reſpective hierinne ſal weſen geordon-
„ neert.

(*p*) Zie hiervan breeder onze Aanmerkingen onder de Bylaage *Num.* XXI. en XXXI. als mede het Berigt van den Hove onder de Bylaage *pag.* 256.

„ neert. Elk ſegget den anderen voort. Gepubliceert in de Au-
„ dientie van de Rolle van den Hove ter preſentie van de Suppoo-
„ ſten en andere ommeſtanders, den eerſten dach van Meye xvc..
„ ſeven en tagtig. By my,

„ was getekent,

„ J. DE WOERDEN.

Geſchillen tuſſchen de drie Collegien en de Magiſtraat van tyd tot tyd ontſtaan.

Nadat nu de Societeit eenige jaaren aldus geſtaan en derzelver Leden met den anderen haare gemeene zaaken in der minne behandelt en verrigt hadden, vielen 'er van tyd tot tyd tuſſchen de reſpective Collegien en de Magiſtraat van den Hage geſchillen, dan over deze dan over geene zaaken, en wel inzonderheid over den ophof van de oude en het bewilligen van eenige nieuwe middelen van belaſtinge, als mede over de regeeringe en beheeringe derzelve. Dog wy zullen ons niet inlaaten, om alle deze moeyelykheden alhier op te haalen, vermits wy ons verbeelden, dat wy daarmede veele Lezers geen groot genoegen zouden geven; weshalven wy maar kortelyk zullen aantekenen, dat dezelve eindelyk by compromiſſie van den 28. Maart zeſtien honderd drie ter arbitragie van de Heeren *Johan van Oldenbarnevelt*, Advocaat van den Lande, Mr. *Pieter van der Meer*, Raad en Penſionaris van Delft, *Johan van Santen*, Raad in den Raade van Staate, *Jaſper van Kinſchot* Treſorier en *Foy van Broukhoven* Gecommitteerde Raade van de Staaten van Holland, wierden geſtelt. Waarop dan, na verloop van eenige maanden, de voornoemde Heeren Arbiters den 15. October des gemelden jaars de navolgende (*q*) uitſpraake deden.

Werden eindelyk in 1603. geſtelt ter uitſpraake van Arbiters.

Uitſprake der Heeren Arbiters, daarop.

„ ALSOO zekere queſtien en differenten gerezen waren tuſſchen
„ de Collegien van den Hoogen en Provincialen Raden, mitsga-
„ ders die van de Rekeninge in Holland, zoo voor haar zelven als
„ van wegens de Edelen en Suppooſten in 's Hage ter eenre; ende
„ Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen van 's
„ Hage ter andere zyde, beroerende de gemeenheid en de admini-
„ ſtratie van de laſten en contributien, die by de voorſz partyen ten
„ behoeve van de gemeene zaaken gedragen en geheven worden;
„ alle welke queſtien en differenten de voorſz partyen aen ons hier
„ ondergeſchreven goetgevonden hadden te verblyven en ſubmitte-
„ ren volgens de acte van ſubmiſſie hierna van woorde tot woor-
„ de geinſereert.

„ Alſoo tuſſchen de Collegien van den Hoogen en Provincialen
„ Raden mitsgaders die van de Rekeninge in Holland ter eenre;
„ en den Schout, Burgemeeſters, Schepenen en Vroedſchappen
„ van den Hage ter andere zyde, zekere zwaerigheden en diffe-
„ renten gevallen en ontſtaen waren, beroerende de adminiſtratie
„ van de oude middelen en het inwilligen van eenige nieuwe mid-
„ delen

(*q*) Deze Uitſpraake met de acte van Submiſſie ſtaat geregiſtreert in 't Regiſter van de Societeit getekent C. *fol.* 26.---34. en werd mede gevonden in 't Regiſter der Ordonnantien, enz. van den Hoogen Raade A. 2. *fol.* 47.

„ delen van contributien, die van de Societeit in den jaare 1587.
„ opgeregt aengaende, mitsgaders op de regeeringe derzelver, de-
„ welke by verſcheide vergaderingen, conferentien en communica-
„ tien daerop gehouden, niet volkomen afgedaen en gearreſteert
„ hebben konnen werden, en conſidererende dat der gemeene oor-
„ logs laſten vervallingen niet en konnen lyden, de deciſie van de
„ zaeken langer te houden in onzekerheid; SOO IS'T, dat de
„ voorſz drie Collegien voor haer zelven en uit den naeme van de
„ gemeene Suppooſten van den Hove ter eenre, mitsgaders de Re-
„ geerders van den Hage voor haar zelven, als uitten naeme van
„ de gemeene burgerye ter andere zyde, alle zwarigheden, geſchil-
„ len en differentiale poincten, die voorſz Societeit aengaende, 't
„ gevolge en aencleve van dien, egeene uytgeſondert of buyten ge-
„ reſerveert, geſubmitteert en geſtelt hebben, ſubmitteren en ſtel-
„ len by dezen in 't zeggen en arbitragie van deze vyf navolgende
„ perzoonen, als aen den Heer en Mr. *Johan van Oldenbarnevelt*,
„ Advocaet van den Lande, Mr. *Pieter van der Meer*, Raed en
„ Penſionaris der Stad Delft, *Johan van Santen*, Raed in den
„ Raede van Staeten, den Theſaurier *Kinſchot* en *Foy van Brouk-*
„ *hoven* Gecommitteerde Raed van de Staeten van Holland; ende
„ zullen de Regeerders van den Hage haere pretenſien die Collegien
„ by geſchrifte overleveren binnen den tyd van drie weeken naer
„ dato dezes; daer tegens die Collegien binnen den tyd van veertien
„ dagen overleveren zullen haere ſchriftelyke defenſien, en de zae-
„ ke voorts beſchryven by replycque en duplycque van veertien da-
„ gen te veertien dagen, indien 't noot zy, en binnen een maend
„ daarna ten wederzyden haere probatie-ſtukken en munimenten
„ overleveren onder die voorſz Arbiters, omme by dezelve uit-
„ ſpraeke gedaen te werden, op de concluſien by parthyen ten we-
„ wederzyden genomen, of ook buiten dezelve concluſien, zulks
„ haer Edele in goede juſtitie, policie, reden en billykheid zullen
„ bevinden te behooren; dog met limitatie van zekeren tyd, be-
„ houdens dat de tydt overſtreken en de Societeit opgeſeit zynde,
„ de Suppooſten zullen blyven ongeprejudicieert in alle haere præ-
„ eminentien, Privilegien en exemptien volgende 't voorſz Con-
„ tract van Societeit tuſſchen deze partyen in den jaare 1587. ge-
„ maekt, ende dat als dan Burgemeeſters en Regeerders van den
„ Hage in alles zullen wezen onverkort, en mede blyven in haer
„ geheel, en wes by de voorſz Arbiters uitgeſproken en verklaart
„ ſal werden, ſal by partyen ten wederzyden werden nagekomen
„ en agtervolgt, ſonder eenige provocatie ofte oppoſitie op peyne,
„ dat die partye, die in gebreke bevonden zal werden, 't gunt
„ voorſz is te onderhouden, gehouden zal weſen by proviſie tot ſy-
„ nen laſte te dragen, wes by de voorſz Arbiters jegens henl. ver-
„ klaert en uitgeſproken ſal worden; welk compromis aen weder-
„ zyden by partyen ondertekent en by de Heeren Arbiters geac-
„ cepteert en aengenomen zynde, zullen als dan terſtond in tryn ge-
„ bragt werden alſulke nieuwe middelen als by de voorſz Collegien te
„ zaemen geraemt en goetgevonden zullen werden. Ende zullen
„ middelertyd en tot anders by Arbiters zal weſen geordonneert,
„ onvermindert 't regt van de Societeit, die Schellingen op de bie-

„ ren

„ ren over de burgers van den Hage, mitsgaders den ouden excys
„ op de wyn gecollecteert werden, gelyk tot nog toe is geſchiedt
„ ende zullen alle andere middelen ontfangen worden by den Ont-
„ fanger van de Societeit, omme ter ordonnantie van de vier Col-
„ legien geëmployeert te werden tot betalinge van de gemeene laſ-
„ ten van de Societeit. Aldus gedaen en by de voorſz partyen on-
„ dertekent den 28. Maert 1603.

„ En was ondertekent,

„ M. ROSA en A. DUYCK, D. VAN SANTEN
„ en M. BENNINK.

„ SOO EST, dat wy ondergeſz, nadat een yegelyk van ons in 't
„ aennemen der voorſz ſubmiſſie hadde bewilligt, doorgezien en
„ rypelyk geëxamineert hebbende, alle die ſchriftuuren, muni-
„ menten, en verificatien by partyen hinc inde aen ons overgege-
„ ven, en nae mondelinge communicatien met de Gecommitteer-
„ den derzelver op de voorſz differenten gehouden, gelet op alle
„ het geene daer op geoordeelt is dat in materie van politie en con-
„ tributien tot conſervatie van de algemeenen Staat van den Lan-
„ de en ieders geregtigheid in goede juſtitie en billykheid behoort
„ gelet te worden, by onſe arbitrale ſententie uitgeſproken en ver-
„ klaert hebben, ſpreeken uit en verklaeren by dezen, dat van nu
„ voortaen die vier guldens op ieder ame Rynſche en Spaenſche
„ wyn, en de twee guld. op ieder ame Franſche wyn tot laſte van
„ de vrye en onvrye Tappers, mitsgaders de ſes ſtuivers op de
„ ſwaere bieren, over alle Suppooſten en inwoonders van den Ha-
„ ge by 't verdrag van den jaere 1587. tuſſchen partyen ingewilligt,
„ zullen wezen gemeen conform 't voorſz verdrag. Dat voorts bo-
„ ven den excys op de brandewyn, zeepe, turf, verkopinge van
„ de onroerende goederen en van de boelhuyſen (by het accoord
„ van den 7. April leſtleden ingewilligt) den excys op ieder ſmal-
„ tonne ſout van twee tot drie guldens zal worden vermeerdert, en
„ dat in plaetze van dertig en twintig ſtuivers, die by 't zelve Ac-
„ coort zyn ingevoert op 't ſlaen van beeſten boven de twee jae-
„ ren en van de verkens betaelt ſal werden den xx. penn. op ſoda-
„ nigen voet en ordre, als den impoſt van de Heeren Staeten van
„ Holland daer over verpagt en geheven werd, blyvende de impo-
„ ſitien van twaelf ſtuivers op de eenwinterſe en ſes ſtuivers op de
„ kalveren en ſchapen, volgens 't voorſz verdrag; dat mede van
„ nu voortaen den excys op die bieren boven de ſes ſtuivers in 't
„ voorſz proviſioneel Accoord gementioneert, verhoogt zal werden
„ met twaelf ſtuivers op ieder tonne biers in te leggen by de Tap-
„ pers.

„ Alle welke middelen nevens het capitael en jaerlyx verloop van
„ de renten van 7481. gls jaerlyks, die de voorſz vier Collegien
„ ſpreekende hebben op de Heeren Staaten van Holland, mitsga-
„ ders den opheve van de verpondinge, zulks dezelve by goetvin-
„ den van de voorſz vier Collegien alreets zyn ofte nog zullen wer-
„ den verhoogt of verleegt, op de name en van wegens deſelve

„ vier Collegien verpagt of gecollecteert, aen haren Ontfanger-
„ Generael geſtelt of nog te ſtellen, gereſpondeert en by denzel-
„ ven zoo in ontfang als uitgave geadminiſtreert zullen werden, ter
„ ordonnantie van de voorſz vier Collegien, zonder dat hun eenig
„ der voorſz partyen dezelve apart en in 't byzonder zullen vermo-
„ gen te onderwinden, daarop te ordonneren eenige vermindering,
„ vermeerdering, quytſchelding of verandering daar in en over te
„ plegen ſonder gemeen advys. Des zullen die penningen van de
„ voorſz middelen vooraf werden bekeert tot voldoeninge van 't
„ gunt de voorſz vier Collegien gehouden zyn of nog zullen werden
„ aan 't gemeene Land te betalen, daar onder gerekent den loo-
„ penden laſt van de vier en twintig ſtuivers op ieder tonne biers
„ of equiralent van dien, 't welk de Heeren Burgemeeſters en Re-
„ gierders van den Hage tot profyte van de Heeren Staaten van
„ Holland uit kragte van der voorſz Heeren Staaten algemeene re-
„ ſolutie moeten goet doen ter tyd toe en ſoo lange de voorſz vier
„ en twintig ſtuivers of het equivalent van dien by de voorſz Hee-
„ ren Staaten ſullen werden geprofyteert, ende zullen die van den
„ Hage uit het overſchot werden gerembourſeert van 't geene de-
„ zelve 't zedert primo April 1602. tot deſen dage toe ter cauſe van
„ de voorſz 24. ſts. of het equivalent aen de voorſz Heeren Staeten
„ hebben moeten uitleggen en betalen met den intereſſe van dien
„ tegen agt ten hondert in 't jaer tot de effectueele betalinge toe,
„ ende zullen de voorſz Burgemeeſters en Regierders van den Ha-
„ ge nog daerenboven ende voor uit tot ſubventie van haren parti-
„ culieren nood en tot profyt haerer Theſaurie trekken en genie-
„ ten de ſomme van vyf duyſent Car. guld. jaerlyks; ende ſullen
„ de voorſz middelen en contributien als gemeene middelen gehe-
„ ven en geadminiſtreert werden en de voorſz betalinge daer uit ge-
„ daen als voorſz tot den eerſten April zeſtien hondert en agt, bin-
„ nen welken tyd de voorſz partyen gehouden zullen weſen hen na
„ alle 't gunt voorſz is te reguleren ende ſoo veel langer, tot dat
„ zy gezamentlyk of iemand van partyen uit deze Societeit zullen
„ willen ſcheiden, daeraf men ſal gehouden weſen den anderen ſes
„ maenden te vooren nae den voorſz eerſten April 1608. behoorlyk
„ te inſinueren; Wel verſtaende, dat zoo de laſten der voorſz So-
„ cieteit met de voorſz middelen niet ſouden konnen voldaen wer-
„ den, de voorſz Collegien zullen vermogen dezelve middelen te
„ mogen verhogen of andere intewilligen, zulks zy ten meeſten
„ dienſte van de Societeit en minſte quetzinge van de Suppooſten
„ en inwoonders van den Hage zullen vinden te behooren.

„ De voorſz Societeit opgezeit zynde en by gevolge gediſſolveert,
„ zullen de Collegien van de Raden en Rekeninge, mitsgaders de
„ Suppooſten blyven ongeprejudicieert in haere Vryheden, Privi-
„ legien en Exemptien volgens 't voorſz contract van den jaere vyf-
„ tien hondert zeven en tachtich, en als dan ſullen ook Burgemee-
„ ſters en Regierders van den Hage weſen onverkort, maer in al-
„ les blyven in haer regt en geheel; ontzeggende partyen en re-
„ ſpectivelyk alle verdere eiſſchen en concluſien zoo in conventie als
„ reconventie op en tegens elkanderen gedaen en genomen.

„ Al-

„ Aldus gedaen en gepronuncieert in 's Hage den 15. October „ 1603.

„ En was ondertekent,

„ J. VAN OLDENBARNEVELT, PIETER VAN DER MEER,
„ J. VAN SANTEN, J. KINSCHOT,
„ en F. VAN BROUKHOVEN.

De Societeit bekomt door deze uitſpraak eerſt haare regte geſtalte.

Deze uitſpraake, ſchoon tamelyk groot, hebben wy egter dienſtig geoordeelt alhier in 't geheel in te voegen, eensdeels, om dat de Societeit zedert eerſt haare regte geſtalte heeft bekomen, en ten andere, op dat een ieder daaruit des te beter kenniſſe moge hebben wat middelen van belaſtingen men genootzaakt is geweeſt in de eerſte en vroege tyden van de Societeit met onderlinge bewilligинge van de vier Collegien in te voeren, omme daaruit voornamentlyk te voldoen het aandeel, dat den Hage in de gelden, by den Souvrain van den Lande van tyd tot tyd ingewilligt, met en nevens de andere Steden gehouden was op te brengen, en dat wel veeltyds by *anticipatie* en *op rekeninge*; welk aandeel dan de Steden, elk in de haare, moeſten zoeken (*r*), zoo zy beſt konden, nadien de gemeene middelen van *Conſumptie* als toen nog niet groot, en de verpondingen over de huizen en landen nog niet hoog, en zulks in geenen deelen voldoende waren aan de zwaare laſten, die Holland in die droevige tyden tot bekominge van 's Lands vryheid moeſt ondergaan; zynde het quohier der verpondinge op de huizen en landeryen eerſt in den jaare zeſtien honderd drie en dertig (*s*) ingevoert, zoo als het, buiten de vermeerderinge van de nieuw aangetimmerde en verbeterde huizen, tot den jaare zeventien honderd drie en dertig is gebleven.

Dien van den Hage werden by dezelve uitſpraak, uit de inkomſten van de Societeit toegelegt vyf duizend gl. Naderhand verhoogt

By dezelve uitſpraake was aan die van den Hage, tot onderſteuninge hunner Treſorie, die in dien tyd zoo wel niet geſtelt was als wel thans, jaarlyks toegelegt een ſomme van vyf duizend gulden, te genieten uit de inkomſten van de Societeit, welke ſomme by Reſolutie van gemelde Societeit van den 31. Mei 1661. is verhoogt met een gelyke ſomme van vyf duizend gulden, dog alleen by proviſie en zoo lange de gelegentheid van het inkomen van de Societeit zoude konnen (*t*) lyden; En is zedert tot nu toe de Magiſtraat in 't genot gebleven van jaarlyks tien duizend gulden uit Societeits kas als een *ſubſidie* te trekken. Des niet tegenſtaande dit voorregt, beweerden die van den Hage in den jaare zeſtien honderd vyf en tagtig, dat 'er geene uitdeelinge van de gemeene penningen

(*r*) By Reſolutie van den 27. Mei 1585. wierden de Steden door haar Ed. Groot Mog. gemagtigt om haare quoten te vinden en te repartieren over de vermogenſte en gequalificeerſte hunner burgeren en ingezetenen.

(*s*) De Quohieren der verpondingen zyn geformeert in den jaare 1628. en daaruit een redres generaal gemaakt in den jaare 1632. 't welk zynen aanvang heeft genomen met 1633. De voorige Quotieren waren geformeert in 1583.

(*t*) Zie mede Reſolutie van de Societeit van den 19. Januarii 1683.

met een gelyke somme.

gen van Societeits kas behoorde te werden gedaan aan de drie andere Collegien, met hen de Societeit uitmakende, om dat die penningen, zoo zy zeiden, niet wierden verstrekt tot verbeteringe van den Hage, maar tot zaaken het gemeene Land rakende en tot laste van 't zelve staande; en zoo men al uitdeelinge dede, dat den Hage als dan alleen zoo veel behoorde te trekken, als de drie andere Collegien te zamen, blyvende evenwel de tien duizend gulden vast staan. Niettemin wierd om gevoegs wille by de Leden van de gemelde Collegien voor dien tyd verdragen, dat die van den Hage, by uitdeelinge, zouden hebben twee vyfden en de verdere Collegien elk een vyfde, en zulks als 'er vyf duizend guldens stond te verdeelen, dat de Hooge Raade, het Hof en Rekenkamer ieder daaruit zoude profiteren een duizend en den Hage twee duizend gulden.

By uitdeelinge van Societeits penningen geniet de Magistraat twee vyfden en de andere Collegien ieder een vyfde.

In dien stand schynt de zaake eenige jaaren te zyn gebleven, dog na den jaare zestien honderd veertien, rezen weder nieuwe moeyelykheden en onlusten, welke zoo verre gingen, dat de Magistraat van den Hage niet goedvond in de Societeit, op zulk een voet, als die zedert eenigen tyd gestaan had, verder te blyven; waarvan de Regeerders kennisse deden geven aan de andere Collegien. En zoude zulks wel ligt eene geheele veranderinge of wel zelfs eene slopinge en vernietinge van die gemeenschap hebben veroorzaakt, indien niet, ten deele door bemiddelinge en goede advisen van braave en voortreffelyke Luiden; ten deele door de veranderingen, welke in de jaaren 1618. en 1619. opquamen, eene nieuwe Vereenigинge ware te wege gebragt; van welke wy egter nog de Voorwaarden, nog den (*v*) juisten tyd hebben konnen ontdekken; hoewel ons waarschynelykst voorkomt, dat zulks ontrent den jaare zestien honderd twee en twintig zal zyn geschied; niettegenstaande dat men in de Notulen van gemelde Societeit aangetekent vind, dat „ den 28. Augusti 1621., ter presentie van eenige Heeren, al„ daar met naame vermelt, *Anthonis van Mierop* tot Secretaris van „ de Heeren Gecommitteerde van de Societeit van 's Graven-Hage „ is aangenomen; en dat hy vervolgens den behoorlyken eed heeft „ gedaan tot zulken eeren, regten, baaten, profyten, emolumen„ ten en weddens als daartoe staan, enz. En dit is dan wat aanbelangt de eerste opkomst en gesteltenisse van de Societeit. Nu vereischt de ordre dat wy overgaan tot het tweede lid onzer verdeelinge, en daarin aantoonen, hoe het meergemelde Collegie bestaat.

Toestand van de Societeit zedert 1614. tot 1618. 1619. enz.

Nieuwe vereenigинge der Collegien met de Magistraat ontrent 1622.

Hoe en uit wat Leden de Societeit bestaat:

De Societeit is zamengevoegt, gelyk wy reets hebben gezegt, uit de vier Collegien, te weten van den Hoogen Raade, het Hof Provinciaal, de Rekenkamer en de Magistraat van den Hage. Alle derzelver Leden komen niet Collegialiter by den anderen, maar ieder

(*v*) Onder de Resolutien van den Hove vind men aangetekent, dat het Hof en Rekenkamer zyn gegaan in den Hoogen Raade, en aldaar te zamen hebben besloten, dat zy met den Hage het Collegie van de Societeit zouden continueren zonder bepaalinge van tyd, en zoo de Magistraat zig schikkelyk aanstelde en gedroeg, datmen aan haar zoude laaten volgen de verpondingen tot den jaare 1619. volgens uitsprake, om daarmede haar schulden goed te doen. Zie Resolutie van den 21. Mei 1620.

der Collegie zend zyne Gevolmagtigden ter Societeit, als de drie voorzittende Collegien ieder twee, en de Magiſtraat drie, uitmakende overzulks te zamen negen perzoonen. De tyd hunner commiſſie is niet bepaalt, of by een algemeene Reſolutie of Reglement (als wel in zommige hooge Collegien) vaſtgeſtelt, zynde dezelve gelaaten aan het welgevallen en de ſchikkinge van ieder Collegie in 't byzonder. Die by den Hoogen Raade ter Societeit werden gecommitteert, zitten aldaar vier jaaren, werdende als dan weder door twee andere Heeren, hen naaſt (*w*) in rang, opgevolgt. Dog die by den Hove werden afgezonden, zitten aldaar maar twee jaaren; wel verſtaande, dat de tyd van den eenen een jaar vroeger eindigt, als die van den anderen, zulks dat alle jaar op den eerſten regtdag na Kersmis een ander Heer ter Societeit wegens het Hof werd geſchikt; dat is het eene jaar een uit de oudſte (de Preſident daaronder niet gerekent) en het andere jaar een uit de jongſte Raadsheeren, vermits het Hof ten opzigte van alle Commiſſien zig verdeelt in twee Ordens, te weten de *Ordo Seniorum*, zynde de vyf oudſte Raaden en de *ordo Juniorum*, wezende de zes jongſte Heeren. Dog niemand word uit het Hof in de Societeit afgezonden, voor dat hy eerſt alle de voorzittende Heeren in zyne orde in die Commiſſie heeft zien (*x*) voorgaan.

Jeder Collegie zend zyne Gevolmagtigden: zynde de tyd der Commiſſie en het getal der Gedeputeerden onbepaalt. Watdaarontrent in ieder Collegie werd waargenomen.

Tuſſchen de Hollandſche en Zeeuwſche Raaden werd ontrent deze Commiſſie thans geen onderſcheid gemaakt. Want of wel in de eerſte tyden onder de preſente Heeren wegens beide de Hoven ter Societeit afgezonden, geene Zeeuwſche Raaden werden gevonden, zoo moeſten zy nogtans daarna, wanneer 'er aan de gemelde Commiſſie nog geen voordeel vaſt was, en dat in tegendeel dezelve voor een laſt wierde gehouden, dewelke met gelyke ſchouderen moeſt gedragen werden, nevens de Hollandſche Raaden dien mede ondergaan. Behalven dat by het X. artikel van het Nader-Proviſioneel Accoord tuſſchen de Heeren Staaten van Holland en Zeeland, van den elfden Junii zeſtien honderd vier en zeventig ten opzigte van beide de Hoven is vaſtgeſtelt, *dat 'er aan de Raden uit de eene Provintie apart en met ſecluſie van die van de andere Provintie geene zaaken gedefereert, veel min by dezelve verhandelt of getermineert zouden mogen werden* (*y*).

Tuſſchen de Hollandſche en Zeeuwſche Raaden thans geen onderſcheid.

Wat ſchikkinge de Rekenkamer ontrent deze Commiſſie heeft gemaakt, nu alhier te willen ophaalen, zoude onzes oordeels, t'eenemaal te vergeefs zyn, nadien de gemelde Kamer by Reſolutie van haar Ed. Groot Mogende van den 17. Maart 1728. (*z*) is vernietigt,

Wat ſchikkinge de Rekenkamer daar-

(*w*) Te weten, zoo zy alle de Heeren reets in die Commiſſie hebben zien zitten. Zynde by Reſolutie van den Hoogen Raade van den 12. Januarii 1678. vaſtgeſtelt, dat niemand uit den gemelden Raade ter Societeit kan werden gecommitteert, voor en aleer dat hy de oudere Heeren daarin heeft zien zitten; zonder dat het nodig zy, dezelve Heeren te zien committeren, volgens nadere Reſolutie van den gemelden Raade van den . . . Februarii 1711.

(*x*) Zie Reſolutie van den Hove van den 18. Decemb. 1692.

(*y*) Zie verders des aangaande, met betrekkinge tot de Societeit, Reſolutie van den Hove van den 25. Julii 1680. in de zaake van den Raadsheer *van der Meulen*. Als mede Reſolutie van Holland van den 31. Julii 1660.

(*z*) Zie eerſte deel dezer beſchryvinge *pag.* 119.

in voorheen heeft gemaakt, is tans onnodig te melden.

tigt, zynde alleen (behalven den Griffier) overgebleven twee Rekenmeesters, die vervolgens hunne zittinge by continuatie behouden, schoon 'er jegenwoordig een derzelve het Gezantschap aan 't Hof van Vrankryk is bekledende. Aanbelangende nu den Hage, deswegen werden jaarlyks ter Societeit gecommitteert een Burgemeester, een Schepen en twee Vroedschappen, van welke laatste ieder maar een half jaar na den anderen zit; dog de twee eerstgemelde thans veel al twee jaaren en zomtyds langer, na 't welgevallen van de Magistraat. De gewoonelyke tyd der verwisselinge van de respective Leden is met den aanvang van 't jaar, dog die van de Magistraat met den eersten December; en de Vergaderplaats in 't Vertrek van de Graaffelykheids Rekenkamer; welk vertrek in den jaare zestien honderd een en tagtig, met bewilliginge van de Heeren van de Rekeninge, tot koste van de Societeit, daertoe is vrygemaakt (*a*). Voorheen quamen de Leden om de veertien dagen (*b*) by den anderen, dog nu, als de zaaken het vereischen; werdende als dan door den Presiderenden of voorzittenden Heer de Vergadering beleid en den Leden door den Bode van de Societeit daarvan aanzegginge gedaan. Het Presidie werd by den oudsten Gedeputeerden in der tyd uit den Hoogen Raade bekleed, die ook de zaaken ter deliberatie voorbrengt. Alles wat ter Societeit besloten werd, geschied by meerderheid van stemmen na den rang en ordre der zittinge; maar zoo het onderwerp by 't een of 't ander Lid eenige zwaarigheid ontmoet, neemt hetzelve als dan het gebesoigneerde over, om daarvan in zyn Collegie rapport te doen en vervolgens deszelfs advis of resolutie in te brengen. Het voorsz Collegie heeft een eigen Secretaris, die de besoignes en Vergaderinge bywoont; de Notulen, Resolutien en Registers houd, en de actens tekent; als mede een Ontfanger van Societeits middelen en inkomsten, welke beide op Instructie by het meergemelde Collegie werden aangestelt. Mitsgaders een Bode en Kamerbewaarder. De eertitel, dewelke aan de Leden van de Societeit werd gegeven, is *Edele Mogende Heeren.* Tot onderhoudinge van onderlinge vriendschap, eenigheid en goed verstand, hebben de Leden van het gemelde Collegie eens jaars op den derden Saturdag in October eenen maaltyd, waarop ook verschynen beide de Vroedschappen in dat jaar gecommitteert, als mede de Secretaris en de respective Ontfangers, zoo van Societeits inkomsten als van de Ordinaris-en Extraordinaris verpondingen; welke maaltyd genoemt werd de *Societeits-maaltyd*, ten voorsz einde in den jaare 1699. ingestelt en by Resolutie van den 25. Februarii 1704. nader bevestigt.

Waar de Leden vergaderen.

Tyd hunner byeenkomst.

Hoe de zaaken aldaar behandelt werden.

De Societeit heeft een eigen Secretaris, ook een Ontfanger van derzelver inkomsten en andere Bedienden.

Eertitel der Leden.

Societeits maaltyd

III. Wat zaaken onder de beheeringe en be-

Nu komen wy eindelyk tot het derde en laatste point onzer verdeelinge; waarin wy voorgestelt hebben te onderzoeken, wat zaaken eigentlyk onder de beheeringe en bestieringe, als mede wat ampten ter begevinge van de Societeit behooren. 't Zoude van de uiter-

(*a*) Zie Resolutien van de Societeit van den 19. Novemb. 1679. en 2. Januarii 1681.

(*b*) By Resolutie van den 4. Januarii 1679.

uiterſte vermetelheid zyn, indien wy voorgaven in ſtaat te wezen, om alle dezelve in ordre te konnen opgeven; onze kenniſſe is daartoe te gering en de zaaken te menigvuldig; Weshalven wy maar eenige der voornaamſte (zonder daarmede aan 't geheel te kort te doen,) alhier zullen vermelden, en mitsdien eerſt ſpreeken van de Societeits middelen. Hiervooren hebben wy reets verhaalt, dat in den beginne der opregtinge van 't gemelde Collegie door de vier Amptgenootſchappen met eenpaarig beſluit zyn opgeſtelt verſcheide belaſtingen of wel eigentlyk verhoogingen van impoſitien, als op de wynen, bieren, zeep, zout, turf en diergelyke meer, breeder te zien by 't Verdrag van den 28. April vyftien honderd zevenentagtig en de daarop gevolgde uitſpraake van den 15. Octob. zeſtien honderd drie, hiervooren beide in 't geheel geplaatſt. Deze middelen zyn zedert, ingevolge van gemelde uitſpraake verpagt en gecollecteert geworden op den naam en van wegens dezelve vier Collegien en de beheeringe en bekeeringe daarvan gebleven aan en ter ordonnantie van de Societeit. Dog of alle de gemelde *Specien* thans nog in trein zyn en op denzelven voet werden ingevordert, konnen wy met geene zekerheid zeggen, vermits wy bevinden, dat in den jaare zeſtien honderd agtien, ten tyde als de Societeit by de Magiſtraat den andere drie Collegien was opgezeid en dienvolgende ook geſcheiden, dezelve Collegien de voorſz middelen, voor heen by hen tot laſte van de Edelen en Suppooſten ingewilligt, hebben doen intrekken by Reſolutie van den tweeden April des gemelden (*c*) jaars, behelzende,

ſtieringe, als mede wat ampten ten begevinge van 't gem. Collegie behooren.

Societeits middelen waarin beſtaan.

Ofze nog alle geheven werden. by ons onzeker.

„ ALSOO de Collegien van den Hoogen en Provincialen Ra-
„ den, mitsgaders de Camere van de Rekeninge in den jaar 1587.
„ en 1603. reſpective ingewilligt hebben verſcheide middelen, en
„ onder andere van alle zwaere bieren van drie gulden het vat of
„ daerboven, mede tot laſte van de voorſz Collegien, Edelen en
„ Suppooſten ſes ſtuivers; op elke tonne zeeps twee gulden; van
„ de Spaenſche zeep van ieder pond een halve ſtuyver, en van ieder
„ tonne turfs ſes penningen; op alle de verkoopingen van huyſen,
„ erven en Landen den tagtigſten penning en van alle Boelhuyſen
„ den veertigſten penning, te betalen by den kooper. Ende dat
„ volgende het Tractaet van de Societeit met Schout, Burgemee-
„ ſteren en Schepenen van den Hage in den jaere 1587. opgeregt
„ en in den jaere 1603. gecontinueert; en dezelve Societeit nu by
„ die van den Hage opgezeyt ende dienvolgende gediſſolveert is;
„ SOO hebben de voorſz Collegien verſtaen, dat de voorſz mid-
„ delen geduerende de voorſz Societeit, tot laſte van de Edelen en
„ Suppooſten ingewilligt, van nu voortaen zullen ceſſeren en niet
„ meer en zullen werden verpagt noch gecollecteert; Laſten en
„ bevelen eenen yegelycken, die dezen aengaet, hem hierna te re-
„ guleren. Onderſtont geſchreven; De bovengeſtelde acte is ter
„ Audientie van de rolle 's Hoofs van Holland ter preſentie van
„ de

Acte van Ceſſatie van zekere middelen, voorheen by de drie Collegien ingewilligt.

(*c*) Deze acte ſtaat gedrukt in 't groot Placcaatb. 11. *deel Colomme* 2280.

„ de Suppooſten en andere ommeſtanders gecundigt en gepubliceert
„ op ten tweeden April 1618. By my,

„ was getekent,

„ F. CRIEP.

Tot wat einde die middelen in den beginne zyn ingevoert.

† Intereſt.

Deze middelen wierden in den beginne opgeſtelt en geheven, om daaruit te voldoen de intereſſen van zodanige hooft-ſommen, als men genootzaakt was geweeſt op fret † te ligten, tot het geduurig opbrengen in baare en gereede gelden het aandeel, waarop den Hage nevens de Steden by de Staaten volgens derzelver gemaakte repartitien was aangeſlagen in de ſommen, die de gemelde Staaten ten dienſte van 't gemeene Land van tyt tot tyt hadden ingewilligt.

Hoe hoog die van den Hage oudtyds en daarna in'sLands gemeene laſten zyn aangeſlagen.

Want die van den Hage, die van ouds bevoorregt waren, dat zy in alle beden, Subventien en andere laſten, die men in den Lande van Holland en Weſt-Vrieſland omſloegen, niet hooger mogten bezwaart werden, dan met den vier en zeventigſten penning; Dog in den jaare 1581. by de Staaten geſtelt op den drie en dertigſten, en in 1583. tot ontrent op den zeſtienden penning (*d*) van alle de Steden van Holland, niet in ſtaat zynde, om eenigermaaten die zwaare belaſtingen te konnen ondergaan, *als hebbende ſlegts* 7000. *of* 8000. *gulden aan jaarlykze inkomſten*, ordonneerden de Staaten mitsdien de drie Collegien, mitsgaders de Magiſtraat van den Hage, omme de vereiſcht werdende penningen op intereſſe te ligten,

Klagten tegens die bezwaarniſſen.

„ en zoo verre die van den Hage de voornoemde penningen niet
„ zouden konnen bekomen, dat dan die van den Hoogen en Pro-
„ vincialen Raden, mitsgaders de Magiſtraat van den Hage de voorſz
„ ſommen zouden vinden en repartieren (*e*) over de vermogenſte
„ en gequalificeerſte, zoo wel over den Edeldom en Suppooſten,
„ als de Burgeren van den Hage; *waartoe de voorſz van den Hove*
„ *en Magiſtraeten van den Hage wierden gelaſt en geauthoriſeert* by
„ Reſolutie van den 27. Mei 1585. (*f*); en voorts eenen yegelyk
„ bevolen volgende dezelve repartitien haarluider penningen promp-
„ telyk op te brengen, op pœne van executie als andere gemeene
„ Lands penningen. 't Welk zynde gekomen ter kenniſſe van den een

(*d*) Zie Reſolutie van den 1. Septemb. 1584. Zulks dat den Hage met *Leiden* en *Rotterdam* egaal geſtelt wierden in de repartitien van den 2. Novemb. 1584. 8. Julii en 10. Julii 1585.

(*e*) Hoe en door wien de taxatie zoude geſchieden, wierd by Reſolutie van den 26. Julii 1585. in dezer voege vaſtgeſtelt: „ Is gereſolveert, dat de Ca-
„ pitaale Leeninge binnen den Hage getauxeert en verdeelt zal worden *by twee*
„ *uyt den Hoogen en Provincialen Raden en de Kamer van de Rekeninge*; mitsgaders
„ *twee van de Magiſtraeten van den Hage*; Welverſtaende zoo verre die van den
„ Hage redenen zouden hebben hen daarover te beklagen, de voornoemde
„ tauxatie gelevert zal worden in handen van de Staeten, omme daerinne voor-
„ zien te werden, na behooren.

(*f*) Zie mede Reſolutie van den 5. Julii 1585. waarby *het getal der vermogenſte wierd begroot op honderd of twintig min of meer.*

een en den anderen, gaf oorzaake, dat 'er verſcheide van de rykſte en aanzienlykſte familien, en wel tot twintig in getal, uit den Hage vertrokken, en dat de huizen, daarinne dezelve zig onthielden, bewoont wierden door Uitheemſchen, die uit Braband, Vlaanderen of andere plaatzen verjaagt zynde, niet magtig waren iets te konnen toebrengen. *Invoege dat daardoor die van de voorſz Collegien en Magiſtraaten gedwongen wierden binnen den tyd van anderhalf jaar op hun privé geloove zoo hier en daar door middel van verſcheide voorloopers en corratiers van finantie op intereſſe van meer dan dertien ten hondert in 't jaar te ligten, en ten behoeve van de Staeten te furneren over de vyf en veertig duyſend ponden, waarvoor zy zig en elk van hen in ſolidum moeſten verbinden en dienvolgende veele en verſcheide obligatien op hunne eige naamen onderteikenen.*

Vertoogen by de vier Collegien aan de Staaten deswegen gedaan.

En of wel de meergemelde drie Collegien door hunne Gedeputeerden in de Vergaderinge van haar Ed. Groot Mog., waarinne zy den 22 Januarii 1586. waren beſchreven, den Heeren Staaten onder andere redenen (*g*) deden aantoonen, „ dat zy immers „ niet en behoorden daarinne getrokken te werden, als alleenlyk „ reſidentie houdende alhier binnen den Hage; ten einde de Hooge Overigheid en 't Land van Holland by dezelve zoude wezen „ gedient in 't ſluk van de Juſtitie, conſervatie van de Domeinen „ en anders, volgens de inſtitutie en bedieninge van elk Collegie „ in 't byzonder. Datze ook egeene adminiſtratie van publyke inkomſten hadden nog Treſorie, waaruit zy zig zouden mogen verheelen (*h*), als wel de Magiſtraaten in de Steden hebben. Maar daarenboven, dat zy met de Magiſtraat van den Hage niet alleen in alle repartitien by de Staaten gemaakt, wierden getrokken (*i*), zon-

(*g*) De verdere redenen, die de Collegien deden bybrengen, zyn begrepen in de Inſtructie, die zy hunne Gedeputeerden gaven, om te verſchynen op den dagvaard, die gehouden zoude werden op den 29. Januarii 1586. hierna te vinden onder de Bylaagen *Num.* LV. en LVIII.

(*h*) Om deze zwaarigheid weg te nemen, verlydden de Staaten ten behoeve van die van den Hage de volgende acte van verzekertheid en verbinteniſſe:

„ *De Staeten van Holland* willende behoorlyk voorzien op de verze-
„ kertheid van den rembourſemente voor die van den Hage, aengaende de
„ penningen, die by hen op intereſt by makelaerdye of Capitaele verdeelinge
„ tot dienſte van den Lande op de repartitien van de Staeten nevens de ande-
„ re Steden zyn geheven ofte nog geligt zullen mogen werden, hebben ver-
„ klaert, belaſt en geordonneert, verklaren, laſten en ordonneren by dezen,
„ dat die van den Hage voornoemt, ingevalle door eenige vreeſe ofte verloop
„ (het welke God verhoede) henluyden de middelen van rembourſement der
„ voorſz penningen daervooren verbonden zynde, zoude mogen failleren ofte
„ onttrocken worden, die van den Hage voornoemt verbonden zullen blyven
„ de gemeene middelen binnen de Steden van Holland, omme daeruyt voldaen
„ en ontlaſt te mogen worden na advenant de aenpart van de andere Steden,
„ daerinne overzulks die van den Hage voornoemt proportionelyk concurre-
„ ren, en geregtigt zullen wezen tot haerluyder ontlaſtinge als de andere Ste-
„ den binnen Holland voornoemt. Gedaen in den Hage onder het zegel &c.
„ den 26. Julii 1585. Geëxtraheert uit het Regiſter der Reſolutien van haar
„ Ed. Groot Mog. *pag.*

(*i*) De eerſte Reſolutie, waarin de vier Collegien werden vermelt, nopende voorgaande leeningen en contributien wegens 's Haags quoten, is van den 11. Februarii 1585.

zonder daarop eenigzints te zyn geroepen (*k*) of gehoort; maar ook telkens zodanig waren verhoogt en bezwaart, dat hunne quoten zelfs boven de groote en koop-Steden (*l*) quamen te beloopen; zoo vonden nogtans deze en diergelyke Vertoogen, die de gemelde vier Collegien gezamentlyk aan de Staaten geduurig voorſtelden, geenen ingang: in tegendeel, „ zoo gelaſten en authoriſeerden de Staeten by Reſolutie van den 23. Januarii 1586. (*m*) „ den eerſten Deurwaarder van den Hove van Holland, te doen arreſteren en in arreſt te houden binnen de Stad Delft alle de meubele goederen, die alrede binnen Delft uit den Hage waren gevlugt en getranſporteert (*n*), als die nog verder derwaerts gevoert zouden werden, mits dat alle dezelve goederen in eene „ plaetze, daertoe bequaem, by de Magiſtraeten van Delft te ordonneren, geſtelt, toegezegelt en in bewaerder hand gehouden „ zouden werden, tot dat die van den Hage voornoemt haerluyder „ ag-

Vinden geen ingang.

Dwangmiddelen by de Staaten gebruikt tot het opbrengen van 's Haags quoten in de belaſtingen.

(*k*) Men vind nogtans, dat de Regeerders van den Hage al in 't begin van den jaare 1585. op 't ſtuk van belaſtinge in de Vergaderinge zyn ontboden en gehoort; uitwyzens de volgende Reſolutie: den 8. Februarii 1585. „ *De Staeten van Holland* inziende den nood van den Lande, en dat de contributien, „ dienende tot defenſie van den Lande egalyk behooren te gaen en gedragen te „ werden; aenmerkende ook het vermogen van die van den Hage, hebben „ verklaert en gereſolveert, dat die van den Hage voorn. haerluyder aenpart „ in de vyf en tzeventich duyzend ponden boven geroert, mede opbrengen „ zullen *mits dat dezelve daerop in de Vergaderinge van de Staeten eerſt en alvoorens* „ *zullen gehoort werden.*

(*l*) By repartitie van den 10. Februarii 1585. wierd de quote van den Hage geſtelt op 3506. guld.; en zulks veel hooger (buiten *Dordregt*, *Amſterdam*, *Hoorn* en *Enkhuyſen*,) dan van eenige Stad van Holland en Weſt-Vriesland.

(*m*) Het arreſteren van de perzoonen en goederen der ingezetenen van den Hage binnen *Delft* of *Leiden*, om de Collegien te noodzaaken tot het opbrengen van vier duizend gulden by anticipatie (zynde het aandeel van den Hage in 67000. guld. by de Staaten ingewilligt tot het ontzet van Antwerpen,) was ook al vaſtgeſtelt by Reſolutie van den 7. Junii 1585. dog niet ter uitvoeringe gebragt, wegens onvermogen; zie Reſolutien van den 4. 5. en 18. Julii des gemelden jaars: „ Niettemin deden die van den Hoogen en Provincialen Raeden, mitsgaders de Luiden van de Rekeninge en Magiſtraeten van den Hage preſentatie, alsdat zyluiden te vrede zouden zyn de ſomme van vier duizend guld. promptelyk te furneren zonder reſtoir, mids daermede bevryt en „ geëxempteert te blyven van alle repartitien, die by anticipatie binnen dezen „ loopenden jaare xvc. lxxxv. opgebragt zouden moeten werden, en ook in „ alle contributien, die boven de generale Middelen over geheel Holland omgeſlagen zouden moeten werden, mede te contribueren, in alzulke quote als „ by onderlinge communicatie verdragen en geaccordeert zoude werden. Dog hetzelve wierd by Reſolutie van den 22. Julii 1585. door haar Ed. Groot Mog. afgeſlagen, met bedryginge, *dat anderzints de Staaten genootzaakt zullen zyn een repartitie Capitale tot dien eynde zelfs te doen maeken, en over die van den Hage te doen executeren*, &c.

(*n*) De Edelen en Suppooſten van den Hove waren daarvan niet meerder bevryt dan de burgers en ingezetenen van den Hage, want „ de Staeten van „ Holland hadden by Reſolutie van den 25. Septemb. 1585. mede al verklaert, „ dat de Edelen en Suppooſten van den Hage zoo wel ſubject zullen wezen de „ arreſten van wegen de Staeten, uyt zaeke van voorgaende quotiſatien en „ contributien, als andere burgeren en ingezetenen van den Hage.

„ agterweſen, als vooren, voldaan zouden hebben, of anders daer-
„ inne zoude weſen geordonneert; Laſtende en ordonnerende den
„ Officier en Magiſtraeten van Delft, den Deurwaerder daarin te
„ aſſiſteren, en voorts den Burgeren en inwoonderen van Delft, te
„ laaten volgen alle de meubelen, die t'haaren huizen uit den Hage
„ gevlugt en gebragt mogten weſen, op pœne &c. Ja zelfs ver-
vorderden die van de Admiraliteit te *Rotterdam* verſcheide burgers van den Hage en Suppooſten van den Hove zoo binnen de gemelde Stad, als binnen *Delft* te arreſteren en in arreſt te houden, voor 't geene zy voorgaven henluiden aan zekere negen duizend gulden, waarop de Staaten hen ten laſte van die van den Hage hadden geaſſigneert, nog te ontbreeken. Waardoor het misnoegen zoo hoog liep, dat de Collegien met de Magiſtraat van den Hage deswegen hunne klagten (*o*) by geſchrifte deden aan zyne Excellentie den Graave van *Leiceſter*. Dog het voorſz geſchil wierd eindelyk, na veele moeyelykheden, (*p*) (dewyl de Staaten het aan *Leiceſter* niet gaarne wilden laaten,) geſtelt, by Compromiſſe van den agtſten Auguſti vyftien honderd zes en tagtig (*q*) ter uitſpraake van zyne Hoogheid Prins *Maurits* en eenige Heeren nevens hem als Arbiters daar toe benoemt. Het Vertoog (*r*), 't geen de meergemelde vier Collegien aan de Heeren Arbiters terzelver tyd overgaven, en de uitſpraake daarop gevolgt, hadden die uitwerkinge, dat de Heeren Staaten zedert de Collegien van den Hoogen en Provincialen Raaden, Kamer van Rekeninge en Magiſtraat van den Hage deden beſchryven, datze hunne Gedeputeerden in haar Edele Groot Mog. Vergaderinge zouden zenden, om met en nevens de Steden te helpen delibereren en conſenteren op 't ſtuk van belaſtingen, fourniſſementen en leeningen, als mede het verkoopen van Los- en Lyfrenten, en voorts de middelen daartoe nodig te helpen beraamen. Maar na verloop van eenige jaaren wierden dezelve weder 't huys gelaaten, en in plaatze van te beſchryven, hen telkens toegezonden

Misnoegen van de vier Collegien daarover.

Doen hunne klagten aan den Graave van *Leiceſter*.

Dog het geſchil eindelyk gebragt ter uitſprake van Prins *Maurits* en andere Heeren Arbiters.

Waarop de vier Collegien

(*o*) De klagten, die de Collegien aan den *Graaf van Leyceſter* deden, beſtonden voornamentlyk in dezelve middelen, die zy al voorheen by requeſte aan de Staaten hadden voorgedragen, en ook ten grooten deele zyn begrepen in de *Remonſtrantie* en *Doleantie* aan zyn Hoogheid Graave *Maurits van Naſſau*, Gouverneur van Holland en den Raade nevens hem overgegeven, (hierna te vinden onder de Bylaage LVIII.) waartoe wy ons kortheids halve gedragen.

(*p*) Zie Reſolutie van den 12. Febr., 7. Maart, 22. April en 4. Junii 1586. De Collegien bragten daarentegen in, dat het Accord tuſſchen haare Majeſteit en de Vereenigde Provintien in Engeland gemaakt en hier onlangs zoo ſolemneel bezwooren, mede bragt, dat de verſchillen, reizende tuſſchen de Steden en Provintien, die met ordinaris wegen van Juſtitie niet en mogen werden geſliſt, by zyne Excellentie en de Raden neffens hem geſtelt, zouden werden gedecideert.

(*q*) Zie hierna onder de Bylaage *Num.* LVII.

(*r*) Dit Vertoog of *Remonſtrantie* hebben wy, tot beter begrip en verſtand van 't geene wy hier boven in 't kort hebben ter nedergeſtelt, goedgedagt hierna te plaatzen onder *Num.* LVIII., als mede de uitſpraake der Heeren Arbiters onder *Num.* LIX., zynde, onzes oordeels, het voorſz Vertoog wel waardig om gelezen te werden wegens verſcheide omſtandigheden dier tyden, daarin vervat.

zedert door de Staaten ter dagvaard wierden beſchreven.

den de Reſolutien die by haar Ed. Groot Mogende op 't ſtuk van belaſtinge ſtaatswyze wierden genomen, met aanſchryvens, om die ter uitvoeringe te doen ſtellen. Zulks dat de Societeit in gevolge van de gemelde Reſolutien niet alleen het aandeel van den Hage in de geconſenteerde laſten van tyd tot tyd heeft opgebragt, maar ook over den Haag en Haag-Ambacht omgeſlagen, gequotiſeert en ingevordert (*s*) het Hooftgeld, Schoorſteen- of Haardſtede-geld, (*t*) Familie-geld, enz. als mede gemaakt de Quohieren (*v*) zoo van de Verpondingen over de huizen, als van den 1000en. 100en. en 200en. penning (*w*), mitsgaders omgezonden de Biljetten van de Verpondingen, honderdſten en twechonderſten penning, enz. En om kort te gaan, de Societeit (*x*) verrigt alhier in den Hage des

Maar na verloop van eenige jaaren weder thuis gelaaten; en

(*s*) Uit *een ſtaat in 't kort van de hoofden, volgens de quohieren van 't Hooftgeld, in de Steden van Holland en Weſt-Vrieſland bevonden, en wat dezelve Steden naer advenant van dien in de* 300000. *guld. ſchuldig waren*, aan die van den Hage by brieve van den 23. Januarii 1623. toegezonden, blykt, dat de hoofden in den Hage wierden begroot op 17430. en hun aandeel op 12943: 1: 4.

(*t*). Zie Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 24. Mei 1715.

(*v*) Als 'er in den jaare 1600. tuſſchen die van den Hage en die van Hoogen en Provincialen Raaden eenig misverſtand ſtond te ryſen, ter oorzaake dat de brieven aangaande het maken van de Quohieren en het furniſſement der penningen van het Schoorſteen-geld, alleenlyk aan de Magiſtraat van den Hage waren geaddreſſeert; zoo ordonneerden Gecommitteerde Raaden aan Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage te ſchryven in dezer voege: „Wy „ hebben Uwer Ed. by onze voorgaande brieven belaſt te doen maken „ de Quohieren, daarop het geconſenteerde Schoorſteen-geld, volgende de „ Ordonnantie daarby overgezonden, geheven ſal mogen worden; Ende hoe„ wel dezelve Quohieren alrede zouden mogen zyn gemaakt, verſtaan wy, dat „ dezelve den Preſident ende Raaden van den Hoogen Raade, den eerſten en „ andere Raden van den Hove Provinciaal en van de Rekeningen in Holland „ zullen werden gecommuniceert, omme by henluider kenniſſe en advyſe de „ voorſz Quohieren geſloten, daarop het Schoorſteen-geld geheven te worden, „ ten einde in het gemeen reguard mag genomen werden, wat onvermogen„ de burgers daarinne verſchoont zullen werden en wederom over de ryke Huy„ ſen alhier zal mogen gevonden en te meer ommegeſlagen worden, &c. Men voege verders hier nog by haar Ed. Groot Mog. Reſolutie van den 17. Decemb. 1627. hiervooren *pag.* 234(*a*). woordelyk te vinden. Als mede Miſſive van de Heeren Gecommitteerde Raaden van den 9. Auguſti des gemelden jaars, nopende het maaken van de Quohieren van den 500en. penn. en het Haardſtede-geld, geregiſtr. in 't Regiſter C. *fol.* 79. Miſſive van de Heeren Commiſſariſſen, beſoignerende op 't redres generaal van de Verpondingen over Holland en Weſt-Vrieſland, aan de Heeren van de vier Collegien van de Societeit, gedagtekent den 9. Decemb. 1627. ten einde zy zouden verkiezen bequaame perzoonen, om daaruit de Taxateurs over den Hage te werden geëligeert ibid. C. *fol.* 79. *verſo.* Nog Miſſive van de Gecommitteerde Raaden van den 9. Mei 1631. aangaande het præpareren van de Quohieren van den 200. penn. ibid. *fol.* 91. *verſo.*

(*w*) Zie hierna onder de Bylaage Num. LXXV.

(*x*) Hierop ſtaat aan te merken, dat de Heeren Raaden van den Hove van Holland en de Magiſtraat van den Hage des niettemin beweeren, dat zy beide, als repreſenterende en uitmaakende de Magiſtraaten van den Hage, alleen en *privativelyk*, zonder eenige *concurrentie* van de twee andere Collegien (hoewel mede zittinge in de Societeit hebbende,) bevoegt zyn, om alle zodanige taxatien, als by haar Ed. Groot Mog. werden ingewilligt, over de Edelen en Suppooſten,

des aangaande alle 't geene dat de Magiſtraaten in de reſpective Steden dezer Provincie komen te doen. Deze zaaken hebben wy, zoo in plaatze van beſchryvin-

pooſten, mitsgaders over de burgers en ingezetenen alhier te doen, zoo wanneer een algemeen Quohier over den Hage moet werden gemaakt; en ook te ſtaan over de Doleantien van alle gemeene Lands tauxatien; waartoe zy ook verſcheide ſchriftelyke Vertoogen zoo ter Societeit als aan de Tafel van haar Ed. Groot Mog. hebben ingebragt. Onder andere redenen daarin bybrengende, „ dat de Societeit is een Collegie van Financie, onder de vier Collegien „ gemeen gemaakt, voor zoo veel aanbelangt de zaaken, die de kas van de „ gemelde Societeit zyn rakende, en ook van adminiſtratie over alle dat geene „ dat uit de kaſſe werd bekoſtigt, en geenzints een Collegie dat bevoegt zoude „ zyn, om eenig gezag van Magiſtratuure of rechtsdwang over eenige perzoonen of zaaken te exerceren, &c. En dat mitsdien groot onderſcheid moet „ werden gemaakt of in de Vergaderinge gedelibereert word over zaaken der „ Societeits kaſſe en gemeenſchap concernerende, of dat aldaar verhandelt werd „ het heffen van eenig middel van 10000en., 1000en., en 2000en. penn., Famili„ lie-geld of diergelyke, niet de Societeit, maar wel het gemeene Land rakende, en in het Contract of Accord over de Societeit in den jaare 1587., „ mitsgaders ook in de Arbitrale Uitſprake van den jaare 1603. of in eenige „ nadere uitſprake of Conventie niet begrepen. Dat aangaande de eerſte zoorte van zaaken (by den Hove) wel erkent werd, dat alle de vier Collegien „ daarontrent evenveel regt van concluderende ſtemmen zyn hebbende; Dog „ dat ontrent de tweede zoort van zaaken een groot onderſcheid moet werden „ gemaakt tuſſchen de Collegien, aan dewelke het regt van Magiſtratuure al„ hier in den Hage is competerende, ende tuſſchen de twee andere Collegien „ (hoewel mede ſeſſie in de Societeit hebbende) egter van de Magiſtratuure „ zyn geëxcludeert. Dat het doen van Taxatien, omme in een geconſenteert „ middel, ten behoeve van den Lande te contribueren, uit zyne natuur is com„ peterende aan die perzoonen, die in de reſpective Steden en Quartieren tot „ Magiſtraaten zyn aangeſtelt, &c. &c. Maar gemerkt dat hetzelve altyd by de twee Collegien zoo van den Hoogen Raade, als van de Rekenkamer is tegengeſproken, en dat ook daarontrent by de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland tot nog toe geene uitſpraake is gedaan of eenige vaſte Reſolutie deswegen is genomen, en dat overzulks alle de Leden by vervolg hebben blyven continueren in de voorſz beſoignes, zoo hebben wy hierinne eenvoudiglyk gevolgt het gemeen gebruik, zoo als wy bevinden, dat het tot nog is onderhouden geworden. Waarop verders kan nagezien werden zekere Memorie, by den Raadsheer *Slicher*, als Gedeputeerde wegens het Hof ter Societeit, tot behoudeniſſe van het regt van Magiſtratuure en Jurisdictie van den Hove over de Edelen en Suppooſten, den 19. Auguſti 1715. ter Vergaderinge van gemelde Societeit overgegeven, ter gelegentheid, dat by Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 24. Mei 1715. de Societeit was aanbevolen het formeeren van een Quohier van Familie-geld over 's Graven-Hage; als mede de Reſolutie van den Hove van den 19. Octob. 1716. op 't ſtuk van de Doleantie. Aantekeninge van de Gedeputeerden wegens de Magiſtraat van den Hage op 't zelve onderwerp gedaan. Mitsgaders het antwoord by de Gecommitteerden wegens den Hoogen Raade en Rekenkamer daartegens ingedient. Alle geregiſtreert te vinden in 't Regiſter van de Societeit, getekent D. *fol.* 87. 100. 102. *verſo.* en 104. *verſo.*

Diergelyk geſchil ontſtond 'er mede in den jaare 1735. ter gelegentheid van de Doleantie van het nieuw Quohier der verpondinge; dog wierd by Reſolutie van de Societeit van den 12. Januarii des gemelden jaars beſlooten, dat het geheele Collegie daarover zoude adviſeren; niettegenſtaande door de Heeren Gecommitteerde Raaden aan de Magiſtraat van den Hage desaangaande afzonderlyk was geſchreven.

De Heeren Staaten van Holland den 25. Septemb. 1691. de Societeit hebbende

ge toegezonden deResolutien by haar Ed. Gr. Mog. op ſtuk van belaſtinge ge-

zoo kort als doenlyk, wat hooger willen ophaalen, op dat een ieder des te beter begrip zoude hebben en konnen zien, hoe en op wat wyze de behandelinge dezer voorgemelde middelen aan de Societeit zy gekomen, waarmede wy hoopen den weetgierigen Leezer geenen ondienſt te zullen hebben gedaan.

Uit kragte van het voorverhaalde ſtelt de Societeit dan ook aan een Ontfanger (*y*) van den honderdſten en twee honderdſten penning;

bende doen aanſchryven, dat haar Ed. Groot Mog. hadden goedgevonden te erigeren en op te regten zekere Taxatie en ophof op de Conſumptie van Thee, Koffy, enz., en de verdeelinge van dien in diſtincte Claſſes, zoo zyn by de Societeit de Heeren *Munter* en *Dedel* tot Commiſſariſſen aangeſtelt, met byvoeginge van den Ontfanger en Secretaris, omme de gerequireerde lyſte der tauxatie te doen opſtellen en tot perfectie te brengen. Zie het Regiſter der Reſolutien van de Societeit, beginnende met den aanvang van 't jaar 1673. en eindigende met den 23. Novemb. 1693. *fol.* 342.

(*y*) De Ontfanger van den honderdſten penning moet ieder jaar na 't conſenteeren van 't zelve middel gecontinueert of ontſlagen werden; en by den aanvang zyner bedieninge borg ſtellen voor twintig duizend gulden. De eerſte Ontfanger van den 200en. penn. over het quartier van den Hage, dien wy met naame vermelt vinden by 't Collegie van de Societeit aangeſtelt te zyn, is geweeſt *Willem Ketting* de jonge den 26. Mei 1625.

De Regeerders van den Hage wenſchten al in den jaare 1626. een eigen en afzonderlyken Ontfanger van de gemeene Lands Middelen te mogen hebben; ten welken einde zy zig by Requeſte aan de Staaten van Holland vervoegden; „ klagende dat men hen aenſloeg, als de groote Steden, en geen Ontfanger „ en hadden, als dezelve Steden hebben, omme met ordre in gelyke zaaken „ te gaan en behulp van den Ontfanger te hebben, als andere Steden doen; „ verzoekende mitsdien, dat op haere Requeſte ten dien einde gepreſenteert, „ mogte werden gediſponeert. De Reſolutie, die de voornoemde Magiſtraat den 3. Julii 1626. daarop bequam, beſtond in deze weinige woorden: „ *In* „ *deliberatie gelegt zynde het verzoek van die van den Hage, om te hebben een Ontfan-* „ *ger apart, is 't zelve, als een nieuwigheid weſende, by de Leden gehouden voor gedif-* „ *ficulteert.* En of wel die van den Hage daarmede van de hand wierden geweezen, zoo hervatteden zy hetzelve weder in den jaare 1642.; Maar den uitſlag was als toen voor hen niet veel gunſtiger. Wy zullen de Reſolutie, die haar Ed. Groot Mog. den 1. April des gemelden jaars daarop namen, alhier byſchryven. „ Is rapport gedaen by den *Heere van der Myle*, Commiſſaris zyn- „ de geweeſt op de Verpagtinge van 's Lands middelen alhier in 's Gravenha- „ ge, als dat van wegen Bailliuw, Burgemeeſteren en Regierders van 's Gra- „ venhage zeker proteſt was gedaen doen tegens Mr. *Nikolaes Bogaert*, Ont- „ fanger van haer Ed. Groot Mog., genoegzaem op denzelven voet, als van „ wegen de Heeren van *Schiedam* te vooren is gedaen, evenwel in ſagter ter- „ men. Ende is daerop gelezen het gedaan Proteſt, mitsgaders zekere Re- „ monſtrantie van die van den Hage daerby gevoegt, tenderende ten einde een „ byzondere Ontfanger over het quartier van den Hage, by haer Ed. Groot „ Mog. mogte werden geſtelt, ende dat van nu af de penningen, die uyt de je- „ genwoordige Verpondingen zullen provenieren, mochten werden ontfangen „ by haeren Burgemeeſteren, preſenterende voor dezelve in te ſtaen en te ca- „ veren. WAEROP zynde gedelibereert, is goetgevonden en gereſolveert, „ dat de penningen van den voorſz Verpagtinge zullen werden ontfangen by „ Mr. *Nikolaes Bogaert*, als daertoe van wegen haer Ed. Groot Mog. gecom- „ mitteert, zonder dat de Heeren van 's Gravenhage zig daermede zullen heb- „ ben te bemoeyen: maer dat den pagters interdictie zal werden gedaen aen „ niemand als aen den voorſz Mr. *Nikolaes Bogaert* eenige betalinge te doen, op „ pœne van andermael te moeten betalen; Dog in gevalle die van 's Graven-

„ hage

ning; twee Ontfangers van de ordinaire Verpondingen (z) (zynde den Hage ten dezen opzigte in twee Quartieren verdeelt) hoewel thans deze twee Ontfangſten op een perzoon zyn vereenigt; als mede een Commiſſaris over de *Collecte* van het laatſtgemelde Middel; wiens ampt beſtaat in 't houden van tegen-boek der betalingen, die aan de voorſz Ontfangers, of nu Ontfanger werden gedaan; mitsgaders Deurwaarders, Kamerbewaarders en andere mindere Bedienden, tot beide de voirſz Comptooren behoorende, alle op byzondere Commiſſien en Inſtructien, welke hen by 't gemelde Collegie werden verleent.

nomen, om ter uitvoeringe te brengen.

De Societeit verrigt ten dezen, al 't geen de Magiſtraaten in de Steden doen.

Nu gaan wy over tot andere zaaken, die mede onder het opzigt en bewind van de Societeit behooren; Onder welke geen der minſte is de NIEUWE KERK, waarvan wy in het eerſte deel VIII. Hooftſtuk een naaukeurige beſchryvinge hebben opgegeven. Want als in den jaare zeſtien honderd zes en veertig by de Leden van de Societeit een overleg wierde gemaakt, om de gemelde kerk te ſtigten, en datmen ten dien einde zekere belaſtinge op de wyn wilde leggen, zoo heeft het Hof ten opzigte van de Suppooſten daarinne niet willen bewilligen, ten zy het ganſche beſtier en gezag van de gemelde kerk zoude ſtaan aan het gemelde Collegie; 't welk die van den Hage eindelyk hebben toegeſtaan, zoo als de volgende Regiſtratie (*a*) klaarlyk uitwyſt.

Steld ten dien einde de Ontfangers zoo van de 100en. en 200en. penn., als van de Ordin. en Extraordin. Verpondingen.

„ Den 28. Maert 1646. by die van den Hage voorſlagen gedaan Aan de Societeit we-

„ hage goedt zouden mogen vinden, te ſtaen naer een bezonderen Ontfanger
„ van 's Lands middelen over haerluyder quartier, dat hetzelve verzoek ter Ver-
„ gaderinge ordentelyk zal werden ingebragt, omme hetzelve geëxamineert
„ zynde, daerinne gedaen te werden ten meeſten dienſte van den Lande.

Na deze vinden wy niet, dat de Magiſtraat van den Hage nader aanzoek ten voorſz einde heeft gedaen. Zoo dat de Pagters en andere Collecteurs van 's Lands gemeene middelen alhier ter Stede hunne penningen moeten furneren en brengen aan 's Lands Comptoir binnen Delft, gelyk van ouds, in gevolge van het zesde Artikel van de Inſtructie van den jaare 1524. voor de als toen nieuw aangeſtelde Treſoriers van den Hage. Zynde dezelve Ontfanger daertoe by haar Ed. Groot Mog. geauthoriſeert en gecommitteert, zoo als ook uit de bovenſtaande Reſolutie te zien is.

Als de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland genoodzaakt waren in de jaaren 1672. en 1673. door ganſch Holland Capitaale leeningen uit te ſchryven, om by de ingezetenen te werden opgebragt; zoo ſtelde de Societeit by acte van den 14. Septemb. 1673 aan eenen *Ambroſius Martini* tot de adminiſtratie van de obligatien ter zaake van de gemelde Capitaale Leeningen van den jaare 1672. aan de ingezetenen van den Hage en Ambagte van dien, alrede gegeven, en nog te geven, voor zoo veel dezelve beneden de twee honderd gulden waren, als mede van den jaare 1673. en het ontfangen en weder uitgeven van de intereſſe, met den gevolge en aankleve van dien, op een tractement van 300. guld. 's jaars, mits doende rekeninge, eed en cautie aan de Societeit.

(z) Deze werden aangeſtelt zonder bepaaling van tyd, en zyn gehouden cautie te ſtellen, ieder voor de ſomme van zes duizend gulden.

(*a*) Geëxtraheert uit het Regiſter van Notulen, Reſolutien, Ordonnantien, enz. gehouden ten tyde van de Griffiers *Francois Criep* en *Cornelis Rolland*; beginnende den 12. Januarii 1626. en eindigende den 8. Januarii 1652. gequoteert D. zie mede Reſolutie van den 19. Novemb. 1647. en 11. Novemb. 1688.

ſtaat het ganſche gezag over de Nieuwe kerk.

„ weſende tot het maken van een Nieuwe kerk aen de zuytzyde „ (van het Spuy,) zyn de Gedeputeerden ter Societeit met die „ van den Hage daerontrent eindelyk in zoo verre eens geworden, „ en de Gedeputeerden van den Hove geauthoriſeert ter Societeit „ te conſenteren in den ophef van eene gulden op ieder Oxhoofd „ wyn ten laſte der Suppooſten, voor den tyd van twaelf jaeren, „ omme de penningen, daervan provenierende, te converteren tot „ lyfrenten, om nevens andere Middelen tot dien opbouw te em- „ ployeren; Behoudens *dat volgens de preſentatie van die van den „ Hage den opbouw en het gezag dier kerke geheelyk ſtaen zal aenge- „ melde Societeit*; ook dit alles onvermindert en zonder præjuditie „ van het recht van vrydom dezen Rade en Suppooſten compete- „ rende. Den 17. December 1646.

Derzelver Leden zyn mitsdien Kerkmrs. en ſtellen de andere Bedienden tot dezelve Kerk behorende.

En 't is dan uit dien hoofde, dat de Leden van de Societeit niet alleen zyn Kerkmeeſters van de gemelde kerk, maar ook dat by hen werden begeven alle ampten en bedieningen, die tot dezelve kerk behooren, waarvan wy in de beſchryvinge dezer kerke reets de voornaamſte hebben opgetelt; en mitsdien agten wy onnodig daarvan breeder alhier te ſpreeken.

Heeft mede het bewind over den Brand en Brandſchouw.

Ook hebben de Heeren van de Societeit het opzigt en bewind over den Brand en Brandſchouw, en ſtellen ten dien einde ook aan op zekere wedde een Opper- of Generaalen-Brandmeeſter, wiens zorge aanbevolen is, „ dat alle de blus-geſeetſchappen in goeden „ ſtaat en reparatie werden gehouden, en dat de Brand-keure in „ allen deele behoorlyk werde geobſerveert, enz. Dog de Keuren en *Ordonnantien op 't ſtuk van den Brand en Branſchouw werden* (als van ouds (*b*)) *gemaakt by Schout, Burgemeeſteren en Gerechte van 's Gravenhage, by advyſe van de Heeren Preſident en Raden van Holland* (*c*). Wanneer het gebruik van de Slang-Brandſpuiten, in den jaare zeſtien honderd drie en zeventig door eenen *Jan van der Heyde*, als doen Opper-Brandmeeſter der Stad Amſterdam uit-

(*b*) Zie Ordonnantie op den Brand van den 11. Junii 1533. geregiſtreert in 't eerſte Memoriaalb. van de Jonge *fol.* 176., van den 6. Junii 1549. waarby „ het „ Hof ordonneert den gemeene Suppooſten van den zelven Hove, Edele of „ onedele, Geeſtelyke en Waerlyke perſoonen de voorſz Ordonnantie mede te „ agtervolgen, en hen daerna te reguleren, op te peynen en boeten daerinne „ verclaert. Te vinden in 't tweede Memoriaalb. van J. van Dam *fol.* 51. Approbatie van den Hove op de Ordonnantie by die van den Hage geconcipieert op den Brand en 't Gereetſchap van dien, van den 20. Octob. 1553. en bevel aan de Edelen, Suppooſten en alle andere, omme dezelve te agtervolgen. Geregiſtr. in 't vierde Memoriaalb. van J. van Dam *fol.* 146. *verſo.* Dog de boeten van de Suppooſten, die over verzuim of nalaatigheid ontrent den Brandſchouw wierden bekeurt, wierden door den Subſtituit van den Procureur-Generaal geëxecuteert en ingevordert. Zie Auctoriſatie van den Hove op *Claes van Dam*, van den 25. Auguſti 1534. geregiſtreert in 't eerſte Memor. van de Jonge *fol.* 240. Auctoriſatie van den Hove op de Burgemeeſters van den Hage, om met de Leere-Brandemmers-makers aldaar een nieuw accoord nopende het onderhoud der leere Emmers te mogen maken, van den 3. Julii 1564. Geregiſtr. in 't derde Memor. van Ernſt *fol.* 166. *verſo.*

(*c*) Zie Ordonnantie van den 6. Augnſti 1639. groot vyftig Artikelen; als mede de laatſte van den jaare 1710.

uitgevonden, zedert in de voornaamſte Steden van Holland (*d*) gemeen wierd, zoo deede de Societeit by reſolutie van den 10. Januarii 1688. mede ten dienſte dezer Stede maken agt zodanige Brandſpruiten, en by reſolutie van den 8. Octob. 1705. duizend leere Brandemmers. En op dat men verzekert zoude konnen zyn van het goed opzigt en onderhoud der Brandſpuiten, zoo is by reſolutie van den 7. Januarii 1706. vaſtgeſtelt, dat alle jaar op den derden Donderdag in Mei ter preſentie van Heeren Commiſſariſſen uit de Societeit alle dezelve moeten werden geprobeert; en by het XXV. artikel van het tweede deel der Ordonnantie op de Brandſchouw van den jaare 1710. „ dat ten minſten alle maand (uitgezondert in November, December, Januarii en Februarii) exercitie met een van de Spuyten, by de Heeren van de Societeit „ te ordonneren, zal werden gedaan. Die verders begeerig is, dit ſtuk wat nader te beſchouwen, kan daarop naſlaan de zoo even aangehaalde Brand-Ordonnantie van den Hage.

En gelyk de Heeren van de Societeit by reſolutie van den 14. September 1678. ten koſte van 't zelve Collegie door den ganſchen Hage hebben doen ſtellen de Lantaarnen (*e*), zoo is ook by vervolg het ganſche beſtier daarvan, als mede de aanſtellinge der Bediendens, aan het Collegie gebleven. En alhoewel in den beginne de inwoonders eenig geld tot onderhoud moeſten betalen, zoo wierden zy na verloop van weinige jaaren, by reſolutie van den 5. Januarii 1684. daarvan teenemaal ontheven en bevryt. Zoo dat de Societeit zedert alle de laſten en jaargelden der Bediendens op zig genomen heeft en by haar voldaan werden.

Als mede over de Lantaarnen alomme in den Hage.

Nu zullen wy voortgaan met het vermelden van nog eenige andere zaaken, die, onzes oordeels, mede tot het bovengemelde derde point haare betrekkinge hebben, ſchoon van natuure eenigzints verſchillende van de reets aangehaalde. Onder deze komt wel voornamentlyk in aanmerkinge het aanſtellen van een *Profeſſor Anatomico-Chirurgicus* ter onderwyzinge van het Chirurgyns-gilde alhier. De eerſte, die by de Societeit in den jaare zeſtien honderd agt en zeſtig tot die waardigheid op een jaargeld (*honorarium*) van vierhonderd gulden wierd verheven, is geweeſt de Heer *Johan Stalpert van der Wiele*, Doctor in de Medicynen, van den welken en zyne opvolgers in 't zelve ampt wy in 't XX. Hooſtſtuk van 't eerſte deel breeder hebben geſprooken. Ook vinden wy, dat in den jaare 1674. by 't zelve Collegie tot *Advocaaten van de Societeit*

Stelt een *Profeſſor Anatomico-Chirurgicus.*

Twee Advocaaten

(*d*) Zie van Loon *Nederl. Hiſtorie-penningen* III. *deel pag.* 114.

(*e*) De Lantaarnen zyn hier ter plaatze al vroeg in gebruik geweeſt; dog geenzints op zodanige wyze als hedendaags. By het XXVIII. artikel van de Ordonnantie op den Brand van den 20. Octob. 1553. vind men geſtatueert, „ dat een yegelyk, als het laet en duiſter zoude weſen, een lantaern met licht „ voor zyne deure moeſte hangen. En by de Keuren en Ordonnantien op de Nagtwaake van den 27. Octob. 1564. 30. Octob. 1565. en 24. April 1567. werd gezegt, „ Ende ſoe wat perſoenen de Waekers op de Straeten zullen „ vinden, zonder ligt by hem te hebben, die zullen zy mogen aenvaerden en „ gevankelyk houden op 't Stadthuys, enz. Naderhand heeft men op de hoeken der voornaamſte ſtraaten ſteene huisjes gezet, daar in des nagts ligt wierde gebrant.

en een Procureur.

teit zyn aangenomen Mr. *Cornelis Riſoir* en Mr. *Adriaan Dedel*, zynde deze twee de eerſte, die ons in die hoedanigheid, dog zonder wedde, zyn voorgekomen, hoewel men hen naderhand (*f*) agtien gulden 's jaars heeft toegevoegt; als mede een Procureur op een wedde van vyftien gulden. Van mindere Bediendens of loontrekkende, als een Sieken-Trooſter, Vroedvrouw en diergelyke, zullen wy, als te gering om den Lezer daarmede op te houden, niet melden; maar alleenlyk hier nog byvoegen, dat de Societeit met en nevens de kleine Steden regt heeft, om een Burſaal in 't Collegie der Theologie te Leiden te mogen benoemen.

Heeft regt om een Burſaal in 't Collegie *Theologiæ* te Leiden te benoemen.

't Schynt, dat by de inſtellinge van 't zelve Collegie *Theologiæ* in den jaare vyftien honderd een en negentig den Hage daartoe niet was bevoorregt: Weshalven „ de Hooge en Provinciale Raden, „ Kamer van Rekeninge, de Magiſtraat en *kerke van den Hage* in „ den jaare 1595. goedvonden zig ten dien einde aan haar Edele „ Groot Mogende te addreſſeren, verzoekende (*g*), dat by hen- „ luyden mede twee Studenten in den Collegie *Theologiæ* tot Ley- „ den geſchickt en gehouden zouden mogen werden, als de groo- „ te Steden was geaccordeert; en dat de Heeren Staaten daerop „ geliefden te letten in 't reſolveren op 't redres van de Ordonnan- „ tie van denzelven Collegie. Waarop zy by Reſolutie van den 11. „ Julii 1595. (*h*) het volgende bequamen:

Verzoek van de Societeit aan de Staaten om twee Studenten in 't voorſz Collegie te mogen hebben.

Werd een Student by haar Ed. Gr. Mog. toegeſtaan.

„ *De Staeten van Holland en Weſt-Vriesland* hebben op „ de verzogte twee Burſaelen van die van den Hoogen en Provin- „ cialen Rade, Kamer van Rekeninge in Holland en de Magiſtrae- „ ten van den Hage in den Collegie *Theologiæ* tot Leyden gecon- „ ſenteert en geordonneert, conſenteren en ordonneren by deſen, „ dat die van den Hage voornoemt een Burſael in denzelven Col- „ legie Theologie zullen mogen houden als andere Steden van Hol- „ land en Weſt-Vriesland, die niet voor groote Steden gehouden „ worden, mits dat dezelve zal weſen gequalificeert, ende hem „ mede in alles reguleren ſal na de Ordonnantie daervan zynde. „ Gedaen in den Hage den 11. Julii 1595.

„ Onderſtond geſchreven,

„ Ter Ordonnantie van de Staeten voornt.

„ En was ondertekent,

„ C. DE RECHTERE.

Abraham

Uit kragte van deze Acte committeerde de Societeit in den jaare zeſ-

(*f*) By Reſolutie van de Societeit van den 29. Julii 1677.

(*g*) Dit verzoek (den 7. Julii 1595. gedaan) hebben wy woordelyk getrokken uit het Regiſter der Reſolutien van haar Ed. Gr. Mog. beginnende 1. Jan. en eind. 28. Decemb. 1595. *pag.* 249.

(*h*) Geëxtraheert uit het voorſz Regiſter der Reſolutien van haar Ed. Gr. Mog. *pag.* 271. zynde mede geregiſtreert te vinden in 't tweede Memoriaalb. van de Rechtere *fol.* 174. *verſo.*

zeſtien honderd drie eenen *Abraham la Faille*, zoon van den eerwaardigen Heer *Bernardus la Faille*, terzelver tyd een der twee Haagſche Predikanten, om als *Student* in 't gemelde Collegie ingenomen te werden; welke commiſſie (*i*) ons ter hand gekomen zynde, wy alhier zullen byſchryven: *la Faille* daartoe benoemt.

Zyne Commiſſie ten dien einde.

„ Naedien *Ysbrandus Wilhelmi* Student in de Theologie geſcheiden es uytte Collegie der Alumnen tot Leyden by expiratie van „ de jaeren tot derzelve Alumnen onderhoud in die Collegie geſtatueert; SOO hebben die Preſidenten en Raden van den Hoogen en Provincialen Raden met die van de Camere van de Rekeninge en de Magiſtraet van den Hage, van nieuws genomineert tot Student in 't zelve Collegie *Abrahamum la Faille*; verſoekende den Regent van 't voorſz Collegie en allen anderen die „ dezen aengaen mach, dat zy den voorſz *Abrahamum* in 't zelve „ Collegie willen innemen en ontfangen, en laeten genieten de plaetze en onderhout van den Student, die aldaer *op den naem van die „ van den Hage gehouden werd*, en nu door 't afgaen van *Ysbrandus* „ voorſz vacant is. En hebben ten oirconde van dien deze doen „ teykenen by de reſpective Griffiers van de voornoemde Raeden, „ den Auditeur of Clerk van de Rekenkamer, en by den Secretaris van den Hage, op den 28. Mey zeſtien hondert drie.

„ was ondertekent,

„ M. ROSA, A. DUYK, VAN SANTEN, M. BENNINCK.

Alhoewel de Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland by het opregten van het bovengemelde Collegie *Theologiæ*, in gevolge van haare Edele Groot Mogende Reſolutie van den derden Mei vyftien honderd een en negentig, het getal der *Studenten*, die in 't zelve zouden werden onderhouden, hadden bepaalt tot eenendertig, zoo was nogtans metter tyd het getal zodanig vermeerdert en aangegroeit, dat het, na de getuigeniſſe van den Heer Orlers in zyne beſchryvinge der Stad Leiden (*k*) in den jaar 1614. (de tyd der eerſte uitgave van zyn werk) byna was verdubbelt; ſchoon, zegt hy, zoo wel de groote als kleine Steden jegenwoordig om verſcheide conſideratien niemant van haarent wegen in het Collegie hebben. In voege de gemelde Staaten daarinne willende voorzien, by Reſolutie van den 24. Julii 1641. beſloten, het getal weder op eenen vaſten voet te brengen; en ordonneerden mitsdien, „ hoeveel Burſaalen ieder Lid in het zelve Collegie zoude vermogen te „ houden volgens zekere lyſte, welke wy ook hiernevens zullen „ voegen. De Ridderſchap en Edelen zes Burſaelen; de Heer van „ Warmont twee Burſaelen. De Steden Dordregt, Haerlem, „ Delf, Leyden, Amſterdam, Goude, Rotterdam en Gornichem, „ ieder twee. En de volgende Steden ieder maer een, als Schiedam, Schoonhoven, Briel, Alkmaer, Hoorn, Enkhuyſen, E-„ dam,

Het getal der Burſaalen in het Theologiſche Collegie te Leiden vermindert, met bepaalinge, hoeveel ieder Stad, enz. daarin zal mogen hebben.

(*i*) Geëxtraheert uit het eerſte Memoriaalb. van Anth. Duyck *fol.* 44.
(*k*) *Pag.* 171. van den ouden druk, en *pag.* 235. van den laatſten.

„ dam, Monnickendam, Medenblick, Purmerende, *Hage*, Ou-
„ dewater, Heusden, Naerden, Woerden en Geertruidenberg;
makende te zamen veertig Burſaelen.

Andere zaaken die mede ter bezorginge van de Societeit ſtaan.

Hiermede zouden wy nu dit Hooftſtuk konnen ſluiten, ten ware ons in het doorbladeren van de Regiſters van de Societeit (voor zoo weinige als wy die hebben gezien,) niet eenige zaaken waren voorgekomen, die grootelyks haare aanmerkinge verdienen, en niet min aantoonen, dat de Societeit van vroege tyden af geen gering aandeel heeft gehad in het behandelen en beſtieren van zodanige dingen, die in andere Steden aan de zorge van de Magiſtraaten t'eenemaal zyn vertrouwt. Onder welke wel inzonderheid is de beſcherminge en goede toezigt haarer plaatzen, en het afweeren van nakende onheilen, waarmede dezelve gedreigt worden. Geheel anders was het in den jaaren 1629, 1635, 1665, en 1672. met die van den Hage gelegen. Want als in de gemelde jaaren 1629. en 1635. de Duinkerkers, als doen onder Spanje hoorende, waarmede deze Landen, na het eindigen van den twaalf jaarigen ſtilſtand, weder in vollen oorlog waren geraakt, voorgaven den Hage onvriendelyk te willen bezoeken, en dat men tot voorkominge van zodanig gedreigde onheil overleg maakte, en ook in der daad hand aan 't werk ſloeg, om deze plaatze te verſterken, zoo was het de Societeit die tot beſcherminge van den Hage eenige Compagnien Waartgelders opregtte en in beſoldinge nam. En 't was ook, om van geen hoogere tyden te ſpreeken, hetzelve Collegie, aan 't welk zyne Hoogheid Prins *Maurits* al in den jaare zeſtien honderd zyne brieven afzond (*l*), en door welkers Leden hy den Staaten van Holland dede voorhouden de nuttigheid en noodzaakelykheid, om den Hage met omgravingen en veſting-werken te voorzien, om eenen aanloop van den vyand te konnen weder-ſtaan. Zulks dat het niet aan de Regeerders van den Hage afzonderlyk, maar wel, gevoegt met de drie meergemelde Amptgenootſchappen, ſtaat, zorg te dragen voor de veiligheid en zekerheid dezer Stede, gelyk zy dan ook niets hebben verrigt, ontrent de bovengemelde fortificatie van den Hage in den jaaren 1629. en 1635., dan met overleg, kenniſſe en goedkeuringe van de Collegien van den Hoogen en Provincialen Raaden, mitsgaders van de Rekenkamer, gelyk ons niet alleen uit de eigenhandige aantekeninge van den Heer *Johan Stalpert van der Wiele*, terzelver tyd een Lid der Haagſche Regeeringe, maar ook uit de Regiſters zoo van Ed. Groot Mog. als die van de Societeit is gebleken.

Als wel inzonderheid de beveilinge en beſcherminge vanden Hage.

Door Prins *Maurits* al in vorige tyden ten dien einde aan 't zelve Collegie geſchreven.

Fortificatie van den Hage.

Hoe het in 1629. en 1635. daarmede is toegegaan.

Het zal dan, den goedgunſtigen Lezer, zoo wy hoopen, niet onaangenaam zyn, dat wy den draad van ons verhaal nopende de eerſte verſterkinge van den Hage in den jaare 1629., dien wy toen, uit gebrek van nodige bewys-ſtukken, hebben moeten afbreken, alhier ter plaatze vervolgen, en te gelyk opgeven, hoe het zig verders daarmede, en wel inzonderheid in den jaare 1635. heeft toegedragen; te meer, doordien wy daartoe aangemaant zyn geworden.

Vervolg van ons voorig verhaal.

Wy hebben bladzyden 102., 103. en 104. van het eerſte deel de-

(*l*) Zie Bylaage *G. pag.* 776. agter het eerſte deel.

dezer Beſchryvinge verhaalt, dat de Magiſtraat, by reſolutie van den 14. April 1629. hebbende bekomen aanſchryvens van de Heeren Gecommitteerde Raaden (nadat dezelve Heeren alvoorens verſcheide communicatien met zyne Excellentie, *de Gecommitteerde uit de Societeit* en de Magiſtraaten van den Hage daarop hadden gehouden,) tot het verdiepen van de cingels en gragten, niet alleen hetzelve aanſtonds werkſtellig hadde gemaakt, maar dat zy ook daarenboven hadde begonnen op te werpen eene borſtweeringe, en dezelve met ravelyns en wagthuizen te dekken, 't welk de Regeerders van Delft geen gering vermoeden gaf, dat men daardoor den Hage zoude willen maken tot eene beſlote en ſterke veſting. Dat de gemelde Regenten vervolgens zig daartegens willende kanten, in de Vergaderinge der Heeren Staaten, met zulke bondige en kragtige redenen hadden aangetoont het nadeel en de gevaarlyke gevolgen, die daaruit ſtonden te wagten, dat haar Ed. Groot Mog. by reſolutie van den 16. Mei deszelven jaars het voltrekken van de borſtweeringe de Magiſtraat van den Hage deden verbieden.

Het voltrekken der begonnen werken aan die van den Hage verboden.

Dog deze meenende daarop, zonder expreſſe laſt van zyne Excellentie, met wiens kenniſſe en ordre het werk was begonnen, niet te konnen ſtilzitten, ging daarmede voort; weshalven haar andermaal, in gevolge van haar Edele Groot Mogende Reſolutie van den 23. derzelver maand, door de Gecommitteerde Raaden wierd aangezegt, „ datze het voltrekken van de gemelde borſtweeringe zou„ den hebben te ſtaken, immers tot de naaſte byeenkomſte der „ Staaten van Holland, met bedreiginge, dat zy zouden doen al„ zulken rapport aan hooggemelde Heeren Staaten, als zy tot voor„ ſtand van de voorſz Reſolutie zouden bevinden te behooren. Des niettemin voer men met het aangevangen werk voort, 't geen by de gemelde Staaten, als in kleinagtinge hunner bevelen, zoo euvel wierd opgenomen, „ dat den 12. Julii daaraanvolgende gereſol„ veert wierd, dat die van den Hage zouden werden ontboden, om „ redenen te geven, waaromme zy tegens de Reſolutie van deze „ Vergaderinge, en het verbod van wegen de Heeren Gecommit„ teerde Raden hen gedaan, voortgevaaren waren met het opma„ ken van de borſtweeringe. Hierop verſchenen de drie Burge„ meeſters met twee Schepenen in de Vergaderinge; „ dewelke af„ gevraagt zynde, om wat redenen zy niet en hebben geobedieert „ de Reſolutien van de Heeren Staaten, nopende het verbod van 't „ opmaken van de Borſtweeringe, wezende een ſpecie van fortifi„ catie, by haar voorgenomen zonder Octrooi ofte conſent van de„ ze Vergaderinge daartoe te hebben? Ende ook waaromme zy „ hetzelve niet naergelaaten hebben op het verbod van de Heeren „ Gecommitteerde Raden, henluiden andermaal daartoe gedaan? „ Verklaarden, dat zy uit haarzelven tot deze werken niet en wa„ ren gekomen, *maar naar eenige lange en ſerieuſe aanmaninge van* „ *zyne Excellentie, de Heeren Gecommitteerde Raden en veele Leden* „ *van de Vergaderinge zelfs*; dat veele en menigvuldige conſidera„ tien daarop zynde gevallen, en eindelyk gearreſteert het verdie„ pen en verwyden van de gragten en het maken van de borſtwee„ ringe, zy daartoe biljetten aangeſlagen en veertien dagen laaten

Gaan egter met het verdiepen der gragten voort.

Werden daarop in de Vergaderinge ontboden, en afgevraagt de redenen van inobedientie aan de Reſolutien van haar Ed. Gr. Mog. Verontſchuldigen zig, en geven

redenen van hun doen.

„ ſtaan hebben, en eindelyk de werken aanbeſteet ter lengte van
„ ontrent agt hondert roeden, ende dat zy des daegs daeraen het
„ zelve genotificeert hebben de Heeren Gecommitteerde Raden,
„ zonder dat haer in alle die tyd oyt by yemandt ter contrarie ge-
„ ſeyt is, tot op agt of thien dagen naer de beſtedinge, dat men
„ haer eerſt begonnen heeft ſwaerigheyd te maeken, doen de on-
„ koſten waren gedaen; dat zy geen fortificatie en maekten, maer
„ verwydden en verdiepten de gragten, in conformiteit van het
„ *Octroy*, dat zy daertoe hebben *van den jaere ſeſtien hondert ſeſtien*
„ (*m*), ende om de aerde plaetze te geven deze borſtweeringe heb-
„ ben gemaekt, te meer om dat men haer heeft geintimideert, dat
„ de vyand van de zyde uit de zee met magt van Soldaaten mein-
„ den aen te komen, om den Hage te devaſteren, ende dat haere
„ Schutterye ſwaerigheid maekte daertegens aentegaen, ten ware
„ zy tot beſcherminge iets voor de borſt hadden; *dat het werk maer*
„ *gaet tegen den aenkomſt uitter zee, zonder dat op de andere zyde*
„ *van den Hage yet gemaekt word*, ofte dat ook haere meyninge en
„ intentie is daer yet te maeken ofte beginnen; dat zy ook tegen
„ de Reſolutie van deze Vergaderinge niet en hebben gedaen, hoe-
„ wel dezelve genomen is haer ongehoort, op een tyd, dat de
„ Staeten zoo vroeg ſcheiden, dat dezelve weder van een waren,
„ eer zy haere redenen aen de Vergaderinge konden vertoonen,
„ daertoe zy haer doen prepareerden; dat zy ook de Reſolutie ver-
„ ſtonden van geene vordere werken te beginnen of te maeken, en niet,
„ om niet op te mogen ſtoppen het geene ten deele al volmaekt
„ was. By alle welke redenen zy verzogten, dat de werken, die
„ haer opgedrongen waren, zoo lang en zoo dikwils gedelibereert,
„ by zyne Excellentie goedgevonden, mochten blyven leggen, te
„ meer, om dat zy aen de Heeren Gecommitteerde Raden gepre-
„ ſenteert hadden de voornoemde werken weder te laeten afbree-
„ ken, zoo wanneer de Heeren Staeten met zyne Excellentie het-
„ zelve zouden nodig of dienſtelyk oordeelen; datze mede niet en
„ konden begrypen qualyk gedaen te hebben in 't volgen van
„ het advys van zyne Excellentie, dewyle dezelve by zyne Inſtruc-
„ tie hem by de Vergaderinge gegeven, is geauthoriſeert, omme
„ op de Fortificatien ende bewaeringe van alle Plaetzen, te mogen
Werdhen egter by deStaaten aange-zegt, de werken te laatenleg-gen tot de weder-komſte
„ ordre ſtellen. Op alle welke redenen in het lange gedelibereert
„ weſende, eindelyk verſtaen en gereſolveert is, en dienvolgende
„ die van den Hage weder binnen ontboden, aengezeyt, dat de
„ Heeren Staeten niet ten beſten en konden duyden, dat in dier-
„ voegen by haer gedaen is regel-regt tegen den teneur van de voor-
„ noemde Reſolutie, ofte aengevangen te maken werken van forti-
„ ficatien, buyten kenniſſe en conſent van deſe Vergaderinge; nog-
„ tans om dat ſy haer zoo zeer beroepen op het goedvinden van
„ zyne

(*m*) Dit Octrooi werd in de Regiſters van haar Ed. Gr. Mog. niet gevonden. En 't zal ongetwyffelt zyn, daar hier en elders meer op gezien werd, het Privilegie van den agtſten December zeſtien honderd vyftien, waarby de Magiſtraat vergunt wierd, om de landen en gronden, die de Haag nodig hadde tot het uitzetten van deze plaatze, en het graaven van haare gragten, by taxatie aantenemen. Zie verders onder de Bylaage *Num.* LXVI.

„ zyne Excellentie, dat de Heeren Staeten toeſtonden en goed-
„ vonden, dat de werken zouden blyven leggen tot de wederkom-
„ ſte van ſyne hooggemelde Excellentie, omme alsdan daerop te
„ ordonneren naer behooren; dog dat haer expreſſelyk werd gein-
„ terdiceert, geen vordere werken van fortificatie, ofte maeken
„ van borſtweeringe vorder te beginnen, zonder voorgaende ken-
„ niſſe en conſent van deze Vergaderinge, op pœne dat feytelyk
„ daertegen zoude werden voorzien, na behooren.

van zyne Hoogheid.

Hierop bleef voor dien tyd het verder verſterken van den Hage ſteeken, tot dat in den jaare zeſtien honderd vyf en dertig de Spanjaarden, om aan het leger van den Staat, 't welk zig ter dier tyd onder het opperbeleid van Prins *Frederik-Hendrik* in Braband bevond, eenige afwendingen te maken, verſcheide heimelyke aanſlagen ſmeedden; en by verraſſinge onder anderen den 28. Julii *Schenken-Schans* (*n*) hadden ingenomen, waarvan de tydinge allomme in de Vereenigde Nederlanden eene onbeſchryvelyke verſlagentheid baarde; ook liep het gerugt ('t zy valſch of waar) dat de vyand van voornemen was den Hage van de zeekant te willen overrompelen, en alzoo daardoor een ſchrik tot in 't hart van Holland te jaagen; 't geen de verbaaſtheit der ingezetenen alhier verdubbelde (*o*), zulks dat men van ſtonden aan op alles ordre ſtelde (*p*). De Suppooſten en ganſche Burgerye wierden in de wapenen gebragt, en by de Heeren van de Societeit (*q*) twee of drie Compagnien Waartgelders aangenomen; ook dede men eenige Viſſchers-pinken langs het ſtrand in zee kruiſſen, om kondſchap te bekomen. Onder-

Hierop het verſterken van den Hage geſtaakt tot 1635.

Het innemen van *Schenken-Schans* baarde een groote verſlagentheid in deze Landen.

Ordre op alles tot tegenweer alhier geſtelt.

(*n*) Neuville *Hiſt. de Hollande tom.* II. *livre* VIII. *Chap.* V. *pag.* 254.

(*o*) Hierop kan nageſlagen werden het Regiſter van de Societeit, getekent E. *fol.* 79. *en volgende.*

(*p*) Zoo als onder anderen te zien is uit een *Ordonnantie*, gemaakt by de Collegien van den Hoogen en Provincialen Raaden, Kamer van Rekeninge en de Magiſtraat van 's Graven-Hage, *dienende zoo tot defenſie van 's* Gravenhage *voorſz jegens het geweld en ſpolien van den vyand, daarmede dezelve plaatze werd gedreygt: als mede op 't ſtuk van de dag- en nagt-wagten daerinne te houden*; behelzende XV. artikelen, waarvan het eerſte luid in dezer voege:

„ In den eerſten, dat een yegelyk van de voorſz Collegien en haere Sup-
„ pooſten zoo wel Advocaaten, Secretariſſen, Procureurs, Deurbewaerders
„ en Boden, niemand uitgezondert, ook de Heeren Edelen *en andere perſoonen,*
„ *egeene burgerlyke neeringe doende*, en buyten de Schutteryen van den Hage zyn-
„ de, gehouden zullen weſen haer elk te voorzien van een muſquet, vuerroer,
„ of ſpies met een zydgeweer, bandeliers, morillions en ruſtingen, kogels,
„ lonten en kruyt naer advenant, daerop zy luyden geſtelt zullen werden, en
„ den meeſten dienſt konnen doen.

En het ſlot: „ Aldus gedaen en gearreſteert in den Hage den 16. Auguſti
„ 1635. En was geparapheert F. FAGEL. Lager ſtond, Ter Ordonnan-
„ nantie van de Collegien van de Societeit, en was ondertekent, ANT. VAN
„ MYEROP.

Deze Ordonnantie ſtaat in 't geheel geregiſtreert in 't Regiſter van de Societeit, gequoteert C. *fol.* 103. enz. en gedrukt onder de Bylaage YY. van het eerſte deel *pag.* 902.

(*q*) Uit hetzelve Regiſter *fol.* 105.---107. *verſo* blykt, dat 'er maar twee Compagnien Waardgelders zyn aangenomen, ieder van honderd koppen, daarvan Kapiteinen waren *Nikolaes van der Vlugh* en *Gideon van Biesdorp*, en dat de ſoldy van ieder Compagnie 'smaands beliep op 691. guldens.

De Suppooſten en Burgerye in de wapenen gebragt; Waartgelders aangenomen; en de fortificatiewerken op nieuw voortgezet.

derentuſſchen had men weder op nieuw de fortificatie-werken, die in den jaare zeſtien honderd negen en twintig voor dien tyd waren geſtaakt, gelyk hiervooren is gemelt, begonnen voort te zetten, waartoe de Magiſtraat van den Hage reets den eerſten Mei des gem. jaars zeſtien honderd vyf en dertig het navolgende vertoog en verzoek aan haar Ed. Groot Mog. hadde gedaan.

Verzoek van Gecommitteerden van den Hage aan de Staaten, om deze plaats te mogen fortificeren.

„ Zyn verſchenen in de Vergaderinge van haer Edele Groot Mog. „ vyf Gecommitteerden van de Burgemeeſteren en Regeerders van „ 's Gravenhage, en hebben de Vergaderinge voorgedragen, hoe „ dat haere Principalen zoo langs zoo meer advertentie en kond„ ſchap bekomen van de deſſeyns van den vyand, om yet te onder„ nemen om den Staet van den Lande een gevoelyk affront te doen „ in 't beſpringen en ſpolieren van 's Gravenhage. Dat zyne Excel„ lentie de Prince van Oranje van gelyken door verſcheide adver„ tentien des ontfangen, hier over merkelyke bedenken is hebben„ de; dat zulks geſchiedende, hetzelve een groot gerugte tot des„ reputatie van den Staet zoude maeken de ganſche wereld door; „ dat de plaetze van 's Gravenhage, wezende de eyge Reſidentie„ plaets van de Regeeringe, ende van zoo veel gereleveerde en „ notable Perſonagien, mitsgaders *opbrengende over de vierhondert* „ *duyſent guldens jaerlyks in de Middelen van 't Land* buyten zoda„ nigen gevaer dient geſtelt te werden; Dat daerom zyne Excel„ lentie goed was vindende, dat alle de Ingeſetenen van 's Graven„ hage (des bequaem zynde) op wapens zouden werden geſtelt; „ dat mede de Fortificatie begonnen anno 1629. zoude werden vol„ trokken, immers dat een bequaeme *borſtweeringe rontſom den* „ *Hage* dient te werden getogen ende *met muragie werk geſtyft*; ver„ zoekende, dat haer Edele Groot Mogende daer toe als tot het „ ſubſidie tot het maeken van 't voorſz. werk haer conſent zouden „ willen dragen; dat zulks de Finantien niet zonderlings en zoude „ beſwaeren, dewyle de Regeerders van den Hage te vreede zou„ den zyn de penningen tot het voorſz werk nodig te negotieren, „ die by kleyne partyen daerna ter meeſter commoditeit van den „ Lande zouden werden afgeleyt. Waerop zynde gedelibe„ reert en verſchyde Leden oordelende, dat met goede en vigou„ reuſe ordre te ſtellen op de zaeken ter zee, ende 't geene daar „ van dependeert, alle des vyands deſſeyn op den Hage, ende dier„ gelyke andere plaetzen aan de zee gelegen, ligtelyk zouden kon„ nen werden belet; Is verſtaen en gereſolveert, dat op het redres „ van de zaeken te water vooreerſt ſerieuſelyk dient te werden ge„ beſoigneert, en dat even dien zelven namiddag de beſoigne tot „ die zaeken aengeſtelt ter hand zal werden genomen.

De twee Compagnien Waardgelders van Amſterdam alhier in guarniſoen gelegt.

De Heeren Gecommitteerde Raaden hadden immiddels met advis van zyne Hoogheid den Prince van Oranje goedgevonden, dat de twee Compagnien Waartgelders van Amſterdam, in 't afwezen van zyne Hoogheid, als guarniſoen-houders alhier zouden werden gebruykt op zodanigen voet als voor dezen meer was geſchied, waarvan de gemelde Heeren den 10. Mei daaraanvolgende aan de Vergaderinge van de Staaten kenniſſe gaven.

Dog de Regeerders van Delft dien het verſterken van den Hage zeer tegen de borſt was, „ verzogten dat in deliberatie mogte werden

„ den gebragt, wat haer Edele Groot Mog. verſtaen gedaen te
„ moeten werden ten aenzien van de werken by Burgemeeſteren
„ en Regeerders van 's Gravenhage aengevangen te maken, om de
„ voorſz plaetze te verzekeren tegens eenigen aenloop, die de
„ vyand tot nadeel van dezelve en disreputatie van den Staet ter
„ hand zoude mogen nemen; Waerop den 6. Julii wierd gereſol-
„ veert, dat alvorens zouden werden opgezogt en nagezien de re-
„ troäcten, en wat op deze gelegentheid hier te vooren was gepaſ-
„ ſeert. Des anderendaegs de Reſolutie by haer Edele Groot Mog.
„ den eerſten Mei 1635. genomen (hier boven woordelyk geplaaſt)
„ op het verzoek van die van 's Gravenhage, tenderende omme
„ Octroy van haer Edele Groot Mog. te obtineren, om de plaetze
„ van den Hage met een muur te mogen omvangen, op zodanigen
„ voet als naerder by de voorſz Reſolutie vermelt werd, gelezen
„ en daerop beraedſlaegt zynde, wierd beſloten, dat als dan de
„ zaeken van de zee volgens dezelve Reſolutie ten eerſten zoude
„ werden behertigt, en dat nopende de voorgemelde fortificatie na
„ zoude werden gezien wat men in den jaere 1629. by haer Edele
„ Groot Mog. op dat ſluk mach wezen gereſolveert, om daarna
„ verder te mogen werden gedaen, als na behoren.

By de Staaten geordonneert op te zoeken de retroactien rakende het fortificeren van den Hage en na te zien, wat in 1629. op dat ſubject is gereſolveert.

De Regeerders van Delſt in vreeſe zynde, dat het voorſz verzoek aan die van den Hage wel mogte werden toegeſtaen, of immers ten minſten bemerkende, dat die van den Hage, vermits by haar Edele Groot Mog. tegens het voorſz werk geen ſpoedige en cordaate reſolutie wierd genomen, zig daarmede wakker ſpoedden, deden den 12. en 13. Julii door hunne Gedeputeerden ter dagvaart, in de Vergaderinge daer tegens proteſteren, en „ verzogten dat notule zoude mogen werden gehouden van de verklaeringe van haere Principalen, te weten dat dezelve de Fortificatie van den Hage niet toe en konden ſtaen, maer ſuſtineerden, dezelve te moeten werden gedemolieert. Wat hierop gevolgt zy, is ons onbekent, en wy vinden in de Regiſters van haar Edele Groot Mog verders van deze zaake geen het minſte gewag meer. Niettemin hebben wy van de voorſz Fortificatie met alle haare buiten werken een volkomen plan gezien, dog hebben daar van geen aftekeninge konnen bekomen, om die den Lieſhebbers alhier mede te deelen. Dit is al 't geen wy aangaande deze tweede verſterkinge van den Hage hebben konnen verzamelen; hoopende daarmede nu aan zommige genoege te zullen hebben gegeven.

Proteſt van die van *Delf* tegens het verſterken van den Hage ter Vergaderinge gedaan.

Als nu door het verloopen van het ſaiſoen de vrees voor den vyand alhier t'eenemael was verdweenen, wilde de Societeit in 't einde van 't zelve jaar de Waartgelders afdanken, maar zyne Hoogheid, die onderentuſſchen zyn leger uit het Staatſche Brabant langs den Rhyn hadde doen afzakken, om *Schenken-Schans*, welke als een voormuur der Vereenigde Geweſten aen dien oord wierd geſchat, te herwinnen, 't geen hy ook werkſtellig maakte, en eindelyk na een beleg van ontrent negen maanden, den 30. April des volgenden jaars te boven quam, verzogt, dat dezelve in dienſt mogten werden gehouden, en dat men op middelen zoude denken, hoe zulks beſt buiten koſten van de Societeit zoude kunnen geſchieden. Den brief, dien de Heeren van het gemelde Collegie aan zyne Excellentie

De Waardgelders by de Societeit aangenomen, by zyn Hoogheid verzogt, in dienſt te houden.

tie deswegens ſchreven, en het antwoord, dat zy van den Prins daar op bequamen, hebben wy niet ondienſtig geoordeelt alhier woordelyk in te laſſen, om zekere omſtandigheid, daarin vervat.

„ *Doorlugtige, Hooggeboren Furſt, genadige Heer.*

Miſſive van de Societeit aan zyne Excellentie desaangaande.

„ Aengezien wy met goedvinden van Uwe Excellentie aengenomen hebben twee Compagnien-guarniſoen-houders alhier, ende „ de penningen tot onderhoud van dezelve nodig op beſwaerlyken „ Intreſſe gefurneert, op hoope dat dezelve Compagnien ter gelegener tyd by de Generaliteit zouden werden betaelt, daarvan tot „ noch toe egeen ſucces en es gevolgt; SOO hebben wy niet konnen nalaten dezen aen Uwe Excellentie te addreſſeren, ende „ met eenen dienſtelyk te verzoeken, dat Uwer Excellentie goede gelieſte zy de voorſz twee Compagnien op de repartitie „ van de voorſz Generaliteit te doen ſtellen, op dat wy van de beſwaerlyke betalinge van dien ontlaſt en de Comptoiren buyten „ confuſie mogen blyven, of anderzints, dat wy genoodzaekt zullen zyn de voorſz Compagnien eerſtdaegs te licentieeren, als ons „ al te beſwaerlyk zynde, ende daerinne niet konnende continueren, ten ware Uwe Excellentie eenige andere conſideratien hadde ter contrarie, die wy gaerne met deſen *Expreſſen* zullen verſtaen, omme ons nae de goede gelieſte van Uwe Excellentie te „ mogen reguleren; Biddende middelertyd den Almogenden, „ *Doorluchtige, Hooggeboren Furſt, Genadige Heer,* Uwe „ Excellentie in zyne goddelyke beſcherminge te willen conſerveren, en voor alle onheil bewaeren. Geſchreven in den Hage den „ vierentwintigſten November zeſtien hondert vyf en dertig. Onderſtond, Uwer Excellentie Dienaeren de Collegien van de Societeit van 's Gravenhage. Ter Ordonnantie van dezelve,

„ was ondertekent,

„ ANTH. VAN MYEROP.

„ *Edele, Erentfeſte, Hoochgeleerde, Wyſe, Voorzienige, zeer diſcreete Heeren, bezundere goede „ Vrunden.*

Antwoord van zyn Hoogheid op de voorſz Miſſive.

„ Ons is ter hand gecomen UE. ſchryvens van den 24. dezer, „ aengaende de twee Compagnien guarniſoen-houders, voorleden „ ſomer in 's Gravenhage geligt. Ende alſoo onſes bedunkens wel „ dienſtig ware, dat dezelve Compagnien aengehouden en gecontinueert werden, omme 't allen tyde gebruykt te mogen werden „ tegens allerhande moetwil, inſolentien en disordren, die in de „ plaetſe konnen komen te ontſtaen, zoo wenſchen wy mede wel „ dat UEd. geſamentlyk geliefden te overſlaan of niet eenig byzonder middel bedagt zoude konnen werden tot furniſſement van de „ koſten daartoe gerequireert, blyvende ondertuſſchen wel genegen „ met onſer wederkomſte in den Hage, alles te contribueren wat

„ on

„ ons mogelyk zyn zal om te probeeren, of de voorſz Compagnien „ op de repartitie van de Generaliteit zouden mogen werden ge- „ bragt. UEd. hiermede *Edele*, *Erentfeſte*, *Hoochgeleerde*, „ *Wyſe*, *Voorſienige*, *zeer diſcreete Heeren*, *bezundere* „ *goede Vrunden*, God Almachtich bevelende. In Arnhem den „ 27. Novemb. 1635. (*r*).

„ Onderſtond,

„ UEd. goedwillige Vrunt,

„ FR. HENRY DE NASSAU.

Ter zydewaarts ſtond: „ Wy apprehenderen zeer, dat de voorſz „ Compagnien op de Generaliteit niet en zullen te krygen zyn, en „ verzoeken derhalven, dat UEd. op eenig gewiſſer middel willen „ ſpeculeren.

Oorlog tuſſchen *Engeland* en deze Landen in 1665.

Wy zullen ons met deze Waartgelders alhier niet verder ophouden, maar liever voortgaan tot den jaare zeſtien honderd vyf en zeſtig, wanneer *Karel de tweede*, Koning van Groot-Brittanje deze Landen den oorlog aanzeide, en denzelve vervolgens met eene magtige Vloot ter zee tragte te beſtooken. Ook had kort daaraan (den 14. Septemb. deszelven jaars) die wrevelige Kerkvoogd *Barent van Galen*, Biſſchop van Munſter, met eenen ouden wrok tegens de Vereenigde Geweſten bezeeten, en door 't Engelſch geld ondersteunt, insgelyk den oorlog verklaart en een leger van zeventien duizend man in 't veld gebragt. De Vereenigde Staaten zig dus ter zee en te lande beſprongen ziende, ſtelden zig ook in ſtaat van tegenweer, en beſloten onder anderen het werven van zes duizend Waartgelders, daarin het aandeel van Holland beliep op drie duizend vyf honderd koppen. Dit getal wierd over de Steden na maate haarer vermogen verdeelt, en 's Gravenhage vielen te beurt honderd vyftig koppen, beſtaande uit eene Compagnie. Om deze ten ſpoedigſten te ligten, ſchreeven de Staaten van Holland aan de Regeerders van den Hage den volgenden brief:

Waartgelders aangenomen, en verdeelinge derzelve.

„ *De Staaten van Holland en Weſtvrieſland.*

Miſſive van haar Ed. Gr. Mog. aan de Magiſtraat van den Hage, om te ligten een compag-

„ *Erentfeſte*, &c. wy hebben by den tegenwoordigen toe- „ ſtand van zaeken goedgevonden nevens de andere Provintien te „ conſenteren in de ligtinge van 6000. Waertgelders, en alzoo het „ gedeelte van onze Provintie daerinne bedraegt 3500. koppen, en „ t getal van 's Gravenhage 150. koppen, beſtaende in een Com- „ pagnie, en dat den dienſt van den Lande requireert, dat de voorſz „ ligtinge zonder eenig uytſtel aengeſtelt en voltrokken worde, op „ dat

(*r*) Deze brief ſtaat geregiſtreert in 't Regiſter van de Societeit, getekent D. *fol.* 111. *verſo.* zynde de Superſcriptie: *den WelEd. Erentfeſte, Hooggeleerde, wyſen en diſcreeten, onſen byyondere goede Vrunden de Heeren van de Collegien van de Societeit in 's Gravenhage.*

nie Waart-gelders van 150. koppen.

„ dat het ordinaris krygsvolk uytgetrokken, tot protextie van den „ Staet naar boven gebragt, en het te ligten volk in deszelfs plaets „ geleyt mogen werden, zoo zullen UL. zodanige ordre geven, „ dat de voorfz 150. koppen in aller diligentie op den voorgaende „ voet en ordre geligt, en tot de voorfz Compagnie een bequaem „ Kapitein, Vendrig, Sergeanten en andere Officieren geftelt wer- „ den; voor al zoo veel mogelyk bezorgende, dat tot Capitein en „ verdere Officieren aengeftelt werden perfoonen die tot het em- „ plooy ontrent oorlogs-zaaken handig en ervaren zyn en dezelve „ Capitein en Officieren laftende ten eynde zyl. niemand, die in „ actuelen dienft is, tot Officieren nochte foldaeten en zullen heb- „ ben aentenemen, op pœne van contrarie doende daer over ge- „ caffeert en arbitralyk gecorrigeert te zullen werden, laftende den „ voorfz Capitein, dat hy come of iemand zende, omme te ont- „ fangen Ordonnantien tot den gewoonlyken loopgeld, en zoo „ haaft 100. koppen van de voorfz Compagnie by den anderen zyn, „ zullen UL. dezelve doen monfteren en ons ofte onze Gecommit- „ teerde Raden de monfterrollen en qualiteit van 't volk overfeyn- „ den, opdat de patenten daartoe verzorgt, en voorts gedaen mo- „ ge werden 't gunt den dienft van den Lande vereyfchen zal. „ Waer toe ons verlaetende, bevelen wy UL. onder des de be- „ fcherminge Godes.

„ Gefchreven in den Hage den 28. September 1665.

„ Onderftond,

„ Ter Ordonnantie van de Staate.

„ En was getekent,

„ HERBERT VAN BEAUMONT.

Om des te meerder vlyt te maken wierd deze brief des anderen-daags door eenen tweeden gevolgt, met byvoeginge van een ope-ne Commiffie, behoorlyk gezegelt, geparapheert, en door den Se-cretaris van de Staaten ondertekent, om den naam van den aange-ftelden Capitein daar in te voegen, en dezelve aldus uittegeven.

„ *De Staaten van Holland en Weftvriefland.*

Tweede Miffive tenvoorfz einde.

„ *Erentfefte*, &c. By onfe Miffive van den 28. dezer loopen- „ de maend hebben wy UL. aengefchreven de wervinge van eene „ Compagnie Waertgelders ten getale van hondert vyftig koppen, „ Wy vertrouwen, begeeren en verwagten als nog, dat zonder uit- „ ftel ofte intermiffie daermede by UL. voortgevaren en zorg ge- „ dragen zal worden, dat krys-ervarene Officieren aengeftelt en be- „ quaem volk bekomen moge werden; en onder des, opdat zulks „ door de Commiffie, die de Capitein van ons moet hebben, niet „ werde getardeert, zoo zeynden wy UL. de voorfz Commiffie „ gezegelt, geparapheert en by onzen Secretaris ondertekent, en „ zulks in behoorlyke forme hiernevens, met verzoek en begeer-

te,

„ te, dat UL. den naam van den Capitein daerin doen ſtellen en „ uitgeven willen, en denzelven in onzen naem, zoo op de voorſz „ Commiſſie als op 't formulier van den eed van getrouwigheid in „ onzer naem beëdigen zullen, gelyk wy UL. hiermede nevens „ toezeynden de lyſten van de ſoldye en loopgelden, omme te die- „ nen tot UL. naerigtinge, en onder des bevelen wy UL. de be- „ ſcherminge Godes. Geſchreven in den Hage den 29. Septem- „ ber 1665.

„ Onderſtond,

„ Ter Ordonnantie van de Staaten.

„ Was getekent,

„ HERBERT VAN BEAUMONT.

Alhoewel de opſchriften dezer twee brieven behelzen aan Burgemeeſters en Regeerders van 'sGravenhage, zoo moet men nogtans niet beſluiten, dat daardoor het ligten van de gemelde Compagnie, het benoemen van den Kapitein, en het aanſtellen van de verdere Officieren, eenig en alleen, met uitſluitinge van de verdere Leden van de Societeit, de Magiſtraat van den Hage wierd aanbevolen; In tegendeel is klaar, dat de ganſche behandelinge dier zaaken t'eenemaal is gelaaten aan 't volle Collegie, en dat mitsdien niet alleen de Commiſſien van de Onder-Officieren tot dezelve Compagnie behoorende, zyn verleent op den naam en van wegen de Societeit, zoo als uit het begin en ſlot derzelve Commiſſien te zien is; maar ook dat dezelve Compagnie ter preſentie van de Heeren *Nierop* en *Fannius*, Raaden in den Hove van Holland, en den Heer Burgemeeſter *van der Houven*, als Commiſſariſſen van de Societeit, den 19. October 1665. is gemonſtert, uitwyzens de Monſter-rolle daarvan nog zynde, getekent by den Secretaris *J. Coenen.* De commiſſie van den Vendrig (want by deze Compagnien waren geen Lieutenants,) luid in voege als vooren gezegt is:

Commiſſie voor *Ant. Cool*, Vendrig van een Compagnie Waartgelders.

„ Alzoo de Collegien van de Societeit in 'sGravenhage volgens „ Reſolutie van de Edele Groot Mog. Heeren Staaten van Holland „ en Weſtvrieſland goedgevonden hebben op te regten een Com- „ pagnie Waertgelders van hondert vyftig hoofden ten dienſten van „ den Lande, ondre het beleyd van Capitein *Gillis de Witt*, en „ van node is, dat over dezelve Compagnie een bequaem en geëx- „ perimenteert Vendrig werde geſtelt, SOO IS'T, dat de voorſz „ Collegien gehoort hebbende 't goed rapport aan haar Edele Mog. „ gedaen van den perſoon van *Antony Cool*, vertrouwende zyne „ vroomigheid, kloekheid en experientie in 't ſtuk van den oorlog, „ denzelven *Antony Cool* geſtelt en gecommitteert hebben, ſtellen „ en committeren by dezen tot Vendrig van de voorſz Compagnie „ op de ſoldye daertoe ſtaende enz. Gedaen in den Hage den 2. „ Octob. 1665. Ter Ordonnantie van de Collegien van de Socie- „ teit in 'sGravenhage.

„ Was getekent,

„ J. COENEN.

Behalven dat haar Ed. Groot Mog. en derzelver Gecommitteerde Raden in 't afzenden hunner Miſſivens, wegens zaaken, die eigentlyk het meergemelde Collegie zyn betreffende, nooit eenen vaſten voet hebben gehouden, werdende dezelve (zoo wy bevinden,) dan aan de Magiſtraat, dan aan de Societeit geaddreſſeert, na het goedvinden en welgevallen van hooggemelde Heeren.

Na 't ſluiten van de vrede met den Biſſchop van Munſter de Waartgelders allomme afgedankt.

Het vrede-verbond tuſſchen de Vereenigde Geweſten en den Biſſchop van Munſter was door bemiddelinge en uitwerkinge van den Keurvorſt van Brandenburg, zoo ras niet op eenen goeden voet gebragt (*s*), ſchoon de oorlog tuſſchen deze Landen en Engeland nog in volle vlam ſtond, of de Waartgelders wierden, agtervolgens het beſluit der algemeene Staaten, allomme in de Steden afgedankt. De brief, door de Heeren Gecommitteerde Raden aan de Magiſtraat van den Hage ten dien einde mede afgezonden, luid als volgt

„ *Eerzaeme, Vroome &c. de Burgemeeſters en*
„ *Regeerders van 's Gravenhage.*

Brief van Gecommitt. Raden aan de Magiſtraat van den Hage ten dien einde.

„ Tot nakominge en executie van den goeden wille van de Hee-
„ ren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland zyn wy gereſolveert
„ te doen monſteren door eenige Heeren uit het midden van den
„ onſen gecommitteert, de Compagnie Waartgelders van den Ca-
„ pitein *Gillis de Witt*, aldaer in 's Gravenhage geworven, en de-
„ zelve met behoorlyk patent te doen wederkeeren binnen dezelve
„ Steden, omme by U L. te worden gelicentieert en betaalt, ach-
„ tervolgende den uitval van de voorſz monſtering, daertoe U L.
„ de rolle zal worden toegezonden, op dat alzoo den dienſt van
„ den Lande daerontrent moge waergenomen en betragt worden;
„ Ende ons daertoe verlaetende, *Erentfeſte, &c.* Bevelen wy
„ U L. de beſcherminge Godes. Geſchreven in den Hage den 19.
„ Januarii 1666. Onderſtont,

„ Ter Ordonnantie van de Gecommitteerde Raden,

„ getekent

„ HERBT. VAN BEAUMONT.

De Koning van *Vrankryk* verklaart in 1672. den oorlog aan deze Landen.

Geen volle vyf jaaren na het ſluiten van de vrede te Breda hadden deze Landen in ruſt gezeten, of zagen zig weder op nieuw door een veel zwaarder onweer beloopen, waarvan de donkere wolken, zoo in 't zuiden als in 't weſten, zig al eenigen tyd hadden opgedaan. Want Lodewyk de XIV. Koning van Vrankryk, deed den Vereenigde Geweſten † in 't begin des jaars 1672. den oorlog aankondigen, en met dien krygzugtigen Kerkvoogd, en den Koning van Engeland in een bondgenoodſchap zynde

† 27. April.

(*s*) Want het volkomen Vrede-verbond wierd eerſt den 19. April 1666. geſloten. zie Aitzema *zaaken van Staat en Oorlog* V. *deel pag.* 1024.

de getreden, trok met een magtig heir te velde, en drong, na dat alles voor zyne ontzaggelyke wapenen had moeten bukken, 't geen hem op den weg tegen was, na verloop van weinige maanden, tot in 't hart van Holland. Ons voornemen is niet, om dezen oorlog, die meer ſchadelyk en verderffelyk voor de Vereeingde Nederlanden, dan voordeelig voor den Overwinnaar is geweeſt, alhier te beſchryven; dat laaten wy voor de geene die onze Vaderlandſche geſchiedeniſſen te boek ſtellen. Maar het eenigſte oogmerk, dat wy hebben, is, om maar kortelyk te melden, hoe het alhier in den Hage in dien erbermelyken tyd geſchapen ſtond, wat middelen men aanwenden tot ſtuiting eenes vyandlyken aanloop, en wel voornamentlyk wat pogingen de Leden van de Societeit daartoe in 't werk ſtelden.

Trekt met zyn leger door tot in Holland.

't Was in 't barſte van de winter † des zelven jaars 1672 dat de Franſchen, van Bodegrave en Zwammerdam, daar zy gelegert waren, onder begunſtiginge van eene ſtrenge vorſt, die de wateren allomme had doen bevrieſen, eenen aanſlag maakten, om Leiden te overrompelen en 's Gravenhage uit te plunderen. De tydinge daarvan baarde alhier zulk een grooten ſchrik en verbaaſtheid, dat een ieder om een goed heen komen zag, beladen met pak en zak, even of men den vyand binnen weinige uuren te verwagten had.

†29. Dec. Aanſlag van de Franſchen, op den Hage. Veroorzaakt aldaar groote ſchrik en verbaaſtheid.

Onderentuſſchen hadden de Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland by Reſolutie van den 27. Decemb 1672. „ na voorgaande deliberatie goedgevonden en verſtaan, dat *de Heeren van de Societeit van 'sGravenhage*, zouden werden verzogt, gelaſt en geauthoriſeert, gelyk dezelve verzogt, gelaſt en geauthoriſeert werden „ by dezen, omme zodanigen ordre te ſtellen ende die voorzieninge te doen, dat door het omhouwen en 't zamen werpen van de „ Boomen, die allomme en zulks zoo wel op den grond van de „ Graaffelykheid, als van particuliere, ontrent de advenues en aenkomſten, ook voorts om 's Gravenhage voornoemt, na het hooge „ zyn ſtaande, de paſſagie aan de inkomſten van 'sGravenhage „ voornoemt, aan de vyanden dezer Landen onbequaam en zoo „ veel mogelyk inacceſſibel gemaakt mag werden; ende voorts alles te doen wat tot defenſie van 'Gravenhage kan dienen. Hierop ging men aen 't hakken en houwen van de boomen, zoo om de cingels en gragten van den Hage, als vooraan in 't Boſch en Koekamp ſtaande; geen thuin-huizen, hoven of vrugtdragende geboomte wierden geſpaart; alles, wat maar eenigzints in den weg ſtond, wierd ter neergevelt, geſlegt en daarmede de wegen en toegangen belemmert en geſtopt. Men had alhier even te vooren de Advocaaten, Procureurs, Deurwaarders en andere Suppooſten, even als in de jaare 1635., onder een Vendel gebragt, onder het beleid van den Hoog- Edelen Heer Mr. *Frederik de Lier*, Heere van Zoetermeer, Raad ordinaris in den Hove van Holland. De Hertog van Holſtein, die alhier doenmaals commandeerde (*t*), reed geduurig den Hage op en neer, ſtellende overal goede ordre, als ook, dat 'er voor ieder huis den geheelen nagt een brandende lantaarn gehangen wierd.

Middelen tot ſtuiting van den vyand aangewent.

De Heeren van de Societeit gelaſt de boomen, enz. om te houwen.

De Suppooſten onder een Vende in de wapenen gebragt.

Dog

(*t*) Ontroert Nederl. 1. *Deel pag.* 467.

Door een ſchielyke dooi het voornemen van denvyand geſtuit.

Dog door een ſchielyk opkomende dooi wierden de Franſchen in hun voorgenomen aanſlag geſtuit en moeſten vol ſpyt te rugge trekken; welk miſlukken die twee bovengenoemde ſchoone Dorpen zoo deerlyk moeſten bezuuren; werdende op gelyke wyze, als op St. Auguſtyns avond des jaars 1507. (*v*) door de Gelderſchen, geheel en al in den aſche gelegt en door den vlam verteert.

Voorſlag van den Heer van Heemſtede om den Hage te verſterken.

Dit gaf aan die van den Hage eenige lugt, zulks dat door den Heer en Mr. *Gerardt Paeuw*, Ridder, Heere van Heemſtede, terzelver tyd wegens de Graaffelykheids Rekenkamer in de Societeit zittinge hebbende, in overweginge wierde gebragt, of men den Hage niet behoorde te verſterken. Waarop by de Leden van gemelde Societeit den 3. Januarii 1673. beſloten wierd, zyne Hoogheid, den Prince van Oranje, die den laatſten van 't voorleden jaar des avonds van den togt uit het Land van Luik te Alfen was gekomen, daarover te ſpreeken, als mede den zelven in bedenken te geven, of niet in de Veenen agter den Leidſchen Dam, en elders iets tot geruſtheid en verzekertheid van den Hage zoude konnen gevonden werden. Met deze Commiſſie wierden eenige Heeren, daaronder een Raadsheer uit het Hof en een Lid uit de Magiſtraat van 's Gravenhage den zesden Januarii na zyne Excellentie in 't leger afgevaardigt. Dog zyne Hoogheid, van advys zynde, dat by het winter-ſayſoen niet wel iets met vrugt zoude konnen werden gemaakt; dat ook het fortificeren van den Hage buiten 's Lands zoo veel geruts en opſpraak zoude geven, van dat men alhier zoo zeer bekommert was, enz., zoo wierd den twaalfden derzelver maand by de Societeit proviſionelyk vaſtgeſtelt, om de zaaken te laaten beruſten in dien ſtaat, daarze in waren,

Werd by zyne Hoogheid niet goed gekeurt.

De Staaten van Holland en Weſt-Vriesland, wel ziende, dat zy in weerwil van alle de aangewende moeiten tot gehoudenis van de vrede, het gedreigde onweer niet zouden konnen ontgaan, hadden, nevens de andere Vereenigde Geweſten, al in den beginne, voor de aankondiginge des oorlogs, zodanige ordre tot beſcherminge hunner grensplaatzen geſtelt, als in hun vermogen was; en mitsdien, na genomen Raadsbeſluit, den 5. Maart 1672. de ſteden, daaronder ook *den Hage*, doen aanſchryven, „dat zy (Staaten) voor „ den dienſt en beſcherminge van den Lande by den jegenwoordi- „ gen toeſtand van zaaken goed en nodig hadden bevonden, dat de „ Burgemeeſters en Regeerders der Steden in onſen Lande zou- „ den werden geauthoriſeert en gelaſt op 't ſpoedigſte te doen enrol- „ leeren en aan te nemen alle burgers, ingezetenen en vreemden, „ die genegen zouden mogen wezen op onze ordre gereet te ſtaan, „ om het Land in qualiteit als Waartgelders voor eenen korten tyd „ te dienen, tot bezettinge van de noodige paſſen ofte frontier- „ plaatzen; de voorſz perſoonen te wapenen, te rengeeren onder „ Compagnien en Vendels, en over dezelve aan te ſtellen goede „ gequalificeerde en geexperimenteerde Officieren, mitsgaders te „ bezorgen, dat dezelve Officieren, de voorſz Compagnien ten min-

Aanſchryvens van haar Ed. Gr. Mog. aan de Magiſtraat, van den Hage tot het aannemen van Waartgelders.

(*v*) Zie de oude Hollandſche Chronyk *Divis.* XXXII. *Cap.* 37. of Goudhoeven *pag.* 512.

„ minſten eens 'sweeks exerceeren, en t'onzer naeſter byeenkomſte
„ overbrengen ofte eerder, de lyſte en getal der perſoonen, die by
„ de voorſz Steden ten einde als vooren, zouden wezen geënrolleert
„ en aangetekent. Daarenboven was by den Rade van Staate ter
Generaliteit † eiſch gedaan, om tien duizend Waartgelders by de
gezamentlyke Bontgenooten aan te nemen. En vermits die van
Holland daarinne hadden bewilligt, beloopende hun aandeel op vyf
duizend agthonderd dertig hooſden, welke wederom over de Ste-
den van dat Geweſt moeſten werden geſmaldeelt, zoo ſchreven de
Staaten allomme aan de Steden, ten einde elk haar manſchap, vol-
gens de daar van gemaakte lyſte der verdeelinge, in aller ſpoed in
gereedheid zoude brengen. De brief, dien de Magiſtraat van den
Hage ten voorſz einde ontfing, was van dezen inhoude:

† petitie.

„ *Eerzaeme, Vroome, Diſcreete, Lieve, Getrouwe.*

Aan-
ſchryvens
als voo-
ren, om
twee
Compag-
nien
Waart-
gelders te
ligten.

„ By den Rade van Staete der Vereenigde Nederlanden over de
„ gezamentlyke Bondgenooten zynde gepetitioneert het aanneemen
„ van tien duizend Waartgelders, na derzelver reſpective begeer-
„ te hebben wy goedgevonden in het aannemen van de voorſz
„ Waartgelders, belopende voor de quote van onſen Lande van
„ Holland en Weſt-Vrieſland ter monbre van 5830 hoofden, te
„ conſenteeren, en dat de voorſz 5830 Waartgelders, agtervolgen-
„ de de lyſte van verdeelinge en betalinge daarvan by ons gearreſ-
„ teert en copielyk hiernevens gevoegt, zullen werden geworven
„ by de Burgemeeſteren en Regeerders van de Steden en plaatzen,
„ die gewoon zyn de voorſz wervinge te doen, en in de voorſz
„ lyſte genomineert werden. Wy begeeren derhalven ten einde
„ UL. in het voorſz getal van 5830. Waartgelders ten ſpoedigſten
„ en met alle promptitude *voor 't contingent van 's Gravenhage een*
„ *Compagnie der voorſz. Waartgelders zullen doen aannemen tot*
„ *honderd vyftig hoofden, en nog een Compagnie tot honderd hoofden*;
„ en dat UL. ons van tyd tot tyd zal reſcriberen en berigten, hoe
„ verre in de voorſz ligtinge geavanceert zal zyn, op dat vervol-
„ gens de voorſz Compagnien Waartgelders met goede Officieren,
„ het faict van den oorlog verſtaende, zouden mogen werden voor-
„ zien, hebben wy mede ter nedergeſtelt, dat het de voorſz Ste-
„ den vry zal ſtaan, Adelborſten, Landpaſſaten, Corporaels ofte
„ ook wel Sergeanten uyt de Compagnien van de Ordinaris militie
„ op onſe repartitie ſtaende te deſpicieren en bewilligen om haer in
„ eenige hooger charge onder de voorſz Waertgelders te laaten
„ employeren, zonder dat de Capiteinen van de voorſz Ordinaris
„ militie haar daarjegens zullen mogen oppoſeren ofte aan zodani-
„ ge Adelborſten, Landpaſſaten, Corporaels ofte Sergeanten, ge-
„ negen wezende onder de voorſz Compagnien Waartgelders em-
„ ploy te nemen, haar affcheyd weygeren, mits dat dezelve Adel-
„ borſten, Landpaſſaeten, Corporaels of Sergeanten alvoorens ge-
„ houden zullen wezen aan haaren Capitein een ander goed en be-
„ quaam man in haere plaatze te leveren; en dat de voorſz Capi-
„ teynen, dewelke albereits ter zaake als vooren een Sergeant zou-

„ de mogen wezen afgehaalt; niet geobligeert zullen zyn den twee-
„ den te laeten volgen; maar dezelve ten dienſte van haare Com-
„ pagnien vermogen te behouden. Dat wyders ook de voorſz.
„ Waartgelders uyt het Magazyn van den voorſz onſen Lande zul-
„ len werden voorzien met wapenen, te weten twee derde part
„ met musquetten nevens haar toebehooren, en een derde part
„ met ſpieſſen. Wy verwagten dat UL. haar ontrent het ligten
„ van de voorſz Compagnien Waartgelders ten uyterſten zullen
„ evertueren. Waar toe ons verlaatende, bevelen wy UL. onder
„ des de beſcherminge Godes. Geſchreven in den Hage den ze-
„ venden April 1672.

„ Onderſtond, Ter Ordonnantie van de Staaten.
„ Was ondertekent, SIMON VAN BEAUMONT.

Hierop bragten de Regeerders van den Hage aanſtonds hunne burgers in de wapenen, en de Societeit wendde ook alle vleyt en moeite aan om het getal der Waartgelders by een te krygen. Tot Kapitein over de Compagnie van honderd vyftig koppen wierd by de Staaten aangeſtelt *Anthony Cool*, en over de Compagnie van honderd hoofden *Anthony la Forme*. Deze ontfingen hunne Commiſſie van haar Ed. Groot Mog., en moeſten aan handen van de Heeren Gecommitteerden van de Societeit, als daartoe by de Heeren Staaten gevolmagtigt, eed doen, van den Lande, de Heeren Staaten en derzelver Gecommitteerde Raden, gehoorzaam, gehouw en getrouw te zullen wezen: Dog de Vendrigs en mindere Officieren bequamen hunne actens onmiddelyk van het meergemelde Collegie. De Burgers wierden na Bodegrave en elders gezonden, en de Waartgelders tot dekking van de Frontier-ſteden gebruikt. Maar als 's Lands zaaken het volgende jaar een gunſtiger keer namen, wierden de Burgers t'huis ontboden, en nevens de Waartgelders, als voor den Lande van geen of weinigen dienſt meer zynde, afgedankt, zoo als uit de Miſſive van de Staaten van Holland, aan de Magiſtraat van den Hage ten dien einde afgezonden, te zien is:

de Kapiteinen over de gemelde Compagnien by de Staaten aangeſtelt.

Dog de Vendrigs, enz. by de Societeit.

„ *Erentfeſte, Vroome, Diſcreete, Lieve, Getrouwe.*

„ 't Geene by de Heeren Gedeputeerde der Stad Hoorn uyt den
„ naam en van wegen de Heeren haare Principaalen in onze Verga-
„ deringe is gerepreſenteert, hebben wy goedgevonden, dewyle
„ de Waartgelders hier bevoorens by verſcheyde Steden dezer
„ Provintie aangenomen, jegenwoordig van geen of weinig dienſt
„ zyn, dat dezelve Steden daarvan zouden werden ontlaſt. Ende
„ voorts verſtaan, UL. by aldien de zelve nog eenige burgers of
„ Waartgelders 't haeren laſte zouden mogen in dienſt hebben, by
„ dezen te authoriſeren, dezelve Waartgelders *ilico* te licentieren
„ en af te danken. Waartoe ons verlaetende, beveelen wy UL. de
„ beſcherminge Godes. Geſchreven in den Hage den twee en twin-
„ tigſten December 1673.

De Magiſtraat van den Hage gelaſt de Waartgelders aanſtonds af te danken.

„ Onder ſtond, Ter Ordonnantie van de Staaten.
„ Was getekent, SIMON VAN BEAUMONT.

Dit

Dit is nu al 't geen wy nopende het bovenverhaalde ten opzigte en met betrekkinge tot het meergemelde Collegie hebben konnen verzamelen Nu ſtaat ons voor het laatſte, eer wy dit Hoofdſtuk eindigen, nog een woord te ſpreeken van de milddaadigheden by het zelve Collegie in verſcheide voorvallen bewezen. Want gelyk de Societeit door de goede voorzorge, beſtier en behandelinge haarer inkomſten door den tyd eene ruyme kas heeft bekomen, zoo is ze ook aan de andere zyde niet traag nog ſpaarzaam in het onderſteunen van armen en andere ongelukkige in hunnen nood; waarontrent nogtans de Leden altyd eene naauwkeurige oplettentheid gebruiken, en dezelve niet uitreiken nog daarin bewilligen, dan na gelegentheid des tyds en vereiſch van zaaken en omſtandigheden; eene hoedanigheid alte pryſſelyk, als dat wy die met eene diepe ſtilzwygentheid zouden voorby gaan. Wy zullen ſlegts drie of vier voorbeelden ter beveſtiginge bybrengen. In den hoogdringende nood van den jaare 1694. gaf de Societeit geen geringe blyk van barmhertigheid aan de armen dezer Stede, wanneerze op eenen tyd aan de Diakonie der Nederduiſche Kerke eene ſomme van twaalf duyzend gulden uitreikte tot aankoop van koorn; en 't was in den ſtrengen winter des jaars 1709. dat de Heeren van het zelve Collegie nog een grooter teken van liefdaadigheid aan den zelven armen beweezen, gevende tot behoef en onderſtand van het gemelde Godshuis een ſomme (zoo wy onderregt werden) van zeſtien duizend gulden; gelyk zy ook in den langduurigen en benaauwden winter van 1716. hunne milde hand openden. Deze weldaad heeft de meergemelde Societeit niet alleen betoont aan den noodlydende dezer Stede, maar ook zelfs ontrent andere verdrukte en uitgedrevene geloofsgenooten, als onder anderen aan de gevlugtenen uit de Palts en ook aan die van 't Graafſchap Benthem, tot weder opbouwinge hunner afgebroke en verbrande kerken. En geen minder teken van mededogentheid gaven de Heeren Gedeputeerden ter Societeit in den jaare 1685. en vervolgens, aan eenige der gevlugte Franſche Leeraars, die wegens de hevige vervolginge, welke in den gemelden jaare tegens de Gereformeerden in dat Ryk begin nam, hun Vaderland moetende verlaaten, herwaarts aanzakten en in dienſt wierden genomen, dezelve met een ryke jaargeld tot onderſteuninge hunner familien begiftigende, 't geen de meeſte, zoo niet alle tot hunnen dood toe hebben genoten. (*w*)

Milddadigheid van de Societeit ontrent de Armen, en andere enz.

't Zal, hoopen wy, by de Haagſche Predikanten (waaronder wy ook ten dezen opzigte voegen dien van Schevelinge,) niet qualyk genomen of verkeerdelyk geduid werden, dat we alhier mede aantekenen, dat ieder derzelve jaarlyks, boven hunne gezette wedde, als een liberaliteit van de Societeit geniet twee honderd gulden, mits het zelve telkens by verzoek-ſchrift moetende verwerven. Welverſtaande dat de Schevelingſche Predikant maar de helft der gemelde ſomme ontfangt.

Wat de Haagſche Predikanten jaarlyks van de Societeit genieten.

(*w*) Hierop kan nagezien werden het IX. Hoofdſt. van 't eerſte Deel *pag.* 408. *en volgende.*

XXXV. HOOFTSTUK.

De Neering- en Ambagt-doende Gilden, en andere Broederſchappen in den Hage, *hoe beſtaan. Wanneer dezelve aldaar zyn opgekomen, onbekent. Hadden in voorige tyden hunne altaaren in de St. Jacobs kerk. Jaar-penning, en onderſcheide benaaminge der Gilden.*

Geſtelteniſſe der neering- en ambagt-doende Gilden in den Hage.

NU ſtaat ons nog voor het laatſte als tot een ſlot dezer onzer beſchryvinge kortelyk te melden van de ambagt- en neering-doende Gilden en andere Broederſchappen, die of ſchoon ze niet eigentlyk tot de evengemelde behooren, egter hunne betrekkinge hebben tot den burgerlyken ſtaat. Want alhoewel de Gilden alhier geen het minſte aandeel in de Magiſtraats-beſtellinge of in de algemeene beſtieringe dezer plaatze ooit hebben gehad, gelyk wel in tegendeel de Gilden in andere Provincien en ook in zommige onzer Hollandſche Steden, zoo maaken zy nogtans ieder onder de zynen, een afzonderlyke regeeringe uit; ſtaande onder een Hooft, met twee, drie of vier Byzitters, met den naam van Deeken en Hooftmannen, dewelke alle jaaren of om de twee of drie jaaren op zekere gezette dagen, na inhoude der byzondere Gildebrieven, by de Magiſtraat, uit een dubbeld getal der genomineerde perzoonen by den afgaande Deeken en Hooftmannen overgegeven, of anderzints na goeddunken van de Magiſtraat, vernieuwt of in dienſt by vervolg gelaaten werden. Ieder Gilde heeft zyne eige Wetten, Ordonnantien en Reglementen, die hen door de Magiſtraat na ieders geſteltenis werden verleent, omme zig in alle voorvallen, handelingen en opkomende moeyelykheden daarna te gedragen, blyvende niettemin alle geſchillen, die door den Deken en Hooftluiden in der minne niet konnen werden beſliſt, ter uitſpraake van de Magiſtraat, als Opper-Regenten onderworpen. Wanneer deze Gilden en Broederſchappen alhier in den Hage zyn opgekomen, hebben wy tot nog toe niet konnen opſpeuren; nogtans is het zeker, gelyk ons uit verſcheide oorſpronkelyke beſcheiden is gebleken, dat 'er al eenige in 't laatſt der vyftiende of in 't begin der zeſtiende eeuw, dat is kort voor of even na vyftien honderd, bekent zyn geweeſt: als onder anderen het *Noachs* of *Wynkoopers-Gilde*, het *Sinte Barbaraas* of *Metzelaars-Gilde*, het *Sinte Jan* en *Franciſcus* of *Kleermakers-Gilde*, enz. Dog zy waren in voorige tyden zoo menigvuldig nog in zulken grooten getale niet als wel heden, vermits zommige neeringen en ambagten, die voorheen onder een Gilde waren vergadert, zig daarna met toeſtemminge van de Magiſtraat van den anderen hebben geſcheiden en een afzonder-

Dezelver regeerings-wyze.

Ieder heeft zyn eige wetten en Ordonnantien.

Wanneer dezelve alhier zyn opgekomen, onbekent.

Niemand vermag alhier neering of als Mr. ambagt

lyk

lyk Broederſchap op zigzelven gemaakt, na alvoorens daartoe eenen nieuwen Gilde-brief verworven te hebben. Niemand vermag zig alhier, gelyk byna in alle Steden van Holland nog gebruikelyk is, ter neering zetten of eenig handwerk als meeſter, oeffenen, ten zy hy burger zy of zyn burgerregt alvoorens verkregen en de Wetten van 't zelve Gilde voldaan hebbe, en alzoo tot eenen mede-Gilde-broeder zy aangenomen.

doen, ten zy hy burger en in een Gilde aangenomen is.

De voornaamſte Gilden hadden in vroege tyden in de Sinte Jacobs-kerk alhier, ieder hun byzonder altaar, Prieſter of Kapellaan tot verrigtinge van den Godsdienſt, jaar-getyden en andere kerkpligten, als mede dezen of geenen Schut-Heilig tot hunnen Patroon; en moeſten op zekere dagen in de kerk voor 't zelve altaar verſchynen en in 't offerkiſtje, dat aan of op 't altaar was gehegt of geplaatſt, eenen pennink tot behoef van 't Gilde geven, dog alle deze en diergelyke plegtigheden zyn zedert het invoeren van den gezuiverden Godsdienſt t'eenemaal vernietigt en verdweenen, gelyk wy onder de beſchryvinge van de bovengemelde kerk breeder hebben aangetoont; zynde alleen nog overig gebleven, dat alle de gemeene Gilde-broeders, ieder in de zynen, jaarlyks eenen kleinen pennink, gemeenlyk drie, vier, of zes ſtuivers tot eene erkenteniſſe moeten betalen, welke by Deeken en Hooftmannen op zekeren dag opgehaalt en ingezamelt werd.

De Gilden hadden in voorige tyden hunne altaaren in de St. Jacobskerk.

Jaar-penning.

Nu zullen wy alhier laaten volgen de lyſte der jegenwoordige Gilden en Broederſchappen, voor zoo verre die ter onzer kenniſſe gekomen zyn, zonder dat wy in 't optellen en benoemen derzelve eenigen rang of ordre weeten te houden, of ook kunnen uitdrukken, den netten tyd der aanſtellinge of vernieuwinge der Regenten; veel min welke ambagten, neeringen, en handteeringen onder ieder Gilde afzonderlyk behooren, gemerkt daarontrent van tyd tot tyd verſcheide veranderingen zyn voorgevallen, waardoor wy ligtelyk uit onkunde zouden konnen dwaalen. En derhalven willen wy hoopen en ook vertrouwen, dat de goedgunſtige Burgers, ten wiens opzigte en welgevallen wy wel inzonderheid dit Hooftſtuk hebben te zamen geſtelt en alhier geplaatſt, onze gedaane moeite en goede meninge niet qualyk zullen duiden, nog ten onzen laſte leggen, zoo hier of daar eenige misſlagen mogten zyn ingeſlopen, nadien wy ons ten dezen veel al hebben moeten verlaaten op het zeggen van anderen, die men zoude oordeelen desaangaande kundig te zyn.

Onderſcheide benaminge der Gilden.

NAAM-LYSTE DER GILDEN.

De tyd der verkiezinge. 11. April.

NOACHS- of WYNKOOPERS-GILDE, waaronder ook de Kuipers behooren, werd geregeert by een Deken en vyf Hooftmannen; te weten vier uit de Wyn-koopers en een uit de Kuipers.

Sept. St. JANS en FRANCISCUS- of KLEERMAKERS-GILDE (waaronder, zoo wy onderregt werden, behooren de Keurslyfmakers, Wolle-Naayſters, Linnewatiers, en Paſſement-werkers, hen met kramerye geneerende, lint en paſſement met de elle verkoopen, en alle andere die uit- en in-meeten; ook Verkoopers van Japonſe waaren, nieuwe klederen, zeeme-broeken, enz.) werd beſtiert by een Deken en vier Hooftmannen.

Dec. Ste. BARBARA'S of METZELAARS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

15. Jan. St. JOSEPH en EWOUTS-GILDE, beſtaande uit Timmerluiden, Schryn en Ebbenhout-werkers en Wielemakers, by een Deken en vier Hooftmannen.

Octob. St. OBERTS- of BAKKERS-GILDE, (waar onder voorheen ook hebben geweeſt de Koekebakkers, Paſtybakkers, Wafelbakkers en Molenaars) werd geregeert by Deken en vier Hooftmannen.

Nov. St. PIETERS of VISCHVERKOOPERS-GILDE, by een Deken en vier Hooftmannen; daaronder een Oeſterverkooper.

17. Jan. St. ANTHONIS of VLEESCHHOUWERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

13. Jan. Het groot St. NIKOLAAS of LAKENKOOPERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

Oct. Het kleine St. NIKOLAAS of KRUIDENIERS-GILDE, beſtaande uit Kruideniers, Vettewaariers, Kaarſemakers, Kaasverkoopers, enz. by Deken en drie Hooftmannen.

6. Jan. SUIKERBAKKERS-GILDE, voorheen mede behoort hebbende onder het voorſz Gilde en thans beſtaande uit Confituriers, Banket en Suiker-bakkers; werd beſtiert by Deken en drie Hooftmannen.

11. Jan. POLIERS of HOENDERVERKOOPERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

Junii of Julii. ADAMS of TUINMANS- en FRUITVERKOOPERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

17. Oct. APOTHEKERS-CONFRERIE-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen. Hoe dit Broederſchap verder beſtaat, hebben wy reets in 't *eerſte Deel* XXI. *Hooftſt. pag.* 635-639. aangetoont.

Sept. COSMI en DAMIANI-CONFRERIE of CHIRURGYNS-GILDE, by Deken en drie Hooftmannen. Zie hiervan breeder 1. *deel* XX. *Hooftſt. pag.* 604-613.

KONST-

KONSTSCHILDERS-CONFRERIE-GILDE, beſtaande uit Konſtſchilders, Plaatſnyders en Glaſe-ſchryvers; zynde de Beeld- en Steenhouwers nu daarvan afgeſcheiden en onder een afzonderlyk Gilde gebragt; werd geregeert by Deeken, drie Hooftmannen en een Secretaris, dewelke voorgebragt moeten werden uit de Meeſters-ſchilders en Meeſters-Konſtenaars. Welke vyf Officieren tien dagen voor St. Lucasdag by de Magiſtraat op voorgaande nominatie verkooren en geſurrogeert werden in plaatze van de geene die twee jaaren gedient hebben, zoo als by ons reets hiervooren is aangetoont, 1. *Deel* XXI. *Hooftſt. pag.* 640. daarwy dit Broederſchap onder den naam van *Pictura* in 't breede hebben beſchreven. Nov.

BEELD- en STEEN-HOUWERS-CONFRERIE-GILDE, by Deken en drie Hooftmannen. Nov.

St. LUCAS of KLADSCHILDERS en GLASEMAKERS-GILDE, werd geregeert by een Deken, Oud-Deken en vier Hooftmannen, zynde uit ieder Ambagt twee Hooftmannen, en by beurtwiſſelinge de Deken; werdende de afgaande Deken Oud-Deken genaamt; hebben voorheen mede behoort onder het Broederſchap der Konſtſchilders. Octob.

BOEKVERKOOPERS-GILDE, 't geen ook voorheen onder het oude St. Lucas-Gilde behoort heeft, dog in den jaare 1656. daar van afgeſcheiden, zedert op zigzelven beſtaan heeft, werd beſtiert by Deken en twee Hooftmannen; zynde den dag der verkiezinge om de twee jaaren den 9. Mei. 9. Mei.

St. ELOYS of GOUD en SILVERSMITS-GILDE, werd beſtiert by een Deken, Oud-Deken en Keurmeeſter. Zie 't Groot Placcaatb. 1. *deel. fol.* 2720. *artl.* 15. rakende de verkiezinge van 't Goudſmits-gilde. 1. Dec.

St. ELOYS of SMITS-GILDE, zynde Yſerkramers, Blikſlagers, Houf- en Sloot-maakers, Kooperſlagers, Lootgieters, Meſſemakers, Harnasmakers, Roer- en Spoor-makers, by een Deken en vier Hooftmannen. Dec.

TINNEGIETERS-GILDE, zynde voorheen geweeſt onder het *St. Eloys* of *Smits-gilde*, dog in den jaare 1717. daarvan afgeſcheiden, werd beſtierd by Deken, Oud-Deken en twee Hooftmannen. Dit Gilde heeft zyne Keur-kamer aan de zuidzyde van de tooren tegen het Lui-huis, zynde aldaar in den jaare MDCCXXII. geplaatſt, gelyk de inſcriptie, welke in de voormuur ſlaat, te kennen geeft. 1. Nov.

AANSPREKERS of BIDDERS-GILDE, welker getal jegenwoordig beſtaande uit negen (*a*) perſoonen, werd geregeert by Deken en twee Hooftmannen. Sept.

St.

(*a*) Voorheen was het getal veel grooter, dog wierd in den jaare 1626. tot tien vermindert. Boven deze waren 'er nog eenige Vrouwsperſoonen, die mede het

Oct. St. CRISPYN en CRISPINIANUS of SCHOENMAKERS-GILDE (waaronder ook behooren de Leer-bereiders) werd beſtiert by Deken en vier Hooftmannen.

Oct. REPARATEURS of OUDE-SCHOENMAKERS-GILDE, by Deken en drie Hooftluiden.

Julii. KOETS- en ZADELMAKERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

Aug. St. PIETERS- of ZWAARDVEGERS-GILDE, by Deken en drie Hooftmannen.

Junii. HOROLOGIE-MAKERS-GILDE, by Deken en twee Hooftmannen.

24. Junii St. Jan. BONTWERKERS- of PELTIERS-GILDE, by Deken en drie Hooftmannen.

Dec. St. FRANCISCUS of KNOOPMAKERS-GILDE, by Deken en drie Hooftluiden; zynde dit Gilde in den jaare 1627. opgeregt en in 1662. vernieuwt.

Aug. St. JACOBS of HOEDEMAKERS-GILDE, by Deken en twee Hooftluiden.

Sept. St. CORNELIS of WEEVERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

Oct. PASSEMENTWERKERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen, werdende den Deken en twee Hooftmannen om de twee jaaren vernieuwt.

22. Febr. St. PIETERS-STOEL of STOELEMAKERS-GILDE, waaronder behooren de Groene- en Spaanſche Stoelemakers, Drayers, Spinnewielmakers en houte Pompmakers, werd beſtiert by Deken en vier Hooftmannen.

13. April. MANDEMAKERS en BESEMMAKERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen.

Nov. St. MAARTENS of OUDE KLEERVERKOOPERS-GILDE by Deken en vier Hooftmannen.

Oct. St. CHRISTOFFELS of TAPPERS-GILDE, beſtaande uit Groſſiers, Herbergiers, Taverniers, Wyn en Brandewynverkoopers, werd geregeert by Deken en vier Hooftmannen.

Oct. KRISTALYNE-GILDE, zynde Glaſekoopers, Tabak en Py-

het Bidders-ampt bedienden, en gebruikt wierden by den geenen die 't beliefde. De Bidders moeſten by het Hof en de Magiſtraat van den Hage beëdigt worden op alzulke Ordre en Inſtructie &c. in gevolge van de Ordonnantie op het Bidders-ampt van den 24. April 1626. Geregiſtr. in 't eerſte Keurboek van 's Gravenhage *fol.* 193. *verſo.*

Pypen- mitsgaders Potten-verkoopers, by Deken en vier Hooftmannen.

St. VALENTYNS-GILDE, beſtaande uit Buiten-ſchippers, Huurkoetſiers, Voerluiden en Koemelkers; werd geregeert by Deken en agt Hooftluiden, en zulks uit ieder bedryf twee, werdende den Deken om de twee jaaren, en de vier oudſte Hooftmannen alle jaare vernieuwt. 9. Jan.

BIERSTEKERS-GILDE, by Deken en twee Hooftmannen. Dec.

KOORENDRAGERS-GILDE, by Deken en twee Hooftmannen. Nov.

TURF-DRAGERS-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen. Dec.

WAAG en BOTER-KRUYERS-GILDE, werd beſtiert door drie Hooftmannen. Mei.

DELFSE-VEER-GILDE, by Deken en . . . Hooftmannen. Nov.

TAMBOERS VAN DE SCHUTTERYE-GILDE, by Deken en vier Hooftmannen. Jan.

DROOGSCHEERDERS en LAAKEN-BEREIDERS-GILDE, wierd geregeert by een Deken en vier Hooftmannen, en had den Aarts-Engel *Michaël* tot hunnen Beſchut-Heilig; dog is thans (zoo wy onderregt werden) t'eenemaal verloopen: gelyk mede het VOLDERS-GILDE. Zie daarvan 1. *deel* XXI. *Hooftſt. pag.* 629. en 630. 29. Dec.

PRIVILEGIEN, HANDVESTEN, OCTROYEN en PLACAATEN;

als mede

KEUREN, ORDONNANTIEN, COSTUMEN,

en

SENTENTIEN van den HOVE van HOLLAND;

mitsgaders

GIFTEN, COMMISSIEN, INSTRUCTIEN,

en andere voornaame Acten,

betreffende

'sGRAVENHAGE

en deſzelfs

IURISDICTIE:

dienende mede tot

BYLAAGEN.

HANDVESTEN
EN
OCTROYEN
VAN
'SGRAVEN-HAGE.

Num. I.

OCTROOI *voor die van den Hage, omme met den* Meeſter van des Graafs Hove *aldaar Keuren te mogen maken op Proviand, Wegen, Straaten en Wateringen.*

WI WILLEM Grave VAN HENEGOUWEN, van Hollant, van Zeelant en Heere van Vrieſlant, maken cont allen luden, dat wi onſen lieven en getrouwen luden uter Haghe alſulcke gratie gedaen hebben, dat die Scepenen uter Haghe med onſen *Meyſter uter Haghe*, die onſe Hof aldaer verwaert, maken mogen voirboden op wyn, op broet, op bier, op voeder coirn, en op voyder ten paerde, en alſulke Coere en Voerbode als ſi maeken zullen, ſoe wie die brake, die verboerde tieghens ons drie pond Hollants, alſo dicke als hi et dede, Voert ſoe wat Coeren dat die Scepenen med onſen *Meyſter van onſen Hove* voerſz. maken zullen op weghen, op ſtraeten, en op weteringhen, die houden wi gheſtade, en wie daer in Scepenen wederſeyde, die verboerde weder elcken Scepen viertich ſcellingen en weder ons alſoe veele als weder al die Scepenen; Dit ſal duren 't onſen wederſeggen; Gegeven in die Haghe des ſonnendaeghes nae Sinte Lucas dach in 't jaer MCCC en vyf en twintich. 1325.

Per ENGELBERTUM *Receptorem.*

Geextraheert uit het Boek, getekent *Noorthollant van* 1316. *uſque* 1336. Æ. L. 2. *fol.* 39.

II.

Gifte van het Dobbelſchool en Quaakbord in den Hage aan Arent van den Dam.

1358. AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy gegeven hebben en geven met deſen brieve *Arent van den Damme* toenre des briefs die Dobbelſchoole en het Quaeckbort in den Haghe met ſynen toebehoren, Ende geloven him dairin te houden en te ſtarcken en dair of niet te ontſetten nochte wederſeggen alſoo lange als hy leeft, en ſoo welken tyt hy van lyve ten doot compt, weder aen ons te comen, In oirconde &c. Gegeven tot Oudewater des Donredaechs naer onſer Vrouwen dach Nativitas in 't jaer ons Heeren M. CCC. LVIII.

Juſſu Domini Ducis,

Preſentibus Domino de Yſſelſteyn, G. de Heemſtede. Will. de Heemskerke.

THEODORICUS VOPPONIS.

Sigt. PETRUS CAMER. de HAYESTEYN.

Geextraheert uit het boek, *liber* iv. *Alberti vol.* i. cas E. *fol.* 8.

III.

Dat al het land, gelegen in 't Weſt-ambagt van den Hage, *tuſſchen* Vittelervoorde *en de* Loosduinſche Laan, *'t geen doe ſchotbaar was, voortaan ſchotbaar zoude blyven, in wat handen het zelve mogte geraaken.*

1340. WILLEM Grave van HEYNEGOUWEN &c. maken cont allen luden, want onſe Scotbair lude, woonende in 't *Weſtambocht van der Haghe* tuſſchen *Vetelenvoirde* ende *Loesduenre Lane*, ons lange gecroent hebben, dat Cloeſterlude, Welgeboeren lude, Papen en poirteren ſcotbair lant liggende in 't Ambocht voirſz. gecoft hebben, ende dat ſomme van hueren bueren van haren ſcotbaer lude poerteren geworden ſien om hoir land van dien ſcote te vryen, Ende omme dat die mene bueren voirſz by rade van onſen luden dat verhoeden willen, en hem gemeenlicke verwillecoert hebben voir onſen Rentemeeſter dat al dat land dat leget in 't *Weſt-ambocht van der Hage*, en nu ter tyd ſcotbaar is of namaels ſcotbair woirt, dat dat verbonden en ſchuldich ſal weſen onſe ſcot, onſe bede en onſe herevairt binnen dien Ambocht te geven alſoo groet als 't van outſt toecomen es, oec wie namaels an dien erve geraeckt es, ſien 't welgeboren, ſien 't Cloeſteren, Papen jof poerteren, jof in wat manieren dat ſire aengeraeken, es 't in beſterfte, in cope, in gifte, in huwelicke, jof dat ſi porter worden, jof in wat manieren dat ſiſe derfden, ſo willen wi dat die Willecore voirſz van deſer tyt voerwaert ewelike

due-

duerende vaſt en geſtade blive, In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele, Gegeven in die Hage des manendages na Sinte Martyns-dach in den Somer in 't jaer ons Heeren duſent drie hondert en veertich.

Geextraheert uit het Regiſter, getekent Æ. L. 32. cas D. *in Henegouwen* 1337--1344. *fol.* 181.

IV.

Die binnen zekere merken in den Hage *woonen, zullen niet bedwongen werden tot het ſtellen van borg over doodſlagen of leemten; over vegten of kyven gelyk regt als tot* Leiden. *'t Geregt zig daarmede niet te moeyen, wanneer de Graaf daar reſideert.*

AELBRECHT by Gods genaden Hertog in Beyeren, 1370.
Ruwaert van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, en van Vrieſlant, doen condt allen luden, dat wi aengheſien hebben menigen trouwen dienſt, die ons onſe goede luden van den Dorpe van den Haghe ghedaan hebben en noch altois doen zullen, en alle daghen doen, en omme nutſcap en oerbaer ons Dorps en omme daer mede verbetert te ſine, ſoe hebben wi hem die gratie gedaen en allen den ghenen die woenachtig ſyn nu te tyt of namaels wonen zullen binnen deſen Mercken, die hier na verklaert ſtaen; dats te verſtaen van den uterſter graft van onſen Hove, daer dat *oude Duyfhuys ſtaet*, vort ſtreckende ſcoutwys twee roeden buten *Martyn Gherdiers* ſoens werf zuytwaerts en alſoe voert over Weſtwaert gaende tot *Wouter Louwen* werf twee roeden Zuytwaerts, en van danen voert aen die zuydſide van den Boemgaerde, daer *Alyt Baven* dochter plach te woonen in 't Zuiteinde, en van danen voert ſtreckende ſcoutwys an den wech, die weſtwaerts van *Jan Brunen* huys leit, daer hi plach te woonen, van danen voert ſtreckende doer die Hofſtede daer *Clays Gheryt Doeden* ſoen plach te woonen noortwaert totter Hofſtede toe, daer *Claes van der Meer* plach te woonen an die Oeſtſide van 'ts *Papenhove*, en van danen voert ſcoutwys of te gaen an 't Zuytende van den lande, dat *Geryt Reynoits* zoen plach te weſen dat in 't *Nortende* gelegen is *als men te Scheveninge gaet*, en alſoe vort over ſtreckende Zuytoeſt toter Lane toe die gaet Oeſt bi der *Heeren hove van der Caneſien*, en van danen dwers over ſtreckende tot en Oeſtende van onſen *Viver*, daer 't eerſt begint; en hebben hem gegeven en geven ſulken vryheyt alſe hier na geſchreven ſtaet; In den eerſten, dat men alle die ghene die binnen deſen voorſeyden Mercken woenachtich ſyn of woenen ſullen, dat men die niet inwinnen en ſal moghen nerghent in onſen Landen buten deſen merken noch binnen, in borchtochte van Doetſlagen noch van Leemten; Voert ſoe wie vicht of perlement maeckt in onſen Dorpe voirſz., die ſal inleggen ghelikerwys als men in onſe Stede van *Leide* doet, en op alſulcke boeten of daer yemandt over doen woude of uitgaen ſonder oerlof ons Scouten of ons Gherechts al-

aldaer, wtgeſet als wi of onſe Gheſellinne of onſe Nacomelingen daer ſelve jeghenwoirdich waren in onſe Dorpe met onſe Herberge, dan ſoe en ſullen ſys' hem niet bewinden; Voert alle die ghene die van buiten incomen, ſullen wonen binnen deſen voirſz: mercken of die gratie en vriheyt te ghenieten, die ſullen dair bliven mitter wone vyf jaer lang, en ghelden metten bueren ſcot ende lot, als men ghewone is te doen in onſen Dorpe voirſz. onſen dienſt mede te doene, en waer dat ſake dat ſi binnen den vyf jaeren voirſz. weder uytvaren wouden, die ſoude ons geven vyf pont en onſen Dorpe voirſz vyf pont, en dit ſal dueren tot onſen wederſeggen, behoudelic ons altois ons rechts. In oirconde deſen brieve bezegelt met onſen ſegel. Gegeven tote Canoit op Sinte Bertelmeus avont anno XIIIc. LXX.

Juſſu Domini Ducis Alberti
Preſentibus Domino Coenr. Prepoſito Hagenſi,
et Domino Theodorico Vopponis Canonico Hagenſi.

GERYT POTTER.

Sigt. ex Coſſ9.

Geextraheert uit het boek, hebbende op de rugge *Liber* IV. *Aelbrecht ab anno* 1358. *uſque* 1391. *volumen primum* Cas E. *fol.* 221--222. en gebrekkelyk gedrukt agter het Berigt van den Hove Bylaage E. 1. *lo. pag.* 109. en mede te vinden in ons *Eerſte Deel.* III. *Hooftſt. pag.* 69.

IV. *

Tol-vrydom. Wat van doodſlagen en leemten gegolden zal worden.

1373. AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy aengeſien hebben menigen trouwen dienſt die ons onſe goede luden van onſen *Dorpe van der Haghe* ghedaen hebben, en nog altois doen ſullen, en alle daghe doen, en om nutſcape en oerbaer ons voirſz: Dorps daer mede te verbeteren, ſoe hebben wi hem noch die gratie ghedaen en allen den ghene diere in woenachtich ſyn nu ter tyt of hier namaels wonen ſullen binnen ſulken Mercken als wi verclaert hebben in eenre ander Handveſte, die ſi van ons hebben, dat wy hem gegeven hebben en gheven mit deſen brieve tollen vry te vaeren met horen goede allen onſen Landen door vorbi allen onſen Tolle; Vort ſoe hebben wi hem gegeven, waer 't dat eenich van de Bueren van der Haghe woenachtich binnen den voorſz: mercken een ongheval gheſciede van eenen dootſlage of van leemte, dat men daer niet vorder inwinnen en ſal moghen met rechte daer toe te ghelden (*a*), dan van den eerſten Lede van eenen dootſlage vyf ſchel-

Aanmerkinge.

(*a*) Dit artikel is thans, neffens de andere Handveſten der Steden, Dorpen, enz. betreffende de afkoopinge der verbeurde goederen, t' eenemaal buiten gebruik geſtelt, by Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den eerſten Mei zeven-

ſchellingen en van eenre leemte een eerſte lit, derdalf ſcelling, en voort in allen manieren en ſchine die vryheyt daer of te gebruyken, alſe die Handveſten daer of begripen, die wi daer of gegeven hebben den ghenen dieſe jeghens ons gecocht hebben en in onſe Regiſter geregiſtreert ſtaet, Dit ſal dueren tot onſen wederſeggen, In oirconde &c. Gegeven tot Canoit XVIII dagen in Meye in 't jaer ons Heeren XIIIc, LXXIII.

Juſſu Domini Ducis Alberti,
Preſentibus Domino Coenrado Prepoſito Hagenſi,
et Domino Theodorico Vopponis Canonico.

G. POTTER.

Sigillavit ex Coſſ9.

Geextraheert uit het boek genaamt *Liber* IV. *Alberti vol.* I. *cas E. fol.* 222. geregiſtreert in 't Francyne Regiſter, beruſtende ter Kamere van Burgemeeſteren van 's Gravenhage, *fol.* 86. en gedrukt agter het Ampel Berigt van den Hove van Holland, Bylaage *E.* 2. *loco pag.* 110. van den druk in *folio.*

V.

Schepenen en ſchotbaare Luiden zelf het ſchot te zetten en te innen. De onwillige door den Rentmeeſter van Noortholland *te bedwingen. Die Schepen geweeſt is, altoos ſchot te betaalen.*

AELBRECHT bi Godts genaden Hertoge in Beyeren, Palensgrave op ten Rhyn, Ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van 1375.

ventien honderd twee en dertig; waarby is geſtatueert, dat voortaan geen Confiſcatie van goederen by eenigen Regter zal mogen werden gedecerneert. Wy zullen de woorden van de gemelde Reſolutie zelve hier nevens voegen.

Donderdag den 1. *Mei* 1732.

„ De Raedpenſionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert de conſideratien
„ en het advis van de Heeren van de Ridderſchap en andere haer Edele Groot
„ Mog. Gecommitteerden, welke in gevolge en tot voldoeninge van derzelver
„ Reſolutie Commiſſoriael van den 7. December laetſtleden, met en benevens
„ Heeren Commiſſariſſen uit de beide Hoven van Juſtitie, geexamineert heb-
„ ben het werk van de confiſcatien, dat in verſcheyde opzichten altyd gefluc-
„ tueert heeft, en waerover hier te Lande zomwylen heevige diſputen gereſen
„ zyn.

„ Waerop gedelibereert zynde is goedgevonden en verſtaen, dat, om niet
„ alleen te doen ceſſeren alle onzekerheid ontrent dit ſtuk, en de diſputen,
„ welke daeruit konnen ryſen, maer vooral om weg te nemen de inconvenien-
„ ten, waer aen het zelve boven alle andere Criminele ſtraffen ſubject is, en
„ te voorkomen het misbruik, dat daervan kan gemaekt worden, zal werden
„ geſtatueert, gelyk haer Ed. Groot Mog. ſtatueren by deze, dat van nu voor-
„ taen geen Confiſcatie van goederen, in het geheel of ten deele, zal mogen
„ werden gedecerneert, het zy by de Hoven van Juſtitie of by eenige andere
„ Rechtbank dezer Provincie, om welke oorzaek of delict het ook zoude mo-
„ gen weſen, groot of klein, geen altoos uitgezondert, en zelfs niet het *crimen*
„ *Perduellionis* of *Læſæ Majeſtatis:* ende dat van deze haer Ed. Groot Mog. Re-
„ ſolutie by aenſchryvinge kennis ſal gegeven worden aen de beide Hoven van
„ Juſtitie, als mede aen de Officieren en Schepenen en verdere Regtbanken,
„ Criminele Jurisdictie hebbende, zoo in de Steden als ten platten Landen in
„ deze Provintie.

van Zeelant, en Vrieſlant, doen condt allen luden, dat wy machtich gemaeckt hebben, en maken mit deſen open brieve onſen Scepenen en onſen ſcotbare luden in den Haghe ſelve haer ſcot te mogen ſetten, daer ſi jaerlyk onſen dienſt mede doen, en die Scepene ſelve dat ſcot wt te panden, en waer dat ſake, dat hem yemant hierin hynder of ſloet dede, jof daer jegens ware, ſo bevelen wy en gebieden onſen *Rentmeeſter van Noirthollant, die nu is, of namaels weſen ſal, dat hy hem recht daer of doe hebben*, en ſelve mit ſinen Bode hem dat doe wtpanden, en niemant des en verdrage, geliken jof 't ware van onſe ſcout; Voert willen wi, wie Scepen in den Haghe is, jof namaels worden ſal, en hem rechts vermeet te doene, dat hy daernae tot eewigen dagen ſcot geven ſal van ſinen goede onſen dienſt mede te doen, geliken onſen ſcotbare luden in den Haghe; Ende want wi hem alle deſe voirſz pointen tot eewigen dagen voir ons en voir onſen Nacomelingen vaſt en geſtade willen hebben gehouden, ſoe hebben wi deſen brief beſegelt mit onſen zegel. Gegeven in den Hage des vridachs na Sinte Aghetendach in 't jaer ons Heeren duyſent drie honderd vive en 't ſeventich.

Geëxtraheert uit het boek *Liber* IIII. *Alberti volumen primum cas E. fol.* 199.

Aanmerkinge.

Om een regt begrip van dit Octrooi te hebben, dient men vooral te weeten, wat eigentlyk een ſchot zy geweeſt; hoe en by wien dat wierd gezet en op wat wyze 't zelve wierd ingevordert. Wy willen ons niet vermeeten daarvan een behoorlyke beſchryvinge in alle deelen te konnen opleveren: want of wel onze oude Gedenkſchriften van deze bewoordinge vol zyn en menigwerf ſpreeken van den Graaf zyne ſchoten en beden te betalen, zoo geven zy ons egter weinig ligt aan de hand, om een goede en volkome kenniſſe van deze ſchattinge te konnen krygen. Niettemin hebben wy goedgedagt alhier kortelyk op te geven, 't geen we uit onze Schryvers, die van deze ſtoffe handelen, en wel inzonderheid uit de Handveſten en Privilegien, by de Graaven aan verſcheide Steden en Dorpen deswegen in der tyd verleent, getrokken en by een vergadert hebben.

Het ſchot dan was eene ſchattinge ter bede van den Graave tot laſte van de gemeene ingezetenen by de Staaten van den Lande ingewilligt. En deze was wederom *ordinaris* of *extraordinaris*. De *extraordinaris* ſchattinge en mogt by den Graaf niet werden opgeſtelt, als by nood, en na voorgaande toeſtemminge en bewilliginge van de Staaten des Lands.

De *Ordinaris* ſchattinge was het geene den Graave tot onderhoud van zyne Hofhoudinge, Viſſcherye en andere noodwendigheden tot laſte van de gemeene Steden en Dorpen was toegeſtaan, het welk men ſchot en bede noemde; en wierd verdeelt en onderſcheiden in *Herfſt-* en *Lente-ſchot*, anders *Mei-* en *Bamis-ſchot*. Waarover verders kan nagezien werden S. van Leeuw. *in zyne Redeninge over den Oorſpronk, Regt en Onderſcheid der Edelen en Wel-boorenen in Holland* x. *Hooftſt. bladzyden* 54. 55. *en* 56.

Deze ſchattinge was ook (zoo wy meenen) *Reëel* of *Perſoneel*, gelyk genoegzaam af te nemen is uit het volgende Octrooi door Hertog *Aelbrecht van Beyeren* aan die van *Reewyk* en *Zwammerdam* in den jaar dertien honderd twee en negentig verleent, waarby hy verklaart, wat goederen aldaar ſchotbaar zouden zyn, en ook ſchotbaar worden, te weeten, zoo ze vry zynde aan ſchotbaare luiden quamen.

„ AEL-

„ AELBRECHT &c. doen cond allen luden, dat wi aengezien hebben
„ den grooten laſte en ſcade, die onſe goede luden van *Rewyk* en *Zwamerdam-*
„ *me* langen tyt gehadt hebben en noch hebben; ſoe hebben wi him gegeven
„ en geven mit deſen brief voir ons en voir onſe Nacomelingen hem en horen
„ nacomelingen alle dat ſcotbaer goet dat nu ter tyt ſcotbaer is en ſcotbaer
„ was, doe wy Heeren *Willem* onſen ſoon Grave van Ooſtervant uythyelicten,
„ ſcotbaer bliven ſal en alle oncoſten mit him gelden, geliken der Bueren goet,
„ oec wie 't coept. Ende waer eenich goet dat nu niet ſcotbaer en waer en
„ naemaels aen ſcotbaeren luden quamen, dat ſal tot eeuwigen dagen ſcot-
„ baer bliven, geliken andere goede, *want wi anders onſe Heerlickheyt en dienſt*
„ *daermede verliefen.* In oirconde &c. Gegeven in den Hage des donredages
„ na dertienden dach anno duſent drie hondert een en tnegentich na den lope
„ van den Hove.

De algemeene laſten onzer Landen, Steden en Dorpen wierden in ieder derzelve gevonden by omſlagen over de gegoede inwoonders. Om nu daartoe te komen, hadden alle Burgers en Buuren, die daarin gelden zouden, in de Vergaderinge der Burgeren en Buuren een Burger- of Buur-ſtem. Deze in hunne Wyken of Werven byeen gekomen zynde, koozen met de meeſte ſtemmen, het zy der Wyken, het zy der Burgeren of Buuren gezamentlyk, na de volkrykheid of kleinte der Steden en Dorpen Schotzetters en Schotgaarders. En viel die keur gemeenlyk uit in de Steden op de Burgemeeſters en eenige bygevoegde burgeren, en ten platten Lande op de Schepenen en eenige bygevoegde buuren, die alle bede- en ſchot-ſchuldigen, de eenen voor en de andere na, voor hen ontboden.

En dewyl 'er zomtyds in 't verkiezen van de Schotzetters en Schotvangers, dat is Ingaenders van 't Schot, twiſt ontſtond, zoo authoriſeerden de Graaven daartoe veel al de Magiſtraaten, en gaven de Steden en Dorpen hetzelve als een voorregt. Dus magtigde Hertog *Aelbrecht van Beyeren* Schepenen en Schotbaare luiden in den *Hage*, by den bovenſtaande brief, zelf het Schot te zetten en ook te innen, met magt om den geene die onwillig waren 't zelve te voldoen, door den Rentmeeſter van Noortholland (die in dien tyd te gelyk Bailliu van den Hage was) daartoe te dwingen. Zoo verleende de gemelde Graaf aan die van *Naarden* onder andere voordeelen, *dat de Burgemeeſteren en Scepenen aldaer, die nu zyn of namaels weſen ſullen, hoir ſcot ſullen mogen wtſetten*, &c. by Handveſt gegeven in den Hage op ten achtſten dach in Auguſto M. CCCC. drie. En aan die van *Wyk aan Zee* by Privilegie van den zesden Maart derthien honderd negen en negentig *ſtilo Curiæ. Voirt ſoe ſullen die Scepenen Scotvangers weſen elc in ſyn jair als ſy Scepenen gekoren werden, en t'eynde den jaere den Bueren goede rekeninge dair of doen.* Eindelyk vergunde ook Hertog *Willem van Beyeren* aan die van *Vlaardinge* by brieve gegeven in den Hage op Sinte Andries avond veertien honderd derthien, dat het omſlaen van bede, Schot en andere ongelden alleen by 't Gerecht of die daarin hadden geweeſt, geſchieden ſoude, met deze woorden:
„ Voirt ſoe wanneer men bynnen onſer getruwer Stede voirnoemt om noitſae-
„ ken wil of om oirbaer en profyt ons, ons gemeene Lands en onſer Stede
„ voirſz ſcot of anders ongelt ordineren ofte ſetten ſal, alſoe dat gemeenlic is,
„ ſoe en ſal dat niemant doen dan onſe Gerechte, die dan in der tyt weſen ſul-
„ len ende *dat ſi daer niemant anders bi, over, noch aen-halen, roepen noch ombieden*
„ *noch laeten comen en ſullen, dan die geene die voirtyts in onſen Gerechte geweeſt*
„ *hebben.*

Deze Schotzettingen of taxatien wierden niet alle jaare; maar om de drie, vier, vyf of zeven jaaren, na de gelegentheid van de Landſchappen, vernieuwt. Onder anderen gaf Hertog *Willem van Beyeren* aan die van *Schagen* by Privilegie gegeven te Kanoit den twaalfden Mei veertien honderd vyftien, dat hetzelve maar eens om de vyf jaaren zoude geſchieden, behalven over eenen nieuwen poorter. Wy zullen de woorden zelve alhier byſchryven als aanmerkelyk, om datze ook met eenen inhouden hoe en door wien het ſchot gerekent wierd.
„ Item wanneer men bynnen onſer Stede van *Schagen* pachten of ſchot rekenen
„ ſal, *ſo ſullen onſe Rade en Scepenen aldair elcx eenen goeden man van den rykſten tot hem*

„ *nemen*, en die achtien ſullen te ſamen pachten en ſcot rekenen by hoeren ce-
„ de, die hun onſe Scout aldair ſtaven ſal, ende men ſal niet pachten *dan tot*
„ *elcken vyf jaeren eens*, wtgenomen eenen nieuwen poirter, die mach men
„ pachten als hi poirter geworden wair. Ende wil onſe Stede mitter pagtinge
„ langer beyden, dat mach ſy doen. Item ſullen onſe Rade 't ſcot ontfaen en
„ weder wtreyken en dair rekeninge of doen, als dairtoe behoirt. 't Zelve vergunde hy mede de Buuren van *Winkel*, by Handveſt gegeven en getekent als boven.

Wanneer iemand weigerig of nalaatig bleef zyn Schot te betalen, wierd het gemeenlyk by pandinge ingevordert. Te *Edam* geſchiede het alvoorens met het afhangen der deure en het uitbluſſchen van het vuur; welk regt aan de gemelde Stad verleent wierd by Octrooi van den 11. Maart veertien hondert dertien na den loope van den Hove. „ Item ſo ſullen die Rade eenen ygelyken,
„ die ſyn ſcot niet en betaelde, ſyn doir onthangen mogen en ſyn vier wtgie-
„ ten, en hem gebieden op een boete van ſeventien ponden geen vier te haa-
„ len noch ſyn doir te hangen voir die tyt dat hi ſyn ſcot betailt ſal hebben.
„ Ende wairt 't zaeke, dat hy binnen acht dagen dairna niet en betaelde, ſo
„ ſouden die Rade panden mogen nemen en halen van den gereetſten goeden.

Wanneer dan een Burger of Buur geroepen en verſchenen zynde, aldaer verklaarde met eede gegoed te zyn beneden de waarde om een Schot te betaalen, zoo wierd hy op een zeer geringen jaarpenning gezet, en verloor van dien dag af zyn Burger of Buur-ſtem. Die zig daar en tegen vol-ſchot, dat is tot het hoogſte Schot aangaven ('t welk by voorbeeld, in Kennemerland en Weſtvrieſland tien ponden Hollands was) volſtonden daarmede, en wierd hunne rykdom niet geſchat. Anders wierden geſchat alle zoo roerende als onroerende goederen der Burgeren of Buuren; maar niet der Geeſtelyken of der Edelluiden. Nogte de Leen-goederen, die uit eigen hoofde den Lande of den Graave dienſtpligtig waren. Zie verders aangaande deze zoort van ſchattinge Mr. Johan Uytenhagen de Myſt in zyn zonder naam uitgegeven boek, getitelt, *Erf-Graavelyke Bedieninge in Holland* VIII. *deel pag.* 141. enz. alwaar hy een nette beknopte beſchryvinge daarvan oplevert.

Buiten en behalven het Graavelyk ſchot was 'er nog een gemeen ſchot, 't welk diende, om daarmede der Steden en Dorpen eigene laſten te vervallen, en dit moeſt alle jaaren betaalt werden; zoo als onder anderen te zien is uit het XXI. artl. van de Ordonnantie en Sententie van Keizer *Karel* van den 10. Auguſti 1524. aangaande de behandelinge van 's Haags inkomſten, &c. (hierna te vinden onder de Bylaage Num. XXXII.) alwaar gezegt werd: „ Item dat
„ men 't Schot alle jaer uytſetten ſal, meerderen en minderen by advyſe van on-
„ ſen Bailliu, Schout en Schepenen, daerover geroepen eenige van den Ryk-
„ dom en Buyren, &c. Dog het Graaffelyk ſchot niet dan als den Graave eenige Beden ingewilligt en die over geheel Holland, door de Ridderſchap en de groote Steden, als doen uitmakende de Staaten van den Lande, verdeelt waren, gelyk wy hiervooren reeds hebben aangetekent.

Niemant was tot Burgemeeſter, Schepen of Raad verkiesbaar, ten zy hy ſtonde op het hoogſte ſchot en 't zelve eenige jaaren (in de eene Stad mindere in de andere meerdere) met en neffens de andere Burgers of Buuren betaalt hadde. Gelyk onder anderen te zien is uit het Privilegie door Hertog *Aelbrecht* aan de Stad *Medenblik* gegeven den zevenden April M. CCC. zes en negentig, alwaar hy zegt; „ dat wy om nutſcap en orbaer onſer Stede gegeven heb-
„ ben en geven mit deſen brief voir ons en voir onſe Nacomelingen, dat onſe
„ Scout aldair, die nu is of namaels weſen ſal, alle jair op Sinte Bonifacius
„ avont nemen ſal uyt vyf en dertich die rykſte onſer Poorteren van *Medenblic*
„ die hoechſte geſchoet ſyn in der Stede Scotboec, en ons en onſer Stede nut-
„ ſte dairtoe zyn, zeven derzelver onſer poerteren, en die ſetten ende eeden
„ van onſer wegen Scepenen te weſen binnen onſe Stede voerſz enz. Dan hoe hoog dezelve gegoed en geſchot moeſten zyn, werd by zommige Handveſten uitgedrukt. Tot bewys hier toe zullen wy alleen maar bybrengen het Octrooi by den meergemelden Hertog aan die van *Haarlem* verleent den elfden Maart M. CCC. agt en negentig *ſtilo Curiæ*.

„ AEL-

„ AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy om menigen ge-
„ truwen dienſt wille die ons onſe goede Stede van *Haerlem* tot meniger tyt ge-
„ daen heeft en ons en onſen Nacomelingen noch, of 't God wil, doen mach,
„ en om die meere ruſte en vrede te bliven bynnen onſer Stede van *Hairlem*
„ voernoemt, derzelver onſer Stede ſulke gratie gedaen hebben en gegeven,
„ doen en geven mit deſen brieve, dat nyemant in onſen Gerechte van *Haer-*
„ *lem* weſen en ſal, *bi en ſal gegoed weſen tot vier hondert ouder Scilden toè*, ſulker
„ als wy van onſen renten nemen aen huyſinge, aen erve of aen renten byn-
„ nen der Vryhede van onſer Stede van *Hairlem* voernoemt en bynnen onſer
„ Stede voernoemt *te ſcote ſtaen voir hondert pont*. Ende want wy dit voer ons
„ en voir onſe Nacomelingen onſer Stede voernoemt vaſte en geſtade houden
„ willen tot eeuwigen dage, ſoe hebben wy deſen brief doen beſegelen mit
„ onſen ſegel. Gegeven in den Hage op ten elfſten dag van Mairte anno
„ M. CCC. acht en negentich na den lope van onſen Hove.

Dog het hoogſte ſchot beliep in alle Steden en Dorpen niet evenveel, in de eene meer, in de andere minder, na de geſtelteniſſe en rykdom of armoede der ingezetenen. Hoe het in den *Hage* daarmede gelegen zy geweeſt, vind men niet uitgedrukt. Alleen wierd by het Octrooi van Hertog *Philips van Bourgondie*, aan den Hage gegeven den XVIII. Maart M. CCCC. een en vyftig na den loope Hoofs van Holland, (hierna te vinden onder de Bylaage No. xx.) vereiſcht, dat de geene *die uyt Welgeboorен en Huyshuyden bynnen den Ambochte van den Hage gezeten, tot Schepenen wierden verkooren, moeſten zyn goede eerſaemige mannen, die drie jaeren achter een binnen den voerſz Ambochtè woenſtat gehouden hadden, en gegoet waren tot hondert Nobelen of daerenboven*, zonder eenige verdere of andere hoedanigheden. En 't is uit den geringen ſtaat van den Hage in die vroege tyden genoegzaam af te nemen, dat het ſchot, om aldaar Schepen te werden, niet hoog moet zyn geweeſt; immers zoo men zelfs laatere tyden inziet; want het was in den jaare 1484. met den Hage nog zodanig geſchapen, dat 'er *onder de vermogenſte wel twee hondert waren die een ſchot pont, d'ander een half, de derde een quart elks na advenant die eenen groote in de werelt niet en hadden.*

Ook beliep het ſchot niet altyd evenveel; zomtyds was het een penning en zomtyds maar een Helder of Myt, op een pond Hollands; en gingen drie Myten voor een penning Hollands. Dit getuigt Philips de Leiden in zyn Tractaat *de Reipublicæ Curâ & ſorte Principantium &c. Caſu* XXXIX. *pag.* 123. in deze woorden: *In aliquo oppido ad negotia publica expedienda quandoque dabantur Scotationes ſive contributiones publicæ ad bonorum quantitatem cujuſque poſſidentis: dabatur etenim quandoque unus denarius de libra, quandoque obulus, prout neceſſitas incumbebat.*

Van deze ſchattinge was niemand vry dan de Edelen en Geeſtelyken, en volgens het gevoelen van S. van Leeuwen, *Bat. Illuſtr. pag.* 339. 340. 341. 342. 343. 719. 720. en 735. de Welgeboorenen; hoewel hy ten opzigte van de laatſtgemelde te vooren het tegendeel beweert hadde in zyn Tractaatje over den *Oorſpronk*, enz. *der Edelen en Welgeboorenen*, *Kapittel* XI. *pag.* 66.

VI.

Wat Maag-geld zal werden betaalt wegens doodſlagen en leemten.

AELBRECHT, by Godt genaden Palensgrave op den Rhyn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, en van Vrieſlant, doen condt allen luden, want wy aengeſien hebben meenige groote ſwaerniſſe, die onſe goede luden gemeenlic gehat hebben tot deſer dage toe van doitſlagen en leemten, die in onſen Landen geſciet ſyn en geſocht worden by onſen 1377.

Baljuwen, die ſoe groet en ſoe ſwaer vallen, dat veele onſer luden dair by ontgoet werden, en in Steden dairom vaeren, dair wy onſen dienſt bi verlieſen en groeten ſchaede lyden, ſoe hebben wy gegeven van ons liefs broeders wegen Hertoge *Willems van Beyeren, Grave van Henegouwen en van Hollant*, en van onſen als Ruwaert der Landen voirſz onſen goeden luden gemenelyk en eenen yegelicken biſonder, woenende in die Haige en in den Ambochte van den Haige, ende van heuren nacomelingen, die van hoeren live comen, ſoe waer dat ſy woenen of woenen zullen in onſen Lande voirſz, dair menſe niet daigen en ſal mogen noch inwinnen voer enich van onſen Bailjuwen in onſen Lande voirſz borge te worden van doitſlage of van leemten, die enich van hoeren magen gedaen hadden of doen ſullen, mair waer 't dat eenich van hoeren maegen doitſlach of leemte dede of gedaen hadde, die en ſoude ſynen mage hier voren of hoeren nacomelingen als voirſz is, niet meer maichghelts of moegen panden, dan van elcken eerſten lede van eenen dootſlaghe vyf ſcellingen, ende van eene leemte derdalven ſchellinck, als hy van ſynen mage een kerne hadde of met rechte van den Bailju een kerne gewonnen hadde; Ende wair't dat iemant van deſe voirſz luden gedaicht worden voer iemant van onſe Baljuwen of Rechteren van doitſlagen oſte van leemten, die haer magen gedaen hadden of doen ſullen, die ſal comen mit deſen brief en toegen voer den Bailju of Rechter, aldair hy voer gedaicht ware ende aldair mede ſal hy quyte weſen. Ende gebieden allen onſen Baljuwen ende Rechteren, dat ſy voertaen dien man ongemoeit laeten, en waer't dat 'er iemant waere, die iemant van onſen goeden luden voirſz verder dairof moeide, dat ſouden wy houden aen ſyn lyf en aen ſyn goet als aen den geenen die ons onſe Heerlicheyt verminderen woude; Oic ſo gebieden wy onſen Bailluwen, die nu zyn of namaels weſen ſullen, dat ſie gien ſeggen van doitſlagen of van leemten en ſeggen, te gienre tyt ſyne bewaerent alſoe in den ſeggen alſe dat onſe goede luden voerſz niet vorder beſchaet en worden dan voirſz is; En wairt dat ſy daer tegens deden, des houden wy ongewaert hem die 't dede en ſouden 't dien Bailiu alſoe of nemen dat's him een ander hude; Ende om dat wy hem die meynen te houden voer ons en voer onſe Nacomelingen tot eewigen daige, ſoe hebben wy deſen brief beſegelt mit onſen zegel; Gegeven in den Hage des dingsdachs op ten viertienden dach in Aprille in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert ſeven en tſeventich.

Onderſtond,

Gecollationeert jegens den originalen, en accordeert, by my, (was getekent)

A. BENNINK.

Geregiſtreert in 't Francyne Regiſter ter Kamere van Burgemeeſteren, van 'sGravenhage *fol.* 107.

VII.

Gifte van de Vleeſch-halle van den Hage *aan* Jan de Leeuw, *des Graafs Goudſmit.*

AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy gege- 1397.
ven hebben en geven mit deſen brieve *Jan die Leeuwe* onſen Goudt-
ſmit om menichs dienſts wille, die hi ons gedaen heeft en noch
doen ſal, 't Vleyſch-ambocht van der Hage, dats te verſtaen, dat
nyemant gheenrehande Vleeſch bi penninc waerde vercoopen ſal
dan toten huſe dair Jan voirſz in woent, En waer yemant van onſen
luden in den Hage voirſz geſeten, die daeren boven ergent anders
vleyſch vercoſte dan voirſz is, Soe hebben wy bevolen en bevelen
mit deſen brief onſen Bailju van den Hage, die nu is of naemaels we-
ſen ſal, dat hi dien ofneme tot onſer behoef alſoo dicke als hi dat
dede, een boete van tien ponden ſonder verdrach; Dit ſal gedue-
ren Jans voerſz leven lang. In oirconde &c. Gegeven in den Ha-
ge op ten Jairs avont anno M. CCC. XCVIJ.

Geëxtraheert uit het Regiſter *liber* v. *Alberti vol.* II. cas E. *fol.* 486.

VIII.

Gifte van de neeringe van den Wyntap aan de Buuren van den Hage, *zonder dat dezelve zal mogen verpagt of belaſt werden, dan in nood*; enz.

AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy gegeven 1397.
hebben en geven mit deſen brieve onſen goeden luden en gemee-
nen Bueren wonende in den Hage om menigen ſwaeren en getrou-
wen dienſte die ſy onſen Voirvorderen en ons gedaen hebben en
noch dagelicx doen, hoer neeringe van den Wyntap in den Hage,
gelikerwys als ſy die altois gehadt hebben, ſonder eenige oncoſt of
ongelt dair op te ſetten of die yemant biſonder te bevelen, te geven
ofte vercoopen, ten ware dat wy onſe gemeenre Stede, luden en
onderſaten hulpe behoefden, die men om den beſten orber willen
op die wyntap, biertap of ander neeringe ſetten ſouden; Voirt ſoe
en ſal nyemant wyn tappen binnen der Hage, hi en ſal ſyn aendeel
gelden van ſulken oncoſte als die gebueren van den Hage om deſer
ſaken willen gedaen en geleden hebben na ſulker ommeſettinge als
die Bailliu, Scout en Scepenen van den Hage dairop ordineren ſul-
len tot 'er ſomme toe van den oncoſt voirſz, op een boete van tien
ponden, die wy niemant verdragen willen hebben. In oirconde &c.
Gegeven in den Hage op ten derden dach in Januario anno M. CCC.
XCVIJ. na den lope van den Hove.

Geëxtraheert uit het boek *liber* v. *Alberti vol.* II. cas E. *fol.* 482.

IX.

IX.

Den Graave te dienen in alles wat tot zyne reſidentie in den Hage *behoort, ook daar buiten, binnen zekere limiten, en vryheden daar voor te genieten.*

1400. AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy ommenigen trouwen dienſt die onſen Voirvorderen en ons gedaen hebben onſe inwoonende en wailgebooren en Huysluyden binnen den Oiſt-Ambocht van der Haghe geſeten en oſt God wille noch ons en onſen Nakomelingen in toecomende tyden doen ſullen, gegeven hebben en geven voir ons, en voir onſen Nacomelingen ſulke Privilegien, Vriheden ende Handveſten, als hierna geſereven ſtaen; In den eerſten ſoe ſullen onſe goide luden vander Haghe voirſz ons en onſen Nacomelingen en onſer Herbergen binnen der Haghe dienen en doen dienen in allen ſaken onſer Herberge toebehoorende, gelyken dat ſy en hoir Vorders ons en onſen Voirvorderen tot deſen dagen toe gedaen hebben, dats te weten, dat ſy ons dienen ſullen mit viertien wagen, en elken wagen mit vier paerden tuſſchen Hairlem en der Maſe en tuſſchen Oudewater en Woerden ende der Maſe, voir ons, onſen Rade, voir onſer Paneterie, Bottelrie, Coken en Gaerderobbe in alre manieren als ſy tot hair toe gedaen hebben, en wanneer ſy in eenich van onſen voirſz dienſten uyt ſyn, ſoe ſullen ſy voir hun en horen peerden hoeren vryen coſt hebben; Voert ſullen ſy ons binnen onſer Herbergen voirſz voeren coern, wyn, bier, ſout, waſch, vlekken, ſmoyt, hoy, turf, en ander proviantie, hoe dat ſy genoemt mogen weſen, die onſer Herberge voirſz toebehoeren, binnen den Ambochte van der Hage, of dat binnen den voirſz Ambocht mit ſcepen an 't lant komen ſal, Ende voir deſe voirſz dienſten, alſe voerſz is, ſullen die Buerluden en inwoonende luden voerſz vry weſen tot alre tyt ons te dienen tot eeniger Heervairt, uytgenomen *onſe Mannen en Wailgebooren luden*, die ſullen ons dienen in onſe Heervairden tot alre tyt als wy hem des ſullen doen vermanen, in alre manieren als andere onſe Mannen en Wailgebooren luden in onſen Landen geſeten; Item ſoe ſullen onſe luden binnen den Oiſt-ambocht van der Haghe voirſz geſeten, Wailgebooren en Huysluden te lande en te water overal in onſe Landen tolvry varen voirby alle onſe Tollen, die wy nu ter tyt hebben, of namaels vercrygen mogen, ſonder cenige tollen of ofbreck te geven of te betaelen van horen ſcepen, wagenen en goeden, behoudeliken dat ſy jair en dach binnen den Ambocht voirſz woenſtat gehouden ſullen hebben, eer ſy die vryheden gebruyken ſullen; Ende des ſullen ſy en elex van hun eenen brief en teiken hebben van onſen Gerechte van der Hage, dat nu ter tyt is of namaels weſen ſal, beſegelt mid des Dorps zegel van der Hage, en dat ſal men alle jair vernuwen op ten jaersdag; Item ſoe hebben wy gegeven onſen Bueren en luden in den Oiſtambocht van der Hage voirſz geſeten, alle renten, profyt, en oirbair, die comen, vervallen en verſcinen ſullen van der Vleeſch-halle in der Hage, die *Jan die Leeuwe die Goutſmit* plach te hebben, in ſulker manieren, wair dat

ſa-

ſake dat onſe inwoonende luden binnen der Hage oirbairlic en profitelic docht, die halle te houden, alſoe als ſy by *Jans Leuwen* tiden gehouden is, ſoe ſoude dairof gaen tot ons Dorps behoif, ſulke nutſcip, renten, en profyt als dair of quame; Wair oic dat ſake dat voir den gemeenen oirbair oirbairlyker en profiteliker gevonden worde bi onſen Gerechte, dat nu ter tyt is, of namaels weſen ſal, dat die halle en dat Vleyſchuys niet en ware, ſoe ſoude een yegelic Vleiſchouwer vleiſch houwen en vercoopen mogen tot ſinen beſten profyt en oirbaer als voir *Jans Leuwen* tiden geweeſt heeft; Item hebben wy gegeven onſen Dorp en luden voirſz. alle profyt en nutſcip die comen ſal, het ſy van Viſchmarct of van accys, behoudelicken dat *onſe Gerecht en Gemeente van der Hage geenrehande acſys of ongelt ſetten ſullen op eenigerhande goide, Victalie, ſpiſe, of dranc, ten ſy bi ons en onſen Rade*; Item ſoe en ſal men nyemant binnen onſen Ambocht van der Hage voirſz wonende te giſel gebieden of ſenden, of him hinderniſſe doen an lyf of an goet, die recht en vonniſſe begeert, men heeft hem eerſt mit recht en mit vonniſſe verwonnen; Oic mede ſoe en ſal men nyemant vangen noch in gevangeniſſe leggen, die hem ſelven mach doen verborgen te recht te komen mid alſoe goide en riken luden als hi ſelve is, uytgenomen van bruecken, die wy of onſe Nacomelingen mit onſer Heerlikheden ſculdig ſyn te berechten; dats te weten, *moert, moertbrant, Reeroof, Vrouwen-craft, of die in onſe Wilderniſſe misdede, Valſcheyt van brieven, Valſcheyt van Munten of die onſen Bailju, Rechter of Diener ſloege om recht of om dienſtswille*; Item ſoe hebben wy gegeven onſen inwoenende Wailgebooren en Huysluden voirſz, en geloift dat wy en onſen Nacomelingen tot gheenen toecomende tiden en ſullen doen woeſten, breken, of bernen eenighe huſe, of wooninge binnen onſen voirſz Oiſt-ambocht ſtaende, nu ter tyd getymmert of die men naemaels timmeren ſal, of eenich toebehoeren, mar wes ons, overmits brueken, mit recht en mit vonniſſe toegewyſt wort, ſullen wy hebben en gebruken ſonder wederſeggen van yemant; Ende want wy voir ons ende voir onſen Nacomelingen geloift hebben en geloven mit deſen brief onſen inwoonende luden binnen den Ambochte voirſz te houden ende te doen houden onverbroken alle deſe voirſz pointen, en voirt alle andere Handveſten en Vriheden, die die ſelve onſe luden van onſen Voirvorderen en ons hebben, en elc byſonder na inhouden ſulker brieven, als dairof ſyn; ſoe hebben wy deſen brief open doen beſegelen mit onſen zegele hier aengehangen; Gegeven tot Heemſtede op ten tienden dach in Septembri in 't jair ons Heeren duſent en vierhondert.

Juſſu Domini Ducis Alberti,

Preſentibus Domino Philippo Domino de Waſſenair & Burchgravio Leydenſi, Domino Nycolao de Borſalia de Cortkene, Domino Johanne de Heenvliet, nec non Domino Gyskino de Diepenburch, Conſiliariis.

JACOBUS PETRI DE LEYDEN.

Sigt. ex Coſſy.

Geëxtraheert uit het boek geintituleert *Liber* v. *Alberti vol.* II. *cas E. fol.* 686.

X.

Gifte van de helfte van het Dobbel-ſchool in den Hage *en tot* Scheveninge *aan* Heynryk Comer, *weleer Bottelier van Hertog* Aelbrecht.

1405. WILLEM &c. doen condt allen luden, dat wy om menigen dienſt wille die *Heynryck Comer*, die men hyet *Hantel*, onſen lieven Heer en Vader, dien God genadich ſy, in ſynre bottelryen gedaen heeft, hem gegeven hebben en geven mit deſen brieve die rechte helft van der Dobbelſcole in den *Hage* en tot *Sceveningen* mit ſine toebehoeren en mit ſulcker nutſcip en profyt als dair toe ſtaen en *Clays die Muys* dair tot deſen dagen toe of gehadt heeft en *Pickel* die die anderhelft toebehoirt, voirtan of hebben ſal, durende *Heurix* voirſz leven langh, en ontbieden onſen Bailju, Scout, Scepenen en gemeene buyren van den *Hage* en van *Sceveninge*, dat ſy *Heurix* voirſz of die gene die hy voirt in de helft van der Dobbelſcoele voirſz ſetten ſal, die ſelve Dobbelſcoele mit ſine toebehoeren ruſtelic en vredelic laten gebruyken en hebben mit ſulke nutſcippen en profite als dair toe ſtaen, en voirſz is, ſonder hem eenigen hinder of letſel dair in te doen ofte laeten geſcyen in eenigerwys, en wair dat ſake dat *Heynrick* voirſz langer levede dan *Pickel* voirſz, ſoe ſal hy nae *Pickels* doodt die Dobbelſcoel voirſz mit horen toebehoeren gehelic alleen hebben en gebruyken zyn leven lang, in ſulcker maten als voirſz is; In oirconde &c. Gegeven in onſen beſit van Hageſteyn &c. op ten xv. dach in Novembri anno MCCCC. en vye.

Geëxtraheert uit het boek *Privilegia* J. 1404. cas K. *fol.* 31. *verſo.*

XI.

Waar in die van den Hage den Graaf, daar reſiderende, dienen zullen; waar voor zy overal tol vry zullen vaaren. Wat zwaare misdaaden men daar beregten, en hoe het geregte daar beſtaan zal.

1407. WILLEM by der genade Gods Palensgrave op ten Rhyn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant en Heere van Vrieſlant, doen condt allen luden, dat wy om oetmoedichs vervolchs wille onſer goeder luden en onderſaeten van den Hage om menigen truwen dienſts wille, die ſy onſen Voirvaderen zalr. gede. en ons voer deſen tyt gedaen hebben, ons dagelycx doen, en, of Godt wil, noch doen ſullen, en oic om dat ſy ons gunſtelyk en willentlyk dat morgen-gelt gegeven hebben iegelyken andere onſe Lande en Steden, denſelven onſen goeden luden van den Hage en Hage-ambocht gegeven hebben en geven mit deſen jegenwoerdigen brieve alſulcke Privilegien, Hantveſten en Vriheden

den als hier na geſcreven ſtaen; *In den yerſten* ſullen onſe goede luden voirſz: ons en onſe Nacomelingen en onſer Herbergen binnen den Haghe dienen en doen dienen in allen ſaeken onſer Herbergen aldair toebehoerende, gelyken dat ſy en hoer Voirvaders ons en onſen Voirvaderen tot deſen dage toe gedaen hebben, dats te weten, dat ſy ons dienen ſullen mit vierthien wagenen, elke wagen mit vier peerden tuſſchen Hairlem en der Maſe en tuſſchen Oudewater en Woerden en der Maſe voir ons en onſen Rade, onſe Panetrie, Bottelrie, Koken en Garderobe in alre manieren als ſy tot hair toe gedaen hebben, en wanneer ſy in eenich van onſen voirſz. dienſten uyt ſyn, ſo ſullen ſy hebben voir hem en voir hoeren peerden hoeren vryen coſt. *Voirt* ſullen ſy ons binnen onſer Herbergen voirſz voeren coern, wyn, bier, ſout, waſch, vlekken, ſmout, hoy, turf en andere proviantien, hoe ſy genoemt mogen weſen, die onſer herbergen toebehoeren, binnen den Ambochte van den Hage of dat binnen den Ambochte voirſz mit ſchepen an lant komen ſal, en omme de voirſz dienſten alle voirſz is, ſullen die Buerluden en inwonende luden voirſz vry weſen tot alre tyt ons te dienen tot eeniger Heervairt, uytgenomen Lienmannen en Waerlyke luden, die ſullen ons dienen in onſe Heervaerden en hoir goeden verſchoten als ſy tot hair toegedaen hebben, en die wten Weſt-ambocht ſullen ons dienen mit hoere wagenen, als ſy ons en onſe Voirvaderen tot deſen dagen toe gedaen hebben en gewoenlic is; Wair't ook dat ons noot dede meer volex te hebben, en wy een deel van de huysluden uyt onſen dorpe en Ambocht immer hebben moeſten of wouden, ſoe ſouden wy hem leveren gelyk den wairlyken luden voirſz of ſy ſouden tuys mogen blyven ongecalengieert. *Item* ſo ſullen alle onſe goede luden binnen den Ambochte van der Hage voirſz geſeten, die nu ſyn of namaels weſen ſullen, tolvry vaeren voerby alle onſe Tollen, die wy nu hebben of namaels verkrygen mogen, te water en te lande, ſonder eenige tollen of ofbrek te geven ofte betaelen van hoeren ſcepen, wagenen en goeden, des ſullen ſy eenen brief en teiken hebben van onſen Gerechte, beſegelt mit des Dorps zegel van der Haghe, welcke teyken en brief men jairlicx vernieuwen ſal op Heyligen Jaersdach. *Item* ſellen onſe goede luden voirſz tot eewigen dagen hebben en vryelyk gebruyken alle nutſcip, profite en renten dier komen, vervallen en verſcinen ſullen mogen van exciſe, Vleyſchhalle, Vismarcte, Kraene en dergelycx tot oirbaerlickheyt ons gemeens Dorps en Ambochts voirſz ſonder ons of iemant van onſen wegen des te bewinden, behoudelyk *dat onſe Scutte van den Hage den ſcutwyn hebben en behouden ſullen als wy hem die laitſte gegeven hebben* *Item* ſoe en ſal men nyemanden binnen onſen Ambochte van der Hage voirſz wonende gebieden te gitel of ſenden of hinderniſſen doen aan lyf of an goede, die recht en vonniſſe begeert, men heeft hem eerſt mid recht en mit vonniſſe verwonnen; *Oic* mede en ſal men nyemant vangen, noch in vangeneſſe leggen, die hem ſelven mach doen verborgen te recht te komen mid alſoe goede en rike luden als hi ſelve is, uytgenomen van brueken, die wy of onſe Nacomelingen mit onſer Heerlickheden ſchuldich ſyn te berechten, Dats te weten, *als wy of onſe Herberge dair tegenwoordich ſyn, moort, moortbrant, Reeroef, Vrouwen-craft,*

die in onſe Wilderniſſen misdede, valſchheden van brieven, Valſchheden van munten, of die onſen Bailju of Rechter ſloege om recht of om dienſt wille of die hem tyegens ous ſelfs lyf wapende; *Item* en ſullen wy noch onſe nacomelingen tot geenre tyt huyſe of woninge doen bernen, breken, of woeſten binnen onſen Ambocht voirſz, mar wes ons overmits brueken wille mid recht en mit vonneſſe toegewyſt wort, dat ſullen wy houden en gebruyken tot onſen wille, behoudelic dat menſe breken noch woeſten en ſal als voirſz is; *Voert* ſoo hebben wy om des gemeene oirbaers wille onſen goeden luden voirſz ſulcke gratie gedaen en geconſenteert, conſenteren en willen, *dat onſe Wailgeboerene luden en Huysluden* binnen onſen voirſz Ambocht geſeten, ſamentlyk in onſen Gerechte weſen ſullen en ons Dorp en Ambocht regeeren tot onſer eeren en ter beſter oerbaer, alſo dat onſe Bailju, die nu is of namaels weſen ſal, *uyt onſen goeden Wailgeboeren en Huysluden* voirnt alle jair op St. Catharynendach kyeſen en ſetten ſal ſeven goede eerſamige mannen, die drie jair achter een binnen onſen Ambochte woenſtat gehouden hebben, Scepenen te weſen in onſen Dorpe en Ambochte voirſz een jaer lang, die men alle jair verſetten ſal op ten Jairsdag voirſz en anders niet, ten wair of eenich van dien Scepenen ſtorve binnen jairs, ſo ſoud men eenen anderen goeden man in ſyn ſtede ſetten die dat jair voirt uyt Scepen weſen ſoude; *Ende ſoe wes onſe Scepenen voirſz die inder tyt weſen ſullen mit onſen dagelixſen Rechter keuren ſullen, dat ous Dorps en Ambochts oirbaer en onſer Heerlyckheyt niet tegens en draget, dat ſal gehouden weſen van ons en van eenen yegelyken*, Oic ſoe en ſal een yegelic Scepen of die Scepen geweeſt heeft, vrede mogen eyſchen, nemen en maken, *gelyken eenen Wailgeboeren man*, en tot wat tide die Graeflichede verſterft, ſoe ſullen onſe Nakomelingen van de goede luden uyt onſen Ambocht voirſz hem laten hulden en doen hem gelyk alſe anderen Landen en Steden doen ſullen, die binnen der Graeflicheyt van Hollant gelegen ſyn; In kenniſſe hierof, en om dat wy onſen goeden luden wter Hage en Hage Ambocht voirſz alle deſe voirgeroerde punten en voirt alle andere Handveſten en Brieven, die ſy van onſen Voirvaderen vercregen mogen hebben, die wy hier mede confirmeren, vaſte en geſtade houden en van eenen yegelic gehouden willen hebben voir ons en voir onſen Nacomelingen onverbroken, uytgenomen dat ſulke nieuwe punčten en gratien, als wy hem nu mits deſen brief buten den ouden Hantveſten gegeven hebben, voirtgang hebben en in vollen magt bliven ſullen tot eewigen dage, ſo hebben wy onſen principaal ſegel aen deſen brief doen hangen. Gegeven tot Scoenhoven den ſesden dach in Novembri in 't Jaer ons Heeren duyſent vier hondert en ſeven.

Geextraheert uit het Boek, *Privilegia* J. 1404, cas K. *fol.* 81. en geregiſtreert in het Francyne Regiſter ter kamere van Burgemeeſteren van den Hage, *fol.* 4. *en* 5.

XII.

COMMISSIE *van het Kapiteinſchap van den* Hage *op* Claes van Diepenburg.

PHILIPS &c. doen condt allen luden, want wy mit onſen Rade, Ridderſchip en goede Steden van Noirthollant overdragen ende geſlooten ſyn onſe palen ende ſlote van Hollandt te beſetten ende te doen bewa en tiegen onſe ende des Lants vyande en ballinge om onſe goede luyden te beſorgen ende te beſchermen van alle weder-ſtoet ende hinder dair onſe goede Steden en Landen voirſz. toe gelden en geven ſullen elck na ſynre groette ende vermogen, ſoo ſyn wy om alles beſten ende genoechs wille overcomen, dat onſe goede luyden ende gemeene Buere van der *Haghe* ende *Hage-Ambocht* onſe *Hoff* ende *Dorp van der Haghe* bewaren, beſorghen ende wachten zullen by goetdencken ende Ordinantie ons geminden *Clais van Dyepenburgh*, die wy onſe Capiteynſcip aldair bevolen hebben ende bevelen ſullen mit deſen brieve, ſoo dat onſe goede luyden van der *Haghe* ende *Hage-Ambocht* voirſz. by onſen voirn. Capiteyn dagelix bereyt weſen ſullen, en ſunderlinge onſe *Hoff* aldair des nachts bewaren en waken op hoir ſelfs coſt mit vyftigh gewapender mannen, ten wair of onſe Capiteyn nootlic dochte meer luyden aldair te hebben na gelegentheyt ende na tydinghe die hem comen mochten; Ontbieden dairom ende bevelen onſen geminden Bailju, Scout ende Schepenen van der *Hage*, dat ſy mit *Clais* onſen Capiteyn voirnt. na alre beſcheydenheyt en redene die vyftigh gewapende voirſz van tide te tide als dat gebueren ſal, gebieden te comen ende te weſen by onſen Capiteyn voirnt. op onſen *Hove*, om dat te helpen houden, en ſonderlinge by nachte te waken, ende te behoeden als dat nutſte ſyn ſal, en des niet en laten in eenigerwys, want wy hun andere dyenſten die onſen Steden ende Landen ons doen ſullen dair mede verdragen, Ende om dat wy willen dat onſe gemeene buere van der *Hage* onſen voirſchreve Capiteyn gehorich, byſtandigh ende onderdanigh ſyn in der be aringe van onſen *Hove* ende *Dorpe* voirſz, ſoo hebben wy den ſelven onſen Capiteyn gemachtight ende bevolen, wair yemant onwilligh ſinen tyt van der wachte op onſen *Hove* te bewaren, ende ſelve aldair te comen, dat hy dan eenen anderen wittaghtigen man, op des onwilligen coſt, dair voir nemen ſal mogen bi hem te bliven ende te weſen alſoo lange ende gelyc die onwillige gedaen ſouden hebben, ende bevelen onſen Bailju aldair dat hy tot vermaninghe ons Capiteyns voirnt. dien onwilligen dat ofnemen van onſer wegen van ſinen gereetſten goede ſonder meer geboits van ons dair of te verbeyden, duerende tot onſen wederſeggen; In oirconde &c. Datum tot Delff op ten ſeſtienden dagh in Decembri anno MCCCC. vyff en twintigh. 1425.

Geextraheert uit het Regiſter, geintituleert *Commiſſiones Officiorum Hollandiæ, Zeelandiæ et Friſiæ* 1425-1427. gequot: Q. beruſtende ter Leenkamer van Holland *fol.* 32. *verſo.*

XIII.

Aangaande de proceduuren tegens de Hagenaars, *terwyl die met Vrouw* Jacoba *ten oorlog uitwaren.*

1428. PHILIPS Hertoghe van Bourgundien &c. laeten weeten U onſen Scout en Gerechte van der Hage, hoe onſen getrouwen Raide by ons geſtelt ten ſaicken aenroerende die Landen van Hollant, van Zeelant, en van Vrieſlant, getoont en te kennen gegeven is, dat dagelycx vaſte veel geſcheels en tweedrachts valt en geſchiet binnen uwen bedryve, om die rechtsvoorderinge wille, voirtyts gedaen op der geenre goeden, die mit onſer liever Suſter van Holland uytgeweeſt en nu mitter zoene weder in den Lande gecomen ſyn, daer gy, als wy verſtaen, veel moeyeniſſe en onlede van hebt, om eenen yegelycken dair af ten beſten te onderwyſen; Ende want wy gaerne hadden en ſaegen, dat hier in en in alle ſaeken die beſte reden voortgekeert worde, op dat hem nyemant mogelyk te beclagen hadde; SOO IS 'T, dat wy aenſiende, dat die geene die uytgeweeſt zyn, als hoer goet met regt toegeſproken worde, niet tegenwoirdig en waren, willen en is onſe meeninge, dat die voirſz. regtsvorderinge of en te nyete weſen ſullen, alſoo dat een yegelyck die op hun eenig gebreck hebben mag, op een nye regt ſpreken ſal; En ſullike brieven als op hem verworven en gepagt ſyn, brengen en overleveren U onſen Scout tuſſen dit en dinxdaege naiſtcomende over vierthien dagen, in ſulcker voegen, is 't dat die brieven den geenen die die voirtyts aengepagt zyn op ter geenre goeden voerſz toegewyſt worden, ſoo ſal men him dan die in heure magten wedergeven; mair wair 't dat him die afgewyſt worden, ſoo ſal men die caſſeren ende te nyete maken; behoudelic dat men ſulke brieven als yemande uyt Scepenen brieven of anderen aengepagt zyn, loſſene en vryen ſal mogen mitten hooftgelde van de jaerlixe renten, en mitten oncoſten van de uytgeleyde gelde daerop gegaen; Te weten op ter geenre goede die uytgeweeſt zyn, tuſſen dit en St. Andries dage naiſtcomende. Ontbieden hierom en bevelen eenen ygelicken, die dit aengaen mag, dat ſy hier mede te vreden ſyn, ſonder dair jegens te vervolgen, te ſeggen of te doen in eeniger wys; Ende waer yemant die hier en boven yet anders daerin trecken en him na der manieren en Ordonnan ien voerſz niet genuegen laeten en wouden, dat wouden wy aen dien houden en verhaelen als aen den geenen, die ons gebots overhoorich geworden was, ſonder verdrach; Want ons dit aldus genuygt gedaen te weſen. In oirconde &c. Gegeven ſwoensdachs ſesden dagh in October. anno MCCCC. XXVIIJ.

Geextraheert uit het eerſte Memoriaalb. van Roſe gequot A. J. *lo. fol.* 5.

XIV.

ACCOORD *tuſſchen de Stad* Leiden *en den* Hage, *over het overleveren van malkanders gevangene Banditen.*

ALSOE die Bailiu van der Hage eenen poirter van Leyden benoemt *Yde Fluerkyn*, die wt *Leyden* en wten *Hage* en *Hage-Ambocht* gebannen is, gevangen heeft, den welken hy ten verſoucke ende bede van der voirſz Stede, op dat ſy dair over mogen rechten als over hoeren Balling, overgegeven en gediliuereert heeft, om te meer en beter ontſich te maken, onder den genen die hoir Ballingen waeren, SOE hebben die voirſz Stede van Leyden weder overgegeven ende geconſenteert voir myn Heer van Santes ende anders den Rade geſtelt ten ſaeken van Hollant, Wair 't ſake dat tot anderen tyden een hem verwillekoert hadde wten Hage ende Hage-ambocht ende wt Leyden, ende wt den Lande te weſen en te blyven op ſyn lyf om misdade wille die hy aldair bedreven mochte hebben en in der Stede van *Leyden* gevangen worde, dat ſy dan dien perſoen hem diergelyc weder overleveren ſoude, indien dat ſy em rechten wouden, Mer en wouden ſy em niet rechten, ſo ſouden ſy em der Stede voirſz weder leveren. Dit geſciede op ten XXV. dach in Junio anno MCCCC. XXXVJ. 1436.

Geextraheert uit het tweede Memoriaelb. van Roſe, begonnen in Januarii 1434. gequoteert A. 2. *fol.* 108 *verſo.*

XV.

Verklaringe wegens verſchillen over het Roep- en Bode-ampt van den Hage, *en verblyf derzelve aan den Hove.*

Op den XVIJ. dach in Decembri Ao. XXXIV. is gecomen in den Hage in die Raetcamer *Dirk Gerytſz*, die Schoteldrayer en heeft getuycht by ſynen eede, dat *Jan Bruyn*, *Arent Cocks zoon*, voortyds dat Bode-ambocht en dat Roep-ambocht van den Hage 't ſamen plach te bedienen van *Dammas Aernts* zoons wegen, ende daerna bediende *Jacob van Lande* ook dat ſelve Bode-ambocht en Roep-ambocht, in den zelven ſchyn van *Dammas Aernts zoons* wegen, die welke *Jacob van Lande* in ſynen dienſte immer een vechtelyk hadde tegen *Willem Deym*, om des Roup-ambochts wille, alſoo *Willem Deym* ſeyde, dattet den buyren van den Hage toebehoorde en den Bodeambocht niet; Ende doe baden *Hugo Nagel*, en *Jan Schoute* Hertoghe *Aelbrecht*, om dat Roup-ambocht ende de Hertoge gaf hem haer leven lanck ende ſy aenvaerdent en deden dat bewaeren van *Dirck Gerytſz* voorſz en dat duyrde ontrent een jaer, tot dat Hertoghe *Aelbrecht* ſtarff, ende terwylen dat *Huge* en *Jan* om dat voorſz Roup-ambocht baden, en ſy dat deden bedienen, ſoo was *Wouter Dammas*, die dat Bodeambocht toebehoerde, ende die 1434.

die 't Roup-ambocht mede daermede plach te gebruyken, wten Lande, ende den Hertoghe *Aelbrecht* geſtorven was, quam die voorſz *Wouter* weder in den Lande, en beclaechde hem voor Hertoghe *Willem*, dat hem ſyn Roup-ambocht onbruyck gemaect was boven ſynen brieven, ende doe wordet hem weder toegewyſt mit den Bodambocht te gebruyken, en ſint dier tyt heeftet altoes mit den Bodambocht gebruykt geweeſt, ſoe dat die ghene die 't Bodambocht in den Hage bediende, die bediende mede dat Roup-ambocht gelyk *Dirk* voorn. ſint dier tyt gedaen heeft.

Alſulke geſchille als *Heynrick van Driel* en *Geryt Barthout Roeloffsz* onderlinge hebben om dat Roup-ambocht van den Hage, dat ſyn ſy van beyden zyden gebleven aen Mynen Heere van Santes, en den Rade myns genadichs Heeren van Bourgoingnen om daerinne te doen dat by hem geordineert en gewyſt zal worden.

Geextraht. uit het Memor. van Roſe gequot. A. 1. *fol.* 205. *verſo.*

XVI.

Sententie over het voorſz geſchil tuſſchen Heindrick van Driel, *'sGraafs Secretaris en* Geryt Barthout Roeloſz, *roerende het verkoopen en verhuuren der Thienden, Landen, Renten, Imboelen, Huysraet en diergelyke, toebehoorende het Roepambocht van den* Hage.

1434. PHILIPS &c. doen condt allen luden, alſoo geſchille geweeſt is tuſſen *Heynrick van Dryel*, onſen getrouwen Secretaris, en *Geryt Bertout Roelofffz*, om dat Roupambocht van den Haghe, als van huyſingen, erven, thienden, landen, renten, imboel, huysraet en diergelyke te veylen en te coope ofte te huyre te bieden, dat onſe lieve Oude-vader Hertoge *Aelbrecht van Beyeren*, zalr. ged. voirtyds ſynen dienaer *Jan Schouten* gegeven hadde, ſyn leven lanck duyrende, die dat den voornoemden *Geryt Bertout* overgegeven heeft, daer *Henrik van Dryel* onſe Secretaris op verantwoort heeft, dat dat voorſz Roupambocht hem toebehoorde mit den Bodambocht van den Hage, alſoo dat altoos van oudts gewoonlyk heeft geweeſt, dattet een dienſt plechte te ſyn, ſoo hebben *Heynrick* onſe Secretaris en *Gerrit* voornoempt beyde onſen Rade, die wy onſen Lande van Hollant bevolen hebben te regieren, haere brieve gethoont, die ſy hebben van den voorſz dienſte en mit genoege aan hun gekeert, daerin te doen dat ſy ſeggen en wyſen ſouden; Op welke geſchille onſe voorſz Rade hun hebben doen informeren, om te weeten hoe dat voorſz Roupambocht voortydts bedient heeft geweeſt, en hebben daerop gewyſt, dat die brieve, die *Gerryt Bertout* voornoempt heeft van *Jan Schoutens*, als van den Roupambocht van den Hage voorſz, die onſe lieve oude vader Hertoge *Aelbrecht* zalr. gedn. bezegelt heeft, dat die doot en te niete weſen ſullen, ende hebben die daerom gecaſſeert en ingeſneden, en dat *Heynrik van Dryel* onſe Secretaris voornt, op ſulke brieve als hy heeft

heeft van den Bode-ambocht van den Hage, hebben en gebruycken zal, of doen bedienen syn leven lanck dat Roupambocht van den Hage voorsz, Ende hier voor zal *Heynrik* voornt. geven en vernoegen *Gerrit Bertout* voornt. XV. Bourgon: schilden, tusschen dit ende onser Vrouwendach te Lichtmisse naestcomende of payement haerer waerde. In oirconde &c. Datum den x. dach in Januario Ao. XIIIJc. XXXIIIJ. *Stilo Curiæ.*

Geextraheert uit het tweede Memoriaelb. van Rose getekent A 2. *fol.* 1. *verso.*

XVII.

APPOINTEMENT, *waar by de Raed verklaert, dat de delicten, die in den* Hage *geschieden buiten 's Graven-hof, staan ter correctie van 't Gerecht van den* Hage.

ALSOO *Phillips* en *Gillis van der Vondele*, gebroederen ge- 1443.
claecht hebben voir den Heer van *Lalaing*, Gouverneur en anders die Raide myns genadichs Heeren, gestelt ten saken synre Landen van Hollant, Zeelant en Vriesland, dat in een vechtelic, dat *geschiet is in den Hage*, tusschen *Jan van der Vondele*, hoeren broeder an die een zyde en *Eggebert Pieter Jngelssoen Bailluws in den Hage* knecht an d'ander, die selve *Jan* hoir broeder doot gebleven is, ende dair die selve Bailliu mede an vairde en an velde geweest soude hebben, meynende dairom dat hem van hoiren dooden broeder recht gedaen weesen soude voir den voirsz Gouverneur en Raide van myns gen: Heeren wege; of ten minsten souden sy te landrechte betogen worden, so soude men mogelic den voirsz Bailliu suspenderen van synre officien, alsoo hy, als sy seyden, partye waere in deser saeke, gelyk die voirsz beclachte claerlic wtwyst. Soo hebben die voirsz Gouverneur en Raide in groeten getale dairom vergadert, hier op raid en advys gehadt mit malcanderen, *en dair op myns genadichs Heeren en des Lands recht overgedocht*, gewyst en geseyt, voir den besten regt: Nadien dat 't voirsz *vechtelic op der straet en niet in myns genadichs Heeren Hof geschiet is*, noch oick niet en roerde eenigen dienst, die mynen genadige Heer of synen Dienres antreffen mogen, mair slechts geschiet is van lichten en swaren woirden, die sy mit malcanderen gehad hebben, *dat die voirsz Philips en Gillis gebroederen 't recht van hoeren dooden broeder vervolgen sullen na den Landrecht als men van outs van sulken saken costumelic is te doen, want't voirsz. recht een yegelic scerp genoeg is*: Ende sullen dair in mogen beleggen alle die geene, die sy sullen willen na den rechte van den Lande: Mair is 't sake, dat sy den selven Bailliu dair in niet en beleggen, soo sal myn gen: Heere of syn Procureur van synre wegen den selven Bailliu mogen aenspreken ofte doen aenspreken van deser saike als him gelieven sal. Ende gemerkt, dat die voirsz gebroederen den voirn Bailliu dairin partye houden, of beleggen willen, soe sal die voirsz Gouverneur eenen anderen Bailliu, niet suspect aen beyden syden, committeren en ordineren van myns gen. Heeren we-

gen, die deſe ſake hantieren en berechten ſal, als van rechts wegen behooren ſal: Ende is 't dan dat ſake, dat ſy denſelven Bailliu dair in beleggen, ende hy quyt gewyſt worde, hy en ſal dan geen laſt of aenſprake meer dair of lyden van myn voirn gen. Heeren, van partye, noch van niemend anders. Hier waren by en aen die voirnoemde Gouverneur, en Heeren *Geryt van Zyl*, als gecommitteert tot den ſaken van den voirſz Lande, en andere van den Raide, als die Heer van *Waſſenair*, die Heer *van Yſſelſteyn*, Heer *Jan van Waſſenaer*, Heeren *Geryt van Poelgeeſt*, Heer *Aernt van Ghent*, *Willem van Nailtwyk*, *Jan* en *Florys van der Bouchorſt*, *Geryt* Heeren *Gerytszoon van Egmonde*, *Florys van Kyfhoek*, *Jan van der Mye*, *Berthelmeus Pertant* Rentmeeſter van Noorthollant, en andere. Actum op den XIIIJ.ſten dach in Februario M. CCCC. XLIJ. *ſecundum curſum Curiæ Hollandiæ.*

Geextraheert uit het Memoriaelb. van den Hove, begonnen ult. Decemb. 1441. en geeindigt 19. April 1445. gequoteert D. I. ook genoemt het zevende Memor. van Roſe. *fol.* 92. *verſo.*

XVIII.

De Wyn-tappers in den Hage *zullen eenen ieder zyne maate vol verkoopen en leveren, mits daar voor genietende gereed geld of panden, enz.*

1445. PHILIPS &c. onſen Bailliu, Schout en Schepenen van den Haghe, ſaluyt; onſen getrouwen Preſident en Rade van Hollant is tot kenniſſe gecoemen, dat de geene die dagelicx gewoone ſyn wyn te tappen in den Hage, den geenen die hun den wyn afhaelen of drincken, heur volle maet niet en geven, alzoe ſy onſen gemeynen onderſaeten dairby ontferren van den hoeren, 't welk ymmer nyet en behoert, ende want ons mogelyk dairin gebuert te voirzien, SOE IS 'T, dat wy by onſen Rade geordineert en overdragen hebben, dat de voirſz Wyn-Tappers van den Hage voirtaen eenen yegelycken ſyn volle maete van wyn verkoopen en leveren ſullen, zonder anders yet dairin te trecken; des ſal men den Tapper voir ſyn wyne geven en leveren gereet gelt, of gouden of ſilvere panden dairvoir in handen ſetten, welke panden alſoe voir den wyn in handen geſet, men loſſen ſal binnen achte dagen, na dat de wyn gehaelt ſal ſyn, of ſy zullen verſtaen weſen, en blyven in handen des Tappers, zonder eenige rechtsvorderinge dairof te doen; waerom die Tapper te bet gehouden zal ſyn de volle maete te geven, als voirſz is. Ende wairt dat hierenboven die Tapper gebreckelyk viele, en die volle maete nyet en gave, ſoe ſal dan die geene die gebreck dairan hadde, gaen mit ſynen kanne of kannen voir onſen Bailliu voirſz of ſynen Stedehoudere, om him die te laeten ſien, op dat hy weeten moge, wie de volle maete nyet gegeven hadde, en wie des nyet en dede, die ſal verbueren tegens ons die boete hierna geroert; Voirt is by onſen Rade overdragen, dat nyemant van de

de Tapperen voirſz geen geſelſcip noch voirwairden maeken ſullen mit yemande van buyten heymelyk oſte openbaer, haeren wyn te tappen oſte die weder te leveren mit bedekter voirwairden ter plaetſe ende ſtede dair zy die gekoft hebben, Want et onſe Tollen ende oick den rechten en *Keuren ons Dorps van den Hage* jegens draeget, ende ſoe wie dairin of in eenighe der punten voirſz gebreckelyk viele, dat ſoude ſtaen en weſen op die boete van drie ponden jegens ons te verbueren, ſoe dicke dat geſchiede, en dairenboven een jaer lanck ſyn wyn-neeringe. Ende op dat een yegelyk hierof gewaernt ſy, en wy willen dat deſe Ordonnantie ende Overdrachte onderhouden worde van eenen yegelyken, SOE IS 'T, dat wy U ontbieden en bevelen, dat gy deſen onſen brieve openbaerlyken doet kundigen in der kerken, ende die overhoerige die boete ofneempt, ende hoir neeringe voirſz verbiet in der maete voirſz, ſonder yemant dairin te verſchoenen, en wair 't dat gy des niet en dedet, dat wouden wy aen U houden en verhaelen als aen den geenen die ons gebots overhoerigh geworden waeren, ſonder verdrach. In oirconde &c. Gegeven op ten feſten dach in Novembri anno XIIIJc. XLV.

XIX.

Hendrik van Rode, *zig zelven op de Voorpoorte vanden Hove den hals afgeſneden hebbende met een potſcherf, werd het lyk, by gratie, aan de Vrienden toegeſtaan, in plaats van naar oude gewoonte van den Lande, op een horde geſleept en met de voeten opwaarts aan de galge gehangen te worden.*

UP ten VIIJſten. dach in Meye Ao. XIIIJc. XXXVJ. is gecomen voor den Heere *van Santes* ende de anderen van den Rade geſtelt ter ſaeke van Hollant, *die Bailliu van der Hage Benyaert Sey Janſz*, den zelven te kennen gevende, hoe dat hy onlancx geleden gevangen hadde eenen genoemt *Henrick van Rode*, die om him te verweeren van ſynen huyſe, van eenige des voirſz. Bailjuws knechten ſmarte van quetſinge ontfaen hadde, en dairenboven doe hy bycans van dier quetſinge geneſen was, als hy meinde dat die Meyſters dat kennen ſoude, him ſelven die keele afgeſteken hadde met eenen potſcerve, dair mitter verſcher daet over geſent waren van 's Raids wegen *Florys van Kyfhoeck*, Meeſter *Henric Wten Hove*, en *Jan van der Mye*, dair *Heinric* nae leeſde ontrent den tyt van elf dagen, *binnen welken tyt hy voir die Wailgeboeren Mannen*, als *Geryt Henricxz*, *Gillis Wolfairtſz*, en *Jan Potter*, *ongevangen en ongeſpannen, dair hy hemel en aerde ſien mochte, als dat na den rechte behoirde, lyede en bekende zekere articulen in eene cedule*, die die voirſz. Heere *van Santes* mit den anderen Raide voirſz. dairof overgelevert zyn; *op welke beclagen him op ten vijen. dach van Mairte in tegenwoirdicheyt van Wailgeboeren Mannen, als Gheryt Ever Pey-* 1436.

ſter en *Willem Engelbrechtſz dach van rechte beſceyden was op Maenendach dair an*, te weeten op ten xj. dach in die voirſz. maent, goets tyts voir middage; Ende dat hy huden des nachts ontrent elf uren geſtorven wair van der ſmarte, dairom die voirn. Bailju begeerde om him voir den zelven Raide ende tegens eenen yegelyken te quyten, dat ſy voir him ontbieden wouden die voirſz Meiſter *Heinric Wten Hove*, *Florys van Kyfhoek* en *Jan van der Mye*, die twee Meyſters ende die voirſz *ſes Wailgeboeren Mannen*, en dairtoe *Arent Noyde* Stokwaerder van der Vangenille van den Hove, die an der oirſpronck quam, doe Henrick him ſelven die keele afgeſteken hadde. Tot welken begeerte van den voirſz Bailju, die die voirſz Rade ſoe redelicke dochte, dat zyſe van rechts wegen niet ſchuldich en waren te weygeren, zy him gehenget hebben, en hebben voir hun ontboden die voerſz perſoenen; in den eerſten *Florys van Kyfhoek*, Meiſter *Henric Wten Hove* en *Jan van der Mye*, en *Arent Noyde* voirſz; van dewelke en oic van meer anderen die dat mitter verſcher daet aenſagen, die clairlicke verſtaen ende ondervonden hebben, dat *Heinric* voirſz him ſelven die keele ofgeſteken hadde mit eenen potſcerve, die *Aernt Noyde* tuychde dat hy him hadde zien wegwerpen, en dat meer is, hy lyede ſelve voir de voirſz perſoonen, dat hy 't him zelve gedaen hadde.

Item die voirſz Meyſters by name Meyſter *Mattheus* ende Meyſter *Pieter van Noirtich* tuychden by hoeren eede, die him dairom voir de voirſz Rade geſtaeſt was, dat ſy anders niet en wiſten, dan dat hy van ſyns zelfs ſmarte geſtorven was, want d'andere al ſchier geneſen was op ten tyt doe hy ſe him dede; Die voirſz *Geryt Heinricxz*, *Gillis Wolfairtſz* en *Jan Potter* tuychden, dat hy belyet hadde in der manieren voirſz die puncten begrepen in der voirſz cedel, die ſy de Raide overleverden, ende noch an hun behouden hebben; Ende die voirſz *Geryt Ever Peyſter* en *Willem Engebrechtſz tuychden, dat Dammes die Bode van des Bailjuws wegen him een dach van rechte beſcheyden hadde* op ten dach boven geroert; Welke tuych aldus gehoirt, die voirſz Raden bevalen den Bailliu dairop, *dat hy hem voirt beſpreken ſoude mitten Mannen van den Lande die hem 't recht alre beſt verſtaen*, ende wes zy him dairinne raden, dat hy dat dede en met meer, dat hy alzoe gedaen heeft; *dair him die Mannen op raeden*, gemerkt dat hy mitter verſcher daet, als hy him die voirſz ſmarte dede, niet geſtorven en was, en him na tweewerf gebiecht hadde, dat hy him ter duyren wt ſoude doen ſleepen ter galgen toe, ende dairan doen hangen by den halſe, overſlaende een gat in de muyr te maeken, dair men ſculdich wair wt te ſleepen, mit twee honden daer men tuſſchen hangen ſoude, en dan mitten voeten op wairts te hangen, dat na den rechten en gewoente van den Lande alſoe behoeren ſoude.

Al dit noch niet wederſtaende, om bede wille van *Florys van Kyfhoek*, van ſyns broeders kinder wegen, dair *Heynricx* voirſz. een oom af was, en *Dirk Boudynſz* van *Henricx* ſuſters wegen, die mit hem woende, en oec ter eeren en liefde van andere goede Heeren en Mannen, die him aengingen van maechſcippen, ſoe heeft die voirſz Bailju van myns genadichs Heeren wegen, *by goetduncken van den Heere van Santes en anders die voirſz Raide*, die magen van gra-

gracie wegen, 't lyf gegeven, om dairmede te mogen doen hoeren vryen wille. Gedaen up ten dach en jaere voirſz by den Heere *van Santes*, Heeren *Geryt van Zyl*, *Willem de Baſtert van Schagen*, *Claes van Diepenburch*, Meyſter *Pieter Beoeſtenzweene*, *Boudyn van Zweten*, *Goidſcalc Oem* en *Jan van der Mye*.

Geextraheert uit het tweede Memoriaalb. van Roſe, gequot. A. 2. *lo. fol.* 200.

XX.

OCTROOI *aan den* Hage *om een Weeskamer te mogen ſtellen en Schepenen te kieſen.*

PHILIPS bi der gracien Goids Hertoge van Bourgoingnen, van Lothringen, van Brabant en van Limborch, Grave van Vlaende- 1451.
ren, van Artois, van Bourgoengnen, Palâtyn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant en van Namen, Marcgrave des Heiligen Rycx, Heere van Vrieſlant, van Salins, van Mechelen; Doen cond allen luden, hoe dat wy om gonſte en lieſde, die wy hebben en dragen tot onſen Dorpe van den *Hage*, en dat zy ons en onſen Voirvaderen zaliger gedachten altyts truwelicken gedient hebben, en hopen dat zy of God wille noch doen ſullen, zonderlinge mede dat zy hunluden goetwillich gemaeckt hebben mitten anderen onſen Steden ons onſe bede van thien jaeren, die nu tot Sinte Jansmiſſe midzomers ingaen ſal te conſenteren; En op dat onſe voirſz Dorpe te bet en eerlike geregiert weſen mach, den ſelven onſen Dorpe van den *Hage* in Hollant geconſenteert en macht gegeven hebben, conſenteren en machtigen mit deſen onſen brieve, dat voirtaen onſe Scout en Gerechte van der *Hage*, die nu zyn of namaels weſen mogen, zullen vervoichden en regieren of doen regieren by vier eerbaire en ryke Mannen alle Weeskinderen en anderen jongen buyrluyden vuter *Hage*, die niet tot hoeren jaeren gecommen en zullen wezen of jaerich en mondich zyn, en hun ſo qualiken en onnutteliken regieren en wech brengen hoir goet dat noid zy hunluden te vervoichden, die welke onſen voirſz Scout, Gerechte of die gheene by hunluden geſet weſende, den voirſz kinderen en hueren goeden te regieren, zullen goede rekeninge en bewys dair of doen voir hoeren naiſten vrienden en magen, gelyck men dat doet in eenigen onſen Steden van Hollant thien jairen lang gedurende, en dair en teynden nae onſen wederſeggen; Ende voirt meer hebben oec geconſenteert en gemachticht, conſenteren en machtigen mit deſen onſen brieve, dat onſen getruwen Stedehouder en Rade van Hollant eens kieſen ſullen twee en dertich notable perſoonen buyrluden in onſen voirſz Dorpe van den *Hage*, die den tyt van deſen tegenwoirdiger bede gedurende en dair en teyden nae onſen wederſeggen, alle jairen op ſinte Katreinen avont op Dorps-huys van der Hage vergaderen en daer bliven ſullen alſo verre als zy in den Hage, of op een mile ommegaens zyn, nootzaken vuytgeſeit, op die boete die dair gebreckich in waeren van drie ponden Hollants, d'een helft tot onſen proffyte en d'andere helft ten proffyte van on-

ſen voirſz Dorpe van den *Hage*, Ende die twee en dertich zullen dair kieſen, eer zy ſcheiden vuten huyſe by der meeſten ſtemmen vierthien perſoonen, dair vuyt onſe voirſz Stedehouder en Rade, die nu zyn of namaels weſen ſullen of onſen Bailliu aldair in der tyt weſende by hueren bevele kieſen ſullen zeven perſoonen nair hueren goetdunken en die eeden des anderen dages op ſinte Kathrinendach om Scepenen te weſen dat navolgende jair, Behoudelic dat die Scepenen zullen zyn gegoet tot hondert nobelen of dairenboven, en by alſo dat eenich van den zelven Scepenen ſtorven binnen 'sjaers, ſullen dan binnen achte dagen na der doot de voirn: twee en dertich perſoonen vergaderen en twee perſoonen als boven kieſen en dair of ſal onſen getruwen Stedehouder ende Rade voirn:, den voirn: onſen Bailliu by hueren bevelen kieſen en eeden Scepenen een in des ſelves doods ſtede, ende indien eenich van den twee en dertich perſoonen oic oflivich worde, zo zullen in de ſtede van des dooden die een en dertich of alſo vele als er dair bliven ſal, kieſen en ſtellen eenen anderen om 't getal altoes vol te houden, ende alſo voirt van jaire te jaire ingaende op ſinte Katherinen avont naiſtcommende en gedurende den ſelven tyt van tien jairen achter een volgende, ende dair en teynden na onſen wederſeggen, welke Scepenen aldus gekoren zullen mogen 't voirſz Scependom vry anvaerden en gebruycken zonder begryp van yemande, Behoudelicken die Privilegien van onſen voirſz Dorpe van den *Hage* in allen anderen punten in hoire machten en wairden te bliven zonder by deſe onſe gracie yet gequetſt te weſen. In oirconde deſen brieve hebben wy onſen zegel hier an doen hangen, Gegeven op ten XVIIJ en. dach in Mairte in 't jair ons Heeren duyſent vierhondert een ende vyftich nae den loip ons Hoofs van Hollant.

Op de plyke ſtont, By mynen Heere den Hertoge ter relacye des Heeren van *Lannoy* Stedehouder Generael, den Heere van *Ternant Jehan de Queelduc* en Meeſter *Francois van Gend*, Commiſſariſſen daer toe geordineert en den adviſe van den Rade van Hollant.

was getekent

N. OPYN.

Gecopieert na den originelen francynen brief.

XXI.

Verbod van panſieren, lange meſſen en andere verbodene wapenen, als mede van Livery te dragen in den Hage.

1458. PHILIPS &c. Onſen eerſten Deurwaerder &c. Alſoe wy ende onſe getruwe Stedehouder en Raide onſer Lande van Hollant, Zeelant ende Vrieſlant in onſen naeme om die onderſaeten derzelver onſer Lande binnen Steden en dair buyten, in ruſte en in vrede te houden ende te voeden, ende by ſulken voege te beletten ende te benemen veele vergaderingen, geſchillen ende vechtelicken,

ken, die welcke dicwyl gebeurt en geſchiet ſyn voir deſen tyt, ende byſonder nog wederomme van nieuws mit onſen openen brieven van Mandamente ende by onſen Deurwaerder openbaerlicken in de Prochie kerken van den Hage onder die Hoochmiſſe hadden doen verkundigen, gebieden en verbieden, dat niemant van onſen onderſaeten, wye of van wat ſtate hy wair, eenige panſiers, of lange meſſen of andere verbodene wapenen dragen en ſouden, het wair by dage of by nachte, ende dat die geene die dezelve tot hier toe gedragen hadden, die of leggen ſouden, ende dat op tie boete van thien onſen ponden en dair toe dat panſier, lange mes of ander ſulk verboden wapen tegens ons te verbueren, ſoe meenigwerf dat gebuerde, ende ſoe wye dairmede by nachte bevonden worde, dat dat weſen ſoude op dubbelde boete te verbeuren, welke boete wy ernſtelicken bevolen hebben onſen Bailju van den Hage den overtrederen en overhoorige onſer geboden of te nemen ſonder iemant des aen te ſien, ofte verdragen, oick wye hy wair; onſe Officieren en Dieneren dair inne vuytgeſondert weſende, elck in den ſynen en ſyn Officie excercerende ende bedienende elks na ſynen ſtaet als dat behoirt; Ende hadden voirder mit den ſelven onſen brieve en op gelyken peynen ende verbuerniſſen doen bevelen en gebieden allen onſen onderſaeten, luyden van ſtate en gewoenlyken zynde tabbaerden, heuyken of coevelen van lyvreyen te geven, als dat nyemand wye of van wat ſtate hy ſy, yemande eenige tabbaerden, huycken of koevelen van cledyng en livryen geven en ſoude voirder dat ſyn propre broodige familien en huysgeſinnen; ende hoewel dattet *lantmair en kerkmair is* dat ub een ſonnendach leſtleden onſe voirſz. geboden ende bevelen aldus openbairlicken is gedaen ende verkundigt geweeſt ſyn, ſoe dat nyemand binnen *onſe Dorpe en Heerlykheyt van den Hage* weſende of ſyn woenſtede houdende eenige onſcult bibrengende of allegeren en mach; Deſen niet tegenſtaende ſoe is waerachtich en openbair, als dat eenige perſoonen binnen den Hage als dat ſchynt mit rechte een wille en in verſmadeniſſe onſer gebode ende bevele overhorig geweeſt ſyn, en panciers en lange meſſen gedragen hebben, en nog dagelicx dragen; ende want onſe meyninge en wille niet en is aldusdanige rebelligheyt te gehengen, mair daerinne te voorſien in ſulker voegen, dat onſe gebode en bevele geacht en onderhouden worden; SOE ES 'T, dat wy U dair over ontbieden en bevelen mit ſonderlinge ernſte, als dat gy terſtond mit deſen onſen brieve in den Prochiekerke van den Hage voirn: en anders wair dat dient, openbairlicken verkundicht en gebiedt eenen yegelicken van onſen onderſaeten voirn. voirtaen geen panſiers, lange meſſen of andere verboden wapenen te dragen by dage ofte by nachte op tie peyne van gebannen te weſen den tyt van thien jaaren lang vuyt onſen Lande van Hollant, Zeelant en Vrieſlant, ſoe wye dairenboven die contrarie deden, ende dat up ſyn lyf; ende nochtans ſoe willen wy, dat onſe Bailju van den Hage die overhorige die voirſz boete ofneme ſonder yemant des te verdragen, ende dat nyemant eenige cledinge ofte livreye en drage nog en geve dan ſyn broodige huysgeſinne op ten peyne van thien onſer ponden ende die cleyderen te verbeuren, en van deſen onſen geboden en bevelen ſoe willen en bevelen

len wy alle Wairden en Wairdinnen, die herberge en gaſteryen houden in den Hage, als dat elc zyn gaſten hier van wairſchouwen ende onſe gebode beteykenen op tie peyne van grooteliks dair over gecorrigeert te weſen geduyrende, want anders dairinne by ons voirzien weſen ſal onſes voirſz Rade, certyfficerende &c. Ende dus te oirconde onſe Signet hier op gedruct op ten XIIIJ dach van Mairte Anno XIIIJc. LVIIJ. *ſecundum curſum Curiæ.*

Geextraheert uit het Memoriaelboek van Sententien van den Hove, gequoteert F. *fol.* 137 *verſo.* en 138.

XXII.

ORDONNANTIE *op de Wyntappers in den* Hage.

1462.

Die Raide myns genadichs Heeren 's Hertogen van Bourgongie en van Brabant, geordineert in ſynen Lande van Hollant, reſidentie houdende in den Hage, hebben geordineert en bevolen, en ordineren en bevelen van deſſelves myns genadichs Heeren wegen, als dat van nu voirtan alle Taverniers en Wyntappers in den Hage den Rynſchen wyntappen en vercoopen ſullen om ſes grooten den ſtoop en den wyn van Poytau om drie en eenen halven grooten den ſtoop en niet hooger op de boete van . . . . myns genadichs Heeren ponden, te verbeuren, ſoe wye tot eeniger tyt die contrarie dede en de voirſz wynen tot hoogeren pryſe verkogte en tapte; Ende indien dattet bevonden werde tot eeniger tyt, dat die Rynſche wynen ofte wynen van Poitau hoeren prys van ſes grooten en drie en eenen halven grooten niet wairdich en wairen, ſoe ſullen dan die ſelve wynen tot minderen en lageren pryſe geſet en bevolen worden te tappen. Ende voirt ordinerende en bevelende, als dat nyemant die Rynſche wynen en corrompere of en pleynge mit wynen van Poitau of anders, noch oick dat nyemant voirtan in ſynen huyſe ofte kelders tweerehande wynen als Rynſche wynen en wynen van Poitau en brenge, noch en tappe op tie boete van drie der voirſz ponden en der verbuerniſſe van ſynre neeringe een jair lanck geduyrende; welke Ordinantie voirſz die Raide myns genadichs Heeren bevolen hebben en bevelen den Bailliu van den Hage te vercundigen en te openbaeren overal in den Hage en voirt ter executie te leggen als dat behoeren ende tot alre tyt des gebueren ſal. Actum den 16. November veertien hondert twee en zeſtig Preſentibus *Treſlongue*, *Eycke*, *Michiels*, *Wyngaerden*, *Mye*, *Lottinſz.*, *Zweeten*, *Ruychrock*, Raidſluden van Hollant, dair ic mede by was,

(was getekent)

J. BOSSAIRT.

Geextraheert uit het ſesde Memoriaelb van *J. Boſſaert*, *fol.* 294. *verſo.*

Aan-

Aanmerkinge.

Aanmerkelyk is 't, dat alhoewel de Wyntap is een ambagt en neeringe behoorende onder het Burgerlyk bewind en opzigt van de Magiſtraat van den Hage, egter de Ordonnantien en Keuren daarop by de Raaden van den Hove Provinciaal niet alleen wierden gemaakt, maar ook zelfs de prys der Wynen, die binnen den Hage by de Tappers, Herbergiers en Wynkoopers wierden getapt, geſleten en verkogt, door dezelve Raaden wierd gezet, na dat ze de wynen geproeft en na bevindinge gewaardeert hadden. Hoe deze proevinge en zettinge geſchiedde, is uit de volgende Regiſtratie (te vinden in 't zeſde Memoriaalb. van J. Boſſairt *fol.* 55.) te zien.

„ Den Hove van Hollant is kenlicken, hoe dat in den haerden vorſte gele-
„ den, *Pieter Potter* een deel wynen van Dordrecht in den Hage gebracht hadde;
„ Ende is gebuert, dat deſe zelver *Pieter*, om te volcommen en nae te volgen
„ die Ordonnancie van den Hove, zynen voirſz wyn te doen proeuven en ſaeyen
„ gegeven heeft eenige van de Heeren vanden Hove, toten ſelven ſeggende, dat
„ hy boven te Hove in die Raidcamer geweeſt hadde, meynende die gemeene Hee-
„ ren van den Rade aldair te vinden ende zynen wyn te doen ſaeyen, maer dat die
„ zelve niet vergadert en waren, en alzoe die zelve Pieter begerende en vra-
„ gende was die Heeren van den Rade, die zynen voirſz wyn geproeft en ge-
„ ſaeyt hadden, als Heer *Lodewyc van Treſlongen*, *Dirc van Zweeten* en *Jan*
„ *Ruychrock*, hoe hy zynen voirſz wyn tappen en vercoopen ſoude; dairop de
„ voirſz Heeren toten zelven *Pieter* zeyden, hoe dat zy in cleynen getale wa-
„ ren, mair geven him oirloff en conſent ſynen voirſz wyn te ontſteken en te
„ tappen op ſulken prys en gelde, als hy des anderen dages dairaen by den ge-
„ meenen Heeren van den Rade gezet en getauxeert weſen ſoude; Om 't
„ welke alſoe te geſchien, zy den voirſz *Pieter* bevalen zynen wyn des voirſz
„ anderen dages dairan te doen ſaeyen en proeven den voirſz gemeenen Hee-
„ ren in die voirſz. Raidcamer, ende dat warachtich is, dat de voirſ. *Pieter*
„ des zelven anderen dages gecommen is en zynen voirſz wyn den Heeren te
„ proeuven en te ſaeyen gegeven heeft, die welke den zelven wyn geſaeyt en
„ den eedt van *Pieter Potter* genomen hebben, wat him die aem gecoſt hadde, ge-
„ zet en den voirſz *Pieter* bevolen hebben te tappen voir vyf en eenen halven
„ grooten Vlaamſch en hooger niet, op tie verbuerniſſen der peynen dairop
„ gezet; Behoudelicken altyt dat navolgende der Ordinancien van den voirſz
„ Hove, indien de voirſz *Pieter Potter* zynen voirſz wyn tot ſulken pryſe niet
„ en hadde willen tappen, dat hy den ſelven wyn in groots vuyt den Hage
„ hadde mogen vercoopen den geenen dien him gelieft hadde. Actum xj.
„ dach in Aprili anno XIIIJc. LVIIJ. Preſentibus *Treſlongen*, *Aſſendelft*, *Ey-*
„ *ke*, *Michiels*, *Mye*, *Zweeten* en *Ruychrok*.

„ Op ten XIXen. dach van Julio anno LVIIJ. (1458.) ſoe is bevolen by
„ den Hove van Hollant en wtgeroupen, dat niemant op tie boeten van thien
„ pont Hollantſch geen rootwyn verkoepen en moet dan by Ordinancie en den
„ pryſe geſtelt te weſen van den ſelven Hove. Preſentibus *Treſlonge*, *Aſſen-*
„ *delft*, *Cats*. *Michiels*, *Ruychrok* en *Zwieten*.

„ Daerop is geordineert *Dirc Jan Broerſz*, *Steyn Valke*, enz. hoer wyn te ver-
„ coopen voer vier grooten de ſtoop. Actum xxj en. dach in Julio anno
„ XIIIJc. LVIIJ.

In den jaare veertien honderd zeven en veertig gold een ſtoop wyn vier grooten. Dog deze prys wierd by zommige nog te hoog geagt, waardoor groot ongenoege ontſtond, zulks dat twee perſoonen gingen ten huiſen van twee Wynkoopers, woonende alhier op de *Plaats*, om dezelve te ſlaan, ter oorzaake dat zy hunnen wyn hadden doen uitroepen en verkoopen voor vier grooten de ſtoop. Hierover wierden ze niet door den Bailliu van den Hage, maar door den Procureur Generaal geactioneert en aangeklaagt, dog op hunne overgifte

by het Hof *in ſubmiſſie* ontfangen: Wy zullen de woorden van de acte hier byvoegen.

„ Op den xxvij en. dach van Decembri anno XIIIJc. XLVIJ. ſoe ge-
„ loefde ende zekerde aen handen myns Heeren des Preſidents en den Rade,
„ *Robbe* de Maetſelaer rechts te plegen ende al te dulden en te dogen, dat him
„ by den Preſident en Rade overgewyſt ſal worden him gehoort, roerende der
„ beclachten die him de Procureur-Generael ons genadichs Heeren aanzeggen-
„ de is van dat hy mit *Adriaen Kerſtanſz*, en andere onlancx geleden geweeſt is
„ in die huyſen van *Jan van Beveren* en van *Jan Gerytſz*, aen die *Plaetſe*, om
„ die te ſlaen, *om dat zy hoeren wyn hadden doen vuytroepen en vercoopen voir vier groo-*
„ *ten den ſtoop*, &c. Ende dit heeft dezelve *Robbe* geloeft te volcomen op tie
„ peyne van ſynen lyve en goede. Actum utſupra by den Preſident, *Yſſelſteyn*,
„ *Zyl*, *Cats*, *Wiſſekerke*, *Potter*. Geregiſtreert in het eerſte Memoriaalb. van
„ Jacob Boſſaert, gequoteert G. 1. *loco fol.* 40. *verſo.*

Dit en diergelyke voorvallen, dewelke dagelyks ter dier oorzaake alhier gebeurden, gaven gelegentheid, dat de Heeren Raaden van den Hove eenen vaſten prys ſtelden op de wynen na bevindinge van derzelver waarde, denwelken zy dan deden afkondigen. En op dat alles in 't vervolg ordentelyk zoude werden behandelt, maakten de voorſz Raaden de voorenſtaande Ordonnantie, waarvan zy de onderhoudinge en bekeuringe, mitsgaders de invorderinge der boeten tegens de overtreders daarby geſtelt, den Bailliu van den Hage aanbevolen.

Uit de geringheid der bovengemelde pryſen kan men ligtelyk afnemen, dat 'er te dier tyde nog geen impoſt op den wyn alhier is geweeſt. Want Hertog *Aelbrecht van Beyeren* had by zynen brieve van den derden Januarii dertien honderd zeven en negentig na den loope van den Hove (hiervooren te vinden No. VIII.) den Buuren van den Hage gegeven, dat zy hunne neeringe van den wyntap vry, gelyk zy dien altyd hadden gedaan, zouden doen, zonder daarop eenig geld of belaſtinge te zetten, dezelve te verpagten, verkoopen of iemand in 't byzonder aan te beveelen; *ten waare*, zegt hy, *dat wy onſer gemeenre ſteden, luden en onderzaaten hulpe behoefden, die men om den beſten orber wille op die Wyntap, Biertap of andere neeringe ſetten ſouden.* Welke clauſule of uitzonderinge aanleidinge gaf, dat de Regeerders van den Hage in den jaare 1483., wanneerze door verſcheide oorzaaken (breeder vermelt in 't Octrooi hierna gedrukt onder Num. XXVI.) zodanig waren uitgeput, bezwaart en verarmt, dat het hen onmogelyk was langer hun aandeel in 'sGraafs beeden, ſchoten en andere ongelden te konnen opbrengen, en wel wetende, *dat zy noch de gemeynte van den Hage geenrehande accys of ongelt ſetten en mogen op eenigerhande goide, victalie, ſpiſe of drank, ten ſi bi den Graef en ſynen Rade*, zig vervoegden aan Aartshertog *Maximiliaan van Ooſtenryk*, en van den zelven verzogten zekeren accys te mogen ſtellen op de Wynen en bieren, die in den Hage en Haag-Ambagt gedronken, getapt en geſleten worden. *Maximiliaan* zig in zeer zwaare oorlogen tegens Vrankryk ingewikkelt, en groot gebrek aan geld hebbende, zoo dat hy zyne Landen en ingezetenen met ſchattinge op ſchattinge bezwaarde, was niet traag in 't bewilligen van 't voorſz verzoek. Hy gaf mitsdien by brieve van den vierden Februarii veertien hondert vier en tagtig aan gemelde Regeerders daartoe een ampel en breed Octrooi (zie Num. XXVII.); Dog egter niet voor altoos, maar tot zyn wederzeggen. En dit is de eerſte belaſtinge die alhier op wyn en bier gelegt is geworden.

Van ouds hadden de Regeerders, *die niet te nemen noch en heffen mogten eenige accyſen of recht up den drank en andere leeftucht, die men in den Hage diſpenſeert*, zoo zy by hunne Requeſte, in den jaare veertienhonderd een en tagtig aan den meergemelden Vorſt en Vrouwe *Maria* overgelevert, ſpreeken, de gewoonte om de quote of 't aandeel, waarop den Hage in 'sGraaven beden en andere gemeene Lands laſten, die by de Staaten van den Landen den Graaven wierden ingewilligt, was aangeſlagen, van hunne burgeren en inwoonderen te vorderen by wege van Hooft-of Familie-geld, waartoe zy eenen omſlag deden, in welken een ieder na maate van zynen ſtaat of na dat hy gegoed was, wierde getaxeert. Maar, vermits

mits den Hage door de geduurige oorlogen, die eerſt Hertog *Carel van Bourgondie*, en daarna Eertshertog *Maximiliaan* voerde; door den duuren tyd als een gevolg van den oorlog; door den tweeſpalt of partyſchap der Hoekſchen en Cabeljauwſchen, waarin die van den Hage geen gering deel hadden; door het verloop van de Draperye, die alhier in eenen zoo bloeyenden ſtand was als in eenige andere Stad van Holland; en door andere diergelyke oorzaaken meer, te lang alhier op te haalen, nu tot zulken erbermelyken ſtaat was gebragt, zoo konde de Magiſtraat het voorgemelde middel niet langer in 't werk ſtellen: te min, *nadien de twee deelen van de inwoonderen vry en exempt waren in de voorſz. contributie en betalinge, en het ſurplus, het derde uytmakende, waren meeſtendeel en wel tot veertien hondert perſoonen, arme luyden, op de bede en aelmoeſſe levende, en daerby niet machtich in de voorſz omſlagen iets te konnen geven*; welk laatſt getal *in den jaare* 1484. *tot over de twee en twintig hondert perſoonen was aengegroeyt; Behalven dat 'er wel twee hondert waren die een ſchot pond, d'andere een half, de derde een quart, elks na advenant, die eenen groote in de werelt niet en hadden.* Zulks dat 'er niet boven *de tzeventig of tagtig gevonden wierden, die in den omſlag gelden en contribueren konden.* Men voege nog daarby de moeyelykheid, om niet alleen een evenmaatige begrootinge op ieder hoofd te vinden, maar ook om die te konnen heffen, gemerkt een ygelyk zig tragte van dien laſt te ontdoen, onder voorwendzel, datze of vry en exempt waren, of datze te hoog na maate hunner ſtaat of goederen aangeſlagen waren;

Aanmerkelyk is ten dezen opzigte zekere Ordonnantie, die wy geregiſtreert vinden in 't eerſte Memoriaalboek van Mr. Aarnoult Sandelin, Griffier van den Hove *fol.* 129. *verſo.* Waaruit te zien is, op wat wyze men alhier in vroege tyden het aandeel, 't geen den Hage gehouden was te draagen in de gemeene laſten van den oorlog, plagt te heffen en in te vorderen by wyze (gelyk we reets hiervooren hebben gezegt) van een Hooftgeld, 't welk weekelyks by de burgers en ingezetenen na ieders ſtaat en gelegentheid moeſt werden opgebragt. En om 't zelve des te beter te begrypen, hebben wy niet ondienſtig geoordeelt, deze Ordonnantie, zoo alſze by 't Hof, zonder welkers toeſtemminge en goedkeuringe geene belaſtinge by de Regeerders van den Hage ter dien tyde mogte werden ingevoert, is geapprobeert, woordelyk alhier by te voegen.

„ Op ten dach van huyden, ſoe is by den Hove van Hollant d'Ordonnan-
„ tie en 't concept gemaict by den Bailliu, Schout, Gerechte, Vroetſchap en
„ gemeen Buyren van den Hage, omme te vervallen en op te brengen de pen-
„ ningen van den jegenwoordigen laſten van den oerloge voor heurluyder por-
„ tie, in dato den xxviij. dach van dezen tegenwoordige maent gecreven en
„ onderteykent by de hant van heuren Clerk, hiernae van woorde te woorde
„ volgende:

„ ORDONNANTIE en Concept gemaict by den Bailliu, Schout, Ge-
„ rechte, Vroetſchap en gemeen Buyren van den Haige, om te vervallen en
„ op te brengen die penningen van de jegenwoirdige laſten van den oirloge voor
„ heurluyder portie.

„ In den eerſten, ſoe is'er geconcipieert en geconſenteert, dat men gade-
„ ren ſal een redelyk weekgelt, te weten, die meeſte op thien ſtuyvers en ſoe
„ voert, deſcenderende van ſtuyver tot ſtuyver, tot eenen oert ſtuyver toe,
„ elck na quantiteyt van ſyne goeden, en dat ter diſcretie van den Gerechte
„ en die ſes goede Mannen, die daer toe eendrachtelicken gecoſen ſullen wor-
„ den, geduerende tot wederſeggen van den gemeen Buyren en niet langer.

„ Item dat die voorſz. van den Gerechte, Vroetſchap en gemeen Buyren
„ van den Hage kieſen ſullen ſes goede Mannen, die 't voerſz Weekgelt ſetten
„ en den ontfang dairof hebben ſullen, mitsgaders oick van den Excys, die
„ binnen een jaer incomen ſal, ingaende den eerſten dach Julii leſtleden, wair-
„ of oick die Treſoriers kenniſſe dragen ſullen, om dairof rekeninge, bewys
„ en reliqua te doen na oude gewoente.

„ Item dat die voirſz ſes goede Mannen alſoe by henlieden gecoeſen, ge-

„ houden ſullen weſen dien laſt te aenvaerden ſonder eenige contradictie op te
„ peyne van hondert Philips gulden, te gaen tot prouffyte van den Hage.

„ Item dat de voirſz ſes perſoonen ſullen mogen ordineren 't Scotbouck van
„ den Hage mit Haechambocht aen achten oſte aen ſeſſen, meer of min, ſoe
„ henluyden dat goet duncken ſal, om 't Weekgelt te ontfangen; Ende ſullen
„ mogen ordonneren in elck quartier een, die 't Weekgelt elk in 't zyn inga-
„ deren ſal, 't welk die geene daer toe geordonneert weſende alſoe gehouden
„ wort te doen, zonder wederſeggen, op te peyne van twintich Philips gulden
„ ten behoef als vooren, en die penningen te leveren in handen van de voirſz
„ ſes perſoonen, en dit voer acht dagen alleen, en daerna een ander, die als
„ dan geordonneert ſal worden; des ſullen die voerſz ſes perſoenen ſelver die
„ eerſte reyſe 't voerſz Weekgelt ingaderen.

„ Item dat die voerſz ſes perſoenen geen Salarys of wedden ter cauſe voerſz
„ hebben en ſullen, dan alleen die gewoenlicke wedden, die men jairlycx ge-
„ vende es van den excyſe op te ſchryven.

„ Item dat die voerſz ſes perſoenen geen gelt uytgeven en ſullen dan alleen
„ tot behouf van den oirloge, op peyne van anderwerve te geven uyt heur
„ eygen goeden, ten waere dattet henluyden by Scout, Gerechte en gemeene
„ Buyren geordonneert worde.

„ Item wel verſtaende en behouden, datſe van dezelve penningen betalen
„ ſullen *Jan Splinter*, *Jacob Stalpert* en Mr. *Dirk Hoichſtraet*, van heure geleende
„ penningen, nae uytwyſen der belofte, die henluyden gedaen is, en voirts
„ alſulke vyfhondert ende ſeven en ſeventich Rynſche gulden, die gegaen
„ ſyn in betalinge van der bede, dairvoeren Schout en Gerechte heure eygene
„ obligatie gegeven hebben, alſoe verre als die penningen comende van den
„ quartier-jaere excys, dat *Jacob Smit* gehat heeft, 't ſelve niet ſtrekken en mo-
„ gen, behoudelicken indien dat dair yet over ware van dien penningen, dat
„ 't ſelve oick geemployeert ſal weſen, als boven.

„ Item dat die voirſz ſes perſoenen hebben ſullen volcomen macht vuyt te
„ geven tot profyte van den Hage totter ſomme toe van vyftich gulden die
„ welke dairof rekeninge gedaen, henluyden gepaſſeert ſal worden mitte pen-
„ ningen van den oirloge.

„ Item noch ſoe ſullen die voirſz ſes perſoenen gehouden weſen den ge-
„ meen Buyren te verthoenen, hoeveel dattet voirſz Weekgelt bedragen ſal.
„ Aldus ondergeſcreven. Aldus geaccordeert en geſloten op ten acht en twin-
„ tichſten dach van Julio anno vyftien hondert ſeventien.

„ In kenniſſe van my

„ Was getekent, P. VUYTWYCK.

„ Geapprobeert en approbeert 't zelve Hof mitsdeſen, om 't ſelve ter exe-
„ cutie geleyt te werden na ſyne vorme en inhoude, authoriſerende 't ſelve
„ Hof den voirſz Bailliu, Schout en Gerechte en de ſes perſoonen by den ſel-
„ ven Bailju, Schout, Gerechte, Vroetſchap en gemeen Buyren voirſz gecoe-
„ ren, 't ſelfde te executeren en den onwillige dair toe te bedwingen en conſtrin-
„ gen by alle behoirlyke wegen van doene. Gedaen tot *Delft* den negen en
„ twintichſten Julii XVc. XVIJ. Preſent Preſident, *Yſſelmonde*, *Duvenvoirde*,
„ *Loo*, *Jaſperſz* en *Sasbout*.

Alle deze voorverhaalde onheilen en moeyelykheden noodzaakten dan, gelyk reets gezegt is, de Magiſtraat van den Hage, dat zy in den gemelden jaare 1484. een bequaamer middel uitdagte, 't welk om de gelykmatigheid, vermits de armen zoo wel als de ryke, de vreemdelingen zoo wel als de inwoonderen, die laſten moeten ondergaan, ook in laatere tyden niet alleen hier in den Hage en in andere Steden en plaatzen van Holland, maar ook by den Souvrain als een gereet en *gemeen middel* in train is gebragt; dog egter met dat onderſcheid, dat die van den Hage (daarvan wy nu alleen ſpreeken,) ſchoon zy beweerden, tot het zetten en verhoogen van impoſt op ſpys en drank geregtigt te

te wezen uit kragte van het Privilegie van Hertog *Willem van Beyeren* van den zesden Novemb. 1407., by 't welke aan hen onder andere poincten zyn vergunt *alle nutschappen, profyten en renten, die comen, vervallen en verschynen zouden mogen van den Excyse*, telkens na het eindigen van de vergunde jaaren, en wel inzonderheid by het opkomen van nieuwe bezwaarnissen, weder Octroy of wel continuatie van dien moesten erlangen, 't geen zy, zoo ze te kennen gaven, alleen deden tot voorkominge van alle moeyelykheden en tegenstrevingen, die hen des wegen mogten ontmoeten. En dit wierd daarna des te noodzaakelyker, vermits Keizer *Karel* tot wegneminge van deze en diergelyke voorwenzelen en teffens tot weeringe van het misbruik by zommige Steden en Dorpen daaruit ontstaande, wel expressely by Placaate van den agtsten September vyftien honderd agtien (geregistreert in 't eerste Memoriaalb. van A. Sandelin *fol.* 339--341.) deede verbieden, „ dat geene Steden of Dorpen eenige excysen „ zouden mogen opstellen, hoogen ofte laagen op wyn, bier, coorn, turf, „ visch of andere waeren of coopmanschappen en goeden, hoedanig die zyn, *dan* „ *by Octroy of expresse consente van ons.* 't Welk dan de rede is, dat men onder de weinige Voorregtbrieven van den Hage zoo menigvuldige Octroyen van die natuure vind, van welke wy slegts de voornaamste en aanmerkelykste hebben opgegeven.

De laatste acte, die ons van dat zoort tot nog toe te vooren is gekomen, is van den 24. Maart 1574., waarby de Staaten van Holland aan die van Hage vergunnen consent en auctorisatie, om den impost op wyn en bier te mogen verhoogen. Wy zullen mitsdien de woorden van de gemelde acte alhier nog by schryven.

„ ALSO die Burgemeesteren en Regierders van den Hage den Staeten van „ Holland vertoont hebben de zeer groote lasten en ondragelyke kosten, die „ dezelve Vlecke en 't Lichaam van den Hage gedragen heeft gehadt, zoo „ van de Spaansche soldaeten, als onlangs van verscheide deurtogten en ver„ toeven van de garnisoenen van den Grave vander Mark, Gouverneur over „ Holland, die aldaer langen tyt gelegen hebben, dewelke uytten inkomsten „ van den Hage niet mogte vervallen ofte gevonden worden, byzonder mits „ 't afweezen van veele van de principaelste en treffelykste inwoonders aldaer: „ versoekende mitsdien geadmitteert te syn haer excys te mogen verhoogen en „ verswaeren; SOO IS'T, dat dezelve Staeten de voornoemde Burgemeesteren en Regierders van den Hage geaccordeert en geauthoriseert hebben, „ accordeeren en authoriseren mits desen, behoudens in alles en onvermindert „ d'auctoriteit en geregtigheyt van den Coninglyke Majesteit onsen genadigen „ Heere, by provisie te mogen heffen en lichten binnen den Hage, bo„ ven den ouden en gewoonlyken accys, van elk vat bier binnen den Lande „ van Holland gebrouwen, nog drie grooten, en van elk vat bier buyten 's „ Lands gebrouwen, nog drie stuyvers, mitsgaders van elke stoop wyns Rynsche „ en Spaansche een grootgen, en van Fransche wyn een oortgen, en 't selve „ by heuren Collecteur te mogen doen innen en collecteren, zoo wel over de „ Suppoosten van den Hove als ingezetenen van den Hage, niemandt uytge„ zondert, ter tyt en wylen anders geordonneert zy. Mits dat deselve van den „ Hage daer van gehouden worden te verantwoorden en te doene goede reke„ ninge, bewys en reliqua, daer en alzoo 't behooren sal. Gedaen tot Leyden „ den 26. Octob. 1572. En ter Ordonnantie van de Staeten, by my,

was getekent, P. BUYS.

„ ITEM omme te vervallen die groote lasten en onkosten, soo ordinaris „ als extraordinaris, die 't gemeene Land en 't Corpus van den Hage dagelycx „ nootelyk te dragen en van doene heeft, daar toe voor als nog geen bequa„ mer middel gevonden en es, om dezelve te vervallen ten minsten quetse, dan „ mits 't opstellen van zekere excysen en impoosten op ten wynen en bieren, „ die alhier in den Hage onder 't gemeen volk gedispenseert, getapt en gesle-

„ ten fulllen mogen werden, SOO IS 'T, dat die voorſz. Magiſtraat van den
„ Hage by conſent en believen van de Rade neffens zyne Excellentie geaccor-
„ deert en geconſenteert hebben, blykende by de acte daer van zynde in dato
„ den 13. Martii leſtleden, weſende ondertekent A. GENIETS. te mogen
„ collecteren zekere excyſen en impoſten op ten wynen en bieren, die men in
„ den Hage en Hage-ambocht ſlyten en diſpenſeren zal mogen; mits betalen-
„ de, te wetene van elken vat biers binnen 's Lands gebrouwen, ſes ſtuyvers
„ tot excyſe, halve en vierendeelen na advenant, en van buytenlandſche bie-
„ ren van elk vat . . . ſtuivers, en tot impoſt tot behoeve van 't gemeene
„ Lands zaeken agt ſtuivers van 't vat, van de halve en vierendeelen mede na ad-
„ venant. Voorts van excys van elke ame Rynſche wyn, Malveſyen, Baſtaer-
„ den, Romenyen, Aſoyen en diergelyke heete wynen, vier Rynſche guldens,
„ en van de aeme van de Pitouwen, Pillietten en andere kleine Franſche wy-
„ nen twee Rynſche gulden by de aeme, en daer beneden alles daerna gere-
„ kent. Actum den 24. dach in Maerte 1574. *Stilo Curiæ Hollandiæ.*

Nu keeren wy weder tot ons voorig verhaal, daar wy eenigzints van waren afgeweeken. Onder het klein getal der inwoonderen, waaruit den Hage op dien tyd beſtond, waren, gelyk wy reets hier boven hebben aangemerkt, veele perſoonen, die van alle laſten, 't zy van beden, ſchoten en andere ongelden vry en ontheven waren; Maer vermits die niet zeker, nog by eenige acte tot nog toe waren uitgedrukt, en gevolgelyk dat 'er verſcheide andere van tyd tot tyd zig daaronder voegden, die de Regeerders van den Hage vermeenden daar onder niet te behooren, zoo rees 'er tuſſchen deze en de Magiſtraat deswegen geduurig geſchil, want hoe meer bevryden dat 'er waren, hoe meer en zwaarder de laſten den verderen ingezetenen drukten. Weshalven Hertog *Carel*, bygenaamt de *Stoute*, om deze twiſt-appel eenmaal uit den weg te nemen, en teffens daarontrent een vaſt reglement te ſtellen, te raden wierd, aan die van den Hage in den jaare veertienhonderd zeventig een Octrooi te verleenen (te vinden onder Num. XXIIJ.) waarby hy dan tot *welwezen*, zoo hy zegt, *van zyne onderzaten van den Hage verklaart en ordonneert, dat alle neering en ambagt doende en andere inwooners, van wat ſtaat zy ook zyn, nevens die van den Hage zouden contribueeren, dog dat daer van uytgezondert zouden wezen alle zyne Dienaeren, Officieren en Huysgezinnen, gerekent by den Eſcroen van zynen huyſe; zyne Stedehouders en Luyden van den Rade, zyne Secretariſſen, Advocaet, Procureur, Contrerolleur, en andere Officieren van zyne Camere van den Rade in Holland, hun verblyf in den Hage houdende, als mede zyne Reutmeeſter van Noortholland, den Bailliu en Schout van den Hage, mitsgaders die Ridders, Jacobynen en andere Kerkelyke en Geeſtelyke Luiden, geen neeringe, handteeringe of ambagt doende, alzoo werreldlyke Luiden gewoon zyn te doen.*

Maar wanneer door de geduurige afwezendheid der volgende Graaven de zaaken by den Raade Provinciaal, aan welken nu byna het ganſch beſtier zoo van Politie als Juſtitie over Holland, Zeeland en Vriefland was aanbevolen, vermenigvuldigden, en dat dienvolgende daar door het getal der Officieren dagelyks toenam, in diervoege, dat al in den jaare veertienhonderd een en tagtig *de Procureurs poſtulanten en Bodens van de Camere van gemelden Raade*, behalven nog veele andere, alleen *over de zeſtig beliepen*, die mede den zelven vrydom wilden genieten, veroorzaakte zulks wederom by die van den Hage nieuwe klagte, welke gebragt zynde aan Eerſthertog *Maximiliaan* en Vrouwe *Maria*, deden dezelve by het Octroy, 't geen zy in den gemelden jaare aan die van den Hage vergunden, daarop een nader en breeder declaratoir, inhoudende, „ dat in de
„ omſettingen en betalinge der voorſz. beden, impoſitien en andere laſten alleen
„ vry, quyt en exempt zouden gehouden werden alle hunne Dienaren, Officie-
„ ren en Huysgezinnen, gerekent by den Eſcroen van hunne Huyzen, den
„ Stadthouder en Luyden van hunnen Rade Ordinariſſe en Extraordinariſſe,
„ hunnen Advocaet, Procureur en *Griffier*, *twee van de Secretariſſen Ordinariſſe*,
„ *vier Extraordinariſſen*, alle Ridderen, Kerkelyke en Geeſtelyke Luyden, *Doc-*
„ *toren en Licentiaeten*, *zes van de Procureurs* poſtulanten in de voorſz. Camere,
„ *zes Deurwaerders* of *Exploictiers ordinaris* en *vier van de Bodens aldaer*, willende dat alle verdere Advocaeten, Procureurs, Boden en andere in de voorſz. laſten

en

en omſlagen zouden gelden. Ende op dat men daarontrent zeker zoude gaan, zoo maakten de Heeren Raaden van den Hove ter zelver tyd tuſſchen die van den Hage en de Suppooſten, enz. eene Ordonnantie, tot opſchriſt voerende, *Vryheyd voor de Suppooſten en andere gezegt des Eſcroen*, welke wy hierna onder *Num.* XXIV. hebben gebragt, waartoe wy kortheids halve den goedgunſtigen Lezer wyzen.

En of wel nu by het meergemelde Octrooi van Hertog *Carel van Bourgondie* en de daarop gevolgde Ordonnantie van den Hove was vaſtgeſtelt, wat perzoonen de voorſz. Vrydommen zouden genieten, en welke de belaſtingen zouden onderhevig zyn, zoo hebben nogtans de volgende Graaven deze Voorregten van tyd tot tyd verders uitgebreid, en daarmede nog verſcheide andere perzoonen begunſtigt; vermits de Graaven by het geven van hunne brieven van Octrooi telkens de magt aan hen behielden, om daarin te doen en te handelen na hun welgevallen: 't geen wy zoo kort als doenlyk wat nader zullen tragten aan te toonen.

Keizer *Maximiliaan* en zyne zoon Eertshertog *Philips van Ooſtenryk* in den jaare veertien honderd zeven en tagtig (hier na gedrukt onder *Num.* XXVIIJ.) aan die van den Hage wederom een nieuw Octrooi verleenende tot het heffen van den impoſt op wyn en bier, wilden en begeerden, „ dat daer van vry en „ exempt zouden weſen ('t zy de woorden van het Octrooi zelf,) onſe Cancel- „ lier de Heere van Champuans en andere Cancelliers van ons en onſe Naco- „ melingen, die Luyden en Suppoeſten van onſen Groiten Raide en andere Of- „ ficiers, gerekent by den *Eſcroys* van onſen huyſe, onſe Stadhouder, Raiden „ en die van onſe Rekeninge Camere in den Haige, mitsgaders die Suppoeſ- „ ten van onſen Hove van Hollant en van onſer voorſz. Rekeninge Camere, „ die van der Ridderſcappe en Geeſtelyke Luyden, woonende in den zelven „ Dorpe, in ſulcken getale en in aldermanieren, gelyk zy geweeſt en dairof „ gebruikt hebben ſichtent 't opſtellen van den voirſz. Excynſe tot nu toe. Ook hadden dezelve Princen by eene voorgaande acte reets uytgezondert *die Edelen binnen den Hage reſiderende en alle onſe Dienaeren* (die men) *geploogen heeft tot allen dachvairden te beſchryven.*

Maar Keizer *Karel*, wanneer hy by zynen brief van den 21. Maart des jaars vyftien honderd zeſtien aan de Magiſtraat van den Hage vergunde het verhoogen van hunne Excynſen, ging nog veel verder. Hy ordonneerde wel expreſſelyk, „ dat van den zelven Excyſe, ſoe out ſoe nieuw, vry, ontlaſt en exempt „ weſen en blyven zouden onſe Stadhouder, Preſident, die Luyden van onſen „ Raide ordinariſſen en extraordinariſſen, met den Griffier, den Ontfanger van „ de Exploicten, onſe Advocaet en Procureur met heure Subſtituten, de vier „ Secretariſſen ordinaris en ſes extraordinariſſe, ſeſſe Deurwaarders en ſeſſe Bo- „ den, *alle de Advocaeten*, en acht Procureurs, en die ſelve dewelke wy by an- „ dere onſe opene Brieven van den date van huyden (zie *Num.* XXIX.) by nae- „ me en toenaeme verclaert hebben, en nair henluyden heure ſucceſſeurs in „ ſtaete, *altois t'onſe declaratie of van onſen Stadthouder en Preſident voirſz.*, die Luy- „ den van onſe Rekeninge, een Auditeur, een Clercq ordinaris, een Commiſ- „ ſaris, een Deurwaerder, een Bode, den Onfanger van de Eſpargne ende onſe „ Rentmeeſters van Noirt- en Zuit-Hollant, onſe Regiſter-meeſter en ſyne „ principale Clerq, en *voirts alle die binnen d'overſte bevank van onze Huyze of Ho- „ ve in den Hage reſideren*, en van den geenen die in het Nederhof reſideren, al- „ leenlyk onſe Officieren, als den Houſſlager, den Smit, den Timmerman, „ den Leydekker, den Controlleur van de werken, en diergelyke, ende anders „ geene; alle onſe Huysgeſinnen by den *Eſcroes* van onſen Huyſe gerekent; „ Voirts die Prieſters en andere Geeſtelyke perſoonen, *Doctoren* en Licentiae- „ ten, Baenre-Heeren en Ridderſcap in den Haige reſiderende nair oude ge- „ woente; Oick de weduwen van de voirnoemde vrye perſoonen, ſoe lange zy „ in weduwelyke ſtaete blyven ſullen. En dezelve Keizer gelaſte daerom ook by eenen tweeden en naderen brief (onder *Num.* XXX.) aangaande de voorgegemelde vrydommen, „ zynen Stadhouder, Preſident en Luyden van zynen „ Raide en Rekeningen, zynen Bailliu, Schout, *Burgemeeſteren* en Schepenen „ van den Hage en allen anderen zynen Officieren en onderzaeten, dien dit

„ aen-

„ aengaen ſoude mogen, dat zy de voirſz. perſoonen en een yegelyk van dien „ van zyne voirſz. Declaratie en van den effecte van dezen, ſoe voerſz. is, „ doen laeten en gedogen ruſtelyk en vredelyk genieten en gebruyken, *want* „ (zegt hy) *ons alſoe gelieft.*

Hoe kragtig dit ſlot en hoe ſterk dit bevel des Keizers zy, zoo zyn nogtans wegens deze voorregten en vrydommen tuſſchen de Magiſtraat van den Hage als klagers, en verſcheide perzoonen, als beweerende Suppooſten, en mits dien vry en ontheven te zyn van de voorſz belaſtingen en impoſitien, menigvuldige geſchillen en moeyelykheden van tyd tot tyd ontſtaan. De rede daarvan was, dat den Hage meeſt al en doorgaans, zelfs tot in de Troebeltyden van de jaaren 1572.-1578. beſtaende uit arme en behoeftige burgers, of op zyn beſt genomen, *uyt goede en ſlechte luyden van ambachte of neeringe, die naauwelyks iets hadden by te brengen tot betalinge van 's Haags laſten*, de Regeerders dierhalven genootzaakt waren zeer naauw opzigt te moeten nemen op de vermogende, 't geen dan de voorgemelde geſchillen veroorzaakte. Dog wy zullen ons daar ontrent niet verder inlaaten, gemerkt ons oogmerk eenig en alleen is, deze voorenſtaande Aanmerkinge alhier hiſtoriſchewyze te plaatzen, op dat de Lezer uit de aaneenſchakelinge der zaaken des te beter en klaarder begrip zoude hebben van verſcheide Actens, die by ons in 't vervolg werden te berde gebragt.

XXIII.

OCTROOI, *dat alle neering- en ambagt doende en andere inwoonders, nevens die van den* Hage *contribueren zullen, uitgezondert die van des Graafs Huize, en verdere perſoonen aldaar geſpecificeert.*

1470. *CHARLES, par la grace de Dieu Duc de Bourgongne &c. Savoir faiſons que nous ces choſes conſiderees et ſur icelles en bon aduiz voulans et deſirans en ce mectre bon ordre au bien et entretenement de noz ſubgectz au dit lieu de la Haye avons ordonne et declare, et par la teneur de ces preſentes, ordonnons, et declarons, que toutes et quelzconques perſonnes, de quelque eſtat ou condition quelles ſoyent faiſans et exerſans meſtiers, et ouvrages mecanicques ou marchandiſe et aultres quelconques demourans et qui cy apres demourront et reſideront, au dict lieu de la Haye ſont et ſeront d'oreſen avant contribuales avecq ceux de la dite ville de la Haye, en tous les aydes, ſubſides, et ſubuentions miſes et a mectre ſus en notre dit pays de Hollande, ſelon le taux et portion d'icelle ville et chaſquun ſelon ſon eſtat, faculté et puyſſance, reſeruez et exceptez nos Seruiteurs et Officiers Domeſticques comptez par les* eſcrois *de notre Hoſtel, noz Lieutenans, Conſeilliers, Secretaires, Advocat, Procureur, Contrerolleur, et auſtres Officiers ordinares de noſtre Chambre de Conſeil de Hollande, reſidens au dit lieu de la Haye et avecq noſtre Rentmaiſtre de Noorthollant, et noz Bailli et Eſcoutette du dit lieu de la Haye et auſſy les Chevalliers, Jacopins et aultres perſonnes Eccleſiaſticques non ſayſans et exerſans meſtiers, marchandiſe, ne aultré ouvraige mecanicque, que gens ſeculiers doibuent et ſont accouſtume de faire &c.*

Donne en noſtre Caſtel de Heſdin le xxij. jour d'Aouſt l'an de Grace mil quatre cens ſoixante dix &c.

In 't geheel geregiſtreert in 't Francyne Privilegie-boek van den Hage *foliis xvj. xvij. &c.*

XXIV.

XXIV.

ORDONNANTIE *nopende den Vrydom der Suppooſten en andere gezeit* de Eſcrois.

Ordonnantie van den Hove van Holland, gemaekt tuſſchen die van den Hage, *de Suppooſten van den Hove*, *Geeſtelyke ende Kerkelyke Luyden*, *die geen neeringe nog ambochte en doen*, *alſo Waerelyke Luyden gewoonlyk ſyn te doen*, roerende de Contributien, Beeden, Subventien en Ommeſettingen, diemen den Heere ofte Prince van den Lande willekeurt in den Hage; in welke Contributien, Beeden, &c. vry, quyt en exempt ſullen ſyn alle de Dienaeren, Officieren en Huyſgeſin gerekent by den *Eſcrois* van den Huyſe van *Maximiliaen* en Vrouw *Maria*, ſyne Huysvrouwe, Grave en Gravinne van Holland &c. myn genadige Heere en Vrouwe, myn Heere de Stadhouder, Raden ordinaris en extraordinaris van Hollant, den Procureur, Advocaet, Jacopynen, Kerkelyke en Geeſtelyke Luyden, Doctoren, Licentiaten, ſes Procureurs poſſuleerende in de Kamere van Holland, ſes Deurwaerders ofte Exploictiers ordinaris, Contrerolleur, Officieren ordinaris van den Rade, den Rentmeeſter van Noortholland, vier Booden, mitsgaders den Bailliu en Schout van den Hage, naer uytwyſen der brieven van Mandamente, by de voornoemde *Maximiliaen* en *Maria* voornoemt gegeven tot Antwerpen den eerſten October veerthien hondert een en tagtig. Aldus gedaen in den Hage op den elfden dach in Martis anno XIIIJc. LXXXJ. *Secundum curſum curiæ Hollandiæ*, by myn Heere den Stadhouder Generael, den Heere *van Sevenbergen*, *Gerrit van Aſſendelft*, Mr. *Jacob Ruyſch*, *Philips Ruychrock van de Werve*, Mr. *Cornelis de Jonge*, Mr. *Willem van Berendrecht*, *Hendrik van der Mye*, en *Pieter Janſz.* Raetsluyden van Hollant. 1481.

Gedrukt agter het Berigt van den Hove, Bylaage *F. pag.* 111.

XXV.

Executorie van den Hove op het Mandament by Eerſthertog Maximiliaan *en Vrouwe* Maria, *aan die van den* Hage *verleent*, *tegens den geene die onwillig zyn te voldoen de omſlagen by de Magiſtraat op de hoofden der ingezetenen geſtelt; met verklaringe wie van de omſlagen vry zullen zyn*; *en aanbiedinge van aſſiſtentie in gevalle van oppoſitie*, *enz.*

ALSOE myne genadige Heere en Vrouwe van Ooſtenryk, en van Bourgondie, als Grave en Gravinne van Hollant, Zeelant, en Vrieſlant, den Hove van Hollant by hoeren genaden openen brieven van Mandamente vercregen by den *Scepenen en Raide van den Hage*, gegeven in hoeren genaden Stede van Antwerpen den eerſten dach van October leſtleden, den Hove van Holland gecommitteert, bevolen en gelaſt, macht en auctoriteyt g. geven hebben, indien dat blykt 1481.

blykt van de Privilegien en van der gebruyke van dien, aengaende die contribucie van de bede, en daer van dat alle in 't lange in den voorſz brieve van Mandamente mencye gemaict is, dat in dien gevalle 't voorſz Hof alleenlyk vry, quyt en excempt in der betalinge derzelver bede houden ſoude, te weten alle hoere genade Dienaren, Officieren en Huysgeſinnen gerekent by de *Eſcroën* van hoeren genaden Huyſe, myn Heere den Stedehouder Generaal en die Luyden van hoeren genaden Rade ordinaris en extraordinaris, den Procureur, Advocaet en Griffier, twee Secretariſſen ordinaris, vier extraordinaris, alle Ridderen, Kerkelyke en Geeſtelyke Luyden, Doctoren en Licentiaten, *ſes van de Procureurs Poſſulanten in den Camere van den Raide van den voirſz Hove*, ſes Deurwaerders of Exploictiers Ordinaris en vier Booden, alle dewelke dat omme voorſz genaden Heere en Vrouwe verclaeren en willen dat quyt en exempt bliven in die contributie van de ſelve ommeſettinge, alſoe lange als hoeren genaden dat believen ſal. 't Voorſz Hof bevelende datmen tot verſoucke van die voorſz van den Hage procederen zoude, omme ter executie te leggen die voorſz ſettinge als nu gedaen, als andere gelyke te doen in toecomende tyden, bedwingende of doende bedwingen ter betalinge en volcomminge van dien alle ende een yegelyk perſoon niet begrepen in den voorſz. getale, het ſy Advocaeten, Procureurs, Booden oſte andere, wederſeggende die ſelve betalinge, realicken ende by feyten ende by alle andere wegen redelyc en betamelyc weſende, gelyk dat breeder en al in 't lange blyken mach by de voorſz brieven van Mandamente ende dewelke hierna van woorde te woorde geincorporeert en volgende is.

MAXIMILIAEN ende MARIE, by der gracie Goids Hertogen van Oiſtenryck, van Bourgongen, van Lothringen, van Brabandt, van Limburch, van Luxenburch, ende van Ghelre, Graeven van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgongen, Palatinen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Naemen ende van Zutphen, Marckgraeven des Heylichs Rycx, Heere ende Vrouwe van Vrieſlant, van Salins, ende van Mechelen, onſen geminden ende getrouwen Stedehouder ende Luyden van onſen Raide geordineert in onſen Lande van Hollant, Zeelant, ende van Vrieſlant, reſiderende in den Haige, Saluyt ende dilectie; Doen te weetene, wy ontfaen hebbende die oetmoedige Supplicatie van onſen wel geminden *die Scepenen ende Raide onſer Stede van den Haige voirſcreven*, inhoudende hoe dat hier voirtydts, ende t' allen tyden dat eenige bede of ſubvencie geaccordeert geweeſt hebben wylen onſen Voirders Graeven ende Gravinnen van Hollant, by die van onſen voirſz Lande van Hollant, *de voirſz Supplianten die niet en nemen noch en heffen mochten eenige aſſiſen of recht up den dranck ende andere leeftucht, die men in den voirſz Haige diſpenſeert*, hebben in de ſtede van dien gecoſtumeert om te ſtellene hoere luyder porcie ende andeel van den voirſz bede up de hooſden inwoonende der ſelver plecke, alſoe wel op de Advocaeten, Procureurs poſtulanten, Deurwaerders ende Boden van onſen voirſz Raide reſiderende aldair, als andere, ſonder alleenelyk up onſe Dienaeren ende huysgeſinnen, gereeckent by den *Eſcroen* van onſen huyſe, ghy onſen voir-

noem-

noemden Stedehouder Raidsluyden, Secretariſſen, Advocaeten, Procureurs, Contrerolleur, ende andere Officieren ordinariſe van onſen voirſz Raide, onſen Rentmeeſter van Noirthollant, Baillluw ende Scout van den Haige, ende oick die Ridders, Jacopynen ende andere Kerckelycke Luyden, die geene neeringe noch ambochten en doen, alſoe waerlike luyden gewoenlyk ſyn van doene, ende ſoe wanneer eenige in gebreecke ofte rebel waeren te betaelen 't gunt dat hunluyden geſteldt was te doene, bedwingen ende te executeeren realik, ende by faite, alſoe men gewoenlick is van doene, om onſe propre penningen, beden of domeynen, ten welcken t' gemeene recht hem confirmeert ende beſterckt, ende navolgende dien, ſoo es elk onderſaete gehouden te betaelene ende te contribuerene in de beede ende ſubvencien, die men den Heere of Prince willekoert ten plecken dair ſy woenachtich ſyn; deſen niet jegenſtaende in 't Jaer duyſent vier hondert t' ſeventich laeſtleden, naer dat by die van onſen voirſz Lande van Hollant geconſenteert was ſekere beede wylen onſen harden lieven Heere ende Vadere, wiens ſiele Godt genedich ſy, ende dat de voirſz Advocaeten, Procureurs poſtulanten, Duerwaerders ende Boden van den voirſz Camere gecontendeert hadden vry en quyt te weſen te contribueerne inde voirſz beede, de voirſz Supplianten trocken by onſen voirſz Heere ende Vadere ende vercregen van hem ſyne opene Letteren, by den welcken hy declareerde ende ordonneerde expreſſelyck, dat alle perſoonen woonende in den Haige voirſz, uytgedaen alleenelyck die voirgenoemde ſyne Officieren, ende Huysgeſinnen, Raidsluyden, Secretariſſen, Advocaeten, Procureurs, Ridders, ende Kerckelyke Luyden, alſoe voirſz is, ten dien tyden woenende, ende die van dair voirt woenen ſouden in den voirſz Haige, ſouden contribuabele weſen mit den voirſz Supplianten in alle de beeden ende ſubvencien upgeſtelt ende up te ſtellene in onſen voirſz Lande van Hollant naer den taux ende portie van den voirſz plecke van den Haige, ende elck naer ſynen ſtaet, faculteyt ende vermogen; Naervolgende den welcken Letteren van declaracien ende oick den ouden Coſtumen ende gemeenen rechte, de voirſz Supplianten begonſten ommeſtellinge te maekene van de voirnoemde penningen in dien tyden geaccordeert onſen voirſz Heere ende Vader, ende ingelycken naer dat ons geaccordeert is geweeſt andere en nieuwe beede by die van onſen voirſz Lande van Hollant, de voirſz Supplianten hebben van nieuws om hoerluyder porcie te vindene ommegeſtelt ende geimpoſeert de voirſz porcie up de hoofden van den voirſz inwoenende, ende gereſerveert onſe voirſz Officieren, u onſe voirſz Stedehouderen, Raidsluyden ordinariſſe ende andere voiren geſpecificeert, alſoe ſy behoiren ende vermochten van doene, waerof de voirſz Procureurs poſtulanten, ende geſwooren Boden van den voirſz Caemere, die in grooten getalle ſyn ende wel tot t' ſeſtich perſoenen of meer, meenende de betalinge vande voirſz penningen te delayeren ende achter te ſtellene, geappelleert hebben; Ende hoewel de voirſz appellacie, die naecktelyck frivol is, niet en behoert te derogeeren noch te beletten d' executie van de voirſz ommeſtellinge noch de betaelinge van den penningen van diere, 't welck onſe propre penningen ſyn, ende by dien geprivilegeert, niet te min

de voirnoemde Supplianten, omme de waerdicheyt ende reverencie vander ſelver appellacie ende onſe hoechheyt hebben achtergelaeten ende gediffereert te procederen ter voirſz executie, tot dat ſy van ons remedie ende proviſie vercregen ſullen hebben, omme dewelcke aengeſien 't guent dat voirſz is, *ende dat de twee deelen vanden inwoenderen van den Haige vry ende exempt ſyn inde voirſz contribucy ende betalinge, ende 't ſurplus t' derde maekende ſyn meeſte deel ende wel tot viertien hondert perſoenen aerme luyden up de beede ende aelmoeſſene* levende ende dairby niet machtich de voirſz beede te betaelen, ende indien alle de voirſz Advocaeten, Procureurs ende Boden onſer voirſz Camere van den Raide, dair of de menichte multipliceert en meerdert van daige te daige, vry, quyte ende exempt waeren te betaelene ende te contribueerne in de voirſz beede, alſoe zy voirt ſtellen, den voirnoemden Supplianten ſoude onmogelyk weſen de vulle betaelinge te doene, maer ſouden eer bedwongen ſyn hunluyden te abſenteren ende te vertrecken uyt der ſelver plecke, ende elders te gaen woenen, alſoo ſy ſeggen, ſy ons oetmoedelyken gebeden hebben;

Waeromme wy de ſaiken voirſz overgemerkt ende dair up u luyder advys gehadt, U ombieden ende bevelen, committerende by deſen, up dats noot ſy, indien u duechdelyk blycke van dat voirſz is, ende ſunderlinge van de gebruykſaemheyt gehadt by den ſelven Supplianten van de manieren vande voirſz ommeſtellinge, mitsgaders van den voirſz Letteren van declaratien van onſen voirſz wylen Heere ende vader, dat in dien gevalle houdende alleenlyk vry, quyte ende exempt in de betalinge van de voirſz beden, te weten alle onſe Dienaeren, Officieren, ende Huysgeſinnen gerekent by de voirſz *Eſcroen* van onſen huyſe, U onſen Stedehouder ende Luyden van onſen Raide ordinarife ende extraordinariſe, onſe Procureur, Advocaet, ende Griffier, twee van onſe Secretariſen ordinariſe, viere extraordinaris, alle Ridderen, Kerckelycke en Geeſtelyke luyden, Doctoren, ende Licentiaeten, ſeſſe van de Procureurs poſtulerende in onſe voirſz Camere, ſeſſe Duerwaerders of Exploictiers ordinariſe, ende vier van onſe Boden aldair, alle dewelke wy verſtaen, declareren, en willen quytte ende exempt te blyven in de Contribucy van der ſelver ommeſtellinge, alſoe lange als 't ons believen ſal; Ghy ten verſoecke van den voirnoemden Supplianten procedeert of doet wel ende deuchdelyck procederen van nu voirtaen ter executie alſoe wel van den ommeſtellinge, als nu gedaen als andere gelycke te doene in toecomende tyden, bedwingende of doende bedwingen ter betalinge, ende volcominge van dien, allen ende eenen jegelycken perſoenen, niet begrepen in den voirnoemden getalle, hiet ſy Advocaeten, Procureurs, Boden of andere, wederſeggende deſelve betalinge, realick ende by faite, ende by alle andere wegen redelyck ende taemelyck weeſende; Ende indien datter geſchil of queſtie of ryſt tuſſchen de parthyen, doet den ſelven parthyen, die gehoirt, goet, cort recht ende expeditie van juſtitien ende niettemin up ſulk verſoeck, als die voirſz Supplianten ten dien dage dienende ſullen willen doen ten fyne, dat hangende de voirſz queſtie of geſchil de penningen altyts gelicht worden; voirſiet den ſelven Supplianten alder werck eerſt, alſoe

ghy

ghy bevinden fult behoirlyck weſende, ende uwe proviſie doet onderhouden ende executeeren, niet jegenſtaende de voirſz appellacie, dair voiren mency of gemaeckt is, of eenige andere gedaen of te doen ter contrarien ende ſonder prejudicie van dien, want ons alſoe belieft, niet jegenſtaende oick eenige Letteren onduechdelyck vercregene of te vercrigene ter contrarien. Gegeven in onſe Stede van Antwerpen den yerſten dach van Octobre in het jair ons Heeren duyſent vier hondert een ende tachtich.

Aldus onderteyckent,

By mynen Heere den Hertoge, Ter relatie van den Raide,

en was getekent,

HEYME.

SOE IS'T, dat 't voorſz Hof, na dat alle in 't lange gebleken is van den premiſſen begrepen in de voorſz brieven van mandamente en ſonderlinge van dat voorſz Privilegie en dat gebruyke van dien, en met rype deliberatie van Rade overgewegen alle 't gunt dat tot deſe materien dienende was, en vuyt crachte van den macht in deſen ſake gegeven, genomineert en verklaart heeft, nomineert en verklaert achtervolgende die voorſz brieven van Mandamente, dat alleenlicken vry, quyt ende exempt in der betalinge van de voorſz bede gehouden ſullen weſen alle die Dienaren, Officieren en huysgeſin gerekent by den *Eſcrôen* van den huyſe van myne voorſz genadige Heere en Vrouwe, mynen voorſz Heere den Stadhouder en Rade van Hollant ordinaris en extraordinaris, den Procureur, Advocaet, en Griffier van Hollant, *Adam van Cleve*, en *Vranck van Neſſe*, Secretariſſen ordinaris, *Gysbrecht van der Mye*, *Floris van Wingaerden*, *Jooſt Willemſz.* en Meeſter *Cornelis van Scheveningen*, Secretariſſen extraordinaris, alle Ridderen, Kerkelyke of Geeſtelyke Luyden, alle Doctoren, Licentiaten en (*a*) Advocaeten, die Doctoren of Licentiaeten zyn, (*b*) ſes van de Procureurs poſtulanten voir den voorſz Hove,

(*a*) Men moet egter hieruit niet beſluiten, dat het getal der Advocaaten voor 't Hof te dezer tyd zeer groot is geweeſt. De eerſte, die wy als practiſerende Advocaaten met naame genoemt vinden, waren in 1465. Mr. *Arent van Ommeren*, Mr. *Hendrik vander Mye*, hebbende den 18. Junii des gemelden jaars tot partye *Baertout van Aſſendelft*. Niettemin ſtellen wy vaſt, dat 'er nog eenige meer zyn geweeſt, vermits by het IVde. Artl. van de Inſtructie van den Jaare 1462. onder anderen den Advocaat Fiſcaal veroorloft werd, „ alle „ andere ſaeken en pleiten te mogen aennemen en belyden, om ſyn loon en „ ſalariſſe, gelyk en in der manieren *als die anderen gemeenen Advocaeten.* Hoe het zy, zeker is 't, dat Mr. *Adriaen Lotius* of *Lotthynſz*, die in 1463. Advocaat Fiſcaal en in 1461. al Raad in den Hove van Holland is geweeſt, in de geextendeerde Sententien doorgaans gezegt werd te zyn *Advocaat van Partye*, en dat niet alleen in civile, maar ook in crimineele zaaken; zulks dat hy op verzoek van partye nu en dan door den Raad gelaſt wierd tegens den Procureur Generaal te dienen, en zig na het voorbeeld van zommige der Raden in 't *Groot Hof van Mechelen*, daar dit de gewoonte was, in dezen te reguleren. Ook vind men, dat hy in 1467. den Procureur Generaal *Willem den Baſtaert van*

Hove, by naemen *Jan Meynertſz*; *Aelbrecht van Loo*; *Willem de Katter*, Meeſter *Melis Sael*, *Duyſt Pieterſz* en *Anthonis Janſz*; ſes Exploictiers met naemen *Jan Wouterſz*, *Louys Ghybrechtſz*, *Harper Claeſz*, *Jan Arentſz*, *Dirk van Vytwyk* en *Heynrick van Cralingen*; Ende dat boven die oick vry en exempt blyven en weſen ſal *Jan Scout* als Deurwaerder en Bewaerder van den voirſz Camere van den Rade en vier Boden, te weten, *Symon Claeſz*, *Jan Kempenſz*, *Coppyn van Billenborch* en *Geryt Tack*. 't Zelve Hof verclaert en wilt, dat alle de voorſz perſoonen en elk byſonder in haere qualiteyt als boven, quyt en exempt bliven in die contributie van de voorſz ommeſettinge, alſoe lange als dat myn voorſz genaden Heere en Vrouwe believen ſal, navolgende hoere voorſz brieven van Mandemente; Ende by alſoe dat de voorſz van den Hage tot eeniger tyt eenige aſſiſtentie behoeven tegen yemande anders van de Secretariſſen, Advocaeten, Procureurs, Exploictiers en Boden dan boven genoemt ſtaen, omme te innen

Zwieten, als Advocaat heeft bedient. Zie 1. Memoriaal van den Griffier Mr. Theodorus Poes gequot. G. 111. *fol.* 7. 8. 9. als mede Appointementen en Sententien, vervat in 't Memoriaal-en Sententie-boek van den Hove, getekent M., beginnende den 16. Novemb. 1467. en eindigende den 27. Januarii 1469. *ſtilo Curiæ.* mitsgaders ook het eerſte Memor. van Dirk Pous gequot. K. 1. *loc. fol.* 70. en 79. *verſo.* Wel is waar, dat ook ter zelver tyd als Advocaat vermelt ſtaat Mr. *Bartholomeus van Aſſendelft*, dog in geen andere qualiteit als Advocaat van den Procureur-Generaal van den Graave van *Charolois*, daarna bekent met den naam van Hertog *Karel van Bourgondien*, bygenaamt *de Stoute*; zoo als klaarlyk afte neemen is uit zeker geding tuſſchen eenen *Hendrik Aelboutsz.*, wiens Advocaat was de bovengemelde Mr. *Adriaan Lottynſz* ter eenre; en *Michiel van Halewyn* Procureur myns genadigen Heere van *Charolois*, daar Advocaat van was de voorn. Mr. *Bartholomeus van Aſſendelſt*, ter andere zyde, van dato den 22. Novemb. 1466. geregiſtreert in het Memoriaal-en Sententie-boek van den Hove gequot. J. beginnende den 20. Decemb. 1465. en eindigende den 8. Auguſti 1467. *fol.* 10. *verſo.* Ook vind men den voornoemden *van Aſſendelft* betitelt Conſervateur van de Privilegien van den Lande van Hollant, Zeelant en Vrieſlant. zie Sententieboek S. *fol.* 143.

De rede dat 'er zoo weinig Advocaaten ten Hove waren, was, om dat de zaaken meeſt al door partyen zelf of door hunne Taalluiden mondeling wierden voorgedragen, en zoo ze in geſchrifte wierden gebragt, de ſchrifturen door deze of geene der Secretariſſen van den Hove wierden opgeſtelt, die daar voor hun Salaris genoten. Dit is kennelyk uit de oude Memorialen en Sententieboeken van den Hove van Holland; en wel inzonderheid uit het eerſte Memoriaalboek van Mr. *Jacob Boſſaert* Griffier van den Hove, beginnende den 2 Octob. 1447. en eindigende den 2. Julii 1448. Waarop wy het navolgende door eenen ervaaren en kundigen Heer aangetekent hebben gevonden. „ Geduurende den „ tyd van dit Memoriaal is meer en meer doorgedrongen en gepractiſeert ge„ worden, dat men voor Preſident en Raden (of ook wel voor de Gerechte „ der Steden) Procurateurs heeft geconſtitueert, om de proceduuren en ter„ mynen voor den Hove waar te nemen, 't geen te vooren doorgaans door de „ Litiganten zelf wierd gedaen, uitgezondert eenige Vrouwen van aanzien, „ aen welke toegelaaten wierd iemand in haare plaatze aan te ſtellen, zynde „ gemeenlyk een haarer naaſtbeſtaande maagen. Ook wierden telkens de ſchrif„ tuuren van eiſch, antwoord, replycq, enz, waar van de eene partye, volgens „ zyn termyn had gedient, aen zynen wederpartye by miſſive of wel door ee„ nen Bode toegezonden, en te gelyk dag betekent; waarop dezelve als dan „ weder gehouden was te dienen. De zaake voldongen zynde, wierden als „ dan die ſchriftuuren weder gelevert onder den Raad, en eenen dag geordon„ neert

innen die penningen van de voorſz ommeſettinge, 't voorſz Hof preſenteert henluyden te doen alle die aſſiſtentie die behouſtich ende van node weſen ſal, achtervolgende ende na inhouden van den voorſz brieve van Mandamente onſer voorſz genaden Heere en Vrouwe. Actum XJen. dach in Mairte Anno XIIIJc. LXXXJ. *Secundum curſum Curiæ.* Preſentibus Stedehouder, *Zevenbergen*, *Aſſendelſt*, *Ruyſch*, *Werve*, *Jonge*, *Berendrecht*, *Mye* en *Pieter Janſz*, Waar by was ick

W. DE ZWIETEN.

Geextraheert uit het Sententie-boek van den Hove gequot. S. beginnende 15. Julii 1480. en eindigende den 1. Maert 1481. *fol.* 223.-226. zie mede Sententie tuſſchen Mr. *Arent Janſz.* Doctor in de Medecynen, contra die van den Hage, ſuſtinerende dat de Eyſſcher gehouden is te contribueren in de bede &c: van den 13. Mey 1481. Ibid. *fol.* 238. *verſo.*

„ neert om Sententie te komen hooren. Of zoo in feiten contrarie bevonden „ wierden, Commiſſariſſen aangeſtelt, om getuigen te hooren; 't welk gedaen „ zynde renuncieerden partyen over en weder van verdere productien; en „ wierd dan de dag by den Raad geordonneert tot de Sententie, als vooren.

Dog by de Inſtructie, welke *Carel van Bourgondie*, Grave van *Charolois*, ten verzoeke van de Edelen en Steden, by expres bevel van zynen Vader Hertoge *Philips van Bourgondie*, Grave van Hollant, &c. in den jaare 1462 (zynde de eerſte en gedagtekent den vierden Septemb.) *aan den Stadhouder en Luiden van de Camere van den Rade in Holland gaf*, wierd een andere manier van procedeeren ingevoert, welke gelegentheid gaf, dat 'er meerdere Advocaaten zig tot de practyk aan 't Hof begaven, waardoor het getal van tyd tot tyd merkelyk is aangegroeit, gelyk men heden ten dagen kan zien.

(*b*) Dat oudtyds, of de luiden zelfs hunne zaaken voordroegen, zoo goed zy konden, of hun belang lieten zeggen door zoo genaamde *Taalluiden* of *Woordhouders*, is bekend. Dit had niet alleen plaats ten platten lande en in de Steden, alwaar zulks geſchiedde volgens zekere formulieren, elders aangehaalt: maar ook voor den Raad. Niettemin, dewyl de zaaken aldaar met meerder beleid en deftigheid moeſten behandelt werden, kroopt daarin, dat 'er Procureurs opquamen meeſt in alle zaaken. En dewyl nog op getal, nog pligt derzelve eenige ordre was, ſlopen dienaangaande merkelyke abuiſen in. Dit gaf gelegentheid, dat het Hof op den 23. Junii 1450. (zie derde Memoriael van Boſſaert *fol.* 95.) ordonneerde, „ dat van nu voirtan nyemant geen Procureur zoude „ ſetten, nog dair toe ontfangen weſen anders dan in die Camer of op het Hof „ in den Hage, ſoe wanneer die Stedehouder en Raede aldair vergadert weſen „ ſouden om te beſoingneren en ten zaeke te verſtaen dair zy toe geordineert en „ geſtelt ſyn; ende of yemant anders dien contrarie dede, dat en zoude van geen„ re wairde weſen. Ingevolge van die Reſolutie ſtelde het Hof aan en beëedigde op den eerſten Septemb. des zelven Jaars vier Procureurs. „ Den eed „ die zy deden beſtond hierinne, „ dat zy beloefden en zwoeren myns gena„ dichs Heeren Heerlykheyt en die eere van der Camere te zullen bewaeren, „ den Heere van Lannoy Stedehouder, die Heeren van den Rade en voirt „ den Griffier, Secretariſſen en Suppooſten van der Camere eere en wairdic„ heyt te doen elc nae zynen behoiren, en voirt 't Secreet van der Camere „ heelen en te zwigen; partien dair zy s' of verzogt ſullen weſen wail en tru„ welicken te raden en te dienen in heuren rechtvairdigen ſaken in zoo veer „ als zy dat weten en vorder niet, zonder eenige verſuymeniſſe, ferpelye frau„ de of argeliſt dairinne te ſoeken of te bezigen in eeniger manieren, en dat „ op redelicken *loon*, *zulc als noch bi den Hove geordineert ſal werden.* (zie verders, ibid. *fol.* 117. *verſo*) Op den vyfden wierd 'er nog een, inſgelyks op den 15den dier zelve maand, en weder een op den 15. Febr. 1450. nae den loope van den Hove aangenomen en op gelyke wyze beëedigt. En men ziet uit deze plaats dat 'er in 1481. al eenige meerder als zes moeten zyn geweeſt.

XXVI.

XXVI.

OCTROOI *voor de Magiſtraat van den* Hage, *om te mogen zetten op elk vat biers twee ſtuivers en daar beneden; op elke aam Rynſche wyn vyf ſchell. grooten, enz. Daar onder niet begrepen de Suppooſten der Kamere van den Rade, en andere die gewoon zyn vry en onbelaſt te wezen van te contribueren met die van den* Hage.

MAXIMILIAEN ende PHILIPS &c. Allen den geenen
1483 die deſen onſen jegenwoirdigen ſullen ſien, Saluyt; *Alſoe die Bailliuw, Scout, Scepenen ende veele van den ryckdommen van onſen Dorpe ende plaetſe van der Haege* ons te kennen gegeven hebben, hoe dat waer is, dat deſelve vander Haige overmits den oirlooge, die lange geſtaen heeft tuſſchen ons ende onſen Lande van Hollant an die eene ſyde, die van de Stadt van *Utrecht* ende andere heure medegeſellen an d'andere, dat vredegelt jegens den *Franchoyſen*, den dueren tyt dier geweeſt is, ende andere, ſoe verre verarmt ſyn, ſoe dat ſy hebben moeten vercoopen die ſomme van vyſtich ponden grooten vlaems t' s'jaers loſrenten, omme eensdeels van heuren laſten dair mede te vervallen; Ende ſyn daerenboven ſculdich van geleenden gelde, die die Ryckdom vander ſelver plaetſe verlyt ende geleent hebben die ſomme van twee duyſent Rynſche guldens, behalven dat ſy noch betaelen ende vervallen moeten onſe beede ende andere ongelden ende reſten, die noch te betaelen ſtaen ter cauſe van den voirſz oirloge; ende moeten die voirſz Bailliuw, Scout, Scepenen ende andere dagelycx onſe voirnoemde beede, ſchoten ende andere ongelden innen ende gaderen uytten buyl van den inwoenderen vander ſelver plecke, daerinne dat niet en gelden die Ridderſcepen, Prieſteren ende Geeſtelycke luyden, alle onſe Raiden ordinaris ende extraordinaris, Advocaet, Procureur, Secretariſſen ordinaris en extraordinaris, ſes van onſe Procureurs poſtulanten, ſes Deurwaerders ende vier Bodens van onſe Camere van Hollant, reſiderende in den Haige, ende oick die arme luyden, *die om broot gaen* ende van den Heiligen Geeſt ende aelmoeſen leven, *die daer wel in zyn xxije. in getaele*, die over ſeven of acht jairen voirleden omme aelmiſſen niet en gingen ter voirſz oirloige ende duyren tyt aenſtont, ende onſe Ruyteren ende Luyden van Wapenen binnen den ſelven onſen Plecke van den Haege quaemen ende gelden oick in den ommeſlach ende contributie, die deſelve van den Haege ende Haechambocht doen moeten, *wel twee hondert perſoonen die een ſchot pont, d'andere een halff, die derde een quartier, elx naer advenant die eenen grooten in der werelt niet en hebben*; Soo dat wel van nooden waer hunluyden ongemoeit te laeten, indien men wiſte die ſelve oncoſten te vervallen, ende is oick *die neeringe van den drapperye, die is binnen den ſelven onſen Dorpe ende daer 't meeſten deel van den armen by leeft, in corten tyde herwaerts ſoo ſeer verarmt van ſcaede die ſy gehadt hebben van drapperye*, dat die Oeſterlingen hun overvoerden mitter commercie daer geweeſt is,

ſoe

ſoe dat die Inwoenderen heure goeden wech hebben moeten vluchten ende dat ſy mit onſe Ruyteren ende Luyden van wapenen ſeer belaſt ſyn geweeſt, die hun wel ſeſtien hondert ponden grooten vlaems ofgeborcht ende geteert hebben, ſonder hem jet daervan te geven, ſoe dat den ſelven van den Haege ende Haege Ambocht niet mogelyck en is eenige oncoſten meer te vervallen, onſe beede, ſcote ende anders te betaelen, ten ſy dat hun by ons hierinne voirſien ende hun geconſenteert worde onſe brieve van Octroye; uyt crachte van dewelke wy hen conſenteerden te mogen hebben, ende te ſetten ſekeren excys up ten biere ende wyn, dat men drincken ende ſlyten ſal binnen den ſelven onſen Dorpe ende plaetſe van den Haege, ende Haege-Ambocht. gemerkt *dat mits die geene, die vry gaen, niet t' ſeventich oft achtich perſoonen en ſyn*, die in den ommeſlach gelden ende contribueren, den welcken die Contributie noch ſoo laſtich valt, als dat ſyluyden uytter Haege ende Haeg-Ambocht vertrecken ende in andere plaetſen ende Steden vaeren mitter woenen, ſoe dat by dien onſe voirnoemde Dorpe geſcepen is geheel ende al te vergaen, ende verganckelyck te worden, ons daeromme oitmoedelycken biddende omme onſe voirnoemde brieve van Octroye, dat alſoe te moegen doen; SOO IS' T, dat wy gencycht ſynde ter oetmoediger beede van den voirnoemden Bailliu, Scout en Scepenen, ende veele van den Ryckdomme van onſen voirſz Dorpe vanden Haege ende Haech-Ambocht, den ſelven, omme te verhoeden die geheele verderfſeniſſe van den voirſz onſen Dorpe, geconſenteert, geoctroyeert ende belieft hebben, ende mit deſen onſen jegenwoirdigen brieve conſenteeren, Octroyeren ende believen, dat deſelve Bailliu, Scout ende Scepenen ſullen mogen ſetten ende ſtellen up ten wyn ende dat bier dat men binnen den ſelven onſen Dorpe vanden Haege ende Haechambocht drincken, tappen ende ſlyten ſal, alſulcke excyſe als hier naer volcht; Te weeten op elck vat biers twee ſtuyvers ende dair onder, op elcke aeme Rynſche wyne vyf ſchellingen grooten ende dair onder, op den roeden wyn vier ſchellingen of dair onder, up tie romenye vyf ſchellingen grooten of dair onder, up tie maleveſeye twee Rynſche gulden of dair onder, den Rynſchen gulden gerekent tot veertich grooten, up ten wyn baſtaert twee Rynſche guldens of dair onder, den Rynſchen gulden gereeckent tot veertich grooten ten pryſe als boven of dair onder, up tie Pitouwe drie ſchellingen grooten of dair onder, ende op alle vreemde bieren up't vat acht grooten of dair onder; Ende ſullen die ſelve excyſe in der manieren voirſz innen, ende doen gaederen nair heuren believen, ende dit geduyrende onſen wederſeggen, behoudelyck dat die Suppooſten van onſen Camere van den Raide voirſz en anderen die gewoenlicken ſyn vry ende exempt te weſen van te contribueren mit die van onſen Dorpe vanden Haege ende Haege-ambocht voirnoemt, hier inne niet begrepen en ſullen weſen, mair ſullen wyn ende bier in mogen leggen ende dat tappen onder ende voer hunne familie ende huysgeſinne, ſonder eenige excyſe dair van te betaelen; Ontbieden dairomme ende bevelen allen onſen Officieren, Juſticieren, Dienaeren ende onderſaeten, dat ſy den voirnoemden Bailliu, Scout, en Scepenen van onſen Dorpe van den Haege ende Haegh-ambocht

voirſz. van deſe onſe Octroye, Conſente ende believen ruſtelycken en vredelyken doen laeten ende gebruycken ſonder eenige rebellicheyt, wederſpanninge ofte eenich belet hunluyden dair inne te doen of te laeten geſchien in eeniger manieren; want ons dat alſoe belieft ende wy gedaen willen hebben. Datum up ten vierden dach in Februario anno veerthien hondert drie ende tachtich nae den loip van onſen Hove.

Aldus getekent, By mynen Heere den Hertoge, Ter relatie van den Stedehouder Generaal,

Was getekent,

F. DE WYNGAERDEN.

Geextraheert uit het Regiſter beruſtende ter Leen-kamer van Holland *fol.* 37.

XXVII.

Maximiliaan *en* Philips *beveſtigen 't Handveſt van Hertog* Willem van Beyeren den zeſden *in opzigte van het genieten van de voordeelen van den excys, Vleeshalle, Viſchmarkt, Kraane, enz., van alle die wynen ſleten en tapten, al warenze Suppooſten; dog met uitzonderinge der Edelen in den* Hage *reſiderende, en van de Officieren van den Graave, of penſioen van den zelven trekkende, als van ouds.*

MAXIMILIAEN ende PHILIPPUS &c. Den eerſten
1484. onſen Deurwaerder Sergeant van wapenen geſwooren Bode exploitierende van onſen Camere vanden Raide in Hollant of anderen onſen Officieren hier up verſoght, Saluyt; Wy hebben ontfangen die oetmoedige Supplicatie van onſen geminden *Baillin, Scout, Scepenen ende gemeene Ryckdommen van onſen Dorpe ende plaetſe van den Haige in Hollant*, inhoudende hoe dat in 't jaer veerthien hondert ende ſeven wylen Hertoge *Willem van Beyeren* als Grave van Hollant den goeden luyden vanden ſelven Dorpe vanden Haige, omme ſekere getrouwe dienſten die ſy hem ende ſyne Voirſaeten gedaen hadden, gegeven ende verleent hadde een ſekere Privilegie, by den welcken hy den goeden luden vanden Haige voirſz gaf tot eewigen dage voir hem ende ſynen Nacomelingen vrilick te hebben ende te gebruycken alle nutſcappen, profyten ende renten dier comen, verſchynen ende vervallen ſouden mogen van excys, vleyſchalle, Viſchmarckte, Craene, ende dergelycx tot oirbairlicheyt des gemeenen Dorps ende Ambochts vanden Haige voirſz, ſonder dat hy of iemande van ſynent wegen hunluyden des onderwinden ſoude; Behoudelycken dat die Scutten van den Haege die Scutwyn hebben ende behouden ſouden in ſulcker manieren als hy hunluyden die met ſekeren ſynen brieve gegeven hadde; Ende hoewel de voorſz Sup-

Supplianten naervolgende dien wel hadden mogen opſtellen een ſekeren excys, omme die laſten van den Haege mede te betaelen, ſoe en hebben ſy nochtans dat niet gedaen, mair hebben die laſten gegeven ende betaelt uyt ten buydel vande gemeente aldair, de welcke nu onlancx, overmits die oirloge van *Vytrecht*, den dieren tyt, en anders ſoo groot ende laſtig geworden ſyn, als dat ſy die niet langer vande gemeente en hebben connen gecrigen, wairby ſy van noodswegen, ende omme de gemeente van der ſelver plaetſe by een te houden, omme die ſelve groote laſten te vervallen, ende oick om onſe beede te mogen betaelen, uyt crachte van ſekere onſe brieve van Octroye opgeſtelt hebben een ſekeren cleynen excys; Te weten *up elck vat biers drie grooten, ende up elcken ſtoop wyns een halve grooten vlaems die binnen onſen Dorpe ende plaetſe van der Haege gebrocht, getapt ende gedroncken worden, die ſy noch dagelycx gaderende ſyn;* Ende overmits dat eenige Suppooſten van onſen Hove aldair exempt dair of willen weſen, omme dat ſy te Hove dienen, ende andere vande voorſz Suppooſten tot wedden ſyn, dewelcke de Supplianten exempt laeten van 't gunt dat ſy inleggen ende binnen hueren huyſe beſigen, vervorderen hem dagelycx te tappen ſekere wynen ende die uyt te geven ſonder excyns, dair by ſy de bueren vanden Haege groot intereſt doen lyden, mits dat ſy heure wynen min mogen geven, omme dat ſy geen excys en betaelen, dan die geene doen, die hueren excyns betaelen moeten, ende ſoude by deſen geheel ende al maecken, dat die Supplianten geen excyns en ſouden mogen ontfangen, maer die voorſz Suppooſten ſouden geheel ende al die neringe van den tapperye doen, mitsdien den buyeren, die de neeringe vanden tapperye ende anders plaegen te doen ende den excys betaelen, hoere neeringe geheel ende al te niete maicken, 't welke den ſelven Supplianten, die ſoe ſeere belaſt ende verarmt ſyn, overmits den oirloige, ende den dieren tyt, boven verclaert, ende die groote gelden, die up ten gemeenen Lande van Hollant nu ter tyt ommegeſlagen ſyn, comt tot grooten achterdeelen ende ſcade, ende noch meer doen ſoude, en worde hunluyden by onſe gracien dairinne niet voirſien, ende indien den Excyns als nu loip hebbende binnen den Haege, geen doerganck en hadde, het waere geſceepen, dat die Ryckdommen van onſen voirſz Dorpe vanden Haege, die ſeer cleyn is, overmits den grooten laſte die daer is, ende 't groot achterweſen ende ſculden die ſy hebben, uytten ſelven Dorpe trecken, ende in andere plaetſen vaeren ſouden mitter woone, dat ons oick in onſen Domeyne tot achterdeele redundeeren ſoude; alſoo ſy ſeggen, ons hieromme oetmoedelyck biddende omme onſe verſienicheden ende proviſie; Waeromme wy aangeſien 't gundt dat voorſz is, geneygt weſende ter beede ende ſupplicatie vanden voirſz Thoenderen, ontbieden ende beveelen u dairop dats noot ſy, dat tot verſoek vanden voirſz Thoenderen, indien u blycke van dies voirſz is, ſonderlinge vanden Privilegie henluyden geconſenteert by den voorſeyden Hertoge *Willem*, dairof hier voiren geroert is, ſoo veele dat u genouch ſy, in dien gevalle ſcerp bevel doet van onſen wegen *allen den inwoenderen ende reſidencie houdende*

binnen den ſelven onſen Dorpe van der Hage, het ſy Suppoeſten van onſen Hove aldair, oſte andere *Waerlicke perſoonen* geene wedden van ons ontfangende, dat ſy up ſekeren grooten peyne ende breuken t'onſwaert te verbueren, den voirſz Thoenderen of den geenen die ſy daer ordineren ende ſtellen ſullen, up leggen ende betaelen den wynen, die ſy ende elck heurer ſlyten ende verdoen ſeelen binnen hoeren huyſe of die ſy of eenige van henluyden onder 't dexſel dat ſy Suppoeſten van onſen Hove aldair ſyn oſte anderſints tappen ende vercoopen ſouden mogen, gelyck ende in der manieren als ſy ende elck huerer dat ſculdich ſyn, ende behoeren van doene, naer uytwyſen van den voirſz Privilegie, *uytgeſteeken die Edelen binnen den Haege reſiderende voirſz ende alle andere Dienaeren geploogen heeft tot allen dachvairden te beſcriven*, ende oock die Officieren ordinaris van onſen huyſe ende andere onſe Officieren wedden of pencioenen van ons hebbende, dewelcke hierof exempt ende ongehouden blyven ſullen, gelyck ſy hier voirtyts geweeſt hebben, hier toe bedwingende alle de geene die daer inne bedwankelyck ſyn, by allen wegen van bedwangen in gelycke ſaicken onderhouden, niet jegenſtaende oppoſitie of appellatie gedaen of te doene ter contrarien ende ſonder prejudicie van dien, maer indien by U dit doende, hem iemandt dair jegens oppoſeren wilde, namptiſerende vooren ende aller werck eerſt de penningen die men eyſſchen ſal ter cauſe van den bieren of wynen, die hy binnen ſynen huyſe geleyt ſal hebben; dachvaert die oppoſanten te comen ende te weſen t' eenen ſekeren ende tamelycken dage voir onſen lieven getrouwen den Stadthouder Generael ende den anderen van onſen Raide, omme te ſeggen de redenen van huerer oppoſitie, den voirſz. Thoenderen te verantwoirden up 't geene dat voirſz is mit datter aencleven mach, bet ende ten vollen te verclaeren in tyden ende wylen, up dat noot ſy, ende voirt te procederen als 't behoiren ſal, overſcrivende ten voirſz dage den ſelven onſen Stadhouder ende Luyden van onſen Raide in Hollant, van dies ghy hier toe gedaen ſult hebben, den welcken wy beveelen en committeeren, dat ſy parthyen an beide ſyden gehoirt weſende doen ende laeten volgen, goet cort, ende onvertogen recht ende Juſticie, want het ons alſoo belieft, niet jegenſtaende eenige brieven ſubreptivelyck vercregen of te vercrigene ter contrarien. Gegeven in onſe Stede van Mechelen, den veerthienden dach van November anno veerthien hondert vier ende tachtich,

Geextraheert uyt het boek *Maximiliaan* en *Philippus van Ooſtenryk* cas II. Noordholland, Zuytholland, ab anno 1484. tot 1494. *fol.* 41.

XXVIII.

Maximiliaan *en* Philips *beveſtigen nog het genieten van den excys, mits zulks toegeſtaan werdende door die geene die daarin plegen en behoorden te conſenteren; en mits die niet hooger ſtellende, als ze daar in uitgedrukt was, en behoudens ook de vrydom der Edelen, Suppooſten, enz. als voorheen.*

MAXIMILIAEN by der gratie Goeds Roemſche Coninck altyt vermeerder 's Rycx, ende PHILIPPUS by derzelver gracie Eerts-Hertogen van Oiſtenryk, Hertogen van Bourgongen, van Lothringen, van Brabant, van Limburch, en van Ghelren, Graven van Vlaenderen, van Tyrol, van Arthoys, van Bourgongen, Palatynen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Namen en van Zutphen, Mark-graven des Heyligen Rycx, Heeren van Vrieſlant, van Salins en van Mechelen, allen den geenen die deſe letteren ſullen ſien, ſaluyt; Alſoe van wegen onſen lieven, ende welgeminden *die Scout ende Scepenen van onſen Dorpe van den Haege* in Hollant, alſoe wel in den naeme van alle de inwoenende en gemeene Buyren van den voirſz Dorpe van den Haige, als van den Haege-Ambocht is ons verthoent geweeſt, hoe dat ſekere lange jaeren geleden ſonderlinge by tyden van wylen Hertoge *Aelbrecht*, ende Hertoge *Willem* Graeven van Hollant onſe Voerders, wiens ſielen Godt genaedich ſy, die voirſz Bueren vanden Haige ende Haige Ambocht te geven plagen ſekeren grooten excyſe, dewelke dat geheven ende ingegadert wiert tot behoef van den ſelven Graeven, wairomme de voirſz Bueren van den Haige in der tyt weſende als hunluyden bevoelende by den ſelven excys grootelicken beſwaert weeſende cochten ende loſten den ſelven excys jegen den ſelven Hertoge *Willem*, omme dien te hebben tot heuren proffyte, wair of ſy ſekere brieven van Privilegien hebben van date van den Jaere veertien hondert ende ſeven, by den welcken onder andere pointen is expreſſelycken geſeyt ende verclairt, dat de voirſz Thoenders ſullen tot eeuwigen dage hebben ende vredelyck gebruycken alle nutſchappen, proffyten ende renthen, die commen, vervallen ende verſchynen ſullen mogen van excyſen, vleyſchalle, viſchmarkte, Craene ende diergelycke tot behoeuelycheyt ons gemeenen Dorps ende Ambochts voirſz, ſonder ons of jemant van onſen wegen des te onderwynden; Ende ſichtent die ſelve buyren den voirſz excys aldus an hunluyden geloſt hebben, overmerkende dat die oncoſten, die ſy in dier tyt Jairlicx te gelden ende te contribueren hadden, ſoo ſwaer ende laſtich niet en waeren, omme daeromme eenige excys te ſetten waeren die oncoſten betalende uyt heurs ſelfs buydel, 't welke ſy alſoe gecontinueert en achtervolcht hebben tot ontrent vier jaeren geleden, dat hunluyden den laſt van den oirloge van *Utrecht*, den dieren tyt boven onſe beede ende andere ongelden ende ſubvencien die ſy mit den gemeenen Lande contribuerende ende geldende waren, upgecomen ſyn, daer ſy omme vercocht hebben de ſomme van vyftich ponden groote vlaems t' s' Jaers, die ſy noch boven alle andere voorgaende laſten jaerlicx 1487.

betaelen moeten, dat hun luyden den noot daer toe gedrongen heeft uyt hen ſelven ende uyt crachte van den voirſz hueren Privilegien eenen cleynen excyns up te ſtellen up 't bier ende wyn, die men ſlytende is in onſen voirſz Dorpe van den Haige ende Haige-ambocht; Te weeten up een vat biers drie grooten vlaems, ende up een aem wyns veertich der ſelver grooten; in welcken excys die ſelve Thoenders vry ende exempt gehouden hebben alle die Suppoeſten van onſen Caemere van den Raide in Hollandt; Ende hoewel dat den ſelven Thoenders uyt crachte van hoeren voirſz Privilegien wel geoirloſt is den ſelven excyns te ſtellen omme te vervallen die voirſz laſten, nochtans overmits dat den ſelven excys hier voirtyts langen tyt geceſſeert heeft, ende hebben die ſelve Thoenders die voirſz laſte betaelt uyt heurs ſelfs buydele ſoe voirſz is, 't welck ſy gedaen hebben omme den oirbaer ende proffyte van den Dorpe van den Haige ende Haige-Ambocht voirſz, ſy duchten, dat eenige ſouden willen henluyden tot eeniger tyt coſt ofte moeyte willen ofte mogen doen, ende ſouden dairomme den voirſz excys niet derven continueren noch laeten achtervolgen tot heuren grooten hinder ende prejudicie, ten waere dat ons geliefde dat voirſz Privilegie hen te confirmeren ende hen dair up te verlenen onſe gracie; omme 't welcke gemerkt de ſaicken voirſz ſy ons ſeer verſocht hebben; SOO IS'T, dat wy 't gunt dat voirſz is overgemerkt ende hier op gehadt het advys van den Luyden van onſen Raide ende van der Rekeningen in den Haige, dewelcke by onſe ordonnancie hen geinformeert hebben up 't guent dat voirſz is, ende bevonden hebben, dat 't opſtellen van den voirſz cleenen excyſe groot proffyt ende 't gemeen welvaren is van de Inwoenderen vanden Haige voirſz, onder hen luydende voedende gemeene eendraghticheyt, dair te voeren was groote onminne, haet ende nyt onderlinge, ende was te beduchten, indien den voirſz excys weder ofgeſtelt worde ende die inwoenderen van den Haige heure laſten weder ſouden moeten gaederen up den hoofden, gelyck ſy deden voir den voirſz excys, het waere geſcepen dat veele van den Ryexſten ende Notabelſten vertrecken ſouden in andere plecken metter woene, gemerekt dat de laſten van den Haige nu meerdere ſyn dan ſy te voeren waeren voir 't opſtellen van den voirſz excynſe, wair by ſy niet ſoo wel noch ſoo lichtelyken en ſouden connen comen tot betalinge van onſen beede ende ſubvencien, als ſy nu doen by middelen van den voirſz excynſe, genegen weſende ter begeerte vanden voirſz Thoenders ende ten eynde dat die penningen van onſen beede van nu voirtaen betaelt mogen ſyn, den ſelven Thoenders in den naeme als boven, omme deſe ende andere redenen wille ons daer toe porrende, hebben by advyſe ende deliberatie van onſen harden lieven ende getrouwen Ridder ende Cancellier den Heere van Champuans ende van Sorre, ende den Luyden van onſen groiten Raide geconfirmeert ende geveſticht, confirmeren ende veſtigen uyt ſonderlinge gracie mits deſen 't voirſz Privilegie hen gegunt by den voirſz wylen Hertoge *Willem*, alſoe boven geroert is, in alſoe verre als 't aengaet 't point van den voirſz excynſe, alleenlyck omme by hemluyden van den ſelven excynſe te mogen gebruycken naervolgende 't ſelve Privilegie tot hulpe ende vorderniſſe

derniſſe van heuren voirſz laſten; Behoudelyk dat hier inne conſenteren die geene die hier inne pleegen ende behoiren te conſenteren, ende dat de voirſz Thoenders den voirſz excynſe niet hooger ſetten en ſullen mogen, dan die nu geſtelt is; Te weetene drie grooten Vlaems up elck vat biers ende veertich der ſelver grooten up elcke aeme wyns, beloepende up elcken ſtoop wyns twaelef mieten vlaems; Ten waere by den expreſſen Conſente ende Octroye van ons ofte van onſen Nacomelingen Graven van Hollant: Behoudelicken oick dat van den voirſz excyſe vry ende exempt weſen ſullen onſen voirſz Cancellier, den Heere van Champuans, ende andere Cancelliers van ons ende van onſe Nacomelingen, die Luyden ende Suppoeſten van onſen grooten Raide ende andere Officiers gerekent by den *Eſcroes* van onſen Huyſen, onſe Stedehoudere, Raide ende die van onſer Rekeninge Camere in den Haige, mitsgaeders die Suppoeſten van onſen Hove van Hollant ende van onſer voirſz Rekeninge Camere, die van der Ridderſchappe ende Geeſtelycke Luyden woenende in den ſelven Dorpe, in ſulken getale ende in alder manieren gelyck ſy geweeſt ende dairof gebruikt hebben ſichtent 't opſtellen van den voirſz excynſe tot nu toe; Ten waire dat eenige van henluyden wyn of bier vercochten omme gelt, dat die mede excyns ſullen betaelen als andere onvrye bueren van den Haige, gelyck eenige van de voirſz exempte Suppooſten nu jegenwoirdiglyk wyn tappende doende ſyn; Ontbieden dairomme ende bevelen onſen voirſz Stedehoudere, Raidsluyden ende van der Rekeningen in den Haige, onſen Bailliu en Scout aldair, ende allen anderen onſen Juſticieren ende Officieren ofte heurluyder Stedehouderen ende elcken van hen die dit aengaen ſal mogen, dat van onſer jegenwoirdigen Confirmatie ende van al den inhoudene van deſen alſoe ende in der manieren als voirſz ſtaet, ſy doen laten ende gedogen den voirſz Thoenders in den naeme als boven ruſtelycken ende vredelycken gebruycken ende genieten, ſonder hem dair tegens te geven of te gedogen gegeven te ſyne nu noch in toecomende tyden eenich belet of wederſtooten ter contrarie; Want ons aldus belieft. Des t'oirconde ſoe hebben wy onſen Segel hier aen doen hangen. Gegeven in onſer Stede van Brugge den ſevenentwintichſten dach in November in 't jaer ons Heeren veerthien hondert ſeven en tachtich.

Aldus getekent,

By den Coninck, Ter relatie van den Raide.

Was getekent,

B. LE FEVRE.

Geextraheert uit het Francyne Regiſter van 't Heilige Geeſthuis alhier *fol.* 48. zynde dit bovenſtaande Octrooi nog nader geconfirmeert by *Philips van Oſtenryck*, als Grave van Holland, den 12 Maart 1495. mede geregiſtreert in 't zelve Regiſter *fol.* 58. als ook in 't Francyne Regiſter beruſtende ter Kamere van Burgemeeſteren van den Hage *fol.* . . .

XXIX.

XXIX.

OCTROOI *tot het heffen en verhoogen van accyſen op wyn en bier in den* Hage, *waarvan vry en onbelaſt zullen zyn verſcheide perſoonen aldaer uitgedrukt.*

1516. KAERLE by der gratie Gods Koning van Caſtilien, van Leon, &c. Markgrave van Bourgau en des Heyligen Rycx, van Hollant, van Zeelant, &c. Allen den geenen die deſen jegenwoirdigen ſien ſullen, ſaluyt: Alſoe onze welbeminde de Burgemeeſteren, Schepenen, en *Raidt ons Dorps ende Heerlykheyt van den Hage* in Hollant ons getoent hebben, dat wylen Hertog *Willem van Beyeren*, ende andere onze Voirſaeten Graven en Gravinnen van Hollant, heurluyden ſekere Privilegie, Regten en Præeminentien verleent hebben, onder anderen, aengaende den Excys, Vleys-halle, Vismarkt en Kooren-markt van onſen voorſz Dorpe ende diergelyke, den welken de Keyſer onſe alregenadigſte Heere en Grootvader by ſynen openen brieve gegeven in der Stede van Brugge op den XXVIJ. November in het jaer ſevenentagtich ende wylen de Koning onſe lieve Heere en vader, wiens ziele God genadich ſy, by ſyne brieven, gegeven in deſe onze Stadt van Bruſſel op den XIJ. dag van Mairte in het jaer vyf en tnegentig dair navolgende leſtleden, en wy tot onze Huldinge ende Receptie aen onſe Graeffchappe en Lande van Hollant, mit den anderen Privilegien van onzen voorſz Landen, Steden en andere Plecken van Hollant in 't generael geſwooren en geconfirmeert hebben, ons oitmoedelicken biddende, tot heuren meerder verſekertheyt, deſelve confirmatie in het particulier willen doen ende henluiden onze behoerlyke brieven daer van verleenen; Ende want die voorſz Thoenders, overmits den voirleden langen oerloge, die in onzen Lande van Hollant geregneert hebben ende die groote koſten en laſten, die ſy gehadt en gedragen hebben, ſoe in der betalinge van onſe beeden, van 'sLands gemeene laſten en renten, als anders, onze voirſz: Dorpe in grooter t' achterheyden gekomen is, als van thien duyſent Ryns gulden van veertig grooten Vlaems munte eens ofte daer ontrent, den welken de voerſz Thoenders niet mogelyk en waren te vervallen noch te fineren, noch oick heure dagelyckſe ordinariſe laſten en koſten, zoe van renten als anders, noch heur portie van onſe loopende bede opbrengen en betalen, ten ſy by verhoogen ſoe van den bier als van den wyn-excys, die voirtaen in onze voirſz Dorpe geſleten en gedronken wert, te wetene, *van drie grooten op elk vat biers boven andere drie grooten van outs* (*a*) *ende van veertich grooten op*

(*a*) In den jaare veertien honderd negentig was by het Hof verbod gedaan, dat geen Wyntapper eenige Rynſche wyn duurder verkoopen zouden mogen, dan de ſtoop voor zeven grooten, den impoſt daaronder gerekent, en alle andere wynen na advenant. Dit veroorzaekte, dat 'er in drie maanden geen Rynſche wyn wierde getapt, nadien de Wynkoopers den gemelden wyn de aam voor vyftien Rynſch-guldens hadden moeten inkoopen, beloopende de ſtoop tegens vyf grooten, behalven dan nog de excys en onkoſten *van haalen en brengen*, zoo

op elke aeme wyns, boven andere veertich grooten, al Vlaemſche munte, die ſy tot noch toe genomen hebben, ende tot dien dat ſyluyden by impoſitie Capitael de voerſz ſomme van tien duyſent guld: van den prys als boven, die ſy t'achter ſyn, binnen ſes jairen tyds naeſtkomende by gelyke portie op den Ingeſetenen en Buyren van den Hage ommeſlaen, ſtellen en heffen mogen, ſoe hen beter dochte, het welke ſy niet en ſouden derven noch willen doen, ten waire by onſen wille en conſente, van den welken ſy ons dairomme ſeer oetmoedelyk gebeden hebben; DOEN TE WETEN, dat wy des voirſz. is overgemerkt, gehat op als d'advys van onzen lieven en getrouwen den Stadthouder, Præſident en Luyden van onſen Rade en van onzen Rekeningen in Hollant, Zeelant en Vrieſlant, genegen weſende ter begeerte van den voirſz Thoenders, om de voirſz redenen en andere ons dair toe porrende, hebben by adviſe en deliberatie van onzen ſeer lieven en getrouwen Ridder en Cancelier den Heer van Eſcanbeke en der Luyden van onzen Secreeten Raide, geconfirmeert, beveſtigt en geapprobeert, confirmeren, veſtigen en approberen uyt ſonderlinge gratie mitsdeſen het voirſz Privilegie heurluyden by den voirn. wylen Hertoghe *Willem van Beyeren* gegont en verleent, ſoe verre als den voirſz excys aengaet, alleenlyke en ſoe en in der manieren als heurluyden by onze voirſz alregenadigſte Heere den Keyſer en wylen den Koning onſen Heere en Grootvader en vader zalr. gedagteniſſe, heurluyden by heure voirſz brieven geconfirmeert is geweeſt, en ſoe verre de voirſz Thoenders daer of deugdelyk en paſivelyk gebruykt hebben; Ende voorts dat deſelve Thoenders den voirſz Excys ſullen mogen hoogen op allen den Bieren en Wynen, die voirtaen in onzen voirſz: Dorpe geſleeten en gedronken ſullen weſen, te weetene, van drie grooten op elk vat biers boven den anderen drie grooten, die ſy nu nemen en van veertich grooten op die aeme wyns, boven andere veertich grooten, al Vlaemſche munte, die ſy van outs ook genomen hebben, tot onſen wederſeggen; Behoudelik dat daer toe conſenteren de gheenen die daer toe behoeren en plegen te conſenteren, en dat ſy de penningen dair of comende eerſt en voir al in de betalinge van onſe renten, Domeynen en beeden bekeeren ſullen, en het ſurplus in betalinge van heure noitſaekelyke laſten en aflairen; Welverſtaende dat van den ſelven excyſe, ſoe out ſoe nieuw, vry, ontlaſt en exempt weſen en blyven ſullen onſe Stadthouder, Præſident, die Luyden van onſen Raide ordinariſſe en extraordinariſſe, met den Griffier, den Ontſanger van de Exploicten, onſen Advocaet en Procureur met hoere Subſtituiten, de vier Secretariſſen ordinaris en ſes extraordinariſſe, ſeſſe Deurwaerders en ſeſſe Boden, *alle de Advocaten en*

zoo dat zy grootelyks daarop moeſten verliezen. Hierover viel de Pagter, die de wyn en bier-excys in 't openbaar hadde gepagt voor de drie maanden Januarii, Februarii en Maart, omme de ſomme van vyfhonderd vyf en zeventig Rynsguld. tot XL. grn. 't ſtuk, klagtig, verzoekende mitsdien afſlag van zynen pagt. Zie Sententie van den Hove in de zaake van *Goeſſen Willemſz* als Pagter van den voorſz Impoſt; Eyſſcher, op ende jegens de Magiſtraat van den Hage, Verweerders, van den 13. Auguſti 1490. geregiſtreert in 't Memoriaalboek van Sententien, getekent W. zynde ongefolieert.

en agt Procureurs en die ſelve de welke wy by andere onſe opene Brieven van den date van huyden by naeme en toenaeme verklaert hebben, en nair henluyden, heure ſucceſſeurs in ſtaete, altois t'onſe declaratie of van onſen Stadthouder en Preſident voirſz, den Luyden van onſe Rekeningen, een Auditeur, een Clercq ordinaris, een Commiſſaris, een Deurwaerder, een Bode, den Ontfanger van de Eſpargne en onſen Rentmeeſters van Noirt- en Zuythollant, onſe Regiſter-Meeſter en ſyne principaele Clercq, en voirts alle de geenen *die binnen d'ouerſte bevaenk van onſen Huyſe of Hove in den Hage reſideren*, ende van den geenen die in het Nederhof reſideren, alleenlyke onſe Officieren als den Houfflager, den Smit, den Tymmerman, den Leydekker den Controlleur van de werken en diergelyke, en anders egeene, alle onte Huysgeſinne by den *Eſcrois* van onſen Huyſe gerekent; Voirts die Prieſters en andere Geeſtelyke perſoenen, Doctoren en Licentiaeten, Baenre-Heeren en Ridderſchap, in den Hage reſiderende, naer oude gewoente; Oick die Weduwen van de voernoemde vrye perſoenen, ſoe lange ſy in weduwelycke ſtaete blyven ſullen. Ende ſullen alle die voirſz vrye perſoonen wyn en bier in heuren huyſe mogen nemen en ſtellen, en dezelve vry van excyſe ſlyten en drinken; ſullen oick die Caſtellein, die Poirtiers van onſen Huyſe aldair, ofte andere vrye Suppoeſten wyn en bier mogen tappen en verkoopen vryen perſoonen en anders egeene, noch onvrye perſoonen in heuren huyſe mogen ſetten Cabarets of Tavernens gewyſe op privatie van heure vryheden, zoo verre ſy contrarie deden, en voirts van excys te betalen tot behouf ons voirſz Dorps van den Hage, van alle de wynen en bieren die ſy een half jaer dair te vooren getapt en verkoft ſouden hebben, wien dat geweeſt ware, ende om tot die abuyſen, die dairinne by den onvryen Ingeſetenen van den Hage gebeuren mochten, ſoe conſenteren wy den voerſz. Thoenders, dat ſy op heuren Suppoeſten, Ingeſetenen of Bueren, die tot vryen perſoonen wyn of bier haelen ſouden, ſulke boeten als henluyden goet dunken zal, ſetten mogen; Ende voorts meer uyt der ſelver gratie hebben wy den voorſz Thoenders verleent en verleenen by deſen, dat alſulken ſomme van het achterheyden, in den welcken onſe lieve en getrouwe Stadthouder, Præſident endie Luyden van onſen Raide in Hollant, by hem genomen de Luyden van onſe Rekeningen aldair, by deugdelyke recollemente van de rekeninge van onſen Dorpe van den Hage bevinden ſullen den ſelven Dorpe te weſen, de ſelve Thoenders ſullen mogen ommeſlaen, ſetten, opbrengen ende heffen op de ingeſetenen en Bueren van onſen voorſz Dorpe dair toe contribuable tot alſulken daigen en termynen en in ſulker voegen en manieren, als by den voirſz. Stadhouder, Preſident en Luiden van onſen voirſz Raide van ons wegen geordonneert worden ſal, en den onwilligen tot betalinge van heure portie dairomme te mogen bedwingen nair gewoonte; behoudelyk dat de geenen van de voirſz Thoenders, die d'adminiſtratie van de penningen, komende ſoe van den excys voirſz oud en nieuw, als van der impoſitie boven geroert, rekeninge en reliqua van heuren adminiſtratie doen ſullen voir ons ofte onſen Gecommitteerden t'allen tyden als ſy des verſocht ſullen weſen; Ende of in deſe ofte in eenige articulen der ſelver eenige don-

donkerheyt ofte difficulteit gebeurde, ſoo reſerveren wy de interpretatie der ſelver aen ons ofte aen onſen voirſz Stadhouder, Præſident ende Luiden van onſen Raide van Hollant voirſz; Ontbieden dairomme onſen voirſz ſeer lieven en getrouwen Ridder en Cancelier den voirſz Heere van Eſcanbeke ende den Luiden van onſen Secreten Raide, den Luiden van onſen Financie, den Præſident en Luyden van onſen Grooten Raide te Mechelen, den Stadhouder, Preſident en de Luiden van onſen Raide en Rekeningen in Hollant, Zeelant en Vrieſſant, ende allen anderen onſen Juſticieren, Officieren, Dienaren en onderſaeten, dien het ſal mogen aangaen, dat ſy den voirſz Thoenders van onſe voirſz Confirmatie en Ratificatie, en van al den inhouden van deſen, in der manieren boven verhaelt, doen, laeten, en gedogen, ruſtelyk, vredelyk genieten en gebruyken, ſonder hem te doene, te gedogen of laeten geſchiene eenig hinder, letſel of impediment, niet jegenſtaende eenige Reſtrinctien, Ordonnantien, geboden ofte verboden ter contrarie, want ons alſoo gelieſt. Des t'oirconde ſoe hebben wy ons zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onſe Stadt van Bruſſel den xxj. dach van Mairte in 't jaer ons Heeren duyſent vyf hondert en ſeſtiene en van van onſen Rycke d'eerſte.

Op de ploye ſtont geſchreven, By den Coninck

ondertykent,

L. DUBLIOUL.

Geextraheert uit het eerſte Memoriaalb. van Sandelin *fol.* 117. *verſo.* en gedrukt agter het Berigt van den Hove Bylaage *H. j. lo. pag.* 115.

XXX.

Nadere Declaratie *aangaande de voorgemelde vrydommen van zommige perſoonen aldaar geſpecificeert.*

KAERLE &c. Allen den geenen die deſen jegenwoirdigen ſien ſullen, ſaluit; Alſoo wy by anderen onſen Brieve van Confirmatie van den Privilegie van onſen Dorpe en Heerlykhede van den Hage in Hollandt, ſonderlyk aengaande den wyn- en bier-excys van den daten van huyden, wy van den ſelven Excys gereſerveert en geexempteert hebben onſen lieven en getrouwen Stadhouder, den Præſident en de Luyden van onſen Raide, en van onſe Rekeningen in Hollant, en ſekere Suppoeſten der ſelven ende anderen in onſen voirſz Brieve verklaert, en onder andere Suppooſten van den voirſz Raide van Hollant, ſeſſe Secretariſſen extraordinaris, acht Procureurs, ſeſe Deurwaerders, ende ſeſſe Boden, ſonder de ſelve anders te ſpecificeren, waar uyt, want aldair meer Secretariſſen extraordinaris, Procureurs, Deurwaerders en Boden ſyn dan het getal voirſz gedraegt, tuſſchen henluyden groote twiſt gebeuren mochte, om dairtoe te voorſien, gehadt dair op het advis van onſen voirſz Stadthouder, Preſident en de Luyden van onſen voirſz Raide, en van onſe Rekeninge in Hollant jegenwoirdelyke by ons weſende; en om het goede rapport dat ons gedaen is ge-

weeſt van den weldragen van *Jaſpyn de Beauvoir*, *Claes van Dam*, *Marcelis van Zegerscapele*, *Cornelis Kamerhouwer*, Mr. *Jan Danielſz*, en *Janne van Barri*, in den ſtaete van den Secretaris extraordinaris; van *Janne mit de Kinderen*, Mr. *Jan van Alkmair*, Mr. *Frans Dirkſz*, *Harri de Beauvoir*, *Jan van Stapelen*, *Michiel Raeſe*, *Adriaen van Dam* en *Cornelis Zael*, Procureurs in heuren ſtaete; van *Willem Pieterſoen*, *Jan van Beerein*, *Jan van Schellacht*, *Jan Duyſt*, *Gillis van Amerongen* en *W. van den Kruys*, Deurwaerders in dien ſtaete, en van *Kleyn Adriaen*, *W. Janſz*, *Wouter de Boode*, *Joris Eywouts*, *Daniel Claeſz:*, en *Jan van Arkel*, Boden in den ſelven ſtaete; SOE IS 'T, dat wy om die redenen voirſz en andere ons dair toe porrende, by advis van onſen zeer lieven en getrouwen Ridder en Cancelier den Heere van Eſcanbeke en van den anderen van onſen Raide neffens ons weſende, hebben verklaert ende verklaren mits dezen, dat de voirnoemde perſoonen den geenen ſyn van heuren ſtate, en ter cauſe van dien, diewelke vry, exempt en onbelaſt weſen en blyven ſullen van den voirſz excys, ſoe out ſoe nyeuw, van den voirſz Dorpe van den Haige, heur leven lanck, even verre ſy in den ſelven ſtaete weſen en blyven, en dat nair henluyden tot die ſelve vryheyt aenkomen en ſuccedeeren ſullen andere van den ſelven ſtaete den abelſte en bekwaamſte altois tot onſe declaratie, en in ons afweſen van onſen Stathouder, Præſident ende Luyden van onſen Raide in Hollant voirſz; Ontbieden dairomme den ſelven Stathouder, Præſident en de Luyden van onſe Raide ende Rekeningen, onſen Bailluw, Schout, Burgemeeſteren, en Schepenen van den Hage, ende allen anderen onſen Officiren en onderſaten, dien dit aengaan ſal mogen, dat ſy den voirſz perſoonen en een yegelyk van dien van onſen voirſz Declaratie en van den effecte van deſen, ſoe voirſz is, doen laeten ende gedogen ruſtelyk en vredelyk genieten en gebruyken, want ons alſoe gelieſt. Des t' oirconde hebben wy onſen zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onſen Stadt van Bruſſel den een en twintigſten dach in Mairte in het jaer ons Heeren vyftien hondert ſeſtien en van onſen Ryke de eerſte;

Op de ploye ſtont geſchreven by den Koning.

was ondertekent,

L. DUBLIOUL.

Geextraheert uit het eerſte Memoriaalb. van Sandelin *fol.* 121. en gedrukt agter het Berigt van den Hove Bylaage H. 2. *lo. pag.* 119.

XXXI.

OCTROY *voor die van den* Hage *noopende den vryen Tappen.*

1522. KAERLE by der gratie Godts Roomſch Keyſer &c. Allen den geenen die deſen ſullen ſien, Saluyt: Van wegen onſen wel beminden

den den Baillu, Schout, Burgemeeſters en Schepenen onſer *Dorpe* en *Vryheyt van den Hage in Hollant*, ſoe voer hen als voer alle de ingeſetenen der ſelver, is ons gethoent geweeſt, hoe onſe ſeer lieve en getrouwe Neve, Ridder onſer Ordere en Groot-Camerling de *Grave van Naſſau*, hier te vooren weſende Stadhouder en Gouverneur ons Lants van Hollant, Zeelant en Vrieſlant, op des de voirſz: Thoenders hem te kennen gegeven hebben diverſche abuyſen, dewelke ſommige van de vrye Suppooſten van der Camere van onſen Raide geordonneert in Hollant in diverſe manieren committeerden en deeden in fraude van den excys van 't voirſz *Dorp* en *Vryheit*, na dat hem van den voirſz abuyſen by deuchdelyke informatie gebleken was, rypelyk by advys van onſen Præſident en Luyden van onſen Raide en Rekeninge aldaer ſekere Proviſie en Ordonnantie verleent heeft, en daer of brieve in forme van acte heeft doen expedieren, ſulke als hier na volgt:

ALSOE ons *Heynrick Grave van Naſſau*, van Vianden, &c. Heere tot Breda &c. Stadhouder-Generael van Hollant, Zeelant en Vrieslant, by die van der Hage diverſche clachten gedaen ſyn geweeſt by monde en ſekere Requeſten, hoe dat boven en contrarie ſekere Octroye en Ordonnantie van den Coninck, die van der Hage voirſz verleent, inhoudende hoe en in wat maniere die vrye Suppoeſten van den Hove van Hollant wyn inleggen en tappen ſouden mogen onder malcanderen, eenige van de ſelve Suppoeſten, als *Claes van Dam*, *Jan van Stapele*, *Marinus Jansz* en die *Cypier van de Voirpoirte van den Hove*, onder het dexel van heure vrydom hen luyden gegunt by den voirſz Octroye, grootelyken geabuſeert hebben, wyn tappende en ſlytende alſoe wail den vryen als den onvryen perſoonen en Suppoeſten, verſoekende hier inne voerzien te worden; Waerop wy *Heinrik Grave van Naſſau*, van Vianden &c. Heere tot Breda &c. Stadhouder-Generael &c. van wegen der Coninglyke Majeſteit hebben doen doen deuchdelyke informatien by ſekere Commiſſariſſen daer toe geordonneert, dairby volcomelyken gebleken is van den abuyſen, gedaen by de voorn: perzoonen, die welke hem daer van geſubmitteert hebben in 't ſeggen en verclaringe van ons Stathouder voirſz. SOE EES'T, dat wy op al's goet regart genomen hebbende, omme eene goede Regele en Ordonnantie te maeken, verclaert hebben en verclaeren mits deſen: *In den eerſten*, dat die voirſz. *Claes van Dam*, *Jan van Stapele*, *Marinus Janſz:* en die *Cypier van den Voerpoerte van den Hove*, van nu voirtaen niet meer en ſullen mogen tappen eenige wynen om geld, in wat manieren dat het zy; behoudelicken dat die voirſz perſoenen ſullen mogen uyttappen alſulke wynen als ſy als nu in heuren kellenaer hebben, mits daarvan betalende excys, gelyk andere onvrye perſoenen ofte die van den Hage dair of contenteren; Ende om te eviteren fraude en bedrog, ſoe ſullen die van den Hage mogen doen viſiteren en pylen alſulke wynen als die voirſz perſoenen in heuren kellenair hebben, aleer ſy daer uyt ſullen mogen tappen. Ende aengaende die peynen geſtelt op den transgreſſeurs van den voirſz Octroye in dato den xxjen. in Mairte anno XVc. XVJ in 't zelve Octroy gementioneert, daer toe die voorſz van den Hage gecontendeert hebben, die houden 1520.

den wy in advyſe en ſuſpenſe, ſoe verre als het roert die voerſz *Claes van Dam*, *Jan van Stapele* en den *Cypier*, ter tyt toe dat wy geſien ſullen hebben hoe die voerſz perſoenen van nu voirtan hen ſullen reguleren, omme daerna gediſponeert te werden, als 't behoeren ſal. Ende verclaeren voerts, dat die voerſz *Marinus Janſz.* betalen ſal den excys van de wynen by hem innegeleyt contrarie en in prejudicie van 't voerſz. Octroye. Ende omme te obvieren, dat gelyke fraude en bedrog niet meer en gebuert, ſoe hebben wy geordineert, datter voer die vrye Suppoeſten van den Hove en andere exempt in 't voerſz Octroye verclaert, van nu voirtaen weſen ſullen drie vrye Tappers; Te weten *Cryſpyn Janſz van Boshuyſen*, *Jaſper de Beauvoir* en *Everart van Grab* Concherge van den Hove; Ende ſullen die voorſz Tappers, heure huysvrouwen en Dienſtboden gehouden weſen den eet te doen, dat ſy nyemant, wie hy ſy, wyn en ſullen mogen tappen, ſy en ſullen eerſt vragen van waer hy comt, en tot wiens behouf hy die wyn haelt, en dat ſy nyemant wyn en ſullen ſeynden, die ſy weten niet vry te ſyn, ende niet verclaert en es in ſekere Ordonnantie hierop gemaekt; Ende dat niemant van die onvrye perſoonen Suppoeſten weſende, wyn en ſal mogen doen haelen totte voirſz vrye Tappers directelyk noch indirectelyk op verbeurte van heure officie en ſtaet, die ſy te Hove hebben, ofte op peine van arbitrale correctie; Ende dat nyemant van de vrye Suppoeſten ofte van den geenen die woenachtich ſyn op het Opper- of Neder-Hof wyn en ſal doen haelen totte voerſz vrye Tappers, die hy voert ſal communiceren om gelt eenige onvrye perſoenen, Suppoeſten ofte andere op tie verbeurte van ſyn vryheyt en ſtaet, die hy te Hove heeft, ofte op peyne van arbitrale correctie, ende dat niemant vande vrye ſuppoeſten ofte van den geenen die op 't Hof woenachtich ſyn, bier en ſal mogen tappen om gelt, dan alleen *Adriaen Willemſz* alias *lange Adriaen*, dewelke bier ſal mogen tappen voer de vrye Suppoeſten en andere huysgeſin van ons. Aldus gedaen in den Hage den xx^en^. dach van April in 't jaer ons Heeren XV^c^. XX. naer Paeſchen: Des t' oirconde ſoe hebben wy gelaſt en bevolen Mr. *Aernoult Sandelin* Griffier van Hollant, dit over ons te teykenen. 't Welk ik *Aernoult Sandelin* voornoemt uyt laſte en bevele als vooren alſoe geerne gedaen hebbe op ten dach en jaere voirſz.

(Onderteykent)

A. SANDELIN.

Ons oitmoedelyk biddende de voerſz Thoenders van onſe ratificatie en confirmatie van dien. Ende daerenboven want eenige van de voerſz vrye Suppoeſten van onſen Hove van Hollant buyten heuren huyſe ſommels met onvrye perſoenen gaen eten en teeren en wyn en bier tot vrye Tappers doen haelen ongelyk meer dan ſy behouven, en ſommels voor al 't geſelſchap, daer ſy mede teeren; Dat eenige van hen herberg houden en onvrye perſoenen herbergen en logieren, en in eeten ſetten en wyn en bier voer de ſelve tot vryen Tappers doen haelen; Dat eenige van de voerſz vrye Suppoeſten heuren Dienſtboden onvrye perſoenen leenen om heurluyden

den wyn ofte bier ook tot vryen Tappers te doen haelen; Ende dat eenige van de habitanten in den Overſten- of Neder-Hof van onſen Huyſe van den Hage ook diverſche abuyſen dagelycx committeren grootelycken in defraudatie van de excyſe van den voerſz Dorpe van den Hage, dewelke overmits dien ſoe gediminueert ſyn, dat de voerſz Supplianten niet mogelyk en es, voirtaen 't ſelve Dorpe te onderhouden, noch heure portie van onſen beeden en andere laſten te betalen, maer by ſucceſſie van tyden ſullen moeten 't ſelve Dorp begeven en laeten tot onſer groote ſchade en intereſt in onſe Hoocheyt, renten, Domeinen, beden en andere dienſten, en heurluyden eeuwelycke verderffeniſſe, indien henluyden niet voerſien en waere, ons oetmoedelyken dair of biddende. SOE IST, dat de ſaeken voerſz gemerkt gehadt op dien het advys van onſen lieven en getrouwen Ridder van onſer Ordene, Stadthouder en Gouverneur ons Lants van Hollant, Zeelant en Vrieſlant, den *Grave van Hoogſtraeten*, Wy de voorſz Supplianten genegen weſende tot heure Supplicatie, by deliberatie van onſe ſeer lieve en ſeer beminde Vrouwe en Moye de Eertshertoginne van Oiſtenryk, Hertoginne en Gravinne van Bourgongnen, &c. Regente en Gouvernante in onſe Landen van herwaerts overe, ten advyſe van den Hoeft en andere Luyden van onſen Secreeten Raede by haer geordonneert, uyt onſer ſonderlinge gratie geapprobeert, geratificeert en geconfirmeert hebben, approberen, ratificeeren en confirmeeren by deſen alle de Ordonnantien henluyden by onſen voirſz Neve en grooten Camerling den *Grave van Naſſau*, in allen heuren poincten en articulen verleent nae 't inhouden van de Acte daer of ſynde, hier boven geinſereert, ſoe verre ſy daeraf deuchdelyck geniet en gebruikt hebben; Ende daer toe tot meerder ſekerheit van de voerſz Ordonnantie en fraude in dezelve te ſchouwen tot onderhoudeniſſe van onſen voerſz *Dorpe van den Hage* en conſervatie van onſer Hoocheyt en Heerlykheyt, Domeynen, Renten, Beeden, dienſten en andere onſe Rechten aldaer, uyt onſer macht en authoriteit, ende meerdere ende ſunderlinge gratie hebben wy by advys, als boven, geordonneert, en ordonneeren voor Statuyt en Edict, dat de vrye Suppoeſten van onſen Hove van Hollant, die tot onvrye huyſen met eenige onvrye perſoonen eeten ofte teeren ſullen, wyn of bier tot vrye plaetſen en ſullen mogen doen haalen meer dan ſy voer heur perſoen behouven ſullen; Dat die voerſz vrye Suppoeſten, die herbergen houden ſullen en yemant gaſtgewys logeeren ofte gaſtgewys in eeten of drinken ſetten ſullen, dien excyſe van bier en wyn en andere laſten gelden en betaelen ſullen als de ingeſetene Buyrluyden van den Dorpe van den Hage doen: Ende indien yemant van den geenen die op 't Opper-of 't Neder-Hof van onſen Huyſe van den Hage woenen, wyn of bier by der cannen ofte anders om gelt uytſetten ofte leveren, dezelve ſullen den behoerlyken excys van den Hage gelden en betaelen, gelyk als de ingeſetenen van den Hage: Dit al ten laſten van den geenen die contrarie doen ſullen van der verbeurte van heure vryheden tot eeuwigen dage ſonder verdrach. Ontbieden daeromme onſen ſeer lieven en getrouwen den Cancellier, Hooft en Preſident van onſen Secreeten en Grooten Raede, onſen voerſz Stedehoudere en ook den Preſident

en

en die Luyden van onſen Raden en van onſe Rekeningen in Hollant, Zeelant, en Vrieſlant, en allen anderen onſen Rechteren en Officieren, dien dit aengaen ſal, dat ſy de voerſz Supplianten van onſer voerſz approbatie, ratificatie en confirmatie en daer toe van onſe voerſz nieuwe Ordonnantie en Edicte, en van allen den inhouden van deſen onſen brieve, in der maniere als boven, doen laeten en gedogen ruſtelyk en vredelyk genieten en gebruyken, ſonder hen luyden te doen of doen doen ofte gedoogen gedaen te wordene eenich letſel ofte moeyenisſe ter contrarie, maer procederen en doen procederen jegens de Overtreders van der voerſz Ordonnantie, ofte eenige van dien, by executie van de peynen daer toe geſtelt, ſonder eenige ſimulatie ofte verdrach, want ons alſoo gelieft. 't Oirconde des voorſz es hebben wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſer Stede van Brugge den Xen. dach in Junio in 't Jaer ons Heeren XVc. XXIJ.

Op te ploye ſtont geſchreven,

By den Keyſer in zynen Raede.

Ondergetekent,

L. DUBLIOUL.

Voirts op te marge ſtont noch geſcreven,

't Inhouden van deſen heb ik *Pouwels van den Hove* Subſtituyt van den Griffier van Hollant, ter Ordonnantie van den Hove van Hollant openbaerlyk ter preſentie van Advocaten, Procureurs, Suppooſten, en andere ommeſtanders in d'Audientie gepubliceert op ten XIIJ. Januarii XVc. LX. *Stylo Curiæ*, in preſentie van Mrs. *Quintyn Weydtſen* en *Adriaen vander Houff*, Raetſluyden, als Commiſſariſſen ter audientie van de Rolle gecommitteert. In kenniſſe van my (en was ondertekent.)

P. DE HOVE.

Geextraheert uit het tweede Memor. van de Jonge *fol.* 83. *verſo.* en 't tweede Memor. van Ernſt *fol.* 56.

Aanmerkinge.

Aartshertog *Maximiliaan* had als Voogd over zynen minderjaarigen zoon *Philips van Ooſtenryk*, en zulks op hunner beide naame by Octrooi van den vierden Februarii des jaars 1483. na den loope van den Hove, aan die van den Hage vergunt zekeren impoſt te mogen ſtellen op wyn en bier, die binnen den Hage en Hage-ambagt getapt, gedronken en geſleten zouden werden, dog daarby uitgezondert eenige perſoonen, die van den gemelden impoſt vry en exempt zouden wezen. En alhoewel nu de eerſte belaſtinge, die men alhier op wyn en bier leide, zeer gering was, als beſtaande ſlegts *in drie grooten op elk vat bier en op elken ſtoop wyn een halve groot vlaams, die binnen den Dorpe en plaetſe van den Hage gebragt, getapt en gedronken wierden* (zie Num. XXVJ.) zoo waaren 'er nogtans verſcheide Luiden, die daarin grooten inbreuk deden. Want het grootſte gedeelte

te der inwoonderen van den Hage, gelyk hiervooren is aangetoont, beſtond toen ter tyt uit perſoonen, die van alle Contributien, zoo van beden, als van andere laſten, en gevolgelyk ook van deze nieuwe impoſitie bevryt en ontheven waren. Onder deze wierden 'er dan gevonden, die uit kragte van hun verkregen voorregt, de tapneering doende ten behoeve van de Suppooſten, *dairin grootelyken abuſeerden, wyn tappende en ſlytende alſoe wail den onvrye als den vrye perſoonen en Suppooſten.* Dit veroorzaakte, dat de gemelde Eertshertogen by het verleenen van eenen tweeden brief van den 27. November 1487 (onder *Num.* XXVIIJ.) wel expreſſelyk daerby voegden, *dat zoo eenige van benluyden wyn of bier verkogten om geld, de zodanige mede excys zouden betalen als andre onvrye Buuren van den Hage, gelyk eenige van de voorſz exempte Suppooſten nu jegenwoordichlyk wyn tappende, waren doende.* Maar Keizer *Karel*, wanneer hy by zynen brief van den 24. Maart 1516. de Magiſtraat octroieerde om den gemelden impoſt te mogen verhoogen, *te weten van drie grooten op elk vat bier boven andere drie grooten van ouds, en van veertich grooten op elke aem wyn boven andere veertig grooten*, ging veel verder; Want onderregt zynde, dat de *fraude* en het misbruik daarin by de vrye Tappers dagelyks meer en meer toenam, zulks dat die van den Hage daar door grootelyks in hunnen impoſt wierden verkort, ſtelde tegens de overtreders van dien een ſwaare ſtraffe, zelfs met verlies van hunnen vrydom. Hy ordonneerde, „dat (boven de reets genoemde perſoonen) ook die Caſtelein, die Poirtiers „ van ſynen Huyſe in den Hage ofte andere vrye Suppoeſten wyn en bier zou„ den mogen tappen en verkoopen den vryen perſoonen, dog anders geen, noch „ onvrye perſoonen in heure huyſen mogen ſetten Cabarets of Tavernens ge„ wyſe, op privatie van heure vryheden, ſoe verre ſy contrarie deden, en „ voorts van excys te betalen tot behoef zyns Dorps van den Hage, van alle de „ wynen en bieren die zy een half jair dair te voiren getapt en vercoſt zouden „ hebben, wien dat geweeſt ware. En om des te beter de gemelde *fraude* voor te komen, wierden 'er vier vrye Tappers toegelaaten, onder welke was de Cipier van de Voorpoorte van den Hove. Maar wanneer dezelve naderhand *dezen vrydom grootelyks misbruykten, wyn tappende en ſlytende alſoe wel den onvryen als den vrye perſoonen en Suppooſten*, viel de Magiſtraat daarover aan den Stadhouder klagtig, die daarop de zaaken onderzogt en dezelve in der waarheid alzoo ondervonden hebbende, by uitſprake van den 20 April 1520. de vier als toen zynde Tappers afzette en den Cipier zyn voorregt benam, ſtellende voor 't toekomende alleen drie Tappers, daar onder den Caſtelein van den Hove, op zeker Reglement, waarna zy zig in 't vervolg zouden hebben te gedragen; Welke uitſpraake en Ordonnantie Keizer *Karel* ter bede van de Magiſtraat niet alleen bekragtigde, maar ook merkelyk vermeerderde by Octrooi van den 10 Junii 1522. alhier gebragt onder Num. XXXJ.

Deze drie vrye Tappers by den Stadhouder aldus geſtelt, moeſten met hunne Vrouwen by 't aanvaarden van den gemelden vryen Tap, op het voorſz Reglement den eed doen in handen van den Griffier van den Hove. Zoo als vervolgens op den 26. April 1520. hebben gedaan de voorn. drie nieuwe Tappers, als *Jaſper de Bauvoir*, Secretaris, en *Everard van Grab*, Conchergie, met ſyn Jonkwyf; en den 1. Junii daaraan volgende *Criſpyn Janſz van Boshuyſen.* (zie eerſte Memoriaalb. van A. Sandelin *fol.* 128. en voorts IIde. Memoriaalb. van J. de Jonge *fol.* 26. 83. *verſo*-86. IIIde. Memor: van de Jonge *fol.* 57. Eerſte Memoriaalb. van Ernſt *fol.* 203. en 219. De Staaten van Holland aangeſtelt hebbende *Jan Janſz van Zuyrendael*, Wynkooper in den Hage, tot den derden vryen tap, wierd dezelve mitsgaders zyne Vrouw en dienſtmaagd beëdigt by twee Commiſſariſſen van den Hove, den 26. Februarii 1585. Wy zullen de acte van aanſtellinge hier woordelyk byvoegen, op dat de Lezer daaruit zoude konnen zien, hoe ſolemneel daar ontrent wierde gehandelt.

„ Die Staeten van Hollant gezien hebbende 't verſoek van de Edelen „ en vrye Suppooſten van den Hove van Hollant, ten eynde *Jan Janſz van* „ *Zuyrendael*, Wynkooper binnen den Hage, tot den tweeden vryen Tap, zulks „ die by *Gysbrecht Heerman* laetſt gebruikt es geweeſt, zoude mogen werden

„ geadmitteert, en daerop mede geſien hebbende 't voorſchryvens van de Bur-
„ gemeeſteren en Regierders van den Hage voornoemt, daerby zy den zelven
„ *Zuyrendael* houden voor gerecommandeert tot den voorſz vryen Tap, ten eyn-
„ de hy daertoe voor alle anderen zoude mogen werden geprefereert tot gerief
„ van de Edelen en vryen Suppooſten voorn., hebben de Staeten voornoemt
„ vergunt en geconſenteert, vergunnen en conſenteren by deſen, dat de voorn.
„ *Jan Janſz van Zuyrendael* den tweeden vryen tap binnen den Hage in de plaet-
„ ze van *Gysbrecht Heerman* ſal mogen aenvaerden en gebruyken, mits dat hy
„ hem daerinne getrouwelyk zal hebben te dragen en quyten, agtervolgende
„ de Ordonnantie begrepen in 't Octroy daervan zynde en als na behooren. Ge-
„ daen in den Hage onder 't Zegel van de Staeten voornoemt hieropgedrukt
„ den 19 February 1585. onder ſtont geſchreven,

„ Ter Ordonnantie van de Staeten.

„ By my, was getekent.

C. DE RECHTERE.

„ Lager ſtond; Op huyden hebben *Jan Janſz van Zuyrendael*, in 't witte van
„ deſen genomineert, mitsgaders *Geertruyt Jans* dochter zyne huysvrouwe en
„ *Margriete Jans* dochter haarluyder Dienſtmaegt den behoorlyken eed gedaen,
„ volgende 't inhouden van deſen en 't Octroy van den Hage daerinne gemen-
„ tioneert, aen handen van Mrs. *Nikolaes Camerling* en *Dirk van Leeuwen*, ordi-
„ naris Raden in den Hove van Holland als Commiſſariſſen daertoe geordon-
„ neert. Gedaen in den Hage den 26. February 1585. in preſentie van my,

„ Was getekent, J. DE WOERDEN.

„ Den 30. Julii 1587. wierd *Vincent Hanneman* by den Hove geadmitteert
„ volgens den brief by Graaf *Maurits* als Gouverneur hem gegeven, tot den
„ derden vryen Tap of kelder in den Hage, tot gerief van den Raed, Reken-
„ kamer, Edelluyden en andre vrye Suppooſten, mits doende den eed van geen
„ onvrye te tappen, maer zig te zullen reguleren na het Octrooi van den Ha-
„ ge. Zie tweede Memor. van P. Hanneman *fol.* 66.

In den jaare 1593. deden de Heeren Raaden van den Hove ten verzoeke van de Magiſtraat van den Hage deze navolgende Ordonnantie op de Audientie van de Rolle afkondigen; welke Ordonnantie den laatſten Februarie 1625. weder is vernieuwt geworden.

„ ALSOE de Bailliu, Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van den Ha-
„ ge den Hove van Holland te kennen gegeven hebben, dat zylieden onder
„ anderen zyn gepriviligeert in den Hage niet meer te mogen weſen, als drie
„ vrye Wyn-Tappers voor de vrye Suppooſten van den zelven Hove, te we-
„ ten, de Caſteleyn van den Hove in der tyd, en twee woonachtig binnen den
„ Hage, volgende 't Octroy henluyden daervan vergunt en verleent by hoog-
„ loffelyker memorie *Karel* by der gratie Godts Roomſch Keyſer &c. in dato
„ den 10 Julii 1522.

„ Ende ten einde de voorſz Wyntappers en vrye en onvrye perſoonen en
„ Suppooſten hen zouden reguleren volgende den inhoude van den ſelven Oc-
„ troye, verſoekende de navolgende puncten en articulen uyt den ſelven Oc-
„ troye geextraheert, gecondigt en geleſen te werden in de Audientie van de
„ Rolle en elders daar 't nodich en van doene weſen ſoude.

„ In den eerſten, dat de voorſz drie vrye Tappers, heure huysvrouwen
„ en Dienſtboden zullen gehouden weſen den eedt te doen, dat zy niemant,
„ wie hy zy, wyn en tappen zullen, zy en zullen eerſt vragen, van waer hy
„ compt, en tot wyens behoef hy die wyn haelt, en dat ſy niemant wyn en
„ ſullen ſeynden, die weten niet vry en zyn.

„ Ende dat niemant van de onvrye perſoonen, Suppooſten weſende, wyn
„ en ſal mogen doen haelen tot die voorſz vrye Tappers, directelyk of indi-

„ rectelyk,

„ rectelyk, op verbeure van heur officie en ſtaet, die zy ten Hove hebben,
„ ofte op peyne van arbitrale correctie.

„ Ende dat niemant van de vrye Suppooſten ofte van den geenen, die woonag-
„ tig zyn op 't Opper-of Nederhof, wyn en zal doen halen tot die voorſz vrye Tap-
„ pers, die hy voorts ſal communiceren om gelt eenige onvrye perſoonen,
„ Suppooſten ofte andere, op verbeurte van zyn vryheyt en ſtaet, die hy te
„ Hove heeft, ofte op peyne van arbitrale correctie.

„ Item dat de vrye Suppooſten van den Hove van Hollant, die tot onvrye
„ Huyſen met eenige onvrye perſoonen eeten ofte teeren, geen wyn tot vrye
„ plaetſen en zullen mogen doen haelen, meer dan ſy voor heure perſoonen
„ behoeven zullen.

„ dat de voorſz. vrye perſoonen, die herberge houden zullen, en iemant
„ gaſtgewys logeeren of gaſtgewys in eeten-of drinken ſetten, zullen den ex-
„ cys van bier en wyn en andere laſten gelden en betaelen, zulks als die inge-
„ zetenen, Buyrluyden van den Vlecke van den Hage doen.

„ Ende indien iemant van den geene die op 't Opper-of Neder-Hof van den
„ Hage woonen, bier of wyn by der kannen ofte anders, om gelt uytſetten,
„ voeren en leveren, deſelve ſullen behoorlyk excys van den Hage gelden en
„ betaelen, gelyk als de ingezetenen van den Hage; Dit al ten laſte van de gee-
„ nen die contrarie doen zullen, op te verbeurte van heure vryheden tot eeu-
„ wigen dage ſonder verdrach, al volgende den zelven Octroye.

„ SOO EST, dat het voorſz Hof geaccordeert hebbende de voorſz Pu-
„ blicatie, eenen yegelicken, dien dit aengaen mach, belaſt en geordonneert
„ heeft, belaſt en ordonneert henlieden mits deſen te reguleren na de pointen
„ en articulen hiervooren geroert, op peyne daerinne reſpective begrepen.
„ Gedaen in den Hage den 26. Aprilis vyftien hondert drie en tnegentich.

„ Was ondertekent.

F. CRIEP.

„ Onder ſtont geſchreven; 't Inhouden van deſen is op ten voorſz 26. Apri-
„ lis 1593. in de Audientie vande Rolle ter preſentie van de Suppooſten en
„ andere ommeſtaenders gepubliceert.

De vrye Tappers zyn eindelyk by verloop van tyden en veranderinge van 's Lands zaaken te niete geworden, gelyk mede alle de voorverhaalde vrydommen der Suppooſten, hebbende ſlegts behouden den vrydom (zoo als wy onderregt werden) van eene ſtuiver op de ſtoop wyn en zes ſtuyvers op een half vat bier (behalven nog agt penningen voor 't regt van inbrengen;) zynde Haags impoſt; den welken alleen nog maar genieten de huishoudende perſoonen; moetende thans de Suppooſten alle verdere laſten, buiten en behalven de Burgerwagt, met en nevens de Buuren van den Hage ondergaan.

XXXII.

ORDONNANTIE *en* SENTENTIE *voor die van den* Hage, *over het doen van 's Dorps rekeninge, behandelen der middelen &c.*

KAERLE by der gratie Gods gecoeren Roomſch Keyſer, altyt vermeerder 's Ryks, Conink van Germanien, van Spangien, van Arragon, van Navarre, van beyde de Sicilien, van Jeruſalem, van Hongrie, van Dalmacie, van Croacie &c. Eerſthertoge van Oiſtenryk, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryk, van Brabant, van Styer, van Carinte, van Carniole, van Limburch van Luxem- 1524.

burch en van Gelre, Grave van Habsburch, van Vlaenderen, van Tirol, van Arthois, van Bourgoingnen, Palsgrave en van Henegouwe, Lantgrave van Elſate, Prince van Zwave, Marcgrave van Burgauw, en des H. Ryex, van Hollant, van Zeelant, van Phirt, van Kiburch, van Namen, en van Zutphen Grave, Heere van Vrieſlant, van op ten Windismarkt, van Slavonie, van Portenau, van Salins en van Mechelen: Allen den geenen die deſe jegenwoordige ſullen ſien, Saluyt: Alſoo wy by andere onſe opene brieven in dato 26. in Meerte leſtleden verſtaen hebbende de queſtien en differenten, die onder andere gereſen waren tuſſchen die gemeene buyren en ingezetenen van onſen Dorpe van den Hage, en die Treſoriers en Regierders aldaer op 't ſtuk van de rekeningen, die gedaen waren van den accyſen, en andere incommen van der ſelver plecke ſedert den Jaere 1514. herwaerts, gecommitteert en geornneert hadden onſen lieven en getrouwen Raet en Meeſter van de Requeſten van onſen Huyſe Meeſter *Jeronimus van den Dorpe*, te reyſen in den Hage en met hem genomen een van de Luyden van onſe Rekenkamer aldaer, de pertyen niet ſuſpect voor hen te doen roupen, ſoo die Regierders, als die van der gemeente of heure Procureurs, en te verſtaen heure differenten: En waren die opgereſen uyt ſaeke van de rekeninge, in dien gevalle te procedeeren ter audientie en recollemente van dezelve rekeninge, de partyen daerinne geſtelt en gepaſſeert te examineren, en die geene die hy deuchdelyk bevinden ſoude, te paſſeren, en die onredelyke te royeren ofte te modereren, en indien hy 't ſelve doende eenige ſwarigheden bevonde, deſelve by geſchrifte te ſtellen, en die overbringen ons of onſe ſeer lieve Vrouwe en Moeye die Eerſthertoginne van Oiſtenryk, Hertoginne en Gravinne van Bourgoingnen &c. Regente en Gouvernante in onſer abſentie van onſe Landen van herwaerts over, omme by ons of haer van onſen wegen daerinne gedaen te werden als behooren ſal: Achtervolgende 't welk de voorſz Meeſter *Jeronimus* gereyſt es in den voorſz Dorpe van den Hage, en met hem genomen Meeſter *Thielman van Dullekem*, oeck onſen Raet en Meeſter van onſe Rekeninge aldaer, heeft de voorſz partyen by hem ontboden, en verſtaen hebbende, dat die van der gemeente hem ſeer beklaegden van de rekeningen van den Hage, gedaen ſedert den Jaere 1513. herwaerts, hebben deſelve rekeningen geſien en geviſiteert totten 24 dach van Januario vyftien hondert vier en twintig beyde incluys, en daer op gehoort de Gedeputeerden en Procureurs van deſelve gemeente, dewelke Commiſſariſſen den ſelven by extract gegeven hebben alle de partyen die ſy in deſelve rekeningen hebben willen debatteren: die daerop geſcreven en geſtelt hebben 't gunt dat ſy hebben willen ſeggen; daerop die van den Gerechte en Treſoriers, die dat aengaet, weder by geſcrifte geantwoort hebben, en hebben alle 't ſelve by onſe Ordonnantie gecommuniceert onſen lieven en getrouwen Heere *Joſſe Loureus* Doctor, Heere van Terdegem, Preſident van onſen grooten Raet te Mechelen, Heer *Charles le Clerk* Ridder, Preſident, en Meeſter *Jacob Feurier*, Meeſter van onſe Rekenkamer te Ryſſel, en Meeſter *Vincent Corneliſz*, Meeſter van onſe voirſz Rekenkamer van Hollant, en daerna van als rapport gedaen onſen ſeer lieven en getrouwen den Grave van Hoichſtraeten

ten onſen tweeſten Camerlink, Hoeft van onſen Financien en Stadthouder derſelver onſer Landen van Hollant, aldaer in den Hage weſende, dewelke oeck de voorſz rekeningen geſien, en op de differenten en ſwaerigheden daerinne bevonden, de perthyen tot verſcheyde dagen en ſtonden in 't lange daer op gehoort hebben, en voorts overſien alle 't gunt daer mede ſy hen hebben willen behelpen, en 't gunt dat ſy daerof bevonden hebben in geſchrifte geſtelt en 't ſelve ons overgeſonden by den voerſz Meeſter *Jeronimus*, dewelke 't ſelve mondelinge daerenboven ons aen onſe voorſz ſeer lieve Vrouwe en Moeye in de jegenwoordicheyt van onſe lieve en getrouwe den Hooft en de Luyden van onſen Secreten Rade by heur geordonneert en van den Heere van *Neufville*, Ridder en Treſorier Generael van onſe Financien gerapporteert en verclaert heeft: Doen te weten, dat wy des voerſz es, gemerkt ſonderlinge 't advys van den voorſz Stadhouder en Commiſſariſſen boven genoemt, by rype deliberatie van onſe voorſz Vrouwe en Moeye, ten advys van onſen voorſz Secreten Rade en Finantien, op alles verclaert en geordonneert hebben, verclaeren en ordonneren des hier na volgt.

I.

Eerſt, alſoo men bevint, dat in den voerſz Dorpe van den Hage in de Jaeren 1512. 15. 16. en 17. diverſche penningen over de gemeene Buyren aldaer geheven en ontfangen ſyn, ſoo by maniere van leeninge, hondertſte penningen en anderſints, bedragende ter ſomme toe van ſeven duyſent ponden, van xl grn. of daer ontrent, daer of men geen ontfanck bevint gemaekt in eenige van de zelve rekeningen, dan alleenlyk van de twaelf hondert ponden van xl. grn. op te leeninge gedaen in den jaere twaelve en van hondert vierentagtich ponden ſes ſchellingen in minderinge van den honderſten penning, en ſes hondert t'negentig ponden van 't Weeckgelt. Ende dat redene eyſcht, dat elcke Treſorier verantwoort ſynen ontfanck, ſoe hebben wy verclaert en verclaeren mits deſen, dat men de Treſoriers of andere die 't behooren ſal, in elken jaere ontfanck doen maeken ſal van alſulke penningen, als by maniere van leeninge, honderſte penning, oſte weekgelt geheven mach weſen, ſtellende by goede verclaeringe en ſpecificatie van wien ſy deſelve penningen particulierlyk ontfangen hebben: reſerverende dezelve van den Hage en daer toe onſen Procureur Generael van Hollant in onſen name hoer actie tegens deſelve Treſoriers, van dat ſy van deſelve leeninge en geheven penningen geen ontfanck gemaeckt en hebben, als 't na recht ende redene behooren ſal.

II.

Item alſoo men in 't uytgeven van de rekeninge van den Jaere 1514. bevint geſtelt en gepaſſeert *folio* 10. tot 27 toe, aen 28. partyen verſchooten by *Jacob Ballemaker*, aen reyſen ende vacatien gedaen in de jaeren 1510. 11. 12. 13 en 14. *in 't vervolgen van 't Bailliuſchap van den Hage jegens Heer* Willem Oom, *ende omme te hebben vernieuwt heure Privilegie van de Vroetſchap*, bedragende

over de 1131. ponden 12. ſtuyvers van xl. grn aldaer by recollemente hier voirtyts geroyeert; noch 1628. ponden 6. penningen ten ſelven pryſe: Ende *Willem Meeuſz.* Gecommitteerde van den ſelven jaere daer op gehoirt, heeft bekent en verclaert van deſelve pertyen geen handelinge gehadt, noch den ſelven *Ballemaker* of yemant anders yet daer of betaelt te hebben, deſgelycx *Ballemaker* daer op gehoirt, heeft ook bekent, dat deſelve partyen in den ſelven jaere 14 gepaſſeert, van de voorſz Treſoriers niet ontfangen te hebben: Waeromme wy verclaert en geordonneert hebben, verclaeren en ordonneren, dat men deſelve ſomme van 1628 pond. ſes penningen after 't ſlot van de voorſz rekeninge tot ontlaſtinge van onſen voorſz Dorpe van den Hage corrigeren ſal.

III.

Item alſoe men by de rekeninge van den Jaere 17. bevint, dat de Treſoriers aldaer ontſanck maeken van de ſomme van twee duyſent acht hondert derthien ponden van xl. grn., van renten vercogt ten twee lyven den penning tien, en ten eenen lyve den penning acht, en dat omme daer mede te betaelen de portie van die van den Hage in onſe beeden en andere ommeſlagen van den Lande, die doen ter tyt groot waren, mits *t' innemen van Alckmaer en Aſperen*: Ende de Treſoriers van den ſelven jaere daer opgehoort, hebben verclaert en getoent, dat ſy van der vercoopinge van deſelve renten geen penningen ontfangen en hebben gehadt, hoewel ſy daer of ontfang maeken, maer dat ſy in betalinge van dien van de coepers aldaer verclaert alleenlyk overgenomen hebben heure quitantien van alſulken penningen als elk van hen in de voorſz leeningen gedaen of by tranſport verkregen hadden, navolgende de verclaringen, die deſelve Commiſſariſſen daer of geſien hebben: Ende want men niet en bevint, ſoe hier vooren geſeyt is, dat van deſelve leeningen by voorgaende rekeninge, uytgeſteken alleenlyk de partyen hier vooren verclaert, eenich ontfanck gemaekt es ten proffyte van den Hage, en alwaer 't datter ontfank af gemaekt waere; ſoe en blykt niet ſuffiſantelyk by onſen brieve van Octroy, dat ſy gelyke vercoepinge geauctoriſeert ſyn te doene, om te employeren en converteren in betalinge van rembourſemente van leeninge: Oick mede dat men na alle redenen niet en behoert van geleende penningen eenich proffyt te eyſſchen noch te betaelen; daerenboven dat veel van de coepers van deſe renten by den voorſz Commiſſariſſen hier op ontbooden en gehoert, verſtaen de voorſz redenen genoch, conſiderende dat die van den Hage met deſe renten niet en behoerden belaſt te ſyn, Waeromme wy ook geordonneert en verclaert hebben, ordonneren en verclaeren by deſen, dat de voorſz renten alſoo in betalinge en rembourſemente van de voorſz leeninge vercocht te weſen, nul en van geenre waerde, en dat men de Coepers heure quitantie weder geven, mits by hunluyden wederleverende de voorſz rentebriven, om gecaſſeert te worden, ter ontlaſtinge van onſen voersz. Dorpe van den Hage, reſerverende deſelve Coepers, te weten den geenen die deſelve leeninge ſelver gedaen hebben, of die hem van heure ouders gecommen ſyn, heure actie van te blyven in ſyn geheel, om daer of mitten andere penningen en ſchulden van gelyke natuyre betaelt

taelt te worden, nae dat men hier namaels bevinden ſal, dat de affairen van den Hage vermogen ſullen; Ende als van den geenen die eenige van de ſelve leeningen gecogt en by tranſport daeran gecomen ſyn, en daer voor ook renten genomen hebben, die ſullen ook dair of blyven in heur geheel, om van den Hage hier namaels als vooren te recouvreren 't gunt dat ſy doen blyken ſullen ſoe by heure affirmatie als by affirmatie van de vercoopers of anders, daer voor rechtveerdelycken betaelt te hebben: Welverſtaende dat gunt dat eenige van henluyden uyt ſaeke van deſen weder ontfangen mogen hebben ſoe by manieren van loep en renten ofte om loſſinge van dien, ſedert den Jaere van 1517. tot ten jaere 1520. incluys, weſen ſal in diminutie en afsach van de zelve haere principaele ſchult en leeninge: Ende is't dat ſy daerenboven meer ontfangen hebben, willen en ordonneren wy, dat ſy bedwongen ſullen werden mit reale executie tot proffyte van den Hage dat weder te geven en reſtitueren.

IV.

Item alſoo de Treſoriers ſedert den jaere 1513. totten voorſz 23 January 24. overgelevert hebben diverſche quitantien van renten, die in heure rekeninge met debet quitantien belaſt ſtonden, en die men by gebreke van dezelve quitantien wel behoorde te royeren, ende niet en behoerde toegelaten te weſen deſelve over te geven: niet min conſidererende, dat den Hage van ſoo veel achterſtal ontlaſt is, hebben toegelaten en geaccordeert, dat deſelve quitantien alſoo verre die rechtveerdig en deuchdelyk ſyn, den ſelven Treſoriers in betaelinge ſtrecken ſullen ende gecort worden in heurluyder rekeningen.

V.

Item alſoo men in de rekeningen van den jaere 18. en de navolgende rekeningen daer na bevint geſtelt in uytgeven de ſomme van 94. ponden eene ſchelling 3 penningen, uyt ſaeke van gelyke ſomme en jaerlycxe renten ter loſſinge den penning 16., die de Treſoriers ſeggen in den jaere 17 vercogt te weſen, daer voor eenige particuliere perſoonen tot verſoeke van die van de Weth en Vroetſchap verbonden ſyn, en deſelve renten op heure goeden gehypotequeert hebben, daer of de Weth deſelve particuliere belooft hebben van des Haegs wegen te ontlaſten, alſoo ſy ſeyden de penningen daer of gecomen geemployeert te ſyne in de betalinge van ſekere financie gedaen in den voorſz jaere 17., om daer mede te vervallen de porcie van die van den Hage in onſe beden, die men als doen anticiperen en opbrengen moeſte, die ſeer groot waeren: Ende want men van de principaele hooftpenningen van de voorſz rente niet en bevint ontfanck gemaekt ten proffyte van den Hage; oick mede dat niet en blykt, dat ſy op die tyt noch ſedert van ons vercregen hebben eenich Octroy, om dezelve loſrenten te mogen vercoepen; Ende dat men viſiterende dezelve rentebrieven, niet en bevint, dat de penningen gecomen van de vercoopinge van deſe renten geemployeer ſyn inde betalinge van onſe beeden, maer eensdeels gecon-

ver-

verteert in andere ſchulden, *als totten pachte van de Bailliuſcip van den Hage:* Soe hebben wy verclaert en geordonneert, verclaeren en ordonneren, dat men de loop van dezelve renten in de voorſz rekeninge van den jaere 18. en van de andere jaeren daer na royeren ſal; Deſgelyx de ſomme van 225. ponden, die men in uytgeven van de rekeninge van den jaere 19. bevint geſtelt voor de loſſinge van 14. ponden 1. ſchell. 3 grn. van XL. grn. 's jaers, begrepen in de voorſz 94. ponden, eene ſchell. drie grooten, en dit tot laſte van de geene die de penningen van de voorſz vercochte renten ontfaen en daer of niet en verantwoort hebben.

VI.

Aengaende de achtienhondert twaelf ponden van XL. grn. die *Ballemaeker* toegeſeyt ſyn by uytſpraeke van onſen lieven en getrouwen Neve de Grave van Naſſau, en daerof hy betaelt is in de rekeningen 20. en 21. boven andere 333. Philips guldens by hem ontfaen, en dat voor de ſomme van 2759. pond. 12. ſchell. 6. grn., die hy van verleyde penningen eyſchende was van diverſche reyſen by hem gedaen en verſchoten in de jaeren 1511. 12. 13 en 14. breeder verclaert en geſpecificeert in de rekeninge van den jaere 14. *folio* 10 tot 27. toe, die by de Gedeputeerden van de gemeente ſeer gedebatteert ſyn, ſuſtinerende dat men deſelve ſomme tot ontlaſtinge van den Hage behoerde te royeren, gemerkt dat die niet uytgegeven oſte gedebourſeert en ſyn tot proffyte en by conſente van de gemeene buyren van den Hage: Daer tegens *Ballemaeker* gehoort, die geallegeert heeft Sententie van den Hove van Hollant, en daerenboven de verclaeringe van den Grave van Naſſau, en dat hem de ſomme van 531. pond. 7. ſchell. 6. grn. min toegeſeyt is, dan hy verſchoten heeft, en daerenboven is hy ten achteren ſekere groote ſomme van penningen van dat hy dezelve penningen op finantie geleent hadde, daerof hem ſyne actie by de voorſz uytſprake van den voorſz Heere van Naſſau gereſerveert is; Ende na dat de ſpecificatie van deſelve 2759. pond. 12. ſchell. 6. grn. geſien is geweeſt, waerinne dezelve penningen verleyt ſyn, daerby men bevonden heeft, dat deſelve gedaen ſyn ſonder ordonnantie van de Weth by eenige particuliere perſoonen, die dat ſelve oſte ten minſten een groot deel van dien behooren te betaelen. Waeromme gemerkt dat de Treſoriers goede redenen gehadt hebben den voorſz *Ballemaker* de voorſz betalinge van 1812. pond. te doen, gelyk die Gedeputeerden van de gemeente ook bekent hebben; Soe hebben wy geordonneert dezelve tot ontlaſtinge van deſelve Treſoriers alleenlyk te paſſeren: Reſerverende die van den Hage heure actie op ten geenen by wiens ordonnantie die ſelve reyſen gedaen en by *Ballemaker* deſelve penningen verſchoten ſyn geweeſt, om die op henluyden te recouvreren, ſoo wel 't principael als de intereſſen, ſoo dat na rechte en redenen behooren ſal.

VII.

Item alſoo men bevint, dat in den jaere 22. ook ſekere leeningen gedaen ſyn, bedragende ter ſomme van 2734. pond. 10. ſchell.

van

van XL. grn, daer of de Treſoriers in deſelve heure rekeningen ook geen ontfanck gemaekt en hebben, en deſelve Treſoriers daer op gehoirt, hebben verclaert, dat deſelve penningen henluyden geleent ſyn op obligatie in heuren priveen naem, ten eynde dat ſy de portie van den Hage in onſe beeden ſonder ſchaede furneren en opbringen ſouden mogen, en waren wel te vrede ontfanck daer of te maeken, alſoe verre als men hen vry en ſchadeloes ſoude willen houden tegens heure crediteurs: Ende die Procureurs van de gemeente hier op gehoert, waren wel te vrede dat men deſelve Treſoriers daer of in rekeninge ontlaſt liet; Welverſtaende die geene die haere ſchult mit rechte vervolgen wilden, dat men de Wet niet en interdiceerde recht daar of te doene: Ende na dat wy 't advys van de voerſz Commiſſariſſen hier op geſien hebben, ſoe ordonneren wy, dat de Treſoriers van deſelve heure leeningen in den ſelven heuren ontfanck ontlaſt ſullen blyven, mits dat ſy gehouden ſullen weſen den geenen die geleent hebben, te betaelen. Ordonnerende onſen Rechter van den Hage en allen anderen onſen Rechteren, daer of tot clachte van partyen recht te doen t' allen tyden als ſy des verſogt ſullen weſen.

VIII.

Die Procureurs van de gemeente hebben in de voorſz rekeninge noch gedebatteert diverſe partyen aldaer gepaſſeert, als die gene die betaelt ſyn den Bailliuwen en Schouten inder tyt geweeſt hebbende, tot hulpe en voldoeninge van heuren jaerlyxen pacht, bedragende tot goede merkelyke ſomme: Deſgelycks eenige penningen die by Ordonnantie van die van onſen Wet in gifte gegeven en betaelt ſyn, in recompenſe van dienſten: Desgelyx dat veel extraordinariſe partyen aldaer geſtelt, behoorden gerekent te weſen in 't ſchot. Ende voerts van coſten, reyſen, proceſſen en anders, die de voorſz van de gemeente ſuſtineerden, dat al behoerden geroyeert te weſen: maer overgemerkt, dat die by de Treſoriers betaelt ſyn by ordonnantie van de Wet en Vroetſchap; ook mede dat veel van deſelve partyen betaelt ſyn by condemnatie van Sententie daer op gegeven: Ende dat veel van deſelve partyen diſcuſſerende, ten uyterſten veel meerder geſchilllen daer uyt geſchapen waren te reyſen tot coſte en laſte van die van den Hage; Ende dat deſelve geſchillen, die principalyk toecomen om 't Bailliuſcip van den Hage en 't appoinctement daer af gemaekt in den jaere 1505., ſoe lange geſtaen en gedeurt hebben, dat goet ware, dat die eens ten eynde quamen; ook mede dat die ſelve partyen eens en anderwerf in rekeninge geſloten en by recollemente gepaſſeert ſyn: Soe hebben wy uyt onſe ſonderlinge macht en wetentheyt verclaert en geordonneert, verclaeren en ordonneren by deſen, dat alle de partyen in de voorſz rekeninge van den Jaere 13. totten voorſz 24. in January 24. incluys geſtelt en gepaſſeert, en daer of hier vooren geen mentie gemaekt is, gepaſſeert ſullen blyven, ſonder dat men die meer ſal mogen debatteren by recollemente of anderſints, om wat redenen dattet ſy, imponerende daerof dezelve van de gemeente, heure Procureurs en alle anderen een eeuwich ſwygen.

IX.

Ende als van eenige partyen die de voorſz Treſoriers by maniere van particuliere rekeninge of andere doleantien hebben willen inbrengen en ſuſtineren henluyden te comen, gemerkt dat die in geen van de voorſz rekeningen geſtelt en ſyn, maer wel ſchynen met opſet uyt de voorſz rekeningen gelaeten te weſen, die ſullen die ſelve Treſoriers mogen overgeven, om die te ſtellen by de andere ſchulden en afterweſen van den Hage, om in den ſtaat, die van noode is aldaer vermaekt en vernieuwt, daerop alſulk reguart te nemen als van regts wegen behoeren ſal.

X.

Item alſoe in de voerſz jaeren van 13. tot 20. toe *diverſche Treſoriers geweeſt ſyn*, en dat in de voorſz rekeningen de reſte van de eene rekeninge gedragen is op de andere navolgende rekeninge, bedragende groote ſomme van penningen, daer by men niet wel oflichtelyken en ſoude connen geweten ofte ondertaſten den ſtaet van elke Treſorier, dan by lanckheyt van tyden: Ende want wy begeeren te weten den ſtaet van deſelve Treſoriers van elk jaer op hem ſelven, ſoe hebben wy geordonneert en ordonneren by deſen, de gedragen reſten te corrigeren en after elke rekeninge ſyn reſte te ſtellen ende rekeninge in ontfank eerſt en alvooren op 't incomen van de accyſen, die op rekeninge geſchreven ſyn, geverifieert weſende; En dat gebleken ſy als 't behoert, dat ſy van der leeninge niet meer ontfanck gehadt en hebben dan by hunluyden nu overgegeven is, en daer of ſy belaſt ſullen worden 't geene dat men als dan bevinden ſal den Treſoriers ſchuldich te weſen te doen betalen by den ſtaet, die van de ſchulden van den Hage gemaekt ſal worden: Ende ingevalle de Treſoriers ſchuldich blyven daer of te doen, realyken executeren en te bedwingen den Hage te betalen, 't ſy in gereede penningen of in ofloſſinge van renten.

XI.

Ende alſoe by beroerte, die in onſen voerſz Dorpe van den Hage geſchiet is ontrent ſinte Agnieten dach in Januario leſtleden, de Treſoriers, die wy by den voerſz ſtaet gecommitteert hadden, als *Adriaen de Milde*, *Jan Cammaecker*, en *Adriaen Jacobſz Coninck* afgeſtelt waren, en mits dien andere daertoe gedeputeert, die ſedert de behandelinge gehadt hebben; ende om voor den toekomende tyt eenige regel en ordene by proviſie in den ſelven onſen Dorpe van den Hage te ſtellen; Soe hebben wy verdragen, ende verdragen mits deſen alſoo wel de voorſz afgeſtelde Treſoriers, en dat tot heurlieder begeerte en ook de geene die tegenwoerdich de adminiſtratie hebben: Ordonnerende en committerende mits deſen den voerſz Grave van Hoechſtraeten onſen Stadthouder, om aldaer by proviſie te ſtellen *twee nieuwe Treſoriers* nut en bequaem om de excyſen en andere incommen van onſe plaetſe van den Hage te ontfangen en rekeninge daer of te houden, beginnende den 1. dach van Auguſti toe-

comende tot ten eerſten. Meye daer aen; *ten welken Meye dage men de Treſoriers voortaen altyt vernieuwen ſal.*

XII.

Item ordonneren wy voorts, dat de Treſoriers van nu voortaen geen proceſſen aennemen en ſullen mogen ofte vervolgen, ofte eenige oncoſten uyt ſaeke van dien betalen, dan by advys van onſen Schout en Gerechte, daer of ſy Ordonnantie by geſchrifte nemen ſullen.

XIII.

Item en ſullen de voerſz. Treſoriers niet beſteden te maken eenige werken dat boven een pont grn. Vlaems bedraecht, dan in preſentie van de Wet ofte ten minſten twee van hunluyden, ende geteyckent by den *Clerk*, daer of deſelve Treſorier ook bewys op ſyn rekeninge overbringen ſal.

XIV.

Ende om 't groot afterweſen daer wy devoerſz plaetſe van den Hage inne bevinden, dat niet mogelyk en is ordene ofte regel in te ſtellen, voor dat den ſtaet van den Hage geweten op de atterminatie van de ſchulden en afterweſen rypelyk geordonneert ſy; Ende ten eynde dat onſe onderſaeten van den Hage binnen middelen tyde onbelet en ongearreſteert voor deſelve ſchulden reyſen en keren mogen; Soe hebben wy uyt onſe ſonderlinge macht de betalinge van de ſchulden en afterweſen van den Hage, byſondere van de renten ſedert den Jaere 1513. herwaerts, met de achterſtallen van dien en alle leeninge en ſchulden ſedert den ſelven Jaere 13. gemaekt, geſurcheert, en ſurcheeren by deſen voor den tyt van ſes maenden, om binnen middelen tyde op te atterminatie en betalinge van de voorſz ſchulden te ordonneren als vooren.

XV.

Ende alſoe om te volcomen en volbringen t' inhouden van veel puncten in deſe onſe tegenwoerdige Ordonnantie verclaert; als te verifieren alle den ontſanck tegens de Excys-boecken; de correctien in alle de rekeningen te doene, ſoo van de per reſte achterſtallige renten en anders; de coopers van de lyfrenten in den Jaere 17. weder te leveren heure quitantien van de leeninge en rembourſemente en van deſelve weder te ontfangen de rente-brieven, om te caſſeren; te ontfangen alle de ſchulden die yemant den Hage ſoude mogen eyſſchen; Ende voorts alle de ſchulden van den Hage by een te ſtellen en te adviſeren, hoe en in wat maniere men deſelve vervallen en betalen ſal mogen; hebben wy geordonneert en gecommitteert mits deſen Meeſter *Joſſe Saſbout* onſen Raet, den voerſz. *Tielman van Dullekem* Meeſter, en *Jacob de Jonge* Auditeur van onſe Camere van Rekeninge, of de twee van hen, die daer toe vaceren ſullen mogen, om al 't ſelve te volcomen en ons van alles ſchriftelyk rapport te doe-

ne, om onſe ingeſetenen van den Hage te voirſien by nieuwe ſtaet of anders, binnen den tyt van ſes maenden, dat wy heure ſchulden en achterweſen in ſurceantie geſtelt hebben, als na redenen behooren ſal.

XVI.

Wy ordonneren voorts, dat die van onſen Gerechte tegenwoordich en toecomende, niet meer en ſullen mogen pachten, of doen pachten, part of deel hebben, noch van den penningen van onſe Dorpe van den Hage, onſen Bailliu en Schout in heure pachte by maniere van Jaerlixe pencie yet te baten comen, op peyne deſelve penningen op henluyden te verhalen, en arbitralyke correctie; verbiedende ook wel ſcherpelyk de Treſoriers van den Hage, dat ſy voirtaen niet meer uyt ſacke van dien eenige penningen en betalen, in minderinge ofte tot hulpe van den ſelven pacht, heymelyk nog openbaer, by ordonnantie van den Gerechte of anders, op peyne als vooren.

XVII.

Wy ordonneren voerts, dat de Treſoriers voertaen alle jaere heure rekeninge doen ſullen op ten Stadhuyſe met opene deuren, daer over geroepen onſen Bailliu, Schout, Schepenen en eenige van den Rykdom van den Hage binnen de twee maenden na de expiratie van elcken jaere, in preſentie van een uyt onſen Raet en een uyt onſen Rekenkamer aldaer, om deſelve rekeninge te hooren en te ſluyten als 't behoeren ſal; en een dubbelt daerof te leveren in deſelve onſe Rekenkamere, om aldaer bewaert te worden mitten andere rekeningen van de voorgaende jaeren als nu gerecolleert; Ende *ſullen deſelve Treſoriers van twee jaeren tot twee jaeren van onſen wegen vernieuwt worden by den geenen die wy daertoe committeren ſullen t'elken Meyedage:* deſgelyks alle jaere die Wet, Wardeyns en andere Officiers tot alſulken dage als van outs gecouſtumeert es.

XVIII.

Item alſoe den excys die te weſen plach van drie grn. op een vat biers, en die by onſen oirlove en Octroy, overmerkende de laſten en afterweſen van den ſelven plecke van den Hage, in den jaere 16. geſtelt en gehoecht was op ſes grn., ontrent St. Agnieten dag leſtleden weder afgeſtelt is op drie grn., en geordonneert de andere drie grn. op te ſchryven. Ende want ons gebleken is, dat de 3. grn. op een vat biers de laſten van onſen Dorpe niet furneren nog dragen en mogen, ſoe hebben wy geordonneert en ordonneren den ſelven excys van ſes grn. op een vat biers weder op te ſtellen voor den tyt van drie naeſtcomende jaeren, en die te gaderen ſoo dat geweeſt is; bevelende den nieuwe Treſoriers, die voertaen alſoe te ontfangen en den opgeſchreven excys alſoo te innen en te recouvreren van den tyt dat die opgeſchreven is ten proffyte van den Hage.

XIX.

XIX.

Ordonnerende en bevelende voerts de Gedeputeerden van de gemeente, die de handelinge en ontfanck van de voorfz excyfen federt de affettinge van de voorfz Treforiers gehadt hebben, dat fy daer of rekeninge en reliqua doen voor onfen Bailliu, Schout, Schepenen en Gerechte van den Hage, *daer over geroepen een van onfen Raet en een van onfe Rekenkamer*, binnen een maent naeftkomende.

XX.

Wy ordonneren en bevelen voorts de toekomende Treforiers, dat fy van de penningen komende van de excyfen niet meer en betaelen enige reparatien of andere partyen, die men van 't fchot gewoonlyk is te betalen, op peyne die henluyden ook in rekeninge te royeren, nog enige extraordinariffe partyen, dan by expreffe ordonnantie van onfen Schout, Schepenen, en daer toe geroepen enige van den Rykdom en Buyren van den Hage.

XXI.

Item dat men 't fchot alle Jaer uytfetten fal, meerderen ende minderen by advys van onfen Bailliu, Schout en Schepenen, daer over geroepen eenige van den Rykdom en Buyren, als men die extraordinarife cedullen van de reparatien van de werken van den Hage gefien en overleyt fal hebben, en geene werken te paffferen, ten fy dat eenige van de Schepenen mit ten Clerk telcken kenniffe daer of gedragen hebben, als hier voeren gefegt is, op dat men daer by fien mach den aengank en afgank van dien.

XXII.

Item alfoe den excys veeltyts opgefchreven en op rekeninge bewaert fyn geweeft, daerop eenige gemurmureert hebben, foe ordonneren wy de voorfz Wet en toecomende Treforiers, dat fy dezelve excys voirtaen verheuren in 't openbaer den meeft dairomme biedende, by voorgaende kerk-geboden van fes weeken tot fes weeken of van drye maenden tot drie maenden, of andere langere tyt, foe fy dat voor de befte adviferen fullen, ten ware dat die op foe laegen pryfe quame, en foe luttel gelden mochte, dat voor den meeften oirbaer van den Hage, die proffytelyker opgehouden en op rekeninge bedient ware, dan verpacht.

Alle wêlke Ordonnantien wy willen in onfen Dorpe van den Hage gepubliceert, geachtervolcht, geexecuteert en volbracht worden, niet jegenftaende oppofitie ofte appellatie gedaen of te doene of eenige Statuyten, Privilegien of andere Ordonnantien ter contrarie; Ontbieden daeromme en bevelen onfen lieven en getrouwen Stadhouder voerfz en de Luyden van onfen Raede en Rekenninge in

Hollant, onſen Bailliu en Schout van den Hage, en allen anderen onſen Rechteren, Juſticieren en Officieren en onderſaeten, dien dit aengaen ſal, dat ſy van onſe voerſz Ordonnantie, Declaratie en Staete, en van al t' inhouden van deſen den Burgers en ingezetenen van onſen Dorpe van den Hage doen laeten en gedogen ruſtelyk en vredelyk genieten en gebruyken, ſonder daer tegens in eenige maniere te doen. Ende op dat niemant ignorantie hieraf pretenderen en mach, dezelve indien ſy des verſogt te doen publiceren yegelyk in de limiten van ſyner Jurisdictie alom waermen publicatie is gewoenelyk te doen. Ende want men van deſen in diverſche Plecken behoeven mochte, willen wy dat aen 't Vidimus derzelver onder zegel authentycque ofte copie gecollationeert en geteykent by een van onſe Secretariſſen, gelove zy gegeven als aen deſen originalen. Oirconden des voerſz es, hebben wy onſen ſegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſen Stad van Bruſſel den leſten dach van Julio in 't Jaer ons Heeren duyſent vyf hondert vier en twintich, en van onſen Roomſchen Ryke 't ſeſte en van Spangien 't negenſte.

Onder ſtont, geſchreven,

By den Keyſer; myne genadige Vrouwe de Regente, den Eerſtbiſſchop van Pallerme, Hooft en Luyden van den Secreeten Rade, den Heere van Neufville Ridder, Treſorier Generael van de Finantie en andere tegenwoirdich.

was geteken,

L. DUBLIOUL.

Verder ſtont: Deze Ordonnantie is openbaerlyk voor den Volcke in preſentie van myn Heere den Stadhouder, Preſident en Raeden van Hollant gepubliceert in de Raedcamere by den Griffier op den xden. dach van Auguſto anno XVc. XXIIIJ.

Geextracteert uit het derde Memoriaelb. van Sandelin *fol.* 61. *verſo.*

Aanmerkinge.

Hoe verre de zaaken zoo op 't ſtuk van de Regeeringe, Policie, als wel inzonderheid ontrent de behandelinge en adminiſtratie van 's Haags inkomſten en gemeene middelen ter dezer tyd waren verloopen, hebben wy hier vooren reets verhaalt, en ook daarnevens aangetoont de waare oorzaak van 't groot ongenoege, dat de gemeente tegens de Treſoriers en andere Bewintluiden der openbaare Godshuiſen hadden opgevat, doordien zy t'eenemaal nalaatig bleven in het doen van eenige verantwoordinge hunner bedieninge en adminiſtratie, welke men anderzints gewoon was voor haar open te leggen. Keizer *Karel*, om de ontruſte en misnoegde gemeente deswegen eenige voldoeninge te geven, ordonneerde by zynen brieve van den 26. Maart vyftien honderd vier en twintig, dat de gemelde Treſoriers van hunnen ontfang en uitgave behoorlyke rekeninge, bewys en reliqua zouden doen voor twee Commiſſariſſen, ten dien einde by zyne Majeſteit benoemt en gemagtigt. Dit aldus zynde verrigt en de gemeente daarjegens gehoort, zoo volgde daar op 's Keizers uitſpraake in der voege als ze hier boven ſtaat vermelt.

Op dat nu in 't vervolg zodanige miſlagen en verzuimeniſſen niet weder zouden

den gebeuren, zoo gelaſte de gemelde Graaf onder anderen by het zeventiende Artikel van dezelve Ordonnantie wel expreſſelyk, dat de Treſoriers voortaan alle jaar hunne rekeninge zouden doen op 't Stadhuis met opene deuren, daar over geroepen den Bailliu, Schout, Schepenen en *eenige van den Rykdom van den Hage*, binnen de twee maanden na den uitgang van ieder jaar, in tegenwoordigheid van een uit zynen Raade en een uit zyn Rekenkamer alhier, om dezelve rekeninge te hooren en ſluiten, als 't behooren zoude, en een dubbeld daarvan te leveren in dezelve zyne Rekenkamer, om aldaar bewaart te worden, enz.

In gevolge van dit Artikel wierd de Magiſtraat verpligt, om in 't vervolg de rekeninge haarer Treſorie jaarlyks te moeten doen ten overſtaan van twee gevolmagtigden, als een uit den Raade Provinciaal en een uit 's Graafs Rekenkamer, dewelke daartoe by het Hof in dezer voege wierden gecommitteert.

„ Op huyden heeft het Hof van Hollant gecommitteert en geordonneert, com-
„ mitteert en ordonneert 't zelve Hof mits dezen Meeſters *Cornelis Steys*, Raed Or-
„ dinarys in den voirſz Hove en *Gerryt van Rennoy*, Meeſter van de Rekeninge des
„ Keyſers in Hollant, Heere tot Spyk, *omme ter preſentie van den Bailliu, Schout,*
„ *Schepenen en Vroetſchap van den Hage te procederen tot hoeringe en ſluytinge van de*
„ *rekeninge van dezelfde van den Hage*; *Ende indien zy daarinnne eenige difficulteiten be-*
„ *vinden, den voirſz Hove daer van rapport te doen, om 't zelve gehoirt, voirts gediſpo-*
„ *neert te werden naer behoeren.* Gedaen in den Hage den derden Decembris anno
„ vyftien hondert vierenvyftich. In kenniſſe van my,

„ (was ondergetekent)

„ J. D A M.

Dog de actens, die het Hof in laatere tyden daartoe verleende, waren eenvoudiger, en behelsden ſlegts het navolgende: „ 't Hof van Hollant heeft ge-
„ committeert en committeert mits deſen den Heer en Mr. *Johan Oom van Wyn-*
„ *gaerden* Preſident in den zelven Hove, en Mr. *Louis van Kinſchot* Auditeur
„ van de Rekeninge in Holland, om te hooren en ſluyten 's Haags rekeninge.
„ Gedaen in den Hage den 19. November 1642.

De Regeerders van den Hage, na dat ze zig volkomen na het bovengemelde artikel hadden, gedragen, tot den jaare vyftien honderd twee en zeventig, wanneer die bekende Troublen hier te Lande ontſtonden, waerdoor een groot verval uit 't ſtuk van de Politie geraakte, zulks dat de behandelinge derzelve zoo ſtipt en naaukeurig niet konde waargenomen werden, wierden in den jaare vyftien honderd vier en tagtig te rade, om na 't voorbeeld van eenige Steden, welke voorheen haare rekeninge ten overſtaan van Commiſſariſſen uit den Hove en Rekenkamer mede gewoon waren te doen, dog zedert den aanvang van den oorlog, en wel inzonderheid na 't afzweeren van den Koning van Spanje zulks hadden nagelaaten, zig insgelyks van dien laſt te ontdoen, waartoe zy onder de hunnen een Raadsbeſluit hadden genomen. 't Hof hiervan kenniſſe bekomen hebbende, en in agt nemende, dat die van den Hage volgens Sententie van zyne Keizerlyke Majeſteit gehouden waren hunne rekeninge te doen voor Commiſſariſſen, deed aan de Magiſtraat van den Hage den volgenden brief ſchryven, waarby het zelve haar gelaſte niet voort te gaan met het hooren en ſluiten van de rekeningen haarer Treſoriers, dan ten overſtaan van den Preſident en een uit de Rekenkamer van Holland, volgens het oud gebruik.

„ *De Preſident ende Raeden over Hollant, Zeelant* „ *en Vrieſlant.*

„ *Edele, Vroome, Eerſaeme en Voerſienige goede Vrienden.* Alſoo wy verſtaen,
„ dat men eerſtdaechs ſal procederen tot hoeringe en ſluitinge van de Reke-
„ ning van den Treſorier van den Hage, nopende den innekomen en vuytgeven
„ van den Hage over zekere jaeren, welke rekeningen, volgende het oud ge-
„ bruik,

„ bruik, altoos gehoort en gefloten zyn geweeft, in preſentie van den Preſi-
„ dent ende een van de Rekenmeeſters van Hollant; SOO IS'T, dat wy
„ U Lieden by deſen wel ernſtelyken verſoeken, ende niettemin van wegen
„ der hooge Overigheyt ordonneren U Lieden, naer het voerſz oude gebruyk
„ te reguleren, en overzulx niet te procederen tot hooringe en fluytinge van
„ de voirſchreve Rekeningen, dan ten overſtaan als vooren, zonder des te
„ blyven in gebreke.

„ *Edele*, *Vroome*, *Eerzaeme en Voorſienige goede Vrienden*, onze Heeren Godt zy
„ met U Lieden. Geſchreven in den Hage den vyfden Novemb. xvc. vier
„ en tagtich.

Op dezen brief zond de Magiſtraat aan 't Hof het volgende antwoord:

„ *Edele Hooch geleerde, Wyſe ende zeer Voorzienige*
„ *Heeren, myne Heeren van den Rade van Holland.*

„ Ons huyden es gehantreyckt Uwer E. befloten Miſſive van date den vyf-
„ den Novembris leſtleden, waerby Uwer E. ons luyden ernſtelyk verſoekende,
„ ende niettemin van wegen de hooge Overigheyt ons ordonnerende zyn, niet
„ te procederen tot hooringe en fluytinge van de Rekeninge van den Treſorier,
„ nopende den innekomen ende uytgeven van den Hage, dan ten overſtaen
„ van mynen Heere den Preſident ende een van de Rekenmeeſters van Hol-
„ lant, ſonder des te blyven in gebreke. Waerop Uwer E. ſullen gelieven te
„ verſtaen, dat van oude tyden, achtervolgende de Hantveſten ende Privile-
„ gien, die van den Hage gegunt, de Rekeningen van heure Treſoriers ge-
„ daen, gehoort en gefloten zyn by den Bailliu, Schout, Schepenen en *Vroet-*
„ *ſchappe*, ten aenhooren van eenen yegelyken. Dan 't ſchynt dat wel eertyts,
„ overmits zeker onverſtand en geſchille, opgerezen zynde tuſſchen de Regier-
„ ders van den Hage in der tyd ter eenre ende de gemeente aldaer ter andere
„ zyde, zoo veel gedaen es, dat de rekeninge van den Treſorier nopende den
„ innekomen en uytgeven van den Hage, eenige jaeren gehoort en gefloten
„ zyn geweeft in preſentie van twee Commiſſariſſen, als een van den Rade
„ ende de andere van de Rekenkamere van Hollant, als ook insgelyks in eeni-
„ ge Steden geobſerveert es geweeft, dan alſoo deſelve Steden in den aenvank
„ van deſe jegenwoordige troubles raetſaem bevonden, heurluyder oude vry-
„ domme ende liberteyt weder aen te grypen, hebben heurluyder reſpective
„ rekeningen by den Treſorier gedaen, met open doeren gehoort en gefloten,
„ zonder bywezen van de voorſz Commiſſariſſen, het welk wy bemerkende
„ ende dat wy zekere tyd voor de troublen, voorzien zynde met Burgemeeſters
„ ende ten opſien van de contributien ons luyden by de E. Heeren Staeten
„ 's Lands opgeleyt, geſtelt ende gerekent werden als andere Steden, ja als
„ eenige van de groote Steden, hebben op den vyfden November voorſchre-
„ ven *met onſer Vroetſchappe*, *in deliberatie en communicatie geleyt*, of men de Re-
„ keningen van de Weduwe van *Jan Wolf*, in ſyn leven Treſorier van den
„ Hage, doen zoude voor Commiſſariſſen van den Hove ende Rekenkamere,
„ dan of men dezelve hooren en fluyten zoude voor den Bailliu, Schout, Bur-
„ gemeeſteren, Schepenen en *Vroetſchappen* van den Hage; ten welken tyde
„ eendrachtelyk gereſolveert is, dat men de rekeningen van *Wolf*, en andere
„ navolgende Treſoriers doen ſoude op het Stadthuys van den Hage mit open
„ deuren, ter preſentie ende byweſen van den Bailliu, Schout, Burgemeeſte-
„ ren en Schepenen mitsgaders *Vroetſchappen* van den Hage, ende niet van de
„ voorſz Commiſſariſſen, alſoo de naeſte Steden het ſelve agterlaetende ende
„ heurluyder rekeningen van der Steden wegen doende zyn onder den heuren.
„ Welverſtaende, ſoo wanneer de andere Steden eenige Commiſſariſſen ont-
„ bieden op heurluyder rekeninge, dat by ons van gelyken gedaan ſal worden,
„ ende ons reguleren na het gebruyk van dien; het welk ons dunckens in allen

„ rech-

„ rechten, redenen en equiteit gefundeert te zyn, doordien wy (onder reve-
„ rentie) *van geen mindere conditie en behooren te weſen, dan alle andere Steden van*
„ *Hollant*, dewelke in der manieren als vooren zonder preſentie van Commiſſa-
„ riſſen heure reſpective rekeningen doende zyn; welke Reſolutie wy verhoo-
„ pen, dat by Uwer E. in het goede genomen ſal werden, ende dat wy met
„ dezelve verſtaen ſullen werden, voor als nog te mogen volſtaen, ende om-
„ me te voorkomen en verhoeden alle inconvenienten ende deleyen van voor-
„ gaende ongedaene Rekeningen, zullen voorts procederen tot hooringe en ſlui-
„ tinge der voorſz rekeningen volgende onſer Reſolutie, ter tyt en wylen toe
„ ons geexhibeert ende gelevert zal zyn generaele Acte van de Heeren Stae-
„ ten 's Lands (dewelke de Polityeque zaeken toeſtaet te berechten) waerby de
„ Steden van Holland in het generael geordonneert ende belaſt werd henzelven
„ in het hooren en ſluyten heurluyder rekeningen te reguleren, volgende den
„ voet en het gebruyk voor date van de binnenlandſche oorlog des aengaende
„ geobſerveert.

„ *Edele, Hoochgeleerde, Wyſe en ſeer Voorſienige Heeren*, zyt hiermede den Al-
„ mogenden bevolen, die Uwer E. lange ſpaere in zalige gezondheyt; in den
„ Hage deſen negentienden dach Novembris anno vyftien hondert vier en
„ tachtich.

„ Lager ſtont geſchreven,

„ Die aller Uwer E. Bailliu, Schout, Burgemeeſters,
„ Schepenen en Vroetſchappen van den Hage.

„ En was ondertekent,

M. BENNINCK.

Onderentuſſchen vervoegden zig de Regeerders van den Hage by een verzoek-ſchrift aan de Staaten van Holland, „ ten eynde zyluyden, als andere Steden
„ van Holland de tegenwoordige en toekomende rekeningen van haerluyder
„ Threſoriers mogten hooren en ſluyten op het Stadhuys van den Hage met ope-
„ ne deuren ter preſentie van den Bailliu, Schout, Burgemeeſteren, Schepe-
„ nen en Vroedſchappen, zonder Commiſſariſſen van den Hove en Kamer van
„ Rekeninge, agtervolgende de Reſolutie, by die van den Hage daerop geno-
„ men.

Dit Requeſt geſtelt zynde in handen van de Heeren Raaden van den Hove van Holland, om haar Ed. Groot Mogende te dienen van advis, deed het Hof daarop aan de Staaten van Holland de volgende Remonſtrantie toekomen.

„ *Edele, Mogende, Hoochgeleerde, Wyſe, Voorſienige*
„ *Heeren.*

„ Ontfangen hebbende Uwer Edele Mog. Miſſive van den negentienden de-
„ ſer maend met de Requeſte Uw Edele Mog. gepreſenteert by den Bailliu, Schout,
„ Burgemeeſters, Gerechte en Vroetſchappen van den Hage, verſoekende om-
„ me redenen in de voorſz Requeſte verhaelt, dat henluyden toegelaeten ſou-
„ de werden het gebruyk van alle andere groote en kleyne Steden van Hol-
„ lant, ende dat ſy henſelven daerna voegende de Rekeningen van heurluyder
„ tegenwoordige en toekomende Treſoriers zouden mogen hooren en ſluyten
„ (ſonder Commiſſariſſen in de voorſz Requeſte vermelt) op het Stadhuys van
„ den Hage, met opene deuren ter preſentie van de voorſz Bailliu, Schout,
„ Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen van den Hage, volgende de
„ Reſolutie by de Supplianten op den vyfden November leſtleden met den ande-
„ ren genomen, zoo naer blyken mach by de voorſz Requeſte.

„ SOO hebben wy, omme te volkomen het inhouden van Uwer Edele
„ Mog. voorſchreve Miſſive, vereyſſchende ons advis op het verſoek van de

„ Supplianten, de voorſz Requeſte met de bygevoegde ſtucken overgezien en
„ geviſiteert, ende omme dienvolgende Uwer Edele Mogende te dienen van
„ ons advis, ſoo ſal dezelve believen te verſtaen, hoe dat in den jaere 1524.
„ zekere queſtien en differenten gereſen waren tuſſchen de Bueren en ingeſete-
„ nen van den Hage en de Threſoriers en Regierders aldaer, op het ſtuk van
„ de Rekeningen, die gedaen waren van de Aſſyſen en andere inkomen van
„ derzelver Plecke, ende dezelve eyndelyk, na voorgaende informatie, by ſe-
„ kere Commiſſariſſen daerop genomen, ende parthyen ten wederzyden gehoort,
„ by Sententie van hoogloffelyker memorie Keyſer *Kaerle de Vyfde*, als doen
„ Grave van Holland, gedecideert zyn geweeſt, ende onder andere by 't ſeven-
„ tiende Articule derſelve Sententie geordonneert en geſtatueert es, dat van
„ doen voortaen de Threſauriers van den Hage alle jaeren heure rekeninge doen
„ ſouden op het Stadhuys met open deuren, daerover geroepen den Bailliu,
„ Schout, Schepenen ende eenige van den Rykdom van den Hage, binnen de
„ twee maenden na de expiratie van elken jaere, in preſentie van een uyt den Rade
„ ende een uyt de Rekenkamer aldaer, omme dezelve te hooren ende ſluyten
„ als het behooren ſoude, ende een dubbelt daeraf te leveren in de voorſz Re-
„ kenkamer, omme aldaer bewaert te werden, ende ſoo naerder blyken mach
„ by de voorſz Sententie ofte Ordonnantie, hier beneffens gaende, volgende
„ dewelke de voerſz Rekeningen niet ſonder redene alzoos gedaen zyn geweeſt,
„ ook ter preſentie en ten overſtaen van een uyt het Collegie van den Rade,
„ ende een uyt de voorſz Rekenkamer. Ende hoewel de Threſauriers van eeni-
„ ge Steden van Hollant, die eertyts heure Rekeningen ter preſentie van
„ Commiſſariſſen van den Hove ende Rekenkamer mede plegen te doen, ze-
„ dert den aenvanck van de binnenlandſche oorloge, het zelve gedaen hebben,
„ ende als noch doen ſonder Commiſſariſſen, ſoo die Supplianten by heure
„ voorſz Requeſte verhaelen, nochtans bedunkt ons het zelve in deſen imper-
„ tinent te zyn, ende niet te militeren; eerſt deurdien dat aldaer niet en is ge-
„ weeſt alſulcken ſolemnelen Sententie ofte Ordonnantie, als jegens den Thre-
„ ſauriers en Regeerders van den Hage, op de klagte van de gemeente ende
„ de redenen de Keyſerlyke Majeſteit gemoveert hebbende, gegeven is, die zon-
„ der redenen niet en behoort gealtereert te werden; Ende ten tweeden ſoo
„ vallen alhier in den Hage andere conſideratien, waerdeur die van de Rade en
„ Rekeningen mede behooren kenniſſe te hebben van de rekeningen van de
„ Threſauriers van den Hage, gemerkt dat alle vrye en onvrye Suppooſten tot
„ onvrye plaetſen wyn ofte bier haelen, met dien van den Hage in heure Ex-
„ cyſen contribueren: Dat 'er veele Suppooſten geen exemptie of vrydom en
„ genieten in de Excyſen van den Hage, ende *dat beyde de voorſz Collegien met*
„ *alle Suppooſten ſtaen onder eene Policie van Keuren en Ordonnantien, beroerende de Brant-*
„ *gereetſchap, Straet-makerye en anders, daer groote koſten opvallen*, in welke de voorſz
„ Collegien en Suppooſten met den anderen Steden van Hollandt niet gemeens
„ en hebben. Ende mits dien bedunkt ons omme deſe en andere redenen, die
„ onſe Gedeputeerden Uwer Edele Mogende naerder by monde ſullen verhae-
„ len, dat deſelve, onder correctie, de Supplianten heur verſoek behooren
„ te ontſeggen; laetende de voorſz Sententie ofte Ordonnantie van den Keyſer
„ *Kaerle*, met kenniſſe van zaeken gemaekt, in haer kragte ende vigeur, ſon-
„ der de verſochte alteratie ofte nieuwigheyt te admitteren, ten beteren con-
„ tentemente van de Suppooſten en gemeente, geen regard nemende op de
„ Reſolutie by de Supplianten op den vyfden Novembris leſtleden genomen,
„ als genomen zynde by den geenen die daertoe geen autoriteyt en hebben, en
„ contrarierende de voorſz Sententie, ende boven dien preſumptie van mishan-
„ del makende, ende dat daeromme de Supplianten apparentelyk geen Com-
„ miſſariſſen op de voorſz rekeningen en begeeren te hebben, zonder ook te
„ letten op de koſten, die op het hooren ende ſluyten van de voorſz rekenin-
„ gen mogen vallen, als niet groot of exceſſyf weſende . in reguard van ande-
„ re extraordinaris ofte onnutte koſten. die by avonture in de voorſz rekenin-
„ gen bevonden mogen werden; welke koſten ook in allen gevalle by die van
„ den Hage mits heure tegenwoordige goede inkompſten als nu ſoo wel en be-

„ ter

„ ter konnen gedragen werden als in voorleden tyden, ſoo het Uwer Edele
„ Mog. kenlyk es. Ende mitsdien ſenden wy Uwer Edele Mog. wederomme
„ de voorſz Requeſte met de bygevoegde ſtukken, omme daer mede gedaen te
„ werden de goede gelieſte van Uwer Edele Mog.

„ *Edele Mogende*, *Hoochgeleerde*, *Wyſe*, *Voorſienige Heeren*, Onze Heere Godt
„ wil uwer Edele Mog. ſpaeren in lankzalige en voorſpoedige regimente. Ge-
„ ſchreven in den Hage den laetſten Januarii 1585.

Hangende de deliberatie van haar Ed. Groot Mogende, ſchreef het Hof den 9. January 1585. andermaal aan de Magiſtraat, ten einde zy als nog binnen veertien dagen zoude procederen tot hooringe en fluytinge van de voorſz rekeningen ten overſtaan van de twee Commiſſariſſen, met bedreiginge, dat zoo ze daarin nalaatig bleef, het Hof tegens haar zoude doen procederen als na regten en redenen. De woorden van de gemelde miſſive zyn deze:

„ *Edele, Vroome, Eerſaeme en Voorſienige diſcreete goe-*
„ *de Vrunden.*

„ Alſoo wy verſtaen, dat de Rekeningen van den Treſaurier van den Hage
„ niet en werden gedaen ofte gevordert, beroerende ſyne handelinge en admi-
„ niſtratie van veele jaeren; Ende hoewel by Sententie en Edict van den Key-
„ ſer *Caerle de vyfde* van dier name, in den jaere 1524. gegeven, verklaert en
„ geordonneert es, dat van doen voortaen dezelve rekeningen van den Treſau-
„ rier alle jaeren behoort gedaen te werden, ook in preſentie van een van het
„ Collegie van den Rade Provinciael, ende een van de Luyden van de Reke-
„ ningen, ſoo U luyden kenlyk es, ende (is 't noot) nader gezien mach wer-
„ den uyt de voorſz Sententie in den voorſz jaere op de doleantie van de ge-
„ meente gegeven, ende ſoo wel in de Regiſters van den Hage, als van den
„ Hove tot memorie geregiſtreert, ende dat dien volgende zedert date van de
„ voorſz Sententie en Edict de voorſz Rekeningen altyt ter preſentie van de
„ Magiſtraat mitsgaders twee Gecommitteerden, te weten een van den Rade
„ ende een van de Rekenkamer, gedaen zyn geweeſt; ſoo dat wy by onſe
„ Miſſive van den vyfden Novembris voorleden, omme dezelve en andere re-
„ denen U luyden belaſt en geordonneert hebben, het zelve gebruyk en Sen-
„ tentie ofte Edict te agtervolgen. Ende want wy verſtaen, dat de voorſz re-
„ keningen als noch niet en werden gedaen ofte gehoort; SOO IS 'T, dat
„ wy U lieden als noch by deſen verſoeken ende niettemin van wegen de Hooge
„ Overigheyt ordonneren binnen den tyd van veertien eerſtkomende dagen te
„ procederen tot hooringe en fluytinge van de voorſchreve Rekeningen, ten
„ overſtaen en preſentie van twee Gecommitteerden als vooren, op dat by ge-
„ breke van dien wy niet genootzaakt en werden tegens U lieden te doen pro-
„ cederen, als naar rechten en redenen behooren ſal.

„ *Edele*, *Vroome*, *Eerſaeme*, *Diſcreete goede Vrunden*, Onze Heere Godt zy met
„ u luyden. Geſchreven in den Hage den negenden Januarii vyftien hondert vyf
„ en tachtich.

De Staaten van Holland het Berigt en advis van den Rade Provinciaal gezien en onderzogt hebbende, gaven den 7. Maart 1585. op het Requeſt van de Magiſtraat van den Hage het volgende Apoſtil:

„ *De Staeten van Holland en Weſtvrieſland,*

„ Gezien hebbende het advys van die van den Provincialen Rade en Reke-
„ ninge in Holland, en aenmerkende de Sententie by Keyſer *Karel* hooger me-

„ morie als Grave van Hollant in den jaere XV c. XXIII J. met goede kenniſſe
„ van zaeken gegeven, daerby in het zeventiende artikel werd geordonneert en
„ geſtatueert, dat van doen voortaan de Treſoriers van den Hage alle jaere haere
„ rekeningen doen ſouden op het Stadhuys met opene deuren, daerover geroe-
„ pen den Bailliu, Schout, Schepenen en eenige van den Rykdomme van den Hage,
„ binnen twee maenden na de expiratie van elken jaere ter preſentie van een
„ uyt den Rade en een uyt de Rekenkamer aldaer, omme dezelve te hooren en
„ te ſluyten, als het behooren zoude, en een dubbelt daer af te leveren in de
„ voorſz Rekenkamer, om aldaer bewaert te worden &c. zulks zedert ook is
„ geobſerveert, tot dat den oorlog in deſe Landen is gereſen; hebben de Staeten
„ voornoemt verklaert en geordonneert, dat die van den Hage voorſz hen
„ zullen reguleren agtervolgende de voorſz Sententie en Ordonnantie, *omme alle*
„ *preſumptien, jalouſien en diffidentie te verhoeden*, niettegenſtaande eenige Steden
„ van Holland eertyds hare rekeningen ter preſentie van Commiſſariſſen van
„ den Hove en Rekenkamer mede plegen te doen, en dat zedert den aanvang
„ van den oorlog zulks by hen niet gedaen en is, daer toe alſulcke ſolemneele
„ Sententie en Ordonnantie niet en was gegeven, die ſonder redenen niet be-
„ hoort verandert te werden; maer alſoo die van den Rade en Rekeninge
„ voornoemt verklaren, dat zyluyden mede begeeren kenniſſe te hebben van
„ de rekeningen van de Theſauriers van den Hage, gemerkt, dat alle vrye en
„ onvrye Suppooſten tot onvrye plaetſen bier ofte wyn halende met die van
„ den Hage in haere accyſen contribueren; dat 'er veele Suppooſten egeene
„ exemptie ofte vrydom en genieten in de accynſen van den Hage, ende *dat*
„ *beyde de voornoemde Collegien met alle de Suppooſten ſtaen onder eene policie van Keuren*
„ *en Ordonnantien beroerende het Brand-gereetſchap, Straetmaken en anders*, daer groote
„ koſten op vallen, in het welke de voorſz Collegien en Suppooſten met de
„ andere Steden van Holland niet gemeens en hebben; hebben de Staeten voor-
„ noemt voorts verſtaen en verklaert, dat de Gecommitteerden van den Pro-
„ vincialen Rade en Rekeninge voornoemt op de auditie van de voorſz Reke-
„ ninge van de Theſauriers van den Hage voor haere vacatien elks daechs
„ niet meer genieten ſullen dan die van de Magiſtraeten van den Hage elks
„ daegs hebben en genieten, waerna een yegelyk hem zal hebben te reguleren.
„ Welverſtaende zoo verre die van den Rade en Rekenkamer voornoemt na
„ voorgaende behoorlyke inſinuatie in gebreken zouden mogen blyven haerluy-
„ der Gecommitteerden te ſchikken op het hooren en ſluyten derzelver Reke-
„ ninge, die van den Hage voornoemt als dan daermede evenwel zullen mogen
„ procederen, niettegenſtaande de Sententie en Ordonnantie voornoemt, om
„ alle verachteringe der zelver rekeninge te verhoeden.

Hier door wierd deze zaak weder gebragt en geſtelt, of wel eigentlyk beveſtigt in den voorigen ſtaat. Waarby nog is gekomen, dat Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van 's Gravenhage in den jaare vyftien honderd vier en negentig aan de Staaten van Holland verſoekende om te mogen hebben Octrooi tot het ligten van agt of tien duiſend guldens ten dienſte en onderhoud van den ſtaat van den Hage, hen het zelve is toegeſtaan, onder dien *mits, dat voortaen de Extraordinaris Rekeningen van die van den Hage gehoort en geſloten zouden werden voor een Commiſſaris van den Hove en een van de Kamer van Rekeninge, gelyk het geſchied in haerluyder ordinaris rekeninge; waar in Burgemeeſteren verklaerden egeene ſwaerigheyt te konnen maken.* Zie verders hierna onder *Num.* LXVIJ. Zulks dat de Magiſtraat thans nog gewoon is haare Stads rekeninge jaarlyks te doen voor en ten overſtaan van twee Heeren Commiſſariſſen, als boven meermaalen is vermelt. Deze voorenſtaande Miſſivens, Reſolutien, enz. hebben wy getrokken uit de oorſpronkelyke Regiſters en Memoriaalboeken van den Hove, als mede uit de Regiſters der Reſolutien van haar Ed. Groot Mogende; en zyn ook eenige derzelve gedrukt te vinden agter het Ampel-Berigt van den Raade Provinciaal onder de Bylaage W. W. 284-288.

XXXIII.

COMMISSIE *voor den Stadhouder, om de regerende Schepenen van den* Hage *af te zetten, weder nieuwe in de plaatze aan te ſtellen en den behoorlyken eed af te nemen.*

KAERLE by der gratie Godts gecoren Roomſch Keyſer &c. 1524.
Onſen lieven en getrouwen Ridder van onſer ordene, Stedehouder en Gouverneur van Hollant, Zeelant en Vrieſlant den Grave van Hoochſtraate, Saluyt en dilectie; Om zekere redenen ons daertoe porrende, ontbieden wy U en committeren mits deſen, dat ghy de Scepenen, die jegenwoirdelick 't bewint en d'adminiſtratie van der Juſtitie in onſen Dorpe en Vryheyt van den Haghe in Hollant hebben, verlaet en deporteert van den Scependom en van den eedt, die zy ons en onſen voirſz Dorpe daerom gedaen hebben; Ende in hueren ſteden anderen van de notabelſten, die ghy aldaer ſult connen vinden, ſtelt en committeert, nemende of doende nemen van henluyden den behoirlyken eedt, om 't ſelve Scependom elc in 't zyne te bedienen en exerceren, recht, wet en juſtitie te doen allen den gheenen dien 't aen hem begeeren ſullen in materie hueren kenniſſe toebehoirende, ende dat tot Sinte Catherine dach naeſtcomende; Des te doene geven wy U volcomene macht, authoriteit en ſunderlinghe bevel. Ende ontbieden allen onſen Rechteren, Juſticieren, Officieren en onderſaeten, die dit aengaen ſal, dat zy U dit doende ernſtelyk verſtaen en obedieren, want ons alſoe belieft. Gegeven in onſer Stad van Bruſſele den eerſten dach van Auguſto in 't jaer ons Heeren duyſent vyf hondert vier en twintich, ende van onſen Rycken, te wetene van den Roomſchen en Hungarie 't ſeſte, en van Spangne en andere tnegenſte.

Ondergeſcreven,
By den Keyſer in zynen Rade,
getekent,
L. DUBLIOUL.

Geëxtraheert uit het derde Memoriaelb. van Sandelin *fol.* 48.

XXXIV.

COMMISSIE *op den Stadhouder Generaal, om de tegenwoordige Treſoriers van den* Hage *af te zetten, hen rekeninge te laaten doen en weder andere in derzelver plaatze aan te ſtellen.*

KAERLE by der gracie Godts gecoren Roomſch Keyſer &c. 1524.
Onſen lieven en getrouwen Ridder van onſer ordene, Stedehouder en Gouverneur van Hollant, Zeelant en Vrieſlant den Grave van Hoochſtraete, Saluyt en dilectie. Om zekere redenen ons daer toe porrende ontbieden wy U. en committeren mits deſen, dat ghy

ontſlaet, verlaet en deporteert *Adriaen de Milde*, *Clais Kammaker* en *Adriaen Jacobſz Coninck* jegenwoirdiglyke Treſoriers van onſen Dorpe en Vryheyt van den Hage in Hollant van der voirſz officie en van den eedt en allen d'adminiſtratien die zyluyden ter cauſe van de voirſz officie gedaen en gehad hebben, tot laſte van rekeninge, bewys en reliqua by henluyden te doene van heure voirſz adminiſtratie, indien zy dezelve niet gedaen en hebben; Ende in heuren ſtede en tot de voirſz Treſorierſcip ſtelt en committeert anderen van de nutſten en notabelſten, die ghy in onſen voirſz Dorp ſult connen vinden, nemende of doende nemen van henluyden den behoirlyken eed daer toe, om van de voirſz officie te genieten en te gebruyken en van den rechten, prouffyten en vryheden dairtoe ſtaende en behoirende ter tyt by ons of van onſen wegen anders geordonneert werd. Des te doene geven wy U volcomme macht, auctoriteit en ſunderlinge bevel; Ende ontbieden allen onſen Rechteren, Juſticieren, Officieren en onderſaeten, dien dit aengaen ſal, dat zy U dit doende ernſtelyk verſtaen en obedieren, want ons alſoe belieft. Gegeven in onſer Stad van Bruſſele den eerſten dach van Auguſto in 't jaer ons Heeren duyſent vyf hondert vierentwintich, ende van onſen Rycken, te wetene van den Roomſchen en Hungarie 't ſeſte en van Spangne en andere 't negenſte.

Ondergeſchreven,
By den Keyſer in ſynen Rade
geteykent,
L. DUBLIOUL

Geextraheert uit het derde Memoriaelb. van Sandelyn *fol.* 47.

XXXV.

INSTRUCTIE

Voor de toekomende nieuwe *Treſoriers* van den *Hage*, van 't gunt dat zy te doen zullen hebben als *Treſoriers*.

I.

1524. Eerſt ſullen ſy achtervolgende de Ordonnantie by den Keyſer gemaekt en nu gepubliceert, van ſtonden aen by advys van de Wet te pachte ſtellen den wyn en bier-accynſen van den Hage voor al ſulken tyt als ſy t' ſamen voir de meeſte prouffyt adviſeren ſullen, en dit in 't openbaer by voorgaende Kerkgeboden, den meeſten dairom biedende, nemende dairof goede borgtocht tot verſekerheit van den Haeg, als dat behoert.

II.

Ende indien deſelve niet genoech gelden en mogen, en dattet die Wet en Treſoriers prouffitelicker dochte, dezelve op te houden

den en te doen bedienen op rekeninge, sullen de hant daer aen houden, datter toe gestelt worde goede deuchdelyke oprechte luyden, ten wedden van vyf of ses Rins guld. ter maent.

III.

Ende van drie maenden tot drie maenden de rekeninge daer of ontfangen, die gedaen, overgeleyt, gesloten en geteykent zal worden in presentie van twee Scepenen, die by de Wet telcken daer toe geordonneert sullen worden, en den Secretaris van den Hage, die het selve slot teykenen sal; Daer voeren dezelve twee Scepenen en Clerk voor heuren salarys t' samen hebben sullen dertich stuyvers, te weten elk tien stuyvers,

IV.

Die voirsz Tresoriers sullen die Wet vermaenen aengaende die van *Nieuwe Veen*, die mar twaelef ponden van XL. grn. 's jaers mitten Hage en contribueren, ten eynde sy vernemen na den staet van die van den *Nieuwe Veen*, en indien sy machtich syn meer te draegen, heuren taux daer na te doen hoogen tot prouffyte en hulpe van den Hage.

V.

Die Tresoriers sullen eerst en voor al altyt betaelen van de penningen van heuren ontsange de portie van den Hage in der beden van den Keyser, en daer of nemen quitantie absolut van den Ontfanger van de beden selver, omme daer mede te rekenen, en niet van synen Clerk of anders van geenre waerden.

VI.

Sullen oick betaelen heure portie in des gemeen Lants ommeslagen en lasten, en daerof oock nemen en overbrengen quitantie absolut van den Ontfanger van den Lande in 't Quartier van Delfland.

VII.

Als van de renten soo ter losse als ten lyve, die den Hage schuldich is, sonder daer inne te begrypen de lysrenten, vercost in den jaere XVIJ., bedragende 304. pond. 17. schell. 6. gn. van XL. grn., die by den Ordonnantie in 't 3de. articul geroyeert syn, daer of en sullen de Tresoriers geen betalinge doen dan by quitantie, verclaerende perfectelyk de termynen dat die verschenen syn; Overnemende voor de eerste reyse van deselve Rentiers copie autenthyk van deselve Rentebrieven, die de Tresoriers gehouden worden over te brengen op heure eerste rekeninge, die sy doen sullen, omme daerby te sien de constitutie van de selve renten, wanneer die vercost zyn, in wat payemente, en wanneer die verschynen, omme die rekeninge daer na te corrigeren en 't recht van der Hage daer inne te bewaeren

waeren ; en de geene die by tranſport daer an gekomen ſyn, ſullen ook copie van den ſelven tranſport leveren: Ende ſal de Treſorier alle de ſelve rentebrieven mitten tranſporten doen regiſtreren tot coſte van den Hage in een Francynen Regiſter, op dat men daer af beter memorie hebben mach, als men die te doen ſal hebben.

VIII.

Ende aengaende de voorſz Lyfrenten, vercoft in den voorſz jaere xvij. die by 't derde articul van de voorſz Ordonnantie te niet gedaen ſyn, die Treſoriers zullen den rentiers doen overbrengen op ter Stadthuys heure rentebrieven, omme die te calleeren, mits den ſelven wedergevende heure quitantie van den leeninge en rembourſementen, in de ſtede van de welke de ſelve rentiers de voorſz rentebrieven gegeven zyn geweeſt: Ende ſullen de Treſoriers van heure diligentie verantwoorden in heure eerſte rekeninge, en aldaer overleveren de voorſz gecalleerde brieven ter ontlaſtinge van den Hage.

IX.

Item ſullen de Treſoriers overſien of van den pertyen in de ſelve quitantie begrepen ontfanck gemaekt is, en, indien 't noot is, den geenen die deſelve leeninge gedaen hebben, hooren by eede of hem deſelve noch comen, en de geene die by tranſport daer an gekomen ſyn, wat ſy dair vooren gegeven hebben, omme daer in 't profyt van den Hage te doen, navolgende 't voorſz. derde Articul van de voorſz Ordonnantie.

X.

Item de Treſoriers en ſullen voortaen niet betaelen tot hulpe van den pacht van den Bailliu of Schout, al navolgende 't ſeſtiende articul van de voorſz. Ordonnantie.

XI.

Noch eenige penningen die vuytten ſchotte behoeren betaelt te weſen, na inhoude van 't twintichſte articul van de voerſz Ordonnantie.

XII.

De Treſoriers en ſullen niet betaelen van eenige extraordinaris pertyen, dan by Ordonnantie van Schout en Scepenen, daer of ſy ordonnantie en quitantie op heure rekeninge overbrengen ſullen, op peyne van radiatie.

XIII.

De ſelve Treſoriers en ſullen niet betalen van eenige voorgaende ſchul-

Schulden van Leeninge, achterſtallige renten of anders verſchenen of gevallen voor de date van deſe Ordonnantie, als nu gepubliceert, voor dat op de betalinge van deſelve ſculden by nieuwe ſtaete by der Keyſerlyke Majeſteyt rypelyk geordonneert ſal weſen.

XIV.

Item de Treſoriers ſullen diligentie doen te innen alle de reſten, die ſy bevinden ſullen by 't ſlot en recollemente van de voorgaende rekeningen nu gedaen, den Hage ſchuldich te weſen: Ende alſoo men de Treſoriers van de Jaeren 20., 21., 22. en 23. ſchuldich blyft de ſomme van 1900. ponden van xl. grn, of daer ontrent, daer jegens ſy geobligeert zyn in diverſche leeningen, die ſy t' heuren laſte genomen hebben, breder verclaert in 't ſevende articul van de Ordonnantie nu gepubliceert, en daer of geordonneert es den Rechters tot clachte van partyen regt te doen, en dattet geen reden en waere de voirſz Treſoriers te bedwingen tot betalinge van de voorſz geleende penningen en henluyden heure reſte ſchuldich te blyven, ſoo ſullen deſe nieuwe Treſoriers de voorgaende Treſoriers van deſelve heure reſte voldoen, ten eerſten dat ſy ſullen mogen, ofte ten minſten ſoo veel Schuldenaers van de voorſz leeninge t' heuren laſte nemen, dat de voorſz Treſoriers van de jaeren 20, 21., 22. en 23. daer af ongemoeyt en onbelaſt blyven.

XV.

Ende voorts dat binnen den tyt van deſe ſes maenden dat de ſchulden van den Hage in ſurcheance gehouden ſyn, ſy recouvreren alle de ſchulden, die den Hage ten afteren is, en ſolliciteren aen Meeſter *Jooſt Sasbout* Raet, en *Tielman van Dullekem* Meeſter; en *Jacob de Jonge* Auditeur van den Camere van de Rekeninge in Hollant als Commiſſariſſen hier toe geordonneert, ten eynde dat ſy adviſeren op te voirſz ſtaet, en hoe en in wat manieren den Hage deſelve ſchulden vervallen en betaelen ſullen mogen.

XVI.

De Treſoriers ſullen vermaenen, dattet proces by appellatie te Mechelen hangende tuſſchen die van den Hage en *Willem ſonder Danck* als Scout, bedragende 480. ponden van xl. grn., daer af breeder mentie gemaekt is in de rekeninge van den jaere 18. *fol.* 30. en in de rekeninge 19. *fol.* 26., aldaer telkens 240. ponden in uytgeven geſtelt en gepaſſeert ſyn, om 't ſelve proces te doen termineren.

XVII.

De ſelve Treſoriers ſullen ook van gelyken doen vervolgen 't proces ſtaende tegens Heere *Willem Oom van Wyngaerden*, roerende de reſte den Hage gebrekende over 't volle rembourſement van 't reces van de 898. pond. by den Hage verſchoten Heer *Floris van Wyngaerden.*

XVIII.

De Treſoriers ſullen verifieren alle de Journalen van den geenen die de excyſen ontfangen hebben ſedert den Jaere 1513. tot ten jaere 1523., om te ſien of te rechte ontfanck gemaekt es ten prouffyte van den Hage, als dat behoert.

XIX.

Deſgelycx de obligatie van de drie duyſent ponden, van xl. grooten, die de gemeente ſeggen, dat die van den Hage de Stede van *Dordrecht* hier voortyts geleent ſouden hebben, of ten minſten te vernemen, watter in der waerheyt of is.

XX.

Alſoo de leeninge van de twaelf hondert ponden, daer of in de rekeninge van veertien ontfank gemaekt is van negen hondert pond. en in den jaere van vyftien van drie hondert pond. meer bedraegen ſoude 70. of 80. ponden, navolgende ſekere memorie daer of weſende, ſoo ſullen die nieuwe Treſoriers diligentie doen, dat te recouvreren van den geenen die 't behooren ſal ten prouffyte van den Hage en daer of verantwoorden in heure eerſte rekeninge.

XXI.

Deſgelyex bevint men, dat die leeninge den Grave van Hoogſtraete tot 's Keyſers behouf gedaen in den Jaere 1515., bedragen ſoude 1128. ponden en daer en is maer ontfanck gemaekt en verantwoort van 1026. pond, daer by te luttel ontfank gemaekt es van 102. ponden, dat de Treſoriers ook verhaelen en dair of verantwoirden ſullen als vooren.

XXII.

De Treſoriers ſullen oock diligentie doen te recouvreren die coſten, gedaen tegens wylen *Floris van Oyen* mit andere partyen deſelve ſaeke aengaende, verclaert in 't uytgeven van de rekeninge 22. *fol.* 9. en daerof verantwoorden als voiren.

XXIII.

De Treſoriers ſullen doen rekenen de erfgenaemen van *Dirk Janſz. Duyker* en *Jan Splinter*, van 18. ponden by henluyden ontfangen, en daerof ſy ſchuldich ſyn bewys te doen, navolgende heurlieder Cedulle, overgegeven op te rekeninge van den Jaere 13. *fol.* 11. of by gebreke van dien deſelve ſomme op henluyden te verhaelen ten prouffyte van den Hage en daer of verantwoorden als vooren.

XXIV.

XXIV.

Desgelycx *Jacob Ballemaker* van 12. ponden van xl. grn. by hem onfangen in den Jaere twintich, blykende by de rekeninge *fol.* 6., om te bewysen waer hy die gedistribueert heeft, ofte die te recouvreren, en dair of te verantwoorden als vooren.

XXV.

De Tresoriers sullen doen vervolgen de actie den Hage gereserveert van de geleende penningen, ontfangen en niet gerekent, daer op mentie gemaekt is in de nieuwe Ordonnantie in 't eerste articul.

XXVI.

Desgelyc de actie verclaert in 't sesde artikel aengaende *Jacob Cornelisz Ballemaicker.*

XXVII.

Alsoo men bevonden heeft, dat de Scepenen nemen presentiegelt inde Ommegangen in de processie van 't H. Sacraments-dach en als men die excys verpacht, daer en sullen de Tresoriers voortaan niet meer of betaelen dan alleenlyk de presentie van den Bailju, Scout en Gerechte, na oude gewoonte, op ten Ommeganck-dach alleenlyk, nemende daerof ordonnantie of kennisse van den Clerk, als dat behoert.

XXVIII.

De Tresoriers en sullen den tyt van heuren Tresorierschap gedurende, geen Scepen van den Hage mogen wesen.

XXIX.

Ende indien den Hage eenige renten verkoopen moeste, dat en sullen sy niet mogen doen, sy en hebben daer of eerst en alvooren Octroy van de Keyserlyke Majesteit in behoorlyke forme; en dit eer die Tresoriers eenige penningen ontfangen of eer die vercoopbrieven gesegelt worden, op peyne dat op henluyden te verhaelen.

XXX.

Ende indien men eenige leeninge doet, daer zullen die Tresoriers, die deselve leeninge ontfangen, heure obligatie ofte cedulle afgeven, verclaerende de somme en den dach, dat men die weder rembourseren sal, en dair of gehouden wesen ontfang te maeken in 't selve Jaer, dat sy die ontfangen sullen hebben, nemende die wederomme in 't uytgeven der rembourssementen van den selven leeningen, indien sy eenige doen.

XXXI.

Item ſullen ſolliciteren en de Wet vermaenen, dat ſy voirſien in die Policie van den Hage, als van Viſch, Vleyſch, Brood ende andere victalie, die men in den Hage vercoept, daer veel clagten of ſyn; en toeſien dat de Vinders, die men voirtaen maeken ſal, geen maegen ofte ſwagers en ſyn, ten eynde dat ſy te bet toeſien en hen in heuren laſten quyten mogen.

Aldus gedaen en geordonneert by myn Heere den Grave van Hoochſtraeten als Stadthouder Generael van Hollant den xij. Auguſti vyftien hondert vier en twintich.

Was geteykent,

A. DE LALAING.

Geregiſtreert in 't derde Memoriaelb. van A. Sandelin *fol.* 52. *verſo.*

XXXVI.

Acte en Reglement nopende het onderhoud van de kade buiten de Leprooſen *van den* Hage.

1532. ALSOE de Schout en Geſwoeren Ambochtsbewaerders van *Ryswyk* in den naem en van wegen der inwoenders van dien den Hove van Hollant by diverſche heure Requeſten te kennen gegeven hebben, hoe dat de kade liggende tuſſchen de *Leproeſen van der Hage*, ſtreckende zuytwert tot die *Watermolen*, ſtaende op die *Laekenſloot*, hier voirtyts gemaeckt en geordonneert is geweeſt alleenlyk tot een waterſcuttinge omme de *Noortpoldere van Ryswyk* te beſchermen van vreemde wateren; welke kade die voirſz van *Ryswyk* 't hueren laſte en koſte hebben moeten onderhouden, ſonder dat men dezelve caede oeyt met paerden gereden heeft, maer was dezelve kade bevryt aen de Noort en Zuyt-zyden met groote ſterke heckens, dat daerup gheen paerden, koeyen ofte ander beeſten coemen en mochten. Ende deſen nyet tegenſtaende, dat die van den Gerechte van den *Hage* hem vervoerderden de voerſz caede t' ontgronden, 't welk een veen-grond is en de hecken t'openen, omme dezelve kaede ryebaer te maeken, omme de ſchuyten te trecken mitten paerden t'heuren grooten ſcaede, verſochten daeromme een Commiſſaris, die hem vinden ſoude op de voerſz caede ter preſentie van de voerſz partyen, omme die te hoeren en vereenigen, indien hy konde ofte den Hove van ſyn beſoingne rapport te doen; Om dien achtervolgens is Commiſſarys geordonneert, die ter preſentie van de voirſz partyen geweeſt is up die voerſz kaede en byzonder den xxij^en. Decemb. anno XV^c. XX. en den xx^en. Januarii daer aenvolgende, en bevonden groote diepe gaeten duer de voerſz kaede geſchuert, zulx dat die noch ryebaere noch gankbaere en was, ſoe hebben de voerſz Commiſſariſſen gelaſt den voerſz. van *Ryſwyk* de voerſz geſpuoelde gaten te ſtoppen, en die te bewaeren datter gheen meer gaeten in en braeken, en dat by proviſie,

ende

ende dat syluyden die costen omme 't zelve te doen zouden verleggen, omme daervan gerembourseert te worden van den gheenen die by den Hove bevonden souden worden deselve kosten te dragen. Ende alsoe dezelve kaede in sulken schyn is blyven leggen tot laste van den voersz van *Ryswyk*, sonder dat daertoe yet anders gedaen is totten XVJen. Decemb. anno XXXJ., hebben die voersz van *Ryswyk* 't zelve den voersz Hove wederomme by huer Requeste te kennen gegeven, versouckende geordonneert te worden een Commissarys met macht en auctoriteit, die de voersz parthien noch eens voer hem roepen zoude, en die vereenigen, indien hy conde, ofte den Hove zyn rapport duen; Dien achtervolgende heeft de Commissarys de voirsz partien, te weeten die Gedeputeerden van *Delft*, *Hage* en *Ryswyk* tot diversche stonden by hem gehadt, en overmits hy die zelve partyen nyet en heeft connen veraccorderen, heeft gemaect syn proces Verbael en gerecouereert zeker Concept by den Hoogen Heemraet op 't maeken van de voersz kaede begrepen ende oeck sekere brieven van obligatie by die van den Hage gegeven, omme de voersz kaede te maeken en 't onderhouden, ende heeft de voorsz Commissarys van als den voorsz Hove syn rapport gedaen; 't zelve rapport gedaen zynde, mitsgaders gehoirt 't concept van den voorsz Commissarys, is geordonneert geweest, dat men 't zelve zoude communiceren mitten Heeren van de Rekenkamer ter presentie van den Ontfanger van Noorthollant *Willem Gout*, omme gehadt hoerluyder advys en opinie geordonneert te worden als 't behoeren soude; 't Zelve gedaen zynde is geordonneert geweest en ordonneert 't Hof mits desen, dat tot onderhoudenisse van dezelve kaede en ten eynde dat men die mitten paerden zal mogen ryden met vracht, byerschuyten en alrehande coopmanscepe; Dat de voorsz Ontfanger van Noorthollant allen jaeren sal duen leggen tot reparatie van de voorsz kaede, sesse Carolus gulden, die men ommeslaen sal op de riemtaelen, Ende die van den Hage zullen alle jaer daer toe betalen in handen van den voirsz Ontfanger sesse Carolus gulden, die van Ryswyk zullen alle jaere up de kade bringen of doen bringen twintich schuyten sants. Item sullen oick den westcant van de voirsz kaede upsetten met zoeden anderhalven voet van de kant en onderhouden en vollen met baggert en anders en die besteeken mit willigen rys voer den slach van den water van den Westen, des zullen syluyden hebben den houw van 't voorsz rys; Item die van *Voirburch* zullen alle jair up de voirsz kaede bringen twintich schuyten sants. Item elke Biervoerder vuytten Hage alle jaers ses schuyten sants, en elcke Schuytvoeder soo wel van *Delf*, als van den *Hage* alle jaers twee schuyten sants; Ende 't sant sal up die voersz kaede gebrocht worden alle jaers voor den cersten dach van Februarii op die peyne van dubbelt; Men sal die voersz kaede niet weyden mit paerden, koeyen, kalveren, scaepen noch gheenrehande beesten up die verbeurte van dien ende drie Carolus gulden, d'eene helft tot proffyte van den geenen die ze schutten sal, en d'ander helft tot proffyte van de voorsz kade. *De voorsz Ontfanger van Noorthollant zal hebben 't onderwind en commissie, omme die voorsz kade te doen repareren en onderhouden* in der maniere voirsz ende daer van rekeninge houden, gelyk hy doet van de Riemtalen, ende dat

al by proviſie en ter tyt en wylen toe, dat by den voerſz Hove up d' onderhoudeniſſe van de voerſz kaede anders ſal ſyn geordonneert. Actum den XXIJen. Aprilis anno XVc. XXXIJ. By *Aſſendelft*, *Warmont*, *Colſter*, *Benninck*, *Coebel*, *Sasbout*, *Pynſſen*.

Geextraheert uit het eerſte Memor. van de Jonge *fol.* 122. *verſo.* en vierde Memor. van Duyk *fol.* 296.

XXXVII.

VERBOD *van eenige Boelhuyſen te houden binnen den* Hage *en* Hage-Ambacht, *dan ter preſentie van den Secretaris en Bode van den* Hage.

1545. KAERLE by der gracie Godts Roomſch Keyſer &c: Den eerſten Deurwaerder van onſen Raide in Hollant hierop verſocht Saluyt. Alſoe de Secretaris en Boode van onſe *Vryheyt van den Hage* ons te kennen gegeven hebben, hoe dat een van de principaelſte proſyten en emolumenten van dezelve twee Officien is, het recht dat zy hebben uytte Boelhuyſen, die in de voorſz *Vryheyt* gehouden worden, daerof ſy hebben heuren gewoenlyken ſalaris, ende moeten daervoeren borge nemen die penningen te innen ende goet doen &c: en hoewel niemant geoerloft en is den Thoenders hierinne eenich empeſchement te doene, nochtans eenige vervorderen hen dagelycx imboel en andere diverſche goeden te verkoopen binnen heuren huyſen in groete meenichte, met verhoogen en by den mynen, hen behelpende met Uytdraegſters ende andere die de Luyden daerof adverteren, ſonder eenich bekken-geſlach; Welke Uytdraegſters daer oeck bybrengen diverſche goederen, om te verkoopen, ſonder den Thoenders daerby te roepen ofte heure gewoenlicke Salaris, daer toe van oudts ſtaende, te betalen, tot groote diminucie van 's Keyſers officien voerſz, begeerende daerinne onſe proviſie; SOE EIST, dat wy begeerende daerinne te voerſien ende onſe Officien en Domeynen in waerde te houden, U ontbieden en bevelen, daertoe committerende mits deſen, dat ghy van den Raedhuyſe van den Hage van onſen wegen ſeer ſcerpelicken verbiet en interdiceert alle inwoenderen van den Hage ende Haeg-ambochte, wie ſy ſyn, vry of onvry, edel ofte onedel, Geeſtelycke of Weerlicke, eenige Boelhuyſen te houden na voorgaende beckengeſlach ofte ſonder beckengeſlach binnen heuren huyſen, met opene of beſlotene deuren, deur waerſchouwinge van Uytdraegſters ofte anderzints gedaen, eenige menighte van goeden en imboel te vercoepen by verhoogingen, offlach of myne, dan ter preſentie van den *voerſchreven Clerk* en Boode, ende dat op heuren behoirlicken en gewoenlicken ſalaris, dat ſy dairvan gewoenlicken ſyn te genieten, ende dat achtervolgende d'oude gewoenten, uytgeſundert in ſterfhuyſen, aldaer de erfgenaemen onderlingen, ſonder byroepen van de vreemde perſonen, die goeden van een erfeniſſe ofte herediteit by verhooginge ofte offlach ſullen willen verkoepen en diſtraheren. Ende indien yemant contrarie van deze Ordonnantie dede, ſoude

ſoude weſen op verbuerniſſe van een derdendeel van het gunt wes ſulke goeden gegouden ſullen hebben, te verbeuren by den geenen die alſulke verkoopinge doen ofte van wiens wegen die gedaen ſal werden, te appliceeren de helft van de peynen tot onſen profyte, een vierendeel tot proffyte van den *Clercq* en Boode voerſz en een vierendeel tot profyte van den aenbrenger; van het welk te doene wy Uw geven volkomen macht, ordonnerende allen Officieren, dien de kenniſſe daerof behoert, te procederen tegens den Overtreders als 't behoort. Gedaen in den Hage onder het Zegel van Juſtitie, hier onder op 't ſpatium van deſen gedrukt den ſeſden Junii Anno XV^{c}. XLV. van onſen Keyſerryke het ſes en twintichſten, en van onſen Coninckryke van Caſtilien en anderen het dertigſte.

Onder ſtont geſchreven,

By den Keiſer, Ter relatie van den Stadhouder Generael, de eerſte en andere Raiden van Hollant, Zeelant en Vrieſlant.

en ondertekent,

J. DAM

Geregiſtreert in 't eerſte Memoriaelb. van J. van Dam *fol.* 121. *verſo.* en gedrukt agter het Ampel-Berigt van den Hove, Bylaage H. 4. *loco pag.* 122.

XXXVIII.

't Hof conſenteert die van den Hage, *om een halve ſtuiver op elk vat bier te mogen ſtellen, tot verval van de quote van den* Hage, *in de koſten van 't ſchieten van de vaart na* Delft.

ALSOE die inwoenders van den Hage by Sententie van myn Heeren van den Secreeten Raede mede gecondempneert ſyn te helpen opſchieten die *Vairt ſtreckende van den Leprooſen van Delft tot aen die Vrieſen*, ſtellende die quote van dien tot taxatie en moderatie van dezen Hove, die 't Hof gearbitreert heeft ter ſomme van twee hondert ſeſtien ponden dertien ſchellingen vier penningen tot XL. grooten vlaems. Ende want 't Lichaem van den Hage niet ſuffiſant en is de voerſz ſomme alleen te mogen opbringen, ſoo heeft 't voerſz Hof uyt zonderlinge conſideratie tot furniſſement van de voorſz ſomme geordonneert en geſtelt op elke vat biers, dat binnen den Hage en dependentien van dien gedroncken en geſleten ſal werden, eene groote Vlaems; En dit geduerende ter tyt toe de voerſz ſomme opgebragt en gefurneert ſal weſen, en langer niet, dair oic inne contribueren ſullen alle Edelen en Suppooſten van den Hove en alle andere vrye perſoenen; welke groote Vlaams betaelt ſal werden in handen van de Biervoerders van den Hage, aleer zy eenich bier zullen mogen leveren; al achtervolgende zekere Apoſtille op de marge van de Requeſte by de voorſz van den Hage den Hove overgege- 1550.

gegeven, geſtelt, 't welk hier vercundigt werdt, ten eynde niemant hieraf en mach pretenderen ignorantie. Actum den 11. Julii 1550. ter preſentie van *Weldam* en *Boot*, ter Audientie van de Rolle gecommitteert.

Geextraheert uit het twee Memor. van Van Dam *fol.* 179.

XXXIX.

OCTROOI *voor die van den* Hage, *om excys te mogen heffen op wyn en bier voor den tyd van ſes jaaren.*

1553. KAERLE by der gracie Goids Roomſch Keyſer &c. Allen den geenen die deſen jegenwoirdigen zien zullen, Saluyt; Alſoe onſe lieve en getrouwe die eerſte en andere Luyden van onſen Raide in Hollant ons onlancx geadverteert hebben van den ſtaat en 't achterheyt van der Wet en Regierders van *onſe Vryheyt van den Hage*, en byſondere dat die *ſeven nyeuwe Scepenen* en *twelf Vroedſchappen of Raden*, dewelke onſe lieve en getrouwe Neve den Heere van Beuren, Ridder van onſen Ordene, Admirael van der Zee en Stadhouder van onſen Landen van Holland en Utrecht op St. Katerynen dach den xxvſten van den maent van November leſtleden aldaer in den Wet geſtelt en gecommitteert heeft, gheenen eedt en hebben willen doen na ouder gewoenten, maer allenich willichſyn geweeſt eedt te doen, omme juſtitie tuſſchen den Officier en partyen te adminiſtreren, en dat ſy aengaende 't regiment van den incommen en vuytgeven der voerſz plaetſe, te weten 't verpachten van de excyſen, betalinge van de renten en van onſe beden ordinaris en extraordinaris geen eedt en hebben willen doen nog d'adminiſtratie van dien aenveerden, ſuſtineerende onmoegelyk te weſen die te moeghen voldoen, ende dat ſyluyden in gyſelinge hebben moeten leggen om te voldoen, den termyn van de extraordinaris bede gevallen in 't eynde van Junio leſtleden, die zy mit impoſitie Capitale ende anders opgebracht hebben, en dat zy den tweeden termyn nu weder vervallen in 't eynde van Octobris en nog onbetaelt, bedragende negen hondert negen en t'negentich ponden negen Schellingen acht penningen van xl. grn. onſer Vlaemſcher munte 't pont, nyet en weten te vinden, vermits dat ſy ſuſtineren te hoech geſtelt te ſyn in de verpondinge en onſe gratie henluyden verleent te weynich te zyn; Waeromme begeerende te voorzien ter adminiſtratie, welvaert en regiment van der zelver plaetſe, wy den voerſz van onſen Rade in Hollant belaſt ende bevolen hadden, dat ſy mitten Luyden van onſer Rekeninge aldaer de zaeke in 't breeder communiceren ſouden ende ſamentlick op den voerſz ſtaet rypelicken gelet hebbende advyſeren eenige bequaeme middelen ende expedienten zoe om de voerſz. achterſtellen up te brengen ende te betalen, als oick om te voerſien ter adminiſtratie en welvairt vande voirſz plaetſe, dewelke middelen en expedienten, die van onſen voirſz Raide en Rekeningen in den Hage ons overgezonden hebben, Doen te wetene, dat wy de ſaecken voerſz overgemerkt en nadien dezelve middelen en expedienten, mitsgaders der ſtaet gemaeckt van de leſte rekeningen

gen van t'incommen en vuytgeven van onſer voirſz Vryheyt van den Hage by onze ſeer lieve en beminde Suſter die Koninginne Douaigiere van Hongryen, van Bohemen, en voer ons Regente en Gouvernante in onſen Lande van herwaerts over, ende die van onſen Raide en Finantie neffens haer weſende, deurſien en geviſiteert is geweeſt, ſunderlinge aengezien dat de voirſz laſten en ſchulden, ſonder daar inne te begrypen *de reparatie van den Schepen-huyſe aldaer*, procederen ſoe vuyt ſaeke van de achterſtellen van de erflyk en lyfrenten vercocht by de voerſz Regierders ende Wethouders vanden Hage voerſz, als van de penningen die ſy hebben moeten furneren in de beeden, die hier voirtyts loop gehadt hebben in onſe voirſz Lande ende Graeffelykheyt van Hollant, ende byſunder geduyrende de oorlogen van de jaeren twee en veertich, drie en veertich en vier en veertich; In welke bede ende die gheene die jegenwoordelyk loop hebben, als geaccordeert weſende om de gemeyne deffenſie en beſchermeniſſe van onſen voerſz Landen van herwers over, alle vrye en exempte perſoonen daerinne behooren te contribueren, hebben den zelven van onſer *Vryheyt van den Hage* by advyſe en deliberatie van onſe voirſz Suſtere die Coninginne ende van de voirnoemde van onſen Rade ende Fynantie neffens haer weſende, gegunt, geoctroyeert en geconſenteert, gunnen, octroyeren en conſenteren, hen gevende oorlof ende conſent vuyt onſer ſunderlinge gratien by deſen, dat ſy voirtaen voer eenen tydt ende termyn van ſeſſe jaeren naeſtcomende en achtervolgende ſullen mogen opſtellen, heffen en opbueren boven den aſſyſen, die men ter zelver plaetſe jegenswoirdelyk ontfangt op te wynen en bieren, die aſſyſen hier na volgende, te wetene op alle ſoorten en manieren van wynen den vyſſten penninck meer dan men jegenwoordelyk daar van betaelt, 't welk es van de wynen, daar voeren men betaelt heeft veertich ſtuyvers van den ame, men voirtaen betalen ſal vyftich ſtuivers; Ende van den wynen, daar van men betaelt heeſt twintich ſtuivers van der ame, men voertaen betalen ſal vyf en twintich ſtuivers; Inſgelycx dat men vande bieren daer van men betaelt heeft voor d'aſſys vyf ſtuivers van de tonne, men voirtaen betalen ſal ſeven ſtuivers, ende van de bieren, daer van men drie ſtuivers van den tonne betaelt heeſt, men betalen ſal vier ſtuivers; In welken impoſten te weeten van 't verhoogen van thien ſtuyvers op elke ame wyns betaelt hebbende voer d'aſſys veertich ſtuivers en van vyf ſtuivers op den wyn, van den welken men betaelt heeft twintig ſtuivers, inſgelyx van 't verhoogen van twee ſtuivers op 't bier, daer men af betaelt heeft vyf ſtuivers, ende van eene ſtuyver op 't bier, daar van men drye ſtuivers te betalen plach, alle die ingeſetenen en inwoenders van onſer voerſz *Vryheyt van den Hage* van wat qualiteit of conditie die zyn, mitsgaders de Caſtellyn en Concherge van onſen Hove aldaer en allen anderen vryen tap houdende en gebruykende gehouden zullen weſen te contribueren, overmits de redenen voirſz; vuytgeſondert alleenlyken die eerſte en andere onſen Raiden ordinarys en extraordinarys, Procureur Generael en Griffier van onſen Raede met die twee Secretariſſen ordinarys, genietende onſe gaigien, die eerſte en andere Meeſters, Auditeurs en *Clercq ordinaris van onſe Reekeningen*, Rentmeeſter van Noorthollant en Ontfanger van onſe beden aldair ende

inſgelycx onſen Bailliu ende Schoutet van onſer voerſz *Vryheyt van den Hage* en de Edelluyden aldair hebbende onderhoudt, commiſſie, of gerekent weſende by den Eſcroës van onſen huyſe of van onſer voerſz Suſter de Coninginne, mitsgaders de Geeſtelyke perſoonen. Alle welke en geen andere vry en exempt zullen ſyn en blyven, ende dat alleenlyk van de wynen en bieren, die zy voer hoerluyder eyghen uſagie en nootturf zullen innecleggen of doen inleggen in huerluyder kelders; Ende voorts op dat de voerſz van onſer vryheyt van den Haghe de penningen hem van node weſende te geringer ſouden mogen vinden, opbringen en furnyeren, hebben wy hem vuyt onſer meerder gratie als noch gegunt en geaccordeert, gunnen en accorderen by deſen, dat ſy de voerſz impoſten ſullen mogen belaſten mit jaerlicxſche renten totter ſomme van tweehondert gulden 't s'jaers, te loſſen den penninck ſeſthien of vyfthien, ofte lyfrenten ten twee Lyſven den penninck negen ofte tien, en 't eenen Lyſve den pennink agt of ſeven; Behoudelick dat zy van de penningen procederende vande voerſz impoſten of verhooginge van dien gehouden weſen ſullen een beſundere en particuliere rekeninge te doen houden, ende dezelve alle jaer overtegeven in preſentie van ſulke Commiſſariſſen als onſe Stadhouder en andere van onſen Raide aldaer, daer toe ordineren ſullen, daer over geroepen zynde eenige van de voerſz vrye en exempte perſoonen; Ende van 't geene der voerſz plaetſe bevonden ſal weſen goet te commen boven den loop van de voerſz renten, zullen ook gehouden worden te loſſen van jaere te jaere eenighe van dezelve renten, ſoe verre de voerſz penningen hem ſullen moegen ſtrecken. Ende op dat de juſtitie aldaer geadminiſtreert weſen mach, zoo 't behoort, hebben wy geordonneert en ordonneren by deſen, dat de voerſz Weth aldaer huerluyder eedt doen ſullen in gewoenlyker manyeren, en mitsdien zullen ſy niet executeerlyken zyn by maniere van gyſelinge of anderſints vuyt ſaeke van de vyftien hondert ponden munte voerſz van huerluyder corte portie en aendeel vander bede verſchenen in Octobri en te Kersmiſſe in 't jaer XV c. twee en vyftich leſtleden voor den eerſten dach van Auguſto naeſtcomende. Ontbieden daeromme en bevelen den voerſz van onſen Secreeten Raede, Preſident en Luyden van onſen Grooten Raede, die Stadhouder, die eerſte en andere Luyden van onſen voerſz Raede en Reekeninge in Hollant, den voirſz van onſer Fynantie en allen anderen onſen Rechteren, Juſticieren, Officieren en Onderſaeten dien dit aengaen ſal, dat ſy de voernoemde van onſer Vryheyt van den Hage van deſen onſen jegenwoirdigen Octroye en Conſent ende van allen den inhouden van deſen voer den tyt, op tie conditien en manyeren boven verhaelt, doen laten en gedogen ruſtelyk, vredelyk en volcomelyk genyeten en gebruyken, zonder hen te doen noch te laeten geſchien eenich hinder, letſel of moeyeniſſe ter contrarien, want ons alzoe gelieft. Des t'oirconde zoo hebben wy onzen zeghel hier aen doen hangen, Gegeven in onzen Stadt van Bruſſel den xx. dach van Meye in 't jaer ons Heeren duyſent vyfhondert drie en vyftich, van onſen Keyſerlycke 't XXXIIIJ. en van onſen Ryken van Caſtilie en andere 't XXXVIIJ. Op te ploye ſtont geſchreven, By den Keyſer, de

Co-

Coninginne Regente &c. den Heeren *van Praet*, en *van Berlaymont* Hoofden, Meesteren *Nicasis Claissone*, *Pieter Boisot* en *Joes de Damhoudere* Gecommitteerde van de Finantie en andere jegenwoirdich.

(En getekent)

D' OVERLOEPE.

Geextraheert uit het vierde Memoriaelb. van Van Dam, *fol.* 98--101.

XL.

Attache op 't Octrooi voor die van den Hage, *nopende het heffen van den accys op de Wynen en Bieren, den tyd van zes jaaren.*

KAERLE by der gratie Goidts Roomsch Keyser, &c: Den eersten onser Deurwaerder of Sergeant van wapenen hier op versocht, Saluyt; Wy hebben ontsaen die oetmoedige supplicatie van onsen Bailliu, Scout, Scepenen en Regierders van onse Vlecke en Vryheyt van den Hage in onsen Lande van Hollant, inhoudende hoe dat omme te vervallen en opbringen de groote en swaere lasten en sculden, die zy te draegen en supporteren hebben, soo wel ter cause van onse beeden ordinarys en extraordinarys, ons geconsenteert by den Staeten ons Lants van Hollant ter deffensie van onsen Landen van herwaerts over, als anderzints in diversche manieren, ons belieft heeft na voirgaende advisen daer op genomen van den eersten en anderen Luyden van onsen Rade en Rekeninghe in Hollant, ende by deliberatie van onse seer lieve en beminde Suster die Coninginne Douagiere van Hongrie, Regente &c. ende van de Luyden van onsen Raede en Finantie neffens haer wesende, den voornoemde Supplianten met anderen onsen openen brieve in date den xxen. dach van Meye leestleden in dit jaer XVc. LIIJ. te octroyeren en accorderen, dat zy geduyrende den tydt van sesse jaeren doen naestcomende zouden mogen opstellen ende heffen boven den accysen, die men in den Hage ontfangt op ten wynen en bieren, te weten op allen soorten en manyeren van wynen den vyfsten pennick meer dan die men daar van betaelt, 't welk is van de wynen daar vooren men betaelt heeft veertich stuyvers van der ame, men van doen voortaen soude betaelen vyftich stuyvers, ende van de wynen daer van men betaelt heeft twintich stuyvers van der ame, men voortaen betaelen soude vyf en twintich stuyvers; Ende vande bieren daer van men betaelt heeft vyf stuyvers van der tonne, men van doen voortaen betaelen soude zeven stuyvers, ende van de bieren daer men drie stuyvers van der tonne betaelt heeft, men betaelen soude vier stuyvers; Ende zoo voorts na inhoudt van de voirsz: brieven van Octroye, in welken imposten en verhooginge van excysen alle die ingesetenen en inwoonders van onsen voersz Vryheyt

1553.

van den Hage, van wat qualiteit of conditie die zyn, mitsgaders onſe Caſteleyn of Concherge van onſen Hove aldaer en allen anderen vryen tap houdende en gebruykende, gehouden zyn te contribueren, uytgeſondert alleenlick die voerſz: van onſen Rade, Procureur Generael en Griffier met die twee Secretariſſen ordinarys, die eerſte en andere Meeſters, Auditeurs en Clerq ordinarys van onſen Rekeninge, Rentmeeſter van Noorthollant en Ontfanger van onſe beden, Bailliu en Scout van den Hage, ende die Edelluyden aldaer, hebbende onderhoudt, commiſſie, of gerekent weſende by den *Eſcroes* van onſen Huyſe of van onſen voirſz: Suſter, mitsgaders die Geeſtelyke perſoonen; Alle welke en geen andere wy verclaert hebben vry en exempt te weſen van den accyſe op ten wynen en bieren, die zy voer heure eyge nootdruft en ſlete inleggen. Ende hoewel aengezien onſe voerſz verclaeringe en reſervatie nyemant van den geene die in de voirſz. impoſten bevonden zyn, behoerde weygeringe te doene, dezelve promptelyk te betaelen; Deſen nyettegenſtaende 't heeft belieft den Advocaten en andere Suppooſten van onſen voirſz: Raide in Hollant, dewelke nogtans by ons niet geexempteert en zyn, daer op obſtacle en debat te maeken, en henluyden opponeren jegens d'attache, publicatie, en executie by den Supplianten verſocht aen den zelven van onſen Raide, zulcx dat den tyd verloopen is, die wy den Supplianten verleent hadden, omme hem te voorſien van penningen by vercoepinge van renten ter betaelinge van huere portie in onſen voirſz bede, ende en connen in 't gebruyk van den voirſz impoſten nyet commen, maer vinden hem gegyſelt en te proceduren en deffaulten in den voirſz Raide, alles tot groote ſcade en laſt van den voirſz Supplianten en verachteringe van onſe penningen en meer..., Ten ſy dat hem luyden hierup voirſien worde met onſe brieven executorialen, ons daeromme ſeer oetmoedelic biddende; SOE EEST, dat wy de ſaeken voirſz overgemerkt, willende onſe voirſz brieven van Octroy ende declaratie heure volcommen effect ſorteren, U ontbieden ende committeren by deſen, dat gy tot verſoucke van den voirſz Supplianten van ſtonden aen publiceert en kondicht deſelve onſe brieven van Octroy in den Hage ter plaetſe daer men gewoenlic is vuytroepinge en publicatie te doene, ende die ſtelt tot behoirliker en volcommen executie naer huere vorme en inhouden; bedwingende tot betalinge van den voirſz verhoginge van impoſten en excyſen, ſoe wel den voirſz Advocaten, Procureurs en andere Suppooſten van onſen voirſz Raide als allen anderen die in den voirſz impoſten ende excyſen verbonden ſtaen en by onſe voirſz brieven daer van nyet verclaert en zyn exempt, realick en by ſeyten en anderſints als men gewoenlic is te doen voir onſen eygen ſculden en penningen, nyettegenſtaende oppoſitie of appellatie gedaen of doen, noch eenige litiſpendentie van diere, want ons alſoe belieft. Des te doen geven wy U volkome magt, auctoriteyt en zunderlinge bevel. Ontbieden en bevelen voorts allen anderen onſen Juſticieren, Officieren en onderſaeten, dat zy U dit doende ernſtelick verſtaen en obedieeren, Gegeven in onſe ſtede van Bruſſel den xvijen. dach van Auguſto in 't Jaer ons Heeren duyſend vyſhondert en drie en vyftich, van

onſen

onſen Keyſerrycke 't XXXIIIJe. en van onſen Rycken van Caſtilie en andere 't XXXVIIIJe.

Onderſtont, geſchreven,

By den Keyſer in ſynen Rade.

en geteykent,

L. DE ZOETE.

Geextracteert uit het vierde Memoriaalb: van J. van Dam *folio* 133-135.

XLI.

AUCTORISATIE *op twee of drie van de nieuw geëligeerde Schepenen van den* Hage, *om te verrigten eenige zaken van Politie en Finantie.*

ALZOO die nyeuwe geëligeerde ende genomineerde Scepe- 1552.
nen en Vroetſcap van den Hage voor den jegenwoirdigen jaere twee en vyftich hen difficyl gemaict hebben eedt te doen en te treden in de exërcitie van hoere voorſz Officien, waerdoor den Haghe ſonder regiment en policie gheſcaepen waere te blyven, SOO EEST, dat 't Hof van Hollandt willende hierinne voirzien en verhoeden 't verlies en achterdeel van den innecommen en andere nootlyke werken den Hage concernerende, den geëligeerden Scepenen en Vroetſcap by deſen geauthoriſeert heeft, en authoriſeert hen 't ſelve Hof mits deſen, ofte twee of drie van henluyden die beſt zullen mogen vaceren naer ouder gewoonte te volcomen 't gunt hierna volcht, nyet tegenſtaende dat zy als noch geenen eedt gedaen en hebben; Eerſt te doene en te lauderen die rekeninge particulier van den impoſt, *beroerende die diepinge van den vaert tuſſchen den Hage en Delft*, zoe verre het zonder difficulteyten doende is; nog die rekeninge particulier van den Ommeſlag van de Schoerſteenen in den Hage en Haechambocht; noch die rekeninge particulier van de capitäle impoſitie; noch die rekeninge particulier vande Leeninge gedaen in October leſtleden; noch die rekeninge particulier van de Capitael impoſitie gedaen in Octobri anno voerſz: ende voorts naer volgende voorgaende appoſtille te verſtaen tot hooringe en ſluytinge van de rekeninge van den Haghe van den jaere LJ. en LIJ; al naer ouder gewoente; auctoriſerende hem voorts up morgen als gewoonlyken dach daer toe geprefigeert, oick nae ouder gewoonten te verhuyeren en te verpachten die Craen en Carredienſt van den Haghe ende oick die beſtedingen van 't voeren van 't hout ende turf te Hove, daerinne den Haghe verbonden ſtaet, om de Keyſerlyke Majeſteit te dienen met de zwyepe; en oick te verſtaene tot paſſeren van eenige cedullen van nootlicke wercken en arbeyts loon gedaen voer den Hage, al nae ouder Coſtuyme in deſen en diergelyke tot noch toe geobſerveert; en dit voor deſe reyſe alleen

ſonder te trecken in conſequentie. Gedaen in den Hage den naeſt leſten Decembris anno XVc. twee en vyſtig.

In kenniſſe van my,

Was getekent,

J. van DAM.

Geextracteert uit het vierde Memoriaelb. van Van Dam *fol.* 26. *verſo.*

XLII.

COMMISSIE *op* Vincent van Lubbeſtein *Bailliu van den* Hage, *om te eeden de perſoonen by den Stadhouder St. Catharyne leſtleden tot Schepenen van dezen loopenden jaare genomineert, en met hen partyen regt en juſtitie te adminiſtreren, enz.*

1553. ALZOE dagelycx den Hove van Hollant diverſche en veel clachten gedaen werden van den grooten intereſſen en incommen, die de ingezetenen van den Hage moeten ſupporteren by faulte dat binnen der zelver plaetze gheen juſtitie geadminiſtreert werdt, SOE EEST, dat 't voorſz Hof omme alle voordere inconvenienten te verhoeden, by proviſie gecommitteert en geauthoriſeert heeft, committeert en authoriſeert 't voorſz Hof mits deſen *Vincent van Lubbeſteyn*, omme als Bailliu en Schout van den Hage by hem te ontbieden die perſoonen van den geenen die by den Heere van Beveren van der Veere &c. Stadhouder Generael deſer Landen, Katharine leſtleden tot Scepenen van den Haghe voor deſe loopende jaere genomineert zyn geweeſt, den zelfden den behoorlicken eedt afte nemen en met hen pertyen recht en Juſtitie te adminiſtreeren, ſonder dat nochtans die voirſz Scepenen ghyſſelbaar of executabel zullen wezen voor de ſchulden en achterweſen van den Haghe. Ende dit al ter tyt en wylen toe dat up te vacatuere van de Officien van 't Bailliuſchip en Schout-ambocht van den Hage, mitsgaders op heur lieder verſocht Octroy van 's Keyſers wegen gediſponeert ſal zyn, en oick zonder prejuditie van den ghenen die by zynder Majeſteit ter deſervitien van de voirſz Officien gepromoveert zullen werden ofte alrede gepromoveert mogen weſen. Gedaen in den Haghe den vyfden Mey anno XVc. drie en vyſtich.

In kenniſſe van my,

Ondertekent,

J. DAM.

Geregiſtr: in 't vierde Memoriaelb. van Jan van Dam. *fol.* 83. *verſo.*

XLIII.

XLIII.

AUCTORISATIE *op de oude Schepenen van den Hage, waerby zy gemachtigt en niettemin belaſt werden ter vermaninge van den Bailju van den Hage recht en juſtitie te doen geſchieden op zeekere gevangens, by den Bailju in hegteniſſe gehouden werdende.*

ALZOE de Bailliu van den Hage den Hove van Hollant vertoont heeft, dat de nyeuwe genomineerde Scepenen van den Haghe hen difficyl maeken eedt te doen en te treden in haer Officie, zeggende gegyſelt te worden voor de reſtante portie in de bede, die de zelfde van den Haghe noch ſchuldigh zyn en dat hy Bailju zekere gevangens in hechteniſſe heeft, die hy gaerne cauſeren en jegens den zelfden procederen ſoude, als nae rechte en exigentie van hoere delicten, 't welk hem om redenen voerſz nyet doenlyk en es; SOE EEST; dat 't voorſz. Hof willende hierinne remedieren, den ouden Scepenen van den voerleden jaere geauthoriſeert heeft, en auctoriſeert hem 't zelfde Hof mits deſen den voorſz gevangens te hooren en examineren zoe verre het nyet gedaen en es, en tot vermaninge van den Bailliu in dien te wyſen, zulcx zy bevinden zullen te behooren. Gedaen in den Hage den 2. Decembris anno XVc. LIIJ. By Heere *Guilliam Zegers*, Ridder, Heere tot Waſſenhove, Mrs. *Aernoult Sasbout*, *Cornelis van Weldam*, *Anthonis van Cats* en *Dominicus Boot*, Raetsluyden van Hollant. 1553.

In kenniſſe van my,

Onderteykent,

J. DAM.

Geëxtraheert uit het vierde Memor. van Jan van Dam. *fol.* 175. *verſo.*

XLIV.

COMMISSIE en AUCTORISATIE *op* Gysbrecht van Wyngaerden, *Bailliu van den* Hage, *om zekere perſoonen by hem criminelyk gevangen in hegteniſſe te houden op 'sKeiſers koſte ter tyd toe de geëligeerde Schepenen van den* Hage *eed gedaan zullen hebben.*

ALSOE *Gysbrecht van Wyngaerden*, Bailliu van den Hage den Hove van Hollant te kennen gegeven heeft, dat hy alhier in hechteniſſe heeft eenen Hans van Buis geboren van Montigny; Joris Corneliſz van Bodegraven, Claes Janſz van Delft ofte van Hoirn, en Claes Janſz van Wensveen, alias den goeden Claes, mer alſoo de geëligeerde Scepenen als noch gheen eedt gedaen en hebben, immers hen difficyl maeken den zelfden eedt te doen, en is hem nyet 1554.

nyet mogelicken tegens de voorſz gevangen te procederen; SOE EEST, dat 't voorſz Hof den voornoemden Bailju geauthoriſeert en geordonneert heeft, auctoriſeert en ordonneert 't zelfde Hof mits deſen den voorſz gevangen te houden in vangeniſſe tot 'sKeyſers coſte ter tyt en wylen de voorſz Scepenen eedt gedaen zullen hebben, of anders in dezen zal weſen geordonneert. Gedaen in den Hage den xiij. January anno XVc. drie en vyftich na ſtile van deſen Hove. In kenniſſe van my,

Ondertekent,

J. DAM.

Geextraheert uit het vierde Memoriaelb. van J. van Dam, *fol.* 175. *verſo.*

XLV.

Advys van den Hove op 't verſoek van die van den Hage, *om twee Burgemeeſteren te hebben.*

1559. *Hooghe, Edele Vermogende Heeren,* Obedierende ſekere Miſſive van Coninklyke Majeſteit in dato den tweeden dach van October laeſtleden, mitsgaders ſekere marginale Apoſtille van eer zelver date geſtelt op ſekere Requeſte overgegeven by Bailliu, Schepenen en Regierders van den Hage, daer by ſy verſoeken dat Coninklyke Majeſteit gelieven ſoude die voerſz Supplianten te verleenen Letteren van Octroy, omme totten regimente van de ſaeken van den Hage gecreeert en geſtelt te moegen worden twee Burgemeeſteren, breeder blykende by der Supplianten verſoek; Ende dunkt ons (onder reverentie van uwer Mog. E.) gemerct der meer dan twintig Vlecken ſyn in Hollant, die gelyke Privilegien hebben, als die Supplianten verſoeken, en dat ook deur heurlieder verſoek niemand intreſt pretenderen en mach, dat men die Supplianten 't zelve heur verſoek wel ſoude moegen accorderen tot ſulcken eeren, rechten en præeminentien als behoeren ſal: Wel verſtaende dat die ſelve Burgemeeſteren geſtelt zullen worden by den geenen die de Wet ſetten.

Hooghe, Edele, Vermogende Heeren, geſchreven in den Haghe den een en twintigſten October vyttienhondert negen en vyftig.

Geextraheert uit het eerſte Regiſter van Brieven aan en van den Hove van Holland, *fol.* 61. *verſo.*

XLVI.

XLVI.

OCTROY *voor die van den* Hage, *nopende 't ſtellen van twee Burgemeeſteren, tot zodanigen eere, regten en præëminentien als andere Burgemeeſteren van de groote of kleyne Steden van Holland genieten en gebruiken.*

PHILIPS by der gratie Godts Coninck van Caſtilie, van Leon, van Arragon, &c. Allen den genen, die deſen onſen brief ſullen ſien, Saluyt. DOEN TE WETENE, Dat wy ontfangen hebben die oetmoedige ſupplicatie van onſen lieven beminden Bailliu, Scepenen ende Regierders onſer *Vlecke van den Haghe* in Hollant, inhoudende, hoe overmits die lange en geduyrige oorlogen, ſcerpe, en dieren voerleden tyden, die nog nyet al en ceſſeren, die voerſz Vlecke in zoe groote ſculden en achterweſen gecommen es, dat zy Supplianten dagelicx zoe grooten laſt ende zwaricheden hebben, dat zy nyet en weten daer deur te geraecken, te min deur 't verlies van heurluyder eenige neeringe ende welvaeren van der Draeperie, die aldaer gans ende al vergaen es; Ende es in zulcken onverdraechelicken laſten, ende ſchulden gecommen, dat zy Supplianten nyet langer en weten te maecken noch te regieren, te meer overmits zy als Scepenen dagelicx by den Bailliu en Scout elcx in zyn reguart, mitsgaders oeck partyen moeten helpen die Juſtitie voerderen, ende adminiſtreren, zoe wel in't crimineel als civil; Ende dat ſy geenen hulp en hebben van Burgemeeſteren ende Toeſienders van 't gemeene welvaren, 't welck laſt genoech es voer zulcken Vlecke, als den Hage es, omme byſondere bedient ende beſorcht te worden, alſoe men in andere groote en cleyne ſteden en veel opene gepreviligeerde Vlecken in Hollant wel, daer de Burgemeeſteren met alzulcke zaecken belaſt zyn, en men den Scepenen laet bewerden metter Juſtitie, daer zyluyden oeck overmits den ſcerpen benauden tyt genouch mede te doen hebben, want d'Officieren op hueren ordinarys, extraordinarys, en andere Rechtdagen tot geryef van partyen van den Scepenen nyet en moghen gedient worden, als zy in der zaecken concernerende 't welvaeren van den *Haghe* beſich zyn, waerom den zelven Officiers hen dickwils beklaeghen; zulcx dat te verduchten is, indien den voorn: Vlecke geheen meerder hulpe als van Burgemeeſteren en heeft, dat de zelve Vlecke ganſchelicken tot nyet commen ende vergaen zal; Soe hebben zy ons gebeden daerinne in tyts te willen verſien, hoopende dat deur dien de zelve onſe Vlecke te diligentlicker zal gedient, en allen zaeken te bet vergaen, ende waergenomen zullen worden, ende dat ons gelieve totten Regimente ende regieringe van der ſaeken aldaer te ſtellen, en ordonneren twee Burgemeeſteren tot zulcken laſten, eeren, rechten, preëminentien en proffyten als in andere groote en cleyne ſteden, oeck gepreviligeerde Vlecken gedaen wort, ende henluyden daeraf te doen expedieren onſe behoerlicken brieven. SOE EEST, dat wy de zaecken voerſz overghemerckt, en hier op gehadt 't advys van onſen lieven en getrouwen Neve den Prince van Orangne Grave van Naſſau &c. onſen Stadt- 1559.

houder Generael over Hollant, Zeelant, Vrieſlant ende Uytrecht ende den Preſident ende Luyden van onſen Raede van Hollant voorſz, den voorſz Supplianten genegen weſende tot huerluyder Supplicatie en bede, hebben vuyt onzer zeker wetenheyt ende ſpeciale gratie tot voerderinge van den Regimente, Politie en Adminiſtratie van der Juſtitie van onſer voerſcreven Vlecke, gegont, geoctroyeert, ende geaccordeert, gonnen, octroyeren ende accorderen, dat van nu voertaen, boven het getal van Scepenen, die aldaer jaerlicx plegen geſtelt en geinſtitueert te zyne, oick van nu voertaen zullen geordonneert ende gezet worden by den ghenen die de Wet aldaer vernieuwen ſullen, twee Burgemeeſteren vande notabelſten aldaer, tot zulcken eeren, rechten, ende preheminentien als andere gelycke Burgemeeſteren van onſen grooten of cleynen Steden van Hollant genyeten ende gebruycken. Ontbieden daeromme en bevelen onſen voorſz Stadthouder Generael, den Preſident en Luyden van onſen Raide van Hollant en allen anderen onſen Regteren, Juſticieren en Officieren, dien dit aengaen ofte roeren ſal mogen, dat zy den voorſz Supplianten en heurlieder nacomelingen van deſe onſe gratie, octroy en Inſtitutie van Burgemeeſteren doen ende laeten genyeten ende gebruycken, ſonder henluyden daeromme te doen ofte laeten geſchien eenig hinder, letſel ofte moeyenille ter contrarien, want ons alſoe gelieſt. Des t'oirconde hebben wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſer Stadt van Brueſſele den ſeſtienden dag van Novembre, in 't Jaer ons Heeren duyſent vyfhondert en negen en vyftig, van onſen Rycken, te wetene van Spaengnen, Secille &c. 't vierde, ende van Napels 't zeſte.

Op de plycke ſtont geſchreven,

By den Coninck in zynen Raide,

En geteykent,

J. DE LA TORRE.

Geextracteert uit het eerſte Memoriaelb. van Ernſt Griffier van den Hove *fol.* 279. en geregiſtreert in 't francyne Regiſter beruſtende ter Kamere van Burgemeeſteren van den Hage *fol.* 158.

XLVII.

INSTRUCTIE by PROVISIE,

Voor de *Burgemeesteren van 's Graven-Hage*, van van 't gunt zy te doen zullen hebben agtervolgende het Dispositif van den Octroye van der Koninglyke Majesteit.

I.

Eerst sullen Bailliu, Schout, Burgemeesteren voornoemt mitten Scepenen van den Hage nomineren den Tresorier, Fabryck ende Excys-Meesteren van den Hage, Bedienders van Excysen, en anderen incomptten van den Haghe, den Werdeyns mitten anderen diensten dair anclevende, omme daer vuyt geëligeert te worden by myn Heere den Stadthouder ofte in zynder G. abscntie by den Presidcnt van Hollandt, die dat ancommende jaer dienen zullen. 1560.

II.

Sullen ook Bailliu, Schout, Burgemeesteren en Scepenen van den Hage nomineren de Kerkmeesteren, Heylige Geestmeesteren, Weesmeesteren, Getydemeesteren, Huyssitten ende Leproesmeesteren, omme over te leveren mynen voornoemde Heere den Stadthouder ofte Presidcnt, omme daer vuyt te eligeren die het toecommende jaer sullen dienen.

III.

Sullen voorts die Schout, Burgemeesteren mitten Scepenen eligeren ende stellen alle de Deeckens ende Hooftmans van Gildens, Cappelmeesteren, Pesthuysmeesteren, Vinders, Brootweegers, Waeckers, Brantmeesters, Emmermakers, Boden, als Boschdragers, Keurmeesteren, Tonsters, Yck-en Huysmeesteren, Sackdragers, Cruyers, ende generalicken allen anderen diensten, 't Corpus van den Hage behoustig zynde.

IV.

Ende sullen eenen yegelicken van hueren subjecten in den zynen van allen den voersz diensten mogen constringeren te doene rekeninge, bewys ende reliqua van heuren bewindt ende administratie.

V.

Des sal den Officier den gheenen dien 't behoert den behoerlyken eedt afnemen, in presentie van den voersz Burgemeesteren ende Scepenen van den Hage.

VI.

Die Bailliu, Schout, Burgemeeſteren voerſz en Scepenen ſullen oick by adviſe van den Vroetſcappe, als 't noot es, maecken generalicken alle de Keuren, en Ordonnantien de Politie ende 't welvaren van den Hage angaende, als op ten brant, en brantſchouwe, de beſchouwinge van der ſtraeten, plaeten, waeteren, wegen, kaden, buyten en binnen den Hage, op 't broot, koorne, vleyſch, viſch, bier, wyn, ende andere proviandeu, coopmanſcappen, maeten, gewichten en diergelycken, ſtellende daer op alzulcken boeten en bruecken, groot en kleyn, als henluyden goetduncken ſal, ende als tot hier toe by den Bailliu, Scout en Scepenen van den Hage gedaen es geweeſt.

VII.

Des ſullen de Burgemeeſteren gehouden weeſen tot coſte van 't corpus van den Hage te ſuſtineren de proceſſen, die vuyt zaeke van dien ſullen mogen ryſen, buyten coſte van den Officiers, indien 't henluyden goetdunckt, en dat by advyſe van de Scepenen bevonden werdt zulcx te behoeren.

VIII.

Sullen oick die voirſz Burgemeeſteren laſt hebben 't regt van den Hage te bewaren, allen de proceſſen te beleyden, zoe by juſtitie als middele van accorde, mits daer over roepende ofte 't ſelve leggende in deliberatie van Scepenen voerſz ende oick vroetſcappe, eeſt noot.

IX.

De Burgemeeſteren voernoemt zullen ſcerp toeſicht hebben totten incommen ende vuytgeven van den goeden van den Haghe; Oick mede van allen wercken en reparatien, hoedanig die weezen moegen; Ende byſondere ſcerp toeſicht hebben op te policie, necringe ende welvaeren van den *Vlecke van den Hage*, *Scheveninge*, *Eyckenduynen en van de Nyeuweveen.*

X.

Ende als aengaende de juſtitie, daer en ſullen die Burgemeeſteren voornoemt nyet mede gemoeyt zyn, maer zullen den Bailliu en den Schout elc in den zynen dair mede laten bewarden, die heurluyden daer mede zullen moeyen, ende nyet metten ſaecken van den voerſz Burgemeeſteren; Dan ſullen Burgemeeſteren voornoemt den Scepenen van den Hage mogen aſſiſteren, als zy te doen ſullen mogen hebben in ſaecken den burgeren, heurluyder Weeſen, den Privilegien, Coſtuymen, Politien van den Hage ofte anderen ſwaeren ſaecken beroerende.

XI.

XI.

De Burgemeeſteren ſullen huer Camere apart hebben ende houden, ende acces hebben tot allen tyden in Scepenen Camere en vergaderinge van Vroetſchap te commen.

XII.

Die voerſz Burgemeeſteren zullen voer wedden hebben, gelyck in anderen Steden, tot een Tabbaert-laecken alle jaers negen Carolus guldens; ſullen voert gelyck in anderen Steden genyeten en proffyteren, gelyck den Scepenen in allen verhuyeringen van excyſen ende anderen verpachtingen van goeden, 't corpus van den Hage angaende; in vercoopingen van Huyſen, Landen, Erven, ende anders by decrete van den Hage, van yeken, maeten, tonnen, gewichten, en voerts van allen anderen ſaecken de politie van den Hage angaende; Welverſtaende dat den jegenwoirdigen Schout van den Haghe in zyne emolumenten ende proffyten geduyrende zynen pacht geenſins geprejudiceert ofte te cort gedaen ſal werden.

Aldus geordonneert by den Prince van Orangen, Grave van Naſſau &c. als Stadthouder Generael &c, by advyſe van den Preſident en andere van Coninglyke Majeſteyts Raede en Rekeninghe over Hollant, Zeelant ende Vrieſlant op ten ſeſden July anno vyftien hondert en 't zeſtich.

Ondergeteyckent,

GUILLAUME DE NASSAU.

Stont noch ondergeſcreven,

Ter ordonnantie van mynen Heere den Prince van Orangen voerſz als Stadthouder van Hollant, Zeelant ende Vrieſlant heb ick *Barthout Ernſt*, Griffier van den Hove van Hollant voerſz dit mede onderteyckent op ten vj. July duyſent vyfhondert zeſtig, als boven,

Ende geteyckent,

B. ERNST.

Geextraheert uyt het tweede Memoriaalb. van B. Ernſt, *fol.* 21. en geregiſtreert in het Francyne Regiſter beruſtende ter kamere van Burgemeeſteren van 's Graven-Hage *fol.* 164.

XLVIII.

Advys van den Hove van Holland op 't verzoek van die van Hage, *dat hunne vonniſſen onder de lx. ponden executabel zouden zyn onder cautie, enz.*

Hooge, Edele Vermogende Heeren.

1561. WY hebben ontſangen ſekere beſloten Miſſive van den Conink ons alregenadichſte Heere van dato den XVIIJ. der voerleden maent September laeſtleden, mitsgaders de Requeſte en andere ſtukken daer inne beſloten ſyne Majeſteit gepreſenteert van wegen de Burgemeeſteren en Regierders van den Hage, daer by ſyluyden verſouckende ſyn opene Brieven van Octroy, dat heurlieder Vonniſſen, 't ſy interlocutoir of diffinityf, niet excederende 't ſeſtich ponden van XL. grooten, en insgelyks vonniſſen geweſen in ſaecken beroerende Keuren en Ordonnantien van der voirſz. plaetſe, en inhoudende condemnatie van boeten, immers den ſelven boeten aengaende executie ſouden hebben, nyet tegenſtaende appellatie. Voorts dat henluyden geoctroyeert ſouden werden recht van arreſte op en aen den perſoonen, die van buyten commende in den Hage, bevonden ſouden werden in ſaeken en actien perſooneel &c. ende omme 't inhouden der voorſz. Miſſive te vulcommen, mitsgaders d'appoſtille op de voirſz requeſte geſtelt, hebben wy de voorſz requeſte mitten ſtucken daer aen gehecht, in 't lange geviſiteert; en beduncT ons (onder correctie altyt van uwer Mo. E.) dat, gemerckt den Hage in allen beden en ſubvencien gerekent wert als een van den beſlooten ſteden van Hollant, de Supplianten wederomme wel mogen genieten de Previlegien den anderen ſteden verleent, en dat men henluyden daeromme heurluyder verſouck in als wel ſoude mogen accorderen, uytgeſondert dat die vonniſſen van den geſetten boeten in de Keuren uytgedruct alleenlic heurluyder executie ſullen hebben en niet de voorder condempnatien, 't zy pecuniele oft anders, die den Officier ofte andere uyt ſaeke van den voorſz Keuren toegeweſen worden voor arbitrale correctie ofte anders, alſoe deſelve buyten alle redenen en te ſeer exceſſyf hoog geſtelt ſouden mogen worden, hoewel wy nogtans volgens de Inſtructie van deſen Hove, tegens boeten van Officiers geen proviſie van appel of ſurchancie en verleenen, ten waere om ſeer merkelyke redenen; ſenden daeromme uwer Mog. E. weder over de voorſz requeſte mette ſtucken daer aen gehecht, omme daermede ſyne Majts. goede geliefte gedaen te werden.

Hooge, Edele Vermogende Heeren &c.

Geſchreven in den Hage den 3. October anno 1561.

Geextraheert uit het eerſte Regiſter van Briéven aan en van den Hove van Holland *fol.* 97. *verſo.*

XLIX.

XLIX.

Alle vonniſſen beneden de ſeſtig ponden zullen executabel zyn onder cautie. Geen arreſt op perſoonen te verleenen by die van den Hage.

PHILIPS by der gratie Godts Konink van Caſtillien, van Leon, van Arragon, &c: Allen den geenen die deſen onſen brief ſullen ſien, Saluyt; doen te weten, dat wy ontfangen hebben die oetmoedige ſupplicatie van Burgemeeſteren en Regierders van onſer plaetſe en *Heerlykheyd van den Hage* in Holland, over ende vuyt den naeme van de gemeen ingeſetenen van dien, inhoudende hoe dat binnen die voerſz plaetſe by ons geſtelt ende geordonneert es 't Hof ende Rade Provinciael van den Lande van Holland, daer alle ſaeken en rechtvorderingen van partyen, (bynnen den voorſz Lande vallende) by Appellatie ofte Reformatie reſorteren; deur welke commoditeit dagelyks veele querelleuſe en calangeuſe perſoonen binnen der voorſz plaets oirſaeke gegeven werdt allen ſaeken ende proceſſen, die ſy in rechten voor Schepenen van den Hage hangende hebben, ende daerinne ſy na behoirlyke kenniſſe van ſaeken ſuccumberen, van wat qualiteit ofte importantie dezelve zyn; terſtont te betrekken by appellatie voor die voerſz van onſen Rade, tot dien eynde ook vindende aldaer alle accommoditeit daertoe dienende, betreckende ſulks heuren parthyen, die dickwils goede, ſimpele en ſchamele luyden ſyn, te Hove, op hoope van henluyden mit alſulke proceduuren te ſlepen, moede te maeken, en met groote koſten en lanckheyt van proceduuren ſulks te attedieren, dat ſyluyden ofte deur verdriete van de moeyte ofte deur haer armoede ofte oick dikwils deur die kleynigheid van de ſaeke genootſaekt ſyn te verſtaen tot onredelyke compoſitie, ofte dat erger is, heurluyder goedt recht te verlaeten, 't welk een groot belet es van de Juſtitie, in reſpecte van den voerſz Regierders, die achtervolgende heuren eedt, gaern ſouden doen goet, kort en onvertogen recht, en in reſpecte van denſelven *ingeſetenen (weſende meeſt alle goede en ſlechte luyden van ambachten ofte neeringen)* es ende cauſeert een groote verachteringe van heuren ſchulden ende afterweſen te mogen gekrygen, daer van ſy by de voorſz middelen ganſchelyk worden gepriveert, oick niet tegenſtaende dat ſyluyden voer Schepenen en Gerechte voorſz vonniſſe verkregen hebben 't heurer intentie en voordeele; Boven dien bevinden oick die voerſz Supplianten, dat die Keuren ende Ordonnantien, die beroeren de Policie, neeringe en goede geregeltheyt gemaeckt op Victualien en andere diergelycke ſaeken binnen der voorſz plaetſen meede blyven, en by den voerſz calangieuſen perſoonen gemaeckt worden genoech illuſoir, die achtervolgende denſelven Keuren, ende omme denſelven gecontravenieert te hebben, gecondemneert ofte gemulcteert ſynde in eenige pecunieele boeten (weſende nochtans van ſeer kleyne ſomme) terſtont daer van appelleeren aen die van onſen voerſz Raede, daer deur niet alleen onſen Officiers groot achterdeel lyden, die omme kleyne ſaicken dickwils groote proceſſen moeten ſuſtineren, ofte moeten die ſaken 1561.

ſaeken verlaeten, maer komende oeck daer deure alle goede Policien en geregeltheyt binnen de voorſz plaetſe in verſmadenisſe en inobſervantie tot groote achterdeel van de voerſz plaetſe ende oeck tot quade exemple van anderen; Voorts bevinden die ſelve Supplianten noch een ander groot belet en hinder van Juſtitie binnen der voerſz plaetſe, dat ſyluyden van oudere tyden geuſeert hebbende van rechte, omme te mogen arreſteren, nochtans bevinden het ſelve arreſt te weſene ſonder groote vruchte ofte effecte, als niet de perſoonen van de ſchuldenaers, maer alleenlyk heurluyden goeden mogende becommeren; het welck mitsdien ſopere vorderinge is van de crediteurs, ſoe heuren ſchuldenaers van buyten, die in de voerſz plaetſe (als ſynde niet propice tot coopmanſchappe) meeſt al geenen goeden en hebben, ſulks dat wel behoirlyk waere, dat ſy oick die perſoenen van haere ſchuldenaers in actie perſoneele van gelyken vermochten te arreſteren, als overal in onſen voorſz Lande van Hollant geuſeert word; Ende ſoe binnen onſen voerſz Lande van Hollant ende oick van Zeelant, en allen onſen Steden van dien, ſoe wel kleyne als groote, tegens die voerſz inconvenienten by onſen Voirſaeten geremedieert es, bevonden werden gepriviligeert te zyn, dat heurluyder vonniſſen. begrypende pecuniele ſommen, beneden die ſeſtig ponden van veertich grooten, 't zy ten principaele of by proviſie, hebben executie, niet tegenſtaende appellatie of Provocatie, en ſonder prejudicie van dien, ſoe oick allomme binnen den voirſz Lande van Hollant allen Sententien beroerende boeten ofte breucken, mede geëxecuteert werden, niet tegenſtaende appellatie als boven, ſoe binnen alle Steden van Hollant geuſeert wert van arreſte van perſoonen, ofte buytenluyden, die ymande ſchuldich ſynde, in eenige van de voerſz plaetſe bevonden werden, ſonder welke voirſz drie poincten niet mogelyk es goede en eenpaerige Juſtitie en recht te doen, immers tot voordeele en grieve van den armen perſoenen, die dickwils om kleyne ſchulden lange proceſſen moeten voeren, mitsgaders loopen en reyſen in anderen plaetſen, daer haere ſchuldenaers of debiteurs woenachtig ſyn, en aldaer recht ſpreken, dikwils omme ſeer kleyne ſaeken, die de peyne niet waerdig en ſyn, ſoe mede niet doenelyk en es, goede policie en geregeltheyt te onderhouden, als de Keuren en Ordonnantien tot dien eynde opgeſtelt niet en ſyn in vigeur, auctoriteyt en obſervantien, die alleenelyk by middelen van prompte executie van de boete daerinen begrepen krachte gekrygen en werden geobedieert, als het ſelve oick in alle redenen, rechten en goede policie gefondeert is, welken aengeſien, ende byſonder dat die voorſz plaetſe van den Hage een notable plaetſe es, weſende onſe reſidentie als Grave van Hollant en oick reſſort en domicilie van onſen Provincialen Raede en Camere van Rekeningen, daer mitsdien veele Luyden van eere van andere Landen nootelicken om heure affairen kommen en frequenteeren, ende mitsdien min dan in andere plaetſen behoert ongeregeltheyt en defaulte van goede Juſtitie en policie gedoegt te werden, hebben ons ſeer oetmoedelyk gebeden, dat ons gelieve binnen de voorſz plaetſe by forme van Edict Perpetuel te ſtatueren en ordonneren en den Supplianten te octroyeren, dat nyemant van wat ſtaete, qualiteit of conditie hy ſy, van nu voortaen ſal mogen appelle-

ren

ren van eenige vonniſſen by den Gerechte van de voerſz plaetſe geweſen, beneden en onder de ſomme van ſeſtich ponden van veertich grooten, noch insgelyks van vonniſſen geweſen in ſaeken beroerende Keuren en Ordonnantien van de voorſz plaetſe, ende inhoudende condemnatie van boeten, emmers de voorſz boeten aengaende; maer dat alle deſelve vonniſſen, 't ſy die ſelve ſyn interlocutoir of diffinitive, heur executie ſullen hebben, niet tegenſtaende oppoſitie of appellatie en ſonder prejudicie van dien, mits dat in ſaeken van privé ſchulden die geene die ſal willen executeren alſulken vonniſſen, houdende condemnatie beneden die voorſz ſeſtig ponden, 't zynen voordeele gegeven, gehouden ſal ſyn te ſtellen goede en ſuffiſante cautie, omme de ſelve ſomme weder te reſtitueren, ingevalle naemaels bevonden worde ſulcx te behoeren; Ende voorts den voorſz Supplianten te octroyeren Recht van Arreſte op ende aen de perſoonen, die van buyten komende, aldaer bevonden ſullen werden in ſaeken en actien perſoneel, ſulks binnen Delft, Leyden en allomme in Hollant geuſeert wert; behalven alleenlyk in *twee vrye Jaermarcten, die ſyn op Heyligen Cruysdagen in de maent van Meye en Sinte Catharine dage in November, duerende deſelve Marcten acht dagen voor en naer de voirſz dagen*, welcken tyt geduerende yegelyk vry ſal commen, ſetten en keeren, ſonder binnen de voorſz plaetſe bekommert ofte gearreſteert te mogen worden, ende henluyden van als te verleenen behoirlyke opene brieven van Octroye, SOE EEST, dat wy de ſaeken voerſz overgemerkt, begeerende den welvaert en onderhoudeniſſe van onſer voirſz plaetſe en onderſaeten van den Hage, ende dat die in goede Juſtitie geregeert mogen werden, ende hier op gehat het advis van onſen voirſz Raede in Hollant, derſelver voerſz Wethouderen en Supplianten genegen weſende, 't heurluyder voorſz bede en ſupplicatie octroyeren, accorderen en ſtatueren voor Edict Perpetuel, mits deſen onſen Brieve, dat van nu voortaen niemant van wat ſtaete, qualiteit of conditie hy ſy, niet en ſal mogen appelleren van eenige vonniſſen het zy van Keuren ofte anderſints, by de Supplianten ofte haere nacomers in de qualiteit als vooren geweſen, beneden en onder de ſomme van ſeſtich ponden eens, van veertig grooten Vlaems het pont, maar dat die ſelve vonniſſen, 't ſy interlocutoire ofte diffinitive, haere executie hebben ſullen onder behoirlyke en ſuffiſante cautie, ende ſulcx by den Gerechte aldaer geexecuteert werden, niettegenſtaende oppoſitie ofte appellatie en ſonder prejudicie van diergelyke, ende in aldermanieren als andere onſe gepriviligeerde Steden in Hollant genieten en gebruyken, en eertyts gegont is geweeſt; Ende aengaende het recht van Arreſte, hier vooren geroert, de Supplianten ſullen hen te vreden houden met de oude uſancie by hen in deſen gepleegt, ende daerinne hen reguleren na de diſpoſitien van geſchreven rechten. Ontbieden daeromme en beveelen den voirſz onſen Rade in Hollant ende allen anderen onſen Rechteren, Juſticieren, Officieren en Onderſaeten, wyen dit aengaen ſal mogen, heuren Stedehouderen en een yegelyk van hen byſondere, ſoe hem toebehoeren ſal, dat ſy de voorſz Supplianten en nakomers van deſe onſe gracie, Privilegie, Octroy, Statuyt en Ordonnantie, ſoe en in der manieren vooren verhaelt, doen, laeten ende gedogen, ruſtelyk, Vredelyk

en eeuwelyk genieten en gebruyken, ſonder hen te doen en laeten geſchien eenich hinder, letſel ofte moeyeniſſe ter contrarien, want het ons alſoe gelieſt. Des t'oirconde ſoe hebben wy onſen Segel hier onder aen doen hangen. Gegeven in onſer Stadt van Bruſſele den xxen. dach van Januarii in het jaer ons Heeren XV c. LXJ., van onſen Rycken, te weten van Spangien, Sicilien &c. het ſeſde en van Napels 't achtſte.

Boven op de plicke ſtont geſchreven,

By den Koning in ſynen Rade,

onderteykent,

J. DE LA TORRE.

Binnen op de plicke ſtont, Gepubliceert ter Ordonnantie van den Schout en Schepenen van den Hage, Preſent den Bailliuw, den xvijen. Februarii duyſent vyf hondert een en 't ſeſtich, *Stilo Curiæ*, na luyden van den klocke, by my,

onderſtond,

A. BENNINCK.

Geextraheert uit het tweede Memoriaelb. van B. Ernſt *fol.* 130. *verſo.* en gedrukt agter het Berigt van den Hove, Bylaage G. *pag.* 112.

L.

INTERDICTIE *van den* Hove, *dat de Boden van den* Hage, *geen Buſſen meer zullen dragen met het wapen van de* Koninglyke Majeſteit *of van* Holland, *maar alleen dat van den* Hage.

1561. ALSOE tot kenniſſe van den Hove van Hollant gekomen ende den zelven Hove ook eensdeels gebleken es, dat die (*a*) Boden van den Hage hen vervorderen in haere Boſſen te dragen het wapen van de Koninglyke Majeſteit met het wapen van Holland daeronder bygevoegt, en die Kroone ofte gulden Vlieſe van de voorſz Majeſteit daeronder aenhangende, ende dat ſyluyden hen oock dagelyks vervorderen te dragen beſloten Miſſiven, by deſen Hove geexpedieert, SOO EST, dat het voorſz Hof den voorſchreven Boden van den Hage, en yegelyk van hen byzondere geinterdiceert heeft, ende interdiceert hen het zelve Hof by deſen, geen Boſſen meer te dragen mette wapen van de Koninglyke Majeſteit of van Hollant, met de kroonen ende gulde Vlieſe van de voorſz Majeſteit daeronder aenhangende, maer alleenlyk de wapen van den Hage, zulks dat men het ſelve wel beſcheydentlyk mach bekennen, ende ook geene beſlooten Miſſiven van den Hove meer te dragen ofte ter executie te ſtellen, op pœne van arbitralyk gecorrigeert

geert te werden. Actum den veertienden Octobris 1561. by Præſident, *Naerden*, *Boot*, *Weytſen*, *Nicolai*, *Nyenburch*, *Jacobi*, *Laan*, *Houf*, *Moens*, *Angeli*.

Gedrukt agter het Berigt van den Hove, Bylaage G. G. *pag.* 235.

Aanmerkinge.

(*a*) Dit ampt ſtond eertyds, gelyk alle ampten en bedieningen van den Hage, hoe gering ze ook waren, ter begevinge van den Graaf. Om dit wat nader aan te toonen, zullen wy eenige Commiſſien, waar van wy afſchriften hebben bekomen, alhier opgeven. De eerſte, die ons van 't *Bode-ampt van den Hage* is ontmoet, is van den jaare dertien honderd drie en vyftig, waarby Hertog *Willem van Beyeren* de vyfde van dien naam eenen *Herman de Moerder* tot Bode van den Hage aanſtelt; zynde de Commiſſie van dezen inhoude:

„ Hertog WILLEM &c. maken condt allen luden, dat wi gegeven hebben
„ en geven mit deſen brieve *Herman den Moerder*, onſe Bode-ambochte in die
„ Haghe te bedriven en te bewaeren tot onſer eeren en oirbaer, alſo als ſede
„ en gewoente heeft geweeſt tot deſen dage toe, t' onſen wederſeggen toe.
„ Datum t' Dordrecht op St. Mathys dach in 't jaer M. CCC. drie en vyftich.

„ *Juſſu Domini Comitis*
„ *Ad relationem Domini Johannis de Poel Militis et Johannis de Noerdeloes.*

„ H. AMERONGEN.

„ *Sigt. ex Coſſ.*

By deze zullen wy nog een tweeden brief voegen, waarin omſtandigheden voorkomen, die in den eerſten niet gevonden werden; zynde een acte van overlevinge, het welk men thans met het Franſche woord *Survivance* uitdrukt, na doode van den geene die als toen het Bode-ampt bediende:

„ AELBRECHT &c. doen condt allen luden, dat wy gegeven hebben
„ en geven mit deſen brief *Wouter Dammaeszoen* dat Buer-Bode-ambocht van
„ der Hage mit ſinen toebehoeren; Ende ombieden en bevelen onſen Bailju,
„ die nu is of namaels weſen ſal, en den gemeenen Bueren van der Hage, dat
„ zy *Wouter* voernoemt of den gheenen dien hy 't bevelen ſal, aennemen tot
„ eenen Bode, ende him dairof doen hebben ſulc proffyt en nutſcap, als dair
„ toe ſtaet en ander Boden voirtyts dairof gehad hebben. Dit zal gedueren
„ *Wouters* voirſz leven lang na doode *Dammas Aerutszoens*, dien wy 't voerſz
„ Bode-ambocht ſyn leven lang gegeven hebben. In oirconde &c. Gegeven
„ in den Hage op ten tienden dach van Februarii anno M. CCC. XCIIIJ.
„ na den loope van onſen Hove.

„ *Juſſu Domini Ducis Alberti*,
„ *Preſentibus Domino Daniele de Merwede*, *Domino Nicolao de*
„ *Borſalia de Cortkene et Wilhelmo de Croonenburch*, *Conſulibus.*

„ GYSKINUS DE DIEPENBURCH.

„ *Sigt. Dominus* Wilhelmus Conſter,
„ *Archidiaconus Trajectenſis.*

Zedert den jaare 1505. tot den eerſten Julii 1581. hebben de Regeerders van den Hage het Bode-ampt, mitsgaders de Schout en Klerk-of Secretaris-ampten met de Noord-molen in pand bezeten, tot verzekeringe van zekere Losrenten, die zy ter ſomme van drie honderd Caroli guldens 'sjaars, voor en ten behoeve van Eerts-Hertog *Philips van Ooſtenryk* in den gemelden jaare 1505. aan verſcheide perſoonen en Collegien hadden verkogt en de brieven daarvan op hunne naamen bezegelt. Maar vermits de Noord-molen in 1572 of 1573. was verbrand en het Schout-ampt niet meer wierd verpagt, en dat overzulks de pagten van het Klerk en Bode-ampt (bedragende het laatſte 'sjaars vyftig gulden,) niet meer konden ſtrekken tot hunne bevrydinge; zoo is in den jaare 1581. deswegen tuſſchen de Staaten van Holland en de Magiſtraat van den Hage eene liquidatie getroffen, waar door het regt der bovengemelde ampten weder aan de Graaffelykheids Rekenkamer is gekomen, gelyk al het zelve breeder te zien is uit de Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. van den 31. Mei des gemelden jaars. By het derde artikel van de Inſtructie voor Burgemeeſters van den jaare 1560. werd aan den Schout en Burgemeeſteren aanbevolen om met de Schepenen te eligeren en aan te ſtellen, onder andere Bediendens, aldaar vermelt, ook *de Boden als Boſchdragers*, waar toe ze zekerlyk als toen uit geene andere hoofde geregtigt waren, als uit kragte van het bovengemelde pandſchap, om rede hier vooren gezegt.

Ook gaf dezelve Graaf *Willem* in den jaare dertien honderd vyftig aan *Dirk*, zynen knegt en oppaſſer van zyne Leeuwen (die, zoo wy meenen, maar twee in getal zyn geweeſt,) het *Puyr-ambogt van den Hage*, waar van de acte reets by ons in 't geheel is opgegeven in 't *eerſte deel III Hooftſt. pag.* 75. onder de letter (g). Wat dit voor een ampt zy geweeſt, hebben wy niet konnen uitvorſſen. Indien men het zoude willen afleiden van het Griekſche woord πυρ, *vuur*, of wel eigentlyk van het Franſche woord *Pur*, *zuiver*, *rein*, zoo zoude men konnen giſſen en ook beſluiten, dat het is geweeſt, om den aſch, of anders, om de vuiligheid door den Hage weg te haalen, en alzoo de ſtraaten en wegen van alle onreinigheden te zuiveren; en dan zoude het *Puyr-ambocht* zoo veel te zeggen zyn, als het *Vulnis-* of eigentlyk *Reinig-ampt*. *Puir* betekent ook in 't Franſch *Stinken*: dog de tweede afleidinge komt ons wel de aannementlykſte te vooren. Niettemin willen wy onze gedagte gaarne onderwerpen aan den geenen die daaraan een nadere en betere uitlegginge weet te geven. Ondertuſſchen is het zeker, dat het voorſz ampt maar een ſlegte en geringe bedieninge is geweeſt.

Dewyle in de vroegere tyden, als alles nog in eene zeer diepe onkunde lag, en de luſt tot eenige kenniſſen en wetenſchappen door de liſtige practyken en konſtenaryen der Geeſtelyken wierd verſtikt, de ingezetenen dezer Landen zeer genegen waren tot het dobbelen en ſpeelen, zoo waren daartoe in de Steden en zelfs ook in zommige Dorpen openbaare ſpeel-huizen ingeſtelt. Dog deze vermogt niemand te houden, dan de geene die daartoe door de Graaven, die zig dog alles aanmatigden, en ook ongetwyffelt daarby eenig voordeel genooten, gemagtigt was; weshalven zy dan den zulken, dien zy daarmede wilden begunſtigen, eene Commiſſie verleenden. En zoo gaf Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, in den jaare dertien honderd agt en vyftig aan eenen *Arent van Dam* het regt, om zyn leven lang alhier in den Hage *Dobbelſchool en Quaakbord met zyn toebehooren* te mogen houden, waarvan de acte te vinden is hiervooren onder *Num.* II. En dit moet waarlyk al een vette en voordeelige bedieninge zyn geweeſt, nadien Hertog *Willem* dezelve in tween verdeelde, gevende *de eene helfte van 't Dobbelſchool in den Hage en tot Schevelinge* aan eenen *Hendrik Comer*, weleer Bottelier van zynen voornoemden Vader Hertog *Aelbrecht*, by brieve van den 15. November des jaars 1405. (mede hiervooren in 't geheel geplaatſt onder *Num.* X.) En geen wonder, „ want zoe wie buyten de gemelde huyſen (al was het „ in zyn eygen) dobbelde, quaecte, pyſte of eenigerhande ſpil ſpeelde om gelt, „ oec hoe het genoemt ſi, wtgeſet kaetſen, worttafelen bi dage en niet bi „ nachte, en den bal mitter colven te ſlaen buiten der veſten, ende ſcieten „ mitten boge, die verboerde alſoe dicke en alſoe menichwerve, als hy 't dede, „ drie pont Hollants, twee derden voor den Graef en een derde voor de Stat

„ of

„ of plaetſe, dair ſulks geſchiede, en deſe boeten waren bi nachte twieſcat. Maar vermits veeltyds uit dit dobbelen en ſpeelen groot gekyf, en uit het gekyf gevegt, doodſlag en andere quade gevolgen ontſtonden, zelfs tot zoo verre, dat zommige ingezetenen alle hunne goederen verſpelende, daardoor tot armoede en verders tot den bedel-zak vervielen; hebben zommige Steden dit regt den Graaven afgekogt, of van dezelve by Octrooi, Privilegie of andere brieven verkregen (gelyk onder anderen de Stad *Amſterdam*, by Handveſt van den 21. Januarii 1394. na den loope van den Hove) „ dat men voirtaen bin„ nen der Stede vryhede, tot geenen tyde eenige Quaekborde, heymelic of „ openbaer, of Dobbelſchoole hantieren of houden ſoude mogen van des Graefs „ wegen of van der Stede wegen in eeniger wys: En ſoo wie daer dobbelde „ of quaeckede, by nachte of by daeghe, of quaekborde of dobbelſchoole hiel„ de in ſynen huyſe, dat was op een boete van thien pont, half tot des Graefs, „ half tot der Stede behoef, alſoo verre men yemant met twee wittachtige luy„ den, mannen of wyven, dairof betuychen mochte. En ſoo heeft ook de Stad *Monnickendam* ontrent den zelven tyd (den 10. Octob. 1395.) van Hertog *Aelbrecht*, 't zy by koop of by ſpeciale gifte verworven, dat het Dobbelſchool en Quaakbort binnen dezelve Stad na doode van den bezitter, aan de Stad zoude komen, als wanneer men niet meer zoude mogen dobbelen en quaaken binnen der Stede Vryheid, op een boete van thien ponden. Inſgelyks heeft de voornoemde Hertog al in den jaare dertien honderd zes en zeſtig aan de Stad *Delf* een Handveſt gegeven, waarby hy afſtaat en bekent aan dezelve Stad verkogt te hebben het regt op de openbaare Dobbelſchoolen, die aldaar op de Jaarmarkten en andere tyden wierden gehanteert: Invoegen de Stad die zoude mogen verhuuren, verpagten, verbieden of zodanig daarmede handelen, als haar nut en oorbaar dunken zoude; waar over verders kan nageſlagen werden den Heer van Blyswyk, in zyne *Beſchryvinge van Delft* 2. *Deel pag.* 655 *en.* 656., alwaar hy nog eenige oude Keuren en Ordonnantien der gemelde Stad, betreffende verſcheide zoorten van geoorloofde en ongeoorloofde tuyſſcheryen en dobbelſpelen, aanhaalt. Eindelyk zyn op deze en diergelyke wyze de voornoemde openbaare Speelhuizen metter tyd hier te Lande buiten gebruik geraakt, dog geenzints uitgeroeit, dewyl menze in laatere en zelfs in onze tyden weder heeft zien herleven, ſchoon door geen publyke auctoriteit, als wel eer, geſtyft of onderſteunt. Zie in tegendeel de Publicatie van de Magiſtraat van den Hage tot het removeren en weeren der openbaare Speelhuiſen en 't onbehoorlyk ſpeelen, enz. van den 22. Decemb. 1704. Gedrukt onder de Keuren van 'sGravenhage *Num.* 71.

Dit genoeg gezegt zynde van de oude Dobbelſchoolen hier te Lande, die ons wat verder hebben afgeleid, als wel gedagt hadden, zoo zullen wy nu wederkeeren tot ons voorig beſtek, en mits dien by de reets aangehaalde Commiſſien voegen eene derde, waarby Hertog *Philips van Bourgondie* tot Keurmeeſter en Schouwer van de Verkens in het Bailjuſchap van den Hage aanſtelt eenen *Dirk die Meyer*, met bevel, dat hy voor den Schout en Geregte aldaar eed moet doen, van zig wel en getrouwelyk in den voorſz dienſt te zullen quyten: de Commiſſie luid als volgt.

„ PHILIPS &c. doen condt allen luden, dat wy gegeven hebben en ge„ ven mit dezen brieve *Dirk die Meyer* den dienſt en officie van den Verckenen „ te beſiene en te ſcouwen binnen onſen Bailliuſcip van der Hage, den zelven „ dienſt wail en getruwelic te bewaeren, als een goet getruwe Dyener ſculdich „ is te doen, dair hy of hebben ſal ſulcke nutſcippen en proffyten, als dairtoe „ ſtaen, en andere Dyenaeren voir him geweeſt, van ouder gewoenten dairof „ plegen te hebben; Ende hierof ſal hy ſynen eedt doen voir onſen Scout en „ Gerechte van den Hage in der manieren als dat behoirt. Ombieden hierom „ en beveelen onſen Bailju, Scout en Scepenen van der Hage ende voirt allen „ onſen goeden luden binnen onſer voirſz Bailjuſcip geſeten, dat ſi *Dirck* voor„ noemt den voirſz dienſt laeten hebben en gebruyken, en him dairof laeten op„ bueren en ontfangen ſulke proffyten, als dairtoe ſtaen, als voirſz is, zonder

„ him eenigen hinder of letſel dairin te doen of te laeten geſcien in eeniger-
„ wys, wanttet onſe wille is. Dit ſal gedueren *Dircx* voirſz leven lang. In
„ oirconde &c: Datum twaelef dagen in Mairte in 't jair M. CCCC. acht en
„ dertich *ſecundum curſum Curiæ.*

Geregiſtreert in 't vyfde Memoriaalb. van Roſe C. j. *fol. 5. verſo.*

Van de verdere Ampten en bedieningen, gelyk als van het Bailjuw-Schout-Secretaris-Vendumeeſters-ampt, enz, zullen wy alhier niet gewaagen, nadien wy van ieder derzelve reets op hunne byzondere plaatzen hebben geſproken. Dog men moet niet denken, dat al het boven verhaalde by ons is voortgebragt tot verkleininge en verminderinge van den luiſter van 's Gravenhage, aangezien alle de Steden van Holland en Weſt-Vrieſland zoo wel de groote als de kleine, eertyds het zelve lot zyn onderworpen geweeſt. Want de Graaven, die alles aan zig trokken, daar maar eenig voordeel aan vaſt was, eigenden ook aan zig het regt der begevinge van alle ampten, zonder eenig onderſcheid, 't zy die hen als Graaven van Holland, ontrent hunne perſoonen, ontrent hunne domeinen of ontrent de Juſtitie en Regtspleginge ten dienſte waren; 't zy die den Landen, Steden of Dorpen ten dienſte moeſten ſtaen; beweerende het zelve mede onder hunne zoo genaamde *Regalia* te behooren; waardoor ze dan ook hunne inkomſten merkelyk vermeerderden, of veel gelds in hunner Hovelingen beurſen joegen. En dewyl het de Steden zeer tegen den borſt was, dat haar veeltyds tegens wil en dank wierden toegevoegt, en met de ampten haarer Steden wierden begunſtigt perſoonen, die de Regeerders en burgers vreemt, onaangenaam, ja zomtyds ook haatelyk waren, zoo hebben zy al van vroege tyden af zig van dat jok tragten te ontdoen. De geduurige oorlogen, die de Graaven, veel al ligtveerdiglyk en buiten dwang, ja zomtyds onregtmatig, tegens hunne nabuuren ondernamen, maakten hen geſtadig behoeftig en hunne kaſſen ontbloot van geld, nadienze de onkoſten van den oorlog zelf moeſten dragen. Dit gaf de Magiſtraaten gelegentheid om door het opſchieten van eenige penningen, dan het een dan het ander voorregt onder den glimpigen naam van Handveſten en Vryheden voor haare ſteden en ingezetenen te bekomen; en op deze wyzen hebben de Steden de eene vroeger, de andere laater door den tyd weder aan haar gekregen dat geene 't welk haar voorheen by *uſurpatie* en tegens alle regt en rede was ontnomen. En zoo vind men dat Hertog *Willem van Beyeren* in den jaare 1408. alleen wegens het verleenen van Handveſten en 't verkoopen van vryheden aan de Landſchappen, Steden en Dorpen ontfangen heeft zeven honderd drie en vyftig ponden Vlaems; waarlyk al een merkelyke ſomme gelds, zoo men op die tyden agt ſlaat. En deze penningen moeſten zekerlyk komen uit den buidel der burgeren en ingezetenen dier ſteden; welke zodanig regt of vrydom verkregen. 't Welk dan de rede is, dat men gemeenlyk in alle Hantveſten vind uytgedrukt, dat ze *gegeven zyn aen de gemeene poorteren, goede luiden en onderzaeten*, en gelyk onder anderen mede het Hantveſt van den Hage van den jaare 1373. ſpreekt; *die nu ter tyt binnen die voirſz Vryhede woenachtich ſyn of namaels woonen ſullen*; en dat wel *om menigen trouwen dienſt wille, die zy ons* (Graave) *of onſe Voirvorderen gedaen hebben en of Godt wil noch doen ſullen*; of anders, *om liefde en gunſte die wy onſe ſtede en gemeene poorteren dragen, en ſonderlinge, dat ſy ons guetelic en willichlyk gegeven hebben ſulke bede als wy van hen op dezen tyt geëyſt en begeert hebben*; of wel, *dat ſy ons ſulke ſomme gelts, die ſi ons gelient hadden, gewillichlyken quytgeſcouden en te goede gelaeten hebben:* Ook zomtyds met volle bekenteniſſe, dat zy *daervan vernuecht en wail voldaen waren; en hiervooren hebben wy ontfaen by handen ons getrouwen Treſorier, dienre ons goede bewiſinge of doen ſal, ...; en van alſoe veels ſcelden wy henluyden quyte, en helien ons dair wail of voldaen en betailt te weſen.* Weshalven dan doorgaans zulke brieven in dezer voegen wierden geſloten: *Ende want wy onſe ſteden, hoeren Poorteren en nacomelingen voir ons en voir onſe nacomelingen geloift hebben vaſte en geſtade te houden de punten voirſz, ſoo hebben wy deſen brief beſegelt mit onſen zegele.* Zoo dat daaruit klaar en onwederſprekelyk volgt, dat deze Vryheden en Voorregten aan de burgers en ingezetenen, en niet eigentlyk aan de Magiſtraaten en Regeerders der Steden en plaatzen, gelyk zommige willen, zyn gegeven en verleent. Zie Erf-Gravelyke Bedieninge in Holland, VI. *deel pag.* 101. *en* 102.

LI.

LI.

PLACAAT, *dat niemand de kade, beginnende van de* ſieke Luiden van den Hage *tot* Ryswyk *toe, op of afryden ſal met eenige paarden, enz.*

PHILIPS by der gratie Godts Coninck van Caſtilien, &c: den eerſten geſwooren Exploictier van der Camere van den Raide hierop verſocht, Saluyt. Alzoe onſen Rentmeeſter Generael van Noorthollant ons te kennen gegeven heeft, hoe dat hy onlancx geleden tot commoditeit en gerief van eenen yegelicken en tot grooten coſten van ſommige Dorpen in Noirthollant ſtaende op ten ommeſlach van de (*a*) riemtalen, daer hy als Rentmeeſter voorſz ende oick alle ſyne 1564.

(*a*) *Riemtael*, dat men ook Vroonſchuld noemt, is volgens het zeggen van S. van Leeuw. in zyn Tractaatje, geintituleert *Redening over den Oorſpronk, Regt en Onderſcheyt der Edelen en Wel-Boren in Holland*, x. *Hooftſt. bladzyde* 64. een omſlag, tot onderhoudinge van wegen, kaden, bruggens, vyvers, viſcheryen en andere wateren om den Hove loopende. Dit blykt onder anderen uit het Handveſt by Hertog *Willem den zesden* aan die van den *Hof van Delft* verleent den 19. Februarii XIIIJc. veertien volgens den loop van den Hove, waarby de gemelde Hertog hen quytſcheldende verſcheide Hofdienſten, onder anderen zegt: „ Eerſt ſullen ſy van deſen dage voirt tot eeuwigen dage vry, „ quyt en ongehouden weſen van onſer provande en alle andere goeden te voe- „ ren; Behoudelic dat ſi onſe hoye tot onſen Hove in den Hage ſullen helpen „ bringen en dienen in onſe vyver en wegen, als wy ſe begeeren, gelyken an- „ dere dorpen dairbi gelegen, *na grootheden hoire ryemtaelen;* Ende wair 't dat „ men ſe vorder belaſten woude, daer ſouden ſi of ongehouden weſen van „ den Hofdienſten voirſz. Want van ouds plagten de Dorpen ten platten lande van Noortholland den Graaf ten dienſten te moeten ſtaan met *koggen*, dat is een klein vaartuig die men met riemen gebruikte, als mede zommige wegen, wateren, bruggen en plaatingen te moeten onderhouden. En zoo hebben de voornaamſte dorpen in Rynland nevens andere van ouds boven zeker vaartuig moeten onderhouden het ruymen en ſchoonhouden van den vyver rontom het Hof en Cingelen van den Hove, als mede den weg tuſſchen den Hage en de Hoorn brugge, mitsgaders van de vaart na *Ryswyk* met de bruggens, plaatingen, enz. daar toe behoorende; zoo als wy reets in ons *eerſte deel* XV. *Hooftſt. pag.* 484. (*g*) en de Bylaagen H. 1. 2. 3. 4. en 5. daar toe dienende, hebben aangetoont en bewezen.

Ieder Dorp of Ambagt was op een, twee, drie, meerdere of mindere riemtalen 's jaars geſtelt, 't geen al een zwaare laſt ſchynt geweeſt te zyn, waarover de ingezetenen ten platten lande menigmaal hunne klagte deden, vermits 'er veele, om denzelven te ontgaan, in de ſteden of ook zelfs buiten den Lande weeken, 't geen dan Hertog *Aelbrecht* bewoog aan verſcheide Dorpen, op het vertoog hunner armoede, verligtinge van riemtalen te geven. Wy zullen ſlegts twee of drie van zodanige Vrydoms-brieven alhier uitſchryven, om des te beter kenniſſe te krygen, waerinne de voorſz Riemtalen beſtonden, als mede hoe en in wat voege dezelve brieven wierden verleent:

Die van Zevenhoven *en* Nieuw-veen *op agt in plaatſe van zeſtien riemen geſtelt.*

„ AELBRECHT &c. doen cont allen luden, dat wi verſtaen hebben „ dat zommige onſe Bueren en onderzaeten van *Zevenhoven* en van *Nuwen-*

„ *veen*

ſyne Voorzaeten van ouden tyden altoes d'adminiſtratie of gehadt hebben, heeft doen leggen en maeken langes de Weſtzyde van *den wech*

„ *veen* veel verarmen en in ſteden en elwaers varen, woonen, overmits dat hem te
„ ſwaer en te groot wort ons te dienen mit ſeſtien riemen als ſi tot hair toe gedaen
„ hebben, en om dat ſi ons altoes gheerne dienen ſouden bliven na horen vermogen,
„ ſo hebben wi aengeſien horen goeden wille, en hebbenſe verlicht van achte
„ riemen, en doen hem ſulke gratie dat ſi ons voirtaen mit niet meer dan mit
„ achte riemen dienen en ſullen. In oirconde &c: Gegeven in den Hage xxiij.
„ dagen in Mairte in t jaer ons Heeren duyſent drie hondert en tnegentich na
„ den loope van onſen Hove.

Die van Zoeterwoude *van tien op vyf riemen vermindert.*

„ AELBRECHT. &c: doen cont allen luden, want wy verſtaen hebben
„ en vernomen, dat onſe goede luden die Bueren van *Zoeterwoude* ſeer verarmt
„ ſyn, alſoo dat ſi ons niet dienen en mogen mit alſulcker riemtaelen als ſi ons
„ tot hair toe gedient hebben, dat is te weten mit tien riemen, ſoo hebben
„ wy hoir armoede aengezien, overmits dat ſi in ſteden en uyt onſen Landen
„ varen ſouden, en hebben voir ons en voir onſe Nacomelingen Graven te Hol-
„ lant hun en horen nacomelingen verlicht vyf riemen, ſoo dat ſi ons voirt
„ meer dienen ſullen en verſcoten dan mit vyf riemen; Ende ombieden en be-
„ velen onſen Bailju van Rynlant en onſen Rentmeeſter van Noirhollant, die
„ nu ſyn of naemaels weſen zullen, dat ſi die Bueren voirſz in deſen ſaeke niet
„ vorder en belaſten, maer waer dat ſake, dat ſi hiernamaels machtiger wor-
„ den en meer dienſt vermochten, ſoe ſullen wy en onſen Nacomelingen horen
„ dienſte hogen na hore machte, en na dat ons en onſen Rade beſciedelic
„ duncken ſal. In oirconde &c. Gegeven in den Hage op ſinte Willebrordus
„ dach in 't jaer ons Heeren M. CCCXCJ.

De Buuren van *Zoetermeer* en *Zegwaert* den Graaf te zamen met veertien riemen gedient hebbende, twee deelen by die van *Zoetermeer*, en een derde by die van *Zegwaert*, dog de eerſtgemelde niet magtig zynde hun aandeel op te brengen, werden van den anderen geſcheiden, en elk op zeven riemen geſtelt.

„ AELBRECHT. &c. doen condt allen luden, want tot deſen dagen
„ toe dat Ambocht van *Zoetermeer* en dat Ambocht van der *Zegwaert* ons ende
„ onſen Voirvorderen te ſamen gedient hebben mit viertien riemen, des die
„ van *Zoetermeer* in voirtiden die tweedeel dair of betaelt hebben en die van
„ *Zegwaert* dat derde deel; Ende die van *Zoetermeer* ſoe ſeer verarmt en ver-
„ mindert zyn, dat ſy die twiedeel van viertien riemen niet houden noch be-
„ taelen en mogen, en die van *Zegwairt* begeeren op hun ſelven te dienen, ſoe
„ hebben wy geſcheiden die van der *Zegwairt* van dien van *Zoetermeer* ons elc
„ op hun ſelve te dienen mit ſeven riemen, overmits dat die van *Zoetermeer* den
„ laſte van den tweedeel van veertien riemen op hun ſelven niet houden en
„ mogen; Ende ombieden en bevelen onſen Bailju van Rynlant en onſen Rent-
„ meeſter van Noirthollant, die nu ſyn of namaels weſen ſullen, dat zy die
„ van *Zegwaert* ſetten te dienſte op ſeven riemen, *het ſy ter heervairt, in bede of*
„ *in ſcote* tot alre tyt als des te doen ſal weſen, duerende tot eeuwigen dagen.
„ In oirconde &c. Gegeven in den Hage acht dagen in Junio anno M. CCC.
„ XCVIIJ.

„ *Juſſu Domini Ducis Alberti.*
„ *Preſentibus Domicello de Arkel, Domino de Gommengys, nec non*
„ *Domino Nycolao Kervinc de Reymerſwale Conciliariis.*

„ JA. PE. DE LEYDEN.
Sigillavit Archidiaconus Trajectenſis.

Deze

wech tuſſchen die Siecken van den Hage en Ryswyck een goede vaſte kade om deſelve (byſonder ſwinterdaechs) als die wech onder water

Deze belaſtinge heeft haaren naam ontleent van de riemen, waarmede men van ouds de ſchepen plagt te regeeren. Want het is een bekende zaak, dat zommige Landſchappen en ook de Steden en Dorpen zodanige ſchepen ten dienſte van den Graaf en van den Lande verpligt waren te leveren en te onderhouden. En hier toe was ieder Dorp of Ambagt op zekere getal van riemen na maate zyner geſtelteniſſe getaxeert, volgens welk getal dezelve ook jaarlyks in den omſlag moeſten dragen, werdende voor elken riem gerekent twintig, vyf en twintig, dertig, en zomtyds meerdere ponden van xl. grn. Tot bewys zullen wy aldaer bybrengen twee actens; de eerſte daarby aan die van *Goyland* toegeſtaan werd, om den Graaf, in plaatze van een *kogge*, daar ze op geſtelt waren, dog die ze om de hoogte van 't land en gebrek van een haven voor 't bederf niet bewaaren konden, weder te mogen dienen met zodanige andere ſchepen als zy voorheen gedaan hadden.

„ AELBRECHT &c. doen cont allen luden, dat onſe goede luden uyt „ *Goylant* ende die geene die mit him in horen Cogge behoeren, dicke en me- „ nichwerve getoecht en vervolcht hebben, hoe dat ſi ſeer belaſt ſyn mit eenre „ Cogge, die ſy tot onſen behoef ende om ons mede te dienen, plagen te hou- „ den, die ſy niet wail houden en mogen, overmits dat ſy een hoech lant heb- „ ben, ende en hebben geen haven, dair ſiſe tot horen oirbaer in houden mo- „ gen, ſy en moeten die Cogge ſetten op een lant aldair hi in verderft, ende „ onſe goede luden ten grooten ſcade valt, ſoe hebben wy him ſulke gratie ge- „ daen, dat wy him verdragen hebben ſulken Cogge meer te houden, ende heb- „ ben hun geconſenteert en geoerloft, en conſenteren en oerloven mit deſen „ brieve, dat ſy ons voirtaen dienen ſullen geliken als ſy ons voirtyts gedaen „ hebben ſonder Cogge mit anderen ſcepen; Voirt ſoe hebben wy &c. Ende „ om dat wy voer ons en onſen Nacomelingen onſen goeden luden voirſz en „ horen nacomelingen alle deſe voirſz pointen vaſte en geſtade houden willen „ tot eeuwigen dage, ſo hebben wy him deſen brief doen bezegelen mit onſen „ zegele. Gegeven in den Hage op ten Mey avont in 't jaer ons Heeren „ M. CCC. XCV.

De tweede acte is een Ordonnantie of Reſolutie van de Ridderſchap en ſteden van Holland, Zeeland en Vrieſland, waarby de ingezetenen derzelve Landen gelaſt werden zig te wapenen tegens den *Hertog van Holſtein* ende *zes Wendſche ſteden*, die deze Landen den oorlog hadden aangezegt, en mitsdien de groote ſchepen te equiperen en nog een goed getal nieuwe by de Steden en dorpen *volgens taxe daarop ieder derzelve geſtelt was*, aan te leggen, &c.

„ PHILIPS &c. doen cont allen luden, want onſe Landen van Hollant, „ van Zeelant en van Vrieſlant in oirloge gecomen ſyn mit den Hertoge van „ Holſtein en ſinen onderſaeten en met de ſes Wenſche ſteden, alſe *Lubeck*, „ *Hamburch*, *Lunenburch*, *Wiſemair*, *Roſtock* en *Straelſonde*, dairom by onſen ge- „ meenen Ridderſcip en Steden van Hollant, Zeelant en Vrieſlant dachvairden „ zyn gehouden, om te ordonneren, hoe men dat oirloge tegens de voirſz vyan- „ den beſt voeren ſal by der hulpe Goids tot onſe en onſer Landen eer en oir- „ bair; SOE IS by den ſelven onſen Ridderſcip en Steden hierop geſloten en „ overdragen om die voirſz vyanden te crencken; Eerſt dat een yegelyc ter- „ ſtont ſyn harnaſche bereyden en bereyt houden ſal om altyt bereyt te weſen, „ als men dat ſal laeten weten, te reyſen dairs van node weſen ſal; Voirt is „ overdragen en beſloten, dat men alle die groote Scepen die noch binnen onſe „ Landen van Hollant, van Zeelant en van Vrieſland ſyn, alſe Hulken, „ Kraeyers, Ballengiers, Buyſen, Coggen, Evers en anders, binnen deſen „ naeſten xiiij. dagen bereyden en in 't vlot leggen ſal mit allen horen touwen, „ cabel,

ter leyt, voor de gaende man te voet gebruykt te mogen werden, zulcx dezelve althans voor ontrent twee jaeren gebruyckt is geweeſt, maer

„ cabel, buſſen en gereetſcip tot den oerloge dienende, ſoe dat die altyt bereyt „ leggen en weſen ſullen, om dairmede te varen en wt te reyſen als des noot „ te doen ſal weſen; Voirt ſoe is geordineert, dat men ſal doen maken een „ getal van bairdſen by den geenen die hierna geſcreven ſtaen, mit alle hoeren „ touwe, cabel, buſſen en gereedſcip van oirloge bereyt te weſen, ſoe men „ haeſtelixſte mach, ſoe dat die tuſſchen dit en Pinxteren naiſtcomende alle „ op ten ſtapele geſet ſyn, en die voirt haeſtelic te maecken, om die te oirbae- „ ren tegens den vyanden dair des van noden weſen ſal, en dat alle deſe voirſz „ baerdſen gemaict ſullen weſen ſoe groot, dat men ſe buten op ter zee ſal „ mogen oirbaeren; dats te weten onſe Stede van *Haerlem* iiij. bairdſen, onſe „ Stede van *Delf* ij. bairdſen, onſe Stede van *Leyden* ij. bairdſen, onſe Stede „ van *Amſterdam* iiij. baerdſen, onſe Stede van der *Goude* ij. bairdſen, onſe „ Stede van *Alcmaer* jj. bairdſen, onſe Stede van *Hoirne* mit horen toehoiren iiij. „ bairdſen, onſe Stede van *Rotterdam* een bairdſe, onſe Stede van *Vlaerdinge* „ een baerdſe, onſe Stede van *Schoenhoven* een bairdſe, onſe Stede van *Heusden* een „ bairdſe, onſe Stede van *Oudewater* een bairdſe, onſe Stede en Lant van *Woerden* een „ bairdſe, onſe Stede van *Gornichem* een bairdſe, onſe Stede van *Enk-huyſen* twee „ bairdſen, onſe Stede van *Grotebroek* twee baerdſen, onſe Stede van *Medenblic* twee „ bairdſen, onſe Stede van *Monickendamme* en van *Tedamme* mit de Dorpen in *Water-* „ *lant* en van den *Zeevank* t'ſamen ſeven bairdſen, *Purmerende* en *Purmelant* een bairdſe, „ *Scellinchout* en *Wiedeniſſe* te ſamen een bairdſe, *Hem*, *Veenhuyſen* en *Zybekerspel* t'ſa- „ men een bairdſe, *Hoichwoude*, een baerdſe, *Spanbroek* een baerdſe, *Abbekerk* een „ baerdſe, *Weſtwoude* een baerdſe; alle onſe Dorpen geſeten onder onſen Bailliuſcip „ van *Kennemerlant* en van *Vrieſlant* t'ſamen vyf baerdſen, *Scagecogge* een bairdſe, *Coe-* „ *dyk* mit alle de Dorpen die op Nyborch houfden een bairdſe, *Beverwyc* en „ *Wyc op 't Zee* een baerdſe, *Weſtſaende* en *Crommenye* een bairdſe, *Nairden*, *Mu-* „ *den*, *Weeſp* mit onſe Dorpen in *Goylant* t'ſamen drie baerdſen, onſe Dorpen „ van *Amſterlant* een bairdſe, 't Lant van *Texel* twee bairdſen, 't Lant van *Wie-* „ *ringen* een baerdſe, onſe Stede van *Middelburch* een groote baerdſe, onſe Stede „ van *Zierixzee* een groote bairdſe, onſe Stede van *Reymerſwale* een bairdſe, „ onſe Stede van der *Goes* een baerdſe, onſe Stede van der *Tholen* een bairdſe, „ onſe Stede van *Poortvliet* een baerdſe, *Brouwershaven* een bairdſe, *Weſterſchou-* „ *we* een baerdſe, *Vliſſingen* een bairdſe, de *Veere* twee bairdſen, *Cortkene* een „ baerdſe, *Synte Martynsdyk* een baerdſe, *Briele* twee bairdſen, *Goedereede* een „ bairdſe; Ontbieden hierom en bevelen alle onſe Baenridſen, Ridderen, Kna- „ pen, Droſſaten, Bailjuwen, Scouten, Caſtellynen, Burgemeeſteren, Scepe- „ nen, Raden en onderſaten onſer Landen van Hollant, van Zeelant en van „ Vrieſlant, Edelen en onedelen, en elken byzonder, alſoe ernſtelic als wy „ konnen en mogen, alſoe verre als elcken dit aengaen mach, dat ſy achter- „ volgende deſe onſe Ordonnantie en Overdachte, hoir harnaſch bereyden en „ die ſcepen in 't vlot leggen en die bairdſen bereyt maken in der manyeren als „ voirſz ſtaet; Ende op dat een yegelyk deſe Ordonnancie en Overdrachte kon- „ dich zy, en hem elc daerna mach weten te rechten, ſoe ontbieden wy en „ bevelen alle onſe Bailliuwen, Scouten, Burgemeeſteren, Scepenen en Raden „ van Hollant, van Zeelant, en van Vrieſlant binnen Steden en dairbuten en „ elken van hem, dat ſy deſe onſe brieve openbaerlic kondigen, gebieden en „ doen wtroepen ter plaetſe als dat gewoenlic is en des in geenrewys en laeten. „ In oirconde &c. Datum xvj. dagen in Meye M. CCCC. XXXVIIJ.

Deze acte, die wy niet weten, dat elders gedrukt, en nogtans, onzes oordeels, wel weetens-waardig is, hebben wy getrokken uit het vierde Memoriaalb. van Roſe, gequot. *B. 2. lo. fol. 9.* Zie verders dezen omſlag aangaande S. van Leeuw. in zyne *Voorrede op de Coſtumen van Ryuland. pag. 70. 71. 72.*, alwaar hy opgeeft een lyſt van de Dorpen en daarnevens het getal der Riemen, waarop

maer alſoe te vermoeden es dat ſommige (hoewel nochtans die wech breet genoech is,) hun vervorderen ſullen met haere paerden op en of van de voorſz kade te willen ryden, waerdoor dezelve geheel en al afgereden, gebroken en geruyneert ſoude werden, ende in 't eynde geſchapen ware geheel weder vernieuwt te werden en tot nyet te komen, ten ware hierinne verzien worde, verſouckende daeromme onſe proviſie; SOE EEST, dat wy by advyſe en rype deliberatie van onſen Stadhouder, Preſident en Raide van Hollant, omme hierinne te verſien, ende dat die koſte van de voorſz kade nyet verlooren ende te vergeefs en ſoude ſyn, U laſten en bevelen, dat gy ſoe wel binnen onſe *Stede van Delft als in onſe Vlecke van den Hage* en elders, daer 't van node weſen ſal, openbaerlick voor den volcke, by u roepende onſen Officier van der Plecke van onſen wegen by deſe onſe Ordonnantie en Placcaete vercundigt en verbiedt eenen yegelicken, dat nyemant edele of onedele van wat ſtaete ofte conditie hy zy, hem en vervordere mit hoere paerden op die voorſz kade op noch of te ryden op te verbeurte en boete van drie ponden van veertich grooten 't pont, ſoe dick en menichwerf als bruekig bevonden zullen worden, waervan d'een helſt weſen ſal tot proffyt van den gemeene Dorpen, die den voorſz wech en kaede onderhoudende ſyn, daervan de voornoemde Rentmeeſter den ontfanck hebben en rekening daer of doen ſal dair 't behoirt, ende de ander helft tot proffyte van den aenbrenger en van den gheenen, 't zy van den Bode van Noorthollant, Dienaers van den Procureur Generael ofte andere die denzelven Rentmeeſter in der tyt weſende committeren ſal, die ſchuttinge en executie daer van te doen, willende noch mede, dat ſoe wye bevonden ſal worden, ofte dat men ſal connen in der waerheyt verneemen, dat eenige Willige poeten op te voorſz wech en kade ſtaende ofgehouden of eenige rysganger die voerſz kade ofgeſneden ſal hebben, dat die ſelve verbueren ſal tot elcken reyſe als 't zelve gebeurt, drye gelyke ponden als vooren, ende die geene die de macht nyet en hebben die te betalen, ſullen daeraf arbitralicken gepugnieert en geſtraft worden aen haer lichaem tot exemple van eenen yegelyken. Alle welke voerſz boeten wy willen dat geappliceert ſullen werden als vooren verhaelt is. Ontbieden dairomme en bevelen onſen Luyden van den Raide voirſz, den Procureur Generael van Hollant, den *Bailliu van den Hage*, en allen anderen Dienaeren en onderſaeten, dat ſy die handt daeraen houden en den voorſz onſen Rentmeeſter alle aſſiſtentie doen, dat deſe onſe Ordonnantie en Placcaete onderhouden en geachtervolgt worde, zonder eenich verdrach, faveur of ſimulatie, ende dat ſy die Publicatie van deſen doen ververſchen en vernyeuwen tot allen tyden als 't van noode weſen ſal, ten eynde dat nyemant ignorantie hier van en pretendere. Overſcryvende ende certificerende van uwen

waarop ieder Dorp van ouds was geſtelt, die tot het onderhoud van den weg van *Ryswyk*, van den Vyver om het Hof, Cingelen, bruggen, plaaten, enz. verpligt waren; en waarna ook de *Bottingen*, een ander zoort van Schattinge, (waarop nagezien kan werden, den Schryver der *Erf-Gravel. Bedien: in Holland* VIII. *Hooftſt. pag.* 135.) gerekent wierden.

uwen exploicte onſen voirſz Luyden van onſen Raide in Hollant, want ons alſoe gelieft. Gegeven in onſen Huyſe van der Hage onder 't zegel van Juſtitie, 't welck wy in onſen Hove van Hollant gebruykende zyn, op 't ſpatum van deſen gedruct in forme van Placcaete, den naeſtleſten January anno duyſent vyf hondert vier en t'ſeſtich *Stilo Curiæ Hollandiæ*, van onſen Ryken, te wetene van Spaengnen, Cecillien &c. 't tiende en van Napels 't twaelfde. Onderſtont geſcreven, By den Coninck ter relatie van ſyne Majeſteyts Stadthouder Generael en preſentie van Mr. *Cornelis Suys*, Heere van Ryswyk, Preſident, *Maerten van Naerden*, *Arnoult Sasbout*, *Quintyn Weytſen*, *Aernoult Nicolai* en *Johan Engelſz van Lezaenen*, Raedsluyden van Holland.

Geextraheert uit het derde Memoriaelb. van B. Ernſt *fol.* 219.

LII.

AUCTORISATIE *op de Magiſtraat van den* Hage, *om de aſſyſen op wyn en bier aldaer te mogen verhoogen.*

ALSOE die Burgemeeſters en Regierders van den Hage den
1572. Staeten van Hollant verthoent hebben den ſeer groeten laſten en ondraechelicken coſten, die dezelve *Vlecke* en 't Lichaem van den Hage gedragen heeft gehadt, ſoe van de Spaenſche Soldaeten als onlancx van verſcheide deurtochten en verthoeven van de Guarniſoenen van den Grave van der Mark, Gouverneur over Hollant, die aldaer langen tyt gelegen hebben, welk vuyten inkomſten van den Hage nyet en mochten vervallen ofte gevonden worden, byſonder mits t' aſweſen van veele van de principaelſte en treffelykſte inwoenderen aldaer, verſouckende mits dien geadmitteert te zyn, haer excys te moegen verhoegen en verſwaeren; SOE EEST, dat dezelve Staeten den voorn. Burgemeeſters en Regierders van den Hage geaccordeert en geauthoriſeert hebben, accordeeren en authoriſeeren mits deſen, behouden in alles ende onvermindert d'auctoriteyt en gerechtigheyt van den Coninckſyke Majeſteit onſen genadigen Heere, by proviſie te mogen heffen en lichten binnen den Hage boven den ouden en gewoenlicken excys van elk vat biers, binnen den Lande van Hollant gebrouwen, nog drie grooten, en van elk vat biers buyten 's Lands gebrouwen, nog drie ſtuyvers; mitsgaders van elken ſtoop wyns Rynſchen en Spaenſchen een groetgen, en van Franſche wynen een oortgen, ende 't ſelve by heuren Collecteur te moegen doen innen en collecteren ſoe wel over de Suppoeſten van den Hove als ingezetenen van den Hage, niemandt uytgeſondert, ter tyt en wylen anders geordonneert ſy, mits dat die zelve van den Hage daer van gehouden werden te verantwoorden, ende te doen goede rekeninge, bewys en reliqua, daer ende alſoe 't behoeren ſal. Gedaen tot Leyden den xvjen Octobris XVc. LXXIJ. ende ter Ordonnantie van de Staeten, By my

was getekent,

P. BUYS.

Item

Item omme te vervallen die groote laſten en oncoſten, ſoe ordinaris als extraordinaris, die 't gemeene Landt en 't Corpus van den Hage dagelicx nootelick te dragen en van doene heeft, daertoe voer als noch gheen bequamer middel gevonden en es, om dezelve te vervallen ten minſten quetſe, dan mits 't opſtellen van ſekeren excyſen ende impoſten op ten wynen en bieren, die alhier in den Hage onder 't gemeene volk gediſpenſeert, getapt en gefleten ſullen moegen werden; SOE EEST, dat die voorſz Magiſtraet van den Hage by conſente en believen van den Raide neffens ſyne Excellentie geaccordeert en geconſenteert hebben, blykende by de acte daervan ſynde date den XIIJen Martii leſtleden, weſende onderteykent, GENIETS, te mogen collecteren ſekeren excyſen ende impoſten op ten wynen ende bieren, die men in den Hage en Hage-ambocht ſlyten en diſpenſeren ſal moegen, mits betalende te wetene van elk vat biers binnen 'sLands gebrouwen ſes ſtuyvers tot excyſe, 't halve en vierendeelen naer advenant, ende van buyten-Landſche bieren van elk vat thien ſtuyvers en tot impoſt tot behouve van t' gemeen Lants zaken agt ſtuyvers van 't vat, van de halve en vierendeelen mede naer advenant. Voorts van excyſe van elke aeme Rynſche wyn, Malveſyen, Baſtaerden, Romenynen, Aſoyen en diergelyke heeten wynen, vier Kinsgulden ende van d'aeme van Pitouwen, Pillietten en andere kleyne Franſe wynen, twee Kinsgulden, by d'ame, ende daer beneden alles daer naer gerekent. Actum den XXIIIJen dach in Maerte anno XVc. LXXIIIJ. *ſtilo Curiæ Hollandiæ*

Geextraheert uit het zevende Memoriaelb. van B. Ernſt, *fol.* 79.

LIII.

OCTROOI *van een Paardemarkt voor die van den* Hage.

PHILIPS by der gratie Godts Koningk van Caſtilien &c. Alſoo 1581.
onſen welbeminden den Bailliu, Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regierders van onſen Vlecke van den Hage ons vertoont hebben, dat wylen Ho. Mo. Hertogh *Willem van Beyeren*, Grave van Hollant ontrent den jaare XIIIJc. en ſes de voorſz Vlecke van den Hage gegunt ende gegeven heeft *een vrye Jaer-marckt van Paerden, Beeſten en andere goeden, die alle jairs ingaet acht dagen voor Meydach en gheduert veerthien dagen*, binnen welken tyde eenen yegelyken, vyant noch ballinck weſende, de markt aldaer vryelyk ſoude mogen frequenteren, als breeder blyken mochte by de *Copye van de voorſz Privilegie daer van zynde.* 't Is nu ſoe, dat mits *d'invaſie en ſpolie, ſoo by Marten van Roſſem, de Gelderſchen en andere den Hage gedaen, de Privilegie van de voorſz vrye Jaermarct door vluchten en anders verduyſtert en vervreemt is*, zulcx dat door 't verloop van den tyd in lange jaeren herwaerts dezelve Jaermarkt niet en is gehouden, dat alſoo mits de leſte voorleden oorloge de *Vlecke van den Hage* ſeer jammerlyk is bedorven, en de ingezetenen van dien, geduerende dezelve oorloge, hen tot verſcheide plaetſen hebben moeten ter nederſlaen, ende daer door zyn tot groote

armoede gekomen, en dat de voorſz Remonſtranten uyt zaeke van haerluyder officie, gaerne hun devoir doen ſouden, omme by alle middelen hen doendelyk zynde, 't welvaeren van de voorſz Vlecke van den Hage te vorderen, tot ſoulagement van de inwoonderen aldaer, ende tot eenich verhael van haerluyder geleden ſchaden, mitsgaders tot verbeteringe van de neeringe binnen de voorſz Vlecke, verſoekende ſyluden tot dien eynde ons oetmoedelyken, henluyden te willen gunnen en accorderen een vrye Jaermarkt van Paerden, Beeſten en andere goeden ofte koopmanſchappen, ingaende jaerlycx acht dagen voor Meydach en gedueren den tyt van veertien continueele dagen, zulcx als de voorſz onſe Vlecke van den Hage eertyds als voorheen vergunt is geweeſt, ende daertoe henluyden verleenen onſe opene brieven in ſulke ſaeken dienende: DOEN TE WEETEN, dat wy de ſaeken voorſz overgemerkt, genegen weſende ter oetmoediger ſupplicatie van de voorſz Remonſtranten, en begeerende ſoo veel in ons is, henluyden tot vorderniſſe en proſperiteyt van onſe voorſz Vlecke van den Hage, te gratificeeren ende alle faveur te bewyſen, hierop eerſt gehadt het advys van de Staeten onſer Lande van Hollandt, hebben by deliberatie en goeddunken van onſen ſeer lieven ende beminden Neve den Prince van Orangien, Grave van Naſſau, &c. voor ons Stadhouder en Capitein Generael over Hollant, Zeelant, Vrieſlant en Utrecht, den voorſz Remonſtranten gegunt, geoctroyeert en geaccordeert, gunnen, octroyeren en accorderen uyt onſe ſonderlinge gratie by deſen, binnen onſen voorſz Vlecke van den Hage te mogen opſtellen, erigeren en houden *een vrye Jaermarkt van Paerden en Beeſten, mitsgaders van alrehande goeden en koopmanſchappen, innegaende en beginnende jaerlycx acht dagen voor Meydach en geduerende den tyt van veerthien achtereenvolgende dagen.* Auctoriſerende henluyden by openbaere Publicatie van deſen binnen den voorſz Hage, en ook by affixie van billetten, alomme ter plaetſen des nodich ſynde, de voorſz vrye Jaermarkt eenen yegelyk bekent te maken, binnen welke voorſz. veerthien dagen, alle de geene die ter voorſz vrye Jaermarkt begeeren te komen, ſullen aldaer vryelyk en onbelet mogen verkeeren en hanteeren koopmans gewyſe. Ende ten dien eynde hebben wy den ſelven verleent en verleenen by deſen, vry en vaſt geleyde en veyligheyt de voorſz Jaermarkt geduerende, ſonder dat ſy gaende, komende, blyvende, haere coopmanſchap doende ende wederkeerende, gehouden, gearreſteert ofte bekommert ſullen werden, aen lyf noch aen goeden, om eenige civile ſaeken, uytgeſondert onſe eygene ſchulden, penningen of gerechtigheden; hierinne ook buyten geſloten onſe en onſer Landen van Hollandt vyanden en die gildene die onſe en derzelver Landen wilder parthye houdende, ofte daeruyt gebannen zyn, ende voorts ſulks ende in der voegen als by den voornoemden wylen Ho. Mo. Hertog *Willem van Beyeren* als Grave van Hollant, die van den Hage voorſz eertyts gegunt ende geaccordeert is geweeſt. Welverſtaende *dat de voorſz Jaermarkt gehouden ſal werden tot ſulken plaetſe, als onſen voorſz Stadhouder den ſelven binnen de voorſz Vlecke van den Hage ofte den bedryve van dien ter minſten ſchaden van de plantagien en verhinderinge van de paſſagien aldaer alderbequamelykſt ſal ordonneren ofte doen ordonneren.* Des ſoo werden de voorſz Thoenders gehouden, deſen

jegen-

jegenwoordigen mettem eerſten te doen regiſtreren binnen onſer Camere van Rekeningen in Hollant. Ontbieden daeromme en bevelen onſen voorſz Stadhouder, Preſident en andere Luyden van onſen Raede en Rekeninge in Hollant, den Bailliu en Schout van den Hage en allen anderen onſen Officieren, Rechteren, Juſticieren en Onderſaeten, van wat qualiteit of conditie die ſyn, dat ſy den voornoemden Remonſtranten van de voorſz vrye Jaermarkt en voorts van allen den inhouden van deſen doen, laeten en gedogen, ruſtelyk, vredelyk en volkomelyk genieten en gebruyken, ſonder hen daerinne te doen ofte laeten geſchieden eenich hinder, letſel ofte moeyeniſſe ter contrarie, maer veel eer den ſelven tot onderhoudeniſſe van deſen te bewyſen alle hulpe en aſſiſtentie, want ons alſoe gelieft. Des t' oirconde hebben wy den zegel van onſen Leenhove van Hollandt, 't welk wy in gelyke zaken gebruyken, hieraen doen hangen. Gegeven binnen onſe ſtad van Delft den achtſten dach van Januarii XVc. een en tachtich.

Gedrukt te vinden in't Hollandſch Placcaetboek *pag.* 60.

Aanmerkinge.

Dewyl dit Privilegie in de Regiſters der Octrooien, enz. (onzes weetens) niet gevonden werd, zoo zullen wy ter beveſtiginge van de egtheid van het zelve alhier byſchryven, 't geen ons des aangaande in 't Regiſter der Reſolutien van haar Ed. Groot Mog. te vooren is gekomen, en waaruit blykt, dat of wel het voorſz Octrooi op den naam van Koning *Philips den II.* bekent ſtaat, het egter door zyne Excellentie Prins *Willem den I.* by conſente van de Staaten van Holland is gegeven en verleent geworden.

LIV.

Den 28. *December* 1580.

Op het verzoek van de Burgemeeſters en Regeerders van den Hage, om te hebben vernieuwinge van 't Privilegie van Hertog *Willem* ontrent 1406. gegeven van een vrye Jaermarkt van paerden, beeſten en andere goederen, jaerlyks ingaende agt dagen voor Meyedach en geduyrende veerthien dagen, is geappoſtilleert.

DE STAETEN VAN HOLLAND hebben tot vorderinge van de neeringe van de ingezetenen van den Hage by deſen wel willen verklaeren, *onder Correctie*, dat by zyne Excellentie d eRemonſtranten alhier haer verſoek zal mogen werden geaccordeert, en zulx van nieuws brieven van Privilegie gegeven en geoctroyeert, omme een vrye Jaermarkt van paerden, beeſten en andere goederen te mogen houden, ingaende jaerlycx acht dagen voor Meydach en geduyrende den tyd van veertien dagen, zulcx by wylen Hertog *Willem van Beyeren*, Grave van Hollant, de Remonſtranten alhier is gegunt en geaccordeert; Welverſtaende dat dezelve Jaermarkt jaerlycx gehouden zal worden ter plaetze daer dezelve in den Hage bequaemſt en ten minſten quetſe van de Plantagien en verhinderinge

ge van de paſſagien binnen den Hage by zyne Excellentie zal werden voorzien en geordonneert, en dat daerop by den Secretaris *Purtyck* (*a*) behoorlyke brieven van Octroye zullen werden gedepeſcheert.

L V.

(*a*) De voorn. *Jan Purtyck* was een der Extraordinaris Secretariſſen van den Hove, dewelke al in den jaare 1546. door Keizer *Karel* tot dien ſtaat was verheven. Dezen hadden de Staaten van Holland in plaatze van *Anthony Geniets* aangeſtelt en gecommitteert tot het expedieren en tekenen van de depeſches der Commiſſien, Octroyen en andere brieven, die onder het zegel der Koninglyke Majeſteit wierden verleent, by Reſolutie van den 28. Mei 1577., luidende in „ dezer voege: „ De Staeten voorgehouden zynde, dat *Anthony Geniets* „ zyn officie van het Secretariſſchap hadde gereſigneert, ende daeromme niet „ en vermochte gebruikt te werden tot de expeditie en teykeninge van de de„ peſches der Commiſſien, Octroyen en andere brieven, die onder het zegel „ der Koninglyk Majeſteit werden verleent, alzoo dezelve *Geniets* als Secretaris „ van den Hove daer toe was verzocht, hebben de Staeten den voorſz *Geniets* „ daer van ontſlagen, ende voorts daertoe geſtelt en gecommitteert *Johan* „ *Purtyk*, Secretaris van den Hove, omme voortaen dezelve depeſches te doen „ en zyne Signatuure te gebruiken, onder alzulke proffyten, als daervan voor „ zyn aenpart zouden competeren.

Want of wel de Heeren Staaten ter zelver tyd al eenen eigen en afzonderlyken Secretaris hadden, zoo wierden egter de Secretariſſen van den Hove mede gebruikt tot het verrigten en depeſcheren van 's Lands zaaken. Ter beveſtiginge van 't zelve zullen wy alhier byvoegen eene Ordonnantie van den Hove van Holland, welke men in 't eerſte Memoriaalb. van den Griffier Hanneman *fol.* 27. *verſo* geregiſtreert vind, en van deſen inhoude is:

„ 't Hof van Hollant heeft geordonneert en bevolen, ordonneert en be„ veelt by deſen allen Secretariſſen van den zelven Hove, van nu voortaen die „ Gecommitteerde Raden ter audientie van de Requeſten voor te leſen alle Requeſ„ ten die de gemeene zaaken ofte den ſtaet 'sLands van Hollant, Zeelant en „ Vrieſlant ofte eenig agterweeſen van dien zoude mogen concerneren, omme „ verzoek van dien gehoort, daerop by de voornoemde Commiſſariſſen rype„ lyk gelet, en de Ordonnantie van ſyne Excellentie en de Heeren Staeten vol„ komen te worden. Actum in den Rade den 24. Februarii 1584.

De eerſte Secretaris van de Staaten van Holland (voor zoo verre wy hebben konnen ontdekken,) is geweeſt *Dirk Volkerſz Koorenhart*; zie Brandts Reformatie *I. Deel pag.* 535. Na hem volgde Mr. *Coenraed de Rechtere*; dog de nette tyd wanneer hy tot dat ampt wierd gevordert, is ons nergens bejegent. Uit eene Reſolutie van den 25. Decemb. 1578. zoude men moeten beſluiten, dat hy voor den gemelden jaare als Secretaris al in der Staaten dienſt is geweeſt, dewyl daarby gezegt werd, „ dat'er eenige gecommitteert zyn te handelen met den „ Secretaris *de Rechtere*; waarop dezelve voortaen in dienſt gehouden zal wor„ den.

Hy wierd den 26. October 1601. opgevolgt door Mr. *Adriaen Duyck*, „ dien de Staaten van Holland aannaamen tot hunnen Secretaris, zoo van de „ Vergaderinge van dezelve Heeren Staeten in 't generael vergadert, als ge„ ſtadelyk van haere Collegie van Gecommitteerde Raden, alle zaaken zoo „ by de Heeren Staeten als die van den Collegie verhandelt wordende, ſecreet „ en goede notulen te houden van alle 't geene hem bevolen word aen te tey„ kenen, zyne ſignature op alle depeſches ten dienſte van den Lande te ver„ leenen, de Heeren Staeten en Gecommitteerde Raden met alle behoorlyke „ eerbiedigheyt ten dienſt te ſtaen, en voorts alles te doen dat een goed en ge„ trouw Secretaris gehouden is te doen op alſulken Commiſſie en Inſtructie, „ als hem als nog gelevert ſullen worden.

Na

LV.

INSTRUCTIE,

Voor de *Gedeputeerden* van den *Hoogen* en *Provincialen Raeden*, mitsgaders van de *Camere van de Rekeningen in Holland*, omme te verſchynen op den dachvaert en Vergaderinge der *Heeren Staeten 'sLands*, die gehouden zal werden op *den xxix. en dezer maend Januarii X.Vc. LXXXVI.* omme te doleren over de quote van den *Hage, &c.*

DIE voorſz Gedeputeerdens zullen ter Vergaderinge van de Heeren Staeten eerſt vertoonen, dat de Raden en Rekeninge ontfangen hebbende de beſchryvinge van den 22. der loopende maend, niet en hebben willen nalaeten volgende dezelve hunne Gedeputeerdens op de Dagvaert te ſchicken. 1586.

Ende hoewel zy verhoopt hadden, dat egeene repartitien en ſouden tot laſte van de drie Collegien meer gemaekt werden, zonder eerſt daerop gehoort te zyn.

Bevinden nogtans beneffens de Miſſive van de beſchryvinge een nieuve repartitie over dezelve drie Collegien en 't Corpus van den Hage, van zeven duyſent negen hondert ponden van xl. grooten, daerop zy niet gehoort en zyn geweeſt.

Vertrouwende dien niettemin, dat hen Gedeputeerden gehoort, myn Heeren Staeten tot reden en billykheyd zullen verſtaen, voor zoo veele beroert dezelve en andere voorgaende gedaene repartitien.

Daerinne den Hage (weſende zoo onvaſten open Vlekke, ſubjet alle invaſien, overvallen en verloopen) geſtelt is op gelyke deele, als de vaſte florerende Steden *Leyden* en *Rotterdam*.

En op een feſtienden deel van de geheele contributie van geheel Holland, æquivalerende byna een geregt derdendeel van de geheele contributie van Zeeland.

Zon-

Na doode van den voornoemden *Duyck* wierd in deſzelfs plaatze den 25. Januarii 1621. aangeſtelt Mr. *Cornelis van der Wolf*; en na hem den 25. April 1640. Mr. *Herbert van Beaumont*, den welken by Reſolutie van den 19. Julii 1673. als mede-Secretaris wierd toegevoegt, dog zonder wedde, zyn zoon Mr. *Simon van Beaumont*, die na 't affterven van zynen voornoemden vader in 't voorſz ampt is gevolgt, of eigentlyk gebleven, 't welk hy tot zyne dood, die in 1726. voorviel, heeft bekleed; als wanneer het zelve ampt aan twee perſoonen te bedienen wierd gegeven, waarvan de eene Mr. *Willem Buys*, voorheen Penſionaris der Stad Amſterdam, als nu de Vergaderingen van haar Ed. Groot Mog. bywoont; en de andere Mr. *Aelbrecht Fabricius*, voorheen Penſionaris der Stad Haarlem, het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden tot zyne dood heeft waargenomen. Deze den 20. April 1736. zynde overleden, wierd den 13. Julii daaraan opgevolgt door Mr. *Cornelis Bocy*, Penſionaris der Stad Rotterdam, die het zelve ampt thans nog is bekleedende

Zonder conſideratie, dat tot meermaelen by de voorſz Collegien vertoont es geweeſt, dat alle anticipatien van penningen op fret, woeker ofte intereſt te lichten en opbrengen, grootelycx tendeert tot ruine en grondelinge bederffeniſſe van den Lande, indien men daerinne geraekt te continueren, als na 't overlyden van hooggedagte zyne Princelyke Excellentie begonſt en tot nog toe gecontinueert es geweeſt.

Ende daer beneffens verklaert de manieren en middelen om zulken ſchadelyken woeker te doen ceſſeren.

Immers en behoorden daerinne niet getrokken te werden de voorſz Collegien, als alleenlyk reſidentie houdende alhier binnen den Hage, ten einde de Hooge Overigheyd en 't Land van Holland by dezelve zoude weſen gedient in 't ſtuk van de Juſtitie, conſervatie van de Domeynen, en anders, volgende de inſtitutie en bedieninge van elk Collegie in 't byzonder.

Daermede dan de voorſz Collegien zoo geoccupeert zyn om hunne ampten te voldoen, dat zy hen niet en mogen iets anders te onderwinden ofte over andere zaaken te vaceren.

Dog ganſchelyk niet om penningen op intereſt te lichten, finantie van gelden te doen ofte diergelyke zaeken jegens Godts geboth, beſchreven rechten en eerbaerheyd te onderwinden.

Omme dat dezelve Collegien egeene adminiſtratie van publyke incompſten van penningen en hebben, nochte Treſorie, daeruyt zy henzelven zouden mogen verheelen, als de Magiſtraeten in de Steden hebben.

Ter welker oorzaeke die neeringe maeken van met wouker om te gaen en hun particulier proffyt doen met ſchaede van den Lande en van de gemeene ingezetenen van Holland, met henlieden niet en willen contraheren.

Behalven dat in gevalle van verloop en diſſolutie van de reſidentie van de Collegien, hen ongelegen zoude zyn, en bezwaerlyk eenen yegelyk in 't particulier te vervolgen.

Daer ter contrarie de Steden zekere inkomſten en Treſorien hebben, die dagelycx vermeerdert, geſtyft en geſterkt werden, mits de augmentatie der inwoonderen van dien, deur toeval van den buyten Lands inkommende.

Ende by een overloop niet alleen niet en mogen werden geſwackt, (als weſende met veſten en poorten daertegens bewaert,) maer grootelyks verbetert, mits dat de luyden in onvaſte plaetſten en ten platten lande geſeten, hen ſelven in de Steden begeven moeten, en de incompſten van alle contributien aldaer helpen vermeerderen in tyde van noode.

Ende of alſchoon met ſulke woukeraers gehandelt en gecontracteert zoude mogen werden, zoo en es de voorſz Collegien egeen middel voor handen, omme henluyden op te verzekeren, dan alleene op hun particulier, ende ſobere jaerlykſe incompſten, 't welk tot heurluyder nootelyk onderhoud niet en mach geſtrecken.

Uyt zaeke 't zelve met verpondinge en andere contributien en ongelden zulx vermindert en afgenomen werd, dat daeruyt naeuwelyks de helft ſuyver en mach werden genooten.

In voege dat die van den Rade en Rekeningen alle laſten dragen-

gende en daer beneffens van maend tot maend ofte ten langſten van ſes tot ſes weeken overvallen en geprangt wordende groote ſomme van penningen op ſwaere jae onbehoorlyke intereſſe te lichten, en by anticipatie daermede te voorcomen de aenſtaende contributien tweemael zouden bezwaert worden, als eens mitte principaele penningen op te brengen, en daer toe nog met te fret, woeker ofte intereſt van dien.

Tot proffyt alleenlyk van de Land frettende Woekeraers, ganſch niet contribuerende, en evenwel nog niet te vrede willende weſen, met redelyk gewin van hunne uytgeſette penningen.

Behalven dat tot leedweſen van de vroome luyden en liefhebbers van hun Vaderland, de gemeene ſaeme loopt, dat nog andere onbehoorlyke practycquen by eenige der voorſz Woekeraers gebezicht werden, mits leverende in plaetze van gelden, bier, brood, boter, kaes, biſcuyt, pouldre en andere waeren, niet alleen bedorven en egeen coopmanſchap of verhandelbaer goed weſende, maer daerenboven noch ontrent de helft hooger dan de gemeene markt goet coopmans goet geweeſt es.

Ende doende by zulke middelen tot 'sLands ſchade en der armen ingezetenen bederfſeniſſe, drie dubbelt proffyt.

Daermede die van de voorſz Collegien niet en weeten omme te gaen: Ende al wiſten zy zulke ofte gelyke practycquen te wege te brengen, en zouden nogtans 't zelve in heurluyder conſcientie niet vry ſtaen te doen.

Behalven dat ſeer ſchandaleus is en ſtreckende tot groote oneere van de Juſtitie, geſtelt omme onder anderen mede te verhinderen en ſtraffen alle onbehoorlyke middelen van woukere, dat de hoofden van dien met alſulken woukere hun moeten behelpen en beſwaeren.

Te meer, zoo als nu metter daet zeker proces voor den Hove van Holland es hangende in Reformatie ter cauſe van een Obligatie, daerby onbehoorlyke woukere geſtipuleert es geweeſt, daervan by die der Gerechte van Delft by vonniſſe verklaert es de voorſz obligatie uſuraere en verbeurt en den Stipulateur van dien infaem te weſen.

Het word ook metter daad bevonden, dat de voorſz anticipatien tenderen tot grondelyke bederfſeniſſe van den Vlecke van den Hage, alzoo alrede ter oorzaeke van de onbehoorlyke conſtrainte tot furniſſemente van dien de principaele inwoonders van daer vertrocken zyn, als namentlyk de Heere van *Brederode*, *Schoonhoven*, *Sonnevelt*, *Nobelaer*, *Coophal*, *Bonfkerke*, *van der Wiel*, *van der Noot*, en andere meer, en niet te twyffelen of nog meer andere van gelyke ſullen doen, en hen begeven in plaetſen, daer de voorſz anticipatien niet en vallen.

Mits welken de voorſz Collegien van alle repartitien, die over de Steden in Holland by anticipatie op fret geligt en gerepartitieert werden, wel ongemoleſteert behooren te blyven.

Maer in alle andere contributien, die by alle ingezetenen van Holland, zoo in beſlotene Steden als ten platten Lande gedragen worden, zyn die van de voorſz Collegien te vrede ter aſſiſtentie en conſervatie van de gemeene ſaeke en 'sLands welvaeren te contri-

bueren na hun vermogen en qualiteit, mits dat de gemeene Middelen totter oorlog gedeſtineert, geſtelt zullen werden in handen van ſyne Excellentie en ten overſtaen van de Gedeputeerdens van zyne Excellentie ofte Staeten openbaerlyk werden verpacht; Ende ſoe verre daer aene yet zoude ontbreken, dat 't zelve geſuppleert ſal werden by verpondinge ofte capitaele impoſitie, zoo over alle de Steden en ten platten Lande te doene, zonder te verwachten fret, intereſt ofte reſtitutie van 't principaal, mits dat allomme dezelve contributie geheven ſal worden op gelyken voet.

Ten eynde deur dien en de getrouwe opheve en adminiſtratie van de gemeene Middelen over alle conſumptien in treyn gebragt zynde, alle ſchadelyke wouker en multiplicatie van anticipatien op finantie, tot nog toe voorgewendt en gebruykt; zullen mogen geracken te ceſſeren.

Geextraheert uit het derde Regiſter van Brieven van en aan den Hove *fol.* 138.

LVI.

Den 25. *December* 1585.

DE STAETEN VAN HOLLAND en WEST-VRIESLAND gehoort hebbende het verzoek van die van den Hoogen en Provincialen Raeden in Holland, die van de Kamer van Rekeninge en de Magiſtraeten van den Hage, ten einde die van den Hage voorn. als wezende een open plaetze, van alle vordere repartitien en opligtinge van penningen bevryt en onbelaſt zouden mogen blyven, byzonder alzoo het die van den Raede voornoemt in aanzieninge van haeren ampt en officie niet en betaemde eenige penningen, op zoo zwaeren intereſt te doen ligten; dat alſoo die van den Hove en Hage voornoemt ook niet mogelyk en was te doen furneren en ligten alle de penningen van haer agterweſen in de voorgaende repartitien, daerinne zy hen beklaegden te hoog geſtelt te zyn, zylieden daerin zouden mogen volſtaen, mits opbrengende de ſomme van negen duyſent ponden van xl. grn.

Ende voorts de Staeten voornoemt mede verſtaan hebbende de goede advertentie aengaende de ordre, die tegens alle verdere repartitien zouden werden genomen, hebben de Staeten voornoemt na lange communicatie verklaert en gereſolveert, dat hoewel zy verhoopen tegens alle verdere quotiſatien en repartitien voorzien zal mogen werden, by inwilliginge van gemeene loopende middelen ende goede ordre te ſtellen op den opheve en executie van dien, daerop deze jegenswoordige dagvaert is dienende, nogtans in gevalle door eenige hoogdringende en haeſtige nood eenige penningen zouden moeten werden opgebragt by anticipatie, dat in zodanige quotiſatien ofte repartitien, daervan de penningen op intereſt of capitalyk zouden mogen geheven werden by anticipatie als vooren, *die van den Hage voornoemt niet en zullen werden geſtelt op eenige quote ofte contingent, zonder eerſt en alvoorens daerop gehoort te zyn,*

daertoe

daertoe zy verſchreven ſullen worden, omme haerluyder Gedeputeerden in de Vergaderinge van de Staeten voornoemt mede te doen compareren, en in de voorſz zaeke mede te helpen adviſeren en ſtemmen als nae behooren; zonder dat het zelve nogtans namaels getrokken zal worden in exempel ofte conſequentie, daermede de Staeten verſtaen, dat die van den Hove en den Hage voornoemt goed contentement behooren te neemen: maer aengaende het agterwezen van die van den Hage in de voorgaende repartitien, alſoo niet mogelyk en is, overmits den uytterſten nood van den Lande, ende zonder evident dangier van verloop van krygsvolk en verlaeten van ſchanſſen en ſterkten, die van den Hage voornoemt eenigzints daervan te ontlaſten en de aſſignatien daerop gedaen, noodzaekelyk met den eerſten moeten werden voldaen en de Staeten voornoemt niet mogelyk en is de voorſz aſſignatien te veranderen op eenige andere Comptoiren, hebben de Staeten, omme alle inconvenienten dies aengaende te verhoeden, verklaert, dat die van den Hage voornoemt haerlieder reſterende penningen in de voorgaende repartitien voornt. met den eerſten zullen moeten opbrengen, ende voldoen de aſſignatien, die daerop zyn verleent, ofte dat anderzints by wegen van executie geprocedeert zal moeten werden, agtervolgende de voorgaende verklaeringe van de Gecommitteerde Raden van de Staeten; hebben niettemin de Staeten voorn. verſtaen, op het verder verzoek van die van den Hove en van den Hage, dat de Heere van *Mathenes*, als Edele en inwoonder van den Hage mede gehouden zal zyn henluyden te aſſiſteren in het verzorgen van de opligginge van de voerſz penningen, zonder dat de Staeten verſtaen de Heeren *Almonde* en *Lonk* daerinne gehouden te zyn, alzoo zylieden elks binnen haerlieder ſtede worden gequotiſeert.

Van den 22. *Julii tot den* 9. *Auguſti* 1586

Is mede in de voorſz Vergaderinge gereſolveert, dat by zyne Excellentie van Naſſau, den Preſident *van der Myle*, *Cornelis Harmenſz van Naerden*, *Adriaen van Berkenrode* en Mr. *Paulus Vos* zal worden geprocedeert tot deciſie van het different tuſſchen de Staeten en die van den Hage uytſtaende, ende omme de zaeke te beleyden zyn gecommitteert den Advocaet van den Lande, den Heeren *Meuyn* en *Sille*.

LVII.

Acte van ſubmiſſie aen zyne Excellentie Grave Maurits van Naſſau &c.

ALZOO tuſſchen de Staeten van Holland ter eenre en de Heeren van den Hoogen en Provincialen Raede, de Luyden van de Rekeninge in Holland en de Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage ter andere zyde, zekere queſtie, different en geſchil is geweeſt, nopende de betalinge van verſcheyde repartitien en quotiſatien op den Hage, benevens de andere ſteden van Holland, zoo by zyne Ex-

cellentie hoogloffelyker Memorie, als de Staeten voornoemt is geſtelt en gequotiſeert tot den laetſten December 1585. incluys, mitsgaders de arreſten, gyſelingen en executien ter oorſaeke van dien gedaen, ende dat eyndelyk tuſſchen de voornoemde contendenten verdragen en geaccordeert es, dat de deciſie van de voorſz queſtie, differeni en geſchil zal worden geſtelt en geſubmitteert aen zyne Exellentie, Stadhouder, Gouverneur, en Capitein-Generael over Holland en Zeeland, Admirael van de zee, mitsgaders den Heere *Adriaen van der Myle*, Preſident in den voorſz Provincialen Rade van Holland, Zeeland en Vrieſland, *Cornelis Harmenſz van Naerden*, Meeſter van de Rekeninge in Holland, *Adriaen van Berkenrode*, Burgemeeſter der ſtad Haerlem, en Mr *Paulus Vos*, Raed en Penſionaris der ſtad Leyden: SOO IS'T, dat de Staeten voornoemt aen zyne Excellentie en den Heeren voorn. geſubmitteert hebben en ſubmitteren by deſen de deciſie van de voorſz queſtie, differeni, en geſchil, om by uytſpraeke van ſyne Excellentie en de Heeren gedecideert ende nedergeleyt te worden, zulks als dezelve bevinden zullen te behooren. Gedaen in den Hage den achtſten April vyftien hondert ſes en tagtich.

Geextraheert uit het Regiſter der Reſolutien van haer Ed. Groot Mogende, beginnende den 3 Januarii 1586. en eindigende den 22. Decemb. 1586. *pag.* 319. 320.

LVIII.

REMONSTRANTIE en DOLEANTIE.

den Heeren Raden *beneffens zyne* Excellentie *als Arbiters in dezen geëligeert, overgegeven van wegen die van den* Hoogen *en* Provincialen Rade *en* Rekeninge in Holland, *mitsgaders de* Magiſtraat van den Hage *ter eenre op en tegens de* Heeren Staeten 's Lands van Holland *ter andere zyde, over de extraordinaire furniſſementen haer opgelegt*, enz.

't IS kennelyk, dat den Hage es een opene Vlekke, geenzints voor d'invaſie der vyanden meer verſekert zynde, dan alle andere Dorpen en opene Vlekken in Holland.

Dat ook den Hage by de Staeten van Holland in *favorabilibus*, daer het henl. proffytelyk en den Hage ſchadelyk es, niet meer en is gereſpecteert dan eenige andere Dorpen ofte opene plaetſen in Hollant.

Te weten, *in jure ferendi ſuffragii* en ſtemmen van alle voorvallende Lands zaeken, daerinne den Hage voor dato van deze doleantie niet meer overgeroepen nog gekent en es geweeſt dan het minſte Dorp van Holland, daer nogtans de beſlotene Steden in materie van contributie tot nog toe niet overſtemt hebben willen weſen, men laet ſtaen, dat men henluyden in eenige zaeken zoude mogen t'huys laeten en ganſch geen ſtemme afvragen.

Soo dat daeromme ook *in odioſis*, daer 't den Staet ſchadelyk en

den

den Hage proflytelyk es, den Hage mede voor een Dorp gereſpecteert en als andere opene plaetſen getracteert behoort te werden.

Ende mitsdien zoo dikwyls als 'er yet ommegeſlagen ofte geheven es over die Steden ofte *Corpus* van dien, daervan die Dorpen ongemoeyt zyn gebleven, inſonderheyt ſoo dikwyls als die Steden den anderen hebben gerepartitieert op ettelyke duyſenden, die zy op haerluyder gelove tot laſte van 't gemeene Land op intereſt zouden lichten, zyn die van den Hage mit ongelyk daerinne getrocken, en op zekere quote geſtelt en andere Dorpen daerin ongemoeyt gelaeten.

Soo doch in dien deele (te weeten van 't credit voor 't Landt te verſtrecken) het Corpus van den Hage van geen beter conditie en is, dan die van andere Dorpen, immers en zyn niet te vergelyken by die van de beſlote en bewaerde Steden.

Ten reſpecte, dat in tyde van nood, als het Land met eenige vyandlyke invaſie gedreygt word, die van den Hage aen alle kanten vervluchten in de Steden, zoo wel als d'ingezetenen van andere Dorpen, zonder dat de Regierders van den Hage eenig middel hebben, omme d'ingezetenen aldaer ende heure goeden by den anderen te houden.

Daer ten zelven tyde die Steden werden verſterkt mitte perſoonen en goeden van den geenen die daer komen gevlucht, die ſy ook in 't dragen van heure laſten zoo wel konnen aanſpreeken als hun eygen ingezetenen, zonder datter iet uytgevoert kan werden, of 't moet hen wel gevallen.

Des het credît van die van den Hage niet en es te vergelyken by het credît van de Regenten van de Steden, die in allen gevalle haer gelove verſtrekt hebbende voor 't Corpus, haer indemnité aen de Stad en alle datter ingeſloten es, zeker ſyn; daer die geene die haer geloove voor den haere verſtrecken, geen verzekertheyt en hebben, dan op 't Corpus dat ſeer ligtelyk gediſſolveert kan werden.

Daer by gevoegt, dat alwaer 't zoo, dat de Staeten de Vlecke van den Hage mochten houden voor ſubject alle de Ordonnantien, die van henl. zouden mogen emaneren, zoo en conden zy doch (als men de redenen en billykheyt wil volgen) henl. ongehoort geene laſten opleggen, die niet generael en zyn, en daervan alle andere Dorpen en gelyke Subjecten exempt blyven.

Ten reguarde dat den Hage in geene generaele laſten exempt es, ofte ooit begeert heeft te weſen, maer gewillig daerinne te contribueren naer haere faculteit en conditie.

Ende in allen gevallen als men de Superioriteit over die van den Hage wil gebruyken, en dezelve afzonderen van de andere opene Vlekken en Dorpen, ten reguarde, *dat de Magiſtraat van dien die maniantie hebben van een duyſent gulden zeven of acht 's Jaers, (a) die uytte accyſen worden getrocken, en tot de particuliere laſten van dien niet en mogen ſtrecken.*

Soo

(*a*) In den jaare 1520. bedroeg het ganſche inkommen van den Hage, *zoo van accyſen als anders, ontrent vier duyſent vier hondert gulden.*

Soo en behoorde immers het zelve niet te geſchieden henluyden ongehoort, mer behoorde in ſulken gevallen zyl. ſoo wel te ſtemmen over de quote, die andere Steden werd opgeleyt, als andere weder over henluyden ſtemmen, behoorden mede die quoten, daer de Magiſtraet van den Hage opgeſtelt werde, in redelykheyd en billykheyd gefondeert te weſen.

Daerenboven en behoorden de Collegien van de Juſtitie en Rekeninge niet beſwaert te weſen mit groote ſommen van penningen, die ſy op haere privé credit voor 't Land zouden moeten lichten op intereſſe.

Zoo dezelve dog geene maniantie en hebben van ſoo veel als een ſtuyver, het gemeene Land ofte Corpus van den Hage toekomende.

Mer ſyn alle in 't reſpect van contributien particuliere inwoonders van den Hage, en contribueren als andere, ſoo dikwils als 'er particuliere perſoonen gequotiſeert moeten werden.

Immers dat dezelve van de Collegien van de Juſtitie en Rekeninge geen andere of gereeder middelen en hebben, dan die van de Collegie van de Ridderſchap en Edelen van Holland, dewelke (hoewel over alle Reſolutien in de Staeten met redenen de eerſte ſtemme geven) nogtans niet en beſwaert en worden, omme onder henluyden eenige penningen voor 't Land op intereſt te lichten, mer werden in dien deele elk gereſpecteert voor particuliere perſoonen van de plaetſen, daer ſy reſpective reſiderende zyn.

Deſen al niet tegenſtaende zyn die van den Hage met die van de voorſz Collegien niet alleen in alle diergelyke repartitien getrokken, zonder eenigzints gehoort te weſen, mer ſyn daerenboven geſtelt op ſulken quote, die in rechte nog in redene mach beſtaen.

Want al is 't zoo, *dat die van den Hage van outs geprivilegeert zyn, dat zy ten eeuwigen dage in alle beden, ſubventien en laſten, die opgeſtelt werden, en overkomen in den Landen van Holland en Weſt-Vrieſland*, (de Landen van Voorne en Putten daerinne niet begrepen,) *niet hooger en mogen geſtelt ofte gequotiſeert werden, dan mitten* LXXIIIJ*en. penning, daer mede ſy geſtaen en quyt zyn, en blyven, groot ofte cleyn, hooger geſtelt mogen werden dan op het voorſz* LXXIIIJ*ſte deel.*

Ende dat niet bevonden ſal worden, dat in de leſte jaeren voor d'aencompſte van de troubles den Hage (weſende op ſyn alderwelvaerentſte en hebbende ter avontuyre de helft meer ryke ingezetenen als nu) in alle ſubventie niet hooger geſtelt en es geweeſt, dan ontrent op 't vyftigſte deel van 't geene, daerop d' andere Steden, zonder die Dorpen van Hollant, geſtelt werden.

Ende hoewel zy voor als nu veel minder ofte laeger behooren gequotiſeert te werden, in reguard van de jegenwoordige geſteltenisſe van den Hage ende van de andere beſloten Steden.

Soo den Hage geduyrende de troubles geexponeert zynde alle invaſien en plonderinge van de vrienden en vyanden, niet alleen van zyne moeblen grootelycx berooft es geweeſt, mer dat *die huyſen* van dien gebroken, geblotet en geruineert zyn geweeſt, dat men dieſelve, *die ſtaende gebleven zyn, mit geen twee hondert duyſent gulden habitabel heeft mogen maken.*

Be-

Behalven een groot deel van dien, die *mits de fortificatie van den Hage*, (*b*) *in den jaere* LXXIIJ. *begonſt, en mits den grooten brand* (*c*) *in den jaare* LXXXIIIJ. *geheel plat geruineert zyn geweeſt.*

Daer ter contrarie de ingezetenen van de beſloten Steden hunne meublen en huyſen behouden, en niet alleen by den anderen in hun goeden ſyn gebleven, maer geen cleyn proffyt hebben gedaen van die van den Hage, die alle hunne goeden verlaetende, tot henl. gevlucht, en aldaer camers en woonplaetſen hebben moeten hueren.

Soo ſchynt, dat allen deſen niet tegenſtaende in den jaere LXXXJ. doen de voorſz repartitien en ſwaere commercauſes begonſten over die Steden in treyn gebragt te werden, die van den Hage ongehoort als doen mede onder de andere Steden geſtelt ſyn geweeſt op den XXXIIJen. penning van alle die Steden van Hollant.

Ende werde daerby geſeyt, dat het was gedaen op een prouve, en dat niemant voor die reyſe daer over mogte clagen, men ſoude in toecomende tyd alles met goede kenniſſe redreſſeren.

Mer es evenwel de voorſz quote van den Hage te mets verhoogt ſtilſwygende, in voegen dat ſy nu een jaer of anderhalf geleden gequotiſeert zyn geweeſt tot ontrent op den XVJen pennink van alle de Steden van Hollant.

Waerdeur die van de voorſz Collegien en Magiſtraeten gedwongen zyn geweeſt binnen den tyd van anderhalve jaer op haere privé geloove ſoo hier en daer deur middelen van verſcheyde voorloopers en corratiers van finantie op intereſt van meer als XIIJ. *ten houdert in 't jaer te lichten, en ten behoeve van de Staeten te furneren over de vyf en veertich duyſent ponden, daer vooren ſy nog verbonden ſyn.*

Daervan ſoo wel die van de voorſz Collegien als Magiſtraeten, en elk van henluyden *in ſolidum*, die de Crediteurs gelieft heeft uyt hen allen te verkiezen, benodigt ſyn geweeſt, veel en verſcheide obligatien in hun privé naem te ondertekenen, die ſy tuſſchen andere perſoonen in rechte commende, zelfs ſouden moeten verclaeren uſufair te weſen.

't Welk commende tot kenniſſe van d'een en d'ander oorſaeke heeft gegeven, datter wel twintig van de rykſte familien in den Haghe hen onthoudende, van daer zyn vertrocken, en dat de huyſen, daerinne dezelve hen plagen te onderhouden, nu bewoont werden van Uytheemſche, die uyt Brabant, Vlaenderen ofte andere plaetſen

(*b*) Hierop kan nagezien werden 't geen wy in *'t eerſte deel* III. *Hooftſtuk pag.* 99. aengaende deze verſterkinge van den Hage hebben aangetekent.

(*c*) Deze brand ontſtond in de *Vlamingſtraat*, en was zoo fel, door dien aldaar verſcheide Timmerluiden en Schrynwerkers woonden, dat de ganſche ſtraat met het Ooſtelyk gedeelte van 't *St. Elizabeths Klooſter*, 't welk digt daarby ſtond, in 't kort door den vlam verteert wierd, zonder dat dezelve konde geſtuit werden, waardoor de eigenaars dier huizen ook teffens hunne meubelen en huisraad verlooren; dog door wat oorzaak en op wat tyd des jaars dit geſchiet zy, hebben wy nergens aangetekent gevonden; maar wel dat door dit zwaar verlies en ſchade een groot gedeelte van den grond der afgebrande huizen nog eenige jaeren onbetimmert is gebleven. Zie Reſolutie van Holland van den 6. Mei 1589. waarby de eigenaars vrydom van verpondinge voor eenige jaaren wierd vergunt.

ſen verjaegt zynde, niet gediſponeert en zyn, omme daer eenige groote ſubſidie af te trecken.

Soo dat den Hage geſien es in corten tyd van zyn oude en gewoenlyke habitanten geſpolieert te werden.

Want ſoo dikwils als 'er al penningen werden gerepartitieert, zoo werden zoo wel die van de voorſz Collegien als Magiſtraeten van den Hage telke reyſe belaſt die penningen van heure quote op haer particulier geloove op intereſt te ſoeken en op te brengen ofte men wiſte wat men met henluyden te doene hadde.

Ende dit alles henl. ongehoort ende ſonder yemande van henl. over de voorſz quotiſatien te roepen.

Soo dat (als 't ſchynt) ſoo dikwils als 'er eenige Steden dolerende, eenig afflag van haere quote hebben vereregen, 't zelve ſtilſwygende gedrukt es op die van den Hage, die in de Vergaderinge van de Staeten geen acces nog defenſeur en hadden.

Invougen dat die van den Hage jegenswoordig gezet zyn op gelyke quote mit ſommige van de aldergrootſte en ſommige Coopſteden, die vyf of ſes mael ſoo veel incommens en tienmael meer habitanten hebben dan den Hage.

Zonder dat men op de clagten, dewelke die van den Hage telkens reyſe, zoo by monde als by geſchrifte doende waren, eenigzints wilde voorzien.

Dan werden telken met ſchoone woorden gepaeyt, dat de nood van den Lande zoo groot was, dat men voor die reyſe promptelyk moeſte furneren yegelyk daer hy opgeſtelt was, men zoude ter naeſter byeenkomſte van de Staeten op alles goede ordre ſtellen.

Zulx dat men altemet *pro forma* (als 't ſchynt) allomme raſport heeft genomen in de Steden, op wat quote die van den Hage behooren te ſtaen.

Zonder dat 'er yets na gevolgt es, mer heeft men tegens henl. als weſende de ſwakſte meer rigeur willen plegen, dan tegen yemand anders.

Want al is 't, dattet kennelyk genoech es, datter ſommige Steden in langen tyt haere quote niet ten vollen hebben opgebragt.

Dat ook andere Steden in plaetſe van gelde, haer contingent dikwils aen waeren hebben gefurneert, apparentlyk tot groote ſchade van 't Land en proffyt van den geene die de leveringe hebben gedaen.

Zoo heeft men nochtans van die van den Hage het uytterſte in baeren gelde willen hebben.

Zulx dat nadien in October LXXXV. leſtleden ofte daerontrent die van den Hage ongehoort gequotiſeert waren op ontrent tweemael negen duyſent ponden, die zy hoops ſtoots op haerluyder particulier geloof zouden moeten lichten en furneren, d'een helft ten Comptoire van den Ontfanger Generael *Cornelis van Myerop*, en d'andere helft in handen van die van de Admiraliteit.

Soo is 't gebeurt, dat hoewel die van den Hage voor die reyſe wel behoort hadden vry te gaen, in reguard, dat zy op verſcheyde voorgaende contributien te veel en buyten redenen hadden moeten furneren, daervan henl. redreſſement was belooft, ſy van den Hage niet willende manqueren in 't goede devoir; ſoo veel te weeg gebragt

bragt hebben, dat zy op 't particulier geloove van ſommige op intereſt en obligatie als vooren gecregen hebben de ſomme van negen duyſent guldens eens.

Daervan zy de eene helft ten Comptoire van den voornoemden *Cornelis van Myerop* en de andere helft aen die van de Admiraliteit gefurneert hebben gehad;

Onder expreſſe proteſtatie, dat zy ſuſtineerden voor als nog daer mede meer dan te volſtaen, ende dat niet en twyffelden als men met henl. in conferentie wilde comen op haere doleantie, en 't geene andere Steden gefurneert hadden, als dan bevonden zal worden, dat ſy van den Hage niet dan te veel opgebragt hebben.

En hoewel 't zelve in redelykheyt niet en behoorde gereſuſeert te werden.

Immers dat die van den Hage niet gehouden en zyn in die Raeden van der Admiraliteit, wel min dat dezelve van der Admiraliteit eenig recht hebben bekomen, om by wegen van daedelyke executie iets tegens die van den Hage te beginnen.

Soo ſchynt nochtans, dat ettelyken tyd naer dat het Gouvernement van den Lande mitte adminiſtratie van der Juſtitie en Policie geſtelt was in handen van ſyne Excellentie van *Leyceſtre*, de voorn: van der Admiraliteit hen vervordert hebben op haer eygen naem en auctoriteit diverſche burgers van den Hage en Suppooſten van den Hove binnen *Rotterdam* en *Delft* te doen arreſteren ende in arreſt te houden voor die betalinge van 't geene ſy ſuſtineeren henluyden aen de voorſz negen duyſent guldens te ontbreken.

Doende dezelve aldaar ſeer exceſſivelyk in de herbergen teeren, in allen ſchyn als of het vrybuyters goed waere geweeſt.

Doende mede eenige van dien, die ſy ſeyden hen ontweeken te zyn, by henluyder pretenſe Advocaet-Fiſcael innedagen binnen *Rotterdam* voor haere pretenſe Vierſchaere, omme aldaer te verantwoorden op ſulken eyſch, als dezelve Fiſcael op henluyden ſoude willen nemen.

Alhoewel dezelve van de Admiraliteit daertoe geene juriſdictie, macht noch auctoriteit en hebben, mer in gelyke ſaeken te houden ſyn voor privé perſoonen, en daerom gebruykende Souveraineté, als te weten, executerende feytelyk die geene die met henl. niet gecontracteert hebben, gehoort noch gecondemneert en zyn, henzelven te bedenken hebben, hoe zy 't zelve in rechten ſouden connen excuſeren.

Want behalven dat men niet en gelooft, dat die voorn. van de Admiraliteit ten tyde van de voorſz arreſten eenigen eed hadden gedaen aen den voornoemden Heere Gouverneur ofte aen myn Heere den Admirael van der Zee, Grave *Maurits van Naſſau*, daervan alle heure juriſdictie dependeert.

Dat zy noch min eenige letteren Executoriale verworven hebben, uyt kragte van dewelke ſy haer pretenſe executie hadden mogen doen.

Zoo en zouden ſy doch evenwel ook, hebbende gewoonlyke executorialen, geene Rechters connen weſen in haere eyge zaeke, noch mogen transgreſſeren den ſtyle en gebruyke in zodanige executie na regten geintroduceert.

Want immers notoir es, dat zy geene kenniſſe, juriſdictie ofte auctoriteit en hebben over eenige Landſaeten van Holland in civile zaeken, niet concernerende het fait van de navigatie.

Daerby is ook notoir, dat men om dusdanige contributien, die *non a Singulis nec in capite*, mer in 't gros worden geeyſcht van eenich Corpus ofte gemeente, niet en mach arreſteren eenige particuliere perſoonen, ingezetenen onder 't voorſz. Corpus ofte gemeente, die welke onmogelyk es tot diergelyke zaeken te remedieren, en ook na rechten ſonder expreſſe ſtipulatie daertoe niet verbonden en zyn.

Mer moeten om diergelyke zaeken alleenlyk gegyſelt en aengehouden werden die Magiſtraet van den Vlecke die in gebreken es haere quote te furneren, *ut ſcilicet tædio carceris ad conferendum compellantur.*

Sonder dat daer tegens doet, dat die van de Admiraliteit ſullen mogen zeggen, laſt gehad te hebben van de Staeten, om de voorſz arreſten te mogen doen.

Soo ook die Staeten zelve zedert het overdragen van 't Gouvernement en adminiſtratie van de Juſtitie geen rechters en hebben mogen weſen in heure eyge zaeken, mer ook zelfs executorie zouden moeten verwerven van ſyne Excellentie.

Ende dezelve executorie hebbende, zouden die niet mogen gebruyken anders dan als naer rechte, zonder die van den Hage te mogen aſſubjecteren die Vierſchare en proceduuren van die van de Admiraliteit en veel min dezelve van der Admiraliteit mogen authoriſeeren, omme van de ſtyle van procedeeren in deſen gecoſtumeert te mogen wycken, en hun pretenſe agterwezen mitter daed aen Jan, Pieter, Pouwels, ingezetenen van den Hage te verhaelen.

Waeromme zoo de differenten uyt zaeke voorſz gerezen gekeert zyn aen U myn Heeren Arbiters, geëligeert uytten Raed van Staeten neffens zyne Excellentie den Gouverneur Generael

Concluderen daeromme die voornoemde van den Hoogen en Provincialen Raden en die van de Rekeninge in Holland, mitsgaders die Magiſtraeten van den Hage, dat die van den Hage voorts aen ongemoleſteert zullen blyven van alle repartitien en contributien, die over de beſloten Steden en niet over den platten lande ſullen werden geheven, mer dat die van den Hage ſullen worden getracteert als andere ten platten Lande en in opene Vlecken gezeten. Ende indien henluyden 't zelve zulx niet en zoude mogen volgen, (als ſy wel verhoopen van ja) dat in zulken gevalle die van den Hage, volgende haere Privilegie, verclaert zullen worden te mogen volſtaen, mits opbrengende een LXXIIIJ. deel ofte anders zoo in redelykheyt bevonden zal worden, te behooren, en daerinne henlieden valideren ſal 't geene bevonden zal worden, dat zy voor dato van deſen te veel en boven haere redelyke quote opgebragt hebben, mits dat in allen gevalle die van de voorſz Collegien van Raden en Rekeninge van diergelyke zaken zullen blyven ongemoleſteert, en mogen volſtaen, mits opbrengende elcx na faculteit van zyne goederen, zoo dikwils als 'er capitale impoſitien generalyken over Holland gedaen zullen moeten werden. Ende in gevalle

gevalle de Heeren Staeten van Holland de arreſten en executien by die van de Admiraliteit gedaen, willen verantwoorden (als men niet en gelooft;) dat in zulken gevalle zyl. gecondemneert zullen worden de voorſz. pretenſe arreſten en executien tot *Rotterdam*, *Delft*, en elders geattenteert en begonſt, coſteloos en ſchadeloos af te doen. Ende indien zy de voorſz arreſten niet en willen verantwoorden, dat in ſulken gevalle die van den Hage dien aengaende haer actie ſal blyven gereſerveert tegens die voornoemde van der Admiraliteit en anderen, zoo zy te rade zullen werden.

Geextraheert uit het derde Regiſter van Brieven van en aan den Hove *fol.* 146

LIX.

UITSPRAKE *van zyne Excellentie* Maurits van Naſſau, *en Raaden neffens hem als Arbiters.*

ALSOO die van den Hoogen en Provincialen Raden, die Luyden van de Rekeninge in Hollant, mitsgaders de Burgemeeſters en Regierders van den Hage, Requiranten ter eenre; ende de Ed. Heeren Staeten van den Lande van Hollant ter andere zyde; by heurluyder acten van Submiſſie beyde in dato den achtſten dezer maend Auguſti 1586. eyndelyk geſubmitteert en gebleven hebben aen zyne Excellentie en Arbiters ondergeſchreven, die deciſie van de queſtien nopende de betalingen van verſcheyde repartitien en quotiſatien, daerop den Hage neffens andere Steden van Holland, zoo by zyne Princelyke Excellentie ho. memo., als by de Staeten voornoemt zyn geſtelt en gequotiſeert tot den laetſten December 1585. incluys, mitsgaders de arreſten, gyſelingen en executien ter cauſe van dien gedaen. SOO IS 'T, dat ſyne Excellentie en de voorſz Arbiters uyt cragte van de voorſz ſubmiſſien deurzien en gelet hebbende op al 't geen by partyen hinc inde tot juſtificatie van ſyne intentie overgelevert is geweeſt, en voorts overgewogen hebbende alle 't geen hem in deſen zoude mogen moveeren: hebben verclaert, gearbitreert en uytgeſprooken, verclaeren, arbitreren en uytſpreken by deſen, dat die Requiranten, boven 't geene ſy op de voorſz repartitien betaelt hebben, (daerinne begrepen twee declaratien d'een van Logys-geld, en d'andere van ſtallagien, 't zamen bedragende 2971. ponden, vier ſchell. vier grn., en boven 't geene vorder bevonden zal worden te behooren, tot betalinge te ſtrekken, nog opbrengen en betalen ſullen vier duyſent ponden te xl. grn. 't pond, in handen van de Heeren Staeten ofte haere Gecommitteerden binnen den tyd van veertien dagen, en dat die voorſz Requiranten daermede zullen mogen volſtaen. Verclaeren voorts die arreſten, gyſelingen en executien, zoo tot *Rotterdam*, *Delft* als anders op den Suppooſten en den ingezetenen van den Hage qualyk en t' onrecht gedaen. Verklaeren voorts dat deſe uytſpraeke of verklaeringe niemant van partyen in toekomende tyden zal prejudicieren; reſerverende zyne Excellentie en andere Arbiters de interpretatie van de duyſterheyt die uyt dezen zoude mogen reyſen en 1586.

opkomen. Aldus gedaen en elks van parthyen een dubbelt gegeven, by zyne Excellentie en Arbiters getekent op den negenden Auguſti des jaers vyftien hondert ſes en tagtig.

Ende was ondertekent,

MAURICE DE NASSAU. ADRIAEN VAN DER MYLE.

CORN. NARDENUS. P. VOS.

Geextraheert uit het Regiſter der Reſolutien van Holland, *pag.* 321.

L X.

OCTROY *voor die van den* Hage, *om een derden Burgemeeſter te mogen hebben.*

1591. DIE RIDDERSCHAP, EDELEN en GEDEPUTEERDEN van de Steden van Hollandt en Weſtvrieſlandt, repreſenterende de Staeten van den ſelven Lande, doen te wetene, dat alſoo Bailliu, Burgemeeſteren en Regeerders van den Vlecke van den Hage ons verthoont hebben, dat deſelve Vlecke in den jaere vyftien hondert negen en vyftig by den Conink, naar voorgaende advys van den Stadhouder, Preſident en Raeden van Hollant, Zeelant en Vrieſlant uyt gewichtige redenen geoctroyeert en geaccordeert is geweeſt: Dat van als doen voertaen jaerlyx boven 't getal van Schepenen, die aldaer telcken jaere geſtelt worden, twee Burgemeeſters van de notabelſten by den geenen die de Wet aldaer vernieuwen, zouden worden geordonneert; Volgende welken tot nog toe twee Burgemeeſters in officio binnen den Hage geweeſt waeren: Dan alſoo de dagelyxſche voorvallende ſaeken, beſoingnes en affairen van den Hage ſoo in 't vervolch van haerl. ſaecken aan ons ofte onſe Gecommitteerde Raden, aan den Hoogen, Provincialen Rade, den Luyden van de Rekeningen ende anderſints, dagelycx ſulcx vermeerderen, dat het ommogelyk was, ſoo tot dienſte van den Lande als die van den Hage voornoemt, deſelve by twee Burgemeeſteren te doen waernemen en bedienen, byſonder ſoo wanneer eene van dezelve Burgemeeſters abſent, ſiek ofte in ſyn nootelycke particuliere affaires ſal weſen geoccupeert, in welken gevalle de ſacken van den Hage moeſten blyven verachtert en werden gepoſponeert tot grooten nadeele van den zelven Vlecke. En gemerkt binnen d'andere Steden, om gelyke redenen de nombren van de Burgemeeſters waren geaugmenteert, de Supplianten verſogten, dat wy, regard nemende op 't gunt voorſz is, haerluyder voornoemde Octroy ſouden willen amplieren, en henluyden vergunnen en accorderen, dat in de plaetſe van twee, drie Burgemeeſteren ſullen worden geordonneert; SOO IS 'T, dat wy de ſacke voorſz overgemerkt, en daerop gezien hebbende 't voorſz Octroy, ende voorts aenmerkende, dat een derde Burgemeeſter ook van wegen de Vroetſchappen van den Hage wert verſogt, uyt onſer rechter wetenſcap en volcomen auctoriteit, tot vor-

vorderinge en goede directie van den regimente, Politie en administratie van de Justitie binnen den voorsz Vlecke van den Hage, gegunt, geoctroyeert en geaccordeert hebben, gunnen, octroyeren en accorderen by desen, dat van nu voortaen boven 't getal van de Schepenen en twee Burgemeesteren aldaer, noch een derde Burgemeester geordonneert ende geset sal werden van de notabelste van den Hage voornoemt, by den geenen, die jaerlycx de Weth aldaer vernieuwen, mede tot alsulcken eere, rechten en prëeminentien als andere gelyke Burgemeesteren van onse groote of cleyne Steden in Hollant genieten en gebruycken. Ontbieden daeromme en beveelen allen den geenen, dien 't behoort, en dezen aengaen mach, dat syluyden de voorsz Supplianten en haere Nacommers van desen onsen Octroye en Institutie van een derden Burgemeester doen en laeten genieten en gebruyken, sonder henluyden daeromme te doen ofte laeten geschieden eenich hinder, letsel of moeyenisse ter contrarie. Des t' oirconde hebben wy onsen groot zegel hieraen doen hangen. Gegeven in den Hage den 21. January in 't jaer ons Heeren duysent vyfhondert een en tnegentich.

Op te pleyke stont,

Ter Ordonnantie van de Staeten,

en was getekent,

C. DE RECHTERE.

Uythangende besegelt met een groot rooden wasschen zegele aen een dubbelde staerte.

Geextraheert uit het derde Memoriaelb. van Hanneman *fol.* 171. en geregistr. in 't francyne Register, berustende ter Kamere van Burgemeesteren van 'sGravenhage *fol.* 214. als mede in 't Register van de Resolutien van Holland, beginnende met January 1591. en eindigende den 16. Novemb. *pag.* 117.

LX. *.

Geene Honden by dage nog nagte in den Dorpe van Scheve-linge *los en ongekoppelt te laaten loopen, geduurende den tyd van het droogen van den Visch.*

MAURITS gebooren Prince van Orangien, Grave van Nas- 1592.
sau &c: Marquis van der Veere en Vlissingen, Heere van St. Vyt, Doesburch, der Stad Grave en van den Lande van Kuyk, &c. Gouverneur, Capiteyn Generaal en Admirael, mitsgaders den President ende Raden over Holland, Zeeland ende Vriesland; Den eersten Deurwaerder van de Camere van den Rade hier op versogt, Saluyt; Alsoo wy door Schout, Burgemeesteren en Regierders van den *Hage* verwittigt zyn, en ook ons is geblecken, dat verscheyde

de perſoonen op den Dorpe van *Scheveninge* woonachtig, zyn houdende eenige honden, zoo Wint-honden als andere, die fyluyden los en ongekoppelt aldaer laeten loopen, dewelke overzulx opeeten en vernielen de Viſſchen van de goede luyden, die fyluyden in de droogtuynen aldaer hebben hangende, waer door deſelve goede luyden, ſoo grootelykx beſchadigt worden, dat ook geſchapen is 't voorſz Dorpe van *Scheveninge* te komen tot ruine en bederfeniſſe, SOO IS 'T, dat wy omme daerinne te voorzien en verhoeden de ſchaden van den voorſz Dorpe en de Ingeſetenen van dien, geordonneert en geſtatueert hebben, ordonneren en ſtatueren mitsdeſen, dat eenen yegelyken, die aldaer eenige honden, 't zy wat honden 't zelve zouden mogen weſen, zullen willen houden, gehouden ſullen ſyn, dezelve honden, geduurende den tyt van het droogen van de Viſch, des daechs twee 't ſamen te koppelen, op pœne wiens honden anders bevonden ſullen werden, verbeuren ſal voor ieder hond ſes Carolus guldens, 't appliceren een derdendeel ten behoeve van den aanbrenger ende twee andere deelen ten profyte van den Houtveſter van Holland, ofte anderen Officier, die by preventie de executie daer van doen ſal, ende te betaelen by den eygenaer ofte bewaerder van deſelve honden, tot optie van den Houtveſter ofte anderen Officier. Verbiedende voorts eenen yegelyken eenige honden des nagts los te laeten, maer de zelve vaſt te houden, te bewaeren en op te ſluyten binnen haere huyſen ofte lootſen, in zulker voegen, dat dezelve honden geen ſchade in eenige droogtuynen ofte droogplaetzen en mogen doen, op peene van tien Carolus guldens, te appliceren als vooren, en ſullen daeren boven de eygenaers, houders ofte bewaerders van dezelve honden gehouden weſen te betaelen de ſchade, die dezelve by dage ofte by nagte gedaen ſullen hebben, gevende conſent en authoriſerende mits deſen eenen yegelyken, die eenige honden by nachte bekomen ſullen in hunne droogtuynen, deſelve vryelyk ende ſonder iet te verbeuren doot te ſlaen, in welken gevalle den eygenaer van den hond vry zal zyn van de voorſz boete; gelyk mede eenen yegelyken toegelaten wort, doot te ſlaen de honden by daghe ofte by nachte ongekoppelt loopende, wiens Meeſters ofte bewaerders niet bekent ſullen ſyn. Ende op dat van deſe jeghenwoordige Ordonnantie en Verbodt niemand ignorantie en pretendere, Ordonneren en bevelen wy U by deſen jegenwoordigen binnen den Dorpe van *Scheveninge* voorſz, daer men gewoon is uytroepinge en publicatie te doen, te kundigen en publiceren, en een yegelyk ſcherpelyk te bevelen hen hier na te reguleren. Ordonnerende mede den voorſz Houtveſter, mitsgaders den Procureur Generael van den voorſz Hove, en den Bailliu van den Hage jegens den Overtreders van deſen te procederen en doen procederen tot executie van de voorſz peenen, ſonder eenige diſſimulatie ofte verdrach. Gedaen in den Hage onder 't zegel van Juſtitie hier op gedrukt in forme van Placcaete, den 18en. Februarii XVc. twee en tnegentich.

Geregiſtreert in 't derde Memoriaelb. van Hanneman, *fol.* 261. en gedrukt in 't Hollands Placcaet-boek, *pag.* 155.

LXI.

LXI.

OCTROOI *voor die van den* Hage *om agt of tien duiſend guldens te mogen ligten ten dienſte en tot onderhoud vanden ſtaat van den* Hage, *mits dat van nu voortaan de extraordinaris, even als de ordinaris rekeningen van de Treſorie ten overſtaan van Commiſſariſſen gehoort en geſlooten zullen werden.*

Den 21. *November* 1594.

OP het verſoek van Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage aan de Heeren Staeten van Holland en Weſtvrieſland gedaan, omme op renten te mogen ligten, te loſſen den penning ſeſtien of veerthien ter ſomme van agt ofte thien duyſent ponden van XL. grooten, ten aenſien van haere veragteringe, zoo uyt zaeke van de verpondinge en anderzints; daer op by de Staeten verſogt was het advys van den Preſident en Raden van Holland, ende die hen van meeninge waeren te conformeren.

DE GECOMMITTEERDE RADEN VAN DE STAETEN, gezien het advys vanden voornoemden Preſident en Raeden vanden 14. November laeſtleden, daar by dezelve, omme redenen daerinne geroert, conſenteren in het verzoek van de Supplianten, *mits dat voortaen de extraordinaris rekeningen van die van den Hage gehoort en geſlooten zullen worden voor een Commiſſaris vanden voornoemden Hove, ende van de Kamer van de Rekeninge, gelyk als het zelfde geſchied in haarluyder ordinaris Rekeningen; daerinne Burgemeeſteren van den Hage verklaart hebben, egeene ſwarigheyd te konnen maecken*, als wel te vrede zynde, dat de voorſz extraordinaris Rekeningen mede met goede kenniſſe gedaan werde; hebben geordonneert, dat die van den Hage van wegen de Staeten daar op behoorlyke brieven van Octroy verleent ſullen werden.

De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, repreſenterende de Staeten van denſelven Lande; Allen den genen die deſen jegenwoordigen ſullen zien ofte hooren leſen, Saluyt. Alſoo Schout, Burgemeeſteren en Regeerders vanden Hage ons te kennen gegeven hebben, dat by ſlote van rekeningen ſoo van de collecten van de verpondingen aldaer, als ook vande Servicie en Logys-gelden vande ſoldaeten ende vrouwen, mitsgaders over de intereſſen vande penningen, die tot laſten van die van den Hage op particuliere obligatien, by de Supplianten gelicht hebben moeten worden, zyluyden verachtert zyn, en te kort komen ontrent elf duyſend Caroli guldens; ende alſoo ſylieden egeene middelen en hadden, omme dezelve laſten aſtedoen, en die van den Hage ondienſtig zoude zyn, met ſwaere intereſſen gechargeert te blyven; ende ten aenſien ſy Supplianten niet en vermogen het Corpus van den Hage met eenige

renten by opneminge van penningen te beſwaeren, verſoekende daaromme onſen Octroy, Conſent en Authoriſatie, omme op renten te mogen lichten de ſomme van agt of tien duyſent Caroli guldens, ter loſſinge tegens den penning ſeſthien of veertien tot dienſte en onderhoud van den ſlaet vanden Hage. SOO IS 'T, dat wy de zaeke voornt. overgemerkt en hier op gehad het advis van den Preſident en Raden over Holland, Zeeland en Vrieſland, uyt onſer rechter wetenſchap, volkomen magt en authoriteit de Supplianten alhier gegunt, geoctroyeert en geauthoriſeert hebben, gunnen, octroyeren en authoriſeeren by deſen tot laſte van die van den Hage voornt. op renten te mogen ligten de ſomme van agt of thien duyſent Caroli guldens, te loſſen dezelve renten tegens den penning zeſthien of veerthien, daartoe de Supplianten bequamelykſt zullen konnen geraeken, *mits dat van nu voortaan de extraordinaris rekeningen van die vanden Hage mede gehoort en geſloten zullen worden ten overſtaen van een Commiſſaris van den voorn. Hove en vande Kamer van Rekeningen, gelyk het zelve van haerlieder ordinaris rekeningen van Threſaurie*; tot welken eynde deze aldaer mede ſal worden geregiſtreert, het welk gedaen zynde laſten en ordonneren wy eenen yegelyken dien het zelve aengaen mach, de Supplianten het inhouden van deſe onſe brieven van Octroy te laeten genieten ende gebruyken zonder hen daerinne te doen ofte laeten geſchieden eenige verhinderinge ter contrarie.

Gedaen in den Hage onder onſen zegel hier aen gehangen den een en twintigſten November duyſent vyfhondert vier en negentig.

Was geparapheert,

J. VAN OLDENBARNEVELT, Vt.

Onderſtond,

Ter Ordonnantie van de Staeten.

getekent.

C. DE RECHTERE.

Geextraheert uit het Regiſter der Reſolutien van haer Edele Groot Mog: beginnende met den 12. Januarii en eindigende den 29. Decemb: duyſent vyfhondert vier en negentig *pag*: 489.

LXII.

OCTROOI *aan die van den* Hage, *om hunne Paardemarkt te mogen verleggen na den uitgank van den vrydom van de* Valkenburgſche *Paardemarkt.*

1597. De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND &c. Alſoo Bailliu, Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regeerders van *'s Gravenhage* ons te kennen gegeven hebben,

ben, dat wylen Ho Mog. Hertog *Willem van Beyeren*, Grave van Holland &c. ontrent den jaere van veertien hondert ende ſes, den Vlecke van den Hage gegunt en gegeven hadde een vrye Jaermarkt van Paerden, Beeſten en andere goederen alle jaers ingaende agt dagen voor Meydach en geduerende veerthien dagen. Ende dat het zelfde Octroy en de Weekmarkt door veranderinge van tyden in non-obſervantie gekomen was, ſoo hadden de Remonſtranten 't ſelfde aen ons in den jaere vyftien hondert een en tachtich vertoont ende geobtineert nieuw Octroy den agtſten Januarii vyftien hondert een en tachtig; dan alſoo by experientie bevonden werd, dat de voorſz tyd geheel onbequaem was en ongelegen, omme alhier eenige Paerden en Beeſten ter markt te brengen, en zulks 't ſelfde Octroy genoegſaem voor die van den *Haghe* was infructueus, verſoekende daeromme, dat ons gelieve den voornoemden tyd van acht dagen voor Meydach en geduerende veerthien dagen te verleggen tot acht dagen na de Paerdemarkt van Valkenburch, daerby egeene Steden nog Dorpen ſouden weſen verkort; SOO IS'T, dat wy de ſaeke voorſz overgemerkt, den Supplianten voornoemt gegunt, geconſenteert en geoctroyeert hebben, gunnen, conſenteren en octroyeren by deſen, dat ſyluyden de voornoemde jaerlykſche Paerdemarkt, henluyden van oudts als vooren geaccordeert, voortaen jaerlyks ſullen mogen houden na den uytgank van de vrydomme van de Paerdemarkt van die van *Valckenburch*, met gelyke vrydommen voor den tyd van veerthien dagen, als henluyden by voorgaende Octroy is geaccordeert, mits dat dezelve Paerde-en Beeſtemarkt gehouden ſal worden ter geordonneerde plaetſe en deſe mede in de Camere van Rekeninge ſullen werden geregiſtreert. Ontbieden daeromme en bevelen onſen Stadhouder, Preſident en andere Luyden van onſen Raede en Rekeninge in Holland, den Bailliu en Schout van den Haghe ende allen anderen onſen Officieren, Rechteren, Juſticieren en onderſaeten van wat qualiteit ofte conditie die zyn, dat ſy den voornoemden Supplianten de voorſz vrye Jaermarkt als vooren doen laeten en gedogen, ruſtelyk, vredelyk en volkomelyk genieten en gebruyken, ſonder hen daerinne te doen ofte te laeten geſchieden eenich hinder, letſel ofte moeyenille ter contrarie. Des t'oirconde hebben wy onſen grooten zegel hieraen gehangen. Gegeven in 'sGravenhage voornoemt den vyftienden Martii in 't jaer ons Heeren XVc. zeven en tnegentich.

Geextraheert uit het *Regiſter der Reſolutien van haer Ed. Groot Mog.* beginnende den 4. Januarii en eindigende den 30. Decemb. 1597. *pag.* 108. en gedrukt in 't *Hollandſch Placcaetboek pag.* 241.

Aanmerkinge.

Dewyl wy in 't eerſte deel dezer onzer Beſchryvinge geene gelegendheid hebben gehad, om van de Haagſche Kermiſſen of Jaarmarkten te konnen ſpreken, gemerkt ons de tyd als doen te kort was, en dat zig noopende den oorſpronk, benaminge en tyd-verwiſſelinge der gemelde Kermiſſen opdoen verſcheide omſtandigheden, die ons zeer duiſter en verwart voorkomen, zoo heb-

ben wy goedgedagt alhier by wyze van aanmerkinge op te geven al 't geen ons daarvan is ontmoet.

Dat alhier in voorige tyden twee vrye Jaarmarkten zyn geweeſt, de eene op de Heilige Kruisdagen in de maand Mei, en de andere op Sinte Catharinendag in November, duurende dezelve Markten agt dagen voor en agt dagen na de voorſz. Heilige dagen, en zulks elke Jaarmarkt den tyd van veertien dagen, is klaar en duidelyk te zien uit het Octrooi, by Koning *Philips* aan die van den Hage gegeven den 22. Januarii 1561. hier vooren te vinden onder No. xlix., hoewel ons van derzelver inſtellinge geen Privilegien, Octrooyen of andere Voorregt-brieven zyn bejegent. Wel is waar, dat de Magiſtraat van den Hage by haar Verſoekſchrift in den jaare 1581. aan de Staaten van Holland overgegeven, om wederom te hebben eene vrye Jaarmarkt, als na ouder gewoonte, ter nederſtelt, dat die van den Hage by Hertog *Willem van Beyeren* den zeſden van dien naam ontrent den jaare veerthien hondert en zes zouden begunſtigt zyn geweeſt met een vrye Jaarmarkt van Paarden, Beeſten en andere goederen, die alle jaar zoude hebben ingegaan agt dagen voor Meidag en geduurt veerthien agter een volgende dagen; welke tyd met de eerſtgemelde Jaar-markt, die op de H. Kruiſdagen in Mei alhier wierde geviert, wel ſchynt over een te komen, om dat op den derden dag van de gemelde maand de dag der Kruisvindinge werdende geſtelt, gevolgelyk dezelve ook binnen die veertien Kruisdagen is begreepen geweeſt, zoo zoude daaruit wel volgen, dat die van den Hage met de eerſte Jaarmarkt zouden zyn begunſtigt geweeſt, dog geenzints, datze twee Jaarmarkten op verſcheide tyden des jaars zouden hebben gehad. Ten ware men onderſtelde, dat die van den Hage by het meergemelde Privilegie van Hertog *Willem van Beyeren*, of by een ander afzonderlyk Octrooi, 't zy by den zelven of door eenen laateren Graaf aen hen verleent, mede met een tweede Jaarmarkt wel bevoorregt zynde geweeſt, maar oordeelende, dat doen ter tyd twee Jaarmarkten voor de geringheid hunner plaatze niet voordeelig zouden wezen, van de laatſte op St. Catharinadag in November, den tyd der Magiſtraats veranderinge, als tot hun oogmerk niet dienende, by hunne requeſte geen gewag hebben willen maaken.

Hoe 't ook zy, zeker is 't, dat in den beginne der voorgaande eeuw, en zelfs kort na 't verleggen van de Jaarmarkt van Mei in September na den uitgang der vrydommen van de Valkenburgſche Paardemarkt, egter twee Jaarmarkten alhier in den Hage zyn geweeſt, de eerſte in Mei en de laatſte in September, die de Bamis-kermis wierd genoemt, 't geen wy niet wel weeten t'huis te brengen. Want de Jaarmarkt in Mei hadden die van den Hage van Hertog *Willem* en de vernieuwinge daarvan, vermits dezelve t'eenemaal was verloopen, in 1581. by Octrooi van de Staeten van Holland op den naam van Koning *Philips*, als Graave van Holland, verworven. Dog deze te vroeg in 't voorjaer komende, wanneer de tyd geheel onbequaam en ongelegen was, om alhier eenige paarden en beeſten ter markt te brengen, en zulks voor hen van geen nut of dienſt zynde, hadden dezelve ingevolge van een nader Octroy in 1597. verlegt en gebragt in September; waardoor gevolgelyk, onzes oordeels, de Mei-kermis ganſch en al wierde vernietigt, blyvende mitsdien alleen de laatſtgemelde in September. Niettemin werd van een Mei-kermis geſproken in het 50. artikel van de Ordonnantie op de Schutterye van den 15. Maart 1617. *dat het eerſte Maanſchut zal ingaan veertien dagen na Meye-Kermis*, en artl. 52. van dezelve Ordonnantie, *dat alle Meye-kermis-tyden op alzulken dag, als by de Magiſtraat zal werden geordonneert, en den Schutters by publicatie gedenunchieert, by alle de Schutterye Wapenſchouw zal werden gedaan*, enz. Waaruit dan klaarlyk te zien is, dat 'er na het verleggen van de voorſz Haagſche Mei-Kermis in September, egter nog een Mei-kermis of Jaarmarkt is gebleven. Van de Kermis in September vind men verſcheide Publicatien aangaande den vaſten dag, waarop dezelve haaren aanvang zoude nemen. En dewyl daerinne by de Almanakmakers veeltyds wierde gemiſt, „ Soo deden Schout, Burgemeeſters en Regierders „ van 's Graveu-Hage by publicatie van den 4. Septemb. 1630. allen en eenen „ yegelyken weeten, dat de aanſtaande Haagſche Kermis zal weſen den twee

en

„ en twintigſten dezer maand September, en dat van nu voortaan altoos de „ Haagſche Bamiſſe Kermiſſen zullen ingaan den eerſten Sondag voor St. Mi„ chiel en de Paerdemarkten altoos dingsdag daaraan, weſende den derden dag „ van de Kermiſſe. Welke tyd zeer ſtipt is overeenkomende met den tyd van het Feeſt der jaerlykſche inwydinge der Haagſche kerke, zoo als wy in 't eerſte deel dezer Beſchryvinge *bladzyde* 353. hebben opgegeven.

En derhalven zal het dan kortelyk te onderzoeken ſtaan, waaruit deze laatſtgemelde Mei-kermis haaren oorſpronk heeft genomen. Wy bekennen, dat 'er in zekere Deductie over *Differentiale Poincten in verſcheide Crimineele zaaken tuſſchen het Hof en den Hage, aan Gecommitteerden van haar Ed. Groot Mogende in den jaare 1663. overgegeven*, te vinden agter het Ampel Berigt van den zelven Hove van den jaare 1707. onder de Bylaage J. *pag.* 124. ter neder geſtelt wert, *dat in voorige tyden twee byzondere Kermiſſen albier zyn geweeſt, de eene in Mei en de andere in October, zynde die in Mei quam, de Hof-Kermis genoemt, ende die in October, de Haagſche Kermis.* En als men nagaat waarop deze ſtellinge haaren grondſlag heeft, zoo zal men bevinden, dat dezelve eenig en alleen ruſt op een *Memorie* van den Droſt van den Hove in der tyd (tot bewys van de voorgemelde ſtellinge daaragter geplaatſt *pag.* 153.) waarby hy voorgeeft, „ dat alhier noch „ by menſchen geheugen zouden zyn geweeſt twee Kermiſſen des jaars, waar „ van de eene wierd gehouden in 't begin van Mei, genaamt de Hofkermis, „ en d'andere in de Maand October of Bamis, genaamt de Haagſche Kermis; „ zonder iets verders tot bekragtinge van zyn voorſz zeggen by te brengen. Wy willen hem niet tegenſpreken daarin, dat 'er geen twee Kermiſſen op twee byzondere tyden des jaars en dat zelfs na het verleggen van de Mei-Kermis aan den Hage vergunt, alhier zouden zyn geweeſt, want dat hebben wy hiervooren reets klaar aangetoont, maar dat de eerſte in der daad de Hof-kermis zoude zyn geweeſt, konnen wy, zonder nader bewys, niet toeſtaan, ten minſten niet begrypen. Voor eerſt, om dat 'er buiten de voorſz *Memorie* van den Droſt, en de zoo even aangehaalde *Deductie* in geen authentyk ſtuk of beſcheid, van zodanigen Hof-kermis het minſte gewag word gemaakt of zelfs de bloote benaaminge gevonden. En zekerlyk zoude ons, die zoo veel duizende actens en pergameene brieven, den Hage rakende, hebben gezien, doorlezen en onderzogt, en zoo veele Regiſters nageſlagen, ten minſten wel het een of t'ander daarvan ergers zyn ontmoet. Maar ten anderen, om dat het ook buiten alle waarſchynelykheid is, zoo men ſlegts let op den oorſpronk der Kermiſſen in 't algemeen. Want volgens het eenpaarig gevoelen der Roomſch-Katholyke Schryvers, betekent het woord *Kermis* niet anders dan *Kerkmis*, dat is het jaarlykſche Feeſt der kerkwydinge. Welk Feeſt voorheen ter eere van den Heilig, Patroon der kerke, met veele plegtigheden, gaſtmaalen en vrolykheden wierde geviert; op welke verjaaringe der kerk-inwydingen, nu Kermiſſen, men vrye marktdagen heeft gehouden, daar de koopluyden en kramers van Ooſten en Weſten na toe quamen vloejen. Zulks dat 'er tuſſchen die jaarlykſche vieringen en de kermiſſen of Jaargetyden der Kerk-inwydinge hedendaags weinig of geen onderſcheid en is.

Nu zoude men derhalven moeten onderzoeken, of 'er wel ooit zodanig Feeſt ten aanzien van de Hof-kapel, zynde de Parochiekerk der Edelen, Suppooſten en Hovelingen, is ingeſtelt en bekent geweeſt. Het eenigſte, dat wy ten dien opzigte hebben ontdekt, is, *dat de Deeken en Kapitulaaren van de voorſz kapel gewoon waren alle jaaren eenen ommegang te doen met de doorne kroon, en ook op de Kruysdagen; welke twee ommegangen zy alleen buyten den omtrek van 't Hof vermogten te doen.* En van deze laatſte plegtigheid zoude men dan eigentlyk den oorſpronk der Hof-kermis moeten afleiden. Maar zoo men dit eens toeſtond, zo is daartegens onbegrypelyk; eerſt hoe dat Hertog *Willem van Beyeren* by zynen brieve van den jaare 1406. aen die van den Hage juiſt op of binnen dezelve dagen een Jaarmarkt heeft willen vergunnen; en dat ook de Heeren Staaten van Holland in den jaare 1581. indien die van den Hove als toen nog in 't bezit waren, van hun Feeſt der kerk-inwydinge of zoo genaamde Hof-kermis ter gewoonelyker tyd in de Kruysdagen te houden, ſchoon alle de Roomſch-Kerkelyke plegtigheden door het invoeren der gezuiverden Godsdienſt hier te Lande

waren te niete gedaen, egter aan de Magiſtraat van den Hage vernieuwinge van de voorſz Jaarmarkt, na dat die t'eenemaal was verloopen, weder op den zelven tyd, als haar voorheen by 't Octrooi van Hertog *Willem* was vergunt, hebben goedgevonden toe te ſtaan en te accorderen, zonder die op eenen anderen tyd te verleggen, als naderhand op 't verzoek van die van den Hage, om rede boven vermelt, is geſchiet.

Maar ten tweeden, zoo heeft Keizer *Karel* by placcaate van den 17. Januarii des jaars vyftien honderd een en dertig volgens den loope van den Hove alle Feeſten en Kermiſſen binnen den Lande van Holland afgeſchaft, en geordonneert dat dezelve voortaan in alle Steden, Dorpen en Vryheden gelykelyk alle jaar in September des Sonnendags na St. Mattheusdag, voor den tyd van drie dagen, zouden gehouden worden op verbeurte van zekere boete daar by geſtelt: 't welk de gemelde Vorſt niet heeft gedaan, dan na dat hy, gelyk hy zelf by 't voorſz Placcaat getuigt, *daar toe alvoorens hadde doen beſchryven de Staaten en Officieren van den zelven Lande, en daarop ingenomen derzelver advys, mitsgaders van die van zynen Rade aldaer;* 't geen dan ook ongetwyffelt mede een van de redenen is geweeſt, dat de voorſz Jaarmarkt van den Hage in de maand Mei was verloopen. En derhalven is het niet te vermoeden, dat de Heeren van 't Kapittel van den Hove, zoo zy al zodanigen Jaarlykſch Feeſt van kerkinwydinge in de Maand Mei hebben gehad, het zelve zouden hebben blyven behouden; veel min dat die van den Raade Provinciaal, na het vernietigen van het meergemelde Kapittel en zulks na het invoeren der Reformatie hier te Lande, hunne Hof-Kermis, weder op nieuw, eigener authoriteit (want wy vinden niet, datze daar toe by eenig Voorregt-brief zyn geoctroyeert geworden,) zouden hebben ingevoert, ſchoon die al tot de gedaante van een Jaarmarkt was verandert. En zoo de voorſz Mei-Kermis al eens de Hof-kermis mogte zyn geweeſt, zoo is het daarenboven nog onbegrypelyk, dat die van den Hage op dezelve den Wapenſchouw hunner Schutterye liever hebben willen doen, dan op hunne eige Kermis in September.

't Is ook van geen de minſte kragt, dat men de Hof-kermis daaruit zoude willen afleiden, *dat de kraamen, ſpullen, enz. ter zelver tyd op de geannexeerde Graaffelykheids grond, en ten tyde van de Haagſche Kermis in October op die onder het Geregte van den Hage is behoorende, zouden hebben geſtaan*, zoo als men by de meergemelde *Deductie* tragt te beweeren; gemerkt dat haar Ed. Groot Mogende by het verleenen van het Octrooi in den jaare vyftien honderd een en tagtig aan die van den Hage wel hebben toegeſtaan hunne Jaar- en Paarde-markt weder te mogen vieren, agt dagen voor Mei en geduurende den tyd van veertien agtereenvolgende dagen, maar ook teffens wel expreſſelyk hebben gelaſt, „ *dat de* „ *zelve zoude moeten werden gehouden tot zulken plaatze, als de Stadhouder den zelven* „ *binnen den voorſz Vlekke van den Hage of den bedryven van dien ter minſte ſchade van* „ *de plantagien en verhinderinge van de paſſagien aldaar alderbequaamelykſt zoude ordonne-* „ *ren of doen ordonneren.* Waaruit klaarlyk blykt, dat het aan de Magiſtraat van den Hage niet heeft geſtaan, om de kraamen, ſpullen, enz. te ſtellen of te doen ſtellen, daar zy wilde, maar eenig en alleen aan den Stadhouder. En 't is ons ook niet bekent, dat dezelve ooit meer op 's Haags grond zyn geplaatſt geweeſt, dan in Mei des jaars zeſtien honderd zeven en veertig, wanneer met goedvinden van de Ed. Mog. Heeren van den Hove en Burgemeeſteren van den Hage, *uit conſideratie van de groote droefheid van 't Hof van zyne Hoogheid* Prins *Frederik-Hendrik*, over deſzelfs dood die den 14. Maart was voorgevallen, de kraamen, ſpullen, enz. geordonneert zyn te ſtaan op de Princegragt en elders. Waarover egter eenige geſchillen zyn gerezen, die als doen ter uitſpraake van haar Ed. Groot Mog. zyn gebragt geworden; uitwyzens de navolgende Publicatie van de Magiſtraat van den Hage, welke wy goed gevonden hebben om rede alhier by te ſchryven.

„ ALSOO noopende het ſtellen van de kraemen eenige differenten zyn
„ ontſtaen tuſſchen den Hove van Holland en de Magiſtraat van 's Gravenhage,
„ daarvan op de klagte van de voorſz Magiſtraat de kenniſſe en deciſie is aen-
„ genomen by de Ed. Groot Mog. Heeren Staeten van Hollant als Souveray-
„ nen

„ nen dezer Landen, dewelke tot dien eynde alreede by appoinctemente van
„ dato den XVJen. dezer loopende maand hebben verzogt en gecommitteert
„ eenige Leden van haer Ed. Groot Mog. Vergaderinge, die over de voorſz
„ differenten den Preſident en Raden van den Hove en de Magiſtraet ſouden
„ hooren en vereenigen, ware het doenlyk, en ſoo niet, haer Ed. Groot Mog.
„ te dienen van rapport en advys, omme 't zelve gehoort, verder gediſpo-
„ neert te werden, als bevonden zoude werden te behooren: SOO IS 'T,
„ dat Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regierders van 'sGravenhage by
„ deſen allen Buytenluyden, die contrarie de Publicatie op den 12. deſer maent
„ Mey op deſe gepaſſeerde Kermiſſe op het Buyten-Hof zyn blyven ſtaen, per-
„ mitteert en toeſtaet onverhindert te mogen vertrekken, mits dat zy haere
„ naemen en woonplaetſe zullen hebben bekent te maecken aen den Commiſſa-
„ ris ofte Toeziender van de Schuyten en Schepen uytvaerende uyt de Haeg-
„ ſche ſpeuye alhier, genaemt Adriaen Hendrikſz Wortel; en dit alles onver-
„ mindert de boeten en breuken by de voorſz Publicatie geſtatueert. Aldus
„ gedaen ter Camere van Burgemeeſteren van 's Gravenhage in dato den 17.
„ Mey 1647. en ten zelven dage van de Peuye gepubliceert, by my

(was getekent)

G. GRASWINKEL.

De Publicatie van den 12. Mei 1647., in deze vermelt, is gedrukt te vinden in 't *Bellum Juridicum*, of Oorlog der Advocaaten *pag.* 183. en 184. als mede agter het Ampel Berigt van den Hove Bylaage H. H. 2. *lo. pag.* 248. 249. *in folio.* mitsgaders agter de Proviſionele Ordre van den 27. Septemb. 1614. te vinden onder de verzamelinge van de *Inſtructien van den Hove Num.* (*mihi*) 38.

Deze en diergelyke omſtandigheden meer houden ons dan t' eenemaal op, immers tot nadere ontdekkinge, om te konnen beſluiten en vaſt ſtellen, dat de laatſte Mei-Kermis de Hof-Kermis is geweeſt, ſchoon wy met zekerheid aan de gemelde Mei-kermis geen regte benaminge weeten te geven of haaren oorſpronk t'huis te brengen. Dog 't zy dan daarmede gelegen zoo als 't wil, zeker is 't, dat 'er voorheen alhier twee Kermiſſen zyn geweeſt, de eene in Mei en de andere altyd in September, (en niet in October zoo als by den Droſt verkeerdelyk in zyne *Memorie* werd geſtelt,) en dat die twee Kermiſſen geduurt hebben tot den jaare 1643., als wanneer de Heeren Raaden van den Hove Provinciaal en de Magiſtraat van den Hage by Reſolutie van den 5. Mei des gemelden jaars met den anderen goedgevonden hebben de Kermis, komende in September, voor altoos af te ſchaffen. En derhalven verzogten de Regeerders van den Hage by Requeſte aan haar Ed. Groot Mog:, „ Dat zy hunne „ jaaalykſche Paardemarkt zouden mogen doen houden in plaatze van in de „ Kermiſſe van Bamis, die nu by hen was afgeſchaft, in de Kermiſſe van Mei; 't welk de voornoemde Magiſtraat by Octrooi van den zevenden Auguſti deſzelven jaars (hierna te vinden onder Num. LXXXII.) gunſtelyk wierd toegeſtaan. Zie mede het Regiſter van Notulen Reſolutien, Ordonnantien, enz. gehouden ten tyde van F. Cryep en C. Rollant, Griffiers van den gemelden Hove, beginnende den 12. January 1626. en eindigende den 8. Januarii 1652. gequoteert *Littera* D. *fol.* 266.

Hiervooren hebben wy kortelyk aangemerkt, dat Keizer *Karel* by Placcaat van den 17. Januarii 1531. *ſtilo Curiæ* alle de Feeſten en Kermiſſen door ganſch Holland hebbende afgeſchaft, geordonneert hadde, dat die voortaen in alle de Steden, Dorpen en Vryheden gelykelyk op eenen dag des jaars zouden werden gehouden. De rede die den Kerzer daartoe bewoogen heeft, zal zekerlyk deze zyn geweeſt, dat vermits de Feeſten der Kerk-inwydinge of Kerkmiſſen op verſcheide tyden quamen, dan op dezen dag in deze, dan op geenen dag of weeke in geene plaatze, en de meeſte menſchen gewoon waren malkanderen over en weder op hunne Kermis of Feeſt uit te nodigen, een groot gedeelte van het jaar of wel inzonderheid van de zomer met drinken, gaſten en braſſen wierde doorgebragt, waardoor de burgers en ingezeten niet alleen hun geld dus verſpillende, maar ook hunne neeringen en broodwinninge verwaarloozende, dagelyks tot armoede geraakten. En deze rede, zegt de Heer van Ryn in zyne

ne aantekeninge *op de Hiſtorie van 't Utrechtſche Bisdom pag.* 305. (welke aantekeninge hy naderhand in de nieuwe Beſchryvinge van Delft, waar van hy, zoo wy onderregt zyn, de voornaamſte zamenſtelder is geweeſt, heeft overgebragt op *pag.* 150. 151. enz.) zette Koning *Philips*, de laatſte onzer Graaven, mede aan, om een diergelyk Placcaat te doen uitgeven, hoewel de gemelde Schryver daar van nog dag nog jaar vermelt. Hy voegt terzelver plaatze verders daarby, dat verſcheide Synoden van de aangrenzende Landen tot beteugelinge van zodanige misbruiken goedgevonden hebben, dat alle Kermiſſen of Verjaaringen der Kerkwydingen, door de geheele Provintie gehouden zouden werden op eenen en den zelfden dag: dat is, als de gedagtenis der kerkwydinge in de hooftkerke werd gevierd. Wy zullen het voorgemelde Placcaet, ſchoon het algemeen is, egter, voor zoo verre het ook zyne betrekkinge heeft tot 'sGravenhage, alhier woordelyk inlaſſen, te meer dewyl wy vermeenen, dat het in 't geheel niet gedrukt of immers by weinige ſchryvers te vinden is.

„ KAERLE by der gracie Goids Roomſch Keiſer, &c. Den eerſten on-
„ ſen geſwooren Exploictier hierop verſocht, Saluyt. Alſoe wy by onſe gene-
„ rale Ordonnantie van der Oerdene en Policie, dien wy hebben doen publi-
„ ceren en onderhouden willen hebben in allen onſen Landen van herwaerts
„ over, onder anderen geordonneert en geſtatueert hebben, dat die Feeſten en
„ Kermiſſen van allen de Steden, Vriheden, Dorpen en andere Plecken in elk
„ onſer Landen gehouden ſullen worden up ſulcken dach als wy namaels zouden
„ doen verclaeren, ſoe hebben wy om den ſelven dach bequaemelyk te ſtellen
„ binnen onſen Lande van Hollant, doen beſchryven die Staeten en Officieren
„ van den zelven Lande, en dairup gehadt heurluyder advys, mitsgaders van
„ die van onſen Rade aldaer, hebben geordonneert en geſtatueert, ordonneren
„ en ſtatueeren by deſen, dat alle de Feeſten en Kermiſſen binnen allen Steden,
„ Dorpen, Vryheden ende andere Plecken binnen onſen Lande van Hollant
„ gelykelyk gehouden zullen werden alle jairs in September des Sonnendaechs na
„ Sinte Mattheusdach; welke Feeſten en Kermiſſen maer drie dagen dueren ſullen,
„ up te verbuerte van vyftich Karolus gulden te verbueren by den geenen, en
„ elk van hen, die de voorſz Feeſteu en Kermiſſen buyten en langer dan den
„ voirſz geordonneerden dach houden zullen, en insgelyks by den geenen en
„ elk van hen die totte voirſz kermiſſe comen zullen, en zoe dikwils dat gebue-
„ ren ſal; en ten eynde dat een yegelicken hier van geadverteert zy en hem
„ dairna vougen en reguleren mach. SOE IS 'T, dat wy U laſten en bevele-
„ len dairtoe committerende mits deſen, dat gy overal binnen onſen voirſz
„ Lande van Hollant treft in de groote en cleyne Steden, Dorpen, Vryhe-
„ den en andere plaetſen en aldair ter plecken dairmen gewoenlic is publica-
„ tie te doene in preſentie van den Officier en Wethouders publiceert en ver-
„ cundicht in 't openbaer voor den volcke, die voirſz onſe Ordonnantie en
„ geprefigeerden dach; Gebiedende en bevelende dat zy en een yegelyk van
„ hen dezelve Ordonnantie en Statuyt onverbrekelicken onderhouden en obſer-
„ veren op te peynen en verbuerniſſe boven geſtelt. Bevelende voirts zeer
„ expreſſelyken tot onderhoudeniſſe van dezelve Ordonnantie allen onſen Rech-
„ teren en Officieren, elk in die limiten van heure Jurisdictie en officie, dat
„ zy procederen en doen procederen jegens die overtreders van dyen by exe-
„ cutie van die peynen voirſz ſonder faveur, ſimulacie, gratie of verdrach,
„ van 't welk te doen wy U geven volcomen macht, auctoriteit en ſpeciael
„ bevel; Ontbieden dairomme en bevelen allen onſen Officieren, Dienaren
„ en Onderſaeten, dat zy U in dit doende ernſtich verſtaen en obedieren op
„ alle 't gunt dat zy onſen thoorn duchtende zyn en daerjegens verbeuren mo-
„ gen. Gegeven in den Hage onder onſen Zegel hier beneden up gedruct up
„ ten ſeventienden dach in Januario in 't jaer ons Heeren duyſent vyf hondert
„ een en dertich na 't ſchryven ons 's Hoofs van Hollant, van onſen Keyſer-
„ rycke 't tweeſte en van onſe Rycken van Spangien, van beyde Cicilien en an-
„ dere 't ſeſtiende. Ondergeſchreven,

By den Keyſer in ſynen Raden van Hollant.

geteykent, R. STEYNEMOELEN.

Nu

Nu komen wy tot onze hedendaagſche Haagſche Kermis. Deze werd tans gehouden op den eerſten Zondach na Kruisvindinge; werdende dezelve Vrydaags te vooren van half een tot een uure met de klok van 't Stadhuis ingeluid, en na verloop van agt dagen des Vrydags op dezelve wyze weder uitgeluid; en tot een teken, dat het is een vrye Jaarmarkt, waarop niemand van buiten inkomende in perſoon of goederen om eenige burgerlyke ſchulden kan werden gearreſteert, werd aan de poſten van de Ophaal-bruggens, waardoor men den Hage inkomt, een-houte kruis gehegt, dat geduurende den gemelden tyd daar aan blyft; een gewoonte, die men al van ouds in veele plaatzen heeft gebruikt. De ingang en uiteinde van deze Jaarmarkt, als mede het toeſtaan of verbieden van Koordedanſers en andere ſpullen, na gelegentheid van goede of quaade tyden, werd jaarlyks by 't Hof en Magiſtraat van den Hage gereguleert; (zie Reſolutie van den Hove van den 30. April 1686.) en het ſtellen van de kraamen, ſpullen, enz. aan de twee Officieren, te weeten den Droſt van 't Hof en den Subſtituit-Schout van den Hage aanbevolen, die gevolgelyk te zamen, met hunne onderhoorige Dienaaren, de Kermis waarnemen en overzulks de profyten en voordeelen half en half genieten, zoo als by de meergemelde Deductie *pag.* 135. en Memorie *pag.* 153. enz. werd ter neder geſtelt.

Deze Kermis is een der vermaardſte en voornaamſte in ganſch Holland, en ook de eerſte; waarna toe de koopluiden en kraamers met hunne waaren aller wegen in groote menigte komen. Dog was voor ettelyke jaaren veel pragtiger, en wierd met meerder ſtaatje geviert als tans. De ganſche Schutterye trok dan op met vol geweer, vliegende vaandels en ſlaande trommels door de voornaamſte en aanzienlykſte ſtraaten en pleinen van den Hage, doende monſtering en wapenhandel, gelyk wy in de beſchryvinge van de St. Sebaſtiaans Doele *bladzyde* 707. reets hebben vermelt. De *Paardemarkt*, die op Dingsdag, den derden dag van de Kermis komt, werd gehouden in 't Voorhout, en is een der oudſte en vermaardſte Paardemarkten van ganſch Holland, hoewelze tegens die van Valkenburg en Voorſchooten, welke al voor den jaare dertien honderd beroemt waren, geenzints kan ophaalen.

Behalven de voorzeide Kermis of Jaar-en Paarde-markt, is 'er nog een *Vettebeeſten en Verken-markt*, waarvan de eerſte koop-en toon-dag gemeenlyk komt op den laatſten maandag in October, en welke nog drie daaraan volgende maandagen duurt.

Ook zyn er nog drie jaarlykſche *Kaas-markten*, waarvan de eerſte komt in Mei des Woensdags van de Kermis, en zulks daags na de Paardemarkt, dog deze is tans in ongebruik; de tweede in Auguſtus, en de derde in October; werdende de zelve gehouden op 't begin van de Prince-gragt en Weeklykſe Groenmarkt.

De *Weekelykſe Markt-dagen*, die voorheen drie waren, als onder anderen te zien is uit de Keure en Ordonnantie van een vrye Markt voor allerhande brood in den Hage, (gedrukt in 't Hollandſch Placcaatboek *pag.* 341-345. en ook te vinden agter het Berigt van den Hove, Bylaage *H. H.* 1. *lo. pag.* 236. *en volgende.*) dog nu eigentlyk maar twee zyn, te weeten Maandag en Vrydag, zyn alhier zoo fraai en volkryk, datze by Jaarmarkten in kleine Steden konnen vergeleken worden. De toevoer van allerhande waaren en koopmanſchappen, die als dan zoo door binnen-als buiten-luiden ter markt gebragt werden, is zoo groot als in eenige Stad van Holland. Maar inzonderheid gaat alles te boven de overvloed van aard-en boom-gewaſſen, die het weelderig en niet min vermaakelyk *Weſt-land* op die dagen verſchaft. Honderde van ſchuiten, opgevult met allerhande zoorten van keurlyke groente en ooft, vers geſneden of van den boom geplukt, beſlaan dan de ganſche *Prince-gragt*. Elk Schipper weet aldaar zyn Leg-plaats te vinden.

„ *Hier is het levendigh, hier krielen duyſent luyden,*
„ *Wanneer het Markt-dag is, want langs dit water heen,*
„ *Hebt gy zes Markten van verſcheide zoort by een.*

Drie der vermaardſte fruit-en bloem-Schilders en Schildereſſe.

Geen *de Heem*, *Roepels*, nog *Rachel Ruys* konnen op hunne Tafereelen de vrugten cierlyker en aanlokkelyker afmaalen, dan dezelve door de Huisluiden en Fruit-verkoopſters, elk op haare ſtal, werden voorgeſtelt. Mond en oog konnen hier volkomen vergenoeginge vinden, ja mogen om ſtryd roemen, wie van beide beſt voldaan werd. Wy zullen ons niet ophouden met afzonderlyk elke Marktplaats aan te wyzen. Die begeerig is 't zelve te weeten, kan daarop naſlaan den Heer *Jacob van der Does*, in zyne Beſchryvinge van 's Graven-Hage *pag.* 83. tot 89. Hy zal u zagtjes leiden langs de gemelde gragt, en u aldaar op een playzierige en niet min geeſtige wyze in 't kort aantoonen, waar de kooper, 't zy hy koe, graan, boomen, bloemen, groente of vrugten begeert, zyne gadinge na genoege kan bekomen. Tot beſluit zullen wy nog alleen hier byvoegen een oude Keure van den Hage, waar voorheen de kraamen en andere waaren op de gemelde Marktdagen plagten te ſtaan.

„ BAILLIU, SCHOUT, BURGEMEESTEREN, SCHEPE-
„ NEN en REGEERDERS van 's Gravenhage willende voorzien, dat
„ alle waaren des Maendachs op ten ordinaris Marktdag in bequaeme ordre
„ ſtaen, en werden verkogt, hebben gekeurt en geordonneert, keuren en or-
„ donneeren by deſen de pointen en articulen hierna volgende.

Ende eerſt in de Hoogſtraet.

„ Dat van de Halle aen de ooſtzyde van de voorſz Hoogſtraet ende aen
„ de weſtzyde van *Zeger van der Maes* aen wederzyden zullen mogen ſtaan alle
„ zyde, Tinne-werk en Beurs-verkoopers, mitsgaders Linnewatiers en Beur-
„ verkoopers tot aen den Burch toe, gelyk tot noch toe is gedaen, des en
„ ſullen daer geen Maerscramers mogen ſtaen met eenige groote tafelen, co-
„ mende buyten de ſtoepen, maer daertoe moeten gebruyken een ſcabelle ta-
„ felken van twee voeten breet ten hoogſten, 't welk dog egter niet meer als
„ een voet breet ten hoogſten buyten de ſtoepen zal mogen uytſtaen, op een
„ boete van drie ponden by de Contraventeurs te verbeuren.

„ Dat de burgers, die eenich zuyvel verkoopen, zullen ſtaen van den
„ Burch zuytwaerts aen, en de Buyten-luyden van den zelven Burch noortwaerts
„ aen; Ende dat voorts in de voorſz Hoochſtraet ſullen ſtaen alle de Lantluy-
„ den met boter, kaes, eyeren, hoenderen, duyven en diergelyke waaren ter
„ markt comende, ſonder dat iemant mede vorder als ten hoogſten een voet buy-
„ ten de ſtoupen ofte gooten ſal mogen ſtaen, op een boete als vooren.

„ Alle Beſemluyden, Witquaſt, Boſtel-verkoopers en diergelyke, zoo
„ van Delſt, als uyt den Hage, zullen ſtaen op de oude Warmoes-markt,
„ en op geene andere plaetſe, op de boete als vooren.

Up de Marckt.

„ Aen de ooſtzyde van de markt naer 't Rochgen ſullen ſtaen de beſloten
„ Craemen en andere opene Craemen, zoo van Cruyt, Without-werk-verkoo-
„ pers, zulcx die tot noch toe geſtaen hebben, latende bequaem aen 't Hal-
„ ſteeggen een open plaetſe en tuſſchen het Voſken en Zeelant insgelycx een
„ open plaetſe in de wytte, ten minſte van vyf voeten op een boete als
„ vooren.

„ Tuſſchen 't Voſken, Zeelant, Hollant en den Briel, mitsgaders
„ voor het Rochgen ſullen ſtaen de Aerde-pot-verkoopſters, op de boete als
„ vooren.

„ Aen de Weſtzyde van de markt ſullen ſtaen de Craem en Couckverkoo-
„ pers, zulcx die geſtaen hebben, laetende een open tuſſchen de markt en
„ *Zeger van der Maes*, en de oude markt, op de boete als vooren.

„ Up

„ Up te Markt van de voorſz van der Maes zullen ſtaen voor in 't zuyden
„ de Vercoopers en Vercoopſters van hoenderen, kalckoenen, eyeren, vo-
„ gelen, conynen; de Gortverkoopſters en andere cleyn-maerſſen, die men in
„ goede ordre ſal aanwyſen naer yeders neeringe, op de boete voorſz.

„ Up te oude markt ſullen ſtaen de beſloten Craemen; en zel de eerſte regel
„ weſen vaſt achter de Couck- ofte Cruyt-kraemen, ſtaende met hun open naer
„ 't Weſten, op te boete als vooren.

„ Daerover zullen ſtaen andere beſlote Craemen met hun open in 't Ooſten,
„ laetende ſes voeten ofte meer wytte, om bequaem deur te paſſeren, op de
„ boete als vooren.

„ Achter aen dezelve zullen ſtaen andere Craemen met hun open in 't Weſ-
„ ten, zoo veele als bequamelick aldaer mogen ſtaen, laetende de Heereſtraet
„ vry, op de boete voorſz.

„ Aen de Zuytzyde van de voorſz markt aen de Ooſtzyde voor Spangien ſul
„ len ſtaen de Bisquyt-vercoopers, en zoo vervolgens Weſtwaerts op *alle Broot-*
„ *verkoopers*, *zoo terwen als rogge brooden*, op de boete voorſz.

„ De Wollelakenen en Kous-verkoopers zullen ſtaen op 't midden van de
„ markt, daer dezelve jegenwoordig ſtaen, en zullen mede op de voorſz markt
„ haer plaetſe houden *de Vleeshouwers*, *omme aldaer op te toegelaetene dagen* en an-
„ ders geen, *te mogen voorſtaen*, op te boete als vooren.

„ Daer Weſtwaerts aen ten wederzyden zullen ſtaen de Appel-verkoopſters
„ van Orangien, Citeren, Limoenen en alle andere buyten-appel-verkoopſters
„ en Froyt-verkoopſters, blyvende binnen de blaeuwe ſteenen, die aldaer ge-
„ leyt zyn, op de boete als vooren.

„ Aen de noortzyde van de markt op de plaetſe van 't St. *Nicolaes Gaſthuys*
„ ſullen ſtaen die geene die comen met alrehande Yſer-en hout-werk te verkoo-
„ pen, laetende de vrye paſſagien dat men met wagen en paerden aen en van
„ 't Coorenhuys ſal mogen comen en ryden, gaende zuytwaerts en weſtwaerts
„ omme, op gelyke boete als vooren.

„ Voor de huyſinge van de Raem en 't huys genoemt de Wyngaert naer 't
„ *Coorn-huys* ſal gelaeten moeten werden een bequaeme ledige plaetze in ſulken
„ wytte, dat bequamelyk de Huysluyden met hunne wagen en peerden daerdoor
„ mogen ryden en hunne greynen in 't Coorenhuys brengen, zonder dat
„ yemande ſal vermogen deſelve te beletten of beſetten, op een boete van drie
„ pont als vooren.

„ Op 't Kerk-hof achter het Choor zullen ſtaen alle witte tiende Mande-ver-
„ koopers en verkoopſters, en daeraen de groene Mande-verkoopers, op de
„ boete voorſz.

„ In de Breeſtraat benoorden de nieuwe Warmoes-markt zullen ſtaen de
„ Oude Kleer-en Zeyldouck-verkoopers, mitsgaders de oude Schoen-en Blook-
„ verkoopers, zulx zyluyden jegenwoordich doen, op een boete als vooren.

„ De Stoelmarkt zoo groene als andere ſal weſen ontrent de Wage, daar de
„ verkoopers jegenwoordich ſtaen, op de boete als vooren.

Beroerende de Wagens.

„ Alle Huysluyden, die met hunne wagens en peerde comen, ſullen dezelve
„ op de Weekmarkt niet mogen laeten ſtaen in de *Nieuweſtraet*, ofte by de

„ *Wage*, nochte aen de oude Warmoes-merkt, tuſſchen dezelve tot aen de *Pa-*
„ *peſtraet* toe, maer die moeten ſtellen aen de noordzyde van 't Kerkhof na den
„ tooren toe ofte in 't Weſteynde en Zuyteynde van den Hage tuſſchen de
„ Wagenbrugge en *St. Jacobsſtraet* van outs genaemt 't *Patmoes;* en de Voer-
„ luyden, die tuſſchen den Hage en Delft op vracht varen, ſullen ſtaen aen
„ de zuytzyde van de voorn. St. Jacobsſtraet ten wederzyde van de ſtraete,
„ ſtellende hunne wagens op de klinckert, en laetende het midden van de ſtraet
„ een roede wyt, op een boete van dertich ſchellingen telken reyſe te ver-
„ beuren.

„ De Vragtwagens van de Spoye, en ook alle andere Waagenaers en Huys-
„ luyden werden verboden des maendachs ofte op te Week-merkt-dach van de
„ klocke negen uuren tot een uure toe niet te mogen vaeren over de merkt, ofte
„ door de Hoogſtraet, maer ſullen gehouden weſen van Ooſten ofte noorden
„ komende heure paſſagien te nemen in de Papeſtraet na het Kerkhof en voorts
„ deur de Nieuwſtraet, op de boete als vooren.

„ Werd voorts geinterdiceert en verboden, dat niemant eenige vracht, zoo
„ wel by tyden van vorſt als anders, zal mogen aennemen op de *Wevers-plaats*
„ in 't Zuyteynde, maer gehouden ſullen weſen te blyven aen de zuytzyde van
„ de voorſz St. Jacobs-ſtraet, op een boete van drie pond telken reyſe te
„ verbeuren.

„ En de Huysluyden, dewelke van Waſſenaer ofte van 't Ooſten alhier in
„ den Hage comen, zullen gehouden weſen hunne reſpective wagens te ſtel-
„ len in de *Pooten*, op te *Knoeterdyk* of in 't *Voorhout*, op de boete als vooren.

„ Interdicerende van gelyken allen Voerluyden, Wagenaers en Huysluy-
„ den heure wagens te wenden en te keeren in eenige enge ſtraeten, nament-
„ lyk in de Hoogſtraet, Veeneſtraet, Papenſtraet en diergelyke ſtraeten, op
„ de boete als vooren.

„ Aldus gearreſteert en gepubliceert ter poye van 't Raedhuys van 'sGra-
„ venhage naer 't luyden van de klocke den veertienden December anno XVJc.
„ en veertien.

„ *Keure en Ordonnantie beroerende de Beeſtemarkt en het ſtaan der beeſten.*

„ Alſoo de MAGISTRAET van 'sGRAVENHAGE bevonden
„ hebben de plaetſe, daer tot noch toe ten deele de Beeſtemarkt is gehouden,
„ zeer incommodieus en onbequaem te ſyn, door dyen dat daer voorby nyet
„ alleenlyk bequamelicken en connen paſſeren en repaſſeren de goede luyden en
„ paſſanten, maer ook de Huysluyden met hunne wagens alhyer met hunne
„ waeren ter markt comende; SOO IS 'T, dat Schout, Burgemeeſteren,
„ Schepenen en Regierders van 'sGravenhage willende daerinne voorſyen, ge-
„ keurt, geordonneert en geſtatueert hebben, keuren, ordonneren en ſtatue-
„ ren by deſen, dat van nu voortaen de verkoopinge en het ſtaen van de Beeſ-
„ temarkt zal gehouden worden rontsomme het *Kerkhof*; te weeten van de Oſſen
„ aen de Ooſt- en Zuyd-zyden, en van de Koeyen aen de Weſt-zyde van 't voorſz
„ *Kerkhof*, alle aen den anderen naer 't Noorden toe, zonder dat iemand eenige Oſſen
„ ofte Koeyen op eenige andere plaetſen als aen het voirſz *Kerkhof* zal mogen vaſt
„ macken en daermede te koop ſtaen, op een boete van drie ponden op elk beeſt,
„ 't zy Os ofte Koey, cleyn ofte groot, by den eygenaer van den zelven en voor
„ wyens huyſinge ofte deure die bevonden ſullen worden voor de ſtaen reſpective
„ te verbeuren, t'appliceren naer ouder gewoonte. Aldus gepubliceert van der
„ poeye van 't Raethuys op den feſtienden October XVJc. en vyftien.

Geextraheert uit het Keurboek van den Hage, getekent *Num.* 1. *fol.* 31. en *fol.* 79. *verſo.*

LXIII.

OCTROOI *aan de Magiſtraat van* 'sGravenhage, *om op 't Lichaam van den Hage te mogen ligten tien duizend gulden Losrenten tegen den penning veertien, tot herſtellinge en het maken van eenige Stads werken*

De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WEST-VRIESLAND, repreſenterende de Staeten van den zelven Lande, doen te weten; Alſoo Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van *'s Gravenhage* ons vertoont hebben, hoe dat ſy Remonſtranten onlangs, niet alleen zeer groote exceſſive koſten geleden en geſupporteert hebben, ter oorzaeke van de *reparatien van de nieuwe werken van den thooren van de Groote Kerke, Straeten, Plaeten, Bruggens, nieuwe Turf-markt* met den gevolge en aenkleve van dien, maer oock daerenboven noch meerder en ſwaerder laſten ſullen moeten lyden en dragen, tot volmaekinge en voltreckinge derzelve, ende andere aenſtaende en dagelykſe werken, dewelke by de Remonſtranten naer diſcretie gheraemt werden, wel te ſullen monteren ter ſomme van tien duyſent ponden van veertig grooten het pond; ende dat haerluyder Treſorie niet geſurneert nogte gequalificeert is, om dezelve penningen te mogen opbrengen, ende mids dien zy genootzaakt ſullen werden dezelve tien duyſend ponden op te nemen op losrenten tegens den penning veertien, het welk zy zonder ons conſent of advoyement niet en zouden konnen of mogen doen; verzoekende daeromme in alder eerbiedinge Octroy, omme de voornoemde ſomme op renten als vooren te mogen ligten, en henluyden tot dien eynde te doen depeſcheren behoorlyke brieven in forma: ZOO IS 'T, dat wy de voorſz zaeke overgemerkt en genegen weſende ter bede van Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van *'s Gravenhage*, Supplianten alhier, dezelve uyt onſer rechter wetenſchap, volkomen macht en auctoriteit vergunt, geconſenteert en geoctroyeert hebben, gunnen, conſenteren ende octroyeren by deſen, op loſrenten tot laſte van het Corpus van den *Hage*, tegens den penning veertien te mogen opligten de ſomme van tienduyſent ponden van veertig grooten 't pond, hooftſomme, en daervooren haere brieven van verſekertheyd te mogen geven, met verbinteniſſe van het Corpus van den Hage ende de Burgerye van dien; welke verbinteniſſe in krachte van deſen van waerden gehouden zullen worden, tot de effectuele afloſſinge van dezelve. Laſten daerom en ordonneren allen ende eenen yegelycken deſen aengaende, hen hierna te reguleren ende de Supplianten het effect van deſen te laeten gebruyken en genieten naer behooren, zonder dezelve Supplianten te doen oſte laeten geſchieden eenich hinder, letſel of moeyeniſſe ten contrarie. Gegeven in den Hage onder onſen grooten zegel hier aen gehangen op den vierden Januarii XVJc. acht. 1608.

Geextraheert uit het originele Reſolutie-boek van haar Ed. Groot Mog. beginnende den 4. Januarii en eindigende den 9. December 1608. *pag.* 1.

LXIV.

Continuatie van het Octrooi van het ontfangen van het duytje voor kade-geld, tuſſchen den Hage *en het* Sieken.

1612. De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, repreſenterende de Staeten van den zelven Lande. Doen te weeten eenen yegelyk: Alſoo Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van *'s Gravenhage* ons vertoont hebben, dat by ons hen Supplianten geconſenteert ware by onſen brieve van Octroye in dato *den tweeden September vyftien hondert een en tnegentich*, om van elk paerd dat over de verbreede en verſtyfde kade, tuſſchen den *Hage* en het *Leprooshuys buyten den Hage* aen de Zuytzyde gelegen, paſſeren ſoude, ryden ofte geleyt worden, t'elken reyſe te mogen ontfangen en genieten een deuytjen, ten aenzien van de koſten by de Supplianten aen dezelve kade, in 't verbreeden, verſtyven en beplanten van dezelve gedaen, en dat voor den tyd van als doen thien toekomende jaeren, en daerna *op den zeven en twintigſten October ſeſtien hondert een* henluyden gegeven onſen Brieve van Continuatie voor gelyken tyd van thien jaeren, mits datze gehouden moeſten blyven de plaetinge aan de voorſz kade te doen maeken en onderhouden; Ende dat als nu de tyd van de laetſte conceſſie geexpireert weſende ende de Supplianten genootdrukt werdende, aen de voorſz kade veele en groote koſten tot viermaelen 'sjaers te doen en de plaetinge na nood en eyſch te vernyeuwen, verſochten ſeer dienſtelycken, dat ons gelieſde het voorſz Octroy henluyden noch te continueren ofte renoveren in alle ſyne poincten ende leden, tot alſulcken tyd ende ſoo lange over de voorſz kade paſſeren, ryden ofte geleyt werden ſouden, behoudelyken ſyluyden de voorſz kade ſouden moeten blyven onderhouden als vooren, henluydende verleenende daer toe onſen Brieve in optima forma. SOO IS 'T, dat wy op de ſaeke en verſoeke voorſz gelet hebbende, uyt onſer rechter wetenſchap ende volkomen magt geconſenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben, conſenteren, accorderen en octroyeren by deſen by forme van continuatie voor den tyd van nog thien toekomende en agter een volgende jaeren, innegaende met de expiratie van de laetſte voorgaende conceſſie, dat de Supplianten van elk paerd, dat over de voorſz kade tuſſchen den *Hage* ende de *Leprooſenhuyſe* komen te paſſeren ſal, ryden ofte geleyt werden, t'elken reyſe mogen doen ontfangen ende collecteren een deuytie, ten aenſien en reſpecte van de voorſz onkoſten, zonder dat nogtans het vrachtloon in der tyd daeromme ſal mogen worden verhoogt; ende ten eynde de Supplianten deſen onſen conſente, accorde en gecontinueerde Octroye mogen genieten, als na behooren, laſten wy allen ende eenen yegelycken die deſen raken of aengaen ſal mogen, hen hiernae te reguleren; en ſonderlinge alle Schuytevoerders ende andere; dat ſy het voorſz duytje ſonder eenige onwilligheid of tegenſeggen betalen, op peyne van realyken ende met der daed daervooren te worden geexecuteert. Gegeven in den Hage onder onſen grooten zegel

hier

hier aen gehangen op den negentienden dag van December in 't jaer ons Heeren en Zaligmaker duyſend ſeshondert twaelf.

Geextraheert uit de Regiſters der Reſolutien van Holland *pag.* 315. Den 20. Maert 1623. wierd aan die van den Hage wederom vergunt renovatie van 't Octrooi op de *Kade* by *den Sieken*, en van elk paard, koe en varken, daar paſſerende, te neemen een oortje en van elk kalf of ſchaep een duytje. Dog daarna verzoekende *Kay-geld* te mogen invoeren, met een belaſtinge van agt ſtuivers op een Oxhoofd wyn van buiten inkomende; „ Is het zelve by Reſolutie „ van den 23. September 1637. als nog opgehouden, alſoo de Heeren Edelen „ en eenige andere Leden het zelve nader verſtonden geexamineert te moeten „ werden. Onderentuſſchen hadden het Hof en de Magiſtraat den voorſz impoſt reets ingevoert *tot verval van eenige laſten en onkoſten van den Hage*, by Ordonnantie van den 16. Januarii 1637. welke gedrukt te vinden is agter het Berigt van den Hove onder de Bylaage K. K. 2. *lo. pag.* 250.

LXV.

PROVISIONELE ORDRE,

geſtelt by de Edele Mog. Heeren Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland *op die differenten, gerezen tuſſchen den* Provincialen Rade *en de* Magiſtraat van den Hage.

Art. 1.

VOOR EERST, om weeh te neemen den oorſpronk van de queſtie, gereſen tuſſchen den Provincialen Rade en de Magiſtraet van 's Gravenhage, ſullen voortaan ceſſeren die Keuren (*a*) by de Magiſtraet van den Hage gemaakt op den ſesden en negenden Februarii 1609. en de Ordonnantie by den Provincialen Rade gemaekt den elfden Martii in den zelven jaere, ende ſal (des nood zynde) van nieuws op de materie daerinne begrepen, by de Edele Mog. Heeren Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland zulks geſtatueert werden als haar Edele Mogende in goede Politie zullen bevinden te behooren. 1614.

II.

Schout, Burgemeeſteren en Gerechte van 's Gravenhage ſullen na

(*a*) Deze Keuren en Ordonnantien zoo van de Magiſtraat van den Hage als van den Provincialen Rade, met de Ampliatien van dien, *betreffende een vrye markt in den Hage voor allerlei brood van klaare tarw en rogge gebacken, mitsgaders biſſchuyt en andere eetwaaren;* zyn gedrukt te vinden in 't Hollandſch Placcaatboek *pag.* 341-345. als mede agter het Berigt van den Hove, Bylaage H. H. J. lo. *pag.* 236. *en volgende.* En ſtaan ook geregiſtreert in het tiende Memoriaelb. van A. Duyk *fol.* 90. *verſo & Seqq.*

na luydt van haere Privilegien ende van de Provisionele Instructie van den jaere vyftien hondert seftich, mogen generalicken Keuren en Ordonnantien maeken van de Policie en welvaeren van den Hage ende die Markt-plaetsen aengaende, stellende daerop alsulke boeten en brueken, als henluyden goeddunken sal.

III.

Maer de Keuren, disponerende gelykelyken, soo wel over de Edelen ende Suppoosten, als over de Burgers van den Hage, te weten op het stuk van de Wacht, Brandschouw, Klapwaekers, Begravinge der dooden, ende diergelyke, ofte infererende eenige beswaernisse aen de Edelen en Suppoosten, als daerby directelyk ofte indirectelyk den toevoer van Vivres ende andere nootdruft zoude werden verboden ofte besneden, sullen de voorsz Schout, Burgemeesteren en Gerechte niet mogen publiceren sonder voorgaende communicatie met den Provincialen Rade.

IV.

Des word verstaen, soo wanneer Schout, Burgemeesters en Gerechte van 's Gravenhage sodanige Keuren, in de Kamere van den Provincialen Rade, indien 'er valt als men te Hove gaet ofte anders aen den President, ofte in syne absentie aen den oudsten presenten Raed sullen hebben gelevert, ende op dezelve binnen vier ofte uytterlyk ses dagen geen verklaeringe en geschiet, dat als dan dezelve Keuren haeren voortgang sullen hebben, en indien daerop swarigheyt valt, sullen geen voortgang hebben, ten waere by gemeene bewilliginge daerinne verdragen werde.

V.

Ende alsoo eenige Keuren niet overgelevert zynde als vooren, souden mogen zyn disputabel, of deselve eenige beswaernisse waren infererende aen de Edelen ende Suppoosten ofte niet, soo sullen jaerlycks na 't vernieuwen van de Wet van den Hage, twee Commissarissen van den Provincialen Raede, met Schout, Burgemeesteren en Gerechte van den Hage of haere Gecommitteerde resumeren de Keuren, die in 't voorgaende jaer by Schout, Burgemeesteren en Gerechte sullen zyn gemaekt; welke Keuren, mitsgaders geboden en verboden, geene uytgesondert, by den Secretaris van den Hage zullen moeten werden geregistreert in een Register, en zal den Secretaris van den Hage den Raed van alle Keuren, geboden en verboden, alsoo geregistreert, tot allen tyden, des vermaent zynde, copie authentycque te leveren.

VI.

Ende indien in de resumptie van dezelve Keuren de voorsz Commissarissen of de Provinciale Raed merkelyke swarigheyd vinden, sal dezelve by onderlinge communicatie ende goede onderrigtinge ter neder geleyt worden.

VII.

VII.

Ende in gevalle door ſodanige communicatie geen goede uytkomſte en konde werden gevonden, ſoo ſal de zaeke gebragt werden aen de Heeren Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland, die daerinne ſullen diſponeren, zulks als haer Edele Mog. ſullen bevinden te behooren.

VIII.

Dit alles ſonder præjuditie van de authoriteit den Provincialen Raede, *tanquam ſuperiori Judici* competerende, omme by provocatie, het zy van den Procureur-Generael ofte andere, kenniſſe te mogen nemen van de deugdelykheid ofte ondeugdelykheid van de Keuren by Schout, Burgemeeſteren en Gerechte van 'sGravenhage gemaekt, en ook omme te ſuppleren het defect van dezelve Schout, Burgemeeſteren en Gerechte in het maeken van de noodige Ordonnantien, ſoo wanneer de voorſz Schout, Burgemeeſteren en Geregte, daervan vermaent zynde, ſouden mogen blyven in gebreke.

IX.

Die van den Provincialen Rade ſullen blyven behouden de privative Juriſdictie over alle de Edelen en Suppooſten, niet exercerende eenige neeringe oft hantwerken ten dienſte van de Burgeren, en onder andere geprivilegeerde Perſoonen ſonder onderſcheyd, of dezelve woonen of haer houden op het Hof en de dependentien van dien, of in den Hage.

X.

Wederom ſullen die van 'sGravenhage houden de Jurisdictie over alle Perſoonen, excercerende gemeen Handwerken ende neeringe, zoo wel ten dienſte van de Burgers van den Hage, als van de Edelen en Suppooſten, ſonder onderſcheyd, of dezelve perſoonen, doende alſulke neeringe of handwerk, woonen of haer houden op het Hof en de dependentien van dien ofte in den Hage.

XI.

De Kamer van Rekeningen van wegen de Graeffelykheyt van Holland ſal behouden de geregtigheden, omme te diſponeren over het Straet-geld ende Markt-geld; ook om te conſenteren het betimmeren van de ledige Erven in den Hage, zulks als het zelve tot noch toe onderhouden is geweeſt.

XII.

De Gerechte van 'sGravenhage ſal authoriteyt en judicature hebben over de tranſporten van Huyſen, Erven, Erffcheydinge, Ser-

vituyten, ende alle reële queſtien ende ſaeken overal in den Hage, uytgeſondert van het Buyten-en Binnen-Hof; edoch werden alle Tranſporten en Hypothecatien van de voorſz Huyſen, Gronden en Erven, voor dato van deſen gedaen, zoo wel voor den Provincialen Rade als voor den Gerechte van den Hage, gehouden van waerde, mits dat dezelve binnen den tyd van een maend ſullen werden geregiſtreert in het Regiſter van de Tranſporten en Hypothecatien van den Hage.

XIII.

Blyvende alle vordere queſtien van Juriſdictie, die tuſſchen den Provincialen Rade en de Magiſtraeten van 's Gravenhage ſullen mogen ryſen, ende ook het verſtand van deſen gereſerveert ter kenniſſe van de Heeren Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland.

XIV.

Dit alles by proviſie en tot dat nadere ordre by de Heeren Staeten zal zyn geſtelt, en ſullen hiermede ceſſeren alle begonnen proceduuren ende proceſſen.

Aldus gedaen en gearreſteert in de Vergaderinge van de Edele Mog. Heeren Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland in den Hage op den zeven en twintigſten dag van September anno 1614.

Onderſtond geſchreven,

Ter Ordonnantie van de Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland.

was getekent,

A. DUYCK.

Geextraheert uit het Reſolutie-boek van haer Ed: Groot Mogende, beginnende den 5. Maert 1613. en eindigende den 29. Decemb. 1616. *pag.* 101. Gedrukt agter het Berigt van den Hove Bylaage I. I. *pag.* 244. In het Groot Placcaetboek *II. Deel. col.* 1377. Agter de Inſtructie van den Hove van Holland *Num. mihi* 38. In het Bellum Juridicum of Oorlog der Advocaaten *pag.* 178-181. En ook geregiſtreert in 't Keurboek van den Hage *No.* 1. *fol.* 1. als mede in het francyne Regiſter, beruſtende ter kamere van Burgemeeſteren van 's Gravenhage *fol.* 129.

LXVI.

OCTROOI *om de landen en gronden, die den* Hage *noodig heeft, by taxatie aen te nemen,* enz. *als mede de Visscherye in hunne gedolven wateren.*

De RIDDERSCHAP, EDELEN, en STEDEN van HOLLAND en WEST-VRIESLAND, repreſenterende de Staeten van denzelven Lande; Doen te weeten, alſoo Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage ons vertoont hebben, hoe dat van oude tyden de plaetſe van 's Gravenhage by den Princen van den Lande met ſeer veele Vorſtelyke Privilegien en Gerechtigheden ſucceſſivelyk van tyde tot tyde waren begiftigt en voorzien geweeſt, en dat ſoo ten reſpecte dat de Graven van Holland in der tyd haere reſidentie in deſelve waren houdende, als ook mede ten aenſien van de dienſten by die van 's Gravenhage haere Princen in der tyd beweſen, in der voegen dat ſy ook contribuerende beneffens de beſloten Steden van Holland in alle Beeden, Subventien en andere laſten by de Steden gedragen, dienvolgende ook onder de beſlote Steden zyn gerekent geweeſt, en ſulks ook dragende de laſten van de beſloten Steden, de geregtigheden en beneficien dezelve competerende, al ſtadelyken genooten en gebruykt hadden, gelyk zyluyden dezelve noch jegenwoordich genieten en gebruyken, hebbende zekeren tyd herwaert in 't verleggen vande Markten, maken en ſchieten van nieuwe Graften en Wateren en alle andere voorvallende nootelyke werken gekeurt, geordonneert en geexecuteert 't geene tot gerieve en dienſte van de Ingeſetenen naer gelegentheyd van tyde bevonden ware geweeſt van noode te weſen; Ende nadien ſoo ten opſigte van treffelyke Collegien alhier haere reſidentie houdende, als namentlyk in 't reguard dat wy (als repreſenterende den Prince van den Lande) jegenwoordelyk alhier onſe Vergaderingen en ook onſe Ordinaire Collegie van Staeten waren houdende, en de ingezetenen dagelyks meer en meer waren toenemende, ſulks dat van node bevonden was geweeſt te maeken verſcheyde nieuwe werken, en de plaetſe van 's Gravenhage ook uyttezetten, omme de Schepen, Schuyten, neeringen metten gevolge en aenkleve vandien bequamelyk te accommoderen, ware 't ſoo dat ſy luyden daer toe van noode hadden verſcheyde landen, gronden en erven binnen den voorſz ingetrocken Ring gelegen; Ende ſoo ſy beducht waren, dat de eygenaers van dezelve landen tot geenen redelyken pryſe deſelve ſouden willen den Supplianten laeten volgen, hen laetende bedunken ende zulks ook alrede ſuſtinerende, dattet ryſen van dezelve landen en gronden door het voorſz intrecken opkomen, henluyden ſoude behooren te volgen, onaangezien de groote exceſſive koſten en ſwaere laſten, die by de Supplianten ter ſaeke van dien, en ten dienſte en gerieve van de ingezetenen worden geſupporteert, was 't dat ſy Supplianten om in die voorſz dienſtige werken niet verhindert te worden, ende omme te voorkomen alle queſtien en geſchillen, die ter oorſaeke van dien tot groote laſte en onluſte vande Supplianten ſouden mogen ryſen, tot haerer 1615.

meerder verſekertheyt te rade gevonden hadden, hen aen ons te addreſſeren, reverentelyk verſoekende dat ons in regarde (dat in alle recht, redene en billykheyd geſundeert ware, dat die geene dewelke komen te genieten de waerde van hun goed, zulks 't ſelve was voor date vande werken, die een Communiteit tot gerief van alle de ingezetenen hadde gekeurt en gemaakt; daar mede behoorden contentement te nemen en dat anderzints nimmermeer een goed en nodich werk by een Communiteit ſoude konnen werden te wege gebragt, als d'eygenaers van de landen en gronden daar toe nodig, dezelve ſouden willen eſtimeren uyt de zelve werken, en nae het keuren en maeken van dien) overzulks geliefde hen Supplianten te octroyeren en authoriſeren, omme de landen en gronden binnen de voorſz ingetrocken plaetſen of als noch in te trecken gelegen, en die ſy verſtaen ſouden van node te hebben, te mogen aennemen en behouden tot tauxatie van Schepenen van 's Gravenhage, die ook de eygenaers vande landen in de voorſz ingetrocken plaetſen gelegen, en de Supplianten voor deſen tyd niet van doen ſouden mogen hebben, ſouden mogen ten dienſte en tot ſublevement van de onkoſten van de voorſz werken affchatten de verbeteringe, dewelke zy door de voorſz intreckinge waren genietende, mede tot tauxatie van Schepenen. Dat mede ſy Supplianten de Viſſcheryen in de wateren by henluyden alrede gedaen graven en noch te graven onbecommert ſouden mogen hebben en behouden, ſonder dat yemand daer op immermeer ſoude hebben te pretenderen; Ende op dat de voorſz werken door appellatie of andere handſluytende proviſie van Juſtitie met de voorſz tauxatie en executie vandien zouden mogen voortvaeren; Behoudens partyen, die meynen ſouden by de voorſz tauxatie beſwaert te weſen, haere ſimpele provocatie, omme te mogen ſuſtineeren, dat de landen en gronden alrede ingetrocken of nog intetrecken, ſoo nopende den eygendom, als ook nopende de verbeteringe, onredelyk of onbehoerlyk ſoude weſen getauxeert of geſchat. SOO IS 'T, dat wy de ſaeke en verſoucke voorſz overgemerkt en geneſen weſende de Supplianten in haar verſoek te favoriſeren voor ſoo veele 't ſelve in redene behoort, uyt onſer rechter wetenſchap, volkomen magt en authoriteit, deſelve Supplianten in qualite voorſz en tot 's Haegs dienſte en nutte geconſenteert, geaccordeert, geoctroyeert, en geauthoriſeert hebben, conſenteren, accorderen, octroyeren en authoriſeren by deſen, omme de landen en gronden binnen de alrede ingetrocken plaetſen, ende de geene die als noch innegetrocken ſullen werden, gelegen, mitsgaders alſulke als de Supplianten verſtaen zullen nodig te hebben, te mogen aennemen en behouden *tot tauxatie van twee uytten Radè van den Hove van Holland*, by die van den ſelven Rade daer toe te committeren, *en van Schepenen van den Hage*, dewelke te ſamen ook de eygenaers van de landen en gronden inde voorſz ingetrocken ofte noch intetrecken plaetſen gelegen, en die de Supplianten voor deſen tyd niet van doen en ſullen hebben, ten dienſte en tot ſublevement van de onkoſten van de voorſz werken zullen mogen affchatten de verbeteringe, die dezelve eygenaars door de voorſz intreckinge ſullen hebben. Accorderende de Supplianten mede in eygendomme de Viſſcherye in de wateren by henluyden alrede gedaen

daen

daen graven en die ſe noch doen graven ſullen mogen, ſonder dat ymmermeer yemande daarop yets zal mogen pretenderen; gelyk den Supplianten mede geaccordeert en geoctroyeert werd, niet jegenſtaende oppoſitie, appellatie, provocatie of andere handsluytende proviſie van Juſtitie, met de voorſz tauxatie en executie van dien te mogen voortvaren, gereſerveert parthyen, die meenen ſullen by de voorſz alſoo gedaene tauxatie beſwaert te weſen, haar provocatie by Reformatie aan den Hove, omme aldaer te mogen ſuſtineren, dat de landen en gronden alrede innegetrocken ofte noch in te trecken, ſoo nopende den eygendom als ook de verbeteringe, onredelyk of onbehoorlyk zoude mogen weſen getauxeert of afgeſchat. Ende ten eynde de Supplianten deſen onſen Conſente, Accoorde, Octroye en Authoriſatie mogen genieten als nae behooren, ſullen ſyluyden deſe brieven in de Griffien van de reſpective Hoven en ter Camere vande Rekeninge moeten doen regiſtreren; 't welk gedaan weſende, gelyk wy ook des ordonneren buyten koſten vande Supplianten te werden gedaen. Laſten wy en ordonneren de Preſidenten en Raden inden Hogen en Provincialen Hoven van den voorſz Lande, die vande Camere van de Rekeninge en allen anderen Officieren, Juſticieren en Onderſaeten, dat ſe den Supplianten van deſen en alle poincten van dien, doen laeten ende gedogen ruſtelyk, vredelyk en volkomentlyk genieten en gebruyken, ceſſerende alle beletſelen en wederſeggen ter contrarie Gegeven in den Hage onder onſen grooten Zegel hier aen gehangen op den agtſten dag van December in 't jaer ons Heeren eenigen Heylands en Zaligmaekers duyſent ſes hondert en vyftien.

En was geparapheert,

J. VAN OLDENBARNEVELT.

Op de plycke ſtont geſchreven,

Ter Ordonnantie van de Staeten.

En was ondertekent,

A. DUYCK.

Hebbende onder uythangen een Zegel van rooden waſſe in dubbelden francynen ſtaerte.

Geextraheert uit het vierde Memoriaelb. van Duyk *fol.* 156. en gedrukt in 't Hollands Placcaetbok *pag.* 440. en *volgende.*

LXVII.

OCTROOI *voor Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Regeerders van* 's Gravenhage *tot het stellen van Weesmeesteren ter Weeskamer aldaer.*

1653. De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WEST-VRIESLAND, representerende de Staeten van den selven Lande; Doen te weeten, Alsoo ons vertoont is by Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Regeerders van *'s Gravenhage*, hoe dat het ons gelieft hadde *op den* 30. *January laestleden* haer Verthoonders te consenteren, accordeeren en octroyeren, te mogen stellen Meesters en Regenten van de Kercken haer toebehoorende, en alle de Godshuysen, en andere publicque huysen alhier, behoudende aen ons alleen de electie van de Weesmeesteren, ofte Meesters en Regenten van de Weeskamer over den Hage. Ende alzoo in voortyden de Magistraet van *'s Gravenhage* bestaende als doen in Bailliuw, Schout, en Schepenen, mits haere goede en getrouwe diensten by Privilegien, soo van den Hertogh *Philips van Bourgondien in den Jaere* 1451. als van den Aerts-Hertogh *Maximiliaen* ende *Carel in den Jaere* 1513. onder verscheyde andere poincten en Benefitien voornamentlyck waren geoctroyeert tot het stellen van de Weesmeesteren over den *Hage*, en dat syluyden ook veele jaeren aen den anderen in gerustige possessie van 't selve te doen waren geweest, en gemelte Weesmeesteren ook altyt hadden gemaekt, en geprescribeert, gelyck sy op huyden nogh waren doende, alle Ordonnantien, Instructien, ende Reglementen, waer naer syluyden hen hadden te reguleren, en te gedragen, als by de authentycque bescheyden daer van synde klaerlyck konde blycken, ende dat by alle Magistraten niet alleen van Steden, maer ook van alle de minste en geringste Dorpen geheel Hollant door, Weesmeesteren, ofte Weesmannen, soo die ten platten lande werden genoemt, absolutelyck en onverhindert werden gestelt; geconsidereert mede dat Weesmeesteren over den *Hage* niet alleen werden gestelt, omme simpelyk te staen over 't hooren en sluyten van rekeningen by Administrateurs der Weeskinderen, ofte der Innocenten goederen, alhier respectivelyck gedaen werdende, gelyck in andere Steden en plaetsen veelal alleenlyck werde gedaen, maer dat syluyden der voorsz Weeskinderen en Innocenten goederen tot desselfs minste kosten, en meesten oirbaer en voordeel selfs waren administrerende, en daer vooren ook, dat te noteeren stonde, van den Hage een jaerlycxe recognitie waren genietende, en den Secretaris, die by de Magistraet ten dienste van de Weeskamer haer wierde toegevoegt en gestelt, uyt 's Haegse middelen en Thesaurie ook werde gegageert; vertrouwende mitsdien, dat sy Verthoonders en haere Ingesetenen, die soo merkelyke dogh gaarne, en gewilliglycke naer onse bevelen tot het gemene best waren contribuerende, als niet onbewust en was, en daerinne daer by occurrentien van saecken en tyden, hoedanig de selfde ook moghten syn, ten uytterslen in alle onderdanigheyt en getrouwigheyt bereyt waren te con-

continueren, niet minder als de minſte Ingeſetenen van andere Steden en plaetſen, onder onſe gehoorſaemheyt behoorende, en ſouden werden getracteert, ofte minder gunſte ofte gratificatie in deſen van ons en hadden te verwagten, ſoo verſoghten de Verthoonders als nogh in alle onderdanigheyt, ſeer ootmoediglycken, dat wy alle de voorſz redenen en motiven, in alle regtmatigheyt en equiteyt conſidererende, onſe goede gelieſte mogte ſyn, haer te herſtellen in haer oude poſſeſſie en regt van te mogen ſtellen en verſorgen Weesmeeſteren ter Weeskamer alhier, als voor deſen, en haer daer toe mede te verleenen brieven van Confirmatie ofte nieuwe Octroye in optima forma, SOO IS 'T, dat wy de ſaeke, en 't verſoek voorſz overgemerckt hebbende, en den verthoonders willende gelieven, uyt onſe regte weetenſchap, Souvraine magt en authoriteyt, de voorn Verthoonders herſtelt hebben, en herſtellen haer mitsdeſen, in haer oude poſſeſſie en regt, van te mogen ſtellen en verſorgen Weesmeeſteren ter Weeskamer van 's Gravenhage, deſelve daer toe mitsdeſen van nieuws authoriſeerende en octroyeerende, en laſtende allen en eenen yegelycken die het aengaen magh hen daer naer te reguleeren, en meergemelde Verthoonders het voorſz Regt in 't aenſtellen van Weesmeeſteren te laten gebruyken en exerceeren, ſonder deſelve daer inne te doen eenige moeyeniſſe, beletſel, ofte verhinderinge ter contrarie, want wy het ſelve alzoo bevinden te behooren. Gegeven in den Hage onder onſen grooten zegele hier aen doen hangen op den negende November zeſtien hondert drie en vyftig.

Geextraheert uit de Regiſters van Octroyen, enz van haar Ed. Groot Mog.

LXVIII.

Een Krygsraed in den Hage *ingeſtelt.*

Den 14. *Auguſti* 1653.

Op het geene de Raed-Penſionaris *De Wit*, uyt den naem en van wegen de Heeren Gecommitteerde Raeden ter Vergaderinge voorgedragen heeft; Is na deliberatie goedgevonden en verſtaen, dat de Heere van Brederode zal werden verzogt en geauthoriſeert, gelyk zyne Excellentie verſogt en geauthoriſeert word by dezen, omme uyt de Officieren alhier binnen den Hage guarniſoen houdende, mitsgaders ook uyt de geene die van de repartitie van Holland en Weſtvrieſland wezende, in perzoon alhier in loco preſent zyn, te formeren een Krygsraed, om volgens de ordere van den Lande kenniſſe te nemen en Juſtitie te adminiſtreren over de Militaire delicten binnen deze plaetſe begaen werdende, zullende dienvolgende alle citatien en indagingen ofte andere publycque acten geſchieden en uytgegeven werden op den naeme van die van den Krygsraed in 's Gravenhage voornoemt.

Geextraheert uit het Reſolutie boek van de Staeten van Holland *pag.* 440.

EX-

EXTRACT uit het Regiſter der Reſolutien van de Heeren *Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland*, aangaande de Militaire Jurisdictie in *'s Gravenhage*, in haer Edele Groot Mog: Vergaderinge genomen.

Den 30. *September* 1654.

Op het geene by den Raedpenſionaris uyt den naeme ende van wegen de Heeren Gecommitteerde Raden ter Vergaderinge is gepreſenteert, hebben haer Edele Groot Mog. na voorgaende reſumptie van de Reſolutie nopende de Militaire Jurisdictie op den 24. Maert 1651. by de gemeene Bondgenooten in de generaele Vergaderinge op de groote Zaele van het Hof van Holland genomen, en na rype deliberatie eenpariglyk verſtaen en verklaert, dat alle delicten by militaire perſoonen begaen, niet puurlyk militaire zynde, maar chocquerende de gemeene ruſte of de Burgerlyke Societeit, gemeenlyk genaemt *communia delicta*, in haere natuure ſtaen tot Judicatuure, kenniſſe en correctie van de ordinaris Juſtitie of den Civilen of Politicquen Rechter over de Steden en plaetſen, alwaer zodanige delicten werden geperpetreert, edoch is des niet tegenſtaende en zonder prejuditie van de bovenſtaende Verklaringe ten opzigte vande voorgaande practycquen, by forme van ſpeciale conceſſie of delaye goedgevonden, dat zoo wanneer eenige perſoonen, of yemand zynde actuelyk in militairen dienſt van den Staet, ende alhier in *s'Gravenhage* guarniſoen houdende, door ordinaris Patrouilles van de Compagnien guardes van haer Edele Groot Mog. of anderzints door ordere van militaire Officieren over gemeene delicten als boven op de verſche daed geattrapeert en geapprehendeert mogten werden, zodanige geapprehendeerde als by preventie in handen van den Militairen gekomen, ook ter Judicatuere van den Militairen Rechter of den Krygsraed alhier geformeert of nog te formeren geſtelt en gelaeten zullen werden; blyvende nogtans de Edelen van Holland en Weſt-vrieſland, alhoewel militair zynde, over de gemelde delicten als boven alhier in loco begaen, alleenlyk ſubject de judicatuure van de ordinaris Juſtitie in andere Steden en plaetſen dezer Provintie, ende zonder dat de bovenſtaende haar Edele Groot Mog. Reſolutie tot nadeel van dezelve in conſequentie getrocken zal mogen worden, en zal de bovenſtaende haar Edele Groot Mog. Reſolutie by Extract authentycq toegezonden werden aen den Preſident en Raeden van den Hove; mitsgaders aen die van den Geregte van *'s Gravenhage* voornoemt, omme te ſtrecken tot derzelver narigtinge.

Gedrukt in 't Groot Placcaetboek vyfde deel *pag.* 105 en 225. als mede agter 't Berigt van den Hove Bylaage J. *Num.* 1. *pag.* 147.

LXIX.

OCTROOI, *om te mogen heffen in plaatze van een duit, een oortje, voor kade-geld, van ieder Paard, Os, Koe of Varken, reidende of geleit werdende over de kade, tuſſchen den* Hage *en* 't Sieken.

De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN &c. 1623.
repreſenterende de Staeten van den zelven Lande, doen te weeten; Alzoo Burgemeeſteren en Regeerders van 's Gravenhage ons verthoont hebben, dat hier in voortyden de Schuytevoerders zoo vanden *Hage* als van *Delft haer Veerplaets, daar zyluyden haere vragten plegen aentenemen, haere paerden inneteſlaan ende anders plegen te hebben aen 't Sieken ofte Leprooshuis alhier*, van waer daernae 't zelve Veer tot gerief van den reyſende man, ende omme andere gewichtige redenen by de Magiſtraat van den Hage ware verandert ende verlegt geweeſt, *op 't eynde van 't Spuy*, ende alzo mitsdien van node was, dat de kaden tuſſchen het Sieken en de uyterſte huyſen vanden Hage moeſten werden behoorlyk geſtyft, gehoogt, gebreet en bequaem gemaekt, zulks dat zy het menigvuldig ryden van de paerden zouden mogen lyden, ende de paerden den anderen bejegende bequamelyken aldaer wyken; welk maken en onderhouden van de voorſz kaden alzoo niet en konde ofte als nog en kan geſchieden zonder groote koſten. Dat in den jaere 1591. by ons den Verthoonders op haer verzoek was verleent zekere Brieven van Octroy, houdende onder anderen, dat yeder paerd, over de voorſz kade rydende, ten behoeve van 's Hage zoude hebben te betaelen een duyt, ende dat voor den tydt van thien jaeren, als 't zelve by de voorgaende brieven van Octroye breder te zien ware; welk Octroy by ons voor gelyken tyd van thien jaeren was gecontinueert, tot dat het wederomme was komen te expireren; Waaromme ende alzoo 't revenue van de voorſz duyten zoo weinig was bedragende, dat daar uyt op verre nae, de koſten der onderhoudinge van de voorſz kade niet konde werden vervallen, verzoghten daeromme de Verthoonders nieuwe brieven van Octroye voor gelyken tyd van thien jaaren, en dat in plaatze van een duyt van elk paerd over de voorſz kade rydende, ten behoeve van 's Hage zoude mogen werden betaalt een oortgen, niet alleen van elk paerd, maar ook van oſſen, koeyen, ſchapen, verkens ende andere beeſten, over de voorſz kade gedreven werdende: SOO IS 'T, dat wy op de zaeke en t' verzoek voorſz gelet hebbende, uyt onzer rechter wetenſchap, volcomen magt en auctoriteit geconſenteert, geoctroyeert en geaccordeert hebben, conſenteren, octroyeren en accorderen by dezen by forme van continuatie voor den tyd van noch thien toekomende en agtereenvolgende jaeren, innegaende met de expiratie van de laetſte voorgaende conceſſie; dat de Verthoonders van elk paerd, dat over de voorſz kade tuſſchen den Hage ende 't Leprooshuis komt te paſſeren, ryden of geleyt werd, telken ryſen mogen doen ontfangen ende collecteren in plaetze van een duyt, een oortgen,

ende een gelyk oortgen van elken os, koey ofte varken, in manieren als voren over de voorfz kade geleyt ofte gedreven werdende, en van de fchapen en kalveren half geld, te weeten een duyt; Alles ten reguarde de Verthoonders de onkoften van 't onderhouden der voorfz kade daar uit niet konnen vervallen, zonder dat nogtans het vragtloon in der tyd daarmede zal worden verhoogt. Ende ten eynde de Verthoonders deze onfe Continuatie ende Augmentatie mogen genieten als naer behooren, laften wy allen ende eenen yegelyken dien dezen raeken of aengaen zal mogen, hem hier na te reguleeren, ende inzonderheyd allen Schuytevoerders en anderen, dat zy het voorfz oortgen en duyt refpective zonder eenige onwilligheyd ofte tegenzeggen betalen, op peyne van realyken en metter daad daer vooren te werden geexecuteert. Gegeven in den Hage onder onfen grooten zegel hier aengehangen op den 20. Maart in 't jaer onfes Liefs Heeren eenigen Heylands en Zaligmakers duyfent zes hondert drie en twintig.

Geextraheert uit het Regifter der Octrooien van haer Edele Groot Mogende.

Uit kragte van dit Octrooi deed de Magiftraat de navolgende Ordonnantie afkondigen.

„ ALSOO Schout, Burgemeefteren en Schepenen van 's Graven-Hage by
„ Octroy van de Edele Groot Mog. Heeren *Staeten van Holland en Weftvriefland*
„ is vergunt, dat zy in plaatze van een duyt van ieder paert over de *kade*
„ *tuffchen de Leproofen en den Hage* rydende, voortaen zullen mogen ontfan-
„ gen een oortje, nyet alleen van de paerden, maer ook van elken os, koeye
„ ofte verken, en van de kalveren en fchapen over de voorfz kade gedreven
„ werdende, een duyt; SOO EST, dat Schout, Burgemeefteren en
„ Schepenen voornoemt allen Schuytvoerders en andere die deze aengaen
„ mach, doen te weten, dat zy achtervolgende den voorfz. Octroye aen
„ handen van den Gaerderffe van dezelve Tol de voorfz oortgens en duyten
„ refpectivelyk fullen hebben te betalen zonder eenich tegenfeggen, op
„ peyne van daervooren geexecuteert te werden, en de Voerluyden daer-
„ enboven fes weeken gebannen te werden van 't Veer. Aldus gepubliceert
„ op 't Delffche Veer t'eynde het Spoey den XXIX. Maert 1623.

Geextraheert uit het originele Keurboek van 's Graven-Hage, getekent N. 1. *fol.* 173.

LXX.

OCTROOI *aan de Magiftraat, om met de Eigenaars der landen naaft aan de gragten en cingels van den* Hage *gelegen, te mogen houffagen en tot banwerk ftellen, zulks zy ten meeften dienfte van de voorfz cingels bevinden zullen te behooren.*

1625. De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, repreſenterende de Staeten van den zelven Lande, doen te weten; Alfoo Schout, Bur-

Burgemeeſteren en Regeerders van 's Gravenhage ons vertoont hebben, hoe dat voor eenige jaaren by de Magiſtraat in der tyd groote exceſſi ve koſten aengewent waren, tot het maeken van de gragten ende cingels derſelver plaetze, dewelke nog jaerlyks tot groote koſten van die van 's Gravenhage wierden onderhouden, ende vooral de buyten-cingelen ofte kaden, dewelke by de reſpective eygenaers van de landen aen dezelve gelegen, die door de commoditeyt van de voorſz gragten haer meſſen ende andere hoopen, eerſt op de voorſz buyten-kaden voor haere landen wierpen, omme daerna op dezelve landen gebragt te werden; ende in 't wegnemen van de voorſz meſſe meeſten tyd een goed gedeelte van de kruyn van de kaden ook waren wegnemende, welke ſchade tot nog toe by de Verthoonders telkens geboet hadden moeten werden tot haere groote koſten, nicttegenſtaende de voorſz naeſtgelegen landen (omme van 't buyten-waeter bevryt te wezen) alleenlyk daerby geintereſſeert waren, gelyk zy mede zonderlinge daer door gedient zouden zyn, dat de voorſz gragten gehouden worden op haer behoorlyke wytte ende breedte, ende dat conſequentelyk de voorſz kaden en gragten by de eygenaers van dezelve landen tot haeren koſten behoorden onderhouden te werden, 't welk niet wel geſchieden konde, zonder dezelve landen al eerſt gehouffilaegt te wezen, ende de Banwercken gemaeckt, naer advenant de grootte en breedte van dezelve, als wanneer de voorſz gragten ende kaden, neffens andere wegen, kaden ende wateren, by de Verthoonders geſchouden werdende, by den zelven mede jaerlyks een ofte tweemaelen geſchouden zouden werden. Ende alzoo zy Verthoonders bedugt waren, 't zelve niet wel te zullen kunnen in 't werk ſtellen, zonder onzen Octroye ende Conſente, verzogten daeromme ootmoedelicken, dat ons geliefde, henluyden te octroyeren en toe te ſtaen, de voorſz houfflagen en Banwerken ten eynde voorſz zulks te mogen maeken, als zy in alle billykheyd zouden bevinden te hooren, SOO IS 'T, dat wy de zaeke en verzoek voorſz overgemerkt en genegen wezende de Verthoonders hier inne te believen, uyt onſer rechter wetenſchap, volkomen macht en auctoriteyt geoctroyeert, geconſenteert en geauthoriſeert hebben, octroyeren, conſenteren, en authoriſeren by deſen de voorſz Verthoonders, dat zy tot conſervatie ende onderhout van de Grachten en Cingelen van den Hage, de landen aen dezelve cingelen ende gragten gelegen, met de beſte commoditeyt van de eygenaers zullen mogen houffilagen en tot Ban-werk ſtellen, zulks zy in billykheyt ende ten meeſten dienſten van de voorſz gragten en cingelen zullen bevinden te behooren; en de Schouwe daerover doen, zulks zy over andere wegen, kaden, wateren, onder haer diſtrict ende jurisdictie ſtaende, gewoon zyn te doen. Ende ten eynde de Verthoonders deze onze Octroye, conſente en authoriſatie mogen genieten als naer behoren, laſten wy allen ende eenen yegelycken dezen aengaende, dat ze de Verthoonders den inhoude van dezen doen, laeten en gedogen ruſtelyk, vredelyk en volkomentlyk genieten en gebruyken, ceſſerende alle hinder, belet ende wederſeggen ter contrarie. Gegeven in den Hage onder onſen grooten zegele hieraen doen hangen op den xx. Martii in 't

Jaer ons liefs Heeren eenigen Heylants en Zaligmaekers duyſent ſes hondert vyf en twintig.

Geextraheert uit het Regiſter der Octroyen van haer Ed Groot Mogende.

LXXI.

OCTROOI *aan de Magiſtraat van den* Hage, *om op ieder ſtoop Brandewyn te mogen heffen, 't zy by collecte of verpagtinge, twee ſtuivers.*

1625. De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, repreſenterende de Staeten van den zelven Lande; Doen te weeten, hoe dat Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van 's Gravenhage ons verthoont hebben, dat de Theſaurie van den Hage eenige jaeren herwaerts in zulker voegen is bezwaert en in agterheyd geraekt, toegekomen zynde voornamentlyk door 't omgraven van den Hage, koopen van de landen, daar toe noodigh ende aenkleven van dien, dat niet tegenſtaende by de Verthoonders alle mogelyke devoire is gedaen geweeſt, omme de voorſz haere Theſaurie uyt de voorſz belaſtinge ende tot een beteren ſtand te brengen, nogtans door de groote, zoo ordinariſe, als extraordinariſe en nieuwe laſten, dagelyks te ſupporteren, de Verthoonders bevinden niet mogelyk te zyn, uyt de voorſz achterheyd te geraeken, ende de Theſaurie ſtaende te houden, ten waere by eenich ander middel daerinne wierde voorzien, ende dat zulks de voorn Verthoonders onderregt zyn, dat by eenige Steden van Holland zekere penning word genoten op de Brandewynen, als onder anderen by de nabuurige Stad *Delft* twee Stuyvers op de ſtoop, 't welk zoo wanneer het in de plaetze van den Hage mede mogte werden ingevoert, gelyk het zonder yemants quetzinge of prejuditie zeer wel konde geſchieden, zoude 't zelve zoo niet tot ontlaſtinge, immers ſtrecken tot eenig ſubſidie van haere voorſz Theſaurie. Ende alſoo 't zelve niet en konde ofte behoorde te geſchieden, zonder onſe Conſente ofte Octroye, zoo verzogten de Verthoonders, dat wy hen daer toe wilden verleenen onſen Brieven van Octroye in behoorlyke forme; SOO IS 'T, dat wy den voorſz verzoeke overgemerkt hebben, genegen wezende, ter bede van de Verthoonders, dezelve uyt onzer rechter wetenſchap, volkomen macht en authoriteit geconſenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben, conſenteren, accorderen en octroyeren mitsdezen, dat zy zullen mogen heffen op elken ſtoop Brande-wynen, die binnen de plaetze van den Hage en Jurisdictie van dien, zal worden geconſumeert, twee ſtuyvers, die zy Verthoonders zullen mogen doen innen ende ontfangen, 't zy by collecte ofte verpagtinge tot haeren ſchoonſten. Werdende de Verthoonders geauthoriſeert de onwillige betaelders by parate executie te mogen conſtringeren tot betalinge van de voorſz twee ſtuyvers op de ſtoop van de Brandewynen, mits dat dit alles zal geſchieden zonder prejuditie van 't ge-

't gemeene Lands Impoſten op de voorn Brandewynen, ende dat deze Octroye voor de verpachtinge den ommeſtanders zal werden gedenuncieert. Ende ten eynde de Supplianten dezen onzen Accorde, Conſente ende Octroye mogen genieten als naar behooren, laſten wy allen ende eenen yegelyken, die dezen komen te raeken ofte aengaen zal, hen hier na te reguleren, zonder den Verthoonders te doen ofte gehengen gedaen te worden eenich hinder, belet ofte moeyeniſſe ter contrarie. Gedaen in den Hage onder onzen grooten zegele hier aan doen hangen op den XXIIJen. September in 't jaer ons liefs Heeren eenigen Heylands en Zaligmaekers duyſend zes hondert vyf en twintig.

Geextraheert uit het Regiſter der Octroyen van haer Ed. Groot Mogende.

LXXII.

PUBLICATIE en ORDONNANTIE *op het onderhouden van de kade van 't* Sieke van den Hage, *tot de Watermolen toe, op zekere boeten.*

ALSOO *Jonathan van Luchtenburch*, Raed en Rentmeeſter Generael van Noordholland, als hebbende adminiſtratie over de Riemtalen, den Hove van Holland vertoont heeft, dat van oude tyden gehouden zyn geweeſt die van *Ryswyk* jaerlyks te moeten brengen en leveren op de Schuyt-kade tuſſchen de *Sieken* en de *Radermolen* twintigh ſchepen ſants, die van de Noordzyde van *Voorburch* twaalf ſchepen, en die van de zuydzyde van *Voorburch* agt ſchepen, de Marct-en Bier-ſchepen of ſchuyten, van *Delft* en *'s Gravenhage*, elk twee ſchepen, en d'andere Schuytvoerders, vaerende tuſſchen *Delft* en den *Hage*, elk een ſchip ſants; welk ſant als dan buyten haeren koſte geëffent werd, en was het vorder onderhoud van dezelve kade, zoo van plaetinge, bezettinge der kanten met zooden, ſtellen van paelen, en 't verder ſant van noode zynde, ſtaende tot laſte van de riemtalen voorſz; maer alzoo de Suppliant niet konde bevinden, dat daer toe eenige boeten waren ſtaende, en dat verſcheyde Schuytvoerders onwillig waren, 't voorſz ſant op de voorſz kade te brengen, waer door te bedugten was, dat de goetwillige ziende dat de onwillige daertoe niet en werden geconſtringeert, meede onwillig zouden werden, en dat overſulcx de voorſz Schuyt-kade zoude blyven leggen ongerepareert tot groot ongerief, zoo van die van den *Hage* als *Delft*, ten waere hierinne by dezen Hove werde voorzien; verzoekende daeromme, dat 't zelve Hof gelieven wilde te maeken zekere Keure en Ordonnantie, daer by de voorſz Dorpen, Schuytvoerders, Markt-en-Bierſchuyten van *Delft* en den *Hage*, mitsgaders alle andere Schuytvoerders vaerende op 't Veer tuſſchen den *Haeg* en *Delft*, geordonneert werden, elk op de voorſz kade te brengen, zoo veel ſants als zyluyden elk repective van allen ouden tyde gehouden waren geweeſt daer op jaerlyks te brengen op peyne, dat men tot koſte 1632.

van de onwillige 't zelve zal beſteden daer op te doen brengen, en voorts daer en boven te verbeuren een boete van tien of twaelf ſtuyvers, voor elk ſchip tot behoef van de Dienaeren van den Procureur Generael, die gewoonelyk waren zodanige executie te doen. Dat mede de voorſz Schuytvoerders haere paerden niet en zouden mogen laeten weyden op de voorſz kade op een gelyke boete, zoo dikmaels zy daer op bevonden zouden werden. Ende dat 't Hof mede gelieven wilde, een van de eerſte Deurwaerders te authoriſeren, omme de voorſz Keure te publiceren van den Stadhuyſe van den Hage, zoo dikmaels als 't van noode wezen zoude. Ende den voorſz Rentmeeſter alvooren geordonneert zynde, den Hove ſummarie te doen blyken, wie en met wat regt, de perſoonen in dezen genoemt, tot reparatie van de kade en opbrengen van 't ſant, gehouden waren, om 't zelve gedaen, gediſponeert te werden nae behooren. SOO IS 'T, dat 't voorſz Hof gezien hebbende 't voorſz ſummier bewys, mitsgaders de verklaeringe van den voorſz Rentmeeſter, dat de voorſz opbrenginge van 't ſant jaerlyx moet geſchieden binnen de maenden van September ofte October, geordonneert en geſtatueert heeft, ordonneert en ſtatueert mits dezen, dat die van den Dorpe van *Ryswyk* voorſz jaerlyks op de voorſz kade, tot preſervatie van deſelve, gehouden zullen zyn te brengen twintig ſchepen ſants, die van de noordzyde van *Voorburch* twaelf ſchepen en die van de zuydzyde van *Voorburch* voorſz acht ſchepen, de Markt-en Bier-Schepen of Schuyten van *Delft* en *'s Gravenhage* elk twee ſchepen; en d'andere Schuytvoerders, vaerende tuſſchen Delft en den Hage elk een ſchip, en dit alles tuſſchen dit en den leſten der toekomende maend October, ende voorts alle volgende jaeren binnen de maenden van September en October reſpective, op peyne den voorſz tyd overſtreken zynde, dat de voorſz Rentmeeſter tot koſte van de onwillige 't zelve ſand daer op zal beſteden te doen brengen, en daer en boven verbeuren zullen een boete van twaelf ſtuyvers voor ieder ſchip, tot behoef van de Dienaeren van den Procureur Generael, die de executie daer vooren, als naer ouder gewoonte, gehouden zullen zyn te doen; Verbiet voorts 't voorſz Hof mede wel expreſſelyk alle Schuytvoerders, dat zy voorts aan hen niet meer en vorderen, heur paerden te jaegen en laeten gaen weyden op de voorſz kade, op gelyke peyne als boven, zoo dikmaels dezelve daer op bevonden zullen werden te gaen weyden. Ende ten einde niemand hier van ignorantie en pretendere, zoo authoriſeert 't voorſz Hof een van de twee eerſte Deurwaerders van de voorſz Hove hier op verzogt, deze voorſz Ordonnantie van den Stadhuyſe van den Hage en elders, daer hy verzogt zal werden, zoo dikmaels als 't van noode wezen zal, te publiceren en verkundigen en eenen yegelycken van wegen de Hooge Overigheyd, die dezen aengaen zal, te belaſten, hen na den innehouden van dien te reguleren, op te peyne daer inne begrepen. Gedaen in den Hage den negenden September zeſtien hondert twee en dertigh.

Geextraheert uit het vyfde Memoriael van Criep *fol.* 104. Gerenoveert den 17. Sept. 1639. VIII. Memor. van Criep *fol.* 134. als mede den eerſten Novemb. 1701, zynde deze Renovatie gedrukt in 't Groot Placcaatb. v. *deel. pag.* 818.

LXXIII.

OCTROOI *aan de Confrerie van de* Coloveniers Schutterye *van den* Hage, *om eenige erven van haere Doele te mogen verkoopen, om met huyſen betimmert te werden.*

De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, repreſenterende de Staeten van den zelven Lande; doen te weeten, dat ons vertoont is by de Confrerie van de Coloveniers Schutterye van 's Gravenhage, dat ten behoeve van haere voorſz Schutterye ofte Confrerie, de Magiſtraet van 's Gravenhage by de Graven van Holland ſucceſſivelyken (*a*) vergunt was geweeſt het gebruyk tot een Doelen van zekere plaatze eertyds geweeſt de *Coolthuyn van de* gemelde *Graven van Holland*; Ende alſoo de zaeke nu zulks gelegen was, dat de Stadhouders Thuyn eerſtdaegs tot erven ende Straeten als anderzints zoude werden uytgegeven en geproprieert, ende zonderlinge tot cieraet van de plaetze van 's Gravenhage zoude ſtrecken, by aldien de erven van de voorſz Doelen mede met eenen, omme eenpaerlycken betimmert te mogen werden, uytgegeven mogte werden, ende de ſtraeten voor by dezelve erven aen de ooſt-zyde van de Vyver zulks gemaekt, dat die behoorlyk, ende op de beſter voegen royende mogte reſponderen op ten voorſz te maeken ſtraeten in den voorſz Stadhouders Thuyn, waer toe zyne Excellentie hem toonde zonderlinge mede genegen te wezen, en hadde albereyts daer van doen maeken verſcheyde Caerten ende aftekeningen van de huyſen en ſtraet aldaer te maeken. Dog alſoo de gemelde Graven van Holland de voorſz Coolthuyn tot een Doelen, als vooren, aen de Magiſtraat van 's Gravenhage, ten behoeve van de Supplianten hadden vergunt, mits daerop houdende tot laſte van de Magiſtraat voornoemt een recognitie van zes guldens 's jaers; welke recognitie naderhand zynde afgeloſt aen de Graeſſelykheyd, behouden was den eygendom van den grond van de voorſz Coolthuyn, volgende den inhoude der brieven van gunninge daervan zynde, hadden daeromme de Supplianten nae 't zelver alvoorens by de Magiſtraet voornt. voor goed gevonden was, hun geaddreſſeert aen die van onſe Camere van de Rekeninge, verſockende conſent, omme de voorſz erven, ten eynde als vooren te mogen uytgeven ende verkoopen, ende mettet gunt boven de groote extraordinaris koſten, daer toe aen te wenden, zouden mogen komen overteſchieten, 't welk mogelyk weynich zoude komen te bedragen, afte doen een gedeelte van haer luyder laſten en achterheyd, daerinne de Supplianten met lankheyd van tyden waren geraekt. Dan de gemelde van de Rekeninge tot het verzoek van de Supplianten, zoo het ſcheen, wel genegen waren, hadden nodig en goedgevonden de Supplianten aen ons te renvoyeeren; welken volgende 1633.

(*a*) De acte van deze vergunninge is ons nooit bejegent, maar wel een tweede acte gedagtekent den 2. Mei 1538. en te vinden in 't eerde deel dezer Beſchryvinge *pag.* 684.

volgende zoo verzogten de Supplianten geheel ootmoedelyk, ten eynde wy gelieſden in 't verkoopen van de voorſz erven te conſenteren ende den Supplianten daer toe te verleenen behoorlyk octroy en authoriſatie. SOO IS 'T, dat wy de zaeke ende 't verzoek voorſz overgemerkt, alvooren hier op gehad hebbende het advis van die van onſen Camere van de Rekeninge van den voorſz Lande, genegen weſende ter bede van de Supplianten, dezelve uyt onzer rechter wetenſchap, volkomen magt, en Souveraine authoriteit, vergunt, toegeſtaan en geoctroyeert hebben, (*b*) vergunnen, ſtaen toe en octroyeren dezelve mits dezen, dat de Supplianten zullen mogen verkoopen, ende de koopers in vryen eigendom opdragen de erven van de voorſz *Coloveniers Doele* ofte St. *Sebaſtiaens Doele*, ende dat de Supplianten ten aenzien van de koſten, die zy zullen moeten doen in 't veranderen van de huyzinge van de voorſz Doele en 't gunt daer van dependeert, zullen mogen ontfangen en genieten de penningen daer van te procedeeren, overſchietende, boven de koſten tot makinge van de ſtraet, die voor dezelve erven zal loopen, ende andere werken tot appropriatie van dien nodig; mits dat de koopers van dezelve erven gehouden zullen wezen boven de penningen daer vooren by henluyden aen de Supplianten te beloven, als nog aen de Graeffelykheyd ten inzigte van de oude gereſerveerde eygendom te betalen een recognitie van eene gulden, van veertig grooten Vlaems den gulden jaerlyks, van ieder der voorſz verkogte erven, losbaer tegens den penning twintich. Ende ten eynde de Supplianten het effect van deze onſe Octroye mogen genieten ende gebruyken, zullen dezelve 't onzer Camere van de Rekeninge preſenteren, om aldaer geviſiteert, geregiſtreert ende geinterineert te worden, 't welk gedaen zynde, laſten en ordonneren wy dezelve van de Rekeninge ende allen anderen dien 't behoord, hen naer dezen te reguleeren. Gegeven in den Hage onder onzen grooten Zegel hier aengehangen, op den negenden Martii in 't jaer onzes Heeren duyſent zes hondert drie en dertig.

Geextraheert uit het Regiſter der Octroyen van haar Ed. Groot Mogende.

LXXIIII.

OCTROOI *aan de Magiſtraat van den* Hage, *om haaren Paardemarkt voortaan te mogen houden in de Kermis van Mei.*

1643. De RIDDERSCHAP, EDELEN en STEDEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, repreſenterende de Staeten van den zelven Lande, doen te weeten; dat ons vertoont is by Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regeerders van 's Gravenhage, hoe dat in zeer oude tyden, ende onder anderen door

(*c*) Een diergelyk Octrooi is mede vergunt aan Deken en Hooftmans van St. Joris Confrerie den 1 September 1606. te vinden in *'t eerſte deel pag. 682.*

door Octroy van wylen ho. Memorie Hertoge *Willem van Beyeren*, Grave van Holland, een vrye Jaermarkt van Paerden hier in den Hage was gehouden geweeſt Mey-tyden, ende dat het zelve Octroy wederomme by naeder Octroy was geconfirmeert in den jaare 1581. dog dat daerna de Magiſtraet in der tyd, om eenige inzigten, die zy hadden, ende omme de Kermiſſe, die alhier gehouden werd in September ofte Bamiſtyden wat frequenter te maeken, ende meer toeloop van volck te veroorzaeken, van ons verzogt en geobtineert hadden Octroy, omme in plaets van Mey-tyden de vrye Paerdemarkt alhier in den Hage te mogen doen houden op de Bamiſſe Kermiſſe, ende dat dienvolgende de voorſz Paerdemarkt zedert altoos ende tot nu toe was gehouden geweeſt den derden dag van deſelve Kermiſſe; maer alzoo nu by de Verthoonders dezelve Kermiſſe was afgeſchaft, met meeninge, als in andere Steden geſchiet, dat maer eene Kermiſſe alhier, dat is Mey-tyden zal gehouden werden, op den derden en volgende dagen 's weeks, van dewelke Mey-Kermiſſe de Verthoonders gaerne wederom de vrye Paerdemarkt zouden doen houden, 't welk zonder onſe ordre en kenniſſe by de Verthoonders niet in 't werk geſtelt kunnende werden, zoo verzogten dezelve daeromme van ons weder nieuw Octroy ten voorſz eynde dienende; SOO IS'T, dat wy de zaeke voorſz overgemerkt hebbende en genegen wezende, ten verzoeke van de Verthoonders uyt onſe rechte wetenſchap, Souvraine macht en authoriteit, goedgevonden, geconſenteert en geaccordeert hebben, vinden goet, conſenteren en accorderen by deſen, dat de voorn: Verthoonders haere jaerlykſe vrye Paerde-markt zullen mogen doen houden in plaetze van in de Kermiſſe van Bamis, die by dezelve is afgeſchaft, in de Kermiſſe van Mey; laſtende allen ende eenen yegelyken, die het aengaen mach, hen daer na te reguleren.

Gedaen in den Hage onder onſen grooten Zegel hier aengehangen op den zevenden Auguſti in 't jaer onzes Heeren duyſend zes hondert drie en veertich.

Geextraheert uit het Regiſter van de Octroyen van haar Ed: Gr: Mog.

LXXV.

BEVEL *van de Staeten van Holland aan de* Societeit, *om het Quohier van den duiſentſten penning over den* Hage *te maken.*

Vrydag en Saturdag den 5. *en* 6. *December* 1653.

De RAEDPENSIONARIS heeft ter Vergaderinge bekent gemaekt, dat de Heeren de *Wael* uyt den Hoogen, en *Kinſchot* uyt den Provincialen Rade, mitsgaders de Heer van *Foreeſt* uyt de Camer van Rekeninge van haer Ed: Groot Mog: Domeinen hem hadden bekent gemackt, dat ſylieden vernomen hebbende tot het redreſſeren van de quohieren van den 200en ofte 100cen pennink alhier in 's Gravenhage, nevens Commiſſariſſen van haer Ed: Gr: 1653.

Mog: alleenlyk eenige gedeputeetden van de Magiſtraet van den Hage voornoemt beroepen en beſcheyden te weſen, ſonder dat de voorſz drie Collegien daerinne in eeniger manieren waren erkent, daer nogtans in alle voorgaende beſoignes van gelyke natuure gekomen aen dezelve Collegien met en nevens die van de Magiſtraet voorſz, als te zamen compoſerende 't Lichaam van de bewuſte *Societeit*, geadhibeert waren geweeſt; deducerende daer benevens de redenen van dezelve voorgaende practyke, en waeromme de opgemelde drie Collegien hadden geoordeelt, dat daerinne als nog behooren te werden gecontinueert: Waerop zynde gedelibereert en alvoorens gehoort 't bericht en advys van de Heeren Gecommitteerde Raeden ter requiſitie van haer Ed: Groot Mog: op 't zelve ſubject gegeven, is goetgevonden en verſtaen, dat over 't voorſz redres Gecommitteerden van de voorſz *Societeit* ofte van de voorſz Collegien en van de voorſz Magiſtraet gezamentlyk, en niet van dezelve Magiſtraet alleenlyk, geadhibeert zullen werden; en dat mitsdien die van de voorſz *Societeit* zal werden geordonneert, gelyk dezelve geordonneert word mits deſen, eenige weynige gecommitteerden uyt de haeren, en is 't doenlyk, niet meer dan twee perſoonen ten fine voorſz uyttemaken. Edog by zoo verre dezelve Commiſſie niet gevoegelyk op het getal van twee perſoonen gebragt zoude konnen werden, dat in zulken gevalle de opgemelde Heeren Gecommitteerde Raden, uyt de haeren mede zullen deputeren over de voorgeroerde beſoignes laeten preſent zyn, zodanig ofte gelyk aental van perſoonen, als by die van de voorſz *Societeit* daer toe, in voegen als vooren, zullen weſen geëligeert. Zullende voorts in alles preciſelyk en punctuelyk werden geobſerveert de Inſtructie voor de Gecommitteerden tot het voorſz redres by haer Ed: Groot Mog: den negende Auguſti leſtleden gearreſteert.

Ende zal tot executie dezes de bovenſtaende haer Edele Groot Mog: Reſolutie by Extract Authentycq, zoo aen die van den gemelden Hoogen en die van den voorſz Provincialen Raede, mitsgaders aen die van de voorſz Camere van Rekeninge van haer Ed: Groot Mog. Domeinen, als mede aen Burgemeeſters en Regeerders van 's Gravenhage voornoemt by miſſive toegezonden werden, omme hen lieden na den inhoude van dien preciſelyk en punctuelyk te reguleren, ook voor zoo veel in haar is daar na doen reguleren allen den geenen dien zulks eenigzints aengaen mach.

Onderſtond,

Accordeert met de voorſz Reſolutie.

Was getekent,

HERBT. VAN BEAUMONT.

Geregiſtreert in 't tiende Regiſter van uitgaende en inkomende Brieven van en aen den Hove *fol.* 55. *verſo* en *fol.* 59. Ziet mede ten dezen opzigte de Reſolutie van haar Ed: Groot Mog: van den 24. Mei 1715. waar by den Heeren van de Societeit werd aenbevolen het formeren van een quohier van Familiegeld over den Hage, 't geen by voorige Reſolutie van den 19. April des gemelden jaars was gedemandeert aan de Heeren haar Ed: Groot Mog: Gecommitteerde Raeden, voor zoo veel de Edelen en Suppooſten aenging, en aan de Magiſtraat van den Hage, voor zoo veel de Burgers en andere ingezetenen betrof.

LXXVI.

LXXVI.

Belang van de Magiſtraat van den Hage *op een verzogt pœnaal door den* Procureur Generael *tegens het maken van Keuren, waar by de Edelen en Suppooſten zyn beſwaart*

Edele Mogende Heeren.

U EDELE Mog. Miſſive van den 18. dezer neffens copie van zekere Requeſte van den Procureur Generael van Holland uyt den naem en van wegen de hooge Overigheyd en Graeffelykheyd van den zelven Lande is ons giſteren geworden, tenderende dezelve requeſte, om van Uw Ed. Mog. te hebben Mandament, waar by ons geinterdiceert zoude werden, alleen ofte anders als gezamentlyk ofte met communicatie van den Hove te maken eenige Keuren, diſponerende zoo over de Edelen en Suppooſten van den zelven Hove, als de burgeren en ingezetenen van den Hage, en vervolgens dezelve als op beyder naemen ofte heurluyder naem alleen te publiceren, zonder in eenige Keuren ofte Publicatien van dien te gebruyken of te inſereren de clauſule op approbatie van den Hove, voor zoo veel als de Edelen en Suppooſten aengaet, ofte diergelyke, breeder als in de voorſz requeſte; En vermeldende de voorſz Miſſive, dat Uw Ed: Mog: niet goedgevonden hebben daer op te diſponeren, ſonder alvooren onſe redenen ter contrarie (indien wy eenige zouden hebben) daer op te verſtaen, die wy gehouden zouden zyn met den eerſten na de receptie te reſcriberen. Ter obedientie van dien voegen wy Uw Ed: Mog: daerop voor reſcriptie, dat wy met Uw Ed. Mog. voor dezen geweeſt zyn in verſcheide minnelyke conferentien, en ook U Ed: Mog: hebben overgeſchreven onſe ſincere, oprechte en goede meyninge nopende het maken en publiceren van de voorſz Keuren in conformité van 't 2. en 3. artl: van de Proviſionele Ordre van de Ed. Gr. Mog: Heeren Staeten van dezen Lande in dato den 27. September xvjc. veertien. Ende alzoo Uw Ed: Mog. daerinne niet en hebben belieft te bewilligen, en ons overzulks ook met Uw Ed. Mog: bekent is, dat volgens het 7. en 13. artlen van de voorſz Proviſioneele Ordre aen de opgemelde Ed. Gr. Mog. Heeren Staeten dien aengaende de kenniſſe en diſcretie was gereſerveert; Welke niet tegenſtaende alſoo den Procureur Generael hen over de voorſz differenten, als vooren, by requeſte aen Uw. Ed. Mog. heeft geaddreſſeert, verzoekende van Uw. Ed. Mog. te hebben het voorſz Mandament, en dat vervolgens Uw. Ed. Mog. zouden nemen kenniſſe en judicatuure van de voorſz zaeke, zoo verzoeken wy met alle eerbiedigheyd, dat Uw Ed. Mog. hen daer van gelieven te excuſeren en zulks in 't verzoek van den Procureur Generael nopende ſyn verzogte Mandament niet te treden, maer de kenniſſe en diſpoſitie van de zaeke in conformité van de voorſz 7. en 13. artlen van de voorſz Proviſionele Ordre te laeten aan haer Ed. Groot Mog: aen dewelke wy ook van meeninge zyn nu in de aenſtaende Vergaderinge de zaeke te brengen, ons houdende onderentuſſchen verplicht, om naer ons ver- 1654.

mogen Uw Ed. Mog: toe te dragen alle behoorlyke en ſchuldige reſpect tot onderlinge correſpondentie. Hier mede

U EDELE MOG: HEEREN, bevelende in de protectie des Alderhoogſten, den twintigſten November xvjc. vier en vyftich. Blyven wy

U Edele Mog: Onderdanige Dienaeren, den Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regeerders van 's Gravenhage.

Ende 't haerluyder bevele,

Was getekent,

G. GRASWINKEL.

Geregiſtreert in 't Thiende Regiſter van Brieven aen en van den Hove *fol.* 167. en gedrukt agter het Berigt van den Hove, Bylaage H. H. 2. *Loco pag* 243.

LXXVII.

EXTRACT *uit de Reſolutien van de Heeren* Staeten van Holland *en* Weſtvrieſland, *behelzende dat die van den* Hage *niet en zullen adviſeren op* Surete du Corps, *dan voor hunne Burgeren en inwoonderen, in haar* Ed. Gr. Mog: *Vergaderinge genomen op.*

Den 20. *Julii* 1657.

ZYNDE ter Vergaderinge geleſen twee diſtincte requeſten, de eene op den naem van *Jaques Ferdinand*, en d'andere op den naem van *Iſaek Caſebon*, alias *Ferdinandus de Britto* aen haer Ed. Groot Mog. gepreſenteert, om te hebben brieven van *Seureté du Corps*, ofte continuatie van dezelve; en gelet dat onaengezien de voorſz perſoonen alhier in 's Gravenhage niet woonagtig zyn, egter op haer luyder verzoeken advis is gegeven by Burgemeeſteren van 's Gravenhage voornoemt; Is naer voorgaende deliberatie goedgevonden en verſtaen, dat dezelve Burgemeeſteren by aenſchryvinge van haer Ed. Groot Mog. met demonſtratie van misnoegen over 't geene voorſz is, zal werden geordonneert haer van zulcx voortaen te onthouden, en geene adviſen op zodanige verzoeken als boven te geven, dan zoo wanneer de Supplianten zyn burgeren ofte vaſte inwoonderen van 's Gravenhage voornoemt.

LXXVIII.

OCTROOI *aan die van den* Hage *by haar Ed. Groot Mog. verleent op 't verhoogen, verleggen, veranderen en repareren van de Straaten, Wegen, Kaden, Ryoolen, Gooten, enz. in den* Hage.

DE STAETEN VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND, 1664.
Doen te weeten: Alſoo ons vertoont is by den Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regeerders van 's Gravenhage, dat ſy Supplianten ofte haerluyder Voorzaeten by hooger memorie Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, als Grave van Holland, (*a*) in April duyſend drie hondert drie en tagtig waren geprivilegeert met den Regter van den Hage te mogen keuren ſtraeten, plaeten en wedden tot 's Haegs oirbaer en behoef, en mede in den jaere vyftien hondert zeſtich by Koning *Philips* als Grave van Holland by de Inſtructie als doen aen Burgemeeſteren van den Hage gegeven, waren geauthoriſeert generalyk alle Keuren en Ordonnantien te maken, ook meede noopende de beſchouwinge van Straeten, Plaeten, Wateren, Wegen en Kaeden, buyten en binnen den *Hage*, daerop ſtellende alſulcke boeten en breuken, groot en kleyn als henlieden goeddunken ſoude, en als tot dien tyd toe by Schout en Schepenen van *'sGravenhage* gedaen was geweeſt; Welke voorſz. Privilegien ook waren geconfirmeert by 't tweede Articule van onſe Proviſionele Ordre van date den 27. Septemb. 1614, geſtelt op eenige differenten tuſſchen die van onſen Hove en de Magiſtraat van 'sGravenhage. Dat de Supplianten in kragte van de voorſz Privilegien van tyd tot tyd binnen en buyten den *Hage* hadden gekeurt en beſchouwt, onder anderen de Straeten, Kaden, Wateren en Wegen, en daerop geſtelt zodanige ordre als zyluyden hadden geoordeelt ten dienſte, welvaert en policie van den *Hage* te behooren. Dog hadden de Suppliänten tot haer leedweſen ondervonden, dat nu eenigen tyd herwaerts verſcheyde Straeten, Wegen, Kaden, Gooten en Ryoolen binnen den *Hage* waren bedurven, ongemaekt en ongerepareert gelaeten, en ook zommige verhoogt, verlaegt, beſtraet, geſtelt en onderhouden na de phantagie van de opbouwers, eygenaers ofte huurders en bewoonders van de huyſen en erven, waarvoor die reſpective Straeten, Wegen, Kaden, Gooten en Ryoolen gelegen zyn, waar door gebeurde, dat verſcheyde Straeten en kaden ongerepareert waren blyven leggen, en ſommige hooger en ſommige laeger waren geleyt, als nae behooren, en met die onordentlykheyt, dat by avond en ontyden groote ſwaerigheden daer door te verwagten ſtonden, waerover tot diſreputatie ende verwyt van de Supplianten by veele ingezetenen, zelfs mede by verſcheyde Leden van onſe Vergaderinge en veele notabele Perſoonen menigmaelen was geklaegt, werdende ook daer beneffens de ſtraeten dagelyex door het conti-

(*a*) Dit Privilegie is van den 20. April 1383. waarvan wy geen affchrift hebben konnen magtig werden.

continueel ryden van de Karoſſen, Koetſen en Wagens t'eenemael bedurven en ontramponeert, zulx zeer groote koſten tot onderhout van dezelve gerequireert waren. Dat men verſcheyde plaetſen, wegen, en wateringen binnen den *Hage* nootzackelyk dienden beſtraet, bekleet, gerepareert en op eenen egalen voet en hoogte gebragt, ten eynde alomme een goede, exacte en pertinente ordre werde onderhouden op de Straeten, Wegen en Kaden tot cierlykheyt van den Hage, commoditeit van de ingezetenen en die dezelve frequenteren, en om voor te komen veele ongelukken ende ſwaerigheden, die by faute van dien te vreſen ſouden weſen. Dat de Supplianten omme de voorſz redenen geduurig bezig waren geweeſt, omme de voorſz diſordres, abuyſen en manquementen te remedieren, en daer toe behoorlyke Keuren te maken en Reſolutien te nemen en die te executeren en doen onderhouden, en egter daerinne waren wederhouden, doordien veele van de voorſz ingezetenen en inwoonders van den *Hage*, eygenaers, bewoonders en bruykers van de voorſz huyſen en erven, onder pretext van dat zyluyden de Reſolutien, Keuren en Ordonnantien van de Magiſtraet van *'s Gravenhage* niet en zouden zyn ſubject in 't geene voorſz is, voorgaven tegen zodanige Keuren, Ordonnantien en Reſolutien haer te zullen oppoſeren, en voorzien met eenige proviſien van Juſtitie van Interdictien Pœnael ofte anders, waerdoor de Supplianten zouden werden geëngageert in diverſe koſtelyke proceſſen, tot totale ruine en bederf van de Treſaurie en Middelen van den *Hage*. Omme alle 't welke te verhoeden, zoo vonden haer de Supplianten amptshalven genootzaekt haer te addreſceren aen ons, verſoekende ootmoedelyk en in alle onderdanigheyt, dat het ons gelieſde ten eynde voorſz te confirmeren (voor zoo veel des noods zyn mogte) die voorſz Privilegien van de Supplianten en die te amplieren. Voor eerſt, dat de Supplianten zouden zyn geauthoriſeert, omme met haere Keuren, Ordonnantien en Reſolutien de ſtraeten van den *Hage* te doen verhoogen, verleggen, veranderen en repareren zoo als de Supplianten tot *'s Haegs* oirbaer zouden vinden te behooren, alles voor de eerſte reyſe alleen tot koſten en laſte van de eygenaers van de huyſen en erven, waervoor de voorſz ſtraeten gelegen zyn, ofte nog zullen werden gelegt, en zulks mede om te mogen verbieden op zekere peyne, dat niemant eenige huyſen ofte plaetingen van nieuws zal mogen bouwen, ſteeken ofte ſetten, ofte de oude (de Straete raekende) vernieuwen, zonder daerover te haelen de geſwooren Royers by de Supplianten daertoe geſtelt ofte nog te ſtellen. Item om te mogen ordonneren het beſtraeten en bekaden van alle plaetſen in en omme den *Hage*, die zy zullen bevinden en oordeelen zulks in goede Policie te vereyſchen, en de kaden, die vervallen, en ontramponeert zyn, te mogen doen repareren; mede de ſtraeten, die in 't geheel opgenomen en wederom herleyt dienen te werden, te doen opnemen en te herleggen, alles tot koſten en laſte van de eygenaers van de huyſen, erven en gronden, waervoor de ſtraeten, wegen en waterloopen gelegen zyn; mitsgaders mede tot koſten en laſten als vooren, alomme in den *Hage* te doen leggen Ryoolen en Gooten, daer de Supplianten zulks nodig zullen agten, en daer dezelve vervallen zyn, te doen herleggen en repareren na

be-

behooren; ende dat omme te vinden de laſten van de reparatien, het ſtoppen en onderhouden van de Straeten, tot nog toe tot koſten van de ingezetenen hebbende geſtaen, en by de Supplianten in 't toekomende alle tot *'s Haegs* koſten te doen (uytgezondert alleenlyk de Straeten by de Raeden en Meeſters van de Rekeningen over onſe Domeynen gemaekt en onderhouden werdende) de Supplianten zullen vermogen op ieder voet van de breedte van de huyſen, ſtaende in de breedſte ſtraeten, en die meeſt bereden werden, mitsgaders op de huyſen, ſtaende op eenige Burgwallen ofte geen huyſen over haer hebbende, te ſtellen en heffen jaerlycx van de eygenaers ofte huurders (behoudens haer regres tegens de eygenaers) tot onderhoud en reparatie van de ſtraeten, een halve ſtuyver, en op de huyſen ſtaende in naeuwe ſtraeten, op ieder voet drie duyten ofte een oortje, na dat dezelve huyſen breed ofte de ſtraeten minder bereden werden, alles ter arbitragie en diſcretie van de Supplianten, en by weygeringe van betalinge, dat dezelve eygenaers ofte huurders van dien, 't zy wie en van wat conditie die zouden mogen zyn, niemand uitgezondert, daer vooren paratelyk zullen mogen werden geexecuteert, ſonder dat daerjegens, nog ook tegens de executien van eenige Keuren, Ordonnantien en Reſolutien van de Supplianten aengaende alle 't gunt voorſz is, met den gevolge en aenkleve van dien, alreede gemaekt en nog te maken, eenige oppoſitie zal werden geleden, ofte eenige proviſie van Juſtitie, 't zy van Surcheantien, Interdictien pœnael ofte andere verhinderniſſen zullen mogen werden verleent ofte in 't werk geſtelt, als concernerende alle 't geene voorſz was, puur en eygentlyk de Policie en 't welvaeren van den *Hage*. SOO IS 'T, dat wy de ſaeke en 't verzoek voorſz overgemerkt hebbende en genegen weſende ter bede van de Supplianten, uyt onſe rechte wetenſchap, Souveraine magt en auctoriteyt, confirmerende voor zoo veel des nood zyn mogte, de voorgeroerde Privilegien den Supplianten van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren* en Koning *Philips* ſucceſſivelyk vergunt, de voorſeyde Supplianten daerenboven geauthoriſeert en geoctroyeert hebben, auctoriſeren en octroyeren dezelve mits dezen, ten eynde zyluyden met haer te maecken Keuren, Ordonnantien en Reſolutien de Straeten van den *Hage* zullen mogen doen verhoogen, verleggen, veranderen en repareren, zoo als zy tot *'s Haeghs* meeſten oirbaer zullen vinden te behooren, alles voor de eerſte reyſe alleen tot koſten en laſte van de eygenaers van de huyſen en erven, waervoor de voorſz Straeten gelegen zyn ofte namaels gelegt zullen werden. Ende dat zyluyden dien volgende mede zullen mogen verbieden op zekere peyne daerover te ſtatueren, dat niemand eenige huyſen ofte plaetingen van nieuws ſal mogen bouwen, ſteecken ofte ſetten, ofte de oude (de Straeten raekende) vernieuwen, zonder daerover alvoorens te haelen de geſwooren Royers by de Supplianten daer toe geſtelt ofte nog te ſtellen. Dat dezelve Supplianten mede zullen mogen ordonneren het beſtraeten en bekaden van alle plaetſen in en omme den *Hage*, die ſy ſullen bevinden en oordeelen zulks in goede policie te vereyſchen; en de kaden die vervallen en ontramponeert zyn, mogen doen repareren; als mede de Straeten, die in 't geheel opgenomen

en

en wederom herleyt dienen te werden, doen opnemen en herleggen, alles tot koſten en laſte van de eygenaers van de huyſen, erven en gronden, waer voor de ſtraeten, wegen en waterloopen gelegen zyn; mitsgaders mede tot koſte en laſte als vooren, alomme in den Hage doen leggen Ryoolen en Gooten, daer de Supplianten zulks nodig agten ſullen, en daer dezelve vervallen zyn, doen herleggen en repareren na behooren. Authoriſerende en octroyerende dezelve Supplianten wyders omme te vinden de laſten van reparatien, het ſtoppen en onderhouden van de Straeten, tot nog toe geſtaen hebbende tot koſten van de ingezetenen, en die voor het toekomende alle gedaen zullen moeten werden tot koſten van den Hage (uytgezondert alleenlyk de Straeten, die by de Raeden en Meeſters van de Rekeningen over onſen Domeynen werden onderhouden) *dat ſyluyden zullen vermogen te ſtellen, heffen en doen ontfangen, tot onderhoud en reparatie van de Straeten op elken voet van de breedte van de huyſen, ſtaende in de breedſte Straeten en die meeſt bereden werden, mitsgaders op de huyſen, ſtaende op eenige Burgwallen ofte geene huyſen over haer hebbende, tot laſte van de eygenaers ofte huurders*, (behoudens dezelve haer regres tegens de eygenaers,) *eenen halven ſtuyver*; *en op de huyſen ſtaende in naeuwer ſtraeten, op elken voet drie deuyten of een oörtgen, na dat dezelve huyſen breed zyn ofte de Straeten minder bereden werden*; *alles tot arbitratie en diſcretie van de Supplianten*; en dat zyluyden by weygeringe van betalinge, dezelve eygenaers ofte huurders van de voorſeyde huyſen, 't zy wie en van wat ſtaet of conditie die zoude mogen weſen, niemant uytgezondert, daer over paratelyk zullen mogen doen executeren. Wel expreſſelyk begeerende dat daertegens, gelyk mede tegens de executien van eenige Keuren, Ordonnantien en Reſolutien van de Supplianten aengaende alle 't geene voorſz is, met den gevolge en aenkleve van dien, alrede gemaekt en nog te maken, geenerley oppoſitie zal werden gedaen ofte geleden, nog eenige proviſien van Juſtitie, 't zy van Surcheantien, Intredictien pœnael ofte andere verhinderniſſen verleent ofte in 't werk geſtelt zullen mogen worden. Ende ten eynde de Supplianten deſe onſe Authoriſatie en Octroye mogen genieten als na behooren, laſten en ordonneren wy allen en eenen yegelyken die deſen aengaen ſal mogen, hen hierna te reguleren. Gegeven in den Hage onder onſen grooten Zegele hier aen doen hangen den 18. Maert in 't jaer ons Heeren en Zaligmakers duyſent ſeshondert vier en ſeſtig.

Was geparapheert,

JOHAN DE WIT. Vt.

Onderſtont, Ter Ordonnantie van de Staeten.

en getekent,

HERBT. VAN BEAUMONT.

Gedrukt by de Erfgenaamen van wylen *Hillebrant Jacobz van Wouw.* ao. 1664. *in quarto.*

LXXIX.

CONVENTIE *tusschen der* Graeffelykheids Rekenkamer *en die van den* Hage, *noopende de beheeringe der Straaten.*

AENGEZIEN het de Heeren Staeten van Holland en West- 1671.
vriesland heeft gelieft by twee distincte Octroyen, het een in dato den agtienden Maert des jaers 1664. ende het ander in dato den zestienden (*a*) Julii 1668. de Heeren Raeden en Meesters van de Rekeninge der Domeinen van de Heeren Staeten van Holland en Westvriesland, ende de Heeren Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Regeerders van *'s Gravenhage* respectivelyk te authoriseren ende te qualificeren tot het doen maeken ende repareren van de straeten, zoo onder het district van haer Edele Groot Mog. voornoemde Domeynen, als onder *'s Gravenhage* voornoemt gelegen, op den voet ende conditien in de voorgemelde Octroyen verder geexpresseert; SOO IS'T, dat de Heeren Raeden en Meesters van de Rekeninge voornoemt, om wech te nemen en voor te komen alle verschillen en moeyelykheden, die over ende ter zaeke van de voorsz Straet-werken zouden konnen ontstaen, naer voorgaende communicatie en conferentie, door Mr. *Willem van Nieupoort* dien aengaende gehouden met wel gemelde Heeren Burgemeesteren, hebben goedgevonden en verstaen, gelyk dezelve goedvinden en verstaen mits desen, dat alle de Straeten, gelegen in het navolgende district, zullen werden gehouden ende bezorgt by ende wegen de Heeren Raden ende Meesters van de Rekeningen voornoemt.

Te weten, alle de Straeten ende Straetjes gelegen ten noorden ende oosten van de Beek, beginnende van de Zuydpoorte van den Hove (daer onder begrepen het Buyten-hof ende de Plaets,) tot aen de *Heulstraet* toe in het Noorden, laetende de noordelyke helft van de voornoemde *Heulstraete* onder den Hage voornoemt.

Den *Kneuterdyk* met de *Hooge Nieuwstraet* en het *Hertogstraetje*.

De Straet ten westen de Klooster-kerk tot aen de Poort van het Klooster ten noorden.

Voorts alle de Straeten en Straetjes gelegen bezuyden den *Denneweg*, welke Denneweg of agterstraet van het Voorhout onder den Hage werd gelaeten, beginnende in het westen van de Poort gestelt by het huys van den *Heere van Couwerven* tot aen het bruggetje van de Maliebaen inclusive in het Oosten.

Dat de straet langs de graft bezuyden het voornoemde bruggetje by de Maliebaen, genaemt de *Santsloot*, tot aan het nieuw Voorhout, met de Straetjes bezuyden den voornoemden Denneweg nae het Voorhout, blyven zal aen de bezorginge van de Heeren Raeden en Meesters van de Rekeningen over haer Ed. Groot Mog. Domeynen.

Van

(*a*) Dit Octrooi van den zestienden Julii 1668. is in het Register (zoo wy onderregt werden) niet te vinden, en hebben mitsdien daarvan geen afschrift konnen opleveren.

Van gelyken de *Vyverberg van de Plaets* af ooſtwaerts aen voorby den Doele tot aen de Princeſſe-gragt, ook dezelve gragt tot aen de *Sterling-ſtraet*, gelegen aen de zuydzyde van het huys van den *Heere van de Leck*.

Wyders de Straet aen de Weſt-en Noordzyde van het nieuwe, ofte Ooſt-pleyn tot het Doelſtraetje incluys, en de Straet leggende aen de Ooſtzyde van de Vyver van het Hof, laetende alle de verdere plaetſen, ſtraeten, ſtegen en wegen ter bezorginge van de Heeren Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regeerders van 's Gravenhage voornoemt, agtervolgende het voorgeroerde Octroy van haer Ed. Groot Mogende.

Alles by proviſie en zonder præjudicie van yeders regt, juriſdictie ende geregtigheid; en zyn twee aleens luydende by den Griffier dezer Kamere ende wegens Burgemeeſteren voornoemt onderteykent, huyden den agtienden Junii ſeſtien hondert een en zeventig.

En was getekent,

C. BUYS, en J. V. HOUVEN.

Gedrukt agter het Berigt van den Hove, *Bylaage R.* 1. *loco pag.* 200.

LXXX.

Advis van 't Hof *op de preferentie van verloope renten in den Hage.*

Edele Groot Mogende Heeren.

1671. ONS is ter hand geſtelt de Requeſte aen U Edele Groot Mog. gepreſenteert by ofte van wegen Schout, Burgemeeſteren, Schepenen en Regeerders van 's Gravenhage, waerby zy verzoeken authoriſatie, om by Publicatie en affixie van biljetten een yeder te mogen waerſchouwen, die eenige ſchuld ofte waerborge-brieven heeft, daer vooren eenige vaſte goederen onder den *Hage* en de Juriſdictie van dien gelegen, zyn verbonden, dat zy den zelven binnen zekeren tyd van twee, drie, of meer jaeren, daertoe telkens by continuatie en nieuwe publicatie te præfigeren, zullen hebben te brengen ter Secretarye der voorſz Stede, omme dezelve belaſtingen ofte waerborgen aldaer buyten koſten van de houders derzelve brieven in de Quohieren ten voorſz fine alreede geconcipieert en opgeſtelt, nevens ieder belaſte partye te werden aengetekent op peyne, dat die geene die van des te doen zoude blyven in gebreke, den voorſz tyd overſtreken zynde, zoude zyn vervallen van het regt hem uyt kragte van de voorſz brieven competerende, en daer van aen de Verthoonders te verleenen Octroy *in communi forma*, en daertoe te prefigeren zodanigen tyd van jaaren, als U Edele Groot Mog. na haere hooge wysheyt bevinden zullen te behooren.

Ende

Ende dan nog, dat U Edele Groot Mog. zekere Keuren (die zy over meer dan hondert jaeren hebben gemaekt;) dicterende, *dat niemant met eenige verloopene renten of intereſſen zoude zyn geprefereert verder als een jaer*; gelyk blykt by Extract authentycq daer aennex, en die nu 't zedert eenige jaeren in diſobſervantie is geraekt, in het voorſz te verleenen Octroy, als dienende tot een en het zelve oogmerk, mede zouden gelieven te approberen, ofte immers hen Verthoonders na het exempel van meeſt alle de Steden, mitsgaders verſcheyde Dorpen alhier in Holland te verleenen Octroy, dat niemand met meer als drie jaeren verloopene intereſſen zal weſen geprefereert. Ende na dat wy volgens het goedvinden van U Edele Groot Mog. den inhouden van de voorſz Requeſte, als mede het voorſz Extract geëxamineert en alles rypelyk hebben overwogen, zoo zouden wy noopende het eerſte point van advyſe zyn, dat U Edele Groot Mog. de Verthoonders haer verzoek tot het doen van de voorſz Waerſchouwinge by Publicatie en affixie wel zouden mogen accorderen op peyne, als mede in de voorſz Requeſte, en daertoe te præfigeren den tyd van vier jaeren, ende dat daervan alle half jaeren nieuwe publicatie en affixie zoude werden gedaen; ja zoude zelfs niet ondienſtig oordeelen, dat het zelve in alle Steden en Dorpen van Holland generalyk alſoo wierde gedaen.

Ende wat belangt het tweede point, zoude de voorſz Keure van den Hage als al te precys zynde, en die daaromme ook voor zeker in diſobſervantie is geraakt, aen een zyde ſtellen, en aen de Verthoonders toeſtaan na het exempel van andere Steden en verſcheyde Dorpen in Holland, dat niemand voortaen meer, na dat daervan alvoorens behoorlyke publicatie en affixie ſal weſen gedaen, als met drie jaaren verloopene intereſſen zal zyn geprefereert, het jaer dat de crediteur zynen debiteur in regten heeft betrokken, daerinne niet begrepen. Ons niettemin refererende tot de hooge wysheyt en diſcretie van U Edele Groot Mog. . Hiermede.

Edele Groot Mogende Heeren.

Bidden wy God Almagtig U Edele Groot Mog. in een langduurige voorſpoedige regeeringe te willen conſerveren. Geſchreven in den Hage den twintigſten Julii zeſtien hondert een en zeventig.

Onderſtond,

Uw Ed. Groot Mog ganſch dienſtwillige,
De Preſident en Raden over Holland,
Zeeland en Vrieſland.

Geextraheert uit het twaalfde Regiſter van Brieven aan en van den Hove *fol.* 249. *verſo.*

LXXXI.

OCTROOI *voor de* Rekenkamer, *omme tot het ſchoon houden der ſtraaten in den* Hage, *ſtaande tot bezorginge van dezelve Kamer, het Vuilnis-en aſch-geld, over de huizen aan dezelve ſtaande, met eenige ſtuivers te verhoogen*

1683. DE STAETEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, doen te weten; Alzoo ons vertoont is by de Raeden en Meeſters van de Rekeningen over onſe Domeinen, hoe dat op het vertoog en verzoek by Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van 'sGravenhage aen ons gedaen, beroerende zekeren opheſ tot het weghalen van de Vuilnis en Aſch uyt de huyſen, en voorts tot het ſchoonmaken en ſchoonhouden van de Straeten en Rioolen alhier in den Hage voor dat gedeelte en 't Quartier, 't gunt onder haerluyder directie en bewint was ſtaende, welke alzoo zeer vuyl, beſlikt en modderig waren, wierd vertrouwt, dat wy henluyden met eenig Octrooi tot laſte van de voorſz huyſen ten dienſte van het gemeen wel zouden mogen komen te begunſtigen. Ende alzoo de Straaten en Rioolen onder de opzigte en ter bezorginge van onſe Camere tot laſte van onſe Domeynen ſtaende, niet minder vuyl, beſlikt en onreyn wierden bevonden, zoo hadden die van de Camere voornoemt al over een geruymen tyt haere gedagten mede laeten gaen, omme een middel uyt te vinden buyten belaſtinge van onſe Domeynen, hoe de voorſz ſtraeten en rioolen beſt ſchoon gemaekt en ſchoon gehouden zouden kunnen werden; Hebbende dan onderzogt wat de huyſen van de Quartieren onder onſe Domeinen gehoorig, jegenwoordig jaarlyks voor het weghaelen van haer Vuylnis en Aſch waren gevende, bevonden zy, dat by aldien dezelve huyſen ofte immers de voornaemſte van dien met zes tot twaelf ſtuyvers naer gelegentheid van ieder wierden verhoogt, boven 't gunt zy jegenwoordig gaven, men daer meede de voorſz ſtraaten en rioolen zoude konnen ſchoon maken en ſchoon houden; Weshalven zy het van haer pligt geagt hadden, haer dezen aengaende aen ons te addreſſeeren; gedienſtelyken in bedenken gevende, of wy niet zouden konnen goedvinden haer hier toe te authoriſeren ende octroyeren; ZOO IS'T, dat wy de zaeke en 't verzoek voorſz overgemerkt hebbende, de Raden en Meeſters van de Rekeninge over onſe Domeinen voorn. geconſenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben, conſenteeren, accordeeren, ende octroyeeren dezelve mits dezen, omme tot het ſchoonhouden en reynigen van de ſtraeten en rioolen, ſtaende tot bezorginge van de Raden en Meeſters van onſe Rekeninge voorn., over de huyſen ofte immers de voornaamſte van dien van zes tot twaelf ſtuyvers naer geleegentheyd van ieder, boven 't gunt zy jegenwoordig voor het weghaelen van haer Aſch en vuylnis betalen, te mogen verhoogen. Ende ten eynde &c. Den xxv. Februarii ſeſtienhondert drie en tagtig.

Geextraheert uit het Regiſter der Privilegien, Octroyen enz. van haer Ed. Groot Mog:

LXXXII.

OCTROOI *aan de Magiſtraat van den* Hage *noopende het ſchoonhouden en reynigen der Straaten en Wateren binnen den* Hage *en het diſtrict van dien; als mede het ſtellen van een jaarlykzen penning op ieder huis, tot verval der onkoſten daar toe vereiſcht.*

De STAETEN VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND, 1683.
Doen te weten; Alzoo ons verthoont is by Schout, Burgemeeſteren en Schepenen van 's Gravenhage, dat ſy Supplianten ofte haerlieder Voorzaeten, by hooger memorie Hertoge *Aelbrecht van Beyeren*, als Grave van Holland, in April dertien hondert drie en tagtig waren geprivilegeert geworden, omme metten Rechter van den Hage te mogen keuren de Straeten en wedden tot 's Haegs oirbaer en behouf, ende mede in den jaere vyftien hondert ſeſtig by de Inſtructie by Prince *Willem*, als Stadhouder van wegen den Coninck *Philips*, doenmaels Grave van den Lande, aen Burgemeeſteren gegeven, waren geauthoriſeert geworden, omme generalyk alle Keuren ende Ordonnantien te maeken, ook meede nopende de beſchouwinge van de Straeten, Plaeten, Wateren, Wegen, Kaeden, buyten en binnen den Hage, daerop ſtellende alſulke boeten en breucken, groot ende kleyn, als henluyden goetdunken ſoude; welke voorſz Privilegien nog waren geconfirmeert, zoo by 't tweede Articul van de Proviſionele Ordre van ons, van dato den zeven en twintigſten September ſeſtienhonderd veertien, als by 't Octroy by ons op 't verhoogen, verleggen, veranderen ende repareren van de Straeten, Kaden, Rioolen, Gooten, &c. in den Hage aan de Magiſtraet in den jaere ſeſtienhondert vier en ſeſtig verleent; Dat de Supplianten in kragte van de voorſz Privilegien, van tyd tot tyd binnen den Hage en het Diſtrict van dien altyd hadden gekeurt ende beſchouwt, onder anderen de Straeten, Kaden, Wateren ende Wegen, ende inzonderheid alle devoiren aangewent, dat goede ordre ontrent het reynigen van dezelve Straeten, Wateren ende Wegen zouden mogen werden geſtelt; auctoriſerende de reſpective Buurten, omme luyden aen te ſtellen, die de Vuylnis en ſlyck van de meergemelde Straeten op zekere dagen in de weeke zouden moeten weg haelen, ende de Wateren diepen en ſchoon houden. Dog dat de Supplianten tot haer leetweſen ondervonden, dat de voorſz Straeten zodanig met ſlyck en vuylnis continuelyk waren bezet, dat niet anders als met groote incommoditeyt zoo van karoſſen als luyden te voet konden werden gebruykt, en de wateren doorgaans ſoo ſtinckende, dat onverdraeglyk was. Dat omme zulks voor te komen, de Supplianten geduurig bezig waren geweeſt omme bequaeme middelen uyttevinden, ten eynde de voorſz ſtraeten van de vuylnis en ſlyk geſuyvert ende doorgaans met en neffens de wateren, zoo veel mogelyk, reyn gehouden mochten werden, daer toe zy meynden een bequaem expedient te hebben bedacht, door het aenſtellen van een perſoon ofte perſonen, die immediatelyk van haerlieden zouden

moeten dependeren, ende op zekere te maken Keuren en Ordonnantien (waer naer hy ofte zylieden zig ſtrictelyk zouden moeten reguleren ende tot obſervantie van dewelke hy ofte zylieden ſcherpelyk zouden werden gehouden) het voorſz reynigen en ſchoonhouden zouden werden aanbeſteet. Doch aangezien, tot verval van de onkoſten van dien (die echter niet ofte zeer weynig hooger zouden komen te beloopen als de eygenaars ofte bruykers van de huyſen jegenwoordich aen de Dekenen en Hooftluyden van de opgemelte Buurten waren gevende) veele van dezelve eygenaers, bewoonders ofte bruykers van de huyſen, onder prætext dat de Keuren en Ordonnantien van de Magiſtraet van den Hage niet ſubject zouden zyn in den taux op de voorſz huyſen by de Supplianten te ſtellen, mogelyk niet zouden willen contribueren en haer jegens zodanige Keuren, Ordonnantien en Reſolutien van de Magiſtraet oppoſeren en voorzien met eenige Proviſien van Juſtitie, van Interdictien Pœnael ofte andere, waer door de Supplianten zouden werden geëngageert in diverſe koſtelyke proceſſen, tot totale ruine ende bederf van de Theſaurie en Middelen van den Hage: Soo waren de Supplianten daer over voor zoo veel de Edelen ende Suppooſten was concernerende met de Heeren Preſident en de Raden van den Hove in conferentie getreden, ende met de gemelte Heeren gereſolveert, dat ſy Supplianten tot voortzettinge van zodanigen dienſtig en noodzakelyk werk haer zouden addreſſeren aen ons, gelyk zylieden waren doende by dezen. Verzoekende in alle onderdanigheid, dat het onſe goede gelieſte mochte zyn, ten eynde voorſz (voor ſoo veel des noods mochte zyn) te confirmeren de voorſz Privilegien en Octroyeren van de Supplianten, ende die zelve daer mede te amplieren, dat de Supplianten met haere te maeken Keuren en Ordonnantien op het reynigen en ſchoonhouden van de ſtraeten en wateren, in alle ſtraeten en op alle gronden binnen den Hage en den diſtricte van dien by den Hage voorſz werdende onderhouden, zouden mogen voortgaan, ende tot verval van de koſten daertoe gerequireert, op ieder huis te ſtellen zodanigen penning jaerlycx, als naer redelykheyt en billykheyt ter arbitragie ende diſcretie van de Supplianten bevonden zoude werden te behooren, des de voorſz. taxatie ten uyterſte en voor de hoogſte getauxeerdens niet hooger komende te monteren, als vyf of ſes ſtuyvers in 't jaer, boven het geene jegenwoordig by de meergemelde eygenaers ofte bruykers aen den Deken en Hooftluyden van de voorſz Buurten wierd betaelt, ende by weygeringe van betalinge, dat dezelve eygenaers ofte huurders van dien, 't zy wie ofte van wat conditie die zouden mogen zyn, niemant uytgezondert, daer vooren paratelyk zouden mogen werden geexecuteert, zonder dat daer tegens, nochte ook tegens de executie van eenige Keuren, Ordonnantien en Reſolutien van de Supplianten aengaende het geene voorſz was, met den gevolge en aenkleven van dien, alreede gemaekt ofte noch te maeken, eenige oppoſitie zoude werden geleden ofte eenige Proviſie van Juſtitie, 't zy van Surcheantien, Interdictien Pœnael ofte andere verhinderniſſen zouden mogen werden verleent ofte in 't werk geſtelt, als concernerende het geene voorſz was, puyr ende eygentlyk de Policie van den Hage, ende met een ſalutair oogmerk, tot

def-

deſzelfs nodige welvaert ſtreckende; SOO IS 'T, dat wy de zaeke en het verzoek voorſz overgemerkt hebbende ende gēnegen weſende ter bede van de Supplianten, uyt onſe rechte wetenſchap, Souvereyne magt en auctoriteyt, den Supplianten geconſenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben, conſenteren, accorderen en octroyeren dezelve mits deſen, omme met haerlieder te maeken Keuren ende Ordonnantien op het reynigen en ſchoonhouden van de Straeten en Wateren, in alle Straeten ende op alle gronden binnen den Hage ende den diſtricte van dien, by den voornoemden Hage onderhouden werdende, te mogen voortgaen, ende tot verval van de koſten daer toe gerequireert, op yder huys te mogen ſtellen zodanige penningen jaerlycx als naer redelykheyd en billykheyd bevonden zal werden te behooren; des dat de voorſz tauxatie ten uyterſte ende voor de hoogſt getauxeerdens niet hooger zullen mogen komen te monteren als tot vyf of zes ſtuyvers in het jaer, boven het geene jegenwoordig by de eygenaers of bruykers aen den Deeken en Hooftluyden van yder Buurte werd betaelt, ende voorts omme by weygeringe van betalinge, dezelve eygenaers ofte huurders van dien, het zy wie ofte van wat conditie die zouden mogen zyn, niemant uytgezondert, daer vooren paratelyk te mogen doen executeren, zonder dat daertegens, nochte ook tegens de executie van eenige Keuren, Ordonnantien en Reſolutien van haer Supplianten aengaende het geene voorſz is, met den gevolge ende aenkleve van dien, alrede gemaekt ofte noch te maeken, eenige oppoſitie zal worden geleden ofte Proviſie van Juſtitie, het zy van ſurcheantien, Intrediction Pœnael, ofte andere verhinderniſſen zullen mogen werden verleent ofte in 't werk geſtelt; Ende ten eynde de Supplianten deſen onſen Conſente en Octroye mogen genieten als naer behooren, laſten wy allen en eenen ygelyken dien deſe aengaen mach, haer daernae te reguleren. Gedaen in den Hage onder onſen grooten Zegele hier aen doen hangen den 26. Februarii in 't jaer ons Heeren en Zaligmakers duyſent zes hondert drie en tachtich.

Was getekent

CASPAR FAGEL,

op de pleyke ſtont,

Ter Ordonnantie van de Staeten,

en was ondertekent,

SIMON VAN BEAUMONT.

Geextraheert uyt het Regiſter van Octroyen, enz. van haer Ed. Groot Mog.

LXXXIII.

OCTROOI voor de Kamer van Rekeninge, *en de* Magiſtraat van den Hage, *tot het maaken van den Straatweg van den* Hage *tot* Scheveninge *toe, met een Reglement van de gabellen op den zelven.*

1663. De STAETEN VAN HOLLAND en WESTVRIESLAND, doen te weeten, dat wy op 't verzoek aen ons gedaen by *Cornelis Michielſz Soetens*, Penningmeeſter van Delfland, om te hebben Octroy tot het maeken van een Straet, tuſſchen den *Hage* ende *Scheveningen*, geſien hebbende de conſideratien ende advis van de Raden en Meeſters van de Rekeningen over onſe Domeinen, ende in agtinge nemende, dat wel het maeken van de voorſz Straet zoude konnen dienen tot merkelyke commoditeit van alle die geene die den weg tuſſchen den *Hage* en *Scheveninge* voorſz paſſeren; dat ook daar door het vermaek ende de albereyts gerenomeerde luiſter van de Plaetze, daer wy onſe ordinaris Vergadering houden, niet weinig zoude werden vermeerdert, maer dat de voorſz Straet, met 't geene daer aen dependeert, niet wel zoude konnen werden onderhouden, nogte ook de verzogte gabellen geëxecuteert, zonder aſſiſtentie en oeffeninge van de publicque magt en auctoriteit, hoedanigen magt en auctoriteit aen geene particulieren kan ofte behoort gedefereert te werden; Ende daer benevens geconſidereert, dat by Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van 's Gravenhage in onſe naeme aldaer werd geëxerceert de ordinaris Juriſdictie; SOO IS'T, dat wy, voorbygaande het verzoek by den voornoemden *Soetens* aen ons gedaen, omme niettemin het voorſz werk metter meeſte gemack en minder beſwaerniſſe van de ingezetenen van de voorſz reſpective Plaetſen en die verders de voorſz Straet ſullen frequenteren, te doen en laeten vorderen en voltrekken door den geenen dewelke met behoorlyke en ſufliſante auctoriteit in onſen naeme zyn gemunieert, om het gemaekte te doen conſerveren, die ook jegenwoordig de Keure van de Schouwe tuſſchen den *Hage* en *Scheveninge* over den weg is competerende, uyt onſe regte wetenſchap, Souveraine magt en authoriteit de Raden en Meeſters van de Rekeningen over onſe Domeinen, en den Schout, Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage geauthoriſeert en geoctroyeert hebben, authoriſeren en octroyeren dezelve mits dezen, omme gezamentlyk ende tot gemeene koſte van de *Noortbrugge van den Hage af tot Scheveninge toe*, conform het Project dienthalven gemaekt, een Straat twee roeden breet, met kantelinge klinkert te mogen beleggen, en ten wederzyden met duyn-doorn, duyn-gewas, en anders te beplanten naer vereyſſchen van het werk; authoriſerende dezelve (voor zoo veel des noods) om zodanige gronden van particulieren, als zyluiden daer toe van nooden zouden mogen hebben, tot tauxatie van Schepenen van den Hage voorſz te mogen aennemen en behouden, en verder tot redelyk verhael van de te doene onkoſten te heffen de navolgende gabellen.

Als

Als *eerſtelyk* vier penningen van elcke koop viſch bedragende boven de agt ſtuyvers.

Ten *tweeden* van elke tonne levende Schol ofte Scharren met de tonne in den afſlag verkogt werdende, mitsgaders elke Salm of Steur agt penningen.

Ten *derden* van elke Cabellauw twee penningen, alles tot laſten van den kooper.

Ten *vierden* van elk half vat bier eene ſtuyver, meerder en minder vaten naar advenant.

Ten *vyfden* van alle Wynen zonder onderſcheyd vier penningen van elke ſtoop.

Ten *zeſden* van elke wagen met materialen, koopmanſchappen of groove waeren geladen, drie ſtuyvers, en van een karre zodanig geladen eene ſtuyver agt penningen.

Ten *zevenden*, van elke wagen, 't zy open of bedekt ofte open Caleſſe, eene ſtuyver, en ieder daer op zittende zonder onderſcheyd vier penningen.

Ten *agſten*, van elke Caroſſe ofte bedekte Caleſſe met twee paerden twee ſtuivers, met vier paerden drie ſtuivers, en met zes paerden, vier ſtuivers, zonder onderſcheyd, hoe veel menſchen daer in zouden mogen zitten.

Ten *negenden*, van elke karre, agt penningen, en ieder menſch vier penningen, als boven, alles zoo menigmael Karoſſen, Caleſſen, Wagen ofte Karren, de voorſz ſtraet zullen paſſeren.

Ten *tienden*, van yeder menſch te paard rydende, agt penningen, en van een ledig paerd, vier penningen.

Ten *elfden*, van elke Koey, Stier ofte Os, jong ofte oud, zoo menigmael die over de voorſz Straet zullen werden gedreven, ofte geleyt, twee penningen.

Ten *twaelfden*, van elk Schaep ofte Varken gedreven ofte geleyt werdende als vooren eene penning.

Ten *dertienden*, van ieder menſch, zoo meningmael hy de ſtraet zal paſſeeren, vier penningen, behoudelyk nogtans dat alle die geene, dewelke tot Scheveninge vaſte woonplaetſe hebben, over de voorſz ſtraet gaende, van die vier penningen alleen vry en exempt zullen wezen.

Ende ten eynde onſe goede meyninge dezen allen aengaende geëxecuteert en naergekomen werde, zoo begeeren ende laſten wy, dat alle ende een yeder dien het aengaen zoude mogen, hem daer naer zullen hebben te reguleeren, zonder daer tegens te doen

ofte gedogen gedaen te werden in eeniger manieren, want wy het alzoo bevinden te behooren.

Gedaen in den Hage onder onſen grooten zegele hier aen gehangen op den zeſtienden Julii in 't jaer ons Heeren duyſend ſeshondert drie en zeſtig.

Geëxtraheert uit het Regiſter der Octroyen, enz. van haer Ed Groot Mog., en gedrukt in 't Groot Placcaetboek II. *Deel. colum.* 3083. en 3084.

LXXXIII. *

PUBLICATIE *tegens het beſchadigen van den voorſz Straatweg, en 't ſchenden van de boomen en andere gewaſſchen aldaar.*

1663. DE STAETEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, doen te weten, alzoo wy de Raden en Meeſters van de Rekeningen over onſe Domeynen, met den Schout en Burgemeeſteren van den Hage, hebben geauthoriſeert en geoctroyeert, omme volgens de teykeninge en model aen ons geexhibeert, een Straetweg te maken van de Noord-valbrugge van den Hage voornoemt tot aen de kerk van Schevelinge; SOO IS'T, dat wy tot bevorderinge van het zelve werk en weeringe van alle inſolentien en moetwilligheden van quade en onbedagte menſchen, hebben goetgevonden te verbieden en te interdiceren, gelyk wy verbieden ende interdiceren by dezen, dat niemand van wat conditie of qualiteit hy ook zouden mogen weſen, binnen ofte op het voorſz werk buyten d'ordinaris paſſagie op de kanten aen wederzyden zal vermogen te loopen ofte ryden, ook geen boomen of ander gewaſch, het zy duyndoorn, Helm of anders te ſnyden, te plucken ofte anderzints te beſchadigen, op peyne voor de eerſte reyſe van drie ponden te XL. grooten, voor de tweede reyſe van zes gelyke ponden en voor de derde reyſe voor den tyd van vier weeken te werden gelogeert in het Tugthuys van den Hage; authoriſerende de voorſz Raden en Meeſters van de Rekeningen over onſe Domeynen, met Schout en Burgemeeſteren van den Hage, tot executie van de voorſz peyne, zodanigen perſoon of perſoonen te committeren, als zy te rade zullen werden. Laſtende allen ende een yeder, dien het zoude mogen aengaen, hem daernaer preciſelyk te reguleren. Gedaen in den Hage den 10 Decemb. duyſent ſeshondert drie en ſeſtig.

Onderſtont,

Ter Ordonnantie van de Staeten,

En was getekent,

HERBERT VAN BEAUMONT.

Gedrukt in 't Groot Placcaatb. II. *Deel. col.* 3083. Zie mede Publicatie van de Magiſtraat van den Hage tegens het ſchenden van de boomen op den Schevelingſchen weg, van den 20. Mei 1665. getekent, G. GRASWINKEL.

LXXXIV.

LXXXIV.

PLACCAAT *van den* Hove *tegens het ſchenden van Boomen en Plantagien, mitsgaders het ſteelen van hekken, ſtoepen, balien, enz. in en om den* Hage.

WILLEM-HENRICK by der gratie Gods Prince van Orange en Naſſau, &c. mitsgaders den Preſident en Raden over Holland en Weſt-Vrieſland. Allen den geenen die deze jegenwoordige zullen zien of hooren lezen, ſaluyt; Doen te weten: Alſoo wy in 't zeker werden onderregt, dat dagelyks veele en diverſche perſoonen, zoo militaire als andere zig verſtouten niet alleen onder pretext van ſprokkelen, af te breeken dorre takken van boomen, zoo in het Hout en Boſch van den Hage, als ook elders in den Hage ende daer buyten; nemaer ook ondernemen met puyr gewelt en moetwil te breeken, ſchenden en af te hacken jonge en andere waſſende boomen, mitsgaders te breeken en ſteelen de deele-heyningen van de Tuynen, Heggen, item Banken, Balien, Hekken ende anders, zoo binnen als buyten den Hage ſtaende ende gelegen, ende de Kookers om de jonge boomen, tot bewaaringe van dezelve gemaekt, in vilipendie van de Placcaeten en iterative Verboden daerjegens gedaen emaneren. SOO IS'T, dat wy daerinne willen voorzien mits dezen, als noch ende op nieuws wel ſcherpelyk interdiceren een yegelyk van wat conditie of ſtaet hy ſy, niet alleen onder pretexte van ſprokkelen, eenig dorre hout te breeken van de boomen, zoo in 't Haegſche Boſch, als ook op andere plaetzen, zoo buyten als binnen den Hage op pœne van daer over arbitralyk te zullen werden gecorrigeert, nemaer ook, en wel voornamentlyk te breeken, ſchenden en hacken jonge of oude waſſende boomen, mitsgaders te breeken, en te ſteelen de deele-Heyningen van de Tuynen, zo binnen als buyten den Hage, en de Kookers om de jonge boomen, tot bewaeringe van dien gemaeckt; item Heggen, Banken, Balien, Hekken en anders, ſoo binnen als buiten den Hage ſtaende en gelegen, op pœne van daer over als openbaere Dieven en Geweldenaers aen den lyve ende anderzints zonder eenige conniventie geſtraft te zullen werden. Ende op dat niemand hier van ignorantie en moge pretenderen, laſten en ordonneren wy, dat deze alomme zal werden gepubliceert en geaffigeert, daer men gewoon is publicatie en affixie te doen. Gegeven in den Hage onder 't Zegel van Juſtitie hier aen gehangen den negen en twintigſten Januarii ſeſtien hondert vier en tzeventig. 1674.

Onder ſtond,

In kenniſſe van my,

Was getekent,

ADR. POTS.

Geregiſtreert in 't veertiende Memoriaelb. van Adr. Pots *fol.* 329. *verſo.* Dog in 't Groot Placcaetboek *III. deel pag.* 530. ſtaat deze Publicatie, gedaen den laat-

laatſten Februarii 1674. Zie mede de Keuren van den Hage ten dezen opzigte gemaakt den 11. April 1616., 9 April en 31. Decemb. 1618., 6 Novemb. 1643. gerenoveert den 9 Novemb. 1649., 9 Novemb. 1650. als mede de Keuren van den 6 Januarii 1651. gerenoveert den 8. Januarii 1653. Keuren van den 8. Novemb. 1656. en 25. Octob. 1657. Nog de Keuren van den 4. Mei 1661., 9 Februari en 17. Septemb. 1674. mitsgaders de Publicatien van den 24. April 1694. en 9. Januarii 1696. en laatſtelyk van den 2. Januarii 1732. gedrukt onder de Keuren van 's Gravenhage *in* 4. *Num.* 127.

LXXXIV.*

AMPLIATIE *en* RENOVATIE, *van de Ordonnantie van den* Hove van Holland, *dat de Chirurgyns in den* Hage *van alle verbanden aan gequetſte perſoonen aanſtonds kenniſſe moeten geven aan den Procureur Generael.*

1678. WILLEM HENDRIK by der gratie Gods Prince van Oranje en Naſſau &c. mitsgaders den Preſident ende Raden over Holland, Zeeland en Vrieſland. Alzoo niettegenſtaende by 't Hof (*a*) op den zes en twintigſten February 1672. verboden is geweeſt, dat geene Chirurgyns of andere perſoonen haer zouden laeten gebruyken om te verbinden of te cureeren perſoonen de judicature van den Hove onderworpen, 't zy in duellen ofte andere gevechten gewont, maer daer van gehouden zyn aenſtonds kenniſſe te geven aen den Procureur Generael van den gemelden Hove; en dat nu ter contrarie van dien ondervonden word, dat dezelve Chirurgyns en andere perſoonen niet alleen in gebreeke blyven zulkx te agtervolgen, maer jegenwoordig daerenboven nog eenige ondernemen te viſiteren perſoonen mede den Hove ſubject, die haerzelven hebben gegrieft en daervan komen te overlyden, dezelve te openen en te balſemen, zonder mede daer van eenige de minſte kenniſſe als vooren te geven, waer door het gemelde Hof van 't nemen van informatien op het ſchouwen als anders, werd gedeſtitueert en de criminele Juſtitie alſoo illuſoir gemaekt. SOO IS'T, dat 't voorſz. Hof daerinne willende voorzien, geſtatueert en geordonneert heeft, gelyk 't zelve ſtatueert en ordonneert by dezen, dat geene perſoonen, hoedanig zy ook zouden mogen zyn, na dezen zullen mogen ondernemen te verbinden, cureren, ſchouwen, openen ofte balſemen eenige perſoonen, de judicature van dezen Hove ſubject, die 't zy in duellen, ofte andere gevechten gequetſt zouden mogen zyn, ofte wel haer zelven hebbende gegrieft, daer van zouden mogen komen te overlyden, zonder alvoorens daer van kenniſſe te hebben gegeven aen den Procureur Generael van den voorſz. Hove, op pœne dat na het doen van het eerſte verband ofte wel na dat zy verſogt zullen zyn, omme het doode Lichaem invoegen voorſz te openen en te inſpecteren, den tyd van drie uuren was komen te verloopen, zyluyden daer over zullen verbeuren een geldboete van twee hondert ponden van

(*a*) Dit Verbod of Ordonnantie op den naam van den Preſident en Raaden over Holland Zeeland en Vrieſland, ſtaat geregiſtreert in 't dertiende Memoriaalb. van Adr. Pots *fol.* 345.

van xl. grooten 't pond; ende daerenboven arbitralyk werden gecorrigeert na exigentie van zaken. Interdicerende mede alle Doctoren de voorſz Chirurgyns of andere perſoonen in 't gunt voorſz is te aſſiſteren, op pœne dat by den Hove daerinne anders zal werden voorzien. Ende op dat deze alomme zoude mogen werden gekent, zoo werd den eerſten Deurwaerder gelaſt van deze jegenwoordige acte na voorgaende klokgeſlag te doen openbaere publicatie en affixie daer en zoo 't behooren zal. Gedaen in den Rade den twintigſten Julii zeſtienhondert agt en zeventig.

In kenniſſe van my,

was getekent,

ANT: VAN KINSCHOT.

Op de pleyke ſtond, Gepubliceert op de Audientie van de Rolle den 20. Julii 1678. by my, was getekent, ANDR. VAN STRYEN. Lager ſtond, Gepubliceert na voorgaende klokgeſlag van de puye van dezen Hove den 20. Julii 1678. by my,

was getekent,

L. VERSLUYS.

Geextraheert uit het derde Memoriaelb. van Dedel *fol.* 20. Zie dezen aangaande mede de Keure van 's Gravenhage hierna volgende.

KEURE *van de Magiſtraat van* 's Graven-Hage, *dat de Chirurgyns geen Wonden mogen verbinden, zonder die zaake den Officier aan te geven.*

ALSOO de Heeren van de Gerechte van 's Gravenhage by dagelykſche experientie hoe langer hoe meer bevinden, dat menichvuldige ongeſchikheyden en oneenigheyden van vechten zoo by dagen als nachten alhyer aengerecht worden, ja zulex dat diverſche perſoonen nyet alleen gewont en verleemt, maar ook eenige ter doot toe gequetſt worden, ſonder datter op de ſeyten by den Officier behoorlyk informatie kan ofte mach genomen worden als daervan egeen kenniſſe hebbende en in allen gevalle van de delicten geadverteert zynde de delinquanten tot meermaelen buyten de Juriſdictie alhyer voortvluchtig zynde; SOO IS'T, dat Schout, Burgemeeſters en Gerechte alhier omme behoorlyk daerinne te voorzien, gekeurt en geſtatueert hebben, keuren en ſtatueren by deſen, dat voortaen alle Chirurgyns, by den welken eenige gequetſten of gewonden comen, ofte ſyluyden over henluyden gehaelt worden, omme te cureeren en verbinden, gehouden en ſchuldich ſyn, in gevalle ſy de wonden bevinden eenichſints periculeus ofte letael te zyn, binnen de eerſte uure, naer dat zy voor de eerſte reyſe den ſelven wonden verbonden ſullen hebben, 't zelve den Baillu alhyer aan te dienen 1671.

ofte ten minſten t' ſynder reſidentie, en dat ſoo wel by dagen als nachten, en alle andere cleyne wonden binnen vier en twintich uuren, op peyne van vyftich pond by den Chirurgyn voor de eerſte reyſe te verbeuren, te appliceren een derdendeel ten proffyte van 't Corpus van 's Gravenhage, 't tweede derdendeel van den Officier en 't derde derdendeel van den aenbrenger. (*a*) Aldus gepubliceert den vierden Mey ſeſtien hondert ſeſtien.

(*a*) *In margine ſtond*; Voor de tweedemaal hondert gulden, en voor de derdemael geſuspendeert te werden voor den tyd van een jaer van haere neeringe.

Aldus gerenoveert en geamplieert den tweeden February 1671.

Geextraheert uit het Keur-boek van 's Gravenhage getekent *Num.* I. *fol.* 86.

LXXXV.

VERDRAG *tuſſchen de Magiſtraaten van den* Briel *en van* 's Graven-Hage, *over het aanſtellen van een reiſende Bode.*

1679. ALZOO vermits het afſterven van *Cæſar Marchier* in zyn leven reizende Bode van den *Hage* op den *Briel*, 't voorſz Bode-ampt was gekomen te vaceren, ende in deszelfs plaetze by de Heeren Schout ende Burgemeeſteren van den *Hage* was aangeſtelt *Johannes Pieterſz Viſſcher*; daer tegens by de Magiſtraet van den *Brielle* mede tot Bode van de voorſz Stad op den Hage was aengeſtelt *Cornelis van der Schilt*; ende bevonden wierd, dat het voorſz Bode-ampt niet ſuffiſant was, twee reſpective Bodens te konnen voeden, ter welker oorzaeke ook de gemelde *Viſſcher* by den *Hage* in voegen voorſz aangeſtelt, genootzaakt is geweeſt het voorſz ampt te quiteren; SOO IS'T, dat de opgemelde Heeren Burgemeeſteren van den *Briel* en die van den *Hage*, met den anderen overgekomen en verdragen zyn, gelyk zyluyden overkomen en verdragen by dezen, dat de voorſz *van der Schilt*, zoo als hy by de meergemelte Heeren van den *Briel* is aangeſtelt geweeſt, 't voorſz ampt alleen zal blyven bedienen, zyn leven lang geduerende, ofte zoo lange hem de voorſz Magiſtraat van den *Briel* daerinne zal gelieven te laeten continueren, ende dat, zoo wanneer de voorſz plaets, 't zy door afſterven ofte anderzints, van den voorn. *van der Schilt* ſal komen te vaceren, 't vergeeven van de eerſtemael van 't voorſz ampt, wederom zal ſtaen aen Burgemeeſteren van den Hage voornoemt; Ende dat zoo voorts in het toekomende, zoo menigmael het zelve zal komen te vaceren, over en weder over by beurten, dan by den *Briel* en dan wederom by den Hage, op een perſoon alleen zal werden geconfereert, totter tyd en wylen tuſſchen de voorſz twee reſpective Magiſtraeten anders zal weſen beraemt. Derhalven zyn hiervan gemaekt twee reſpective alleens luydende Acten, en by de weder-

derzyde Penſionariſſen ter Ordonnantie van haere Principaelen ondertekent op huyden den elfden September M. D C LXXIX.

Onderſtond,

Ter Ordonnantie van Burgemeeſteren en Vroedſchappen der Stad Brielle.

Was getekent,

ARENT DE RAAT.

Daer nevens ſtond,

Ter Ordonnantie van Schout en Burgemeeſteren van 'sGravenhage.

Was getekent,

N. VAN DER HOUCK.

Deze acte is mede te vinden onder de Privilegien, enz. van den *Briel* en Lande van *Voorn*, door de Heeren *Corn. van Alkemade* en *P. van der Schelling* in den jaare 1727. *in folio* uitgegeven en aldaer *Num.* CXLV. *pag.* 219.

LXXXVI.

Klagte van de Magiſtraat van den Hage, *dat haar word onttrokken de beſtellinge over deſolaate boedels.*

De Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland.

Edele, Erntfeſte, Hooggeleerde, Vroome, diſcrete, Lieve Getrouwe. Wy ſenden UL. hier nevens toe by Extract authentyk ons gereſolveerde ſub dato deſes, daar by wy hebben verſtaen, dat de Requeſte van Schout, Burgemeeſteren en Regierders van 'sGravenhage, houdende klagten van dat haar ſoude worden onttrocken het aenſtellen van Curateurs over deſolate boedels in den voorſz Hage vallende, door de Heeren Gedeputeerde der Stad *Haerlem* en andere onſe Gecommitteerden tot de ſaeken van de Juſtitie, met ende nevens UL. ofte eenige Heeren by UL. te deputeren, geexamineert en overwogen, mitsgaders die van 'sGravenhage gehoort, ons dien aengaende van adviſe gedient zal worden, omme te ſtrecken tot UL. narichtinge; daar mede wy UL. de beſcherminge Godes beveelen. Geſchreven in den Hage den drie en twintigſten December ſeſtien hondert ſeven en tagtig. 1687.

Onderſtond,

Ter Ordonnantie van de Staeten.

(Was getekent)

SIMON VAN BEAUMONT.

EX-

EXTRACT *uyt de Reſolutien van de Heeren* Staeten van Hollant en Weſtvrieſlandt, *in haar* Ed. Groot Mog. *Vergaderinge genomen op*

Dingsdag den 23. *December* 1687.

IS ter Vergaderinge geleſen de Requeſte by of van wegens Schout, Burgemeeſteren en Regierders van 's Gravenhage aen haer Ed: Gr: Mog. gepreſenteert, houdende dat ofwel by derſelver Reſolutie van dato den tienden July ſeſtien hondert ſeven en ſeventig uytdrukkelyk was verſtaen en verklaert, dat alle queſtien en geſchillen vallende in en over boedels, die inſolvent geworden of onder beneficie van Inventaris geaenvaert waeren, ofte anderſints onder de Oppertoezigt van Schepenen, Commiſſariſſen van de deſolate boedels geadminiſtreert wierden, geinventileert en afgehandelt ſouden moeten werden voor den Regter van die plaetſe daer de voorſz Boedels inſolvent, onder beneficie van Inventaris ofte onder Commiſſariſſen als vooren geadminiſtreert wierden, het egter de Heeren van den Hove gelieft hadden by indirecte middelen verſcheyde boedels te avoceren, en voor den voorſz Hove te brengen, beſtaende de indirecte middelen by de gemelde Heeren van den Hove daarinne, dat ſoo wanneer by Schepenen van 's Gravenhage voornoemt op een Curatele van een deſolate boedel was gediſponeert, den geſtelden Curateur of by een Mandament Pœnael van den gemelden Hove of by appel of andere inhibitie, in de exercitie van ſyn employ wierde belet en vervolgens de Crediteuren geappoincteert weſende te compareren, aldaar voor Commiſſariſſen wierden gediſponeert en geinduceert tot ſodanige accorden, waer door de geheele directie van de voorſz deſolaete boedels onder den gemelden Hove wierde gebragt en van haer onttrocken; Dat daar door notoirlyk de intentie van haar Ed: Gr: Mo: Reſolutie, ſtreckende tot conſervatie van de Juriſdictie der Steden en Dorpen, wierde gecontravenieert. Dat ſy derhalven verzochten, dat haar Ed: Gr: Mo: die voorſieninge geliefden te doen, dat de Heeren van den gemelden Hove in het toekomende diergelyke ondernemingen ontrent Curatelen en Preferentien niet mogten komen te doen en haar te laſten alle ſodanige ſaken te renvoyeren ter plaetſe daar die behooren. WAER OP gedelibereert zynde is goedtgevonden en verſlaen, dat de voorſz Requeſte door de Heeren van *Haerlem* en andere haer Ed: Gr: Mo: Gedeputeerden tot de ſaeken van de Juſtitie, met en nevens de Heeren van den gemelden Hove nader geexamineert en overwogen, mitsgaders die van 's Gravenhage voornoemt daer op gehoort, de Vergaderinge op alles van advife gedient ſal worden.

Onderſtont,

Accordeert met de voornoemde Reſolutie.

Was getekent,

SIMON VAN BEAUMONT.

Geextraheert uyt het negende Memoriaelb: van Kinſchot *fol.* 154.

LXXXVII.

LXXXVII.

CONVENTIE *tuſſchen het* Hof *en de Magiſtraat van* 's Gravenhage, *waarby de Opperklerken van de zeſtien Procureurs van den Hove werden gediſpenſeert van 't waarnemen van alle togten en wagten in de Burgerye en Schutterye alhier.*

CONVENTIE, waerby de Opper-klerken van de ſeſtien Procureurs van den Hove van Holland werden gediſpenſeert van het waarnemen van alle togten en wagten in de Burgerye en Schutterye alhier, by den gemelten Hove, mitsgaders Burgemeeſteren en Regeerders van den Hage gemaekt en aengegaen. 1688.

Eerſtelyk, dat zoo wanneer yemand burger van den Hage zynde, als Opperklerk het Comptoir van een Procureur van den Hove waarneemt, en daer voor te Hove ſtaet aengetekent, dog niet is in de koſt en bywooninge van ſyn meeſter, ofte dat zyn koſt by den zelven ſynen meeſter, boven de proffyten, die op 't gemelde Comptoir zouden mogen voorvallen, niet word betaelt, en hy de jaeren volgens de Ordonnantie op 't ſtuk van de Schutterye by de Magiſtraet gemaekt, heeft bereykt, nevens andere burgers in de voorſz Schutterye zal mogen werden betrokken; Edog met dien verſtande, dat zoo lange hy in de voorſz qualiteit als Opperklerk effectivelyk het voorſz Comptoir komt waer te nemen en zodanig te Hove blyft aengetekent, vry zal wezen van alle Schutterlyke togten en wagten, en wat daeraen zoude mogen dependeren, en ſpecialyk ook niet gehouden zyn zoo lange zylieden het gemelde Comptoir blyven waernemen, eenige wagt-gelden of andere contributie ter dier oorzaeke te betalen.

Ten tweeden, dat indien iemand van buyten, en geen burger van den Hage, Opperklerk van een Procureur van den Hove buyten deszelfs koſt als vooren en te gelyk ook Notaris is, ofte door eenig ander employ (geen Suppooſtſchap infererende) zyn koſt hier tragt te winnen, ofte dat ook uyt andere circumſtantien ontwyffelyk blykt, zyn vaſte domicilium hier te hebben genomen, dezelve gehouden zal weſen Burger en Schutter van den Hage te werden, dog insgelyks met dien verſtande, dat gelyk hier boven in 't reguarde van een burger is gezeyt, zoo lange hy effectivelyk als Opperklerk het voorſz Comptoir waarneemt, en daervoor ten Hove ſtaet aengetekent, vry zal weſen van alle togten en wagten, en wat aen meergemelde Schutterye dependeert.

Ten derden, maer dat ſoo wel de zodanige buyten-perſoon als burger het voorſz Comptoir in de voorſz qualiteit niet meer is waernemende, nevens alle andere Burgers aenſtonds de voorſz Schutterlyke dienſten onder het vendel en Rot, daeronder ter Kamere van Burgemeeſteren aengetekent zullen zyn, zullen moeten waernemen.

Ten vierden, dat de Klerken geen burgers en in de koſt van de voorſz haere meeſters als vooren niet zynde, indien te gelyk geen Notariſſen zyn, nochte ietwes anders (Suppooſtſchap niet inſererende) om de koſt hier te winnen, komen te exerceren, ook om andere circumſtantien niet klaerlyk aftenemen, dat haerluyder domicilium alhier vaſt hebben gefixeert, gehouden zullen werden als alle vreemdelingen, die om den Lande te bezien ofte ietwes te leeren, haer verblyf ergens nemen, zonder haer eerſte domicilium te hebben verlaeten, overzulks tot het werden van Burger en Schutter niet zullen werden geconſtringeert.

Ten vyfden, dat eyndelyk ten reguarde van Klerken, die by haere meeſters inwoonen ofte die koſtgeld als vooren van de voorſz haere meeſters genieten, de diſpoſitie van regten zonder tegenſpreken ſal worden geobſerveert, dienvolgende geen andere Juriſdictie als die van de voorſz haere meeſters ſubject en overzulks in geen Schutterye betrekbaer zullen zyn, al was het dat zy het Notaris-ampt binnen den Hage en den reſorte van dien quamen te exerceren. Aldus gedaen en gearreſteert in 's Gravenhage den 29. Maert ſeſtien honderd agt en tagtig.

Onderſtond,
In kenniſſe van ons,
Was getekent,
ANT. VAN KINSCHOT. NIC. VAN DER HOUCK.

Geregiſtreert in het negende Memoriaalb. van den Griffier Kinſchot, *fol.* 198. *verſo.*

LXXXVIII.

Approbatie van de Staaten van Holland *en* Weſt-Vrieſland *op het geconvenieerde met de Magiſtraat van den* Hage *over het Secretaris-Vendumeeſter- en Uitroeperſchap van den* Hage *voor een ſomme van twee honderd twintig duiſend gulden, en authoriſatie op de Heeren* Raden *en* Meeſters van de Rekeninge *van haar Ed Groot Mog. Domeinen, om daar van ceſſie en opdragt te doen.*

EXTRACT *uit het Regiſter der Reſolutien van haer Ed. Gr. Mog. de Heeren* Staaten van Holland *ende* Weſtvrieſland, *in haar Ed. Gr. Mog. Vergaderinge genomen op*

Den 20. *Maert* 1706.

De RAEDPENSIONARIS heeft ter Vergaderinge gerapporteert, dat de Heeren haer Ed. Gr. Mog. Gecommitteerden op het

het Subject van de verkopinge van de Domeinen iterativelyck gebeſoigneert hebbende, met ende nevens de Raden ende Meeſters van de Rekeningen van haer Ed: Gr: Mog. Domeynen, ingevolge ende tot voldoeninge van derſelver Authoriſatie van den 8. January. laetsleden, met de Heeren *van Kinſchot* en *Dedel*, Burgemeeſter en Schepen reſpective van den Hage, als geauthoriſeert by de Magiſtraet aldaer, in onderhandelinge waren geweeſt over het Secretaris-ampt ende Vendumeeſterſchap van den Hage, ende dat deſelve met den anderen, op Approbatie en Aggreatie van haer Ed. Gr. Mog. waren verdragen en geconvenieert, dat de gemelde Raden en Meeſters van de Rekeningen van haer Ed: Gr: Mog. Domeynen uyt den naem van haer Ed: Gr: Mog. aen de gemelde Magiſtraet van den Hage in vollen eygendom ſullen cedeeren ende opdragen het Secretaris-ampt, en Vendumeeſterſchap van den Hage, met byvoeginge van het Uytroeperſchap, als veel relatie tot het voorſz Vendumeeſterſchap hebbende, ſoo ende in voegen deſelve ampten tot nogh toe by de gemelde Heeren Raden ende Meeſters van de Rekeningen van haer Ed: Gr. Mog. Domeynen ſyn beſeten geweeſt, ende dat de gemelde Magiſtraet van den Hage daervoor ſal betalen eens een ſomme van tweehondert twintigh duyſent guldens, ende dat dezelve by haer Ed: Gr. Mogende ſullen werden geauthoriſeert de voorſz ſomme van tweehondert twintigh duyſent guldens te negotieeren op intreſt jegens den penningh vyf en twintig, op den ſelven voet en wyſe als jegenwoordig by den Staet genegotieert werd, ende ſulex met belofte van vrydom van de hondertſte, tweehonderſte ende andere penningen, ſoo lange de penningen, die jegenwoordigh tegens den ſelven intreſt wegens den Staet genegotieert werden, die vrydom ſullen genieten; Waerop gedelibereert ſynde, hebben haer Ed: Gr. Mog: het voorſz geconvenieerde geapprobeert ende geaggreërt, gelyck het ſelve geapprobeert ende geaggreërt werd by deſen, ende is vervolgens goedgevonden ende verſtaen, dat de gemelde Raden ende Meeſters van de Rekeningen van haer Ed: Gr. Mog. Domeynen ſullen werden geauthoriſeert, ſoo als deſelve geauthoriſeert werden mitsdeſen, tot het doen van de ceſſie en de opdragt van het Secretariſſchap, Vendumeeſterſchap ende Uytroeperſchap aen de gemelde Magiſtraet van den Hage in voegen als hier vooren is gemeld, ende dat de Magiſtraet van den Hage ſullen werden geauthoriſeert, ſoo als deſelve geauthoriſeert werden mitsdeſen, de voorſz tweehondert twintigh duyſent guldens in voegen en met den vrydom als vooren op intreſt te ligten en negotieeren.

Geextraheert uit de Reſolutien van Haar Ed. Groot Mog.

LXXXVIII. *.

KEURE *tegens het tranſporteren van meubile goederen zes weeken voor 't banquerot.*

ALSOO men van tyd tot tyd heeft bevonden, dat ſoo wanneer de zaeken van zommige luyden zyn geraekt in groot verloop, en 1710.

zy alzoo zyn geſtelt buyten ſtaat, om een van haere Crediteuren boven anderen te favoriſeren met tranſporten van meubile goederen, welker eygendom zy zig na de bewuſtheid van het ſoo groot verloop hunner ſaeken niet verder behooren aen te matigen, IS, om daerinne te voorzien by de Magiſtraet van 's Gravenhage gekeurt en geordonneert, zoo gedaen werd mits deſen, dat zoo wanneer in het toekomende yemant zal willen tranſport doen van zyne meubile goeden, de acte daervan gepaſſeert, ſal moeten werden gepreſenteert ter Secretarye deſer ſtede, omme daervan in zeker Regiſter, daer toe te houden, behoorlyke aentekeninge te werden gedaen, en de Copie Authentycq van de Acte van Tranſport, die daervan ter Secretarye zal werden overgelevert, aen een liaſſe, daer toe te houden, te werden bewaert. Ende zoo wanneer den Tranſportant binnen den tyd van ſes weeken na het gedaene tranſport zoude mogen komen bankbreukig te werden, ofte anders te manqueren, ſal den acceptant van het tranſport daervan niets profiteren, maer gehouden zyn de getranſporteerde goederen te laeten volgen ten behoeve van de gemeene Crediteuren, ſonder dat yemandt zal vermogen binnen den tyd van ſes weeken na het gedaen tranſport, en als mits dien niet ſal konnen werden geweeten, of den Tranſportant dien tyt geduerende *in bonis* ſal blyven, eenigzints van het getranſporteerde te diſponeren, op peyne van het dubbelt der waerde, waervooren by het tranſport de goederen waren aengenomen, te moeten voldoen aen den boedel van alle zodanige van dezelve goederen, welker *corpora* niet ſullen konnen werden opgelevert in den eygen ſtaet, als die waren ten tyde van het tranſport. Aldus gearreſteert ter Kamere van Burgemeeſteren van 's Gravenhage den 8. Julii zeventien hondert tien. En ten zelven dage gepubliceert,

Onder ſtont, my preſent Secretaris,

was getekent

ANTHONI de VEER.

LXXXIX.

EXTRACT *uit het Regiſter der Reſolutien van de Heeren* Gecommitteerde Raden *van haer Ed. Groot Mog. de Heeren* Staeten van Holland *en* Weſt-Vrieſland, *noopende de Ordre voor het Guarniſoen van* 's Graven-hage; *genomen in haar Ed. Mog. Vergaderinge op*

Den 29. *September* 1714.

In agtinge genomen zynde, dat menigmael differenten ontſtaen tuſſchen de Magiſtraat van *'s Gravenhage*, en de Krygsraed van het Guar-

Guarniſoen derzelve plaetze, over de Judicatuure van Militaire perſoonen, *communia Delicta* begaen hebbende, en daer benevens geconſidereert weſende, dat de Heeren Staeten van Holland en Weſt-Vrieſland by haer Ed. Groot Mogende Reſolutie van den dertigſten September des jaers zeſtien honderd vier en vyftig daerontrent hebben voorzien, IS na voorgaende deliberatie goedgevonden en verſtaen, dat de voorſz Reſolutie in alle zyne leden en deelen, zoo by de voorſz Magiſtraet van *'s Gravenhage* als de Militie, aldaer nu guarniſoen houdende, ende dewelke hierna aldaer guarniſoen houden zal, exactelyk agtervolgt en nagekomen zal moeten werden; Dat vervolgens een Copie Authentycq van de voorſz haer Edele Groot Mog., (*a*) als mede van deze haer Ed. Mog. Reſolutie aen de voorſz Magiſtraat van 's Gravenhage en de Officieren over het voorſz guarniſoen te paerd en te voet commanderende, mitsgaders den Majoor Militair alhier, zal werden ter hand geſtelt, omme haar daerna te reguleren.

Gedrukt in 't groot Placcaetboek, *vyfde deel pag.* 225.

X C.

ACCORD *tuſſchen het* Hof *en den* Haag, *rakende de Militaire perzoonen alhier Garniſoen houdende, by haar Edele Groot Mog: de Heeren* Staaten van Holland *en* Weſtvriesland *op den* 13 *Mei* 1733. *geapprobeert.*

Na voorgaande gehoudene minnelyke Conferentien tuſſchen den Hove van Holland en de Magiſtraat van 's Gravenhage, over zeeker different van juriſdictie ontſtaan ter gelegentheid &c.

IS tuſſchen het voorſz Hoff van Holland en de Magiſtraat van 's Hage tot wegneminge van het voorſz differentiale poinct, het welke by Reſolutie van haar Edele Groot Mogende in dato 3de Auguſtus 1663, tuſſchen den Preſident en Raden, en den Geregte van 's Gravenhage in toekomende voorvallen was gelaten ongecideert, onder gunſtige approbatie van haar Edele Groot Mog: verdragen en overeen gekomen, dat alle Officieren tot Cornets en Vaendrigs incluſive, van de militie nu en in tyd alhier in Garniſoen leggende, ſullen ſtaan ter judicature van den Hove, en dat alle andere mindere Officieren, mitsgaders alle gemeene Ruiters en Soldaaten ſullen ſtaan ter judicature van den Geregte van 's Gravenhage; zonder dat door deze Conventie eenige prejudicie zal werden gelegt ontrent eenige andere differenten, die tuſſchen het Hof en den Haag voor dezen op dit Subject zyn gemoveert, of die nog

(*a*) Zie deze Reſolutie van haar Ed. Gr. Mog. hier vooren onder *Num.* LXVIII. *pag.* 455.

nog zouden mogen ontſtaan, en zonder dat het zelve in 't byzonder zal werden getrocken in conſequentie in opſigte van andere Militaire perzoonen, die alhier wel verblyven, maar niet in Guarniſoen leggen.

Accordeert voor zoo veel het geextraheerde aangaat.

(Was getekent)

JAN PARKER.

XCI.

OCTROOI *voor het* Diaconie-Armhuis *in* 's Gravenhage, *nopende de erffeniſſe der geene, die in of buiten het zelve Huis gealimenteert en onderhouden werden.*

1733. DE STAATEN VAN HOLLANT ENDE WEST-VRIESLAND doen te weeten; Alſoo ons is te kennen gegeven by de *Diaconen van de Nederduitſche Gereformeerde gemeente alhier in den Hage*, dat tot haare kenniſſe was gekomen onſe Reſolutie van den 6 Juny laaſtleden, waarby wy aan de Regenten van het Aalmoeſſeniers-Weeshuys te *Amſterdam* hadden verleent Octrooy ontrent de Erffeniſſen van perſoonen, in het ſelve huys groot gemaakt, en waarby wy te gelyk hadden goed gevonden en verſtaan, dat gelyke Octroyen, des verſogt werdende, zouden werden verleent aen alle andere Opzienders en Regenten of Bezorgers van Gereformeerde of Proteſtanſche Godshuyſen, ten aanzien van de Perſoonen door deſelve gealimenteert wordende, in een publycq Godshuys daar toe opgerigt of daar buiten, dog egter onder het opzigt van Gereformeerde of Proteſtanſche Regenten ende Beſorgers; dat zy Supplianten zoo in als buyten het Diaconie-Armhuys alhier tot aliementatie van bejaarde en onbejaarde Armen opgerigt en geſchikt, niet alleen belaſt waren met de onderhoudinge ende educatie van eygentlyk gezegde Diaconye-Armen, maar ook daar en boven quamen te alimenteeren een groot getal buyten of huys-armen, en dat gevolgelyk zy Supplianten notoirlyk meede waren gehoorende tot die geene, ten welker behoeve onſe bovengemelde Reſolutie genomen was, ende mitsdien verſoekende, dat wy de Supplianten gelieſden te qualificeeren en te authoriſeeren, om te mogen behouden en na zig te neemen alle het geene zoude worden nagelaten by eenige perſoonen, zoo in als buyten der Supplianten voorſz huys gealimenteert en groot gemaakt, wanneer dezelve komen te ſterven zonder kinderen, kindskinderen en verdere deſcendenten natelaaten, ten waare dezelve met de Supplianten ofte hunne Succeſſeurs in der tyd daarvan uytkoop hadden gedaan; mitgaders om de geringe middeltjes, welke de kinderen of bejaarde perſoonen, die in der Supplianten voorſz huys reeds ingenomen waren, of na dezen nog ingenomen zouden worden, of die daar buyten gealimenteert wier-

wierden, voor den tyd hunner inneminge of alimentatie eygen of aanbeſtorven mogten zyn, voor haare voorſz Diakonye te blyven behouden, daar onder nogtans niet begreepen het geen dezelve kinderen of bejaarde perzoonen, geduyrende haare opvoedig of alimentatie, by erfleniſſe, legaaten ofte giften, verkregen zouden mogen hebben; behoudens egter dat de Supplianten de vrugten daar van zouden genieten, zoo lang dezelve kinderen of bejaarde perſoonen in of buyten der Supplianten voorſz huys opgevoet, of gealimenteert zouden worden, en langer niet, en daarvan aan de Supplianten te verleenen brieven van Octrooy; Hebben wy, de zaake en het verſoek voorſz overgemerkt hebbende, en genegen zynde, ter beede van de Supplianten uyt onſe regten wetenſchap, Souveraine magt en auctoriteit goedgevonden ende verſtaan, gelyk wy goedvinden en verſtaan by deſen, de Supplianten te octroyeren ende te qualificeeren, gelyk wy deſelve qualificeren en octroyeren, om te mogen behouden, en na ſig te neemen al het geene ſal worden naargelaten by eenige perſoonen, ſoo in als buyten der Supplianten voorſz huys gealimenteert en groot gemaakt, wanneer deſelve komen te ſterven zonder kinderen, kindskinderen en verdere deſcendenten natelaaten, ten waare dezelve met de Supplianten of hunne Succeſſeurs in der tydt daar van uitkoop hadden gedaan, mitsgaders om de geringe middeltjes, welke de kinderen of bejaarde Perſoonen, die in der Supplianten voorſz huys reeds ingenomen zyn, of na deeze ingenoomen zullen worden, of die daar buiten gealimenteert worden, voor den tyd hunner inneminge ofte alimentatie eygen of aanbeſtorven mogen zyn, voor haar voorſz Diakonye te blyven behouden, daar onder nogtans niet begreepen het geen dezelve kinderen of bejaarde perſoonen geduyrende haare opvoeding of alimentatie, by erfleniſſen, legaeten of giften verkregen zouden mogen hebben; behoudens egter, dat de Supplianten de vrugten daarvan zullen genieten, zoo lang dezelve kinderen of bejaarde perſoonen in of buyten der Supplianten voorſz huys opgevoed of gealimenteert ſullen worden, en langer niet; Laſtende een yeder dien het aangaat, zig hiernaar te reguleeren. Gedaan in den Hage onder onſen grooten zegele hier aan doen hangen op den eenentwintigſten November in 't jaar onzes Heeren en Zaligmakers zeventien honderd drie en dertig.

Was getekent,

J. G. V. BOETSELAER.

Onderſtont,

Ter Ordonnantie van de Staaten.

Was getekent,

WILLEM BUYS.

KORTE

KORTE INHOUD

DER

HANDVESTEN, PRIVILEGIEN, OCTROOIEN, PLACAATEN en ORDONNANTIEN,

MITSGADERS

COMMISSIEN, INSTRUCTIEN, RESOLUTIEN, en andere voornaame Stukken.

Hiervooren zoo in 't Werk, als daarna afzonderlyk in 't geheel gedrukt; geſtelt na de ordre der jaaren.

1316 Meidag. CONſtitutie en verbinteniſſe van zekere jaarlykze renten, verleden voor Schepenen van den *Hage*. *bladzyde* 72

1323 Dingsdag na Vrouwend. half Oeſt. Uitſpraake van Schepenen van den *Hage* in cas van preferentie. 73

1325 Sond. na St. Lucas. WILLEM VAN HENEGOUWEN verleent Octrooi aan die van den *Hage*, om met den Meeſter van des Graafs Hove aldaar Keuren te mogen maken op Proviand, Wegen, Straaten en Wateringen. 293

1339 Donderd. na St. Nikolaes. —— geeft aan den Viſch-koopers van den *Hage* Tol-vrydom door alle des Graafs Landen.

Gedrukt in 't eerſte deel dezer Beſchryvinge *pag.* 53.

1340 Maend. na St. Martynsd. in de Somer. —— verklaart, dat al het land, gelegen in het *Weſt-ambagt van den Hage*, tuſſchen *Vittelervoorde* en de *Loosduinſche* Laan, 't geen nu ſchotbaar is, voortaan ſchotbaar zal blyven, in wat handen het zelve mogte geraken. 294

1350 2. April. WILLEM VAN BEYEREN geeft *Pieter Willemſz Iſaakſzoon*, het ſchryfambagt van den *Hage*. 179

1353 St. Matthysd. —— verleent *Herman den Moorder* commiſſie van het Bode-ampt van den *Hage*. 403

1354 1. Mei. —— committeert *Adam van Berwaerde* tot Bailliu en Schout van den *Hage*. 15

1357 St. Cathar. avond. —— verleent den zelven daarvan eene twee en breedere commiſſie, met magt om een Schout, Sche-

Schepenen, Clerk, Bode en andere dienſten in den *Hage* te zetten, af te zetten en vernieuwen, &c. *bladz.* 16

1357 Saturd. na Tranſl. Martini. — Willem van Beyeren, committeert den zelven *Adam van Berwaerde*, zynen Neve en Bailliu van *Zierikzee*, om met twee Burgemeeſteren der zelver Stede, het Land *Beooſtenſchelde* te regeeren, tot de komſte van den Graaf in Zeeland. 17

1358 Donderd. na Vrouw. Nativ. — Aelbrecht van Beyeren geeft aan *Adam van Dam* het Dobbelſchool en Quaakbord in den *Hage*. 294

1370 St. Barthol. avond. — —— gunt aan die van den *Hage*, dat die binnen zekere merken in den *Nage* woonen, niet zullen bedwongen worden tot het ſtellen van borg over doodſlagen of leemten. Over vegten of kyven gelyk regt te hebben als tot Leiden. 't Geregt zig daarmede niet te bemoeyen, wanneer de Graaf of zyne Gezellinne daar reſideert. 295

1373 18. Mei. — —— gunt aan denzelven Tolvrydom; en ſtelt wat van doodſlagen en leemten gegolden zal werden. 296

1375 Vryd. na St. Agetend. — —— auctoriſeert Schepenen en Schotbaare Luiden zelf het ſchot te zetten en te innen. De onwillige door den Rentmeeſter van Noortholland te bedwingen. Die Schepen geweeſt is, altyd ſchot te betalen. 297

1377 14. April. — —— ſtelt wat maaggeld zal werden betaalt wegens doodſlagen en leemten 301

1389 Op H. Kruis avond in Jun. — —— ſtelt *Engel Pieterſzoon* aan tot zynen Schout in den *Hage*. 59

1390 23. Maert. *St. Cur.* — —— verligt die van *Zevenhoven* en *Nieuveen* van zeſtien op agt riemen. 407

1391 St. Willebr. — —— vermindert die van *Zoeterwoude* van tien op vyf riemen. 408

1391 Donderd. na derthiend. *St. Cur.* — —— geeft dien van *Reewyk* en *Zwammerdam*, dat al 't ſchotbaar goed, dat nu ter tyd ſchotbaar is en ſchotbaar was ten tyde als de Graaf van Ooſtervant trouwde, altyd ſchotbaar zal blyven; en 't geen nu vry is, dog by ſchotbaare luiden gekogt werdende, mede ſchotbaar zal werden. 299

1394 10. Febr. — —— geeft *Wouter Dammaszoon* de Survivance

St. Cur. ce van het Buur-Bode-ampt van den *Hage* na doode van den bezitter, met magt om het zelf te bedienen of door eenen ander te laaten bedienen. 403

1395 Mei-avont. AELBRECHT VAN BEYEREN ſtaat aan die van *Goyland* toe, om in plaatze van eene kogge, daarze opgeſtelt waren, dog die ze om de hoogte van 't land en gebrek van een haven voor 't bederf niet bewaaren konden, den Graaf weder te mogen dienen met zodanige andere ſchepen, als zy voorheen gedaan hebben. 409

1397 Jaarsavont. —— geeft *Jan die Leeuwe*, zynen Goudſmit het Vleeſch-ambocht van den *Hage*, dat is, het regt om alleen ten zynen huize vleeſch te mogen verkoopen. 303

1397 3. Jan. *St. Cur.* —— geeft de Buuren van den *Hage* de neeringe van den Wyntap, zoo als zy die altyd hebben gehad, zonder dat dezelve zal mogen werden verpagt, belaſt of verkogt, dan in geval van noodzakelykheyd. Niemand vermag binnen den *Hage* wyn te tappen, hy hebbe eerſt voldaan zyn aandeel in de onkoſten, by de Buuren om deze zaake gedaan, ter taxatie van 't Geregte. 303

1398 8. Junii. De Buuren van *Zoetermeer* en *Zegwaert* den Graaf te zamen met veertien riemen gedient hebbende, twee deelen by die van *Zoetermeer*, en een derde by die van *Zegwaart*, werden van den anderen geſcheiden, en elk op zeven riemen geſtelt. 408

11. Maert. *St. Cur.* AELBRECHT VAN BEYEREN geeft dien van *Haarlem*, dat niemand aldaar in 't Geregt wezen zal, hy zy gegoed tot vierhonderd oude Schilden. 301

1400 10. Sept. —— dat die van 't *Ooſt-ambagt van den* Hage den Graaf zullen dienen in alles wat tot zyne reſidentie in den Hage behoort; ook daarbuiten; binnen zekere limiten, en daar voor genieten eenige vryheden en voorregten. 304

1405 15. Nov. WILLEM VAN BEYEREN geeft *Hendrik Comer*, weleer Bottelier van Hertog *Aelbrecht*, de helft van het Dobbelſchool in den Hage en tot *Scheveninge*. 306

26. Febr. *St. Cur.* —— geeft aan *Willem* Baſtaertzoon van zynen Oom *Willem den vyfden*, honderd ſchilden 's jaars. 23

1407 6. Nov. —— verklaart, waarin die van den Hage den

Graaf en zyn Hof, daar reſiderende, dienen zullen; waarvoor zy overal Tolvry zullen vaaren, en genieten de voordeelen van den Excys, Vleeſch-halle, Viſchmarkt, Craene en diergelyke. Wat zwaare misdaaden men daar beregten, en hoe het Geregt daar beſtaan zal. *bladz.* 306

1415 4 Maert. *St. Cur.* Willem van Beyeren begiftigt *Adriaen* zynen Baſtaardzoon met twee honderd Engelſche Nobelen. 23

1425 16. Dec. Philips van Bourgondie ſtelt *Claes van Diepenburch* tot Kapitein en Overſte van den *Hage*, om het Hof en den Dorpe van den *Hage* te bewaaren met vyftig gewapende Mannen of met zoo veel meer, als de nood zoude mogen vereiſchen. 309

1426 1. Oct. ——— verleent aan den zelven commiſſie van 't Bailjuſchap van den *Hage*. 20

1428 6. Oct. ——— verklaart, hoe het Geregte van den *Hage* zig gedragen zal aangaande de proceduuren tegens de *Hagenaars* ondernomen, terwyl zy met Vrouwe *Jacoba van Beyeren* ten oorlog uitwaren. 310

1434 17. Dec. Verklaaringe van zekeren getuige wegens geſchillen over het Roep- en Bode-ampt van den *Hage*; en verblyf der zelve aan den Hove. 311

1434 10. Jan. *St. Cur.* Het Roep-ampt van den *Hage* by ſententie weder gevoegt by het Bode-ampt, als voorheen, en geconfereert op *Hendrik van Driel*, 'sGraafs Secretaris, die reets het Bode-ampt bezat. 312

1436 8. Mei. *Hendrik van Rode* zig zelven op de Voorpoorte van den Hove den hals afgeſneden hebbende met een potſcherf, werd het lyk, by gratie, aan de vrienden toegeſtaan, in plaatze van na oude gewoonte van den Lande op een horde geſleept en met de voeten opwaarts aan de galge gehangen te werden. 315

25. Junii. Accoord tuſſchen de Stad *Leiden* en de Magiſtraat van den *Hage* voor den Raade van den Hove, over het overleveren van malkanders gevangene banditen. 311

1438 16. Mei. De Hertog van *Holſtein* met de zes *Wenſche* Steden den oorlog dezen Landen hebbende aangekondigt, beſluiten de Ridderſchap en Steden van Holland den vyand te krenken, en geven mids dien ordre, dat de ingezetenen zig zouden wapenen, de groo-

groote ſchepen equiperen, en nog een goed getal nieuwe by de Steden en Dorpen, volgens taxe, daarop ieder was geſtelt, aan te leggen, &c. 409

1438 12. Maart. *St. Cur.* PHILIPS VAN BOURGONDIE geeft aan *Dirk die Meyer* het Keurmeeſterſchap van de Varkens in 't Bailjuſchap van den *Hage*. 405

1442 24. Febr. *St. Cur.* Appoinctement, waarby de Raad verklaart, dat de delicten, die in den *Hage* geſchieden, buiten 's Graaven Hof, ſtaan ter correctie van 't Geregte van den *Hage*. 313

1445 6. Nov. Ordonnantie van Hertog *Philips van Bourgondie*, dat de Wyn-Tappers in den *Hage* eenen ieder zynen maat vol zullen verkoopen en leveren, des daarvoor genietende gereet geld of pand, welke men binnen agt dagen zal moeten loſſen, of zullen dezelve verſtaan wezen. 314

1447 27. Dec. Zekere perſoonen zynde gekomen ten huizen van twee Wynkoopers op de *Plaets* in den *Hage*, om dezelve te ſlaan, ter oorzaake dat zy hunnen wyn hadden doen uitroepen en verkoopen voor vier grooten de ſtoop, en daarover door den Procureur Generaal aangeklaagt, werden in ſubmiſſie ontfangen. 322

1450 23. Junii. Ordonnantie van den *Hove*, van geen Procureurs te zetten, ten zy de Raad vergadert is. 335

1. Sept. Ordonnantie van den *Hove* voor de Procureurs, op 't ſtuk van hunnen dienſt en eed. 335

1451 18. Maart. *St. Cur.* PHILIPS VAN BOURGONDIE verleent die van den *Hage* Octrooi, om vier Weesmeeſteren te mogen ſtellen tot de adminiſtratie der goederen, die zig zelf om minderjaarigheid of onbequaamheid niet magtig zyn. Dat het Geregt uit 32. perzoonen zal beſtaan, die alle jaar op St. Catharinen avond 14. perſoonen zullen nomineren, om by den Stadhouder en Rade daaruit zeven tot Schepenen verkooren en op St. Catharinendag geëedt te worden. Hoe hoog die gegoet moeten zyn. Dat een of meerder van de 32. ſtervende by de overige het getal zal werden geſuppleert. 317

1457 12. Dec. Proviſionele Commiſſie van 't Klerk-ampt van den *Hage* op *Andries Jacobſz.* 180

1458 11. April. Proevinge en Zettinge van den prys op den wyn,

die by *Pieter Potter* in den *Hage* zoude werden getapt en verkogt. *bladz.* 321

1458 19. Julii. Publicatie van den *Hove*, van geen roode wyn in den *Hage* te verkoopen, dan volgens den gezetten prys. 321

14. Maert. *St. Cur.* PHILIPS VAN BOURGONDIE verbied panſieren, lange Meſſen of ander verboden geweer binnen den Dorpe en Heerlykheid van den *Hage* te dragen, als mede aan iemand kledinge of livrye te geven, dan aan zyn gebroode huisgezin. 318

1462 16. Nov. Ordonnantie van den *Hove* voor de Wyntappers in den *Hage*, nopende den prys van de wynen by 't gemelde Hof geſtelt, met bevel aan den Bailju van den *Hage*, om dezelve Ordonnantie te publiceren en ter executie te leggen. 320

1467 12. Aug: Twee gewysdens van den *Hove*, dat die van den *Hage* vry zyn van des Graaven Tollen, en wel inzonderheid te *Schoonhoven* en *Geervliet*, mids wezende hunne eige goederen en niet gemengt, of onverſcheiden van andere onvrye goederen.

Geregiſtreert in 't Memoriaal-en Sententie-boek gequot. L. beginn. den 30. Mei 1467. en eindig. den 17. Octob. 1467. *fol.* 24. *verſo* en *fol.* 27.

1470 22. Aug. CAREL VAN BOURGONDIE verleent Octrooi aan die van den *Hage*, dat alle ambagt en neering doende inwoonders nevens die van den *Hage* contribueren zullen, uitgezondert die van des Graafs huiſe en verdere perſoonen aldaar geſpecificeert. 328

1481 25. Mei. Sententie van den *Hove*, waarby 't Hof renvoyeert zeker proces declinatoir tuſſchen *Dirk Boudynſz* en *Jan Oom van Wyngaerden* Bailliu van den *Hage*, aan de Vierſchaar van den Bailliu en Welgebooren Mannen van den *Hage*. 8

1. Octob. Die van den *Hage* klagtig geworden zynde, over de wan-voldoeninge van zommige perſoonen wegens de omſlagen by hen op de hoofden der inwoonderen geſtelt; ordonneren MAXIMILIAAN en MARIA den Stadhouder en Raaden, dat zy de onwilligen tot de voldoeninge derzelve omſlagen zouden conſtringeren, niet tegenſtaande appellatie of oppoſitie; mits daarvan vry en exempt laatende zodanige perſoonen, als by het declaratoir van Hertog *Carel van Bourgondie* zyn uitgezondert. 330

't Hof

1481 11. Maart. *St. Cur.* 't *Hof* verleent die van den *Hage* Executorie op het voorſz Mandament tegens den onwilligen, en verklaart verders met naamen, wie van dezelve zettingen en omſlagen vry wezen zouden, met aanbiedinge van zodanige aſſiſtentie, in gevalle van tegenſtrevinge, als tot inninge der penningen dienſtig en van node wezen zal. *bladz* 329

11. Maart. *St. Cur.* Ordonnantie van den *Hove van Holland*, nopende den vrydom der Suppooſten en andere gezegt de *Eſcroue*. 329

1483 4. Febr. *St. Cur.* MAXIMILIAAN en PHILIPS verleenen aan de Magiſtraat van den *Hage* Octrooi, om te mogen zetten op elk vat biers twee ſtuivers en daarbeneden; op elke aam Rynſche wyn vyf ſchellingen grn. enz.; daaronder niet begrepen de Suppooſten der Kamere van den Raade en andere, die gewoon zyn vry en onbelaſt te wezen te contribueren met die van den *Hage*. 336

1484 14. Nov. —— beveſtigen het Hantveſt van Hertog *Willem van Beyeren den zeſden*, in opzigte van het genieten van de voordeelen van den Excys, Vleeshalle, Viſchmarkt, Kraane enz. van alle die wynen ſleten en tapten, al warenze Suppooſten; dog met uitzonderinge der Edelen in den *Hage* reſiderende, en van de Officieren van den Graave of penſioen van denzelven trekkende, als van ouds. 338

1487 27. Nov. Dezelve confirmeren nog het genieten van den Excys, mits zulks toegeſtaan werdende door die geene die daarin plegen en behooren te conſenteren; en mits die niet hooger ſtellende, alsze daar uitgedrukt was; en behoudens ook den vrydom der Edelen, Suppooſten, enz als voorheen. 341

1513 31. Aug. Ordonnantie van de Weeskamer van *'s Gravenhage*. 193-200

1516 21. Maart. KAREL DE V., Graaf van Holland, beveſtigt het voorſz Privilegie door Hertog *Willem van Beyeren* en andere Graaven van Holland, nopende den Excys, Vleeshal, Viſchmarkt en Koorenmarkt aan den *Hage* verleent, en octroyeert hen het heffen en verhoogen van de Excyſen op de wynen en bieren, die in den *Hage* gedronken en geſleten zullen werden, mits daarvan vry en exempt blyvende de perzoonen aldaar uitgedrukt. 344.

21. Maart. —— verklaart nader, welke perſoonen onder het getal, in 't gemelde Octrooi geſpecificeert, mede begree-

begrepen zullen werden, en den zelven vrydom genieten. *bladz.* 447

1517 29. Julii. 't *Hof* approbeert de Ordonnantie by de Magiſtraat van den *Hage* ontworpen, op het heffen en invorderen van een Weekgeld, by wyze van een Hooftgeld, over de burgers en ingezetenen, te betalen na ieders ſtaat en gelegentheid, tot voldoeninge van 's *Haags* aandeel in de oorlogs-laſten. 323

1520 20. April. *Hendrik* Grave *van Naſſau*, Stadhouder dezer Landen condemneert eenige Suppooſten, die ook voor onvrye perſoonen wyn en bier getapt hadden contrarie het Octrooi aan die van den Hage verleent, vervallen te zyn van hunnen vrydom, en ſtelt van nu voortaan drie vrye Tappers voor de Suppooſten, mits by hen, hunne vrouwen en dienſtboden eed gedaen werdende, datze aan niemant dan aan vrye perſoonen wyn en bier zullen tappen. 349

1522 10. Junii. Keiſer KAREL confirmeert de Ordonnantie van *Hendirk*, Grave van *Naſſau*, nopende de correctie der Suppooſten, die onvrye perſoonen wyn en bier om geld tappen, en verleent die van den *Hage* nieuw Octrooi tot verdere beteugelinge der vrye Tappers. 348

1524 31. Julii. Uitſpraake en Ordonnantie van Keizer *Karel* voor die van den *Hage*, over het doen van 's Dorps rekeninge; behandelen der middelen en 't ſtellen van ordres tot voorkominge van verſcheide gepleegde abuſen en fauten voor het toekomende. 355

1. Aug. Commiſſie op den Stadhouder Generaal, om de jegenwoordige Treſoriers van den *Hage* af te zetten, hunne rekeninge te laaten doen, en weder andere in derzelver plaatze aan te ſtellen. 373

1. Aug. Gelyke Commiſſie, om de regerende Schepenen van den *Hage* aftezetten, weder nieuwe in de plaatze aan te ſtellen tot St. Catharinendag naaſtkomende, en den behoorlyken eed aftenemen. 373

12. Aug. Inſtructie voor de Treſoriers van den *Hage*. 374

2. Januar. *St. Cur.* 't *Hof* conſenteert *Dirk Deyn* en *Simon Janſz*, by den Stadhouder Generaal gecommitteert tot het vervolgen en ſolliciteren van *'s Haags* zaaken, om tot hunne aſſiſtentie een Advocaat en Procureur te mogen nemen tot laſte van den *Hage*. 184

1531 17. Januar. Keizer KAREL afgeſchaft hebbende alle Feeſten en

St. Cur. en Kermiſſen binnen den Lande van Holland, ordonneert, dat dezelve voortaan in alle Steden, Dorpen en Vryheden gelykelyk, alle jaar in September des Sondags na St. Matheusdag, voor den tyd van drie dagen zullen gehouden werden, op verbeurte van vyftig guld. *bladz.* 440

1532 22. April. Acte of Reglement noopende het onderhoud van de kade buiten de Leprooſen van den *Hage*. 380

1539 5. Sept. Ordonnantie, daarby de Dienaars van den Procureur-Generaal en den Bailliu van den *Hage* verboden werden oneerlyke Tavernen en Bordelen alhier op 't Spuy te houden. 51

1544 19 Febr. *St. Cur.* *Otto van Malſen*, Secretaris van den Hove, by het Hof aangeſtelt tot Weesmeeſter van den *Hage*, behoudens zynen vrydom, hem als Secretaris en Suppooſt van den Hove competerende. 216

1545 6. Juni. Keizer KAREL verbied eenige Boelhuiſen te houden binnen den *Hage* en *Hage-ambagt*, dan ter preſentie van den Secretaris en Bode van den *Hage*. 382

1547 22. Nov. 't *Hof* continueert de Magiſtraat in haaren dienſt. 110

1549 23. Nov. De Schepenen van den *Hage* by 't *Hof* in den dienſt gecontinueert. 110

1550 9. Junii. Ampliatie op het vyfde Artikel van de Ordonnantie van de Weeskamer. 200

11. Julii. 't Hof conſenteert die van den *Hage*, om een halve ſtuiver op elk vat bier te mogen ſtellen, tot verval van de quote van den *Hage* in de onkoſten van het ſchieten van de Vaart na *Delft*. 383

1552 30. Dec. Authoriſatie op twee of drie van de nieuw geëligeerde Schepenen van den Hage tot het verrigten van eenige zaaken van politie en finantie. 389

1553 5. Mei. Commiſſie op *Vincent van Lebeſtein*, om als Bailliu en Schout van den Hage te eeden de perſoonen by den Stadhouder Catharine laatſtleden tot Schepenen van dezen loopenden jaare genomineert, en met hen partyen regt en juſtitie te adminiſtreren; zonder dat de voorſz. Schepenen gyſelbaar of executabel zullen zyn voor de ſchulden van den *Hage*. 390

1553 20. Mei. Keizer KAREL verleent die van den *Hage* Octrooi, om te mogen heffen boven de gewoonlyke excys nog een meerder excys op wyn en bier voor den tyd van zes jaaren, tot betalinge van 's Keisers beden en agterstallen van den *Hage*, waarvan vry zouden zyn de persoonen breeder aldaer uitgedrukt. *bladz.* 384

17. Aug. Attache op 't voorgaande Octrooi noopende het heffen van een meerderen excys op wyn en bier. 387

2. Dec. Authorisatie op de oude Schepenen van 't voorleden jaar, om de gevangens, by den Bailliu in hegtenisse gehouden werdende, te hooren en examineren, mitsgaders ter vermaninge van den Bailliu regt en justitie daarover te wyzen. 391

28. Dec. Auctorisatie op *Cornelis van Aecken*, *Symon van der Does*, *Jacob van der Mye Willemsz*, woonende in den *Hage*, en *Jacob Simonsz* woonende tot *Schevelinge*, om te staan over alle Schepen-brieven, Contracten, Certificatien, enz. die men gewoon is voor 't Geregte van den *Hage* te passeren, en voorts regt te doen. 114

13 Jan: *St Cur.* Auctorisatie op *Gysbrecht van Wyngaerden*, Bailliu van den *Hage*, om zekere persoonen, by hem criminelyk gevangen, in hegtenisse te houden op 's Keysers koste, ter tyd toe de geëligeerde Schepenen van den *Hage* eed gedaan zullen hebben. 391

1554 3. Dec. Commissie op Mr. *Cornelis Suys*, Raad in den Hove, en *Gerart van Renoy*, Rekenmeester, om te hooren en sluiten *'s Haags* rekeninge. 367

1557 11. Aug. Commissie van 't Bailliuschap van den *Hage* op *Lodewyk Cheraets*, om 't zelve by provisie te bedienen, tot de wederkomst van *Gysbert van Wyngaerden*. 39

19. Aug. Requeste van de STAETEN VAN HOLLAND aan den Raade Provinciaal, ten einde *Louis Cheraarts* voor als nog de exercitie van 't voorsz Bailliuschap zoude werden geinterdiceert. 41

Appointement van den *Hove* op 't zelve Request. 42

1559 21. Octb. Advys van den *Hove* op 't verzoek van die van den *Hage*, om twee Burgemeesteren te hebben. 392

Am-

1559 10. Nov. Ampliatie op het zesde artikel van de Ordonnantie van de Weeskamer. *bladz.* 200

16. Nov. PHILIPS de II. octroyeert die van den *Hage*, om twee Burgemeesters te mogen hebben boven het getal van Schepenen, tot zodanigen eere, regten en præëminentie als andere Burgemeesteren van de groote of kleine Steden van Holland genieten en gebruiken. 393

1560 6. Julii. Instructie voor de Burgemeesteren van den *Hage*. 395

1561 3. Octob. Advys van den *Hove* op 't verzoek van die van den *Hage*, dat hunne vonnissen onder de zestig ponden executabel zouden zyn onder cautie. 398

14. Octob. 't Hof interdiceert de Boden van den *Hage* geen bossen meer te dragen met het wapen van zyne Koninglyke Majesteit of van Holland, maar alleen met het wapen van den *Hage*; en ook geen beslotene brieven van den Hove meer te dragen of die ter executie te stellen. 402

20 Jan. *St. Cur.* PHILIPS de II. gunt aan die van den *Hage* Octrooi, dat alle vonnissen by hen gewezen, niet monterende de Somme van zestig ponden, executabel zullen zyn onder cautie. Ende ontzeid hen geen arresten te verleenen op perzoonen van buiten komende, maar zig dien aangaande te vrede te houden met de oude usantie, en daarinne te reguleren na de dispositie van de beschreven Regten. 399

1564 30. Jan. *St. Cur.* ——— verbied, dat niemand de kade, beginnende van 't *Sieke van den Hage* tot *Ryswyk* op of afryden zal met eenige paarden, op de boete van drie gulden 407

1566 28. Jan. *St. Cur.* De Magistraat van den *Hage* gecontinueert ter tyd toe dat de rekeningen van den *Hage*, van 't Raedhuis en andere gehoort en gesloten zullen zyn. 118

1569 20. April. Resolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, om van den Hove Provinciael pro ista pœnaal te verzoeken tegens eenige Brabanders, in Holland ampten bedienende. 118

1570 12. Maart. *St. Cur.* Commissie van 't Bailliuschap van den *Hage* op den oudsten Schepen aldaar, om 't zelve ampt by provisie waar te nemen tot de wederkomst van *Guillaume*

laume La Grand, Bailliu van den *Hage*, te Bruſſel gevangen zittende. *bladz.* 43

1571 26. April. Commiſſie van 't voorn: Bailliuſchap op *Dirk Pauw*, Schepen, met magt om in cas van noodzakelyke afwezendheid een van de andere Schepenen te mogen ſubſtitueren. 43

1572 16. Octob. De Staaten van Holland auctoriſeren de Magiſtraat van den *Hage*, om haare excyſen te mogen verhoogen. En de continuatie van dien den 24. Maart 1574. 412

1577 28. Mei. *Jan Purtyck*, een der Secretariſſen van den Hove by de Staaten aangeſtelt en gecommitteert tot het expedieren en tekenen der Commiſſien, Octroyen en andere brieven, die onder het zegel der Koninglyke Majeſteit wierden verleent. 416

1579 23. Nov. Dr. *Camille de Caſtre* by 't Hof, de Rekenkamer en Magiſtraat van den *Hage*, op zekere conditien en wedde tot hunnen medicyn in den *Hage* aangenomen. 237

1581 8. Januar. De Staaten van Holland verleenen op den naam van Koning *Philips* aan die van den *Hage* Octrooi van een Jaar-en Haarde-markt, welke zy eertyds van Hertog *Willem van Beyeren* wel verkregen hadden, maar door de oorlogen en den tyd verloopen en in veele jaaren niet gehouden was. 413

1582 5. Febr. Advertentie van den Preſident en Raade van den *Hove*, dat die van den Rade van Appel op den 13. Febr. zullen houden hunnen eerſten regtdag ter plaatze daar de Gecommitteerde tot de Reviſie voormaals hebben gebeſoigneert. 241

1584 24. Febr. Ordonnantie voor de Secretariſſen van den Hove aangaande 's Lands zaaken. 416

17. Mei. Reſolutie van zyne Excellentie en de Raden neffens hem geſtelt noopende de voldoeninge van 's Haags quote in de Conſenten, by het Hof en de Magiſtraat van den Hage ieder voor de helft; met verklaaringe dat onder den Hove zouden begrepen zyn de Hooge en Provinciale Raaden met alle de Suppooſten, enz. 240

18 Mei. Miſſive van zyne Excellentie aan de Preſidenten en Raaden van den Hoogen en Provincialen Raaden ten voorſz einde. 239

Miſſive

1584 5. Nov. Miſſive van den *Hove van Holland* aan de Magiſtraat van den *Hage*, ten einde zy niet zoude voortgaan met het hooren en ſluiten van de rekeninge haarer Treſoriers, dan ten overſtaan van twee Commiſſariſſen, volgens ſententie van zyne Keizerlyke Majeſteit en 't oud gebruik. *bladz.* 367

9. Nov. Reſcriptie van de Magiſtraat op den voorigen brief; beweerende, als nu, na 't voorbeeld van andere Steden, daar toe niet meer gehouden te zyn. 368

1585 9. Jan. Nadere Miſſive van den *Hove*, ten einde als vooren, met bedreiginge, van, in gevalle van nalatigheid, tegens haar te doen procedeeren als na regten en redenen. 371

13. Jan. Berigt en Advis van 't *Hof* aan haar Ed. Gr. Mog. op de Requeſte van de Regeerders van den *Hage* aan de Staaten van Holland, nopende het doen van hunne Stads rekeningen ten overſtaan van gemelde Commiſſariſſen. 369

8. Febr. Reſolutie van de *Staaten van Holland*, dat die van den Hage hunne quote in de 75000. gulden mede zullen opbrengen, mits dat dezelve daarop in de Vergaderinge van de Staaten eerſt en alvoorens zullen gehoort werden. 258

19. Febr. De STAATEN VAN HOLLAND aangeſtelt hebbende *Jan Janſz van Zuyrendael* tot den tweeden vryen Tap, werd dezelve mitgaders zyne huisvrouw en dienſtmaagd beëdigt by twee Commiſſariſſen van den Hove den 26. Febr. 1585. 353

7. Maart. De STAATEN VAN HOLLAND verklaaren, dat die van den *Hage* zig zullen reguleren in 't doen van de rekeninge hunner Treſoriers agtervolgende de Sententie en Ordonnantie van Keizer *Karel*, en voorts wat daggelde de Gecommitteerden van den Hove en Rekenkamer op de auditie derzelve rekeninge voor vacatie zullen hebben en genieten. 371

26. Julii. Dezelve verleenen aan de Regeerders van den *Hage* acte van verbinteniſſe, voor zodanige penningen als by hen ten dienſte van den Lande op de repartitien werden geligt. 257

26. Julii. Reſolutie van dezelve, dat de Capitale Leeninge in den *Hage* getauxeert en verdeelt zal werden by twee uit den Hoogen en Provincialen Raden,

en de Kamer van Rekeninge, en by twee uit de Magiſtraat van den Hage, enz. *bladz.* 256

1586 23. Jan. Reſolutie, waarby de STAATEN VAN HOLLAND den eerſten Deurwaarder van den Hove gelaſten de goederen van de burgers en ingezetenen van den *Hage* binnen *Delft* te arreſteren, enz. 258

29. Jan. Inſtructie voor de Gedeputeerden van den Hoogen en Provincialen Raaden, mitsgaders de Kamere van Rekeninge, om op den dagvaard der Heeren Staaten te vertoonen, hoe zy te onregt in de belaſtingen en quotiſatien van den *Hage* werden betrokken. 417

8. Aug. Klagte van de vier Collegien van de *Societeit*, wegens de repartitien in gereden gelde by of van wegen de Staaten van Holland over den Hage gedaan; appelleren deswegen aan den Graave van *Leiceſter*, dog het verſchil eindelyk by Compromiſſe gebleven aan zyne Excellentie *Maurits van Naſſau*, en eenige Raaden nevens hem. 421

Remonſtrantie en Doleantie by de vier Collegien nopende het voorſz geſchil aan de gemelde Heeren Arbiters overgegeven. 422

9. Aug. Uitſpraake der gemelde Heeren Arbiters daarop. 429

30. Octob. Miſſive van de STAATEN VAN HOLLAND en WESTVRIESLAND aan de Collegien van den Hoogen en Provincialen Raaden, Kamer van Rekeninge en Magiſtraat van den *Hage*, ten einde zy eenige Gedeputeerden in de Vergaderinge der Heeren Staaten zouden ſchikken, om te helpen reſolveren in een extraordinaris Conſent van hondert duizend ponden voor zyne Excellentie den Graave van *Leiceſter*. 242

1587 28. April. Verdrag tuſſchen de Collegien van den Hoogen en Provincialen Raaden, Kamer van Rekeninge en Magiſtraat van *'s Gravenhage*, nopende het invoeren van zekere middelen van belaſtinge, zoo wel over de Edelen en Suppooſten als over de burgeren en ingezetenen van den *Hage*. 244

1. Mei. Publicatie wegens de *Societeit* nopende de verhooginge van den excys op de wynen en bieren, die in den *Hage* geſleten en gedronken zouden werden. 246

Am-

1587 29. Sept. Ampliatie op de Ordonnantie van de Weeskamer. *bladz.* 201

1589 29. Julii. Tweede Ampliatie op de Ordonnantie van de Weeskamer. 202

1590 16. Mei. Andere Ampliatie op de Ordonnantie van de Weeskamer. 203-205

16. Mei. Nadere Ampliatie op de voorfz Ordonnantie. 205

16. Junii. Augmentatie van de weddens van de Weesmeesters van den *Hage*. 206

11. Dec. Commiſſie op *Louf van Landskroon*, om by proviſie te bedienen 't Bailjuſchap van den *Hage*, in plaatze van *Dirk van Sypeſteyn*, by den Hove geſuſpendeert. 48

11. Dec. Miſſive, waarby 't *Hof* den Heeren *Staaten van Holland* verwittigt van de voorfz proviſionele aanſtellinge. 48

1591 21. Jan. De STAATEN van HOLLAND octroyeren die van den *Hage*, dat aldaar boven het getal van Schepenen en twee Burgemeeſteren nog een derde Burgemeeſter zal werden gezet van de notabelſte van den *Hage*, mede tot zulken eere, regten en preeminentien, als enz. 430

1592 18. Febr. Placcaat van geen honden by dage of by nagte in den Dorpe van *Scheveninge* los of ongekoppelt te laaten loopen, geduurende den tyd van het droogen van den viſch; en dezelve gevonden werdende in de droogtuinen, vryelyk zonder iets te verbeuren, dood te mogen ſlaan. 431

1-12. Sept. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, op het uitzetten van der Weezen penningen, en dat de verlydinge van conſtitutie van renten voor Weesmeeſteren gedaan met hypothecatien, van zulken kragt zal wezen of het voor Schepenen gedaan ware. 208

1593 26. April. Ordonnantie op den vryen Tap in den *Hage*. 354

1594 21. Nov. Octrooi voor die van den *Hage*, om agt of tien duizend gulden te mogen ligten tegens den penning 16. of 14. tot dienſte en onderhoud van den ſtaat van den *Hage*; mits dat van nu voortaan de extraordinaire rekeninge, even gelyk de ordinaire van de Treſorie voor Commiſſarillen van den Hove en Re-

Rekenkamer gehoort en gefloten zullen worden. *bladz.* 433

1595 11. Julii. De STAATEN VAN HOLLAND conſenteren aan de *Societeit*, om een Burſaal te mogen hebben in 't Collegie *Theologiæ* te *Leiden*, als andere kleine Steden. 266

1597 15. Maart. Dezelve bewilligen den Regeerders van den *Hage*, om hunne Paarde-en Beeſte-markt, die gehouden wierd agt dagen voor Meidag, te mogen verleggen na den uitgank van den vrydom van de Valkenburgſche Paardemarkt. 434

1600 10. Octob. Miſſive van de *Gecommitteerde Raaden* aan de Magiſtraat van den *Hage*, nopende zeker misverſtand tuſſchen de voorn: Regeerders en de Hoogen en Provincialen Raden, beroerende het maken der Quohieren van 't Schoorſteengeld, &c. 260

1603 28. Maart. Acte van compromiſſie, waarby de Heeren van de *Societeit* hunne geſchillen, tuſſchen de drie Collegien ten eenre en de Magiſtraat van den *Hage* ter andere zyde gereſen, nopende den ophef van de oude en 't bewilligen van eenige nieuwe belaſtingen; als mede op de adminiſtratie en behandelinge derzelve, ſtellen ter uitſpraake van eenige Heeren daartoe benoemt. 247

28. Mei. Commiſſie van de *Societeit* aan een Student om in 't Collegie Theologiæ te *Leiden* te werden ingenomen. 267

3-20. Sept. De vier Collegien (de *Societeit* in den *Hage* uitmakende) neffens de andere Steden ter dagvaart beſchreven zynde, om te bewilligen voor het aandeel van den *Hage* in de 300000. ponden, conſenteren nog voor deze reiſe daarin. 243

15. Octob. Uitſpraake der Heeren Arbiters op de voorſz geſchillen 247-251

1607 18. Julii. Auctoriſatie van de Magiſtraat op de Weesmeeſteren van den *Hage*, om der Weezen penningen te mogen beleggen op 't Comptoir van *Holland*, 't Corpus van den *Hage* of op de *Societeit* aldaar. 207

1608 4. Jan. De STAATEN VAN HOLLAND verleenen de Magiſtraat van den *Hage* Octrooi, om op het Corpus van den *Hage* te mogen ligten tien duizend gulden Capitaal loſrenten tegens den penning veertien tot repa-

reparatie en vernieuwinge van eenige Stadswerken. *bladz.* 445

1609 7. Sept. Commiſſie en Inſtructie voor den Rent-Meeſter Generaal van der Weeskinderen goederen ter Weeskamer van den *Hage* beruſtende. 210

1612 19. Dec. Continuatie van 't Octrooi nopende het ontfangen van het Duytje voor kade-geld tuſſchen den *Hage* en het *Sieke*. 446

1613 15. Jan. Reſolutie van *haar Ed. Groot*, *Mog.*, dat der Weeskinderen penningen, die uit de Weeskamer geſtelt worden op renten, vry en ontheven zullen zyn van den xl. penning. 208

1614 21. Dec. Proviſionele Ordre by de STAATEN VAN HOLLAND geſtelt op de differenten tuſſchen den Provincialen Rade en Magiſtraat van den *Hage*. 447

14. Dec. Keure en Ordonnantie, waar alle kraamen en waaren op de Marktdagen moeten ſtaan. 442

1615 16. Octob. Keure en Ordonnantie beroerende de Beeſtemarkt en het ſtaan van Oſſen en Koeyen. 444

8. Dec. De STAATEN VAN HOLLAND vergunnen die van den *Hage* Octrooi, om de landen en gronden, die zy nodig hebben by taxatie aan te nemen, en accorderen hen mede in eigendom de viſcherye in hunne gedolven wateren. 451

1618 2. April. Acte, waarby de drie Collegien de middelen van belaſtinge op de Edelen en Suppooſten (voorheen by hen ingewilligt,) doen intrekken. 255

1620 23. Julii. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, waarby de drie Bailliuwen, als van der *Goude*, den *Hage* en van de *Zype* van hunne ampten werden gedeporteert, met bevel aan Gecommitteerde Raden, om het zelve op de gevoegelykſte wyſe ter uitvoeringe te ſtellen; en voorts de contenſien en diverſiteit van opinien in deze gevallen onder de Leden, ſecreet te houden op den eed. 50

1621 25. Sept. Requeſte van de Magiſtraat van den *Hage* aan de *Staaten van Holland*, om te hebben een permanente Vroetſchap en vermeerderinge van 't getal der perſoonen, waaruit de geheele regeringe zoude beſtaan. 133

1623 20. Maart. Octrooi by forme van continuatie, waarby de Ma-

Magiſtraat geauctoriſeert werd, om in plaatze van een duit voor kade-geld tuſſchen den *Hage* en 't *Sieken*, te mogen heffen een oortje van ieder Paard, Os, Koe of Varken, en van ieder Schaap en Kalf een duit, die over de gemelde kade ryd, gedreven of geleid werd. *bladz.* 457

1625 20. Maart. Octrooi aan de Magiſtraat van den *Hage*, om met de eigenaars van de landen, naaſt aan de gragten en cingels van den *Hage* gelegen, te mogen houfſlagen en tot banwerk ſtellen, zulks zy in billykheid ten meeſten dienſte van de vooſz Cingelen en Gragten bevinden zoude te behooren, en ook daarover de Schouwe te doen. 458

23. Sept. Octrooi voor de Magiſtraat, om tot herſtellinge haarer Treſorie op ieder ſtoop brandewyn, die in den *Hage* en Juriſdictie van dien geconſumert werd, te mogen heffen, 't zy by collectie of verpagtinge, twee ſtuivers. 460

1626 3. Julii. Verzoek van die van den *Hage* aan de *Staaten van Holland*, om te hebben een afzonderlyken Ontfanger van gemeene Lands middelen; en Reſolutie daarop. 262

1627 17. Dec. Reſolutie van *haar Ed. Groot Mog.* op het ſtellen van adjuncte Commiſſariſſen by de *Societeit* in den *Hage* op het redres van de verpondinge aldaar. 234

1629 23. Mei. Vertoog by die van *Delft* aan de Staaten van Holland, dat de Regeerders van den *Hage* zonder eenige laſt van de Vergaderinge onderſtaan werken van fortificatie aan de eene zyde van den *Hage* te maken. 269

12. Julii. Reſolutie van haar *Ed. Groot Mog:*, waarby die van den Hage in de Vergaderinge ontboden zynde, om redenen te geven, waarom zy tegens de Reſolutie van de Heeren Staaten en het verbod van de Gecommitteerde Raaden voortgingen met het opmaken der gemelde fortificatie, gelaſt werden het verſterken van den Hage te ſtaaken, op pœne, dat anders daartegens feytelyk zoude werden voorzien. 269

1632 9. Sept. Publicatie en Ordonnantie op het onderhouden van de kade van 't *Sieke van den Hage* tot de Watermolen toe. 461

1633 9. Maart. Octrooi voor de Confrerie van de *Cloveniers-Schutterye* in den *Hage*, om eenige erven van haare Doe-

le

le te mogen verkoopen, om met huiſen betimmert te werden. *bladz.* 463

1635 1. Mei. Verzoek van de Magiſtraat, om den *Hage* te mogen verſterken. 272

6-7. Julii. Reſolutie van *haar Ed. Groot Mog.*, om de retroacten op te zoeken, en na te zien, wat in den jaare 1629. op het voorſz ſubject is gereſolveert. 273

12. Julii. Proteſt van de Heeren van *Delft*, tegens het fortificeren van den *Hage*. 273

24. Nov. Miſſive van de Collegien van de *Societeit* aan *Frederik-Hendrik* Prins van Oranje, nopende het afdanken van de Waartgelders alhier in den *Hage*. 274

27. Nov. Antwoord van zyne Hoogheid daarop. 274

1642 1. April. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, op het verzoek van de Magiſtraat den *Hage*, om een eigen Ontfanger van des gemeen Lands Middelen te mogen hebben, als andere Steden. 262

24. Julii. Ordonnantie van *haar Ed. Groot Mog.*, hoeveel Burſaalen ieder Lid in het Collegie *Theologiæ* te *Leiden* zoude mogen houden, volgens de daarby gevoegde lyſte. 267

19. Nov. Commiſſie op Mr. *Johan Oom van Wyngaerden* Preſident in den Hove en Mr. *Louis van Kinſchot*, Auditeur van de Rekeninge in den *Hage*, tot hooringe en ſluitinge van 's *Haags* rekeninge. 367

1643 7. Aug. Octrooi aan die van den *Hage*, om hunne Paardemarkt voortaan te mogen houden in de Kermis van Mei. 464

1646 28. Maart. Stigtinge van de Nieuwe Kerk uit wat middelen te vinden. En de *Societeit* daarover altoos het gezag en bewind te hebben. 263

1647 17. Mei. Publicatie van de Magiſtraat van den *Hage*, permitterende de Buitenluiden, die op de gepaſſeerde Kermis met hunne kraamen, contrarie de Publicatie van den 12. dezer maand, op het Buiten-hof geſtaan hebben, onverhindert te mogen vertrekken, mits hunne naamen en woonplaatzen bekent makende. 438

1650 14. Maart. 't *Hof van Holland* committeert *Cornelis Naggers*, om

1650 om den 80. en penning van de huizen en erven, ſtaande op 't Buitenhof en Cingel of elders in den *Hage*, ten behoeve van de *Societeit* in te vorderen. 186

19 Nov. Miſſive van de STAATEN VAN HOLLAND aan de Magiſtraat van den *Hage*, dat zy, mits het overlyden van den Prince van Oranje, aan haar Ed. Groot Mog. of in derzelver abſentie aan Gecommitteerde Raden zouden overzenden de nominatie van de voorſz Magiſtraat, om by hen daarop de electie te doen. 142

24. Nov. Reſcriptie van de Magiſtraat op den voorigen brief, met de bygevoegde nominatie. 143

8. Dec. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, nopende de eige Magiſtraats-beſtellinge der Steden, die ſtem in Staat hebben. 144

1651 23. Nov. Advys van 't *Hof* en de *Rekenkamer*, nopende de electie van de Magiſtraat van den *Hage*. 146

25. Nov. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, toezendende aan den Hove de nominatie van de Magiſtraats-perſoonen voor den jaare 1652. met ordre, om by 't Hof te letten dat de namaagſchap onder de Regenten werde geëviteert, en voorts te dienen van advys. 147

1652 26. Nov. Nieuwe Formulieren van den eed voor Burgemeeſters, Schepenen en Vroetſchap van den *Hage*, by haar Ed. Groot Mog. beraamt. 148-150

1653 14. Aug. Een Krygsraad in den *Hage* ingeſtelt. 455

9. Nov. De STAATEN VAN HOLLAND vergunnen aan de Magiſtraat van den *Hage* Octrooi, om Weesmeeſteren ter Weeskamer aan te ſtellen. 454

5-6. Dec. Bevel van de STAATEN aan de *Societeit*, om 't quohier van den duizendſten pennink over den *Hage* te maken. 465

1654 30. Sept. Reſolutie van *haar Ed. Gr. Mog.* nopende de judicatuure over militaire perſoonen gemeene delicten begaande in den *Hage*. 456

20. Nov. Belang van de Magiſtraat van den *Hage* aan het Hof op een mandament Pœnaal, door den Procureur Generaal verzogt tegens het maken van Keuren, waarby de Edelen en Suppooſten zyn bezwaart. 467

Re-

1655 25. Nov. Reſolutie van dezelve, waarby het Subject van de onordentelyke en onbetaamelyke kuiperyen ontrent de nominatie en daarop te volgen electie van de Magiſtraatsperſoonen van den *Hage* commiſſoriaal werd gemaakt. *bladz* 150

1656 24. Nov. Miſſive van 't Hof aan de *Staaten van Holland*, met eenige aanmerkingen of de Regeerders van den *Hage* wel bevoegt zyn de nominatie ter veranderinge hunner Magiſtratuure te konnen maken. 152

28. Nov. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, waarby de Magiſtraat van den *Hage* gelaſt werd de Privilegien, om de nominatie van de Magiſtraat te mogen doen, over te zenden. 153

1657 20. Julii. —— van *haar Ed. Groot Mog.*, dat die van den *Hage* niet zullen adviſeren op Seureté du Corps, dan alleen voor hunne burgeren en inwoonderen 468

25. Sept. —— van de STAATEN, dat de Magiſtraat van den *Hage* zoude blyven by 't oud gebruik, nopende het maken van haare nominatie, om daaruit de electie gedaan te werden. 153

1659 25. Nov. —— van de STAATEN, ordonnerende op wat tyd de nominatie van de Magiſtraat, waaruit de electie moet geſchieden, aan haar Ed. Gr. Mog. moet werden overgebragt. 155

1663 16. Julii. Octrooi voor de Raden en Rekenmeeſters der Graaffelykheids Domeinen en de Magiſtraat van den *Hage*, tot het maken van eenen Straatweg tuſſchen den *Hage* en *Schevelinge*, en het ſtellen van zekere gabellen, &c. 480

10. Dec. Publicatie tegens het beſchadigen van den *Schevelingſchen* ſtraatweg en 't ſchenden der boomen en andere gewaſſchen aldaar. 482

1664 18. Maart. De STAATEN VAN HOLLAND octroyeren die van den *Hage*, om de Straaten, Gooten en Rioolen te mogen verhoogen, verleggen, veranderen en repareren na hun goeddunken; en tot onderhoud van dien te mogen ſtellen en heffen van de eigenaars der huizen op elke voet breedte van de huizen jaarlyks een halve ſluiver, of zoo veel min na advenant den ſtand der huizen en erven, daarze gelegen zyn. 469

1665 28. Sept. Miſſive van *haar Ed. Groot Mog.* aan de Regeer-

ders van den *Hage*, om op 't ſpoedigſte te ligten een Compagnie Waartgelders van 150. koppen. *bladz.* 275

1665 29. Sept. Tweede miſſive, betreffende de voorſz ligtinge der Waartgelders. 276

2. Octob. Commiſſie, voor *Anth. Cool* als Vendrig van een Compagnie Waartgelders. 277

1666 19. Jan. Miſſive van de *Gecommitteerde Raden* aan de Magiſtraat, aangaande het afdanken der Waartgelders. 278

1671 2. Febr. Keure van de Magiſtraat van den *Hage*, dat de Chirurgyns geen wonden mogen verbinden, zonder die zaaken den Officier aan te geven. 485

18. Junii. Conventie tuſſchen der Graaffelykheids Rekenkamer en de Magiſtraat van den *Hage*, nopende de beheeringe van de Straaten. 473

20. Julii. Advys van 't *Hof* op de preferentie van verloopen renten in den *Hage*. 474

1672 5. Maart. Aanſchryvinge van de *Staaten van Holland* aan de Regeerders van den *Hage*, tot het aannemen van Waartgelders, en dezelve alle weeken te doen exerceeren. 280

7. April. Aanſchryvens als vooren, om twee Compagnien Waartgelders op te regten. 281

7. Sept. Miſſive van den *Prince van Oranje* aan de Magiſtraat, bevelende dat de Magiſtraats-perſoonen by hem verkooren en in de bygevoegde lyſte begrepen, na ſtavinge van den eed in hunne bedieningen zullen werden geſtelt. 160

27. Dec. Bevel van de STAATEN VAN HOLLAND aan de Heeren van de *Societeit*, om de boomen rondom den *Hage* aftehouwen, en daarmede de aankomſten van den *Hage* te belemmeren en te ſtoppen. 297

1673 10. Nov. Miſſive van de Magiſtraat aan den *Prins van Oranje*, nopende de gewoonelyke verkiezinge der Magiſtraats-perſoonen, Buiten-vaders en Buitenmoeders van 't Weeshuis van den *Hage*, met verzoek, dat zyne Hoogheid de afgaande Burgemeeſters gelieve te houden als mede genomineert tot Schepenen, die anders nevens de afgaande Schepenen mede komen te vallen in de Vroedſchap. 161

Re-

2673 15. Nov. Reſcriptie van den *Prins van Oranje*, continuerende de oude Regenten voor 't aanſtaande jaar in hunne reſpective bedieninge. *bladz.* 162

22. Dec. Aanſchryvens als vooren, om de Waartgelders aanſtonds afstedanken. 282

1674 29. Jan. Placcaat van den *Hove* tegens het ſchenden van boomen en plantagien, mitsgaders het ſteelen van hekken, ſtoepen, balien, enz. in en om den Hage. 483

1678 20. Julii Ampliatie en Renovatie van de Ordonnantie van den *Hove*, waarby de Chirurgyns in den *Hage* gelaſt werden, na 't eerſte verband aan gequetſte perſoonen, den Procureur-Generaal aanſtonds daarvan kenniſſe te geven. Zie mede een gelyke Ordonnantie van de Magiſtraat, om als vooren, het zelve te doen aan den Bailliu van den *Hage*; zynde van dato 2. Febr. 1671. 484 485

1679 11. Sept. Verdrag tuſſchen de Magiſtraat van den *Briel* en van den *Hage* over het vergeven van het ampt van reizende Bode van den *Hage* op den *Briel*. 486

1683 25. Febr. Octrooi aan de Raaden en Meeſters van de Rekeninge van 's Lands Domeinen, nopende het reinigen en ſchoonhouden van de ſtraaten en rioolen, ſtaande ter bezorginge van de gemelde Rekenmeeſters, &c. 476

26. Febr. Octrooi aan de Magiſtraat van den *Hage*, op het ſchoonhouden en reinigen der Straaten en Wateren op 'sHaags grond; als mede het ſtellen van zekeren jaarlykſchen penning op ieder huis tot verval der koſten daar toe vereiſcht. 477

1686 1. Febr. Ampliatie op de Inſtructie van de Weeskamer, inhoudende auctoriſatie op de Weesmeeſteren, om der Weeskinderen gelden te mogen beleggen, zoo wel op 't Comptoir der Vereenigde Nederlanden, als op de reſpective Comptoiren van Holland, het Corpus van den *Hage* en de *Societeit* aldaar 209

1687 23. Dec. Miſſive van de STAATEN VAN HOLLAND aan den Hove, behelzende klagte van die van den *Hage*, dat hen werd onttrokken de beſtellinge over deſolaate boedels, omme daarop haar Ed. Groot Mog. te dienen van advys. 487

1688 29. Maart. Conventie tuſſchen het *Hof* en de Magiſtraat van den *Hage*, waarby de Opperklerken van de zeſtien Procureurs van den Hove werden ontheven van

't

't waarnemen van alle togten en wagten in de Burgerye en Schutterye alhier. 489

1702 6. Nov. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND, dat de Steden geen ſtem hebbende in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge, de nominatie van haare Magiſtraaten zullen moeten zenden aan haar Ed Groot Mog. of by derzelve abſentie aan Gecommitteerde Raden, om daaruit de electie te doen. 168

1706 20. Maart. Reſolutie van *haar Ed. Groot Mog.*, inhoudende approbatie van het geconvenieerde tuſſchen de Heeren Gecommitteerde van haar Ed: Groot Mog. en de Magiſtraat van den *Hage*, over het Secretaris-, Vendumeeſter- en Uitroeper-ſchap van *'sGraven-hage* voor een ſomme van twee honderd twintig duiſend guldens; en authoriſatie op de Heeren Raden en Meeſters van de Rekeninge van haar Ed. Groot Mog. Domeinen, om daarvan behoorlyke ceſſie en opdragt te doen. 490

1710 8. Julii. Keure tegens het tranſporteren van meubile goederen zes weeken voor 't banquerot. 491

1714 29. Sept. Reſolutie van *Gecommitteerde Raden*, hoe de Krygsraad van 't Guarniſoen alhier en de Magiſtraat zig zullen hebben te gedragen, nopende de judicatuure van militaire perſoonen *communia delicta* begaan hebbende. 492

1719 27. Maart. Ampliatie op de Ordonnantie van de Weeskamer, nopende de uitſluitinge der Weeskamer, en 't aanvaarden van de voogdye by de teſtamentaire voogden. 213

1732 1. Mei. Reſolutie van de STAATEN VAN HOLLAND en WESTVRIESLAND, dat voortaan geen confiscatie van goederen by eenigen Regter zal mogen werden gedecerneert. 297

1733 13. Mei. Approbatie van *haar Ed. Groot Mog.* op het Accoord tuſſchen den Hove van Holland en de Magiſtraat van den *Hage*, raakende de judicatuure over de perſoonen alhier garniſoen houdende. 493

21. Nov. Octrooi voor het Diaconie-huis van *'s Graven-hage*, nopende de erfleniſſe der geene die in of buiten het zelve Huis gealimenteert en onderhouden werden. 494

COSTUMEN

VAN

's GRAVEN-HAGE.

INLEIDINGE TOT DE COSTUMEN VAN 'S GRAVEN-HAGE.

DE meldinge, welke in het opschrift der navolgende Costumen gevonden werd, *van zekere Missive, bevel en Ordonnantie aan de Regeerders van den Hage overgezonden*, ter nakominge van welke de gemelde Costumen vergadert, en aan den Hove gezonden zyn; geeft aanleidinge, om na te gaan de rede, waarom de Costumen van den Hage te dien tyde zyn gevordert. In het algemeen kan men zeggen, dat het, de zaak van agteren ingezien, blykt, den laateren Graaven zeer verveelt te hebben, dat hen zoo menigmaal wierden tegengeworpen, niet alleen Costumen, loffelyke gewoontens en herkomens van dén Lande in het algemeen; maar ook nog van zeer veele Steden en Dorpen in 't byzonder, die, hoewel dikwyls in den grond weinig verschillende, egter hier en daar nog al verscheiden waren. Daarby weet men, dat de Magistraaten, die elk in den haaren die bezwooren hadden, daar by zeer stip bleeven; 't geen ook de Staaten deden, zulks dat ze by tyden der huldingen onzer Graaven geen getrouwigheid of gehoorzaamheid aan hen by eede wilden beloven, als na dat de Graaven eerst en alvoorens het houden en nakomen van de voorheen verkregene Handvesten hunner Voorzaaten, Graaven en Graavinnen van Holland, Keuren, Regten en Gewoontens bezwooren hadden; gelyk onze laatste Graaf Koning *Philips de II.* ten spyt van zynen trots in den jaare 1555. (*a*) moest ondergaan.

Maar dewyl 'er zaaken inkroopen, die in waarheid de Regten van den Landsheere te kort deden (*b*), en in haar zelf ook niet goed waren, gaf zulks gelegentheid, dat de Vorsten de overleveringe van 't bewys zulker Costumen eischten, en zomtyds daarop al sterk drongen (*c*). Ja Keizer *Karel* in den jaar vyftienhonderd een-en-dertig een nieuwe Instructie aan den Hove van Holland gevende, liet

(*a*) Hooft, *Nederl. Hist: I. Boek bladz.* 3.

(*b*) Zie de Ordonnantie op de Criminele Justitie van 1570. *Art.* 13. 14. 15. 20. 24. 67. enz.

(*c*) Sim. van Leeuw. op de Inleid. van de gemelde Ordonn. No. 14. *pag.* 124.

liet onder andere daarin vloeyen (*d*) deze woorden: „ Zy zullen „ ook kenniſſe hebben en nemen van ſaeken, aldaer gecanlangeert „ werden Coſtumen, gewoonten, Keuren of hercomen van on- „ deughdelycheit, deſelve mogen declareren corruptelen, ende die „ als ondeuchdelyck aboleren, ende te niete doen, indien dat be- „ vonden wort, dattet alſo behoort te geſchien. Uit hoofde van dat Artikel ſchreef het Hof nu en dan om de Coſtumen van deze of geene plaatzen, om die te onderzoeken, en daarontrent voor het regt van den Graave te zorgen. 't Gebeurde wel, dat by zulk een gelegentheid iets verbetert wierd, maar het was verre van dat alles zoude herſtelt zyn geweeſt, wanneer de Staaten van Holland in den jaare vyftien-honderd-tagtig lieten publiceren de bekende *Ordonnantie van de Policien*, in welker 39ſte. Artl. zy mede aan die geene, die zekere voorregten, laſten, enz. voorgaven te hebben, ordonneerden het overbrengen in de Griffie van den Hove van Holland, van „ alle „ alzulcke Rechten, Coſtumen en Uſantien, 't zy van naeſtingen, „ nakoopen, pondt-gelt, recht van Leenen, die by eenige beſterf- „ te, uyterſte diſpoſitie, tranſporten, Houwelykſche Voorwaar- „ den, en anders, hoe dat het zy, aenbeſterven en opkomen, Ze- „ gel-recht en alle andere rechten, die ſy reſpective in hare Juris- „ dictie, Ampten en Officien genieten ende gebruycken, en voor „ den jaere duyſent vyf hondert twee en tſeventich ghenoten ende „ ghebruyckt hebben, omme op de onderhoudeniſſe van dien in alle „ egualiteyt, en zulks de Staeten bevinden ſullen, ten meeſten dienſ- „ te van de Onderzaten te behooren, voorſien te worden. Dit zoo van tyd tot tyd geordonneert zynde by de Hooge Overheden, is het geen wonder, dat men noopende zommige plaatzen vind ſtukken, die uitwyzen 't geen zig in dien opzigte heeft toegedraagen. En zoo is ons dan voorgekomen de brief van den Hove, van den 17. Maart vyftien honderd zeven en veertig na ſtyle van den Hove, ter dier zaake geſchreven aan *Vincent van Lebeſteyn*, als doen Bailliu (*e*) van den Hage, dien wy hier laaten volgen:

„ DE HEERE VAN **BEVEREN**, VAN DER VEERE, VLISSIN- „ GEN, BROUWERSHAVEN, DUYVELAND &c. STADHOU- „ DER GENERAEL; DE EERSTE EN ANDERE RADEN DES „ KEYSERS OVER HOLLANDT, ZEELANDT EN VRIES- „ LANDT.

„ *Eerſaame, Diſcrete, goede Vrund.*

Miſſive vanden Hove aan den Bailliuw van den Hage,

„ WY hebben ontfangen ſekere Miſſive van de Keyſerlyke „ Majeſteit in dato den naeſtleſten January 1545. *Stilo Cu-* „ *riæ.* en agtervolgende de expreſſe bevelen van zyne Majeſteits „ ſchryven, ordonneren U dat gy binnen twee maanden na dato „ van deſen overbrengt, ofte by uwe Gedeputeerde van uwent „ we-

(*d*) *Art.* VIII. ontrent het einde.
(*e*) Zie van den zelven hiervooren onder de Bailliuwen van den Hage.

„ wegen alles volkomentlyk geinſtrueert, doet overbrengen alhier
„ in den Hage in geſcrifte authentik alle alſulke Coſtuymen, als gy
„ pretendeert geuſeert te hebben tot op den dag van huyden, ſoo
„ wel in materie van Juriſdictie, Succeſſien, Leenen, Naeſtinge, ey-
„ gen goeden, Huwelykſe Voorwaarden, Teſtamenten, Douarien,
„ Donatien en andere Contracten onder den Levenden, Naaſtinge
„ van Bloede, en Preferentien, als ook in Materien Crimineel en
„ andere diergelyke Coſtuymen, om dezelve voorts ontfangen, ge-
„ levert en volkomen te werden de beliefte van de Keyſerlyke Ma-
„ jeſteit voorſchreven.

omme binnen twee maanden over te zenden zodanige Coſtumen, als men aldaar uſeert.

„ *Eerſame, Diſcrete, Goede Vrund*, van des te doen en ſyt in gee-
„ ne gebreeke, en ons Heere God ſy met U. Geſchreven in
„ den Hage den 17. Maert 1547. naar ſtile van den Hove,

(*was ondertekent*)

J. VAN DAM.

„ Op ten rugge ſtont geſchreven, *Eerſame, Diſcrete, Goede*
„ *Vrund*, den Bailliuw van den Hage, *Vincent van Lebeſteyn.*

De Magiſtraat van 's Graven-Hage dat aanſchryven opvolgende, zond aan den Hove deze navolgende Coſtumen in agtien Articulen beſtaande.

Verklaringe van de Couſtumen, die men uſeert in den Hage in Holland en by de Regeerders aldaar overgezonden myn Heere den Stadhouder, d'eerſte ende d'andere van den Raede des Keyſers, over Holland, Zeeland, en

(*f*) *Nota.* Deze Couſtumen zyn op 't ſchryven van myn Heeren den Stadhouder, Preſident ende Raden geamplieert, en de zelve overgeſonden volgens heuren Miſſive in dato den 17. October 1569. Actum den

* De nummers, die op de zyde dezer Coſtumen geſtelt zyn, wyzen aan de bladzyden van den druk derzelve, agter de Beſchryvinge van 'sGraven-hage door Gysbert de Cretſer, 't geen wy nodig geagt hebben alhier te berigten, om dat wy zelve, in de voorige Deelen dezer Beſchryvinge, deze Coſtumen aanhalende, die nummers hebben gebruikt, waar door dan de aangetrokkene plaatzen ligtelyk konnen nagegaan worden, zonder dat men den druk van de Cretſer nodig heeft.

(*f*) Deze aantekeninge, ſchoon tot een veel laateren tyd behoorende, hebben wy alhier in de verſcheide afſchriften, die we van deze Coſtumen gezien en met de gedrukte vergeleken hebben, alzoo mede gevonden, en dierhalven dezelve ook op deze plaatze laaten blyven.

29. Maert anno 1570. na Paeſſchen.

en Vrieſland, achtervolgende zeekere Miſſive, bevel en Ordonnantie aan denzelven Regeerders overgezonden, van wegen des Keyzers, in dato den 17. Maert anno 1547. na ſtyle van den Hove.

I.

ITem in den eerſten ſtaat te attenderen, dat binnen der Vryheyt van den Hage meeſt Recht ende Juſtitie gedaen ende geadminiſtreert word, daar na hen die Regeerders ende Inwoonders der zelver Plekke reguleeren volgende haere Privilegien, Keuren, ende Statuten ofte na beſchreven Rechten.

I I.

Dan in Crimineele zaeken daerinne eenige Delinquanten gecondemneert worden in heure lichamen gecorrigeert te zyn, ofte daer de gecauſeerde geabfolveert mogen werden, werd geuſeert, dat men geene appellatie en admitteert, ofte de executie van der appellatie ſurcheert ofte ſuſpendeert.

I I I.

Ende als aangaende die ſucceſſien, werd geobſerveert ende onderhouden, 't Recht dat men noemt, het Schependoms Recht, wezende van zulker natuyre, dat de repreſentatie altoos plaatze heeft, *etiam poſt quartum & quintum gradum*, ende dit *in ſtirpes* ende niet in *capita*.

I V.

Ende aangaende die Koopmanſchappe ofte andere Contracten werd alhier binnen den Haege geuſeert, ende is ook van zo lange tyd tot noch toe geobſerveert, dat geen memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt, zoo wanneer twee, drie, vier ofte meer hen verbinden voor Schepenen, ofte by ander goet authenticq beſcheyt, elk een voor al, ende als principael, dat alsdan die Crediteur optie heeft te mogen roepen den geenen die 't hem belieft, een ofte meer, ofte allegader zoo 't hem beſt gelegen ende geraden dunkt, zonder dat de zelve Crediteur gehouden wert te *excuſſeren* den geenen, die men mochte bewyſen tot wiens profyte die geleende penningen mogten gekomen wezen, ende door wiens verzoek dat die de voorſz. Obligatie mede gepaſſeert ende ondertykent mogte hebben, ende dit al niet tegenſtaende, of die Crediteur een deel van de voorſchreve penningen van d'een ofte van meer ontfangen mogte hebben, zulks dat hy tot allen tyden de reſt zoude mogen eyſſchen van den geenen die 't hem believen zoude, die hem zulks als vooren geobligeert zoude hebben.

V.

In der voornoemde Vlecke van den Hage is mede altoos van oude tyden geobſerveert, dat die geene die aldaer eenige goeden brengen, deſelve vercoopen en leveren, dat deſelve koop ſyn effect ſorteert, alwaert ook ſoo, dat iemand na de verkoopinge en leveringe in den Hage quame en mogte bewyzen, dat de vercogte goeden hem toebehooren, en niet den vercooper; maar ſoude die geene die deſelve goeden toe mogten behooren, alleenlyk ſyn regres mogen neemen tegens den genen die alleenlyk 't goed aldaer gebragt en verkogt hadde, ſonder daerom den kooper te moleſteren. (*g*)

V I.

Item dat alle Huysvrouwen van openbare Kooplieden mogen kopen en verkopen

(*g*) Deze Coſtume werd by *Cretſer* niet gevonden; zynde dezelve door ons uit andere afſchriften (waarby ſtond, dat ze getrokken waren uit het Coſtuim-Boek van den Hage *fol.* i. *tot* vj. *incluis.*) alhier ingevoegt, en vervolgens ook het getal daar mede vermeerdert.

kopen, in rechten compareren, ageren, en defenderen, ende ook borge worden, ende dat ook alle Vrouwen ende Geeſtelyke perſonen, als Canonicken ofte andere Prieſteren, kopen en borge mogen worden in alle openbare verkopingen van Sterfhuyſen ofte Boelhuyſen, ende dat men haarluyder daar voren als principalen mag doen executeren, te weten, die Vrouwen in haare generale goederen, ende die Prieſteren in heure temporeele goederen, zonder dat zyluyden hen mogen behelpen met eenige Privilegien, henluyden na Rechten competerende.

VII.

pag. 7. Item binnen de voorſz. Vlekke van den Hage word geuſeert, zoo wat Gaſten ofte partyen van buyten den Hage malkanderen haare Goederen alhier in den Hage doen bezetten, ende daar op recht begeeren, dat Schout en Schepenen daar van kenniſſe nemen, doende partyen recht, dag over dag, Salvo dat hier geen Couſtume en is den perſoon te mogen doen arreſteren, maar wel zyne Goederen.

VIII.

Item wat Contracten binnen den Hage ende in Haag-Ambachte op Heylige dagen ofte Vierdagen gemaakt werden, dezelfde worden gehouden magteloos ende van geender waarden.

IX.

Item es mede een oude Couſtume zoo wat huyzen alhier by den Schout ende Gerechte van den Hage by Decrete, ende ook anders geen, verkoft worden, dat men 't zelfde huys ofte huyſen zulks verkoft zynde, wederomme mag naaſten binnen den behoorlyken tyt, die daar toe geſtelt ende verklaart werd in de Voorwaarden, die daar van ten dage van de verkopinge gemaakt ende gelezen werd, mits hebbende beter actie, en betalende den eerſten koper dubbelt rantſoen.

X.

Item es mede een ſeer oude Couſtume, die men als nog dagelyks uſeert ende onderhout, dat men maar eens op een huys mag renten pachten, het zy van verlopen oude renten ofte van de Kuſtinge, ende wie zoo eens rente gepagt hebbende, ende geen betalinge gekrygende, zoo en mag men nochtans andermaal weder geen renten pachten, maar es al zulken Crediteur ſchuldig te procederen tot verkopinge van de zelve huyzinge (*b*).

XI.

Maar op Land leggende binnen den bedryve ende Juriſdictie van den Hage, mag men tot drie reyzen toe renten pagten, het zy voor eeuwige onlosbare renten, loſrenten, lyfrenten ofte van den erfpenningen, ende zulks driemaal renten gepagt hebbende, mag den Eyſſcher als dan voorts procederen tot verkopinge van 't zelfde land.

XII.

Welke voorſz land zo by decreete verkoft zynde, mag men naeſten binnen zulken tyt, ende in alder manieren als vooren op de verkopinge van de huyzen verklaart ſtaat.

XIII.

pag. 8. Item es mede een oude Couſtume in den Hage geobſerveert, zoo wat Huyzen ofte Landen by decrete verkoft worden in der maniere als boven, ende iemand daar renten ofte actie op hebbende, 't zy by Schepenen Brieven, ofte anderſins, ende de zelve Crediteur hangende 't decreet zyn actie niet en inſtitueert, noch den Gerechte niet te kennen en geeft, dat alzulken Crediteur van zyne actie

(*b*) 't Is ongetwyffelt deze Coſtume, waar op W. van Alphen ziet in zyne *Papegay* 1 *Deel pag.* 32. alwaar gezegt werd: „ Als yemandt borge ſtelt, voor een jaarlykſche „ renten, mogen de borgen, volgende de Coſtumen van den Hage, by inſolventie „ van den principalen niet vorder aangeſprooken werden, dan voor een jaar renten, „ ende is zulks by Sententie van den Ed. Hove den leſten Mey 1535 verſtaan, welke „ Sententie ook ſtaat geregiſtreert in 't Papier-Regiſter, beruſtende in de Burgemeeſters-kamer *fol.* 26. *recto* & 27. *verſo*. Zie mede hier na *pag.* 23.

tie en recht verſteeken wordt, ten ware onmondige Kinderen, ofte luyden die buyten 's Lands waren, ende 't zelve bewyzen konden, ende dat onmondige kinderen niet verbeuren en mogen, dan als zy tot heuren mondigen jaaren gekomen zyn, ende die buyten 's Lands zyn, binnen 's jaars als zy t' huys gekomen zullen wezen.

XIV.

Item van Land dat d'eene perſoon den ander verkoopt, daar van is een Couſtume die men over zeer lange jaaren geuſeert ende geobſerveert heeft, ende noch geobſerveert wert, dat die Vrienden, (*i*) evenknyen, land, gelegen gemeender voir ende gemeender aarden van 't verkofte land, de zelfde koop mag naaſten binnen een jaar ende ſes weeken na date van de verkopinge, mits betalende die principale hooftpenningen, die voor de koop gelooft zyn, ende intreſt van dat de zelve hooftpenningen hebben mogen renten, naar advenant den penning feſtien, mitsgaders die koſten daaromme gedaan.

XV.

Item van actien van poſſeſſien, uyt ten welken iemant na Rechten geboren mag werden actie ofte recht van preſcriptie, ende deur dien eenige ſervituyt ofte vrydom zoude meynen verkregen te hebben, zoo werd in den Plecke van den Hage geuſeert, ende is zulks van ouder herkomen onderhouden, dat zo wie op iemants Erf opgaande heeft eenig venſter of ander uytzicht, ofte ook zyn water ofte regendrop lopende heeft op zyn nagebuurs erf of grond, ofte andere queſtie van eenige heyningen, ſtaacketzelen, beſchuttingen van planken, horden, ofte anders, ende van zulks te doene in poſſeſſie zynde geweeſt, van over de X. XX. XXX. XL. L. jaaren, ende langer, ook excederende alle memorien van menſchen, ofte daar van tonende deugdelyke ſchyn, ofte tytele, ofte 't zelve proberende met levendige getuygen, zoo werd den zelven zyne pretenſe poſſeſſie toegewezen, ten ware dat het met andere deugdelyke apparenter middelen wederleyt werde.

XVI.

Item zoo wat goeden een Huysheer bevind op zyn grondt, die zyn hem verbonden voor de huyre, alwaart ook zoo dat iemant eenig recht daarop pretendeerde te hebben by condemnatie, bezegeltheyt van Schepenen, of ander beſcheyd, hoe deugdelyk ende notoir 't zelve ook wezen mag, zo zoude nochtans alzulken Huysheere, hebbende die goeden op zyn grond, voor al geprefereert zyn. pag. 9.

XVII.

Item zo wie eenige renten ſprekende heeft op Huyſen ofte Land ofte op eenige perſoonen alhier in den Hage, ofte aan iemand ten agteren is ter cauſe van cuſtinge ofte andere deugdelyke ſchulden, daar van werden de outſte Crediteurs geprefereert, altoos reguard nemende op de outſte Schepenen-kenniſſe, die geprefereert worden voor alle andere ſchulden en actien.

XVIII.

Item alle Huwelykſe Voorwaarden, Teſtamenten, Donatien ende andere Contracten, die onder den Levenden worden gemaakt, 't zy voor Schepenen ofte Notariſſen ende getuygen, worden van waarden gehouden zo verre die deugdelyk zyn, ende ſorteren heur volkome effect, ten waare die kennelyk wederroepen waren, ofte dat die by den Contrahenten vermuteert, vernieuwt of verandert werden.

Alle welke voorſz Couſtumen die Regeerders van den Hage over doen geven, onvermindert die gene die zyluyden nog namaals zullen mogen bevinden.

Gedaan in den Hage den 24. Auguſty vyſtien hondert agt en veertig.

My Preſent.

(*i*) Dat is de eigenaar of bezitter van land gelegen *enz.* Van de betekeniſſe van dit woord, zie hierna in de aantekeninge *Evenknyen.*

Ons

Ons is niet gebleken, wat het Hof op het bekomen dezer Coſtumen hebbe beſloten of gedaan. Egter de zaak van agteren beſchouwende, ſchynt het geen volkomen genoegen daarmede te hebben genomen. Immers in den jaare vyftien honderd een en vyftig ſchreef het Hof andermaal aan de Magiſtraat van 's Gravenhage den volgenden brief:

„ DE HEERE VAN BEVEREN, VAN DER VEERE, VLISSIN-
„ GEN, BROUWERSHAVEN, DUYVELAND &c. STADHOU-
„ DER GENERAEL; DE EERSTE EN ANDERE RADEN DES
„ KEYSERS OVER HOLLANDT, ZEELANDT EN VRIES-
„ LANDT.

„ *Eerſaeme, Diſcrete, Goede Vrient.*

„ Volgende de ſchriftelyke laſt en ordonnantie van de Keyſerly-
„ ke Majeſteit in dato den laeſten Januarii hebben wy diver-
„ ſche Steden en Vlecken ondergeſchreven en belaſt, dat zy elx
„ zouden overſenden haare Coſtuymen, maar en hebben als nog
„ geen of weynig ontfangen; ende want de meyninge van de Kei-
„ ſerlyke Majeſteit onſe aldergenadigſte Heere, mitsgaders van de
„ Coninckſyke es, dat 't zelfde ſonder langer vertreck geeffectueert
„ ſal worden, ſoo ſchryven, laſten, en ordonneren wy U Luyden
„ wel ſcharpelyk en expreſſelyk ſonder langer train of vertrek met-
„ ten aldereerſten des mogelyk weſende, ons wel en in 't lange met
„ goede declaratie en verclaringe in geſchrifte over te ſenden U
„ luyder Coſtuymen, die gy pretendeert tot noch toe geuſeert te
„ hebben in materie van Jurisdictie, Succeſſie van Leenen, als eyge
„ goeden, Huwelykſe Voorwaarden, Teſtamenten, Douarien, gif-
„ ten en andere Contracten onder den Levenden, Naeſtingen, Prefe-
„ rentien, zoo wel in Crimineele als in andere gelyke, voor Couſ-
„ tume in uwe Juriſdictie geuſeert.

Tweede Miſſive van 't Hof aan de Magiſtraat van den Hage, ten voorſz. einde.

„ *Eerſame, Diſcrete, Goede Vrient*, van des ſyt in geen gebree-
„ ke, op dat wy niet genootzaekt en zyn van U dilay de Maje-
„ ſteit voorſchreve te adverteeren, 't welk wy verhopen dat
„ gy zult verhoeden, en onſe Heere Godt ſy met U Luyden.
„ Geſchreven in den Hage den 12 November 1551.

(*Was getekent*)

J. VAN DAM.

„ Op te rugge ſtond geſchreven, *Eerſaeme, Diſcrete onſe goede Vriendt,*
„ *Bailliu en Gerechte van 's Gravenhage en Haagambagt.*

Wy hebben niet konnen ontdekken, dat de Magiſtraat evenwel eenig nader of ander opſtel van Coſtumen aan den Hove heeft gezonden. En het is waarſchynlyk, dat die zaak is blyven ſtaan tot de tyden van het Gouvernement des Hertogs van Alva, die men weet, dat aan alle de Steden dede ſchryven een bevel, om haare Coſ-

Coſtumen over te zenden; 't geen by zeer veele is gedaan, en onder andere ook by de Regeerders van den Hage, uitwyzens de aantekeninge, nevens het hoofd van de gemelde Coſtumen op *pag.* 5. te vinden.

Wy zullen nu laaten volgen de verdere Coſtumen, die wy gedrukt gevonden hebben.

(*k*) Manier omme Vierſchaere van den Schout van den Hage te ſpannen.

pag 10

Antwoord van d'outſte ofte eerſte Schepen.

Heer Schout wilt gy horen Vonniſſe. Ik zegge dat den dag alzo gelyt es, ende dat 't Gerecht verſaamt es, dat gy recht moogt doen van Koninklyke Majeſteyts wegen als Grave van den Lande.

De Schout ſprekende ſeyt totten outſten Schepen.

Ik vrage u 't Vonnis, (*l*) of den dag alzo geleyt es, ende 't Gerechte verſaamt es, dat ik mag recht doen van Koninklyke Majeſteyts wegen als Grave van den Lande.

II. Schepen.

Heer Schout, &c.
Ik ſegge, dat gy u Vierſchaar wel geban-

De Schout.

Zo ban ik myn Vierſchaar van Koninklyke Majeſteits (*m*) wegen als Gra-

(*k*) *Maniere omme Vierſchaer* enz. Diergelyke formulieren, welke in het openen van de Vierſchaar gebruikt wierden, zyn 'er veele te vinden, zoo in bereids gedrukte Beſchryvingen, als in de oude afſchriften van de Keuren en Coſtumen van zommige onzer Steden. Als by voorbeeld, by Boxhorn. *Kron. van Zeeland II. deel pag.* 82. 85. Oudenhoven, *Beſchr. van Zuidholl. pag.* 517. 518. Handv. en Privil. der Stede Oudewater *fol. D.* (zynde de bladzyden niet genummert.) Ook nog, hoewel de woorden niet zoo uitvoerig voortgebragt werden, als wel de wyze van verrigtinge verhaalt werd, by Alkemade en van der Schelling, *Beſchr. van den Briel en Voorne, pag.* 317. en volgende. De rede van deze formulieren is begrypelyk te zyn geweeſt, de onkunde, welke in het algemeen in de Regters, die de laage Vierſchaaren bekleedden, plaats had. Zy dienden niet alleen om hen zelfs te onderregten, waarop zy *ja* moeſten antwoorden, als hen bleek van 't geen de Bailliuwen of Schouten vraagden, maar ook, om de Bailliuwen of Schouten daar toe te houden, dat zy ook aan hunne zyde dien regel moeſten opvolgen. Wanneer men ook die formulieren met malkanderen vergelykt, vind men daarin wel eenparigheid ontrent het Wezentlyke, maar verſcheidentheid in opzigt van de bewoordingen.

(*l*) *Ik vrage u 't vonnis, of* &c. Dit was het gebruik, dat de Schout elk artikel, 't geen, zoo tot de wettigheid van de Vierſchaar, als tot wyzinge van het vonnis, in aanmerkinge konde komen, in 't lang aan de Regters vraagde, of het zoo was; waar op dan de Schepenen *ja*, of *neen* antwoordden, zoo als hunne vyf zinnen hen leerden. Dit is zeer klaar uit de bovengemelde formulieren. Maar zie daar van een zeer aanmerkelyk voorbeeld by Joannes de Leydis, *Annal. Egmund. Cap* 30. *pag.* 38. en 39.

(*m*) *Van de Koninglyke Majeſteits wegen als Grave van den Lande,*) Men denke niet, dat dit formulier niet ouder zoude zyn, als van die tyden, dat men in Holland en Zeeland van een *Koninglyke Majeſteit als Grave* ſpreken konde, 't geen niet heeft konnen geſchieden, als eerſt voor een korten tyd in opzigt van *Philips van Ooſtenryk*, gebynaamt *de Schoone*, die door zyn huwelyk met *Johanna*, Erfdogter van Caſtilie en Leon, na overlyden van zyne Schoonmoeder *Iſabella*, voorgevallen in 't jaar vyftienhonderd vyf, Koning wierd van Caſtilie en Leon, dan 't geen niet lang duurde, nadien hy in Septemb. vyftien honderd zes zelfs overleed. En daarna in opzigte van Keizer *Karel den V.*, die in den jaare vyftienhonderd zeſtien na afſterven van zynen moederlyken Grootvader *Ferdinand*, Koning van Arragon, Napels, Sicilie, enz. den titel van Koning van Spanje begon te voeren. Maar deze zoort van regtspleginge

gebannen heb als recht es.

Grave van den Lande, en van myn zelfs wegen als Schout, verbiedende, dat niemand an den (*n*) Heyligen en komme, nog van daan en ſcheyde dan by oirlof van my; ik verbiede, dat niemant met zyn (*o*) aglinge uyt en gaa, hy brengtſe wederomme in als regt es; ik verbiede dat niemant in des anders woord en ſpreekt, hy en compter in als regt is; verbiede dat niemant en ſpreekt dan regte dingtaelen; verbiede voorts liſt, twiſt ende al dat den regte (*p*) deerlyk es, ende vrage u 't vonnis, of ik myn Vierſchare wel gebannen hebbe als regt es.

III. Schepen.

Heer Schout, &c.

Ik ſegge en kommen zy niet voort nog niemant van heurent wegen gemag-

De Schout.

Allen den geenen die gedaagt met regt oſte (*q*) wedde bezaakt zyn, eyſch ik an der Vierſchaer een werf ander

pleginge veel ouder zynde, heeft eerſt in het formulier maar behoeven te ſtaan *van wegen den Grave van Holland*; namentlyk tot het einde der heerſchappye van den Huize van Henegouwen. Dog onder de Huizen van Beyeren en Bourgondie, heeft men gewag moeten maken van den *Hertoge*, als Graave van Holland. En 't is vermoedelyk, dat, na gedaane hulde in jeder plaats, de formulieren verandert wierden na vereiſch.

(*n*) *Dat niemand an den Heiligen en komme*,) 't Kan vreemd voorkomen, dat hier in opzigte van de Vierſchaar geſprooken werd van *aan den Heyligen te komen*, 't geen we in geen ander formulier gevonden hebben. Dog men moet zig herinneren, dat de Gerigten wierden gehouden in de opene lugt, en dat tot aanwyzinge van de Gerigts-plaats, moeſt werden opgeregt eenig zigtbaar teken, waar aan men die Gerigtplaats kennen kon. Deze tekenen waren verſcheiden; als een ſteen, een boom, een ſtaak, of een houte kruis, waar aan gehangen wierd een zwaard en andere gerigtstekenen. By welk kruis de Schepenen dan ook den eed moeſten doen, van het regt behoorlyk te bedienen. Gryphiand. *de Weichbildis Saxonicis Cap.* 66. No. 4. 5. 6. als mede No. 10. en 11. uit wien het zyne meeſt genomen heeft Ant. Matthæus *in not. & Obſerv. ad Annal. Egmund. Jo. de Leydis pag.* 219. *in fin. & pag.* 220. wyzende aldaar op het bovengemelde 30. *Cap.* van die *Annales*; alwaar verhaalt werd, dat *Willem van Egmond*, als Advocaat der Kerke en Abdye van Egmond, ondernomen hebbende, om zoo de eigenluiden als de dienſtluiden der Abdye, aan zig te onderwerpen, had beſtaan een Vierſchaar te ſpannen, die door den Abt en de Monniken geſloopt wierd, door het weghaalen van het kruis. De woorden zyn deze, *pag.* 37. *Unde die quadam capit Wilhelmus ſedere pro tribunali in facie Eccleſiæ, & dictos ſervos eccleſiæ manſionarios & miniſteriales, Abbate & Conventu nolente & contradicente convocavit ad ſuum judicium. Abbas vero & omnis Conventus exierunt ad locum, ubi ipſe Wilhelmus ſuam ſtatuerat ſedem*, & ſublata Cruce *præcepit omnibus miniſterialibus ſub obtentu omnium bonorum ſuorum, ne ſtarent ejus judicio.* Dat is, „ Weshalven Willem (van Eg- „ mond) op zekeren dag te regt is gaan zitten *in 't gezigt van de Kerk* (miſſchien zoude men ook wel vertaalen, voor de Kerk, of, tegen over de Kerk.) en heeft de „ eigenluiden van de kerkenlanden, mitsgaders de dienſtluiden tot zyne Vierſchaar „ gedaagt, tegens wil, en onaangezien de tegenſpraak van den Abt en het Convent. „ Dog de Abt en het ganſche Convent zyn uitgegaan na de plaats, daar Willem zelfs „ zynen ſtoel geplaatſt had, en *het kruis weggenomen hebbende*, heeft hy aan alle zy- „ ne dienſtluiden, op verbeurte van alle hunne goederen, verboden in Willems geregte te ſtaan. Het kan dan zeer wel zyn, dat het Geregts-teken in den Hage ook is geweeſt een kruis, en zulks met regt in het formulier gezegt is, van die geene die in het Gerigt quamen, dat zy quamen *an den Heiligen.*

(*o*) *aglinge*) lees, *achtinge.* Wat een agtinge zy, begrypt men uit het bovengemelde formulier by Oudenhoven *p.* 517.

(*p*) *Dat den regte deerlyk is*) Dat het regt deeren, hinderen kan.

(*q*) *Wedde*) Men zie, om dit te verſtaan, H. de Groot *Inleid. tot de Holl. Regtsgel.* 3. *Boek* 3. *deel, letter* (c) tuſſchen No. 115. en 116. het geen hy ſchynt te heb-

magtight verantwoordende als regt is, datſe boet ſchuldig zyn.

ander werf, derde werf, ende vierde werf, over recht, ende zegge en kommen zy niet voort nog niemant van haren wegen gemagtigt verantwoordende, als regt es, dat zy boetſchuldig zyn, ende vrage u vonniſſe of zy boetſchuldig zyn of niet. pag 11.

IV. Schepen.

Heer Schout, &c.

De groote, twee en veertig ſchellingen, en de kleine twee ſchellingen.

De Schout.

Of my eenige boeten verſcheynen, hoe groot of kleyn die wezen zullen.

V. Schepen.

Heer Schout &c.

De kleyne t'eynde veertien dagen, en de groote t'eynde ſes weeken, ten waare gy langer toeven wilde met gevoege.

De Schout.

Tot wat dagen die verſchenen zullen wezen, dat ikſe inwinnen zal mogen als regt es.

VI. Schepen.

Heer Schout, &c.

Schout voor en Schepen na.

De Schout.

Wie ſchuldig is voor gericht te dragen.

CERTIFICATIEN van COSTUMEN.

I.

WY Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden, datum van deſen, voor ons in heuren propren perſonen gekomen ende gecompareert zyn, *Vincent van Lebeſtein*, Bailliuw ende Schout van den Hage, oud omtrent xliiij. jaren, *Huyg Adriaenſe vanden Velde* oud lxviij. jaren, *Cornelis van Aecken*, oudt omtrent liiij. jaren, Meeſter *Michiel van den Bergh Claaſz*, oud ontrent liij. jaren, *Jacob Simonſe* oud ontrent lxiij. jaren, ende *Antonis Nicaſiusz* oud ontrent xxxvij. jaren, alle Schepenen van den Hage, *Kors Pietersz van der Beek* oud ontrent lxxv. jaren, *Hillebrand Aelbertſe* oud ontrent lxix. jaren, Anthonis Arentsz Schout tot Monſter, oud ontrent liiij. jaren, *Jan Willemſz van Dorp* oud ontrent xl. jaren, ende *Adriaan Mathyſz Beminck* onſen Secretaris van den Hage, oud ontrent xxxvj. jaren. alle onſe inwoonende Buurluyden van den Hage, ende certificeren die voorſz Bailluw, Schouten, Schepenen ende Secretaris, by der eede die ſy elcx in 't ſtuck van heurluyder offitie gedaan hebben, ende die voornoemde *Kors Pieterſz*, *Jan Willemſz van Dorp*, en *Hillebrand Aalbertſe* by den eede als Vroetſchappen van den Hage gedaan, ende dit alle by maniere van turbe beleyt ende regtelyk daar toe verdaigt zynde, ter inſtantie ende verſoeke van Meeſter *Jacob van Eynden*, ende *Jan François van Bodegem* op te navolgende Poincten ende Articulen van Couſtume. Item of die Cou- pag. 12.

ben genomen uit de Coſtumen van Rynland, (zoo als die door Mr. S. vaa Leeuwen zyn uitgegeven.) *Art.* 63. *pag.* 244. 245. Waarby men voege *Artlen* 78. 79. 80. en 81. *pag.* 260. *en volgende*. Een voorbeeld van deze gewoonte vind men hier agter onder No. XL. in een geſchil over een uitweg van den derden September 1550. tuſſchen *Auguſtyn Jacobſz Stalpert*, als klager, tegen *Heyman Pieterſz*. als beklaagde, waaruit blykt, dat die oude zoort van regtspleginge alhier ook plaats had.

Couſtume van Naaſtinge niet en ceſſeert in Lyf-ende Losrenten, Actien, Schulden, Lyftochten, roerende goeden en ook beleninge als die verkoft worden? zeggen ende verklaren ſy Depoſanten, dat die Couſtume alhier in den Hage ende in Haag-Ambagte es, dat alleen den geene Naaſtinge heeft, die de ſchulde ſchuldig es ende uytgereykt, 't zy Loſſe, Lyf-renten, Actien, Penninckbrieven ofte andere obligatien, die verkoft worden in den Ambagte van den Hage, ende niemand anders van diergelyke ſaken. Item of niet gerequireert en worden veele ſolemniteyten in der Naaſtinge, als te komen binnen behoorlyken tyde ende te doene gras (*r*) en grondroeringe, reele obligatie, ende by refuys ofte proces conſignatie van de penningen met renten den penning ſeſtien, ende meer andere, ende verſuymende eenige van de ſelve ſolemniteyten, of zulck een niet en vervalt in ſijn regt van Naaſtinge? zeggen ende verklaren zy Depoſanten, dat de Naaſtinge geen effect en ſorteert, ofte die 't naaſt, moet alle ſolenniteyten ende Couſtumen doen ende agtervolgen na den Regte ende Couſtume van den Ambagte. Item of ook naaſtinge plaats heeft in koop van een geheele erffeniſſe, ofte daarinne diverſe goeden zyn, eenige naaſtbaar, eenige niet? ſeggen ende verklaren zy Depoſanten dat henluyden niet en gedenkt ofte weten, dat alſulke goeden in die qualiteyt verkoft, genaaſt ſijn geweeſt, mer in dien gevalle 't ſelfde ſulex gebeurde ende tot haarluyder Judicature quame, dat ſy de zelve verklaren en wyſen ſouden niet naaſtbaar te zyn. Alſo heurluyden gedenkt en ook weten, dat 't anderen tyden queſtie gerezen es tuſſchen eenige partyen van verkoft land, dat naaſtbaar was, maar overmits in de koop van dien nog iets anders meer begrepen was, dan namentlyk 't verkofte land, zo worde mits dien verklaart 't ſelve land niet naaſtbaar te ſijn, dat daaromme zoo veel te min in een geheelen Boel naaſtinge vallen mag. Item of Naaſtinge niet en ceſſeert in giften? ſeyden en verklaarden, ja. Item als men Kerkgeboden van eenig verkoft land heeft doen gaan, of men alsdan ſulk land mag naaſten, indien 't ſelve naaſtbaar waar, ſonder Kerkgeboden? ſeggen ende verklaren zy Depoſanten, dat mits doende alſulke ſolemniteyten als d'Uſantie ende Couſtume van den Ambagte es, dat daar noit geene naaſtinge en valt, maar ceſſeert. Item of in den Hage naaſtinge plaats heeft in Huyſen, Erven ofte in meubelen goeden? zeggen ende verklaren neen, en dat 'er geen naaſtinge van Huyſen ofte Erven in den Ambagte van den Hage en valt, dan van Huyſen ende Erven, die by den Schout ende Gerechte by Decrete verkoft worden, 't welk na ouder herkomen expreſſelyken in de Voorwaarden verklaart word, dat men die mag naaſten binnen eenen ſeekeren geſetten tyt, maar in meubile en valt 'er geen naaſtinge altoos, ende meer nog anders en wiſten ſy Depoſanten van de voorſz Couſtume niet te verklaren, noch en ſtaat hen Depoſanten anders niet voor, dat de zelve Couſtume anders dan voorſz es in den Ambachte van den Hage geuſeert is geweeſt ofte ter contrarie geweſen. Ende want men van alle zaaken ſchuldig es der waarheyt getuygh te geven, als men des verſogt word, zoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Zegel van den Hage hier onder opgedrukt op ten ſeſtienden dag van April anno vijftien hondert een en vyftig. onderteykend. *A. Bennink.*

Naaſtinge van roerende goeden.

Solemniteiten van naaſtinge met gras en grondroeringe.

On-naaſtbaare goeden in zaken.

Gegeven goed niet naaſtbaar.

Naaſtinge van Huyſen en Landen, die by den Schout en Geregte verkoft worden.

Wy

(*r*) Dat deze plegtigheid nog in laateren tyd ſtand heeft behouden, kan men zien uit het navolgende, 't geen wy getrokken hebben uit de eige handige aantekeningen, welke de Heer *Pieter Stalpert van der Wiele* van zyne dagelykſche verrigtingen als Schepen van den Hage heeft gehouden. „ Maandag den 9 Julii 1629 ben ik ge„ weeſt op een naeſtinge van een wooninge van *Treſel*, gelegen tot Eykenduinen, „ alwaar een ſoode uit het land getrocken wierd, en worde dezelve deur den „ Bailliuw gegeven aen den naeſter, 't welk landroeringe was; daer naer wierde een „ tack van een der boomen gebroken, en wat riet uyt het daek getogen, en ook „ by den Bailliuw behandigt aen den voorſz. naeſter, 't welk boom en dackroering „ was, waer mede de naeſter in de poſſeſſie wierde geſtelt. Zie mede des aangaande S. van Leeuw. *op de Coſtum. van Rynl. Art.* 22. *pag.* 175. *en volgende.* H. de Groot *Inleid.* 3. *boek* 16. *deel.* een weinig voor *No.* 13.

II.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert zyn, rechtelyk daar toe verdaigt ſijnde, tot verſoeke van *Adriaan van Mathenesſe*, Meeſter *Jacob de Jonge*, Heere van Baartwyk, oud ontrent lxiij. jaaren, Meeſter *Vincent Dammize*, oud ontrent lxvj. jaaren, Meeſter *Heyman van den Ketel*, oud ontrent xxxix. jaaren, Meeſter *Cornelis Barthoutſe* oud lxv. jaaren, Meeſter *Jan Plumcon* oud lix. jaaren, *Arent van Duvoorde* oud L. jaaren, *Jan van Wyngaarden* oudt xlvij. jaaren, *Dirk van Duvoirde* oud xxxvj. jaaren, *Splinter van* (*s*) *Arckie*, Heere van Ooſterwyk oud xxxiij. jaren, *Pieter Heere van Roon* oud xliiij. jaren, *Dirk Cobel* oud L. jaren, Meeſter *Reynier Moens* Advocaat oud xxvj. jaaren, Meeſter *Boudewyn* Advocaat oud xxx. jaaren, ende certificeerden die voorſz Comparanten by den eede die ſy elcx als Leenmannen van den Grave van Holland gedaan hebben by maniere van turbe, dat de Coſtume alhier in Holland es, dat zoo wanneer een Vaſal een verly heeft geobtineert, dat hy daar mede volſtaat zo lange als hy leeft, (*t*) zonder gehouden te zyn nieuw verly te verzoeken, hoewel zyn Leenheer ſterft daar hy zijn verly af ontfangen heeft, verklarende dat ſy noyt gehoort nog geweten en hebben dier contrarie gedaan te ſijn. Ende want men van alle rechtmaetige zaaken ſchuldig es der waarheyt getuygenisſe te geven, byſonder des verzogt ſijnde als wy nu ſijn, zo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Zegel van den Hage hier op gedrukt op den ſes en twintigſten dag van November anno vijftien hondert negen en veertig. Pnt. *Goes* ende *Aicken*. pag 14.

Couſtume van Leengoed.

III.

In der zaake gereſen voor den Hove van Holland tuſſchen *Vincent van Lubbeſteyn* Bailliuw van den Hage, Impetrant van Appoinctemente penaal ter eenre, ende Cornelis Janſz als Man en Voogd van ſijne Huysvrouwe Gedaagde, mitsgaders die Schepenen van den Hage uytten naam van de Vroetſchap metten voorſz Gedaagden gevoughde, ter conſervatie van heurluyder Previlegie, ter andere zyden. 't Voorſz Hof gehoort die Verklaringe by den voorſz Impetrant ſelver in d'audientie preſent ſijnde gedaan, heeft den ſelven Impetrant gecondemneert ende condemneert mits deſen peremptoirlyken te antwoorden voor die van den Gerechte van den Hage op ten eyſch van de koſten by den voorſz Gedaag-

Sententie daer by partyen gerenvoyeert zyn voor den Gerechte

(*s*) Ongetwyffelt moet dit zyn *Arckel*; want de Heeren van Ooſterwyk waren een jonger tak van 't Huis van Arkel. Zie Goudh. *pag.* 134. *in fin.*

(*t*) Niettemin zyn de Leen-Mannen by afſterven of veranderen van den Leen-Heer gehouden hunnen eed te moeten vernieuwen, dog niet anders dan op expres bevel en aanſchryven van den Leen-Heer; in welken geval de Vaſallen ontheven zyn van alle regten zoo van Heergewaden als anderzints. Hier van ziet men een voorbeeld in Keizer *Karel*. Deze Vorſt hebbende geloſt uit handen van zynen Neve den Prince van Oranje de ſtad en Lande van *Heusden*, die hy en zyne voorzaaten zekeren tyd van jaaren pandsgewyſe hadden gehouden, bezeten en gebruikt, dede by Placaate van den vierden Decemb. XVc. een en vyftig door een Deurwaarder 's Hoofs van Holland „ kundigen en uytroepen binnen de voorſz. ſtad en Lande, „ dat alle die geene die van ons eenige Leengoeden houdende zyn, commen en „ compareren binnen den tyt van zes weeken na de publicatie van deſen, voor on„ ſen lieven en getrouwen Stadthouder van onſen Leen-Hove in Hollant, om ons „ nyeuwen eedt te doen en hem te bouck te doen ſtellen, ſoo dat behoirt, zonder „ nochtans ter cauſen van dien deſe reyſe eeniche rechten van Hergeweyden of anders „ te derven betalen, noch ook nyeuwe brieven daerop te verwerven, op te peyne „ die in gebréke weſen ſullen, den voerſz nyeuwen eedt te doene, dat huere voerſz „ Leenen in onſe handen geſtelt ſullen werden, of de defaillanten arbitralicken gecorrigeert. &c. ſtaende in 't geheel geregiſtreert in 't derde Memor: van J. van Dam. *fol.* 178. *verſo.* Zie mede Bort *in zyn Tractaat van het Hollands Leenregt*, VI. *deel.* IV. *Tit.* I. *Cap.* 3. *Art. No.* 35. 36. 37. 38. 39. en 40. H. de Groot. *Inleid. tot de Holl. Regtsgel.* II. *Boek* 41. *deel* No. 67.

daagde aldaar op hem gedaan, mitsgaders in de koſten van deſe inſtantie ter tauxatie ende moderatie van den voorſz Hove. Gedaan in den Hage den negenſten Decembris anno vijſtien hondert vyf en veertig voor Heer *Guillam Zegers*, Heere van Waſſenhoven &c. Ridder, ende Meeſter *Willem Snouckaert*, Raatsluyden, als Commiſſariſſen ter audientie van der Rolle gecommitteert. In kenniſſe van my, onderteekent. *J. van Dam.*

van den Hage, peremptoirlyk te antwoorden.

IV.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert is, rechtelyk daar toe verdaicht zynde, ten verſoeke van Jacob Jooſten geſworen Boode van Naaldwyk, Cornelis Pieterſz geſworen Boode van den Hage ende certificeerde hy Depoſant by den eede in 't ſtuk zynder officie gedaan, hoe dat waarachtig is, dat de Coſtume ende 't recht van den Hage is, zo wanneer rechtelyken eenige Huyſen binnen den Hage ofte Haag-Ambagt verkoft worden, dat hy als
pag. dan heeft voor zyn recht van de Kerkgeboden te doen op drie Sonnedagen,
15. eens elf grooten. Ende zo wat rantſoen dan op de verkopinge geſtelt werd, daar heeft de Boode voor zyn roepgeld of, zo veel als Schout en Schepenen elkx hebben, ende niet meer; zeyde voorts, dat men gewoonelyk ſtelt tot rantſoen op de verkopinge van de Huyſen na raminge dat de Huyſen mogen gelden, te weten een Huys geldende tuſſchen de L. ende C. guldens xx. xxv. xxx. ofte xl. ſtuyvers, min ofte meer, zo dat by den Gerechte geordonneert werd, ende een Huys tuſſchen de twee en drie hondert gulden, luttel min ofte weynig meer, iii. iv. v. ofte vi. gulden, ende van een Huys van meerder pryſe, grooter rantſoen, te weten op elken gulden een oirt ſtuyvers. Ende want men van alle zaaken ſchuldig es der waarheyt getuygeniſſe te geven, byzonder des verſogt zynde, zo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xxvij. Septembris anno vyftien hondert (*v*) acht en veertig. Pnt. *Anthonis Arentze* ende *H: vander Goes.*

Regt van den Bode van den Hage van verkopinge van huiſen en de rantſoen van dien.

V.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen onſe certificatie eenen ygelyken dient behoort, ten verſoeke van Pieter Nannez Poorter der Stede van *Oudewater*, als Man ende Voogt van Marytgen Thonis dochter, zynder huyſvrouwe, hoe dat waarachtig is, dattet Recht, Couſtume, ende uſantie van den Hage zulcx es, dat zo wanneer daar eenige erffeniſſen ofte beſterffeniſſen binnen den Hage ofte Haag-Ambacht vallen, als dan die zelve goeden ſuccederen, erven ende gaan na Schependoms recht ende niet na Aaſdoms recht, es 't zelve Schependoms recht binnen den Hage zulcx ende zo langen tydt onderhouden geweeſt, dat geen memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt. Ende want men van alle zaaken ſchuldig es der waarheyt getuyg te geven, byſonder des verſogt zynde, zo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xxix. dag van October anno vyftien hondert vyf en veertig.

Alle erffeniſſen en verſterffeniſſen ſuccederen na Schependoms Regt.

VI.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen onſe
pag. certificatie eenen ygelyken dien 't behoort, ten verſoeke van *Jan van Dam*,
16. Griffier 's Hoofs van Holland, hoe dat ons kennelyk es, dat zo langen tyden ons gedenken mag en langer, altydt geobſerveert es geweeſt, dat alle materien van quæſtien vallende binnen den Hage, op Erfſcheydinge, ſervituiten van lig ten te hebben, behouden of die te ſtoppen, ende diergelyke, ter eerſte inſtantie be-

Dat alle Erfſcheydingen zowel van

(*v*) In andere afſchriften vinden wy xxiij. Sept: vyf en veertig.

vrye als onvrye partyen, ter eerſter inſtantie beregt worden voor Schout en Geregte binnen den Hage.

beregt zyn, gewoonlyk voor den Schout en Geregte van den Hage voorſz, alwaart ook tuſſchen partyen, beyde Suppooſten van den Hove weſende, zonder dat wy geweten of ooyt gehoort hebben diergelyke quæſtien voor den voorſz Hove eerſt begonnen te zyn. Ende want men &c. Actum den xxvij. July vyftien hondert vyf en vyftig.

VII.

Verbot van eenig werk.

Wy Schout en Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits dezen voor de gerechte waarheyd, dat die Couſtume van den Hage zulex es, dat zo wanneer daar eenige queſtie gevallen es in den Hage ter cauſe van erfſcheydinge van nieuwe ofte oude werken, gooten, ligten, droppen, heyningen, glintingen, ſtoupen ende andere diergelyke zaaken van ſervituten van Huyzen ende Erven, dat d'eerſte kenniſſe daar of altoos gehadt heeft die Schout en de Gerechte van den Hage, ende altoos by henluyden beregt es; verklaarende voorts dat ook die Couſtume ende uſantie van den Hage zulex es, dat zo wanneer yemand den anderen zyn werk doet verbieden by den Boode van den Hage, zo en mag den geenen die zyn werk verboden es, niet voortvaaren met zyn werk, ten ware die queſtien daar uyt gereſen by den voorſz Schout en de Gerechte by vonniſſe gedeclareert waren, ende dat op de boete van ſeventien ponden, gelyk den Verweerder naa ouder haarkoomen dat by den geſwooren Bode van den Hage verboden word, die hem dag en tyde van rechte beteeckent, ende zo lange 't zelve met rechte niet geſleten is, nog partyen niet veraccordeert en zyn, zoo en mogen geen van den partyen eenige nieuwe inſtantie beginnen, maar moeten agtervolgende ende op 't zelfde verbodt van 't werk procederen. Ende want &c. Actum den xx. Septembris anno vyftienhonderd drie en veertig.

VIII.

Roerende als vooren verbot van werken van glintinge, &c.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huiden voor ons gekomen ende gecompareert es rechtelyken daar toe verdaigt zynde, ter inſtantie van Adriaan Jacobſe de Lanelle, Gerrit Jooſten out ontrent xlij. jaaren, ende certificeerde die voornoemde Depoſant by den geſtaafden eede die hy daar toe dede, dat waaragtig is, dat hy Depoſant in Junio vyftien hondert twee en veertig of daar ontrent, zonder dat hy den dag precyſe weet te ſeggen, als Boode van den Hage tot verſoek van de Weduwe van wylen Claatſz Cobel, regtelyk verboden heeft den zelven Adriaan Jacobſe op te boete van xvij. ponden, met 't werk van die glintingen voor ſijn huys niet voort te varen nog te verwen, ter tyt ende wylen toe hem dat by den Verweerſter geconſenteert, of anders by vonniſſe van Schepenen verklaart ſoude ſijn te behoren, daar op hy hem tot antwoorde gaf, dat hy obedieerde, ende es die Vrouwe, die de voorſz glintinge ſtont en verwde, terſtont uyt haar werk geſcheyden, zonder daar iets meer toe te doene. Ende want men &c. Actum den xx. September anno vyftien hondert drie en veertig.

pag. 17.

IX.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſijn regtelijken daar toe verdaigt ſijnde, tot verſoeke van Vechter Cornelisz, *Jacob Symonſz* onſe mede-Broeder in Wette, Meeſter *Jan Plumeon* onſe Secretaris van den Hage, ende Zeger Claasz onſe inwoonende Buurman van Schevelinge, ende certificeerden die voornoemde *Jacob Simonſz* ende Meeſter *Jan Plumeon*, by den eede den Keyſerlijken Majeſteyt in 't ſtuk van haarluyder voorſz officie gedaan, ende die voorſz Zeger Claasz by den geſtaafden eede die hy daar toe dede, eerſt die voornoemde *Jacob Symonſz* ende Zeger Claaſz certificeerden by haaren voorſz eede, dat waarachtig es, dat in Maert anno vyftien hondert drie en

en dertig na het gemeen ſchryven, den Schout van Catwyk genaamt Aerent Wouterſz des voorſz Zegers penningen aldaar tot Catwyk gearreſteert hadde, uyt ſaak van 't regt van den Hoffviſch, 't welk hy Seger eyſſchende was, die hem de ſelve Seger onwillig was te betalen, gemerkt die van Schevelingen noyt Hofvis betaalt en hadden, ende altoos vry geweeſt ſijn. Ende es de ſelve Seger alſo gekomen alhier in den Hage aan den Schout en Gerechte, gevende henluyden 't ſelve te kennen, omme by henluyden daar inne voorſien ende gedaan te worden alſt behooren ſoude; ſeyde voorts die voornoemde Meeſter *Jan Plumeon* by ſynen voorſz eede, dat waarachtig is, dat hy Depoſant door laſte ende authoriteyt van den voorſz Schout ende Gerechte van den Hage, tot verſoek van den voorſz Zeger Claaſz aan den voorſz Aarent Wouterſz Schout van Catwyk den xxix. Marty anno vyftien hondert drie en dertig naa 't gemeen ſchryven, een beſlooten brieve geſchreven ende beſegelt metten gemeen zegel van den Hage geſonden heeft, nopende dat de ſelve Schout Aarent
pag. Woutersz des voorſz Zeger Claasz penningen ter cauſe van den Hofvis ontſlaan
18. ſoude, alſo men niet bevinden en ſoude, dat onſe Buurluyden van Scheveninge ooyt Hofvis betaalt hebben gehadt, ende ook geen ſchuldig en ſijn te betalen, gemerkt ſy altoos vry geweeſt ſijn, ten ware hy redene hadde ter contrarie, daar van ſy begeerden ſijne ſchriftelyke antwoorde; ſeyde voorts nog die voornoemde Zeger Claasz, dat hy Depoſant den voorſz beſlooten brieve overbrengende aan den voorſz Schout, de ſelve Schout navolgende den innehoude van den ſelven beſloten brieve obedieerde, ende ontſloeg ſijne penningen uyt arreſte, de welke hy Depoſant aldaar ontfing vry van allen koſten, ſonder eenige contributie van Excyſe van Hofviſch te betalen. Ende want men van alle ſaken ſchuldig es der waarheyt getuygeniſſe te geven, des verſogt ſijnde, ſo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Zegel van den Hage hier onder opgedrukt op ten vyften dag Aprilis anno vyftien hondert ende veertig.

Roerende den Vrydom van den Hofvis te Catwyck.

X.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat ons kennelijk es, dat binnen den Hage ende voor de Vierſchaer aldaar altoos geuſeert es, zo lange dat geen memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt, een Couſtume, dewelke nog daaglijks geobſerveert ende onderhouden word, dat ſo wanneer een Eyſſcher ſijn eyſch te hoog ende te breet maakt, ende meer eyſcht dan hem komt, en daarop aan rekeninge gebracht wert, ende die Verweerder ter contrarie bewyſt, dat den Eyſſcher hem te hoogh ende te breet geeyſt heeft, dat als dan den Verweerder geabſolveert word van dier inſtantie, ende d'Eyſſcher gecondemneert in de coſten. Ende want men &c. Actum ter preſentie van den Bailliuw, *Anthonis Aerntſz*, *Michiel Loufsz*, *Anthonis van Flory*, ende *Jooſt Jacobſe* den xij. July 1552.

Van Eyſch te hoog of te breet te doen.

X I.

Wy Schepenen in den Hage doen kond en certificeeren mits deſen eenen iegelijken, hoe dat waarachtig es, dat de Couſtume ende uſantie van den Vierſchaere van den Hage, beyde van hooge ende lage, van oude haarkomen ſulcx es, ende noch dagelijks geuſeert ende geobſerveert word, dat men van eene ſaake recht mag ſpreeken tot drie diverſe inſtantien toe, mits telckens betaalende die coſten van der eerſte inſtantie, alwaart ook dat de ſake ware in ſtaate van wyſen, ende dat alle ontſlaginge ofte verdraginge van regte geſchiet altyt ende es altoos
pag. ſulks gedaan ende geuſeert by den Bode van den Hage, ende by anders niemand,
19. ende ſijn de ſelve Couſtumen ende uſantie binnen den Hage aan den Vierſchaeren ſulcx, ende zo langen tyt, overmits de notorité, geweſen, geplegen ende onderhouden geweeſt, dat geene memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt. Ende want men van alle ſaken ſchuldig es der waarheyt getuygh te geven, ſo hebben wy Schepenen voornoemt onſen gemeenen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xj. dag van May anno vijſtien hondert die en veertigh.

Om van een ſake driemaal Regt te mogen ſpreken.

Wy

XII.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſijn rechtelyk daer toe verdaigt ſijnde, tot verſoucke van Andries Pieterſz van Neſch, *Vincent van Lebeſtein*, Bailliuw ende Schout van den Hage, out ontrent xxxiij. jaaren, *Nycaſius Anthonisz van Flory* onſe mede-Broeder in Raede, weleer Schout van Monſter oud ontrent xlix. jaaren, *Anthonis Aarentſe* jegenwoordig Schout tot Monſter oud ontrent xlij. jaaren, Meeſter *Pieter Blauveld* Schout tot Enchuyſen oud ontrent lv. jaaren, *Mathys Wiggersz* Schout van Ouwerkerk oud ontrent xxxvij. jaren, *Cornelis Jacobſz* Schout van Boodegrave oud ontrent xlvj. jaren, Meeſter *Jan van Dorp* Schout van Texel oud ontrent xl. jaren, en *Claas Sybrantſz* Schout van Wydeniſſe en Oiſterleek oud ontrent xlv. jaren. Ende certiſiceerden die voorſz Depoſanten by den eede de Keyſerlyke Mayeſteyt int ſtuk van haarluyder voorſz offitien gedaan; Eerſt de voornoemde Meeſter *Pieter van Blaauveld* certificeert by ſynen voorſz. eede, dat hy hier voortyts geweeſt is Schout van Grootebroek, (*x*) ſeyden voorts die voorſz *Mathys Wiggerſz*, *Cornelis Jacobſz*, ende *Claas Zybrantſz*, dat de eerſte depoſitie hier vooren by den voorſz Meeſter *Pieter* verhaalt, ſulex mede in haarluyden Vierſchare, aldaar ſy luyden als Schouten voorſz ſitten, geuſeert ende geobſerveert word, ende noyt geweten hebben van yemande contrarie van dien te procederen; ſeyden voorts die voornoemde *Vincent van Lebeſtein*, Mr. *Jan van Dorp*, *Nicaſius Anthoniſz van Flory*, ende *Anthonis Arentze*, dat waaragtig es, dat ſoo wanneer eenige partyen quæſtien jegens den anderen hebben voor Schouten Vierſcharen, elk van henluyden in haaren Juriſdictie, ende dat de voorſz partyen den Eyſcher ofte Verweerder (*y*) wantaal, ofte over vonniſſen dingden, ofte irreverente quade manieren, in jegenwoordigheit van den Schout en Schepenen ſittende in geſpannen Vierſchaar, hielden, zoo mag de Schout der ſelver Plecken, aldaar ſy Depoſanten Schouten ſijn ende geweeſt hebben, alſulk een van boeten beſlaan, ende begeeren daar van op ſtaande voet vonniſſe van Schepenen, daar jegens de voorſz Partyen gehouden werd t'antwoorden, of Schepenen procederen jegens hem tot abſolutie ofte condemnatie. Ende want men &c. Actum den een en twintigſten April vijſtien hondert twee en veertigh.

Van over Vonniſſe te dingen ofte irreverentelyk te ſpreken.

pag. 20.

XIII.

Op huyden den vierden dagh Octobris anno vijſtien hondert drie en veertig, ſoo hebbe ik *Adriaan Mathyſz* als Subſtituyt van Meeſter *Jan Plumeon* Secretaris van den Hage, ten verſoecke van de Huyſvrouwe van *Pieter*, Heere *van Roen* geweeſt metten twee Gebuyren hier onder genomineert, tot binnen den huyſe daar Meeſter *Floris Heereman*, wylen Advokaat in te woonen plagt, ſtaende in 't Weſteinde alhier in den Hage, alwaar ik met de voornoemde getuigen gevonden hebben Meeſter *Jan Duyck*, mede Advokaat, met Jonkvrouwe *Anna van Steenhoven* ſijnder Huiſvrouwe. Ende hebbe hen van wegen die ſelve *Roen*, geinthimeert ende geadverteert, dat de voorſz Heere van Roen als Cooper van dien huiſe ende erve, hem deede denunchieren, alſo den dag van Bamiſſe overſtreeken was, tot welken dage men gewoonlijk es te verhuiſen, ende hem by Mr. *Cornelis Heynricxz* Procureur Generaal tot Utrecht, belooft was leveringe te

Proteſtatie jegens eenen te doen

(*x*) Agter deze woorden moet veel overgeſlagen zyn, want men ziet niet wat hy certificeert; en nogtans gedragen de onmiddelyk volgende Depoſanten zig daar toe: *ſeyden voorts dat de eerſte depoſitie hier vooren by den voorſz Pieter verhaalt, zulx mede in haarluyder Vierſchare geuſeert en geobſerveert wort, enz.*

(*y*) *Wantaal*, is onbehouwe taal, onbetamelyk ſcheldende, enz. in tegenſtellinge van dingtaal, dat behoorlyke taal, ter zaake dienende, betekent. *Over-vonniſſe* of gelyk men elders vind, *boven-vonniſſe*; dat is, na dat al vonniſſe over de zaak in geſchil geweezen was. Want de partyen ſchynen ten dien tyde dikwyls vry ruuw tegen de vonniſſen geſproken en zig geoppoſeert te hebben.

te doen, daar aan hy hem gevoegt hadde, ende was al gereet omme met alle ſijne Meubile goederen daer inne te komen metter woone. Dat hy hem volgende dien terſtont ontruyminge ſoude doen; waar op die voorſz Mr. *Jan Duyck* met ſijne voorſz. huiſvrouwe my tot antwoorde gaven, dat ſy die voorſz huiſinge van den ſelven Mr. Cornelis of ſijne gecommitteerde als laſt daar van hebbende, gehuirt hadden een geheel jaar lang, ingaande Alderheiligen vijftien hondert twee ende veertigh, ende eindigende Alderheiligen anno drie en veertigh naaſtkomende, en dat die huir als noch cours en loop hadde, ende begeerden ook daar by te blyven, alſoo ſy henluyden daar op niet verſien en hadden; waar op ik hen in den name van den ſelven *Roen* ſeyde, dat mijn Heere van Roen voorſz daar van proteſteerde, omme in tyden ende wylen des noot ſijnde, hem daar mede te behelpen, als 't behooren ſoude. Aldus gedaan ter preſentie van Jacob Janſe Wantſnyder, ende Pieter Willemſz Schouten, Buirluiden alhier in den Hage, mannen van gelove daar toe ſpecialijk geroepen endé gebeden. Des t'oirkonde mijn gewoonelijk handteeken hier onder geſtelt op ten dag ende jaare als boven, ondertekent, *A. Bennink*, tot verſoek van Pieter Pieterſz.

vertrekken uyt ten huyſe, dat verkoft was om te leveren.

pag. 21.

XIV.

Wy *Vincent van Lebeſtein* Bailliuw ende Schout, *Huygh Adriaanſz van den Velde*, *Cornelis van Aicken*, *Michiel Loefsz*, *Anthonis Nicaſius van Flory*, ende *Cornelis Symonsz*, Schepenen, ende *Adriaan Mathyſz* Secretaris van den Hage, doen cond ende certificeren mits deſen, dat alhier in den Hage een recht ende Couſtume es, dat een iegelijk mag ſijn Huiſe optimmeren, ſtaande benevens den anderen, als hy d'ander voor ſijn drop laat houden ſeven duim, zo dat aan weerſyden ledig ende onbetimmert blyft veertien duim, welke Couſtume alhier in den Hage ſoo notoir ende kennelijk is, dat hen Depoſanten niet en gedenkt ter contrarie gedaan ofte geweſen te ſijne. Ende want men &c. Actum den tweeden dag van Junio anno vijftien hondert een en vijftigh.

Die timmert, moet zynen Buurman zeve dium voor drop laaten.

Tot verſoeke van Dirk Clementz.

Wy Burgemeeſteren en Schepenen in den Hage doen cond ende certificeren mits deſen, ten verſoeke van *Adriaan Benninck* Secretaris van den Hage, dat ons notoir en kennelijk es 't geen voorſz es.

XV.

Wy Burgemeeſteren en Schepenen in den Hage doen condt en certificeren mits dezen, ten verſoeke van *Adriaan Benninck* Secretaris, dat ons notoir en kennelyk es, dat 't Recht en die Couſtume van den Hage ſulex es, ſoo wanneer iemand alhier in den Hage ofte Haag-Ambacht, Huis, Erve ofte Land verkoopt ende de kooper daarnaa bevind, dat de ſelve goeden meer belaſt ſijn, dan daar 't hem mede verkoft es, dat als dan den verkoper ſchuldig es, die verſwegen laſten af te doen, ende voor 'tvorder onſeecker waarborge te ſtellen; ende dat de kooper den verkooper niet ſchuldig en is eenige betaalinge te doene voor ende aleer 't ſelve by den verkoper volbrogt es, verklarende voorts 't ſelve ſulex altoos geobſerveert te hebben, ende als nog dagelijks obſerveren, ende by Sententie approberen. Ende alſulex bevinden voortijts heure Voorſaten gedaan te hebben in der ſaake van Dirck Clementz in den jaare *vijftien hondert negen en veertig*, ende noch daar na in den jaare *twee en ſeſtig*, tuſſchen Cornelis van Wyngaarden ende Willem Eevertſe ende meer andere. Ende want men van alle ſaken ſchuldich es der waerheit getuig te geven &c. Des t' oirconde 't gemeen Segel ten ſaken hier op gedaan drukken, en by ons Schepenen ondergeſchreven ondergetekent op ten vyftienden (z) Januarii anno vyftienhondert agt en ſeſtig na gemeen ſchryven. En was getekent. *Jacob van Dorp.*

Een huis na de verkoping bevonden werdende, meer belaſt, dan is opgegeven, mag de kooper waarborge eiſchen.

pag. 22.

Wy

(z) In een ander affchrift ſtaat *den* xv. *Julii* 1568.

XVI.

Een vrouw geaſſiſteert met een gekoren voogt, mag huis en erve koopen en verkopen.

Wy Schepenen in den Hage doen cond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſijn, regtelijcken daar toe verdaigt ſijnde, ten verſoecke van *Nicaſius Anthonisz van Flory*, *Huygh Adriaanſe van den Velde*, *Anthonis Aerentſe*, ende Mr. *Michiel Claeſſe* Schepenen, ende Mr. *Jan Plumeon* Secretaris van den Hage, ende certificeerden die voornoemde Depoſanten, dat de Couſtume alhier in den Hage ſulcx es, ende dagelijks geuſeert werd, dat een Vrouw mag koopen ende verkoopen, huis ende erve met haren gecoren Voogts hand, ende dat men van ſulke koopen paſſeert ende maakt Schepenen-brieven, ende daarop recht doet als 't verſogt word, in alder manieren of de ſelve Brieven by een manperſoon gepaſſeert waren; ſeyden voorts die voorſz *Huyg Adriaanſz*, *Anthonis Aerntſe*, ende Meeſter *Michiel Claeſz*, dat ſyluiden als Schepenen voornoemt, op gelijke brieven ſulcx hebben helpen wyſen vonniſſen ende recht gedaan. Ende want men &c. Actum den 21. Aprilis anno vijftien hondert drie en veertigh.

XVII.

Huis of erve op termynen verkogt, en de koper zonder opdragt faillerende, behoud de verkoper regt van preferentie, mitsden koop met de getuigen bewyzende.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren voor de geregte waarheit, dat de Couſtume ende uſantie van den Hage ſulcx es voor x. xx. xxx. xl. jaaren ende meer, ende noch dagelijcks geobſerveert word, dat ſoo wanneer alhier iemandt verkoopt eenige Huiſen ofte Erven, ſtaande binnen die Juriſdictie van den Hage, te betalen op ſeekere dagen ende termijnen, ende die Verkoper daarvan geen Brieven gepaſſeert hadde van den koop, ende dat ook die koper geen brieven gepaſſeert en hadde van de penningen by hem voor de coop belooft, ende dat evenwel die Verkoper ontruiminge gedaan hadde van 't ſelve huis ende erve, ende die coper 't ſelve huis aangevaart ende ſynen wille daar mede gedaan hadde, ende daarna de cooper failleert in ſyne goeden ofte banckroete worde, dat als dan, indien daar kenniſſe of es van twee ofte drie perſonen, die by den koop geweeſt ſijn, evenwel blyft dien Verkoper, die de voorſz Huiſinge en Erve verkogt heeft, die ſelve Huiſinge ende Erve hem verbonden, ende blyft geprefereert voor alle andere ſchuldenaars in allen ſchyn ofte hy Schepenen-brieven daar op hadde, ende es 't ſelve altoos alſoo alhier geobſerveert ende onderhouden geweeſt, dat ſulken Verkoper geprefereert blyft in de penningen van den ſelven Huiſinge ende andere goeden van den Cooper, ſoo lange hy ten vollen van den coop van 't verkofte huis betaalt es, al eer eenige andere ſchuldenaaren daar eenige actie met regt op 't ſelve huis mogen verhalen, ten waare datter yemande was, die den voorſz Verkoper voldede, ende vernoegde van ſyn achterweſen, daar ſoude de verkoper moeten mede te vreden weſen. Ende want men &c. Actum de vyf en twingſten dag February anno vyftien hondert twee en veertig, na gemeen ſchryven. Die getuygen van deſe certificatie ſtaan geſchreven, ende ſijn als deſe navolgende Certificatie inhout. pag. 23.

XVIII.

Wy Schepenen in den Hage doen kond allen den geenen die deſen onſen jegenwoordigen brieve ſullen ſien ofte horen leſen, ende certificeeren voor de regte waarheyt, dat ſoo wanneer eenige Rentiers ofte Crediteurs binnen den Hage renten ofte andere ſchulden ſprekende hebben op Huiſen ende Erven, ſtaande binnen den Hage ofte Haag-Ambachte, ende jaarlijk geen betalinge van heure gebreke en konnen verkrygen, dat ſy als dan maar eens panden ende pagten mogen voor heure gebreken, (*a*) ende na ſy eens gepant ende gepagt hebben, ende als dan t'ſiaars daar an weder geen betalinge van heure renten ofte

(*a*) Dit komt over een met de Coſtume art. X. *pag.* 7.

ofte ſchulden en konden gekrygen, ſoo word tot verſoek van Partyen ofte Crediteurs by den Schout en Geregte van den Hage voorſz, (navolgende die Keure ende Couſtume van den Hage voorſz, gemaakt op ſeeker octroy daar van weſende) eenen dag van verkopinge geleyd, behoudelyken dat mem 't ſelve Huys ofte Erve eerſt geeft ſyne behoorlyke Kerkgeboden, ende word het ſelve huys op ten ſelven dag na alle die Kerkgeboden ende ſolemniteyten daar toe gedaan, in 't openbaar metten becken geſlagh verkoft den meeſten daar om biedende, ende werden alle huyſen ofte erven met ſulken proceduren, gelyk voorſz is, verkoft, ende anders niet, ende heeft ſulcx lange in den Hage geobſerveert geweeſt over de xx. xxx. ofte veertigh jaaren, ende word nog dagelyks ſulcx geobſerveert ende onderhouden. Ende want men van alle ſaeken ſchuldig es der waarheit getuygeniſſe te geven, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt, prima Juny anno xv^c. twee en dertig.

dat men maar eens op een huis mag pagten.

XIX.

ag. 24. Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen condt ende certificeren eenen iegelyken, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn regtelyken daar toe verdaigt zynde ten verſoeke ende inſtantie van Huygh Aerntſz, Nicaſius Anthoniſz van Flory oud ontrent li. jaeren, Hillebrand Aelbertſz oud ontrent lx jaaren, Anthonis Aerntſe oud ontrent l. jaaren, Kors Pieterſe van der Beeck oud ontrent lxvij. jaaren, Huyg Adriaanſz van den Velde oud ontrent lx. jaeren, Cornels Janſe van Montfort oud omtrent lx. jaeren, Cornelis Frederikſz oud omtrent lx. jaeren. Mr. Michiel Claeſz oud omtrent xliij jaeren, Jan Clementſz oud omtrent xlix. jaeren, Pieter Aertſe oud omtrent xliiij. Adriaen Dirckſe oud ontrent l. jaeren, Gerrit Roelſz oud omtrent lxiij. jaeren, Mr. *Jan Plumeon* oud omtrent l. jaeren. Ende certificeerden ſy Depoſanten by den eede die ſy elcx der Keiſerlyke Majeſteit gedaan hebben, dat waeragtig es, dat de Couſtume van den Hage alſucx es, indien dat een Buyrman van den Hage ſyn huis en erve belaſt hadde met een pond groot vlaams 's jaers, ende een ander Buyrman aldaar verwilligt hadde tot meerder verſekertheit van ſyn Crediteur, dat die Buyrman ook ſyn Huis ende Eerve als borge voor 't voorſz pond groot ſjaars, jaarlyks wel te betaalen, tot een onderpand ende hypoteecque geſtelt hadde, ende dat de principaal Debiteur ofte Conſtituant in gebreke viel om die jaarlykſe rente te betalen, ſoo ſoude de Crediteur van noden weſen te procederen tot pagtinge, pagtende renten den penning ontrent ſeven uyt dat jaar verſchenen renten, ende indien die principaal Conſtituant ſjaars daarna echter de verſchenen renten niet en betaalde, ſoo ſoude die Crediteur. van noden weſen, alſo men maar eens uyt eenen Rentenbrief op een Huis pagten en mag, te procederen tot verkopinge van 't Huis van den principalen Conſtituant, ende dat by Decrete van de Wet van den Hage, ende 't Huys voorſz verkoft ſynde, bevonden word dat op 't ſelve huys ſoo veel ouder deuchdelyke renten ſtonden, die eerſt betaalt moeſten worden van de penningen komende van 't voorſz verkofte Huys, dat de voorſz Crediteur nog van 't jaar renten, daar hy om gepagt hadde, nog van 't jaar renten, daar hy 't ſelve Huis voor hadde laten verkopen, niet betaalt en mogte worden, ſoo en ſoude nogtans die voorſz Crediteur ſyn voornoemden Borge niet aanſpreken, nog voor de gepagte renten uytten eerſten jaar gepagt op de Huiſinge van den principaal Conſtituant, maar ſoude den voornoemden Borge mogen doen roepen voor den Gerechte van den Ha-
ag. ge, ende hem eyſchen de twee jaren verlopen renten, te weten, 't jaar daar hy
25. voor de gepagte renten verkregen hadde, ende 't jaar daar hy het huys van den principalen Conſtituant om hadde laten verkopen, ende indien de Borge als dan onwilligh ware, als de principaal Conſtituant bevonden waar inſolvent ende geexcuſſeert, om die voorſz twee jaren te betalen, zoo ſoude de voornoemde Crediteur, na dat hy de Borge regtelyk overwonnen hadde, mogen pagtinge hebben op die Huiſinge van den Borge voorſz voor de voornoemde twee jaren, en indien de Borge ſjaars naar de pagtinge, als 'er weder een jaer renten

By maniere van turbe.

Datmen den principaal Conſtituant eerſt behoort te executeren, eer men op de Borge kan geraken.

Ende de voorſz Conſtituant eerſt geexcuſeert zynde, latende den Borge vj. of vij. jaren ongemoeit, dat den Rentenier van

den ſelven Borge, maar een jaer renten metten hooft geld ſoude mogen winnen.

omgekomen en verſchenen waar, niet en betaelde, zoo ſoude de Crediteur voorſz des Borgs huis mogen laten verkopen by Decreet voornoemt, gelykerwys hy den principaelen Conſtituants huis hadde laten doen verkopen, maar indien die Crediteur voorſz, nademaal hy den principaal Conſtituants Huis hadde laten verkopen, ende van hem Conſtituant geheel regteloos gegaan ware, ende verſuimde den voorſz Borge terſtont met regte te porren, ende liet zulex ſes of ſeven jaeren verloopen, eer hy de Borge met regte porde ofte maande, in dien gevalle en ſoude die Borge niet vorder gehouden weſen na de Couſtume van den Hage te betalen, dan een jaer verlopen renten, ende 't hooftgeld op te brengen, ofte van die tyt of dat hy gemaant ofte regtelyk geport ſoude weſen, de renten jaerlyks te betalen. Ende want men &c. Actum den xj. February anno vyftien hondert twee en veertig, onderteykent *Jan Willemſz*, ende *Michiel Loefze.*

X X.

Wie in materie van inleginge competente Regter is.

Wy Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende certificeeren eenen iegelyken mits deſen, dat die gewoonte ende uſantie der Vierſchare van den Hage van ouds geweeſt is, ende nog altyt, ſtaande queſtie in cas van injurien tuſſchen Partyen, geuſeert word, dat in de materie van inlegginge tuſſchen Partyen, de Schout van den Hage, ende niet die Bailliuw van den Hage competent Regter es. Ende want men &c. Actum den ſeſten Aprilis anno vijftien hondert en veertig.

X X I.

Hoe te procederen tegens den geene die by de Brootwegers bekeurt werden.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen onſe certificatie eenen ygelyken dien 't behoort, hoe dat waeragtig es, dattet regt, Couſtume ende uſantie van den Hage zulex es, dat zoo wanneer iemandt binnen den Hage ofte Haag-Ambagt by de Broodvinders ofte Brootwegers van den Hage, van wegen den Schout ende Geregte van den Hage bekeurt worde, aangaende 't Vleys, Viſch, ofte Broot, dat in dien gevalle de ſelve die bekeurd word, gehouden es, na dat hy by den Bode van den Hage geſommeert es, de ſelve boete binnen xxiiij. uren op te leggen, ende te namptiſeren by proviſie, ofte gyſelinge te houden, ende na dat hy genamptiſeert ſal hebben, is de Schout gehouden hem te gunnen ende te leggen eenen dag van regte, zo verre hy in rechten begeert ontfangen te weſen, ende is de ſelve Couſtume ende uſantie binnen den Hage zulex ende zoo langen tyt onderhouden geweeſt, dat geen memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt. Ende want men &c. Actum den vijftienden dag February anno vijftien hondert vier en veertig, na 't gemeen ſchryven.

pag 26

X X I I.

Aflydinge van Partye van de Conſiſtorie van Proviſoir ende Deeken die aldaar geroepen hadde de Capelmeeſters op

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert es, ten verſoeke van de Cappellaens van *St. Anthonis Capelle*, ende de Schout van den Hage met henlieden gevoegt, Jooſt Janſe, wel eer geſwooren Boode van den Hage, oud ontrent xxxiij. jaaren, ende certificeerde hy Depoſant by den geſtaafden eede die hy daar toe dede, dat waaragtig es, dat hy Depoſant naar verſoek van de Cappelmeeſters van *St. Anthonis Capelle op te Geeſt*, aan myn Heere den Schout van den Hage gedaan, deur laſt ende bevel van den ſelven Schout mette voornoemde Capelmeeſters es geweeſt op eenen Regtdag, als de Proviſoir ende Deeken van Delfland alhier in den Hage in heurlieden Conſiſtorie ſittende waaren, ende heeft henluyden van wegen den voornoemden Schout in den name van der Keiſerlyke Majeſteit ende Capelmeeſters gedenunchieert, als dat hy agtervolgende die Concordaten ende oude gewoonten, affeyde de ſelve Capelmeeſters van haer luyden Conſiſtorie, toucherende alſulke regtsvorderingen als by eenen Heere Jan Govertſz, Prieſter uyt ſaake van een beneficie op heurluyden begonſt waere,

waere, ende dat zyluyden de ſelve Capelmeeſters koſteloos ende ſchadeloos ſouden ontſlaan, ende renvoyeren voor heurluyder Competenten Regter, als den voorſz Schout van den Hage, aldaer men heurluyden ter cauſe van dien kort ende onvertogen regt ſoude doen, volgende de Couſtume van den Hage, inthimerende hem aldaer dag van regte den eerſten Regtdage die voor des voorſz Schouten Vierſchaer als doen vallen ende gehouden worden ſoude; inthimerende voorts de ſelve Proviſoir ende Deeken van wegen de Keyſerlyke Majeſteyt, Partyen geen vorder regt t'adminiſtreren, op dats deſelve myn Heere den Schout van den Hage geen nood en waer hem dies vorder te beclagen; waer op hem deſelve Proviſoir ende Deken voor antwoorde gaven, dat ſy des niet en agten nog ook en obedieerden, en dat ſy Partyen regt doen ſouden. En want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuygh te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen ſegel van den Hage hier onder op gedrukt, op den xxvj. January anno xv^c. vier en veertig, na 't gemeen ſchryven, onderteeckend, *Anthonis Aerntſz*, ende *Michiel Claaſz.*

te *Geeſt* om betalinge van geeſtelyke renten.

pag. 27.

XXIII.

(*b*) Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, regtelyken daer toe verdaigt ſynde, ten verſoeke ende inſtantie van *Floris van Dam*, Schout van den Hage, *Cornelis van Aicken* Schepen, ende eertyts Weeſmeeſter, oud lx. jaaren, *Willem van Cryep* oud lxiiij. jaaren, *Symon van der Does* oud xlvj. jaaren, *Jacob Vermy* oud xxxiiij. jaaren, *Pieter van Zoutelande* oud omtrent xxix. jaaren, alle Schepenen, *Otto van Malſen* Secretaris (*c*) ordinaris, oud omtrent lx. jaaren, deſelve *Willem van Cryep*, ende *Jooſt Jacobſz* oud veertig jaaren, Weeſmeeſteren, Meeſter *Michiel Claaſz*, eertyts Schepen ende Weeſmeeſter, ende nog jegenwoordig Vroetſchap oud lvj. jaaren, *Cornelis Symonſz ad idem uts.* oud xlvij. jaaren, *Daniel Janſz* Clercq van de Weeskamer oud omtrent l. jaaren, *Dirk Jooſtenſz* Vroetſchap oud xxxvj. jaaren, Louris Croock Taelman oud omtrent xlvij. jaaren, Jan Wolf Taelman oud omtrent xlvij. jaaren, ende *Adriaen Mathyſz* Secretaris oud omtrent xxxviij. jaaren; ende certificeerden ſy Depoſanten by den eede, elex in haer luyden officie der Keyſerlyke Majeſteit gedaen, dat waeragtig es, dattet regt, Couſtume ende uſantie is alhier in den Hage, Haag-Ambacht, ende daer omtrent, ende nooyt ter contrarie en hebben weten uſeren, dat ſcheydende den Boel van man en wyf, alle eygen goeden in den Boel weſende gemeen ſyn, die men niet en bevind voor 't huwelyk in wettige Huwelykſe voorwaerden beſchreven ende geſpecificeert, ende voor date van 't huwelyk uytte gemeenſchap bedongen ende gereſerveert te ſyn, ſoo wel de goeden die yemand van beyden aan 't huwelyk brengt, als de geene ſtaende huwelyk verkregen, met coopmanſchap, met officie, met arbeyt, met induſtrie ofte cloeckheyt, by beſterſte of hoe dattet ſy; dat mede ter plaetſe als voorſz. Couſtume es, dat Man of Wyf, die met ſyne kinderen van den overleden in gemeenen Boedel ſit, ende den ſelven kinderen geen bewyſinge of ſchiftinge nog ſcheydinge en doet, achtervolgende die Couſtume, al iſt ſaake dat ſulken man of wyf eenigh gewin of vermeerderinge van goeden aankomt, 't ſy

De boel van man en wyf ſcheidende, dat alle eige goeden ten huwelyke gebragt en verkregen, gemeen ſyn, zoo die niet expreſſelyk zyn uitgeſloten.

Man of Wyf

pag. 28.

(*b*) Deze Certificatie is ongetwyffelt, ten opzigte van de Coſtume daarin vermelt, dezelve, die hierna onder No. LXXXIV. gevonden werd, zynde beide gegeven den 7. April 1564. hoewel ten behoeve en ten verzoeke van twee onderſcheide perzoonen. Maar dewyl ze in eenige omſtandigheden, het principaal voorwerp niet betreffende, verſchillen, hebben wy ze beide haare plaatze laaten behouden.

(*c*) Te weten van den Hove van Holland, tot welken ſtaat hy gevordert wierd (na dat hy al zedert 1526. het Secretarisſchap extraordinair hadde bedient. III. Memor: van Sandelyn *fol.* 128.) by Commiſſie van den 13. Febr. 1545. na den loope van den Hove. II. Memor. van Dam *fol.* 18. Ook was hy in den gemelden jaare 1545. na gemeen ſchryven Weeſmeeſter van den Hage, uitwyzens de lyſte der Weeſmeeſteren, by ons hier vooren opgegeven.

overlydende ſonder hare kinderen te bewyſen, ſyn allegoeden naderhant verkregen, gemeen.

't ſy met koopmanſchap, met gewin van ſynen arbeyt, induſtrie ofte anders, hoe dattet ſy, dat 't ſelve mede in gemeenſchap komt tuſſchen de kinderen van den overleden, ende ſulcken man of wyf, ter tyt ende wylen toe, hy ofte ſy deugdelyke bewyſinge gedaen ende volkomentlyk geſcheyden ende gedeelt zyn, als dan dat ſulcken gewin of vermeerderinge mede in bewyſinge komt ende gedeelt wort, half en half, in allen ſchyn of de ſelve vermeerderinge geſchiet waere ſtaende huwelyk, 't welk ſulcx geuſeert word, ſonder dat ſyluyden oyt ter contrarie hebben weten uſeren. Ende want men &c. Actum den ſevenſten dag van April anno vyftien hondert vier en vyftig, onderteykend *Cornelis van Aicken* ende *Piet. van Zoutelande.*

XXIV.

Wy *Floris van Dam* Schout out omtrent xlviij. jaaren, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxiij. jaaren, *Willem van Cryep* oud omtrent lxvj. jaaren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xxxviij. jaaren, *Symon van der Does* oud omtrent xlviij. jaaren, *Jacob Vermy* oud omtrent xxxviij. jaaren, *Engebregt Jorisz*, oud omtrent xlvj. jaaren, ende *Jacob Symonſe* oud omtrent lxix. jaaren, alle jegenwoordige Schepenen van den Hage, Mr. *Michiel Claaſz van den Berg*, oud omtrent lviij. jaaren, *Michiel Loufsz* oud omtrent lxiiij. jaaren, Meeſter *Arent Huygeze* oud omtrent lviij. jaaren, *Jan Willemſz van Dorp* oud omtrent xlvj. jaaren, *Cornelis Symonſz* oud omtrent xlviij. jaaren, eertyts geweeſt hebbende Schepenen van den Hage, ende jegenwoordig Vroetſchappen; Louris Corneliſſe, ende Jan Wolf, elcx oud ſynde omtrent xlix. jaaren, ende Dirck Willemſz Schout van Pynakel oud omtrent lix. jaeren, alle Voorſpraeken ofte Taelluyden, regtelyken gedaegt ſynde omme der waerheyt getuygeniſſe te geven by maniere van turbe, op ſekere Couſtume, ten verſoeke van *Anthonis Aerntſz*, ende certificeerden wy voorſz. Comparanten, elcx by den eede in 't ſtuck van onſen dienſt gedaen, dat waerachtig ende ons kennelyk es, dat een gemeen Couſtume es, dat of 't gebeurde, datter iemand waere, die binnen den Hage ofte Haeg-Ambagt Huys, Land, ofte iet anders kofte ofte in erfhuur genomen hadde, om een jaerlykſe rente, ende dat de kooper 't ſelfde huys ofte land in erfhuure genomen ofte gekoft hadde, waere onwillig den uytgever ofte verkoper behoorlyke brieven van koop ofte erfhuyre te paſſeren, ende te verlyden voor Schepenen na 't recht ende de Couſtume van den Hage, dat ſulken verkoper ofte uytgever den koper ofte aennemer van d'erfhuyre ſoude mogen doen roepen voor den Schout ende Geregte van den Hage, ende doende eyſch, concluſie te nemen, dat hy hem ſchuldig ſoude weſen brieven te verlyden ende te paſſeren voor Schepenen van den Hage, van de koop ofte erfhuyre, ſulcx die geſchiet waere, ofte hondert, twee hondert, drie hondert gulden, min ofte meer, na gelegentheyt van der ſaeke daer voor te geven, en dat voor intereſt van den verkoop ofte uytgeve, behoudens juſte moderatie van Schepenen, ende bieden den koper ofte aennemer 't wedde (*d*) van een kenninge, op welken eyſch ende concluſie die voorſz koper ofte aennemer van erfhuure ſchuldig es aen 't wedde te gaene, ofte by gebreken van dien, datten Eyſcher den voorſz Verweerder verwonnen heeft daer hy om klaegt; verklarende voorts dattet regt ende die Couſtume van den Hage es, dat indien de Eyſcher een Verweerder ſimpelyk voor 't regt eyſchte, om hem brieven ende voorwaerden te verlyden, en te paſſeren voor Schepenen van den Hage, ende geen ſekere ſomme van penningen voor voldoeninge van dien en eyſchte, dat men alſulken ſimpelen verwin niet en ſoude konnen executeren; dat ook Schepenen van den Hage over niemand brieven van eygendomme ofte belaſtinge van Huyſen, Land ofte ſchulden van renten, erfhuur of anders en mogen beſegelen, ten ſy dat alſulke brieven eerſt by den kooper ende verkoper ofte Schuldenaer begeert ende verſogt ſyn, dat ſulke brieven over henluyden voor Schepenen verleden ende gepaſſeert ſynde, ende op henlie-

Soo wie huyſen of land in erfhuure uitgeeft den Debiteur van de erfhuyr ſchuldig es te doen roepen, van brieven te paſſeren voor den Schout en Geregte van den Hage.

pag. 29.

(*d*) Tot verſtand van dit woord zie hier vooren *pag.* 11. onze aantekeninge (*q*).

lieden te beſegelen, dan alleenlyk pagtbrieven, die uyt wettelyke ſchulden van erfhuyre ofte renten ſpruytende ſyn; verklaren voorts, dat ook die Couſtume van der Vierſchaer es, dat ſoo wanneer de Verweerder met den Eyſſcher aen 't wedde gaet, ende den Eyſſcher den Verweerder overtuygen kan, dat hy Huys ofte Land van hem gekoft ofte in erfhuyr genoomen hadde, dat als dan Schepenen den Verweerder ſouden condemneren den Eyſſcher behoorlyke brieven te paſſeren, ofte hem ſyn geeyſte ſomme voor ſchade en intreſt op te leggen ende te betalen, behouden altoos juſte moderatie van den Geregte, ende op de ſelve condemnatie doen panden, ende daerna regt maecken, ende leggen negen groot uyt, ende ſoo verre de Verweerder nog onwillig blyft, verſoekt pag. den Eyſſcher op den eerſtvolgende pagtdag vonniſſe van Schepenen, omme te 30. hebben pagtinge op den Verweerder volgende ſyn verwin, condemnatie ofte bekenniſſe, 't welk den Eyſſcher dan by vonniſſe van Schepenen toegeweſen word, ende word hem als dan toegepacht ſyn geeyſte ſomme voor ſyn intereſt in der manieren als voorſz es, welke pachtinge es d'uytterſte regt ende executie van Schepenen vonniſſe: ſeggen en verklaeren voorts, datte Couſtume van der Vierſchare van den Hage es, dat men uyt ſaeke van erfhuure, erf-penningregt ofte renten pagt op Huys, Land, ofte erfhuure voor een pond groot, 3 ſchellingen grooten Vlaams voor twintig ſtuyvers, drie ſtuyvers voor een pont Hollands, drie ſchellingen Hollands, ende zoo voor meer ofte mindere ſomme naer advenant, ende altoos voor de onkoſten ſes penningen Hollands 's jaers, welke gepagte renten men met gelyke hooftſomme wederomme loſſen, quyten, ende redimeren mag, mits ook betalende d'onkoſten van de pagtinge ende pagtbrieve, ende dat men voor een gemeene clauſule in alle pagtbrieven altoos geſtelt heeft, zoo lange henlieden gedenken kan, ende nog dagelyks ſtelt, dat men toegepacht heeft ſulken renten 'sjaers, eeuwig ſtaende geld, daer men Wyn ende Broot omme koopt, ende dat by 't woort eeuwig anders niet verſtaen en word, dan om die gepagte renten *jaerlyks* te betalen, ſoo lange tot die ofgeloſt worden, ende *ſtaende geld daer men Wyn ende Broot omme koopt*, dat daer by verſtaen word, *gangbaer geld, daer den eenen Koopman den anderen mede betaelt*, ende dat men ſoo veel die lopende gepagte renten, als die hooftſommen van dien, daer mede betalen ende oſloſſen mag, ende dat ſy getuygen niet en weten nog nooyt bevonden en hebben, dat men alhier in den Hage anders hooger nog lager renten gepagt heeft dan voorſz is. Ende want men van alle ſaken ſchuldig es der waerheyt getuygeniſſe te geven, ſoo hebben wy getuygen voornoemt verſogt aen *Cornelis van Aicken als Bewaerder van 't gemeen Zegel van den Hage*, deſe onſe getuygeniſſe over ons allen te beſegelen, ende op *Adriaan Benninck*, Secretaris van der ſelver Vlecke, de ſelve onſe depoſitie voor ons allen te willen onderteykenen, 't welk wy *Cornelis van Aicken* ende *Adriaan* voornoemt ſulcx gedaen hebben op ten xxix. dag Juny anno vyftien hondert ſes en vyftigh.

Dat men gewoon es renten te pagten voor erfhuuren, erfpenningen regt ofte voorrenten, te weten voor ſulke paien, dat ſyn ſulke ſchellingen en penningen, en van elken pont ſulcx die ſyn, drie ſchellingen ende voor de onkoſten ſes penningen Hollands.

XXV.

Wy Schout en Schepenen in den Hage doen kond allen ende een ygelyken, ende certificeeren mitſdeſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, Dirk Willemſz Schout van Pynakel, oud omtrent pag. lvij. jaeren, Jan Direkſe Vaender, eertyts Schout tot Soeterwoude, oud om- 31. trent lxij. jaeren, Cornelis Willemſz van Ryn, Schout tot Voorſchoten, oud omtrent lxj. jaeren, Huyg Pietersz, oud-Schout tot Voorburg, oud omtrent lxxiiij. jaeren, Pieter Claaſe, Schout tot Outshooren, oud omtrent liiij. jaeren, Jan Wouterſe wonende tot Alphen, oud omtrent xlij. jaeren, Alewyn Claeſe, Schout tot Leyderdorp, oud omtrent lxij. jaeren, Jan Dou Claeſe, oud omtrent liiij. jaeren, *Cornelis van Aecken*, oud omtrent lxij. jaeren, *Jacob Symonſe*, eertyts Schout tot Catwyk, wonende tot Scheveninge, oud omtrent lxvj. jaeren, ende *Anthonis Aertſz*, Schout tot Monſter, oud omtrent lvij. jaeren, alle regtelyk gedagvaert ende gearreſteert ſynde, omme der waerheit getuygeniſſe te geven op ſeeckere difficulteyt van Couſtume, ende naeſtinge van landen, ter inſtantie ende verſoek van Cornelis Jan Thomiſſe tot Eykenduynen, ende Hendrik

drik Philipsz., wonende in den Ambagte van Wassenaer, ende certificeerden die voornoemde Dirk Cornelisz, Pieter Alewyn en Anthonis, by den eede in 't stuck van haer luyder officie als Schouten gedaen, die voornoemde *Aecken* ende *Jacob Symonsz* by den eede als mede-Schepenen van den Hage gedaen, Jan Dou Claasse by den eede als Voorsprake gedaen, ende Huyg en Jan Woutersse by den gestaesden eede die sy elex daer toe deden, gevraegt ende geinterrogeert synde, of die eerste naester of synder van den lande geprefereert word voor allen anderen, die waere naerder van bloede, soo verre hy na hem komt naesten, ende of daer by verstaen werd, dat als die eerste naester alleenlyk (*e*) grondroeringe gedaen heeft, in presentie van Schout ende Schepenen, of dan de tyt nog loopt, tot dat die koop ingebragt, ende de eerste naester in 't land geweest is, dan of genoeg es, datte naestinge gedaen is in presentie van Schout ende Geregte op 't land, ende of syn regt dan soo sterk geboren es, dat al quam daer naerder van bloede, dat die hem niet verdryven en soude mogen; seyden, certificeerden en verclaerden mits desen na communicatie metten anderen daer op gehouden hebbende, dat sy hebben weten useren ende nog dagelyks observeren, soo wanneer eenige landen verkoft worden, die naestbaer syn, ende eenige van de Vrienden van den verkooper desselve landen begeeren te naesten, doende regtelyk gras ende aerdroeringe, ende doende den eersten kooper een regtelyke weete hebben, omme die koop in te brengen, en hierna alleer die Reghtdag dienende es, een naerder van den bloede van den verkooper 't selve land mede is naestende, mits gras ende aertroeringe, doende mede den eersten koo- pag. per een Regtdag leggen, omme die koop in te brengen op ten voorsz Regtdag, 32. die de eerste naester doen leggen heeft, dat in sulken gevalle de naeste van den bloede, niet tegenstaende dat hy nogtans lest oft na den eersten naester gras ende grontroeringe gedaen heeft, geprefereert word in de naestinge van 't selve land, soo lange 't leste vonnisse van de naestinge niet geweesen en is, inhoudende dat met dese naestinge alle andere naestingen geleyd en geveld sullen wesen, mits dat sulke naester schuldig es by eede te verklaren, dat hy die naestinge voor hem selven ende voor niemand anders, sonder daer toe geinduceert ofte gebrogt te syn, * ende met syn eygen geld sonder eenige simulatie doet. Ende want men van allen saken schuldig is der waerheyt getuygenisse te geven; soo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen segel ten saecken van den Hage hier op gedrukt, op ten vi. dag Novembris anno xvc. vier en vyftig.

Naastinge van landen.

De naeste van den bloede word voor een andere geprefereert.

* In margine van den principalen dezes (geregistreert in het Costuimboek van den Hage *fol.* xxix.) stond met de hand van den Secretaris *Phil. Doublet* geschreven: „ de woorden *geinduceert ofte gebragt te zyn;* Es by interpretatie verstaen, „ *geinduceert ofte gebragt, omme voor een ander te naesten.* Gedaen ter Camere van „ Burgemeesteren den 20. Mei 1639. Present den Schout, *Aelbert Bosch, Hen-* „ *drik van Sligtenhorst*, en *Ewout Brandt*, Burgemeesteren; *Pieter Jansz. Splinter*, „ *Pieter Stalpert*, Mr. *Jacob Snell*, *Jan van Wouw*, Mr. *Hendrik Both van der Eem*, „ Schepenen van 's Gravenhage.

XXVI.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen, dat op huyden datum van desen, voor ons gekomen ende gecompareert syn, Cornelis Heyndrickxze Boon Styerman, oud omtrent sestig jaeren, Eeuwoud Bouwensz ook Stierman, oud omtrent sestig jaeren, ende Jacob Claas Doesz, oud omtrent vyftig jaeren, alle wonende tot *Scheveninge*, regtelyken gedaegt synde, omme der waerheyt getuygenisse te geven, ten versoeke van *Adriaen Koenen* tot *Scheveninge*, ende hebben by den gestaefden eede, die syluyden elex daer toe deden, gecertificeert waeragtig, ende hen luyden wel kennelyk te wesen, dat soo lange sy luy-

(*e*) Zie hier vooren *pag.* 13. een diergelyke Certificatie van Costuime aangaande de Solemniteiten by gras en grondroeringe; als mede onze aantekeninge daarop (*r*).

luyden als Stierluyden van Scheveninge gevaren hebben, dat in den tyt ofte teelt van den ſchelviſch een Pinck of ſchuyt aenkomende, ende een waegen ofte karre aen boort weſende, ende de viſch geladen hebbende, de Stierman met ſyn volck gehouden es deſelve wagen ofte karre boven de volle Zee te helpen, al eer de koopman daer van yet behoort te betalen, maer boven de volle Zee weſende, ſoude de koopman gehouden weſen deſelve viſch te betalen, alwaert ook ſulex, dat den geheelen viſch al geſpolieert werde. Ende want men ſchuldig es van allen ſaken der waerheyt getuygenis te geven des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen ſegel van den Hage hier onder op gedrukt, den tweeden Aprilis anno xvc. tſeſtig ſtilo communi, onderteykent, *J. Wolff.*

Zee-Regt tot *Scheveninge.*

pag. 33.

XXVII.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, Pieter Aertſz oud omtrent lv. jaeren, Gerrit Jacobſz oud omtrent lj. jaeren, ende Jan Willemſz Briel oud omtrent vyftig jaeren, regtelyk gedaegt ſynde, omme der waerheyt getuygeniſſe te geven, ten verſoeke van Cornelis Gerritſe, ende Pieter Willemſz Inwoonders van *Scheveninge*, mitsgaders die gemeene Viſſchers aldaer, ende hebben by den geſtaefden eede, die ſy elex daer toe deden, gecertificeert waerachtig ende hem luyden nog wel kennelyk te ſyn ende voor te ſtaen, dat in den Vaſten voorleden, geleden omtrent ſeven en twintig jaeren, ſyluiden als Vennoits van wylen Zoyer Claaſz, Stierman op Scheveninge 't Zee gevaeren hebbende, ende landende overmits onweder tot *Catwyk*, als dikwils gebeurt, de ſelve Zoyer zyn Viſch aldaer op ſtrange brogt, omme af te ſlaen ende te verkopen, ende dat eenen Willem Harmanſz Boode of Dienaer van den Schout van Catwyk, Arent Wouterſz, die nog in levende lyve es, aleer hy den ſelven Viſch offloeg, pooghde daer van te willen nemen Hofviſch, ſulex hy couſtumelyk van ſyn Geburen van Catwyk was te nemen, ende dat ſiende de ſelve Zoyer, ſeyde tot die ſelve Willem, neemt gy dat op u goed regt, nemende mitsdien de ſelve Viſch uit Willems hand, ende leyde die by ſyn andere Viſch omme te doen verkopen, ſeggende voorts tot ten voorſz Willem, wilt gy ons ofte onſe Buurluiden van *Scheveninge* onvry maeken, daer wy vry ſyn, gebreect u iet, maekt regt op te penningen, wy ſullen u te regt ſtaen, ſulex dat de ſelve Willem ging tot den Schout, die des voorſz Zoyers penningen dede arreſteren onder den Schryver van Zoyer, naer dat hy den voornoemden Viſch van de voornoemde Zoyer tot ſynen profyte hadde verkoft; op welk arreſt die voornoemde Soyer gereiſt is aen die van den Geregte van den Hage, hem luiden te kennen gevende van 't voorſz arreſt, ende wat hem gemoet was, die hem terſtont verleenden beſlooten brieven, addreſſerende aen den voorſz Schout van Catwyk, die de ſelve brieven geopent ende geleſen hebbende, heeft hem en ſyn gearreſteerde penningen terſtont ontſlagen ende voortaen ongemoeyt gelaten; ſeyde voorts de voornoemde Pieter Aertſz, dat hy als Stierman in de plaets van den voornoemden Soyer, die te Scheveninge gebleven was, met andere vennoeyts als Jan Briel, ende Gerrit Jacopſz, mede Depoſanten alhier, des derden daegs daer aen weder t'Zee varende, overmits onweder wederom gekomen ende geland es tot Catwyk, begerende aldaer mede ſyn Viſch te verkopen, ende dat die voorſz Schout Aernt Wouterſe poochde van gelyken van hem Hofviſch te willen nemen, ende hy dat ſiende, ſeyde tot die voorſz Willem Harmanſz, die van *Scheveninge* en ſyn geen Hofviſch ſchuldig, want ſy ſyn vry, ende ik ben hier in de plaetſe van Soyer Claeſz, daer gy mede in queſtie ſtaet, 't welk de ſelve Willem Hermansz verſtaende, leide terſtont de ſelve Viſch weder neder by den viſch van hem Depoſant, ende verkoft die, ende liet hem ruſtelyk ende vredelyk alle ſyn Viſch verkopen, en de penningen ontſangen, ſonder eenige kortinge ter cauſe van dien te doene; ſeyden voorts nog ſy Depoſanten, dat ſy luyden daerna op diverſe ſtonden ende jaeren tot *Catwyk* met Viſch ten offlage geweeſt ſyn, ende byſonder Jan Briel ſeyd, dat hy

Roerende nog 't regt van de Hofviſch tot *Catwyk.*

pag. 34.

wel negen of tien reiſen tot *Catwyk* geweeſt es, ende nog leſt ontrent vyf jaeren met Jan Duyker, ende heurluyder viſch aldaer verkoft, ende haer gelt vry ontfangen hebben ſonder eenigen Hofviſch te betalen, ende dat de ſelve Schout, ende ook ſyn Naſaten hem luyden altoos ongemoleſteert gelaten hebben van 't regt van den voorſz Hofviſch, ende dat ſy Depoſanten ook nooyt gehoort en hebben, dat iemand van de Geburen van *Scheveninge* voor of na eenig regt van Hofviſch aldaer betaelt hebben gehat; ſeyden mede Pieter Aertſz oud omtrent lv. jaeren, Gerrit Jacobſz oud omtrent lj. jaeren, Dirk Mattyſz oud omtrent lxx. jaeren, Dirk Corneliſz Langeveld oud omtrent lxxiij. jaeren, Jacob Jorisz oud omtrent lxxiiij. jaeren, Willem Gyſſoen oud omtrent lxxj. jaeren, Jan Janſz Druyt oud omtrent lxiiij. jaeren, Eeuwoudt Bouwenſz oud lxv. jaeren, Cornelis Heyndrixz Boon oud omtrent lxvj. jaeren, Jacob Adriaansz Cruys oud omtrent lv. jaeren, Jop Cornelisz oud omtrent lj. jaeren, Jan Mattyſz oud omtrent l. jaeren, ende Willem Adriaenſz Ghyſz oud omtrent l. jaeren, dat ſy luyden lange ende meenigte jaeren als Stierluyden t'Zee gevaren hebben, ymmers elex van hunluiden van dat ſy eerſt tot mannen gekomen ſyn geweeſt, ende dickwyls ende menigmael geland ſyn geweeſt uyt ſaeke voorſz tot *Catwyk*, ende hebben aldaer tèn aenſien van de voorſz Aernt Wouterſe Schout voorſz. ende ſynen nakomelingen in 't ſelve offitie, haren Viſch doen verkopen, en de penningen daer van komende, ruſtelyk en vredelyk ontfangen, ſonder dat ſy luyden eenig regt van den Hofviſch eenigen Schouten ofte ymand anders van harent wegen betaelt hebben gehat, ofte dat ſy ofte heurluyder mede-geburen ter cauſe van dien, ſedert of ook voor den voorſz tyt van Zoyer Claeszoons queſtie, oyt gemoeit ofte gemoleſteert ſyn geweeſt; ſeggende voorts dat indien 't yemant van hen luyden ofte heuren geburen gebeurt hadde, dat ſy luyden met regt 't ſelfde ſouden hebben doen diffenderen, alſo die van *Catwyk* op *Scheveninge* vry ſyn, ende hem luyden ook heure vrydom laten genieten, ende niet moeyelyk en ſyn, ende dat die gemeen geburen van *Scheveninge* meer geoorſaekt ſyn jegens die van *Catwyk*, dan die van Catwyk jegens den geburen van Scheveninge, overmits die van Catwyk dagelyks met ſchepen, wagèns, karren op Scheveninge ten oſſlag komen, daer die van *Scheveninge* tot *Catwyk* niet en komen, dan deur oirſaicke van onweer als voorſz es, ende doen den gemeente van Scheveninge deur dien groote ſchade. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuyg te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten xix. dag Mey anno duyſent vyf hondert en ſeſtig. pag. 35.

XXVIII.

Wy *Floris van Dam* Schout van den Hage oud omtrent xlviiij. jaaren, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxviij. jaaren, *Willem van Criep* oud omtrent lxviij. jaaren, *Symon van der Does* oud omtrent xlviij. jaaren, *Jooſt Jacobſz* oud omtrent xliij. ende *Jacob Vermy* oud omtrent xxxvij. jaaren, als Schepenen, *Adriaan Bennink* Secretaris, oud omtrent xlij. jaaren, ende Cornelis Pieterſe, Boode van den Hage oud omtrent xxxvij. jaeren, doen kond ende certificeren mits deſen voor de geregte waerheit, dat wy regtelyk gedaegt ſyn omme getuygeniſſe der waerheit te geven, van ſekere Couſtume ter inſtantie van Heer *Willem Snouckaert*, Ridder ende Raed ordinaris in den Hove van Holland, certificeren mede dat voor ons gekomen ende gecompareert ſyn *Jan Clementsz* oud omtrent lxvj. jaeren, *Michiel Loefsz* oud omtrent lxvij. jaeren, Meeſter *Arent Huygensz* oud omtrent lix. jaeren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xxxviij. jaeren, ende Meeſter *Pieter Bruynſz* oud omtrent xlviij. jaeren, Vroetſchappen van den Hage, mede regtelyk verdaigt ſynde omme getuygeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke als voren, ende verklaren wy Schout, Schepenen, Secretaris, Bode, elex by den eede in 't ſtuk van onſe offitien gedaen, ende d'andere Comparanten by den eede als Vroetſchappen van den Hage gedaen, waeragtig te weſen, dat alhier in den Hage een notoir Couſtume es, dat die Kinderen repreſenteren de plaetſe van haer ouders ſoo wel in ſucceſſie van Linie collaterale, als deſcendente,

Dat de kinderen repreſenteren de plaatſe van haar

pag. 36.

dente, ſoo dat in ſucceſſie van Nigten of Neven, Ooms, of Moeyen-Kinderen ſuccederen, gelykelyk met heure Ooms ofte Moeyen in allen ſchyn als haer vader en moeder gedaen ſouden hebben, in gevalle ſy als nog leefden, ten waere 't ſelve by Huwelykſe voorwaerden ofte teſtamente anders gemaekt waere. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuygeniſſe te geven, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten xvij. December anno xv^{c}. ſeven en vyftig. Onderſtond geteykend, *Cornelis van Aicken*, ende *S. van der Does.*

ouders, zoo wel in linie collateraal als defcendente.

XXIX.

Wy *Floris van Dam* Schout van den Hage oud omtrent xlviij. jaeren, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxviij. jaeren, *Willem van Criep* oud omtrent lxviij. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent xlviij. jaeren, *Jooſt Jacobſz* oud omtrent xliij. jaeren, ende *Jacob Vermy* oud omtrent xxxvij. jaeren, als Schepenen, *Adriaen Bemmink* Secretaris oud omtrent xlij. jaeren, ende Cornelis Pieterſz, Boode van den Hage, oud omtrent xxxvij. jaeren, doen kond ende certificeren mits deſen voor de geregte waerheit, dat wy rechtelyken gedaicht ſyn omme ſeekere Couſtume, ter inſtantie van Katryn Nanninks dochter met haer (*f*) euenknyen, ende die kinderen van Pieter Egelſz, als erfgenamen van 's moeders

(*f*) *Evenknyen*, zoo hier als ook op de volgende bladzyde, te vinden, is een woord in voorige tyden zeer gebruikelyk, werdende het zelve in de Memoriaalboeken van den Hove meenigmaal gevonden. Het beteekende eigentlyk bloetverwanten, die malkanderen in gelyken graade beſtaan. Het is een vertaling van het Latynſche woord, *genuculum*, of *geniculum*, 't geen men woordelyk zou mogen overzetten een *knietje*; dog 't geen in de middel-eeuw een *graad van maagſchap* te kennen gaf. Gelyk de doorgeleerde Du Cange, in zyn *Gloſſar. mediæ & infimæ Latinitatis*, op het woord *genuculum*, met veele plaatzen bewyſt. Zoo doet ook Jo. Georg. Eccardus *in Commentar. ad Leg. Salic. tit.* XLVII. §. 3. op de woorden: *uſque ad ſextum geniculum.* d. i. tot den zesden graad: en §. 4. *ſi autem nullus, niſi poſt ſextum geniculum proximus fuerit.* d. i. Zoo 'er nu geen nabeſtaande mogt zyn, als die na den zesden graad was. Van deze eerſte betekenis is het overgebragt tot eene andere; namentlyk, om uit te drukken *Conſorten*, medeſtanders, die een even gelyk of egaal regt en aantal hebben. De Schryver van *het Begin, Voortgang en einde der vrye en gewaande Erfgravel. Bedien. in Holland en Weſtvrieſland*, *pag.* 471. haalt een derde betekenis aan, namentlyk, dat het zelve woord ook toepaſſelyk zoude zyn op twee perzoonen van dezelve waardigheid, in opzigte van de geboorte. Des zoude de eene Edelman, *evenknie* zyn van den anderen; de eene Welbooren van den anderen, &c. en daar zyn plaatzen in de oude geſchriften, die daar toe aanleidinge geven. Maar wy zullen eigentlyk zulks bewyzen met de volgende, getrokken uit de reets genoemde Memorialen van den Hove. In 't VI. Memor. van Roſe C. 2. *lo. fol.* 12. *verſo*, leeſt men, „ Alſoe myn Jonkheer van Gaesbeeck aangeſproken heeft voir my„ nen Heere van Santes en andere van den Rade &c. Jan Utenhage en *ſyn evenknyen*, „ begerende dat men hem ontruyminge doen zoude, van zulke Leengoede, als hy „ met rechte voor zyne Leenmannen hem afgewonnen hadde &c. Zie deeze ſpreekwyze met *zyne Evenknyen*, ſpreekende van Erfgenaamen. ibid. *fol.* 32. 104. *r.* en 104. *verſ.* „ Den 21. Mey 1440. heeft Jan van Reneſſe van den Burch geloift aan han„ den Willems Heere tot Naeltwyck, dat Dirk van Oiſtenen en Jan van Wereſteyn „ ongehindert en onbelet in Zeelant zullen mogen comen, om hoir recht te ſpree„ ken en te vorderen op Jan van Reneſſe voirſz. en *ſyne Evenknyen* &c. ibid. *fol.* 82. *verſ.* Zoo vind men ook in 't elfde Memor. van Roſe *quot. F. j. lo. fol.* 169. het volgende geval: Pieter Gerritſz. hebbende met zyn wyf ten meede-gave genomen een ſtuk lands, draagt het zelve land buiten haaren wil en weeten op aan Jan van Hodepyl, en ontfangt het van den zelven weder te Leen; de Vrouw geſtorven zynde, eyſcht Pieter Andrieſz. als *met zyne Evenknyen*, dat is, met zyne verwanten die overledene in gelyken graade beſtaande, erfgenaamen van de vrouw de helft van 't zelve land &c. 't welk Pieter Andrieſz. *met ſyne evenknyen*, als erfgenaamen werd toegeweezen by ſententie van den 18. Novemb. 1446. Inſgelyks geſchil gereezen zynde tuſſchen die Huysluiden van Noortich en Noortichcrhout ter eenre, en Willem Janszoon met *ſyn evenknyen* over het contribueren in der bede, vermeetende Willem *met ſyn evenknyen* Welgebooren Luyden te weſen, is geordonneert &c., breeder te vin-

ders ſyde, van Heer Cornelis Direxz Deym December Salr. Ged. certificeren mede, dat voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Jan Clementsz* oud omtrent lxvj. jaeren, *Michiel Loefsz* oud omtrent lxvij. jaeren, Mr. *Arent Huygtz* oud omtrent lix. jaeren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xxxviij. jaeren, ende Meeſter *Pieter Bruynſz* oud omtrent xlviij. jaeren, Vroetſchappen van den Hage, mede verdaigt ſynde omme getuygeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke als vooren. Ende verklaeren wy Schout, Schepenen, Secretaris, Boode, elex by den eede in 't ſtuk van onſer offitien gedaen, ende d'andere Comparanten by den eede als Vroetſchappen van den Hage gedaen, waeragtig te weſen, dat alhier in den Hage een notoir Couſtume is, in 't Schependoms recht alhier in den Hage, die ſy Depoſanten tot deſen dage hebben weten uſeren ende obſerveren, ſoo ook ymand van hem luyden ter contrarie en weet gedaen te ſyn, als ymand in haer Ambagt deſer werelt overleyd ſonder Kinderen of Kintskinderen agter te laten, tot ſynen regten erven, nog ook eenige Broeders ofte Suſters ofte Kinderen van dezelve, om ſyn goed te erven, of te participeren, dat als dan de naeſte vrienden van 's vaders ſyde deelen d'een helft, ende de naeſte vrienden van 's moeders ſyde de andere helft, ten waere 't ſelve by Huwelykſe voorwaerden ofte teſtamente anders gemaekt worde, alwaert ook datter thien, xij. of xx. waren van d'eene ſyde, ende niet dan een, ij. oft iij. aen d'andere ſyde, dat die een, twee of drie alſo veel ſouden nemen, erven ende deelen als alle d'andere x. xij. of xx. Actum den xv. dag Decembris anno xvc. ſeven ende vyftig. Onderteykend, *Cornelis van Aicken* ende *S. van der Does*.

Dat ſoo wie ſonder kind of kinderen overlyd datte naaſte vrienden van beyde ſyden in de goeden ſuccederen en deelen.

pag. 37

XXX.

Wy *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxviij. jaeren, *Willem van Cryep* oud omtrent lxvij. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent l. jaeren, ende *Jooſt Jacobſz* oud omtrent xliij. jaeren, Schepenen, ende *Adriaen Mathyſſe* Secretaris van den Hage oud omtrent xlvij. jaeren, doen kond ende certificeren mits deſen, regtelyk daer toe verdaigt ſynde, ten verſoeke van Cornelis Franſe, ende Adriaen Jacobſz Backer, als Man ende Voogt van ſynder huyſvrouwe, met heurluyder *even-*

vinden in het twaalfde Memoriaalb. van Roſe F. 2. *l°. fol.* 10. *verſo* en 11. *r.* En om het niet te laaten by de aanhaalinge van beſcheiden, waar toe maar weinige toegang hebben, men vind zulks in een ſententie van den Hove van Holland, gewezen in den jaare vyftien hondert veertig, onder de gedrukte ſententien van de Hoogen en Provincialen Raaden in Holland, de 116de., alwaar *pag.* 407. aldus gelezen werd: „ agterlatende zekere goederen, en daertoe Anna en Catherina Olofs- „ dochteren en Duif Jans dochter *met meer andere hare evenknyen*, daer af die gedaeg- „ de tranſport hadde, als zynde naeſte bloed en erfgenaemen collaterael, enz. en zoo ook *pag.* 408. Wy zullen nog maar eene plaats aanhaalen, om te gelyk te toonen, dat de onkunde van dezes woords betekenis uitgelevert heeft onverſtaanbaare uitgaaven in de oude geſchriften. In de Handveſten van Kennemerland, uitgegeven by Will. Gerritſz. Lams in den jaare 1664., werd *bladzyde* 850. *en volgende* gevonden een Handveſt door Hertog *Willem van Beyeren* den vyfden van dien naam op Sté. Martynsdag des jaars dertien hondert zeven en vyftig verleent aan die van *Crommenie*, waarin op *pag.* 851. voorkomt deze periode: „ Voert ſullen wy den luden „ - - - - - - - , ſoe als die brieve begripen, die onſe goede luyden van *Acker-* „ *ſloot*, van *Schermer* ende andere *haer elleck ien* dair of hebben. Dat deze laatſte woorden geenen zin altoos hebben, kan elk ligt zien. Maar leeſt men, in plaats van de woordjes, *elleck ien*, het woord *evenknien*, zoo is alles klaar en net. Dat zulks nu geene giſſinge is van ons, maar dat het zoo zyn moet, kan men zien op twee andere plaatzen, daar het zelve Handveſt mede gedrukt is, namentlyk onder diezelve Handveſten van Kennemerland *pag.* 18. en in het groot Placcaatb. *II. Deel Col.* 1639. en 1640. (hoewel aldaar gedagteken ſtaat op St. Mauritius dag.) Want op beide die plaatzen luiden de gemelde laatſte woorden aldus: *ende anders haer evenknie daer af hebben.* Meerder zouden wy tot opheldering van diergelyke onverſtaanbaare plaatzen konnen bybrengen; dog wy vreezen nu al zelfs verveelt te hebben, en zullen mits dien hier maar kortelyk byvoegen, dat dit woord in laatere tyden in ongebruik is geraakt en in plaatze aangenomen *cum ſuis* of *cum ſociis*.

cvenknyen, omme der waerheit getuygeniſſe te geven, van ſekere Couſtume van ſucceſſie van Kinderen, gekomen van twee byſondere bedden, na Schependoms regt, verklaren wy voornoemde perſonen, dat alhier in den Hage, daer men Schependoms regt uſeert, die Couſtume es, dat Man ende Wyf in egte ſtaete vergadert ſynde, ende procreërende ſamen kind ofte kinderen, indien de Man ofte Wyf komt te overlyden, ende de langſt levende geraekt weder te huwelyken, ende wederomme winnende Kind of Kinderen by de tweede gehuuwde, dat alſulken kind ofte kinderen van 't twede bedde in de goeden van de Voorkinderen, als die geraken te overlyden, niet dieper nog vorder en mogen erven nog ſuccederen jegens de andere ſuſters ende broeders van de voorkinderen, dan met een halve hand in een halve deel, alſoo die kinderen van 't voorbedde haer overleden moeders ofte vaders goed te vooren gedeelt hebben gehat, dats te weten indien den boel groot es hondert guldens, dat die voorkinderen
ag. daer van eerſt behooren te deelen d'een helft, ende dat ſy als dan metten nakin-
38. deren deelen egaliken d'ander helft, meerder ofte minder naer advenant. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuyg te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten vyfden February anno xvc. acht ende vyftig, ſtilo communi; onderteykent, *Cornelis van Aicken* ende *S. van der Does.*

Man en wyf komende ten tweden huwelyk ende kinderen krygende, konnen de zelve laeſte kinderen niet dieper dan met een halve hand komen.

XXXI.

Wy *Floris van Dam* Schout van den Hage in Holland, oud omtrent xlviij. jaeren, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxvj. jaeren, *Willem van der Criep* oud omtrent lxv. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent xlvij. jaeren, *Boudewyn van der Boe* oud omtrent . . . jaeren, *Pieter van Zoutelande* oud omtrent xxx. jaeren, ende *Jacob Symonſe* oud omtrent lxvj. jaeren, alle Schepenen, *Adriaen Bemmink* Secretaris oud omtrent xl. jaeren, Lourys Crook oud omtrent xlviii. jaren, Jan Wolf oud mede xlviij. jaeren, Voorſpraken ofte Procureurs van der zelver Vlecke, alle te ſaemen regtelyk gedaigt ſynde by den geſwooren Boode van der ſelver plaetſe, omme der waerheit getuygeniſſe te geven, ten verſoeke ende inſtantie van Heeren *Nicolaes van Moerkerken*, geſeyt *van Praet*, Canonick op 't Palais van den Hove van Holland alhier in den Hage voorſchreven, ende verklaerden wy vooren genomineerden elex by den eede in 't ſtuck van onſen dienſt gedaen, dat waeragtig es, dat de Couſtume ende 't regt alhier in den Hage es, ende ook ſulex hebben weeten uſeren, dat ſoo lange geen memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt, 't welk als nog dagelyks gebruykt ende geobſerveert word, dat ſoo wanneer tuſſchen Man ende Wyf geen teſtament ofte huwelycxe voorwaerden gemaekt en es, ende een van haer beyde aflyvig word, dat als dan de langſtlevende afſtant moet doen van den halve goede jegens de kinderen ofte naeſte erfgenamen van den overleden, 't ſy land, ſandt, meubilen, ende immobile goeden, na Schependoms regt, ende dat de langſtlevende deſelve halve goeden mag verkopen, alieneren, vervreemden, ende doen daer mede haeren of ſynen vryen wille, als hy ofte ſy met anderen haeren goeden vermag te doene. Ende want men van allen regtvaerdigen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuygeniſſe te geven, byſonder als men daer toe verſogt word, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen zegel van den Hage ten ſaecken hier onder aen gedaen hangen, op ten ſeven en twintigſten dag Juny in
ag. den jaere ons Heeren duyſent vyf hondert vyf en vyftig.
39.

Tuſſchen man en vrouw, geen huwelykſe voorwaarden nog teſtament zynde gemaakt, moet de langſtlevende afſtant doen van den halven boedel, &c.

XXXII.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits kenniſſe van deſen, dat voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxj. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent xlvij. jaeren, *Jacob Vermy* oud omtrent xxxv. jaeren, ende *Pieter van Soutelande* oud ontrent xxx. jaeren, Schepenen, *Anthonis Aerntz* Schout tot Monſter, oud omtrent lviij. jaren, *Michiel Louffsz* oud omtrent lxiij. jaeren, *Cornelis Symonſz* oud omtrent xliij. jaeren, ende *Anthonis*

Soo wie in regte geld of regt eiſcht, en de Verweerder willig is te ſweeren, dat de Eyſcher hem die eed mag verdragen.

Nicaſiusz, oud ontrent xl. jaeren, alle eertyts ook Schepenen en jegenwoordig Vroetſchappen van den Hage, behalven *Anthonis Nicaſiusz*. Deurwaerder van den Hove van Holland, Jan Wolf ende Louris Croock Voorſpraken ofte Taelluyden van den Hage, oud omtrent elcx xlviij. jaeren, regtelyk daer toe verdaigt zynde, omme getuygeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke van Joachim Cornelisz op 't Hof alhier, ende certificeerden ſy getuygen by den eede die ſy elcx in 't ſtuck van heurluiden voorſz dienſt gedaen hadden, dat in den Hage Couſtume ende uſantie is, en werd dagelyks geuſeert, ende es ſoo lange geuſeert, dat geen memorie ter contrarie en es, dat een Eyſſcher ſyn Schuldenaer mag doen dagen voor den Geregte van den Hage, ende eyſſchen den Gedaegde geld of regt, dat es dat die Gedaegde die geeyſte ſchuld ofte voorwaerde by eede ſal kennen ofte ontkennen, ende indien die Gedaegde dan preſenteert by eede te affirmeren niet of ſoo veel niet in den Eyſſcher gehouden te weſen als hy geeyſt heeft, ſoo mag die Eyſſcher dien eedt ophouden, ende den Verweerder niet laten doen ende verdragen hem dies regts, ende ſeggen dat hy 't goed doen ſal met getuygen of kenniſſe, ende doen hem weder op een nieuw dagen tegen eenen anderen Regtdag voor 't Gereghte van den Hage, ende ſeggen ſyn voorſz ſake an, om met getuygen ende kenniſſe ſyn vermeten of ſchult te bewyſen, ende indien den Eyſſcher als dan ſyn vermeten of ſchuld bewyſt met getuygen of kenniſſe, ſoo es hy verwynre 's rechts, niettegenſtaende dat de Gedaegde of Verweerder gepreſenteert heeft by eede te affirmeren, in den Eyſſcher niet gehouden te weſen als voren, maer indien hy den Gedaegde hadde laten ſweeren, ſoo ſoude de Eyſſcher geheel van ſyn regt weſen; ſeyden voorts, dat ook Couſtume es in den Haeg ende Haeg-Ambagt, dat ſoo wanneer een Vrouws-perſoon eenige brieven of contracten wil verlyen ende paſſeeren, moet ſy dat doen met een Voochts hand, die ſy daer toe kieſen mag, die 't haer belieft, 't ſy van haere Vrienden of een vreemden, ende wat ſy alſoo verleit ofte paſſeert, werd gehouden voor deugdelyk, ende gedaen als na Regt ende Couſtume van den Hage. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es getuigeniſſe der waerheit te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt op ten xiij. January anno vyftien hondert vyf ende vyftig. Onderteeckend *Cornelis van Aicken*, ende *S. van der Does*.

Een vrouw mag geen brieven paſſeren, dan met een Voogts hand.

pag. 40.

XXXIII.

Kinskinderen repreſenteren de plaats, van hunnen grootvaderen grootmoeder. &c.

Wy *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxv. jaeren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xxxix. jaeren, ende *Jooſt Jacobſe* oud omtrent xlvi. jaeren, Schepenen in den Hage in Holland, regtelyken daer toe verdaigt zynde, ten verſoeke van Neeltgen Jans dochter, wonende ter Heyden, ende certificeerden ſy getuigen by den eede die ſy elcx in 't ſtuk van heurluiden offitien gedaen hebben, als dat in den Hage ende Haeg-Ambagt geuſeert werd, ende is 't regt van Schependom, dat 't ſelve inhoudt ende van dier nature es, als dat die Kintskinderen repreſenteren, ende volgen in plaetſe van haere Grootevader en Grootemoeder, gelyk de Kinderen ſuccederen in plaetſe van heurluider vader ende moeder, ende dat ſyluiden Depoſanten altoos geweten hebben, 't ſelve ſulcx onderhouden te werden. Ende want men &c. Actum den elfden July anno vyftien hondert vyf ende tnegentig (*g*).

XXXIV.

(*g*) Dat alhier weder een notoire miſtelling in 't jaar is begaan, kan men ligtelyk begrypen, als men let, dat *Cornelis van Aicken* in 't begin werd gezegt ontrent 65. jaaren oud te zyn; en dat hy in de volgende Certificatie op den 11. Junii 1560. voorkomt als 66. jaaren: zoo zoude dit ſtuk moeten zyn van 1559. gelyk in andere afſchriften gevonden werd. Maar dan kan hy in 1557. veel min in 1550. als op *pag.* 28. vermelt ſtaat, geen 68. jaaren bereikt hebben, gelyk hy gezegt werd *pag.* 28. Men vergelyke nog daar en boven zyne jaaren, en die van eenige andere Schepenen alhier genoemt, met die jaaren, die uitgedrukt werden No. 30. 31. 32. enz. Ook zoude de voorn. *van Aicken* in 1590. een man zyn geweeſt van ontrent hondert jaaren,

XXXIV.

Den XV. dag Juny vyftien hondert 't feftig binnen den Hage.

Cornelis van Aicken oud lxvj. jaeren, *Jacob van Dorp* oud xxxix. jaeren, *Symon vander Does* oud omtrent l. jaeren, ende *Jooft Jacobfz* oud omtrent xl. jaeren, Schepenen, Meefter *Aernt Huygeze* oud omtrent lxj. jaeren, Mr. *Michiel Claefz* oud omtrent lxij. jaeren, *Jan Clementz* oud omtrent lxix. jaeren, *Cornelis Symonfz* oud omtrent xliij. jaeren, Vroetfchappen, Jan Wolf Taelman oud omtrent liij. jaeren, *Adriaen Benninck* Secretaris oud omtrent xlvij. jaeren, getuigen, beleyd, geëet, en geexamineert van wegen Mr. *Jacob van Eynden* en *Jan Francois cum fociis* voor Mr. *Lieven Everard*, Raedt ende Commiffaris van Mechelen, by forme van turbe op 't inhouden van de lxv. lxxx. ende lxxxj. articulen van de Schrifture, ende eerft op 't lxv. articule feggen eendragtelyk deur den
pag. 41. mond van *Cornelis van Aicken*, dat men altyt geufeert heeft binnen den Hage ende Jurifdictie van dien, in alle Contracten die Vrouwe perfonen gehuwet ofte ongehuwet, Weduwen ende ook Prieflers, voor Schepenen aldaer paffeeren willen, dat fulke Contrahenten kiefen eenen waerlyken perfoon tot heurlieder Voogd, anders dat fy de voornoemde pafferinge niet en fouden willen doen, nog ook de felve befegelen, ten waere ook dat daerinne defelve Voogt by fynen name genomineert ftonde, ende alle Contracten by de voornoemde perfonen gemaekt in andere forme, indien fy by hemluyden gepaffeert waeren, fouden houden voor nul en van onwaerde, hoewel fy daer nooyt of queftie gefien of geweten hebben, overmits dat felve es een generale maniere van doene over allen ouden tyt geufeert, zoo zy feggen, ende aengaende Contracten van de voornoemde perfonen gepaffeert, fonder eenen byftaenden Voogd voor Notaris ofte ander, fy fouden die ook houden voor nul en van onwaerde, indien daer of queftie quame voor de Vierfchaere van den Hage, overmits dat fy feggen een generale Couftume van den Hage te wefen, dat geen Vrouwe perfonen, 't fy gehuuwde of ongehuuwde, Weduwe of niet, haer mag belaften of ontgoeden, hoewel dat fy nogtans daer of nooyt geen queftie of exempele gefien en hebben, maer dat fulcx altyts daer onderhouden is geweeft; gevraegt op 't lxxx. ende lxxxj. articulen, feggen als vooren, dat foo wanneer twee perfonen in huwelyke vergadert fynde, fonder teftament of codicille te vooren gemaekt te hebben, die gemeene Couftume van den Hage ende Haeg-Ambagt es, dat alle die goeden, die de felve perfonen in huwelyke vergadert fynde, te famen brengen of ftaende huwelyk by fucceffie krygen, gemeen zyn tuffchen man en wyf, ende mitsdien dat den eenen gegeven of by hem verkregen word, terftond werd gecommuniceert ende toebehoort den anderen, ende dat na de felve Couftume een man vol Adminiftrateur is van alle de goeden van fynder huysvrouwe, ende mag de felve verkopen ende alieneren naer fyn geliefte, ook in abfentie van fynder huyfvrouwe, uytgefeyt Leenen of goeden die fubject fyn tot reftitutie, ende heeft de voornoemde Secretaris defen geteeckent hebbende uytten naem van alle d'andere, onderteekent, *A. Benninck.*

Dat vrouwen en Geeftelyke perfonen in allecontracten moeten hebben een gekoren Voogt.

Goederen by man en wyf ten huwelyk gebragt; en ftaende huwelyk verkregen, zyn gemeen.

Een man is adminiftrateur zyner vrouws goeden, en mag die verkopen, vervreemden &c.

XXXV.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren eenen ygelyk mits
pag. 42. defen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert zyn, regtelyk daer toe verdaigt fynde, omme der waerheit getuigenis te geven, ten

ren, dewyl hy in een Certificatie van den 5. Decemb. 1565, (hierna No. 63. te vinden) voor rede van wetenfchap geeft, dat hy, als doen oud zynde 74. jaaren, over de dertig jaaren Schepen van den Hage was geweeft; en in eene andere *pag.* 34. dat hy gedient hadde ten tyde van Mr. *Arent Boot* als Bailliu en *Jacob Stalpert* als Schout, die in 1533. de voorn. ampten bekleedden.

ten verſoeke van *Gysbert van Wyngaërden* Schiltknape, *Cornelis van Aicken* onſe Medebroeder in wette, oud omtrent lxvj. jaeren, ende *Dirk Coebel van den Loo* oud omtrent lx. jaeren, ſeyde eerſt die voorſz *Cornelis van Aicken* by den eede in 't ſtuck ſynder offitie gedaen, dat hy omtrent ſeekere lange jaeren geleden gedient heeft, zoo voor als na als Schepen by tyde van Meeſter *Aerent Boot* als Bailluw, ende *Jacob Stalpert* als Schout van den Hage, ende daerna by tyde van *Vincent van Lebeſteyn* als Bailliuw, ende den voornoemden *Stalpert* als Schout, ende nog by tyden van den voornoemden *Lebeſteyn* alleen als Bailliuw ende Schout, ende dat hy nooyt geweten heeft, dat die Bailliuw oyt 't regt van kenningen ingeleyd of betaelt heeft van eenige ſaeken, die de voorgemelte Bailliuw aengeleyd heeft als Eyſſcher of Verweerder voor des Schouten Vierſchaer, want hy of ſyne mede-Conſreren Schepenen daer nooit iet van genoten hebben gehadt, ingevalle die voornoemde Bailliuw hadde moeten inleggen, nopende de voorgenoemde kenninge: Meeſter *Michiel Claeſz van den Berg* oud omtrent lxij. jaeren, verklaert by den eedt als Vroetſchappe van den Hage gedaen, ende ſeyt, dat hy ſedert 't jaer xxxix. leſtleden, onder den voornoemden *Lebeſteyn* als Bailliuw ende Schout van den Hage, beyde t'ſamen ſoo voor als na ſekere jaeren als Schepen van den Hage gedient heeft, dat hy binnen den tyt van ſyne deſerviture nooit iet ter werelt geparticipeert of genooten heeft, noopende 't inleggen van eenige penningen van wegen den Bailliuw of Schout van den Hage, alſo hy nooit geweeten heeft, dat die voornoemde Bailliuw ofte Schout ooit eenig regt van kenninge ingeleid hebben; *Louis tSerraets* Bailliuw van den Hage oud omtrent xxxij. jaeren ſeyt by den eedt in 't ſtuck van ſynder offitie gedaen, dat hy gedurende ſyn dienſt nooit eenigh regt van kenninge ingeleid of betaelt heeft voor des Schouts Vierſchare van eenige ſaeken, die hy als Bailliuw voor des Schouts Vierſchare heeft gehat; *Dirk Coebel* ſeyt by den eede als Heemraed van Delfland gedaen, dat hy Depoſant in den jaere xxvij. leſtleden gedient heeft als Bailliuw van den Hage, tot omtrent drie jaeren lang, geduurende ter welker tyt *Pieter Pynſz* Schout van den Hage was, ende dat hy Depoſant binnen den voornoemden tyt nooit eenig regt ter cauſe van de kenningen, die hy als Bailliuw voor des voornoemden Schouten Vierſchare gehadt heeft, betaelt of ingeleid heeft gehadt. Ende want men van allen ſaken ſchuldig is der waerheit getuigeniſſe te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen ſegel van den Hage hier onder opgedrukt op ten vierden Martii anno vyftien hondert t'ſeſtig ſtilo communi, onderteykend, *S. vander Does*, *J. Vermy.*

Dat de Bailliu geen regt van kenningen voor des Schouts Vierſchare aangeld betaalt heeft.

pag. 43.

XXXVI.

Wy *Michiel Louffsz* oud omtrent lix. jaeren, *Jacob Willemſe van Dorp* oud omtrent xxxviij. jaeren, Schepenen, *Cornelis Symonsz* oud omtrent l. jaeren, *Jan Clementsz* oud omtrent lxvj., Meeſter *Arent Huygeſe* oud omtrent lvj. jaeren, eertyts Schepenen, *Adriaen Bennink* Secretaris oud omtrent xlj. jaeren, *Dirk Jooſteſe* Treſorier oud omtrent xl. jaeren, Cornelis Pieterſz Bode oud omtrent xxxvj. jaeren, ende Meeſter Daniel Janſz oud omtrent liij. jaeren, als regtelyk daer toe verdaigt ſynde, omme getuigeniſſe der waerheit te geven, ter inſtantie van *Willem Pieterſz van Criep*, mede Schepen van den Hage, ende certificeerden ſy Comparanten by den eede die ſy elex in heur reguard daer toe deden, als regt beleid ſynde by maniere van turbe op ſeekere Couſtume, ſulex na volgt, te weten, dat in den Hage een Couſtume es, ſoo wanneer eenige huiſen ende erven by Decrete van den Hage of anderſints verkoft worden, dat den kooper van den ſelven huyſen ende erven mede volgen, alle 't gunt dat aertvaſt ende nagelvaſt daer in is, ten waere dattet in den koope anders onderſproken worde, niet uit nog ingeſeyt ofte geconditioneert ſynde, moet den kooper altyt volgen, 't gunt aert en nagelvaſt es als voorſz es. Actum den xij. July vyftien hondert ſeven en vyftig, onderteykent *Cornelis van Aicken*, ende *S. vander Does.*

Jemand een huis gekoft hebbende, moet hem volgen al't gunt daerin aert en nagel vaſt is.

XXXVII.

XXXVII.

Wy Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende certificeeren eenen ygelyken mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, rechtelyken daer toe verdaigt ſynde, ten verſoecke ende inſtantie van *Adriaen Janſe van Perchyn*, *Anthonis Aerntſz* Schout tot Monſter oud omtrent lx. jaeren, *Michiel Loufsz* oud omtrent lxiij. jaeren, Meeſter *Aernt Huygeſz* oud omtrent lvij. jaeren, Vroetſchappen van den Hage, *Anthonis Nicaſius van Flory* oud omtrent xlj. jaeren, jegenwoordigh Deurwaerder, *Jan van Dorp Willemſz* oud omtrent xlvj. jaeren, Meeſter *Michiel Claeſz* oud omtrent lviij. jaeren, mede Vroetſchappen van den Hage, ende eenige onlangs Schepenen van den Hage geweeſt hebbende, Frans Cock Taelman oud omtrent xxxvj. jaeren, ende certificeeren ſy Comparanten elcx by den eedt, die ſy in 't ſtuck van haeren dienſt gedaen hebben, dat waeragtig ende een notoire Couſtume es voor den Geregte ende Schouten Vierſchare van den Hage, ende van ouds geobſerveert is geweeſt, ſo lange haer Depoſanten gedenken magh, dat men omme een ſaeke mag dingen drie kenningen, zoo ver den eyſch bevonden word gemuteert, ende verandert te weſen, in 't kleyn ofte groot, verklaerden ſy getuygen by haerluider voorſz eede, dat van ſoo lange hen luiden gedenken mag voor en na den tydt, dat ſyluiden als Schepenen van den Hage gedient hebben, dat men om eene ſaeke heeft mogen dingen ende aenleggen drie kenningen, mits dat den Eyſcher muteerde of veranderde ſynen eyſch, omme ſyn regt te beter te mogen fonderen ende verifieeren, welke Couſtume dagelyks alhier ſulcx nog geuſeert ende geobſerveert word; ſeyde voorts die voorſz *Anthonis Aerntsz* ſoo veel meer, dat in 't Schout-Ambagt van Monſter, als aldaer gebruikende ende hebbende Schependoms regt, als in den Hage, gelyke Couſtume dagelyks geuſeert ende geobſerveert werd. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt op ten vyftienden January vyftien hondert ſes en vyftig onderteekend, *W. P. van Criep*, ende *S. vander Does*.

pag. 44.

Roerende van een ſake te mogen dingen drie kenningen, mits telken veranderende den eyſch.

XXXVIII.

Wy Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen, voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, regtelyk verdaigt ſynde ten verſoeke van Claes Pieterſz den Bont tot Scheveninge, omme der waerheyt getuygenis te geven, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxv. jaeren, *Symon vander Does* oud omtrent xlviij. jaeren, *Jooſt Jacobſz* oud omtrent xlv. jaeren, ende *Jacob Verny* oud omtrent xxxix. jaeren, Schepenen, ende *Adriaen Bennink* Secretaris van den Hage oud omtrent xliij. jaeren, ende certificeerden ſy Comparanten elcx by den eede in 't ſtuck van heurluiden dienſt gedaen, dat waerachtig es, dat alhier in den Hage gecouſtumeert en geweſen word, dat zoo wanneer men diſponeert op de preferentie van eenige verkofte huyſen, land, ofte erven, dat als dan de outſte rente ofte Schuldbrief word gepreferеert in ſyn hooftſomme met den leſten verſchenen termyn ofte jaerrenten, ende daer hy volle regt om gemaekt heeft, niet tegenſtaende dat een ander hebbende jonger rente ofte ſchultbrief die proceduren van de verkopinge heeft doen doene, maer word alleen gepreferеert van ſyn rechtelyke onkoſten. Ende want men van alle ſaeken ſchuldig es getuygeniſſe der waerheit te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xij. dag Mey anno vyftien hondert negen en vyftig, onderteekent *Cornelis van Aicken*, *S. vander Does*, ende *Jooſt Jacobſe*.

ag. 45.

Dat de oudſte gehypothequeerde gepreferеert is voor den jongſten.

XXXIX.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren eenen ygelyken

mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, regtelyken daer toe verdaigt ſynde, omme der waerheyt getuygeniſſe te geven, ten verſoeke van Lourys Dircxz Roſenburgh, *Adriaen Bennink* Secretaris oud omtrent xliij. jaeren, Jan Wolf ende Frans Cock oud omtrent xxxix. jaeren, beyde Voorſpraken van den Hage, ende certificeeren ſy getuygen elcx by den eede in 't ſtuck van heurluyden offitie gedaen, dat die Couſtume van der Vierſchare voor die van den Hage es, dat alwaer 't ſoo dat d'eene partye den anderen verwonnen hadde by contumatie voor die Vierſchare van den Schout van den Hage, dat de gecontumaceerde mag komen op ten pagtdag als ſyne partye begeert ſchattinge of pagtinge te hebben, voor de ſomme daer hy hem voor verwonnen heeft, ende keren dat met een kenninge, ſoo verre de gecontumaceerde eenige middelen ſuſtineert, daerby hy bewyſen wil, 't voorſz verwin met onregt verkregen te hebben, of dat ſyn eyſch ondeugdelyke es. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es, der waerheyt getuygeniſſe te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten thienſten dag February anno vyftien hondert negen ende vyftig *ſtilo communi*, onderteekent *J. van Dorp*, ende *S. vander Does*.

Soo wie by contumatie verwonnen word, mag komen op eenen pagtdag, en keeren dat met eenkenninge.

X L.

Op ten derden dag Septembris anno vyftien hondert vyftig, heeft *Auguſtyn Jacobsz Stalpert* geklaegt op *Heyman Pieterſz*, ende ſeyde hem an, hoe dat hy tot deſen dage gebruykt heeft van den Eyſſcher ſeekere dertien hond land, dewelke gelegen ſyn in en aen ſyne Woninge, concludeert, dat de Verweerder ſchuldig ſal weſen d'Eyſſcher ſyn uytweg te wyſen, of te gehengen ende te gedoogen, dat den Eyſſcher ſal vaeren over ſyn land op den Heerwegh, den naeſten wegh, ende de minſte ſchaede, of duyſent gulden daer voor te geven ende boedt 't wedde. (*b*) pag. 46.

Waer op *Heyman Pieterſz* verklaerde, dat hy anders geen uytweg en weet van 't land van den voorſz *Auguſtyn Jacobſz*, dan van 't land op ſyn werf.

Ende op den eerſten dag van Octobris, ſoo heeft Louis Cornelis als gemachticht van *Auguſtyn Jacobſz Stalpert* voorſz geklaegt op ten ſelven *Heyman Pieterſz*, perſiſteerde by ſyn eyſch gelyk vooren, biede 't wedde.

Waer jegens *Heyman Pieterſz* ſeyde onſchult, hem biedende 't wedde.

Ende op den xxix. der ſelver maent Octobris gaven Schepenen *Heyman Pieterſz* de kenninge gewonnen, ende Louris Cornelisz, in den naem ſoo hy procedeerde, verloren.

Ende op den ſevenſten January daerna volgende, heeft *Auguſtyn Jacobſz Stalpert* voorſz wederomme geklaegt op de ſelve *Heyman Pieterſz*, hem eyſchende, dat hy ſchuldig ſal weſen, hem te wyſen een uytpadt tot dertien hond lands, die de ſelve *Heyman* van hem gebruykt heeft, ende in gevalle hy onwillig es 't ſelve te doen, ſoo verſoekt hy Eyſſcher aen myn Heeren van den Geregte alhier, dat hy hem ſyn uytpad wil wyſen, ende ſeyt dat die voorſz *Heyman* gehengen ende gedogen ſal, 't ſelve ſulex gedaen te worden of duiſent gulden daer voor te geven, makende eyſch van koſten ende boedt hem 't wedde.

Waer jegens *Heyman Pieterſe* ſeyde onſchult, biedende weer 't wedde.

Ende op den achtſten February daerna volgende in 't voldingen van de kenninge, heeft *Heyman Pieterſz* doen ſeggen by monde van ſyn Taelman, dat hy niet en wilde beletten, dat die van den Geregte den voorſz *Auguſtyn* ſyn uytpad ſullen wyſen.

Op den vierden Marty daerna volgende, gaven Schepenen *Auguſtyn Jacobſz* de kenninge gewonnen, ende *Heyman Pieterſz* verloren.

Ende op den xiij. Marty daerna volgende, heeft *Auguſtyn Jacobſz* geproteſteert, alſo hy met Schout ende Schepenen geweeſt es ten huyſe van *Heyman Pie-*

Procedueren, om een uitweg over iemands land aan te wyzen.

(*b*) Zie hiervan *pag.* 11. (*q*).

pag. 47. *Pieterſz*, omme na voorgaende vonnis ende 't conſent van *Heyman Pieterſz*, aldaer by de Wethouders geweſen te worden een uytweg, de naeſte weg, ende de minſte ſchade tot an den Heere-weg, ende verſogt aldaer van *Heyman Pieterſz* 't land geweſen te worden. Onderſtont geſchreven, geextraheert by my H. Adams, ende daer onder ſtont geſchreven, gecollationeert tegens 't origineel Extract, ende geaccordeert by my, ondergeteykend, *P. Uytwyck.*

XLI.

Op huyden den 18. Marty anno vyftien hondert een en vyftig *ſtilo communi*, ſoo hebben wy Schepenen van *Monſter* collegialiter vergaert geweeſt, regtelyk daer toe verſogt weſende van *Auguſtyn Jacobſz Stalpert* in den Hage, op een ſeeker ſtuck lands, gelegen omtrent de Werf van *Heyman Pieterſz* den voorſz *Auguſtyn* toebehorende, 't welk de ſelve *Heyman Pieterſz* laeſt gebruykt heeft, ende een jaer te blom gelegen hadde, ende heeft die voorſz *Auguſtyn* ons daer regtelyken aen gedongen, dat wy ſchuldig ſouden weſen hem een uytweg te wyſen, daer hy of de Bruykers van 't ſelve land haren uytweg ſouden nemen, omme uyt ende in te mogen varen, omme 't ſelve land te gebruyken, ende te bouwen met ploegen, paerden, of met andere beeſten, ſoo hem dat believen ſal, en dat na Regte ende Couſtume van den Ambagte. Ende alſo wy Schepenen bevonden hebben, dat 't ſelve land in queſtie gelegen es op 't Noerdeynde, en aen een ander ſtuck lands niet ofgeheyt nog ofgegraven, ſoo hebben wy Schepenen verklaert met vonniſſe, dat 't voorſz land ſyn uytweg hebben ſal Suyt-Ooſt op aen den Heer-weg toe, 't welk ons denkt den naeſten weg ende de minſte ſchade te weſen, altoos onvermindert een iegelyken ſyn regt, zonder arg ende liſt. t'Oirconde hebben wy Schepenen voornoemt onſen gemeene Segele hier onder aen gehangen. Actum den vyftienden Aprilis anno vyftien hondert een en vyftig, my preſent,

Aanwyzinge van den verzogten uitweg door 't Geregt van *Monſter.*

XLII.

Ordonnantie gemaekt op 't ſchutten van de Beeſten in den Hage ende Haeg-Ambacht, by den Schout ofte *Aecken* ſynen Subſtituyt, de ſelve *Aecken*, *Jacob van Dorp*, ende *Jacob Vermy*, Schepenen, den elfden Auguſty anno vyftien hondert negen en vyftig.

ag. 48. Item in den eerſten van een Varken gerinkt ofte ongerinkt, tien ſtuyvers.
Van een Paert, acht ſtuyvers.
Van een Koe, vier ſtuyvers.
Van een tweejarig beeſt, twee ſtuyvers.
Van een Winterbeeſt, twee ſtuyvers.
Van een Kalf of Schaep, een ſtuyver.

XLIII.

Wy *Cornelis van Aicken*, *Jacob van Dorp*, *Symon van der Does*, *Jooſt Jacobſz*, *Adriaen vanden Velde*, ende *Adriaen van der Aer*, Schepenen in den Hage in Holland, regtelyk verdaigt ſynde omme der waerheyt getuygeniſſe te geven, ten verſoeke van *Nicolaes van den Wyele*, van wegen *Jacob Gramay* Ontfanger van de Staeten 't Lands van Brabant, ende certificeeren wy getuygen by den eede die wy elex in 't accepteeren van onſen dienſt gedaen hebben, gevraegt ſynde op te interrogatorie ons bygeleyd, ende verthoont by den voornoemden *Nicolaes*, ſulex hier volgt; Item of daer queſtie voor hemluyden als Schepenen van den Hage voortyts gekomen hadde, ofter als nog quame ſoo wel op 't point van de ſecreete Huwelyken, als andere poincten van 't Placcaet by der Keiſerlyke Majeſteyt voor Edict ende eeuwige Wet geſtatueert, van dato den iiij. Octobris

Verklaringe van Schepenen van den Hage, datze het Placcaat nopende

de Secreete huwelyken zullen agtervolgen.

anno vyftien hondert XL. hemluiden vertoont ende voorgeleſen; of ſyluyden als Schepenen 't ſelſde Placcaet in alle ſyne poincten ſouden agtervolgen dan niet, ende byſonder 't poinct van de ſecrete Huwelyken; ſeggen ende verklaren wy getuygen gelyckelyken, na wy luyden 't voorſz Placcaet wel rypelyk geleſen ende geviſiteert hebben gehadt, dat wy 't ſelſde ſouden achtervolgen, ende ons luyden daer na ſouden reguleren, ende 't voorſz poinct ofte Articulen van de ſecrete Huwelyken by vonniſſe approberen. Ende want men &c. Actum XX. dag Septembris anno vyftien hondert lx. my preſent,

A. Benninck.

XLIV.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert es, *Dirck Cornelisz*, Alias ouwe *Langeveld*, regtelyken gedaigt ſynde omme getuigeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke van *Adriaen Koenen*, ende certificeerde hy getuige by den geſtaefden eede die hy daer toe dede, dat geleden omtrent XL. jaeren, hy als Vennoyt met ſyn broeder t'Zee gevaren heeft, ende dat hy met ſyn broeder mette Pink aen land komende, getelt heeft uytte Pink op de waegen ſtaende in Zee an boort met een waſſende water de geheele wagen vol Schelviſch, mer of die verkoft was dan niet, ſeyde hy Depoſant vergeten te hebben, ende die waegen ſoo geladen weſende, ende ofrydende ſyn de paerden van de touwen uytte wagen gebroken, ſulcx dat die voorſz Viſch van de waegen ſpoelde, ende datter boven de hondert Schelviſſen van de voorſz wagen niet gebergt en worden, alſo die voorſz Viſch van de wagen 't zeewaert indreef; ſeyde voorts dat de Couſtume van de zyde op zee es, als ſulcx gebeurt, ſoo voorſz es, ende dat de voorſz Viſch al ſchoon verkoft hadde geweeſt, dat men den koop van ſulken weggeſpoelden Viſch niet en eyſt, nog daerom en moleſteert, nog noyt geweten en heeft dat ooyt ſulcx gedaen is geweeſt. Ende want men &c. den XXV. dag van May anno vyftien hondert lx. my preſent,

pag. 49

Van viſch die uyt een pink op te wagen geladen en van de wagen in Zee geſpoelt word.

A. Benninck.

XLV.

Wy Burgemeeſteren en Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen en gecompareert ſyn, *Jacob Vermy* Burgemeeſter, *Adriaen Bennink* Secretaris, Cornelis van der Heyde geſwooren Boode, Louys Croock ende Johan Wolf, Voorſpraeken van den Hage; alle rechtelyk &c. ten verſoeke van *Louis tSerraerts* Bailliuw van den Hage, ende certificeerden &c. by den eede die ſy elk in 't ſtuk van heuren dienſt gedaen hebben, dat henluyden kennelyk es, dat die Couſtume voor de Vierſchare van den Bailliuw van den Hage es, ende altoos ſulks hebben geſien ende weten uſeren, ſo wanneer de Bailliuw van den Hage ymand uyt krachte van voorgaende informatie ſmakende na Cryme gevangen heeft, dat de ſelve ſyne informatie levert in handen van de Schepenen, omme den gevangen daer uyt te examineren, ende indien de gevangen geexamineert, ende ook na voorgaende verklaringe ter tortuyre gebragt ſynde, confeſſeert, ofte niet confeſſeert, ſo leydt de Bailliuw den ſelven gevangen een dagh van rechte, dewelke es den eerſten met den laeſten, mer des es hy gehouden den ſelven gevangen XXIV. uyren te vooren ſynen eyſch by geſchrifte te ſeynden by den geſwooren Boode van den Hage. Ende word ten dage dienende ſommarie tegens den gevangen geprocedeert, ende ook recht gedaen op de precedente informatie by den Bailliuw genomen, ende den Schepenen geexhibeert, ſonder eenigh vorder recollement te doen, byſonder als d'informatie voor henluyden gepaſſeert en gedaen is, niettegenſtaende eenige exceptien ofte dilayen, ende ſonder train van proces, ofte datter vier klagten gedaen worden, ten ware Schepenen eenige ſwarigheden bevonden, daer deur ſy genootſaekt ſouden ſyn 't vonniſſe te ſteden; ſeggende voor redene van heurluiden wetenſchap, dat ſyluiden

Hoe men tegens een crimineln gevangen procedeert.

pag. 50.

De Bailliu moet zyne actie inſtitueren tegen een gevangen in 't crimi-

luiden gedient hebben zoo voor de Bailliuws als Schouten Vierſchaeren van den Hage, te weten, de voornoemde *Vermy* 't zedert den jaere liij. of liiij. de voornoemde *Bennink* 't zedert den jaere vyftien hondert acht en twintich, noch 't zedert den jaere vyftien hondert ſes en dertig; Wolf 't zedert den jaere vyftien hondert veertig, en Cornelis de Boode 't zedert den jaere vyftien hondert twee en veertig; verklaerde voorts de voornoemde Cornelis de Boode, dat hy den eyſch van den Bailliuw voornoemt gedaen jegens de huyſvrouwe van Cornelis Corneliſz Paſtoor, gedragen heeft xxiiij. uren te vooren in de Gevangen-Poorte aen de ſelve Paſtoors wyf, ende heeft haer dag van regte geleid, te regte komende des anderen daegs voor den noene, ende dat dien dag ſoude weſen den eerſten dagh met den leſten, al volgende die oude Couſtume. Ende want men van allen ſaken &c. op ten leſten dag January anno vyftien hondert een en ſeſtig na gemeen ſchryven.

neel, en den zelven eenen dag van regte prelngeren.

XLVI.

(*i*) Ik *Goidſchalk Oom van Wyngairden*, Stedehouder's Bailliuws van der Hage, doen condt allen luden, dat ik op ten derden dach in Julio in 't jair veertien hondert ſeven en tnegentich ſat in eenre Vierſchaire van myns genadigs Heeren wegene metten Scepenen van der Hage, dair voir my quamen an der Vierſchaer die Heylige Geeſtmeeſters in der Hage, ende Jan Soet Aelbertſz, ſeggende en dingende by monde van hoeren Taelman, alſoe ſy ſamentlick Alyt Jacob Claeszoens weduwe by Joeſt van Dam's Bailliuws Bode en *Welgeboeren Mannen* rechtelick eenen dach hadden doen beteyckenen van eenen aenvanck die ſy doen wouden, ten daege die ſy hoer deden beteyckenen an eenen morgen lants luttel min of meer, leggende by Noirdenhout, dair ſy hoir rechts en eygendom an vermat, om aldair te comen, indien 't hoir beliefde, om dat mit rechte te keren en te wederſtaen, ende want ſy ten dage voirſz, die hoir beteykent was, gecomen ſyn mit Jooſt des voorſz. Bailliuws Bode, *met drie Welgeboeren Mannen*, alſe Adryaen Boudynſz, Jan van Sparwoude en Dirck Janſz., en hebben mit Bailliuws Bode voirnoemt eenen aenvanck gedaen an den voirſz lande, dat die Bailliuw van myns genadichs Heeren wegen ſchuldich was ſynen Bode, ende *Welgeboeren Mannen* voirſz voirt te eyſſchen an der Vierſchaer, om alſulcken anvanck als voir hem geſchiet was te Hove te brengen, 't welk die voirſz Bailliuw, navolgende 't voerſz Vonniſſe, alſoe dede, dair Joeſt van Dam Bode en Adriaen Boudynſz, Jan van Sparwoude en Dirk Janſz Buyzer voirſz als *Mannen rechtelick dair toe gedaicht voort gecomen ſyn an den Vierſchaer*, ſeggende en by hoeren eede verclaerende, die ſy dair toe deden, dat die Heilige Geeſtmeeſters en Jan Soet Aelbrechtsz in hoere jegenwoirdicheyt mit des voerſz Boden hant een aenvanck te ſamen deden an een margen lants leggende by Noirderhout, ſeggende dat die gront van 't ſelve landt hem te ſamen toebehoerde, en wouden dat ſelve lant houden voir hoir vry eygen landt jegens eenen yegelicken, die hem rechts of eygen dair an vermeten woude, dair Alyt Jacob Claeszoens weduwe voernoemt jegenwoordich ſtont, ende en verweerde hoir dair jegens niet mit rechte, als dat behoerde; ende die (*k*) Hofvairt aldus te Hove gebrocht wezende by den Bode en Mannen voerſz, ſoe ſeyden en dingeden die voirnoemde Heylige Geeſtmeeſters en Jan Soet by monde van hoeren voerſz Taelman, alſoe ſy eenen aenvanck rechtelick gedaen hadden an den morgen landts voorſz, en dair niemant en was, die hoir handen mit rechte ofgeſlagen heeft, dat ſy volſtandich blyven ſouden in heuren rechte, en geerden dair of vonniſſe van Scepenen, die hoir vonniſſe weyſden, alſoe die Bode bekende by ſynen eede, dat

Geding over den eigendom van een ſtuk land voor Bailliuws Vierſchaer.

pag. 51.

(*i*) Dit vonnis, by Cretſer zeer gebrekkelyk en in veele deelen onverſtaanbaar zynde, hebben wy getrokken uit het kleine francyne Regiſter van 't H. Geeſthuis alhier, *fol.* 454.

(*k*) Een *Hofaart* en is niet anders, als een Hof-geding, dat is, het gewyſde van een Hooger Regter. zie S. van Leeuw. *Coſtum. van Rynland, in zyne aanmerk. pag.* 245. H. de Groot, *Inleid. tot de Holl. Regtsgel.* 3. *boek* 3. *deel agter* No. 115.

dat hy Alyt Jacob Claeszoens weduwe voernoemt, vuyt vervolge van den Heyligen Geeſt-Meeſters, en Jan Soet voirſz een rechtelicke weet gedaen hadde, ende hoir eenen dach betekent hadde, ende oock ſoe ſy op ten voirſz dach dair jegenwoerdich ſtont dair die aenvanck geſchiedde, ende hoir mit rechte niet en verantwoirde noch dat en weerde, dat die Heylige Geeſt-Meeſters voornoemt ende Jan Soet volſtandich blyven ſouden in hoeren rechte; Ende wanttet recht en reden eyſcht der wairheyt getuycheniſſe te geven, als men des begeeren, ende dit voor my als Bailliuw voirſz ende voor de Scepenen geſchiet es, gelyck voorſz ſtaet, ſoe heb ick in getuge deſen brief vuythangende bezegelt mit mynen Segel, ende om die meerre kenniſſe, ſoe hebben wy Scepenen voorſz deſen brief mede beſegelt mit onſen gemeenen Segel, geſcreven op ten dach, en in 't jaer voorſz. pag. 52.

Gecollationeert jegens den voorſz bezelden Vonniſſe en accordeert by my (getekent)

A. Benninck.

XLVII.

Regtdag tot *Nieuwe Veen.*

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden date hier onder geſchreven voor ons gekomen ſyn, Jacob Claeſe oud omtrent lxxij. jaeren, Jan Claes Boyen oud omtrent lx. jaeren, Jan Luteſz, alias Jan Doys oud omtrent lx. jaeren, Harman Claeſe oud omtrent liij. jaeren, ende *Adriaen Dirckſz* Secretaris van de *Nieuwe Veen* oud omtrent l. jaeren, alle regtelyken verdaigt ſynde, omme getuigeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke van de Geſworens van de *Nieuwe Veen*, van den jaere vyftien hondert negen ende vyftig, ende certificeerden ſy getuigen by den geſtaefden eede die ſy elcx daer toe deden, dat waerachtig es, dat men voortyts plag in de nieuwe Veen Vierſchaer te maeken na den middag te twee uren, ende alſo de Geſworens van de nieuwe Veen hen dies beklaegden an den Geregte van den Hage, overmits partyen van buyten daer aen te kort geſchieden, dat daer omme by den ſelven Geregte van den Hage worde geordonneert, dat de Schout van den nieuwen Veen van doen voortaen altoos voor den middagh ſoude Vierſchaer maken ende regt doen, ende maken na die Vierſchaer van regte terſtont daeraen Vierſchaer van pagtinge, ende doen terſtont na de Vierſchaer van regte by den Boode uytroepen de pagtinge ſonder den pagtdag langer te verleggen dan by conſent van partyen, ende dat 't ſelfde by kerk-gebodt ſulcx verkondigt, ende tot nu toe onderhouden es geweeſt. Ende want men ſchuldig es der waerheit getuygeniſſe te geven des verſogt ſynde, ſo hebben Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder aengehangen op ten xij. dag van Januario anno vyftien hondert ende ſeſtigh na gemeen ſchryven, ondergeteykend, *A. Benninck.* pag. 53.

Gecollationeert jegens d'originele beſegelde certificatie, beruſtende onder die van de nieuwe Veen, ende accordeert, by my geteekent,

A. Benninck.

XLVIII.

De Regtdag tot *Nieuwe Veen* niet te verlenen van

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen, voor ons gekomen en gecompareert ſyn, Jan Doeys oud omtrent lxi. jaeren, *Adriaen Dirckſe* Secretaris van de *Nieuwe Veen* oud omtrent lj. jaeren, en Adriaen Corneliſz oud omtrent xxxiij. jaeren, alle regtelyk gedaigt ſynde omme der waerheit getuygeniſſe te geven, ten verſoeke van de Geſwoorens van de *Nieuwe Veen* van den jaere lix., en hebben de voornoemde Jan Doeys, en Adriaen Corneliſz by den geſtaef-

ſtaefden eede die ſyluyden daer toe deden, ende de voornoemde *Adriaen Dirckſe* by den eede als Secretaris gedaen, gecertificeert waeragtig te weſen en haerluyden kennelyk te ſyn, ten tyde by Jan Claeſe Schout de voornoemde Geſwoorens beklaegt worden, dat ſy hem vonniſſe ſouden geweygert hebben, dattet ſelve gebeurt es in ſulker voegen als hierna volgd, te weten alſo de Schout houdende ſyn ordinaris regtdag ſyn klagte gedaen hadde, ende voorts kenningen en anders ſulcx ten voorſz dage mogte vallen tuſſchen Partyen, ſo es hy opgebroken, en heeft ſyn maeltyt gehouden, ende maeltyt gedaen ſynde, ende dat 't volk meeſt weg was, ſoo woude hy ſyn Vierſchaer van den pagtdag ſpannen, 't welk de Geſwoorens hem weygerden, overmits dattet was tegens de Couſtumen, ende ook omme d'abſentie van de luyden; verklaren voorts dat de Couſtume ſulcx es en lange geweeſt es, nadien de klagten en kenningen voor den Schouten Vierſchare voldongen en gedaen ſyn, te blyven ſitten, en ſpannen terſtont ſyn Vierſchare van den pagtdag, en die pagtinge voor den Vierſchare te eyſchen, al eer men gaet eeten, maer dat de executie van de
pag. ſelve pagtinge wel geſurcheert word tot na den eeten, als die voor de noene
54. opgeteykent es. Ende want men ſchuldig es van allen ſaeken der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaeke van den Hage hier onder op gedaen drukken, op ten vij. Marty anno vyftien hondert lxj. *ſtilo communi*, ondergeteykend, *J. J. Wolff.*

voor den middag tot na den middag

Gecollationeert jegens d'origineele beſegelde certificatie, beruſtende onder die van de *Nieuwe Veen*, ende accordeert by my, geteyckend,

A. Benninck.

XLIX.

Op huyden compareerde voor my Cornelis van Naerden, openbaer en by den Hove van Holland geadmitteert Notaris, ter preſentie van de nabeſchreven getuigen, Jan Willem Bom Jacobſz, oud omtrent xlij. jaren, en heeft ten verſoeke van *Jan Claeſe* Schout van *Nieuwe Veen*, by ſyne manne waerheit in plaetſe van eede verklaert, getuigt ende gedepoſeert, waerachtig te ſyn, en hem wel voor te ſtaen, dat omtrent den jaere xliij. ſonder den tyt preſis onthouden te hebben, hy Depoſant bedient ofte doen bedienen heeft het Schout-Ambagt van *Nieuwe Veen*, 't welk die Requirant nu ter tyd bediend, en dat een tyt van vyftien jaren lang, en in 't beginſel als hy die Vierſchaer van (*l*) Maenſtal ofte principael Dingtale opgebroken hadde, ſoo ging hy en die Geſwoorens eeten by malkanderen, en als ſy gegeten hadden na twee uuren, ſoo maekte hy met ſyn Geſwoorens Vierſchare van pachtinge, welke uſantie hy Depoſant verklaert wel gehoort te hebben ſulcx voor ſyn tyt gebruykt en onderhouden te ſyn, ſulcx hy die ook vonde, en heeft die ſelfde Ordonnantie van rechtsvorderinge hy Depoſant ſulcx onderhouden tot omtrent vier of vyf jaeren, ſonder den tyt ſeeker te weeten, en daerna heeft hy Depoſant als Schout met die Gerechte van de *Nieuwe Veen* geordonneert, ende Kerkgebodt doen doen, dat men die ſelfde Vierſchaere van pachtinge, die men plach te ſpannen na twee uren, ſoude doen terſtont an die Vierſchaere van 't Maenſtal als voren,
pag. en dat voor den eeten ende middagmael, en dat men nae 't middagmael gaen
55. ſoude ſchatten, welke Ordonnantie hy Depoſant onderhouden heeft, gedurende ſo lange als hy Depoſant als Schout van de voorſz Nieuwe Veen gedient heeft, preſenterende alle 't ſelve des verſogt ſynde by eede te willen verklaren. Al-

Vierſchaer te *Nieuwe Veen* voor denmiddag te houden.

(*l*) Aan dit woord derven wy geen volkome of zekere verklaringe geven. Egter gelooven wy, dat het betekent de Vierſchaar, die in 't Ambagt van *Nieuw-Veen* alle maand maar eens gehouden wierd, als of 'er ſtond, de maandelyke Vierſchaar. Die Vierſchaar was ook de principaalſte, daarin de zaaken bedingt en gevonniſt wierden. De andere, daarop volgende, was die van pagtinge, waardoor executie ſchynt betekent te werden.

Aldus gedaen binnen Delft ten huyſe van my Notario, ter preſentie van de eerſamen Henrik Pieterſz Brouwer en Claes Haddeman, als getuigen waerdig van geloove hier toe geroepen en gebeden. Ende want men ſchuldig es der waerheit getuigenis te geven, byſonder des verſogt ſynde, ſoo hebbe ik Notaris voornoemt deſe Atteſtatie gedaen als vooren met myn gewonelyke ſignatie geconfirmeert. Actum xviij. Marty anno vyftien hondert en tſeſtig, *ſtilo communi*, en was onderteykent, *Corn: van Naerden*, N. P.

Naer voorgaende Collatie bevonden t'accorderen met ſyn origineele, ende geteykent als boven, by my geteekent,

A. Benninck.

L.

Roerende repudiatie van een Boedel of erffeniſſe.

Wy Schout ende gemeene Schepenen in den Hage doen kont allen luyden, dat voor ons quamen an der Vierſchare goede eerbaere Mannen, onſe Buurluyden van *Scheveninge*, alſse Dirk van Bomen, Aem Aemſz, Cornelis Gerritſz, Bartelmees Claeſz, Jan van Veen, ende Jan Henricxze, ende tuychden by hoeren eede, lyflik ten Heyligen geſtaefts eeds, dat ſy daer by ende jegenwoordig waren, als Geryt Burchgantsz oflyvig geworden was, ende men den dooden lichaeme uytdragen ende ter Kerken voeren ſoude, dat voortquaemen Pieter Gerytſz, Geryt Gerytſz, ende Magtelt Gerytſz dogter mit haeren broeder, ende voogds hand, ende gengen uyt en ſcolden quyt ſulke erfeniſſe ende beſterfeniſſe, als hen te ſamen, ende enige van hen anbeſtorven mogte weſen van Geryt Burchgantſz haeren vader ſaliger gedagten, ende die ſelve ſes mannen tuychden by den ſelven eede, dat die voorſz drie Geryt Burchgantszoons kinderen deſgelyks quytſcholden die ſelve erfniſſe ende beſterfniſſe van haeren vader op 't graf, als men hem begraven ſoude, ende voort ſoo ſyn voor ons gekomen Pieter Gerytz, Gerrit Gerytſz, ende Machtelt Gerryts dochter mit haren broeder, ende Voogts hand an der ſelver Vierſchare, ende hebben quyt geſcholden ſulke erfniſſe ende beſterfniſſe, als hen van haren vader voorſz opgekomen en aenbeſtorven mogte weſen, ende ſwoeren daerop voor ons geſtaefs eeds lyflick ten Heyligen, dat ſy van die goeden ende erfniſſe niet geroert noch genomen en hebben, ſonder arg en liſte. En want et regt en reden is der waerheit een getuyg te geven als men 't begeert, ende dit voor ons geſchiet is gelyk voorſz is, ſoo hebben wy tot eenen waeren oirkonde deſen brief uythangende beſegelt mit onſen gemenen Segel, geſchreven des dincxdagh dertien dagen in April in 't jaer ons Heeren duyſent vyf hondert een en vyftig.

pag. 56.

Nota deſe Brief beruſt in den H. Geeſt-Comptoire tot Scheveninge.

Gecollationeert jegens d'origineelen beſegelden brieve, geſchreven in Francyn, ende daer mede bevonden accorderende, by my, getekent,

A. Benninck.

L I.

Appointement van Schepenen in een criminele zaake van den Bailliu, om ge-

Schepenen appointeeren by conſent van partyen, dat Jonkheere *Guillaume le Grant*, Bailliuw van den Hage, Jan Claeſe eertyts Schout van de Nieuwe Veen, ſal accorderen eenen tyt van drie weken, omme ſyn getuygen te doen hooren jegens de articulen, hem by den Bailliuw opgelyd, die men hem leveren ſal 't ſynen koſte op verſteeken te weſen van vordere productie, mits dat deſelve gevangen gehouden ſal weſen den voorſz Bailliuw de namen van ſyn getuygen, mitsgaders ſyn Articulen, daerop hy die ſal willen doen horen, te leveren xxiij. uren te voren by geſchrifte, omme ſyn contre-interrogatorie daer jegens te doen ende over te leggen, ende dat voor drie Schepenen van den Hage, die daer toe ſullen werden verſogt ende geordonneert, des ſullen alle de getuygen by overdaginge compareren alhier in den Hage voor de voorſz Schepenen,

by

by adreſſe ende aſſiſtentie van den voorſz Bailliuw, ende dit al onvermindert des gevangens voorgaende appointementen. Aldus gedaen in de Voorpoorte van deſen Hove by alle de Schepenen, ſonder *Jongeneel*, den ix. September anno xvc. lxj. my preſent. tuigen te hooren, enz.

A. Benninck.

LII.

pag. 57. Wy Burgemeeſteren &c. dat voor ons gekomen en gecompareert ſyn *Adriaen Bennink* Secretaris, ende Cornelis Pieterſz geſwooren Boode deſer Vlecke, regtelyken daer toe verdaigt ſynde ter inſtantie van Pieter Clementz, ende certificeerden ſy getuigen by den eede die ſy elcx in 't ſtuck van haerluider voorſz offitien gedaen hadden, dat waerachtig es, dat die Boelhuiſen alhier in den Hage altyt van ouden haerkomen gehouden ende verkoft ſyn geweeſt, ende dagelyks nog gehouden worden, onder deſe of gelyke Voorwaerden hier na volgende; te weten, dat N. wil verkopen alle alſulke goeden, als men jegenwoordig vertonende es, ende dag daer an geven van betalinge, tot ſulken dag toe, als daer verklaert word met voorwaerden, ſoo wie koopt, es gehouden goede ſuffiſante Borge te ſtellen, daer den Houder van den Cedulle aen vernoegt, welke Borge niet vry en es voor dat et al betaelt es, ſulcx dat de Houder van den Boelcedulle de ſelve ſchulden mag innen met Schepenen, van den Borge ofte principael, ſulcx hem dat belieft, als verwillekeurde ſchulde, den derden penning, beter vyf ſchellingen Hollands, of daer beneden gereet geld te betalen van den goeden, die niet meer gelden en mogen, ofte anders met *heerlyke ende reale executie 's Hoofs van Holland*, volgende welke conditien ende voorwaerden word alhier geuſeert, ſoo wat Man of Vrouw-perſonen in den ſelven Boelhuiſen komen kopen ofte borgen worden, het ſy of die ſyn van buiten ofte binnen den Hage, of dat ook die Vrouwen kopende ofte borgen wordende, 't ſelfde doen by wil ofte weten van haerluider Mans, dan niet, blyven de ſelve Vrouwe-perſonen ende alle haere ende haere Mans goederen verbonden ſtaen voor de ſelve ſchulden, ter tyt ende wylen toe alle 't gunt ſy gekoft, ofte daer ſy borge voor geworden ſyn, al voldaen en betaelt es, ende indien ook eenige als borgen betaelden voor den principalen koper ofte koopſter, ſoo heeft ſulke borge 't ſelve regt op ende jegens den principalen kooper ofte koopſter, ende op allen haerluiden goeden als voorſz is, niettegenſtaende ſy hen abſenteren ende buiten de Juriſdictie van den Hage gingen woonen, ende hebben ſy getuigen 't ſelfde weten ende ſien uſeren, ſoo lange ſy den Hage gedient hebben; ende voor redene van meerder wetenſchap, hebben nog onlangs voor de Vacantie van den Hove van Holland, daer op weten gaen Sententie van een proces by eenen Mary Janſe Uytdraechſter, als borge voor de huisvrouw van eenen Jan Claeſz, contra deſſelfs Jan Claeſens mede-erfgenaem, wonende in de Beverwyk, bedragende meer dan twee hondert Carolus gulden, geſuſtineert, daer inne de voornoemde Marytgen heeft getriumpheert met koſten en al; verklarende voorts de voorſz Cornelis Pietersz de ſomme van tien ponden negen ſchellingen, van xl. groten 't pond, van wylen Ysbrand vander Cruys, als borge voor eenen Magtelt Colfmaeckſter, ontfangen te hebben, breder in ſyn quitancie verklaert, in date den xvij. Auguſti leſtleden. Ende want men &c. Actum den xiij. Septembris anno vyftien hondert een en 't ſeſtig. (onderſtond)

Roerende 't boelhuysregt, geexpedieert by jonge van Wolf.

Vrouwsperſonen kopende of borg blyvende, verbinden haere en haere mans goeden.

Borgen betalende voor den principalen kooper, hebben haer regres op den kooper en alle zyne goeden.

pag. 58.

Gecollationeert jegens de minute van de uytgegeven Certificatie, ende accordeert by my,

A. Benninck.

LIII.

Wy *Dirk van Alckemade* oud omtrent lx. jaeren, ende *Jooſt Jacobſz* oud omtrent

Roerende van

huys, erven, &c. die verkoft worden by willigDecreet van denHage, of anders, om waarborge te ſtellen, en daervoor de penningen van den koop te mogen inhouden.

trent l. jaeren, Burgemeeſters, *Cornelis van Aecken* oud omtrent lxxj. jaeren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xlj. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent liij. jaeren, *Adriaen van de Velde* oud omtrent xlvj. jaeren, *Adriaen van der Aer* oud omtrent xlv. jaeren, *Adriaen Grebber* oud omtrent xliij. jaeren, Schepenen, Mr. *Aernt Huygeſz* oud omtrent lxiij. jaeren, Meeſter *Michiel Claeſz* oud omtrent lxv. jaeren, Louris Crook Taelman oud omtrent lvj. jaeren, Jan Wolf mede Taelman oud omtrent lv. jaeren, ende *Adriaen Benninck* Secretaris van den Hage oud omtrent xlix. jaeren, alle regtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, op ſeekere poincten van Couſtume, ten verſoeke van *Claes van Dam Adriaenſz*, ende certificeerden ſy getuigen by den eede, elex reſpective in 't ſtuck van ſynen dienſt gedaen, behalven Meeſter *Michiel Claeſz*, die verklaerde by ſynen ſolemnelen eede die hy daer toe dede, eerſt gevraegt ſynde, of binnen der Vlecke van den Hage niet en werd geuſeert, gehouden, ende geobſerveert voor Couſtume, ſoo wanneer ymand eenig land, huys, ofte erve verkoopt, ende datter by den verkoper uyt nogte inne en werd geſeyt ofte bedongen, den verkoper gehouden is den kooper van de ſelve koop waerborgh te ſtellen, alſt den kooper begeert ofte verſoekt, ende een verkoper uſerende de vorme van een willig decreet, doende 't ſelve goed by behoorlyke verkündinge ende ſubhaſtatien, volgende de Couſtume van den Hage verkopen by den Weth van den Hage, ende in de ſelve voorwaerden van de verkopinge uyt nogte in verhalende 't ſelve goed te verwaerborgen, met 't ſelve verſwygende, oft ſulken verkooper in ſulken gevalle ook ſchuldig is waerborge te ſtellen dan niet; certificeeren ende verklaeren ſy getuigen gelykkelycken ende uit eenen monde, dat de Couſtume van den Hage ſulex es, ende ook nooyt anders en hebben ſien nog weten uſeren, dat ſoo wanneer yemand eenigh huys, erve, landt ofte zandt verkoopt, het ſy by mondelinge handelinge, ofte by willig Decreet, ende niet expreſſelyck verhaelen ende expreſſeren in heure voorwaerden ende verkopingen, dat ſy ongehouden ſullen ſyn, ingevalle van koope eenige waerborge te ſtellen ofte waeringe te doene, ofte datter uyt nogte inne geſeyt en werd, dat ſulcken verkopere, het ſy by mondelinge handelinge, ofte by willig Decrete ſchuldig en gehouden es tot allen tyden daer toe vermaent ſynde, waerborge van den ſelven verkofte goeden te ſtellen, ende indien hy kooper ook eenige penningen van den koop, als nog in handen hadde, ſyne handen niet en dorſte ydelen voor ende aleer hem waerborge geſteld en waere; verklarende die voorſz *Jooſt* Burgemeeſter, ende d'andere Schepenen, Secretaris ende Taelluyden, dat ſy uyt ſaeke van dien queſtie hebben geweten, ende vonniſſe over wyſen, dat den coopers waerborgen toegeweſen worden; verklarende voorts, dat hem luiden nog wel indagtigh es, dat eenen Willem Evertſz Cleermaker hebbende verkoft eenen Cornelis van Wyngaerden, ſeekere huys ende erve, ſtaende in 't Noorteynde alhier in den Hage, hadde bedongen te mogen volſtaen, mits ſyn verkofte huys doende geven ſyn Kerkgeboden na 't regt ende de Couſtume van den Hage, ende dat de voorſz Wyngaerden vernemende 't ſelve huys meerder belaſt te ſyn dan daer 't hem de ſelve Willem mede verkoft hadde, hadde hem in regten doen roepen, ſuſtinerende alſo hy by den verkoper bedrogen was, mits de verſwegen renten, dat de verkoper ſchuldig was 't ſelve of te doen ende te loſſen, ende hem voorts voor 't onſeker, ende dat hy meer mogte verſwegen hebben, waerborge te ſtellen, al 't welk hem Wyngaerden by vonniſſe van Schepenen ſulex toegeweſen worde; verklaerden voort ſy getuigen, dat voor een ſeekere Couſtume alhier in den Hage word geobſerveert, wat huiſen, erven, ofte landen by Decrete van den Hage verkoft worden, daer die Wethouders met regt toegebrocht worden omme te verkopen, dat niemand eenige penningen van den ſelven verkoften goeden by Decrete en mag heffen nog opbeuren, ofte moeten voor heuren ontfangen penningen cautie ſtellen, om de ſelve te reſtitueren den geenen die namaels ſouden mogen komen pretenderen beter regt daer toe te hebben. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen

pag. 59.

pag. 60.

Se-

Segel ten ſaeken hier onder op gedaen drukken, op ten xix. dag Decembris anno vyftien hondert twee en ſeſtigh.

D'originael uytgegeven, beſegelt, accorderende mit deſen, by my, (was geteykent,)

A. Benninck.

L I V.

Een Boode van den Hage, is gehouden den Bailliuw en Schout van den Hage te dienen om niet.

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert zyn, *Adriaen Benninck* Secretaris oud omtrent xlviij. jaeren ende Cornelis Pieterſz vander Heyde, Boode van den Hage oud omtrent xliij. jaeren, regtelyk daer toe verdaigt ſynde, omme der waerheit getuigenis te geven, ten verſoeke van Jan van Dorp Willemſz Schout van Monſter, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten by den eede, die ſy elcx reſpective gedaen hebben, dat hem luiden kennelyk es, ende wel weten, ende van ouder haerkomen ook ſulcx altoos geſien ende geweten hebben, dat ſoo wanneer de Bailliuw ofte de Schout van den Hage, uyt ſaeke van haerluider offitien yemand doen dagen ofte andere weten doen doene van heurluider ofte des Geregts wegen, dat de Boode voorſz 't ſelve altoos doet ſonder eenig ſalaris daer van t'ontfangen, ſulcx hy van Partyen wegen heeft, dan indien de Officiers veele te doene hebben, ſoo ſchenken ſy den Boode eens 's jaers een gratuyteyt, ſulcx heur beleeftheit dat redelyk dunkt; ende ſeyt de voorſz *Adriaen*, dat hy over de xxxiiij. jaeren den tyt van vyf ofte ſes jaeren continuelyken met Pouwels de Boode van den Hage gedient heeft, ende 't ſelfde ſulcx geſien ende geweten heeft te doen 't ſedert dien tyt tot nu toe, ende de voorſz Cornelis Pieterſz ſeyt, dat hy over xxvj. jaeren mede gedient heeft onder Jaſp Corneliſz ſynen oom als Subſtituyt, ende voorts gedient heeft als principael Boode den tyt van xvij. jaeren, ende dat hy 't ſelfde mede ſulcx geſien ende geweten heeft, ende nog dagelyks ſulcx doet. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo
pag. hebben wy 't gemeen Segel hier opgedaen drukken den xix. January anno vyftien
61. hondert drie en ſeſtig ſtilo communi.

L V.

Hoe goederen na Schependoms regt van vaders en moeders zyde ſucceederen ende erven.

Wy *Adriaen vander Aa* Schout, *Dirk van Alckemade*, en' *Jooſt Jacobſz* Burgemeeſteren, *Cornelis van Aicken*, *Jacob van Dorp*, *Symon vander Does*, *Adriaen van den Velde*, *Adriaen Grebber*, *Jacob Claeſz van Dam Adriaenſz*, ende *Adriaen Koenen* tot *Scheveninge* Schepenen, ende *Adriaen Bennink* Secretaris van den Hage, alle regtelyken gedaigt, ende Collegialiter vergadert ſynde omme der waerheit getuigeniſſe te geven, op ſeekere articulen van Couſtumen hier naer verklaert, en dat ten verſoeke van Meeſter Heynrix van Monſter; eerſt, of in Schependom niet Couſtume en is, dat die geene die van beyde ſyden als van Vader ende Moeder beſtorven es, overlydende ſonder blyckende blyvende geboorte, ſyn erfgenamen roept van beyde ſyden van alle ſyn achterblyvende goeden, te weten, voor d'een helft d'erfgenamen van 's vaders ſyde, ende voor d'ander helft d'erfgenamen van 's moeders ſyde, ſonder reguard te nemen van waer ofte wat ſyde den overleden de ſelve ſyne goeden aengekomen mogen ſyn; ſeggen, certificeeren, ende verklaren ſy getuigen gelykelyken, elcx by den eede reſpective in 't ſtuck van heuren dienſt gedaen, dat de Couſtume van Schependom alhier in den Hage es, ende nog dagelyks geuſeert word, dat die geene die van beyde ſyden als van vader ende moeder beſtorven es, overlydende ſonder blyckende blyvende geboorte, ſyn erfgenamen roupt van beyde ſyden, van alle ſyn agterblyvende goeden, te weeten, voor d'eene helft d'erfgenamen van 's vaders ſyde, ende voor d'ander helft d'erfgenamen van 's moeders ſyde, ſonder reguard te nemen van waer ofte wat ſyden den overleden

leden de ſelve ſyne goeden aengekomen mogen ſyn; voorts gevraegt ſynde in gevalle den overleden alleen van eene ſyde, 't ſy vader ofte moeder beſtorven es, of als dan erven ende ſuccederen de goeden alle in de linie van daer ſy gekomen ſyn; ſeggen ende verklaren ſy getuigen, dat alwaer 't ſoo, dat man en wyf te ſamen in echte ſtaete vergaderende, den eenen an d'andere geen goed ter werelt altoos in huwelyk gebrogt en hadde, dat nogtans d'een of d'andere ſtervende ſonder blyvende blykende geboorte achter te laten, ſo werden die achtergelaten goeden gedeelt half en half, ſo an de Man als an 's Wyfs ſyde; noch gevraegt ſynde, ſoo wanneer een vrouwe deſer werelt overlyt ſonder blykende blyvende geboorte achter te laten, ende achterlatende voor haer erfgenamen een Broeder van den vollen bedde, ende noch andere Broeders of Broeders kinderen van den halven bedde, of niet na Couſtume van Schependoms recht des overleden goeden erven ende beſterven, eerſt d'een helft an den Broeder van den vollen bedde, ende voort d'ander helft an den ſelven Broeder met d'andere halve Broeders ofte Broeders kinderen, in de plaetſe van heur vader; ſeggen en verklaren ſy getuygen als voren, dat Schependoms recht ſulex es, ſoo hier voren geinterrogeert es, in der voegen ſoo verre de gehele boul groot bevonden werde hondert caroli guldens, dat de Broeder van den vollen bedde ſoude eerſt d'een helft van de ſelve ſomme van hondert caroli guldens, meer ofte minder naer advenant, naer hem trekken, ende als dan d'andere helft delen jegens den Broeder ofte Broeders kinderen in den plaetſe van heuren vadere, als gecomen ſynde van een half bedde, ende dat by egale portie; voorts noch gevraegt ſynde, of men eenig reſpect ofte anſchouw ſoude nemen, van waer ofte wat ſyde heur de ſelve goeden aangekomen mogten weſen; ſeggen neen, dan ten waere dat bevonden werde, dat de ſelfde ofte eenige van den goeden ſubject reſtitutie ofte anders verbonden waeren by teſtamente, huwelykſe voorwaerden ofte anders. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaeken hier onder op gedaen drukken, op ten derden dag January anno vyftien hondert vier en t'ſeſtig na gemeen ſchryven, pag. 62.

Na voorgaende Collatie bevonden, accordeerende, by my geteykent,

A. Benninck.

LVI.

Turbe van getuigen nopende erf-ſcheidinge en verboden werk.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, regtelyken daer toe verdaigt ſynde, omme der waerheyt getuygeniſſe te geven, by maniere van turbe, ten verſoeke van Mr. *Jan van Treſlonge*, Advocaet in den Hove van Holland *cum ſociis*, ſoo hy procedeert, Meeſter *Aernt Huygenſz* oud omtrent lxvj. jaeren, *Claes Pieterſz* Goudſmit oud omtrent xlj. jaeren, *Cornelis Coenraets Meſſing* oud omtrent xlviij. jaeren, *Jan Dirckſz* Wynverlater oud omtrent l. jaeren, *Michiel Willemſz* oud omtrent lv. jaeren, *Jooſt Claeſz* oud omtrent l. jaeren, alle Vroetſchappen, Louris Croock oud omtrent xlvij. jaeren, Jan Wolf oud omtrent lvj. jaeren, Taelluyden alhier in den Hage, Frans Jacobſz Cuyper oud omtrent lv. jaeren, Cornelis Pieters Boode oud omtrent . . . . jaeren, ende *Adriaen Benninck* Secretaris van den Hage oud omtrent l. jaeren, ende certificeerden die voornoemde Vroetſchappen, Taelluyden, Boode, en Secretaris by den eede, die ſylieden reſpective in 't ſtuck van heuren dienſte gedaen hebben, ende Frans Jacobſz Cuyper by den eede die hy daer toe dede, dat alhier in den Hage een ſeer oude Couſtume es, dat ſoo wie ſyn werk by den Boode van den Hage rechtelyken verboden werd, dat de voorſz perſoon mit 't ſelve begonſte werk niet voortgaen en mag, op verbeurte van xvij. 's Heeren ponden, maer moet daer mede ſuperſederen, ende verſoeken aen Schout ende Schepenen om op 't ſelve werk te komen, pag. 63.

Par-

Partyen aen wederſyden horen ende viſiteren 't gund yegelyk 't ſynen goeden rechte begeert te produceren, ende als dan daerop diſponeren ende regt doen naer gelegentheit van de ſaeke, ende ſoo lange Schout ende Schepenen op 't voorſz werk niet geweeſt, ende vonniſſe daer van gegeven hebben, ſo en mag die geene dien 't verbot gedaen is, metten ſelven ſyn begonſte werk niet voortgaen, maer moet ophouden van vorder te werken ofte doen werken; alle 't welk ſy 'getuygen verklaren ſulcx te hebben ſien uſeren, ende obſerveeren van ſoo lange hem luyden gedenken mag tot deſen dage toe, ende voor redenen van wetenſchappe verklaerden de voorſz Mr. Aernt, dat hem ſulcx gebeurt es over de xxx. jaeren geleden, jegens Mr. Gerard Renvoy, ende daerna jegens den Gedaegdens van de gemeen Verweerders; Claes Pieterſz, dattet hem gebeurt es jegens wylen Jan Clementſz, ſtootende die muyre, daer queſtie om was, jegens den anderen an ſtukken; Cornelis Meſſing van gelyken omtrent de xx. jaeren geleden jegens Seger Lambertſz Vleyshouder; Jan Dirckſe, op ende jegens Cornelis Symonſz Tingieter, en Jan Meeſter tegens St. Joris; *Jooſt Claeſz* ſeyt, dat hy eertyts Schepen geweeſt es tot Geervliet, en heeft 't ſelve mede aldaer ſulcx ſien ende weeten uſeren; Frans Jacobſe, dat hem van gelyken gebeurt is jegens ſyn geburen, wylen Heer Jan Govertſz, ende Heer *Pieter Wolbrantſz* Canonick; die voorſz Taelluyden, Boode en Secretaris verklaren, dat de voorſz Couſtume ſoo notoir es, dat van ſoo lange ſyluyden gedient hebben, ende op ontellicke diverſe erffcheydingen geweeſt ſyn, nooyt contrarie en hebben weten noch ſien doene. Ende want men &c. op ten xxix. dag Septembris anno vyftien hondert vier en 't ſeſtig. (was ondertekent)

Iemand verbod of interdictie van timmeren of metzelen gedaen zynde, hoe zig te gedragen.

A. Benninck.

LVII.

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in den Hage &c. dat voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, Ysbrand Broerſz oud omtrent lxiiij. jaeren, Jan Janſe Druyt oud omtrent lxiiij. jaeren, Lievert Willemſz oud omtrent l. jaeren, Willeboort Jacobſz oud omtrent lv. jaeren, Cent Janſz out omtrent lviij. jaeren, Jan Adriaenſz, Alias Jan Mattyſz oud omtrent liij. jaeren, Dirck Cornelisz Langeveld oud omtrent lxxvj. jaeren, Claes Thomiſz oud omtrent xlviij. jaeren, Cornelis Heynricxſe Boon oud omtrent lxvj. jaeren, Adriaen Janſz Coninck Stierman oud omtrent xxxix. jaeren, Adriaen Janſz Waert op *Scheveninge* oud xxx. jaeren, Adriaen Gerytſz Cock oud omtrent l. jaeren, ende Jacob Claeſz Doeſz oud omtrent l. jaeren, alle rechtelyken gedaigt ſynde omme der waerheit getuigeniſſe te geven, ten verſoeke van *Guillaume le Grant* Bailliuw van den Hage, ende certificeeren ſy getuygen by den geſtaefden eede die ſy elcx daer toe deden; eerſt gevraegt ſynde, of ſyluyden ooyt geweten ofte geſien hebben, twee Officiers ofte Subſtituyten tot *Scheveninge*, die aldaer gedient hebben, d'een van wegen den Bailliuw, ende d'ander van den Schout van den Hage; ſeggen ſy getuygen by den geſtaefden eede die ſy daer toe deden, voor rede van heurluyder wetenſchap, te weten, Dirck Cornelis Langeveld, Cornelis Heynricxſz Boon, Jan Janſe Druyt, Ysbrant Broerſz, ende Adriaen Gerytſe Cock, Depoſanten, dat ſy luyden wel gekent hebben, wylen Claes Pieterſz, gelyk ſy luyden Depoſanten voorſz, ende alle andere Depoſanten ook wel gekent hebben Jan Wiggerſe, Janne Jan Ysbrand Michielſz, Coman Heyn, Cornelis Schoemaker, Huyg Janſz Varckeſlager, Spierinxhoek, daerna weder Coman Heyn, die alle overleden ſyn, ende nog Jooſt van Moerbeek, Floor Conck, ende Louris Michielſz jegenwoordig Schout, die nog in 't leven ſyn, alle welke perſonen ſyluyden Depoſanten allegader, behalven de voorſz Langeveld, ſeyden, dat altoos by den Bailliuw in den tyt geordonneert en geſtelt ſyn geweeſt als Schouten ofte haerluyder Subſtituten op *Scheveninge*, ende niet by eenige Schouten van den Hage, ende dat waerachtig is, dat de Subſtituyt van den Bailliuw op *Scheveninge* altyt genaemt is geweeſt Schout van *Scheveninge*, de welke op *Scheveninge* altoos toeſigt heeft gehadt van

Dat de Schout van *Scheveninge* word geſtelt by den Bailliuw van den Hage; ende dat de Schout als dan heeft de penningen van alle bekeuringen op ter ſtrande en binnen *Scheveninge*.

Vechteles-keuren, boeten, breucken, ende Ordonnantien, vallende ſoo wel op te ſtrange als in den Dorpe, ſonder dat ooyt andere Subſtituyt in de ſelve bekeuringe es geweeſt, dan de voorſz Schout op *Scheveninge*, geſtelt by den Bailliuw van den Hage; verklaerde mede de voorſz Cornelis Heynricxs Boon, alleen dikwyls daer toe gerequireert geweeſt te ſyn, omme over daingen (*m*) te gaen van boeten ende breuken, gevallen by tyden van Huyg Janſz, Jooſt van Moerbeek ende Coman Heyn, als Schouten op Scheveninge. Ende want men &c. Actum den xxvij. dag Decembris anno vijftien hondert een en ſeſtig. pag. 65.

Na collatie gedaen jegens d'originale bevonden accorderende, by my, geteykent,

A. Benninck.

LVIII.

Zee-Couſtume van maarnootſchap van de Boots 't zee varende.

Wy Burgemeeſteren, Schepenen ende Raden der Stede van den *Briel* doen kond ende certificeeren eenen ygelyken, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen en gecompareert ſyn in perſone, Jacob Leuniſz oud omtrent l. jaeren, Lenert Oelen oud omtrent lj. jaeren, Dirck Thomiſz oud omtrent xlv. jaeren, Jacob Dircxſz Coning oud omtrent xliij. jaeren, Gerrit Corneliſz oud omtrent xxxviij. jaeren, ende Dirck Reynſz oud omtrent xxiiij. jaeren, alle Stierluyden binnen den *Briele*, regtelyk daer toe verdaigt ſynde omme der waerheit getuygeniſſe te geven, ter inſtantie ende verſoeke van Jacob Heyneſz Backer tot Delfshaven, ende hebben die voornoemde Depoſanten by heurluyder eede getuigt, gedepoſeert, ende an Godt Almachtig geaffirmeert, hoe dat waerachtig es, dat in den Zeevaert gecouſtumeert wert, dat ſoo wanneer eenige maernootſchap gemaekt werd tuſſen twee Stierluyden ofte meer, ende het gebeurt, dat een Stierman ſyn ſchip verſeylt, ofte by ſnoode avonture in der zee verlieſt, dat die andere maernoots niet vorder gehouden en ſyn te betalen dan de helft, dat ſyluyden tuſſen twee anckers verlieſen, ende 't gene boven dien tot een Hoorenſche gulden waerdig es, ſonder eenige koſten van Schipbreekinge ofte Schipverlies te betalen, mer een yegelyk moet ſy eygen ſchip betalen, ten waere daer eenig ſeeker contract gemaekt waere, dat anders vermeldende; ſeggende voorts de voornoemde Lenert Oelen, ende Jacob Dirckſe Koning, dat ſyluyden elex heurluyder ſchip in zee verloren hebben, ſonder eenige recompenſie ofte verſet voor 't ſchip van heurluyder Maernoots gehadt te hebben; ende anders en wiſten ſy Depoſanten diesaengaende niet meer te depoſeren, ſoo waerlyken moeſte henluyden Godt Almachtig helpen. Ende want men ſchuldig es van allen ſaeken der waerheit getuigeniſſe te geven, ſonderling des verſogt ſynde (als wy nu ſyn) ſoo hebben wy Burgemeeſters, Schepenen, ende Raden voorſz, 't Signet onſer voorſz Stede ten ſaken beneden op 't ſpatium van deſen doen drukken, op ten xj. Decembris anno vyftien hondert vier ende ſeſtig, in kenniſſe van my, onderteykend, *Serdſteyn.* pag. 66.

Na collatie gedaen jegens den originael, bevonden accordeerende by my, geteekent,

A. Benninck.

LIX.

Zee-Couſtume op het maarnootſchap

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden date ondergeſchreven, voor *Adriaen vanden Velde*, ende *Jan van Ouwen*, Schepenen in den Hage, op ten Dorpe van *Scheveninge* gekomen ende gecompareert ſyn, Dirk Corneliſſe Langeveld oud omtrent lxxx. jaeren, Stierman, Vincent Janſz oud omtrent lxij. jaeren Stierman, Ja-

(*m*) Dat is, dadingen, tranſactien, enz.

Jacob Adriaenſz Cruyf oud omtrent lxiiij. jaeren Stierman, Claes Louriſzoen ook oud boven de lx. jaeren Stierman, Ysbrant Broerſz oud omtrent lviij. jaeren Stierman, Lenert Bouwenſz oud omtrent lxiiij. jaeren Stierman, Jan Mattyſz oud omtrent lviij. jaeren Stierman, Thys Gerritſe oud omtrent lvij. jaeren Stierman, Willem Adriaen Gyſſe oud omtrent lv. jaeren Stierman, Thomas Gerbrantſz t'Hooft oud omtrent l. jaeren Cock, Theus Janſz oud omtrent xliiij. jaeren, ende Maerten Corneliſz oud omtrent lvj. jaeren, al t'ſamen wonende op ten Dorpe van *Scheveninge*, alle rechtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheyt getuygeniſſe te geven, ten verſoeke van Corneliſz Eeuwoutſz, Alias Jonge Langeveld, Stierman op *Scheveninge*, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten elcx by den geſtaefden eede die ſy daer toe deden, gevraegt ſynde op te navolgende articulen, wat de Couſtume aldaer es, eerſt of op *Scheveninge* niet diverſe Maernootſchappen en ſyn onder Booten, Pincken, Schuyten, ende andere Schepen, ſeggen gelykelyken ja, ende datter wel vyf of ſes derhande Maernootſchappen ſyn, ſoo dat elk een maekt een Maernootſchap op hem ſelven, ſulck ſy die accorderen, te weten, Boot by Boot, Pink by Pink, ende Schuyt by Schuyt, onderſcheydende den tyt, dat ſy 't zee willen varen, van jaeren, weeken, dagen, ende tyden, van winninge ende verlies, ende Zeenwende na de wint cantig of landig is, te weten, is de wint landig, ſoo blyven ſy t'zeewaerts, maernoots, en is de wint cantig, ſoo iſt maernootſchap op hem ſelven ende ſoo doet elck ſyn beſt, ofte anders moeten ſy dan malkanderen in Zee weſende adverteren, hoe ſy 't maernootſchap ſullen houden; ſeggende ſoo veel meer, dat twee perſonen maernootſchap gemaekt ofte heurluyder want over den anderen geſchoten hebbende, ende een van hen beyden achterblyft, dat de geen die geſalveert word, is ſchuldig den achtergeblevene half te betalen de ſchade van anckers, tou, taeckel, ſeylen, want, rymen, aes, en diergelyken, ſonder te weten, dat, indien 't ſchip achterbleef, de geſalveerde de helft van 't achtergebleven ſchip ſchuldig ſoude weſen dan te moeten betalen, dan niet; dan hebben wel geweten, datter meer ſyn geweeſt die niet betaelt, dan betaelt hebben, overmits hemluyden niet geeyſt en is geweeſt; dat ook nog een maernootſchap onder de Pinken ende Schuyten es, dat ſy malkanderen de ſchepen van ſtrange in Zee helpen brengen, ofte ook van der Zee op ſtrange helpen ſteeken; voorts gevraegt ſynde of mede niet waerachtig en es, dat in den Zeevaert gecouſtumeert word, dat ſoo wanneer eenige maernootſchap word gemaekt tuſſchen twee Stierluyden ofte meer, ende dat gebeurt dat een Stierman ſyn ſchip verſeylt, of by ſnode avontuur in Zee verlieſt, of die andere maernoots niet vorder gehouden en ſyn te betalen dan de eene helft van 't gunt ſy tuſſen twee ankers verlieſen, en dat boven een Hoorns gulden waerdig es, ſonder eenige andere koſten van ſchipbrekinge ofte ſchipverlies te betalen, dan of een ygelyk moet ſyn eygen ſchip betalen, ofte dat ſy eenig ander accord gemaekt hebben; ſeggen ſy getuigen gelykelyk, dat ſulcx hier langs de ſtrange niet geuſeert en word, mer word gebruykt in den *Briel*, te *Brouwershaven*, te *Weſtcapelle*, ende elders, daer alſulke Booten afvaren; nog gevraegt ſynde, oft gebeurde dat een Stierman ſyn ſchip verloren hadde, of hy daer eenig verſet voor ſoude hebben van der maernoots, dan niet, ende of niet geuſeert en word, dat ſoo wanneer ymand eenig maernootſchap met den anderen gemaekt heeft, ende ymand van de ſelve maernooten ſyn ſchip verlieſt, of de ſelve maernoot of die ſyn ſchip agtergelaten heeft, of andere die 't aengaet, niet gehouden en ſyn, d'andere maernoots daer van te adverteren, hoe ende in wat maniere ſy metten behouden goeden van 't verloren ſchip ſullen handelen, totten meeſten oirbaer ende profyt van den ſelven maernoots, omme de laſten van 't ſelve verloren ſchip te helpen dragen, ende dat ſoo wie anders doet, maernootſchap behoort te genieten, dan niet; ſeggen ende tuyghden alle gelyk by monde, Dirck Corneliſſe Langeveld, dat ſoo verre ſulck een den anderen niet en moeyt, dat hy daer aen misbruykt ende verbeurt heeft, maer of hy ganſſelyken ſyn maernootſchap daer mede verloren heeft dan niet, en weten ſy getuigen niet ende refereren dat tot diſcretie van de Rechters, gedra-

langs de ſtrange op *Scheveninge*.

pag. 67.

pag. 68.

dragende voorts eenige van de voorſz getuigen deſen aengaende ſich tot 't gunt ſy onlangs, als den xj. Maert getuigt hebben ten verſoeke van Jacob Janſe tot Rotterdamme *cum ſocys*. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheyt getuygeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaeken van den Hage hier onder an gehangen, den xxix. dag der ſelver maend anno vyftien hondert vyf en ſeſtig na gemeen ſchryven, ende was onderteykend, *A. Bemink.*

Naer voorgaende Collatie bevonden t'accorderen mitten origineele, by my geteekent,

A. Benninck.

LX.

Roerende het maernootſchap als voren, met veranderinge van eenige poincten.

Wy Burgemeeſteren en Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen, voor *Adriaen van den Velde* ende *Jan van Ouwen*, Schepenen van den Hage, op ten Dorpe van *Scheveninge* gekomen ende gecompareert ſyn de navolgende perſonen, regtelyk verdaigt ſynde omme getuigeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke van Jacob Janſe Poorter der Stede van *Rotterdamme*, als mede-Reeder van Jan Claeſz Bol Stierman op ſeekere agtergebleven Boot van Jan Claeſz Bol voorſz, ende certificeerden ſy getuigen elcx by den eede daer toe gedaen als 't behoort en hier na volgt, op 't recollement van de Depoſitie by hem luyden gedaen voor Dirk Janſz Verburg, Notaris ende ſeekere getuigen, 't gunt hier mede na volgt; eerſt *Cornelis Cornelisz*, Alias *Jongeneel*, Vroetſchap van den Hage, oud omtrent xlvij. jaeren, verklaert by den eede in 't ſtuck van ſynen dienſt gedaen, pag. 69. ende Willem Adriaen Ghyſſz oud omtrent lv. jaeren, by den geſtaefden eede die hy daer toe dede, dat ſy Depoſanten omtrent Pinxter leſtleden, ſonder den preſiſen dag onthouden te hebben, geſeten hebben op den Dorpe van *Scheveninge*, ten huyſe van E. Mr. Hendrik Taelmet, Jan Claeſe Bol voorſchreven, Cornelis Eeuwoutsz Langeveld, en meer ander geſelſchap, ende hoorden door 't vragen van Jacob Janſz van Rotterdam Requirant alhier, dat de voorſz Langeveld ſeyde ende bekende, dat hy mette voorſz Jan Claeſz Bol maernootſchap gemaekt hadde, omme met heurluyder Booten ofte Schepen te Zee varende neringe te doene, al 't welk de voorſz Jacob Janſe hoorende leyde dat in kenniſſe van hen getuigen; verklaren mede wel te weten, dat de Boot van Jan Claeſe Bol achtergebleven is in de ſelve reyſe; verklaren voorts die voorſz *Cornelis Cornelisz Jongeneel* by ſynen eedt, ende Cornelis Hendericxſz Boon oud omtrent lxx. jaeren, Jan Janſz Druyt mede oud omtrent lxx. jaeren, Pieter Willemſz oud omtrent lj. jaeren, Willem Adriaen Gyſſz oud lv. jaeren, Daniel Adriaenſz oud omtrent xlij. jaeren, Cornelis Gerritſz Nauweroock oud omtrent xxxvj. jaeren, Baſtiaen Maertenſz oud omtrent xxxvj. jaeren, Adriaen Janſz Coninck, Alias 't Joetgen oud omtrent xlij. jaeren, Jonge Willeboort oud omtrent xxxvj. jaeren, ende Hendrik Janſz oud omtrent l. jaeren, elk by den geſtaefden eede die ſy daer toe deden, dat de Couſtume op den Dorpe van *Scheveninge* es, ende van zoo lange ſy aldaer gewoont, verkeert, ende de Zee varende neringe gedaen hebben, ſien uferen ende gebruyken hebben, ende nog dagelyks onder henluiden gebruykt en onderhouden word, dat twee Stierluiden mitten anderen afvarende, ter Zee maernootſchap ofte mackerſchap met den anderen belooft ofte gemaekt hebben, ende alhier afvarende met twee Schuyten, Pincken, ofte andere Schepen, ende een van beyden ſchade leyd, 't ſy van maſten, rymen, ſeylen, of dat 't Schip of de Schuyt met goed achter blyft, dat als dan het Schip, of de Schuyt, die behoude overkomt, ſchuldig is uyt ſaeke van de ſelve belofte van maernootſchap, te dragen de helft van 't verlies datter ſoude mogen weſen, ten waere daer ander Contract ofte Accoord ter contrarie gemaekt hadde geweeſt; ſeyde voorts nog de ſelve Pieter Willemſz, dat omtrent vyf jaeren geleden, op ten dag dat eenen Ment

Huy-

Huybertſe Pinck achterbleef, dat hy getuige met Jan Claeſe als maernoots de
pag. ſchade van de ſelve achtergebleven Pink hebben moeten helpen betalen; ſey-
70. den ende tuygden voorts de voorſz Cornelis Gerritſz Nauweroock, ende Pieter Willemſz by heure voorſz eede, dat ſy geleden omtrent de voorſz vyf jaeren, Sondaegs tegens den avond voor Sint Anthonis dag, ſonder anders den dag onthouden te hebben, 't zee gevaren zyn met een Pinck toebehorende Cornelis Eeuwoutſz Langeveld, ende ſyn met eenen Anthonis Janſz afgevaren, ende gereet weſende by den anderen, hebben heurluyder want over den anderen geſchooten, ende alſoo daer een onweder opſtack in zee, ſyn ſyluiden deur 't quaed weder van den anderen geſcheyden, ſulcx dat de voorſz Anthonis, God betert, met ſchip en goet achtergebleven es; verklaren voorts, dat hoewel ſyluyden geen maernootſchap ofte maetſchap metten ſelven Anthonis gemaekt en hadden in 't afvaren, ofte in zee weſende, ſyluyden nochtans naer Couſtume van 't Zee-regt, des voorſz Anthonis weduwe, ende mede-Reders van 't achtergebleven ſchip ende goed, hebben moeten helpen betalen de ſchade die ſy geleden hadden, ende dat overmits ſy heurluyden want over den anderen geſchoten hadden, ende an den anderen gemaernoot waren, ſonder nogtans eenig mondeling Contract ofte Accoord gemaekt te hebben, ende dat by tuſſen-ſpreken van Cornelis Hendricxſz Boon, ende Jan Druyt, als Segsluyden ende Stierluyden op *Scheveninge*, die 't ſelve verklaerden ook ſulcx waeragtig te weſen; verklarende ſoo veel meer, dat ſyluyden in de ſelve reys gevangen hadden drie hondert ſchelviſſen, die ſy ter Heyden verkoften voor xxvij. L. Hollands, dat ſyluyden die weduwe ende Reeders van Anthonis voorſz (afgetogen de onkoſten) daer van hebben moeten betalen die eene helft, mitsgaders de helft van 't verlies van 't want; ſeyden en tuyghden mede Reyer Franſe oud omtrent xliij. jaeren, ende Fredrik Corneliſz oud omtrent xxx. jaeren, by den geſtaefden eede daer toe gedaen, als regt es, dat waerachtig es, dat ſy maets van Maerten Jacobſz Liefkind geweeſt ſyn omtrent negen of tien jaeren geleden, ſonder den perfecten dag ofte tyt onthouden te hebben, ende dat Maerten voorſz eenen Corneliſz Eeuwoutſz, Alias Jonge Langeveld, alleenlyk toegeſeyt hebben, ſlechtelyken te ſteden ſonder eenige zeevarende neringe gedaen te hebben, door nootſake van 't weer ſamen thuys gekomen ſyn, ende dat de voorſz Langeveld, overmits de groote tempeeſt, achter liet ſes of ſeven riemen, van welke riemen ſy getuygen de voorſz Langeveld, die eene helft hebben moeten helpen betalen, door toeſeggen van 't zee- ofte maernootſchap, ende dattet de voorſz Langeveld ook wilde hebpag. ben, dat ſy 't ſouden betalen, als ſy Depoſanten ook gedaen hebben. Ende
71. want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaeken hier onder aen gedaen hangen, den elfden dag van Maert anno vyftien hondert vyf en 't ſeſtig na gemeen ſchryven, was onderteeckent. *A. Benninck.*

Naer Collatie jegens d'origineele bevonden accordeerende als voren, by my, geteyckent,
A. Benninck.

LXI.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen kond allen luyden, certificerende mits deſen voor de gerechte waerheit, dat binnen den ſelven Dorpe van den Hage geobſerveert, ende onderhouden word voor een regt ende uſantie, dat alſulke meubele goeden, als by eenig perſoon gehuurt hebbende een huys, ſtaende in den Hage, binnen 't ſelve gehuurt huys gebrogt ſyn, ten eerſten dat hy in 't huys komt met ſyne goeden, terſtont en ſoo geringe ſy daer inne geſtelt ſyn, verbonden ende verobligeert ſtaen voor de huyre van den ſelven huyſe, alſo dat de Huysheer of Eygenaer van 't ſelve verhuurde huys van ſyn verſchenen half jaer huur betaelt, ende van een half jaer onverſchenen huur ſyn betalinge verſekert moet weſen, aleer hy ſchuldig es te ge- Couſtume van 't regt van huishuyre.

dogen, dat eenige andere Crediteurs van den ſelven Huurman haer Crediten, die ſy t'achteren mogen weſen, daer aen mogen verhalen ofte doen executeren, alwaert ook ſoo, dat de ſelve meubele goeden den ſelven anderen Crediteurs daer te voren by brieven verbonden mogten weſen, mer es de Huysheer ofte Eygenaer van den huyſe van ſyn huyshuur daer aen geprefereert voor alle andere, ende mag ſulex hem laten toepachten van de ſelve goeden tot de waerde van de verſchenen onbetaelde huur voornoemt, ende 't ſurplus van de ſelve goeden in arreſte doen houden, tot verſekertheit van betalinge van de toekomende voorſz verſchynende huure, welk voorſz recht ende uſantie over twintig, veertig ende vyftig jaeren, ende ſoo lange ons geheugt, altyt onderhouden es geweeſt binnen den Hage, ende als nog dagelycx onderhouden word, ende es 't ſelve regt ende uſantie den Inwoonders ſoo kennelyk ende notoir, dat niemant queſtie daer jegens en moveert; Certificeeren voorts, dat voor ons gecompareert ſyn Heynrick Symonſz, Pouwels Dirckſz ende Cor- pag. nelis Jacobſe, Taelmans of Voorſpraeken voor de Vierſchaere van den Hage, 72. regtelycken daer toe verdaigt ſynde, ten verſoeke van *Jan Plumeon*, ende naer wy henluyden 't regt ende uſantie van den Hage voornoemt geſchreven geleſen hadden, hebben by heuren eede geſeyt ende verklaert, dat zo lange ſyluyden gefrequenteert hebben die Vierſchaere van den Hage, 't welk ſommige van henluyden wel gedaen hebben over de dertig jaeren, ende andere meer dan tien of twaelf jaeren, 't voornoemde regt ende uſantie, ſoo als dat by ons getuygt word, altyt hebben geſien en weten onderhouden tot deſen dage toe, welk regt ende uſantie die Depoſanten ſeyden hen te weſen ſoo notoir, dat ſy nooit daer jegens hebben gedongen, maer willende doen pagtinge ofte executie aen eenige meuble goeden, indien die Heer of Eygenaer van dien huyſe, daer ſulke meuble goeden ingebrogt ſyn, ten agteren is eenige verſchenen huur, ende van den onverſchenen huur niet verſekert, ende willende betaelt ende verſekert weſen, hebben den ſelven Eygenaer altoos laeten hebben voorpagtinge ofte executie aen de voornoemde goeden, totter ſomme toe hem verſchenen, ende nog te verſchynen als voornoemt, ende hebben 't ſelve ſien en weten plegen ende uſeren tuſſen die Crediteurs van wylen Pouwels van den Boexſtel, ende Jacob Copper, ook tuſſen die Crediteurs van Claes Thymanſz ende Neel Lyndrayers, ende nog tuſſen de Crediteurs van Frans de Slootemaker, tegens Matte Biermans, welke voornoemde Crediteurs hebbende ſpeciael ypoteeke of verband op de goeden van de voornoemde perſonen, ende uyt dien willende doen executie aen de meubele goeden van de voornoemde heure Schuldenaers, ſyn nogtans die Huysheeren van de huyſen, daer die ſelve Schuldenaers inne woonachtigh waren, vooren genoemt, geprefereert geweeſt aen de ſelve goeden, tot een jaer huur toe, navolgende 't regt ende uſantie voornoemt geallegeert, ende hebben ſy Depoſanten 't ſelve tuſſen meer andere Partyen weten uſeren, mer mits 't verloop van den tyt en ſouden als nu in 't particulier geen meer weten te noemen, ook om des willen, dattet ſelden gebeurt, datter queſtie op valt, overmits die notorite van 't ſelve regt ende uſantie. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es der waerheit getuyg te geven, ſoo hebben wy *Maerten Adriaenſz*, ende *Jan Cornelisſz Cammaker*, Schepenen van den Hage deſe certificatie onderteykent, ende 't gemeen Segel van den Hage hier onder aen gehangen op den xiij. dag van Januario anno vyftien hondert drie ende dertig na 't ſchryven des Biſdoms van Utregt, ende was onder- pag. teyckent, *M. Adriaenſz*, ende *J. Cammaker*: 73.

Gecollationeert jegens ſyn principale uythangende, bezegelt mit een groenen waſſen zegele, in een enckelen ſteerte, en accordeert, by my, geteyckent,

A. Benninck.

LXII.

Wy Burgemeeſters ende Schepenen in den Hage doen kond en certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, Pieter Pieterſz Wielmaker oud omtrent lxij. jaeren, Cornelis Janſz Ryckdom oud omtrent lxj. jaeren, Pieter Floriſſe Cammaker oud omtrent lxij. jaeren, Jan Janſz van Meekeren oud omtrent lj. jaeren, Claes van den Bos oud omtrent xliij. jaeren, en Dirck van Sterveld Joeſteſz oud omtrent xliij. jaeren, regtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, ten verſoeke van Gerrit Janſz Paepe Kiſtemaker, ende hebben alle de voornoemde getuigen by den geſtaefden eede die ſyluyden elcx daer toe deden, en de voornoemde *Dirck Jooſtenſz* by den eede als Vroetſchappe van den Hage gedaen, verklaert waerachtig te ſyn, dat ſoo wanneer ymand hier binnen den Hage ofte Haeg-Ambagt geinjurieert word, dat die den geenen die hem de injurie aen doet, mag doen inleggen by den Bode van den Hage, den tyt van xiiij. dagen, ende dat den geenen die dan ingeleyt word, als dan binnen de xiiij. dagen met buyren mag aenſenden, omme 't ſelve te vereenigen ofte veraccorderen, ende dat met Buuren of andere goede Mannen, mer indien 't ſelfde niet vereenigt nog geaccordeert en word, dat dan de geenen die d'inlegginge gedaen heeft, gehouden es xxiiij. uren na de xiiij. dagen, een Schepen-Soen aen den Schout ende Geregte in te brengen, ten eynde de ſelfde inlegginge geſoent mag worden by Schepenen, ende dat de Schout van den Hage als dan den dag prefigeert, ende 't ſelve by den Secretaris geteykent word, ende dat de partie ſchuldig es na 't voorſz conſent van den Schout ende Gerechte ende opteykeninge van den Secretaris, ende gehouden word by den Boode te gaen, omme partye adverſe den ſelven beteyckenden dag te inſinueren, ende dit al binnen de voorſz xxiiij. uuren; welverſtaende, dat daer altyt een Sondag tuſſen beyden moet ſyn, die de Schout ende Geregte partyen leggen tot eenen Schepenen-Zoene, ende dat tot dien eynde, dat de partyen de ſelfde injurien nog mogen by Buren ter neder leggen, ende zoenen voor den Sondag te Veſper tyt, ende indien hem den ſelfden dag terſtont ofte ten minſten binnen 's daechs ſonneſchyn, na dat hem den dagh geprefigeert es, d'inſinuatie niet gedaen es by den voorſz Bode, dat ſulke inlegginge geagt werd illuſoir ende van onwaerde, ende dat de geene die d'inlegginge gedaen heeft, die ſelfde wederomme van nyenlincks behoort te doen, ende dat het ſelfde ſulcx geobſerveert es, ſoo lange dat geen menſchen ter contrarie en gedencken; ende tot meerder kenniſſe van deſen verklaren ſy Depoſanten, dat ſyluiden dickmael en tot diverſe ſtonden over Soenen ende inleggingen gegaen hebben, ende ſelver ſulcx hebben weten doen; ende tot meerder wetenſchap ſeggen Dirk Jooſten, ende Claes van den Boſch, dat hem luiden wel kennelyk is, dat Dirk Jooſten voorſz gebeurt is, dat hy Dirk ſekere inlegginge gehadt heeft jegens eenen Claes Maertſz, daer van mede een dag geprefigeert eude beteyckend was, ende dat partyen op 't Stadthuis vergadert waren, omme den Schepen-Zoen te doen uytten, dat doen de Schout van den Hage ſeyde, dat Dirk Jooſten te laet op was, ende den Schepen-Zoen niet binnen behoorlyken tyde ingebrogt hadde, dat daeromme Dirk Jooſten by den Schout ende Schepenen in den Vierſchaere gelaſt werde, weder van nieuwelincks te procedeeren. Ende want men ſchuldig es van alle ſaeken der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſake van den Hage hier onder op gedaen drukken, den xvj. dag July anno vyſtien hondert lxj. onderteykend, *J. Wolff.*

Couſtume van in te leggen de geburen jegens malkanderen in den Hage.

pag. 74.

Na collatie gedaen jegens d'originale bevonden, accordeerende, by my, geteykent,

A. Benninck.

Stont nog ondergeſchreven aldus; gecollationeert jegens d'originale beſegelde Certificatie, ende accordeert by my onderteykend, *A. Benninck.*

LXIII.

Certificatie nopende het inleggen van den eenen buur jegens den anderen.

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in den Hage doen kond en certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Symon van der Does* Schout oud omtrent lix. jaeren, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxxiiij. jaeren, Meeſter *Arent Huygeſz* oud omtrent lxvij. jaeren, Meeſter *Michiel Claeſz* oud omtrent lxviij. jaeren, *Jan Willemſz van Dorp* Schout van Monſter oud omtrent lvj. jaeren, Jan Claeſz Burghard Taelman oud omtrent lxv. jaeren, Frans Bollick oud omtrent xlviij. jaeren, *Cornelis Maertenſz Drenkwaert* oud omtrent xliiij. jaeren, *Adriaen Aertſz* weuer oud omtrent xlv. jaeren, *Gerrit Janſz Paep* oud omtrent xxxvj. jaeren, Cornelis Pieterſz Bode oud omtrent xlvj. jaeren, ende *Adriaen Benninck* Secretaris oud omtrent lj. jaeren, regtelyk gedaigt ſynde omme der waerheit getuigeniſſe te geven, ten verſoeke van Jooſt van Barlaer burger van den Hage, ende certificeerden de voornoemde getuigen geſamentlyken by den eede die ſy reſpectivelyken daer toe deden, ende dat by maniere van turbe op te Couſtume ende ſtyl van de Vierſchaer van d'een burger den anderen te injurieeren alhier in den Hage, dat ſoo wanneer men een burger van den Hage wil aenſpreken met regt, ter cauſe dat hy hem geinjurieert ſoude hebben, dat alſulke geinjurieerde moet ſyn partie doen bevreden, ende doen inleggen den tyt van veertien dagen, en ſoo verre ſy tegen malkanderen begeren uyt te gaen, mogen 't ſelfde doen, behoudelyk een ygelyks regt, mits hebbende conſent van den Schout ende ten minſten van twee Schepenen, ende ſyn gehouden binnen veertien dagen malkanderen aen te ſeynden by gebuyren, om d'een den anderen te horen ſpreken, ende te beſien of men heurluyden ſoude mogen accorderen, ende indien ſyluyden met Buyren niet en konnen overeenkomen, ſo word daer van een Schepen-Soen ingebragt, ende moeten partien, *hinc inde*, inleggen elk drie ponden Hollands, ende ſoo word dan de ſaeke ten principaele bedongen, ende by Schepenen geſoent; verklarende voorts, dat 't ſelve alhier ſulex de Couſtume ende ſtyle es, ende dat ſy niet en weten, dat in cas van injurien alhier in den Hage anders geprocedeert es geweeſt, nog nooyt anders hebben hooren nog weten uſeren, ende niet by citatie ofte daginge; ſeyde de voorſz *Cornelis van Aicken* voor redene van wetenſchap, dat hy Schepen van den Hage geweeſt es over de xxx. jaeren, ende altyt ſulex heeft geſien ende weten plegen, ende anders niet. Ende want men van allen ſaeken ſchuldig es, der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ter ſaeke van den Hage hier onder op gedaen drukken op ten vyſden Decembris anno vyftien hondert vyf ende 't ſeſtig, ondergeteykend, pag. 75. pag. 76.

A. Benninck.

LXIV.

Dat men van landen, huizen en andere goeden, die in 't openbaar voor poorten en kerkdeuren te koop geſtelt werden, den Officier der Plecke pond-

Wy *Jooſt van Ouwelandt* Bailliuw van Delfland, *Allert Cornelisz*, *Vrank Geritſz*, *Claes Vrankeſz*, *Cornelis Joriſſe*, *Adriaen Ysbrandſz* ende *Heyn Cors* Welboore Mannen van Delfland, oirconden ende certificeren voor de geregte waerheit, hoe dat voor ons gekomen ende gecompareert ſyn in haren propren perſonen *Frans Duyſt Dirckſe van Voorhout*, wylen Bailliuw van Delfland oud omtrent liiij. jaeren, *Gerrit den Harſt Dirckſz* Schout van 't Hof van Delft oud omtrent lviij. jaeren, *Anthonis Janſz Braſſer* Schout in Maefland oud omtrent lxxv. jaeren, *Dirck Willemſz* Schout tot Pynaker oud omtrent lviij. jaeren, *Adriaen Claeſz* Schout tot Nootdorp oud omtrent lxix. jaeren, *Claes Wiliemſz* Schout van Ste. Maertens-regt oud omtrent xlvij. jaeren, *Jooſt Hillebrandſz* Schout van Byeflandt oud omtrent lxiiij. jaeren, *Cornelis Cornelisz* Schout tot Berckel oud omtrent xlix. jaeren, *Jan Claeſz* Schout van Hogeveen oud omtrent xxviij. jaeren, *Cors Joriſz* Schout van den Vryen Ban oud lv. jaeren, *Claeſz Ariaenſz* Schout ten Dorp oud xxxvij. jaeren, ende *Jan Willem Jacobſz* Schout van de Nieuwe Veen oud xlij. jaeren, ende hebben eendragtelyken, elex nogtans apart gehoort ſynde, by maniere van turbe verklaert, getuygt, ende gedepoſeert by den

eede

eede die ſyluyden elex gedaen hebben in 't ſtuck van haerluyder offitie, ende de voornoemde *Frans Duyſt* by den eede als Vroetſchappe der Stede van Delft gedaen, ten verſoeke van *Anthonis Jacobſz* Bailliuw ende Schout van den Liere ende Souteveen, hoe dat waerachtig es, ende een Couſtume, ſoo wanneer eenige landen, huyſen ofte andere goeden geſtelt worden voor de Poorten ofte Kerkdeuren omme te verkopen, ende die ſelve landen, huyſen, ofte andere goeden, publick in 't openbaer voor eenen ygelyken verkoft worden, ende men mit die ſelve voorſz goeden ſtaet te loof ende te bode, dat alsdan de coper van 't voorſz goed ſchuldig es te betalen den Officier van der Plecke, binnen wyens Juriſdictie de ſelve landen of andere goeden gelegen ſyn, pondgeld daer of te geven, niet tegenſtaende dat nogtans die ſelve landen ofte huyſen of andere goeden verkoft worden buyten die Juriſdictie, 't ſy binnen Steden of Dorpen, dan daer die ſelve goeden of landen gelegen mogen weſen; anders en wiſten ſyluyden Affirmanten niet te getuygen; ſoo waerlyk moſt hem God helpen, ende alle ſyn Heyligen. t'Oirconde van deſen ſoo heeft Gerrit Dirckſz den Harſt van wegen *Jooſt van Ouwelandt* Bailliuw voornoemt, deſe Certificatie open beſegelt. Gedaen den xxiij. dag van den maend van December anno vyftien hondert vyf ende vyftig, my jegenwoordigh, ondergeteyckent, *W. van Wyk*; ende onder op het ſpatium beſegeld met een rooden waſſen Segele.

geld ſchuldig is.

pag. 77.

Gecollationeert jegens d'originale ende accordeert,
by my, geteykent,

A. Benninck.

LXV.

Wy ondergeſchreve perſonen alle Inwoonders van *Rynlandt* doen te weten, dat wy ten verſoeke van Bouwen Janſz Schout van Waſſenaer verklaert hebben, als ons wel kennelyk ſynde, en bereyd ſyn, tot allen tyden vorder daer toe verſogt ſynde, 't ſelve by onſen eedt te affirmeren, 't gund hierna volgt, dat ſo lange als menſchen memorie gedenken kan, altoos in *Rynland* geuſeert ende geobſerveert es geweeſt, dat ſoo wanneer eenig Land of Sant, Boelhuyſen, Erfhuyſen, of eenig ander goed, 't ſy groot of kleyn, in 't openbaer voor de Kerk geſtelt of te koop geboden word, ende daer dag mede geleyt word, om 't ſelve goed te verkopen, den Heer ſyn pondgeld van ſulcx verkoft goed verſchenen es, 't welk ontfangen word by den Schout ofte Boode van den Dorpe, daer 't ſelfde goed leggende es, ende es van elk pond een oortgen, ende dit al tot laſte van den coper; des t'oirconde ſoo hebben wy ondergeſchreve onſe hantteycken hier onder geſtelt den . . . Decembris anno vyftien hondert agt ende vyftigh. Onderſtont, geſchreven aldus Gerrit Andrieſz, Cornelis Willemſz, G. Gyklyſz de Crimpen, Cornelis Bruyneſz, Cornelis Luytenſz, J. Wouterſz, Ik Adriaen Symonſz, Matheus van Berendregt, by my Mobryn Wouterſz, Louris N. Willemſz tot Voorſchoten, Onderſchout van Stompwyk, by my Cornelis Willemſz van Ryn Theodoricus, weſende Schouten en Welgeboren Mannen in *Rynland*, ſoo de Schout van Voorburg Pieter Evertſz, by my Secretaris ondergeſchreven verklaert heeft, deſen eenentwintigſten Auguſtus anno vyftien hondert ſes en 't ſeſtig.

Roerende goeden, die voor de Kerke te koop geſteld worden, is men ſchuldig pondgeld te betalen.

pag. 78.

Naer voorgaende Collatie bevonden, accordeerende,
by my geteykent,

A. Benninck.

LXVI.

(*n*) In der ſaeke hangende voor den Hove van Holland tuſſchen *Jacob Willemſz* Sententie beroe-

(*n*) Deze Sentie werd ook gevonden onder de gedrukte Sententien van den Hoogen en Provincialen Raed, in 4to. de LXXXVI. *pag.* 309. *en volgende.*

rende 't pondgelt van verkofte goeden by den Geregte.

lemſz van Leyden, Impetrant in Reformatie aen d'een zyde, ende *Anthonis Paets*, Schout tot Soeterwoude, Gedaegde aen d'ander, allegerende d'impetrant, dat hoewel hy niet gehouden en was in den Gedaegde in geenre manieren, hadde nogtans de ſelve Gedaegde hem in regte betrokken voor Schout ende Buyren van Soeterwoude, contendeerende alſo hy van eenen Floris Dirckſz met ſynen conſorten ſeekeren tyt geleden, voor die Kerke ter vente ofte after (*o*) de kanne openbaerlyken gekoſt hadde ſeekere wooninge met haeren toebehoren, dat hy gecondemneert ſoude ſyn den Gedaegde te betalen den feſtigſten penning van den coop, die hy ſeyde hem als Schout te competeren; daer jegens de voornoemde Impetrant geſuſtineert ende geſeyt hadde, dat of de voorſz woninge t'anderen tyde ter vente geſtelt was geweeſt dan niet, dat hem 't ſelve niet en toucheerde, want hy die alſulex opgeveild ſynde, niet gekoſt en hadde, mer wel een half jaer daernae, ende dat in allen gevalle de ſelve Impetrant op hem niet ontſankelyk en was, nemende mitsdien concluſie tot abſolutie van den voorſz eyſch; Buyren, partyen gehoort, hadden den Impetrant de kenninge gewonnen, ende den Gedaegde verloren gegeven, welk vonniſſe de Gedaegde betogen hadde voor *Bailliuw ende Mannen van Rynland*, aldaer partien wederomme dingplegtig gevallen, ende eyndelyk aen een Hoffaert geknogt waeren, al was 't dat Mannen behoort hadden 't voorſchreve vonniſſe te approberen, ofte den Gedaegde verklaert te hebben, niet ontfankelyk op den Impetrant, hadden nogtans hen ſelven abuſerende, den Impetrant den Hoffaert verloren, ende den Gedaegde gewonnen gegeven, condemneerende mitsdien den Impetrant in de boete van den (*p*) Hoffaert ende eyſch van den Gedaegde, ende alſo de Impetrant hem daer by bevoelde ſeer beſwaert te ſyn, hadde 't ſelve betogen in reformatie voor deſen Hove, ende den Gedaegde doen dagvaerden, concluderende ten dage dienende ofte andere onderhouden, tot nullite ofte correctie van de voorſz vonniſſe in queſtie ſynde, ende doende dat *Mannen van Rynland* behoorden gedaen te hebben, de Gedaegde verklaert ſoude werden by den voorſz vonniſſe van Buyren van Soeterwoude te weſen niet beſwaert, ende dat 't ſelve als goet ende deugdelyk geapprobeert ſoude ſyn, ende de Gedaegde gecondemneert den Impetrant te reſtitueeren alle 't geene hy uyt ſaeke van 't voorſz vonniſſe contentieus ſoude moeten betalen, ſoo wel 't principael als die boeten van den Hoffaert, makende eyſch van koſten, ofte tot anderen fine en concluſie den Impetrant oirbaerlykſte weſende. Waer jegens de voorſz Gedaegde dede antwoorden ende ſeggen, dat in den Ambagte van Soeterwoude een regt ende Couſtume was, dat ſoo wanneer eenige roerende ofte onroerende goed daer weſende, ſtaende of leggende, 't ſy land ofte huyſen, by Kerkgeboden ofte anderſints openbaerlyk te coope in den ſelven Ambagte geboden worden, ofte dat men daer mede *voor de kanne* ſate in den ſelven Ambagte omme te verkopen, dat alsdan den Schout van den ſelven Ambagte toebehoorde ende verſchenen was 't pondgeld van den ſelven opgeveylde goeden, ſoo verre die binnen 't jaer ende ſes weeken van den dag van de geboden, ofte van den date dat men daer mede *voor de kanne* geſeten hadde, verkoft worde, 't waer of men een ofte meer ſitdagen daer op hielde, 't waer ook of 't ſelve goed verkoft werde buyten den Ambagte van Soeterwoude voorſz, of daer binnen, belopende 't ſelve pondgeld van elk pond Hollands, dat 't verkofte goed gelt, een oort ſtuyvers, ende was de ſelve Couſtume ſulex ten aenzien van de Inwoonders van den Ambagte van Soeterwoude onderhouden deſe naeſte, x, xx, xxx, xl, l, lx, jaeren, ende ſoo lange dat geen memorie ter contrarie en

pag. 79.

(*o*) *After de kanne*) dat is, op den zitdag, daar wyn, miſſchien doe alleen bier, geſchonken en ten beſten gegeven werd; gelyk thans nog in Rynland en elders gebruikelyk is in openbaare verkoopingen. zoo volgt ook hierna *voor de kanne*.

(*p*) Hoe dat in zulke gevallen wierd geprocedeert, en hoe een *Hoffaert* wierd ingebragt, ziet men breed in het 81. *Artl. van de Coſtuimen van Rynland*, by S. van Leeuwen *pag.* 263. en volgende, die ook by zyne aantekeningen die oude gewoonte poogt op te helderen, en zig nog tot andere Artikelen gedraagt.

en was; nu was 't ſoo, dat in den jaere vyftien hondert een en dertig de voorſz Floris Gerritſz met ſyn conſorten opgeveylt hadde binnen den voorſz Ambagte van Soeterwoude ſeker land en woninge met hoeren toebehoren, gelegen in den ſelven Ambagte te verkopen, ende dat by Kerkgeboden, ende openbaerlyk, ende was daer mede *voor de kamme* geſeten, welk land en woninge de Impetrant gekogt hadde lange binnen 's jaers van date van de Kerkgeboden van de opveylinge in 't openbaer, ende dat men daer mede *voor de kamme* geſeten hadde, ende daer vooren belooft te betalen een groote ſomme van penningen; hadde ook belooft zekere 't pondgeld te betalen, ſulex hadde d'Impetrant bekent, 't ſelve den Gedaegde ſchuldig te weſen, ende hoewel dien agtervolgende d'Impetrant ſchuldig hadde geweeſt 't pondgeld betaelt te hebben, was daer van onwillig gebleven, ſoo dat de Gedaegde hem te dier cauſe geroepen hadde voor *Azinck ende Buyren van Soeterwoude*, aldaer ſyluyden aen een kenninge gegaen waren, ende hadde die Gedaegde aldaer de kenninge verloren; ende want hy hem daerby bevoelde beſwaert, hadde 't ſelve vonniſſe betogen voor *Bailliuw ende Mannen van Rynland*, ende naer dat pertien aldaer in 't lange gehoort waren, hadden Mannen verklaert, dat *Azink ende Buyren* voorſz qualyk geweſen, ende de Gedaegde wel beroepen ende gepand hadde, ende dat hy blyven ſoude in 't regt van ſyn pandinge, ende mogen procederen tot executie van dien, ende gaven voorts den Impetrant den Hoffaert verloren; welk vonniſſe was goet en deugdelyk, nogtans hadde den Impetrant hem daer van beklaegt in reformatie voor deſen Hove, mits 't welk ontkennende de feyten by den Impetrant geallegeert, hem prejudicerende, concludeerde de voorſz Gedaegde ten fine van niet ontfankelyk, ende by ordine tot approbatie van den voorſz vonniſſe, makende eyſch van koſten ofte tot anderen finen ende concluſien den Gedaegde oirbaerlicxſte weſende. Tegens welke antwoorde is by den Impetrant gerepliceert geweeſt, ende by den Gedaegde gedupliceert, mit meer reden en middelen by elcx van de voorſz partien geallegeert, waer van ſy geordonneert ſyn geweeſt, Acten te maken, ende op 't feyt ofte feyten daer inne begrepen productie te doen, in welke ſaeke es *hinc inde encqueſte* gedaen, diverſe munimenten geproduceert, gerenunchieert van meer te produceren, gereprocheert, geemployeert by den Impetrant ſalvatien van regte, ende de Gedaegde heeft gedient van ſalvatien, hebben voorts *hinc inde* geconcludeert in regte, ende regt begeert. 't Voorſz Hoff met rype deliberatie van Raede deurgeſien ende overgewegen hebbende, alle 't gunt dat ter materie dienende is, bevind, dat men 't proces termyneren mag ſonder encqueſte te doen op de feyten, begrepen in de reprochien, en de ſalvatien, ende doende regt op 't ſelve proces, in den name ende van wegen des Keyſers van de Romeynen, Coning van Germanien, van Caſtilien, Grave van Holland, Zeeland, en Vrieſland, verklaert den voorſz Impetrant by den vonniſſe in queſtie te ſyn niet beſwaert, ende condemneert hem in de koſten van deſen proceſſe, ter taxatie ende moderatie van den voorſz Hove. Gedaen in den Hage by Heeren *Gerryt van Aſſendelft*, Riddere, eerſte Raed preſiderende, *Jan van Duvenvoerde*, ook Ridder, Meeſter *Abel van Colſter*, *Jooſt Sasboud*, *Harman van Suyderhuyſen*, *Nicolaes Nicolay*, *Willem Pynſſen*, *Cornelis van Mierop*, en *Cornelis Suys*, Raetsluyden van Holland, ende gepronuncieert den xxiiij. February anno vyftien hondert vyf ende dertig *ſtilo Curiæ*, t'oirconde 't Segel van Juſtitie hieraen gehangen, in kenniſſe van my, onderſtont geſchreven by den Secretaris *Boyemer*. Onderſtont nog geſchreven, gecollationeert jegens 't principael op ten xviij. dag in Januario anno vyftien hondert twee en veertig, en accordeert van woorde tot woorde, by my onderteykend, *Andries Cek*, Notaris Publyck by den Hove van Holland geadmitteert.

pag. 80.

pag. 81.

LXVII.

Ten verſoeke van den Bailliuw van den Hage.

Adriaen Bennink Secretaris van den Hage oud omtrent liiij. jaeren, tuycht hy

Dat die van *Nieu Veen* verlof moeten vragen aan den Bailliuw van den Hage, eer sy turf mogen delven en haere namen op laten teykenen.

hy Deposant, dat van soo lang hem gedenken kan, wesende in den dienste van wylen P. Soutvels de Boode, ende daer na van Meester *Jan Plumeon* Secretaris van den Hage, by tyden van wylen *Aernt Boot*, *Dirk Cobel van den Loo*, *Vincent van Lebesteyn*, *Gysbert van Wyngaerden*, ende Jonker *Louys tSeraets*, wesende in heure tyden Bailliuwen van den Hage, gesien ende geweten heeft, dat die Ingelanden van de *Nieuwe Veen*, wesende Onderseten van de selve Officieren als Bailliuwen van den Hage ende Haeg-Ambagt, altoos alleer syluyden eenige turf mogten slaen ofte delven, mosten oorlof daer toe komen halen van de voorsz Bailliuwen, ende doen haerluyder namen opteykenen, betalende voor de kennisse ende 't regt van dien twee stuyvers, verklarende 't selve opschryven ende 't regt van dien, by tyden van de selve Officieren dikwils gedaen en ontfangen te hebben, ende so wie 't selve slachturven ofte delven deden, sonder eerst consent als voren verkregen te hebben, dat die voorsz Officieren sulk een causeerden, ende deden roepen voor heurluyder hooge Vierschaere, ende eysten sulk een de boete van tien pond verbeurt te hebben; verklarende so veel meer voor redenen van wetenschap, dat hy wesende gecommitteert Substituyt van *Gysbert van Wyngaerden* Bailliuw van den Hage, alsulke personen selver heeft gecauseert, ende doen roepen hebbende voor de hooge Vierschaer van den selven Bailliuw, datter eenige syn verwonnen, ende datter ook veel hebben gecomposeert, als blyken sal by de rekeninge by hem den selven Wyngaerden daer van gedaen, ende gesloten op ten xx. Octobris lix. Schepenen ondergeschreve getoont. Actum vj. December xvc. lxvj. present, *Dorp*, *van Ouwen*. pag. 82.

pag. 83.

LXVIII.

pag. 84.

Wy *Vrank van Mojalen* Schout van den Hage in Holland, oud omtrent xxxvj. jaeren, Meester *Michiel van den Berg* oud omtrent lxix. jaeren, ende *Claes van Dam* oud omtrent l. jaeren, Burgemeesters, *Jacob van Dorp* oud omtrent xlviij. jaeren, *Adriaen van de Velde* oud omtrent lij. jaeren, *Jan van Ouwen* oud omtrent lxv. jaeren, *Pieter de Vries* oud omtrent lvj. jaeren, *Cornelis Messing* oud omtrent lij. jaeren, *Adriaen van der Lind* oud omtrent xxxiiij. jaeren, ende *Jonge-Neel Cornelisz* van *Scheveninge* oud omtrent l. jaeren, Schepenen, *Dirk van Alckemade* oud omtrent lxiiij. jaeren, *Joost Jacobse* oud omtrent liij. jaeren, oude-Burgemeesters, ende Meester *Arent Huygesz* oud omtrent lxix. jaeren, Vroetschappe, Lourys Croock Taelman, oud omtrent lxj. jaeren, Cornelis Pietersz Boode oud omtrent xlviij. jaeren, ende *Adriaen Benninck* Secretaris van den Hage oud omtrent liiij. jaeren, alle regtelyken daer toe gedaigt synde, omme der waerheyt getuygenisse te geven, ten versoeke van Jonkheer *François de Cock van Opynen*, op seekere interrogatorie van de Coustume ende naestinge van de huysen ende erven alhier, die by den Geregte van den Hage verkost worden, ende verklaren sy getuygen elck by den eede, die syluyden respective in 't stuk van heuren dienst gedaen hadden, eerst op te vrage, dat so wanneer in den Hage eenige huysen of erven verkost worden by Decrete van 't Geregt aldaer, of daer by niet bevoorwaert ende ondersproken werd, dat die geexecuteerde die koop sal mogen naesten ofte aen hem nemen binnen ses weken eerstkomende, mits opleggende die penningen met dubbelt rantsoen; verklaren ende tuygen sy Deposanten gelykelyken, dat in de verkopingen den geexecuteerden geen naestinge toegeseyt en werd, mer so verre hy binnen den gesetten tyt der naestinge de penningen daer vooren de verkopinge geschiet, opbrengt, ende alsulken coper betaelt syn dubbeld rantsoen, werd by sulken gevalle als meeste geintresseerde allen anderen geprefereert: op 't ij. Articule vermeldende, so wanneer dat niet bevoorwaert en word, dat men

pag. 85.

Coustume op te naestinge van de verkofte huysen ende erven by den Geregte van den Hage.

* Dewyl deze twee Certificatien by Cretser tweemael woordelyk gevonden werden, en dezelve reeds hiervooren *Num.* 61. *en* 62. by ons zyn opgegeven, zoo hebben wy goedgedagt, die alhier uit te laaten.

men 't ſelve ſulcx in alle Decreten van den Hage onderhout ende geobſerveert heeft van allen tyden; tuygen de voorſz Depoſanten, dat geen verkopingen van huyſen en erven by den voorſz Geregte gedaen en worden, ofte daer word geconditioneert ende bevoorwaert als op 't iij. Artykel hierna geſchreven ſtaet, ende op 't voorſz iij. Artykele, daer by gevraegt word, ſoo wanneer die Geexecuteerde die magt niet en heeft, die penningen met dubbeld rantſoen binnen ſes weken op te brengen, ende binnen die tyt de koop te naeſten, of alsdan die meeſte Crediteur die meeſte geintreſſeert ofte aen hem ten agteren es, daer toe van allen ouden tyden niet en plagt geadmitteert te worden, ende ſulcx altoos hebben weten uſeren, ende dien conform ſien wyſen by 't Geregte van den Hage; tuygen ende depoſeren ſy Depoſanten, dat indien daer iemand is die eygendom, ſpeciale ypoteke ofte onderpand heeft, wettelyk voor Schepenen van den Hage gepaſſeert, op te voorſz verkoſte goeden, die word ſo verre hy dat begeert, geprefereert allen anderen alleenelyk actie perſoneel hebbende, alwaer ook haer achterweſen ongelyk groter dan den geenen die hypoteecq ofte onderpant heeft; alle welke Couſtume ſy Depoſanten verklaren, dat ſulcx in den Hage nog dagelyks geuſeert ende geobſerveert werd, en altoos alſulcx ende ook anders niet hebben weten uſeren, van ſoo lange ſyluyden in den Hage gewoont en gefrequenteert hebben de Juſtitie en-
pag. 87. de Vierſchaere aldaer. Ende want men van allen &c. Actum den vyfden dag Januario anno 1568. na gemeen ſchryven, ondergeteykend, *J. de Dorp*, *A. Huygeſz*, Schepenen van den Hage, my preſent, *M. Benninck.*

LXIX.

Coſtume op de naeſtinge van huyſen en erven in den Hage, die by den Geregte verkoft worden.

Wy *Vrank van Moyalen* Schout oud omtrent xxxvj. jaeren, Meeſter *Michiel Claeſz van den Berg* oud omtrent lxix. jaeren, *Claes van Dam* oud omtrent l. jaren, Burgemeeſters, *Jacob van Dorp* oud omtrent xlviij. jaeren, *Adriaen van de Velde* oud omtrent lij. jaeren, *Jan van Ouwen* oud omtrent lxv. jaeren, *Pieter de Vries* oud omtrent lvj. jaeren, *Cornelis Meſſing* oud omtrent lij. jaeren, *Adriaen vander Lind* oud omtrent xxxiiij. jaeren, *Jonge-Neel Corneliſz* oud omtrent l. jaeren, Schepenen, *Adriaen Benninck* Secretaris oud omtrent liiij. jaeren, Cornelis Pieterſz Bode oud omtrent xlviij. jaeren, ende Laurens Croock Taelman van den Hage oud omtrent lxj. jaeren, *Dirk van Alckemade* oud omtrent lxiiij. jaeren, *Jooſt Jacobſe* oud omtrent ... jaeren, oude-Burgermeeſters, ende Mr. *Arent Huygeſz* oud omtrent lxix. jaeren, Vroetſchappe, tuygen al te ſamen eendragtelyken, dat in den Hage een Couſtume es, ende word nog dagelyks ſulcx geobſerveert ende onderhouden, dat ſoo wanneer by Decrete van den Geregte van den Hage verkoft werd eenige huyſinge ende erve, ſtaende in den Hage ofte Haeg-Ambagte, dat in de voorwaerde ende conditien altoos werd bevoorwaert ende geconditioneert, dat men de coop van de ſelve huyſinge ende erve mag naeſten binnen ſeekeren geſetten dag en tyt, die in de verkopinge geexpreſſeert ende geprefigeert word, mits hebbende beter actie ofte regt, ende betalende den eerſten coper dubbelt rantſoen; verklaren voorts, dat indien daer ymand is, die eygendom, ſpeciale ypoteecque ofte onderpand heeft, wettelyk voor Schepenen van den Hage gepaſſeert op de voorſz verkofte goeden, die word ſoo verre hy dat begeert, geprefereert voor allen anderen, alleenelyk actie perſoneel hebbende, alwaer ook heur agterweſen ongelyk grooter dan de gene die d'ypoteke ofte onderpand heeft. Actum den v. dag Januario anno vyftien hondert acht en feſtig *ſtilo Loci;* ondergeteykent, *J. de Dorp*, *A. Huygenſz*, Schepenen van den Hage, my preſent, *M. Benninck.*

LXX.

Naeſtinge van huiſen en landen.

Wy Meeſter *Michiel van den Berg*, jegenwoordig Burgemeeſter oud omtrent
pag. 88. lxix. jaeren, *Jacob van Dorp* oud xlviij. jaeren, *Adriaen van den Velde* oud omtrent lij. jaeren, *Jan van Ouwen* oud omtrent lxv. jaeren, *Cornelis Meſſing* oud omtrent lij. jaeren, Schepenen, *Symon van der Does* oud omtrent lxij. jaeren,

eertyts Schout, *Dirck van Alckemade* oud omtrent lxiiij. jaeren, Mr. *Arent Huygesz* oud omtrent lxix. jaeren, *Adriaen Grebber* oud omtrent l. jaeren, ende Lourys Croock Taelman oud omtrent lxj. jaeren, regtelyken gedaigt synde omme der waerheit getuygenisse te geven, ten versoeke van Andries van den Berg voor intrest van syne kinderen, geprocreert by wylen Jonkvrouwe Maria Pietersz dogter, ende certificeren de voorn: Deposanten, te weten, Mr. *Michiel van den Bergh*, *Jacob van Dorp*, *Adriaen van den Velde*, *Jan van Ouwen*, *Cornelis Messing*, *Adriaen van der Lindt*, *Dirk van Alckemade*, Mr. *Arent Huygesz*, *Adriaen Grebber*, en Lourys Crook, by den eede in 't stuk van hunne offitien gedaen, ende *Symon van der Does* by den gestaefden eede die hy daer toe dede; eerst gevraegt synde, of ymand na de notoire Coustume van 's Gravenhage ende Haeg-Ambagt mag naesten, ofte by naestinge verkrygen eenig Land, Sand, Huys, Erve, ofte Hof, waer van hy selfs eygenaer pretendeert te syn, of den eygendom selfs seyt te hebben; tuygen ende seggen sy Deposanten, dat niemand van huys ende erve naestinge heeft, dan van huysen ende erven, staende binnen den Hage ende Haeg-Ambagt, die by Decrete van den Geregte van den Hage verkost, ende tyt van naestinge by hen luyden gestelt worden, ende dat van gelyken naestinge van landen valt, soo verre die by den Geregte van den Hage verkost werden als vooren, ende van de landen die mondeling en by handelinge verkost worden, dat daer naestinge valt by den naesten van den bloede lantsgemeen ofte lantsgelegen synde; voorts gevraegt synde, of ymand uyt kragte van eenige hypoteecque 't sy speciael ofte qualyk (*q*), gefundeert es eenige naestinge van landen, gronden, huysen, ofte erven, binnen 's Gravenhage ofte Haeg-Ambagte te doen; seggen ende tuygden, dat indien daer iemand is die eygendom, speciael ypoteecq ofte onderpand heeft, wettelyk voor Schepenen van den Hage gepasseert op te voorsz verkofte huysen ofte landen, die werd, soo verre hy dat begeert, geprefereert voor allen anderen, alleenlyk actie personeel hebbende; ende of eygendom of ypoteecke ymand regt van naesten ofte naestinge geeft; seggen ende tuygen datter naestinge van huysingen, erven, ende landen valt, als hier voren by hem luyden gedeposeert staet. Aldus gedaen den x. dag January anno xvc. lxviij. *stilo Loci*, present, *J. de Dorp*, *A. Huygensz*, Schepenen van den Hage, my jegenwoordig, *M. Benninck.*

(*r*) Maniere, om Vierschaar te spannen, Zoo van den Bailliu, als van den Schout.

pag. 89.

Vonnisse.

Heer Bailliuw wilt gy horen Vonnisse, ik segge dat gy u Vierschaere wel gebannen hebt, daer gy met regt mede volstaen meugt.

Myn Heer den Bailliuw van den Hage ende Haeg-Ambagt is gaen sitten van 's Coninx wegen als Grave van den Lande, omme regt te doen van hoog, van laege, van crimineel, civyl, ende alle datter op huyden te doen mag wesen, met regt vragende, d'outste Schepen, of de Vierschaere gespannen es, daer hy met regt mede volstaen mag.

Von- Alle

(*q*) Dit moet zekerlyk zyn *generael*, gelyk de zin ook mede brengt, zynde deze misstellinge voortgekomen door de verkortinge van 't zelve woord *gnael*.

(*r*) Zie diergelyk Formulier, alleen des Schouts Vierschaar betreffende, hier vooren *pag.* 10. 11. en 12. en onze aanmerkingen daarop. Als mede nog verscheide andere die van ouds in de Vierschaaren wierden gebruikt, by den Schryver der *Erf-Gravel. Bedien: Cap. XIX.*

Vonniſſe.

Heer &c. Ik ſegge en komen ſy niet voort binnen ſtaende Vierſchaer, ende verantwoorden henluyden als regt es, datſe boetſchuldig ſyn.

Alle den geenen die gedaegt, beklaegt met woort ofte wedde beſaekt ſyn ofte ſullen worden, eyſt de Bailliuw an der Vierſchaere, een werf, anderwerf, derdewerf, en vierde werf, over regt, ende ſeyt, en komen ſy niet voort binnen ſtaende Vierſchaere, ende verantwoorden hem als regt es, datſe boetſchuldig ſyn, vragende 't vonniſſe.

Verklaringe, Heer, &c.

De kleyne twee ſchellingen, en de groote tien pond.

Of den Bailliuw eenige boeten verſchynen ſullen, hoe groot ofte kleyn die weſen ſullen, vragende vonniſſe.

Verklaringe, Heer, &c.

De kleyne binnen veertien dagen, en de groote t' eynde de ſes weken, ten ware de Bailliuw langer wilde toefven met gevouge.

Indien hem eenige boeten verſchynen binnen ſtaende Vierſchaer, wanneer hy inwinnen ſal mogen als regt es, vragende vonniſſe.

Verklaringe, Heer, &c.

Soo verre hy die leyt, en doet als regt es.

Of hy den eenen Regtdag mag leggen uytten anderen, daer hy met regt mede volſtaen mag.

Vonniſſe, Heer, &c.

Over veertien dagen als huyden, ten waere hy die verlengde, als regt es.

Hoe hy die ſchuldig is te verleggen, daer hy mede met regt volſtaen mag.

Vonniſſe, Heer, &c.

Seggen dat hy ſyn Vierſchaer wel
pag. geſpannen ende verleyt heeft, daer hy
90. met regt mede volſtaen mag.

Soo verleyt den Bailliuw ſynen Regtdag van huyden veertien dagen, dagende daer jegens den Houwer, of den Verweerder, jegens den Clager, ende den Clager jegens den Houwer, ende alle den genen die hier en binnen van ſynent wegen beſaekt ſyn, of beſaekt ſullen worden van ſyn geſworen Dienaer, vragende vonniſſe of hy ſyn Vierſchaer wel ende te regte geſpannen ende verleyd heeft, daer hy met regt mede volſtaen mag.

Vonniſſe van d'outſte Schepen.

Heer &c. wilt gy horen Vonniſſe, ik ſegge dat den dag alſoo gelegt es, ende 't Geregt verſaempt es, dat gy regt moogt doen van Koninklyke Majeſteits wegen als Grave van den Lande.

Van den Schouten Vierſchaer.

Ik vrage u 't Vonnis, of den dag alſo geleyt es, ende 't Geregte verſaempt es, dat ik kan regt doen van Koninklyke Majeſteyts wegen als Grave van den Lande.

Soo ban ik myn Vierſchaer van Koninklyke Majeſteyts wegen als Grave van den Lande, ende van myn ſelfs wegen als Schout, verbiedende dat niemand an den Heyligen en comme, nog van daen en ſcheyde dan by oirloſ van my; ik verbiede dat nie-

Heer &c. Ik ſegge dat gy u Vierſchaere

ſchaere wel geſpannen hebt als regt es.

mand met ſyn agtinge uyt en ga, hy brengtſe wederomme in als regt es; ik verbiede dat niemand in des anders woort en ſpreekt, hy compter in als regt es; ik verbiede dat niemand en ſpreke dan regte dingtale, liſt, twiſt ende alle dat den regte deerlyk es, ende vrage u 't Vonnis, of ik myn Vierſchaer wel geſpannen hebbe, als regt es.

Heer &c. Ik ſegge, en komen ſy niet voort, nog niemant van harent wegen gemagtigt, verantwoordende als regt es, datſe boetſchuldig ſyn.

Alle de geene die gedaegt, (beklaegt) met regt ofte wedde beſaekt ſyn ofte ſullen werden, eyſch ik an der Vierſchaer een werf, ander werf, derde werf, ende vierde werf, over regt, ende ſegge, en komen ſy niet voort nog niemand van heurent wegen gemagtigt, verantwoordende als regt es, datſe boetſchuldig ſyn, ende vrage u Vonniſſe of ſy boetſchuldig ſyn of niet. pag. 91.

Heer &c. die kleyne twee ſchellingen, ende de grote twee en veertig ſchellingen.

Of my eenige boeten verſchynen, hoe groot of kleyn die weſen ſullen.

Heer &c. die kleyne binnen veertien dagen, ende de grote t'eynden ſes weken, ten waere gy langer vertoeſven wilde met gevouch.

Tot wat dagen de boeten vergouden ſullen weſen, dat ik die ſal mogen inwinnen, als regt es.

Schout voor ende Schepen na.

Wie ſchuldig is gerigte te dragen.

LXXI.

Certificatie, roerende 't regt van ſtaende ligten, tegens eens anders erve.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Dirk van Alckemade*, Vroetſchap, oud omtrent lxiiij, jaeren, Meeſter *Arent Huygeſz* oud omtrent lxx. jaeren, mede Vroetſchap, Meeſter *Michiel van den Berg*, Burgemeeſter, oud omtrent mede lxx. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent lxij. jaeren, Leenmannen van Coninklyke Majeſteyt, *Michiel Willemſz* oud omtrent lxx. jaeren, mede Vroetſchap, *Jooſt Jacobſz*, mede Vroetſchap oud liiij. jaeren, *Claes van Dam*, mede Burgemeeſter oud omtrent lj. jaeren, Jan van Meekeren Taelman oud omtrent lx. jaeren, *Willem van Neck* oud omtrent xl. jaeren, mede Vroetſchap, ende *Adriaen Bennink* oud omtrent liiij. jaeren, Secretaris binnen den Hage, als rechtelyken gedaigt en beleyt ſynde by maniere van turbe, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, ten verſoeke van Jan Michielſz, Bode van den Hove van Holland, beroerende 't ſervituyt ende 't regt van ſtaende ligten; ende certificeren ſy getuygen by den eede, die ſy elex reſpective daer toe gedaen hebben, als regt es, hoe dat een oude Couſtume alhier in den Hage es, dat een ygelyk in ſyn eygen muur, ende ſonderling daer hy ancker-drop buyten heeft, mag ſtellen ſtaende ligten, reſponderende tegens eens anders werfve, ende daerin ſtellen yſers, om daer niet door te mogen klimmen, ende dat de ſelfde, die de ſtaende ligten ſtelt, of doet ſtellen, geen vynſters nog raemen en mogen hebben, die buyten over eens anders werve opgaen mogen, maer mag die ſtoppen met ſtaende glaſen of met ramen, pag. 92.*

* Dewyl deze Certificatie (zynde de LXXII. in getal) reets hiervooren No. XV. woordelyk gedrukt werd gevonden, verſchillende alleen in de maand en ondertekeninge, hebben wy mitsdien onnodig geagt, dezelve alhier weder op te geven. Een gelykluidende vind men nog onder Num. LIII. op 't eynde *pag.* 44.

men, die van binnen open gaen, ende indien partye dat niet en wil gehengen, of niet en wil beſien weſen, ſo mag hy daer een ſcherm voor doen ſetten op 't ſyne. En want men &c. Actum den xj. dag July anno 1568.

LXXIII.

Roerende wat koop van huyſen en erven, die in den Hage naeſtbaar ſyn.

Wy Schout ende Schepenen van den Hage doen kond ende certificeren eenen ygelyk voor de geregte waerheit, ten verſoeke van Aernt Janſz Smit tot Naeltwyk, hoe dat die uſantie ende Couſtume van den Hage ſulx es, en ſo lange geweeſt es, dat geen memorie van menſchen ter contrarie gedenkt, dat ſo wanneer ymand ſyn huis en erve ſtaende in den Hage verkoopt, dat de ſelve coop blyft in ſyn effect en volkomen waerde, ſonder datter by ymand eenige naeſtinge valt, ten waere 't ſelve huys ende erve verkoft worde by Decrete van den Hage, ſo mag men de coop van 't ſelve huys en erve alſoo verkoft, naeſten binnen den (*s*) tyt by den Gerechte van den Hage daer toe geordonneert, en dat by de Crediteurs ofte actie hebbende aen 't ſelve huys ende erve, ende by niemand anders, ſonder datter eenige andere naeſtinge van huiſen en erven in den Hage valt. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuigenis te geven, als men des verſogt word, ſo hebben wy des verſogt ſynde 't gemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt, op ten xix. dag in Aprille anno xvc. ende ſeven en veertig.

pag. 93.

LXXIV.

Roerende 't ſtuk van inlegginge, voor de Vierſchaer van den Hage.

Wy *Vrank van Mojalen* Schout van den Hage oud omtrent . . . jaeren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xlviij. jaeren, *Adriaen van den Velde* oud omtrent liij. jaeren, Mr. *Jan van Ouwen* oud omtrent lxvij. jaeren, *Pieter de Vries* oud omtrent lviij. jaeren, *Cornelis Meſſing* oud omtrent lij. jaeren, ende *Adriaen van der Lint* oud omtrent xxxvj. jaeren, Schepenen in der tyt, *Adriaen Benninck* Secretaris oud omtrent lv. jaeren, Cornelis Pieterſz van der Heyden Bode aldaer, oud omtrent xlviij. jaeren, Gerrit de Paep oud omtrent xl. jaeren, Jan van Ryel oud omtrent l. jaeren, ende Jan van Meekeren oud omtrent lxiiij. jaeren, alle Taelluyden mede aldaer, regtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven op ſekere Couſtumen hierna volgende, ten verſoeke van Jeroen Willemſz, Waerd in den gulden Valk, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten by den eede die ſy elcx in 't ſtuck van hunne offitien gedaen hebben; eerſt gevraegt ſynde, of de Couſtume der Vierſchaer van den Hage niet ſulcx es, dat niemand en mag excipieren ofte moeten concluderen ten tween ſynen; tuychden ſy Depoſanten al te ſamen, ja, ende dattet ſelfde ook over ſeer lange jaeren gekeurt ende geſtatueert is, en nog dagelyks ſulcx onderhouden word, hem luiden refererende totte keure daer van ſynde, deur welke deſe onſe Certificatie getransfixeert es; tuygen voorts ſy Depoſanten al te ſamen, eeſt daerop gevraegt ſynde by *Dirk Paeu* ende *Gregorius van Moerſſele*, Schepenen, dat waerachtig es, dat op den xxij. dag Octobris anno xvc. lxviij. leſtleden voor henluiden dingplegtig geweeſt ſyn de voorſz Requirant Eyſſcher, Eeuwoud Jorisz Waert, als man ende voogt van Mary Jans dogter ſyn huysvrouwe, Waerdinne in de Herberge van de Kogge alhier Verweerder, ende dat in materie van inlegginge, volgende 't regt en die Couſtume van den Hage, verklaerden ook alle ſy getuigen een regt ende Couſtume deſer Vierſchaer te ſyn, byſonder op 't ſtuck van inlegginge, dat partyen ten dage dienende als de Verweerder by den Eyſſcher voor den dag dient, den eyſch by geſchrift geſonden ende voorts van als gereet es, ende ſyn

(*s*) In margine van een ander afſchrift dezer Certificatie ſtond het volgende: „ De tyd van naeſtinge breeder in deze geroert, is zes weeken; zie in 't Coſtuim„ boek van den Hage *fol.* 75. *r.* alwaer de principaele, breeder luydende, onder„ tekent is by den Secretaris *M. Benninck.* En verders: „ de minute dezer hangt „ aen den Liaſſe van den zelven jaere xlvij.

ſyn getuygen beleyt heeft, dat de Verweerder ten ſelven dage ook gehouden es gereet te ſyn, en dat hy Verweerder als dan te laet op es, copie van des Eyſſers certificatien ofte recolementen van getuigeniſſen te begeren, ten ware hem 't ſelfde willighyckeu by den eyſſer geconſenteert werd, op peyne te betalen de koſten op dien dage by den Gerechte ende partyen gedaen; tuygen voorts de voorſz Schout ende Schepenen daer op gevraegt ſynde, dat de voorſz Requirant Eyſſer, ende de voorſz Eeuwoud, *nomine uxoris* Verweerder, ten ſelven dage comparerende, ende by den Eyſſer eyſch gedaen ſynde, ende concluſie genomen hebbende, dat Louris Croock Taelman van den Verweerder, ſoo hy procedeert, eerſt excipieerde ſchriftelyken, ende de ſelve overleggende verſogt, dat hem eerſt daerop regt gedaen ſoude worden, alleer hy ſoude antwoorden; dat daer jegens van wegen den Eyſſer wordende gerepliceert, ſuſtineerde mondeling tot rejectie van d'exceptie, ende dat de Verweerder ſchuldig ſoude weſen te antwoorden ten principalen, volgende 't regt ende Couſtume der Vierſchaere, daer op partyen geworden doen vertrekken uyt-ter Camer, en wederom inkomende, dat de voorſz Lourys by den Schout werde gelaſt, dat hy onvermindert ſyn overgeleyde exceptie ſoude antwoorden ten principalen, volgende de Couſtume van den Vierſchaere; ſulcx dat de ſelve Louris ſeyde voor de antwoorde, onvermindert ſyn exceptie, dat de Requirant ſynen Schepenen-Soen niet ingebrogt en hadde als recht es, daer partyen lange dingtalen opmaekten, ſo dat den Bode Cornelis Pieterſz, als hy Bode alhier mede verklaert, gelaſt werde ſyn Regiſter te openen ende Schepenen te vertonen als gedaen werde, ende de ſelve Verweerder bevoelende daer in niet gefundeert te ſyn, ſeyde voorts ten principalen (ſo Schepenen anders geen regt doen en wilden) dat ten tyde als de woorden in queſtie geſproken waren ('t welk hy nogtans van wegen ſyn Meeſter ganſſelyk ontkende) de Verweerders Huisvrouwe daer niet ontrent en was, maer ſat met haer gaſten aen tafel, ſeggende voorts, dat of alſo geſchiet hadde geweeſt (als neen) ſyn Meeſtreſſe daer toe deur gramſchap verwekt hadde geweeſt by den Eyſſer, ende 't ſelve uit furie geſeyt hadde, overmits den Eyſſer haer eerſt geſlagen hadde, concludeerde tot niet ontſankelyk, ende dat den Eyſſer ſynen eyſch ende concluſie ontſeyt, ende gecondemneert ſoude worden in de koſten; tuychden voorts Gerrit de Paep ende Jan van Mekeren Taelluiden, dat hem luiden wel voorſtaet ende indagtig es, dat de dingtale in der manieren als voorſz es, ſulcx gedaen es, ſonder nochtans pertinentelyken de ſelfde onthouden te hebben, mer verklaerden wel te weten, dat de voorſz Verweerder in den naem van ſynder Meeſtreſſe, behalven ſyne exceptie ten principalen, heeft geantwoort, ende datter lange dingtalen opviel, om ten tween ſinen (volgende de voorſz Couſtume van der Vierſchaer) t'antwoorden; tuychde voorts de voornoemde Jan van Ryel daerop gevraegt ſynde, dat Louris Taelman overleggende d'exceptie van Eeuwout Joryſz Huisvrouwe, den Secretaris hem Louris de ſelve exceptie eerſt dede teykenen, ende hem Louris by den Schout gevraegt ſynde, wat hy ten principalen wilde antwoorden, ſeyde dat hy ontkende, dat ſyn Meeſters Huisvrouwe eenige injurieuſe woorden jegen ofte van den Eyſſer geſproken hadde, alſo ſy ten ſelven tyden, alſt gebeurt ſoude ſyn, binnen haer huiſe was, ende of ſy eenige injurieuſe woorden mogte geſproken hebben (als neen) dat ſy daer toe by den Requirant verwekt was, deur dien ſy van hem geſlagen werde, begerende ten principalen niet verder te antwoorden, of wilde eerſt de Certificatien van den Requirant ofte Eyſſer gerecolleert hebben. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy Schepenen voorſz 't gemeen Segel ten ſacke van den Hage hier onder aen gedaen hangen, op ten iiij. dag January anno 1569. na gemeen ſchryven. Ondergeteykent, *J. De Dorp*, *A. Huygenſz*, *J. De Ouwen*, *P. de Vries*, *Cornelis Meſſing*, *A. van der Lind*, *J. De Paep*, *D. Paeu Janſz*, *G. Moerſele.*

pag. 94.

pag. 95.

LXXV.

Wy *Guillaume le Grand* Bailliuw oud omtrent xlij. jaeren, *Jacob van Dorp* oud omtrent xlix. jaeren, *Adriaen van den Velde* oud omtrent liij. jaeren, *Jan van Ouwen* oud omtrent lxvij. jaeren, *Pieter de Vries* oud omtrent lvij. jaeren, *Cornelis Meſſing* oud omtrent lij. jaeren, *Adriaen van der Lind* oud omtrent xxxvj. jaeren, Schepenen, Cornelis Pieterſz oud omtrent xlviij. jaeren Bode, *Adriaen Benninck* oud omtrent liiij. jaeren Secretaris, Louris Croock Taelman oud omtrent lxij. jaeren, ende Jop Heynricſz oud omtrent lx. jaeren, Bode van de Burgemeeſters van den Hage, alle regtelyken gedaigt ſynde, ten verſoeke van Eeuwout Joriſz Waerd in de Cogge alhier in den Hage, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, op een ſeekere Couſtume hierna verklaert; eerſt gevraegt ſynde, of alhier in den Hage niet een Couſtume en es, dat een perſoon doende neeringe alhier in den Hage, mag om ſchulde, gemaekt binnen 's jaers, doen panden, makende regt, leggen negen groot uyt ende pachten, ende doen de ſelve ſchulde executeren by den Bode van den Hage, mits ſterkende ſyn boek, indien hy boek houd ofte geſchrift by den eede, des verſogt ſynde; ſeggen ende tuigen gelykelyken ſy Depoſanten by den eede, die ſy elcx reſpective in 't ſtuck van heuren dienſt gedaen hadden, dat hem luiden kennelyk es, dat de Couſtume van den Hage ſulcx es, ende altoos ook hebben weten uſeren, van ſo langen tyt hem luiden gedenken kan, ende nooit ter contrarie en hebben weten wyſen, dat men om ſchulden gemaekt binnen 's jaers mag doen panden, negen groot uitleggen ende pachten, ende doen de ſelve ſchulde executeren by den Bode van den Hage, mits ſterkende ſyn ſchrift ofte boek (indien hy eenige hout) by eede des verſogt ſynde. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es, der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaeken van den Hage hier onder op gedaen drukken, op ten xix. dag Novembris anno xvc. acht en ſeſtig.

Roerende van te procederen van ſchulden, gemaekt binnen 's jaers.

pag. 96.

LXXVI.

Wy Burgemeeſters ende Schepenen in den Hage doen kond en certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Dirck van Alckemade* Burgemeeſter oud omtrent lxviij. jaeren, *Claes van Dam* oud omtrent lij. jaeren, *Jacob Willemſz van Dorp* oud omtrent xlix. jaeren, Meeſter *Aernt Huygeſz* oud omtrent lxxj. jaeren, ende *Jan van Mekeren* oud omtrent lxiiij. jaeren, regtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, ten verſoeke van Pieter van Buyten, als man en voogt van ſyn huisvrouwe, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten by den eede daer toe gedaen, eerſt hem luiden daer op gevraegt ſynde, dat waerachtig ende alhier in den Hage een uſantie es, ſoo wanneer twee pertien voor regt komende, ende als de Schout ſit in gebannen Vierſchaere, ende den Eyſſer eyſcht den Verweerder ſeekere ſomme van penningen, ſtellende 't ſelve aen den eedt van den Verweerder, en den Verweerder refuſerende den eedt te doen, of niet begerende te ſweren, mer ſtellende 't ſelve aen den eedt van den Eyſſer, wykt daer mede van ſyn regt, 't welk voor de Vierſchaere van den Hage genoemt word een *Cusbodt*, mer den Eyſſer accepterende den eedt, hy doetſe ofte verdraegtſe hem, dat als dan 't beken word geteykend met den eedt, ende werd verſtaen, dat den Verweerder daer mede conſenteert in den eyſch en concluſie van den Eyſſer, en dat 't ſelve ſulcx dagelyks alhier word geobſerveert. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es, der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaken van den Hage hier onder op gedaen drukken, op ten xxvij. dag January anno xvc. ende 't ſeventig na 't gemeen ſchryven, ende was onderteykent, *A. Benninck.*

Roerende *Cusbot.*

LXXVII.

Roerende te mogen volſtaen, mits doende de weete aen die d'hypoteecq beſit, ofte ter naeſter deure.

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen en gecompareert ſyn, Meeſter *Arent Huygeſz* oud omtrent lxxj. jaeren, Louris Crook Taelman oud omtrent lxiij. jaeren, Cornelis van der Heyde Bode oud omtrent xlix. jaeren, en *Adriaen Benninck* Secretaris van den Hage, oud omtrent lvj. jaeren, alle rechtelyken gedaigt ſynde, ten verſoeke van Styn van Stapele, om getuigeniſſe der waerheit te geven, en certificeeren ſy Depoſanten by den eede die ſy elcx reſpective daer toe deden, dat henluiden kennelyk es, en altoos hebben geſien en weten couſtumeren tot huiden date deſen dage toe, dat ſoo wie aen iemand ten achteren es van renten ofte cuſtinge van coop van land ofte huiſen, dat ſy de weete van dagen ofte panden doen doene aen den geenen, die 't land ofte huiſe gebruikt of bewoont, ofte ten minſten ter naeſter doerre ofte lants gelegen, ende dat ſy daer mede voor regt op te affirmatie van den geſworen Bode van den Hage mogen volſtaen, en dat daer op regt word gedaen. Ende want men &c. Actum den xj. dag February anno xvc. en 't ſeventig na gemeen ſchryven, geteekent, *J. van Ouwen*, *Cornelis Meſſing*. pag. 97.

LXXVIII.

Ten verſoeke van de jegenwoordige Schepenen, Secretaris en Bode van den Hage, te vragen de navolgende Getuigen, wat wetenſchap of kenniſſe ſy elcx hebben van 't gunt hierna volcht.

Nopende het ſalaris van den Secretaris en Bode, wegens dagvaardingen.

(*t*) Of niet waerachtig ende een ſeer oude Couſtume es, dat geen memorie van menſchen ter contrarie en gedenkt, dat Secretaris ende Bode van den Hage altoos genoten hebben, en nog dagelyks genieten van de partyen 't naervolgende recht en ſalaris, te weten, de Bode van iemand alhier in den Hage te dagen om ſchulden ofte civile ſaken, van elke perſoon een halve ſtuiver, en van te panden een oortgen, en van den genen wonende buiten den Hage tot *Scheveninge*, op 't land, te weten over de *Weſterbeek* of tot *Loosduinen* buiten de Noortmolen, ende Ooſtwaerts buiten den *Denneweg* ter ſyde 't *Voorhout*, en buiten de *Poten*, dubbelt regt, ende in criminele ſaken dubbeld regt, den Secretaris in 't verlyden van brieven van Boelſcheydinge ofte van Certificatien in civile ſaken, van elke Comparant eene ſtuiver, ende in Criminele ſaken dubbeld regt.

LXXIX.

Certificatie wegens de grootte derScholmandens, waarmede die ter vente werden gezonden.

Wy Burgemeeſters ende Schepenen in den Hage oirconden, dat voor ons gekomen en gecompareert ſyn, Dirk Jacobſz oud omtrent xliij. jaeren, Leendert Croyel oud omtrent xlv. jaeren, Eghel Pieterſz oud omtrent xlv. jaeren, *Cornelis van Aicken* oud omtrent lxiij. jaeren, en Jan Eeuwoutſz oud omtrent xxxiij. jaeren, alle Burgers in den Hage Coopluiden van Viſſche, regtelyken gedaigt ſynde ten verſoeke &c. certificeeren waeragtig te weſen, dat die korven daer ſy die gedroogde ſchollen en diergelyke gedroochde Viſch in packen, die ſy buiten den Lande van Holland ter vente ſenden, niet groter nog kleynder ſyn, dan ſy waren over de iij. vj. viij. x. xij. xvj. xx. xxv. jaeren, welke korven alsdoen ende als nog dagelyks gemaekt worden, ſonder getal en ſonder gewigte. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es, der waerheyt getuygeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaken van den Hage hier onder op gedaen drukken,

(*t*) Men ziet niet waer toe deze vraegen hier geplaetſt zyn, dewyl daarop geene beantwoordinge der getuigen volgt.

pag. 98. ken, op den xiij. Aprillis xvc. ende lxxj. naer gemeen ſchryven, ondergeteykend, *P. de Vries*, en *Adriaen Willemſz Cryep*, Schepenen van den Hage, my preſent, *A. Benninck.*

LXXX.

Wy Burgemeeſters en Schepenen in den Hage oirconden en certificeren mits deſen, dat op huiden datum van deſen voor ons gekomen en gecompareert ſyn, *Adriaen van der Lint*, Schout, oud omtrent xliij. jaeren, *Dirk van Alckemade* oud omtrent lxix. jaeren, en *Claes van Dam* oud omtrent lvj. jaeren, Burgemeeſters, *Adriaen van den Velde* oud mede omtrent lvj. jaeren, *Dirck Paeuw* oud omtrent xxxv. jaeren, *Adriaen van Cryep* oud omtrent liij. jaeren, *Joſeph van Hove* oud omtrent xliij. jaeren, *Cornelis van Ryn* oud omtrent xliiij. jaeren, *Barent Janſe* oud omtrent xxxviij. jaeren, Schepenen, *Adriaen Bennink* Secretaris oud omtrent lvij. jaeren, Cornelis Pieterſz van der Heyde, Bode van den Hage oud lj. jaeren, ende Jorys Gerytſz oud omtrent lxiij. jaeren, alle rechtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, by maniere van turbe op te navolgende Artykelen van Couſtume, ten verſoeke van David Pieterſz van der Meer tot Monſter, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten by den eede die ſy elcx daer toe deden, ende eerſt gevraegt ſynde, of iemand ſtervende in Aeſdoms-regt, ſonder wettige kind ofte kinderen achter te laten, hebbende goeden leggen, roerende ende onroerende in Schependoms recht, ende ook in Aeſdoms recht, of de ſelfde goeden leggende in Schependom niet en behoren te erven en gedeelt te worden na 't ſelve Schependoms recht, alwaert dat de perſoon ſterve in Aeſdoms-recht, ende ter contrarie of iemand ſtervende in Schependom, en hebbende goeden leggen, ſulcx voorſz es, in Aeſdoms-regt, of de ſelfde goeden leggende in Aeſdoms-recht van gelyken niet en behoren te erven, ende gedeelt te worden na Aeſdoms-recht; ſeggen gelykelyken jae; Item noch gevraegt ſynde, of geechte man ende wyf geen goeden altoos in huwelyk gebrogt hebbende, ende d'een of d'andere ſtervende in Schependoms-recht, ſonder blykende geboorte achter te laten, of heur luiden goeden dan niet en gaen d'een helft aen d'erfgenamen van 's mans, ende d'andere helft aen des wyfs zyde; ſeggen van gelyken jae. Item nog gevraegt ſynde, of iemand achterliet voor erfgenamen Broeder ofte Suſter, ofte Broeders ofte Suſters kinderen, gekomen weſende van twee ſonderlinge bedden, of na Schependoms recht d'erfgenamen van den vollen bedde niet en ſouden ſuccederen, erven, ende beſterven, eerſt in de helft van den heelen boel, ende noch in de helft van d'andere helft van den ſelven heelen boel, portie porties gelyke met de andere kinderen van 't halve bedde; ſeggen van gelyken mede ja, ende de Couſtume ſulcx hier voren als pag. 99. die vrage ſyn, ſoo wel in Schependom als Aeſdoms-recht geuſeert ende geobſerveert werd, ende nooit contrarie hebben weten wyſen; tuygen voorts, dat ſy houden voor roerende goeden, loſſe en lyfrenten, obligatien, en actien, inſchulden, crediten, geld, ſilver, goud, gemunt ende ongemunt, klederen, kleynodien, huisraet, tin, koper, ende yſerwerk, bedden, linden, wollen, tilbaer have, paerden, koeyen, en alle ander levendig goed, de welke volgen den erfgenamen reſpective, te weten, elcx in ſyn Ambagts recht van Schependom ofte Aeſdom, ten waere te voren by Huwelykſe voorwaerden, Contracten, ofte Teſtamenten, anders gediſponeert, ofte dat eenige van de voorſz goeden ſubject reſtitutie gemaekt waren. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaken hier onder aen gedaen hangen, op ten xviij. dag Aprillis anno xvc. lxxij. my preſent, geteykent, *Adriaen Willemſz Criep*, *A. Huygenſz*, Schepenen van den Hage.

Van ſucceſſie van goeden roerende ende onroerende in Schependom, en ook in Aeſdom gelegen, hoe en waer die ſullen gaen.

Man ende wyf ſtervende, waer haer goeden ſullen gaen.

Van kinderen van twee byſondere bedden gekomen.

Wat goeden men houd voor roerende goeden.

LXXXI.

Wy Schepenen in den Hage doen kond allen luiden geeſtelyke of waerlyke,

Dat een man zyn wyfs goeden mag veralieneren, verzetten, verkopen.

certificerende met kenniſſe der waerheit, dat een gemeen uſantie es alhier binnen den Hage van ouden tyden altyt onderhouden, en die als nog onderhouden word, dat een man ſyn wyfs goeden verkopen, verſetten, belaſten, weggeven, en alieneren mag, gelyk ſyn eigen ſelfs goeden, ſonder wederſeggen van de ſelve ſyn Huisvrouw of iemand anders, ten ware ſake, dat de ſelve man van ſulken regiment ware, dat hem 't ſelve by eenige Jugen ofte Rechters geinterdiceert ware, welke voorſz Couſtume wy houden in der waerheit, dat overal in den Lande van Holland geobſerveert ende onderhouden word. Des t'oirconde hebben wy Schepenen voornoemt, alſo men ſchuldig es, getuigenis der waerheit te geven, onſen gemeen Segel van den Hage hier onder aen gehangen, op ten xij. dag in Februario anno xvc. en negentien.

LXXXII.

Uſantie van't aennemen van vennoots, op *Scheveninge*.

Wy Burgemeeſters en Schepenen in den Hage oirconden, dat voor ons gekomen en gecompareert ſyn, Jan Janſz Druyt oud omtrent lxxvj. jaeren, en Jan Mattyſſe oud omtrent lxiiij. jaeren, rechtelyken gedaicht ſynde, omme der waerheit &c., ten verſoeke van Adriaen Floriſſe van Catwyk, ende certificeerden die voornoemde Depoſanten by den geſtaefden eede die ſy elcx daer toe deden, daerop gevraegt ſynde, dat ſy lange tyt van *Scheveninge* geſtiert, ende 't zee gevaren hebben, te weten, Jan Janſz over de xl. jaeren, ende Jan Mattyſſe omtrent xxij. of xxiij. jaeren, en dat ſy wel weten, dat de maniere ende uſantie op *Scheveninge* altoos geweeſt es, en nog es, van 't aennemen van den Vennoits aldaer, dat ſy hem verbinden, en daer op beſteden, wat ſy in zee verheffen of breken, van want, netten, ſeylen, ofte anders, en ſyluiden wederom levendig aen land kommen, 't ſelve verheffen en 't ſamen vergelden. pag. 100.

LXXXIII.

Hoe men incas van arreſt, behoort te procederen.

Wy Burgemeeſteren en Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Jooſt Jacobſz* Burgemeeſter, oud omtrent lxxij. jaeren, *Jacob Willemſz van Dorp*, Weesmeeſter van den Hage oud omtrent lvij. jaeren, *Pieter Willemſz de Vries* Vroetſchap van den Hage oud omtrent lxvj. jaeren, *Symon van der Does* mede Vroetſchap oud omtrent lxxj. jaeren, *Adriaen Koenenſz* eertyts Schepen oud omtrent lxiij. jaeren, *Adriaen Bennink* oude Secretaris oud omtrent mede lxiij. jaeren, *Mathys Bennink* jegenwoordige Secretaris oud omtrent xxix. jaeren, Gerrit de Paep Taelman, oud omtrent xlix. jaeren, Jan van Mekeren mede Taelman oud omtrent lxvij. jaeren, Job Heynrickſz loopende Bode oud omtrent lxiiij. jaeren, en Adriaen Hontkop oud omtrent lv. jaeren, rechtelyken gedaigt ſynde by maniere van turbe, omme getuigeniſſe der waerheit te geven, ten verſoeke van Pieter Sanguyn, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten by den eede in 't ſtuck van heurluiden offitie gedaen, behalven *Adriaen Bennink*, ende Adriaen Aertſz by den geſtaefden eede die ſyluyden elcx daer toe deden, dat waerachtig es, dat de Couſtume van den Hage es, en altyts geobſerveert is geweeſt, dat ſo wie eenige beſettinge doet op eenige goeden ſoo geld ofte anders, de ſelve gehouden ſyn te procederen op te goeden ofte penningen den eerſten regtdag naer de beſettinge, en ſo voorts van regtdag tot regtdag, tot den vierden rechtdag toe, ſonder eenige rechtdagen over te laten gaen, ende voor den eerſten rechtdag naer 't beken ofte verwin te doen panden an den Beſetter, ofte an den perſoon die de goederen ofte penningen toebehoren, ende naer de pandinge den eerſten rechtdag overgeſtreeken ſynde, den rechtdag daeraen volgende negen groten uyt te leggen, ende ſoo ver de eenen rechtdag overſtrykt ſonder te klagen, ofte dat de pandinge niet gedaen en werd, terſtont naer de vierde klagte voor den eerſten rechtdag daeran volgende, dat alsdan de beſettinge van geender waerden en es, ende dat ook van gelyken de negen grooten niet uytgeleyt en worden

den op den tweden rechtdag naer de pandinge, alsdan mede van geender waerden gehouden en werd, ende alsdan de beſettinge of es. Ende want men van alle ſaken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaken van den Hage hier onder op gedaen
pag. drukken, op ten xviij. dag Octobris anno xvc. 't ſeventig ende ſeven, en was
101. onderteykent, *M. Bennink.*

LXXXIV.

(*u*) Wy *Cornelis van Aecken* oud omtrent lx. jaeren, *Willem van Cryep* oud omtrent lxiiij. jaeren, *Symon van der Does* oud omtrent xlvj. jaeren, *Jacob Vermy* oud omtrent xxxiiij. jaeren, en *Pieter van Zoutelande* oud omtrent xxix. jaeren, jegenwoordig Schepenen van den Hage, en als de meeſte deel van dien by abſentie van de andere twee onſe Medebroeders, in rechte repreſenterende 't Collegie van de Schepen-bank van den Hage, ende *Mathys Bennink* Secretaris van den Hage oud omtrent xxxviij. jaeren, *Otte van Malſen* Secretaris ordinaris van den Hove van Holland oud omtrent xl. jaeren, *Jooſt Jacobſz* Goudſmit oud omtrent xl. jaeren, beyde jegenwoordig Weesmeeſters met de voorſz *Willem van Cryep*, ook Weesmeeſter, repreſenterende 't volle Collegie van den Weeskamere van den Hage, ende *Daniel Janſz* Secretaris van de ſelve Weeskamere in den Hage oud omtrent l. jaeren, Meeſter *Michiel Claeſz* oud omtrent lvj. jaeren, ende *Cornelis Symonſz* oud omtrent xlvij. jaeren, beyde eertyts Schepenen ende Weesmeeſteren, ende nu jegenwoordige Vroetſchappen, *Dirk Jooſten* ook Vroetſchappe oud omtrent xxxvj. jaeren, Louris Croock oud omtrent xlvij. jaeren ende Jan Wolf oud omtrent ook xlvij. jaeren, beyde Voorſpraken ofte Procureurs voor de Vierſchaere van den Hage, alle rechtelyken gedaigt ſynde, ten verſoeke van *Boudewyn Willemſz* Schepen van den Hage, om iegelyk in ſyn qualiteit ſulcx als boven by forme van turbe der waerheit getuig te geven op te navolgende Art: te weten, dat notoire Couſtume ende uſantie es alhier in den Hage ende Haeg-Ambagt, ende daeromtrent, dat ſcheydende den boul van man en wyf, alle eygen goeden in den boel weſende gemeen ſyn, die men niet en bevind voor 't Huwelyk in wettige Huwelykſe voorwaerden beſchreven ende geſpecificeert, ende voor date van 't huwelyk uytte gemeenſchap bedongen en gereſerveert te ſyn, ſo wel die goeden die iemand van beyden aen 't huwelyk brengt, als de geene die ſtaende Huwelyk verkregen waren met coopmanſchap, met offitie, met arbeydt, met induſtrie of clouckheit, en beſterften, hoe dattet ſy, dat mede daer ter plaetſe voor een Couſtume es, dat Man of Wyf die met ſyn kinderen van den overleden in gemenen boul ſit, ende de ſelve kinderen geen bewyſinge of ſchiftinge, nog ſcheydinge en doen, achtervolgende die Couſtume, al iſt ſaeke dat ſulk een Man of Wyf eenig gewin of vermeerderinge van goeden aenkompt, 't ſy met coopmanſchap, met gewin van ſynen arbeyt, induſtrie, of anders, hoe dat het ſy, dat ſelve mede in gemeenſchap komt tuſſchen die kinderen van den overleden, en ſulken Man of Wyf ter tyt en wylen toe, hy of ſy
pag. deugdelyke bewyſinge gedaen, en volkomentlyk geſcheyden en gedeelt ſyn,
102. alsdan dat ſulk gewin of vermeerderinge mede in bewyſinge komt, ende gedeelt word half en half in allen ſchyn, of die ſelve vermeerderinge geſchiet ware ſtaende huwelyke; verklaren ende certificeren by den eede die wy luyden elcx in 't accepteren van onſe ſtaete ende offitie gedaen hebben, dat wy luiden die voorſz Art: wel ende rypelyk overgeleſen, ende t' ſamen daerop gecommuniceert en gelet hebben, en dat die Couſtume in den Hage ende Haeg-Ambacht ſulcx es, ende nog dagelyks geuſeert ende geobſerveert word, ſon-

Boelſcheydinge.

Goederen by man en vrouw ten huwelyk aangebragt, zyn gemeen, ten ware by Huwelykſche voorwaarden anders was bedongen.

Als mede die na doode van de eerſt ſtervende werden verkregen, zoo denkinderen geen bewys ware gedaan.

(*u*) Deze Certificatie komt nopende de Coſtuime, daarin vermelt, woordelyk over een met de geene, die reets hiervooren Num. XXIII. by ons is opgegeven; dog dewylze van den anderen in 't hoofd en op 't einde in eenige omſtandigheden verſchillen, hebben wyze beide haare plaatze laaten behouden.

ſonder dat wyluiden ooyt ter contrarie hebben weten uſeren. Ende want men &c. ſoo hebben wy &c. op ten vij. Aprillis anno xvc. vier en vyſtig.

LXXXV.

Nopende het ſtelſen van waarborge van verkogte huizen, landen, enz. in den Hage.

Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in 's Gravenhage oirconden en certificeren eenen ygelyk, dat voor ons gekomen ende gecompareert ſyn, *Adriaen Screvelſz* oud omtrent lxiij. jaeren, *Jacob Cornelisz* oud omtrent lvij. jaeren, Burgemeeſteren, *Heyman Gilliſz*, oud-Burgemeeſter oud omtrent lxviij. jaeren, *Anthonis van Cats*, oud-Burgemeeſter, ende jegenwoordig Schepen oud omtrent l. jaeren, *Hendrik Janſz Nobel* eertyts Schepen oud omtrent lxxiiij. jaeren, *Adriaen Huygen* den ouden oud omtrent lij. jaeren, *Jacob Stalpert* oud omtrent lvij. jaeren, jegenwoordig Schepenen, *Adriaen Bennink* Secretaris oud omtrent lvij. jaeren, *Dammas Goudt* oud-Burgemeeſter oud omtrent lvij. jaeren, *Jan Janſz Cocq* Laekenkoper, eertyts Schepen ende jegenwoordig Weesmeeſter oud omtrent xxxviij. jaeren, *Geurandt Geurynſz* oud-Burgemeeſter, ende jegenwoordig Weesmeeſter, oud omtrent lviij. jaeren, en Hendrik Rokuſz Smout Procureur deſer Vierſchaere, oud omtrent lvij. jaeren, regtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, by maniere van turbe, ten verſoeke van *Claes Cornelisz* Schepen, ende onſen mede-Broeder in wetten alhier, beroerende ſeekere poincten van Couſtume op het ſtuck van waerborge, van verkofte huyſen, erven, landen, ende onroerende goederen, de Juriſdictie van 's Gravenhage ſubject ſynde geobſerveert, ende eerſt ons voorgeleſen ſynde, ende wy geexamineert hebbende ſeekere voorgaende Depoſitien (*v*) ende Verklaringe van Wethouders ende andere Practiſyns alhier op ten xix. dag Decembris anno xvc. lxij. gedaen, verklaren eendragtelyken het inhouden der ſelver waerachtig te weſen, ende ſulcx voor een generale Couſtume ende uſantie alhier geobſerveert te werden; dan vorder gevraegt ſynde, of de verkoper ofte verkopers mogen volſtaen, mits by hem ofte henluiden tot ſecurite van den coper ofte copers, ſtellende waerborge onder verband van hunne perſonen, ende generalyken haere goederen, dan of de verkoper gehouden es boven dien te ſtellen ſufficante ſpeciael hypoteecke ſubject de Juriſdictie der Vierſchaere; pag. 103. certificeren ende verklaren ſy getuigen gelykelyken, ende uyt eenen monde, de Couſtume ende gemeene uſantie te weſen, dat de verkoper boven waerborge ende verbinteniſſe van perſoon ende generale hypoteecke, gehouden is ſpeciale hypoteecke te ſtellen ſubject de Juriſdictie van 's Gravenhage; verklarende voor redenen van wetenſchap 't ſelve ſulcx altyt geſien onderhouden ende uſeren te hebben, ſoo lange ſyluiden in dienſte van 's Gravenhage geweeſt ſyn, ende boven dien ende tot meerder corroboratie van de ſelve Couſtume ſulcx verſtaen te hebben uit monde van oude perſonen de voorſz Couſtume bekent geweeſt ſynde, ende dat ſy Depoſanten dien volgende diverſe vonniſſen hebben weten wyſen by den Geregte voorſz, ende als nog dagelyks doen. Ende want men van alle ſaken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſake van 's Gravenhage voornoemt hier onder op gedaen drukken, op ten xvj. dag Septembris anno xvjc. ende twee.

LXXXVI.

Kinderen erven van hunne Ouders even-veel, uitgezon-

Wy Schout, Burgemeeſteren, Schepenen ende Weesmeeſteren van 's Gravenhage in Holland oirconden ende certificeren mits deſen allen ende eenen ygelyken die deſen getoont ſullen werden, ten verſoeke van Juffrouw Marion Belſie, eertyts huysvrouwe van Capiteyn Jaques Egger, dat hier in den Hage een oude Couſtume ende uſantie es, dat als vader ofte moeder komen te overlyden, achterlatende eenige kinderen, 't ſy zoonen ofte dogteren, dat de ſel-

(*v*) Te vinden hier vooren N°. LIII. *pag.* 44.

ſelve kinderen de gerechte helft van de goeden by hun voorſz vader ofte moeder achtergelaten, erven ende delen gelykelyken, elck kindt met een handt even veel, de vader ofte moeder in 't leven gebleven d'ander helft, ſonder dat ymand van de kinderen, 't ſy zoon ofte dochteren eenig voordeel trekt, ten ware Leengoederen in den ſterfhuyſe bevonden werden, ofte dat by teſtamente by de ouders de kinderen eenig legaet werde gemaekt, welke Leengoederen ſuccederen op ten naeſten ende outſten nae 't regt van 't Leen, ende dat 't ſelve ſulex dagelyks onverbreekelyke onderhouden word, ende by memorie van menſchen nooit ter contrarie en is gedaen geworden. Ende want men van alle ſaken ſchuldig es, der waerheit getuygeniſſe te geven (des verſogt ſynde) ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaken van 's Gravenhage voornoemt hier onder op gedaen drukken, op ten leſten dag der maent July anno ſeſtien hondert twee. dert Leengoederen.

LXXXVII.

pag. 104. Wy Burgemeeſteren ende Schepenen in 's Gravenhage oirconden en certificeren eenen ygelyken mits deſen, dat op huyden datum ondergeſchreven voor ons gekomen en gecompareert ſyn, Willem Centen oud omtrent lxiiij. jaeren, Pieter Bartſz oud omtrent lxj. jaeren, Jan Willimſz Smit oud omtrent lxv. jaeren, Jan Corneliſſz oud omtrent xlv. jaeren, ende Floris Lenertſz oud omtrent xxxj. jaeren, rechtelyken gedaigt ſynde, omme der waerheit getuigeniſſe te geven, ten verſoeke van *Jaecques van der Wyele van de Werve*, en certificeerden de voorſz Depoſanten by den geſtaefden eede die ſy daer toe deden, ende eerſt gevraegt of henluyden niet kennelyk en es, 't gund men eygentlyke noempt Haeg ende Haeg-Ambagt, van outs altoos gerekend es te ſtrekken Weſtwaerts tot de Beecke aen de Weſtſyde van den Hage, Noort tot de duynen ende ſeekere aſpalinge van dien, ende langs de ſelve duynen Ooſtwaerts tot ſeekeren weg genaempt de Lyetweg, ofte *Saemweg* (*w*) gelegen aen de ooſtſyde van de wooninge van Sasbout, ende ſoo voorts lancx ſeekere wateringe ofte ſloot een weyning zuytwaerts van 't wechgen voornoemt, ſtrekkende ooſtwaerts op tot de ſyde toe zuytwaerts tot de ſchey-wateringe ofte *hooftcaye* (*x*); verklaren ſy Depoſanten gelykelyken 't ſelve waerachtig te weſen; ende noch gevraegt of woningen ende landen binnen de ſelve limiten gelegen, van outs haere contributie ſoo van verpondingen als anders niet altoos betaelt hebben, ende als noch betalen aen de particuliere Collecteurs over Haeg-Ambagt voorſeyt, ende niet aen de Collecteurs van Waſſenaer ofte van Eykenduynen metten Polders van Ooſt ende Weſtcamp, mitsgaders Segbrouck daer onder ſorterende; verklaren ſy Depoſanten gelykelyken 't ſelve waerachtig ende haer kennelyk te ſyn, voor redenen van wetenſchap ſeggen Jan Willemſz ende Floris Lenertſz, dat ſy ſelfs de verpondingen en margen of ſluys-geld over de ſelve woningen ende landen hebben gecollecteert ende ontfangen, ende de voorſz Willem Centen ende Pieter Bartz, dat ſy gedient hebben als Ambagtsbewaerders, ende dat by haer Collecteurs 't gunt voorſz es over de voorſz woningen ende landen es ontfangen ende geinnet. Ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waerheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſynde, ſoo hebben wy 't gemeen Segel ten ſaeke van 'sGravenhage voorſz hier onder op gedaen drukken, op ten xx. February anno ſeſtien hondert ende negen. Hoe verre Haags-Ambagt ſtrekt.

LXXXVIII.

(*y*) Wy Schout, Burgemeeſteren, Scepenen, Secretarys ende Boode van den Hage, De verеiſchteſo-

(*w*) In andere affchriften ſtaat *Raamweg*. (*x*) In andere *Hof-caye*.

(*y*) Van deze en de volgende Certificatie een oude Copie authentik ons ter hand gekomen zynde, hebben wy goedgedagt dezelve alhier te plaatzen, als behelzende inſgelyks Coſtumen van den Hage.

Solemniteiten waargenomen ontrent aantaſtinge van land en andere onroerende goederen, levert anders niet uit, dan ſimpele citatie.

Hage, mitsgaders Lourys Croock ende Jan Wolff Taelluyden voor de Vierſchaere van den Hage, oirconden ende certificeren mitsdeſen eenen yegelyken, dat zoe wanneer by yemande een aentaſtinge ofte aenvanck van landt ofte andere onroerende goeden gedaen wordt, met alle die ſolempniteiten daer toe dienende ende behoorende mit vonniſſen van Scepenen, ſoe men dat couſtumelic ende gewoenlick is te doene, ende van ouden haircommen gepleecht en geweeſt heeft, dat nochtans de ſelve ſolempniteyten anders ende vorder nyet en ſtrecken dan ſimpele citatie, omme by partye adverſſe contra-anvanck te moegen doen ofte anders hem oppoſeren ende zoe in rechte te coemen; Ende want men van alle ſaecken ſchuldich es der waerheyt getuycheniſſe te geven des verſocht zynde, ſoe hebben wy 't gemeen zegel ten ſaecken hyer onder op gedaen drucken, ende by den Secretarys over ons allen ende hem ondergeteyckent den xxvij. dach Meye anno xvc. vier en 't ſeſtich. Ondergeteykent, *A. Benninck.*

Gecollationeert jegens d'originale Certificatie bezegelt met een groen opgedruckt zegel, en bevonden t'accorderen, by my,

J. de Dorp, Notaris.

LXXXIX.

Hoe Kindskinderen deylen in aanbeſturvene goederen.

Wy Schout, Burgemeeſteren, Scepenen en Wethouderen van den Hage rechtelicken verzocht zynde ter verſoucke van Cornelis Dirixz Wyelmaecker Requirant, verclaeren by eede, dat ons kennelicke en warachtich es, dat binnen den Hage dagelicx een Coſtume van rechte geobſerveert en onderhouden wert, dat alle kintskinderen in beſterffeniſſe van eenige goeden ofte erffeniſſe deylen in forme ende maniere als of dezelve kinderen heure vader ofte moeder (van wat zyde haer erffeniſſe aengecomen ende beſtorven is) aen comen moegen ende in alle ſchyne ofte zy noch in 't leven waeren, ende noch op haer ſtoel ſittende waeren; Ende want men van allen ſaecken ſchuldich es der waerheyt getuygeniſſe te geven des verſocht zynde, ſoe hebben wy 't gemeen Zegel ten ſaeken van den Hage hyer onder op gedaen drucken, den xx. February anno xvc. zes ende 't zeſtich na gemeen ſchryven, ondertekent,

A. Benninck.

Gecollationeert jeghens d'originaele Certificatie bezegelt met een groen opgedruct zegel, en bevonden te accorderen, by my,

J. de Dorp, Notaris.

KORTE INHOUD

Van de voorenſtaande

COSTUMEN VAN 's GRAVEN-HAGE,

Mitsgaders

Certificatien wegens dezelve;

Volgens de ordre der jaaren.

1497. 3. Julii. Certificatie van den Bailliu van den Hage wegens zekere proceduuren voor zyne Vierſchaar met Schepenen gehouden over den eigendom van een ſtuk land. *pag.* 39

1519. 11. Febr. Dat een man zyner Vrouws goederen mag verzetten, vervreemden, verkoopen, enz. zonder wederzeggen van dezelve zyne vrouw. 68

1532. 1. Junii. Dat men wegens verſchenen en onbetaalde renten maar eens op een huis mag pagten, en daarna procederen tot verkoopinge van 't huis. 20

1533. 13. Jan. Hoe verre een Huys-heer of eigenaar regt van preferentie heeft wegens huur, boven alle andere ſchuldeiſſchers, op des huurders meubele goederen, die in 't huis gevonden werden. 51

1535. 24. Febr. *St. Cur.* Sententie van den Hove, waarby den Schout van *Soeterwoude* werd toegeweezen tot pondgeld den feſtigſten penning van de kooppenningen, niettegenſtaande de verkoopinge uit de hand, dog binnen 's jaars, na dat de verkooper daarmede openbaarlyk te koop hadde gezeten, was gedaan. 56

1540. 5. April. De *Schevelingers* te Catwyk met hunne pinken aankomende, zyn aldaar vry van den Hofviſch. 16

6. April. Dat de Schout en niet de Bailliu van den Hage in materie van inlegginge competente Regter is. 22

1542. 11. Febr. Een principaal en borg ieder zyn huis hebbende verbonden, moet het huis van den principaal eerſt werden verkogt, en, het Capitaal daaruit niet konnende voldaan werden, alsdan dat van den Borge; dog den Schuldeiſſcher langer dan een jaar wagtende, is de Borge niet verder gehouden dan tot het beloop van 't Capitaal. 21

25. Febr. Huis of land verkogt zynde om op termynen betaalt te werden, en de kooper daarvan zonder opdragt bezit hebbende genomen, en daarna faillerende, behoud de verkooper zyn regt van preferentie, indien hy de koop by twee of drie getuigen kan bewyzen; dog mag het huis niet wedernemen, zoo de andere Crediteuren hem zyn reſtant betalen. 20

21. April. Een der partyen in een geſpannen Vierſchaar wantale ſpreekende over vonniſſen, dingen of irreverentelyk, mag de Schout die in boete beſlaan, en daarop aan Schepenen vonniſſe verzoeken, waarjegens dezelve partye aanſtonds moet antwoorden; en werd daarop vonniſſe gewezen. 18

1543. 21. April. Een vrouw geaſſiſteert met een gekooren Voogt, mag huis en erve koopen en verkoopen. 20

11. Mei.

1543. 11. Mei. Van eene zaake mag men driemaal regt ſpreeken, mits telkens de koſten der eerſter inſtantie betaalt werdende. *pag.* 17

20. Sept. Queſtien over erfſcheidingen van nieuw of oud werk, enz. komen ter eerſter inſtantie voor Schepenen. En eenig werk verboden zynde, moet het zelve ſtil ſtaan, tot dat de interdictie by vonniſſe is afgedaan, op de boete van 17. ponden. 16

20. Sept. Beëdigt Relaas van den Bode wegens gedaane interdictie van een glinting. 16

4. Oct. Inſinuatie en proteſtatie door den Secretaris van den Hage, om iemand te doen vertrekken uit een huis, dat verkogt was om te leveren. En is te remarqueren, dat de Inſinuant was de Heer van *Roon*, en de geinſinueerde een Advocaat. 18

1544. 26. Jan. Beëdigt Relaas van den Bode over een inſinuatie gedaan aan Proviſoir en Deeken van Delfland, die de Capel-Meeſters van St. Anthonis kapel op de Geeſt, voor hunne Conſiſtorie hadden geroepen om betalinge van Geeſtelyke renten. 22

15. Febr. Iemand door de Broodvinders of Weegers bekeurt zynde over brood, viſch of vleeſch, moet binnen 24. uuren na Sommatie door den Bode de boete namptiſeren of gyzelinge houden; dog zig willende verweeren, moet de Schout hem een Regtdag leggen. 22

27. Sept. Salaris van den Bode op publyke verkoopinge van huizen, en begrootinge van 't rantzoen. 15

1545. 29. Oct. Alle erffeniſſen en verſterffeniſſen ſuccederen binnen den Hage na Schependoms regt. 15

9. Dec. Sententie van den Hove, waarby de Bailliu van den Hage gecondemneert werd peremptoirlyk voor Schepenen te moeten antwoorden tegens eenen eiſch van koſten; en waren Schepenen uit naame van de Vroetſchap met den burger gevoegt. 14

1547. 19. April. Huizen, erven of land in den Hage of Haag-Ambagt zyn niet naaſtbaar, dan die by Decreet van den Geregte verkogt werden, en dat wel binnen zekeren tyd daar toe geſtelt. 63

17. Maert. *ſt. Cur.* Miſſive van den Hove van Holland aan den Bailliu van den Hage, omme binnen twee maanden over te zenden zodanige Coſtumen als men wil aldaar tot heden toe gebruikt te hebben. 4

1548. 4. Aug. Coſtumen van den Hage, beſtaande in agtien artikelen, by de Magiſtraat aldaar overgezonden aan den Hove, ingevolge van deszelfs aanſchryvinge. 6-8

1549. 15. Jan. Die een huis verkoopt, is gehouden alle laſten daarop ſtaande behoorlyk op te geven, en eenige verzwegen hebbende, moet niet alleen ter beloop der opgekome laſten, maar ook voor de verdere onzekere waarborge ſtellen. 19

26. Nov. Leen-goederen behoeven niet verlyd te werden by afſterven of veranderen van den Leen-Heer. 14

1550. 3. Sept. Proceduuren, om een uitweg over eens anders land aan te wyzen. 36

1551. 13. April. Repudiatie van een boedel of erffeniſſe. 42

15. April.

1551. 15. April. Aanwyzinge van den verzogten uitweg door 't Geregt van *Monſter*. *pag.* 37

16. April. Lyf en los-renten, actien en roerende goederen verkoft werdende, zyn geen naaſtinge onderworpen, dan alleen door den Debiteur. Die verkogt land wil naaſten, moet alle ſolemniteiten waarnemen, die in naaſtinge vereiſcht werden. Een erffeniſſe verkogt zynde, waarin roerende en onroerende goederen werden gevonden, is de koop geen naaſtinge onderworpen. Als mede niet gegeven goed. Nog ook geen huizen of erven in Haag-Ambagt, dan die door 't Geregt by Decreet verkogt werden. 12

2. Junii. Die timmert, moet zynen buurman laaten zeven duimen voor zynen drop, blyvende overzulks een tuſſchen-wyte van veertien duimen ledig en onbetimmert. 19

12. Nov. Tweede Miſſive van den Hove aan de Magiſtraat van den Hage, ten einde zy haare Coſtumen als nog zoude overzenden. 9

1552. 12. Julii. Een eiſſcher zynen eiſch te hoog en te breed doende, werd gecondemneert in de koſten en de Verweerder geabſolveert van die inſtantie. 17

1554. 7. April. Man en vrouw zonder huwelykſche voorwaarden trouwende, komen alle de aangebragte en ſtaande huwelyk verkregene goederen in gemeenſchap. Zoo de langſtlevende met zyne of haare kinderen in gemeenſchap blyft zitten, zonder aan denzelve uitkoop of behoorlyk bewys te doen, komen alle winſten en ook de vrugten tuſſchen den langſtlevenden en de kinderen in 't gemeen, even of de vermeerderinge ſtaande huwelyk was geſchiet. 23. 69

6. Nov. Naaſtinge van landen en ſolemniteiten daarin te obſerveren; werdende de naaſte van den bloede voor eenen ander daarin geprefereert. 25

1555. 13. Jan. Jemand gedaagt zynde om onder eede te kennen of ontkennen den geeiſchten ſchuld, en dezelve den eed preſenteerende, mag egter de eiſſcher den eed ophouden, en aanneemen zynen eiſch met getuigen of anderzints te bewyſen. 31

27. Junii. Man en vrouw met gemeenſchap van goederen zynde getrouwt en geen teſtament hebbende gemaakt, moet de langſtlevende na doode van de eerſtſtervende ſcheiden van den halven boedel. 31

27. Julii. Alle geſchillen over erfſcheidingen, ſervituiten, enz. zoo tuſſchen vrye als onvrye perſoonen vallende, werden ter eerſter inſtantie beregt voor Schepenen van den Hage. 15

23. Dec. Landen, huizen, enz. by affixie van billetten verkogt werdende, ſchoon niet ten overſtaan van 't Geregt, waar onder dezelve zyn gelegen, maar elders, zyn pondgeld ſchuldig. 54

1556. 15. Jan. In eene zaake mag men dingen of aanleggen drie kenningen, mits de eiſſcher zynen eiſch telkens verandcrende. 35

29. Junii. Zoo wie huis of land in erfhuur uitgeeft, is ſchuldig den debiteur van den erfhuur te dagvaarden om brieven te paſſeren voor 't Geregt van den Hage. En hoe verders te procederen in cas van erfhuur, erfpenning of voorrenten. 24

1557. 12. Julii. Een huis verkogt zynde, volgt den kooper al 't geen daarin aard en nagel-vaſt is. *pag.* 34

15. Dec. Iemand ab *inteſtato* overlydende zonder kinderen na te laaten, werden deszelfs goederen gedeelt half en half by de Vrienden van 's vaders en 's moeders zyde. 29

17. Dec. De kinderen repreſenteren hunne ouders in ſucceſſien, zoo wel *in linea collaterali* als *deſcendenti*; en zulks Ooms en Moeyen-kinderen met hunne oomen en moeyen. 28

1558. 5. Febr. Kinderen uit het tweede bedde konnen in de nalatenſchap van een halven broeder of zuſter uit eerder huwelyk niet verder erven, dan met een halve hand in een half deel. 30

1559. 10. Febr. Een gecondemneerde by defauten, op den Pagtdag comparerende, mag zig defenderen. 36

12. Mei. Huis of land verkogt zynde, werd de oudſte gehypothequeerde in Capitaal met het laatſte jaar rente gepreferéert voor eenen jonger, al had die het doen verkoopen; gaande nogtans de regtelyke koſten voor alles. 35

11. Julii. Kindskinderen repreſenteren en volgen in de plaatze van hunnen Grootvader en Grootmoeder, gelyk kinderen ſuccederen in de plaatze van hunnen vader en moeder. 32

11. Aug. Ordonnantie op het ſchutten van beeſten. 37

1560. 12. Jan. Regtdag te *Nieuwe Veen* te houden voor den middag. 40

4. Maart. Dat de Bailliu geen regt van kenningen betaalt van zaaken, die hy voor des Schouts Vierſchaar aanlegt. 33

18. Maart. Vierſchaar te *Nieuwe Veen* te houden van pagtinge voor middag, en van ſchattinge na 't middagmaal. 41

2. April. Zee-regt tot *Scheveninge*. 26

19. Mei. Dat de *Scheveliugers* met hunne pinken by onweer te *Katwyk* landende, en hunnen viſch op 't ſtrand by afflag verkoopende, vry zyn van 't regt van den Hofviſch. 27

25. Mei. Dat men van viſch, die uit een pink op een wagen werd geladen en van de wagen zeewaarts inſpoelt, niets werd gevordert, al was die verkogt. 38

15. Junii. (1.) Dat Vrouwen en Geeſtelyke perſoonen in alle Contracten moeten hebben een gekooren Voogt. (2.) Dat goederen, die man en vrouw, zonder alvoorens teſtament of Codicil gemaakt te hebben, ten huwelyk brengen, en ſtaande huwelyk verkregen, gemeen zyn. En ten 3den dat de man is adminiſtrateur van zyns Vrouws goederen, en die mag verkoopen, alieneeren, enz. zonder toeſtemming en byzyn van zyne vrouw. 33

20. Sept. Verklaaringe van Schepenen van den Hage, datze het Placcaat van Keizer *Karel* van den 4. Octob. 1540. in alle pointen, en inzonderheid dat van de Secreete huwelyken zullen agtervolgen. 37

1561. 31. Jan. Manier van procederen in cas Crimineel. 38

7. Maart. De Regtdag te *Nieuwe-Veen* niet te verlengen van voor den middag tot na den middag. 40

16. Julii. Maniere van procederen in cas van injurien. 53

9. Sept. Appointement van Schepenen in een Crimineele zaak van den Bailliu, om getuigen te hooren, enz. 42

13. Sept.

1661. 13. Sept. Vrouws-perſoonen op boelhuizen koopende of borg blyvende, verbinden haare en haaren mans goederen. Borgen betalende voor den principalen kooper, hebben verhaal op den kooper en alle zyne goederen. *pag.* 43

27. Dec. Dat de Schout van *Scheveninge* werd geſtelt door den Bailliu en niet door den Schout van den Hage. 47

1562. 19. Dec. Verkoopers van huizen binnen den Hage moeten waarborge ſtellen; en mogen de penningen by den kooper zoo lang ingehouden werden. Die penningen van huizen by Decreet verkogt, wil ligten, moet borge ſtellen. 44

1563. 19. Jan. De Bode van den Hage is gehouden den Bailliu en Schout *in officio* te dienen zonder Salaris, dog veel te doen hebbende, geven den Bode eens 's jaars een vereeringe. 45

1564. 3. Jan. Hoe de goederen van een die van vaders en moeders zyde beſtorven is, na Schependoms regt ſuccederen en erven. 45

27. Mei. De vereiſchte ſolemniteiten waargenomen in 't aantaſten en aanvaarden van land of andere onroerende goederen, levert niet verders of anders uit dan enkele dagvaardinge. 73

29. Sept. Verbod of interdictie van timmeren of metzelen aan iemand gedaan werdende, hoe zig daarinne te gedragen. zie mede *pag.* 16. 46

11. Dec. Waarnootſchap om in gemeenſchap ter zee te vaaren van de ſtede *Briele*. 48

1565. 11. en 29. Maart. Hoe het voorſz Waarnootſchap te *Schevelinge* en elders werd waargenomen. 48. 51

5. Dec. Certificatie nopende het inleggen van den eenen buur jegens den anderen in cas van injurien. 54

1566. 20. Febr. Hoe kindskinderen deylen in aanbeſturven goederen. 74

21. Aug. Van goederen, die men in 't openbaar by aanplakkinge van billetten aan de kerk of elders te koop geſtelt werden, is men pondgeld ſchuldig te betalen. 55

6. Dec. Die van *Nieuwe-Veen* moeten oorlof aan den Bailliu van den Hage verzoeken, eer zy turf mogen delven, en hunne naamen laaten optekenen, met betalinge van twee ſtuivers voor 't regt. 57. 58

1568. 5. Jan. Coſtume op de naaſtinge van verkogte huizen en erven by Decreet van den Geregte van den Hage. 58. 59

10. Jan. Van huizen, erven, landen, enz. valt in den Hage en Haag-Ambagt geene naaſtinge, dan alleen die by Decreet van 't Geregt verkogt werden, of zoo de naaſtinge geſchiedde by den naaſten in den bloede lands gemeen zynde of leggende. 60

11. Julii. Wegens Servituit van ſtaande ligten tegens eens Buurmans erve. 62

15. Julii. Huis, erve of land in den Hage en Haag-Ambagt verkogt zynde, en daarna bevonden werdende meer belaſt, dan opgegeven is, mag de kooper waarborge eiſſchen, en is ongehouden verdere betalinge te doen. 19

19. Nov. Schulden binnen 's jaars gemaakt, werden gevordert door den Bode by pandinge zonder vonniſſe, dog moeten, indien 't boekſchulden zyn, met eede geſterkt werden. 65

1569. 4. Jan. Maniere van procedeeren in cas van inlegginge voor de Vierſchaare van den Hage. *pag.* 63

1570. 27. Jan. De eiſſcher zynen eiſch ſtellende ter eede van den Gedaagde, dewelke de eed weigerende en den zelven overbrengende aan den eiſſcher, wykt daarmede van zyn regt; 't geen men voor de Vierſchaar van den Hage *Cusbot* noemt. 65

11. Febr. Die een gehypothequeerden ſchuld heeft, mag volſtaan met inſinuatie aan den bewoonder of bruiker van 't hypotheek, of ten naaſter deure of land, en kan daarop panden. 66

1571. 13. April. Certificatie over de grootte der ſcholmandens, waarmede die ter vente werden gezonden. 66

1572. 18. April. Succeſſie *ab inteſtato* gereguleert na 't Schependoms regt, en verklaaringe wat onder *mobilia* moet werden gehouden. 67

1577. 18. Oct. Maniere van procederen in cas van Arreſt. 68

1602. 31. Julii. Kinderen erven van hunne ouders evenveel, uitgezondert in Leen-goederen. 72

16. Sept. Certificatie nopende het ſtellen van waarborge van verkogte huizen, landen, enz. in den Hage. zie mede hiervan *pag.* 19. 44. en 62. 70

1609. 20. Febr. Hoe verre Haag-Ambagt ſtrekt. 73

* Maniere, om Vierſchaar te ſpannen zoo van den Bailliu als van den Schout van den Hage. 10. 60

* Dit formulier hebben wy hier agter gebragt, om dat het geen jaar-tal behelſt.

BLADWYZER,

DER

Zaaken, zoo in de voorgaande Beſchryvinge als in de Bylaagen verhandelt en vervat.

A. *betekent de Aanmerkingen in dit werk en* (a) (b) *enz. de letters derzelve.* B. *de Bylaagen en* N. *het nummer ;* C. *de Coſtumen agter het Werk gevoegt.*

A.

AANSPREKERS of BIDDERS in den *Hage*, der zelver getal voorheen veel grooter, dan thans; by wien beëedigt wierden; ook wierden daarenboven eenige Vrouwsperſoonen daartoe gebruikt. bl. 287 (*a*)

AANTEKENINGEN by den *Hage*, zie *Regiſters.*

ACCYS, zie *Excys.*

ACTENS (Geregtelyke) of brieven; de naamen der Schepenen, die over dezelve ſtonden, wierden voor 1509. in dezelve niet uitgedrukt. bl. 99. (*a*)

ADMIRALITEIT van Rotterdam. zie op *Arreſten.*

ADVOCAAT van den *Hage*, zie *Penſionaris.*

——— des Lands. Mr *Jacob van den Ende* in 1568. gevangen genomen en na Bruſſel gebragt. bl. 43

Mr. *Aelbrecht van Loo* ontrent 1500. tot dien ſtaat verheven, was ook te gelyk Raad in den Hove van Holland. Na hem volgde Mr. *Frans Coebel*, Heere *van Loo*, mede te gelyk Raad in den zelven Hove, en na dezen Mr. *Arent van der Goes.* Zwaarigheid ontrent den tyd van opvolginge en bedieninge van Mr. *Frans Coebel.* bl. 87-89. (*l*)

ADVOCAATEN en Procureur van de Societeit. bl. 265.

——— voor 't Hof; gering getal derzelve in 1465. en wat laater; rede daarvan, B. bl. 333. (*a*) een der Raaden was toen dikwils Advocaat van partye. ibid.

ADVIS van den Hove nopende het regiſtreeren van hypotheeken en op de preferentie van verloope renten in den *Hage.* B. num. 80 bl. 474

ADVOE' of ADVOUE', welken perſoon betekent, bl. 226. (*y*)

AECKEN (*Cornelis van*) lange jaaren Schepen, als ook Bewaarder van 't Zegel van den *Hage*, een man van merkelyke agtinge aldaar. bl. 230. (*m*)

AMBAGT van Nieu-veen, zie *Nieuwveen.*

——— zie *Neering.*

——— zie *Weſt-Ambacht* van den *Hage.*

AMPTEN, zie *Officien*, ook op *Hollanders* en *Mechelaars.*

——— Alle ampten en bedieningen van den *Hage*, hoe gering ook, ſtonden ter begevinge van den Graaf. bl. 403 (*a*) gelyk ook dat in andere Steden by uſurpatie; dog dezelve door het opſchieten van penningen weder bekomen. bl. 406. van Bode, Schout en Secretaris, met de Noordmolen, in pand bezeten by de Regeerders van den *Hage* van 1505 tot 1581. uit wat hoofde; dog zyn naderhand weder gekomen aan de Rekenkamer. bl. 404

ARMHUIS, zie *Diakonie-Armhuis.*

ARRESTEN uit hoofden van quotiſatien en contributien zyn de Edelen en Suppooſten van den Hove ook onderworpen, bl. 258. (*n*) Door de Admiraliteit van Rotterdam tegens verſcheide Burgers van den *Hage* en Suppooſten van den Hove aangevangen bl. 259. Klagten deswegen by die van den *Hage* bl. 427. en by uitſpraake van Arbiters verklaart qualyk en t' onregt gedaan, bl. 429. op perzoonen niet te verleenen by die van den *Hage.* B. *num.* 49.

ASCH- en Vuilnis-geld verhoogt, zie *Straaten.*

BLADWYZER.

AZINGE en Buuren te Voorburg en Waſſenaer geweeſt, bl. 71. (*a*) en (*b*)

B.

BAILLIUWS en *Schout-ampt* van den *Hage* dan door een, dan door twee perſoonen bedient. bl. 2. waarom door twee, bl. 6. het eerſte by ouds door een aanzienlyk man bl. 3. 4. 17. 22. 29. deszelfs magt en vermogen bl. 5. Onzeker wanneer de eerſte is aangeſtelt, dog zeker zedert 1350. Waarin het eerſte en tweede ampt beſtaan hebbe. bl. 7. of dus het Geregt vanden *Hage* voor 1370. Criminele Jurisdictie hebbe gehad; van den Hove het tegendeel beweert, bl. 7. Tweederlei Gerecht in den *Hage*, Civil en Crimineel, of van Schout en Schepenen als mede van Bailliu en Welgebooren Mannen bl. 8. De laatſte nog ontrent 1497. aldaar in bedieninge, bl. 9. Het gemelde gevoelen van den Hove wederlegt, als niet te haalen uit het Privilegie van Hertog *Aelbrecht* van 1370. bl. 10. nog ook uit dat van *Willem van Beyeren* van 1407. bl. 11. maar dat het tegendeel daaruit komt te blyken, bl. 12. Het Crimineel kort na 1500. vermoedelyk van Welgebooren Mannen aan de Schepenen gebragt, bl. 13. Luiſter van 't Bailliuſchap, aangemerkt als een principaal ampt van 't Land bl. 14. Drie aanmerkelyke voorregten van 't zelve, ibid. en bl. 15. Lyſte der perſoonen, die het Bailliuws-ampt afzonderlyk en ook het Schouts-ampt te gelyk bedient hebben zedert 1354. tot 1737. Opgeheldert met eenige oude Commisſien en andere berigten de gemelde bedieningen of perſoonen betreffende. bl. 15. gemelde bedieningen zyn ook veel tyds verpagt geworden, bl. 18. 32. (*z*) 50. gelyk by de Magiſtraat zelve voor zekere jaaren gepagt en begeven is bl. 36. of op rekeninge bedient bl. 43. In plaatze van een afwezende by proviſie aan eenen ander opgedragen. bl. 39. Dus ook aan den oudſten Schepen van den *Hage*, met authoriſatie by noodzaakelyk afwezen een ander uit het voorſz Collegie te mogen ſubſtitueren bl. 43. In 1554. de Bailliu geauthoriſeert zyne gevangenen te houden tot 's Keizers koſte tot dat Schepenen eed gedaan hebben, B. *num.* 44. bl. 391. Oppoſitie door de Staaten van Holland tegens de aanſtellinge van *Louis 't Seraers*, als Bailliu van den *Hage*, op vermoeden dat een Brabander was: weggenomen door verklaringen, dat hy te Mechelen gebooren was. bl. 40-42. van 1571. tot 1574. geduurige veranderinge van Bailliuwen in den *Hage* bl. 44. Eerſte benoeminge van den Bailliu by de Staaten van Holland; by wien voorheen plag te geſchieden, bl. 45. Aangeſtelt by den Graaf van *Leiceſter*, zonder voorgaande nominatie van gem: Staaten, waartegens verzoek gedaan en ſchikkinge gevonden werd. bl. 46. en 47. doen eed in de kamer van Rekeninge bl. 46. ook aan Gecommitteerde Raaden, bl. 47. ſtellen cautie in gem. Kamer bl. 49. (*f*) Wat by hen te genieten in criminele en civile zaaken, bl. 48. *Willem van Outshoorn*, als Bailliu en Schout van den *Hage* by de Staaten van Holland afgezet, om dat gezegt wierd te veel Remonſtrants gezint te wezen bl. 50. (*h*) en (*k*) *Johan van Banchem* in zyne bedieninge van Bailliu en Schout van den *Hage* by 't Hof eerſt geſuſpendeert en daarna gecondemneert om met den zwaarde geſtraft te werden. bl. 53

BALIEN, enz. niet te ſteelen, zie *Boomen.*

BANDITEN (gevangene) over te leveren; accoord tuſſchen Leiden en den Hage deswegen, B. bl. 311.

BANQUEROT, zie *Meubile goederen.*

BASTAERD, (*Willem de Baſtaerd*) deze toenaam aan verſcheidene gegeven, dog met onderſcheide beſchryvinge, bl. 22. (*n*) *Willem de Baſtaert van Holland*, wie eigentlzk geweeſt zy; misſlagen ontrent den zelven in de Oude Hollandſche Chronyk en Goudhoeven begaan, ibid. en bl. 23.

BEDIENINGEN, zie *Officien*, als mede *Ampten.*

BEESTEMARKT, zie *Markt.*

BEWAARDER van de Chartres, enz. van Holland, zie *Chartres.*

BIDDERS, zie *Aanſprekers.*

BODE-AMPT van den *Hage*, zie *Roep.* en *Bode Ampt*, twee Commiſſien, wegens dezelve. bl: 403. (*a*).

BODE (reizende) tuſſchen den Briel en

en den Hage; verdrag wegens derzelver aanſtelling. B. *n.* 85.
Bode van den Hage by den Hove geinterdiceert geen Buſſchen meer te draagen met het Wapen van de Koninklyke Majeſteit of van Holland. B. *n.* 50.
——— voor den Hove, zie *Procureurs*.
Bodegraven en *Swammerdam* 1672. door de Franſchen in den aſſche gelegt, gelyk zulks in 1507. door de Gelderſchen geſchiedde, bl. 280.
Boedels, (deſolate) klagte van de Magiſtraat van den *Hage* over de onttrekkinge derzelve door den Hove. B. *n.* 86.
Boelhuyzen in den *Hage* en Hageambagt niet te houden, dan ter preſentie van den Secretaris en Bode van den Hage, B. *n.* 37. bl. 382.
Boomen en plantagien niet te ſchenden, mitsgaders het ſteelen van hekken, ſtoepen, balien enz. in en om den *Hage* verboden. B. *n.* 84.
Bordelen en oneerlyke herbergen, zie *Dienaars van de Juſtitie*.
Borgſtellen over doodſlagen, of leemten, over vegten of kyven, waartoe zekere inwoonders van den Hage niet te bedwingen. B. bl. 295.
——— (goed) geſchiedende, als dan niet te vangen, nog in vangeniſſe te leggen. B. bl. 305.
Bottinge, een zoort van Schattinge. bl. 411. (*a*.)
Boven-vonnisse, zie *Vonniſſe*.
Brabanders, als vreemdelingen, uit de ampten geweert by de Staaten van Holland. bl. 40-42. en bl. 118. (*a*)
Brand in den Hage. anno 1584. bl. 425 (*c*)
Brand en Brandschouw, bewind daer over by de Societeit, bl. 264.
Brandspuyten, (ſlang-) wanneer en door wien uitgevonden; en wanneer in den *Hage* in gebruik gebragt, bl. 264.
Brandewyn, zie *Excys*.
Briel twee Scheeps-Kapiteinen by het inneemen van den Briel geweeſt, door de Nederlandſche Schryvers overgeſlagen. bl. 45. (*t*).
——— en den Haeg; verdrag tuſſchen dezelve, zie Bode.
Brieven (Geregtelyke) zie *Actens*.
Broederschappen in den Hage, zie *Gilden*.
Brood, onderzoek en bekeuringe daarop by den Bailliu en 't Gereg zelf, daar na by de geſtelde Broodwegers. bl. 57. (*f*)
Burgemeesteren; inſtellinge derzelve hier te Lande, in 't algemeen jonger als die van Schepenen; oorſpronk der gem. benaminge. bl. 63.
——— eerſte aanſtelling van twee Burgemeeſteren in den *Hage* in 1559. Advys deswegen van den Hove. B. *n.* 45. en Octrooi daar toe van Koning *Philips* B. *n.* 46. een derde Burgemeeſter in 1591. daar toe gevoegt bl. 64. Octrooi daar van by de Staaten verleent B. *n.* 60. Inſtructie aan de Burgemeeſteren gegeven 1560. B. *n.* 47. dog daarby geen meerdere Juriſdictie of grooter gezag aan het Geregt toegeſtaan, maar aanbevolen het Burgerlyk beſtier over den *Hage*, egter bepaalt in 't maaken van Keuren ten opzigte der Edelen en Suppooſten bl. 65. Waar omtrent de agtbaerheid van het Hof, niet tegenſtaande de Provifionele Ordre van 1614. is in 't geheel gelaaten, bl. 66. Tyd en wyze der Magiſtraats beſtelling, of van Burgemeeſteren en Schepenen van *Hage*. bl. 67. Aanzien en voordeelen der Regeerende Burgemeeſteren. bl. 68 of 'er voor 1559. geen Burgemeeſteren van den *Hage* zyn geweeſt? bl. 69. en 70.
——— naamen der Burgemeeſteren, zie op *Regeering*.
Bursaal van den *Hage*, zie *Collegie der Theologie te Leiden*.

C.

Capitale Leeninge in den *Hage*, zie *Taxatie*.
Chartres, Privilegien, Leen-regiſters &c. van Holland, Bewaarder van dezelve, bl. 30.
——— in die van de 14. en 15de eeuw is zeer gemeen het jaar van de eeuw alleen uit te drukken, zonder het getal der eeuwe daar by te voegen, bl. 229.
Chirurgyns of andere moeten van alle verbanden aan gequetſte perſoonen behoorlyke kenniſſe geeven aan den Procureur Generaal of aan den Bailliuw van den *Hage*. B. *n.* 84. bl. 484. 485.
Civile Juriſdictie van den *Hage*, zie op *Bailliuw*.

COLLEGIE der *Theologie te Leiden*, een Burſaal daar in te benoemen, aan de Societeit in *'s Hage* vergunt; Commiſſie aan eenen *Abraham La Faille* ten dien einde gegeven; het getal der gemelde Burſaalen bepaalt. bl. 266. en 267.

COMMIS van den Raadpenſionaris, zie op *Schepen*.

COMMISSIEN (eenige oude) der Bailliuwen van den Hage, zie op *Bailliuw*.

CONFISCATIE van goederen afgeſchaft by Reſolutie van de Staaten van Holland. zie dezelve B. bl. 296. (*a*.)

CONTINGENT of quote der Steden, zie op *Steden*.

——— van den *Hage* bezwaarlyker daar te vinden an. 1603. dan in andere Steden. bl. 243. (*o*) hoe by ouds en daer na geſtelt, bl. 256. en 258. (*l*.)

——— ——— in de middelen van 't Land an. 1635. bl. 272.

——— ——— de ingewilligde laſten hoe by ouds wierden invordert bl. 322. Ordonnantie dien aangaande bl. 323. tegen de onwillige in 't voldoen der omſlagen, adſiſtentie van 't Hof verleent, bl. 329.

——— ——— te hoog aangeſlagen; Inſtructie des aangaande voor de Gedeputeerden van de Societeit ter Vergaderinge van de Staaten; Reſolutie der Staaten daarop; ter deciſie van Arbiters gelaten; remonſtrantie en doleantie aan gem. Arbiters deswegen gedaan, ende uitſpraake derzelve daarop gevolgt. bl. 417-430.

——— ——— zie ook *Laſten* en *Omſlagen*.

COSTUMEN, loffelyke gewoontens en herkomens of ook Uſantien en regten genoemt; waarom aan den Hove, ter onderzoek over te zenden, dikmaals gevordert is, zie inleid. tot de Coſtum. bl. 3. en 4.

CRIMINELE Juriſdictie van den *Hage*, zie *Bailliuw*.

D.

DAINGEN, wat betekent, Coſt. bl. 48. (*m*).

DEEKEN en Kapitulaaren, zie *Hof*.

DELFLAND (Heemraden van) zie *Heemraden*.

DESOLATE boedels, zie *Boedels*.

DIAKONIE-ARMHUYS in den *Hage*; Octrooi voor het zelve nopende erfeniſſe der gealimenteerden in of buiten het zelve Huis B. *n*. 91.

DIENAARS van de Juſtitie, zoo van den Procureur-Generaal als van den Bailliu van den *Hage*, plagten oneerlyke herbergen en bordeelen te houden; daar over geklaagt en 't zelve verboden, bl. 51 (*l*)

DIFFERENTEN tuſſchen den Provincialen Raade en de Magiſtraat van den *Hage*; Proviſionele Ordre daarontrent geſtelt in 1614. B. *n*. 65.

DOBBELSCHOOL en Quaakbord in den *Hage* (als mede te Scheveninge) gifte daarvan B. bl. 294. 306. zie mede *Speelhuizen*.

DOCTOREN, zie *Medecinæ Doctoren*.

DOELE, zie *Schutterye*.

DOES (*Jacob* en *Jan van der*) vermelt bl. 49. (*c*)

DOLEANTIE en Remonſtrantie van de Societeit wegens *'s Haags* hoog contingent in de laſten B. *n*. 58.

DOODSLAAN en Leeemten, zie *Borgſtellen*, ook op *gelden*; Wat maaggeld deswegen zal worden betaalt, B. bl. 301.

DORDREGT (Penſionaris van) zie *Oem van Wyngaerden* (Floris).

E.

EDELEN en *Suppooſten* van den Hove, zie *Hof*.

EED, formulier van Eed voor Schepenen, Burgemeeſteren en Vroedſchappen van den *Hage*, bl. 148 en 149.

EERTITELEN in de requeſten aan Staaten van Holland, als mede aan den Hove aldaar, niet te ſtellen, bl. 53. (*o*)

ELECTIE van de *Haagſche* Regering, zie op *Regeeringe*.

ENKHUYSEN, zie *Hoorn*.

EVENKNYEN, wat betekent, Coſt. bl. 29, (*f*)

EXCYSEN van den *Hage*, gifte daar van door Hertog *Aelbregt* ao. 1400. bl. 305.

——— of impoſt op *Wyn* en *Bier*, wanneer aldaar eerſt zyn geſtelt, bl. 322. Verſcheide Octroyen en Conſenten om dezelve te mogen verhoogen, zie B. *n*. 26, 27, 28, 29, 38, 39, 40. en 52. agt ſtuivers op een Oxhooft wyn van buiten inkomende, voor kaaygeld verzogt te mogen

mogen invoeren, dog opgehouden, bl. 447. van twee ſtuivers op ieder ſtoop *Brandewyn* te mogen heffen, aan den *Hage* geoctroyeert, B. *n.* 71. waarom gemeene middelen genoemt, bl. 324., verboden, dat geene Steden of Dorpen dezelve mogen opſtellen dan by Octrooi of expres conſent van Keizer *Karel*, bl. 325.

F.

FISCAAL (Advocaet) en Procureur Generael geworden Mr. *Johan Ruyſch*, Schepen van den *Hage*, bl. 157.

FORMULIER van eed, zie op *Eed.*

FORTIFICATIE van den *Hage* in 1629. en 1635. hoe het daar mede is toegegaan, en aan wier bezorging zulks aldaar ſtaat, bl. 268-273. Voorſlag tot 't zelve in 1673. dog niet goedgekeurt, bl. 280.

G.

GARNISOEN van *'s Gravenhage*, ordre voor het zelve, B. *n.* 89. Zie ook *Krygsraad.*

——— houdende aldaar; accord wegens der zelver Judicature, B. *n.* 90.

GELD ligten by den *Hage*, zie *Octrooi.*

GELDEN of van zyn goederen verbeuren wegens doodſlagen en leemten, B. bl. 296.

GEMEENE MIDDELEN, zie *Excyſen.*

GEREGT; dat verſcheide Dorpen onder eenen naam een gemeen Geregt en Vierſchaar uitmaken, en dezelve wetten en vooorregten genieten, bl. 79. (*i*)

——— van den *Hage*, Civil en Crimineel of van Schepenen en Welgebooren Mannen; zie *Bailliuw*, als mede *Burgemeeſteren* en ook B. bl. 308. zig niet te moeyen met zekere zaken als de Graaf daar reſideert, B. bl. 495. en bl. 307. te corrigeren de delicten, die geſchieden buiten 's Gravenhof, B. bl. 313.

GEVANGENE over te geven, zie *Banditen.*

——— te houden tot dat Schepenen eed gedaan hebben, bl. 391.

GEWOONTENS, zie *Coſtumen.*

GILDEN (Neering en ambagt doende) en andere *Broederſchappen* in den *Hage*, hoe beſtaan, der zelver opkomſt onbekent; in voorige tyden waren meer Neeringen en Ambagten onder een Gilde; hadden by ouds hunne Altaaren in de St. Jacobs Kerk; Jaarpenning by alle de Gildebroeders als nog verſchuldigt. bl. 284. en 285. Naamlyſt der Gilden in den *Hage*, bl. 285-289.

GODSHUIZEN, *Kerken* en *Weeshuizen*, Regenten in dezelve te mogen aanſtellen, by den *Hage* verworven, zie op *Regeering.*

GOOTEN, zie *Straaten.*

GOUTHOEVENS misſlag ontrent *Philips van Waſſenaer* en *en Jan van Aſſendelft*, bl. 32. (*z*) en bl. 34. (*c*)

's GRAVEN-BEEDEN, zie op *Stede.*

's GRAVEN-DIENST in den *Hage*, zie HAGE.

's GRAVENHAGE beſtond al van ouds af uit tweederlei ingezetenen, den Hove of de Magiſtraet onderworpen; buiten welke de Graavelykheids Rekenkamer aldaar ook zyne byzondere beheeringe heeft, bl. 235. quamen zomtyts by een, als 't nodig was, en maakten Keuren en Ordonnantien ten dienſte van den *Hage*, bl. 236. ſtellen 1579. een Medecine Doctor aan, gelyk ook daarna, dog dan uit den naam van de Societeit, bl. 237. en (*h*) De gem. drie Collegien vergaderen zedert 1572. meer met den anderen en beginnen dus tot een vaſter Lichaam te worden; by welke gelegenheid de Hooge Raad, als het vierde lid, in 1584. daar is bygekomen: bl. 238-241. en ibid. (*i*) vereeniging van deeze vier an. 1586. tot een vaſt Collegie, onder den naam van de *Societeit in* of *van 's Gravenhage*, bl. 241. door de Staaten van Holland erkend en ook ter Vergaderinge beſchreven, tot kort na 1600. bl. 241-243. en bl. 259. wat daarna by de Staaten of de Gecommitteerde Raden daar ontrent is waargenomen, bl. 244. eerſte Verdrag der gem. vier Collegien in 1587. ibid. 247. geſchillen tuſſchen dezelve ontſtaan, dog door uitſpraak van Arbiters beſlift an. 1603. bl. 247-251. waar door de Societeit haar regte geſtalte eerſt bekomt, & dien van den *Hage* 5000 gulden uit des Societeits inkomſten werden toegelegt, welke 1661. met gelyke ſomme werden verhoogt, bl. 251. wyze van uitdeelinge van Societeits penningen onder de drie

drie Collegien in den *Hage*, 1685. vaſtgeſtelt, bl. 252. na 1614. nieuwe moeyelykheden tuſſchen gem. Collegien en den *Hage* tot vernietiging byna van de Societeit, dog wederom weggenomen omtrent 1622. ibid. hoe en uit welke Leden de Societeit beſtaat, of ſchikkinge van elk der vier Collegien daar omtrent, bl. 253. hunne Vergaderplaats, tyd der Byeenkomſten, en wyze van behandelinge der zaaken; als mede hunne Miniſters en mindere bedienden bl. 262. Eertitel en maaltyd, bl. 254. zaaken onder de beſtieringe der Societeit ſtaande, bl. 234. en ibid (*a*) als der zelver middelen of inkomſten, bl. 255. als mede de belaſtingen voor 't gemeene Land, bl. 260. Wyze van behandelinge daarover en verſchillen deswegen gereezen tuſſchen het Hof ende Magiſtraat ter eenre en den Hoogen Raad en de Rekenkamer ter andere zyde, bl. 260. (*v*) en (*x*) tot wat einde der Societeits middelen in den beginne zyn ingevoert: aanſlag van den *Hage* in 's Lands laſten by ouds en daarna, bl. 256. en 258. (*l*) klagten daar tegen, bl. 256. en vertoogen by de vier Collegien aan de Staaten des wegen gedaan, bl. 257. en ibid (*g*) en B. n. 55. en 58. dog vinden geen ingang, maer werden dwangmiddelen daar tegen gebruykt, bl. 258. en ibid. (*m*) en (*n*) waar op klagten geſchieden aan den Graaf van *Leiceſter*; dog werd het geſchil verbleven aan Prins *Maurits* en andere Arbiters, bl. 259. en ibid (*o*) (*p*) (*q*) en (*r*) zie ook B. n. 57. en 59. Ontfangers van de 100 en 200ſte penn. gelyk ook van de ordinaire Verpondinge, en mindere Bedienden werden by de Societeit aangeſtelt, bl. 262. en ibid. (*y*). Aan de Societeit ſtaat het ganſche gezag over de Nieuwe Kerk, bl. 263. heeft mede het bewind over den Brand en Brandſchouw, bl. 264. als mede over de Lantaarnen alomme in den *Hage*, bl. 265. ſtelt ook een Profeſſor Anatomico-Chirurgicus: twee Advocaaten, als mede een Procureur, en andere mindere Bediendens van de Societeit; mitsgaders ook een Burſaal in 't Collegie der Theologie te Leiden, ibid. en 269. de beveiling en beſcherming van den *Hage* ſtaat ook ter beſcherming van de Societeit; hoe het met de Fortificatie van den Hage in 1629. en 1635. is toegegaan, bl. 268-273. de Societeit bevolen het maken van 't Quohier van den 1000ſten penn. als mede van 't Familie-geld over den Hage, B. *n.* 75

'sGRAVENHAGE, zie verder op *Hage*.

'sGRAVESANDE, (Bailliu van) *Pieter van Perzyn*, vermeld, bl. 45 (*r*)

'sGRAVEN-VEEN, zie *Nieu-veen*.

GRONDEN, zie *Landen*.

GYSSELEN, zie *Rechtpleging*.

H.

HAAGSCHE Predikanten, zie *Predikanten*.

HAGE, aangemerkt als een hooge heerlykheid en overzulke aldaar een Bailliuws Vierſchaar geplaatſt, bl. 7, 8.

——— voor het ontzet van Leiden, dan door deze dan door gene partye vermeeſtert en bezeten, bl. 44.

——— verwarde en oproerige geſteltheid aldaer in 1524. wegens vermeerderinge van laſten, en het niet doen van behoorlyke rekeninge daer van; dezelve geſtilt en daer van abolitie verleent, mits betalende een groote boete enz. en aan de andere kant in de plaats der dienende Schepenen en Treſoreirs anderen aangeſtelt door den Stadhouder, waar toe by twee afzonderlyke Actens (zie dezelve onder de B. n. 33. en 34.) geauthoriſeert. bl. 103 en 104

——— zie *Oorlogen* en *Steden*.

——— op hoe veel hoofden begroot in 1623. zie *Hooftgeld*.

——— fortificatien aldaar begonnen in 1629 en 1635. zie *Fortificatien*. Eenige Compagnien Waartgelders aldaar opgeregt en in beſoldinge genomen in 1629. bl. 268. als ook in 1635 bl. 271. wanneer ook de twee Compagnien Waartgelders van Amſterdam aldaer in guarniſoen wierden gelegt. bl. 272.

——— de Edelen, Suppooſten en ganſche Burgerye aldaar in de wapenen gebragt in 1635. bl. 271. en ibid. (*p*) de Waartgelders 1635. aangenomen, by zyn Hoogheid verzogt in dienſt te houden, dog groote laſt daarvan voor de Societeit, bl. 273 275. in 1665. wederom een Compagnie Waartgelders by den *Hage* geligt, bl. 275. waarby alleen Capitein en Vendrig waren; commiſſie van den

den laaſtgem. bl. 276 en 277. dezelve wederom afgedankt, bl. 278. in 1672. aanſlag van de Franſchen op den Hage; de Suppooſten van den Hove doe in de wapenen gebragt, bl. 279. als mede de Burgers en Waartgelders aangenomen, bl. 280-282.
——— voorregt voor dien binnen zekere merken aldaar woonen B. bl. 295
——— den Grave te dienen in alles wat tot zyne reſidentie aldaar behoort, ook daar buiten, binnen zekere limiten, en vryheden daar voor te genieten, B. bl. 304. 305. en 306. Ordre nopende de verſchillen tuſſchen het Hof en den *Hage*, zie *Differenten*. het doen van rekeninge aldaar, zie *Rekeningen*.

Handvesten en vryheden aan den *Hage* verleent, beveſtigt bl. 305. 308. 318. 338.
——— te verleenen of vryheden te verkopen was een ſchoone goudmyn voor de Graaven, voor al in hunne gedurige oorlogen, bl. 406.
——— alle Handveſten of voorregten en vryheden, doorgaans aan de burgers en ingezetenen, en niet eigentlyk aan de Regeerders der Steden en plaatzen verleent, bl. 406.

Heemraden van *Delfland*, onder de zelve by S. V. Leeuwen Batav. illuſtr. overgeſlagen, bl. 29. (*l*)

Heerlykheid (hooge) de *Hage* dus aangemerkt, zie *Hage*.

Heerman (*Jacob*) Treſorier van den *Hage*, was ook te gelyk Suſtituit-Griffier van den Hove, en Penningmeeſter in de Griffie aldaar, bl. 132. (*d*)

Heiligen; an den Heyligen kommen of van daan ſcheyden; waar gebruykt en wat betekent, Coſt. bl. 11. (*n*)

Hekken enz. niet te ſteelen, zie *Boomen*.

Herbergen (oneerlyke) zie *Bordeelen*.

Herkomens, zie *Coſtumen*.

Heusden (de Stad en Lande van) by de Princen van Oranje in Pandſchap bezeten, dog daar weder uitgeloſt, Coſt. bl. 14. (*t*)

Hoekschen, zie *Waſſenaer* (*Philips van*)

Hof van Holland, zie Keuren van den *Hage*.
——— ——— jaarlykſche Ommegang van Deeken en Kapitulaaren van de Kapel ten Hove, bl. 437
——— ——— Edelen en Suppooſten van den Hove; vermogen der zelver in 1566. in vergelykinge der burgeren van den *Hage*, bl. 66. het maken van Keuren in opzigte der eerſtgemelde, by de Magiſtraat van den *Hage*, zie op *Burgemeeſteren*, waren eertyts vry van alle 's Lands en Stads-belaſtingen, bl. 246. zie ook *Vryheid* van *Laſten*. zyn de arreſten uit hoofde van quotiſatien en contributien ook ſubject, bl. 258. (*n*) nevens de Burgerye in de wapenen gebragt in 1635. bl. 271. gelyk mede in 1672. bl. 279.
——— ——— ordre nopende verſchillen tuſſchen het Hof en den *Hage*, zie *differenten*.

Hofhouding der Graaven, zie *Panetier*, zie dus Zaelbewaerder en Bottelier van de Gravinne vermeldt bl. 179. dus ook haar Kamerling, bl. 180. knegt en oppaſſer van de Leeuwen, bl. 404.

Hofkermis, zie van dezelve bl. 437.

Hofmeester ('s Graven) was bewaarder van 's Graven Hof, bl. 76. hoe aan te merken is in opzigt van de Schepenen, of in 't maken van Keuren nevens dezelve, bl. 75. en 76.

Hofvaart of *hoffaard* wat beduyd, Coſt. bl. 39. (*k*) en bl. 56. (*p*)

Hollanders, als Mechelaers aangemerkt in 't ſtuk van ampten, bl. 42. (*k*)

Hooftgeld in *'s Gravenhage* op hoe veel hoofden begroot in 1623. bl. 260. (*s*)

Hooge Raad van *Appel*, in 's Hage, deszelfs opregtinge of eerſte aanvang, bl. 240. (*i*)

Hoorn en Enkhuysen hebben al van ouds haare eige Magiſtraatsbeſtellinge gehad, bl. 145. (*h*)

Houve (*Jacob van der*) zie *Penſionaris* van den *Hage*.

Huwelyk verboden, zie *Nieuwlant*.

Huys of woninge (geen) binnen 't Ooſt-ambagt van den *Hage*, te verwoeſten, breken of branden belooft- B. bl. 305.

Hypotheken in den *Hage*, zie *Advis*.

I.

Jaar-markt, zie *Markt*.
Impost, zie *Excys*.

INKOMMEN van den *Hage* ontrent 1520. hoe groot wel geweeſt zy, bl. 97. dus ook ontrent 1583. bl. 256. zie ook. bl. 423. en ibid. (*a*)
INSTRUCTIE (eerſte) voor den Hove, zie *Procederen.*
——— voor de Gedeputeerden van de Societeit ter Vergadering van de Staaten, B. *n.* 55.
——— voor Burgemeeſteren van den *Hage*, zie *Burgemeeſteren.*.
——— voor de Treſoriers aldaar, zie *Treſorierſchap.*
INTREST hooger als dertien ten honderd, waar voor die van den *Hage* genoodzaakt zyn geweeſt geld te ligten ten behoeve van de Staaten, bl. 425.
JURISDICTIE, Civile en Crimineele, van den *Hage*, zie *Bailliuw.*
——— militaire, zie *Krygsraad* en *Garniſoen.*

K.

KAADE buiten de Leprooſen van den *Hage*; Acte en Reglement nopende het onderhoud der zelve, B. *n.* 36. en *n.* 72. met geen Paarden te beryden enz. B. *n.* 51. continuatie van het Octrooi van een duyt als ook van een oortjen, voor kade-geld aldaar, B. *n.* 649. en *n.* 69.
KAADEN, zie *Straaten.*
KAAIGELD verzogt in te voeren, dog opgehouden, bl. 447.
KAASMARKTEN in den *Hage*, zie *Markt.*
KABELJAUWSGEZINDEN, zie *Waſſenaar* (*Philips van*)
KANNE, after de kanne en voor de kanne, wat betekent, Coſt. bl 56. (*o*)
KAPITEIN en Overſte van den *Hage* aangeſtelt, bl. 20. en B. bl. 309.
——— van Waartgelders aldaar, bl. 46.
KARREDIENST, zie op *Kraan.*
KASTELEIN van *Medenblik*, by ouds een zeer gewigtig ampt, bl. 25. (*x*) zie ook *Scey.*
KERK, zie *Nieuwe Kerk.*
KERKMEESTERS aan te ſtellen, zie op *Godshuizen*, en op *Regering.*
KERMIS van den Hove, zie *Hofkermis.*
——— oorſpronk der zelve, bl. 437.
van den *Hage*, zie op *Markt.*
——— (alle) en Feeſten door ganſch Holland by Keiſer *Karel* afgeſchaft in 1531. en te gelyk geordonneert, dat de zelve alomme op eenen dag zouden werden gehouden, bl. 438. de rede daar van bl. 439. 't Placcaat zelve bl. 440. dergelyk Placcaat van *Philips de II.* als mede dusdanig beſluit van verſcheide Synoden vermelt. ibid.
KEUREN, en bevelen te maken mogen alle Geregten van den Lande niet verder, dan zy door de Graven in der tyd of door de Staaten, daar toe zyn geoctroyeert, bl. 65
——— en Ordonnantien van den *Hage*, de approbatie van 't Hof onderworpen, bl. 76. zie deswegen de Proviſionele Ordre B. *n.* 65. als mede B. *n.* 76.
KEURMEESTER van de Verkens, zie *Verkens.*
KINSCHOT (*Jaſper van*) Treſorier van den *Hage*, werd Raad in den Hove van Holland, bl. 139.
KLERK-AMBAGT van den *Hage*, zie *Secretariſſen.*
KOORENMARKT van den *Hage*, 't Privilegie dien aangaande beveſtigt, bl. 344.
KRAAN en *Karredienſt* van den *Hage* wierd verhuurt of verpagt, bl. 389
KRYGSRAAD in den *Hage* aangeſtelt, B. *n.* 68.
——— reſolutie van Holland aangaande de Militaire Jurisdictie aldaar, bl. 456
KUYPERYEN, zie op *Nominatie.*

L.

LANDEN en gronden, die den *Hage* nodig heeft, by taxatie te mogen aannemen, waar toe Octrooi verleent, zie B. *n.* 66. als mede om de landen naaſt de cingels van den *Hage* gelegen te mogen houſſlagen en tot banwerk ſtellen, B. *n.* 70
LANDREGT, zie *Regtpleging.*
LANSKROON (*Jacob van*) vermelt bl. 49 (*d*)
LANTAARNEN of ander Ligt des nagts, al vroeg in den *Hage* in gebruyk; het bewind daar over ſtaat aan de Societeit, bl. 265 en ibid (*e*) an. 1672. moeſt des nagts voor ider huis een Lantaarn branden, bl. 279.
LASTEN in den *Hage* door ſchattingen of impoſten, als ook door leeningen of geld opnemingen; bl. 103.
——— zie *Vryheid* van *Laſten.*

LEENGEBRUIK by afſterven of veranderen van den Leenheer, Coſt. bl. 14. (*t*)
LEEN-REGISTERS, zie *Chartres.*
LEENINGEN, zie op *Laſten.*
——— (Capitale) in den *Hage*, zie *Taxatie.*
——— ——— ——— van den jaare 1672. tot de adminiſtratie daar toe behorende, een by de Societeit aangeſtelt, bl. 263. (*y*)
LEIDEN en den *Hage*, accoord tuſſchen de zelve, zie *Banditen.*
LEPROOSEN van den *Hage*, kade buiten de zelve, zie *Kade.*
LIVREYE niet te geven dan aan ſyn eige broodige huysgeſinne, nog by anderen te dragen, B. bl. 318.
't LYK van een zelfs-moorder aan de vrienden by gratie toegeſtaan, zie *Rode* (*Henderik van*)
LYOENEN, wat ſpecie van munt, bl. 31. (*y*)
LYSTE der *Bailliuwen* en *Schouten* van den *Hage*, zie op *Bailliuw.*
——— der *Burgemeeſteren*, *Schepenen*, *Vroedſchappen* en *Treſoriers*, zie op *Regering.*
——— der Weesmeeſteren, zie *Weesmeeſteren.*

M.

MAAG-GELD, zie *doodſlaan.*
MAENTAL, zie *Vierſchaer.*
MAGISTRAATEN in de Steden van Holland, veranderinge der zelve in 1672. als mede in den *Hage.* bl. 159.
MAGISTAATS-BESTELLING (eige) der ſtemmende Steden in Holland, zie *Reſolutie.* By den *Hage* ook verzogt, zie op *Regeering.*
MANNEN van den Lande, zie *Welgeboren.*
MARKT, Octrooi van een vrye jaarmarkt van paarden, beeſten en andere goederen aan den *Hage* verleent, B. *n.* 53
——— Octrooi voor den *Hage*, om hunne Paardemarkt te mogen verleggen, B. *n.* 62 en *n.* 82. *n.* 74
——— Keure en Ordonnantie beroerende de Beeſtemarkt en het ſtaan der beeſten, bl. 444.
MARKTEN; in den *Hage* zyn twee vrye Jaarmarkten of Kermiſſen geweeſt; nopende welker oorſpronk, beſaminge en tydverwiſſeling eenige duiſterheden voorkomen, zie bl. 435-439. dezelve hebben geduurt tot den jaare 1643. Wanneer de Kermis in September is afgeſchaft. Aan wien het ſtellen der kraamen en ſpullen by ouds heeft geſtaan, bl. 438. dezelve zyn maar eens op 's Haags grond geplaatſt geweeſt en waarom; waar over eenige geſchillen zyn gerezen, ibid. Van de hedendaagſche kermis in den *Hage*, zie bl. 441
——— van andere hedendaagſche Markten, als de vette Beeſten en-Verken-markt, Kaasmarkten en van de weekelykze marktdagen, zie bl. 441
MARKTDAGEN (weekelykze); oude Keuren van den *Hage* wegens de ſtandplaats van de kraamen en andere waaren op de markt-dagen, bl. 442-444.
MECHELAARS, als Hollanders aangemerkt in 't ſtuk van ampten, bl. 42. (*k*)
MEDICINÆ DOCTOREN in den *Hage* aangeſtelt by de Societeit, bl. 237. en ibid. (*b*)
MEDENBLICK (Kaſtelein van) zie *Kaſtelein.*
MEUBILE goederen te tranſporteren zes weeken voor 't banquerot, Keure daar tegens, B. *n.* 88. bl. 491.
MINDERJAARIGE, zie *Weezen.*
MUNTE (onde) zie *Lyoenen.*

N.

NAAMEN der *Haagſche* Regering, zie op *Regering* en op *Lyſte.*
——— der Schepenen in de acten niet altyd uitgedrukt, zie *Acten.*
NAMAAGSCHAP onder de Regenten van den *Hage*, zie op *Regering.*
NEERING of *Ambagt* vermag niemand in den *Hage* te doen, ten zy hy burger zy en in een gilde aangenomen. bl. 285.
NIEUWE KERK, 't ganſche gezag daar over ſtaat aan de Societeit, bl. 265.
NIEUWE-VEEN of *'s Graaven-Veen* ('t ambagt van) onderworpen aan den Bailliu van den *Hage.* bl. 15.
NIEUWLANT (*Claes Cornelisz*) Burgemeeſter van *'s Gravenhage*, deszelfs voorgenome huwelyk verboden, bl. 137. (*f*).
NOMINATIE en Electie van de *Haagſche* Regering, zie op *Regering.* Kuyperyen ontrent dezelve in zwang gaande, te weeren. bl. 151.

NOMINATIE; of die van den *Hage* wel bevoegt zyn de Nominatie ter veranderinge hunner Magiſtrature te maken, ibid. by de Staaten gelaſt hunne Privilegien ten dien opzigte over te zenden, bl. 153. 't welk zynde gedaan, is by de Staaten beſloten te blyven by 't oud gebruyk, ibid. dezelve ter electie over te brengen den 24. November, bl. 155.
——— van de Magiſtraat in 1672. by de *Haagze* Burgers gemaakt en aan den Prins gezonden, bl. 159. en 160.
——— na de dood van *Willem de III.* aan de Staaten van Holland of der zelver Gecommitteerde Raden gezonden. bl. 168.

O.

OCTROOI als een zoort van gunſt, door Keizer *Karel* aan de Steden verleent, om haer zelve te bezwaaren, bl. 112.
——— nopens de eige Magiſtraatsbeſtellinge by de Hollandſe Steden verworven, bl. 145. by den *Hage* ook verzogt, zie op *Regeering*.
——— voor den *Hage* 1325. om Keuren te maken op Proviand, Wegen, Straaten en Wateringen, B. bl. 293. zie ook B. *n.* 78.
——— ——— 1451. om een Weeskamer te mogen ſtellen en Schepenen te kiezen. B. *n.* 20.
——— ——— 1544 om geld te ligten ten behoeve van den *Hage*, B. *n.* 61. dus ook 1608. B. *n.* 63.
——— ——— 1615. tot het uitzetten van haare plaats en het graven van haare gragten, bl. 270. (*m*) zie ook *Landen*.
——— ——— van de Viſſcherye, zie *Viſſcherye*.
OEM VAN WYNGAERDEN (*Floris*) Penſionaris van Dordrecht, 1518. wegens voorſpraak van 's Lands en der Steden regt, van zyn ampt afgezet en uit de Stad gebannen, dog naderhant weder herſtelt. bl. 87. (*l*)
OFFICIEN in Holland opentlyk aan de meeſt biedende verpagt, en de reden daar van, bl. 32 (*z*)
——— welke Uitlanders daar van uitgeſloten en welke niet, bl. 41 en 42.
——— welke voor principale Officien van het Land te houden zyn. bl. 47
OMGANG van 't Kapittel ten Hove, zie *Hof*.
OMSLAG gedaen over de inwoonders van den *Hage*, bl. 104
——— zie *Riemtaal*.
ONTFANGER (een eige) over de Gemeene Middelen in *'s Hage*, te vergeeſſch by de Magiſtraat verzogt, bl. 262. (*y*)
ONTFANGERS van de Ordinaris en Extraordin. Verpondinge in den *Hage* werden by de Societeit aangeſtelt, bl. 262. en ibid. (*y*) en (*z*)
OORLOG tegens den Hertog van *Holſtein* en de zes *Wendſche* Steden, zie *Wapenen*.
OORLOGEN (door de gedurige) van Keizer *Karel* den *Haeg*, wegens de groote laſten daar toe opgebragt, in een zeer ſlegten ſtaat geraakt, bl. 112. gelyk ook te vooren door de oorlogen van *Carel van Bourgondie* en daarna van den Eertshertog *Maximiliaan*, bl. 323.
OPPERKLERKEN, zie *Procureurs*.
ORDONNANTIEN, zie *Keuren*.
OUTSHOORN, een oud adelyk geſlagt, onderſcheiden in *Vlaming* en *Sonnevelt* van *Outshoorn*. bl. 49. (*e*)
——— (*Willem van*) Officier van *'s Gravenhage*, alle gezag en ſtem in de regering benomen in 1618. bl. 131. om de religie in 1620. afgezet. bl. 50
OVERSTE van den *Hage*, zie *Kapitein*.
OVER-VONNISSE, zie *Vonniſſe*.

P.

PAARDE-MARKT, zie *Markt*.
PAGTINGE der Ampten, zie *Officien*.
——— zie *Vierſchaar*.
PANETIER, bediende in 's Gravenhof houdinge. bl. 28. (*a*).
PENNING, pagtinge van den 40ſten en 80ſten Penning in den *Hage* an. 1635. bl. 185.
——— 80ſte penning van de huizen, zie op *Secretariſſen*.
PENSIONARIS, zie *Raadpenſionaris*.
——— van den *Hage* werd Mr. *Jacob van der Houve*, zynde Treſorier aldaar in 1670. bl. 159. Naamen der verdere Penſionariſſen, bl. 185.
——— ——— eertyds *'s Haags* Advocaat genoemt; an. 1524. en waarom by den Hove toegeſtaan, nevens een Procureur van den *Hage*, aan te ſtellen, bl. 184. (*y*) is ook by vervolg van tyd by den *Hage* aangeſtelt geworden; 1643. by den *Ha-*

ge den titel van Penſionaris in plaats van Advocaat gegeven, ſchoon reeds te vooren ook al gevonden werd. ibid. in 1710. is 't gem. ampt vernietigt geworden, ibid.
PEST-ZIEKTE in den *Hage* in 1635. en 1664. wanneer een byzondere Peſt-doctor wierd aangeſtelt, bl. 237. (*b*).
PLANTAGIEN, zie *Boomen*.
PREDIKANTEN (Haagſche, als mede die van Schevelinge) wat jaarlyks van de Societeit genieten. bl. 283.
PRESIDENT van Holland *Gooswyn de Wilde*, zie *Wilde*.
PRIVILEGIEN, zie *Chartres*, en *Handveſten*.
——— Conſervateur van de Privilegien van den Lande van Holland, Zeeland en Vriesland, bl. 334.
PROCEDEREN, oude manier daarvan voor 1447; door de eerſte Inſtructie voor den Hove door *Carel de Stoute* gegeven in 1462. verandert, B. bl. 335. (*a*)
PROCUREURS voor 't *Hof* waaren 'er by ouds niet; wanneer eerſt zyn opgekomen. Eerſte Ordonnantie omtrent de zelve, bl. 335. (*b*) getal der Procureurs poſtulanten en Bodens voor den Hove in 1481. bl. 326.
——— ——— derzelver Opperklerken gedispenſeert van Burgerlyke togten en wagten, B. *n.* 87.
PROCUREUR van den *Hage*, zie *Penſionaris*.
——— van de *Societeit*, bl. 265
PROFESSOR Anatomico-Chirurgicus in den *Hage*, by wien werd aangeſtelt, bl. 265.
PUYRAMBAGT van den *Hage*, wat geweeſt mag zyn, bl. 404

Q.

QUAAKBORD in den *Hage*, zie *Dobbelſchool*.
QUETSUUREN of wonden, zie *Chirurgyns*.
QUOHIER van den 1000ſten penning, als mede van 't Familiegeld te maken, de Societeit aangevolen, B. *n.* 75.
QUOHIEREN der Verpondinge op de huizen en landeryen wanneer zyn geformeert, bl. 251. en ibid. (*s*).
QUOTE der Steden, zie *Steden*.
——— van den *Hage*, zie *Contingent*.

R.

RAAD (hooge), zie *Hooge Raad*.
RAADEN, zie *Vroedſchappen*.
RAADPENSIONARIS, zie *Advocaat des Lands*.
REGENTEN der Godshuizen, enz. aan te ſtellen, zie op *Godshuizen* en op *Regering*.
REGEERING van den *Hage*, of Naamen der Heeren *Burgemeeſteren*, *Schepenen*, *Vroedſchappen* en *Treſoriers* der zelver Stede, die zedert 1500. tot nu toe in dienſt zyn geweeſt, bl. 99-178.
——— ——— verwarde geſteltheid van de Regeering in 1524. bl. 103. en 104. ook zeer verward in 1552. en 1553. bl. 112-114.
——— ——— de dienende *Schepenen* en *Treſoriers* in 1524. afgezet en anderen in der zelver plaatze aangeſtelt, zie op *Hage*.
——— ——— in 1552. en 1553. wilde niemand wegens de verbintenis voor Stads ſchulden, zig tot de regeering laaten gebruiken, bl. 112. en weigeren de verkoorene ten dien einde eed te doen, bl. 113. worden derhalven voor een tyd van die verbinteniſſe ontſlagen en hooger accynſen toegeſtaan, 't welk egter de zwaarigheid niet wegneemt, ibid. en 114.
——— ——— twee of drie van de nieuw geëligeerde Schepenen, toen byzonder tot eenige zaken geauthoriſeert, bl. 113. en B. *n.* 41. ook bl. 114. dus ook om de Juſtitie te adminiſtreren, ibid. en B. *n.* 42. gelyk ook de oude Schepenen van 't voorleden jaar, bl. 113. B. en 43.
——— ——— mits de abſentie van den Stadhouder, gecontinueert by den Hove van Holland, op St. Catharinen 1547. 1549. 1550. 1551. en 1566. op ordre van Prins *Willem den I.*
——— ——— door Prins *Maurits* mede afgezet in 1618. bl. 131.
——— ——— verder gecontinueert, op St. Catharinen 1630. 1632. 1636.
——— ——— na de dood van Prins *Willem den II.* tot het Stadhouderſchap van *Willem den III.* de electie der zelver geſchiet by de Staaten van Holland of by der zelver Gecommitteerde Raden, bl. 142. en 143.
—— ver-

REGEERING van den *Hage* verzoekt mede Octrooi tot beſtellinge haarer Magiſtratuur &c. bl. 145. dog verwerft alleen Octrooi om de Regenten in de Godshuizen enz. te mogen aanſtellen, bl. 146.

——— ——— omtrent de namaagſchap onder de Leden van de Regeringe, geen bepalinge, bl. 147.

——— ——— verandering omtrent dezelve in 1672. bl. 159. enz.

——— ——— gecontinueert door Prins *Willem de III.* tot St. Catharinen 1674. 1675. 1676. 1678. en 1679.

REGISTERS of aantekeningen van Magiſtraats-perſoonen (geene) by den *Haeg* dan na 1600. en die nog zeer gebrekkelyk, bl. 98.

REGTEN, zie *Coſtumen.*

——— ('sLands en der Steden) voor te ſpreken, gevaarlyk ten tyde der Graaven, en byzonder ten tyde van Koning *Karel*, naderhand Keizer, bl. 87. (*l*)

REGTSPLEGING, zoo in 't civiel als in 't crimineel, heeft de Steden, van oude herkomen toebehoort, en wierd het Landregt genoemt bl. 10.

——— in den *Hage*, aldaar niet te gyſſelen of eenige andere hinderniſſe aan lyf of aan goed te doen, voor dat iemand met recht verwonnen is, uitgenomen eenige zwaare misdaaden, B. bl. 305. 307

——— aangaande de proceduuren tegens de Hagenaars, terwyl die met Vrouw *Jacoba* ten oorlog uitwaren, B. bl. 310

——— ——— gevangene Banditen over te leveren, zie *Banditen.*

REKENINGE (ordinaris) van *'s Hage*; Ordonnantie en Sententie over het doen der zelve enz. B. *n.* 32 bl. 355. 366. ook ten overſtaan van een uit den Raade Provinciaal en een uit de Rekenkamer, ibid. Commiſſien daar toe verleent by den Hove, bl. 367. van welk gebruik die van den *Hage* na 1572. zoeken af te gaan, dog waar tegen het Hof zig aankant, en door de Staaten geordonneert werd by de voorige gewoonte niet alleen te blyven in de Ordinaris Rekeninge, maar de zelve ook in de Extraordinaris Rekeningen te volgen, bl. 367 en 372. zie diergelyke vaſtſtellinge nopens de Extraordinaris Rekeningen B. *n.* 61.

REKENKAMER (*Graaflykheids*); die van de Rekeninge in den *Hage*, by ouds als Raaden onder de Raden van den Hove vermeld; wat beheeringe en authoriteit in den *Hage* hebben, bl. 235. ook (*b*) en (*c*) wanneer en door wien ingeſtelt, bl. 236. en ibid (*d*) zie ook *Straaten.*

REMONSTRANTIE, zie *Doleantie.*

RENTEN (verloope) in den *Hage*, zie *Advis.*

RENTMEESTER GENERAAL van der Weeskinderen goederen in den *Hage*, zie op *Weeskamer.*

——— ——— van *Noord-Holland*, te gelyk Bailliu van den *Hage*, bl. 4 en B. 297.

RESOLUTIE van de Staaten van Holland nopende de eige Magiſtraats beſtellinge der ſtemmende Steden, bl. 144

RIEMTAEL, ook Vroonſchuld genoemt; wat zoort van omſlag geweeſt zy, en waar van dus genaamt; ſchynt al een zwaare laſt te zyn geweeſt, bl. 407. (*a*)

RODE (*Hendrik van*) zig zelven den hals afgeſneden hebbende, werd het lyk, by gratie aan de Vrienden toegeſtaan, B. bl. 315. wat ſtraffe in oude tyden daar over wierde geoeffent, ibid.

ROEP- en BODEAMPT van den *Hage*, verklaringe wegens geſchillen daar over en verblyf der zelve aan den Hove, B. bl. 311. 312. uitſpraake deswegen bl. 312

ROERINGE, als gras-grond- of landroeringe, dus ook boom-en-dakroeringe, Coſt. bl. 13 (*r*)

RYKDOMMEN in de Steden, zie *Vroedſchappen.*

RYOOLEN zie *Straaten.*

S.

SCEY (*Benyaert*) Kaſtelein van Medenblik, word beſchuldigt van den Preſident van 't Hof, en beſchuldigt den zelven wederom; hoe zulks voor hen beiden afloopt, bl. 25. (*x*)

SCHATTINGEN in den *Hage*, zie *Laſten.*

SCHELDE (*Beooſten*) 't Land van; de regeering daarvan aan wien toevertrouwt, zie *Zeeland.*

SCHEPEN, van groote ſchepen by ouds, zie bl. 409. en 410. (*a*) wat getal ieder Stad, Dorp of diſtrict ten dienſte der

der Landen in geval van oorlog moeſte leveren, ibid.

Schepenen van den *Hage*, de oudſte Magiſtratuur aldaar, al bekent in 1311. bl. 71. en 72. proceduren voor dezelve gehouden in 1323, bl. 73. en 74. gemagtigt in 1325. om met 's Graven Hofmeeſter Keuren te mogen maken, bl. 75. hoe de Hofmeeſter in dezen is aan te merken, ibid en bl. 76. Schepenen gemagtigt het ſchot te zetten en te innen, en ook gehouden altoos ſchot te betalen, B. *n.* 5. Wierden oudtyds aangeſtelt door den Bailliuw, zonder bepalinge van tyd. bl. 77. tot dat by Handveſt van 1407. de tyd der aanſtellinge en 't getal der perſoonen bepaalt is, ibid. Octrooi aan den *Hage* om Schepenen te mogen kiezen, B. bl. 317. vereiſchte hoedanigheden om Schepen te konnen zyn, bl. 78. bevoegdheid van de Magiſtraat om een Nominatie tot Schepenen te maken, in 1656. by 't Hof in twyffel getrokken, dog by de Staaten beveſtigt, bl. 78. en 79. de Schepen van *Scheveninge* waarſchynlyk al in 1407. in het Geregt geplaatſt, bl. 79. eenige ſchynſtrydigheden daartegen opgeloſt, bl. 81. zyn aanzien voormaals grooter als jegenwoordig, werdende niet alleen tot de regtszaken, maar ook tot het polityk beſtier geroepen, zelfs lang na 1600, bl. 80. en 81. zie ook bl. 114. en viel ook nu en dan nevens de andere afgaande Schepenen onder de Vroedſchappen, bl. 82. dog werd thans alleen geroepen over Criminele mitsdaaden; van welke verandering de rede en nette tyd in 't onzekere is, ibid. Hoe 't Polityk beſtier in 1560. van Schepenen aan Burgemeeſters is overgebragt, ibid. Naamen der Schepenen, zie op *Regering*.

——— Mr. *Johan Ruyſch*, Schepen, tot Fiſcaal aangeſtelt, zie *Fiſcaal*.

——— Mr. *Johan François Vallerea*, Schepen, word Commis van den Raadpenſionaris, bl. 164.

——— Mr. *Willem van Schuylenburch*, Schepen en Burgemr. werd Raad en Griffier van zyne Hoogheid, bl. 165

Scheveninge (Schepen van) zie *Schepenen*.

——— Predikant van) zie *Predikanten*.

——— geen honden aldaar los en ongekoppelt te laaten loopen gedurende het droogen van den viſch, B. *n.* 60. *.

——— weg van daar op den *Hage*, zie *Straatweg*.

Schiedam (Bailliu van) *Symon Arentſz*, vermeld, bl. 26. (*x*) en *Salomon van der Houve*. bl 45.

Schot, wat eigentlyk geweeſt zy, hoe en by wien dat wierd gezet, en op wat wyze 't zelve wierd ingevordert, B. bl. 298-301.

Schotbaar land, zie *Weſt-ambagt*, zie ook bl. 299.

Schout van den *Hage*, al vroeg bekent, en zeker Ao. 1316. bl. 56. waar in zyn ampt beſtond, ibid. Lyſte der perſoonen, die het Schoutampt afzonderlyk bedient hebben, van 1389. tot 1571. bl. 59-62. gegeve Commiſſie daar toe bl. 59. zie ook *Bailliuw*.

——— deszelfs oude manier om Vierſchaar te ſpannen, zie *Vierſchaar*.

——— (een afzonderlyke) te *Scheveling*e, door wien aangeſtelt, en wat zyn verrigtinge aldaar is, bl. 58.

Schryf-Ambagt van den *Hage*, zie *Secretariſſen*.

Schryven konden by ouds zeer weinige, behalven de Kerkelyken, weshalven zy ook meeſt overal Clerken enz. of Secretariſſen waren, bl. 221.

Schutterye (de *Coloveniers*) van den *Hage* geoctroyeert, eenige erven van haare Doele te mogen verkopen tot betimmeringe B. *n.* 73.

Secretarissen van den *Hage*. Lyſte derzelve zedert 1350. tot 1732. bl. 179-186. de titel van Secretaris eerſt gevoert na 1527. bl. 182. *Cornelis Naggers* Subſtituit-Secretaris, by den Hove geauthoriſeert, tot inninge van den onvoldaanen 80.ſten penning van de huizen, bl. 186. een tweede Secretaris aangeſtelt an. 1710. in plaatze van den Penſionaris van den *Hage*, bl. 186. hoe de beide Secretariſſen eerſt hebben gefungeert, hoe naderhant, gelyk mede als nog, ibidem. 't Gemelde ampt heeft geſtaen ter collatie van de Graaven en naderhand van de Staaten, dog is 1706. aan den *Hage* verkogt, ibid. A. (*a*) en B. *n.* 88.

Secretarissen van den *Hove* ook Weesmeeſters geweeſt, zie *Weesmeeſteren*.

——— ——— by de Staaten mede

gebruykt tot het depeſcheren van 's Lands zaaken, bl. 416. (*a*)
——— van de *Staaten* van *Holland*, zedert 't begin der republick tot nu toe, bl. 416. (*a*)
't SERAATS (*Louis*) Bailliu van den *Hage*; zwaarigheid wegens zyne aanſtellinge, zie op *Bailliu*.
't SERAATS (*Jeronimus*) Stalmeeſter van Prins *Willem den I.* bl. 42. *k*)
SOCIETEIT *in* of *van 's Gravenhage*, wanneer en by welke gelegentheid aldaar is opgeregt; bl. 235. en volgende. uit welke Leden beſtaat, bl. 252. en waar over derzelver directie gaat, bl. 254-283. zie verders op *'s Gravenhage*.
——— de Miſſiven aan de zelve dan aan de Magiſtraat, dan aan de Societeit geaddreſſeert. bl. 278.
——— mildaadigheid van de Societeit ontrent den armen en gevlugte perſoonen; als mede omtrent de Haagſche Predikanten en die van Schevelinge bl. 283
SONNEVELT van Outshoorn, zie *Outshoorn*.
SPEELHUIZEN (openbaare) by ouds in de Steden en ook in zommige Dorpen; by niemand te houden dan door den Graave daar toe gemagtigt; dog by eenige Steden afgekogt, en dus met der tyd buiten gebruik geraakt, bl. 404. zie ook *Dobbelſchool*.
STADS-SCHULDEN, zie *Verbinteniſſe*.
STEDEN regtpleging, zie *Regtpleging*.
STEDEN (groote) nevens dezelve had den *Hage* geen gering aandeel in 's Graaven beeden, bl. 112.
——— Octrooi aan de zelve, zie *Octrooi*.
——— (der) eige Magiſtraats-beſtellinge, zie mede aldaar.
——— in Holland, verandering van derzelver Magiſtraaten in 1672. zie *Magiſtraat*. Geen ſtem in Staat hebbende der zelver Nominatie, na de dood van *Willem den III.* aan haar Ed. Gr. Mog. of der zelver Gecommitteerde Raden te zenden, bl. 168
——— by de Staaten van Holland gemagtigt in 1585. om haare quoten te vinden en te repartitieren over de vermogenſte hunner ingezetenen, bl. 251. (*r*).
STOEPEN, enz. niet te ſteelen, zie *Boomen*.
STRAATEN, Wegen, Kaden, Ryoolen, Gooten, enz. by die van den *Hage* te mogen verhoogen, verleggen, veranderen, repareren en doen bekoſtigen, B. *n.* 78.
——— Conventie noopende de beheeringe der zelve tuſſchen de Graavelykheids Rekenkamer en die van den *Hage*, B. *n.* 79.
——— Rioolen en Wateren binnen den *Hage* en het diſtrict van dien; tot het reinigen en ſchoonhouden der zelve het Aſch-en Vuilnis-geld te mogen verhoogen of een jaarlykzen penning op ieder huis te mogen ſtellen, aan de Rekenkamer en aan de Magiſtraat van den *Hage* geoctroyeert, B. *n.* 81. en 82.
STRAATWEG van den *Hage* tot *Scheveninge*; Octrooi tot het maaken van denzelven met een Reglement van de Gabellen daarop. B. *n.* 83. den gemelden weg nog de boomen enz. aldaar niet te beſchadigen, B. *n.* 83. *.
SUBMISSIE (acte van) der Heeren Staaten ten eenre, en die van de Societeit in *'s Hage*, ter andere zyde aan Arbiters, over het contingent van den *Hage*, B. *n.* 57.
SUPPOOSTEN van den Hove, zie *Hof*.
SURETE DU CORPS, by den *Hage* daarop niet te adviſeren dan voor hunne burgeren en inwoonderen, B. *n.* 77.
SWAMMERDAM, zie *Bodegraven*.

T.

TAALLUIDEN of *Woordhouders*, by ouds in plaats van Procureurs gebruykt, B. bl. 335. (*b*)
TAVERNEN (oneerlyke) zie *Bordeelen*.
TAXATIE van de Capitale Leeninge in den *Hage*, hoe en door wien in 1585. geſchiedde, bl. 256. (*e*).
——— van Landen ten dienſte van den *Hage*, zie *Landen*.
TOL-VRYDOM voor den *Hage* van 1373. B. bl. 296. 304. 307.
TRANSPORT, zie *meubile goederen*.
TRESORIER van den *Hage*, te gelyk Subſtituit Griffier &c. zie *Heerman*.
——— werd Raad in den Hove van Holland, zie *Kinſchot*.
——— werd Penſionaris van den *Hage*, zie *Houve* (*van der*) en *Johan Maes*, oud-Burgemr. toen voor drie jaaren tot Treſorier aangeſtelt, bl. 159.
TRESORIERSCHAP van den *Hage*, by wien in vroege tyden waargenomen, bl. 96. onzeker, wanneer afzonderlyke Treſoriers aldaar zyn op-

ge-

gekomen, ibid. der zelver getal niet bepaalt, bl. 97. moeſten jaarlyks rekening doen, ibid. door hunne nalaatigheid groot ongenoege en muyterye by de gemeente veroorzaakt, ibid. Weshalven de als doen zynde Treſoriers wierden afgezet (B. *n.* 34) en by opgevolgde Sententie van den 10. Aug. 1524. (zie B. *n.* 32. bl. 355) hunne jaarlykſche rekening nader vaſtgeſtelt, als mede voor wien die te doen, ibid. en hen by den Stadhouder een Inſtructie beraamt (zie dezelve B. *n.* 35) bl. 98. wanneer en by wien te kiezen, ibid. mogen geen Schepen wezen, ibid. by Octroy van 1556. op een gebragt, ibid. Naamen der Treſoriers, zie op *Regering*.

U.

UITROEPERS-AMPT van den *Hage* aan de Magiſtraat verkogt, bl. 186. (*a*) en B. *n.* 88.
UITSLUITEN der Weeskamer, zie op *Weezen*.
UITSPRAKE van Arbiters wegens het contingent van den *Hage*, B. *n.* 59.
USANTIEN, zie *Coſtumen*.

V.

VALLEREA (*Johan François*), zie op *Schepen*.
VEEN ('s Graven) zie *Nieuw-veen*.
VEGTEN en kyven, zie *Borgſtellen*.
VENDUMEESTERSCHAP van den *Hage*, aan de Magiſtraat verkogt, bl. 186. (*a*) en B. (*n*) 88.
VER en *Veren*, wat betekent, bl. 73. (*f*)
VERBANDEN aan gequetſte perſoonen, zie *Chirurgyns*.
VERBINTENISSE by ouds voor *Stads ſchulden*, niet alleen by de Magiſtraat in 't gemeen, maar ook by elk der zelve en der gegoede burgers in 't byzonder, bl. 112.
VERKENS, Keurmeeſter en Schouwer van de zelve aangeſtelt by den Graaf, bl. 405.
VERKEN-MARKT, zie *Markt*.
VERKIEZINGE, zie op *Electie*.
VERPONDINGEN, zie *Quohieren*.
VIDIMUS, affchriften van Handveſten enz. door wie, op wat wyze en waarom by ouds verleent wierden, bl. 221.
VIERSCHAARE te ſpannen door den Schout van den *Hage*; oude manier daarvan, Coſt. bl. 10-12. en de Aanteken. aldaar. diergelyke, zoo van den Bailliu als van den Schout aldaar. bl. 60-62.
——— van Maenſtal en van Pagtinge, mede aldaar. bl. 41. (*l*)
——— zie *Geregt*.
VISCHMARKT van den *Hage*, giſte daarvan, B. bl. 305.
VISSCHERYE (eigendom van de) in hunne gedolve wateren aan den *Hage* geoctroyeert, B. *n.* 66.
VLAMING van Outshoorn, zie *Outshoorn*.
VLEESCH-HALLE van den *Hage*; giſte daar van, B. bl. 303. 305. 307
VONNISSE, over-vonniſſe of boven-vonniſſe, wat beteekent, zie Coſt. bl. 18. (*y*)
——— alle Vonniſſen in den *Hage* beneden de zeſtig ponden, executabel onder cautie, B. *n.* 48 en 49
VOOGDEN, het ſtellen der zelve by ouds, zie *Weezen*.
VOORBURG, zie *Azinge*.
VOORREGT voor die binnen zekere merken in den *Hage* woonen van 1370. B. bl. 295.
VOORREGTEN, zie *Handveſten*.
VREEMDELINGEN, uit de ampten geweert, zie *Brabanders*.
VRIESLAND. *Arent Boot*, geweezen Bailliu van den *Hage* &c. word Droſt en Kaſtelyn te Franeker &c. Grietman van de Bilt, bl. 38.
VROEDSCHAPPEN of Raaden in de Steden; der zelver begin en opkomſt buiten geheugen; het gevoelen van den Schryver der Erfgraaflyke Bedieninge in Holland wederlegt, bl. 84. wie door *Rykdommen* in de Steden verſtaan wierden, en wat aandeel die hadden in de beſtieringe van zaaken, bl. 85
——— het ampt der Vroedſchappen in 't gemeen, waar in beſtaat, en der zelver onderſcheide benamingen, bl. 90. of onder het woord *Rykdom* de Vroedſchap ook verſtaan werde, bl. 91
——— in den *Hage*, het Collegie van de Vroedſchap aldaar zeer vermoedelyk, niet lang na 1400. ingeſtelt; uit hoeveel Leden in den beginne beſtaan hebbe, onzeker, dog is daarna verſcheide veranderingen onderworpen geweeſt; by Octroy van 1451. tot 32. perſoonen vermeerdert, bl. 86. 't geen geduurt heeft tot

tot dat in 1513. het getal geſtelt wierd op 24. perſoonen, bl. 87. door Keizer *Karel* in 1525. vermindert tot 12. Leden, gelyk het nu nog is, bl. 89. in 1621. verzoek by de Magiſtraat gedaan om te hebben een permanente Vroedſchap en vermeerdering van perſoonen voor de Regeeringe, dog daarop niet gediſponeert, nog ook geadviſeert (zie het gem. verzoek bl. 133.) maar 1672. een geheele andere ſchikking daar in gebragt, bl. 90. en zie hier onder.

——— wat de verrigting en magt der *Haagſche* Vroedſchap voorheen geweeſt zy; is by de Inſtructie van Burgemeeſteren van 1560. merkelyk vermindert, bl. 92.

——— den 5. April 1577. geordonneert, om te dienen tot St. Catharinen 1577.

——— is 1672. als een vaſt en permanent Lighaam geworden, en daarom onder een afzonderlyke Lyſt gebragt zedert het even gem. jaar. bl. 161. zie gemelde Lyſt bl. 177., en 178.

——— naamen der Vroedſchappen, zie op *Regeering*.

VROEDSCHAPS-PENNINGEN (*Haagſche*) oorſpronk en beſchryvinge der zelve, bl. 93-95.

VROONSCHULD, zie *Riemtaal*.

VROUWSPERSOONEN, zie *Aanſprekers*.

VRYGELEI verworven wegens Stadsſchulden, by die van de Steden, als ze hen op reis wilden begeven, bl. 112. by wien in vroege tyden aan misdaadige wierd verleent bl. 25. *Arent van Hogenpyl* Bailliu van den *Hage* by 't Hof verboden aan iemand vry gelei te geven, die binnen zyn Bailliuſchap eenen doodſlag had begaan, ten zy, &c. bl. 29.

VRYHEID van laſten in den *Hage*; wie by ouds dat genooten; gedurige geſchillen daar over met de Regeerders van den *Hage* en om wat rede; reglementen en bepalingen daar ontrent gemaakt en door wie, bl. 326-348. zyn meeſt alle te niet geloopen, uitgezondert eenige zeer weinige, welke nu nog ſtant houden. bl. 355. zie ook *Hof*.

VRYHEDEN van 's Graaven dienſt aan die van den *Hage* vergunt, B. bl. 304. en 305.

——— zie *Handveſten*.

VUYLNISGELD, zie *Aſch*.

W.

WAARTGELDERS in den *Hage*, zie op *Hage*.

——— (zes duizend) by Staaten Generaal, na de quote van ieder Provincie en Stad geworven in 1665. bl. 275. (tien duizend) 1672 by den Raad van Staate gepetitioneert, bl. 281

WANTAAL, wat betekent, Coſt. bl. 18. (*y*)

WAPEN van *'s Gravenhage*, deszelfs oorſprong duiſter, bl. 233

——— op de Buſſen van de Boden aldaer, zie *Boden*.

WAPENEN (zekere) verboden in den *Hage* te dragen, B. bl. 318

——— Ordonnantie in 1438. van zig in Holland te wapenen tegen den Hertog van *Holſtein* en de zes *Wendſche* Steden, bl. 409. (*a*)

WASSENAAR (*Philips van*) Bailliu van den *Hage*, en Schout te Medenblik &c. welk eerſte ampt hy in 1469. voor zes jaaren pagte. bl. 32. was te gelyk Raad in den Hove van Holland, ibid. (*b*) en een der grootſte hoofden der *Kabeljauws-gezinden* en zulks ook een heftige vervolger van de *Hoekſchen*; hoe zulks getoont heeft in den *Hage*, te *Leiden* en te *Hoorn*. bl. 33 (*c*)

——— ('t Dorp) zie *Azinge*.

WATEREN, zie *Straaten*.

WEEKGELD in den *Hage*, zie *Hoofdgeld*.

WEESEN of minderjaarige; by wie en hoedanig hier te Lande eertyds Voogden over de zelve wierden geſtelt, bl. 187. daarna aan den Ingezetenen, by de Graaven de magt verleent, om zelf Voogden te mogen kiezen, bl. 189. als mede aan de Magiſtraaten der Steden of aan eenige Leden uit de haaren, om daer in te voorzien, 't welk de oorſpronk der Weeskamers of van de Weesmeeſteren hier te Lande is, bl. 190. over welke perzoonen de zelve geſtelt werden, bl. 191. wat van derzelver verrigtinge zy, en waar na hen te reguleren by ouds en daerna bl. 193. van het uitſluiten der Weeskamers in Holland en Zeeland, bl. 192. en aldaer (*o*)

WEESHUIS van den *Hage*, Regenten aldaar aan te ſtellen; zie op *Godshuizen* en *Regering*; de nominatie van der zelver Buiten-Vaders en Moeders

ders in 1673. mede aan den Prins gezonden, bl. 162.
WEESKAMERS hier te Lande, der zelver oorſpronk, inſtellinge &c. zie op *Weezen.*
WEESKAMER van den *Hage*, of Weesmeeſteren aldaar, wanneer allereerſt zyn opgekomen, bl. 191. Ordonnantie van de zelve, gemaakt 1513. met de daarop gevolgde Ampliatien en Alteratien, bl. 193-209. zie ook bl. 213. een Rentmeeſter Generaal van der Weeskinderen goederen in 1609. aangeſtelt, bl. 210. dog 't welk zedert 1653. geen plaats meer gehad heeft, bl. 212. deszelfs Inſtructie, bl. 210-212. afzonderlyk Zegel van de Weeskamer aldaar, bl. 233. Octrooi aan den *Hage* om een Weeskamer te mogen ſtellen, B. bl. 317.
WEESMEESTEREN van den *Hage*, der zelver rang onmiddelyk na de Schepenen, bl. 187. hun getal; by wie eerſt, daar na en nu nog aangeſtelt worden, bl. 210. Octrooi tot het aanſtellen der zelve B. *n.* 67. Naamlyſte der Weesmeeſteren van *'s Gravenhage*, bl. 215-220. een Secretaris van den *Hage* te gelyk Weesmeeſter, bl. 216. (*b*). dus mede Ordinaris en Extraordinaris Secretariſſen van den Hove zyn ook Weesmeeſters geweeſt, buiten nadeel van hun Suppooſtſchap, bl. 216. en 217. An. 1573. zyn vermits de troubles geene Weesmeeſters geſtelt geweeſt, bl. 217.
WEGEN, zie *Straaten.*
WELGEBOOREN Mannen van den *Hage*; zie *Bailliu*, zie ook bl. 180. en 181. alwaar genoemt onze Mannen, als mede onze Mannen van den Lande.
WERVE (*Philips Ruychrok van der*) zoon van *Jan Ruychrok*, Bailliu van den *Hage*, en Raad in den Hove, getrouwt met *Jenne van Schagen*, had eene dogter, die in 1480. geſchaakt en naderhand de tweede vrouw wierd van *Joris* van *Brederode*. bl. 29. en 30.
WEST-AMBAGT van den *Hage*; al het land aldaar gelegen tuſſchen *Vittelvoorde* en de Loosduinſche Laan, ſchotbaar, 1343. B. bl. 294.
WILDE (*Gooswyn de*) Preſident van Holland, t'onregt beſchuldigt van Sodomie, zyn ongelukkig einde; onkunde en misſlagen van deze merkwaardige geſchiedeniſſe by oude en laatere Schryvers. bl. 25. (*v*) en (*x*)
———— een ander van denzelven naam, ibid. (*v*).
WILLEM de Baſtaert van Holland, zie *Baſtaert.*
WONDEN, zie *Chirurgyns.*
WOONINGE, zie *Huis.*
WOORDEN (oude) en Spreekwyzen verklaart, zie *Advoé*, *Daingen*, *Evenknien*, *Heiligen*, *Kanne*, *Lyoenen*, *Maen-Stal*, *Pagtinge*, *Taalluiden* of Woordhouders, *Ver* en *Veren*, *Vierſchaar*, *Vomiſſe* en *Wantaal*; zie ook op *Schepen* en *Wynen.*
WOORDHOUDERS, zie *Taalluiden.*
WYNEN, oude naamen van Wynen, bl. 337.
WYNGAERDEN, zie *Oem van Wyngaerden.*
WYNTAP van den *Hage*, gifte daar van 1397. B. bl. 303
———— (vryen) aldaar; Octrooi nopens dien voor die van den *Hage*, B. *num.* 31. bl. 348. misbruik daar omtrent, en nadere ordonnantien; is eindelyk te niet geworden, bl. 353-355.
WYNTAPPERS in den *Hage*, volle maat te verkopen, B. bl. 134. en voor hoeveel de ſtoop, B. bl. 320. by 't Hof gereguleert en zelfs de wyn geproeft. bl. 321. in 1490. wegens den al te laag geſtelden prys in drie maanden geen Rynſche wyn getapt, waarop afſlag verzogt by den pagter, bl. 344. (*a*)

Z.

ZEELAND: de Bailliuw van den *Hage* Ao. 1357. aangeſtelt tot Bailliuw van *Zirikzee*, en om met de twee Burgemeeſteren der zelve Stede, het *Land* van Beooſtenſchelde te regeeren, bl. 17.
———— het ſtellen der Voogden aldaar by ouds, bl. 188. (*d*) oorſpronk der Weeskamers aldaer, bl. 190. (*l*) van het uitſluiten der zelve, bl. 190 (*o*)
ZEGEL of *Wapenzegel*; verſcheide zoorten van Zegels by ouds opgekomen en waarom, bl. 221. de mindere Vorſten volgden daarin de grootere, byzonderlyk ook onze Graaven, gelyk ook de Steden, bl. 222. oorſpronk van 't Zegel of Wapen van zommige Steden. bl. 223.

——————— omtrent 1300 hadden weinige gemeene luiden een Zegel, zelfs ook veele adelyke niet, gelyk ook niet eenige Steden en Diſtricten, bl. 225.
——————— by zommige Steden, Diſtricten en Dorpen verkregen van de Graaven, van de Staaten of ook van den Hove van Holland, bl. 224.
——————— afzonderlyk Zegel by eenige Collegien en in de Steden gebruikelyk, bl. 233
't ZEGEL van den *Hage*; duiſterheid ontrent deszelfs eerſte begin; dog zeker, dat Schepenen aldaar, al in 1311. en weinig laater, of hun eigen of het gemen Zegel gebruikten, bl. 223. gelyk dat huiden ten dage nog plaats heeft, bl. 217. rede dezer naſpeuringe, bl. 224, 225. en 226. de naam van 't Zegel wierd ook wel op het geene bezegelt was uitgedrukt, bl. 227. verſcheidene Zegels van den *Hage* in afbeeldinge vertoont en beſchreven, bl. 227-232. by ouds was daar ook een byzonder Zegelbewaarder, bl. 232. Zegel van de Weeskamer aldaar beſchreven. bl. 233.
ZEGELAARS of *Zegelbewaarders* waren by ouds niet altyd Kerkelyke, maar ook wel waareldlyke perſoonen, bl. 221. dus ook by onze Graaven bl. 222
't ZEGELEN zedert zeven en agt honderd jaaren van veel gewigt geworden, bl. 221. noodzaakelykheid om daar van eenige kennis te hebben. bl. 222
ZELFS-MOORT, zie *Rode* (*Henderik van*)
ZYPESTEIN (*Dirk van*) Bailliu en Schout van den *Hage*; door den Graave van *Leiceſter* tot dat ampt gevordert buiten nominatie van de Staaten van Holland; die deswegen hunne klagten doen, en hoe die zaake ten genoege van beide wierd gevonden, bl. 47. Hy gedroeg zig in zyne bedieningen zeer verkeerdelyk, en wierd mitsdien by 't *Hof* geſuſpendeert, en eindelyk gedeporteert. bl. 48.

EENIGE NADERE ONTDEKKINGEN

EN

AANWYZINGE DER DRUK-FAUTEN.

bladzyde.

4. r. 7. *van onder. Lees* zyn zeer aanmerkelyk.
6. *laatſte regel.* (*p*) *Pag.* 4. *lees* 5.
r. 8. *van onder. lees* in den jaare.
7. r. 12. bezondere, *lees* byzondere.
11. r. 26. te waarder, *lees* te zwaarder.
15. *laatſte regel.* oircon· *lees* oirconde.
16. r. 4. *Cunc*, lees *Cunc.*
22. r. 10. (*d*) *lees* (*k*).
24. r. 11. bekleed, *lees* beleed.
r. 19. wierd, *lees* wierden.
26. r. 8. betigde, *lees* betigtte.
28. r. 6. *van onder. traite de la Policie*, lees *Traité de la Police.*
32. r. 6. *van onder*, *poirtier*, lees *poirter.*
35. r. 3. *van onder*, *in den text*, wangedragt, *lees* wangedrag.
37. *Aantek.* (*u*) r. 3. Secretariſſen, *lees* Sectariſſen.
47. r. 17. converſatie, *lees* conſervatie.
61. r. 27. Burgermeeſterſchap, *lees* Burgemeeſterſchap.
64. r. 8. *van onder. in den text*, waardigheden voordeelen, *lees* waardigheden en
68. r. 5. *van onder. in den text*, bevooren, *lees* bevoorens.
71. r. 1. *van den text*, Schenpens-bank, *moet zyn* SCHEPENS-BANK.
72. r. 15. wyze, *lees* wyzen.
73. r. 13. vermeende, *lees* vermeenden.
83. r. 18. Burgermrs, *lees* Burgemeeſters.
87. r. 6. gemag, *lees* gewag.
91. r. 19. zoude doen, *lees* zouden doen.
r. 5. *van ond.* Schelingſche, *lees* Schevelingſche.
98. r. 8. *van onder. lees*, dat het getal der Schepenen - -, dat van zeven wel eens te boven gaat
113. r. 15. goedgevonden, *lees* goedvonden.
151. r. 9. ordentelyke, *lees* onordentelyke.
155. r. 22. goedgveonden, *lees* goedgevonden.
186. r. 23. twintingſten, *lees* twintigſten.
188. r. 1. vader zyde, *lees* vaders zyde.
239. r. 6. krygsvolks *lees* krygsvolk.
241. r. 8. *van onder. lees* op den 13. dezer lopende maand Februarii.
245. r. 20. zullen werden, *lees* zal werden.
251. *Aantek* (*s*) Quotieren, *lees* Quohieren.
256. r. 14. omſloegen, *lees* omſloeg.

bladzyde.

Aantek. (*d*) r. 2. wierden, *lees* wierd.
261. *Aantek.* r. 24. *lees*, Collegien, die (hoewel.
262. *Aantek.* r. 2. ophof, *lees* ophef.
263. r. 7. *voegt by*,; dog welk ampt in 1737. na het overlyden van den laatſten Commiſſaris den Heer *Albertus Brandt*, by de Societeit is vernietigt; mitsgaders.
273. r. 16. zoude werden, *lees* zouden werden.
r. 18. by haar Ed. Gr. Mog. op dat ſtuk mach weſen, *lees* by haar Ed. Gr. Mog. derhalven mach weſen gereſolveert.
275. r. 2. *van ond.* byyondere, *lees* byzondere.
277. r. 11. *van ond.* ondre, *lees* onder.
279. r. 11. vereingde, *lees* vereenigde.
r. 11. aaanwenden, *lees* aanwendde - - aanloops.
280. r. 6. den aſſche, *lees* de aſſche-de vlam.
r. 24. geruts, *lees gerugts.*
281. r. 17. en 18. *van ond.* zal, *ongetwyffelt* zullen.
311. r. 9. Soe hebben die voorſz Stede, *lees* die van de voorſz Stede.
319. r. 25. voirder dat, *lees* dan.
323. r. 20. gecreven, *lees* geſchreven.
327. r. 20. ('t zy, *lees* 't zyn.
342. r. 28. henluydende, *lees* henluyden.
347. r. 14. *van ond.* wy van den zelven, *lees* van den zelven.
359. r. 12. affach, *lees* afflach.
367. r. 20. verval uit 't ſtuk, *lees* verval in 't ſtuk.
384. r. 5. twee, *lees.* tweede.
395. r. 2. van van *lees* van.
401. r. 23. *van ond. lees*, en Supplicatie hebben geoctroyeert, geaccordeert en geſtatueert, octroyeren,
408. r. 3. elwaerts varen, woonen, *lees* elwaerts varen mitter woone.
409. r. 12. aldaer, *lees* alhier.
417. r. 10. dat de Raden, *lees* dat die van de Raden.
418. r. 13. *van ond.* plaetſten, *lees* plaetzen.
435. r. 6. Weekmarkt, *ongetwyffelt* Jaarmarkt.
444. r. 5. *van ond.* voor de ſtaan, *lees* voor te ſtaan.
446. r. 20. henluydende, *lees* henluyden.
552. r. 25. *lees*; door appellatie ofte provoca-

vocatie niet belet, verhindert of geretardeert en zouden werden, dat zyluyden Supplianten, niettegenſtaende eenige appellatie of andere handſluytende.

452. r. 19. *van ond.* geneſen, *lees* genegen.

463. r. 18. de ſtraeten, *lees* de ſtraat.
r. 7. *van ond.* zouden mogen, *l.* zoude.

481. r. 18. *agſten*, *lees agtſten.*

498. r. 14. *Nage*, *lees Hage.*

512. r. 16. Compromiſſie, *lees* Compromiſſe.

515. r. 15. Magiſtraat den *Hage*, *lees* van den *Hage.*

519. r. 8. van onder. HOL LAN, *lees* HOLLAND.

De druk-fauten van minder belang gelieve den goedgunſtigen Leezer ten beſte te houden en onder het leezen te verbeteren.

BERIGT aan de BOEKBINDERS.

De COSTUMEN te plaatszen agter den KORTE INHOUD, en agter de *Coſtumen* te laaten volgen de BLADWYZER.